

EVL-YÂ ÇELEB- SEYAHATNÂMES-

•

ROBERT DANKOFF - SEY-T AL- KAHRAMAN - YÜCEL DALI

Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehemmed Zillî

**EVLÿYÂ ÇELEBÿ
SEYAHATNÂMESÿ**

I. Kitap

Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 Numaralı Yazmanın
Transkripsiyonu - Dizini

Hazırlayanlar

Robert DANKOFF - Seyit Ali KAHRAMAN - Yücel DALI

Yapı Kredi Yayınları

ISBN 975-363-.....
Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi
Evliyâ Çelebi b. Derviş Mehmed Zillî
I. Kitap

Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 Numaralı Yazmanın
Transkripsiyonu - Dizini

Hazırlayanlar :
Prof. Dr. Robert Dankoff- Seyit Ali Kahraman - Dr. Yücel Dağlı

Kapak Tasarımı: Pınar Kazma Çınar

Ofset Hazırlık: Yücel Dağlı

Baskı : Altan Matbaacılık Ltd. fiti.

giriş

XVII. yüzyıl Osmanlısında yaşamış ve o zamanki Osmanlı coğrafyasını 50 yılı aşkın bir süre dolaşmış, komşu ülkelere seyahat etmiş, Ukrayna, Romanya, Slovakya, Avusturya, Macaristan, Polonya, İran, Mısır, Habeş ve Sudan'a kadar gitmiş olan Evliyâ Çelebi, gezip gördüklerini, dinledikleri, okuduklarını ve bildiklerini notlar halinde tutup sonra bunları kitaplaştırarak kendinden sonra gelecek insanların yararlanması için bir araya getirmiştir.

Gerek Türk ve gerek dünya tarihi ve coğrafyası açısından benzerine az rastlanan bu önemli ve hacimli eserin geniş okuyucu kitlelerine ulaşması için yayın çalışmaları ne yazık ki çok geç başlamıştır.

Yapı Kredi Yayınları, 1996 yılında *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*'nin Orhan fiaik Gökyay (1902-1994) tarafından hazırlanan ilk cildini yayımladı. *Seyahatnâme*'nin diğer ciltleri ise K. Gündâğ Kayaoğlu (1946-2003) yönetiminde bir ekip tarafından 1999 yılından itibaren yayımlanmaya başladı. Birinci cildin yayını ile bunu takip eden diğer ciltler arasında sistem açısından ciddi farklar oluştu.

Gökyay tarafından hazırlanan birinci ciltte çeviri yazı kullanılmış, yeni yayında ise dizinin diğer ciltlerinde olduğu gibi basitleştirilmiş bir çeviri yazı tercih edilmiştir. Gökyay neşrinde varak ve satır esasına dayalı bir dizin yapılmışken yeni yayında kitabın baskı sayfasına göre hazırlanmış bir dizin bulunmaktadır. Yeni yayında paragraflandırma, başlıklandırma, noktalama gibi hususlarda değişiklikler yapılarak metnin daha kolay okunması ve akıcı olması sağlanmıştır.

Önceden yayımlanmış bir eserin, bazı değişiklikler yapılarak başkaları tarafından da yayımlanması yaygın bir usûl değildir. Yalnız *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*'nin yayınına yakından takip edenlerle yaptığımız görüşmeler, bu cildi ikinci ciltten itibaren uygulanan ilkelere göre tekrar yayımlama kararımızı kuvvetlendirmiştir. Bu kararın sonucunda ortaya çıkan bu çalışma ikinci bir baskı değil, yeni bir yayındır.

Seyahatname'nin birinci kitabı, yazarın el yazma nüshası kabul edilen birinci ve ikinci kitabın bir arada ciltli bulunduğu Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat Köşkü 304 numaralı yazma esas alınarak hazırlandı. Yazma, sırtı koyu fes renginde meşin, miklepli, kapakları şemseli ve açık yeşil renk atlas bir cilt içindedir. 235x345 mm. ebadında âharlı beyaz, kalın iyi cins âbadi bir kağıda yazılmıştır. Hattı rik'a ile nesih arasında karışık bir yazıdır. Her sayfa 36 satırdan ibaret olup birinci cilt 217 varaktır.

Metinde doğrudan onarma yoluna gidilmemiş, metnin anlaşılabilirliğini sağlamak için bazı kelimelere harf ilâvesi yapılmış ve bu da [ ] içinde, bizim tarafımızdan fazlalığı görülen yerler ise ( ) ile gösterilmiştir. Topkapı Sarayı Kütüphanesi Bağdat 304 numaralı yazmada (S) okunamayan, karalanmış, silik ve bozuk yerler için zaman zaman Süleymaniye

Kütüphanesi'nde bulunan Pertev Paşa Bölümü'nde 458 numarada (P) kayıtlı nüsha ile, yine aynı kütüphanede bulunan Hacı Beşir Ağa Bölümü'nde 448 numarada (Q) kayıtlı nüshaya başvurulmuş ve bu nüshalar sayesinde gerekli yerlerde onarımlar yapılmıştır.

Hazırlanan bu çalışma ne tenkitli bir neşir; ne de özgün bir "dil" çalışmasıdır. Bu çalışmayla tarih, edebiyat, sosyoloji, antropoloji vb. sosyal bilimlerin hemen her dalı ile uğraşan kişilerin rahat okuyup istifade edebilecekleri eksiksiz bir metnin ortaya konulması hedeflenmiştir. Dolayısıyla tenkitli bir metnin neşrinde istenen değerlendirme ve diğer özellikler bu metinde bulunmamaktadır. Bu kitap hazırlanırken şu hususlara dikkat edilmiştir:

Metnin kolay okunmasını sağlamak maksadıyla okuyucuyu gereksiz biçimde yoran çeviri yazı işaretlerine, zarurî hâller dışında yer verilmemiştir.

Metin içinde /é/ (kapalı /e/)ler /e/, /ñ/ (geniz /n/)leri /n/ bazen /n[g]/ olarak okunmuştur.

Asıl metinde aynı kelime, zaman zaman farklı imlâ ile yazılmıştır. XVII. yüzyıl dil zenginliğini korumak için bu kelimelerde hiçbir tasarrufta bulunulmamış ve imlânın olduğu gibi yansıtılmasına özen gösterilmiştir.

Evliyâ'nın özellikle harekelediği ama bugün farklı bir imlâ ile yaşayan kelimelerde, asıl imlânın aktarılmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca yer ve kişi adlarında da Evliyâ'nın imlâsı esas alınmıştır.

Eserde mevcut çıkmalar (derkenar), zorluklarla karşılaşıldığı zaman diğer yazma nüshalar da gözden geçirilerek metnin içine yerleştirilmiş ve { } işaretiyle çıkma olduğu gösterilmiştir.

Metinde geçen âyet ve hadislerin Arapça asılları Arap harfleri ile dizilmiştir. Âyetlerin dipnotta sûre ve âyet numaraları ile anlamları, hadislerin ise sadece anlamları verilmiştir; diğer Arapça ve Farsça ibare, deyim, vecize vb.'nin metin içinde çeviri yazısı verilmiştir.

Hazırlanan eserin kolay kullanılması için baş tarafına, geniş bir "<çindekiler" ilave edilmiş olup eserin aslında bulunan fihriste de metnin başında yer verilmiştir.

Eserin sonuna geniş "Dizin" ilâve edilmiştir. Yazma nüsha ile hazırlanan metni karşılaştırma yapmak isteyenler için asıl yaprak numaraları metin içinde "[15a; 15b; 16a; ...]" biçiminde verilmiş olmakla birlikte dizin, yaprak numaralarına göre değil, bu kitabın sayfa numaralarına göre düzenlenmiştir.

Bütün yardım, dikkat ve gayretlere rağmen bu büyüklükteki bir metnin neşrinde hataların olması kaçınılmazdır. Bizden kaynaklanan bu hatalara getirilecek eleştirilerin, ileride yapılacak yeni neşirlere rehberlik edeceği inancını taşımaktayız.

Yıllardan beri bu serinin içinde bize yardımlarını esirgemeyen ilim adamları ile uzun zamandan beri bu çalışmanın içinde bizi teşvik edip destekleyen Enis Batur, Aslıhan Dinç ve M. Sabri Koz'a teşekkür ederiz.

Robert DANKOFF - Seyit Ali KAHRAMAN - Yücel DALI

◀Ç◀NDEK◀LER

Hâzâ Seyâhatnâme cild-i evvel	1
Der-fihris-i müsevvedât-ı mevcûdât	1
[el-Faslu'l-evvel]	13
el-Faslu's-sânî	14
Fî beyân-ı ta'mîr-i şehri kadîm ve kal'a-i azîm	14
Üçüncü fasıl	15
Bahr-i siyâh fethi beyânındadır	15
Bânî-i râbî'	16
Bahr-i Sefîd ile Bahr-i Siyâh'ın mâbeynin beyân eder	16
Bânî-i hâmis	17
Bânî-i sâdis	17
Bânî-i sâbî'	17
Der-beyân-ı bânî-i Ayasofya-yı kebîr	18
Cereyân-ı Nehr-i Tuna be-himmet-i Kırıl Yanvan	18
Bânî-i sâmin	19
Bânî-i tâsî'	20
Dördüncü fasıl	21
Bânî-i tâsî' olan Kostantîn'in ◀slâmbol sûrun binâ idüp eşkâl-i kal'ayı beyân eder ...	21
Hikâye	21
Der-beyân-ı sebab-i binâ-yı Kumâme-i Kudüs-i fierîf	22
◀btidâ zuhûr-ı haç-ı salîb	22
Her lisânda ◀slâmbol ismin beyân eder	24
Beşinci fasıl	24
Kal'a-i Kostantiniyye'nin dâ'iren-mâdâr cirmi ne mikdâr adımdır anı beyân eder ...	24
Ol asırda hakîr ◀slâmbol kal'asını dâ'iren-mâdâr adımladığımızı beyân eder	25
Bu eşkâl ve bu cirmde ma'mûr olan kal'anın yigirmi yedi aded kapularının mâbeynleri ne kadar adımdır anı beyân eder	26
Altıncı Fasıl	27
Kal'a-i Kostantîn'in enderûn [u] bîrûnunda olan mutalsamât-ı garîbe ve acîb[e]ler beyânındadır	27
◀kinci tılısmât	27
Üçüncü tılısmât-ı garîbe	27
Dördüncü tılısmât	28
Beşinci mutalsam-ı ibret-nümâ	28
Altıncı tılısm	28
Yedinci tılısmât	28

Sekizinci tılısmât.....	28
Tokuzuncu tılısm-ı mudhik	28
Onuncu tılısm-ı acîbe	28
On birinci tılısm	28
On ikinci tılısmât.....	28
On üçüncü mutalsam-ı ibret-nümâ.....	28
On dördüncü tılısmât-ı acîbe	28
On beşinci tılısmât	28
On altıncı tılısmât.....	29
On yedinci tılısmât-ı ibret-nümâ.....	29
Deryâyâya müte'allik olan tılısmât-ı acâyibâtları beyân eder.....	29
«kinci mutalsam.....	29
Üçüncü tılısm.....	29
Dördüncü tılısmât.....	29
Beşinci tılısmât	29
Altıncı tılısmât	30
Yedinci fasıl	30
Kostantîn şehrinin dâhilinde ve hâricinde sun'-ı Hudâ ma'âdinâtları ayân ü beyân eder.....	30
Ma'âdin-i sâni'	30
Ma'âdin-i sâlis	30
Ma'âdin-i râbi'	30
Ma'âdin-i hâmis	30
Ma'âdin-i sâdis	30
Ma'den-i sâbi'	30
Ma'âdin-i sâmin	30
Ma'den-i tâsi'	31
Ma'âdin-i âşir.....	31
Ma'âdin-i hâdî aşer	31
Ma'âdin-i isnâ aşer.....	31
Ma'âdin-i sâlis aşer	31
Rihlet-i Resûl-i Hudâ be-civâr-ı Celle ve Alâ	32
Sekizinci fasıl	32
«btidâ gazâ-yı Kostantuniyye be-hilâfet-i Mu'âviye.....	32
Muhâsara-i sâni'.....	33
Muhâsara-i sâlis-i kal'a-i Kostantîn.....	33
Muhâsara-i râbi'-i Mahmiyye-i Kostantuniyye.....	34
Muhâsara-i hâmis-i sûr-ı Kostantuniyye.....	34
Muhâsara-i sâdis-i Kostantuniyye	34
Muhâsara-i sâbi'-i Kostantuniyye.....	35
Muhâsara-i sâmin-i Belde-i Kostantuniyye.....	35
Vakâyi'ât-ı azîme ve âlâm-ı şedâyid-i gamîmeyi beyân eder	35
Muhâsara-i tasi'-i Makdonya-yı Kostantuniyye.....	37
Tokuzuncu Fasıl	37
Evvelâ sebab-i te'lîf-i müsevvedât-ı kitâb ve bâ'is-i tasnîf-i müstetâb.....	37
Muhâsara-i âşir-i medîne-i Kostantuniyye berâ-yı tedbîr-i Yıldırım Hân	38
Der-beyân-ı tulû'-ı Ebü'l-feth Sultân Mehemmed-i Sâni'.....	40
Onuncu fasıl	41
Âl-i Osmâniyân'dan Ebü'l-feth Sultân Mehemmed Hân'ın Mahrûsa-i Kostantuniyye'yi on birinci kerrede muhâsara etdüğün ayân u beyân eder.....	41
On birinci fasıl.....	44
Bi-emri hikmet-i Hayy [ü] Kadîr hikâyet-i garîb [ü] acîb-i bî-nazîr	44

Hikâyet-i netîce.....	45
Sihhat-i hikâyeyi beyân eder	45
Âl-i Osmân'a Fransa kıralının karâbetin bildirir.....	46
Der-beyân-ı menâkıb-ı serencâm-ı Cem fiâh ibn Ebü'l-feth Mehemmed	
Hân-ı Pâdişâh.....	46
Menâkıb-ı Yâvedûd Sultân.....	48
Der-sitâyîş-i feth-i Okmeydâmı	49
Der-beyân-ı taksîm-i mâl-ı ganâyim.....	50
On ikinci fasıl	51
Evsâf-ı Âsitâne-i Dârü's-sa'âde Sarây-ı cedîd Misâl-i kal'a-i hadîd	51
On üçüncü fasıl.....	52
Sarây-ı atîki binâ etdüğün beyân eder.....	52
Sitâyîş-i âb-ı hayât-ı Sarây-ı Atîk	52
On dördüncü fasıl	53
Hîn-i fetihde <slâmbol'a hâkim nasb olunanları beyân eder	53
On beşinci fasıl.....	54
fihr-i Mahmiyye-i Kostantiniyye içre olan selâtîn câmi'lerin beyân eder.....	54
Câmi'-i Ayasofya-yı Kebîr.....	54
Ma'bed-i kadîm Ayasofya-i Kebîr'in eşkâli ve tarz [u] tarhın ve binâ-yı	
musanna'âtı ve tûl [u] arzın ayân [u] beyân eder.....	56
Evsâf-ı minâre-i erba'a.....	58
Huddâmân-ı Ayasofya'yı bildirir	59
Ayasofya makâmları ve ziyâretlerin beyân eder.....	59
18. fasıl.....	59
Sergüzeşt-i Gülâbî Ağa	59
Oı Gülâbî Ağa hikâyet eder.....	60
Andan yine Ayasofya makâmâtların beyân eder.....	62
Makâm-ı Havâriyyûn	62
Makâm-ı Hazret-i Akşemseddîn.....	62
Ziyâretgâh-ı Terlerdirek.....	62
Hâsiyyet-i Terlerdirek.....	62
Makâm-ı Kiblekapusu.....	62
Hâssa-i bi'r-i Ayasofya	62
Hâssa-i Altun top	62
Makâm-ı Sovukpençere	63
Makâm-ı Hazret-i Îsâ beşiği.....	63
Mağsel-i Hazret-i Îsâ.....	63
Makâm-ı Yedilerkapusu.....	63
Temâşâgâh-ı hücerât-ı pür-envâr.....	63
Evsâf-ı Câmi'-i Küçük Ayasofya	63
Evsâf-ı Câmi'-i Zeyrekbaşı	63
Evsâf-ı câmi'-i Ebü'l-feth Sultân Mehemmed Hân Gâzî	64
Eşkâl-i câmi'-i Ebü'l-feth.....	64
Mi'mârbaşı ile Ebü'l-feth'in mürâfa'a-ı şer'-i Resûl olduğun beyân eder	65
Ebü'l-feth Gâzî'nin zamân-ı saltanatlarındaki fütûhâtı beyân eder.....	66
Evsâf-ı câmi'-i selâtîn-i sâmin Sultân Bâyezîd Hân-ı Velî.....	66
Eşkâl-i câmi'-i Bâyezîd Hân-ı Sâni' ya'nî Bâyezîd-i Velî.....	67
Zamân-ı sa'âdetlerinde olan feth [u] fütûhâtı beyân eder	68
Evsâf-ı câmi'-i Sultân Selîm Hân-ı Evvel.....	69
Evsâf-ı câmi'-i Sultân Süleymân.....	69
Eşkâl-i tarz-ı câmi'-i Süleymâniyye	70
Der-sitâyîş-i hatt-ı Karahisârî.....	70

Evsâf-1 harem-i beyâz	71
Evsâf-1 hıyâban-1 merkad-i pür-envâr	72
Evsâf-1 harem-i bîrûn	72
Masârîf-1 câmi‘-i Süleymâniyye	73
Anadolu cânibindeki hayrâtların beyân eder.....	74
Haremeyn-i Muhteremeyn'de olan hayrât [u] hasenâtları beyân eder	74
Evsâf-1 câmi‘-i şerîf ve binâ-yı musanna‘-ı latîf fiehzâde Sultân Mehmed câmi‘i.....	75
Eşkâl-i câmi‘-i fiehzâde-i âzâde	75
Câmi‘-i Sultân fiehzâde Cihângîr	76
Evsâf-1 câmi‘-i vâlide-i şehzâdegâna‘nî Hâsekî Sultân	76
Câmi‘-i selâtîn Mihrimâh Sultân duhter-i Süleymân Hân	76
Zamân-ı şerîflerinde makâm-ı sadârete nasb etdikleri vezîr-i a‘zamları beyân eder.....	76
Vezâret müyesser olmayan kubbe vüzerâların beyân eder	77
Mîr-i mîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder.....	77
Süleymân Hân'ın kapudanların beyân eder	78
Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder	78
Süleymân Hân'ın zamân-ı iktirânlarında olan ümerâlar beyânındadır.....	79
Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba‘zıları zikrindedir	79
Fasl-ı Kânûnnâme-i âyîn-i kavâ‘id-i tertîb-i Sultân Süleymân'ı ayân u beyân eder.....	79
Sûret-i Kavânîn-i Âl-i Osmân âyîn-i Nasîhü'd-devle Süleymân Hân.....	79
Fasl-ı evvel	79
Fasl-ı sâni	80
Anadolu cânibinde olan eyâletleri ve sancakları ve ze‘âmet [u] tûmârları ve mu‘â f [u] müsellemleri beyân eder	80
Hâs ile zabt olan eyâletleri beyân eder.....	80
Fasl-ı sâlis.....	81
Her beğlerbeğinin ne mikdâr hâssı vardır anı beyân eder	81
Fasl-ı Râbi‘	82
Evvelâ Eyâlet-i Rûmeli	82
Eyâlet-i Anadolu sancakların beyân eder.....	82
Eyâlet-i Karaman	82
Eyâlet-i Sivas	82
Eyâlet-i Bosna.....	82
Eyâlet-i Kapudan Paşa	82
Eyâlet-i Mora cezîresi	82
Eyâlet-i Budin ve Eyâlet-i Eğri ve Eyâlet-i Kannije.....	82
Eyâlet-i Eğre	82
Eyâlet-i Kannije	83
Eyâlet-i Uyvar.....	83
Eyâlet-i Tımışvar	83
Eyâlet-i Varat.....	83
Eyâlet-i kâfiristân-ı Erdelistân dâr-ı Macar-ı füccâristân.....	83
Eyâlet-i Eflak ve eyâlet-i Boğdan	83
Eyâlet-i Özi ya‘nî Silisre	83
Eyâlet-i cezîre-i Kırım.....	83
Eyâlet-i Kefe.....	83
Eyâlet-i Kıbrıs.....	84
Eyâlet-i cezîre-i Girid.....	84
Eyâlet-i fiâm.....	84
Eyâlet-i Tarabulus-ı fiâm.....	84
Eyâlet-i Halebü‘ş-fiehbâ	84
Eyâlet-i Adana	84

Eyâlet-i Diyârbekir.....	84
Eyâlet-i Kars.....	85
Eyâlet-i Çıldır ya'nî Ahıçka.....	85
Eyâlet-i Gürcistân.....	85
Eyâlet-i Trabızon ve Tarab-efzûn.....	85
Eyâlet-i Rıkka.....	85
Eyâlet-i Bağdâd-ı behiş-âbâd.....	85
Eyâlet-i κ mâdiyye.....	85
Eyâlet-i Basra.....	85
Eyâlet-i Lahsa.....	85
Eyâlet-i Yemen.....	85
Eyâlet-i Habeş.....	86
Eyâlet-i Mekke.....	86
Eyâlet-i Mısır.....	86
Eyâlet-i Musul.....	86
Eyâlet-i Van Sedd-i κ mân.....	86
Eyâlet-i Erzurûm.....	86
Eyâlet-i fiehrezûl.....	86
Fasl.....	86
Kânûnnâme-i Süleymân Hân üzre her sancakbeğinin kânûnların beyân eder.....	86
Fasl-1 Hâmîs.....	87
Her sancakbeğinin ve defter kethudâlarının ve tîmâr defterdârlarının ne denlü hâsları olduğun beyân eder.....	87
Der-eyâlet-i Rûmeli.....	87
Der-eyâlet-i hâss-1 ümerâ-yı Bosna.....	87
Der-eyâlet-i hâss-1 ümerâ-i Cezâyir.....	87
Der-eyâlet-i hâss-1 ümerâ-i Budin.....	87
Der-eyâlet-i Tımışvar.....	88
Der-eyâlet-i Anadolu.....	88
Der-eyâlet-i mîr-i livâ-yı hâss-1 Karaman.....	88
Eyâlet-i Kıbrıs.....	88
Der-eyâlet-i Tarabulus-1 şâm.....	88
Der-eyâlet-i fiâm-1 fierîf.....	88
Der-eyâlet-i hâss-1 ümerâ-1 Haleb.....	88
Der-eyâlet-i Zülkadriyye ya'nî Mar'ayş.....	88
Der-eyâlet-i Rûm Sivas.....	88
Der-eyâlet-i hâss-1 emîrân-1 Erzurûm.....	89
Der-eyâlet-i hâss-1 ümerâ-yı Kars.....	89
Der-eyâlet-i Çıldır ya'nî Ahıçka.....	89
Der-eyâlet-i Tarabefsûn.....	89
Der-eyâlet-i Diyârbekir.....	89
Eyâlet-i Rıkka.....	89
Der-eyâlet-i Bağdâd.....	89
Der-eyâlet-i Van.....	89
Der-eyâlet-i Musul.....	90
Fasl-1 Sâdis.....	90
Kânûn-ı Süleymân üzre her beğlerbeğilik kaç kılıçdır ve cümle askeri ne mikdâr olur ve her sancakda ve eyâletde ne denlü tîmâr ve ze'âmet vardır anları beyân eder.....	90
Fasl-1 Sâbi'.....	90
Rûmeli ve Anadolu eyâletinde her sancağın tîmâr ve ze'âmetleri ne mikdâr olduğun zikr ü beyân eder.....	90

Fasl-1 sâmin	90
Her sancağın ze'âmet [ve] tûmârı ne vechile olduğın beyân eder.....	90
Her sancakda ne denlü çiftlik mensûh olup ze'âmet ve tûmâr verildiği tafsîl [u] beyân olunur	91
Der-livâ-i Bursa	91
Der-eyâlet-i Kapudan Paşa ya'nî Cezâyir	91
Der-eyâlet-i Karaman.....	91
Der-eyâlet-i Rûm ya'nî Sivas	91
Der-eyâlet-i Mar'ayş	91
Der-eyâlet-i Haleb.....	92
Der-eyâlet-i fiâm	92
Der-eyâlet-i Kıbrıs	92
Der-eyâlet-i Tarabulus-ı fiâm	92
Der-eyâlet-i Rıkka.....	92
Der eyâlet-i Tarabefzûn,.....	92
Der-eyâlet-i Diyârbekir	92
Der-eyâlet-i Erzurûm	92
Eyâlet-i Çıldır	92
Der-eyâlet-i Van.....	93
Fasl-1 âşir	93
Kavânîn-i tertûb-i dîvân-ı Süleymân Hân	93
Fasl[-1 Hâdî aşer]	94
Süleymân Hân'ın zamân-ı saltanatlarında vâkı' olan fütûhât-ı cemîle ve gazavât-ı cezîleyi ayân u beyân eder.....	94
◁cmâl-i devlet-i Selîm Hân-ı Sâni ibn Süleymân Hân	95
Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîr-i mîrânların beyân eder.....	96
Der-zikr-i defterdârân ve nişâncıyân.....	96
Asr-ı hümayûnlarındaki ulemâlar zikridir.....	96
Asr-ı şerîflerindeki hukemâlardır.....	96
Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder.....	96
Zamân-ı devletinde olan fütûhâtı beyân eder	96
◁cmâl-i Saltanat-ı Sultân Murâd-ı Sâlis ibn Sultân Selîm-i Sâni.....	97
Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis	97
Zamân-ı sa'âdetlerinde olan fütûhatları beyân eder.....	97
Zikr-i saltanat-ı Sultân Mehmed Hân ibn Murâd Hân	98
Zamân-ı sa'âdetlerinde olan fütûhatları beyân eder.....	98
Vefât-ı Sultân Mehmed Hân	98
◁cmâl-i saltanat-ı Sultân Ahmed Hân.....	98
Der-zikr-i şehzâde-gân-ı Pâdişâh Ahmed Hân	98
Sultân Ahmed Hân'ın vezîr-i a'zamları beyânındadır.....	99
Sadr-ı a'zam olmayan vüzerâyı beyân eder.....	99
Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemâları beyân eder	99
Ahmed Hân'ın zamân-ı sa'âdetlerindeki meşâyih-i izâmları bildirir.....	99
Sultân Ahmed Hân'ın zamânında olan fütûhatları beyân eder	99
Evsâf-ı câmi'-i selâtîn Sultân Ahmed Hân.....	100
Eşkâl-i câmi'-i Ahmed Hân.....	100
◁cmâl-i cülûs-ı Sultân Mustafâ ibn Sultân Mehmed Hân	102
◁cmâl-i saltanat-ı Sultân Osmânibn Ahmed Hân.....	102
fihâdet-i Osmân Hân'da bulunan ulemâlardır	102
◁cmâl-i sefer-i hümayûn be-cânib-i Hotin.....	102
◁cmâl-i cülûs-ı mükerrer Sultân Mustafâ ibn Sultân Mehmed Hân.....	103
Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar.....	103

◀cmâl-i saltanat-ı Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ b. Sultân Ahmed Hân.....	103
Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân.....	103
Evsâf-ı câmi‘-i Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ Gül Câmi‘i.....	105
Sultân Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülûsundan nihâyet-i saltanatına varınca rûz-merre olan vakâyi‘ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen vüzerâlarının hükûmâtları ve azl [ü] nasbların beyân eder.....	106
Ahvâl-i garâyibe.....	111
Husrev Paşa'nın serdârlığı	112
Sergüzeşt-i Evliyâ Bu hakîrin Harem-i hâssa girüp Gâzî Murâd Hân'a intisâb etdiğimizi ve huzûr-ı şerîfinde olan ba‘zı letâ‘ifâta müte‘allik kelimâtlarımız beyân olunur	114
Evsâf-ı Murâd Hân.....	119
Menâkıb-ı gayr.....	119
Evsâf-ı diğér	119
Latîfe	120
Evsâf-ı diğér	120
Diğér alâmet-i Murâd Hân.....	120
Alâmet-i gayr.....	120
Alâmet-i diğér.....	120
Alâmet-i nev‘-i âhar	120
Alâmet-i diğér.....	121
Evsâf-ı âhar.....	121
Fenn-i diğér.....	121
Mu‘arref-i diğér	121
Fünûn-ı âhar.....	121
Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ efendimiz asrında olan vüzerâ kapudan paşaları beyân eder.....	122
Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan fieyhülislâmları ve gayrı kibâr-ı ulemâlar ı beyân eder.....	123
Murâd Hân defterdârların bildirir	124
Fasıl 93	124
Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ in devr-i adlinde olan ◀slâmbol mollâların beyân u ayân eder.....	124
Fasıl 95	124
Sultân Murâd Hân-ı Gâzî Bağdâd-ı behişt- âbâd'ı feth edüp dârü's-saltanatı'l-aliyyeye gelüp Akdeniz'de cezîre-i Malta üzre bizzât kendüleri cezîre-i Mora'da Avarin'e varup andan Donanma-yı hümâyûna süvâr olup Malta gazâsına himmet buyurdıkların alâ kadri'l-îmkân ayân ü beyân olunur	124
Sultân Murâd Hân-ı Râbi‘ vedâ‘-ı mülk-i fanî edüp saltanat-ı câvidânîye rihlet etdiklerin mersiyeleriyle ayân u beyân eder.....	126
◀cmâl-i cülûs-ı Sultân ◀brâhîm Hân-ı fiehîd ibn Sultân Ahmed Hân	126
Zamân-ı hilâfetine olan vüzerâları bildirir	127
Sultân ◀brâhîm Hân'ın asrında olan şeyhülislâmları bildirir.....	127
Zamân-ı ◀brâhîm Hân'da kadı‘askereynleri bildirir	127
Saltanat-ı ◀brâhîm Hân'da ◀slâmbol mollâlar[ı] bildirir	127
Devlet-i ◀brâhîm Hân'da hekîmbaşı ve münecimbaşları bildirir.....	127
Asr-ı ◀brâhîm Hân'da olan vezâret ile defterdârları bildirir.....	127
Ahd-i ◀brâhîm Hân'da nişâncı paşaları beyân eder	127
Divel-i Hân-ı ◀brâhîm'de yedi kubbe vezîrlerin bildirir	127
Mülûk-i ◀brâhîm Hân'da olan eyâlet vüzerâların beyân eder	127
Hükûm-i ◀brâhîm Hân'da âsî olan vüzerâları ayân [ü] beyân eder	127

Fermân-1 ‹brâhîm Hân ile Yeni Sarây'da binâ olunan kasırların târîhlerin bildirir	127
Der-zikr-i şehzâdegân-1 ‹brâhîm Hân.....	127
Zamân-1 saltanat-1 ‹brâhîm Hân'da olan serdâr-1 mu'azzamlarının feth [u] fütûhâtların beyân eder.....	127
Feth-i sâni.....	128
Zamân-1 ‹brâhîm Hân be-vilâyet-i Eflak ve Boğdan be-dest-i Tatar Hân ve mu'âvenet-i asâkir-i Akkirman.....	128
Feth-i sâlis	128
Kal'a-i Hanya der-cezîre-i Girid, zamân-1 ‹brâhîm Hân be-dest-i Silihâr Yûsuf Paşa-yı serdâr	128
Fütûhât-1 Râbi'	129
‹nhizâm-1 mağdûr Varvar Alî Paşa be-dest-i Fâ'in ‹pşir Paşa.....	129
‹nhizâm-1 Serdâr Tekelü Mustafâ Paşa	129
‹cmâl-i saltanat kâr-1 âkıbet, sa'îd-i şehîd Sultân ‹brâhîm Hân ibn Sultân Ahmed Hân.....	129
Fasl-1 (---)	131
Der-zikr-i saltanat-1 Sultân Mehmed Hân-1 Râbi' kerîmü's-şân ibn Merhûm Sultân ‹brâhîm Hân	131
Hilye-i Sultân Mehmed Hân-1 Râbi'	131
Ahd-1 hümâyûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrindedir.....	131
Sebeb-i azl-i Melek Ahmed Paşa.....	132
Sultân Mehmed Hân'ın zamân-1 şerîflerinde olan eyâlet vüzerâların bildirir.....	135
Sultân Mehmed Hân'ın ahd-i şerîfnde olan kubbe vezîrlerin beyân eder.....	135
Devr-i şerîfnde olan vezîr kapudan paşaları beyân eder	135
Zamân-1 devletinde olan defterdârları bildirir	135
Saltanat-1 aliyyesinde olan vezîr nişâncı paşaları zikr eder.....	135
Asr-1 şerîfnde meşâhîr-i mîr-i mîrânlar zikrindedir	135
Devr-i adlinde olan mîrîlivâları bildirir.....	135
Evlâd-1 zevû'l-ihirâmı olan şehzâdegânları bildirir.....	136
Zamân-1 sa'âdetlerinde olan şeyhülislâmı beyân eder	136
Ahd-i şerîflerinde olan Rûmeli kadı'askerlerin bildirir	136
Hilâfetlerinde olan Anadolu efendilerin beyân eder.....	136
Hükm-i adlinde ‹slâmbol mollânın beyân eder	136
Eyyâm-1 devletinde olan imâm-1 hümâm-1 sultânîleri bildirir.....	136
Eflâtûn-1 ilâhî ilmîne âmil olan hekîmbaşları bildirir	136
‹lm-i nücûmda sâhib-i rasad müneccimbaşılar zikrindedir	136
Devlet-i Sultân Mehmed Hân'da meşâyih-i kibârları bildirir	136
Adl [ü] dâdında âbâdân etdikleri imâretleri ayân eder.....	136
Pâdişâh-1 cem-cenâbın zamân-1 sa'âdet-iktirânlarında bizzât vücûd-1 şerîfleri ile eyledikleri gazâları ve dahi sipehsâlâr-1 mu'azzamları ile vâkı' olan fütûhât-1 cemîle ve gazavât-1 cezîleleri ala kadri'l-imbân beyân eder.....	136
Vilâyet-i Cezâyir'de fütûhât-1 Mahallât be-dest-i Emîr Paşa.....	136
‹nhizâm-1 Gürcî Nebî ve Katırcıoğlu be-dest-i vezîr-i dilîr Kara Murâd Paşa.....	137
‹nhizâm-1 Dürûzî-i fiâm-1 Dârû's-selâm be-dest-i Kara [Mur]tazâ Paşa-yı nîk- nâm.....	137
‹nhizâm-1 Dasnik Emirzâ ve ma'an Celâlî Hanefî Halîfe	137
‹nhizâm-1 Bitlîs hânı Abdâl Hân be-dest-i Melek Ahmed Paşa	138
‹stihlâs-1 kal'a-i Özi be-dest-i Melek Ahmed Paşa	138
‹stihlâs-1 Bozcaada be-dest-i Köpürlü Mehmed Paşa.....	138
‹stihlâs-1 cezîre-i (---) be-dest-i Köpürlü Mehmed Paşa.....	138
‹nhizâm-1 tabur-1 makhûr Rakofçi Kıral be-vilâyet-i Leh be-dest-i Mehmed Geray Hân ve ma'an Melek Ahmed Paşa	138

‹nhizâm-1 serdâr-1 Budin vezîri Sofî Ken‘ân Paşa	138
‹nhizâm-1 Serdâr Murtazâ Paşa der-sahrâ-yı Ilgın be-dest-i Celâlî Hasan Paşa.....	139
Pâdişâh-1 Cem-câhın celâlî katline Bursa'ya teveccühlerin bildirir.....	140
‹syân-1 Boğdan berâ-yı Burunsuz Kostantîn nâm la‘în.....	140
Alî Paşa Erdel diyârında Kemen Yanoş üzre serdâr olduğun beyân eder.....	141
Feth-i kal‘a-i Uyvar be-dest-i Köpürlüzâde Ahmed Paşa	141
‹nhizâm-1 asker-i ‹slâm kenâr-1 nehr-i Raba berâ-yı sût‘-i tedbîr-i sadriâ‘zam ve ‹smâ‘îl Paşa ve Gürcî Mehemed Paşa	142
Feth-i kal‘a-i Kandiye kanı diye be-dest-i Köpürlüzâde Fazıl Ahmed Paşa.....	142
‹cmâl-i fütûhât-1 sefer-i hümâyûn kal‘a-i Kamaniçse	142
‹cmâl-i sefer-i hümâyûn gazâ-yı Umaniçse, azîmet-i hümâyûn-ı padişâh-1 zafer-makrûn.....	143
Feth-i kal‘a-i Çehriliçse be-dest-i vezîr-i a‘zam Mustafâ Paşa	143
Evsâf-1 câmi‘-i selâtîn-i Vâlide-i Sultân Mehemed Hân-ı Râbi‘	143
Evsâf-1 câmi‘-i selâtîn-i eş-şeyh Hazret-i Ebü'l-vefâ.....	144
Der-sitâyîş-i câmi‘-i selâtîn-i eş-fieyh Hazret-i Emîr Buhârî.....	144
Evsâf-1 câmi‘-i selâtîn-i Fethiyye.....	144
Ebü'l-feth câmi‘i	144
Orta Câmi‘i.....	144
‹ki yüz beşinci fasıl	145
‹slâmbol içre ibtidâ binâ olunan vüzerâ ve vükelâ ve a‘yân câmi‘lerin bildirir.....	145
[‹ki yüz altıncı fasıl].....	148
Mahmiyye-i Kostantiniyye içre olan mesâcid-i kadîmleri ayân u beyân eder.....	148
‹ki yüz yedinci fasıl.....	149
fihr-i ‹slâmbol'da ne kadar dâr-ı tahsîl-i ulûm medâris-i selâtîn ve vüzerâ ve ulemâ ve a‘yân-ı kibâr ve mîr-i mîrân medreseleri var ise alâ-kadri't-tâka târîhleri ve pâyeleri ile beyân eder.....	149
‹ki yüz sekizinci fasıl	151
Mahmiyye-i ‹slâmbol içre ne kadar selâtîn-i selef dârü'l-kurrâları var ise anı bildirir	151
‹ki yüz tokuzuncu fasıl.....	151
Dârü'l- aliyye'de ne kadar bin dârü't-ta‘lîm mekteb-i sıbyân-ı ebced-hân var ise anı beyân eder.....	151
‹ki yüz onuncu fasıl.....	151
Âsitâne-i Sa‘âdet'de ne kadar dersihâne-i dârü'l-hadîs vardır cümle anı ayân eder....	151
‹ki yüz on birinci fasıl	152
Belde-i ‹slâmbol'da ne kadar ehl-i tarîk tekyeleri var ise anı beyân eder	152
‹ki yüz on ikinci fasıl	152
Mahrûse-i Kostantiniyye'de ne kadar matbah-ı it‘âm imâret var ise anı bildirir	152
‹ki yüz on üçüncü fasıl.....	152
fihr-i ‹slâmbol'da olan bîmâristân [u] mûristânı ayân u beyân ider	152
‹ki yüz on dördüncü fasıl.....	153
‹slâmbol içre ne kadar meşâhîr-i sarây ve vüzerâ ve ulemâ ve a‘yân-ı kibâr ve gayrı müte‘addid büyût-ı sığâr var ise ba‘zılarının târîhleri ile ta‘rîf ü tavsîf olun ur	153
Sultân Süleymân ve Sultân Selîm-i Sâni‘ asrında Mi‘mâr Sinân Ağa destiyle binâ olunan sarây-ı azîmleri bildirir.....	153
‹ki yüz on beşinci fasıl	154
Dârü's-saltanatî'li-aliyye içre olan hân-ı hâcegânları ayân eder	154
‹ki yüz on altıncı fasıl	155

Belde-i Tayyibe içre âyende ve revendegâna ne kadar mihmân-hâne-i müsâfirîn e kârbânsarây var ise anları zikreder.....	155
«ki yüz on yedinci fasıl.....	155
Dâr-ı Aliyye içre ne kadar hâne-i mücerredân ya'nî bekâr odaları var ise anları beyân eder.....	155
[«ki] yüz on sekizinci fasıl.....	155
fiehr-i Makdonya-yı kadîmde ne kadar selâtîn-i selef ve gayrı vüzerâ ve vükelâ ve a'yân [u] eşrâf, hayrât [u] hasenâtlarından mussanna' târîhli çeşme-i aynü'l-hayâtlar var ise anı bildirir	155
«ki yüz on tokuzuncu fasıl.....	157
fiehr-i «slâmbol içre şehîdân-ı deşt-i Kerbelâ rûh-ı şerîfleriyçün binâ olunan münakkaş ve müzeyyen sebîlleri ve musanna' târîhleri ile tahrîr olunduğun beyân eder.....	157
«ki yüz yigirminci fasıl.....	158
fiehr-i Tayyibe'nin âb-ı rûyı olan rûşenâ hammâmlar kim «slâmbol'da ve Eyyûb [ve] Galata ve Üsküdar'da selâtîn-i selef hammâmalarının cümlesin âb [u] hevâsıyla ve musanna' târîhleri ile beyân eder.....	158
Der-zikr-i tevzî'ât-ı hammâmât	158
Kal'a-i «slâmbol'dan hâric olan hammâmaları bildirir.....	159
Bâlâda tahrîr olan hammâmaların musanna' târîhlerin beyân eder.....	160
«ki yüz yigirmi birinci fasıl.....	160
Belde-i Tayyibe ya'nî «slâmbol'da medfûn selef-i selâtîn-i Âl-i Osmâniyân'dan Ebü'l-feth Sultân Mehemed Gâzî'den ilâ-yevminâ hâzâ âsûde-hâl olan pâdişâhların merkad-i pür-envârlarının musanna' târîhleri ile ziyâretgâhları ayân u beyân eder.....	160
Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerindeki şu'araları bildirir.....	161
Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder	161
Ziyâretgâh-ı Sultân Bâyezîd-i Velî ibn Ebü'l-feth Sultân Mehemed Gâzî.....	162
Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder	163
Bâyezîd Hân nişâncıları zikrindedir.....	163
Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan şeyhülislâm ve gayrı ulemâları ayân u beyân eder.....	163
Asr-ı Bâyezîd Hân'da olan meşâyihleri beyân eder	163
Bâyezîd Hân asrındaki emlahu's-şu'araları beyân eder	164
«ki yüz yigirmi üçüncü fasıl	165
Ziyâretgâh-ı Sultân Selîm Hân-ı Evvel ibn Sultân Bâyezîd Hân	165
Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder	166
Selîm Hân asrında olan defterdârları bildirir.....	166
Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder	166
Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'araları bildirir.....	167
«ki yüz yigirmi dördüncü fasıl.....	167
Sultân Süleymân aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân ibn Sultân Selîm Hân tâbe serâhümâ ve ce'ale'l-cennete mesvâhümâ hazretlerinin ziyâretgâh-ı merkad-i pür-envârı ve mevdi târîhlerin beyân eder	167
Ahvâl-i şehâdet-i fiehzâde Sultân Mustafâ.....	168
Ziyâretgâh-ı fiehzâde Sultân Mehemed ibn Süleymân Hân.....	169
Ziyâret-i fiehzâde Sultân Cihângîr-i merhûm.....	169
«ki yüz yigirmi beşinci fasıl.....	169
Ziyâretgâh-ı Sultân Selîm-i Sâni ibn Süleymân Hân aleyhi rahmeti'l-Bârî hazretlerinin âsâr-ı amârını ve saltanatı ve müddet-i ömrün beyân eder	169
Der-beyân-ı tahkik-i beddu'â-yı selâtîn	170
Ziyâretgâh-ı şehzâdegân-ı merhûm Selîm Hân-ı Sâni	170

«ki yüz yigirmi altıncı fasıl.....	170
Ziyâret-i Sultân Murâd-ı Sâlis ibn Selîm Hân el-mağfûreyn tâbe serâhümâ'nın türbe-i pür-envârî ve şehzâdegânî ve saltanat- cülûsun ve müddet-i ömrü ve fevti târîhlerin ayân u beyân eder.....	170
«ki yüz yigirmi yedinci fasıl	171
Ziyâret-i Sultân Mehemed Hân-ı Sâlis ibn Sultân Murâd-ı Sâlis tâbe serâhümâ ziyâretlerin ayân u beyân eder	171
Zikr-i şehzâdegân-ı Sultân Mehemed-i mağfûr	171
Ziyâretgâh-ı merhûm u mağfûrun-leh Sultân Ahmed Hân ibn Mehemed Hân'ın mehbît-ı nûr-ı pür-envârî ve terk-i saltanatı ve fevti târîhin bildirir	171
Ziyâretgâh-ı fiehzâdegân-ı Sultân Ahmed Hân	171
Zamân-ı Murâd Hân'da olan fusahâ-yı bülegâ şu'arâları bildirir	172
«ki yüz yigirmi tokuzuncu fasıl.....	172
Ziyâretgâh-ı Sultân Mustafâ ibn Sultân Mehemed Hân ahi's-Sultân Ahmed Hân n ammi-yi Osmân Hân ve Murâd Hân ve «brâhîm Hân'dır	172
Garîbe-i acîbe.....	172
Zikr-i ziyâretgâh-ı Sultân «brâhîm Hân ibn Ahmed Hân	172
«ki yüz otuzuncu fasıl.....	174
«slâmbol içinde medfûn olan vüzerâların imârât-ı kubâbları ve târîhleri ile ziyâretgâhların ayân u beyân eder.....	174
«ki yüz otuz birinci fasıl	174
Belde-i Tayyibe'nin enderûn [u] bîrûnunda medfûn olan kibâr-ı evliyâü'l-ârifîn v e asfiyâü'l-vâsilîn, haccallâhu ale'l-âlemîn, radiyallâhu Ta'âlâ anhüm ecma'în ve k addesenallâhu bi-sırrıhi'l-mübîn ista'antü billâhi ve bihi'l-avnü'l-mübîn hazretler inin mümkün olduğu mertebe ziyâretlerinin ve müte'addid kümmelîn ve fuzalâü'd-dehrden olan şeyhülislâmları ve ulemâ ve sulehâları ve meşâhîr mollâl arı ve hâl sâhibi meşâyihleri ziyâret edüp târîhleri ve âsâr-ı binâları ve medfûn oldukları semtleri ile ayân u beyân olunur	174
Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i kubû[r]ları bildirir	175
Ahvâl-i âlem-i sabâvet-i hakîr	176
Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân e der.....	178
Menâkıb-ı Na'lıncı Dede.....	185
Menâkıb-ı Kapanî Mehemed Efendi.....	186
Menâkıb-ı diğêr.....	187
Menâkıb-ı sâlis.....	187
Bu hakîr Evliyâ'nın zamânında hayâtda olup dest-i şerîflerin bûs idüp du'â-yı hayırlarıyla şeref-yâb olduğumuz büdelâ ve melâmiyyûn ve mecâzibûndan olan mazanna-i kerâme hâl sâhibi kimesneleri ayân eder	187
Ziyâretgâh-ı Sultânü's-şu'arâ Revânî	191
«slâmbol sûrunun etrâfında olan şehirlere ayân u beyân ider.....	192
«ki yüz otuz beşinci fasıl	192
Belde-i Kostantiniyye kal'ası hâricinde üç mevleviyyet yerde tâ Karadeniz Boğazına varınca ma'mûr [u] âbâdân «remezâtü'l-imâd misillü şehirlere ve imâretleri ve cevâmî'leri ve sâ'ir hayrât [u] hasenâtlarının ve cemî'i ziyâretgâhlarının târîhleri ile beyân eder	192
«ki yüz otuz altıncı fasıl.....	192
Kasaba-i Yenikapu imâretlerin bildir[ir].....	192
Ziyâretgâh-ı kasaba-i Yenikapu.....	192
«ki yüz otuz yedinci fasıl.....	192

Hâric-i sûr-1 <slâmbol kasaba-i hevâdâr [u] lâlezâr ya'nî mahalle-i Topcular	192
<ki yüz otuz sekizinci fasıl.....	193
Evsâf-1 kasaba-i bîrûn-i sûr mahalle-i ma'mûr (---) (---) (---) rabta-i Otakçılar	193
<ki yüz otuz tokuzuncu fasıl	193
Kasaba-i hâric Nişâncı Paşa	193
<ki yüz kırkıncı fasıl.....	193
Kasaba-i kûzeciyan ya'nî mahalle-i Çömllekiler.....	193
Ziyâretgâh-1 kasaba-i Zâlpaşa.....	194
<ki yüz kırk birinci fasıl.....	194
fihr-i azîm Ebâ Eyyûb-1 Ensârî hazretlerinin câmi' ve mesâcid ve medâris, hân u hammâmları ve gayrı imâretleri ve ziyâretgâhlarının târîhleri ile ayân u beyân eder.....	194
fihr-i Eyyûb Sultân câmi'lerin beyân [eder]	195
Câmi'-i Selâtîn Eyyûb Sultân	195
fiâh Sultân câmi'i	195
Mesîregâh-1 Eyyûb Sultân	196
Mesîregâh-1 Ağa Sekisi	196
Mesîregâh-1 Ceres Meydânı.....	196
Mesîregâh-1 Kalamış	196
Mesîregâh-1 Deniz hammâmı	196
Mesîregâh-1 Cân Kuyusu.....	196
Mesîregâh-1 <drîs Köşkü.....	196
Mesîregâh-1 Kırkserviler	197
Teferrücgâh-1 Ağa karlığı.....	197
Mesîregâh-1 Bülbülderesi	197
Memdûhât-1 şehri Eyyûb.....	197
Evsâf-1 ziyâretgâh-1 Hazret-i Ebâ Eyyûb-1 Ensârî aleyhi rahmeti'l-Bârî ve gayrı kibâr-1 evliyâullâhları ve merâkîd-1 ulemâ ve sulehâ ve meşâyih-1 izâmları ve vüzerâ ve vükelâları ve gayrı a'yân-ı kibârın merkad-i pür-envârlarının târîhleri ile firâdâ firâdâ beyân eder.....	197
Ziyâretgâh-1 Hazret-i sultânü'l-ulemâ ve'l-fuzelâ Mevlânâ Ebussu'ûd Efendi.....	198
<ki yüz kırk ikinci fasıl.....	201
Kasaba-i Südlüce'nin câmi' ve mesâcid ve medâris ve hân u hammâmları ve tekyeleri ve sarây-ı âlîleri ve ziyâretgâhları târîhleriyle bildirir.....	201
Tekye-i Hasan-âbâd	202
Tekye-i Abdüsselâm bâğçesi	202
Ziyâretgâh-1 kasaba-i Südlüce	202
Ziyâret-i sultân-ı şu'arâ Habîbî.....	202
<ki yüz kırk üçüncü fasıl.....	202
Kara Pîrî Paşa kasabasının imâretleri ve bâğ u bâğçeleri ve hânedân [u] mesîregâhların ayân u beyân eder.....	202
<ki yüz kırk dördüncü fasıl	203
Kasaba-ı Hâsköy'de olan cevâmi' ve mesâcid ve tekye ve hân u hammâmları ve esvâk-1 sultânî ve hânedânları ve sâ'ir imâretleri beyân eder.....	203
Tershâne bâğçesi	204
<ki yüz kırk beşinci fasıl.....	204
Kâsımpaşa şehrinin cem'i imâretleri ve hânedân [ve] bâğ-ı iremleri ve tershâne ve ziyâretgâhların beyân eder.....	204
Evsâf-1 Tershâne-i Âmire	205
Câmi'-i atık Koca Kâsım Paşa.....	205
Kethudâ câmi'i.....	205
Ebü'l-feth Mehemmed Hân câmi'i.....	205

Süleymân Hân câmi‘i.....	205
eş-fieyh Eyyühüm Efendi câmi‘i	205
Yahyâ Kethudâ câmi‘i.....	205
Hacı Husrev câmi‘i	205
Hamdî Efendi câmi‘i.....	205
Emîr Sultân câmi‘i	205
Câmi‘-i Kulaksız.....	205
Sinân Paşa câmi‘i.....	206
Câmi‘-i Piyâle Paşa.....	206
Evsâf-1 medâris-i ulûm.....	206
Ma‘mûr olan sarâyı beyân eder	206
Sebîlhâneler	206
Çeşme-i cân-safâlar	207
Mesîregâh [u] teferrücgâh tekyeler	207
Mesîregâh-1 <ne Ayazma	207
Mesîregâh-1 Hasan Karlığı	207
Mesîregâh-1 puta yeri	207
Mesîregâh-1 Dîvdâr Çeşmesi	207
Teferrücgâh-1 tekye-i Piyâle Paşa	207
Mesîregâh-1 Söğüdcük Ayazması	207
Teferrücgâh-1 Hacı Ahmed Bostânı	207
Mesîregâh-1 Boşnakbâğı.....	207
Teferrücgâh-1 Dede Bostânı.....	207
Mesîregâh-1 Kurd Çelebi bâğı	207
Evsâf-1 dekâkîn-i şeh-i Kâsımpaşa	207
Esmâ-i mahallât-1 şeh-i azîm Kâsımpaşa	208
Der-vasf-1 ahâlî-i şeh-i Kâsımpaşa	208
Me‘kûlât [ü] meşrûbâtının memdûhâtının beyân eder.....	208
Ehl-i sanâyi‘âtının kâr-1 memdûhlarından.....	208
fihr-i Kâsımpaşa'nın enderûn [u] bîrûnunda âsûde olan ziyâretgâh-1 kibâr-1 kümmelîni ve a‘yân [ü] eşrâfın merâkîd-1 pür-envârların beyân eder	208
Kabr-i Meyyitzâde	208
<ki yüz kırk altıncı fasıl	209
Binâ-yı kadîm ve kala-i azîm Galata şehrinin ibtidâ bânîsi ve eşkâlî ve içinde olan imâretleri ve cümle evsâfların ayân u beyân eder	209
Evsâf-1 eşkâl-i kal‘a-i Galata	210
Derûn-1 kal‘ada bölme hisâr dîvârlarındaki kapuları bildirir	211
Der-beyân-1 dâ‘iren-mâdâr kal‘a-i Galata	211
Sevâd-1 mu‘azzam Galata kal‘ası içre olan imâret [ü] câmi‘leri bildirir	211
Arab câmi‘i.....	211
Mehemmed Paşa câmi‘i	211
Yağkapanı câmi‘i	211
Kara Mustafâ Paşa câmi‘i.....	211
Karaköy câmi‘i	212
Der-beyân-1 hâkimân-1 şeh-i azîm Galata	212
Evsâf-1 dekâkîn-i şeh-i Galata	212
fihir içre olan hânedânları beyân eder	213
Der-sitâyiş-i hammâm-1 Galata.....	213
Tarz [u] tavr-1 ahvâlât-1 ahâlî-yi Galata'yı beyân eder	213
fihr-i Galata'nın me‘kûlât [ü] meşrûbâtının memdûhâtının beyân eder	213
<ki yüz kırk yedinci fasıl	214

Tophâne şehrinin âsâr-ı binâları ve hayrât [u] hasenâtları ve ibret-nümâları ve topcıyân kârhânesi ve balyemez topları ve esvâk-ı sultânîsin bildirir	214
Evsâf-ı âsitâne-i Topcıyân.....	214
Der-sitâyîş-i kârhâne-i Top.....	214
Evsâf-ı top kâlıbı dollâbları.....	214
Evsâf-ı furun-ı tuç.....	215
Der-sitâyîş-i top kâlıbı yerleri.....	215
Esnâf-ı dökücüyân.....	216
Evsâf-ı âsitâne-i asâkir-i <slâm, tâ'ife-i topcıyân.....	216
Evsâf-ı hâkim-i şehir-i Tophâne	216
Mahalleleri ismin beyân eder.....	217
Bu kadar ma'mûr [u] âbâdân şehir-i azîm içre olan câmi'leri beyân ider.....	217
Kılıç Alî Paşa câmi'i.....	217
Menâkıb-ı Alî Paşa.....	217
Küçük Çavuş câmi'i.....	217
Ebü'l-fazl câmi'i.....	217
Mehemmed Ağa Câmi'i.....	217
Muhyiddîn câmi'i.....	217
Monlâ Çelebi câmi'i.....	217
Evsâf-ı câmi'-i selâtîn Sultân Cihângîr	217
Menâkıb.....	218
Mesîregâh-ı hâs [u] âm yerleri beyân eder.....	218
Der-beyân-ı dekâkîn-i esnâf-ı ehl-i hiref.....	219
Der-vasf-ı ahâlî-yi şehir-i Tophâne.....	220
Tophâne şehirinde medfûn kibâr-ı evliyâları ve ulemâ ve meşâyih-ı vüzerâların merâkîd-ı pür envârların beyân eder	220
<ki yüz kırk sekizinci fasıl	220
Beşiktaş şehrinin imâretleri ve hayrât [u] hasenâtları ve hânedânları ve acâyibâtları ve âsâr-ı binâ-yı ibret-nümâların beyân eder.....	220
Âl-i Osmân bâğçelerin beyân edelim.....	221
Dolmabâğçe	221
Beşiktaş bâğçesi	221
Bâğçe-i Cüvâncapucubaşı	221
Bâğçe-i Kazancıoğlu	221
Beşiktaş şehirinde olan câmi'leri beyân eder	221
Mesîregâh-ı Beşiktaş.....	222
Mesîregâh-ı Yahyâ Efendi.....	222
Tekyegâh-ı dervîşan-ı Beşiktaş.....	222
Tekye-i Hazret-i Yahyâ Efendi.....	222
Beşiktaş'da âsûde olan kibâr-ı evliyâullâhların kabr-i şerîflerin beyân eder.....	222
<ki yüz kırk tokuzuncu fasıl.....	223
Kasaba-i Ortaköy imâretlerin beyân eder.....	223
<ki yüz ellinci fasıl	223
Kasaba-i Kuruçeşme imâretlerin beyân eder.....	223
<ki yüz elli birinci fasıl.....	223
Kasaba-i Arnavudköy imâretlerin bildirir	223
<ki yüz elli ikinci fasıl	224
fiehr-i azîm ve kal'a-i kadîm Rûmeli Hisârı'nın eşkâl-i tarzın ve imâretleri ve hayrât [u] hasenâtların bi'l-cümle ayân u beyân eder.....	224
Evsâf-ı kutb-ı âfâk ziyâretgâh-ı Durmuş Dede.....	225
Ziyâretgâh-ı Hisâr-ı Rûmeli.....	225
Menâkıb-ı kerâmet-i fieyh <smâ'îl	225

Ziyâretgâh-ı kutb-ı âfâk Hazret-i Durmuş Dede.....	225
«ki yüz elli üçüncü fasıl.....	226
Kasaba-i «stinye imâretlerin ayân u beyân eder.....	226
«ki yüz elli dördüncü fasıl.....	226
Yeniköy nâm kasabanın hayrât [u] imâretlerin beyân u ayân eder.....	226
«ki yüz elli beşinci fasıl.....	226
Kasaba-i Tarabya imâretlerin beyân eder.....	226
«ki yüz elli altıncı fasıl.....	227
Kasaba-i Büyükdere imâretin beyân eder.....	227
«ki yüz elli yedinci fasıl.....	227
Kasaba-i Sarıyâr imâretin beyân eder.....	227
Evsâf-ı ma'âdin-i zeheb.....	227
Evsâf-ı ma'âdin-i tîn-i top kâlibı.....	227
«ki yüz elli sekizinci fasıl.....	227
Kal'a-i Boğazhisârı'nın binâsın bildirir.....	227
Eşkâl-i kal'a-i Kilidü'l-Bahr-i Siyâh-ı Rûmeli.....	228
Der-sitâyış-i Fânûs-ı Emîn.....	228
«ki yüz elli tokuzuncu fasıl.....	228
Anadolu Kilidü'l-bahr kal'asın beyân eder.....	228
Kasaba-i Kavak.....	228
Evsâf-ı kal'a-i Yoroz.....	228
Ziyâret-i fiehîdler ve ziyâret-i Kırklar.....	228
Der-sitâyış-i fânûs.....	228
«ki yüz altmışıncı fasıl.....	229
Kasaba-i «rem Beğkoz imâretlerin bildirir.....	229
Evsâf-ı dalyan-ı Kılıçbalığı.....	229
Evsâf-ı Tokat bâğçesi.....	229
Teferrücgâh-ı Akbaba Sultân.....	229
Bâğçe-i Sultâniyye.....	229
Belîde-i «ncirli.....	229
Evsâf-ı Çubuklu Bâğçe.....	229
«ki yüz altmış birinci fasıl.....	230
Kanlıca kasabasının imâretlerin bildirir.....	230
«ki yüz altmış ikinci fasıl.....	230
Anadolu Hisârı ve binâların bildir[ir].....	230
Mesîregâh-ı Göksu.....	230
Bâğçe-i hâs Kandîlli.....	231
Papas Korusu.....	231
Kulle bâğçesi.....	231
«ki yüz altmış üçüncü fasıl.....	231
Evsâf-ı kasaba-i Çengelliköyü.....	231
Istavroz bâğçesi.....	231
«ki yüz altmış dördüncü fasıl.....	231
Evsâf-ı kasaba-i Istavriz.....	231
Evsâf-ı kasaba-i ma'mûr Kuzkuncuk.....	231
«ki yüz altmış beşinci fasıl.....	231
fiehr-i azîm ve bilâd-ı kadîm bender-i âbâdân Üsküdar'ın câmi' ü medâris ve	
hân ü hammâmları ve gayrı âsâr-ı binâların ayân u beyân eder.....	231
Câmi'-i selâtîn câmi'-i Mihrimâh Sultân.....	233
Câmi'-i selâtîn Orta Vâlîde Sultân câmi'î.....	233
Evsâf-ı câmi'-i selâtîn Kösem Vâlîde Sultân.....	233
Evsâf-ı cümle mesâcid.....	233

Cümle medreseleri ayân eder.....	233
Cümle dârü'l-hadîsleri beyân eder	234
Cümle dârü'l-kurrâları bildirir	234
Cümle dârü't-ta'âlim-i sıbyânı bildirir	234
Cümle imâret-i it'âmı beyân eder	234
Evsâf-1 tekye-i dervîş-i dil-rişân-1 zîşân.....	234
Evsâf-1 hammâmât-1 Üsküdar	234
Evsâf-1 kârbânsarây-1 Eskidâr.....	234
Evsâf-1 hân-1 tüccârân-1 berr ü bihârân, seyyâhân-1 cihân-bân.....	235
Evsâf-1 sitâyîş-i sebîlhâne.....	235
Der-sitâyîş-i çeşme-i aynü'l-hayât-1 Üsküdar	235
Aded-i evsâf-1 dekâkîn-i esvâk-1 sultânî.....	235
Evsâf-1 mesîregâh-1 Üsküdar	235
Esmâ'-i mahallâtı beyân eder	235
Halkının kâr [u] kesbleri ve libâsları ve lisânların beyân eder	235
Me'kûlât [ü] meşrûbâtının memdûhâtın beyân eder.....	236
Evsâf-1 ziyâretgâh-1 kibâr-1 evliyâ-1 izâm ve meşâyih-1 kirâmların kabr-i münevverelerinin ziyâretgâhların beyân eder.....	236
«ki yüz altmış altıncı fasıl.....	236
Kadıköy imâretin beyân eder.....	236
«ki yüz altmış yedinci fasıl	237
Hâk-i Kostantiniyye'nin cânib-i erba'asında pâdişâhlara mahsûs ne kadar bâğ-1 «remezât misilli hâs bâğçeler varsa onların esmâların beyân eder	237
«ki yüz altmış sekizinci fasıl.....	237
«slâmbol'un cânib-i erba'asında hâs u âmm için bî-tekellûf olan mesîregâh-1 ferah-fezâların beyân eder	237
Mesîregâh-1 Alibeğköy.....	238
Mesîregâh-1 Lâlezâr	238
Mesîregâh-1 Kasr-1 Emîr-âhûr.....	238
Mesîregâh-1 Tekye-i hâss [u] âmm Kâğızhâne-i cihân-ârâ	238
Der-sitâyîş-i Bârûdhâne.....	238
Der-sitâyîş-i teferrüc-i zergerân.....	238
Mesîregâh-1 belîde-i Kâğızhâne.....	239
Tekye-i âteş-perest-i Hindûyân.....	239
Tekye-i Kalenderhâne-i Hindiyân.....	239
Mesîregâh-1 bâğçe-i Emîrgüne	239
Mesîregâh-1 Cendereci köyü.....	239
Teferrücgâh-1 Çaybaşı.....	239
Mesîregâh-1 Su Kemerleri	239
Teferrücgâh-1 Sultân Osmân havzı	239
Evsâf-1 Tetimme-i Su Kemerleri.....	240
Mesîregâh-1 İstıranca dağları	240
Mesîregâh-1 mandıra-i Selîm Hân.....	240
Saydgâh-1 Terkoz gölü	240
Mesîregâh-1 Çekmece gölleri.....	240
Mesîregâh-1 Okmeydânı	240
Mesîregâh-1 Akbaba Sultân	241
«ki yüz altmış sekizinci fasıl-1 azîm	241
Bu dünyâda nazîri olmayan «slâmbol içre «%00,«"»†U: hadîs-i şerîfi mazmûn u üzre ne kadar tüccâr ve neccâr-1 berr [u] bihâr ve ne mikdâr erbâb-1 ma'ârif-i sâhib-i kâr ve ne kadar bî-kâr-1 ehl-i mekkâr ve ne kadar bin dekâkîn ve ne kadar yüz bin ehl-i şugl-1 gûnâ-gûn vardır onların hübü-1 Âdem'den berü pîrlerin ve	

Fütüvvetnâme-i Muhammedî üze Ashâb-1 güzînden pîş-kadem perverlerin ve ahd [ü] bî'at-nâmelerin beyân eder	241
Evsâf-1 sanâyi' -i meşâhîr-i enbiyâ-i izâm	241
Hâzâ Fütüvvetnâme-i Hazret-i Resûl bi-emri Hudâ-yı Rabbi'l- <small>âzzet bâ-vâsita-i</small> Hazret-i Cibrîl-i Emîn ve meşveret-i Çâr-yâr-1 güzîn	242
Ol ferzendi ne tarîk ile meydân-1 mahabbete getirirler anı ayân [u] beyân eder	245
Nasîhatnâme-i Pîr	245
Der-beyân-1 ahvâl-i eşkâl-i dervîşân	247
Fasıl	248
Netîce cemî'i tarîkin ebcedin beyân	248
«ki yüz altmış tokuzuncu fasl-1 acâyib	250
Sene 1048, Sultân Murâd Hân-1 Râbi'ın fermân-1 şerîfiyle Belde-i Tayyibe ya'n î	
«slâmbol'un dörd mevleviyyet şehr-i azîmini tahrîr edüp âsâr-1 binâdan add olun an	
yekûn imâretlerin ve mîrî emânetleri ve hayrât [u] hasenâtları ve cümle alâmetle rin beyân eder	250
Der-sitâyîş-i «slâmbol	250
Evsâf-1 sûret-i arz-1 mollâ-yı «slâmbol (---) (---) (---) Efendi	251
Evsâf-1 Belde-i Tayyibe ya'nî Kostantınıyye	252
«ki yüz yetmişinci fasıl	253
Acâyib ü garâyibden Mahmiyye-i Kostantınıyye'nin dörd mevleviyyetinde ne kadar bin dekâkîn-i gûnâ-gûn ve ne kadar yüz bin asker-i esnâf-1 ibret-nümûn var ise anları kânûn [u] kâ'ideleri ve pîr-perverleri ile yollu yollarınca fermân-1 şehriyârî üze ordu-yı hümâyûn-1 kübrâ için cümle elli yedi fasıldır ve cümle yüz aded esnâf-1 ibret-nümâ alaylarıdır kim esnâf esnâf alayları ile ve pîr [u] pîşvâları medfûn olduğu diyârlar ile ayân u beyân eder	253
Esnâf-1 çavuşân alayı	253
Fasl-1 sâni. Tâhir subaşı ya'nî çöplük subaşısı	254
Esnâf-1 huddâmân-1 gilmân ve huddâmân-1 gilmân subaşı ve gayrı gilmân-1 hâssa	254
Esnâf-1 acemî oğlanları	254
Esnâf-1 arayıcıyân	254
Esnâf-1 gûr kazan	255
Esnâf-1 azîm lağımcıyân	255
Esnâf-1 salahorân	255
Esnâf-1 beldârân-1 teberdârân lağımcıbaşı	255
el-Faslu's-sânî	255
Esnâf-1 asker-i asesbaşı	255
Esnâf-1 şehir subaşısı	255
Esnâf-1 asesân-1 bî-amân	256
Esnâf-1 cellâdân-1 bî-îmân	256
Esnâf-1 hemyân kesici	256
Esnâf-1 kara hırsız	256
Esnâf-1 deyyûsân	256
Esnâf-1 pâzveng-i eblehân-1 sâzengân	256
Esnâf-1 gidiyân-1 müflisân	256
Esnâf-1 Kâsimpaşa mukaddemleri	256
Esnâf-1 hîzân-1 dilberân	256
Esnâf-1 seyisân-1 Urbân-1 uryân	257
Esnâf-1 mükârî ya'nî kirâcılar	257
Esnâf-1 pâsbân-1 nigezbân-1 «slâmbol	257

el-Faslu's-sâlis.....	257
Ordu monlâsı	257
Esnâf-1 alemdâr-1 Resûl sancakdârân	257
Esnâf-1 sa'îler.....	257
Esnâf-1 muhzırân-1 mollâ.....	257
Esnâf-1 e'imme-i vüzerâ ve mîr-i mîrân ve sâ'ir a'yân	257
Esnâf-1 hutebâ	258
Esnâf-1 kadı ve mollâlar	258
Esnâf-1 meşâyih-1 izâm.....	258
Esnâf-1 vâ'iz-i zâhir.....	258
Esnâf-1 nâsıh-1 müfessîrin.....	258
Esnâf-1 muhaddîsîn	258
Esnâf-1 mü'ezzinân	258
Esnâf-1 sofıyyûn.....	258
Esnâf-1 mütevelliyân	258
Esnâf-1 bevvâbân-1 şerî'at ve gayrı bevvâbân.....	258
Evsâf-1 mukayyidîn, huddâm-1 mahkeme-i şer'-i Resûl-i Mübîn.....	258
Evsâf-1 mu'arrifân-1 cevâmi'hâ.....	258
Evsâf-1 na'thân-1 Resûlullâh	258
Esnâf-1 hâfızân-1 Kur'ân-1 azîm	258
Esnâf-1 yazıcıyân.....	258
Esnâf-1 sahhâfân.....	259
Esnâf-1 şâ'irân	259
Evsâf-1 meddâhân-1 sultân ve vüzerâ ve a'yân	259
Evsâf-1 hânendegân	259
Evsâf-1 müneccimân.....	259
Esnâf-1 remmâlân	259
Esnâf-1 nakîbân-1 ehl-i hiref.....	259
Esnâf-1 re'îsân-1 ehl-i tarîk.....	259
Esnâf-1 meşâyihân-1 ehl-i hiref	259
Esnâf-1 çavuşân-1 ehl-i sanâyi'	259
Esnâf-1 ferrâşân-1 ehl-i sanâyi' ve ehl-i tarîk.....	260
Esnâf-1 cenâze peykleri ve mürde-şüyân ya'nî şehîdân gassâlleri.....	260
Esnâf-1 hâcegân-1 mekteb-i püserân	260
Esnâf-1 mekteb-i sıbyân [u] tıflân-1 ebcedhân	260
Esnâf-1 şeyhü's-şüyûh-1 sâ'ilân ya'nî şeyh-i dilenciyân.....	260
Tâ'ife-i fukarâ-i dilenciyân.....	260
Esnâf-1 şeyhül'arasât	260
Esnâf-1 tâlib-i ilm-i sühtevât.....	260
Evsâf-1 ırk-1 tâhir âl-i abâ, sâdât-1 kirâm, evlâd-1 Resûlullâh	261
el-Faslu'r-râbi'	261
Esnâf-1 elzem-i levâzım hekîmbaşî	261
Esnâf-1 dekâkîn-i hukemâ.....	261
Esnâf-1 kehhâlân.....	262
Esnâf-1 bî-dükkân-1 tûtyâciyân	262
Esnâf-1 ma'âcinciyân.....	262
Esnâf-1 cerrâhân	262
Esnâf-1 meşrûbât-1 devâ.....	262
Esnâf-1 gülâbcıyân.....	262
Esnâf-1 ehl-i hiref-i dehhân-1 edviye	262
Esnâf-1 tîmârhâneciyân.....	262
Esnâf-1 huddâm-1 bîmâristân [u] mûristân.....	263

el-Faslu'l-hâmis.....	263
Esnâf-1 çiftçibaşı	263
Esnâf-1 bağbân	263
Esnâf-1 aşlamacıyân-1 eşcâr-1 müsmirât	263
Esnâf-1 sebzevâtçı	263
el-Faslu's-sâdis.....	264
Esnâf-1 habbâzân ya'nî ekmekciyân	264
Esnâf-1 ekmekciyân-1 yeniçeriyân.....	264
Esnâf-1 tuzcuyân.....	264
Esnâf-1 çörekciyân.....	264
Esnâf-1 börekciyân	264
Esnâf-1 gevrekciyân.....	264
Esnâf-1 kâh[î]ciyân.....	264
Esnâf-1 gurâbiyyeciyan.....	265
Esnâf-1 simitciyân	265
Esnâf-1 katâyifciyân	265
Esnâf-1 şehriyyeciyan.....	265
Esnâf-1 lokmaciyân	265
Esnâf-1 gözlemeciyan	265
Esnâf-1 sakkâyân-1 yeniçeriyân-1 dergâh-1 âlî.....	265
Esnâf-1 sakkâyân-1 şehir	265
Esnâf-1 arka sakkâsı	265
Esnâf-1 değirmenciyan.....	266
[Esnâf-1] değirmen-i mâ	266
Esnâf-1 uncuyân	266
Esnâf-1 un elekciyan.....	266
Esnâf-1 buğday çalkayıcıyan.....	266
Esnâf-1 galburciyan	266
Esnâf-1 elekciyan.....	266
Esnâf-1 nişasdacıyan.....	266
Esnâf-1 güllâccıyan.....	266
Esnâf-1 beksumâtciyan	266
Evsâf-1 mahmil-i şerîf hevdec-i Resûlullâh.....	267
Esnâf-1 şütürbân [u] sârbân-1 revân.....	267
Esnâf-1 akkâmân.....	267
Esnâf-1 meş'alciyan.....	267
Esnâf-1 köçek-i Amr-1 Ayyârân, reh-revân-1 şâtûrân	267
el-Faslu's-sâbi'	268
Esnâf-1 azîm keştîbân-1 Bahr-i Siyâh ya'nî Karadeniz.....	268
Esnâf-1 tâ'ife-i kalafatciyan	268
Evsâf-1 kalafat üstübüsü bükücüler	269
Esnâf-1 üstübü alıcıyan.....	269
Esnâf-1 marankozân.....	269
Esnâf-1 urgancıyan	269
Esnâf-1 kendirciyan	269
Esnâf-1 yelkenciyan.....	269
Esnâf-1 ziftciyan u katrâncıyan	269
Esnâf-1 serenciyan	270
Esnâf-1 tulumbacıyan	270
Esnâf-1 pusulacıyan ya'nî kible-nümâciyan	270
Esnâf-1 kum sâ'atciyan.....	270
Esnâf-1 hartacıyan	270

Esnâf-1 dalgıcân-1 gavvâsân.....	270
Sergüzeşt.....	271
Esnâf-1 gün-başı	271
Esnâf-1 navluncıyân-1 buğday ve şa'ır.....	272
Esnâf-1 bâzergân-1 ankâ Karadeniz	272
el-Faslu's-sâmîn	272
Esnâf-1 re'îsân-1 Bahr-i Ummân, Bahr-i Sefîd.....	272
Esnâf-1 marankozân-1 Akdeniz	273
Esnâf-1 pereme ve kayık marankozları.....	273
Esnâf-1 mavunacıyân.....	273
Esnâf-1 kayıkcıyân.....	274
Esnâf-1 peremeciyan.....	274
Esnâf-1 çırnıkçıyân	274
Der-beyân-1 mübâhase-i esnâf-1 kass[â]bân ve muhâsama-i esnâf-1 tüccârân.....	274
el-Faslu't-tâsi'	275
Esnâf-1 tüccârân-1 ankâ-yı Mısır ve gayrı sevdâgerân-1 sâhil-i Bahr-i Sefîd.....	275
Esnâf-1 bâzergân-1 pirincciyân.....	275
Esnâf-1 adeseçiyân.....	275
Esnâf-1 hınnâcıyân.....	275
Esnâf-1 hasırcıyân-1 Mısır.....	275
Esnâf-1 kettâncıyân.....	275
Esnâf-1 şekerçiyân	276
Esnâf-1 eşribe-i mümessek.....	276
Esnâf-1 tüccâr-1 kahveciyân	276
Esnâf-1 fiâhbender	276
Esnâf-1 bâzergânbaşı	276
Esnâf-1 ehl-i kible.....	276
el-Faslu'l-âşir	276
Esnâf-1 kassâbân-1 cömerdân-1 merd-i meydân	276
Esnâf-1 salhâneçiyân.....	276
Esnâf-1 kassâbân-1 sığır	277
Esnâf-1 kassâbân-1 Yahûdân	277
Esnâf-1 mandıracıyân	277
Esnâf-1 çiftlikân-1 a'yân-1 devlet.....	277
Esnâf-1 eğrekçiyân.....	277
Evsâf-1 saya-i celebân-1 koyun.....	277
Esnâf-1 ağılcıyân	277
Evsâf-1 tokad-celebân-1 sığır.....	277
Esnâf-1 çoban [u] râ'ıyân.....	277
Esnâf-1 südcıyân-1 sevr.....	277
Esnâf-1 südcıyân-1 ganem	277
Esnâf-1 cibn-i hâlûmiyân ya'nî peynirciyân	277
Esnâf-1 kaymakçıyân.....	278
Esnâf-1 tereyağçıyân.....	278
Esnâf-1 kârhâne-i yoğurdcubaşı	278
Esnâf-1 cümle yoğurdcıyân.....	278
Esnâf-1 teleme peynirciyân	278
Esnâf-1 şem'-i revgan, mûmcuyân	278
Esnâf-1 tâcirân-1 şem'-i asel.....	278
Esnâf-1 kassâbân-1 Etmeydânı.....	278
Evsâf-1 seğirdim Etmeydânı	279
Esnâf-1 kanaracıyân-1 Yedikulle	279

Esnâf-1 kanaracıyân-1 Bâğçekapusu	279
Esnâf-1 bârûdhâne-i Etmeydânı	279
Esnâf-1 mûmciyân-1 Etmeydânı	279
Esnâf-1 mandıracıyân-1 yeniçeriyân	279
Esnâf-1 çoban-1 bahâdırân.....	280
Esnâf-1 kârhâne-i arslancıyân	280
Esnâf-1 vasılcıyân ya'nî ayıcıyân	280
el-Faslu'l-hâdî aşer	281
Esnâf-1 ta'âm-1 atık, başcıyân-1 âşcıyân	281
Esnâf-1 celeb-keşân-1 ganem.....	281
Esnâf-1 celeb-keşân-1 basdırmacıyân-1 sığır	281
Esnâf-1 tâcirân-1 pasdırmacıyân	281
Esnâf-1 vettârân ya'nî kirişciyân	282
Esnâf-1 kirişciyân-1 tâcirân	282
Esnâf-1 dutkalcıyân	282
Hikâyet-i garîbe	282
Esnâf-1 ciğerciyân-1 koyun	282
Esnâf-1 çevrenân-1 Arnâbûdân	282
Esnâf-1 işkembeciyân, ta'âm-1 mahmûrân.....	282
Esnâf-1 sirkeci başı	283
Esnâf-1 turşucuyân, ta'âm-1 fâsıkân	283
Esnâf-1 kuru sarımsakcıyân	283
Esnâf-1 soğancıyân	284
el-Faslu's-sânî aşer	284
Esnâf-1 elzem-i levâzımından âşcıyân.....	284
Esnâf-1 çâşnigirân-1 vüzerâ ve âşbâzân	284
Esnâf-1 zerdecıyân.....	284
Esnâf-1 kebâbcı ve köfteciyân.....	285
Esnâf-1 biryâncıyân	285
Esnâf-1 yahniciyân.....	285
Esnâf-1 dolmacıyân	285
Esnâf-1 hardalcıyân	285
Esnâf-1 pâlûdecıyân.....	285
Esnâf-1 südlü âşcıyân.....	285
Esnâf-1 salatacıyân	285
Esnâf-1 ıspanakcıyân [ve] sebzecıyân	285
Esnâf-1 sucukcıyân	285
Esnâf-1 hoşâbcıyân	285
Esnâf-1 şerbetcıyân.....	285
Esnâf-1 cüllâbcıyân ve şerbetcıyân-1 piyâde	286
Esnâf-1 ısıcak pâlûdecıyân.....	286
Esnâf-1 ısıcak pâlûdecıyân-1 kavvâfân	286
Esnâf-1 ıssı ve bahârlı şerbetcıyân.....	286
Esnâf-1 sa'lebcıyân.....	286
Esnâf-1 bâdemli köfterciyân.....	286
Esnâf-1 südcıyân-1 sühtıyân	286
Esnâf-1 mahlebcıyân.....	286
Esnâf-1 ağdacıyân.....	286
Esnâf-1 ağda tüccârı.....	287
Esnâf-1 değirmencıyân-1 üzüm.....	287
Esnâf-1 azîm karcı başı	287
Der-beyân-1 mübâhese-i âşbâzân-1 mâhî ve ilzâm-1 helvâcıyân-1 şâhî	288

Hikâ[ye-i] helvâciyân be-vech-i ilzâm-ı balıkcıyân	288
el-Faslu's-sâlis aşer	288
Esnâf-ı kâr-ı şîrîn helvâciyân-ı-şîrîn-zebân	288
Esnâf-ı helvâciyân-ı bîrûn	289
Esnâf-ı helvâciyân-ı tablakârân	289
Esnâf-ı akîdecıyân.....	289
Esnâf-ı şekerıciyân-ı Galata.....	289
el-Faslu'r-râbi' aşer	289
Esnâf-ı balık emîni	289
Balık emîninin zîr-i himâyesinde olan esnâfların beyân eder	290
Esnâf-ı dalyancıyân.....	290
Esnâf-ı ıĝrıbcıyân-ı sayyâdân	290
Esnâf-ı karıtyacıyân	290
Esnâf-ı aĝcıyân	290
Esnâf-ı saçmacıyân	290
Esnâf-ı düzenciyan	290
Esnâf-ı sıpkıncıyân.....	290
Esnâf-ı sayyâd-ı çömlekçi	290
Esnâf-ı sepetciyan-ı sayâd-ı mahî	290
Esnâf-ı balıkcıyân-ı satıcıyân	290
Esnâf-ı istiridyeciyan	291
Esnâf-ı âşcıyân-ı balıkbâzârı	291
Esnâf-ı aĝcıyân	291
el-Faslu'l-hâmis aşer	291
Esnâf-ı ümenâ-yı Sultânî.....	291
Evvelâ Unkapanı emîni	291
<kinici, emîn-i tahmîs	292
Üçüncü, evsâf-ı emîn-i mîzân-ı harîr	292
Esnâf-ı ipekciyan	292
Dördüncü, evsâf-ı emîn-i şem'ahâne	292
Beşinci, evsâf-ı emîn-i sirmakeşhâne.....	292
Esnâf-ı sırma-keşân.....	292
Esnâf-ı sırma ve kılardan satıcı	292
Altıncı, evsâf-ı emânet-i yağkapanı	292
Taht-ı hükûmetinde olan esnâfları beyân eder.....	292
Esnâf-ı tüccârân-ı yağcıyan	292
Esnâf-ı yağcıyan-ı zeyt.....	292
Yedinci, esnâf-ı balık emîni.....	292
Sekizinci, esnâf-ı emânet-i esîrhâne.....	292
Esnâf-ı bâzergân-ı esîrcıyan	293
Tokuzuncu, evsâf-ı tuz emîni	293
Onuncu, evsâf-ı peksumât emîni	293
On birinci, esnâf-ı hamr emîni.....	293
On ikinci, evsâf-ı emîn-i bârûdhâne-i siyâh	293
On üçüncü, evsâf-ı emîn-i Darbhâne-i Âl-i Osmân	293
Esnâf-ı kalcıyan	294
Esnâf-ı kehlecıyan.....	294
Âl-i Osmân'ın Rûmeli'nde olan darbhâne olan beyân eder	294
Esnâf-ı gümüş arayıcıyan	294
On dördüncü, evsâf-ı emîn-i çuka anbârı	295
On beşinci, evsâf-ı emîn-i dâne-i gendüm ya'nî buğday	295
On altıncı, arpa anbârı emîni	295

On yedinci, evsâf-1 kilar emîni	295
On sekinci, odun anbârı emîni	295
On tokuzuncu, otluk anbârı emîni.....	295
Yigirminci, pasdırma emîni.....	295
Yigirmi birinci, esnâf-1 salhâne emîni.....	295
Yigirmi ikinci, esnâf-1 sebzehâne emîni ve Terekecibaş1.....	295
Yigirmi üçüncü, koyun emîni esnâf1.....	295
Yigirmi dördüncü, matbah emîni	295
Yigirmi (---) ci, tavuk emîni	296
Yigirmi beşinci, esnâf-1 şehremîni	296
Yigirmi altıncı, esnâf-1 çardak emîni	296
Esnâf-1 çardak çorbacısı	296
Esnâf-1 çartâk nâ'ibi	296
Esnâf-1 muhtesib ağa.....	296
Yigirmi yedinci, esnâf-1 atbâzârı emîni.....	296
Bu emînin zîr-i destinde olan esnâfları bildirir.....	296
Esnâf-1 cânbâzân-1 esb.....	296
Esnâf-1 dellâlân-1 esb.....	296
Esnâf-1 miyâncıyân-1 esb	296
Yigirmi sekizinci, esnâf-1 nüzül emîni	296
Yigirmi tokuzuncu, evsâf-1 tershâne emîni	297
Otuzuncu, emânet pencikhânedir.....	297
Otuz birinci, evsâf-1 emîn-i kara gümrük	297
Otuz ikinci, emânet-i azîm büyük gümrük.....	297
el-Faslu's-sâdis aşer.....	298
Esnâf-1 bakkâlân-1 tâcirân.....	298
Esnâf-1 yağcıyân-1 gûnâgûn.....	298
Esnâf-1 şırlugancıyân.....	298
Esnâf-1 tüccârân-1 balcıyân	299
Ehl-i href-i bezirciyân	299
Esnâf-1 tâ'ife-i zeyyâtân	299
Esnâf-1 sâbûncıyân	299
Esnâf-1 miskî sâbûncu	299
Esnâf-1 bakkâl-1 pasdırmacıyân	299
Esnâf-1 leblebiciyân.....	300
el-Faslu's-sâbi' aşer.....	300
Esnâf-1 yemişciyân-1 bâzârbaş1	300
Esnâf-1 bâğçevân.....	300
Evsâf-1 manavân ya'nî karpuzcuyân	301
Esnâf-1 şükûfeciyân.....	301
Esnâf-1 çiçekciyân-1 meyveciyân	301
el-Faslu's-sâmin aşer	301
Min esnâf-1 kılıçcıyân-1 seyf-i Muhammedî.....	301
Esnâf-1 kâr-1 kadîm zırhcıbaş1.....	302
Esnâf-1 mızrakcıyân	302
Esnâf-1 hançerciyân [ve] bıçakcıyân	302
Esnâf-1 kalkancıyân.....	302
Esnâf-1 kıncıyân-1 sikkîn ya'nî bıçak kıncısı	303
Esnâf-1 sağrıcıyân.....	303
el-Faslu't-tâsi' aşer.....	303
Esnâf-1 âteş-feşân tüfengciyân.....	303
Evsâf-1 âhengerân-1 kaynakcıyân.....	303

Esnâf-1 kundakcıyân.....	303
Esnâf-1 vezneciyân	304
Esnâf-1 keseciyân-1 silâh-1 tûfeng.....	304
Esnâf-1 tabancacıyân	304
Esnâf-1 tûfeng açıcıyân.....	304
Esnâf-1 fişekçiyân-1 tûfeng	304
Esnâf-1 fişekçiyân-1 havâyî.....	304
Esnâf-1 bârûdciyân	305
Esnâf-1 fitilciyân-1 tûfeng-endâzân	305
el-Faslu'l-ısrûn	305
Esnâf-1 haddâdân-1 âteş-feşân-1 âhengerân.....	305
Esnâf-1 âhengerân-1 na'l-kesân	306
Ehl-i href mihciyân	306
Ehl-i sanâyi, mismârân ya'nî egserciyân.....	306
Esnâf-1 ehl-i kâr, kebkebciyân	306
Esnâf-1 ehl-i kesb, kantârciyân	306
Ehl-i şugl, mîzânciyân.....	306
Esnâf-1 ehl-i tüccâr, eğeciyân	306
Ehl-i kâni', esnâf-1 keserciyân	306
Ehl-i kesb, destereciyân.....	306
Esnâf-1 sevdâger-i burguciyân	306
Ehl-i mihnet, kömürcüyân.....	306
el-Faslu'l-hâdî ve'l-ısrûn.....	307
Esnâf-1 ser-çeşme-i âhengerân-1 çilingirân.....	307
Ehl-i işgâl, gemciyân.....	307
Esnâf-1 ehl-i tarîkat, temrenciyâ[n].....	307
Esnâf-1 ehl-i şerî'at, kaffâlân ya'nî kilidciyân	307
Esnâf-1 ehl-i hakîkat, üzengiciyân.....	307
Esnâf-1 ehl-i ma'rifet mikrâsciyân	307
Ehl-i iktisâb, na'lçacıyân.....	307
Esnâf-1 ehl-i halâl, na'lçacıyân-1 mihlîciyân	307
Esnâf-1 ehl-i sâbirân, ya'nî çilingirân-1 yüksükçiyân	307
Ehl-i href, iğneciyân.....	307
Ehl-i şugl, haddeciyân.....	308
Ehl-i tâcir, âhen-fürûht	308
Esnâf-1 şâkirân, âhen tel-keşân	308
Esnâf-1 ehl-i kâni', hurdavât-1 ahen-fürûht.....	308
Ehl-i sanâyi', köşe-nişînân ya'nî na'lbandân-1 hussân.....	308
el-Faslu's-sânî ve'l-ısrûn.....	308
Esnâf-1 kazancıbaşı	308
Esnâf-1 bakır sızırıcıyân.....	308
Ehl-i dekâkîn, câm ve tuhtâb tâsciyân	309
Esnâf-1 dekâkîn çarkcıyân	309
Esnâf-1 tâcirân-1 kazancıyân	309
Esnâf-1 kalaycıyân.....	309
el-Faslu's-sâlis ve'l-ısrûn	309
Esnâf-1 azîm zergerân ya'nî kuyumcıbaşı	309
Esnâf-1 bâzergân-1 cevâhirciyân.....	310
Esnâf-1 lü'lüciyân ya'nî incüciyân	310
Esnâf-1 zergerân-1 cevâhirciyân	310
Esnâf-1 sâ'atciyân.....	310
Esnâf-1 sikkezânbaşı.....	310

Esnâf-1 tamgacıbaşı	311
Esnâf-1 ehl-i kible-i kuyumcıyân	311
Esnâf-1 darbhâneciyân ve emîn-i nâzırân ve sâhib-i ayyârân ve sikkezân	311
Esnâf-1 kalcıyân-1 kuyumcıyân	311
Esnâf-1 gümüşhâneciyân.....	311
Esnâf-1 rumatcıyân	311
Esnâf-1 tîz-âbcıyân-1 sîm ü zer-i hâlis	311
Hikâye-i münâsib	311
Esnâf-1 gümüş arayıcı.....	312
Esnâf-1 kafesdârân.....	312
Esnâf-1 cevher-fürûşân	312
Esnâf-1 elmâs-bür ya'nî hakkâk-i elmâs.....	312
Esnâf-1 hakkâkân.....	312
Esnâf-1 mühür-kenân.....	312
Esnâf-1 mühür-künân-1 sîm ü heykelân ya'nî gümüş mühür ve tılısmât kazıcı.....	312
Esnâf-1 kalemkârân-1 kuyumcıyân	312
Esnâf-1 sırma-keşân.....	313
Esnâf-1 tel-i âhen-keşân	313
Esnâf-1 potacıyân	313
Esnâf-1 boracıyân	313
Esnâf-1 civacıyân.....	313
Esnâf-1 borucıyân-1 sarı pirinc	313
Esnâf-1 devâtcıyân-1 gûnâ-gûn.....	313
Esnâf-1 tenekeciyân	314
Esnâf-1 bıçak kıncıyân.....	314
el-Faslu'r-râbi' ve'l-ısrûn.....	314
Esnâf-1 dökmeçibaşı.....	314
Esnâf-1 kalay düğmeciyân	314
Esnâf-1 kurşum berber kösrecileri.....	314
el-Faslu'l-hâmis ve'l-ısrûn	314
Esnâf-1 yaycıbaşı.....	314
Esnâf-1 okcubaşı.....	314
Esnâf-1 zenberekçıyân	315
Esnâf-1 sapancıyân	315
Esnâf-1 ta'lîmhâneciyân.....	315
Fasl-1 atıcıyân-1 kemânkeşân [u] kemândârân	315
Esnâf-1 pehlivânân-1 tîr-endâzân-1 hadeng-güzârân	315
Esnâf-1 zıhgırcıyân	316
Esnâf-1 pehlivânân-1 matrakcıyân	316
Esnâf-1 pehlivânân-1 gürzbâzân	316
Esnâf-1 pehlivânân-1 küşte-gîrân.....	316
Esnâf-1 sayyâdân-1 murgân.....	316
Evsâf-1 kannâsân-1 avcıyân.....	316
Esnâf-1 mervahacılar ya'nî yelpâzeciyan	317
Evsâf-1 otağa-1 sorguccuyân	317
Esnâf-1 kuşbâzân	317
Hikâye	317
Esnâf-1 tavukcuyân.....	318
Esnâf-1 sayyâd-1 serçeciyan ve gayrı murgân.....	318
Esnâf-1 bülbülcüyân	318
el-Faslu's-sâdis ve'l-ısrûn	318
Esnâf-1 hayyâtân ya'nî terziyan	318

Esnâf-1 hayyâtân-1 dolamacıyân.....	318
Esnâf-1 kapamacıyân	319
Esnâf-1 hallâcân-1 pembe	319
Esnâf-1 takyacıyân-1 zenân	319
Esnâf-1 kavukcuyân.....	319
Esnâf-1 kelle-pûşciyân.....	319
Esnâf-1 yorkancıyân	319
Esnâf-1 zincef ütücisi.....	319
Esnâf-1 ehl-i kanâ'at, gömlekciyân	319
Esnâf-1 dülbendciyân.....	319
Esnâf-1 yağlıkcıyân	320
Esnâf-1 örücüyân	320
Esnâf-1 ehl-i kâmil, cüllâhân.....	320
Esnâf-1 paracıyân-1 çuka ve kumâş	320
Esnâf-1 ehl-i kemâl, iplikciyân.....	320
Esnâf-1 ehl-i îcâd gazzâzân	320
Esnâf-1 ibrîşimciyân-1 Yahûdân.....	320
Esnâf-1 düğmeciyân-1 harîr.....	320
el-Faslu's-sâbi' ve'l-ısrûn.....	320
Esnâf-1 haymeci ya'nî çadırcıyân.....	320
Esnâf-1 tanâbcıyân.....	320
Esnâf-1 kolancıyân-1 hayme	320
el-Faslu's-sâmin ve'l-ısrûn.....	321
Esnâf-1 kürkcüyân	321
Esnâf-1 semmûr kalpakcıyân	321
Esnâf-1 bâzergân-1 semmûr.....	321
Esnâf-1 avcıyân-1 murgân ve gayrı hayvânât	321
Esnâf-1 parsçıbaşı	321
Esnâf-1 kethudâ-yı arslancıyân	321
el-Faslu't-tâsi' ve'l-ısrûn.....	322
Evsâf-1 âhiyân ya'nî debbâğân.....	322
Esnâf-1 sağrıciyân.....	322
Esnâf-1 güdericiyân	322
Esnâf-1 tirşeciyan	322
Esnâf-1 keçeciyan	322
Esnâf-1 dülbend börkcüyân.....	322
Esnâf-1 keçeciyan-1 yeniçeri	322
Esnâf-1 ehl-i kâmil mutâfân	323
Esnâf-1 tâcirân-1 mutâf.....	323
Esnâf-1 tâcirân-1 debbâğân.....	323
Esnâf-1 paracıyân-1 tâcirân.....	323
el-Faslu's-selâsîn	323
Esnâf-1 mu'azzez, sarrâcân-1 makbûlân	323
Esnâf-1 kaltakcıyân.....	323
Esnâf-1 tirkeşciyan.....	323
Esnâf-1 gede[le]cciyân.....	323
Esnâf-1 cabcıyân-1 Arnavud.....	323
Esnâf-1 tegelticiyan	323
Ehl-i ihtirâ'-i meşkiyan-1 sarrâc	323
Esnâf-1 debbeciyan.....	323
Esnâf-1 sıfracıyan	323
Esnâf-1 yularcıyan	323

Esnâf-1 sepet sandıkcıyân-1 sarrâcân	323
Esnâf-1 kamçıciyân.....	323
Esnâf-1 palândûzân ya'nî semerciyân.....	323
el-Faslu'l-hâdî ve selâsîn	324
Esnâf-1 pây-pûşciyân ya'nî pabuccuyân-1 dikiciyân	324
Hikâye-i münâsib	324
Evsâf-1 tâ'ife-i değşirme-i gulâmân	324
el-Faslu's-sânî ve selâsîn	325
Esnâf-1 paşmakcıyân-1 haffâfân	325
Kavvâfbaşıya yamak olan ehl-i hirefleri beyân eder	325
Esnâf-1 paşmakcıbaşı.....	325
Esnâf-1 attârân-1 dikiciyân	325
Esnâf-1 çizmeciyân.....	325
Esnâf-1 iç edikciyân ya'nî tomakcıyân.....	325
Esnâf-1 mestciyân.....	325
Esnâf-1 terlikciyân	325
Esnâf-1 kavvâfân-1 eskiciyân	325
Esnâf-1 pîne-dûzân-1 bâb-1 hammâm.....	326
Esnâf-1 dellâlân-1 kavvâfât.....	326
el-Faslu's-sâlis ve selâsîn.....	326
Esnâf-1 hâcegân-1 attârân.....	326
Evvelâ attârân-1 Mısır.....	326
Esnâf-1 ûd u amberciyân.....	326
Esnâf-1 buhûrciyân	326
Ehl-i sanâyi' fincânciyân.....	326
Esnâf-1 ehl-i kanâ'at, filcân kinedcisi.....	326
Esnâf-1 attâr-1 çömlekiyân.....	326
Esnâf-1 kârhâne-i çömlekiyân	326
Esnâf-1 kibrîtciyân.....	326
Esnâf-1 dehhân-1 kibrîtciyân	326
Esnâf-1 attâr-1 yağcıyân-1 badem.....	326
Esnâf-1 şîşeciyan	326
Esnâf-1 tâcirân-1 şîşeciyan.....	327
Esnâf-1 çerçiden hâcetciyân ya'nî ayakda gezen attâr	327
Esnâf-1 eyvâycı ya'nî çiniciyân	327
Ehl-i tâcir tekneciyan	327
Esnâf-1 ehl-i keyf, afyoncuyan.....	327
Esnâf-1 ehl-i şevk, benglikciyan.....	327
Esnâf-1 ispençerân ya'nî devâ otcuyân.....	327
Esnâf-1 attârân-1 kahveciyân	327
Esnâf-1 attârân-1 Yahûdân.....	327
el-Faslu'r-râbi' ve selâsîn	328
Esnâf-1 müzeyyinân ya'nî ehl-i hiref, berberân	328
Esnâf-1 berberân-1 sünnetciyan	329
Esnâf-1 berberân-1 piyâdegân.....	329
Evsâf-1 çarkcıyan-1 ustura.....	329
Esnâf-1 ustura kuyrukcuyanı.....	329
Esnâf-1 sarıkcıyan.....	329
el-Faslu'l-hâmis ve selâsîn.....	329
Esnâf-1 hammâmciyan-1 tâhirân.....	329
Esnâf-1 dellâkân	329
Esnâf-1 nâtîrân.....	329

Esnâf-1 câme-şûyân ya'nî çamaşırcıyân.....	329
Esnâf-1 lekeciyân.....	329
Esnâf-1 nûreciyân ya'nî hırızmacılar.....	329
el-Faslu's-sâdis ve selâsîn.....	330
Esnâf-1 nakkâşân-1 cihân.....	330
Esnâf-1 zer-kûbyân ya'nî altun döğücüler.....	330
Esnâf-1 müzehheb-keşân.....	330
Esnâf-1 mücellidân.....	330
Esnâf-1 sahhâfân.....	330
Esnâf-1 kâğızcıyân.....	330
Esnâf-1 mukavvâ kubûr divitciyân.....	331
Esnâf-1 remmâlân ve esnâf-1 mektûbcuyân.....	331
Esnâf-1 mürekkebcıyân.....	331
Esnâf-1 nakkâşân-1 musavvirân.....	331
Esnâf-1 fâlcıyân-1 musavver.....	331
Esnâf-1 oymacıyân.....	331
Esnâf-1 nakılcıyân-1 sûr-1 hümâyûn.....	332
Esnâf-1 alıcı ve balıcı.....	332
Esnâf-1 basmacıyân-1 yasdık.....	332
Esnâf-1 basmacıyân-1 çit.....	332
Esnâf-1 nakkâşân-1 zerdûzân.....	332
Esnâf-1 nakkâşân-1 yağlıkcıyân.....	332
el-Faslu's-sâbi' ve selâsîn.....	332
Esnâf-1 Bezzâzistân-1 atık.....	332
Esnâf-1 pâsbân-1 Bezâsten-i atık.....	332
Esnâf-1 hammâlân-1 bezzâzistân.....	333
Esnâf-1 dellâlân-1 Bezzâzistân-1 enderûn.....	333
Esnâf-1 dellâlân-1 Bezzâzistân-1 bîrûn.....	333
Ehl-i sanâyi', çukacıyân.....	333
Ehl-i href, atlascıyân.....	333
Esnâf-1 dîbâcıyân.....	333
Ehl-i kâr, katîfecıyân.....	333
Esnâf-1 yasdıkçıyan-1 sereng ve katife.....	333
Esnâf-1 dârâyîciyân.....	333
Esnâf-1 hil'atcıyân-1 harîr.....	333
Esnâf-1 muhattemciyân.....	333
Ehl-i kâr, alacacıyân-1 Tire ve fiâm.....	333
Ehl-i kesb peştemâlcıyân.....	333
Ehl-i şuşl, kâmhâcıyân.....	333
Ehl-i tüccâr, dimiciyân.....	333
Ehl-i kânî', bezciyân.....	333
Ehl-i kâsib, bezzâzân-1 boğasıcıyân.....	333
Ehl-i sevdâger, tâcirân-1 bezzâzân.....	333
Ehl-i eşgâl, halîçe[ci]yân.....	334
Ehl-i tarîkat, abâcıyân.....	334
Ehl-i şerî'at, kebecıyân.....	334
Ehl-i hakîkat, ihrâmciyân-1 sûf.....	334
Ehl-i ma'rifet, sofcıyân.....	334
Ehl-i iktisâb, sipâhbâzârı.....	334
Ehl-i hîlekar, bitbâzârı.....	334
Ehl-i hevâ-yı avretbâzârı.....	334
Ehl-i ayyâr, dellâlân-1 bâzâr.....	334

Ehl-i ayyâr, miyâncıyân bâzârı	334
el-Faslu's-sâmin ve selâsîn	334
Esnâf-1 cemâ'at-1 Bezâsten-1 cedîd	334
Esnâf-1 hâcegiyân-1 Bedâsten-i cedîd.....	334
Sınıf-1 dellâlân-1 Bedâsten-i cedîd	334
Pâsbân-1 Bedâsten-i cedîd.....	334
Hammâlân-1 Bedâsten-i cedîd.....	334
Esnâf-1 dellâlân-1 Bedâsten-i bîrûn	334
Ehl-i hâl, âyineciyân.....	334
Ehl-i helâl, sabbâğân, ya'nî boyacıyan.....	334
Ehl-i sâbır, hayırkâr ya'nî boyacı tokmâcısı.....	334
Ehl-i hîrîfet	335
Ehl-i meşgûl.....	335
Esnâf-1 ehl-i tâcir, tâ'ife-i Bezzâzistân-1 Galata	335
Esnâf-1 zebâtçıyân	335
el-Faslu't-tâsî' ve selâsîn	335
Esnâf-1 doğramacıyân.....	335
Esnâf-1 sadevkârcıyân	335
Esnâf-1 kâr-1 helâl, harrâtîn ya'nî çıkırıkçıyân.....	335
Ehl-i şâkirân, hilâlcıyân.....	335
Ehl-i köşe, kaşıkçıyân	335
Ehl-i dükkân, kutucıyân	335
Ehl-i icâd, varulcuyân	335
Ehl-i kâmil, na'lıncıyân.....	335
Ehl-i ihtirâ', zer-desteciyan	335
Doğramacıbaşı	335
el-Faslu erba'în.....	335
Esnâf-1 çalıcı mehterân ya'nî zurnacıbaşı	335
Esnâf-1 çalıcı mehterân.....	336
Kârhâne-i mehterân-1 Yedikulle	336
Esnâf-1 mehterân-1 kösciyan	336
Esnâf-1 kâr zurnacıyan.....	336
Esnâf-1 davulcuyân.....	336
Esnâf-1 dâ'ireciyan	336
Kâr-1 rebâbcıyan.....	336
Der ta'rîf-i sâz-1 erganûn	336
Esnâf-1 kâr, neyzen-i kadîm.....	337
Esnâf-1 kâr, mûsikâr	337
Hüner-i kâr, cengciyan	337
Ehl-i hevâ-yı kudüm ve kös ve tablbâz ve deblekciyan.....	337
el-Faslu'l-hâdî ve erba'în.....	338
Esnâf-1 bâzbâzân [u] cânbâzân [u] pehlivânân	338
Pehlivânân-1 resenbâzân ya'nî cânbâzân.....	338
Esnâf-1 âteşbâzân	338
el-Faslu's-sânî ve erba'în.....	339
Esnâf-1 neccârân-1 mi'mârân	339
Esnâf-1 Neccârân.....	339
Esnâf-1 bennâyân.....	339
Esnâf-1 keresteciyan	339
Esnâf-1 bıçkıciyan	339
Esnâf-1 sıvacıyan.....	339
Esnâf-1 câmcıyan.....	339

Esnâf-1 alçıciyân	339
Esnâf-1 horasânciyân	339
Esnâf-1 kirecciyân	339
Esnâf-1 yağlı kirecciyân.....	339
Esnâf-1 mermer kirecciyân	339
Esnâf-1 taş kireci, dükkân	339
Esnâf-1 mermer-bürân	339
Esnâf-1 lökünciyân	339
Esnâf-1 su yolciyân.....	339
Esnâf-1 kiremitciyân	339
Esnâf-1 kerpiçciyân	339
Esnâf-1 tahta kurşumciyân	339
Esnâf-1 kurşum örtücü	339
Esnâf-1 kaldırımcıyân	339
Esnâf-1 kayaganciyân	339
Esnâf-1 taş-kesen	339
Esnâf-1 taş-keşân	339
Esnâf-1 badanaciyân	339
Esnâf-1 Eyyûb oyuncakcısı	339
Esnâf-1 araba yapıciyân	339
Esnâf-1 pîş-tahtaciyân.....	339
Esnâf-1 iskemleciyân	339
Esnâf-1 ferâşciyân.....	339
Esnâf-1 tâbütcıyân	339
Esnâf-1 gergefcıyân	339
Esnâf-1 çûlhâ dezgâhcısı.....	339
Esnâf-1 taht-1 revânciyân	339
Esnâf-1 Üsküdar'da mahfeciyân	339
Esnâf-1 burma işkenceciyân.....	339
Esnâf-1 yağ değirmeni cendrecisi	339
Esnâf-1 at değirmeni çarkcısı	339
Esnâf-1 su dollâbları çarkcısı	340
Esnâf-1 furun binâ edici	340
Esnâf-1 kuyu kazıcıları	340
Esnâf-1 toloz mahzencileri.....	340
Esnâf-1 su yolları kazıcılar.....	340
Esnâf-1 ırgadân.....	340
Esnâf-1 mühmel lağımçı Ermenîler.....	340
el-Faslu's-sâlis ve erba'în	341
Esnâf-1 hânendegân [u] mutrıbân [u] rakkâsân.....	341
el-Faslu'r-râbi' ve erba'în.....	343
Sitâyışnâme-i Mutrıbân	343
Esnâf-1 sâzendegân, tarîk-1 Fisagores-i Tevhîdî	343
Fasl-1 evvel	343
Sâzendegân-1 dâ'irezân	343
Sâzendegân-1 kemânçeciyan.....	343
Sâzendegân-1 neyzenân	343
Sâzendegân-1 mûsikârân.....	343
Sâzendegân-1 çengciyan	343
Sâzendegân-1 kudümzen.....	343
Sâzendegân-1 tanbürcuyân.....	343
Sâzendegân-1 kânûncuyân	344

Sâzendeğân-1 avvâd.....	344
Sâzendeğân-1 çârtâyîyân.....	344
Sâzendeğân-1 ravzacıyân	344
Sâzendeğân-1 şeştâriyân	344
Sâzendeğân-1 şeşhâneciyân	344
Sâzendeğân-1 kopuzcuyân	344
Fasl-1 sâni	344
Sâzendeğân-1 çöğürçiyân.....	344
Sâzendeğân-1 çeşdeciyân.....	344
Sâzendeğân-1 karadüzenciyân.....	345
Sâzendeğân-1 yonkarcıyân.....	345
Sâzendeğân-1 yeltemeciyân	345
Sâzendeğân-1 muğnicıyân.....	345
Sâzendeğân-1 tanbûracıyân.....	345
Sâzendeğân-1 tel tanbûrcıyân.....	345
Sâzendeğân-1 bârbûtciyân.....	345
Sâzende-i iklıkıyân.....	345
Sâzende-i sünderciyân.....	345
Sâzendeğân-1 şarkıcıyan	345
Kâr-1 sâzendeğân-1 çöğürçiyân	345
Fasl-1 sâlis.....	345
Sâzende-i kaba zurnacıyân	345
Sâzende-i cura zurnacıyân.....	345
Sâzende-i âsafî zurnacıyân	346
Sâzende-i arabî zurnacıyân.....	346
Sâzende-i acemî zurnacıyân	346
Sâzende-i şehâbî zurnacıyân.....	346
Sâzende-i balabancıyân	346
Sâzende-i nefircıyân.....	346
Sâzende-i nağarakıncıyân.....	346
Sâzende-i kerrenâyıcıyân.....	346
Zurnacıyân alayı.....	346
Fasl-1 râbi'	346
Sâzendeğân-1 kaval-1 çoban.....	346
Sâzendeğân-1 kaba düdük.....	346
Sâzendeğân-1 yelli düdük	346
Sâzendeğân-1 arabî düdük.....	346
Sâzendeğân-1 çağirtma düdük.....	346
Sâzendeğân-1 macar düdük.....	346
Sâzendeğân-1 mehter düdüğü.....	346
Sâzendeğân-1 mizmer düdüğü.....	346
Sâzendeğân-1 dankiyo düdüğü.....	346
Sâzendeğân-1 tulum düdüğü	346
Sâzendeğân-1 Fıranda.....	346
Alay-1 sâzende-i düdükciyân	346
Fasl-1 hâmis	346
Sâzende-i Eyyûb borusu.....	346
Sâzende-i dervîşân borusu.....	346
Sâzende-i şîşe borusu	346
Sâzende-i torompete borusu	346
Sâzende-i Efrâsiyâb borusu	346
Sâzendeğân-1 pirincden mehter borusu	346

Sâzende-i luturyan borusu	346
Sâzende-i <ngilis borusu	346
Sâzende-i erganûn borusu.....	346
Sâzende-i ağız tanbûrası.....	347
Fasl-ı sâdis	347
Sâzende-i câm deblekciyân	347
Sâzende-i çömlek deblekci	347
Sâzende-i Yemen deblekciyânı.....	347
Sâzende-i makrafa deblekçisi	347
Sâzende-i tablbâzcıyân	347
Sâzende-i çâğanabâzân	347
Sâzende-i filcân.....	347
Sâzende-i kamaş mizmârcıyânı	347
Sâzende-i tarak mizmârcıyân.....	347
Sâzende-i safîrcıyân	347
Sâzende-i safîr-i bülbül	347
el-Faslu'l-hâmîs ve erba'în	347
Esnâf-ı lu'bedebâzân [u] sâzendeğân [u] mudhikân	347
Evvel, ser-çeşme-i pehlivânân Parpul kolu	348
<kinci, Ahmed kolu	348
Üçüncü, şehiroğlanı Kapucuoğlu Osmân kolu	348
Dördüncü, Servi kolu	348
Beşinci, Baba Nâzlı kolu	348
Altıncı, Zümürüd kolu	348
Yedinci, Çelebi kolu.....	348
Sekinci, Akîde kolu.....	348
Tokuzuncu, Cevâhir kolu	348
Onuncu, Patakoğlu kolu	349
On birinci, Haşota kolu	349
On ikinci, Semmûrkâş kolu	349
el-Faslu's-sâdis ve erba'în	349
Esnâf-ı hoş-sohbet, nedîmân-ı mukallidân	349
Âsitâne-i <slâmbol'da meşhûr-ı âfâk olan nüdemâ-yı mukallidînin pesendîde mudhikân âlûfte-gânlarından Murâd Hân Gâzî gibi rind-i cihân bir pâdişâh-ı cem-cenâbın huzûrunda taklîd edüp habt [u] halt-ı kelâm etmeden âb-ı rûyıyla suhan-perdâzlık eden pehlivân mukallidleri beyân eder	350
Kör Hasanzâde Mehemed Çelebi.....	350
Hikâye-i münâsib	350
Karagöz ve Hacivad	351
Hikâye-i münâsib	351
Mukallid Akbaba	352
Mukallid Kahvecizâde.....	352
Mukallid Çöğürücü Sarı Celeb	352
Mukallid Çakman Celeb.....	352
Mukallid Çıkrıkçızâde Süleymân Çelebi	352
Mukallid Cilve Çavuş	352
Mukallid Simitcioğlu	352
Mukallid fiebek Çelebi.....	352
Mukallid fiengül (---) Çelebi	352
Mukallid Sûrnâ Ahmed Çelebi	352
Mukallid Sâlih Çelebi	353
Mukallid Kara Mehemed.....	353

el-Faslu's-sâbî' ve erba'în	353
Esnâf-1 bozacıyân-1 mezmûmân.....	353
Esnâf-1 tatlı bozacıyân.....	353
Esnâf-1 subyacıyan	354
Esnâf-1 bal-sucuyân.....	354
Esnâf-1 arakcıyân	355
Esnâf-1 müselleciyân.....	355
Esnâf-1 mel'ûnân [u] menhûsân [u] mezmûmân ya'nî meyhâneciyân	355
Esnâf-1 meyhâne-i koltuk	355
Esnâf-1 meyhâneciyân-1 piyâde.....	355
Meyhâne-i şarâb-1 nâb-1 bî-hicâb	355
Meykedehâne-i vişnâb şarâbı	355
Hamrhâne-i rummân ya'nî şarâb-1 nâr	355
fiarabhâne-i hurmâ şarâbı	355
Sâğarhâne-i tut şarâbı.....	355
Piyâlehâne-i şarâb-1 karpuz	355
Sâkîhâne-i koknâr şarâbı	355
Ayakhâne-i şarâb-1 avşıla	355
Câmhâne-i şarâb-1 ipsime	355
Çakırhâne-i şarâb-1 ıslama.....	356
Fıskhâne-i mavuza şarâbı	356
Kıltuhâne-i bedevine şarâbı.....	356
Kân-1 fâsikân, misket şarâbı	356
Kân-1 zürefâ, fışfış şarâbı	356
Mekân-1 Bekriyân, nârdenk şarâbı.....	356
Müdminhâne-i bozon şarâbı	356
Sohbethâne-i hümül şarâbı	356
şrethâne-i rakı şarâbı.....	356
Tarabhâne-i gülefser arakı.....	356
Nûşhâne-i horilka arakı	356
Keyfhâne-i firna arakı	356
Ârâmhâne-i sudina arakı	356
Eğlencehâne-i poloniyye arakı	356
Nedîmhâne-i hardaliyye arakı.....	356
Tüvânihâne-i imâmiyye arakı	356
fiîrhâne-i balısıca arakı	356
Mezehâne-i zater-i Halîl arakı	356
Peymânehâne-i ohlamur arakı	356
Bî-kaydhâne-i anison arakı.....	356
Ankâhâne-i darçın arakı	356
Nekbethâne-i saman arakı	356
Ayşhâne-i mün'im karanfîl arakı.....	356
Nuklhâne-i sûşnâr arakı.....	356
Meyhorhâne-i elma suyu	356
Tembelhâne-i bal suyu	356
Müskirhâne-i mübtecel suyu	356
Fesâdhâne-i arpa suyu	356
Devâhâne-i darçın suyu.....	356
Hekîmhâne-i kibrît suyu.....	356
Bâdehâne-i Yahûdiyân	356
Esnâf-1 meyhâneciyân-1 Yahûdân	357
Ahvâl-i netîce-i itmâm	358

«ki yüz yetmiş birinci fasıl.....	359
«slâmbol'da ne kadar benî âdem vardır anı beyân eder	359
«ki yüz yetmiş ikinci fasıl.....	359
Sultân Murâd asrında olan efsah [u] büleğâ şu‘arâları ve nükteşinâsân, münşî, mustalih re’îs-i küttâbları ve hattâtları beyân eder	359
«ki yüz yetmiş üçüncü fasıl.....	359
«slâmbol içre olan hezârfen çemşîd-kâr, çeber-kâr, pür-kâr akl-ı Arasto üstâdları beyân eder	359
Fennî Çelebi,.....	359
Hezârfen Ahmed Çelebi	359
Lâğarî Hasan Çelebi.....	359
fiâdî Çelebi.....	360
Nâsır Habîb-i Mağribî	360
Der-beyân-ı hikmet-i Hudâ-yı Rabb [u] Kadîr	360

BAZI İFADETLER

- (---) Metinde boş bırakılan 1 kelimelik yerlerde kullanılmıştır.
- (...)
- (?) Okunamayan 1 kelimelik yerlerde kullanılmıştır.
- [ ] Okunuşundan emin olunmayan yerlerde kullanılmıştır.
- ( ) Bizim tarafımızdan ilave edilen yerlerde kullanılmıştır.
- { }
- { } Bizim tarafımızdan fazlalığı görülen yerlerde kullanılmıştır.
- [12a], [12b] Derkenarları belirtmek için kullanılmıştır.
- .....(12 satırlık yer boş)..... Varak numaralarını göstermek için kullanılmıştır.
- ‘ Gerekli hallerde Ayn (ı) harfini göstermek için kullanılmıştır.
- ’ Gerekli hallerde hemze (ĩ) harfini göstermek için kullanılmıştır.
- ’ Özel isimlerde kesme işareti (') için kullanılmıştır.

B<R<NC< C<LT

Hâzâ Seyâhatnâme cild-i evvel

Der-fihris-i müsevvedât-ı mevcûdât

Evvelâ sahîfe-i evvelde sebab-i seyâhatimiz.

«kinci varakda Hazret-i Risâlet'i vâkı'anda gördüğümüdür.

3. varakda Kostantiniyye hakkında hadîs-i şerîfler ve ibtidâ Hazret-i Süleymân binâ etdüğün beyân eder.

4. varakda «slâmbol'un bânî-i sânisî ve bânî-i sâlisî ve Karadeniz fethin beyân eder.

5. varakda Kostantiniyye bânîlerin ayân eder.

6. Pozanta-i kadîm ya'nî «slâmbol cirmin beyân eder.

6. Nehr-i Tuna'nın «slâmbol'a cereyânın bildirir.

6. Ve bânî-i Ayasofya-i Kebîr'i beyân eder.

7. varak bânî-i sâmin ve bânî-i tâsî' Kostantîn.

8. varak eşkâl-i kal'a-i Kostantîn ve du'â-i lisân-ı Yûnân.

9. «btidâ binâ-yı Kumâme-i Kudüs ve ibtidâ zuhûr-ı haç-perestlik ve cemî'i lisânda «slâmbol'un ismi.

10. varak dâ'iren-mâdâr «slâmbol cirmin ve Murâd Hân-ı Râbi' amâr etdüğün bildirir.

11. varak «slâmbol'un cümle kapuların ve her kapu mâbeyni adımların ve cemî'i mutalsamâtların bildirir.

13. Deryâya müte'allik olan tılısmât-ı garîbe ve acîbeleri bildirir.

14. «slâmbol'un enderûn [u] bîrûnunda olan ma'âdinâtları beyân eder.

15. Hazret-i Risâlet-penâh'ın gazâları ve ibtidâ muhâsara-i şehir-i Kostantiniyye.

16. Ve muhâsara-i sâlis ve muhâsara-i râbi' ve muhâsara-i hâmis.

17. Ve muhâsara-i sâdis ve sâbi' ve sâmin vekâyi'at-ı azîmeyi beyân eder.

18. Ve muhâsara-i tâsî'i ve sebab-i te'lîf-i kitâbı bildirir.

19. «btidâ zuhûr-ı Devlet-i Âl-i Osmân ve muhâsara-i âşir be-dest-i Yıldırım Hân.

20. «nhizâm-ı Sultân Uzun Hasan ve tulu'-ı Ebü'l-feth ve muhâsara-i «slâmbol.

22. «slâmbol muhâsarasındaki kibâr-ı evliyâların esmâların bildirir.

23. Hikâye-i garîbeleri bildirir.

24. Fransa Kırâlı'nın Âl-i Osmân'a karâbeti ve Cem fiâh'ın menâkıb-ı serencâmı.

25. Tetimme-i muhâsara-i «slâmbol ve menâkıb-ı Yâvedûd Sultân.

26. Ve târîh-i feth-i «slâmbol ve sitâyîş-i Okmeydânı ve taksîm-i mâl-ı gânyim-i guzât

27. Evsâf-ı Yeni Sarây ve dâ'iren-mâdâr cirmi ve sitâyîş-i Eski Sarây.

28. Ve âb-ı hayât-ı Sarây-ı Atîk ve cemî'i hâkimân-i «slâmbol.

29. «slâmbol'un cemî'i selâtin-i selef câmi'lerin ve vüzerâ ma'bedgâhların bildirir.

30. Ayasofya'nın eşkâl-i tarz [u] tarhın ve binâ-yı musanna'âtı ve tûl' [u] arzın

32. Ayasofya makâmıların ve Gülâbî Ağa sergüzeştin.

34. Tetimme-i makâmât-ı Ayasofya ve hâssa-i Terlerdirek.

35. Evsâf-ı Küçük Ayasofya ve Zeyrek câmi'i ve gayrıları.

36. Mî'mârbaşı ile Ebü'l-feth'in mürâfa'a-ı şer'i ve Ebü'l-feth'in cemî'i gazavâtların beyân eder.

37. Sitâyîş-i câmi'-i Bâyezîd Hân ve fütûhât-ı kılâ'ât-ı Velî Hân.

38. Ve tulû'-ı Selîm Hân-ı Evvel ve gazâları ve câmi'i ve Süleymân Hân-ı zamân câmi'i

39. Evsâf-ı Harem-i Beyâz-ı Süleymân Hân ve hatt-ı Hattât Ahmed Karahisârî.

40. Ve sitâyîş-i minârât-ı erba'a ve merkad-i pür-envâr.

41. Ve masârif-i câmi'-i Süleymân Hân ve gayrı hayrât [u] fütûhâtların bildirir.

42. Ve câmi'-i fiehzâde Mehemed Hân ve gayrılar.
43. Süleymân Hân zamânındaki cemî'i vüzerâları beyân eder.
44. Süleymân Hân mîrimîrânların ve kapudanların ve ümerâların bildirir.
45. Süleymân Hân'ın defterdârların ve meşahîr-i ulemâları ve kânûnnâme-i Süleymân Hân'ı beyân eder.
45. Kânûnnâme üzre Rûmeli eyâletlerinin cümle sancağ [u] ze'âmetlerin bildirir.
45. Eyâlet-i Rûmeli ve Eyâlet-i Budin ve Eyâlet-i Özi ve Eyâlet-i Bosna.
45. Ve Eyâlet-i Tımışvar ve Eyâlet-i Cezâyir ve Eyâlet-i Eğre ve Eyâlet-i Kanije.
45. Eyâlet-i Kefe ve Eyâlet-i Mora ve Eyâlet-i Varat ve Eyâlet-i Erdelistân ve Eyâlet-i Eflak ve Eyâlet-i Boğdan.
45. Eyâlet-i Kırım Hânlığı ve Eyâlet-i Rodos ve Eyâlet-i cezîre-i Girid ve Ocaklık sancakları.
46. Fasl-ı sâni Anadolu'da otuz aded eyâletleri beyân eder.
46. Fasl-ı sâlisde cemî'i eyâletlerin mîrimîrânlarının hâsların beyân eder.
46. Fasl-ı râbi'de her ne kadar sancak var ise esmâların bildirir. **[1b]**
49. Fasl-ı râbi'de her sancakbeğinin birbirleri üzre tasaddurları ve hâsları.
49. Fasl-ı hâmis, her sancak beğlerinin ve defter kethudâlarının hâsları.
51. Fasl-ı sâdis, her eyâlet ve sancak kaç aded kılıçdır ve ne kadar askerdir ve ne kadar tîmâr ve ze'âmetdir beyân eder.
53. Fasl-ı âşir'de kavânîn-i tertîb-i dîvânî ve Süleymân Hân'ın cümle gazâların beyân eder.
54. Süleymân Hân'ın vefâtı ve Selîm Hân'ın icmâl-ı cülûsu târîhleri ve vezîr-i a'zamı ve mîrimîrânları ve defterdâr ve ulemâları ve hukemâları.
54. Ve Selîm Hân'ın meşâyihleri ve cemî'i fütûhât-ları ve vefâtı ve cülûs-ı Murâd-ı Sâlis ve târîhleri.
54. Murâd Hân-ı Salis'in cemî'i fütûhâtları ve terk-i fânî etdüğü.
55. Zikr-i saltanat-ı Mehemed Hân-ı Sâlis târîhleri ve cümle fütûhâtları.
55. Vefât-ı Mehemed Hân ve icmâl-i cülûs-ı Ahmed Hân târîhleriyle ve esmâ'-i şehzâdegânları.
55. Ahmed Hân'ın vezîr-i a'zamları ve ulemâları ve cümle gazâları.
56. Asr-ı Ahmed Hân'da Celâlîler tuğyanı
56. Ahmed Hân'ın azm-i civâr-ı Hak etdüğü târîhi ve Yeni Câmi'-inin evsâfı târîhleri.
57. <cmâl-i cülûs-ı Mustafâ Hân hal' olup icmâl-i cülûs-ı sa'îd-i şehîd Osmân Hân.
57. <cmâl-i sefer-i Hotin ve şehâdet-i Osmân Hân ve def'â cülûs-ı Mustafâ Hân.
59. Abaza Paşa celâlî olup üzerine Mahmûd Paşa serdâr olduğu ve encâm-ı kârı
59. <cmâl-i cülûs-ı Murâd Hân-ı Râbi' târîhleri ve hilye-i şerîfleri.
59. Ve cemî'i vüzerâlarının ahvâl-i serencâmları ve cemî'i fütûhâtları.
60. fiehzâdegân-ı Murâd Hân târîhleriyle ve müddet-i saltanatı ve ömr-i azîzleri.
60. Murâd Hân'ın hayrât [u] hasenâtları ve <slâmbol'da Gül Câmi'i.
60. Murâd Hân'ın ibtidâ-i cülûsundan intihâsına dek cümle vakâyı'âtı bildirir.
62. Abaza Paşa üzre Husrev Paşa seferi ve Abaza'nın cürmü afv olduğu.
63. Abaza Paşa'nın Murâd Hân ile münâza'aları ve Murâd Hân'ın cevâbları.
64. Ba'dehu Abaza Paşa'nın katli ve sene 1056 târîhinde hayâtda bulunması.
64. Abaza seferinden sonra Husrev Paşa'nın Bağdâd üzre seferi ve bî-feth avdeti.
64. Husrev Paşa'yı Kara Murtaşâ Paşa Tokat'da şehîd etdüğü sene 1041.
64. Sene-i minhüde Hâfız {Ahmed} Paşa tekrâr vezîr-i a'zam olduğu.
64. Mâh-ı Receb'de Hâfız'ı kul katl etdüğü ve Receb Paşa sadr-ı a'zam olduğu.
64. Yerine Çelebi Hasan Paşa kapudan olduğu sene 1032 ve Mûsâ Çelebi katli.
65. Yeniçeri Ağası Hasan Ağa katli.
65. Defterdâr Mustafâ Paşa'nın ayağından salbı ve Receb Paşa'nın katli ve Tabanıyassı sadâreti.
65. Murâd Hân'ın Edirne seferi ve Revân seferi.
65. Koca Ken'ân Paşa'nın kal'a-i Ahıçka'yı feth etdüğü.
65. Sultân Murâd'ın Acem diyârında Nahşivan'ı ve Tebrîz'i ve niçe vilâyetleri berbâd etdüğü.
65. Ba'dehu Kotur kal'ası üzre vilâyet-i Van'andan Der-i devlete geldüğü.
65. Murâd Hân'ın alay-ı azîm ile Âsitâne-i sa'âdete geldiği.
66. Bu hakîrin harem-i hâssa girüp Murâd Hân hizmetinde olduğumuz.
67. Murâd Hân ile niçe gûne münâkaşa ve letâyifât arz-ı ma'rifetlerimizi beyân eder.
69. Murâd Hân'ın evsâf-ı cemîleleri ve ba'zı menâkıbları ve niçe âsârların beyân eder.

70. Mu'tâd-ı Murâd Hân ber-kâ'ide-i şehinşâhân ve zamân-ı sa'âdetlerinde olan vüzerâ-yı kapudanân.
71. Karadeniz'de feth-i tabur-ı Kazak-ı âk ve zamân-ı Murâd Hân'da olan müftüler ve gayrı ulemâlar.
72. Murâd Hân asrında cümle <slâmbol mollâları ve re'is-i atıbbâları beyân eder.
72. Murâd Hân'de olan cümle yeniçeri ağaların bildirir.
73. Murâd Hân'ın Bağdâd'dan gelüp Malta gazâsına gitmeğe murâd edinmesi sebebi.
73. Âhir-i kâr pâdişâh-ı mağfûrun vedâ'-ı mülk-i fânî etdüğü ve mersiyelerin bildirir.
73. <cmâl-i cülûs-ı <brâhîm Hân.
73. <brâhîm Hân vüzerâların beyân eder.
74. Cümle şeyhülislâmları ve cümle kadı'askerleri ve <slâmbol mollâların ve hekîmbaşı ve münec-cimbaşları.
74. Ve cümle vezâret ile olan defterdârları ve cümle nişâncıları ve yedikubbe vezîrleri. [2a]
74. <brâhîm Hân asrındaki eyâlet vüzerâları ve âsî olan vüzerâları ve feth [u] fütûhatları bildirir.
74. <nhizâm-ı Celâlî Varvar Alî Paşa ve inhizâm-ı Tekeli Paşa ve şehâdet-i <brâhîm Hân.
76. Cülûs-ı Sultân Mehemed Hân-ı Râbi' ve hilye-i şerffi ve cümle vüzerâları.
79. Eyâlet vüzerâların ve Kubbe vezîrlerin.
79. Mehemed Hân'de kapudan vezîrleri ve defterdârları ve nişâncı paşaları.
79. Meşâhîr-i mîrimîrânları ve mîrilivâları ve şeh-zâdeleri.
79. fieyhülislâmları ve Rûmeli kadı'askerlerin beyân eder.
80. Anadolu mollâları ve <slâmbol mollâları.
80. Mehemed Hân imâm-ı hümâmların ve hekîm-başların ve müneccimbaşların ve cümle meşâyihleri beyân eder.
80. Mehemed Hân'ın amâr etdüğü binâları ve devr-i adlinde fütûhatları bildirir.
80. Fütûhât-ı azîm kal'a-i Kandiye ve feth-i Zarnata ve feth-i Kamaniçse.
84. Gazâ-yı Omaniçse ve feth-i Çehriliçse.
85. Evsâf-ı Câmi'-i Vâlîde-i Mehemed Hân ve Câmi'-i eş-fieyh Ebül'vefâ ve gayrılar.
86. <slâmbol içre ibtidâ binâ olunan vüzerâ câmi'leri.
- {88. Cemî'i mesâcidleri beyân eder.}
88. Ve cemî'i medreseleri ve dârü'l-kurrâ ve cümle mektepleri.
90. Ve dârü'l-hadîsleri ve cümle tekyeleri.
90. <slâmbol içre cümle me'kel-i imâretleri ve cümle tîmârhâneleri.
91. <slâmbol içre cümle vüzerâ sarâyaları ve cümle hânları beyân eder.
92. Cümle kârbânsarâyaları ve cümle bekârhâneleri.
92. Cümle çeşmeleri târîhleri ile beyân eder.
93. <slâmbol içre cümle sebîlhâneleri târîhleriyle.
94. Cümle hammâmları târîhleriyle ve tevzî'atları-yla beyân eder.
95. Yekûn hammâmâtları ve selâtîn türbelerin beyân eder.
95. Ebül-feth vefâtın ve zamânındaki şu'arâların.
96. Ebül-feth asrında olan meşâyihleri ve ziyâretgâh-ı Bâyezîd Hân-ı Velî.
97. Bâyezîd Hân asrındaki vüzerâları ve nişâncı paşaları.
97. Bâyezîd Hân'de olan meşâyihleri ve cümle şu'arâları.
98. Ziyâretgâh-ı Selîm Hân-ı Evvel ve asrındaki vüzerâları.
98. Selîm Hân-ı Evvel defterdârları ve cümle ulemâ-yı kirâmları.
99. Selîm Hân asrındaki şu'arâları ve Süleymân Hân ve şehzâdeleri ziyâreti.
100. Türbe-i pür-envâr-ı Selîm Hân-ı Sâni ve tahkîk-ı beddu'â-yı selef-i sultânî.
101. Faslı ziyâretgâh-ı Murâd Hân-ı Sâlis ve şehzâdeleri ve cümle târîhleri.
101. Ziyâretgâh-ı Mehemed Hân-ı Sâlis cümle târîhleri ve şehzâdegânları.
101. Ziyâretgâh-ı Sultân Ahmed Hân târîhleriyle ve ziyâretgâh-ı şehzâdegân-ı Sultân Ahmed Hân.
102. Ziyâretgâh-ı fâtih-i Bağdâd Murâd Hân târîhleri ve müddet-i devleti ve şehzâdegânları.
102. Zamân-ı Murâd Hân'de olan şu'arâları ve ziyâret-i Mustafâ Hân ve <brâhîm Hân.
103. Ziyâretgâh-ı vâlîde sultânlar ve ziyâretgâh-ı cümle vüzerâlar.
104. <slâmbol'un enderûn [u] bîrûnunda medfûn olan kibâr-ı evliyâullâhları beyân eder.
111. Bu hakîr-i pür-taksîr du'â-yı hayrlarıyla şeref-yâb olduğum büdelâ ve melâmiyyûnları bildirir.
114. <slâmbol hâricindeki dörd mevleviyyet yerdeki şehirleri beyân eder.
114. Evsâf-ı kasaba-i Yedikulle ve kasaba-i Yeni-kapu ve ziyâretgâhları.
115. Kasaba-i Topcular ve rabta-i Otakçılar ve kasaba-i Nişâncıpaşa ve kasaba-i Çömlekciler.
116. Kasaba-i Zâlpaşa ve şehir-i azîm-i Eyyûb Sultân cümle imâretiyle beyân olunur.
116. fiehr-i Eyyûb'un cümle câmi'leri ve mesâcid ü medreseleri.

117. fiehr-i Eyyûb'un cümle dâru'l-hadîsleri ve cümle dâru'l-kurrâları ve mektepleri bildirir.
117. Ve cümle tekyeleri ve cümle hânları ve me'kel-i imâretleri ve cümle hammâmları ve sebîlhâneleri ve çeşmeleri.
117. fiehr-i Eyyûb'un cümle dükkânların ve cümle mesîregâhların.
118. Ziyâretgâh-ı Ebâ Eyyûb Ensârî ve ziyâretgâh-ı Ebussu'ûd Efendî.
119. Ziyâretgâh-ı gayrı ulemâları târîhleriyle mastûrdur.
120. Südlüce kasabasının amâristân ve tekyelerin bildirir.
121. Karapîrî Paşa kasabasının imâretleri ve bânî-remlerin beyân eder.
121. Hâsköy şehri imâretlerin ve imâret-i cevâmî'leriyle beyân eder.
122. Tersâhâne bânî-remleri ve Kâsım Paşa şehri amâristânın bildirir.
122. Kâsım Paşa câmi'leri ve mesâcidleri ve medreseleri ve mektepleri ve tekyeleri
123. Ve cümle hammâmları ve sarâyıları ve sebîlleri ve çeşmeleri ve mesîregâhları.
124. Kâsım Paşa dükkânların ve esmâ-i mahallâtları ve me'külâtının ve san'atlarının memdûhâtın bildirir.
125. fiehr-i Kâsım Paşa'da âsûde olan kibâr-ı evliyâları beyân eder.
125. fiehr-i azîm Galata kal'asının beyân eder. [2b]
126. Galata kal'ası eşkâli ve dâ'iren-mâdâr cirmîn bildirir.
126. Ve cümle câmi'leri ve mektepleri ve sebîlhâne ve çeşmeleri ve kenîseleri.
127. Hâkimân-ı Galata'yı ve dekâkînleri ve kalafatçı odaların bildirir.
127. Ahâlî-i Galata'yı ve memdûhâtların bildirir.
127. fiehr-i Tophâne'yi ve cemî'i amârların bildirir.
128. Evsâf-ı kârhâne-i Topcıyan ve sitâyîş-i rîhtegân-ı top.
128. Der-vasf-ı top kâlibı dollâbları ve gayrılar.
128. Kârhâne-i top kâlibı yerleri ve tuç furunı cahîmi.
129. Esnâf-ı top dökücüyân ve asâkir-i «slâm-ı topcıyân.
129. Evsâf-ı hâkimân-ı şehir-i Tophâne ve esmâ-i aded-i mahallâtları.
129. fiehr-i Tophâne cevâmî'lerin târîhleriyle beyân eder.
130. Menâkıb-ı Kılıç Alî Paşa ve Fındıklı rabtası câmi'leri ve Cihângîr Câmi'i.
130. Tophâne mesâcidleri ve medreseleri ve dâru'l-hadîs-i dâru'l-kurrâları ve mektepleri.
130. Tophâne tekyelerin ve mesîregâhları ve müneccimler rasadî menâkıbın beyân eder.
131. Tophâne sebîlleri ve çeşmesârları ve cümle hammâmları ve cümle dükkânları bildirir.
131. Ahâlî-i Tophâne ahvâlleri ve ziyâret-i türbe-i Kılıç Alî Paşa ve gayrıları. Ve,
132. fiehr-i Beşiktaş'ı ve Âl-i Osmân bânî-remleri ve câmi' ve mesâcidleri ve medreseleri.
132. Ve mektepleri ve dâru'l-kurrâları ve hânları ve hammâmları ve sebîlhâne ve çeşmeleri.
132. Ve cümle dükkânların ve kuyuları ve her gûne memdûhların bildirir.
133. fiehr-i Beşiktaş mesîregâhların ve tekyegâh ve ziyâretgâhların bildirir.
133. Kasaba-i Ortaköy'ü ve kasaba-i Kuruçeşme'yi ve kasaba-i Arnavudköy'ün ve Hünkâr bânî-remlerin bildirir.
134. fiehr-i azîm ve kal'a-i kadîm Rûmeli Hisârı ve cümle ziyâretlerin beyân eder.
136. Faslı kasaba-i irem-i «stinye ve bânî-rem merâm-ı kasaba-i Yeniköy.
136. Kasaba-i ma'mûr-ı Tarabya ve kasaba-i ravza-i Büyükdere.
136. Evsâf-ı kasaba-i Sarıyâr ve ma'âdin-i zeheb-i bisyâr.
137. Evsâf-ı ma'den-i topçamura ve Karadeniz Boğazı fânûsu.
137. Karadeniz Boğazı kal'aları binâsı ve Anadolu Kavak kal'ası binâsı.
137. Kasaba-i müzeyyen-i Kavak ve kal'a-i kulle-i Yoroç.
137. Ve ziyâret-i Kırklar ve Anadolu kasrı ve Yûşa' Nebî ziyâreti.
137. Evsâf-ı kasaba-i «remezâtü'l-imâd Beğkoz ve Kılıçbalığı dalyanı.
138. Evsâf-ı Tokat bânî-remleri ve gayrı bânî-rem ve «ncîrli köyü.
138. Evsâf-ı kasaba-i dâr-ı mâst Kanlıca ve sitâyîş-i kal'a-i Anadolu Hisârı.
139. Kandîlli bânî-remleri ve Kulle bânî-remleri ve kasaba-i Çengelli ve kasaba-i Istarvroz.
139. Ve kasaba-i Kuzkuncuk ve Hünkâr bânî-remleri.
139. Evsâf-ı şehir-i azîm-i Üsküdar ve cümle cevâmî'leri ve mesâcidleri.
141. Üsküdar medreseleri ve dâru'l-hadîsleri ve dâru'l-kurrâları.
141. Ve mekteb-i sıbyânları ve imârât-ı ta'âmları.
141. Üsküdar'ın tekye-i dervîşânları ve hammâmât-ı ve kârbânsarâyıları.
141. Üsküdar'ın hân-ı tüccârânları ve a'yân-ı kibâr sarâyıları ve sebîlhâneleri.

142. Üsküdar'ın çeşmeleri ve dekâkînleri ve aded-i bâğları ve aded-i büstânları.
142. Üsküdar'ın mesîregâhları ve esmâ-i mahallâtları ve halkının kârları.
142. Me'kûlât [ü] meşrûbâtının memdûhâtları ve ziyâretgâh-ı kibâr-ı kümmelînleri.
143. Kasaba-i Kadıköy imâretleri.
143. «slâmbol etrâfında olan Hünkâr bâğçelerin cümle beyân eder.
143. «slâmbol etrâfında olan cümle mesîregâhları ayân eder.
144. Mesîregâh-ı Kâğızhâne bârûdhânesi ve tefer-rücâh-ı kasaba-i Kâğızhâne.
144. Ve mesîregâh-ı ibret-nümâ su kemerleri ve teferrücâh-ı Sultân Osmân havuzları.
146. Merâmğâh-ı hıyâbân-ı «rem İstıranca dağları ve Okmeydânı ve gayrı merâmları.
146. «slâmbol'un cümle ehl-i hireflerin cemî'i dükkânların bildirir.
146. Hübût-ı Hazret-i Âdem'den berü cümle peygamberlerin kâr [u] kesblerin beyân eder.
147. Kitâb-ı Fütüvvetnâme-yi, şerî'at ü tarîkat ve hakîkat ü ma'rifet üzere beyân eder.
151. «slâmbol'un dörd mevleviyet yerinde olan cümle âsâr-ı binâları ve emânetleri. [3a]
Evsâf-ı umûm-ı Belde-i tayyibe ya'nî mahmiyye-i Kostantınıyye.
152. Evsâf-ı sûret-i arz-ı mollâ-yı «slâmbol cemî'i câmi' ve imâretler ve cümle mevcûdâtlar beyân olunur.
152. El-hâsıl cemî'i emânet ve cümle kârhâne-i ibret-nümâ-yı Âl-i Osmân bi'l-cümle beyân olunur.
152. fiehr-i «slâmbol'daki dörd mevleviyet yerin-deki dükkânları bildirir.
152. Ordu-yı hümâyûn için cemî'i ehl-i hireflerin kânûnlarınca alayların beyân eder.
152. Evvelâ esnâflar cümle kırk fâsıldır ve cümlesi yüz aded esnâf-ı ehl-i hireflerdir.
152. «btidâ esnâf-ı alay çavuşları pîr [ü] pîşvâyılarıyla beyân olunur.
153. Fasl-ı sâni çöplük subaşısı ve esnâf-ı huddâmân pîrleriyle mastûrdur.
153. Mahalle münâsib hadîs-i şerîfler ve esnâf-ı acemî oğlanları.
153. Esnâf-ı arayıcıyân-ı zebbâlân ve mezâr-kazan ve lağımciyân ve sarâhorân ve beldârân ve teberdârân.
154. Esnâf-ı asâkir-i asesbaşısı ve şehir subaşısı ve asesân-ı bî-amân ve tâ'ife-i cellâdân-ı bî-îmân.
154. Evsâf-ı hemyân kesici ve kara hırsızları ve hiref-i deyyûsân ve neferât-ı bâzvengân.
154. Ve kavm-i gidiyân-ı müflisân.
154. Esnâf-ı terşhâne mukaddimleri ve tâ'ife-i mâder be-hatâ-yı hîzân.
154. Esnâf-ı seyisân-ı Urbân-ı uryân ve esnâf-ı mükâriyân ve neferât-ı pâsbân.
155. Fasl-ı sâlis, ordu monlâsı ve alemdâr-ı sancağ-ı Resûl ve kavm-i sa'î piyâdeler ve mollâların muhızlıları.
155. Esnâf-ı e'imme-i vüzerâ ve sınıf-ı hutebâ ve zümre-i kadıyân ve müte'addid ulemâ ve sulehâ.
155. Esnâf-ı meşâyih-i izâm ve fırka-i vâ'iz-i zâhirîn.
155. Esnâf-ı dersi'âmm-ı müfessirîn ve zümre-i muhaddisîn ve tâ'ife-i mü'ezzinîn.
155. Esnâf-ı sofıyân ve kavm-i mütevelliyân, bevâbân-ı şerî'at ve huddâmân-ı şer'-i tarîkat.
155. Esnâf-ı mu'arrifân-ı cevâmi'hâî ve na't-ı şerîf-hân-ı cevâmi'hâî.
155. Esnâf-ı hâfızân ve zümre-i mektûbcıyân ve dükkân-ı sahhâfân ve zümre-i rindân-ı şâ'irân.
156. Evsâf-ı meddâhân-ı sultân [u] vüzerâlar hadîs-i şerîf ve pîrleriyle mastûrdur.
156. Erbâb-ı hânendegân ve tâ'ife-i müneccimân ve esnâf-ı remmâlân ve sınıf-ı nakîbân-ı ehl-i hiref.
156. Esnâf-ı re'îsân-ı ehl-i tarîk ve meşâyihân-ı ehl-i sûk.
156. Zümre-i çavuşân-ı ehl-i sanâyi' ve esnâf-ı ferrâşân-ı ehl-i sanâyi'.
156. Esnâf-ı cenâze peykleri ve mürde-şüyân-ı şehîdân ve erbâb-ı fakîh hâcegân-ı mektebhâ-yı püserân.
156. Der-aded-i mekteb-i sıbyân ve dilenciler şeyhi ve kavm-i dilenciyan ve neferât-ı şeyhü'l-arasât.
157. Der-vasf-ı tâlib-i ilm-i sühtevât ve evsâf-ı ırk-ı tâhir-i Âl-i Abâ-yı sâdât-ı kirâm.
157. Fasl-ı râbi'de hekîmbaşısı ve dekâkîn-i hukemâ ve kavm-i kehhâlân-ı basar.
157. Esnâf-ı bî-dükkân mu'allimân-ı tütıyâciyân ve kân-ı dârü's-şifâ-yı dükkân-ı ma'cûncıyân.
157. Esnâf-ı dükkân-ı cerrâhân ve fırka-i dükkân-ı şerbet-i devâgân.
158. Sınıf-ı dükkân-ı gülâbcıyân [ve] esnâf-ı dükkân-ı edviye yağcılar.
158. Esnâf-ı bîmârhâneciyân ve huddâmân-ı bîmâristân.
158. Fasl-ı hâmisde esnâf-ı çiftçiyanbaşısı.
158. Zümre-i bâğbân ve fırka-i aşlamacıyan-ı eşcârât-ı müsmirât ve kavm-i dükkân-ı sebzevât.
158. Fasl-ı sâdisde esnâf-ı habbâzân ya'nî ekmek-ciler pîrleri ile.

159. Esnâf-ı ekmekciyân-ı yeniçeriyân ve fırka-i dükkân-ı tuzciyân.
159. Kavm-i çörekciyân ve börekciyân ve zümre-i gevrekciyân ve hıref-i kâhiciyân.
159. Esnâf-ı gurâbiyyeciyan ve sınıf-ı simitciyan ve ehl-i kâr, katâyifciyan.
159. Ehl-i şugl, şehriyyeciyan ve lokmaciyan ve gözlemeciyan ve zümre-i sakkayan-ı yeniçeriyân.
159. Esnâf-ı sakkâyân-ı şehir-i «slâmbol ve gayrıları pîr-perverleriyle ma'dûddur.
160. Esnâf-ı arka sakkâsı ve kârhâne-i değirmen-i esb.
160. «slâmbol kal'ası içre su değirmenleri.
160. Esnâf-ı dükkân-ı unciyan ve kavm-i un elekciyan ve esnâf-ı buğday çalkacıyan ve garbulciyan.
160. Esnâf-ı elekciyan ve esnâf-ı nişastacıyan ve kavm-i güllâciyan ve zümre-i beksumâtciyan.
160. Esnâf-ı beksumât emîni ve mahmil-i fierîf-i Resûlullâh.
- {161. Ve esnâf-ı cümle şütürbân pîrleri Hazret-i Veys el-Karanîdir.}
161. Esnâfân-ı akkâmân ve esnâf-ı meş'alciyan ve zümre-i şâtîrân-ı Amr-ı Ayyârân.
161. Faslı sâbi'de esnâf-ı azîm-i keştîbân-ı mellâhân ve tâ'ife-i kalafatciyan ve üstübü bükücüler.
161. Üstübü alıcılar ve esnâf-ı marankozlar.
162. Esnâf-ı urgancıyan ve zümre-i kendirciyan.
162. Esnâf-ı yelkenciyan ve ziftciyan ve katrancıyan ve ehl-i hıref-i serenciyan ve tâ'ife-i tulumbacıyan.
162. Esnâf-ı pusulacıyan ve kavm-i kum-sâ'atciyan.
- [3b]**
162. Ehl-i kâr, hartacıyan ve dalgıcân-ı fecc-i amîk-i gavvasân.
163. Sergüzeşt-i dalgıç Hacı Nâsır ve esnâf-ı san'at-ı dîv-i günbaşı.
163. Esnâf-ı navluncıyan-ı buğday ve şa'îr ve esnâf-ı bâzergân-ı ankâ-yı Karadeniz.
163. Esnâf-ı re'îs-i keştîbân [u] mellâhân-ı ankâ-yı Bahr-i siyâh.
164. Faslı sâminde esnâf-ı re'îsân-ı Bahr-i Ummân [u] Bahr-i sefid.
164. Sultân Murâd Hân-ı Râbi' asrındaki cümle gemileri bildirir.
164. Esnâf-ı marankozân-ı Akdeniz ve pereme ve kayık marankozları.
164. Esnâf-ı Arab mavunacıyan ve kayıkciyan ve cümle peremeciyan.
164. Esnâf-ı çırnıkciyan cümle kayıkları ve neferâtlarıyla alay-ı azîmlerin beyân eder.
164. Der-mübâhese-i esnâf-ı kassabân ve mücâdele-i tüccârân.
165. Faslı tâsi'de tüccârân-ı anka-yı Mısır ve gayrı sevdâgerân-ı sâhil-i Bahr-i sefid.
165. Esnâf-ı bâzergân-ı pirincciyan ve ehl-i hıref-i adesciyan
165. Ehl-i kâr, hınnâciyan ve hasırcıyan-ı Mısır ve dükkân-ı ketâncıyan ve zümre-i şekerciyan.
165. Esnâf-ı dükkân-ı eşribe-i mümessekân ve ehl-i sûk, tüccâr-ı kahveciyan.
166. Esnâf-ı şâhbender ve ehl-i kible-i müslimîn ve faslı âşirde esnâf-ı kassâbân-ı kavm-i Cömerd.
166. Esnâf-ı kavm-i salhâne ve kavm-i kassâbân-ı sığırlar.
166. Esnâf-ı kassâbân-ı Yahûdâ ve kavm-i mandıracıyan ve çiftlik-i a'yan-ı kibâr ve zümre-i eğrekciyan.
166. Esnâf-ı celebân-ı koyun ve ter-oğlanları ve cümle ağılcıyan.
166. Cümle ter-oğlanları ve tokad-ı celebân-ı sığırlar.
166. Cümle beşbin sürücü matı ter-oğlanları.
166. Esnâf-ı çoban-ı râ'ıyan ve südcıyan-ı sığır ve zümre-i südcıyan-ı koyun.
167. Esnâf-ı peynirciyan ve ehl-i hıref-i kaymacıyan.
167. Kârhâne-i yoğurdcıyan-ı sultânî ve esnâf-ı cümle dekâkîn-i yoğurdcıyan.
167. Kavm-i teleme peynirciyan ve yağmûmcuları ve kârhâne-i şem'-i asel-i kâfûrî mîrî.
167. Ve tüccârân-ı şem'-i asel ve kassâbân-ı Atmeydânı.
167. Evsâf-ı ibret-nümâ-yı seğirdim-i Atmeydânı esnâf-ı kanaracıyan-ı kassâb-ı Yedikulle.
167. Esnâf-ı kanaracıyan-ı Bağçekapusu ve kârhâne-i bârûdhâne-i Atmeydânı.
168. Esnâf-ı mûmciyan-ı revgan-ı Atmeydânı ve mandıracıyan-ı yeniçeriyân.
168. Kârhâne-i arslancıyan-ı sultânî
168. El-hâdî aşere faslında esnâf.
169. Esnâf-ı celeb-keşân-ı ganem.
169. Ve hıref-i ayuciyan, cümle neferâtları.
169. Ta'am-ı atık başcıyan ve tabbâh-ı âşcıyan.
169. Ve rûz-merre boğazlanan koyunları.
169. Esnâf-ı celeb-keşân-ı pasdırmacıyan ve ehl-i kâr tüccârân-ı pasdırmacıyan.
169. Esnâf-ı kirişciyan ve kirişciyan-ı tâciran ve kârhâne-i dutkalcıyan ve hikâye-i garîbe.
169. Esnâf-ı çiğercıyan-ı koyun ve hıref-i çevrenân ve kavm-i işkenbeciyan.
170. Esnâf-ı sirkeciyan ve hıref-i turşucıyan ve ehl-i kâr kuru sarımsacıyan dükkân.

170. Esnâf-ı soğancıyân cümle askeriyle isnâ aşere faslında esnâf-ı âşçıyân.
170. Esnâf-ı çâşnigîrân ve âşçıyân-ı vezîrân.
171. Esnâf-ı zerdeciyân ve zümre-i kebâbcıyân ve köfteciyân.
171. Esnâf-ı büryancıyân ve kavm-i âşbâz-ı yahni-ciyân ve âşbâz-ı dolmacıyân ve hardalcıyân-ı Arnavudân.
171. Ehl-i kâr pâlüdeciyân ve hıref-i südlü-âşçıyân.
171. Ehl-i sûk salataciyân ve pîşe-kâr-ı sebzeçiyân.
171. Ehl-i şugl sucukciyân ve kârhâne-i şifâ hoşâbcıyân.
171. Esnâf-ı şerbetciyân-ı beddâvî ve kârhâne-i bülbül ve gayrılar.
171. Ve cüllâbcıyân ve piyâde şerbetciyân ve ısıcak pâlüdeciyân kârhâneleri.
171. Ve ıssı pâlüdeci kavvâfları ve bâdemli köfterci tablakârları.
171. Esnâf-ı ıssı ve bahârlı şerbetçileri ve zümre-i ibrîk sa'lebcileri.
171. Ve çay ve bâdyân şerbetçileri ve ıssı sūd-furüşları.
172. Esnâf-ı muhallebiciyân ve kârhâne-i ağdacıyân.
172. Ehl-i kâr ağdacıyân-ı piyâde-fürûşân ve kârhâne-i değirmen-i üzüm.
172. Esnâf-ı azîm karcıbaşı huddâm-ı şehriyârî ve aded-i karlığ hazâyin-i kudret-i rahmet.
172. Küşâde ve mestûr olan cümle karlıkları beyân eder. [4a]
172. Der-beyân-ı mübâhase-i âşbâzân-ı mâhî ve ilzâm-ı cevâb-ı helvâciyân-ı şâhî.
172. Hikâye-i helvâciyân ber-vech-i ilzâm-ı balıkciyân.
173. Fasl-ı sâlise aşerde esnâf-ı kâr-ı şîrîn helvâciyân-ı şirin-zebân.
173. Kârhâne-i Enderûn-ı Sultânî.
173. Esnâf-ı helvâciyân-ı bîrûn helvâciyân-ı tablakâr cümle.
173. Esnâf-ı akîdeciyân ve dükkân-ı şekerçiyân-ı şehir-i Galata.
173. Fasl-ı râbi'e aşerde kârhâne-i balık emîni.
173. Esnâf-ı dalyancıyân-ı mâhiyân ve ığrıbcıyân-ı sayyâdân-ı semekân.
174. Ehl-i şugl sayyâd-ı karıtyacıyân ve ağcıyân ve saçmacıyân ve düzenciyan.
174. Esnâf-ı sıpkıncıyân ve sayyâd-ı mahî çömlekiyân ve sayyâd-ı sepetciyân.
174. Dükkân-ı balık-fürûşân ve istiridyeciyan ve esnâf-ı âşçıyân-ı mekeros balık pazarı.
174. Esnâf-ı ağ serpicıyân ve esnâf-ı dükkân-ı ağcıyân.
174. Fasl-ı hâmise aşerde cümle ümenâları beyân eder.
175. Evvelâ Unkapanı emîni ve 2. tahmîs emîni ve 3. mîzân-ı harîr emîni.
175. Esnâf-ı ipekciyân, 4. şem'ahâne emîni, 5. sırmakeşhâne emîni.
175. Kârhâne-i sırma-keşân, esnâf-ı sırma ve kılâbdan satıcılar.
175. 6. cı yağ kapanı emâneti ve 7. esnâf-ı tüccâr-ı yağcıyân hıref-i yağcıyân-ı zeyt, 7. cı balık emînidir.
175. 8. cı esnâf-ı esirhâne emîni esnâf-ı bâzergân-ı esircıyân-ı şûm.
175. 9. cu esnâf-ı tuz emîni.
175. 10. beksumât emîni, 11. cı acı hamr emîni aşâğıda tahrir olunur, 12. cı bârûdhâne emîni.
176. Âl-i Osmân'ın cemî'i darbhâne emînleri ve cemî'i vilâyetlerde darbhânelerin bildirir.
176. Âl-i Osmân'ın Rûmeli darbhânelerin bildirir.
176. Gümüş arayıcı ağası ve 14. faslında çuka anbârı emîni, 15. cide buğday anbârı emîni.
176. 16. cıda arpa anbârı emîni, 17. kılar-i Sultânî emînin bildirir.
177. Odun anbârı emîni ve otluk anbârı emîni.
177. Pasdırma emîni ve salhâne emîni ve sebze hâne emîni ve terekeciyaşı.
177. Ekmekciyaşı ve matbah emîni ve koyun emîni ve tavuk emîni.
177. fiehremîni ve çardak emîni ve çardak çorbacısı ve çardak nâ'ibi.
177. Muhtesib ağası ve Atbâzârı emîni ve cânbâzlar kethudâsı ve at cânbâzları şeyhi.
177. Cânbâzlar miyâncısı şeyhi ve nüzül emîni ve tersâhâne emîni ve pencikhâne emîni.
178. Karagümrü[k] emîni ve büyük gümrük emîni.
178. el-Faslü's-sâdise aşerde esnâf-ı bakkâlân-ı tâcîrân ve esnâf-ı yağcıyân-ı gûnâ-gûn ve gayrı ehl-i hıref, yamaklar.
179. Ve balcıyân ve bezircıyân ve zeyyâtân ve sâbûncıyân ve miskî sâbûncular.
179. Ve bakkâlân-ı pasdırmacıyân ve leblebiciyan ve gayrıları esnâfân.
179. Fasl-ı sâbi'e aşerde yemiş bâzârbaşısın bildirir ve âyîn-i kerr ü fer ve alay-ı azîmin dâr[â]tların beyân eder.
180. Esnâf-ı bâğçıvânân dâhil-i Hisâr-ı «slâmbol ve karpuzcıyân ve dükkân-ı şükûfecıyân-ı gûnâ-gûn.
180. Esnâf-ı çiçekci [ve] meyve-fürûşân alay-ı müzeyyeneleriyle âyînleri beyân olunur.
180. el-Faslü's-sâmine aşerde esnâf-ı kılıçcıyân, seyfi Muhammedî ve zırhcıyân-ı esnâf-ı Hazret-i Dâvûd.
181. Esnâf-ı mızrakcıyân ve hırfet-i hançercıyân.

181. Ve ehl-i kâr, kalkancıyân ve ehl-i sûk, kıncıyân-ı sikkîn ve kârhâne-i sağrıciyân.
181. el-Faslu't-tâsi'e aşerde esnâf-ı âteş-feşân-ı tüfengciyân ve ehl-i hıref, tüfeng-kaynakciyân ve kundakciyân ve vezneciyan.
182. Esnâf-ı keseciyan-ı tüfeng ve tabancacıyan-ı tüfeng ve tüfeng açıcıyan alayları.
182. Esnâf-ı fişengciyan-ı tüfeng ve fişenkiyan-ı havâyî ve bârûdcıyan ve fitilciyan-ı tüfeng.
183. el-Faslu'l-ısrûnda esnâf-ı demircıyan.
183. Âhengirân-ı na'lkesân ve ehl-i hıref-i mihkesân ve ehl-i sanâyi'-i egser-kesân ve ehl-i kâr-i egser-fürûşân.
183. Ehl-i kâr, kepekciyan ve ehl-i kesb, kantârcıyan ve ehl-i vezn, mîzâncıyan.
183. Ehl-i tüccâr, eğeciyan ve ehl-i kâni', kesericiyan.
183. Ehl-i kesb, destereciyan ve sevdâgerân-ı burgucıyan ve ehl-i rû-siyâh, kömürciyan ve dağlarda kömür yakıcılar.
183. Ve kömür gemicileri ve esnâf-ı kömür mahzen-cileri ve atlar ile kömür gezdiricileri kavm-i ucbe-likâlardır.
183. el-Faslu'l-hâdî ve'l-ısrûnda ser-çeşme-i âhengirân-ı çilingirân. [4b]
184. Esnâf-ı at gemiciyanları ve ehl-i tarikat, ok demrencıyanları ve kilidciyanlar ve özengiciyanlar ve ehl-i ma'rifet, makascıyanlar.
184. Ehl-i iktisâb, na'lça kesiciyanlar ve ehl-i kâr, na'lça mihlayıcıyanlar.
184. Esnâf-ı yüksükciyan ve ehl-i hıref, iğneciyan.
184. Ehl-i şugl, haddecıyan ve ehl-i tâcir-i âhenfürûhtân ve hıref-i şâkirân-ı âhen-tel-keşân ve ehl-i kâni' hurdacıyan.
184. Ehl-i sanâyi', na'lbandân-ı hussân cümle demirciler alaylarıyla beyân olunur.
184. el-Faslu's-sânî ve'l-ısrûnda esnâf-ı kadim azîm kazgancıbaşı.
185. Esnâf-ı bakır sızırıcıyan ve ehl-i dükkân, câm ve tıhtâb tâsciyanları ve dükkân-ı çarkcıyan-ı sahan ve kazgan.
185. Esnâf-ı tâcirân-ı kazancıyan ve hırfet-i kalaycıyan.
185. el-Faslu's-sâlis ve'l-ısrûnda esnâf-ı azîm zergerân ya'nî kuyumcıyan.
186. Erbâb-ı sınıf-ı bâzergân-ı cevâhircıyan.
186. Ehl-i hıred, incuciyan ve zümre-i zergerân-ı cevâhircıyan.
186. Ehl-i kâr, sâ'atciyan ve sikke-zân-ı sultânî ve tamgacıbaşı-ı müstakîm-i şehriyârî.
186. Esnâf-ı ehl-i kible, kuyumcıyan ve gayrı esnâfân ve cümle darbhâneciyan-ı sikke-i pâdişâhî.
186. Ehl-i kal ve ehl-i hâl, kalciyan-ı sîm.
186. Esnâf-ı gümüşhâneciyan ve kavm-i rumatciyan ve esnâf-ı tûzâbcıyan.
187. Hikâye-i münâsib-i ibret-nümâ ve esnâf-ı kafesdârân ve dükkân-ı cevher-fürûşân ve kârhâne-i elmâs-bür.
187. Esnâf-ı hakkâkân ve neferât-ı mühürk[en]ân ve sîm-heykelân dükkânları.
187. Esnâf-ı kalemkâr-ı sihr-âsâr ve kârhâne-i sıрмаkeşân ve pirinc tel-keşân ve zümre-i potacıyan-ı tîn.
187. Esnâf-ı bûracıyan.
188. Esnâf-ı civacıyan attârı ve zümre-i borucıyan-ı pirinc teneke ve üstadân-ı divitciyan-ı hattât ve tenekeciyan-ı gûnâ-gûn.
188. Esnâf-ı bıçak-kıncıyan dükkânları ve cümle kuyumcularla alayların bildirir.
188. el-Faslu'r-râbi' ve'l-ısrûnda esnâf-ı azîm dökmecebaşı.
188. Ehl-i hıref, kalay-dökme dökmeceileri ve kurşum berber köseresi dökücüleri.
188. el-Faslu'l-hâmis ve'l-ısrûn yaycıbaşı esnâfın beyân eder.
188. Esnâf-ı okcubaşı pîr-perverleriyle beyân olunur.
189. Esnâf-ı zemberekiyan ve sapancıyan ve ta'lîmhâneciyan ve atıcıyan-ı kemânkeşân.
189. Pehlevânân-ı tîr-endâzân ve zıhgîrcıyan ve matrakcıyan.
189. Pehlevânân-ı gürzbâzân ve pehlivânân-ı küştegîrân.
189. Esnâf-ı sayyâdân-ı mürgân ve hırfet-i kannâsân-ı avcıyan.
200. Kavm-i yelpâzeciyan ve zümre-i sorgucıyan ve kuşbâzân ve hikâye-i garîbe vü acîbe.
200. Hıref-i tavukcıyan ve sayyâd-ı serçeciyan [ve] gayrı mürgân cümle neferâtleriyle alayların beyân eder.
201. Esnâf-ı bülbülcıyan-ı gûnâ-gûn, murgânlarıyla.
201. el-Faslu's-sâdis ve'l-ısrûn esnâf-ı terzileri beyân eder.
201. Dolamacıları ve kapamacıları ve hallâcları ve tâkyecileri ve kavukcuları ve kelle-pûşcuları ve yorkancıları ve zencefcileri.
201. Esnâf-ı gömlekcileri cümle ibret-nümâlarıyla bildirir.
202. Esnâf-ı dülbendciyan ve {yağlıkcıyan} ve örücüyan ve cüllâhân.
202. Esnâf-ı pereciyan-ı çuka ve kumâş ve iplikciyan ve gazzâzân ve ibrîşimciyan.
202. Esnâf-ı düğmeceyan-ı harîr cümle dükkânları ve neferâtlarıyla.

202. el-Faslu's-sâbi' ve'l-ısrûn esnâf-ı çadırcıyân-ı üstâdân.
202. Kavm-i tınâbcıyân ve zümre-i kolancıyân. El-faslu's-sâmin ve'l-ısrûn esnâf-ı kürkcıyan.
202. Zümre-i semmûr kalpakcıyân kürkcübaşı alayile giderler.
203. Esnâf-ı bâzergân-ı semmûr ve parscıbaşı ve arslancıbaşı ve gayrılarının beyân eder.
203. el-Faslu'l-tâsi' ve'l-ısrûn esnâf-ı Âh-ı Evran kavm-i debbâğân.
203. Esnâf-ı güdericiyân ve tırşeciyan ve keçeciyan ve dülbend börcıyan ve yeniçeri keçeciyan.
203. Esnâf-ı mutâfân ve gazzâzân-ı mutâfân.
204. Esnâf-ı tâcirân-ı debbâğân ve zümre-i paracıyan-ı sahtıyan. El-faslu's-selâsinde esnâf-ı azım serrâcân-ı kadım.
204. Sınıf-ı kaltakcıyan-ı eğer ve türkeşciyan ve gedeleciyan ve zümre-i çapcıyan-ı Arnavud.
204. Kavm-i teğelticiyan ve zümre-i sakkâ meşkiyan. [5a]
204. Esnâf-ı debbeciyan ve sofracıyan ve yularcıyan ve sepet sandükciyan.
204. Ehl-i azâb kamçıciyan ve semercıyan ve gayrı hırefleriyle alay.
204. el-Faslu'l-hâdî ve selâsîn, esnâf-ı pabuccıyan, dikiciyan ve hikâye-i münâsib.
205. Esnâf-ı değşirme gûlâmları kânûn-ı kadım-i şehriyârîdir.
205. el-Faslu's-sânî ve selâsîn esnâf-ı paşmakcıyan-ı haffâfân.
205. Esnâf-ı dikicibaşı ve attârân-ı dikiciyan ve çizmecıyan ve iç edikciyan ve mestciyan.
205. Zümre-i terlikciyan ve haffâfân ve eskiciyan ve eskiciyan-ı penbe-dûzân hammâm kapularındadır.
205. Esnâf-ı dellâ[lâ]n-ı haffâfân alayları ve pîr-perverlerin bildirir.
205. el-Faslu's-sâlis ve selâsîn, cümle attârları tevabi'leriyle bildirir.
207. el-Faslu'r-râbi' ve selâsîn, cümle berberleri esnâf yamaklarıyla ve pîr [ü] pîşvâlarıyla bildirir.
208. el-Faslu'l-hâmis ve selâsîn, cümle hammâmcıları ve cümle taht-ı hükûmetinde olan esnâf yamakların bildirir.
208. el-Faslu's-sâdis ve selâsîn, esnâf-ı nakkâşân ve mücellidân ve gayrı yamakların bildirir.
209. el-Faslu's-sâbi' ve selâsîn, esnâf-ı Bezzâzistân-ı atık.
210. el-Faslu's-sâmin ve selâsîn, Bezzâzistân-ı cedîd cümle esnâf yamaklarıyla alayları beyân olunur.
211. el-Faslu't-tâsi' ve selâsîn esnâf-ı doğramacıyan alayları.
211. el-Fasl[u'l-]erba'în, esnâf-ı çalıcı mehterân ya'nî zurnacıyan firavân neferât ehl-i hırefleri vardır.
212. Âyet-i Zebûr be-lisân-ı Nemse ve gayrı hırfet-i zurna-zân.
213. «slâmbol şehrinde cemî'i sâzendegânların gûnâ-gûn sâzların yapan zümre-i deccâlânı beyân eder.
213. el-Faslu'l-hâdî ve erba'în, esnâf-ı bâzbâzânları ve cümle bî-hisâb cânbâzân pehlivânânları beyân eder.
213. Cümle beşyüz aded esnâf pehlivânlardır ammâ kırk neferi yazıldı.
214. el-Faslu's-sânî ve erba'în esnâf-ı neccârân-ı mi'mârân-ı kavm-i Habîb Neccâr.
214. Bu zümre-i dülgerân gâyet çok ehl-i hırefdir, cümlesinin alayların beyân eder.
215. el-Faslu's-sâlis ve erba'în, esnâf-ı hânendegân.
215. Esnâf-ı mutribân [u] rakkâsân cümlesi şakalar ederek ubûr ederler.
215. el-Faslu'r-râbi' ve erba'în, sâzendegân-ı Fisago-resân.
215. Bu sâzendegânların esnâfları dahi cümle altı aded fasl-ı meseret askeridir.
216. Evvelâ fasl-ı evvel cümle dâ'ire-zânları, anlara müte'allik sâzende hıreflerin bildirir.
216. «kinci fasılda çöğürçüleri ve gayrı sâzendegânları beyân eder.
218. Üçüncüde kabazurnacı sâzendelerin bildirir.
218. Dördüncü fasılda cümle çoban kavalı sâzendelerin bildirir.
218. Beşinci fasılda cümle Eyyûb borusu ve gayrı sâzları eşkâlleriyle beyân eder.
220. Altıncı fasılda cümle câm dübeleği ve gayrı gûne sâzları bildirir.
220. el-Faslu'l-hâmis ve erba'în, cümle «slâmbol içre esnâf-ı lu'bedebâzân, sâzendegân [u] mudhikânların bildirir.
220. Bu kavm-i kaşmerân-ı mudhikânlar dahi on iki aded fasl-ı azîmlerdir.
221. el-Faslu's-sâdis ve erba'în, esnâf-ı hoş-sohbet, nedîmân [u] mukallidân-ı ibret-nümâ.
222. Hikâye-i münâsib-i garîbe ve diğerk hikâye-i acîbe.
223. Ve pâkîze eş'âr-ı fasîh [ü] belîğler ve gayrı mukallidân nüdemâlar.
224. el-Faslu's-sâbi' ve erba'în, esnâf-ı bozacıyan-ı mezmûmân.
224. Esnâf-ı mel'ûnân [u] menhûsân ya'nî meyhâ-neciyan.
225. Bu kavm-i meyhâ-neciyan, kavm-i gûnâ-gûn esnâf-ı kesîresin beyân eder.

226. Esnâf-ı âhar, nihâyet-i ehl-i hıref meyhâneci tâ'ife-i Yahûdân.
227. Ahvâl-i ordu-yı Hümâyûnun netîcesi ve ibtidâ alayları ve cümle esnâfâtı.
227. Ve cümle (---) kerre yüz bin aded haşerât-misâl askerleri.
227. Ve cümle dükkânları ve şeyh [u] meşâyihleri, fütüvvet kitâbı üzre cümle pîrleri tamam oldu.
227. <ki yüz yetmiş birinci fasılda <slâmbol'da ne kadar benî âdem vardır anı ayân ü beyân eder.
227. <ki yüz yetmiş ikinci fasılda Sultân Murâd Hân asrındaki füsahâ-yı bülegâ şu'arâları beyân eder.
227. Asr-ı Murâd Hân-ı fâtih-i Bağdâd'da olan re'îsü'l-küttâb efendileri beyân eder.
227. Dîğere zamân-ı Murâd Hân-ı Râbi'deki hattât-ı kâmilleri beyân eder. **[5b]**
228. varakda <ki yüz yetmiş üçüncü fasılda <slâmbol içre olan hezârfen çemşid-kârları bildir[ir].
228. varakda <slâmbol içre tekellüm olunan cümle elsine-i muhtelifeleri beyân eder.
228. sahî[fede] Ve <slâmbol kal'asının eşkâl-i resmin beyân eder.
228. Ve hikmet-i Hudâ şakanâme-i aceblu-yı ibret-nümâ eşkâlli benî âdemleri beyân eder.

Cildü'l-evvel min-seyâhatnâme

Lâ ilâhe illallâh Muhammedü'r-Resûlullâh sâdiku'l-va'di'l-emîn

[6b]

Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm ve bihi'l-avni nesta'in

Elhamdü lillâhi'l-lezî şerrefe'l-müşerrefîne bi-teşrîfi't-tâ'ât ve's-seyâhât ve yessere lî arda'l-mukaddeseti'l-bilâdât ve'z-ziyârât ve's-salavâtü alâ men essese bünyâte'l-kulâ'îş-şerî'ati ve kelle[le]hâ bi-esâsi'n-nübüvveti ve't-tarîka ve alâ âlihi't-tayyibîne't-tâhirîne hayri'l-beriyeye ve tuhafî tahiyât zâkiyât ve salâtü salavât nâmîyât, nessâr-ı zât-ı âlî-sıfât, eşref-i kâ'inât ve ekmel-i mevcûdât, pîşvâ-yı mihrâb, sallû kemâ ra'eytümünî, reh-nümâ-yı bî-irtiyâb, ol Muhammed {efdalı men nataka} bi'd-dâd üzerine olsun kim anın rû-yı âbında ol Hazret-i ulûhiyyet Mâlikü'l-mülk ve Hâlikü'l-eflâk edîm-i arzı ibn âdem için mesken [ü] me'vâ-yı latîf edüp benî âdemi cemî'i mahlûkât [u] mevcûdâtıdan eşref-i mahlûk etdi. fii'ir:

Tebâreke men ecre'l-umûre bi-hükmihi

Kemâ şâ'e lâ-zulmen erâde velâ hazmâ.

Ve ba'de du'â ve hayr-ı senâ ol zillullâh-i rû-yı zemîn, nizâm-ı intizâm-ı arazîn olan es-sultân ibn es-sultân es-Sultân Gâzî Murâd Hân-ı Râbi' ibn Sultân Ahmed Hân ibn Sultân Mehmed Hân ibn Sultân Murâd Hân-ı Sâlis ibn Sultân Selîm Hân-ı Sâni ibn Sultân Süleymân Hân ibn Selîm Hân-ı Evvel ibn Bâyezîd Hân-ı Sâni ibn Ebü'l-feth Sultân Mehmed-i Sâni rahmetullâhi aleyhim ecma'in {üzerlerine olsun}.

Ammâ bu müsevveddâtımıza şürû' etdüğümüz mahalde hidmet-i şerîfiyle şerefyâb olduğumuz pâ-dişâh-ı Cem-cenâb fâtihi-i Bağdâd-ı behişt-âbâd Sultân Murâd Hân-ı Gâzî tâbe serâhu gark-ı garîk-i rahmet ola, onların zamân-ı saltanatlarında hicret-i nebevîye'nin sene 1041 târihinde piyâdece Belde-i Tayyibe ya'nî Mahmiyye-i Kostantiniyye etrâflarında olan kurâ ve kasabâtı ve niçe bin hadîka ve gül [ü] gülîstânlı bâğ-ı remleri seyr [ü] temâşâ ederek hâtıra seyâhat-ı kübrâ arzûları hutûr edüp,

"Âyâ peder ü mâder ve üstâd [ü] bürâder kahr-larından nice halâs olup cihân-geşt olurum" deyü her an Cenâb-ı Bârî'den dünyâda sıhhat-i beden, seyâhat-i tâm, âhir nefesde îmân ricâsında idim. Ve dâ'imâ dervîş-i dil-rîşân ile hüsn-i ülfet edüp şeref-i sohbetleriyle müşerref olup, ekâlîm-i seb'anın ve çâr-kûşe rû-yı zemînin evsâfın istimâ' etdüğümde cân [u] gönülden seyâhate tâlib [ü] râğîb olup,

"Âyâ âlem[i] temâşâ edüp Arz-ı Mukaddese'ye ve Mısır [u] fiâm'a ve Mekke vü Medîne'ye varup ol Mefhar-i Mevcûdât hazretleri'nin Ravza-i Mutahharası'na yüz sürmek müyesser ola mı?" deyü zâr [ü] giryân ve serserî ve nâlân olurum.

Hikmet-i Hudâ **sebeb-i seyâhat ve geşt [ü] gü-zâr-ı vilâyet** Evvelâ mahlas-ı hakîr-i fakîr ve dâ'î-i kesîrüt-taksîr seyyâh-ı âlem ve nedîm-i âdem, Evliyâ-yı bi-riyâ ibn Dervîş Mehmed Zillî dâ'imâ ed'îye-i me'sûre-i istihâreye tâlib ü müdâvim ve esniye-i mevfüre-i müşerrefeye râğîb ü mülâzım olup Hikmet-i Rabbânî ve hidâyet-i Yezdânî, sûre-i kerîm-i Furkâniyye ve âyât-i azîme-i Kur'âniyye berekâtiyle dil-i çeşm-i alîl Cenâb-ı Hazret-i Celîl tarafından istimdâd taleb edüp maskıt-ı re'simiz olan «slâmbol'da künc-i mihnetânemizde girde-bâliş-i nâliş üzre hâb-ı murâda yasanup bin kırk {mâh-ı} Muharreminin leyle-i âşûrası idi kim bu hakîr beyne'n-nevm ve'l-yakazada iken görürüm ki Yemiş iskelesi kurbünde Ahî Çelebi câmi'i nâm câmi' kim helâl-i zülâl mâl ile inşâ olunmuş bir müstecâbü'd-da've câmi'-i atıktır, menâmımda hakîr kendümi ol câmi'de gördüm.

Derhâl câmi'in kapusu küşâde olup pür-silâh asker ile câmi'-i münevverin içi nûr-ı münevver-i cema'ât-i kesîreyle mâl-â-mâl olup salât-ı fecrin sünnetin edâ edüp salavât-ı şerîfeye meşgûl oldular. Meğer hakîr minber dibinde sâkin olup bu münevver vech-i hasenli cemâ'ati temâşâ etmede hayran oldum. Hemân cenbimde olan câna nazar edüp;

"Benim Sultânım cenâb-ı şerîfiniz kimdir, ism-i şerîfiniz bize ihsân buyurunuz" dedim. [7a] Anlar eyitdi:

"Aşere-i Mübeşşere'den kemânkeşlerin pîri Sa'd-ı Vakkâs'ım" dedikde dest-i şerîfin bûs etdim.

"Ya Sultânım, bu sağ cânibde nûra müstağrak olmuş cema'ât-i mahbûb kimlerdir" dedim.

"Anlar cümle ervâh-ı enbiyâdır. Ve gerü safda cümle ervâh-ı evliyâ ve asfiyâdır. Ve bunlar ervâh-ı Sahâbe-i kirâm ve Muhâcirîn, Ensâr ve Erbâb-ı Soffa ve şehîdân-ı deşt-i Kerbelâ ve asdikâdır.

Ve bu mihrâbın sağındaki Hazret-i Ebûbekir ve Hazret-i Ömer'dir. Ve mihrâbın solunda Hazret-i Osmân ve Hazret-i Alî'dir. Ve mihrâb önündeki külâhlıca âdem Hazret-i {Risâlet'in} dünyâ ve âhiret karındaşı Hazret-i Veys el-Karanî'dir. Ve câmi'in solunda dîvâr dibinde siyâh-çerde âdem senin pîrin Hazret'in mü'ezzini Bilâl-i Habeşî'dir.

Ve bu ayağ üzere cemâ'ati saf saf bozan ve düzen kasîrû'l-kâme âdem Amr-i Ayyâr Zamîrî'dir. «şte bu alem ile gelen asker ki kızıl kanlı esbâba müstağrak olmuşlar Hazret-i Hamza-i bâ-safâ ve cemî'i ervâh-ı şühedâdır" deyü cümle câmi' içindeki cemâ'ati birer birer bu hakîre gösterüp her kankısına nazarım ta'alluk etdi ise dest-ber-sîne edüp nazar aşınâlığı edüp tâze cân buldum.

"Ya sultânım bu cemâ'atin bu câmi'de cem' olmalarının aslı nedir" dedim.

"Azak câniblerinde cüyûş-ı muvahhidînden Tatar-ı sabâ-refâtâr askeri muztaribü'l-hâl olmağile Hazret'in himâyesinde olan bu «slâmbol'a gelüp andan Tatar Hân'a imdâda gideriz. fiimdi Hazret-i Risâlet dahi «mâm Hasan ve «mâm Hüseyin ve on iki imâmlar ile ve bizden gayrı Aşere-i Mübeşşere ile gelüp sabâh namâzının sünnetin edâ edüp sana kâmet eyle deyü işâret buyururlar; sen dahi savt-ı a'lâ ile ikâmet-i tekbîr edüp ba'de's-selâm Âyetü'l-kürsî'yi tilâvet eyle, Bilâl Sübhânallâh desin, sen Elhamdü lillâh, Bilâl Allâhu ekber desin, sen âmîn âmîn de. Ve cümle cema'ât ale'l-umûm tevhîd ederiz. Ba'dehu sen *Ve salli alâ cemî'i'l-enbiyâi ve'l-mürselîn ve'l-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn* deyüp kalk, hemân mihrâbda Hazret-i Risâlet otururken dest-i şerîfin bûs edüp,

'fiefâ'at yâ Resûlallâh' deyüp ricâ eyle" deyü Sa'd-ı Vakkâs yanımda oturup cümle ta'lîm eyledi. Anı gördüm, câmi' kapusundan bir nûr-ı mübîn berk urup câmi' içi nûr iken nûrun alâ nûr olunca cümle Sahâbe-i kirâm [ve] ervâh-ı enbiyâ ve evliyâ ayağ üzere hâzır durdular. Sa'âdetle Hazret-i Risâlet yeşil alemlerinde, yüzünde nikâbıyla, elinde asâsıyla, belinde kılıcıyla, sağında «mâm Hasan ve solunda «mâm Hüseyin ile zâhir olunca mübârek sağ pâ-yı şerîflerin câmi'-i münevver içre *bism-i lâh* ile koyup mübârek vech-i şerîfinden bürka'ın küşâde kılıp "*Esselamü aleyk yâ ümmetü*" buyurdular. Cümle Huzzâr-ı meclis "*Ve aleykümü's-selâm yâ Resûlallâh ve yâ Seyyide'l-ümem*" deyü selâm aldılar.

Hemân Hazret mihrâba geçüp iki rek'at sünnet-i fecri edâ edüp hakîre bir dehşet ve vücûduma bir lertzân vâkı' oldu. Ammâ Hazret'in cemî'i eşkâline nazar eyledim. *Hilye-i Hâkânî*'de tahrîr olunduğu üzere idi. Ve yüzünde bürka'ı al şâl idi. Ve destâr-ı şerîfi on iki kolanlı beyâz şâş idi. Ve hırka-i şerîfleri saruya mâyil deve yününden idi. Ve gerdeninde asfarû'l-levn sof şâlî var idi. Ve pâ-yı sa'âdetlerinde sarı çizmeleri var idi. Ve ser-i sa'âdetleri destârı üzere bir misvâk sokulmuş idi.

Ba'de's-selâm sağ cânibde hakîre nazar edüp mübârek yed-i yümnâları ile zânû-yı şerîfine urup hakîre hitâben kâmet eyle dediler, hemân hakîr Sa'd-ı Vakkâs'ın ta'lîmine göre derhâl makâm-ı segâhda *Allâhümme salli alâ seyyidînâ Muhammedin ve alâ âl-i Muhammed ve sellim aleyh* deyü kâmet edüp tekbîr etdim. Hazret dahi makâm-ı segâhda savt-ı

hazîn ile Fâtiha-i şerîfi tilâvet edüp zamm-ı sûreyi, sûre-i Sâd-ı şerîfden,

۱ EEA»E«†%œœ«EEœ†"%ol

aşr-ı şerîfin tilâvet edüp cümle cemâ'at sâmi'inden olup Hazret imâmet etdi. Ba'de's-selâm hakîr *Âyetü'l-kürsî*, Bilâl *Sübhânallâh*; hakîr *Elhamdü lillâh* ve Bilâl *Allâhu ekber* deyüp Bilâl-i Habeşî ile müselsel mü'ezzinlik hizmetinde olup ba'de'd-du'â bir tevhîd-i Sultânî olmuşdur kim aşk-ı ilâhî ile [7b] mest [ü] medhûş olup gûyâ hâbdan bîdâr idim.

Hulâsa-i menâm Sa'd-ı Vakkâs ta'lîmiyle edâ-yı hizmeti tamâm edüp Hazret-i Risâlet mihrâbda savt-ı muhrik ile uzzâl makâmında bir *Yâsîn-i şerîf* ve üç sûre-i «zâ câ'e ve sûre-i mu'avvezeteynleri bi't-tamâm tilâvet edüp Bilâl Fâtiha deyüp Hazret mihrâbda ayağ üzere dururken hemân Sa'd-ı Vakkâs hazretleri destimden yapışıp huzûr-ı Hazret'e götürüp;

"Âşık-ı sâdıkın ve ümmet-i müştâkın Evliyâ kulun şefâ'atin ricâ eder" deyüp Hazret'e götürüp "Mübârek dest-i şerîflerin bûs eyle" deyince bükâ-âlûd olup mübârek dest-i şerîfine küstâhâne leb urup mehâbetinden,

"fiefâ'at yâ Resûlallâh" diyecek mahalde hemân

"Seyâhat yâ Resûlallâh" demişim. Hemân Hazret tebessüm edüp

"*fiefâ'atî ve seyâhatî ve ziyâretî ve Allâhümme yessir bi's-sıhhati ve's-selâme*" deyüp Fâtiha dediler. Cümle Sahâbe-i kirâm Fâtiha tilâvet edüp cümle huzzâr-ı meclisin dest-i şerîflerin bûs ederdim. Ve her birinin hayır du'âsın alup giderdim. Kiminin dest-i şerîfi müşk gibi, kimi amber ve kimi sünbül ve kimi gül ve kimi reyhân ve kimi zaymurân ve kimi benefsec, kimi karanfîl gibi kokardı. Ammâ bizzât râyiha-i Hazret-i Resûl za'ferân-ı verd-i handân gibi kokardı. Ve mübârek sağ elin bûs etdüğimde gûyâ pembe-misâl kemiksiz bir dest-i şerîf idi. Ammâ sâ'ir enbiyânın dest-i şerîfleri ayva râyihası kokardı. Hazret-i Ebûbekir es-Siddîk'ın dest-i şerîfleri kavun gibi şemm olunurdu. Hazret-i Ömer ke-râyihati'l-amber gibi idi. Hazret-i Osmân benefşe gibi râyihası var idi. Hazret-i Alî ke-râyiha-i yâsemen idi. «mâm Hasan karanfîl gibi «mâm Hüseyin verd-i ebyaz gibi kokardı. *Rıdvânüllâhi Ta'âlâ aleyhim ecma'în*.

Bu hâl üzere cemî'i huzzâr-ı meclisin dest-i şerîflerin bûs edüp yine Hazret-i Risâlet bir Fâtiha deyüp cümle Ashâb-ı güzîn savt-ı a'lâ ile seb'ül-mesânîyi tilâvet edüp hemân Hazret-i Risâlet-penâh mihrâbdan "*Esselamü aleyküm eyâ ihvânûn*" deyüp câmi'den taşra revâne olunca cümle Sahâbe-i kirâm hakîre gûnâ-gûn hayır du'â ve iltiyâm etdiler. Ve câmi'den çıkup gitdiler. Hemân Sa'd-ı Vakkâs hazretleri belinden sadağın çıkarup hakîrin beline kuşadup tekbîr edüp;

1 *Kur'ân*, Sad 30; "Dâvud'a Süleyman" bahflettik; o ne güzel bir kuldu! Do€rusu o dâima Allah'a yönelirdi."

"Yürü sehm [ü] kavs ile gazâ eyle ve Allâh'ın hıfz [u] emânında ol ve müjde olsun sana bu meclisde ne kadar ervâh ile görüşüp dest-i şerîflerin bûs etdinse cümlesini ziyâret etmek müyesser olup seyyâh-ı âlem ve ferîd-i âdem olursun. Ammâ geşt [ü] güzâr etdüğün memâlik-i mahrûseleri ve kılâ'-ı büldânları ve âsâr-ı acîbe ve garîbeleri ve her diyârın memdûhât, sanâyi'ât, me'kûlât [ü] meşrûbâtını ve arz-ı beledi ve tûl-ı nehârların tahrîr edüp bir âsâr-ı garîbe eyle. Ve benim silâhımla amel edüp dünyâ ve âhiret oğlum ol. Tarîk-i hakkı elden koma, gill [u] gışdan berî ol, nân u nemek hakkın gözle, yâr-ı sâdık ol, yaramazlarla yâr olma, eyilerden eylik öğren" deyü va'z [u] bendler edüp ve alnım bûs edüp Ahî Çelebi câmi'inden taşra çıkup gittiler. Hakîr mebhût olup hâb-ı râhatdan bîdâr olup;

"Âyâ bu benim vâkı'am mıdır, yohsa vâkı'-ı hâlim midir, yohsa rü'yâ-yı sâlihâm mıdır" deyü günâ-gün tefekkür ile inşirâh-ı sadr [ve] zevk-i derûna nâ'il oldum. Ba'dehu ale's-sabâh pâk âbdest alup salât-ı fecri edâ edüp <slâmbol'dan Kâsımpaşa'ya ubûr edüp mu'abbir <brâhîm Efendi'ye rü'yâmız ta'bir etdirüp;

"Cihân-ârâ ve âlem-geşt seyyâh-ı âlem olup hüsn-i hâtime ile işin itmâm bulup Hazret'in şefâ'ati ile dâhil-i huld-i berîn olursun" deyü tebşîr edüp el-Fâtiha dedi. Andan Kâsımpaşa Mevlevîhânesi şeyhi Abdullâh Dede'ye varup dest-i şerîflerin bûs edüp vâkı'amı anlara dahi ta'bir etdirdim.

"On iki imâmın destin bûs etmişsin, dünyâda hü-mâm olursun. Aşere-i Mübeşşere ellerin öpmüşün, dâhil-i cinân olursun. Çâr-yâr-ı güzînin yed-i mübâreklerin bûs etmişsin, dünyâda cem'î pâdişâh-ların şeref-i sohbetleri ile müşerref olup nedfîm-i hâsları olursun. Ol kim Hazret-i Risâlet'in cemâlin görüp dest-i şerîflerin takbîl edüp hayr du'âsın almışsın, sa'âdet-i dâreyne vâsıl olursun. Ve Sa'd-ı Vakkâs'ın nasîhatı üzre ibtidâ bizim <slâmbol-cuğazımızı [8a] tahrîr etmeğe bezl-i himmet edüp var makdûrun sarf eyle, 'El-mukadder kâ'in' fehvâsınca sana dahi takdîr olan nasîbin elbette gelir" deyü yedi cild tevârîh-i kütüb-i mu'teber-i nefîse ihsân edüp "Yürü işin râst gele, el-Fâtiha" deyüp du'â-yı hayırları ile behre-mend olduk.

Ba'dehu hakîr-i fakîr anca hâne-i bî-minnetimiz olan savma'amız küncünde gencîne-i kitâba mâlik olup ba'zı tevârîhât tettebbu' ederek maskat-ı re'simiz olan hasretü'l-mülûk ve liman-ı bahr-i fülûk olan vilâyet-i Makdon'un hısn-ı hasîni ve sedd-i metîni olan <slâmbol'un tahrîrâtına şurû' eyledik.

[el-Faslu'l-evvel]

Hamd-i bî-hadd ü sipâs ve senâ-yı bî-add ü bî-kıyâs, ol perver[di]gâr-ı âlemîn üzerine olsun kim hitâb-ı kün ile bu arz [u] semevâtı ve mülevven kâ'inâtı ademden vücûda getirdi. Ve dürûd-ı bî-tu'add ol mahbûb u matlûb-ı Hudâ Muhammedü'l-Mustâfâ üzerine olsun kim feth-i kılâ' habîrû'l-fâtihîn ve

sâhib-i eshâbü'l-mücâhidindir ve vâris-i mülk-i dîn-i şer'-i mübîndir kim fâtihi-i Mekke [ve] Bedr-i Huneyn ve kâlî'ül-bâb-ı kal'a-i Fahleteyndir, bu feth [u] fütûhâtlardan sonra Yemen ve Mısır ve fiâm ve Kostantuniye hakkında ümmetlerini terğîb etmek için niçe hadîs-i şerîfler buyurmuşlardır.

Zikrû'l-ahâdis elletî verade fihâ zikr Kostantuniyye;

†,«%o†—”E%o†«%o%
1 %o . ÖÊÔ†«%o,»◊Ê◊Ê... Ê%oÊÿÂ†«9
H ^A ve M ^A ve K ” an Bişri'l-anevî ve fî kitâbı *Câmi'ü's-sağîr*.

Ve bu rû-yı arzda <slâmbol'dan büyük belde-i ma'mûre olmaduğuna niçe bin delâ'ilât vardır. Ammâ Ebû Hüreyre *radıyallâhu anh* hazretleri rivâyetiyle bu hadîs-i şerîf-i tavîl delîldir.

,«%o†—”Ê%o†«%o%Á†’%oÊ†«%o’
·İÁ†·Ê†«%o»—†ÊÁ«Ê»İ††ÁÊÁ†·Ê
2 %o«† ,ÊÁ†«%o”«ÿ...††Ô Ê†İ
..... (1.5 satırlık yer boş).....

Benî <shâk'dan murâd olan Ays'dır kim Rûm tâ'ifesi Ays evlâdlarındandır kim Kostantuniye'ye mâlik olduklarına işâretidir.

Ve kelâm-ı kübbârdan bu ebyât dahi Belde-i tayyibe hakkındadır. Beyt:

*Nahnü'l-lezî bâye'ünâ Muhammeden
Ale'l-cihâdi mâ ye'inâ ebeden*

Ve niçe hadîs-i şerîfleri Ashâb-ı güzînden Mu'â-yye hazretleri ve Hâlid ibn Velîd ve Ebâ Eyyûb-ı Ensârî ve Abdül'azîz hazretleri istimâ' edüp;

"Âh fâtihi-i Kostantuniye biz olaydık" deyü fâtihi-i Rûm olmağa sa'y-i belîğ edüp niçe kerre ashâb-ı güzîn Kostantuniye'yi muhâsara etdikleri inşâ'allâhu ale't-tafsîl mümkün olduğıu mertebe tahrîr olunur. Ammâ hûbût-ı Âdemden sonra ibtidâ bânîsin beyân eder.

el-Faslu's-sânî

Fî beyân-ı ta'mîr-i şehri-i kadîm ve kal'a-i azîm

Belde-i tayyibe ve Dârü's-saltânati'l-aliyye ve taht-ı Yûnâniyân-ı Makdonya ya'nî mahmiyye-i Kostantuniye ve hasretü'l-mülûk dâr-ı <slâm binâ-yı

1 Hadîs: Ahmed ibn Hanbel, 4, 335; "Resulullah (s.a.v) flöyle buyurmuftur: Kostantuniyye (<stanbul) mutlaka feth olunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onun askeri ne güzel askerdir."

2 Hadîs: Müslim, Fiten, 78 (Hadîsteki "hel" soru edat ile "kâlû"dan sonraki bölüm yoktur) "Resulullah (s.a.v) flöyle buyurmuftur: Bir tarafı karada, iki tarafı denize bakan bir flehir iflittiniz mi? Dediler ki: Evet ey Allah'n Resülü. Buyurdular ki: <shak o€ullar>ndan yetmifl kifli gelip geçmedikçe k>yamet kopmayacaktır."

Hazret-i Süleymân *aleyhi's-selâm* hakkında niçe bin müverrihîn evsâfin ve şehrengîzin tahrîr edüp Kur'ân-ı azîmde fethi târîhin¹ »%œ bulmuşlar. »%œ

Ve 3«%A†%» †«%— dan murâd Kostantiniyye'dir demişlerdir.

Ve ba'zı müfessirîn 4†%A†ICE%, †A nassından murâd bu kal'a-i Makdonya'dır demişler.

Hülâsa-i kelâm gulgule-i Rûm ve tantana-i Rûm ve velvele-i Rûm ve debdebe-i Rûm ve gulibeti'r-Rûm bir dâr [u] diyâr kim vech-i arzda nazîri yokdur. Be-kavl-i *Tevârîh-i Yûnâniyân-ı Yanvan* ve gayrı müverrihân binâ-yı Kostantiniyye hakkında cümle müttefekun aleyh olmuşlardır kim be-kavl-i «shâk vilâdet-i Resûl'den 1600 sene mukaddem Hazret-i Süleymân ibn Dâvûd *aleyhimesselâm* Kâf'dan Kâf'a ve ins [ü] cin, hûş [u] tuyûra hükm etdi.

Ammâ Mağrib-zemînde Bahr-i Okyûnûs içre Ferendûz nâm bir cezîre içre Saydûn nâm bir azîmü'shân pâdişâh var idi. Gâyet mağrûr ve müdemmiş olup Hazret-i Süleymân'a ser-fürû etmeyüp serkeşlik etdi. Andan Hazret-i Süleymân yer götürmez cünd-i firâvân ile ve cemî'i ecnâs-ı hayevân ile Saydûn Pâdişâh'ın üzerine varup cümle dâr [u] diyârın harâb [ü] yebâb ve ahâlîsin esîr [ü] **[8b]** itâb edüp âhir Melik Saydûn'u sayd-ı dâm-ı giriftâr-ı bend-i hicrân edüp serâperde-i Süleymân önünde şemşîr-i âteş-tâb ile katl edüp bî-nâm [u] bî-nişân etdi. Ammâ bu maktûl Saydûn melikin felekde misli lâ-nazîr bir perî-peyker, melek-manzar duhter-i nâ-şükûfte-i münevvere-i ahteri ve matla'-ı bâhteri var idi. Hazret-i Süleymân ol duhteri mâl-ı ganâyimden alup izdivâclarında indirâc etdiler. Zîrâ ol mahalde Hazret-i Süleymân mücerred-i pâk idi kim Yemen diyârında Sabâ şehri pâdişâhının kızı Belkîs Havvâ Bursa nevâhîlerinde Aydınçık nâm taht-ı azîmde merhûme olup Süleymân Nebî mücerred kalup bu Saydûn Pâdişâhın kızı Aline'yi firâşiyile müşerref edüp Rûm ellerine getürdükde ol kız ıgva-yı şeytân ile dâ'imâ bukâ-âlûd idi. Hazret-i Süleymân bu duhter-i bed-ahterin ahvâl-i pür-melâlınden su'âl etdükde kız eyitdi:

"Ya Emînallâh dilerim kim benim için bu mahalde bir sarây-ı âlî binâ edüp anda dâ'imâ bakıyyetü'l-ömrümü ibâdet ile geçiremem ve babamın sûretin inşâ kıldırup ana nazarım ta'alluk etdükçe bukâdan fâriğ olam" deyü gûnâ-gûn ricâlar etdi. Derhâl ricâsı hayyiz-i kabûlde vâkı' olup Hazret-i Süleymân cemî'i ins [ü] cinne ve perîlere emr edüp Diyâr-ı Makdon'da {ya'nî Erzurûm ve Filibe ve

Edirne ve «slâmbol'da ve «zmit'de} âb [u] hevâsı latîf yerleri deverân ederek yedi günde Hazret-i Süleymân'a gelüp haber verdiler.

Andan Hazret-i Süleymân Atina'ya gelüp anda Temâşalık nâm bir kasr-ı cihân-nümâ etmişdir kim hâlâ eser-i binâları zâhir ü bâhir bir kâh-ı Havernakdır kim ile'l-ân vâcibü's-seyr binâ-yı azîmlerdir kim âdemin akli çâk olur.

Andan «slâmbol zemînine gelüp hâlâ Hünkâr bâğçesi ki Sarâyburnu nâm mahalle gelüp anda serâperde-i Süleymânîyi kurup meks etdükde bir gece hâb-ı râhat edüp âb [u] hevâsından tarâvet kesb edince ol mahalde bir sarây-ı âlî ve gûnâ-gûn nüzhet-âbâd maksûreler inşâ etdi kim dillerde dâstân-ı dostân olup inkırâzu'd-devrân ma'mûr u âbâdân ola deyü «slâmbol zemîni için hayr du'â etdi. Meğer ol duhter-i bed-ahter, babası timsâline mahfî putperestelik eder. Hazret-i Süleymân vâkıf-ı esrâr olunca mezkûr kız {babası gibi} katl etdi.

Ba'dehu Süleymân Nebî Sarâyburnu'nda ol âsâr-ı azîmeleri hâlî üzre birağup Arz-ı Mukaddese'ye gidüp anda Hazret-i Dâvûd'un binâsına şurû' etdüğü Mescid-i Aksâ'yı Süleymân Nebî tamâm ederken merhûm olup pederleri cenbinde Kudüs-i fierîf'in kal'ası hâricinde bir âsitâne-i azîmde medfûnlardır.

Ba'dehu {bânî-i sâni}, Hazret-i Süleymân oğlu Melik Rac'îm, Yûnâniyân'a pâdişâh olup «slâmbol'da babası Hazret-i Süleymân'ın binâsı üzre niçe binâlar dahi zamîme edüp amâr etdi. Ve tahtgâh edinüp dîn-i Süleymân Nebî üzre iki yüz kırk sene hilâfet etdi.

Ve bu Melik Rac'îm ibn Hazret-i Süleymân be-kavl-i Muhammed ibn «shâk vilâdet-i Fahr-i âleme gelince 1600 sene olmuşdur. Âhir bu dahi dâr-ı bâkîye irtihâl edüp Kudüs-i fierîf kurbünde Hazret-i Îsâ'nın maskat-ı re'si olan Beytüllahm cenbinde bir kehf-i azîm içre medfûndur.

Andan bânî-i sâlis Yanko ibn Mâdyân melik oldu kim hübût-ı Âdem Saffî'den dörd bin altı yüz yılda pâdişâh olup «slâmbol'u binâ etdi. Bunun hilâfeti «skender-i Rûmî mevlûdundan dörd yüz otuz sene mukaddemdir. Ve «skender-i Kübrâ [e]vkâtından Hazret-i Risâlet'in vilâdetine gelince 882 sene oldu. Yanko ibn Mâdyân Amlâk oğullarındandır. Ays ibn «shâk Nebî'ye muntehîdir. Bir rivâyetde Yanko, kısraktan tevellüd etdüğüçün Yanko ibn Mâdyân derler. Batâlise-i Yûnâniyân'ın ibtidâsıdır.

Rû-yı zemîni Kâf'dan Kâf'a kabza-i teshîre alan dörd pâdişâh-ı cihângîrdür. «kisi «slâmda, ikisi gayrı edyân-ı bătıldadır. Biri Hazret-i Süleymân Nebî, biri «skender-i Zülkarneyn'dir, buna dahi Nebî demişlerdir. Ve gayr-ı müslimden rû-yı arza ser-tâ-ser mâlik olanın biri Buhtunnasr-ı Kürdî ve biri dahi Yanko ibn Mâdyân'dır, altı yüz yıl mu'ammer olup edîm-i arzda imâretler binâ etmeğe mâyil idi. Karındaşı *Tevârîh-i Yûnân* sâhibi Yanvan, Kudüs-i fierîf'e kayser idi. Kayâsıraların ibtidâsı bu Yanvan'dır. Bu dahi beş yüz

¹ *Kur'ân*, Sebe 15; «fite hofl bir flehir." Ebcede göre: 857

² *Kur'ân*, Sebe 15; «fite hofl bir flehir." Ebcede göre: 857

³ *Kur'ân*, Rum 1-3; "Elif, Lâm, Mîm, Rûmlar en yak'n bir yerde yenildiler."

⁴ *Kur'ân*, Fecr 8; "Ki o, flehirler aras'nda bir benzeri yarat'lmayandr."

yigirmi sene kayser olup gâh Arz-ı Mukaddes'de ve gâh arz-ı Makdon ki Rûmeli'dir, anda pâdişâh-ı zîşân olurdu.

Hikmet-i Hudâ bir gün bu Yanko ibn Mâdyân ayş [u] nûş edüp mest [u] medhûş câme-i hâb-ı nâzda hâb-âlûd [9a] olup yatırken ale's-sabâh serîri ile kendüyi Sarâyburnu nâm mahalde bulup niçe eyyâm anda sâkin olup cemî'i vüzerâ ve vükelâlâri ve cümle ser-i kârda olan huddâmları başına cem' olup «slâmbol'un Sarâyburnu nâm mahallin âb [u] hevâsından hazz edüp bir kal'a bünyâd etmeğe ihtimâm etdi. Zîrâ bu Yanko ibn Mâdyân, cihângîr-i kübrâ azîmü's-şân bir pâdişâh idi. Cümle Yûnâniyân buna Süleymân-ı Sâni derler. Bunun zamân-ı hilâfetinde Kürdistân'dan Buhtunnasr dîn-i Yahyâ üzre sâhib-hurûc olup hûn-ı Yahyâ Neb'î'yi taleb için Arz-ı Mukaddes'i ve Haleb [ve] fiâm'ı ve Taberistân ve arz-ı Filistîn ve arz-ı Askalân'ı ve arz-ı Hâsân'ı ve bilâd-ı Mısır'da yetmiş pâre şehir harâb [u] yebâb edüp yedi kerre yüz bin Benî «srâ'il'i katl edüp Hazret-i Ermiyâ'yı ve Hazret-i Dânyâl'ı Sıfet şehrinde esîr edüp bilâ-hisâb mâl-ı hazâyin cem' edüp Yanko ibn Mâdyân'a isyân etmek kasdında olduğun Yanko istimâ' edüp karındaşı Yanıvan'ı Buhtunnasr üzre deryâ-misâl asker ile gönderüp kendünün baş vezîri olan Kanator vezîri iki kerre yüz bin asker ile talî'a-i cüyüş edüp azm-i Buhtunnasr deyüp Karaman sahrâsında iki asker-i bî-pâyân birbirleriyle dokuşup hikmet-i «lâh Buhtunnasr bî-nasr olup bedbaht-ı bî-nusret münhedim olup bu kadar mâl [u] menâl-i firâvâmı Yanko'ya gelüp ol mâl-ı ganâyim ile Yanko ibn Mâdyân, Hazret-i Süleymân'ın binâsı ve makâmıdır deyü «slâmbol'un sûruna mübâşeret edüp karındaşı Yanıvan Tuna nehrin «slâmbol içinden cereyân etmeğe ta'ahhüd edüp Yanko vezîri Kanator'a Yedikulle'yi binâ etmeğe mübâşeret etdi. Silivrice Vezîri Silivri kal'asın, Burgazice Vezîr Burgaz kal'asın, Bugados Vezîr Bugados kal'asın, Ereğliye Vezîr Ereğli kal'asın, iki karındaş iki vezîr idi, Çekmece kal'aların ve Terkoziçe Vezîr Karadeniz Boğazı kurbünde Terkoz kal'asın ve Karadeniz nihâyet bulduğu mahalde Yoroş nâm bitrîk-ı kıssîs Yoroş kal'ası ki hâlâ Kavak nâm kasabanın ensesinde Yoroş nâmıyla meşhûr kal'a-i ma'mûredir, anı binâ etdi.

Ve'l-hâsıl cemî'i ekâlîm-i seb'ada yedi yüz vezîri var idi, cümlesine haber olup «slâmbol ki kal'a-i Makdonya'dır, ana temel birağup bünyâd etdikleri inşâ'allâh mahallinde tahrîr olunur.

Üçüncü fasıl

Bahr-i siyâh fethi beyânmdadır

Ulûm-ı hey'ete mâlik olan müverrihînin kavli sahihleri üzre Karadeniz Tûfân-ı Nûh zulemâtı suyundan kalmış bir bahr-i amîkdir kim umku seksen kulaç fecc-i amîk bir bahr-i siyâhdır kim kable't-Tûfân

Akdeniz'e munsab olmayup «slâmbol kurbünde hâlâ Karadeniz Boğazı olan mahalde nihâyet bulmuş idi.

Ol asırda Macaristân'da Salanta sahrâları ve Dobraçin ve Keçkemmet ve Gingöş ve Peşte sahrâları ve Sirem ve Semendire vâdîleri serâpâ Karadeniz olup Venedik körfezi sâhilinde Dodoşka vilâyetinde mezkûr Karadeniz Venedik körfezine munsab olduğu yerler hâlâ nümâyândır. Hattâ Silisre eyâletinde Pravadi kal'ası evc-i semâya ser çekmiş bir kal'a-i bâlâdır, ol asırda bu kal'a leb-i deryâda imiş. Hâlâ keştîler bağlamak için demir halkalar vardır, durur ve zamân-ı kadîmde gemi küpeşterleri ve bodostomalari kayalara dokunmaktan rahnedâr etdikleri yerler ayân u beyândır. Ve Karadeniz'in bir alâmeti dahi cezîre-i Kırım içre Bâğçesarây'a bir merhale karîb Menkûb kal'ası derler ebr-i nîlgûna ser çekmiş bir kal'a-i ser-bülenddir, anda dahi keştîler yatacak limanlar ve kayalar üzre keştî bağlamak için amûd-ı müntehâlar vardır.

Cezîre-i Kırım ve Sahrâ-yı Heyhât ve Deşt-i Kıpçağ ve bi'l-cümle Diyâr-ı Sakâlîbe serâpâ Karadeniz imiş kim bir fırkası dahi Bahr-i Harez'e ya'nî Gîlân ve Demirkapu denizine munsab olurmuş.

Hattâ bu hakîr-i kesirî't-taksîr sene (---) târîhinde «slâm Geray Hân asırında Maskov seferine giderken asker-i Tatar-ı adû-şikâr ile Heyhât sahrâsında Kertmeli ve Biyim ve Eşim nâm yurdlarda tüşün verüp meks etdikde on kerre yüz bin sabâ-sür'at esb-i tâzîlere su vermek için eşmeler hafir ederken rimâl-ı türâb içre deniz mahlûkâtının alâmetleri çıkardı. Meselâ yengeç ve kerevit ve midye ve istiridye misilli haşerâtların kabukları zâhir olurdu. Andan anlanır kim Heyhât vâdîsi dahi Karadeniz imiş. Âye[t]:
1 «E† «%o%oA†Y% [9b]

Ba'dehu Mâlikül-mülk, Fâ'il-i muhtâr Allâh rû-yı arzı bir güne sûrete dahi komak için «skender-i Zülkarneyn'i halk etdi. Zîrâ "*zâ erâdellâhu şey'en heyye'e esbâbehu*"² mazmûnu üzre hûbût-ı Âdem'den 5075 sene sonra edîm-i arzda «skender-i Kübrâ cihângîr pâdişâh olup cemî'i pâdişâhlar kendüye mutî' [ü] münkâd oldular. Ammâ Yûnâniyân'dan Makdonya ve «zmirne sâhibi Kaydefâ «skender'e ser-fürû etmeyüp hasm-ı kavî olup «skender bu Kaydefâ mülküne bir vech ile zafer bulmayup âhir «skender terk-i tecrîd olup seyâhat ile Kaydefâ'nın diyârına kadem basup Kaydefâ Ana'nın dîvânına dâhil olup tarz [u] tavrın ve re'y [ü] tedbîr [u] cünbüş [ü] harekâtın tecessüs ederken Hikmet-i Hudâ «skender'i Kaydefâ askeri bilüp kayd [u] bend ile Kaydefâ huzûrına getirüp mukaddemâ Kaydefâ «skender'in sûretin nakş etdirmiş idi, ol timsâle «skender'i rûbâr edince bildiler kim «skender'dir. Amân vermeyüp «skender'i Kaydefâ haps edüp niçe zamân «skender

1 Kur'ân, Bakara 20; "Do€rusu Allah her fleye kadirdir."

2 Allah bir nesneyi yaratmak isterse sebebini de yaratır.

habsde kaldı. Âhir Kaydefâ ‹skender'i hapsden itlâk edüp kendü ile ceng etmeyeceğine ve kılıç çekmeyeceğine ‹skender'e yemîn verüp âzâd etdi. Andan ‹skender kûh-ı Elbürz dâmeninde pâ-yı tahtı olan Irâk-ı Dâdyân'a gelüp cümle hukemâları ile müşâvere etdiler. Vüzerâ-yı ‹skender eyitdiler.

"Pâdişâhım Kaydefâ nâm avretin ne haysiyyeti ola, deryâ-misâl asker ile üzerine varup elin, vilâyetin harâb u yebâb, halkın dendân-ı tûğdan geçirüp ciğerlerin kebâb edelim" dediklerinde ‹skender eyitdi: "El-kerîmü izâ ahide vefâh, kaçan Kaydefâ beni hapsden itlâk etdükte üzerine asker ve kılıç çekmemek için ahd [ü] mîsak etdim, buna bir ilâc edin kim Kaydefâ'dan intikâm alam" dedikde hemân Hazret-i Hızır baş kaldırup eydir:

"Yâ ‹skender, eğer Kaydefâ'dan intikâm alam dersen ceng [ü] cidâl ve harb [ü] kıtâl dahi olmaya, hemân Karadeniz'i şehri-i Makdonya kurbünden kesüp Akdeniz'e munsab eyle. Kaydefâ'nın cemî'i dâr [u] diyârları gark-ı âb olup intikâm alırsın ve ahd [ü] emânına dahi durmuş olursun" dedikde cemî'i hukemâ-yı ‹skender

"Bârekallâh ilhâm-ı Rabbânî ile re'y [ü] tedbîr-i ahsen bu ola" deyü cümle hukemâ-yı kudemâ-yı nüdemâ-yı mühendisîn Karadeniz ile Akdeniz'in irtifâ'ın alup Bahr-i Siyâh'ı irtifâ' üzre bulup yedi kerre yüz bin kûhken ummâller cem' edüp Karadeniz'in kat'ına mübâşeret edüp Hazret-i Hızır hafr üzre mübâşir idi. Zîrâ Hazret-i Hızır ‹skender-i Zülkarneyn'in askerî tâ'ifesinden idi. Nübüvvetinde ihtilâf vardır, ammâ nebî diyenler çokdur. ‹skender ile zulemâta varup âb-ı hayât Hızır'a müyesser olup hâlâ zindedir. Ve Hazret-i Mûsâ ile refik olduğu Kur'ân-ı azîm ile sâbitdir kim âye[t]:

١, «%o†A-«† · —«, †»IEE†E»IE,, †"√E»√,, †

âyeti delîl-i kat'îdir. Hâlâ deryâ hizmetine me'mûrdur kim Karadeniz'i Akdeniz'e mahlût etmeğe sebep Hızır Nebî olmuşdur kim Cenâb-ı ‹zzet anları sebep halk etmişdir.

Netîce-i merâm deryâ-misâl asker-i ummâlân ile Karadeniz'i kat' ederken feth olunması karîb olunca Hızır'ın re'yiyle ehl-i ‹slâm'a zulm edüp ücretlerin kat' ederlerdi. Keferelere istimâletler verüp ücretlerin pîşîn verirlerdi. Tâ ki bu hâl üzre üç sene tamâm olunca Karadeniz yol bulup cemî'i kefereleri gark edüp ehl-i ‹slâm'dan ferd-i âferîdeye zarar olmayup Kaydefâ'nın şehirlerinden Makdonya'yı ve Eski ‹stamboliyye'yi ve şehri-i Liryo'z'u ve kal'a-i Yoroz'u ve'l-hâsıl bin yedi yüz pâre şehri gark edüp Kaydefâ ve askerinden bir cân rehâ bulmayup gark-ı âb oldular. Beyt:

*Fursatında düşmene veren amân
Kaydefâ gibi olırsar bî-gümân.*

¹ Kur'ân, Kehf 78; "O flöyle söyledi:"ifte bu, seninle benim ayr-lmam gerektiriyor; dayanamad-€>n iflerin yorumunu sana anlataca€>m."

Ammâ ol asırda Karadeniz ile Akdeniz mâbeyninde niçe bin kurâ ve kasâbâtlar ve şehri-i mu'azzamlar var idi. ‹slâmbol'un Sarâyburnu ile Üsküdar mabeyninde şehri-i Makdonya var idi. Yedi yüz germ-âbe ılıcalı bir şehri-i azîm idi. Gark-ı âb olup ‹skender-i Kübrâ bu takrîb ile Kaydefâ'dan intikâm alup Sarâyburnu'nda Makdonya şehrin ta'mîr etmeğe mübâşeret etdi. {Ol zamândan beri Macar diyârları ve Sirem ve Semendire sahrâları ve Leh ve Çeh ve Kırım ve Kamerü'l-kum ve Deşt-i Kıpçağ ve Heyhât vâdîleri deryâdan küşâde olup mesken [ü] me'vâ ‹remezâtü'l-imâd misillü ferah-fezâ yerler olup benî âdem ve gayrı hayvânât için kân-ı giyâhât [ve] mezâri'ât yerleri oldu}.

Bânî-i râbî': ‹skender-i Kübrâ'dır kim Makdonya'yı taht edinüp bâğ-ı ‹rem etmişdi. Ba'dehu yine emri-i Hudâ ile Akdeniz'in Sebte Boğazı olan mahalli dahi kat' edüp Akdeniz'i Bahr-i Okyûnûs'a munsab [10a] etdi.

Lisân-ı Yûnânda Bahr-i Okyûnûs derler. Lisân-ı Arab'da Bahr-i Muhît derler. Zîrâ bu dünyâ cezîresin ihâta etmişdir. Ve ba'zılar Bahr-i Ummân derler kim mâverâsına ferd-i âferîdenin akli ermeyüp ilmullâhda kalmış bir bahr-i muhîtdir. Ammâ

Bahr-i Sefîd ile Bahr-i Siyâh'ın mâbeynin beyân eder: Hikmet-i Hudâ mellâhân-ı ehl-i bihâr ve fellâhân-ı bahreyn-i ehl-i züvvâr kavli-i sahîhleri üzre Azak'dan ‹slâmbol Boğazı'na gelince Karadeniz ola. ‹slâmbol'dan Gelibolu Boğazı'na varınca ol mâbeyn Bahr-i Rûm ola. Kilidü'l-Bahreyn ki Ebü'l-feth Sultân Mehmed binâsı kal'ateyindir, ol boğazdan aşağısı Akdeniz ola. Ammâ bu hakîr-i kalîlü'l-bizâ'a Akdeniz ile Karadeniz'in mâbeynin niçe ehl-i dil yârândan tekmlî-i fûnûn ve tekmlî-i seyâhat-i ibret-nümûn etmiş, yârân-ı bâ-safâlar ile mu'tedil hevâda temevvüc-i deryâ olmadan kayıklara süvâr olup ‹slâmbol'un Yedikulle Burnu'ndan Üsküdar tarafında Kadıköy nâm belîdenin Kalamış nâm burnuna dak rû-yı deryâda seyrân u cereyân ederek, temâşâ ederdik, bi-emrillâh-i Ta'âlâ Yedikulle Burnu'ndan mezkûr Kalamış nâm burnuna varınca rû-yı deryâda bir hatt-ı ahmer-gûn çekilmişdir kim gûyâ hatt-ı yed-i kudretidir, bu hattın şimâl tarafı ‹slâmbol'a doğru siyâh deryâdır ki Karadeniz derler. Ve yine bu hattın cenûb tarafına aşağı Kızıl Adalar'a ve gayrı cezâyirlere doğru nîlgûndan beyâz deryâ olmak ile Akdeniz derler. Bi-emri Hudâ bu iki elvân bahreynin mabeyninde bir râdde-i hamrâ çekilmişdir kim aceb sun'-ı Lem-yezeldir.

Ve bu râdde yine deryâ iken sekiz rûzgâr-ı zorkârın telattumundan müteğayyir olmak ihtimâli yokdur. ‹llâ lodos rûzgârı Marmara cezîrelerinden berü cûş u hurûş edüp temevvüc ederek geldikde bu hattın levni ve bahreynin mâbeynleri müteğayyir olur. Ve âsûde hevâda niçe keştîbânlara hakîr bu mahalli gösterdikde cümlesi pesend [ü] hezâr ahsend etdiler.

Ve hikmet-i Hallâk-ı âlem bu hattın Karadeniz tarafı sehel şordur. Akdeniz tarafı acıdır. Boğaz-hisâr'dan taşrası dahi acıdır. Bahr-i Muhît dahi ziyâde acıdır. Ammâ Bahr-i Kulzüm kim Bahr-i Süveys'dir *Allâhümme âfinâ* zehr-i mâdır.

Ammâ Karadeniz'in mâhîleri kadar bir bahrin balığı leziz değildir. Husûsâ «slâmbol boğazlarında olan leziz mâhîler gûyâ mâ'ide-i Mûsâ'dır. Ve «slâmbol Boğazı'nda Akdeniz ile Karadeniz birbirine mahlût olduğuyçün ba'zı müverrihîn ol boğaza merece'l-bahreyn derler.

Ve «skender «slâmbol'u ta'mîr ü termîm-i «remezât etdikden sonra ömr[ü] vefâ etmeyüp vilâdet-i bâ-sâ'âdet-i Resûl-i Kibriyâ'dan 882 sene mukaddem vefât edüp ba'dehu Fahr-i âlemden yedi yüz yıl mukaddem bir zelzele-i azîm olup «slâmbol-ı Makdon'un serâpâ der [ü] dîvârı ve deyr [ü] diyârı münhedim ve içinde olan müşrikînler cümle mün'adim olup niçe kerre yüz bin cân helâk olup şehri Makdon kırk yıl harâb [ü] yebâb hâlf ve türâb kaldı. Ba'dehu,

Bânî-i hâmis: Yanko ibn Mâdyân oğlu Puzantin nâm kıral Ungurus diyârından cüyûş-ı müşrikîn ile «slâmbol'a gelüp babamın binâsı ve tahtıdır deyü şehri Makdon'ı müceddeden ta'mîr ü termîm edüp taht edindi. Yüz sene mu'ammer olup «slâmbol'u eyle amâr etdi kim hemân bîtrîk ve ruhbandan altı kerre yüz bin kıssîs var idi. {Anıniçün «slâmbol'un bir ismi dahi Puzanta'dır.} Puzantin dahi Tuna nehri buzu üzre at ile ubûr ederken buz meksûr olup Puzantin'in ömrü buz gibi şikeste olup vücûdu buz gibi eridi. Ol sene yine bir zelzele-i kübrâ olup «slâmbol münhedim olup ancak Hazret-i Süleymân'ın binâ etdüğü kasır ve Ayasofya câmi'i yerindeki ma'bedgâh-ı Hazret-i Süleymân kalup yetmiş sene harâb [ü] yebâb kalup yılan ve çıyan ve bûm ve masasa kâni oldu. Ba'dehu,

Bânî-i sâdis: Kayser-i Rûm'dur kim «slâmbol'a nijâd-ı bünyâd uralı Ebül-feth Sultân Mehemed'e gelince 2288 sene olmuşdu. Bu kayser, Hazret-i Ömer hilâfetinde olan Antâkıyye ve Haleb ve fiâm ve Kudüs'e mâlik olan Hırkîl Kayser değildir. Anlar niçe kayserlerdir, cem' olsa anlara kayâsıra derler, yigirmi bir aded kayserlerdir. Ammâ «slâmbol'u termîm eden Kayser-i Rûm'dur kim Kayseriyye ve Niğde ve Konya'yı binâ etmişdir. Yûnâniyân'ın ulu kırallarından idi. «slâmbol'da Fethiyye câmi'i kurbünde bir deyr-i müzeyyen etmişdir. Anda târihi mastûrdur. Ba'dehu,

Bânî-i sâbi': Binâ-yı şehri Makdon hakkında cem'i müverrihân-ı mütekaddimîn tahrîrleri üzre «slâmbol sûrunun ve Ayasofya binâsının keyfiyyet-i binâsı bu yüzden tafsîl [ü] beyân ederler kim yedinci [10b] kerrede ta'mîr [ü] termîm eden Ebül-beşer Hazret-i Âdem Safî *aleyhi's-selâm* vech-i arza hübüd etdikden sonra beş bin elli iki sene mürûr etdikde Yanko ibn Mâdyân'ın nebîresinden Vezendon nâm bir pâdişâh-ı zîşân zuhûr edüp cihâna ferr ü şevket salup

cem'i memâlik-i Rûm'a ve bilâd-ı Frengistân ve Kızılelma'ya ve diyâr-ı Alman'a ve Karaman ve Yûnâniyan'a ve Bahr-i Rûm içre ve Ummân [u] Okyûnûs'da olan cümle cezâyirâta ve sâhil-i bahreynde olan bi'l-cümle memâlik-i mahrûse kılâ'lara hükmü câri olup bi't-tamâm mülûk-i âfâk fermânına râm oldukdan sonra şehri Makdon'a gelüp gördü kim dedesi Yanko'nun binâ etdüğü o şehri kadîm harâb [ü] yebâb olmuş, hemân sâ'at Makdon'da meks edüp cem'i hukemâ ve kehene ve âsâfları ile meşveret edüp cümle memâlik zabtı için «slâmbol'u tahtgâh edinmek için binâsına şürû' etdikde rû-yı arzda fermân-beri olan pâdişâhlara haber gönderüp her diyârın ilm-i hendesede üstâd-ı kâmil mi'mâr ve ummâl ve bennâlarından on kerre yüz bin âdem cem' olup tâli'-i imâreti seretân olsun deyü tenbîh edüp Edirnekapusu cânibinde bir rasad peydâ edüp bir mîl minâre üzre bir nâkûs ihdâs edüp âmâde idi. Sa'd sâ'at oldukda ol çanı çalup cem'i bennâlar ellerinde olan taş ve kireçleri zemîne birağup esâs etmeğe muntazır dururlardı. Hikmet-i Hudâ bir leylek bir yılan şikâr edüp ber-hevâ âşiyânına getirirken ol yılan leylek murgunun minkârından rehâ bulup hikmet-i Rabbânî mezkûr rasad çanının üzerine yılan düşünce çan çalınup cem'i ummâllar ellerinde olan hacerâtları ve cibs-i Horasânîleri zemîne birağup tarfetül'-ayn içre esâs-ı sûr bir zirâ'-ı melikî zemînden âlf oldu. Cem'i müneccimîn ve kehhânîn

"Bire sa'd sâ'at olmadı, sabr edin" deyü feryâd etdiler. Mümkün olmayup binâyâ nahs sâ'atde mübâşeret etdiler. Bu kal'a içinden tâ'ûn ve âteş ve askerî tâ'ifesinden isyân [u] tuğyân eksik olmaz. Ve şekl-i müselles vaz'-ı esâs olundu, nuhûsetten halâs olmaz, bu diyâr yine harâb [ü] yebâb olur deyü müte'ellim olup feryâd etdiler. Âhir-i kâr cümle kârların takdîre havâle eyleyüp bu beyt ile amel etdiler. Beyt:

Edemez def' sakınmağla kazâyı kimse

Bin sakınsan yine ön son olacak olsa gerek.

deyüp bu beyt mazmûnuyla mütesellî olup şimâl ve cenûb tarafının deryâları sâhilinde «slâmbol Hisârı'na bünyâd urup yedi kûh-ı pür-şükûh üzre sûr-ı mezbûr ile ihâta eylemeğe bezl-i himmet etdi.

Ve cem'i taht-ı hükûmetinde olan pâdişâhlar deryâ-misâl askerleri ve ırgat bennâları ile gelüp binâyâ imdâd etdiler. Ve her pâdişâha biner zirâ' yeri amâr etmeğe me'mûr eyleyüp her pâdişâh hissesine düşen yeri gûnâ-gûn san'atlar ile inşâ etdiler. Kal'a-i «slâmbol ol asırda Sarâyburnu'ndan tâ Silivri kal'asına, Silivri'den cânib-i şimâle Karadeniz sâhilinden Terkoz kal'asına varınca tokuz sâ'at yerdir. Mâbeynehümâda yedi kat germe kal'a dîvârı binâ etdiler. Her dîvâr mâbeyninde yüzer zirâ' arız handak-ı amîkler inşâ etdiler. Hâlâ Silivri'den Terkoz'a varınca kal'a dîvârlarının burc [u] bârûları ve hafr [u]

handakları zâhir ü bâhirdir. Ol tarafda olan kurâlar kim hâlâ amârdır, meselâ Feteköy ve Sazlıköy ve Arnavudköy ve karye-i Kovukdere ve karye-i <zzeddînli ve karye-i Kiteli ve karye-i Baklalı ve karye-i Türk-eşeli nâm kurâların cümle hân ve câmi' ve mesâcid ve imâretleri mezkûr kal'a dîvârlarının seng-i hârâları ile inşâ olunup câ-be-câ kulleleri ve yedi kat handakları kalmışdır kim Akdeniz'den Karadeniz'de nihâyet bulmuş bir hısn-ı hasîn ve sedd-i metîn bir kal'a-i üstüvâr imiş.

Ve bu mâbeynde kasaba-i Çatalca nâm mahal hâlâ bir ma'mûr belde-i âbâdândır. Ol asırda bu dahi <slâmbol kal'asına muttasıl bir kal'a-i bender ve derbend-i calender sevâd-ı mu'azzam idiğinin hâlâ asâr-ı esâsları nümâyândır. Ve mezkûr Terkoz kal'asından <slâmbol Boğazı'nda Yanko ibn Mâdyân patirgâhı binâ etdüğü Yoroş kal'ası'na andan içeri Tarabya kal'asına ve Rûmeli Hisârı zemîninde Fıranda kal'asına ve Ortaköy arzında Ayanta kal'asına ve Fındıklı kasabasında Fındıkça kal'asına ve Galata burnunda Kurşumlumahzen yerinde Ayaniko Ayazması kal'asına, andan Azebkapusu zemîninde Galya kal'ası, andan Tershâne-i kadîm arzında Petrine kal'asına, andan Tershâne bâğçesi yurdunda Aline kal'asına [11a] andan Galemikra kal'ası ki hâlâ Südlüce kasabasında Ca'fer-âbâd tekyesi zemîninde mezkûr kal'anın esâs-ı binâları zâhirdir.

Ve bu bâlâda tahrîr olunan kılâ'lar ki sâhil-i bahride vâkı' olmuşdu, bir kal'adan bir kal'aya <slâmbol Boğazı'nın iki tarafında olan kal'aların birbirlerine muttasıl serâpâ kal'a dîvârları ile ihâta etmiş bir kal'a-i azîm idi kim cemî'i cirm-i <slâmbol yedi günde devr olunurdu.

Ve bu Vezendo nâm kiral <slâmbol'u bu tertîb üzere tekâmîl edüp hâlâ <slâmbol kal'ası olan ol a'sârda iç kal'a idi. Cümle pâdişâhlar edâ-yı hizmet edüp <slâmbol içre yedi kûh-ı bâlâ üzere birer deyr-i azîm ihyâ etdiler ve yetmiş mürtefi' püšte üzere yetmiş aded manastır-ı azîm inşâ etdiler.

{Der-beyân-ı bânî-i Ayasofya-yı kebîr}: Ve bu Vezendo Kiral'ın bir duhter-i pâkîze-ahteri Makdona şehirlerinden Sofya şehrinde mütevellid olup babasının <slâmbol'u binâ etdüğün istimâ' edüp iki bin milyon mâl-ı hazâyinleri Sirem ve Semendire arabalarına tahmîl edüp <slâmbol'da Ayasofya deyrine mübâşeret etdükte Hazret-i Hızır gelüp

"Mühimmât [u] levâzımâtların benden alın ve şu resm-i musanna' üzere vaz'-ı esâs eylesen" deyü Hazret-i Hızır ta'lîmiyle Ayasofya'nın binâsına şürû' etdiler. <btidâ zemînin ka'ra varınca hafr-ı azîm edüp bir ay kâmil temeline rusâs-ı hâssı eridüp nehr-i azîm gibi akıdub ibtidâ zemîne kurşum temel bıraktılar. Anın üzerine bin bir amûd-ı müntehâlar üzere tâklar ve toloş kubbeler inşâ etdiler kim altı su sahrîci olup âb-ı rahmet ile mâl-â-mâl ola. Ve <slâmbol'da zelzele-i azîmeler olmağile cümle binâların esâsın boş edüp

zelzeleden emîn olmak mülâhazasıyla Ayasofya'nın zîr-i zemînin sahrîci etdiler. Hâlâ Kırkçeşme Suyu ile memlûdur. Ve câ-be-câ yerlerin ta'mîr için ve rahnedâr yerlerin gözetmek için Ayasofya altında kayıklar vardır.

Ve câmi'in tâ vasatında bakır kapaklı bir çâh-ı mâ vardır. Andan delveler ile su çeküp ba'zı kimesneler nûş-ı âb edüp def'-i atşân ederler. Andan cânib-i erba'asının der [ü] dîvârının imâretine şürû' eyleyüp cümle (---) (---) bu sommâkî ve zembûrî ve ruhâmî ve yerakânî ve beyâz mermer-i mücellâ serâmed amûdlar üzere dörd tabaka tâk-ı Havernaklar üzere bir kubbe-i ser-nigûn rusâs-ı nîlgûn ile mestûr bir kubbe-i ma'mûr etdiler.

Ve kible tarafında nîm kubbe içre yine nîm kubbede mihrâb vaz' olunmuşdur. Ve kible kapusu üzere dahi nîm kubbeler ile mebnîdir. <nşâ'allâh câmi'ler evsâfında ale't-tafsîl tahrîr olunur.

Ve bu <slâmbol'un yedinci bânîsi Vezendo Kiral'ın ammisi Yanvan Kiral ki *Tevârîh-i Yûnân* sâhibidir, ol asırda Erdel Macaristân'ında Yanova nâm şehirde makarr edinüp tahtgâh edinmiş idi. Çünkü bürâderzâdesi Vezendon Kiral babasının tahtgâhı olan Makdonya şehrini ta'mîr [u] termîm edüp her pâdişâh <slâmbol içre birer âsâr-ı hayrât etdüklelerin istimâ' edince Yanvan Kiral dahi eyle seva[d-ı] mu'azzamaya su lâzımdır deyü <slâmbol'a su getirmeğe bezl-i himmet edüp var makdûrun sarf eyledi.

Cereyân-ı Nehr-i Tuna be-himmet-i Kiral Yanvan: Yanvan Kiral deryâ-misâl cüyûş-ı küffâr ummâllar ile Nehr-i Tuna'nın mâh-ı temmûz'da tenezzülde olduğu mahal üzerine gelüp <slâmbol ile Tuna'nın ilm-i hendese üzere irtifâ'nın alup Tuna sâhilinde Feth-i <slâm kal'ası kurbünde Severin ve Siverin kal'alarına karîb mahallin arzın âlf bulup ol mahalde Tuna kenârın hafr edüp niçe kerre yüz bin ırgat u bennâlar ile Nehr-i Tuna'nın cereyânı üzere yarararak eyle tur'alar kazarak Ferhâdî külünkler ile kûh-ı bâlâları kırarak derelere kantaralar ihdâs ederek <slâmbol kurbünde Azatlı nâm mahalle Tuna'yı getirdiler. Andan nehr-i Tuna içre azîm seng-i hârâlar ile bir rasîf-i şeddâdî binâ edüp ol mahalle bir demir kapu inşâ etdiler, hâlâ nehr-i Tuna tenezzülde oldukda mezkûr demir kapu zâhir olup hakîr ol semtlerde ehl-i hizmet iken mezkûr demir kapuyu üç def'a görmek vâkı' olmuşdur. Hâlâ ol câ-yı merkûma Tuna Demirkapusu derler. Tuna keşîbânları ol rasîf sedde geldikde havf edüp ba'zı gemilerin yüklerin çıkarup gemiler sebûkbâr oldukda bî-bâk [u] bî-pervâ ol Demirkapı mahallinden ubûr ederler. Ve nehr-i Tuna içre bir sedd dahi inşâ edüp ana hâlâ Tahtalu seddi derler. Her sene niçe keşîfler bu sedde [11b] pârenlöp helâk olurlar.

Ba'dehu Yanvan Kiral asırında nehr-i Tuna evvelbahârda cûş [u] hurûşa gelüp bu Demirkapı seddine ve Tahtalu seddine nehr-i Tuna bügenüp tur'alar

içre Demirkapu'dan girtüp tâ «slâmbol içre Yenibakçe'den Aksarây mahallesinden cereyân edüp «stiridyekapusu ki hâlâ Lankakapusu'dur, ol mahalde nehr-i Tuna Akdeniz'e munsab oldu. Ol mahalde «slâmbol'u ta'mîr eden Vezendo Kıral, Kudüs-i fierîf ziyâretinden geldikte ammisi Koca Yanvan Vezendo Kıral'ın istikbâline Üsküdar tarafına geçdükte Vezendo Kıral ile mülâkât olup Vezendon eydir:

"Yâ ammim da'vâ-yı merd etdüğün Tuna nehrin nice eyledin" deyü su'âl eder.

Derhâl Yanvan {eydir}:

"Kıralım devletinde Tuna nehrin avret gibi saçından keşân ber-keşân yedüp Makdonya içinden hâlâ cereyân etmededir" deyü mağrûr u mütekebbirâne cevâb edince bi-emrillâhi Ta'âlâ hemân Tuna nehri rücû' edüp cereyân etdüğü yolları harâb edüp ibtidâ Varna ile Pravadi kurbünde Duna değirmenleri nâm mahalden depüp bir ayn-ı azîm zâhir olup hâlâ azîm âsiyâbları deverân edüp cümle Dobruca halkı anda gendüm dakîk hâsıl ederler, Duna Değirmenleri deyü meşhûr-ı âfâkdir.

Andan Tuna'nın bir ayn-ı dahi Kırkkilisa şehrine karîb Yene kasabasında ve Bunarhisâr nâm kal'anın kayalarından tulû' etdi. Ve Tuna'nın bir kolu dahi Büyük Çekmece ve Küçük Çekmece buhayrelerinden tulû' edüp Bahr-i Rûm'a mahlût oldu.

Ve bu takrîr etdüğümüz mahallerden cereyân eden ayn-ı zülâller Tuna nehrinden olduğuna isbâtımız oldur kim Tuna nehrinde hâsıl olan moruna balığı ve mersin balığı ve uştuka ve çika balığı cümle {Tuna nehrine mahsûs iken} mezkûr uyûnlardan ve Çekmece halîclerinden çıkup sayyâdların dâmına düşdüğü hakîrin birkaç kerre Çekmece buhayresinde manzûru olmuşdur.

Ve Yıldırım Hân Nigebolı'yı ve Feth-i «slâm'ı feth edüp nehr-i Tuna'nın «slâmbol'a cereyân etdüğü esnâ-yı kelâmda yâd olup Demirkapu'dan saman ve kömür döküp Duna Değirmenleri'nden ve Bunarhisârdan ve Çekmece göllerinden saman ve kömür çıkduğı *Tuhfe* nâm tevârîhde mastûrdur.

Hattâ duhter-i Sultân Ahmed Hân olan Fâtıma Sultânzâde Süleymân Beğ ile «slâmbol ile Çatalca mâbeyninde Azadlı nâm karyede evce ser çekmiş kayaları kûhkenler nakb edüp nehr-i Tuna niçe eyyâm cereyân etdüğü yerlerde alâmetleri zâhirdir. Meş'aller çerâğân edüp atlarımız ile ol gârlar içre bir sâ'at cânib-i şimâle gidüp temâşâ etdik, ammâ kebûter kadar yarasa kuşlarının kesretinden ve bed râyihalarından rücû' edüp taşraya çıkdık. Eğer selâ-tîn-i Âl-i Osmân himmet etse sehel bahâne ile yine nehr-i Tuna Yenibâğçe ve Aksarây içinden cereyân etmek mümkün idi, *ve's-selâm*.

Ba'dehu bu Tuna'dan imdâd olmayınca yine Vezendon Kıral, «slâmbol'a su getirmek için su kemerleri cânibinden bir ayn-ı zülâli üstâd-ı mühen-

dislere mâl-ı firâvân bezl edüp Kırkçeşme kemerleri ile «slâmbol'a bir mâû'l-hayât getirüp Kırkçeşme'den gayrı üç bin çeşme-i hayevân cereyân etdirüp «slâmbol'u eyle ma'mûr [u] âbâdan etdi kim Yanko vezîri Kanator'anın binâ etdüğü Yedikulle kal'asından tâ Sarâyburnu kal'ası rûknüne gelince şâhrâhın tarafeynine murassa' mînâ iskemleler üzere zer-ender-zere müstağrak olmuş kat-ender-kat kemer kuşaklı sipâh kulları selâma durup el bağlarlardı. Ve yüz bin piyâde murassa' tâclu kemer-beste kullar dahi önü sıra saf saf olup gürûh gürûh alay ile ubûr ederlerdi. Ve iki kerre yüz bin esb-süvâr asker dahi alay ederlerdi. Tâ bu mertebe kerr ü fer sâhibi zîşân kıral idi.

Anın dahi devri âhir olup yerine oğlu Yağfûr nâm kıral mesned-nişîn olup **bânî-i sâmin** müstakil pâdişâh olup mâl-ı Kârûn sarf edüp vezîri Rûvende nâm zî-akl âsâfın re'y [ü] tedbîriyle ve hukemâ-yı mühendisînin ve mi'mâr-ı pîşînin re'y-i ahseniyle Sarâyburnu nâm mahalle deryâya müte'allik üç yüz altmış altı tısmâtlar inşâ etdiler kim her gün bir tısmam amel edüp deryâ ka'rında olan mâhîler der-kenâr olup cümle sâkinân-ı dâr [u] düyûr gûnâ-gûn mâhîleri sayd edüp kifâflanırlardı. Ve üç yüz altmış altı tısmâtlar dahi berre müte'allik inşâ edüp her birin birer püşte üzere inşâ etdiler.

Meselâ Avret [12a] bâzârındaki Dikilitaş'da Yanko ibn Mâdyân'ın Hindistân'a gitdiğı askerinin alay-ı bî-misâlin timsâl edüp ayân u beyân etdi. Ve ol amûdun için cevîf edüp minâre-vâr ruhbânlar çıkup «slâmbol'a bir bâğî ve dağî asker gelse çan çalarlardı. Hemân sâ'at cümle asâkir-i bî-pâyân hâzırbaş olurlardı. Ve niçe bin âsâr-ı acîbe ve garîbe ve mutalsamâtlar binâ etdüğü inşâ'allâh mahallinde tahrîr olunur. Hülâsa-i kelâm bu Yağfûr Kıral «slâmbol'u ol mertebe ma'mûr u âbâdan etdi kim gûyâ ravza-i cinândan bir köşe etdi. Bu dahi âlem-i dalâlet içre mürd olup yerine Tekfur nâm pelîd-i anîd kıral-ı dâl oldu. Tâ beş bin yedi yüz elli seneye gelince niçe kayâsıra ve batâliseler ve niçe bitrîk ve kıssîs ve efârîkaların tahtgâhı ve karârgâhları olup gündün güne şehri Makdon'u amâr etdiler. Ve niçe yüz sene hükûmet üzere müstakarr olup gıtdiler.

Ba'dehu târîh-i mezbûrda diyâr-ı «şpanya'da Rim Papa nâmıyla iştiâr bulan memleketin kıral-ı dâll-i bed-fi'âli hâkim-i Freng-i bed-rengdir. Ve imâret-i vüs'atda nümûdâr-ı hisâr-ı heft evrengdir. Dâr [u] diyârlarına Merene-i kübrâ derler. Ol diyâr-ı müşrikînden Kostantîn nâm bed-kâm bir pâdişâh hurûc edüp memâlik-i şarkı ve garbı ve şimâli ve cenûbu ve'l-hâsıl ekâlîm-i seb'a şehinşâhların kabza-i teshîre alup şehri Makdon kaldı deyü hasretül-mülûk olan «slâmbol'u feth [u] teshîr dâ'iyesiyle ol sûr-ı azîm üzere diyâr-ı Efârîkadan ve bilâd-ı Makdonya'dan on kerre yüz bin cüyûş-ı kefer ve fecere cem' edüp berren ve bahren deryâ-misâl asker ile dârü'l-mülk olan Makdonya'ya gelüp Kostantîn karada Silivri

câ nibinden muhâsara etdi. Deryâdan bin pâre keştî ile Ciniviz kıral-ı dâlli i'ânetiyle {câ nib-i} bahrden muhâsara etdiler. Yedi ayda «slâmbol'u cebren ve kahren alup Silivri'den Terkoz kal'asına varınca yedi kat germe kal'a dîvârların ve burc [u] bârûları ve handakların harâb [ü] yebâb edüp hâlâ iç kal'a olan «slâmbol'a istîlâ edüp tahtgâh edindi. Ve Ciniviz kıralı dahi Galata câ niblerinden tâ Karadeniz Boğazı'na varınca sâhil-i bahrde olan kılâ'ları harâb [ü] yebâb edüp cümle Freng-i bed-reng Galata'yı tahtgâh edindi.

Andan Kostantîn «slâmbol'u gayrı tarz [u] tarh üzre binâ etmeğe mübâşeret edüp **bânî-i tâsî'** Kostantîn oldu. Cemî'i mâl-ı ganâyimini sarf edüp şehrini teshîr ve sûr [u] bârûsunu ta'mîr edüp ol şehr-i dilâvîzi tahtgâh etdüğü Hazret-i Îsâ ile Hazret-i Risâlet-penâh mâbeyninde idi. Ve Freng memleketinden tâ Îrân-zemîn ki Acem diyârının serhadlerine dek fermân-fermây olup takvîyet-i dîn-i millet-i Mesîhiyân ve niçe bin deyr-i belîd-bünyân nümâyân etdi.

Cümleden biri bir âsâr-ı azîm etdi kim dillerde dâstân-ı dostân bir deyr-i ibret-nümâ idi kim ismine Erzâyil derler idi. «slâmbol'un tâ vasatında iki Karaman mâbeyninde bir kenîse-i nâdirü'l-asr idi kim hemân içinde papas ve kıssîs ve bîtrîkden on iki bin dalâlet-âyîn müşrikîn ile mâl-â-mâl idi. Niçe yüz sene ma'mûr durup Hazret-i Risâlet-penâh sa'âdetle rahm-ı mâderden müştak oldukları gece âteş-gede-i Nemrûd, Urfa şehr-i içre dâ'imâ çerâğân idi, söndü ve tâk-ı Kisrâ ve Kızılelma deyr-i kubbesi ve Ayasofya kubbesi ve bu Kostantîn binâ etdüğü mezkûr Erzâyil kilisasi dahi esâsından münhedim olup ba'de'l-feth Gâzî Mehmed Hân'ın yümn-i mukdimiyle Belde-i Tayyibe ya'nî şehr-i Kostantiniyye feth [u] teshîre geldikde mezkûr deyrin esâsı üzre Sultân Mehmed Hân bir câmi' binâ etmişdir kim hâlâ ma'bedgâh-ı müslimîndir. «nşâ'allâh mahallinde tavşîf olunur.

Ve Kostantîn'in bir deyr-i mu'azzamı dahi «slâmbol'da Zeyrekbaşı nâm bir püşte-i âlî üzre Hazret-i Yahyâ *aleyhi's-selâm* nâmına üç yüz altmış kubbeli bir manastır bünyâd edüp câ nib-i erba'asına kal'a dîvârı-misâl bir rabât-ı kavî inşâ edüp içine üç bin ruhbân [u] huddâmân koyup âyîn-i Mesîhiyye ederlerdi.

Ve bu deyre muttasıl bir sahrîc inşâ edüp içine Kırkçeşme uyûnun cereyân etdirüp üzerine bir medâris-i incîlhâne bünyâd etdi. Hâlâ Zeyrekbaşı kurbünde âbâdân Medrese-i Perî Paşa derler ve mezkûr sahrîc-i mahzen-i âb'a Sovuksu derler. Yedi yüz amûd-ı âlîler üzre mebnî buhayre-misâl bir yah-pâre âb-ı rakîki vardır. Mâh-ı Temmûz'da Un- [12b] -kapanı keştîbânları ve gayrı câ nlar andan def'-i atşân ederler.

Ve Sultânselm'de ve Sivasî Tekyesi altında ve Edirnekapusu dâhilinde ve Ma'cûncu mahallesi kurbünde ve Gedikpaşa kurbünde ve Peykhâne kurbünde azîm su sahrîcleri bünyâd edüp âb-ı rahmet ile

leb-ber-leb edüp cümle şâhrâhları hâr ü hâşâkdan ve gird ü gubârdan pâk etdirirdi.

Ve Atmeydânı'nı dîvângâh-ı ünâs edinüp anda acâyîbât [ü] garâyîbât-ı dehrden mutalsamât-ı acîbe ve timsâlât-ı garîbe ebniyeler ihdâs edüp adâletgâh-ı nasârâ-yı kusârâ edinmişti. Ve cemî'i vüzerâ ve vükelâlarına fermân edüp «slâmbol içre niçe bin imâretler ve âsâr-ı garâyîbler ve tasâvîr-i acâyîbler binâ etdiler. Kostantîn vâlidesi Hellana Firav nâm kâfire {diyâr-ı Rûm'a karîb pâytaht-ı Nemrûd olan Rûhâ şehrinden kıral kızı idi, ya'nî Urfa şehrinden idi} Küçük Ayasofya deyrin inşâ edüp Hazret-i Zekeriyâ nâmına târîhin tahrîr etdi.

Bu sene-i mezbûrda yine Kostantîn kıyâma gelüp Ayasofya deyrinin câ nib-i erba'asına binbir kubâb-ı azîmeler binâ edüp herbirinde âyîn-i dîn-i millet-i «ryâziliye olurdu kim dîn-i Hazret-i Mesîh-i enfâsdır. Evvelâ binâ olunan kubâb-ı âlînin biri hâlâ Arslanhâne ve Nakkâşhâne olan kubbe-i nühtâkdir.

Biri dahi Bâb-ı Hümâyûn dâhilinde hâlâ cebehâne olan kubbe-i köhne bünyâddır kim ilâ yevminâ cebehâne-i Âl-i Osmân ile mâl-â-mâldır kim hisâb [u] kitâbdan hâric ve âric bir dahme-i Efrâsiyâb-misâl bir âlât-ı silâhhânedir. Bu gûne kubâb-ı azîmler ve dâr-ı şifâlar ve dâr-ı ulûmlar ve dâr-ı müsâfirîn ü mücâvirîn ve mihmânihâne ve tîmârhâneler ile Ayasofya etrâfın ârâste ve şehr-i Makdonya'yı pîrâste edüp mezkûr bin bir kubâbların tâ vasatında Tavukbâzârı nâm mahalde evc-i âsumâna ser çekmiş seng-i sumparadan bir serâmed amûd-ı muntehâ inşâ edüp tâ zirve-i a'lâsına beyâz mermer-i hâm üzre bir tuyûr timsâlin ihdâs etdirüp her sene ol murg-ı bî-rîğ te'sîr-i vefk ile sayha urup perr [ü] bâlin küşâde edince azamet-i Hudâ ekâlîm-i seb'ada ne kadar murg-ı zeyrek ve tuyûr-ı sığircık-ı pür-reng var ise cemî'i dünyâ hadîkalarına müstevlî olup minkârlarına birer zeytûn ve nâhuneynlerine ikişer zeytûn alup her tayr üçer dâne zeytûn hedâyâ ile «slâmbol'a gelüp mezkûr amûdun zeylinde olan kilar kubbesinin zirvesindeki delikten zeytûnları birağup edâ-yı hizmet edüp giderlerdi. Aceb te'sîrât-ı mutalsamâtdır. Ve bu zeytûnları cemî'i ruhbânlar tenâvül edüp def-i cû' ederlerdi. Bu gûne niçe bin mutalsamât-ı acîbler olduğu mahallinde tahrîr olunur.

Ve Kostantîn'in ümm-i şümme «slâmbol kal'asının ta'mîr [ü] termîmi için cedd-i nâ-pâkinden intikâl eden mâl-ı mevrûs-ı habîsden bin milyon mâl Kostantîn'e verüp kendi terk-i dünyâ olup Hazret-i Meryem tarîki üzre keşîşe olup lâ-yu'ad ve lâ yuhsâ mâl-ı Kârûn ile deryâdan yüz pâre gemi ile arz-ı Filistîn'de Akka kal'asına varup ibtidâ anı binâ edüp bir sûr-ı metîn ve bir liman-ı azîm inşâ edüp andan Arz-ı Mukaddes'de Kudüs-i fierîf içre Kumâme nâm bir deyr-i benâm binâ-yı tâm etdi kim rû-yı arzda bî-misâl ve bî-bedel bir deyr-i pür-dalâl oldu. Hâlâ cemî'i küffâr-ı dûzah-karârın bilâ teşbîh kıblegâhlarıdır kim

her sene niçe bin nasârâ varup Kumâme'de pür gumâm olup ziyâret edüp *hâşâ sümme hâşâ* hac etmiş olalar. Ammâ haç edüp haç-perestlik etdikleri mukarrerdir. Bu deyr-i bî-direk evsâfî *Seyâhatnâme* cild (---) mizde mastûr olmuşdur.

Ba'dehu bu Aline nâm râhibe Arz-ı Mukaddes'e melike olup niçe hayrâtlar binâ edüp âhir devri âhir olup Kudüs-i fierîf'de Tûr-i Zeytâ dâmeninde Hazret-i Meryem cenbinde medfûndur. Ba'dehu cemî'i mâl-ı Kârûn'un oğlu Kostantîn ahz [ü] kabz edüp <slâmbol'un sûr [u] bârûsunu müceddeden binâ etmeğe sa'y [ü] himmet bezl-i maktûr etmeğe azîmet edüp şürû' etdi.

Dördüncü fasıl

Bânî-i tâsî' olan Kostantîn'in <slâmbol sûrun binâ idüp eşkâl-i kal'ayı beyân eder

Be-kavl-i müverrihân-ı âlem ve muhaddisân-ı benî Âdem kavilleri üzre <slâmbol'a ibtidâ esâs uran Hazret-i Süleymân'dır. Andan oğlu Melik Rac'îm'dir. Andan Yanko ibn Mâdyân'dır. Andan <skender-i Zülkarneyn'dir. Andan Yanko ibn Mâdyân oğlu Pozantin Kıraldır. Andan Kayser-i Rûm'dur. Andan Yanko nebîresi Vezendon Kır'al'dır. Andan Kır'al Yağfûr veled-i Vezendon'dur. Andan merkûm Kostantîn'dir.

Bu mezkûrûn kıralların mâbeynlerinde niçe bin kır'al, kır'ale, melikeler ve kayâsıralar ve tekfurlar [13a] gelmişdir ammâ bu Kostantîn'den evvel kır'al-ı cihângîr olayım diyen <skender-i Yûnâniyân'ın sene 595 târîhinde Kır'al-ı dâll Donkolad Yanoş ya'nî Tâkyânûs Kır'al az kaldı kim cihân-ârâ olayazup diyâr-ı Acem'de fiâpûr fiâhî ve cümle askerin dendân-ı tîğdan geçirüp iklîm-i Acem'i harâca kesüp gâyet cebbâr olup Millet-i Mesîhiyye'ye ihânet etmeğe başlayup Haleb ve fiâm ve Irâk ve Mısır'da ne kadar dîn-i Mesîh'den kavm-i nasârâ var ise cümlesin kırup mâl-ı hazâyinleriyle asker cem' edüp <skenderiyye'de kendüye isyân eden Açile nâm vezîri üzre varup aslâ amân u zamân vermeyüp <skenderiyye'yi feth etdikde Açile vezîri ve cümle tâbî'lerin katl edüp <skenderiyye sâhibi oldu.

Âhir-i kâr yigirmi sene Tâkyânûs kır'al-ı dâll olup Ashâb-ı Kehf yedi-sekiz kişi bunun zamânında mağâralara firâr etdiler ki haklarında sûre-i Kehf'de âyet-i şerîf ile müsbetdir.

1 "»Y...†EA«AEEA†„%†

nassı vardır.

Böyle zâlim ü cebbâr olup nâ-hak kan dökdü-ğiyçün bedeninin ve dişlerinin etleri dökülüp mürd olduğu sene bu Kostantîn anın havfından Roma şehrine firâr etmişdi. Andan Tâkyânûs yerine oğlu Fereny'al kır'al olup iki yıldan ol dahi mürd olup yerine bu Kostantîn-i Kübrâ kır'al olup âyîn-i İsâ üzre hayâtta olan havâriyyûnların meşveretleriyle Nûşîrevân-ı Kısra gibi bir âdil kır'al olup ibtidâ dîn-i İsâ üzre nasrânî ya'nî yardımcı bu olup cümle putları kırmışdır ve cümle heyâkileri yıkmışdır ve yerlerine âyîn-i İsâ olacak kenîseler yapmışdır. Ammâ bu Kostantîn evvel Mecûsî idi. Kır'al olup gâyet şecî' ve bahâdır ve müdebbir ve asker-perver olup Acem diyârın cümle harâca kesüp <slâmbol kal'asın amâr etmeğe şürû' eyledi. Ve ilm-i hendese üzre sûru metânet üzre istihkâm eyledi. Zîrâ cemî'i ulûm-ı şettâyı Roma şehrinde tahsîl eyledi. Ammâ,

Hikâye: Mecûsî mezhebinden çıkup Mesîh mezhebine girmesinin sebebin *Tevârîh-i Yûnâniyân*'da eyle tahrîr etmişler kim Kostantîn gâyet cimâ' edici idi. Roma şehrinde cüzâm zahmetine mübtelâ olup kaş ve kirpik ve saç ve sakal cümle dökülüp burnunun orta direği düşeyazup fiâm cinine döneyazdı. Cemî'i Frengistân ve Alman vilâyetin ve Sırf u Bulgar ve Arab u Acem hukemâları cümle bir yere gelüp aslâ birisi derdine bir devâ edemeyüp âhir Kostantîn cümlelerinizi kırarım dedikde bir nâ-hekîm-i mel'ûn Mecûsî, dîn-i İsâ'ya hıyâneten eydir:

"Ey kır'alım, eğer sıhhat istersen bu senin derdine bundan gayrı ilâc yokdur. Evvelâ bir büyük sarnıç havz eyle ol havzın içini anası memesin henüz emen ma'sûmların kanıyla ol havzı leb-ber-leb edüp içine girüp bir sâ'at dur, andan çıkup hammâma gir, kırk gün bu hâl üzre ma'sûmların kanıyla her gün havzı pür edüp girersen bu cüzâm zahmetinden halâs olursun" dedikde derhâl {Kostantîn} emr edüp üç bin aded nâ-resîde merdüm-i şîr ma'sûmları cem' edüp cellâdlar havuz kenârında ol ân boğazlamak sadedinde iken üç bin aded ma'sûmların üç bin aded babaları ve üç bin aded anaları ki herbiri ciğer-pârelerinden ayrılıyor ve on bin aded akrabâ ve ta'allukâtları ile cümle yigirmi bin ciğeri yanmış benî âdem baş açup derûn-ı dilden ve cân [u] gönülden lisân-ı Yûnânca :

"Ey <npiretore Kostantîn <pol" ya'nî "Ey pâdişâhlar pâdişâhı Kostantîn Kır'al" ve "Ey megalo Hıristos" ya'nî "Ey büyük Allâh" ve Latin kavmi olanlar "Boğ çarna Kostantîn" ya'nî "Allâh Kır'alı Kostantîn" ve Urum olanlar, "Va pedakimo vandirfa bidemu va mavra matyamu va psiçemu va psihulemu" ya'nî "Vay oğul vay cânımdan sevgülüm vay iki gözlerim vay (---)" deyü feryâdları evce peyveste olup her biri birer gûne girye ve feza' u çeza' etdiklerin Kostantîn işidüp "Anpiretor <pol" dedikleri ya'nî "Azîmü's-şân pâdişâhlar pâdişâhı" dediklerin kendüye zann edüp ve yigirmi otuz bin benî âdemin feryâd [ü] figânları Kostantîn'e hoş gelmeyüp eydir:

¹ Kur'ân, Kehf 22; "Onlar ashâb-> kehf befl kiflidir, alt>nc>lar da köpekleridir, derler. Bu iki söz gayba tafl atmakt.r. Di€erleri ise yedi kiflidir. sekizincileri köpekleridir derler."Nüşhada bu âyet takdim tehir ile yaz>lm>ft>r. Do€rusu: (†EI,E%oEE†CEA"…†"«œ"AA†„%o»AA†—AA< fleklindedir.

"Ben cüzâm marazından ölürsem bana yeğdir. Nitekim bu kadar Hıristiyanlar'ın ya'nî ümmet-i İlsânın feryâd [ü] figânların işitmeyem ve bu kadar bin ma'sûm-ı nâ-resîdelerin kanı benim sıhhatim için zemîne dökülmeye. Tîz bu kadar ma'sûmları vâlide ve pederlerine verin, Allâh için âzâd eyledim, ebeveynleri ba'de'l-yevm du'â-yı hayırında olsun" deyü cümle ma'sûmları vâlideynlerine teslîm etdiklerinde niçesi teslîm-i rûh edüp şâd-merg olayazup cümle ma'sûmların âbâ ve ecdâdları ve cümle akrabâ ve ta'allukâtları baş açup yüzlerin rû-yı zemîne sürüp şâdumânlarından bükâ-âlûd olup,

"dâhî pâdişâhımızı bu cüzâm zahmetinden halâs eyle" deyü tazarru' [ve] nâlişler edüp gittiklerinde derhâl Kostantîn'e bir nevm galebe [13b] edüp hâb-ı râhata yatdıkdâ hemân-dem vâkı'asına Hazret-i İlsâ girüp eydir:

"Yâ Kostantîn, sen ol ma'sûmlara merhamet edüp bu cüzâm derdin çekmek bana yeğ gelir deyü kan dökmeği irtikâb etmeyüp ehl-i maraz olmağı irtikâb etdin. <mdi Allâhu Ta'âlâ dahi sana rahm edüp bu marazdan halâs oldun" deyüp Hazret-i İlsâ Kostantîn'in cümle endâmın dest-i şerîfiyle sığayup eydir:

"Ya Kostantîn sana bu ma'sûmları katl eyle diyen Mecûsî hükemâları katl eyle" deyüp Hazret-i İlsâ elindeki asâsıyla Kostantîn'e bir asâ urunca derhâl Kostantîn hâbdan bîdâr olup görse kim cümle vücûdunda cemî'i illetden bir ilel kalmayup ten-dürüst olup dürr-i beyz-âsâ olmuş; hemân parmak götürüp;

"Lâ ilâhe <llallâh İlsâ Rûhullâh" deyüp mezheb-i Mecûsî'den dîn-i İlsâ'ya girmesinin aslı budur. *Târîh-i Yanvan*'da dahi mufassal yazmışdır. Ba'dehu ma'sûmları katl eyle ve issi kanlarına gir deyü ta'lîm eden cümle hükemâları huzûruna kığırdup niçesini katl ederken bir tabîb-i fasîh ü zarîf eydir:

"Pâdişâhım hele beni bir kerre söylet, andan katl eyle" dedikde hemân hekîme destûr-ı şâhî olup eydir:

"Pâdişâhım, cemî'i diyârın Bokrât ve Sokrât ve Restetâlis ve Câlinûs ve Eflâtûn mertebesinde olan hükemâları kıralıma niçe yüz bin güne edviyeler ile mu'âlece etdik, aslâ ilâc pezîr olmadı. Âhir bildik kim sana derûn-ı dilden ve cân [u] gönülden du'â lâzımdır, âhir bunu tedbîr eyledik kim ma'sûmların kanına giresin, ma'sûmları cem' edüp cellâdlar katl edecek mahalde cümle ma'sûmların vâlideynlerine pes ü perdeden haber etdik, anlar dahi hâzır olup vâveylâ vü vâveledâ deyü feryâd etdiklerinde kıralım merhamet edüp cümle ma'sûmları âzâd etdüğünüzde du'âları müstecâb olup anlara rahm etdüğünden Hıristos dahi sana merhamet edüp şifâ verdi" deyü hekîm-i hâzik kelâm-ı cevâb verdikde Kostantîn ol hekîm-i sâhib-kelâmı afv edüp azâd etdi.

Ba'dehu Kostantîn günden güne cihân-ârâ pâdişâh-ı Cem-cenâb olup Kostantîniyye kal'asın eyle ta'mîre başladı kim beher yevm üç kerre yüz bin ırgat ve yüz bin mi'mâr işlerdi.

{**Der-beyân-ı sebep-i binâ-yı Kumâme-i Kudüs-i fierîf**}: Bu mahalde Kostantîn yine vâkı'asında Hazret-i İlsâ'yı görüp "Yâ Kostantîn vâlide Hellana may-firavı Kudüs'e gönderüp benim doğduğum Beytüllahm'e bir ma'bedhâne inşâ etsin ve Kudüs-i fierîf içre bir kumâme yapsın" dedikde hemân Kostantîn hâb-ı râhatdan bîdâr olup vâlidesi Hellana'yı huzûruna çağırup vâkı'a-i mâ-vaka'ı bir bir takrîr edüp;

"Tîz yâ vâlide hâzır ol" deyü ale's-sabâh vâlide-sine kırk milyon mâl ve kırk bin asker verüp karadan kat'-ı menâzil ve tayy-ı merâhil edüp Kudüs-i fierîf'e varır. Beri tarafda Kostantîn üç bin pâre gemiyle Kudüs'e bu kadar bin asker ve bu kadar kerre yüz bin güne mühimmât [ü] levâzımâtlar gönderüp ol dahi Akdeniz içre muvâfık eyyâm ile üç gün üç gece Kudüs-i fierîf'in Yâfa nâm iskelesine yanaşır. Hellana hâtûn dahi Kudüs'de Hazret-i İlsânın ba'zı âsârların bulup hayrâtlar yapup Nâbulus şehrinde dahi bir deyr-i azîm inşâ edüp yine Kudüs'e gelür.

{**btidâ zuhûr-ı haç-ı salîb**}: Bir gün Magaryos nâmında tâ Hazret-i İlsâ'den berü mu'ammer olmuş bir pîr-i nâ-tuvân-ı mugân papas bulur. Meğer Yahûd tâ'ifeleri Hazret-i İlsâ'yı bu papas üzre salb etmişlerdi ve salb olunan ağaç haçı bu bitrîk bilirdi. Âhir Magaryos papas Hellana avrete ol haç ağacın yerini gösterüp Hellana emriyle ol ağacın dibin kazup içinden bir kabr ile salbiler çıkar, ya'nî haç misilli üç pâre ağaçlar çıkar. Hattâ nasârâ zu'munca ol ağaçları bir bir ol kabr içindeki meyyit üzre bıraktılar, ol ân ol meyyit hayât-ı câvidân bulup turageldi. Ol gün ki mâh-ı eylülün on dördüncü günü idi, kavm-i nasârâ ol günü bayram edindiler.

Bu mâcerâ İlsâ Nebî mevlûdundan üç yüz yigirmi sekiz sene sonra idi ki hâlâ Rûm'un haç bayramı olur. Ve haçlarına ta'zîmleri bundan kalmışdır. Ol meyyit üzre ol haçları birağup meyyit hayât bulduğu *Tevârîh-i Yûnân*'da merkûmdur.

Ba'dehu mezkûr Hellana ol haçları altun sandûka içine koyup başı üzre saklardı. Ve Kumâme nâm deyri Hellana karı yapıdı. nasârâ zu'munca Kumâme deyri ol hayât bulan meyyit üzredir derler. Ol meyyit ise hâşâ ve kellâ Hazret-i İlsâ ola. Ba'dehu âsumâna urûc etdi derler. Ammâ bir fırka-yı nasârâ;

"Yok hayâtda olup yine halkı dîne da'vet edüp yine merhûm oldu" derler. Ammâ Rûhullâh diyen nasârâlar kavm-i Mesîh'dir, âsumânda <drîs Nebî ile hayâtdadır derler. Ba'dehu Hellana avret niçe bin hazîne harc edüp Mescid-i Aksâ'yı ta'mîr ü tevsî' ve Sahratullâh'ı tezyîn ve Beytüllahm'i müceddeden binâ edüp niçe bin hayrâtlar dahi edüp Yahûdîleri kıra kıra <slâmbol'da oğlu Kostantîn'e gelüp altun sandûka içindeki haçları İlsânın yâdigârıdır ve Allâh ismidir deyü hedâyâ verüp Kostantîn haçları yüzüne gözüne sürüp anası Hellana firavı ve İlsâ Nebî haçların alay-ı

azîm ile Zeyrekbaşı deyrine götürüp şehr-i Kostantîn'i ziyâdesiyle amâra başladı.

Ve azîm şevketli kıral oldu. Gerçi niçe kırallar [14a] gelmiştir, ammâ bu Kostantîn dahi cihângîr olmak iddi'âsında bir muta'azzım şân [ve] şöret [ü] şevket sâhibi kıral-ı dâll olmağile arslan yatağından, şâhin durağından ma'lûmdur deyü var kuvvetin bâzû-yı tüvânâsına getirüp inkırâzu'd-devrân bir âsâr-ı azîmim kalsın deyü selef pâdişâhlarının binâları üzre «slâmbol sûruna zamîme kârgîr şeddâdî binâlar ihdâs etdüğün ayân ü beyân eder.

Evvelâ «slâmbol'un cânib-i berrinde garb tarafında Yedikulle'den tâ Ebû Ensârî rûknüne varınca iki kat hısn-ı hasîn ve sedd-i metîn sûr-ı kavî dîvârı binâ etdi kim evvelki kat dîvârının irtifâ'ı yigirmi bir zirâ'-ı melikî âlîdir ve arzı on zirâ'dır ve iç kat dîvârın kaddi yetmiş zirâ' bâlâdır ve arzı esâsı yigirmi zirâ' arzîdir ve sûr hâricinin irtifâ'ı ka'r-ı handakdan tâ bedenlere varınca kırk iki zirâ' edüp esâsından âb-ı sâfilîler tulû' edüp iki dîvâr mâbeynin horasânî rıhtım-ı dolma ile metânet verdi.

Ve bu rıhtım olmuş temelin arzı kâmil seksen zirâ'dır ve sûr-ı hâric ile sûr-ı dâhilin mâbeyni altmış zirâ' fâsıla bir bâğ-ı «rem-misâl bir yerdir. Hâlâ Topkapusu'yla Edirnekapusu mâbeynindeki bâğ-ı «rem içre Âl-i Osmân'ın yeniçeri zağarlarının yaylağıdır.

Ve sûr-ı hâricden hâric bir kat alçak hisâr-pîçe dîvâr dahi binâ edüp ka'r-ı handakdan irtifâ'ı yigirmi beş z[ir]â'dır, arzı altı zirâ'dır. Ve bu iki dîvârın mâbeyni kırk zirâ' fâsıla dîvârdır. Bu hisâb üzre «slâmbol kal'asının kara cânibi üç katdır.

Ve bu dîvârların önündeki bir kat fecc-i amîk handak-ı garîkın arzı yüz zirâ'dır. Ve bu handak içre Yedikulle'den tâ Silivri Bâbı'na gelince deryâ girirdi. Ve Eyyû[b] Ensârî Kapusu'ndan tâ Eğrikapu'ya gelince yine deryâ girüp kal'a-i «slâmbol cezîre-misâl olmağa sehel kalmışdı. Hâlâ kara cânibi bu merteye üç kat metânet üzre mebnî olup üç katda bin iki yüz yigirmi beş burc-ı azîm kulleler vardır. Ve her kulle üzre onar ruhbân dîdebân ta'yîn edüp şeb [u] rûz niğebânlık ederlerdi.

Ve kal'a-i «slâmbol şekl-i müselles vâkî' olup cânib-i garbı ber tarafı, şarkı ve cânib-i şimâli bahr vâkî' olup müsellesü-ş-şekl samsa olmağile içinden fitne ve isyân [u] tuğyân ve nâr-ı tâ'ûn-ı hüsrân eksik değildir. Ammâ bu bahreyn tarafları yalın kat sedd-i Ye'cûc-vâr metîn ü müstahkem dîvâr ve burc [u] bârûları hezâr ve hezârân dendân-ı bedenler ile ârâste ve pîrâste olmuş kal'a-i üstüvârdır.

Ve Kostantîn'in bu kal'a'ya bezl-i himmet etmeden murâd [u] merâmı ol idi kim ilm-i nücûmda yegâne-i asr idi. «lim kuvveti ile Hazret-i Risâlet-penâh'ın

tulû'-ı zuhûrundan haberdâr olup cihân-ârâ bir pâdişâh-ı mürselîn gelecekdir deyü havfından bu kal'a'ya sa'd sâ'atdır deyü seretân burcunda imâretine şurû' edüp tâli'-i imâreti seretân olduğıçün «slâmbol içre tâ'ife-i cüyûşun fitnesi eksik değildir.

Ve kal'a-i «slâmbol dâ'iren-mâdâr kâmil on sekiz mîl ihâta eder şekl-i müselles bir kal'a-i bî misâldir. Bir köşesi cânib-i kibleye mevzûn Yedikulle'dir, bir köşesi cânib-i şimâle nâzır Sarâyburnu'dur. Bir köşesi cânib-i garb ile yıldız rûzgârı mâbeynine nâzır Ebû Ensârî kapusu köşesidir. Ve Kostantîn Ciniviz kıralından kız alup karâbet takrîbiyle kırala ruhsat verüp «slâmbol Halîc'inin şimâl cânibinde Galata nâm kal'ayı Ciniviz kıralı dörd oğluna dörd kal'a birbirine muttasıl hisâr-ı azîmler binâ etdi kim her biri birer hasîn-i üstüvârdır. Lisân-ı Yûnân'da "gala" süde derler. Mukaddemâ Kostantîn'in südhânesi olup cümle sağmal hayvânâtları anda durduğıçün Galata derler.

{Her lisânda «slâmbol ismin beyân eder}

Ve «slâmbol kal'asının ibtidâ ismi {lisân-ı Latin'de} *Makdonya*'dır.

Andan Yanko binâ etdüğıçün {lisân-ı Sür-yânî'de} *Yankoviçe* dediler.

Andan «skender binâ etdüğıçün {lisân-ı «brî'de} *Aleksandıra* dediler.

Andan bir zamân {Sırf'da} *Pozanta* dediler.

Bir zamân {lisân-ı Yahûd'da} *Vejudonya* dediler.

Andan {Freng'de} *Yağfurya* dediler.

Tokuzuncu kerrede Kostantîn binâ etdüğıçün {lisân-ı Yûnân'da} *Poznatyam* ve *Kostantniyye* dediler. Ve,

Lisân-ı Nemse'de *Kostantîn Opol* derler.

Lisân-ı Maskov'da *Tekurya* derler.

Lisân-ı Afrika'da *Grandurya* derler.

Lisân-ı Macar'da *Vezendovar* derler.

Lisân-ı Leh'de *Kanaturya* derler.

Lisân-ı Çeh'de *Aliyana* derler.

Lisân-ı «sfaç'da *Harkıban* derler.

Lisân-ı Felemenk'de «stifanya derler.

Lisân-ı Fransa'da «grandona.

Lisân-ı Portakal'da *Kostyya*. [14b]

Lisân-ı Arab'da *Kostantniyye-i Kübrâ*.

Lisân-ı Acem'de *Kayser-zemîn*.

Lisân-ı Hind'de *Taht-ı Rûm*.

Lisân-ı Mogolî'de *Cakdurkan*.

Lisân-ı Tatar'da *Sakâlîbe*.

Lisân-ı Âl-i Osmâniyân'da «slâmbol derler.

Gulgule-i Rûm nâmıyla şöhre-i şehr olmuşdur. *Hafızahullâh*.

Ba'dehu mürûr-ı eyyâm ile bu «slâmbol, Kostantîn asrında ol kadar ma'mûr [u] âbâdân olduğundan mâ'adâ bir Kızıl yumurta bed-nâmları gününde cemî'i düyûrlara âyîn-i Mesîhâ etmeğe giren nasârâları cümle ruhbânlar hisâb edüp kırk kerre yüz bin bed-âyîn-i müşrikîn olduğu defteri Kostantîn'e arz eylediler.

Ve bir hâne-i kefere bir milyon hazîneye bey' ü şîrâ olunurdu. Ve sâhil-i bahreynde kırk bin dalyan-ı mâhî var idi. Ve Yedikulle'den tâ Sarâyburnu'na gelince niçe sayyâd-ı mâhîler ıgrib ve şebeke ve tor ve ağ ve serpme ve kafas ve düzenleri deryâya döküp gûnâ-gûn mâ'ideler ve hayvânât-ı bahrîler sayd edüp kifâflanırlardı.

Ol asırda Sarâyburnu'ndan Yedikulle'ye varınca zeyl-i kal'a şâhrâh idi. fiimdiki zamânımızdaki gibi kal'a dîvârın lodos rûzgârı dögüp münhedim etmezdi. Ammâ yine tâ ibtidâ binâsından berü bu <slâmbol kal'asının iki deryâsı tarafında handakı yokdur, zîrâ leb-i deryâ olmağla handak ve hafre tahammülü yokdur, hemân su zâhir olur. Ve <slâmbol kal'asının deryâ tarafından havfı olmaduğundan bir kat kal'a dîvârıdır. Ammâ Akdeniz ve Karadeniz boğazlarında Ebül-feth Sultân Mehemed kilidü'l-bahreyn kal'alar binâ edüp <slâmbol kal'ası emn [ü] emânda olup dahi metânet buldu.

Hulâsa-i kelâm vaz'-ı binâsın hukemâ-yı selef istihrac etmişlerdir. Ve esâs-ı binâsın mühendisîn-i halef istihkâm etmişlerdir kim misl-i kablehâ ve ba'dehâ nazîri binâ olunmamışdır. Ve ol kadar vâsi' kal'a-i azîmdir kim Kostantîn binâ etdükte üç yüz altmış altı kapu etdi. Ebül-feth-i Meğâzî feth edüp yigirmi yedi bâbın alkoyup mâ'adâsın mesdûd eyledi. Hâlâ sedd olan kapu yerleri cânib-i selâsında aşikâredir.

{Netîce-i kelâm Kostantîn'in ömrü bu <slâmbol kal'ası amârıyla âhir olup murg-ı dili, bâz-ı ecelden kurtulmayup kafes-i tenden tayerân edüp bir hâkim-i âdil ve dîn-i Îsâ'da kâmil olduğundan ehl-i cennetdir, derler. Cümle saltanatı (---) sene olup yerine oğlu Mikra Kostantîn kiral olup ol dahi dîn-i Îsâ üzre şân u şöret ve şevket verüp Ayasofya anın zamânında binâ olup hamd-i Hudâ ma'bedgâh-ı müslimîn olup bâng-i Muhammedî verilir.

Ba'dehu Mikra Kostantîn dahi mürd olup yerine filbiştir nâm bir kibirli kefere kiral olup ol dahi mürd olup anın yerine Niron adlu bir kefere kiral olup Havâriyyûnun birin katl edüp sonra Roma şehrine kiral olup kavm-i nasârâyı kırmağa başladı. Ba'dehu Kostantîn'in anası Hellana bu Niron Kiral'ı el altında katl etdi}.

{Beşinci fasıl}

Kal'a-i Kostantniyye'nin dâ'iren-mâdâr cirmi ne mikdâr adımdır anı beyân eder

Evvelâ bu hakîr-i pür taksîr, âlem-i fetâlıkda yârân-ı bâ-safâlar ile <slâmbol'u geşt [ü] güzâr etdüğümüz mahalde sene 1044 târîhinde Sultân Murâd Hân-ı Râbi' Revân seferine revâne oldukda Koca Bayram Paşa Dârü's-saltanatı'l-aliyye olan Mahmiyye-i Kostantniyye'de kâ'immakâm olup merhûm [u] mağfûrun-leh pederimiz ile Bayram Paşa musâhabet ederken esnâ-yı kelâmda <slâmbol'un ibtidâ

bânîsi kim ola deyü niçe su'âl ü kıyl ü kâller olunduktan sonra hemân merhûm pederimiz güftâre gelüp eydir:

"Sultânım <slâmbol tokuz kerre amâr ve tokuz kerre harâb olmuşdur. Ammâ dest-i Âl-i Osmân'daki gibi ilâ-hâze'l-ân bir zamânda böyle harâb olmamışdır kim her ne cânibinden olursa dost [u] düşman der [ü] dîvârlarının münhedim olan yerlerinden arabalar ile girüp çıkılır. Ekâlîm-i seb'a pâdişâhları mâbeyninde hasretü'l-mülûk bir <slâmbol ola ve pâ-yı taht-ı Âl-i Osmân ola, lâyık değildir kim sizin zamân-ı hükûmetinizde bu kal'a böyle harâb [ü] yebâb ola. Ve bu kadar bin yıldan berü cümle der [ü] dîvârları siyâhrû kala. Dîn-i mübîn gayretine ve Âl-i Osmân şevketine şunun ta'mîr [ü] termîmine bezl-i himmet buyurun. Pâdişâh-ı zıll-ı ilâh inşâ'allâh Revân'dan mansûr [u] muzaffer geldükde âşiyânı olan Belde-i Tayyibeyi dürr-i beyz-âsâ gördükde cihân cihân safâlar kesb edüp inşâ'allâh hidmetiniz mukâbelesinde ihsân-ı azîmeye mazhar olup inkırâzu'd-devrân nâm-ı şerîfiniz hayr ile yâd olunur" dedükde cümle huzzâr-ı meclis taraf taraf ma'kûl deyüp derhâl pederimiz bu niyyete *El-Fâtiha* deyüp *seb'ü'l-mesânî* kırâ'at olunduktan derhâl <slâmbol mollâsı ve Eyyûb ve Galata ve Üsküdar mollâlarının dördün dahi cem' edüp ve şehremînin ve dör[d] mi'mârbaşı ve sekbânbaşı ve'l-hâsıl cem'î ser-i kârda olan iş erlerine fermân olup <slâmbol'un cümle dörd bin yedi yüz mahallesinin imâmılarına tenbîh ü te'kîd olup ta'mîr ü termîm-i kal'a-i <slâmbol için imdâd teklîf olup deryâ-misâl bennâ ve ummâller ile niçe bin âdem cem' olup Sultân Murâd Hân Revân fethine revâne olup feth edüp gelince bir senede Koca Bayram Paşa <slâmbol'u ve Galata kal'aların ve cem'î câmi'-i selâtînleri ta'mîr ü termîm edüp <slâmbol henüz bir tim iken beyâz bir dürr-i yetim olup ahâlî-yi <slâmbol'dan kesâfet gidüp ferahnâk oldular.

{Târîh-i ta'mîr-i kal'a-i <slâmbol be-dest-i Kâ'immakâm Bayram Paşa,

Du'â edüp dedim ey Dânişî târîhini anın

Zemîn turdukca dursun bu binâ-yı âsumân-âsâ.

Sene (---)}.

Ol mahalde sene 1044 mâh-ı (---) günü Revân fethinin müjdesi gelüp cümle [15a] halkın geceleri leyle-i isrâ, rûz-ı rûşenleri ıyd-i adhâ olup yedi gün yedi gece Hüseyin Ba[y]kara fasılları oldu. Ol mahalde Sarâyburnu'ndan tâ Yedikulle'ye varınca leb-i deryâda kal'anın esâsı önüne yigirmi zirâ' arız bir sedd binâ edüp kal'adan taşra bir şâhrâh-ı azîm oldu. Cümle keştîbânlar ol mahalden gemilerin ısparçına alat ipler ile keşân-ber-keşân çeküp Sarâyburnu'ndan içre dâhil olurlardı.

Ve <slâmbol kal'asının enderûn [u] bîrûnunda kal'a üzre ve kal'aya muttasıl ne kadar a'yân [u] eşrâf hâneleri var ise cümlesin münhedim edüp sâhiblerine

mîrîden bahâların verüp tarîk-ı âmmîlar ile kal'a dâ'iren-mâdâr râyegân oldu.

**Ol asırda hakîr «slâmbol kal'asını
dâ'iren-mâdâr adımladığımızı beyân eder**

Evvelâ, *bism-i lâh* ile Yedikulle'den taşra handak kenârınca tâ Ebâ Eyyûb-ı Ensârîkapusu'na gelince sekiz bin sekiz yüz on adım ve altı kapudur. Ve Küçük Ayvansarıkapusu'ndan tâ Bâğçekapusu ya'nî fiehîdkapusu'yla on dörd kapu mâbeyni altı bin beş yüz adımdır.

Ve Yenisarây ki Âsitâne-i Dârü's-sa'âdet'dir, Arpa anbârı dibinde Kireçibaşıkapusu'ndan Yenisarây dâ'iren-mâdar on altı kapudur, on aded kapusu mekşûfdur, altısı mağlûk kapulardır, hîn-i mahalde küşâde olur hâs kapulardır, âmm kapuları değildir. Bu Yenisarây kal'ası Ebü'l-feth Gâzî Mehemed Hân'ındır kim dâ'iren-mâdar cirmi altı bin beş yüz adımdır. Ve Âhûrkapu'dan taşra nev binâ olan tarîk-ı âmm üzre tâ Yedikulle köşesine varınca on bin adımdır ve yedi kapudur.

Ve bu terkîm olunan hisâb üzre nefsi «slâmbol'un cirmi Yedikulle'den Ayvansarıkapusu'na, andan Sarâyburnu'na ve Yenisarây ile ve Sarâyburnu'ndan yine tâ Yedikulle'ye varınca dâ'iren-mâdar «slâmbol kal'ası kâmil otuz bin adımdır. Ve bin adımda on kulle vâkî' olmuştur. Bu hisâb üzre cümle dört yüz kuledir. Ammâ kara tarafı üç kat kal'a dîvârı olmağile anların kulleleri ile cümle burc [u] bârû-yı «slâmbol bin iki yüz yigirmi beş kulle-i azîmlerdir kim kimi çâr-kûşe ve kimi müdevver ve kimi şeşhâne-i mevzûn ibret-nümûn kullelerdir. Ve iki kulle mabeyni (---) bedendir. Bu hisâb üzre dâ'iren-mâdar «slâmbol kal'asının etrâfında (---) bedendir.

Vezendon Kırıl binâ etdükte iç kal'a olmak iddi'âsıyla binâ etmişdir, ammâ Bayram Paşa merhûm ta'mîr [ü] termîm etmeğe mübâşeret etdükte «slâmbol'un ve Eyyûb ve Galata ve Üsküdar'ın a'yân [u] eşrâf ahâlîsine ve ehl-i hırefine mahalle mahalle «slâmbol Hisârî'nin ta'mîr ü [termîmin] fermân etdükte mi'mâr arşını hisâbı üzre fermân edüp vech-i dîvârın taşrasından kullelerin devr ederek hisâb olundukda «slâmbol zirâ'-ı bennâ ile kâmil seksen yedi bin arşınla ihâta etmişdir.

Ve Kostantîn asrında Kurşumlu Mahzen kur-bündeki Tophâne'de beş yüz top âmâde idi. Hâlâ demir kapuları zâhirdir. Ve Sarâyburnu'nda kezâlik beş yüz pâre top mevcûd idi. Ve Kızkulesinden taşra leb-i deryâda cânib-i erbâ'aya nâzır ejder-i âteş-feşân-misâl yüz pâre balyemez top-ı kûpları vardı kim rû-yı deryâda bu üç kovan toplarından kuş uçmak muhâl idi. Ol ecilden deryâ tarafı havfından «slâmbol emîn idi.

Ve ol asırda Galata'dan Yemiş iskelesine üç kat zencîr çekilüp üzerinde cisir-i azîm binâ olunup âyende ve revende ubûr ederlerdi. Vakt-i hâcetde keştiler ubûr

etmeğičün gemiler üzre olan cisri küşâde edüp gemiler geçdikden sonra yine cisri kurarlardı. Ve deryâ üzre zencîr ile bir cisir dahi Balatkapusu'ndan karşı Tershâne bâğçesine kurulmuş idi. Ve bir cisir dahi Eyyûb'dan karşı Südlüce'ye zencîr üzre kurulmuşdu. Ve Yanko ibn Mâdyân asrında Karadeniz Boğazı'nda Yoroş nâm kal'a dâmeninde rû-yı deryâ üzre üç kat demir zencîrler çekilüp düşman gemileri geçmezdi. Hâlâ mezkûr cisirlerin zencîr pâreleri «slâmbol'da tershâne mahzenlerinde durur. Hakîr'in manzûru olup her halkası âdem beli kalınlığı vardır, pâymâl-ı rimâl olup yadır.

Ve ol asırda kal'a-i «slâmbol ol kadar ma'mûr [u] âbâdân imiş kim kal'adan taşra Silivri'ye ve Karadeniz sâhilinde [15b] Terkoz kal'asına varınca bin iki yüz pâre bâğ [u] besâtînlî ve gül [ü] gülîstânlı kurâ ve kasabâtlar birbirlerine muttasıl olmuşdu. Bin hâkim yoroş şehir hâricinde hüküm ederdi. Ve bin hâkim kal'a içre hüküm [ü] hükûmât edüp rûz-merre kâr-ı hükûmâtların Kostantîn'e arz ederlerdi. Ve kırk vezîri ve kırk bîtrîki ve kırk kalayoroşu ve kırk pusteniki ve kırk vamoşu ve kırk loğofeti ve kırk bistiyar ihtiyârı ve kırk kuparı var idi kim cümlesi hükûmât sâhibleri olup ellerinde altun ve gümüş mücevherli asâlar ile Atmeydânî'ndaki dîvânhanede Kostantîn huzûrunda el bağlayup dîvân sürüp hizmet ederlerdi.

Bu Kostantîn dahi cümle pâdişâhları kendüye mutî' [ü] münkâd edüp İrân [ve] Tûrân ve Hind(ler)is-tân pâdişâhları kendüye bâc [u] harâç verüp ekâlîm-i seb'âyı kabza-i tasarrufa alup cihângîr olmağa sehl kalmışdı. Ammâ müddet-i medîd ömrü «slâmbol'u amâr etmeğile güzer etdi. Ve zamân-ı hayâtında Kızıl yumurta günleri ve Meryem Ana günleri ve «svet Nikola ve Kâsım ve Hızır-lyâs ve Avusdos ve haçların suya bıraktıkları günler ve Kara Koncoloz günleri ve bu makûle bed-nâm ıyd-i nasârâ günleri ve her bâzâr günleri «slâmbol kal'ası dîvârların kırmızı parankona çuka ile mestûr etdirüp bizzât kendüsi alay-ı azîm ile Leka-yı bed-likâ gibi sakalına incü dizüp başına tâc-ı «skender-i Keyâniyânı geyüp «slâmbol'u seyr [ü] temâşâ edüp deverân ederdi.

Ve üç yüz altmış altı kapunun dîdebân ü bevâbân ve nigâhbânlarına bahşîşler ihsân edüp ubûr ederdi. Ve mezkûr bed-nâm günler olunca kal'anın cemî'i burc [u] bârû-yı bedenleri üzre niçe kerre yüz bin haç-peyker sancağ u bayrağ u alemler ile ve filandıra sûretli sanemler ile kal'ayı zeyn edüp üç yüz altmış altı yerde torompete ve luturyanî borular ve tabl-ı erganûn-i kübrâyîler ve nâkûs-i Yûnânîler taraf taraf çalınup şâdumânîler olup kal'anın bedenleri elvân harîr alemler ile lâle-zâr olurdu. Ve cemî'i milel-i nasârâdan ve gayrı edyândan âdemler gelüp «slâmbol'un zîb ü ziyetinin seyr [ü] temâşâ edüp giderlerdi.

**Bu eşkâl ve bu cirmde ma'mûr olan
kal'anın yigirmi yedi aded kapularının
mâbeynleri ne kadar adımdır amı beyân
eder**

Evvelâ, Yedikulle köşkü leb-i deryâdır.
Andan handak kenârınca Yedikulle Bâbı'na
gelince bin adımdır.

Andan Bâb-1 Silivri iki bin on adımdır.

Andan Bâb-1 Cedîd bin adımdır.

Andan Bâb-1 Top iki bin tokuz yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Edirne bin adımdır.

Andan Bâb-1 Eğri tokuz yüz adımdır.

Ve bu altı aded kapular cümle cânib-i garba,
Edirne cânibine nâzırdır.

Andan Ayvansarı Bâbı'na bin adımdır.

Andan Bâb-1 Balat yedi yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Fânûs tokuz yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Petre altı yüz adımdır.

Andan Yenikapu yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Aya üç yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Cibali dörd yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Unkapanı dörd yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Ayazma dörd yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Odun dörd yüz hatvedir.

Andan Bâb-1 Zindân üç yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Balık Bâzârı dörd yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Yenicâmi' üç yüz adımdır. Bu kapu
sene (---) târîhinde câmi' binâ olundukda müceddeden
küşâde olmuş bir bâb-1 cedîddir. <ki tarafında taş
nerdübânlar ile cemâ't-i kesîre câmi'e urûc ederler.
Vâlidekapusu derler, cemâ't-i kesîre'ye mahsûs bir
bâb-1 hâsıdır, âmm değildir.

Andan Bâb-1 fiehîd'e varınca üç yüz adımdır.

Ve Ayvansarıkapusu'ndan bu fiehîd Bâbı'na ge-
lince merkûm on dörd aded bâbları leb-i deryâda vâkı'
olup cümlesi cânib-i şimâle mekşûfdur.

Ve Sarây-ı Hümâyûn'un cânib-i erba'asında olan
bâb-1 hâsların evveli Kireçcibaşı ve Yalıkapusu ve
Topkapusu ve dahi Uğrunkapu, sarâyda cürm edenleri
katl edüp bu kapudan deryâyâya ilkâ ederler.

Ve Balıkcılarkapusu ve <ç Âhûrkapusu cenûba
nâzırdır.

Ve Bâyezîd Hânkapusu cenûba nâzırdır, ammâ
dâi'mâ küşâde değildir.

Andan Bâb-1 Hümâyûn-ı sa'âdet-makrûn cânib-i
cenûba münkeşif bir bâb-1 âlîdir.

Andan içeri üç kat bâb-1 sa'âdetler dahi vardır.

Andan Servikapusu pâdişâhlar tebdîl-i câme olup
Ayasofya câmi'ine yâhûd şehri cüst [ü] cû etmeğe
çıkıldıkda bu kapudan çıkar, cenûb tarafına mekşûf bir
bâb-1 kebîrdir.

Andan Bâb-1 Sultân <brâhîm Hân, sene (---)
târîhinde küşâde olunmuşdur. Soğuk Çeşme dibinde
bir bâb-1 azîmdir kim cenûb tarafına nâzırdır.

Andan Bâb-1 Sokullu Mehmed Paşa alayköşkü
dibinde bir küçük kapudur kim cânib-i garba nâzırdır.
[16a]

Andan Bâb-1 Süleymân Hân, bir gecede ihdâs
edüp Makbûl iken Maktûl <brâhîm Paşa bu kapudan
nihânîce duhûl ederdi. Cânib-i garba nâzır bir küçük
kapudur, hâlâ dâi'mâ mesdûd durur.

Andan Demirkapu bostâncılara ve musâhiblere
mahsûs bâb-1 azîmdir kim cânib-i garba nâzırdır.
Âhûrkapu'dan bu Demirkapu'ya gelince merkûm sekiz
aded hâs kapular cümle <slâmbol şehri içine açılır.
Ammâ Sarâyburnu tarafında olan beş aded hâs kapular
leb-i deryâda olmağıle şimâle nâzır cümle hadîd
musanna' bâb-1 âlîlerdir.

Ve bu zikr olunan bâbların mâbeyni ve cümle
cirm-i kal'a-i sarây-ı sağır ü kebîr on altı kapu
mâbeyni dâ'iren-mâdâr altı bin beş yüz adım başka bir
kal'a-i üstüvârdır.

Ve <ç Âhûrkapusu'ndan taşra hâs [u] âm Âhûrka-
pusu'na gelince iki yüz adımdır.

Andan Bâb-1 Çatladı'ya gelince bin üç yüz
adımdır.

Andan Kumkapu'ya gelince bin iki yüz adımdır.

Andan Lankakapusu'na gelince bin dörd yüz
adımdır.

Andan Lanka'nın dörd bölük kal'asın ubûr edüp
Dâvûdpaşakapusu'na gelince bin altı yüz adımdır.

Andan Samadyakapusu'na gelince sekiz yüz
adımdır.

Andan Nârlıkapusu'na gelince bin altı yüz
adımdır.

Andan Yedikulle'nin iç yüzünde <ç kal'akapusuna
gelince kâmil iki bin adımdır.

Ve bu Yedikulle başka bir kal'a-i Kanator Vezîr
binâsıdır, kapusu cânib-i şimâle mekşûf iki kat hadîd
bâb-1 âlîlerdir.

Bu kapulardan mâ'adâ tâ Âhûrkapu'ya varınca
hisâb olunan kapuların yedisi dahi leb-i deryâda
olmağıle cümlesi cânib-i şarka nâzırdır. Ve bu tarafa
lodos rûzgâr-ı zorkârı gâyetü'l-gâye ziyâde isâbet
etdüğinden Bayram Paşa merhûmun kal'a hâricinde
leb-i deryâda binâ etdüğü rasîfler telattum-ı deryâdan
harâb olup bu add etdüğümüz adımları sene (---)
târîhinde <brâhîm Hân asrında Âhûrkapu'dan içeri
adımlayup Yedikulle'ye varılıp hisâb olunmuşdur kim
bu hisâb üzere dâ'iren-mâdâr <slâmbol kal'ası yigirmi
dokuz bin sekiz yüz on adımdır. Ammâ Bayram Paşa
asrında Âhûrkapu'dan taşra adımladığımızda kâmil
otuz bin adım idi. *Sahîhü'l-keîâm ve's-selâm*

Ve mi'mâr arşınıyla kal'a-i Kostantiniyye seksen
yedi bin arşındır. *Hatmü'l-keîâm bi't-tamâm.*

Altıncı Fasal

Kal'a-i Kostantîn'in enderûn [u] bîrûnunda olan mutalsamât-ı garîbe ve acîb[e]ler beyânındadır

Evvelâ Yanko ibn Mâdyân asrında ve Vezendon Kırıl devrinde Kostantîn devletinde «slâmbol ol kadar âbâdân olup âdem deryâsı oldukda ekâlîm-i seb'adan üstâd-ı kâmil mi'mâr [ve] mühendisler ve ilm-i cerr-i eskâlde bennâ-yı kâmiller ve mu'allim-i âmil keheneler ve ilm-i nücûmda kâmiller ve ilm-i kâfda kâmil sâhib-i ayârlar her diyârdan «slâmbol'a cem' olup ma'rifetlerin ızhâr için Kostantîn'e intisâb edüp ahâlî-yi Kostantîn ve Pozantîn âfât-ı semeviyye ve arzıyye-yi dehr-i denîden masûn, mazûn, mahfûz olmalarıçün her üstâd-ı kâmil «slâmbol'un yigirmi yedi kûh-ı bâlâsı üzre yigirmi yedi rasad mutalsamât ihdâs etdiler.

Evvelâ üstâd Yağfûr Avretbâzârı nâm mahalde hezâr pâre beyâz mermer-i hâmdan mîl minâre-vâr içi ecvef nerdübânlı bir amûd-ı serâmed inşâ edüp Yanko ibn Mâdyân'ın Hindistân'ı ve Laristân [u] Moltan'ı deryâ-misâl asker ile feth [ü] teshîre gitdüğü asâkirin eşkâl-i timsâlleri ile mezkûr amûdun cânib-i erba'asına serâpâ nakş-ı bûkalemûn-ı ibret-nümûn tasâvîrlere etmişdir kim cemî'i sûretler birer gûne eşkâlde âmâde durup zî-rûh zann olunur.

Ve bu amûdun tâ zirve-i a'lâsında yekpâre beyâz mermer üzre bir maksûrecik üzre bir perî-çehre hûbân-ı zamâne ve pençe-i âfitâb-ı cihâne timsâlin yine beyâz mermerden inşâ edüp yılda bir kerre bir sayha urup rû-yı arzda ne kadar tuyûr var ise ol sûret üzre deverân ederken niçe kerre yüz bin ecnâs-ı tuyûr zemîne düşüp ahâlî-yi Rûm alup tenâvül ederlerdi.

Ba'dehu Kostantîn asrında bu mîl minâre üzre ruhbânlar çıkup «slâmbol üzre bir yağı asker gelse ruhbânlar nâkûslara darblar urdukda cümle cünûd-ı cüntüb-i müşrikîn âmâde olurlardı.

Ba'dehu bu mîl minâre Hazret-i Risâlet rahm-ı mâderden müştak olduğu mahalde bir zelzele-i azîm olup zirvesindeki perî sûreti ve cümle nâkûslar ser-nigûn olup mîl minâre zelzele te'sîrinde pâre pâre olduğu hâlâ zâhir ve bâhirdir. [16b] Ammâ mutalsam olması cihet[iy]le münhedim olmayup ilâ yevminâ-hâz[â] dâ'im ve kâ'im bir temâşâgâh-ı azîmdir kim ta'bîr olunmaz.

«kinci tılsâmât: Kostantîn'in Tavukbâzârı'ndaki hezârpâre amûdudur kim ahmer-gûn seng-i sum-paradan binâ olunmuş bir müdevver mîldir kim kaddi yüz zirâ'-ı melikîdir. Bu dahi Fahr-i âlem'in vücûda geldiği isneyn gecesi zelzelesinden rahnedâr olup üstâd-ı bennâ eski «slâmbol hadîdi ile âdem uyluğu kalınlıkda hadîd kemerler ile mezkûr mutalsam amûdu miyânlarından kırk aded yerden dirâgûş etdirüp hâlâ kâ'im ü sâbit durur.

Ve bu amûd târîh-i Sikender-i Rûmî'den yüz otuz sene mukaddem binâ olunmuşdur kim ve Hicret-i Risâlet'in tokuz yüz yetmiş târîhine gelince şehir-i merkûmun ibtidâsından berü iki bin üç yüz toksan yıl olduğu ma'lûmdur.

Ba'dehu Kostantîn bu amûd-ı âlî üzre bir sığırçık kuşu timsâli tılsım edüp yılda bir kerre ol murg kanat kakup sayha urdukda cemî'i tuyûr minkâr [u] nâhunları ile üçer dâne zeytûn getirdikleri bâlâda münâsebetiyle tahrîr olunmuşdur.

Üçüncü tılsâmât-ı garîbe: Sarrâchânebaşı'nda evce ser çekmiş yek-pâre bir amûd-ı zenbûrî üzre bir beyâz sandûka mermer-i hâm üzre Pozantîn Kırıl'ın duhter-i bed-ahteri medfûndur kim mûr [u] mârdan masûn olmağıçün mutalsam bir amûd-ı a'zamdır.

Dördüncü tılsâmât: Altımermer nâm mahalde altı aded amûd-ı müntehâ vardır kim her birin hukemâ-yı kudemâdan üstâdlar rasad etmişlerdir kim biri Kavala kal'ası sâhibi Feylekos hekîm inşâ etmişdir. Ol amûd üzre tuçdan bir kara sinek sûreti icrâ etmişdi. Dâ'imâ ol timsâl-i megesden sadâ-yı zenbûr gibi bir âvâz zâhir olup «slâmbol içre aslâ sinek gezmezdi.

Beşinci mutalsam-ı ibret-nümâ: Yine Altımermer'in birinde Eflâtûn-ı «lâhî bir peşşe sûreti ihdâs edüp «slâmbol içre aslâ sivrisinek ile'l-ân girmek ihtimâli yokdur. Hâlâ ol tılsımın ameli te'sîr etmededir.

Altıncı tılsım: Yine Altımermer'de bir amûd-ı bâlâ üzre Hekîm Bokrât bir leylek murgu tasvîri eylemişdi. Yılda bir kerre bu leylek sayha urdukda «slâmbol içre âşiyân edinen leylekler helâk olurdu. «le'l-ân şehir-i «slâmbol içre murg-ı leylek girüp lâne etmek ihtimâli yokdur, ammâ Ebâ Eyyûb-ı Ensârî şehrinde çokdur.

Yedinci tılsâmât: Yine Altımermer'de bir amûdun zirvesinde Sokrât Hekîm tuçdan bir horos icâd etmişdi. fieb [u] rûz yigirmi dörd sâ'atde birer kerre kanat kakup sayha urdukda «slâmbol'un cemî'i horoslari bâng ururlardı. «lâ-yevminâ hâzâ «slâmbol horoslari sâ'ir diyârın horoslarından mukaddem nısf-ı leyde "kukurıku" deyü feryâd edüp lisân-ı hâl ile vakt-i seherdir, es-salâ deyü gâfilîn ü nâ'imîni âgâh eder.

Sekizinci tılsâmât: Yine Altımermer'de bir amûd üzre Süleymân Nebî asrında Fisagores-i Tevhîdî bir tuçdan kurd tasvîri etmişdi. «slâmbol halkının cemî'i gûsfendleri çobansız sahrâlarda gezüp gûrk-i vahşî ile gûsfend-i yahşî berâber gezerlerdi.

Tokuzuncu tılsım-ı mudhik: Yine Altımermer'de bir amûd üzre tuçdan bir cüvân ve bir mahbûbe-i zamân birbirleri ile sîne-ber-sîne kucuşup dururlardı. Kaçan kim er ve avret hânelerinde birbirleriyle cidâl edüp bürûdet üzre olduklarında ya er kişi, ya zen kişi ol amûdu dirâgûş etdükte elbette ol gece mâbeynlerine mahabbet çivisi girüp bu tılsımı icrâ eden Aristetalis Hekîm'in rûhu şâd ve mahabbet edenlerin gamgîn gönülleri âbâd olurdu. Ve,

Onuncu tılsım-ı acıbe: Yine Altımermer'de bir amûd-ı zembûrî üzere Hekîm Câlinûs rusâs-ı ebyazdan ya'nî kalaydan iki sûret ihdâs edüp biri bir pîr-i fânî beli bükülmüş, âb-ı rûyî dökülmüş durur. Anın mukâbelesinde bir fertûte-i zamâne şütür-leb ve abûsü'l-vech bir pîre-zen kaddi dutâ olup durur. Er ile avretin birbiriyle hüsn-i zindegâneleri olmasa ya er kişi ya zen kişi ol amûdu dirâgûş etseler elbette birbirlerinden mufârakat vâkî' olur.

Acîb ü garîb mutalsamâtlardır kim ile'l-ân ba'zısının hükmü cârîdir. Anıniçün Altımermer derler. Risâlet-penâh asrında münhedim olup yerde medfûn [17a] olmuş amûd-ı musanna'lardır.

On birinci tılsım: Sultân Bâyezîd-i Velî hammâmının zemîninde çâr-kûşe yek-pâre bir sûtûn-ı âlf var idi kaddi seksen zirâ' idi. Gezbazyâ nâm bir kehhân-ı köhne-i devr [ü] zamân ol amûdu tâ'ûn için mutalsam etmiş idi. Nitekim ol amûd dâ'im idi şehri Kostantîn'de tâ'ûndan nişân yok idi. Âhir münhedim edüp yerinde Bâyezîd-i Velî bir hammâm-ı dil-küşâ binâ edüp ol gün ki mezkûr amûd ser-nigûn oldukda Bâyezîd Hân'ın bir oğlu mat'ünen Edirnekapusu hâricinde Dâvûd Paşa Bâğçesi'nde vefât edüp yine Edirnekapusu bîrûnunda bir soffa üzere defn edüp andan sonra «slâmbol içre tâ'ûn istîlâ eyledi.

On ikinci tılsımât: Eğrikapu kurbünde Tekrur Sarâyı'nda Mahayilaki nâm bir hekîm bir mîl-i seng-i siyâh üzere tuçdan bir ifrît sûreti ihdâs eyleyüp yılda bir kerre ol ifrît na'ra urup ağzından âteşler zemîne saçılıp herkes ol âteşden bir şerer alup hânesinde matbahına koysa ol âdemin kemâl-i sıhhati oldukça ol âteşdândan nâr-ı şererbâr sönmezdi.

On üçüncü mutalsam-ı ibret-nümâ: Zeyrekbaşı nâm mahaldeki Hazret-i Yahyâ nâmıyla binâ olunan deyrin zeylinde bir gâr-ı azîm var idi. Her sene mâh-ı zemherîr şitâsı geceleri oldukda ol gârdan niçe kara koncoloz nâm câdûlar çıkup arabalar üzere {süvâr olup} deverân [u] seyrân ederlerdi. Vakt-i seher karîb oldukda yine cümle koncolozlar mezkûr gâra girüp gâ'ib olurlardı.

On dördüncü tılsımât-ı acıbe: Ayasofya deyrinin cenûbunda dörd aded amûd-ı muntelhâ beyâz mermerler üzere bilâ-teşbîh Cebrâ'îl ve «srâfîl ve Mîkâ'îl ve Azrâ'îl kerrûblarının timsâlleri var idi. Biri cânib-i şarka, biri garba, biri şimâle, biri cenûba müteveccih dururlardı. Yılda bir kerre Cebrâ'îl sûreti kanat kakup sayha ursa şark cânibi ganîmet olur derlerdi. «srâfîl sûreti kanat ursa garbda kaht [u] galâ olur derlerdi. Mîkâ'îl sayha ursa şimâl cânibinde bir sâhib-hurûc zuhûr eder derlerdi. Azrâ'îl sayha ursa cemî'i dünyâda tâ'ûn olur deyü havf ederlerdi. Bu timsâller Hazret-i Fahr-i âlem vücûda gel[dik]de ser-nigûn olup hâlâ mezkûr amûdlar Ayasofya Çukurçeşmeleri kurbünde dörd aded mermer amûdlar râyegân temâşâgâhdır. Andan,

On beşinci tılsımât: Atmeydânı'nda Milyonpar nâm amelî bir sûtûn-ı âlfidir kim zirâ'-ı bennâ ile kaddi yüz elli arşındır. Kostantîn zamân-ı hükûmetinde kabza-i tasarrufunda olan pâdişâhların dest-i hükûmetlerinde olan kılâ'ların ve şehri azîmlerin adedince her pâdişâh-ı hâkimden ol kadar makbûl [u] mu'teber reng-â-reng ahcâr-ı zî-kıymet taleb edüp geldikde Atmeydânı sahrâsında dağlar gibi yığılup tamâm oldukda hisâb [u] kitâb etdiler üç kerre yüz bin seng-i gûnâ-gûn gelmiş. Andan bildiler kim Kostantîn üç kerre yüz bin kal'a ve şehre mâlik kıral imiş. Ba'dehu bir üstâd-ı kâmil bu taşlar inkırâzu'd-devrân mü'ebbed durmak için Atmeydânı'nda merkûm taşlardan kılâ' [u] büldânın nizâmı intizâmıyçün bir mîl minâre tılsım edüp mîlin tâ ortasında bir kalın demir mîl diküp cânib-i erba'asına mezkûr taşları hendese üzere inşâ edüp mîlin tâ zirve-i a'lâsında hammâm kubbesi kadar bir mıkna'tis taşı koyup ol mîlin ortasına vaz' olunan hadîd mîli seng-i mıkna'tis cezb edüp cümle seng-i gûnâ-gûnlar dahi birbiri üzere metânet buldu. Ve ol mîlin cemî'i taşları ekâlfîm-i seb'a şehirlerinin herbirinden gelüp binâ olunduğuyçün milyonpar derler. Hâlâ sâbit dâ'im bir ibret-nümâ hezârân-pâre bir alâmetdir. Ve mi'mârbaşı mîlin dibinde medfûndur kim Uryarin nâm bir üstâd-ı kâmidir. Ayasofya'yı binâ eden Ağnados mi'mârın oğludur.

On altıncı tılsımât: Yine Atmeydânı'nda yekpâre ve çâr-kûşe ahmer-gûn seng-i zembûrî nakş-ı bûkalemûn mîldir kim Yanko ibn Mâdyân zamânında bir üstâd-ı kâmil kehene âlim-i âmil «slâmbol içre inkırâzu'd-devrân havâdisâtından ne zuhûr edeceğin ve her pâdişâh asrında ne alâ'imât zâhir olacağını ilm-i nücûm kuvvetiyle mezkûr seng-i hârânın çâr-küşesine rumûz [u] [17b] künûz ile cemî'i ecnâs-ı mahlûkâtın tasâvîrlerin resm edüp bir âdem başına çizme geymiş yazılmışdır, ana işâretidir kim bir devlet gele, ayakda olan pespâyeye âdemlere söz değüp baş ola. Ve mücevvezeli âdemler sûreti var ve bostancı külâhlı ve yeniçeri keçeli âdemler var, bunlar mutasarrıf olalar işâretin etmiş. Ve baykuşlar sûretin edüp harâb ola, alâmetin göstermiş. Ve niçe bin alâ'imât-ı acâyibâtlar dahi vardır kim diller ile ta'bîr ü tavsîf olunmazdır.

Ve Yanko ibn Mâdyân'ı tasvîr edüp serîr-i âlf üzere elinde bir müdevver halka ile timsâl etmiş kim meselâ cihângîr olup dünyâyı feth edüp halka-misâl elime aldım remzin etmiş ve yüzün cânib-i şarka nâzır etmiş. Ve ardında cânib-i garba nâzır, elinde kas'alari ile niçe dilenci sûretinde pâdişâhlar etmiş kim kullarından, vüzerâ ve re'âyâsından rüşvet isteyen hâkimler rumûzun etmiş.

Ve bu mîlin bir cânibinde dahi bu kadd [ü] kâmetde yüz zirâ' seng-i âlfîyi ilm-i cerr-i eskâl ile üç yüz nefer âdem ile kâ'im etdüğünün âlât sûretleri ve bocı ırgatları ve felenkleri tasvîrin etmiş. Ve hâlâ evce ser çekmiş on âdem dirâgûş edemez, çâr-kûşe bir

amûd-ı müntehâdır kim çâr-kûşesinde birer tuç kürsî
üzre sâbitdir kim ilm-i mi'mârîden haberdâr olan
gördükde âdem engüşt ber-dehen eder. Hâlâ
temâşâgâh-ı ünâs-ı cihândır.

On yedinci tılsâmât-ı ibret-nümâ: Yine At-
meydânı'nda Pozantin Kıral'ın zamân-ı dalâletinde
Sürende nâm hekîm şehrin yılan ve çıyan ve akreb
haşerâtları misilli zehir-nâk hayvânât helâkiyçün
tuçdan üç başlı bir ejdehâ timsâli binâ etdi kim Mak-
donya içinde aslâ zehir-nâk ve mûhiş hayvânâtlar yoğ
idi. Hâlâ kaddi on zirâ' burma bir ejder sûretidir. Ve
on zirâ' dahi zemînde Sultân Ahmed câmi'i binâ
etdükte tîn-i türâb içinde kalmışdır. Hattâ Selîm-i
Sânî ve mest-i fânî at üzre ubûr ederken eğer
hânesinden bozdağan mücevher topuz ile mezkûr
ejder sûretine bir topuz urunca ejderin garb cânibine
nâzır kellesinin alt çenesine isâbet edüp ol ân
«slâmbol'un garb cânibinde yılan zâhir olup ol asırdan
berü yılan «slâmbol içre şâyî' oldu derler. *Allâhümme
afvenâ* ejder eğer öbür kellelerine bir zarar olursa
«slâmbol'u mâr [u] mûr berbâd eder. Hâsıl-ı kelâm
tılsımı hâlâ müte'essir bir temâşâgâhdır.

.....(15 satırlık yer boş).....

Bu merkûm tılsâmâtların emsâli cânib-i berre
müte'allik üç yüz altmış altı ibret-nümâ tılsâmâtları var
idi. Hâlâ ameli [18a] te'sîr edüp râyegân olan
tılsâmâtlar ki bunlardır, *ve's-selâm*.

Deryâya müte'allik olan tılsâmât-ı acâyîbâtları beyân eder

Evvelâ, Çatladıkapu'da gün görmez pâdişâhın
kendü sarâyı cenbinde yine kendi te'lîfi bir mutalsam
çâr-kûşe bir amûd üzre bir dîv sûreti var idi. Kaçan
kim «slâmbol'a Akdeniz tarafından düşman gemileri
zâhir olsa mezkûr tuç dîv sûretinden bir âteş zuhûr
edüp cümle keşfîler ihrâk bi'n-nâr olurdu.

«kinci mutalsam: Kadırğa Limanı'nda bakırdan
bir gemi var idi. Kaçan kim yılda bir kerre zemherîr
geceleri olup «slâmbol'un cemî'i sâhire avretleri ol
bakır gemi ile sabâha dek rû-yı deryâda şinâverlik
edüp Akdeniz'i hıfz [u] hırâset ederlerdi. Hattâ Ebü'l-
feth fethinde mezkûr bakır gemi ganîmet olundu
derler.

Üçüncü tılsâm: Temâşâ. Bu bakır geminin emsâli
Tophâne tarafında âmâde imiş. Yine leyle-i zem-
herî[r]de cümle sehâr ü kâhinler {bu bakır gemiye}
süvâr olup Karadeniz cânibinde sihrile gezüp
muhâfaza edermiş. Yezîd ibn Mu'âviye Galata'yı feth
edüp bu keşfîyi pâre pâre etdi derler.

Dördüncü tılsâmât: Sarâyburnu'nda tuçdan üç
başlı bir ejdehâ var idi. Akdeniz'den ve Karadeniz'den
ve Üsküdar'dan gelen düşman gemilerine mezkûr
ejder âteş-feşânlık edüp cümle zevrakları askeriyle
ihrâk edermiş.

Beşinci tılsâmât: Yine Sarâyburnu'nda üç yüz
amûd-ı müntehâlar üzre üç yüz altmış nev'a deryâ
mahlûkunun eşkâl-i timsâlleri var idi. Meselâ mâh-ı
hamsinde hamsîn balığı sûreti sadâ ursa Karadeniz'de
aslâ hamsi balığı kalmayup cümle «slâmbol'a gelüp
der-kenâr olup cümle ahâlî-i Makdon, hamsîn balığı
ile hamsîn yevm kifâflanırlardı.

Altıncı tılsâmât: Erba'inde kırk gün mâhî-i gûnâ-
gûn temevvüc-i deryâ olmadan te'sîrât-ı mutalsamât
ile cümle mâ'ideler ber-kenâr olup halk-ı Rûm
ganîmet olurdu. Ba'dehu bu tılsâmâtlar Hazret-i
Risâlet'in tevellüdü gecesini zelzele-i kübrâdan
münhedim olup ile'l-ân amûdları Sarâyburnu'nda
Selîmiye Köşkünden tâ Sinân Paşa Kasrı'na gelince
sâhil-i bahrde mezkûr amûdları kaldırım gibi döşemiş-
lerdir. Deryâdan kayıklar ile güzer edenlere âşikâre
amûdlardır. Gerçi amûdlar münhedim olup pâymâl-i
bahr yatır ammâ mutalsam olan sûretleri de[r]yâya
müte'allik olup yine deryâya düşmek ile hâlâ amelde
olup her sene niçe bin elvân mâhîler kenâra çıkup sayd
ederler.

Ve «slâmbol kal'asın yigirmi dörd mîl ihâta etmiş
deryâdır. Her mîl başında dahi birer şey'e te'sîr için
tılsâmâtlar var idi. Ve bu yigirmi dörd mîl deryâyı bir
âdem bir günde devr eder, ammâ ol gün rûz-ı dirâz
olup on beş sâ'at ola. Ve hâlâ «slâmbol'un tulû'dan
gurûba tûl-ı nehârı on beş buçuk sâ'atdır ve arz-ı
beledi (---) ve iklim-i hâmisin vasatında vâkî'
olmuşdur. Anıniçün âb [u] hevâsı latîfdır.

.....(12 satırlık yer boş)..... [18b]

Yedinci fasıl

Kostantîn şehrinin dâhilinde ve hâricinde sun'-ı Hudâ ma'âdinâtı ayân ü beyân eder

Evvelâ be-emr-i Hudâ «slâmbol içre Sultân Ah-
med câmi'inin imâreti altında bir gâr-ı azîmler var idi.
Andan hikmet-i Hâlık ile bârûd-ı siyâh ve güherçile ve
kükürd-i asfar çıkup zamân-ı ihtiyâcda andan alup
def'-i ihtiyâc ederlerdi. Hikmet-i Rabbânî ve kazâ-yı
âsumânîden ol gâra ra'd isâbet edüp Kostantîn asrında
şehr-i Kostantîn'in niçe yerleri ol bârûdun ihrâk
olmasından harâb oldu.

Bir rivâyetde Ebü'l-feth'in feth edeceği günler
vâkî' oldu derler. Hulâsa-ı kelâm bu gâr-ı bârûd üzre
ne kadar kâr-ı kadîm binâ-yı azîmler var ise evc-i âsu-
mâna tayr-ı ebâbîl gibi tayerân edüp «slâmbol'dan binâ
pâreleri Üsküdar tarafında Salacak Burnu'na ve
Kadıköyüne düşdüğü pâreler hâlâ zâhirdir. Ve bir
pâre-i azîm dahi Tophâne tarafında Fındıklı nâm
kasabanın şimâlinde Çizmeciler tekyesi önünde
Kabataş nâm bir şeddâdî binâ pâresi deryâ içre yatır.
«slâmbol'dan tayerân edüp anda düşdüğü
muhakkaktır. Böyle bir mağâra-i azîm idi. Hâlâ yine

mülûk murâd edinse zuhûra gelir. Ammâ şehir harâb olup hâsılı harcını ihâta etmez derler.

Ma'âdin-i sâni: «slâmbol'un cânib-i cenûbunda Yedikulle'den nîm merhale Kumburgos nâm kal'a kurbünde bir gûne beyâz sâ'at kumu hâsıl olur. Anıniçün Kumburgazı derler. Eyle beyâz ve rakîkdir kim kuvvet-i basar fark edemez. «slâmbol'un ve Frengistân'ın kum sâ'atçileri ve zergerleri andan rimâl alup isti'mâl ederler. Ve,

Ma'âdin-i sâlis: Edirnekapusu hâricinde Dâvûd Paşa Bâğçe-i hâssı kurbünde yedi yerde ma'âdin-i hacir vardır kim böyle bir sun'-ı Girdigâr bir diyârda yoktur. Bu kadar bin yıldan berü ilâ-yevminâ hâzâ beher yevm niçe bin haml-i hımâr u bağı {taş} taşınup deryâda katre ve güneşde zerre mikdâr tenezzül bulmamışdır. Zîrâ be-emr-i Sâni' kesb-i hevâdan rûz-merre bitmededir. Ammâ Hızır Ma'deni derler bir sengîn taşdır. Ayasofya binâsıyçün Hızır göstermegile Hızır Ma'deni derler. Cümleden latîf ve kat' etmesi sehel âsân bir hacir-i makbûldür.

Ma'âdin-i râbi: Ebâ Eyyûb-ı Ensârî kasabası kurbünde tîn-i Ensârî derler bir ma'cûn-misâl tîn-i mülâyimdir. Andan gûnâ-gûn kûzeler îcâd ederler. Gûyâ cezîre-i «lîmnî'de tîn-i mahtûm gibi bir râyiha-i tayyibesi vardır. Andan bir kerre âb-ı nâb nûş eden gûyâ âb-ı hayât nûş etmiş olur. Ve,

Ma'âdin-i hâmis: Kasaba-i Eyyûb Sultân ile kasaba-i Hâsköy mabeyninde olan buhayre içinden gavvâslar bir gûne tîn-i siyâh çıkarırlar, bundan dahi gûnâ-gûn kûzeler ve kâseler ve sifâl ve tabaklar ederler, bir garîb tîn-i garâyibdir. Ve,

Ma'âdin-i sâdis: Mesîregâh-ı Kâğızhâne nâm ferah-fezâda bârûdhâne çarhların deverân etdiren uyûn-ı Cendereci nâm âb-ı hayât Hind ü Sind ve Arab u Acem seyyâhânı içre meşhûr-ı âfâkdir. Anda bir gûne eğir kökü hâsıl olur kim Azak eğirinden ve Gerece {şehri} ve Kaniye kal'ası halîci eğirinden nâfi' bir eğirdir. Tenâvül edeni bin kerre geçirdir, acib hâssası vardır ammâ nâdirdir. Ekseriyyâ su kaplıbağası mahlûku ol eğiri ziyüp semîn ve semiz olurlar. Galata'dan Freng tâ'ifeleri gelüp mezkûr kaplıbağaları sayd edüp cemî'i emrâz-ı muhtelifeye dâ'-i devâ için tenâvül ederler. Hakkâ ki bin kerre nef'i müşâhede olunmuşdur kim cemî'i zamânda ol bağaların me'kûlâtı eğir köküdür. Ve,

Ma'den-i sâbi: Kâğızhâne'nin şimâlinde Sarıyâr nâmında bir gûne tahmîr olunmuş tîn-i mümessek çıkar. Andan dahi kûze ve kâseler inşâ edüp a'yân [u] eşrâfa hedâyâ götürürler, gâyet makbûldür.

Ma'âdin-i sâmin: Karadeniz boğazları dâhilinde Sarıyâr kasabasında bir asfarûl-levn bir kûh-ı bâla vardır. Tâ zirve-i a'lâsına varınca serâpâ bağ u bâğçedir. Ol cebel-i âlînin cânib-i şarkisinde sâhil-i bahre karîb bir gârda zeheb-i hâlis ma'deni vardır.

Ammâ Üngürüs ve Budukânî ayârından hâlis altunu vardır. Kefere asrından tâ Sultân Ahmed Hân asrına gelince bin yük akçe iltizâm ile emânet bir ma'âdin-i hâs idi. Defterdâr Ekmekcizâde Ahmed Paşa cevheri rakîk olup fâ'idesi şey-i kalîl oldu deyü sedd etdi. Hâlâ mu'attaldır. Ammâ yine taraf-ı sultândan fermân olursa bir a'lâ ma'dendir. Belağan mâ-belağ husûlü mümkindür. Ve,

Ma'den-i tâsi: Göksu nâm hisâr mesîregâhındaki dağlarda bir gûne taşlardan kireç hâsıl olur kim kardan ve pembe ve südden beyâz bir [19a] gûne kireçdir kim rub'-ı meskûnda nazîri yoktur.

Ma'âdin-i âşir: Yine Göksu nâm mesîregâhda ahmer-gûn bir gûne türâb hâsıl olur. Andan dahi gûnâ-gûn bardaklar ve çanaklar ve sifâller îcâd ederler. Ammâ hukemâ kavlince bu hâkin kûzesinden âb-ı sâfi nûş eden renc-i bâsûr-ı demevîden halâs olur, kerrât ile tecrübe olunmuşdur. Ve,

Ma'âdin-i hâdî aşer: fiehr-i Üsküdar'ın dağlarında bir gûne küfeki kayağan taşı hâsıl olur azîm vezni üzere iri parça parça kopar bir acib seng-i hârâdır. Ekseriyyâ mezâristânlar için isti'mâl ederler. Ve,

Ma'âdin-i isnâ aşer: Tophâne kasabası ensesinde Galatasarâyı nâmıyla mevsûf u ma'rûf sarây-ı pâdişâhînin altında Eski «slâmbol nâmıyla muttasîf ma'den-i hadîd oldur kim cemî'i dünyâda Eski «slâmbol demiri deyü meşhûr-ı âfâk olmuşdur. Ammâ kân-i mâ-kânından bir ferdin haberi yoktur. Tâ Fezendo nâm kıralın zamânında Hazret-i Hızır Ayasofya mu'temedi iken anın ilkâsıyla bulunup Ayasofya'nın cemî'i hadîd mühimmâtı ve levâzımâtı Tavukbâzâr'ndaki Dikilitaş'ın bendleri bi'l-cümle mezkûr hadîd-i Eski «slâmbol'dandır. Tâ ki Sultân Bâyezîd-i Velî asrına dek râyegân olup huddâmları hadîd-i hâlis istihrâc ederlerdi.

Sultân Bâyezîd-i Velî bir dervîş-nihâd pâdişâh-ı Ebû's-Selîm olmağıle bu ma'âdine her bâr gelüp âb [u] hevâsından hazz edüp bir kaç kerre çetr-i mülemmâ'lar ile ol câ-yı ma'hûda yatup bir kaç def'a ol mahall-i latîfde Hazret-i Risâlet'i menâmında görüp Hazret-i Risâlet ta'lîmiyle anda bir dâr-ı şifâ ve bir tahsîl-i ulûm için bir medâris inşâ edüp her kim anda bir kerre *bism-i lâh* dedi ise müfessirîn ü muhaddisînden ulu kimesne olup âhir-i kâr sarây-ı hâs olmağıçün huddâmân-ı ulemâ nân-ı hâssa koyup hâlâ bir âsitâne-i sa'âdethâne olaldan berü ile'l-ân ma'âdin-i Eski «slâmbol mu'attal olmasının sebebi oldur.

Ve bu hakîr âlem-i sabâvetimizde Sultân Osmân-ı şehîd asrında Kurşumlu Mahzen ile Topkapusu mâbeyninde Dımeşkîhâne kârhânesi var idi. Ebû'l-feth Mehmed Hân binâsı idi. Sultân Mehmed mezkûr ma'denden hadîd cevherin istihrâc etdirüp bu Dımeşkîhâne'de üstâd-ı şemşîr-kârlara şeyhânî ve

ma'arrâvî ve zivzikî tarzı seyf-i müczimler inşa etdirirdi.

Hattâ Hakîr'in manzûru oldukda Sultân Murâd-ı Râbî'in kılıçbaşı Sağır Usta Dâvûd üstâdî Üstâd Mustafâ mezkûr Dımeşkîhâne'de işlerdi. Kal'a hâricinde sâhil-i bahrde bir kârhâne-i azîm idi. Ba'dehu Sultân «brâhîm cülûsunda Kara Mustafâ Paşa'yı şehîd etdikleri sene Devlet-i Aliyye helc ü melc olmağile Gümrük Emîni Alî Ağa mezkûr Dımeşkîhâne'yi mîrîden alup kat-ender-kat Yahûdî hâneler yapup Dımeşkîhâne'nin ve ma'denin dahi nâm [u] nişânı mün'adim oldu. Ve,

Ma'âdin-i sâlis aşer: Kân-ı insân Belde-i Tayyibe ya'nî kal'a-i Kostantıniyye'dir kim bunda olan âdem deryâsı ve benî âdemin mahbûb [u] ra'nâsı bir diyârda yokdur illâ «slâmbol'da çokdur. Hattâ meşhûrdur, vech-i arzda bin âdem ölür ve bin bir âdem doğup bir âdemden tenâsül bulur derler. Eyle bir sevâd-ı mu'azzam şehri kebîrdur kim şehri «slâmbol içre bin âdem merhûm olsa yine âdem deryâsından omuz omuzu sökmez böyle bir gulgule-i Rûm'dur {anınıçün «slâmbol'a ma'den-i kân-ı insân derler}. Eğer cemî'i âsâr-ı binâları ve imâretlerin birer birer takrîr ü tahrîr etsek bir mücelled kitâb olur. Ammâ mahalli ve münâsebeti geldükde Âl-i Osmân devletinde amâristânını beyân ederiz. Ammâ Kostantîn asrındaki âbâdanlığı sâ'ir kayâsıra ve batâliseler zamânında ma'mûr olmamışdır.

Kostantîn «şpanya'da Rim Papa iken yüz sene mu'ammer kiral olup «slâmbol'a istîlâ etdikden sonra zuhûr-ı tantana-i Kostantîn otuz seneye muntehî olup ba'dehu taht [u] raht [u] bahtı vücûd-ı bî-bahtından tehî olup (---) mahalde gûristânına gömdüler.

Yerine «lyanus nâm bir veled-i pelîdi mesnednişîn oldu. Bu «lyanus re'âyâ-perver olmayup ayş [u] nûş ve fîsk [u] fücûra zâhib olmağile cümle halk kendüden rû-gerdân olup bunun zamânında niçe mülûklar tama'-ı hâma düşüp «slâmbol üzere asker çeküp kimi müstevlî olup kimi bî-feth avdet edüp üç yüz sene bu hâl üzere «slâmbol için ceng [ü] cidâl [19b] ve harb [ü] kîtal olup âhir «skender vefâtı târfîhinden 882 sene sonra Hazret-i Risâlet-penâh vücûda gelüp rû-yı zemîne velvele salup kırk yaşında sâhib-i nübüvvet oldukda ba'de hicreti'n-nebeviyye 17 sene sonra Mekke-i Mükerrime'yi Kureyşler destinden feth edüp zamân-ı sa'âdetlerinde fiâm-ı şerîf dahi feth olundu, be-dest-i Hâlid ibn Velîd ve Esved ibn Mîkdâd ve yetmiş bin Sahâbe-i güzîn-i sâhib-cihâd feth-i fiâm'da mevcûdlar idi.

Mâlik-i Dımeşk, Hırkîl kaysere Arz-ı Mukaddes'de bir câ-yı menâs kalmayup âhir karârı firâra mübeddel olup deryâ-misâl asker ile «slâmbol üzere varup hâh-nâ-hâh devletleri ber-geşte olmuş Yûnâniyân elinden Hırkîl kayser şehri Kostantîn'i alup

müstakil kiral-ı dâll olup bu dahi amâr etmeğe mübâşeret etdi.

Ammâ beri Mekke ve Medîne taraflarında Hazret-i Risâlet-penâh günden güne emr-i Hudâ ile mücâhidün fî-sebîlillâh olup bizzât kendüleri yigirmi sekiz gazâ edüp tokuz gazâda kâfirler ile mukâtele olmuşlardır. Meselâ gazâ-yı Bedr ve gazâ-yı Uhud ve gazâ-yı Handak ve gazâ-yı Benû Ferît [Kurayza] ve gazâ-yı Beni'l-Mustalık ve gazâ-yı Hayber ve gazâ-yı Mekke ve gazâ-yı Huneyn ve gazâ-yı Tâif ve on tokuz gazâda Hazret-i bâ-izzet bile gazâ etdiler. Ammâ harb [ü] kîtal ve ceng [ü] cidâl olmadan düşman itâ'at edüp harâc kabûl etdiler.

Meselâ gazâ-yı Vüddân ve Ebevâh ve Nevât ve el-Asîr ve Benî Selîm ve es-Sevîk ve Gatafân ve Bahrân ve Beni Kaynukâ' ve Hamrû'l-eşedd ve en-Nasîr ve Zâtü'r-Rikâ' ve Bedrû'l-ahîr ve Havkatü'l-cedel ve Benî Lihyân ve Zîkard ve el-Hudeybe ve gazâ-yı Tebûk ve gazâ-yı el-Kazâ sefer olup bâ-sulh gazâlar bunlardır, ammâ sefer-i seriyye oldur kim Mücâhid [ü] Ensârdan biri serdâr-ı zafer-şi'âr olup otuz tokuz kerre ve dahi ziyâde sefer olmuşdur derler. Siğer kitâblarında mastûrdur.

Bu tarz üzere cümle Ashâb-ı güzîn mâl-ı gazâ ile muğtenim olup ümmet-i Resûlullâh yevmen-fe-yevmen mansûr [u] muzaffer oldular. Ve Hazret-i Risâlet-penâh'a kırk yaşında nübüvvet gelüp müddet-i risâletleri 23 sene oldu ve müddet-i ömr-i azîzleri 63 sene olup nübüvvetden sonra Mekke münkirleri ile hüsn-i zindegâne etmek mümkün olmayup emr-i «lâh ile Medîne-i Münevvere'ye hicret edüp on sene Medîne'de mutavattın olup ikinci senede sıyâm farz olup ve kible Kudüs'den Mekke'ye:

1 · E%o†EAA,,†'◇—†

âyeti ile {kible} tahvîl olunup eyyâm-i nübüvvetlerinde otuz bin kerre mu'cizât-ı bâhireleri zâhir olmuşdur. Ve Cibrîl-i Emîn izn-i Hak ile zemîne otuz bin kerre nüzûl edüp Hazret'in şeref-i sohbetleri ile müşerref olmuşdur. Yigirmi yedi bin kerre bizzât Hazret'e bilâ-vâsita buluşup üç bin kerre sâ'ir enbiyâya nüzûl etmişdir. *Vallâhu a'lem.*

Bizzât Hazret-i Risâlet-penâh velvele-âra bir hâtemül-enbiyâ oldu kim rub'-ı meskûnda olan papalara ve kirallara ve kayâsıralara ve batâliselere nâmeler ile elçiler gönderüp Dağıstân kavmi «slâm kabûl etdiler.

Ve Acem ve Belh u Buhârâ ve Horasân kavmi ve Maskov'da Heşdek kavmi ve Leh'de Libka kavmi ve «şpanya'da Mübtecel kavmi cümle Hazret-i Risâlet-penâh'ın yarlığ-ı belîğ-i sa'âdetine itâ'at edüp «slâm kabûl etdiler. «lâ-yevminâ hâzâ anlar kâfiristân diyârlarında mü'min ü müvâhhid müselmânlardır.

1 Kur'ân, Bakara 144; "Arbk yüzünü Mescid-i Harâm semtine çevir."

Ammâ Mısır kavmi ile Kostantîn halkı «slâm kabûl etmeyüp Hazret-i Risâlet-penâh Mısır ve «slâm-bol fethi için ümmetlerine terğîben niçe hadîs-i sahîl[h]ler buyurmuşlardır kim bâlâda münâsebetle tahrîr olunan hadîs-i sahîhin biri *Müslim [ve] Buhârî*'den ve Kitâb-ı *Câmi'ü's-Sağîr*'den yazılmışdır.

Zikrül-ahâdis elletî verade fihâ zıkr Kostantiniyye;

†,«%o†—”E%o††%o%

1 %o . ÖEÖ†«%o,”◊É◊Éİ... È%oÈÿÂ†«9

Bu hadîs-i sahîh an Bişri'l'anevî ve Hâkim'de dahi mastûrdur. Ve Kostantîn[iyye] hakkında niçe hadîsler dahi vardır. Bu hadîs-i şerifleri cümle Sahâbe-i kirâm Hazret'den istimâ' edince;

"Âh fâtih-i Kostantiniyye ben olaydım" deyü cümle kibâr-ı Ashâb-ı güzîn tama'a düşüp âmâde olurlardı. *El-abdü yüdebbiru vallâhu yukaddiru*,² tâ ki evsâf-ı Kostantîn ile cemî'i Ashâb-ı kibârın gûşları pür oldu. Âhirü'l-emr [20a]

Rihlet-i Resûl-i Hudâ be-civâr-ı Celle ve Alâ altmış üç yaşında mâh-ı Rebi'ülevvel'in on ikinci gece isneyn gecesî vakı' olup Medîne-i Münevverede medfûndur. Andan mesned-nişîn-i hilâfet Hazret-i Ebâbekir, andan Hazret-i Ömer, andan Hazret-i Osmân andan Hazret-i Alî, andan Hazret-i «mâm Hasan hüsn-i rızâları ile hilâfeti ferâğat etdi. Andan «mâm Hüseyin eş-şehîd be-dest-i Yezîd ibn Mu'âviye. Andan hilâfet Âl-i Emeviyyûn'dan halîfe-i rû-yı zemîn Mu'âviye oldu.

{Sekizinci fasıl}

«btidâ gazâ-yı Kostantiniyye be-hilâfet-i Mu'âviye

Hicret-i nebeviyye-i Resûl-i Kibriyâ'nın kırk üçüncü senesinde Hazret-i Mu'âviye emîrül'mü'minîn iken rû-yı zemîne velvele-ârâ bir pâdişâh-ı re'y-ârâ olup zamân-ı hükûmetinde Mesleme bin Abdümelik'i serdâr-ı mu'azzam edüp fiâm-ı cennet-meşâm askerinden yüz bin asker verüp iki yüz pâre kadirga sefâyin ve iki yüz pâre sâ'ir mühimmât [u] levâzımât, me'kûlât, meşrûbât merâkibleri içre mahsûb u ma'dûd cüyûş-ı muvahhidîni mezkûr merâkiblere leb-ber-leb edüp fiâm-ı Tarabulus limanından mütevekkilen alallâh deyüp cümle fellâhân [u] mellâhân keştîbânların re'y [ü] tedbîrleri ile cezîre-i Malta ki ol zamânda Rodos idi, derhâl {cânib-i} berre asker döküp amân vermeyüp feth edüp

içine asker koyup fethi müjdesin Mu'âviye'ye bir keştî ile gönderdiler.

Andan cezîre-i «stanköy ve cezîre-i Sakız'ı ve cezîre-i Midilli'yi ve cezîre-i «limye'yi ve cezîre-i Bozca'yı bir günde feth edüp müjde haberleri yine halîfeye gidüp Kostantiniyye fethine müteveccih olup Boğaz'dan içeri dörd yüz pâre keştî ile girüp kal'a-i Kostantîn altında lenger-endâht olup kal'ayı muhâsaraya şürû' edüp deryâdan cümle keştîler Akdeniz ve Karadeniz cânibler[in]den sefâyinler ile gelen zahîreleri ahz edüp asker-i «slâm ganâyimle muğtenim, küffâr-ı mahsûr kaht [u] galâ ile vücûdları mün'adim olup kal'adan küffâr "amân el-amân" deyüp her sene birer kadirga yükü mâl-ı hârac vermek üzere sulh edüp Hırkîl kıral-ı dâllin veled-i nâ-pâkin pâk etmek için serdâr-ı zafer-şi'âr rehin alup niçe kerre yüz bin gurusluk mâl-ı hazâyin alup mesrûr [u] şâdân Arabistân ellerine avdet edüp sâlimîn ü gânimîn fiâm'a dâhil oldular.

Muhâsara-i sâni: Kal'a-i Kostantiniyye Hicret-i Fahr-i âlem'in elli ikinci senesinde alemdâr-ı Resûl-ullâh olan Ebâ Eyyûb-ı Ensârî *aleyhi rahmeti'l-Bârî* hazretleri ve Hazret-i Abdullâh ibn Abbâs ve Abdullâh bin Zeyd hazretleri ve niçe bin Sahâbe-i kirâm ile elli bin şecî' ü dilîr asker-i «slâm iki yüz pâre zevraka süvâr olup Mesleme hazretleri dahi akîb-i askerden imdâdâ gelüp cümle asker eyyâm-ı muvâfık ile yine Rodos'a varup anda muhâfazada olan asâkir-i «slâm'a zahîre ve imdâd koyup «slâmbol'un Yedikulle tarafında keştîleri limana koyup cânib-i berden kal'ayı muhâsaraya meşgûl olup yine keştîler cânib-i erba'ayı nehb ü gâret ederek harâb [ü] yebâb edüp asker-i «slâm ganîmet ederlerdi. Altı ay bu minvâl üzere subh [u] şâm fiâm-ı cennet-meşâm askeri küffâr-ı bedgirdâr [u] murdâr ile ceng-i kavî eyleyüp hikmet-i Hudâ cümle cüyûş-ı muvahhidîn gülbâng-i Muhammedî'ye rehâ buldurup yürüyüş ederken serdâr-ı zafer-şi'âr olan Ebâ Eyyûb-ı Ensârî hazretleri zemberek sehm-i kazâsına uğrayup şehîd oldu. Ammâ kavli-i sahîh maraz-ı ishâlden merhûm oldu.

Rivâyet-i âhar, çünkim altı ay muhâsarada kal'a feth olmayup şiddet-i şitâlar dahi gelüp Akdeniz'in telattumun cümle mellâhân [u] keştîbânlar bilüp askere haber etdiler. Asker içre bir güft [u] gû olup kal'a fethinden ferâğat edelim, sene-i sâbık üzere ma'a'z-ziyâde hârac alalım deyü asker-i «slâm müşâvere edüp bu re'y [ü] tedbîr üzere Hırkîl kırala elçi gönderüp anlar dahi harâcı kabûl etdiler.

Andan ba'zı Sahâbe-i kirâm bâri gelmiş iken kal'aya girüp Ayasofya'da iki rek'at namâz kıralım deyü kıraldan izin alup ve harâcların alup cengden ferâğat etdiler. Ve Mesleme ve Ebâ Eyyûb-ı Ensârî bin mikdârı pür-silâh âdemleri ile zîr-i kal'aya gelüp kâfirden rehin almadan kal'aya bî-bâk [u] bî-pervâ dâhil olup doğru [20b] Ayasofya deyrine varup ikişer rek'at salât-ı hâcet kılup;

¹ Hadîs: Ahmed ibn Hanbel, 4, 335; "Resulullah (s.a.v) flöyle buyurmuftur: Kostantiniyye («stanbul) mutlaka feth olunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onun askeri ne güzel askerdir."

² "Kul tedbir al'r, Allah takdir eder."

"lâhî ma'bedgâh-ı «slâm eyle" deyü hayr du'âlar edüp deyr-i azîmin cânib-i erba'asın seyr [ü] temâşâ ederken papas ve kıssîslerin tahrîkiyle fırsat ganîmetdir, bunlar serdâr-ı Muhammedî'dir, hemân amân vermeyüp bunları kıralım deyüp cümle küffâr yek-dil [ü] yek-cihet olup asker-i «slâm'a hâb-ı hargûş verüp ziyâfetler ederek şehri Kostantînimizi seyr [ü] temâşâ edün diyerek askeri Âhûrkapu'ya der-kenâr olmuş kadirkalardan ba'îd Edirnekapusu tarafına götürürken cânib-i erba'adan niçe bin küffâr-ı hâksâr ümmet-i Muhammed üzre hücum etdiklerinde derhâl cümle asker-i Urbân tîğ uryân edüp şehri Kostantîn içre bir ceng-i azîm edüp tarfetül'-ayn içre Tekfur-ı bî-nûrun cünd-i murdârı dendân-ı tîğdan ve rumh-ı sinândan geçdiler. Ammâ asker-i «slâm deryâda katremisâl azacık asker yine böyle iken üç sâ'at-i nücumî bin mikdârı muvahhidîn şehir içre ceng-i Alî ederlerken dam u bâmlardan ve baca ve revzen ve şâhnişinlerden muğ-pîçe ve avretler asker-i «slâmı zebûn edüp âhir ceng-i germâ-germ ile Eğrikapu nâm mahalle gelüp bâbı kal' edüp ve bevvâbân [u] nigâh-bânların bi'l-cümle katl edüp Ebâ Eyyûb Eğrikapu'dan çıkarken anda taş ile mecrûh olup ol mahalde zahîr zahmetine dahi mübtelâ idi, ol bahâne ile günden güne ishâli müştâd olup şehîd olduğun kal'ada mahsûr olan küffârlar Ebâ Eyyûb'un şehâdetin istimâ' edüp;

"Ey garîb müslim abdullâhlar hemân {cümleliz} sağ iken kalkın yohsa sizi İsâ uğruna cümle kırıp ölen serdârınızı bulup âteşe yakarız" deyü haber gönderdiler. Asker-i «slâm dahi "Siz serdârımızın ölüsün âteşe yakarsanız biz sizin esîrlerinizden yüz bin üsârâları ve sene-i sâbıkda halîfemiz yanında rehin olan kıralzâdeniz âteşe göyündürürüz" deyü haber gönderdiler.

Anlara bu haber vâsıl olunca ahd-i emânları üzre mâl-ı hazâyinlerin ve halîfeye ve serdârlara belağın mâ-belağ hedâyâların verüp asker-i «slâm Ebâ Eyyûb-ı Ensârî hazretlerin Eğrikapu kurbünde bir mîşe-zâr içre bir seng-i hârâ üzre mestûr târhiyle defn etdiler.

Andan cümle guzât-ı müslimîn bî-feth mâl-ı hazâyin ile Yedikulle'den keştilere süvâr olup muvâfık eyyâm ile Kızıl Adalar'a lenger-endâz olup ol şeb asâkir-i «slâm hâb-ı râhatda yaturken «slâmbol tekrurunun bir oğlu iki yüz pâre gemi ile vakt-i seherde ale'l-gafle şebhûn edüp ceng-i azîm içinde bi-emr-i Hayy-ı Kadîr cümle küffâr-ı hîlekar münhedim olup yetmiş pâre gemileri ile on bin küffârları giriftâr-ı bend-i hicrân olup bizzât serdâr olan kıral-ı dâllin veled-i pelîd-i nâpâki esîr olup sekiz bin küffâr dahi cânın dâr-ı cahîme salup cümle guzât mansûr [u] muzaffer ve şâd [u] handân azm-i Arabistân deyüp bâdbânların küşâde edüp giderken «slâmbol Silivrisin ve kal'a-i Florunya ve kal'a-i Kumburgos'ı ve niçe kurâ ve kasabâtları nehb ü gâret ederek fiâm Tarabulusu'na, andan fiâm'a dâhil oldular.

Muhâsara-i sâlis-i kal'a-i Kostantîn: Hicret'in toksan ikinci senesinde yine Benî Ümeyye halîfelerinden Süleymân bin Abdullâh [Abdülmelik] fermânıyla kız karındaşı oğlu Ömer ibn Abdül'azîz hazretleri karadan seksen yedi bin asker ile «slâmbol'u muhâsara edüp kara câniblerin ve Galata tarafların yakup yıkup bu kadar mâl-ı ganâyim alup bilâ-feth avdet edüp Boğazhisâr'dan yine karşı Anadolu câniblerine ubûr edüp Sinop kal'asın muhâsara edüp andan sulh ile mâl-i firâvân alup andan Kastamonu'yu muhâsara edüp *min indillâh* anın dahi fethi müyesser olmayup fiâm'a geldiler.

Muhâsara-i râbi'-i Mahmiyye-i Kostantniyye: Yine Âl-i Emeviyyûn'dan mezbûr Süleymân bin Abdullâh yine kızkarındaşı oğlu Ömer ibn Abdül'azîz hazretlerini serdâr-ı mu'azzam edüp Hicret'in toksan yedi yılında yüz yigirmi bin askerle karadan seksen bin asker ile üç yüz pâre gemi deryâdan «slâmbol üzre sefer edüp ol sene Bursa nevâhîlerinde Aydıncık nâmında Belkîs Ana şehrinde kışlayup evvelbahârda «slâmbol'u muhâsara edüp tarafeyne azîm kaht [u] galâ olup [21a] derûn-ı kal'ada olan küffâr derûnundan çıkan necâsetlerin yedi. Taşrada guzât-ı müslimîn ot otlayup Kâğızhâne çayırın kuru bayır edüp âhir bî-feth avdet edüp fiâm'a geldiler.

Muhâsara-i hâmis-i sûr-ı Kostantniyye: Ba'de hicreti'n-nebeviyye bi'z-zâ[t] Ömer ibn Abdül'azîz hazretleri sene 100 târihinde halîfe-i fiâm iken yüz bin asker ile berren ve bahren «slâmbol'a gelüp Karadeniz Boğazı'ndan Galata cânibine ubûr edüp Galata kal'asın amân vermeyüp feth edüp Galata burnunda Kurşumlu Mahzen nâm câmi'i binâ etdi. Ve Galata içre Arab câmi'i nâmıyla ma'rûf olan câmi'i binâ etdüğüçün Arab Câmi'i derler, kıblesi gâyet düstürdür.

Ve Galata kal'asının ensesinde evc-i âsumâna ser çekmiş bir kulle-i serâmed binâ edüp ismini Medînetü'l-kahr kodı. «slâmbol tekuruyla bilâhire ol ahd üzre sulh etdi kim «slâmbol'un Eğrikapusu ve Edirnekapusu ve Sultân Selîm dağından Zeyrekbaşı dağına andan Unkapanı'na, andan tâ Ebâ Eyyûb-ı Ensârîkapusu'na varınca ümmet-i Muhammed girüp sâkin olalar. Ve Aşağı Mustafâ Paşa çârsûsunda Gül Câmi'i binâ edüp Sirkeci tekyesini mahkeme-i şer'-i mübîn edüp bir mahalle dahi Yedikulle kurbünde Kocamustafâpaşa yaylasına koyup bu ahd [ü] mîsâk üzre tekur-ı bî-nûr sulhu kabûl edüp beher sene ellîşer bin altun harâc vermeğe ta'ahhüd edüp bu şart üzre akd-i sulh olup ber-vech-i pîşin üç yıllık harâcı alup Ömer ibn Abdül'azîz bir sene Galata'da meştâ edüp muhafazada kalan ümmet-i Muhammed'lerin cem'i ma'ûnetlerin görüp Süleymân bin Abdülmelik'i Galata kal'asında serdâr birağup Mesleme'yi kendüye başvezîr edüp tekfurdan üç yüz pâre gemi imdâd alup kendü gemileri ile cümle beş yüz pâre gemi ile cânib-i Arabistân'a giderken Boğaz'dan taşra Akdeniz

sâhilinde Kazdağı nâm mahallere vardıkda meğer <şpanya küffârından <slâmbol tekuruna üç yüz pâre gemi imdâda giderken bunlara Kazdağı nâm mahalde râst gelüp ceng-i azîm edüp küffâr mağlûp olacak mahalde gerü <slâmbol tekurundan dahi yüz pâre gemi imdâd yetişüp asker-i <slâm iki kat dinc-â-dinc küffârın ortasında kalup bir neberd-i azîm olup semâda cümle kerrûbiyânlar reşk etdiler.

Âhirü'l-emr küffâr yine mağlûp olmak sadedinde iken eyyâm muhâlif olup cümle ehl-i <slâm ve cümle küffâr-ı sâhib-esnâm keştîleri ile karaya düşünce azamet-i Hudâ Arab'ın mahâret-i azîmi karada olmağile ol gece kurâ ve kasabâtları nehb ü gâret edüp üç bin mikdârı at ve katır ve hımâr bulup subh-ı sâdik oldukda gemilerden karaya düşmüş, pâymâl-i rimâl olmuş ac u zâc olup şaşmış, küffâr-ı hâksâr içre aç kurd gibi Arab hayyâlleri girüp yedi sâ'atde yigirmi üç bin kâfiri pây-beste ve dil-haste edüp esîr etdiler. Ve gark olan gemilerinden ol kadar mâl-ı hazâyinler aldılar kim hisâbın muhtesib-i Bârî bilir.

Ve dendân-ı tîğdan geçen küffâr-ı hâksârın hâlâ küştelerinin üstühânları püşte püşte olup yatırlar. Hâlâ Ömer Kırdığı Yurdu {derler. Meşhûr-ı âfâk bir vâdîdir}.

Ve {anda} kâmil üç gün üç gece ol mahalde ceng-i sultânî olup yine <slâmbol tekurunun ammisi oğlu Mihayil-i la'în ve yetmiş kapudan boybeğleri ve kâfir segleri ve <şpanya'dan imdâda gelen Firendize nâm kıralzâde üç yüz pâre geminin üç yüz kapudanyla esîr olup bakıyetü's-seyfi leb-i deryâya varınca kova kıra esîr edüp iki yüz pâre gemileri sağ bulunup iki yüzü pâre pâre ve gark-ı âb olup asker-i <slâm gemilerinden dahi yüz elli pâre gemi pârelenüp ve gark-ı deryâ olup yigirmi gün sâhil-i bahrde asker-i <slâm gemileri ta'mîr ü termîm edüp kendü keştîleri ile ganîmet olan kâfir gemileri ile cümle yedi yüz pâre gemiye mâlik olup ve yigirmi üç bin esîr peydâ edüp sâ'ir helâk olan gemilerin cümle mühimmât [ü] levâzımâtların sağ gemilere leb-ber-leb edüp sâlimîn ü gânimîn Sayda kal'asına bu kadar mâl-ı ganâyimle vâsıl olup cümle fiâm askeri ihtiyâcdan berî oldular. Bu gazâ-yı ekber bir târîhde olmamışdır.

Ba'dehu Ömer ibn Abdül'azîz fiâm'a geldükde üç yıldan sonra <slâmbol'da serdâr nasb etdüğü Süleymân bin Abdülmelik'i fiâm'a getirüp yerine Ebü'l-Âl serdâr olup Galata'da Hırkîl ile hüsn-i ülfet edemeyüp küffâr ile mâbeynlerinde hayli ihtilâl oldu. Ömer ibn Abdül'azîz'e arz eylediler. *Âhirü'l-emr. [21b]*

Muhâsara-i sâdis-i Kostantniyye: Hicret-i Habîb-i Hudâ'nın yüz altmış senesinde Mervân ibn el-Hakem yüz elli bin cünûd-ı müslimîn ile ve bin pâre merâkibler ile <slâmbol'u muhâsara edüp altı ayda kuvvet-i bâzû ile Hırkîl oğlu Sundura nâm kıralın destinden bâ-sulh feth edüp mukaddemâ muhâfazada kalan ümmet-i Muhammed'e takviyet için Cübbealîkapusu'ndan içeri üç mahalle âdem ve bir

câmi' inşâ ve bir kadı-yı sâhib-i münşâ koyup beher sene küffâr beş yüz bin Tâkyânûsî altun vermeğe ta'ahhüd edüp Mervân ibn el-Hakem fiâm'a avdet eyledi.

Muhâsara-i sâbi-i Kostantniyye: Mervân'ın sulhundan yetmiş dörd sene ubûr edüp hicret-i nebeviyye'nin iki yüz otuz tokuzunda hulefâ-yı Benî Abbâs'dan Yahyâ bin Alî halîfe iken elli bin âdem ile Malatıyye'yi feth edüp andan <slâmbol'a gelüp kal'asına aslâ bakmayup cânib-i erba'asın nehb [ü] gâret edüp yigirmi bin küffârı dendân-ı tîğ-ı bildirîğdan geçürüp vilâyet-i Harrân'a geldi.

Muhâsara-i sâmin-i Belde-i Kostantniyye: Yahyâ ibn Alî muhâsarasından on altı sene mürûr edince Yahyâ merhûm olup Hicret'in iki yüz elli beşinde <slâmbol tekuru Hırkîl mürd olup <lyana nâm oğlu <slâmbol kıralı iken Bağdâd-ı behişt-âbâd'dan Hârûnu'r-Reşîd yüz elli bin asker ile <slâmbol'u muhâsara edüp âhir bilâ-feth avdet müşkildir deyü sulha terğib edüp <slâmbol içre kıraldan bir sığır derisi yer isteyüp <lya[na] Kıral ricâsın kabûl edüp Hârûnu'r-Reşîd sığır derisini incecik dildirüp mukaddemâ Ömer ibn Abdül'azîz asrında Kocamustafâpaşa semtinde kalan bir mahalle Sahâbe-i kirâmın cânib-i erba'asına {mezkûr sığır derisi dilimi cirminde} metânet üzre bir kal'a-i kavî inşâ edüp içine dahi asker ve me'kûlât [ü] meşrûbâtların koyup beher sene elli bin filori harâc ve on yıllık pîşîn harâc alup bu yüzden akd-i sulh edüp Hârûnu'r-Reşîd Bağdâd'[a] müteveccih oldu.

Vakâyi'ât-ı azîme ve âlâm-ı şedâyid-i gamîmeyi beyân eder: Ol zamân kim Ömer ibn Abdül'azîz asrında Galata kal'ası ve <slâmbol'un nısfı bâ-sulh feth olup Sahâbe-i güzînden ve Erbâb-ı Soffa ve Muhâcirîn [ü] Ensârdan ve Tebe'-i tâbi'în-i müctehidînden Mesleme hazretleri ile yigirmi bin mikdârı âdem kalup bi-emrillâhi Ta'âlâ evlâd-ı evlâdları ol kadar tenâsül bulup mu'ammer oldular kim Kostantîn keferesine galebe eder oldular. Hârûnu'r-Reşîd muhâsarasına gelince bu Ashâb-ı güzînin {<slâmbol içre} devletleri yüz elli beş sene oldu. Âhir Hârûnu'r-Reşîd ba'de'l-muhâsara Bağdâd'a varup sâkin olunca beri tarafda <slâmbol kıral-ı dâlli cemî'i bitrîk ve kıssîs ruhbânların bir yere cem' edüp {eydir}:

"fiehrimiz içre kırk elli bin Arab askeri tenâsül bulup gündün güne ziyâde olup hadlerinden hâric evza' [u] etvâr etmeğe başladılar. Ve onların bunda sâkin olmaları sebebiyle bir kaç kerre muhâsara çeküp bu kadar mâl-ı hazâyinden ayrıldığımızdan mâ'adâ her bâr bir alay ârsız, cebbâr kavmin zulm [ü] te'addîlerinden bu şehir içre huzûr edemez olduk. Bunlara bir tedârük görmek gereksiz" deyü <lyana Kıral fermân edince ba'zı mest [ü] medhûş-ı bâde-nûş kefereler ve fecereler şarâb-ı bî-hicâb kıvâmıyla,

"Hemân cümle Arab kavmin bir gecede kırup ellerinden halâs olup şehrimiz emîn olur" dediler.

Ba'zı âkıbet-endîş munsıf kefercekler; "Gerçi biz bunları bunda kırarız ammâ anlar dahi Haleb ve fiâm'da rehin olan kıralzâdelerimiz ve bu kadar yüz bin üsârâlarımız kırarlar" deyü cevâb edince yine ba'zı melâ'în,

"Bire Arab kavmi içre tefrika girüp Halife Osmân'ı şehîd etdiler. Ve Alî ile Â'îşe anaları nehr-i Furâd kenârında Ca'ber kal'ası dibinde ceng-i azîm edüp tarafeynden yigirmi bin âdemleri şehîd oldu. Ve yakın zamânda Muhammed'in kızı oğlu «mâm Hüseyin'i Kerbelâ'da Yezîd kırk elli bin âdem ile su-suzlukdan ve açlıktan ba'zısın kılıç ile kırıp şehîd etdiler. Hâlâ onların içine tefrika düşüp bu gûne fetretler vâkı' olup onların bugün de başların kaşımağa dermânları yokdur. Hemân fırsat ganîmetdir Kostantiniyye'miz içre olan Arab-ı Urbân'ı kırıp âsûde-hâl olalım" deyü bir alay müşrikin bu sû'-i tedbîri hüsn-i tedbîr görüp hicretin iki yüz elli altısında niçe kerre yüz bin küffâr-ı hâksâr ale'l-gafle gulû-yı âm edüp herkes halvethânesinde tâ'at [u] ibâdâta meşgûl iken «slâmbol ve Galata'da olan ümmet-i Muhammed [22a] içre bir gurûv [ü] feryâd-ı Allâh Allâh kopup herkes ahâlî-i mahallesiyile bir yere cem' olup ceng-i azîm edüp küffârı kırıp şehîd olurlardı.

Âhir gulû-yı âmma muhâlefet kuvvet-i hatâdandır, deyü herkes «slâmbol içre akrabâ ve ta'allukâtı ile fırka fırka ceng ederek pârekende ve perîşân olup bir fırkası Emînönü'ne gelüp Arz-ı Mukaddes türâbına düşüp Üsküdar'a geçmek sadedinde iken bir alay küffâr-ı dûzah-karâr bu ibâdullâhı cümle şehîd edüp hâk-i mezelletde rimâl-i türâb üzre bıraktılar. Hâlâ ol kân-ı şühedâya fiehîdkapusu derler.

Ve niçe bin ibâdullâhı Cübbealîkapusu kurbünde kırıp şehîd edüp cesed-i latîfleri hâk-âlûd olup âsûde oldular. Ve bir fırkası dahi Yedikulle kurbünd[e] Kocamustafâpaşa mahallinde Hârûnu'r-Reşîd'in bir sığır postu dilimi cirminde binâ etdüğü kal'a içre ümmet-i Muhammed mahsûr olup üç gün üç gece neberd-i azîm edüp âhir-i kâr bunlar dahi cümle hürr-i şehîd oldular. Ve ibâdullâhın niçe bini «slâmbol içre ba'zı câ-yı menâs zann etdikleri yere giderken küffâr-ı bed-girdâr bunları buldukları yerde şehîd etdiler.

Hâlâ «slâmbol içre Sarrâchâne kurbünde ve Ke-segen Dede kurbünde ve Kahriyye ve Fethiyye râhları üzre ve fiehzâde câmi'i haremî içre ve Zeyrekbaşı semtinde ve Unkapanı cenbinde ve ekseriyyâ yeniçeriyânın yeni odaları içinde ba'zı mezârlar vardır kim her köşede parmaklık çevrilmiş merkadler vardır ve ba'zı köşelerde sedler üzre mezârlar vardır, cümlesi anlar ol asırda şehîd olan Sahâbe-i kirâm ve evlâd-ı zevî'l-ihtirâm ve ehl [ü] iyâlleridir kim anlardan bir cân halâs olmamıştır.

Ammâ Galata'da olan ümmet-i Muhammed cümle yigirmi üç bin bahâdır-ı nâmdâr asker idi. Var kuvveti bâzûya getirüp yedi gün yedi gece ceng-i

Muhammed-i Arabî edüp yedi kerre küffâr üzre galebeler edüp şebhûnlar edüp âhir serdârları olan Muhammed Zü'l-hayâl bir sâhib-i şecî' nâmdâr serdâr iken şehîd olup cümle guzâtın perr ü bâlleri şikest olup bir yerden dahi imdâd gelmemek ile yedi gün dahi cenge tâkat getirüp sekizinci gün küffâr Galata kal'asının câ-be-câ münhedim olan yerlerinden yürüyüşler edüp cümle ibâdullâhı şehd-i şehâdet ile şehîd etdiler.

Bu ceng-i azîmde gerçi yigirmi üç bin âdem câm-ı şehâdeti nûş etdiler, ammâ yedi gün yedi gecede yüz binden mütecâviz küffâr-ı dûzah-karâr dendân-ı tîğdan ve rumh-ı sinândan geçdiğinden mâ'adâ Galata cenginde bizzât kıralları olan «lyana nâm mel'ûn kırk vezîriyle ve anası Aliya ile ve yedi yüz tabl [u] nâkûs beğleri ve cehennem segleri ile cümle katl olup şehri Kostantîn bî-kıral kalup her taraftan birer kıral hurûc edüp «slâmbol içre kırallık için bir fetret [ve] isyân [u] tuğyân olup cümle küffâr birbirlerine eyle kılıç urdular kim yedi günde yüz yetmiş bin küffâr-ı cân-ber cehenneme gittikleri kendi tevârihlerinde mastûrdur kim "Ervâh-ı Arab bizi kırdı" derler. Meşhûr [u] mahrûrdur.

Bu ceng esnâsında Kayser Hırkîl'in kızı evlâdlarından Grando Mihâl, Frengistân'dan gelmiş idi. Anı kıral etdikleri gün **hikmet-i Hudâ** «mâm Hüseyin evlâdlarından Seyyid Baba Ca'fer Sultân ve Veys el-Karanî hazretlerinin hulefâlarından fieyh Maksûd hazretleri üç yüz fukarâsıyla ve üç yüz tevâbi'yle Baba Ca'fer Sultân, Hârûnu'r-Reşîd tarafından elçilik ile «slâmbol'a dâhil olup yeni kıral olan Grando Mihâl'e buluşup nâmelerin verüp cevâbnâme kırılın mefhûmu olup Baba Ca'fer Sultân'a ve fieyh Maksûd Sultân'a hadden efzûn i'zâz [ü] ikrâm edüp bir sarây-ı âlî tathîr etdirüp anda meks ederler. fieyh Maksûd görse kim «slâmbol içre niçe bin şühedâ yedi gündün berü ter ü tâze pâymâl-i rimâl olup yatırlar. Ahvâl-i cidâlin haber-i sıhhatin alup derhâl kıralla gelüp bir hayli kelimât edüp kıral fieyh Maksûd'un maksûd [u] merâmı zamîrinden anlayup,

"Cümle şühedâlarımızı âyîninüz üzre defn edün" deyü izin verüp fieyh Maksûd maksûd [u] murâdına erüp derhâl kendünün üç yüz fukarâsı ve üç yüz Baba Ca'fer Sultân tevâbi'yle kazma ve çapalar peydâ edüp «slâmbol içre ne kadar bin şehîdler var ise cümlesin şehîd oldukları mekânlarda defn eder. Ve Kocamustafâpaşa mahallinde üç bin Sahâbeyi defn eder.

Ve niçe bin mevtâları kayıklar ile «slâmbol'un şimâlî cânibinde [22b] medfen-i kadîm olan Tershâne ardı demek ile ma'rûf cebbâne-i kadîmde kehf-i azîmler ve tâk-ı kadîmler içre Ömer ibn Abdül'azîz hazretleri asırdan berü niçe bin sahâbe-i kirâm «slâmbol ve Galata'dan cümle ol mezâristânda medfûnlar idi. fieyh Maksûd dahi kayıklarla cümle şühedâyı bu garâfe-i kadîmde defn edüp fieyh Maksûd

cümle mevtâyı maksûdlarına vâsıl edüp fieyh Maksûd bu mezâristânın içinde bir azîm seng-i hârâ üzre celif hat ile mübârek dest-i hatları olmak üzre râyegân u ayân bir manzûm hattır kim böyle tahrîr olunmuşdur. Beyt:

*Bunlar anlardır ki gelüp gittiler
Gelüben işbu fenâda nitdiler*

*Geldiler ve gittiler ve yetdiler
Âkıbet dâr-ı bekâya gittiler.*

Bu gûne meşhûr-ı âfâk bir hatt-ı garîbdir kim Rûm ve Arab ve Acem'den niçe bin seyyâh-ı âlem gelüp bu cebbâne-i kadîmi ziyâret edüp bu hat için ba'zı ârifân cifrdır derler, ba'zılar rumûz [u] künûzdur deyü ol mahalde olan şeddâdî binâlara Ferhâdî külünkler urup defîne çıkarmak kaydında olup helâk olanlar dahi anda medfûndur. Ammâ ba'zı sulehâ-yı ümmetden kimesneler leyle-i cum'ada pâ-bürehne olup sûre-i Tekâsür tilâvet ederek gelüp ziyâret ederler. Zîrâ bu mahalde Sahâbe-i kirâmdan ve şühedâ-yı izâmdan niçe bin Muhâcirîn [u] Ensârdan kimesneler medfûndur. Ve beyne'l-ulemâ efvâh-ı nâsda şâyi'dir kim,

"Bu <slâmbol'un şimâl cânibinde Halîc-aşırı olan mezâristânda bir deliğinden bin bir Muhammed isimli kâse-i ser çıka" deyü meşhûr-ı âfâkdır. Zîrâ bu cebbâne üzre niçe bin kerre leyle-i kadirlerde nûr yağduğın niçe bin sulehâ-yı ümmetden kimesneler müşâhede etmişlerdir kim ol mahalli ziyâret etmeden hâlî olmamak gerekdir.

Netîce-i kelâm, fieyh Maksûd hazretleri yedi günde <slâmbol içre cemî'i şühedâyı defn edüp hikmet-i Hudâ Hârûnu'r-Reşîd tarafından elçilik ile gelen Seyyid Baba Ca'fer Sultân gazûb u dilâzâr er olmağile Kırıl Grando Mihâl ile hüsn-i ülfet etmeyüp mesmûmen şehîd olup Baba Ca'fer kırıla şetm etdüğiyçün kırıl âzürde-dil olmağile fieyh Maksûd'a fermân edüp Baba Ca'fer'i kâfirlerin mahpûshânesi olan yere defn etdirdi kim cemî'i mücrim, mahpûs, kâtil, medyûn küffârlar Baba Ca'fer'e şetm edeler. <lâ-hâze'l-ân Zindân kulesi içinde Seyyid Baba Ca'fer Sultân medfûndur. Ammâ hamd-i Hudâ <slâmbol'un fethi müyesser olup yine zindân-ı medyûn olup ziyâretgâh olmuşdur. Ve bend-i zindândan halâs olanlar tasadduk nezerâtlar verüp kâfirlerin bed-du'alarına karşılık cümle halâs olanlar hayr du'â ederler bir ziyâretgâhdır.

Ba'dehu fieyh Maksûd'un hüsn-i hulkundan ve hulvü'l-kelâmından ve dînleri uğuruna şühedâların defn etdi deyü şeyhden {kral} haz edüp Baba Ca'fer ile gelen nâmelerin cevâbının me'âl-i muhassılın kendü nâmelerine tahrîr edüp niçe bin Tâkyânûsî eşrefî ile mu'azzez ü mükerrrem fieyh Maksûd'u Bağdâd'da Hârûnu'r-Reşîd'e irsâl eyledi.

Muhâsara-i tasi'-i Makedonya-yı Kostantiniyye: Bâlâda tahrîr olunan hâdise-i kübrâ[dan] bir sene ubür

edüp üçüncü senesinde yine Hârûnu'r-Reşîd hûn-ı Ashâb-ı güzîni Rûm kâfirlerinden taleb etmek için yer götürmez deryâ-misâl asker ile Bağdâd-ı dâd-âbâddan hurûc edüp kat'-ı menâzil ederek kal'a-i Malatıyye'ye gelüp Ca'fer Gâzî kim Seyyid Battâl'dır, Hârûnu'r-Reşîd anı yüz yetmiş bin cüyûş-ı muvahhidîn ile Kostantiniyye üzre talî'a-ı asker edüp Battâl Gâzî Rûm'a gitmede. Hârûnu'r-Reşîd dahi akîb-i askere kafâdâr dündâr olup menâzil kat' ederek <slâmbol'un boğazın alup gelen gemileri ahz [ü] kabz edüp cümle asker ile karşı <slâmbol tarafına geçüp cânib-i erba'ayı nehb [ü] gâret ederek <slâmbol'u muhâsara edüp mahsûr olan küffâra zâd [ü] zevâd(a) gelmemek ile cümlesi cû'undan amân ile taşra çıkınca Hârûn küffâra aslâ amân vermeyüp Seyyid Battâl Gâzî bunlara bir kılıç urmuşdur kim yine küffârın tevârihleri üzre üç kerre yüz bin küffâr seyfi âteş-tâbdan geçdi ve yetmiş bin esîr nüfûs-ı müte'addid cân kayd [ü] bend olup guzât-ı müslimîn ol kadar mâl [u] menâl ile muğtenim olup götürmede âciz olup âhir bin pâre gemiye bu kadar mâl-ı hazâyini mâl-â-mâl edüp Haleb <skenderûnu'na gönderdiler. Ol mahalde Tekur Yağfûr-ı bî-nûr kırıl-ı dâll idi, dest-ber-kafâ la'în esîr olup der-akab emîrû'l-mü'minîn önüne getirüp ol ân halife amân vermeyüp kırıl-ı Ayasofya çanlığına berdâr [23a] etdiler. Ve cümle asâkir-i <slâm mâl-ı ganâyimle diyâr-ı Bağdâd'a gittiler.

Ba'dehu şehri Kostantîn yedi sene mu'attal yatup âhir salb olunan Yağfûr kırılın bir küçük veled-i nâ-pâki tâ'ife-i Freng-i pür-reng ile iştirâk-i sevî üzre şehri Kostantîn'i zabt edüp ismine Kanator Kırıl derlerdi, kendüsi <slâmbol'a müstevlî oldu. Ciniviz Frengi Galata'nın nısfına mâlik oldu. Ve <şpanya nısfına kırıl olup devletleri gündün güne nizâm [u] intizâm bulup Ciniviz küffârı Karadeniz sâhilinden tâ cezîre-i Kırım'a ve kal'a-i Azağ'a varınca bin yedi yüz pâre kal'aya mâlik olup Galata'yı taht edindi.

Bu Kanator veled-i Yağfûr yetmiş sene mu'am-mer olup <slâmbol'u ol kadar ma'mûr etdi kim Yûnâ-niyân bu Kanator'a Kostantîn-i Sâni dediler. Ba'dehu ömrü defteri dürülüp nâra yandı. Bilâ veled fevt olmak ile kayâsıraların devleti bunda inkırâz bulup cümlesinin devletleri (---) sene olup (---) nefer kayâsıralardır.

Ve Yûnâniyânın Yanvan Tevârihi'nde cümle kayâsıraların neseb-i bî-nefesleri böyle mastûrdur. Evvelâ Kanator Kırıl ve <lya ve Hırkîl veled-i <stifan veled-i Sanayil veled-i Kostantîn veled-i Yorgi veled-i Hırkîl Miğal veled-i <lyanın veled-i Kostantîn veled-i Kiriş Mihâl veled-i Tiryandafil veled-i <lyan veled-i <stifan veled-i Mihayil veled-i Kanator Miğal veled-i Pozantin veled-i Amlâk veled-i <lyangur veled-i Filorin veled-i Pozantin veled-i Yanko ibn Mâdyân veled-i Amlâk veled-i <rem veled-i Avz bin Sâmb bin Nûh aleyhi's-selâm'dır. Rivâyât-i Kurtubî böyle îrâd eyleyüp Târîh-i Yanvan'a mutâbık gelmişdir.

Bu hakîr-i pür-taksîrin dükkânlarında zergerlik eder kefere Simyon, *Yanvan Târîhi*'n okudukca istimâ' edüp hâtır-nişânımız idi. Zîrâ anlar ile âlem-i sabâvetden beri ülfetimiz sebebiyle ve reşîd ü necîb olmamız cihetiyle fesâhat [ü] belâğat üzre lisân-ı Yûnânî ve lisân-ı Latini anlardım. Ve hakîr Simyon'a *fiâhidî Lügatı*'n okudurdum. O bize Aleksandıra ya'nî *skender-i Zülkarneyn Târîhi*'n okudurdu. *skender Târîhi*'nde dahi Rûm kayâsıralarının ecdâdı Amlâk'a ve Sâ'm'a ve Hazret-i Nûh'a müntehîdir ve's-selâm.

Netîce-i kelâm Kanator Kırâl'da kayâsıralar munkarız oldukdan sonra devletleri helc ü melc kendüleri maraz-ı felc ile derd-i belâ ve renc-i anâ çekerek kal'a-i Kostantîne niçe gûne batâlise ve tekur ve papa ve ladikalar gelüp tâ hicretin sene 699 târîhinde *evvelen Osmân* lafzı târîh olup Âl-i Osmân zuhûr edince (---) sene dest-i küffârda Kostantîn şehri ma'mûr [u] âbâdan olup Âl-i Osmân dahi *slâmbol*'un feth [u] teshîrine ihtimâm-ı bezl-i himmet edüp Sultân Alâeddîn-i Selçûkiyân ta'lîmiyle ibtidâ *slâmbol*'un cânib-i erba'asın feth [u] fütûh etmeğe ihtimâm etdiler.

Tokuzuncu Fasl

Evvelâ sebab-i te'lîf-i müsevvedât-ı kitâb ve bâ'is-i tasnîf-i müstetâb olan kilc-i cevâhir-gûy bu vech ile inşâ ve imlâ kıldı kim sebab-i hâdis-i tahrîr-i sulûf [u] sunûf add olunan mecmû'a-ı dil-küşây bu tarîkile kitâbet eyledi kim müverrihân-ı Rûm ve nükte-perdâzân-ı zevî'l-mefhûm ki, âyet:

¹ *ĒĀ«ĀĒ«†«%o«Ī*

nass-ı şer'fî mücebince:

«btidâ rû-yı arzda makâm edinen Âdem-i Safî'dir. Andan evlâd-ı evlâdı münteşir olup vech-i arza benî âdem müstevlî oldu. Ammâ esnâf-ı ümem için cemî'i elsine-i muhtelif müverrihleri ihtilâfât-ı kesîre etmişlerdir. Ammâ sükkânân-ı kavm-i Rûm ve ecnâs-ı mütenevvi'a-ı ân merzibûm bi-tedbîri Hayyî'l-Kayyûm fermâniyle aslında kavm-i Rûm, Ays bin *shâk* evlâdlarındandır. Ammâ kavî-i sahîh Yâfes'e müntehî olup Ays'ın ceddidir kim cümle tâ'ife-i Ervâm andan münteşir olup bir şecî' ve pâk-i'tikâd salâbet ü mehâbet sâhibi olmuşlardır, kim diyâr-ı Rûm'a kadem basan ibtidâ Âl-i Selçûkiyân'dır kim sene 476 târîhinde ümerâ-i Dânişmendiyeye ile yek-dil yek-cihet olup Malatıyye ve Kayseriyye ve Alâiyye ve Antâkiyye ve Karaman Konya diyârların kayser-i Rûm Yûnânîyânlar elinden alup müstakil pâdişâh oldular. Ammâ ibtidâ tulû'ları Mâveraü'n-nehir'dendir.

Ba'de Hicreti'n-Nebeviyye sene 600 târîhinde Âl-i Selçûkiyân inkırâz-ı nesl bulup Tûrân-zemîn vilâyetinde Mâhân şehri beğlerinden Süleymân fiâh ve Ertuğrul Beğ Rûm diyârına [23b] Selçûkiyândan

Sultân Alâeddîn'e Ertuğrul toğrulup gelüp beğ iken Alâeddîn ümerâlarından olup etrâf [u] eknâfda niçe feth [u] fütûhât edüp Sultân Alâeddîn merhûm olıcak cümle a'yân-ı vilâyetin re'y [ü] tedbîrleri ile Erduğrul müstakil beğ oldu. Sâhib-i hutbe olup sikke sâhibi olmadan Söğüdcük nâm şehirde merhûm olup andan oğlu Osmân, *evvelen Osmân* lafzı târîhinde müstakillen sikke ve hutbe sâhibi müstakil pâdişâh olup ibtidâ hutbeyi Tursun Fakîh nâm imâm-ı hümmâm Osmân Beğ nâmına okudu. Ba'dehu Osmâncık Anadolu vilâyeti ıtlâk olunan diyâr-ı Germiyan [ve] Karaman-ı Rûm'a ümmet-i Muhammed velvele-ârâ müstevlî olup şa'sa'a saldılar.

Andan oğlu Orhân Gâzî müstakil beğ oldu. Bunların zamân-ı sa'âdetlerinde yetmiş yedi kibâr-ı evliyâullâh alem-i Resûlullâh tahtında hâzır olup himmetleri ile niçe bin feth [u] fütûhâtlar etdiler. Yine bunların zamân-ı hilâfetinde cedd-i izâmımız Türk-i Türkân Hoca Ahmed Yesevî hazretleri Horasân'dan halîfesi olan Hacı Bektaş-ı Velî'yi üç yüz fukarâsiyla sâhib-i seccâde edüp def ü kudüm ve alem ü çırâğ verüp "Var Orhân Beğ ile Rûm fâtihi ol ya Bektaş" deyü nefes edüp Hacı Bektaş-ı Velî üç yüz er ile Horasân'dan Orhân Gâzî'ye gelüp mülâkât olduğu gibi Bursa üstüne gelüp feth etdiler.

Ve andan Kostantıniyye fethine mübâşeret edüp sene (---) târîhinde Gâzî Süleymân Beğ ibn Orhân Gâzî'yi yetmiş kibâr-ı evliyânın ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin izni ve re'y [ü] tedbîriyle Süleymân Beğ, Kara Mürsel ve Kara Koca ve Kara Foça ve Kara Mürsel ve Kara Yalova ve Kara Biga ve Kara Sığla nâm kırk kara nâm bahâdırân ile yek-dil, yek-cihet olup Kara Ece Ya'kûb Kapudağı nâm yerlerde sâhil-i bahrde niçe keştiler feth edüp ve ba'zı sığır derisinden tulum salları inşâ edüp cümle kırk kişi salları ile deryâyı ubûr edüp hâk-i Rûm'a kadem basup *bism-i lâh* ile gülbâng-i Muhammedî çeküp gemilerden atların çıkarup cânib-i erba'ayı nehb [ü] gâret ederek yevm-i cum'ada *psala kal'asın feth edüp cum'a salâsın anda edâ etdikleri* için ibtidâ salâdan galat *psala derler*.

Andan ılgar ile Gelibolu kal'asının demir kapusuna Süleymân fiâh *Bismillâh* deyüp el urup bi-emrillâh Gelibolu kal'asının fethi *Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm*'dir.

Andan ılgar ile Tekirdağı ve *slâmbol* kurbünde tâ Silivri kal'asına varınca mezkûr kırk kişi şebhûnlar edüp bu kadar mâl-ı ganâyim [ve] üsârâlar alup ve niçe yolların ahvâline vâkıf olup mansûr [u] muzaffer yedi günden yine kelekler ile karşı Kapudağı nâm mahalle ubûr edüp bu kadar mâl-ı ganâyim ile şehir-i Bursa'ya dâhil olup cümle asker-i *slâmın demâğına lezzet hâsıl olup niçe kerre gemilerle Rûm tarafına geçüp niçe yüz kurâ ve kasabât ve kılâ'lar feth [u] fütûh edüp her bâr *slâmbol*'un cânib-i erba'asın gâret ü alan tâlân kâfirlerin nâlân [u] giryân ve esîr-i bend-i hicrân edüp anlara mukâbil bir düşman gelmek*

¹ *Kur'an*, Saffat 164; "Bizim herbirimizin bilinen bir makam vardır."

ihitmâleri yok idi. Ve şikâr etdikleri düşîze ve bâkire duhterleri akd-i nikâh ile merbût edüp tenâsül buldular.

Andan sene (---) târîhinde Gâzî Hudâvendigâr halîfe olup müstakillen Rûm diyârına deryâ-misâl asker çeküp mukaddemâ Alâeddîn Sultân'ın ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin nasîhatıyla Kostantıniyye'yi feth etmek için cânib-i erba'asın evvel feth etmeğe Gâzî Murâd-ı Evvel cüyûş-ı Muhammedî ile sene (---) târîhinde bizzât Gâzî Hudâvendigâr Gâzî Murâd-ı Evvel'dir, Edirne kal'asın <drivne tekuru elinden feth edüp kabza-i teshîre alup cümle Anadolu'da ümmet-i Muhammed Edirne câniblerinde mâl-â-mâl olup <slâmbol'dan taşra küffâr-ı hâk-sâr çıkamaz oldu. Ammâ bi-takdîri Hallâk-ı âlem Gâzî Hudâvendigâr yedi kerre yüz bin küffâr-ı hâksâr ile Rûmeli hâkinde ve Vuçitrin kal'ası dâmeninde Kosova nâm sahrâda küffâr ile ceng edüp yedi kerre yüz bin küffâr münhedim olup cümlesi dendân-ı tîğ-ı âteş-tâbdan geçüp Gâzî Hudâvendigâr hamd-i Hudâ ederek lâşe-i küffâr-ı dûzah-karârları seyr [ü] temâşâ ederken lâşeler içinden Vilaşkobla nâm kâfir elinde tîğ-ı Dahhâkdan nişân verir bir bıçağıle Gâzî Hudâvendigâr'ı urup şehîd eyleyüp ol mel'ûnu dahi anda pâre pâre edüp guzât-ı müslimîn bî-hisâb mâl-ı ganâyimle mansûr [u] muzaffer Edirne'ye gelüp Yıldırım Bâyezîd Hân taht-nişîn [24a] müstakil pâdişâh olup etrâf-ı kâfiristâna Yıldırım Hân yıldırım gibi şakiyup babasının intikâmın almağıçün diyâr-ı deyr-i küffâristâna kılıç urup (---) sene târîhinde,

Muhâsara-i âşir-i medîne-i Kostantıniyye berâ-yı tedbîr-i Yıldırım Hân: Edne'l-arz olan taht-ı sâni Edirne'den Yıldırım Bâyezîd Hân yüz bin deryâ-misâl asker-i bî-pâyân ile <slâmbol'u yedi ay muhâsara edüp âhir küffâr-ı bed-girdâr

"Amân ey Yıldırım Hân murâdımız üzre sulh edelim" deyü derûn-ı dilden tekur-ı la'în sulha tâlib [ü] râğıb olup beher sene ikişer kerre yüz bin altun harâc vermeği kabûl etdiler. Yıldırım Hân bu sulhu kabûl etmeyüp kadîm-i eyyâmda Ömer ibn Abdül'azîz fethinde ve Hârûnu'r-Resîd asrındaki gibi Galata ve <slâmbol kal'asının nısfında ke'l-evvel ümmet-i Muhammed sâkin olup câmi' ve imâretler edeler ve kal'a hâricinde olan bâğ u bâğçelerin mahsûlâtı öşrü cümle ümmet-i Muhammed'in olmak üzre Yıldırım Hân sulh isteyüp bi'z-zarûfî tekur kıral bu sulhu kabûl edüp <slâmbol içre yigirmi bin âdem koyup Edirnekapusu ve Eğrikapusu ve Ebû Ensârî bâblarından tâ Unkapanı'ndan Zeyrekbaşı ve Karaman'dan yine Edirnekapusuna gelince hudûd kesilüp <slâmbol içre ümmet-i Muhammed leb-ber-leb olup Cibâlikapusu içre yine Gül Câmi', âb-ı gülâb ile mülevvesât-ı küffârdan tathîr olunduğıyçün Gül Câmi' derler. Ve ana karîb Sirkeci tekyesin yine mahkeme-i şer'-i mübîn edüp Galata kal'asına dahi altı bin asker koyup Galata'nın nısfın tâ kulleğe varınca ümmet-i

Muhammed zabt edüp <slâmbol'un dahi nısfında Ayasofya câniblerinde {kefereler} sâkin olup {ümmet-i Muhammed ile cümle küffâr} i'tidâl üzre geçinirlerdi.

Yıldırım Bâyezîd Hân bu yüzden <slâmbol'un nısfın feth edüp mansûr [u] muzaffer yine Edirne'ye müteveccih oldu.

Andan sene (---) târîhinde Êrân-zemînden Timu[r]-lenk hurûc edüp otuz yedi mülûkü rikâbında piyâde yürüdüp cümlesini fermân-beri etdi. «llâ Yıldırım Hân şecî' ve bahâdır pâdişâh olmağıle Timur-ı bî-nûra serfûrû etmeyüp Timur, Yıldırım Hân üzre gelüp (---) nâm sahrâda iki asâkir-i bî-pâyân saf bağlayup ceng-i âheng mahallinde Yıldırım Hân'a dilgîr olan eşkinci Tatar tâ'ifesinden hemân on iki bin asâkir-i Tatar, Timur cânibine firâr etdiler. Andan niçe bin ulûfesiz derme çatma asker dahi Yıldırım vezîrinin sû'-i tedbîriyle Timur'a tâbi' olup Yıldırım Hân ol an sehel asker ile kalup gayretinden bir nâ-tamâm tay üzre süvâr olup dal-kılıç Timur askeri içine girüp eyle şemşîrbâzlık etdi kim Tatar'ı demet demet püşte püşte ederdi.

Âhir bi-emrillâh, altında iş görmemiş at kalup Yıldırım Hân atından tekerlenüp kıyâma gelmeden Tatar askeri Yıldırım Hân'ın başına üşüp Timur huzûruna getirüp Timur ayağa kalkup ikisi bir seccâde üzre oturup bal ve yoğurd tenâvül edüp esnâ-yı kelâmda Timur, Yıldırım Hân'dan su'âl eder kim;

"Cenâb-ı Bârî yârî kılıp fursatı bana verüp seni ele getirüp yine seninle zânû-be-zânû kelimât edüp ta'zîm ederem ammâ ben senin eline girsem nice ederdin" dedikde hemân sâf-dil Yıldırım Hân nutka gelüp "Vallâhi sen benim elime girsen seni bir demir kafes içre koyup tâ ölene dek çıkarmazdım" dedükde Timur eydir:

"Gönlünde âşık gönlündeki" deyüp tîz bir demir kafes getirüp Yıldırım Hân'ı kendi murâdı üzre demir kafes içre koyup azm-i râh edüp giderken beride hilâfet Çelebi Sultân Mehemed ibn Yıldırım Hân'a müyesser olup derhâl yetmiş bin pür-silâh asker ile Timur'un akîbinden ılgar edüp (---) nâm mahalde Timur'a yetişüp bir sâtûr-ı Muhammedî urdu kim hâlâ dillerde dâstân-ı dostân olup mâl-ı ganâyimleri ile asker-i <slâm muğtenim olup ba'zı guzât-ı müslimîn Yıldırım Hân inhizâmında mâl [u] menâlden ayrıldıkları dâğ-ı derûnlarından Timur askerinin dendân-ı tîğdan geçenlerinin derilerini yüzüp şiddet-i hârda ol sahrâ-yı bi-pâyân içre üzerlerine âdem derisinden sâyebânlar edüp zıllında sâyedâr oldular. Anniçün ol sahrâyâ hâlâ Taşak Ovası deyü bir yâvece ismiyle mülakkab bir fezâdır. Ammâ takdîr-i Hudâ ol gece Yıldırım Hân kafes içre gayretinden hummâ-yı muhrikden merhûm olmuş idi.

Çelebi Sultân Mehemed babasının intikâmın Timur'dan alup kıra kıra tâ Tokat kal'a[sına] [24b] varınca Timur'u kırup Timur Tokat kal'asına girüp

mahsûr olur, Çelebi Sultân Mehemmed mansûr {u muzaffer} avdet edüp pederinin na'ş-ı şerîfîn Bursa'ya getirüp câmi'î sâhasındaki kubbe-i azîm içre defn edüp müstakil pâdişâh oldu. Ammâ Îsâ Çelebi ve Mûsâ Çelebi nâmân karındaşları hilâfet sevdeğinde olup (---) Çelebi Edirne'de halîfe olup Rûm halkı andan bî'at edüp pederi Yıldırım Hân'ın nâ-tamâm kalan Edirne'de Ulu câmi'î tamâm etdi ve (---) Çelebi dahi Eflak u Boğdan i'ânetiyle azîm asker cem' edüp hilâfet ârzüsünde oldu.

Bu mahalde bunların mâbeyninde ihtilâl çitilâl vâkı' olduğun <slâmbol tekuru işidüp raks etdi. Derhâl dellâlar nidâ etdirtip;

"Tiz şehri Kostantîn içre bir müselmân kalmasını yohsa cümlesin kırarım" deyü {ümme-i Muhammed'e} bir gün mehîl verüp kimi berren ve kimi bahren <slâmbol'dan çıkup Edirne ve Tekirdağ câniblerine gelirken akîblerince kemîngâhlar içre kefereler âmâde olup hayli ibâdullâhî gâ'ib edüp şehîd etdiler.

Bu hâdisât dahi Âl-i Osmân'ın derûnuna bir dâğ-ı derûn olup âhir Çelebi Mehemmed Hân intikâl edüp hilâfet Murâd-ı Sâni'ye, andan Ebü'l-feth Sultân Mehemmed-i Sâni'ye intikâl etdi. Ammâ {Mehmed Hân} âlem-i sabâvetde olmağile cânib-i erba'adan küffâr baş kaldırup mukâvemet etmeğe re'y [ü] tedbîr sâhibi olmamağile yine Ebü'l-feth'in babasını tekrâr halîfe edüp Ebü'l-feth'e Ma'nisa taht-ı hükûmetin verdiler. Anda ilme meşgûl olup fazîlet-i bâhire sâhibi olup niçe tevârihler tetebbu' edüp şeb [u] rûz Akşemseddîn ve Sivasî Kara fiemseddîn hazretleri sohbetiyle müşerref olup anlardan tahsîl-i ulûm edüp müfessir ü muhaddis şehzâde-i âzâde oldu.

Ammâ hikmet-i Hudâ, Mehemmed Hân Ma'nisa'da iken Mısır'da Sultân Kalavan Mısır pâdişâhı idi. Ammâ sikke ve hutbe Bağdâd'da Âl-i Abbâsiyân nâmına idi.

Hikmet bir gün Mısır'ın cânib-i şimâlinde on merhale karîb Bahr-i sefid sâhilinde Kudüs-i fierîf iskelesi olan Akka kal'asına Fransa küffârı ale'l-gafle altı yüz pâre gemi ile Akka'ya ve şehri Askalân'a ve şehri Filistîn ve şehri Taberistân'a istilâ eyleyüp bu kadar mâl-ı ganâyim alup ve niçe bin ümme-i Muhammed'i ehl [ü] iyâlleri ile esîr edüp keştilerine leb-ber-leb eyleyüp yine Fransa diyârında karâr etdüğü haberi Ma'nisa'da Sultân Mehemmed'in mesmû'-ı hümayûnları olup beyne'l-ulemâ bu hâdisâtı söyleşüp Ebü'l-feth gâyet müte'ellim olup ibâdullâh-ı müslimîn için zâr [u] giryân olup bükâlar eyledi. Hemân Akşemseddîn hazretleri cemî'i huzzâr-ı meclis huzûrunda,

"Ağlama pâdişâhım küffârın bu Akka kal'asından alduğı ganîmet akîdelerinden ve pişmiş helvâlarından <slâmbol'u feth edeceğin günler pişmiş helvâ yersiz. Ammâ ol gün gâzî olup cümle guzât-ı müslimîne adâlet eyleyüp kadı ve gâzî [ve] râzî ol" deyü ser-i sa'âdetinden Akşemseddîn hazretleri örf-i izâfetin

çıkarp Ebü'l-feth'in başına koyup <slâmbol fethini tebşîr etdiler. Ve bâlâda tahrîr olunan hadîs-i şerîfleri kırâ'at edüp Kara fiemseddîn-i Sivasî hazretleri "Pâdişâhım senin hakkına kelâm-ı Alî ile bu ebyât vârid olmuştur" deyü bu ebyâtı kırâ'at etdi. Beyt:

*Nahnü'l-lezî bâye'ünâ Muhammeden
Ale'l-cihâdi mâ ye'înâ ebeden*

deyü bu eş'âr-ı belîği tilâvet edince cümle hâzîrûn hayr du'â edüp Fâtiha-ı kilidi tilâvet etdiler. Ebü'l-feth ol mahalde ser-i sa'âdetine örf-i fiemseddîni geyüp şems-i tâbân gibi nümâyân olup eydir:

"*El-umûru merhûnetün bi-evkâtihâ*"¹ deyüp cemî'i umûrun Cenâb-ı Bâri'ye tevfiiz eyleyüp yine ilme meşgûl oldu. Hikmet-i Hudâ pederi Murâd Hân merhûm olup tekrâr Sultân Mehemmed Hân sene 855 târihinde müstakil pâdişâh olup cümle kullar kendüden bî'at edüp etrâf pâdişâhlarına nâmeler gidüp cümle pâdişâhlardan elçiler ile mübârek-bâd nâmeleri ile hedâyâlar geldi. İllâ Kara Koyunlu neslinden Âzerbâyecân şâhı Uzun Hasan itâ'at etmeyince Sultân Mehemmed'in ibtidâ gazâsı Uzun Hasan olup Tercân sahrâsında iki deryâ-misâl asker birbirine mukâbele vü mukâtele olunca bir gün bir gece ceng-i sultânî ve neberd-i hâkânî olup Sultân Hasan münhezimen firâr etdüğüne târih:

Butlân keydü'l-hâ'inîn,

lafzı târih olmuştur. Sene 878

Târih-i diğér, be-inhizâm-ı Hasan-ı Tavîl:

2EIE'— „† «%o%» [25a] Sene 878.

{Târih-i vefât-ı Uzun Hasan,

Behr-i û târih-i vefâtes heme kes şeh-i dîn ser-ver-i âdil güftend, Sene 882}

Der-beyân-ı tulû'-ı Ebü'l-feth Sultân Mehemmed-i Sâni: Sene 834 târihinde Ma'nisa'da {Emîr <sfendiyâr kızından} mütevellid olmuştur. On üç yaşına bâliğ iken sene 847 târihinde cülûs etdi. <ki sene hilâfet edüp askerinin fetretinden ve küffârın vefretinden hal' olunup pederleri yine pâdişâh olup kendüler Ma'nisa'ya müteveccih olup beş sene zamân mürûr edüp sene 855 târihinin mâh-ı Muharreminin on altıncı günü ki yevm-i hamîsdir yine taht-nişîn-i pâdişâh-ı Cem-cenâb olduğu sene sinn-i şerîfleri yigirmi seneye bâliğ imişler. "*Rahmetü Rabbih*" lafzı cülûs-ı sânilerine târih olmuştur, sene 855.

Ol asırda büyük dedemiz Yavuz Er Beğ Ebü'l-feth'in mîrialemlîği hizmetinde olup <slâmbol fethinde dedemiz ma'an bulunup Unkapanı'nın iç yüzünde Sağrıcalar câmi'î zemîninde olan binâları dedemiz mâl-ı ganâyim ile kabz edüp ba'de'l-feth bir câmi' ve

¹ Her ifl, vakt ü zaman gelince olur.

² *Kur'ân*, Fetih 3; "Böylece sana kimsenin güç yetiremeyeceği flekilde yardım eder."

yüz dekâkîn inşâ etdirüp câmi'ine vakf etmişdir. Bu hakîrin «slâmbol içre mütevellid olduğu hânemizi gazâ mâlında[n] dedemiz binâ edüp sâkin olurlar. Ve binâ etdüğü câmi'in ve dekâkîn ü büyütlarin berâtları Ebü'l-feth'in tuğra-yı garrâsıyla ve hüccet-i şer'iyelerin imzâları Emîr Buhârî hazretleri imzâsıyla mûmzâ olup hâlâ zürriyetinden olmamız cihetiyle tevliyet-i mezbûr elimizde olup keyfe mâ-yeşâ mutasarrıfız. Ol takrîb ile dâ'imâ evkâfnâmelerimize nazar edüp Ebü'l-feth'in hilâfeti târîhleri ve tulû'-ı zuhûru mazbûtumuzdur.

Ammâ bir gazûb hûnhâr pâdişâh-ı kâm-kâr imiş. Taht-ı sâni Edirne'de cülûs eyledikde li-ümm bürâder-i kihteri olan fiehzâde Hasan'ı ma'nûkan şehîd edüp na's-ı pâkin Bursa'ya gönderüp pederleri cenbinde defn etdirdiler. Andan müstakil pâdişâh olup Bosna serhadlerinde ve Yayışe kal'asın ve niçe kılâ'-ı metînleri feth edüp Akdeniz tarafındaki Boğazhisârlar'da Kilidü'l-bahreynleri ve Karadeniz Boğazı'nda yine iki kal'a-i metîn binâ edüp «slâmbol kal'asına aslâ zahîre gelmeyüp küffâr:

"Amân ey güzîde-i Âl-i Osmân" deyüp harac-güzâr olup sulh kabûl eylediler. Ammâ Yıldırım Hân sulhu üzre cem'i bâğların mahsûlü Osmânlı öşrü olup küffâr bir tûşe üzüm koparmaya. Ol şart üzre sulh mün'akid olup üç sene mürûr edüp Rûmeli Hisârı bâğlarından küffâr üzüm koparup bâğbânlar ile ceng edüp tarafeynden bir kaç âdem düşüp sulha muğâyir iş olduğun Edirne'de Sultân Mehemed'e arz olunup onların dahi bu ahid-şikenlik cân-ı azîzlerine minnet olup Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân yer götürmez deryâ-misâl asker ile «slâmbol'u muhâsara etdüğün beyân eder.

Onuncu fasıl

Âl-i Osmâniyân'dan Ebü'l-feth Sultân

Mehemmed Hân'ın Mahrûsa-i

Kostantiniyye'yi on birinci kerrede muhâsara etdüğün ayân u beyân eder

Evvelâ cem'i müverrihân-ı Rûm'un tahrîrâtları üzre hicret-i nebeviyye'nin sekiz yüz elli yedinci senesidir kim ¹ %o,,†Y'— lafzı ile Mehemed-i Sâni fethi ile kemâlin bulmuşdur kim inkırâzu'd-devrân mü'ebbed ola. Târîh-i merkûmda Ebü'l-feth Meğâzî Edirne'den deryâ-misâl asker ile kat'-ı menâzil ve tayy-ı merâhil ederek «slâmbol'un Edirnekapusu hâricinde cem'i cüyûş-ı muvahhidîn hayme ve hargâhları ve bâr [u] büngâhları ile meks etdiler. Anadolu câniblerinden dahi niçe bin asker Gelibolu Boğazı'ndan ubûr edüp asker-i «slâm'a mülâkî olup Yedikulle taraflarında meks eylediler. %o,,†Y'—

Mukeddemâ Uzun Hasan destinden feth olunan Tokad ve Sivas ve Kemâh ve Erzurûm ve Canha ve

Bayburd ve Tarabefzûn cânibi askerleri dahi bahr-i «slâmbol'a gelüp berren cümle asker yine Karadeniz Boğazı'ndan ubûr edüp Okmeydânı nâm mahalde küffâra mukâbil ol asker-i bî-pâyân hayme-i çetr-i müllemmâ'ları ile sahrâ-yı sehmi lâlezâr edüp meks etdiler. Cümle asâkir-i «slâm «slâmbol'un ancak kara cânibin muhâsaraya şurû' edüp metrisler ve lağım mühimmâtları ve top-ı kûp siperleri tedârüküne meşgûl olup kal'anın ancak deryâ tarefeyni kaldı.

Ve asker-i «slâm bir yere cem' oldukda yetmiş yedi [25b] aded mazanna-i kirâme kibâr-ı evliyâul-lâhdan ulu sultânlar var idi. Cümleden biri Akşemseddîn ve Sivasî Kara fiemseddîn ve Monlâ Gürânî ve Hazret-i Emîr Buhârî ve Monlâ Fenârî ve Cübbe Alî ve Ensârî Dede ve Monlâ Pûlâd ve Aya Dede ve Horosî Dede ve Hatablı Dede ve eş-fieyh Zindânî (---) (---) (---) (---) (---), bu makûle sultânlardan himmet ricâ edüp Ebü'l-feth ahd etdi kim "«slâmbol devletinin nısfı sizin ve nısfı guzât-ı müslimînin ve rub'ı hakîrin olup mâl-ı ganâyimle her birinize birer zâviye ve türbe ve imâret ve mekteb ve medrese ve dâri'ul-hadîs tetimme-i medârisler binâ edeyim" deyü va'de-i kerîmeler etdi.

Andan cümle ulemâ ve sulehâ bir yere cem' olup ordu-yı «slâm içinde nâdîler nidâ edüp cümle cüyûş-ı muvahhidîn tecdîd-i vuzû' edüp ikişer rek'at salât-ı hâcet kılup du'â-i hayırdan sonra üç nevbet gülbâng-i Muhammedî çeküp kal'ayı muhâsara etdükleri sâ'at sünnet-i Resûl üzre Tekur Kostantîn'e nâme ile Mahmûd Paşa'yı gönderdiler. Nâme kirâ'at olunup mefhûmu ma'lûmları olunca kal'alarının metânetine ve askerlerinin vefretine mağrûr olup ne harâc ve ne «slâm ve ne kal'ayı teslîm etmeği kabûl etmeyüp elçiyyi redd etdiler.

Beri taraftan asker-i «slâm-gayyûr gayrete gelüp ceng [ü] cidâle âheng edüp kal'a üzre hücum edüp her taraftan mümkün olduğu mertebe sarıca arı gibi kal'a dîvârına sarılıp *bism-i lâh* ile metrise girüp subh [u] mesâ cenge sa'y-i belîğ ve ihtimâm-ı tâm etdiler.

Derûn-ı kal'ada mahsûr olan küffâr-ı muhîlkâr iki kerre yüz bin fecere-i müşrikîni cem' edüp cem'i burc [u] bârûlar üzre niçe bin muhîl [u] şeytanatlar ihdâs edüp dâ'iren-mâdâr kal'a murg-ı semendervâr âteş-i Nemrûd içinde kalup var makdûrların cânib-i berre sarf edüp deryâ tarafından havfleri olmadığı ecilden ecelleri fikirlerine gelmezdi. Zîrâ Sarâyburnu'nda beş yüz pâre top ve Kurşumlu Mahzen tarafında beş yüz pâre top ve Kız Kullesi'nin enderûn [u] bîrûnunda kirpi gibi iki yüz pâre top-ı kûp ile âmâde olup bu üç yerin toplarından rû-yı deryâda kuş uçmak ihtimâli yokdur deyü cânib-i bahre mukayyed olmadılar.

Ve cem'i papas ve kissîs [ve] bitrîkler ol cünd-i cünüblerin cenge terğîb edüp her bir kefereye birer lât-ı melât-ı mühmelât va'desi ederlerdi. Ve ilm-i nücum ile kal'anın tâli'-i kuvvetin bu yüzden buldular kim;

¹ Kur'an, Bakara 196; "«fte bu tam on gün eder."

² Kur'an, Bakara 196; "«fte bu tam on gün eder."

"Âhir zamânda bir Muhammed gele, niçe bin kiliseler yıka. Anın ümmetleri Antâkıyye ve Kudüs'ü ve Mısır'ı ve Kostantınıyye'yi ala ve karadan niçe bin pâre yelkenleri açılmış gemiler ile gele ve başında kadı sarığı ola ve katıra binüp ayağında mâvî çizme ola. Ol Muhammed'se gelüp kiliseler yıkılalı ve Mısır'ı [ve] Antâkıyye ve Kudüs'ü ümmetleri feth edeli sekiz yüz elli sene oldu. Ve karadan gemi yürüyüp bu kal'a feth olmak muhâldir. Ve bu Muhammed ol Muhammed değildir. Büyük Muhammed'lerinden berü bu Kostantın on bir kerre muhâsara görüp fethi Arab'a müyesser olmayup bu Türk'e mi müyesser ola" deyü akl-ı kâsırları üzre niçe lâf-ı güzâf urup Kostantın'e tesellî-i hâtır verüp yine cenge âheng etdiler. Ammâ taşrada asker-i <slâm esâs-ı kal'anın ka'rina girüp câbe-câ kal'ayı rahnedâr etmeğe başladılar.

Ve yine rûz [u] şeb cânib-i erba'adan asker-i <slâm'a imdâd ile zahâ'ir gelmede ammâ küffâra bir dâne-i hardal gelmemede, zîrâ mukaddem târîh ile Akdeniz ve Karadeniz boğazlarına kal'alar binâ olunup mesdûd olmuşdu. Yine böyle iken derûn-ı kal'ada küffâr makdûrun sarf edüp ceng ederlerdi. Zîrâ derûn-ı kal'ada mecâzibûndan Yâvedûd Sultân nâm bir büdelâ, kal'ayı bir kaç gündün sonra feth olmasın Cenâb-ı Bârf'den ricâ edüp du'âsı hayyiz-i kabûlde vâkı' olup gündün güne kal'anın fethi müşted olup tâ ki on gün oldu.

Ebü'l-feth cümle meşâyihân-ı sâdikâmı cem' edüp; "Âyâ hâl neye müncer olur. Kal'a {gündün güne} metânet bulup feth sa'b oldu" deyince hemân Akşemseddîn hazretleri;

"Beğim sen elem çekme; bu kal'anın fâtihi sen olasın deyü âlem-i şehzâdeliğinde sana tebşîr etmişdik, lâkin bi-emri Hudâ Cenâb-ı <zzet'in bu gazâda müstetir işleri vardır. Derûn-ı kal'ada fieyh Maksûd halîfelerinden Yâvedûd ismine mazhar [26a] düşmüş mecâzibûndan bir cân vardır. Tâ ol merhûm olmayınca bu kal'a feth olmak ihtimâli yokdur. Ammâ elli gündün merhûm olur" deyü kal'anın fethini sâ'at ve derice ve dakîkasıyla vakit ta'yîn eyleyüp bilâhîre keş-i râz eyleyüp hemân;

"Beğim sen yine ihtimâm-ı tâm eyle, bu esrâr-ı ilâhî bunda kalsın; asker-i <slâma ihsânlar edüp hüsn-i dil göster" dedi. Hemân Ebü'l-feth Timurtaş Paşa'yı iki bin askerle Kâğızhâne cânibindeki hıyâbân içre elli pâre kadirga yapmak fermân edüp ba'zı kurâları gâret edüp levha ve haşebâtlarının mümkün olanları gemiler binâ etmeğe sarf eyledi.

Ve Koca Mustafâ Paşa'yı cümle azebistân askeriyile Okmeydânı ensesinde Levend Çiftliği nâm mahalde mukaddemâ elli pâre kadirga ve elli pâre at kayıkları koyah-ı hıyâbân içre âmâde idi.

Onuncu günde Kâğızhâne'deki kadirgalar {dahi} hâzır olup (olup) berde ve bahrde keştiler asâkir-i

<slâm ile hâzırbaş idi. Ol gün Sultân Mehemmed niçe bin güzîde ve zeber-dest asker ile Okmeydânı'na varup mezkûr gemilerin zîr-i felenklerine dârû döküp ve yağlı kızakları felenkler üzre vocı ırgatlar ile ilm-i cerr-i eskâl ile niçe bin nâmdâr tüvânâ yiğitler keşân ber-keşân çekerek Okmeydânı'nın ol çemenzâr sahrâsına geldükde bi-emri Hudâ bir eyyâm-ı muvâfık rîh-i tayyibe esüp cümle keştilerin bâdbânların küşâde edüp cümle guzât-ı müslimîn sadâ-yı Allâh Allâh'a rehâ buldurup top u tufeng şâdumânları ederek yüz elli pâre gemiler ile Okmeydânı rû-yı deryâ-misâl oldu. Küffâr <slâmbol'dan bu ziyetler ile bu keştileri görüp;

"Âyâ bu ne ola" deyü perişân hâl olup derûn-ı kal'ada beyne'l-küffâr bir güft [ü] gû oldu. Andan cümle guzât-ı müslimîn yüz elli pâre gemileri Ters-hâne bâğçesi dibinde fiâhkulu nâm iskelede deryâya indirdikleri yerler hâlâ Okmeydânı içre nümâyândır. Ve ol asırda keştilerin altına nisâr olunan dârûlar ile'l-ân ol câ-yı ma'hûdda kendü bitüp kendü yiter.

Ba'dehu cümle guzât-ı müslimîn âlât-ı silâhları ile keştilere süvâr olup âmâde durdular. Tâ ki Kâğızhâne'de Timurtaş Paşa'nın binâ etdüğü elli pâre büyük kadirgalar dahi Eyyûb'dan tarafa zâhir olup rû[z]gâr-ı muvâfık ile bâdbânların küşâde edüp içinde olan mücâhidîn top u tufenglerin endâht ederek gülbâng-ı Muhammedî ile Ters-hâne ireminin yanında olan Okmeydânı donanmasına kavuşup bir hây-hûy bir sadâ-yı Allâh Allâh zâhir olunca kal'ayı muhâsara eden guzât-ı müslimîn dahi kuvvet-i kâhireye gelüp azîm ceng [ü] cidâl ve harb [ü] kıtâl esnâsında cümle donanma-yı hümâyûn'a asker-i <slâm dolup karşı tarafa geçdiklerin kâfir görünce akılları başlarından gidüp acz ızhâr etmeğe başladılar. Ve dahi ol günün hücumunda kal'anın taraf taraf rahnedâr yerlerin görüp âye[t]:

1 |AY%oEE†'«»YAA†·E†-«EAA

vasf-ı hâlleri idiğün bilüp tekur-ı dil-gûra serzeniş etmeğe başlayup yigirminci günde kal'ayı teslim edelim demeye âgâze etdiler.

Hulâsa-i kelâm derûn-ı kal'adaki müşrikîn ve kal'anın metânetine bel bağlayan mağrûr kâfirîn ü hâsirîn ü hâyibîn dalâlet ve fi'âl-i bî-me'âllerine nâdimîn, âye[t]: 2 ·%o»E«†AE«%o,,† deyü tekur-ı bî-nûr üzre hücum edüp eyitdiler:

"Bir yanından kaht [u] galâ, bir yanından âsumânî bârân-ı belâ, bir yanından Türk-i vâveylânın gelişi ve yürüyüşü bizi helâk etdi" deyü her biri birer tedârük ile nihânîce kal'anın rahnedâr olan yerlerinden asâkir-i <slâm tarafına amân deyü firâr etmeğe başladılar. Asker-i <slâm bunları bu hâlde görüp dahi ziyâde takviyet bulup içeriden taşra firâr eden keferelere ri'âyet etdiler.

1 Kur'ân, Bakara, 19; "Ölüm korkusu ile parmaklar›n› kulaklar›na t›kayan kimseye benzer."

2 Kur'ân, A'raf 119; "›fte orada yenildiler, küçük düftüler."

Ol gün Karamanoğlu ve Germiyanoglu ve Tekebayoglu ve Aydınbay ve Sarhanbayogulları yetmiş yedi bin asâkir-i pür-silâh ile imdâda gelüp cüyûş-ı müslimîn henüz tâze cân buldular.

Derhâl kadırgalar ile karşı geçen Timurtaş Paşa leb-i deryâya asker-i «slâm döküp ibtidâ Ebâ Eyyüb-ı Ensârîkapusundan Ensârî Sultân sarıldı. Ve Monlâ Pûlâd, Sultân Pûlâd [26b] kapusundan sarıldı. Ulemâ-yı Sûrândan idi. Hâfız-ı Kelâmullâh bir kerâmet sâhibi kimesne idi.

Monlâ Fenârî hazretleri Fenerkapusu'ndan sarılıp küffâr ol tarafda bir gecede bir hisâr-pîçe bünyâd edüp kal'ayı metânet üzre etdi kim hâlâ zamânımız mülûkleri ol kal'ayı bir senede tamâm edemezler. Hâlâ ma'mûr bir kal'a-i ma'mûrdur. Ve Petro nâm bir ruhân üç yüz keşş ile nev binâ kal'adan firâr edüp «slâm ile bi'l-cümle müselmân olup Mehemed Petro ol mahalden sarıldığıyçün Petrokapusu ya'nî Taşkapusu derler. Ve bi-emrillâh ol gece yeni binâ olunan kal'ayı Mehemed Petro ibtidâ feth edüp kendüye sancak ihsân olundu.

Ve Aya Dede üç yüz fukarâ-yı Nakşibendî ile Ayakapusu'ndan sarıldı ve şehîd olup kal'a kapusu dâhilinde mahkeme-i kadîmimiz olan Sirkeci tekyesinde defn olundu.

Ve Cübbe Alî hazretleri Cibâlikapusu'ndan sarıldığı hâtırıyçün Cübbe Alî'den galat Cibâlikapusu derler, Mısır'da Sultân Kalavan'ın şeyhi idi. «slâmbol fethinde bulunmak için Bursa'ya gelüp Zeynedîn Hâfî tarîkatında sâhib-i seccâde olup at çulundan bir cübbe geydiğiyçün Cübbe Alî derler. Ba'dehu Ebü'l-feth «slâmbol fethine müteveccih oldukda ekmekcibaşı olup cemî'î asâkir-i «slâma ekmek yetiştirirdi. Bir ferd-i âferîde esrârına vâkıf olmayup bir furun nân ile niçe kerre yüz bin ibâdullâh gül-i pembe-misâl hâs ve beyâz ekmek yerlerdi.

Ve bu Cübbe Alî hazretleri Okmeydânı'ndan enen gemilere süvâr olmayup hemân Tershâne bâğçesi önünde üç yüz Zeynedîn Hâfî fukarâları ile deryâ üzre postların döşeyüp tevhlîd-i erreye meşgûl olup def [ü] kudümlerin çalarak ve alem-i hâfîlerin açarak azharun mine's-şems deryâ üzerinden piyâde ve postnişîn ubûr etdüğün kal'adan küffâr-ı dûzah-karâr görünce ru'b u bîmden akılları çâk olup Cübbe Alî hazretleri postların deryâdan alup Cibâlikapusu'ndan sarıldılar. Ba'de'l-feth keşf-i kerâmet etdüğiyçün kendüleri şehîd olup Gül Câmi' sâhasında defn olunup cümle fukarâları ol âsitânedede münzevî oldular.

Ve Horosî Dede Unkapanı'ndan sarıldı. Unkapanı'na anıniçün Horoskopusu derler. Ve kapunun taşra atebesinin içeri girirken sol tarafında tâ atebe-i âlîsi üzre bir horos tasvîri vardır, anıniçün Horoslukapu dahi derler. Ve Horosî Dede ceddimiz Türkî Türkân Hoca Ahmed Yesevî hazretlerinin fukarâlarından olup Hacı Bektaş-ı Velî ile Horasân'dan gelüp bir pîr-i fânî olup Ebü'l-feth ile «slâmbol'a

gelirken asâkir-i «slâm içre şeb [u] rûz yigirmi dörd sâ'atde yigirmi dörd kerre bâng-i horos urup;

"Kum yâ gâfilân" deyü guzât-ı müslimîni âgâh etdüğiyçün Horos Dede derlermiş. Merhûm dedemiz {Yavuz Er} gâyet mu'tekidi olmağile bunların şerefiyyetine Unkapanı'nın iç yüzünde bir câmi' inşâ etmişdir kim hâlâ Sağrıcalar {çârsûsu} içinde Yavuz Er câmi'î ve mahallesi derler. Ba'dehu Horosî Dede tâ ömrü âhir olunca Horoskopusu dibinde merhûm olup merhûm dedemiz Unkapanıkapusu hâricinde şâhrâh üzre bir soffada defn edüp cenbinde bir âbdesthâne muslukları edüp hâlâ ziyâretgâh-ı ünâsıdır.

Ve Ayazmand beği Alîyâr Beğ Karakoyunlu'dan Uzun Hasan ammilerinden idi. Ayazmakapusu'ndan cümle askeriyle sarıldı ve tecdîd-i vuzû' için bir ayazma kazdı. Anıniçün Ayazmakapusu derler, leb-i deryâda bir âb-ı nâb uyündür.

Hatablı Sultân Aksarây'da Oduncuzâde demekle ma'rûf u {müte'ârif} mecâzibûn şekilli bir mürşid-i kâmil kimesne idi. «ki bin fukarâsıyla Odunkapusu'ndan sarılıp sebep-i tesmiyesi oldur kim hâlâ Odunkapusu derler.

Ve fieyh Zindânî Abdürra'ûf Samedânî hazretleri sâdât-ı kirâmdan ulu sultândır. Hârûnu'r-Reşîd asrında elçilik ile gelüp mesmûmen kıralın şehîd etdüğü Baba Ca'fer Sultân, fieyh Zindânî hazretlerinin ecdâdıdır. Zindânkapusu içre medfûn olduğun fieyh Zindânî bilüp Ebü'l-feth ile Edirne'den gelüp üç bin sâdât-ı kirâm ile amân vermeyüp Zindânkapusu'nu kal' edüp kal'a dâhilinde cedd-i izâmına varup ziyâret etdükte kendi yeşil imâmesin ceddî Baba Ca'fer Sultân'ın ser-i sa'âdeti mahalline koyup ba'de'l-feth yetmiş sene türbedâr olup bir âsitâne bünyâd etdi. Ve ba'de'l-feth Ebü'l-feth ol mahalli yine zindân etdüğiyçün ve fieyh Zindânî feth etdüğiyçün Zindânkapusu derler.

Ba'dehu fieyh Zindânî hazretleri yerine yine ırk-ı tâhirden Seyyid Muhammed'i Baba Ca'fer üzre türbedâr nasb edüp kendüler Sultân [27a] Bâyezîd-i Velî ile {"Fetahetâ"} sene 889 târîhinde Kili ve Akkirman kal'aları ki taht-ı Salsâl'dır, onların fethin fieyh Zindânî hazretleri ve Kara fiems ile tebşîr edüp ba'de'l-feth Bâyezîd-i Velî ile Edirne'ye geldükde fieyh Zindânî hazretleri dârü'l-fenâdan dâr-ı bekâya irtihâl edüp Bâyezîd-i Velî rûhiyçün cümle zindânda olanları âzâd edüp zindân kullerinin karşusunda tarîk-i âm aşırı bir türbe-i pür-envâr binâ edüp bizzât Bâyezîd-i Velî {cenâze-i şeyhe} hâzır olup ol câ-yı mehbıt-ı pür-envârda defn etdiler. Âsitânesinde Tîğî Beğ güftesiyle târîhi vardır. Hâlâ azîm âsitânedir. Cümle evlâdları ile anda medfûnlardır kim ziyâretgâh-ı Abdürra'ûf Samedânî'dir. Hâlâ «slâmbol'da Baba Ca'fer Zindânî âsitânesin bekleyenler onların zürriyetindedir kim şecerelerinde böyle tahrîr olunmuşdur.

Abdürra'ûf Samedânî ibn fieyh Cemâlüddîn ibn bint-i Emîr Sultân ibn fierefüddîn ibn Tâceddîn anlar

dahi kız evlâdından râzı bilâ-oğuldur. Anlar bint-i Seyyid Sikkîn kim Akşemseddîn kurbünde Türbeli Göynük'de medfûndur. Anlar «slâmbol zindânında medfûn Baba Ca'fer oğludur. Anlar Muhammed Hanefî evlâdıdır kim bizim ceddimiz Ahmed Yesevî ibn Muhammed Hanefî'ye müntehî olduğunda şecerelerimizde böyle tahrîr olunmağıle hasîb ü nesîbleri ile ma'lûmumuzdur.

Kâmkâr Beğ Kütâhiyye'de Germiyanogullarından idi. Üç bin yiğit ile fiehîdkapusu'ndan sarılıp Ayasofya'ya karîb olmağıle cem'iyet-i Nasâra vefret üzere gelüp kapuyu küşâde edüp bir ceng-i azîm olup cümle guzât-ı müslimin anda şehîd olduğuyçün ve Hârûnu'r-Reşîd asrında Ensârdan niçe Sahâbe-i kirâm câm-ı şehd-i şehâdeti ol mahalde nûş etdükleriçün fiehîdkapusu derler. Ammâ efvâh-ı nâsda Çufudkapusu derler ammâ galatdır. Lâkin cemî'i mile-i Yahûdî ol semtde sâkin oldukları cihetden Çufudkapusu derler ammâ sahîhi fihûdkapusu'dur.

Ve hâlâ Hünkâr Sarâyı etrâfında olan kapularda aslâ muhâsara olunmamışdı. Ammâ Yedikullekapusu'na yeni imdâda gelen Karamanoğlu Yedikulle'den sarıldı.

Ve Tekebayoğlu Silivrikapusu'na ta'yîn olundu. Ve Aydınbayoğlu Yenikapu'dan sarıldı.

Ve Sarhanbayoğlu Topkapu'sundan sarılıp ol ân Topyolu'nda şehîd olup yerine Menteşbayoğlu ta'yîn olundu.

Edirnekapusuna «sfendiyâr oğlu fermân olunup hakkâ ki ceng-i «sfendiyâr etdi derler.

Ve Eğrikapu'dan Hamîdbayoğlu ta'yîn olunup «slâmbol'un iki cânibi muhâsara olunup hemân ancak Yedikulle'den tâ Sarâyburnu'na varınca Kumkapu cânibleri leb-i deryâ olmağıle muhâsara olunmadı. Ammâ Yedikulle tarafından Serdâr fiâ'ir Ahmed Paşa ihtimâm-ı tâm edüp küffârın top [u] tûfengine bakmayup kal'anın niçe yerlerin harâb [ü] yebâb etdi.

Silivrikapu serdâr[ı] Cem fiâh Haydar Paşa'sı göz açdırmayup küffâra top u tûfeng atdırmaz oldu.

Adnî Paşa ki Mahmûd Paşa'dır, Yenikapu serdârı idi. Kal'ayı münhedim edüp üç def'a yürüyüş edüp fethi müyesser olmadı.

Topkapusu serdârı Nişânî Paşa'dır kim Celâled-dîn-i Rûmî zürriyetinden Karamanî Mehemed Paşa derler. Uzun Hasan cenginde hayli şecâ'ati zâhir olmuş bir vezîr-i dilîr idi. Topkapusu'ndan küffâra bir top atdırmaz oldu.

Edirnekapusu'ndan Cem fiâh Sa'dî Paşa'sı cengâver bir server olup Cem fiâh ile Frengistân'da çok sâkin olup niçe bin funûn-ı ceng hâsıl edüp Edirnekapusunda «sfendiyâr oğlu fiecî' ile yek-dil yek-cihet olup hadîs-i şerîfler mazmûnunca "fâtihi Kostantiniyye biz olaydık" deyü iki yerden iki şecî' nâmâdârlar ikişer yerden gayret kemerlerin kuşanup

yedi yerden Edirnekapusu câniblerin münhedim etdükleri âlâmetleri zâhirdir.

Ve Hersekoğlu Ahmed Paşa Eğrikapu serdârı idi. Eğrikapu'yu top-ı kûp ile döğe döğe doğrudup küffârın miyânın eğrildüp {mûmiyân etdi}.

Bu minvâl-i meşrûh üzere kal'a-i Kostantiniyye yigirmi gün muhâsara olup aslâ feth [u] fütûhdan bir eser zuhûr etmeyüp cümle guzât-ı müslimîn ve yetmiş evliyâullâh-ı muvahhidîn ve üç binden mütecâviz mezâhib-i erba'ada fetvâ sâhibi ulemâ-yı âmilîn ve bu kadar meşâyihân-ı sâlikîn kal'anın yigirmi günden berü feth olmaduğuna müte'ellim olup cümlesi bir yerden Cenâb-ı Bârî'ye derûn-ı dilden teveccüh-i tâm edüp fethin ricâ etdükleri hâlde hemân bi-emrillâhi Ta'âlâ «slâmbol üzere bir zulemât çöküp bir ra'd ü berk olup ol ân [27b] Atmeydânı tarafında bir âteş zâhir olup evc-i âsumâna peyveste olup evc-i âsumâne şeddâdî binâları perrân ber-hevâ atup kimi berre ve kimi cânib-i bahre düşüp ol gün derûn-ı kal'adan üç bin kâfir havf [u] haşyetlerinden kal'adan taşra firâr edüp kimi «slâm ile müşerref olup hizmet-i pâdişâhide oldu, kimi birer diyâra firâr etdi. Ammâ yine küffâr gayret-i Mesîhiyye'yi elden komayup kal'anın rahnedâr yerlerin termîm edüp ceng ederdi. Ammâ derûn-ı kal'ada olan küffâr kaht [u] galâdan hâlleri mükedder idi.

Muhâsaranın otuzuncu günü ki oldu Sultân Mehemed ser-i sa'âdetine örf-i izâfetin geyüp ayağına âsumânî çizmesin geyüp Döldül-vâr bir katıra süvâr olup ulemâ kıyâfetiyle «slâmbol kal'ası etrâfların deverân u seyrân edüp asâkir-i «slâma ihsân [ü] in'âmlar edüp ve istimâletler ile va'de-i kerîmeler edüp cüyûş-ı müslimîni cenge terğîb edüp gezerdi. Ol taraftan ubûr edüp niçe bin asker ile Eyyûb'den Kâğızhâne tarafına varup Beğ nehrin ve Kâğızhâne nehrin ubûr edüp Levend Çiftliği nâm mahalde kırk pâre firkate dahi yapılmış idi, anları alup yine kızaklar ile çekerek Okmeydânı'ndan aşırup deryâ-misâl imdâd-ı asker gösterüp {gemileri fiâhkulu iskelesinde} deryâya kodular ve içine niçe bin pür-silâh kırmızı fes arakiyyeli azebistân kavm-i Arabistân şehbâzlarından asker doldurup yine «slâmbol'a geçmek sadedinde iken

{On birinci fasıl}

Bi-emri hikmet-i Hayy [ü] Kadîr hikâyet-i garîb [ü] acîb-i bî-nazîr

Sarâyburnu tarafından on pâre paturuna mükellef ü mükemmel âlât-ı silâhıyla müretteb galyonlar orsa haçlı peykerlerin küşâde kılup Sarâyburnu'nda lenger bırağup tabl [u] erganûnların çalup bir yaylım top u tûfeng şâdumânları ederler kim diller ile ta'bîr olunmaz.

Hemân beriden iki yüz pâre firkate ve kayıklar içre Okmeydânı'ndan gelen guzât-ı müslimîn gemilere girüp salpa demir, avanta kürek, ribaça gemir edüp bir baş on pâre kalyonlara ve on pâre balkarmata

kadırgalara cümle guzât-ı müslimîn zenbûr-ı asel, kovana üşer gibi üşüp kıçdan ve başdan ankebût-vâr resenbâzlık edüp kâfir keştilerine mâl-â-mâl olurlar. Küffâr ise emn [ü] emâna dâhil olduk, bunlar istikbâlimize geldi zan edüp aslâ dest-dirâzlık etmeyüp âsûde dururlar.

Görseler kim bunların lisânında sadâ-yı Allâh Allâh zâhir olup keştî içre olan küffârları dest-ber-kafâ kayd [u] bend etmeğe başlayup cemî'i mâl [u] erzâkların gâret etmeğe başlarlar. Hemân küffâr lisânlarınca "ki parlari" der, ya'nî "nişleyüp ne söylersiz" der. Guzât dahi "parlamazız bütün alırız" derler. Kâfir gördü kim bunlar Türk askeri bir tâ'ündür kim gemileri içre girmişler, âlat-ı silâha el kaldırmağa iktidârları yok. Ve limana girdikde şâdumân için cemî'i top u tüfenglerin atmış bulundular. Âhir "zanca Türk" deyüp cümle giriftâr oldular.

Derûn-ı kal'ada olan cümle küffâr-ı bed-girdâr bu hâli görüp imdâda gelenler dahi bu yüzden oldu deyü saç [ve] sakalların yolup Sarâyburnu'nda ve Kurşumlu Mahzen'de ve Kız Kulesi'ndeki toplara âteş edüp semender-vâr âteş-feşânlık etdiler. Ammâ karadan limanın iç yüzüne enmiş gemilere ne fâ'ide. Küffâr ise deryâ boğazlarından gelen gemiler için mezkûr üç boğazı toplar ile ma'mûr etmişlerdi.

Küffârın gözleri önünde on pâre galyonu ve on pâre kadırganın sütûnları üzre haçlı bayrakların ser-nigûn edüp <slâm keştileri küffâr barçaların "Allâh Allâh" ile yedeğe alup top u tüfeng şâdumânları ederek Galata ve <slâmbol halîci üzre ubûr etdirerek Tershâne bâğçesi önünde lenger bırağup bir kaç {kerre} top u tüfeng şâdumânları edüp küffârın zeh-releri çâk, guzât-ı müslimînin cümlesi şâd [u] ferahnâk olup tâze cân buldular.

Derhâl serdengeçdiler keştilerden çıkup Tershâne bâğçesi'nde Ebû'l-feth'e ve Akşemseddîn'e müjde edüp hemân ol sâ'at Akşemseddîn hazretleri buyururlar kim;

"Beğim cenâb-ı şerîfiniz Ma'nisa'da şehzâde iken Mısır nevâhîlerinde Akka ve Sayda [ve] Berût kal'alarına küffâr istîlâ etdüğün cenâbınız istima' edüp bu kadar ibâdullâh ve bu kadar sıbyân [u] [28a] nisvân esîr-i giryân oldu deyü giryân olduğunuzda 'Elem çekme beğim, <slâmbol'u feth edeceğiz günde gâret olan Akka'dan gelmiş akîde ve pişmiş helvâ yersiz' deyü size tesliyet-i hâtır verüp <slâmbol'un fethin tebşîr etmişdik ve 'Ol günler gazâ ile guzât-ı müslimîne kadı ol ve her şey'e kanâ'at edüp râzı ol demiş idin. <şte ol pişmiş helvânın semeresi geldi, zuhûr etdi. <şâ'allâh ellinci günde kal'anın dahi seyecî'ü fethi bi-emrillâh mukarrerdir" deyü da'vâ-yı merd edüp cümle guzât-ı müslimîn gemilerde olan mâl-ı ganâyimi ve üç bin kîse Tâkyânûsî filoriyi ve bin sebûke zeheb-i hâlisi ve iki bin sebûke sîm-i ebyazı ve yigirmi gemide sekiz bin esîri ve yigirmi kapudanları ve bir kıralzâde ve bir Fransa kıralının

duhter-i nâ-şüküftesini ve bin aded pençe-i âfitâb mahbûbe-i cihâne ümmet-i Muhammed kızları kim, kimi şerîfe ve kimi gayr-ı şerîfe-i müslime bânû-yı cihânlar kim her biri hûrşîd-i cihân-tâb banû-yı sâhib-hicâb duhterler idi ve niçe bin kerre yüz bin âlât-ı silâhât levâzımât makûlesi eşyâları derûn-ı deftere kayd edüp Ebû'l-feth'e cümle mâl-ı ganâyimi Allâh emâneti verüp yine cenge meşgûl oldular. Ebû'l-feth dahi bu mâl-ı ganâyimi ve Fransa kıralı kızını ve gayr-ı müslime bâkireleri Akşemseddîn'e teslîm edüp kendüler kal'anın feth [u] teshîrine cidd ü cehde sâ'î oldular.

Hikâyet-i netîce: Meğer mukaddemâ <slâmbol Kostantîni, Fransa kıralının kızına nâmzâd imiş. Fransa kıralı dahi kızının baht [u] tâli'ine bir donanma-i azîm edüp altı yüz pâre gemi ile Arabistân yakaların nehb [ü] gâret ederek ol sâl-i nâ-mübârekde Akka ve Sayda ve Berût'u ve fiâm Tarabulus'u ve Gazze ve Remle ve tâ arz-ı Hâsân'a varınca müstevlî olup iki binden mütecâviz Arabistân ü Havrân'ın hûrân-misâl gözlü bâkirelerin esîre edüp ba'dehu bu kadar milyon mâl-ı ganâyim ile ve bu kadar müslime cevârîler ile kıral ahd [ü] mîsâkına gûyâ vefâ edüp Fransa kıralı kızını <slâmbol tekuruna on pâre galyon ve on pâre kadırgayı mâl-ı Kârûn'a müstağrak edüp gönderdikde Akdeniz boğazına gelüp gördüler kim Türk cânibinden kal'alar binâ olunmuş. Hemân mel'ûnlar hîle edüp cümle tebdîl-i câme edüp bir keskin firişka kıyâmet lodos rûzgârında beş pâre boş gemiyi ileri yelkenleyüp boğazdan içeri girirken hemân boğazın iki tarafında olan kal'aların cümle toplarına âteş edüp beş pâre boş gemiler gark-ı âb olup ardı sıra yigirmi pâre pür-silâh gemiler tarfetül-ayn içre girirler. Ahâlî-yi kal'a bir dahi top doldurup kerteye alınca iki sâ'atde gemiler yigirmi mîl menzil aldılar. Bu hîle ile <slâmbol'a gelüp tahrîr olunduğu üzre hamd-i Hudâ cümlesi esîr olup ol kıral kızından Sultân Bâyezîd-i Velî tevellüd etmişdir. Bu husûsda niçe müverrihîn gûnâ-gûn tahrîrât etmişlerdir. Ayn-ı Âlî bu kızı Ebû'l-feth'in babası alup Ebû'l-feth ol kızdan müştak oldu der. Ammâ kavî-i sahîh Ebû'l-feth <sfendiyâr oğlunun kızı Alîme Hânım'dan mütevellid olmuşdur. Bu Fransa kıralının kızı Ebû'l-feth'in hâtûnudur kim Sultân Bâyezîd-i Velî'nin vâlidesidir.

Sihhat-i hikâyeyi beyân eder: Bu hakîrin pederi Sultân Süleymân Hân ile Belgrad ve Rodos ve Budin ve Ustolni-Belgrad fethlerinde bulunup hattâ Seğitvar gazâsında Süleymân Hân merhûm oldukda yine pederimiz ol gazâda bulunup Devlet-i Âl-i Osmân'a hidmeti sebkât etmiş bir pîr-i fânî idi. Dâ'imâ müsîm âdemler ile ihtilât edüp mâcerâ-yı mâzîden söyleşirlerdi. Yâr-ı gâr-ı refikinden yine bir pîr-i zâl güherâb var idi. Ammâ talâkat-ı lisânda fesâhat [u] belâğatına <mri'l-kays ve Ebû'l-me'âlî hempâ olamazdı.

Ol pîr, yeniçeriyân dergâh-ı âlîsinin baş kâtibi idi. «smine Sukemerli Koca Mustafâ Çelebi derlerdi. Anlar mezkûr Fransa kıralı kızının akrabâlarından olduğu muhakkak idi kim her bâr anlara Fransa kıralından hedâyâ gelüp âlem-i sabâvetimizde hakîre ba'zı eşkâl-i garîbe tasâvirler bağışlardı. Anlar bir pîr-i fânî olmuşlar [28b] idi. Hattâ bir müşâvere olsa huzûr-ı pâdişâha cümle vüzerâ ve vükelâ vardıkda "kocalar gelsin" deyü ibtidâ Seğitvar altında Süleymân Hân merhûm olup asâkir-i «slâmın haberi yok iken vezîr-i a'zam olan Sokullu Mehemed Paşa'nın re'yiyle Süleymân Hân'ın na'sın taht üzre koyup bol hil'atın ardından ellerini hareket etdiren Silâhdâr Kuzu Alî Ağa'yı müşâvereye da'vet ederlerdi. Andan Rikâbdâr Gülâbî Ağa'yı, andan Zeyrekbaş'ında sâkin Matbah Emîni Abdî Efendi'yi, andan hakîrin pederini, andan mezkû[r] Sukemerli Koca Mustafâ Çelebi'yi getirdüp müşâvere-i tâm ederlerdi. Ve ne cânibe sefer olsa bunlar tahtirevânlar ile gazâyâ giderlerdi.

Zîrâ bu [Su]kemerli Mustafâ Çelebi {cümlesinden müsün idi. Hattâ} Müftî's-sakaleyn Kemâl Paşazâde hazretlerinin telâmîzlerinden tekâmîl-i fûnûn etmiş bir zû-fûnûn müfessir ü muhaddis ü müverrih bir kimesne idi. Hattâ Kemâl Paşa huddâmı olmaları cihetiyle Sultân Selîm-i Evvel ile Mısır fethinde yigirmi beş yaşına bâliğ bir fetâ yiğit idim deyü Selîm fiâh'ın Sultân Gavrî ile Mercidâbık'da olan ceng-i azîmin ve Sahrâ-yı Kâkûn'da olan neberd-i kebîrin ve ol cengde Gavrî Sultân câm-ı eceli nûş edüp lezzetinin gavrine erüp cengde Gavrî'nin gâ'ib olduğun ve Mısır'da oğlu Sultân Muhammed pâdişâh olup sabîdir deyü kul yine hal' edüp yerine Sultân Tûmânbay Mısır'a pâdişâh olup tâ Mısır feth olunca Sultân Tûmânbay Selîm Hân ile yigirmi üç yerde ceng edüp Mısır nice feth olduğun kaçan kim [Su]kemerli Mustafâ Çelebi hikâyeye etdükde hakîr âlem-i hayretde kalırdım. Gâyet mü'min ü muvahhid ü mu'temed âdem idi. Mezkûr Fransa kıralı kızının sergüzeşt [ü] serencâmıların anların nakl-i sahîhinden istimâ' edüp tahrîr etmişizdir.

{Âl-i Osmân'a Fransa kıralının karâbetin bildirir}

Anlar hikâyeye eder kim;

"Bizim pederimiz Fransa kıralı (---) nâm kıralın oğlu idi. Ol zamân kim Fransa kıralı pederimizin hemşiresin «slâmbol tekuruna vermeğe ta'ahhüd edüp mâl-ı cihâzın tedârük etmek için altı yüz pâre gemiyle {kal'a-i} Akka câniblerin nehb ü gâret edüp bu kadar mâl-ı ganâyimle ve bu kadar esîr [ve] esîre ile vilâyetimiz olan taht-ı kadîm Paris'e gelüp şâdumânlar ederler. Ol gelen ganâyim esîrelerden kıral pederime bir seyyide câriye verir. Hakîr ol seyyideden müştak olup üç yaşında iken pederimizi kıral dedemiz hemşiresiyle «slâmbol'a girirken bu kadar mâl-ı firâvân ile Sarâyburnu'nda bizi Osmânlı alup Tershâne bâğçesinde bizi Sultân Mehemed'e teslîm edüp

ba'de'l-feth pederimiz Sultân Mehemed huzûrunda Akşemseddîn hazretleri telkîniyle «slâm ile müşerref olup pederimizin hemşiresin cümle guzât-ı müslimîn Sultân Mehemed'e hibe edüp ana dahi Akşems[eddîn] telkîn-i «slâm etdükde tereddüd edüp «slâm kabûl etmeyince {Sultân Mehemed Hân} biz anı hüsn-i terbiyeye koruz deyü ibrâm [u] ilhâh-ı tâm [u] ihtimâm etmediler. Ammâ hakîr ol asırda beş yaşında idim. Akşemseddîn, hakîre ta'lîm-i «slâm edince bilâ-tereddüd hamd-i Hudâ «slâm ile müşerref olup pederimizi dergâh-ı âlî kapucıbaşları zümresine ilhâk edüp hakîr Sarây-ı Hâs'da pederimiz hemşiresi halamızın yanında olurdum" deyü nakl ederdi.

"Ba'dehu Mehemed Hân halamız ile hüsn-i ülfet edüp Sultân Bâyezîd-i Velî andan tevellüd etdi. Ve Cem fiâh dahi ve fiehzâde Nûreddîn fiâh dahi cümle halamızdan müştak oldu" deyü Fransa kıralı kızının ahvâlin böyle takrîr edüp Fransa kıralıyla Âl-i Osmân'ın karâbetin bu yüzden tahkîk edüp hikâyeye ederdi. Ammâ "Bilâhire «slâm kabûl etmeyüp merhûme oldukda Sultân Mehemed Hân kendiyeye binâ etdüğü türbe cenbinde bir kubbe-i sağîre içinde defn olundu" {der idi.}

Hakîrin niçe kerre vakt-i seherde manzûru olmuşdur kim eczâhânlar türbesinde eczâ-yı şerîfler kırâ'at etdüklerinde sâ'ir kubâblarda medfûnlara müteveccih olup tilâvet-i Kur'ân ederler. Ammâ bunun «slâm ile rihlet etdüğüne şekk [ü] şübhe olmağile cümle eczâhânlar sandûkasına arkaların [29a] çevirüp tilâvet-i Kur'ân ederler. Ve niçe kerre hakîr'in manzûru oldu kim Fransa Firengi'î tâ'ifesi nihânîce gelüp türbedârlara bir kaç akçe verüp ziyâret ederler. Zîrâ dâ'imâ kapusu mesdûddur.

Hakîr dahi bu gûne vâkıf oldum ve hakîkatü'l-hâl [Su]kemerli Mustafâ Çelebi'nin nakli üzre Fransa kıralının kızı Ebü'l-feth'in hâtûnu ve Bâyezîd-i Velî'nin vâlide-i müşfikasıdır.

{Der-beyân-ı menâkıb-ı serencâm-ı Cem fiâh ibn Ebü'l-feth Mehemed Hân-ı Pâdişâh}

Ve bu şâhid-i âdildir kim kaçan kim Bâyezîd-i Velî hilâfetde iken karındaşı Cem fiâh ile Karaman Sahrâsı'nda iki şehzâde-i âzâde birbirleriyle çirkâb-ı dünyâ için bir ceng-i azîm edüp âhir Cem fiâh münhedim olup Mısır'da Sultân Kalavan'a firâr edüp andan gemi ile hacca giderken telattum-ı deryâ ile diyâr-ı Yemen ve Aden'e düşüp andan Veys el-Karanî hazretlerin ziyâret edüp andan Yemen huccâcıyla hacc edüp andan yine Mısır'a gelüp andan keştî ile Rodos'da Malta'ya gelüp andan Fransa diyârında büyük vâlidesine gelüp mu'azzez ü mükerrer pâdişâh-ı vakt olup üç yüz müselmân tevâbi'yle ayş [u] nûşda ve sayd [u] şikârda henüz şehzâde-i âzâde oldu.

Nedîm-i hâslarından Sivrihisârî Cem fiâh Sa'dîsi defterdârı ve enîs-i gam-güsârı idi. Ve Âşık Haydar

dahi nedîm-i hâssı idi. Ve on yedi ban oğlu ban karşusunda eller kavşırıp hizmetinde idiler. Dâ'imâ cemî'i kâfiristânda tevâbi' [u] levâhıkıyla seyâhat ederdi. Niçe bin penç beyti ve muhammes ü müsed-desâtı ve kasâyidi vardır kim dîvânı beyne's-şu'arâ memdûh-ı âlemdir. Kıt'a-yı Cem fiâh:

*Iztrâbı kogil ey murg-ı revân sabr eyle
Eskiyüp işte harâb olmada bu ten kafesi
Kârbân-ı reh-i iklim-i adem menzîlinin
Tokınur oldu katı sem'ime bâng-i çerresi*

Uslûb-ı kasîdede lâ-nazîr şî'r-i belîği vardır.

Âhir Âl-i Osmân'dan karındaşı Sultân Bâyezîd Fransa kıralına elçi gönderüp Cem fiâh'ı talep etdiklerinde Freng-i bed-reng hîle edüp Cem fiâh'a müşâbih bir sarışın âdemi zehirli ustura ile trâş edüp vechinin reng-i rûyü müteğayyir olup ma'nûkan herfîi katl edüp Cem fiâh Sa'dîsi muhallefâtlarından meşhûr-ı âfâk olan câm-ı Cem kim bâdesin nûş edüp sâkî eline câmı tehî verince yine leb-ber-leb olur bir mutalsam câm idi, anı ve beyâz tûtî ve sadrancbâz maymunu ve niçe bin zî-kıymet gûnâ-gûnu ve niçe bin mücelled kütüb-i mu'tebereleri na's-ı Cem ile Sa'dî Çelebi ve Haydar Çelebi'ye teslim edüp Sultân Bâyezîd'e gönderdiler. Cem Sa'dîsi bir ârif nüktedân, sâhib-i iz'ân kimesne idi. Beyâz tûtîyi siyâha boyayup 1«E«†%o%oA†| pâdişâh sağ olsun kelimâtların ta'lîm edüp Cem [Sa'dîsi] huzûr-ı pâdişâhîye na's-ı Cem ile vardıkda cemî'i muhallefâtların arz edüp der-hazîne etdiler. Ammâ Bâyezîd-i Velî;

"Kanı beyâz tûtî" deyü su'âl etdükde hemân tûtî-i gûyâ, pâdişâh sağ olsun 2«E«†%o%oA†| âyetin fesâhat üzre söyleyüp,

"Efendim Cem fiâh merhûm olup beyâz melek sûretinden çıkup siyâh mâtem donları geydim" dedükde Bâyezîd Hân'a bir bukâ ârız olup,

"Ya Sa'dî, bu karındaşım Cem'i nice katl etdiler" dedükde Cem Sa'dîsi eydir:

"Vallâhi pâdişâhım gerçi bâde-nûş idi, ammâ bu mutalsam câmdan gayrıdan içmezdi ve kâfirler ile ihtilât etmeyüp bir yere gitmezdi. Dâ'imâ ebyât-ı eş'âr ile ilme meşgûl idi. Hikmet-i Bârî bir banoğlu berberi var idi, ol zehirli ustura ile Cem fiâh'ı trâş edüp yüzü ve gözü şişüp boğdular ve hakîr ile na'sı ve muhallefâtların pâdişâhıma getirdim, vâkı'-ı hâl budur" deyü i'lâm etdi.

Pâdişâh na's-ı Cem'i Bursa'da Murâd-ı Sâni ki Ebül-feth'in pederi, Bâyezîd-i Velî'nin dedesidir, anda defn olunmağı emr edüp na's-ı Cem'i Bursa'ya götürüp Murâd-ı Sâni cenbinde defn etmeğe mezâr kazarken kubbe-i pür-envâr içinden bir sâ'ika ve bir

kıyâmet kopdu kim cümle huddâmlar firâr edüp üç gün ol âsitâneye bir ferd-i âferîde girmek muhâl oldu. Âhirü'l-emr yine Murâd-ı Sâni türbesi kurbünde Sultân fiehinşâh türbesine na's-ı Cem fiâh deyü defn edüp bu vakâyi'âtı Âsitâne'ye arz etdiler. Târîh-i fevt-i fiehzâde Cem fiâh:

*Bahâr-ı devlet-i Cem çün hazânî yâft pîş ez-sayf
Resîd ez-gayb târîheş zi-dünyâ refî Cem vâ hayf.*

Sene 800

On bir sene Mekke ve Medîne ve Yemen ve Aden ve Mısır ve fiâm ve Irâk ve Frengistân'ın çşpanya ve Fransa hudûdlarında seyâhat [29b] edüp karındaşı tığdan halâs olup câm-ı Cem nûş ederken âhir câm-ı ecelden Cem nûş edüp mest [ü] medhûş-ı hakîkî oldu.

Ammâ Fransa zu'munca "Zehirli mûs ile gayrı âdem trâş edüp reng-i vechi bozulup katl etdük ve Cem'dir deyü Rûm'a gönderdik ammâ hâlâ kırallarımız Cem neslindedir kim Selîm-i Evvel'de Cem fiâh Fransa kıralı oldu" derler. Hakîkat böyle şeytanatları olmasa Bâyezîd Hân tarafından fermân sâdir olunca Sa'dî Çelebi'[n]in ve Haydar Çelebi'[n]in huzûrunda niçün şehîd etmeyüp zehirli ustura ile hîle etdiler. Bundan bir hîle olmak fehm olunur kim gayrı kefer katl etmiş olalar. Ve bir âdil-i şâhid dahi oldur kim Bursa'da Gâzî Murâd Hân türbesine na's-ı Cem'dir deyü defn edelim derken ol gâzî pâdişâh bi-emrillâh kabûl etmeyüp âhir gayrı yere defn etdiler. Bu dahi bir alâmetdir.

Hattâ hakîr yetmiş üç târihinde Uyvar kal'ası fethinde bulunup yetmiş dördde sulh için elçi Mehemmed Paşa ile Alaman diyârında Nemse çâsarına varup anın papinta hattıyla kâfiristânın yedi kırallık yerin üç yılda geşt [ü] güzâr ederken Dış Fransa ta'bîr etdikleri ki yeni dünyânın cânib-i şarkîsinde bahr-i Okyûnûs kenârında Donkarkız vilâyetine kadem basup yetmiş beş Ramazân-ı şerîfinin sıyâmın anda edâ ederken ba'zı söz anlar tevârîh-şinâs papaslar ile ülfet ederken esnâ-yı kelâmda Âl-i Osmân devletini söyleşerek Fransa Cem fiâh'ın ahvâlâtının su'âl etdim, anlar eytdiler:

"Kaçan kim Osmânlı'dan Cem fiâh'ın katline fermân geldükde Osmânlı'nın mahkûmu olmamak için Osmânlı'ya nisbeten ve Cem fiâh kendü kızları evlâdı olduğu ecilden Cem fiâh'a merhamet edüp Cem'e müşâbih gayrı âdemi zehirleyüp na's-ı Cem'dir deyü «slâmbol'a gönderdiler. Sonra Cem fiâh Tış Fransa vilâyetine müstakîl pâdişâh olup sizin Sultân Selîm Mısır'ı feth etdükde beri taraftan azîm hedâyâlar ile Cem Kıral, Sultân Selîm'e gazân mübârek ola, deyü nâmeler ile hedâyâlar gönderdi. Hâlâ Fransa kıralları Cem Kıral neslindedir. Ve Fransa'nın Âl-i Osmân ile karâbeti Bâyezîd Hân'ın vâlidesi ve

1 Kur'an, Bakara 156; "Biz Allah'n>z ve elbette ona dön-
ce€iz."

2 Kur'an, Bakara 156; "Biz Allah'n>z ve elbette ona dön-
ce€iz."

Cem Kıral zürriyeti olması cihet iledir" {deyü} bu tahkikleri etdiler.

"Ve hâlâ Cem Kıral, Paris şehrinin hâricinde bir bâğ-ı <rem-misâl mesîregâhda bir kubbe-i zeberced [ü] mînâ içinde medfûndur ve cemî'i müselmân tevâbi'leri ve gayr-ı üsârâları anda defn ederler" deyü nakl etdiler.

Hakkâ ki Fransa'nın Âl-i Osmân'a karâbeti Ebü'l-feth'in hâtûnu takrîbiyledir kim Âl-i Osmân dîvânında cemî'i elçiler cem' oldukda Hind ü Sind ve Habeş ve Yemen ve Irâk ve Özbek ve Dağîstân ve Tatar Hân ve Fes ü Merânkûş pâdişâhlarının elçileri altına oturur, zîrâ anlar <slâm pâdişâhlarıdır, hattâ Fransa elçisi Acem elçisinin üzerine tasaddur edüp alt yanına Acem, dahi alt yanına Nems[e] elçisi oturup Acem elçisi iki kefer mâbeyninde kalırdı.

Fâtih-i Bağdâd Râbi' Murâd Hân, bu tertîbe rızâ vermeyüp cümle elçiye mukâbil Fransa {elçisi} meks etdirdi. Bu kerre Maskov elçisi şehinşâh elçisi iddî'âsında olup Nemse elçisinin alt yanında oturmağı kabûl etmeyüp bi'z-zarûrî Acem elçisinin alt yanında oturdu. Hâlâ Fransa kıralının mu'azzez ü mükerrer olması Bâyezîd-i Velî'nin vâlidesi takrîbiyledir, ve's-selâm.

El-kelâm yecirrü'l-keâm fehvâsınca söz sözü açup ezîn-cânib yine Kostantîn kal'asının sadetine gelelim. Çünkim Sultân Mehemed Hân Gâzî Fransa kıralının kızın mâl-ı ganâyimden alup cümle guzâtın re'yiyle Akşemseddîn hazretlerine emânet koyup kendüler ol mâl-ı ganâyiminden asker-i <slâm'a bezl ederek kal'anın cânib-i erba'asın deverân edüp guzât-ı müslimîne takvîyet verirdi.

Âhirü'l-emr ellinci gün kim oldu, ol ân kal'a içinden bir feza' u ceza' zâhir olup kıyâmet kopdu. Hemân ol ân niçe bin bî-edyan küffâr-ı Hıristiyan zî-kıymet eşyâları ile burc [u] bârûlar üzre beyâz vere bayrakları diküp "El-amân ey güzîde-i Âl-i Osmân" deyüp kal'ayı vere ile teslîm edüp cümle küffâr bir gün mehîl alup berren ve bahren her biri birer diyâra ve deyre ve îre gıtdiler. Meğer kal'a içre melâmiyyûndan Yâvedûd Sultân merhûm olunca küffârın başına kıyâmet kopup kal'ayı emân ile verüp deryâ-misâl asker-i <slâm sadâ-yı Allâh Allâh {ile} şehri <slâmbol'un cânib-i selâsından asker-i bî-pâyân yürüyüş edüp mâl-ı ganâyim almağa şürû' etdiklerinde Koca Ebü'l-feth örf-i [30a] izâfetiyle ayağında âsumânî çizmesiyle katıra süvâr olup elinde seyf-i Muhammedîyi kaldırup,

"Koma gâzîler, hamd-i Hudâ fâtih-i Kostantıniyye oldunuz" deyü pür-silâh yetmiş seksen bin güzîde asker ile Kostantîn sarâyına varup kabz edecek mahalde sarâya niçe bin küffâr cem' olup ceng-i azîm ile sarây feth olup ol arbede esnâsında Kostantîn kıral katl olunup lâşesin sâ'ir emânlı îmânsız küffârlar Sulu Manastır'da lahd etdiler. Sarây-ı Kıral'da ol kadar mâl-ı hazâyin bulundu kim hisâbın Hudâ-yı Mütê'âl

bilür. Zîrâ bu Kostantîn bâzergân ve ankâ idi. Tokuzuncu kerrede <slâmbol'u binâ ve itmâm eden Kostantîn'dir. Âhir Âl-i Osmân'a verüp tamâm eden yine Tekur Kostantîn'dir.

Andan Ebü'l-feth teberrüken iki rek'at salât-ı hâcet kılmağa Ayasofya deyrine girmeğe kâsd edince içinde ve cânib-i erba'asında sâkin olan on iki bin ruhbân Ayasofya'ya kapanup dam u bâmlardan ve kulle çanlar[ın]dan asâkir-i <slâm'a zemberek ve neft ü katrân yağdırup alarka etdiler.

Hemân Ebü'l-feth asâkir-i <slâm ile Ayasofya deyrine sarıca arı gibi sarılıp üç gün üç gece ceng-i azîm olup elli üçüncü günde Ayasofya-i Kebîr feth olup ibtidâ Sultân Mehemed Ayasofya içre girüp niçe ruhbânı katl edüp elindeki livâ-yı Resûlullâhı mihrâb mahalline diküp ibtidâ ezân-ı Muhammedî'yi Sultân Mehemed tilâvet edüp sâ'ir guzât-ı müslimîn ruhbânıyâna kılıç urup derûn-ı Ayasofya hûn-ı müşrikîn ile mâl-â-mâl oldu. Hemân Ebü'l-feth Gâzî dal-tırkeş olup alâmetim olsun için bir hadeng-i çâr-cenâh Ayasofya kubbesinin tâ ortasına atdı. Hâlâ alâmet-i tîr-i Mehemed Hân nümâyândır. Ve bir hünkâr solağı sol eliyle bir kâfirî katl edüp sağ elin kâfirin kanına bulayup Sultân Mehemed'in huzûrunda bir pertâb edüp elinin kızıl kanın bir beyâz mermere sürüp pençe nakşı edüp alâmet etdi. Hâlâ ol kanlı solak pençesi türbe kapusundan içre girdikde karşı köşede beş âdem kaddi bâlâda bir pençe-i kebîr-i sâhib-dilîr zâhir ü bâhirdir. Andan,

{**Menâkıb-ı Yâvedûd Sultân**}: Sultân Mehemed Ayasofya'yı seyr [ü] temâşâ edüp deverân ederken Terlerdirek nâm bir mahalde bir nûr-ı ilâhî berk urur görüp üzerine vardılar, gördiler kim bir nûr-ı ilâhî beyâz vücûd-ı şerîf kibleye müteveccih olup yadır. Gördüler kim sadr-ı münevverinde kırmızı et ile Yâvedûd ismi yazılmış, hemân Akşemseddîn ve Sivasî Kara fiemseddîn ve yetmiş aded kibâr-ı evliyâullâh buyurdular kim,

"çste pâdişâhım <slâmbol'un elli günde feth olmasına bâ'is bunlar idi kim hikmetullâh ile <slâmbol'un fethini ellinci günde ricâ edüp ol gün rûh teslîm eden bu mecâzibûndur kim mukaddemâ pâdişâhımı âgâh etmişdik" dediler.

Hemân cemî'i ulemâ ve sulehâ ve fuzalâ cesed-i şerîfini gasl etmek murâd edindikleri mahalde Ayasofya'nın Terlerdirek küncinden bir sadâ zâhir olup, "Merhûm u mağsûldur, hemân defn edün" deyü nidâ gelince cümle hâzırûn dembeste ve hayrân oldular. Andan cümle meşâyihân Yâvedûd Sultân'ın na'ş-ı şerîfin tâbûta koyup fiehîdkapu'sunda defn etmek murâd edinüp bi'z-zarûrî tâbûtu götürenler kendülerin Emînönü iskelesi'nde bulup andan bir kayığa süvâr olup berk-i hâtif gibi kayık kürek çekmeden ve yelken açmadan Ebâ Eyyûb-ı Ensârî hazretleri kurbünde karâr edüp hemân tâbût kayıktan bi-emrillâh çıkup ol mahalde kazılmış bir mezârda tâbût durup ardı sıra

cümle guzât ve ulemâlar varup istimâ' etdiler kim mezkûr kabirden Yâvedûd ismi istima' olunurdu. Cümle ulemâ ve sulehâ na'ş-ı şerîfi ol kabir içre defn edüp gittiler. Anıniçün ol kabir-i şerîfe hâlâ türbe-i Yâvedûd iskelesi derler *ve's-selâm ve Rahmetullâhi aleyhi ale'd-devâm*.

Hamd-i bî-hadd [ü] bî-pâyân ol Hâlık-ı kevn [ü] mekâna olsun kim her emrin tedbîrinde birer hükm-i ezelfîsı vardır kim selâtn-i «slâm-ı Âl-i Osmâniyân es-sultân ibn ü's-sultân es-sultân Ebü'l-feth Gâzî Mehemed Hân *tâbe serâhiim ve ce'alallâhu el-firdevse mesvâhiim* hazretleri «slâmbol'u feth edince 1 »%00E sıfat-ı kâşifesinin hurûfu târîh-i fethine mutâbık olan dârü's-saltanati [30b] 'l-aliyye Kostantiniyetü'l-mahmiyye *hamâhallâhu an ru'bu'l-beliyye* Sultân-ı mûmâ-ileyh hazretleri Akşemseddîn hazretlerinin mukaddemâ fethini ve vakt [u] sâ'ati ve dericesiyle fethin ta'yîn etdüğü günlerde bi-emrillâh feth oldu kim hicret-i nebeviyyenin sene 857 târîhi mâh-ı Cemâzilâhiresinin yigirminci günü kim yevm-i erba'ada feth olunduğu mâh-ı Temmûz'un on ikinci günü idi.

Feth [u] fütûhuna niçe şu'arâ ve ulemâ târîhler bulmuşlardır, ammâ Kur'ân-ı azîm'de bulunan Târîh:

2 »%00E »%00E ve 4 -U- lafzı târîh vakı' olmuştur.

Târîh-i diğere:

Ehl-i «slâm etdi «slâmbol'u feth.

Târîh-i musanna':

Feth olduğu «slâmbol yârâna alâmetdir.

Târîhini yazmışlar, küffâra kıyâmetdir. Sene 857

Merkûm târîhleri sa'd sâ'atinde Mehemed Hân «slâmbol'a kadem basdığıyçün efvâh-ı nâsda «slâmbol içre ol güne yevm-i kudûm derlerdi. Hamd-i Hudâ taht-ı evvel Bursa, taht-ı sâni Edirne, taht-ı sâlis Kostantiniyye olup bu sevâd-ı dil-küşâ ve medîne-i bisât-fezâ imârât-ı fâhire ile yevmen fe-yevmen reşk-i cennet-i ulyâ ve ebniye-i âliye ile şey'en fe-şeyen nâdire-i dünyâ olmuştur.

Ammâ Ebü'l-feth Gâzî Ayasofya ismiyle müsem-mâ kenîseyi temâşâ etdükte gördü kim bu makâm bir binâ-yı azîm ve bünyân-ı metîn-i kadîmdir ki mühendis-i hired [u] hurdedân ve mi'mâr Ağnados nâm tab'-ı selîm [u] sâhib-iz'ân bu binânın metâneti erkânında hayrân ve bu bünyânın tarh-ı esâs ve ref'-i kubbesin gören vâlih [ü] ser-gerdân olur. Hemân Gâzî Mehemed Hân bu mâ'bed-i kadîmi telvîsât [u]

müzahrafât-ı hûn-ı keşîşândan ve esnâm [u] evsândan derûn-ı deyri tathîr edüp niçe bin yerde amberdânlar ve micmerdânlar ile ûd [u] amberler yakup câmi' içre guzât-ı müslimînin demâğları mu'attar olup ân-ı sâ'atde bir müfid ü muhtasar mihrâb ü minber ve mahfil ü minâre ile ol makâm-ı behişt-irtisâmı ibret-nümâ-yı huld-ı berîn bir câmi'-i müslimîn edüp ibtidâ yevm-i cum'ada cemî'i guzât-ı müslimîn hâzır olup salâlar kırâ'at olunup mü'ezzinân 5 «E†«%0000 âyetin savt-ı hazîn ile âgâze edince hemân Akşems[eddîn] ve Kara fiemseddîn hazretleri kalkup Sultân Mehemed'in koltuğuna girüp Akşemseddîn imâmesin Ebü'l-feth'in ser-i sa'âdetine geydirip imâmesi üzre bir ablak turna teli sokup ve eline bir uryân kılıç verüp sağ tarafında Akşemseddîn, sol tarafında Kara fiemseddîn ta'zîm [u] tekrîm ile Mehemed Hân'ı minbere çıkarup dâvûdî bülenâvâz ile *Elhamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn* deyince cümle guzât-ı müslimîne bir hâlet el verüp bir giriv ü feryâd-ı şâdumânî etdiler. Kâ'ide-i uslûb-ı hatîb üzre hutbeyi edâ edüp nüzûl etdükte teberrüken ve teyemmünen Akşemseddîn hazretleri Sultân Mehemed Hân'dan me'zûn olup imâmet etdi.

Ol cum'a Ayasofya'nın zîr-i zemînlerinde pinhân olan bîtrîk ve kissîsden üç bin ruhân şeref-i «slâm ile müşerref olup üç yüz yaşında bir papasın ismini Baba Mehemed kodular. Mihrâbın sağındaki muzlim künc Hazret-i Süleymân'ın ibtidâ binâ etdüğü ma'bed-i kadîmdir deyü Baba Mehemed gösterüp Ebü'l-feth ibtidâ anda iki rek'at sâlât-ı hâcet kılup inkırâzu'd-devrân ma'mûr [u] âbâdan ola deyü du'â edüp ol mahallin zîr-i zemîninden bir hafta kâmil niçe {bin} deve yükü mâl-ı Tâkyânûs-ı okyûnûs çıkarup kıral hazînesine ve Tershâne bâğçesine taşıdılar. Ba'dehu,

{Der-sitâyiş-i feth-i Okmeydâni}: Mehemed Hân cemî'i guzât-ı müslimîne cümle mâl-ı ganâyimi tahmîl edüp ve Ayasofya içre mücevher putlardan Vüdd ve Yağûs {ve Ya'ûk ve Süvvâ' ve Nesir misilli putlarla} Tershâne Bâğçesi'ne varup andan putları Okmeydâni'nda nişângâh edüp cümle guzât-ı müslimîn putlara oklar atdılar. Hâlâ kemânkeşânlar mâbeyninde puta oku ta'bîr etdüklere sehm ol hadengdir kim ilâ-hâze'l-ân puta oku derler. Hattâ ol putun pâreleri Sultân Ahmed Hân asrına gelince durduğu muhakkaktır.

Bir putun ismine Âzmâyiş dediler kim lodos cânibine koyup yıldız rûzgârıyla ana ok atarlardı. Hâlâ ol câ-yı ma'hûda Tozkoparan Ayağı derler.

Ve bir puta heki dediler. Hâsköy tarafına koyup şimâlden ok atdılar. Hâlâ ol tîre heki derler.

Ve bir puta Peşrev dediler, yıldız cânibine koyup kıbleden ok atarlardı. Hâlâ ol nâveke peşrev derler. Beş dirhemi sekiz yüz gez menzil seğirdir.

1 *Kur'ân*, Sebe 15; "«fte hofl bir flehir."Ebcede göre: 857

2 *Kur'ân*, Sebe 15; "«fte hofl bir flehir."Ebcede göre: 857

3 *Kur'ân*, Sebe 15; "«fte hofl bir flehir."Ebcede göre: 857

4 *Kur'ân*, Tevbe 102; "Bafika bir k>sm da ..." Ebcede göre: 857

5 *Kur'ân*, Ahzab 56; "fiüphesiz Allah ve melekleri...."

Ve bir puta Peleng dediler, cânib-i garba konulup cânib-i şarkdan sūfâr-ı Moğolî atılırdı. Hâlâ cümle tîr-endâzân mâbeyninde ol tîre peleng derler.

Hâsıl-ı kelâm Okmeydânı'nın cânib-i erba'asına on iki gûne [31a] putları koyup on iki gûne sehm-i zenbûr ile mezkûr putlara tîr-i bârân edüp cümle yârân-ı gâziyân pîr-i atıcıyân Hazret-i Sa'd-ı Vakkâs rûhunu şâdân eylediler. ‹le'l-ân ta'tîl günleri ahâlî-yi ‹slâmbol ol âyîn üzere Okmeydânı'na giderler.

Andan Sultân Mehemed Hân Tershâne Bâğ-çesi'ne gelüp üç gün üç gece cemî'i guzât-ı müslimîne it'âm-ı âm edüp summât-ı Muhammedîler edüp bizzât kendüler etek der-miyân edüp çâşnigîrbaşı-misâl kemerinde peştemâl ile cümle guzâta nân ü nemek yemek gerek dahı ne gerek deyü hûn-ı beyâz bezl edüp ba'de't-ta'âm ser-i kârda olan ulemâ-yı fuzalâların dest-i şerîflerine ibrîk ile su döküp tâ bu mertebe kesr-i nefis eyleyüp üç gün üç gece hizmet eyledi.

Der-beyân-ı taksîm-i mâl-ı ganâyim: Üç gün üç gece ziyâfetlerden sonra cemî'i askerî tâ'ifesinin ağavâtları ve küttâbları ve üç defterdâr-ı pâdişâhî cem' olunup mukaddemâ rû-yı deryâda alınan Fransa kıralının yigirmi gemi mâl-â-mâl ve bî-hisâb mâl [u] menâli Tershâne bâğçesinde dağlar gibi küme küme alâhîde alâhîde yığdılar. Ve ‹slâm ile müşerref olan Baba Mehemed'in Ayasofya'da Hazret-i Süleymân'ın gösterdiği kenzin mâlını dağlar gibi püşte püşte öbek öbek yığdılar. Ve ‹slâmbol içre yedi bin deyr-i manastır ve sarâylerden alınan mâl-ı ganâyimleri Tershâne bâğının dirah-t-ı muntehâlarına berâber yığup defter ile ibtidâ asker-i ‹slâm içre hizmet eden hukemâ ve kehhâl ve cerrâha ve gassâle ve gûr kazanlara ihsân etdiler.

Andan şürefâya, andan ulemâ ve sulehâya, andan e'imme ve hutebâ ve meşâyihîne, andan mollâ ve kadılara, andan serdengeçdi gâzîlere ve andan kırdâ gemi çeken azebistâna Levend Çiftliği nâm belîdeyi anlara ihsân edüp anı için Levend Çiftliği ismiyle müssemâmır.

Andan yeniçeriyâna, andan sipâha ve andan zâ'im [ü] zü'amâyâ, andan topcuya ve cebeciye ve lağımçıya ve eşkinci tâ'ifesine, andan at kuluna, andan orducuyâna ve'l-hâsıl yüz yetmiş bin âdeme birer arakiyye mâl ve sâ'ir menâlden gayrı altmış üç bin hâne ihsân olduğu defter olunmuşdur kim bir pâdişâh-ı zevi'l-iktidâr asrında olmamışdır.

Cümle guzât-ı müslimîn dahi ahz [ü] kabz eyledikleri gazâ mâlından alâ mâ farazallâh öşr-i ömrî-i pâdişâha verüp cümle üsârâdan da [penc] yek-i sultânî üç bin sekiz yüz esîr pâdişâhın hissesine düşdü.

Ve yigirmi bin kîse zeheb-i Tâkyânûsî ve Yanko ibn Mâdyânî düşdü. Ve üç bin sarây ve iki bedâsten ve yedi bin dekâkîn dahi düşdü. Ve Ayasofya câmi'iyle yedi deyr-i azîmi dahi Sultân Mehemed'e verdiler.

Ve Sultân Mehemed üzere cümle guzât Yeni sarây için yevmiyye biner akçe icâre yazdılar. Bir Yahûdî bin bir akçe deyüp katlı oldu.

Karaman semtinde üç yüz sarây-ı âlîyi ulemâyâ, yüz altmış iki sarây yeniçerilere, yetmiş sarây yetmiş vezîre ve yedi sarây yedi kubbe vezîrine, ve'l-hâsıl bu tertîb üzere nefis-i ‹slâmbol içre olan imâretleri cümle gazâda hâzır olanlara tevzî' olunup guzât dahi Fransa kıralının mukaddemâ zikri münâsebetiyle sebkât eden kıralın kızın pâdişâha verüp iskât-ı hak etdiler. Ve pâdişâha ve dîn-i mübîne hayr du'â etdiler. Hemân Akşemseddîn hazretleri ayağ üzere kalkup eydir:

"Ey guzât-ı müslimîn bilin, âgâh olun kim cümle'nizin hakkında ol âhir zamân peygamberi ol server-i kâ'inât ve ol mefhar-i mevcûdât buyururlar, 1 %o . OE†«%o,"◊E◊EI...†E%oEYA†«%o buyurmuşlardır. ‹mdi inşâ'allâh cümle'niz ve cümlemiz mağfûrdur. Ammâ bu gazâ mâlın isrâf etmeyüp ‹slâmbol içre hayrât [u] hasenât edüp pâdişâhınıza itâ'at eylesiniz. Osmâncık'dan bu âna gelince pâdişâhlarınıza beğ derdiniz, şimdengerü sultân deyin. Ve etek der-miyân edüp ziyâfetde size hizmet edüp ekmek bezl etdüğü için hûn ekmekdir, hünkârın" deyü pâdişâhın başına iki çatal ablak sorgucu takup,

"Pâdişâhım henüz Âl-i Osmâniyân'ın âb-ı rûyı oldun, hemân mücâhidün fi-sebîlillâh ol" deyü gül-bâng-i Muhammedî çeküp cümle guzât-ı müslimîn ‹slâmbol içre müstevlî olup amâristân etmeğe şürû' eylediler. {Ve Akşemseddîn ve gayrı kibâr-ı evliyâların izn-i şerîfleri ile sikke-i Âl-i Osmân'da es-sultân ibn ü's-sultân es-sultân Mehemed Hân ibn Murâd Hân azze nasruhu duribe Kostantıniyye sene 857 târîhi tahrîr olundu}.

Ertesi gün ale's-sabâh Sultân Mehemed haremnden çıkup Akşemseddîn ile Tershâne Bâğı'nda müşerref oldukda Akşemseddîn buyurdular kim;

"Pâdişâhım bu gece pişmiş helvâ yediniz mi?" deyince Ebü'l-feth "Hayır yemedik" dedi. Akşems[eddîn] buyurdular kim;

"Ya biz size şehri [31b] Ma'nisa'da hâkim iken Akka kal'asın küffâr aldığına gam yemen ‹slâmbol'u feth ettiğiniz günler pişmiş helvâ yersiz dediğim işte bu gece Fransa kıralı kızının bekâretin izâle edüp helvâsın yediniz" der.

"Ve ol duhterin ismi Akîde Hânım olsun ve ol duhter-i nâ-şüküftenin bekâretin izâle ettiği[ni]z için size biz dahi hünkâr dedik" deyü bu gûne latîfe kelimâtlar eder. Ve,

"Fetih günleri ol asırda size adâlet eylesin buyurduk idi. fimdi gerekdir kim şimdi bu size hâsekî olan Akîde Hânım ile cevârlığe gelen üç bin ümmet-i

1 Hadîs: Ahmed ibn Hanbel, 4, 335; "Kostantıniyye mutlaka feth olunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onun askeri ne güzel askerdir."

Muhammed duhter-i nûr-ahterlerin bir ferde vaz'-ı yed etdirmeyüp Akka ve Gazze ve Remle ve Havrân diyârlarına bu bâkirelerin isim [ve] resimleri ile deftere kayd edüp ol defterleri vilâyetlerin gönderüp cümlesinin peder ü mâderlerini «slâmbol'a getirüp rızâ-yı vâlideynleri ile her birin birer guzât-ı müslimîne akd-i nikâh edüp «slâmbol şehrin amâr edesiz" dedikde Akşemseddîn'in bu re'y [ü] tedbîriyle her diyâra âdemler gidüp ân-ı zamânda cümle bâkirelerin on bin mikdârı peder ü mâder ve akrabâ vü ta'allukâtları gelüp üç bin bâkire üç bin bahâdırâna izn-i şer'ile verüp azîm sûrlar edüp «slâmbol amâr oldu.

Andan Anadolu'da ve Rûmeli'nde cem'î eyâlet sâhibi vüzerâlara emr-i şerîfler pârekende ve perîşân olup vilâyet vilâyet «slâmbol'a benî âdem sürdüler.

Evvelâ Rûmeli'nden Üsküb halkın Üsküblü mahallesine, Yenişehir halkın Yeni Mahalle'ye, Sofya halkın Ayasofya'ya, Mora Urumların Fenerkapusuna ve Selânik Yahûdîlerinin elli cemâ'atin Tekur Sarâyı'na ve fiuhûdkapusu cânibine kodular. Anıñiün Çufudkapusu derler. Anadolu cânibinden Aksarâyılı Aksarây mahallesine, Akka ve Gazze ve Remle'den gelen Arabistân kavmin Tahta'l-kal'a'ya, Acem'den geleni Mahmûdpaşa kurbünde Hoca Hânı'na, Balat şehrinden gelen Çingâneleri Balat mahallesine, Akılbend'den gelen uluç âdemlerin Akılbend mahallesine, Ârnâbûd kavmin Silivrikapusuna, Sıfet Yahûdîlerin Hâsköy'e, Anadolu Etrâkların Üsküdar'a, Tokat ve Sivas Ermenîlerin Sulu Manastır'a, Ma'nisalığı Ma'cûncu mahallesine, Eğirdir ve ğdirilileri Eğrikapu'ya, Bursalıları Eyyûb Sultân'a, Karamanlıları Büyük Karaman'a, Konyalıları Küçük Karaman'a, Tirelileri Vefâ'ya, Çehârşembe ovası halkı Çârşanbabâzârı'na, Kastamonu kavmin Kazancılar mahallesine, Tarabefsûnlu Lazları Bâyezîd Hân câmi'i yerine, Gelibolu kavmin Tershâne'ye ve «zmir kavmin Büyük Galata'ya ve Freng kavmin Küçük Galata'ya ve Sinop ve Samsun kavmin Tophâne'ye, ve'l-hâsıl ol asırda dest-i Âl-i Osmân'da ne kadar şehr-i azîmler var ise cümlesinden ümmet-i Muhammed'i ehl [ü] iyâlleri ile «slâmbol'a getirüp i'zâz [u] ikrâm edüp ma'mûr [u] âbâdan etdiler. Anıñiün «slâmı bol ismiyle müsemmâ olup ile'l-ân gulgüle-i Rûm, velvele-i Rûm, tantana-i Rûm oldu.

Hikmet-i Hudâ «slâmbol feth olduğu günler mâh-ı temmûz idi. Ol günler kim deryâyâ niçe bin şühedâların hûnu dökülüp kırmızı oldu. Hâlâ ol feth günleri mâh-ı temmûz olunca deryânın reng-i rûy müteğayyir olup her yıl kırk gün kâmil Ebû En-sârîkapusu'ndan tâ fiehîdkapusu'na varınca rû-yı deryâ kırmızı kan gibi olur. Acîb ü garîb sırr-ı Hudâ'dır. «nnallâhe alâ külli şey'in kadîr.

On ikinci fasıl

Evsâf-ı Âsitâne-i Dârü's-sa'âde Sarây-ı cedîd Misâl-i kal'a-i hadîd

Çünkü Ebül'-feth Gâzî bu kadar mâl-ı ganâyime mâlik olup evvelâ pâdişâhlar[a] lâzım olan bir süknâdır deyü üç bin kîse mâl harc edüp yeni sarây bünyâd etdüğine târîh düşmüşdür. Güfte-i fiâ'ir Ahmed Paşa:

*Bünyâd-ı sarâyı ki budur ahsen-i târîh
Kim ede mübârek tapuna hayy-i tüvânâ {galat}.*

Sene 838

Târîh-i diğere:

«btidâ binâ ekkedallâhu bünyânehâ {beyt} {galat}.

Sene (---)

Ve târîh-i intihâ-i imâret:

fiyyede şeyyedallâhu erkânehâ {galat}.

Sene 872

Bu târîhler Bâb-ı hümayûn üzre tahrîr olunmuşdur. Ve dahi atebe-i ulyânın tâkî altında mermer-i hâm üzre müzehheb celî hat ile târîhdır:

Halledallâhu azze sâhibuhu.

Sene 872

tahrîr olunmuşdur. Üstâd-ı Ferhâd-pîşe eyle bir Sarây-ı cedîd inşâ etmişdir kim devr-i Âdem'den beri ilm-i mi'mârîde mühendisân-ı âlem eyle bir sarây-ı ferah-fezâ inşâ etmemişdir. Ve seyyâhân-ı âlem bu atlas-ı gerdünde nazîrin görmemişdir. Zîrâ leb-i deryâyâ vâkî olup iki cânibi deryâ, şimâlî tarafı Karadeniz, cânib-i şarkîsi Akdeniz ve cenûbî tarafı [32a] Ayasofya câmi'idir kim merece'l-bahreyne vâkî olmuş {bir şehirdir}.

ibtidâ bânîsi Hazret-i Süleymân ve sâniyen «skender-i Zülkarneyn'dir. Ammâ bu sarây-ı hoşhevâyı Ebül'-feth binâ etdükte mülûk-i seleflerin âsâr-ı azîmlerinden sonra yetmiş aded maksûre-i şâhâne ve müte'addid dîvânâne ve helvâhâne ve matbahâne ve habbâzhâne ve tîmârâne ve cebehâne ve hasırhâne ve odun anbârı ve alef anbârı ve ıstabl-ı hâssa-i bîrûn ve ıstabl-ı hâssa-i enderûn ve ıstabl-ı meydân-ı Vefâ âhûr-ı azîmler etdi kim gûyâ her biri ıstabl-ı Anterdir.

Ve kilar-ı hâssa-i bîrûn ve kilar-ı hâssa-i enderûn ve kilar-ı terekeciyân-ı bîrûn bu tahrîr olunan âsâr-ı gûnâ-gûnun cânib-i erba'asına «remezâtü'l-imâd misilli bir bâğ-ı «rem inşâ edüp yigirmi bin serv [ü] çınâr ve bîd-i sernigûn ve ar'ar ve sanavber ve şimşâd misilli nahl-i nevresleri tertîb üzre diküp mâbeynlerine niçe kerre yüz bin şecere-i müsmirâtın envâ'ın diküp bir murgzâr-ı lâle ızâr cân fezâ bâğçe oldu kim ilâ hâze'l-ân ravza-i bâğ-ı cinândan nişân verir.

Bu hadîka-i müzeyyenenin tâ vasatında bir püšte-i dil-küşâ ve bir mürtefi' zemîn-i hoş-hevâ üzere kendülere mahsûs kırk aded kâşî-i Çîn ile hâsodalar binâ etdi. Ve Bâb-ı Sa'âdet'in iç yüzünde bir arz odası binâ etdi kim gûyâ kasr-ı Havernakdır.

Ve bir Atmeydânı cirminde bir havlı-yı ferah-fezânın cânib-i şarkında bir hammâm-ı latîf ana muttasıl hazîne-i hâssa ve ana muttasıl kuşhâne ve ana muttasıl kilar odası andan hazîne odası andan hâsodası [andan] {Hünkâr câmi'i} andan doğancılar odası andan küçük oda andan büyük oda andan seferliler andan külhan odası andan büyük oda mescidi andan meşkhâne andan yine hammâma gelince bu meydânın etrâfında mezkûr hâsodalar ile ma'mûr [u] âbâdân edüp cümle odalarda üç bin zer-i zîvere gark olmuş zerdûz tâclı gül pîrehenli Yûsuf-çehre gilmân-ı hâssa ile mâl-â-mâl edüp her biri devâm-ı devlet-i pâdişâhî ed'iyesine müdâvemetde olup hizmet-i şehriyârî ile ber-hordâr [u] behre-mend olmada idiler.

Ammâ bu sarâyda harem bünyâd olmamışdır. Ba'dehu Süleymân Hân asrında harem binâ olunup bir oda tavâşî ağalar ve bir oda teberdâr[â]n-ı hâssa ve bir adâlet köşkü bir dîvânhâne bünyâd olunup yedi vezîr-i sâhib-tedbîr haftada dörd gün dîvân olmak kânûn-ı pâdişâhî oldu.

Ve bu merkûm sarây-ı âlînin cânib-i erba'a-sındaki kal'a-i hısn-ı hasîn ve sedd-i metîn üç yüz altmış altı burc [u] bârû ile ve on iki bin dendân-ı beden ile itmâm bulup kal'a-i üstüvâr olmuşdur kim cemî'i dâr-ı diyârda misli binâ olunmamışdır. Dâ'iren-mâdâr şekl-i murabba'ı Yeni Sarây'ın cirimi altı bin beş yüz adımdır. Ve cümle on altı sağîr ü kebîr bâb-ı hâssalardır.

Ve bu tahrîr olunan sarây-ı pâdişâhî içre cümle askeri ve huddâmân-ı gilmândan ve teberdârân-ı hâssa ve âşbâzân ve helvâciyân ve habbâzân [ve] acemî hasırcıyân ve ağayân-ı tavâşî-yı beyâz ve ağayân-ı tavâşî-yı esvedân ve hüddâmân-ı bevvâbân ve mu'allimân [ve] cellâdân ve hüddâmân-ı ıstabl-ı hâssa ve on iki bin bostancıyân-ı hâssa ile cümle bu sarây-ı cedîd içinde kırk bin ma'dûd nüfûs-ı cân hisâb olunmuşdur kim hâlâ tahrîr ü tavşîfinde lisân kâsır bir sarây-ı ravza-i Rıdvân'dır. *Ammerehullâh.*

On üçüncü fasıl

Sarây-ı atîki binâ etdüğün beyân eder

Yine Sultân Mehemed Hân Gâzî harem-i muhterem olmak için «slâmbol'un Karadeniz tarafına ve Galata halîcine nâzır bir mürtefi' arz-ı hevâdâr üzere Pozantin Kırıl binâsı bir deyr-i kadîm var idi kim cânib-i erba'ası sûr-misâl beden beden bir dîvâr-ı üstüvâr idi. Bu deyrin cânib-i erba'ası eyle çemenzâr ve hıyâbân-ı koyah etd[i] kim Cenâb-ı zzzet ber-hevâ tayerân eden ve ber-zemîn seyrân eden hûş-ı tuyûrun ve hayvânât-ı gûnâ-gûnun envâ'ı ol dirahvistân içre mevcûd idi. Ol deyr içre Pozantin ve Kostantîn asrında

on iki bin kıssîs râhib ü râhibe sâhib-i riyâzet kefer-i dalâlet-âyîn var idi.

Sebeb-i imâreti ol idi kim Hazret-i İsâ halîfe-lerinden Havâriyyûn fiem'ûn «slâmbol'a gelüp ol câ-yı ferah-fezâda ibâdete meşgûl olup cemî'i vahşî hayvânâtlar ile hüsn-i ülfet edüp ol mahlûklara su vermek için zemîni hafr edüp ol kazdığı yerden bir âb-ı hayvân zâhir oldu kim hakkâ âb-ı [32b] hayvân olup cümle hayvânât andan def'-i atşân edüp ba'dehu fiem'ûn Halîfe ol câ-yı ma'hûdda bir ma'bed-i muhtasar bir ibâdethâne edüp mürûr-ı ıyyâmdan sonra Pozantin Kırıl ol uyûn-ı câriye üzere mezkûr deyr-i kebîri binâ etdi.

Ba'dehu Ebü'l-feth ol deyrî münhedim edüp zemînine Eski Sarây'ı sene *semâne ve hamsîn [ve] semâne mi'ede* [858] şürû' edüp sene *isnâ ve sittîn ve semâne mi'ede* [862] itmâm bulup burc [u] bârûsuz ve dendân-ı bedensiz ve etrâf[ı] handaksız bir sûrdur. Ammâ gâyet metânet üzere binâ olunup cümle dîvâr üzere rusâs-ı nîlgûn ile mestûrdur. Ol asırda dâ'iren-mâdâr cirimi on iki bin arşın idi. Ve şekl-i murabba' kârgîr-binâdır. Bir rûknü Sultân Bâyezîd Kazancıları köşesinden tâ Miskî Sâbûnî Bâb'ına muntehî idi.

Andan bir köşesi tâ Dellâk Mustafâ Paşa sarâyında nihâyet bulurdu. Andan bir rûknü Küçükbâzâr seddi ve sarnıcı üzere karâr bulmuş idi. Hâlâ Yeniçeri Ağası sarâyı ve Siyâvuş Paşa sarâyı zemîni mezkûr Sarây-ı Atîk yerinde idi.

Ve andan bir köşesi tâ Tahta'l-kal'a üstündeki sedden ubûr edüp tâ yine Kazancı tâcirleri köşesine gelince bir sarây-ı azîm inşâ edüp içinde gûnâ-gûn kâ'alar ve müte'addid harem hücreleri ve gûnâ-gûn maksûreler ve havz u şâzrevânlar inşâ edüp matbah-ı Keykâvûs ve kilar-ı hâssa ve üç bin teberdârân-ı bî-kâkül huddâmâna müte'addid hâneler binâ etdi.

Ve bir oda ak ağa ve bir oda kara ağa binâ edüp cümle üzerine Dârü's-sa'âde ağasının hâkim edüp cümle hâsekîler ile Fransa kırılımın kızın dahi bu Sarây-ı Atîk'e koyup haftada iki kerre Yeni Sarây'dan Eski Sarây'a gelüp ol gece adâlet ederdi.

{**Sitayış-i âb-ı hayât-ı Sarây-ı Atîk**}: Ebü'l-feth Mehemed Hân sâhib-tab' bir pâdişâh-ı zîşân olmağla; "Âyâ «slâmbol'un kankı suyu latîfdir" deyi cümle hukemâsın cem' edüp su'âl buyurdular.

Anlar dahi Eski Sarây dâhilinde olan uyûn-ı fiem'ûn'u cümleden hafîf ü mu'tedil serî'u'l-hazm bir âb-ı hayât buldular. Ve bundan gayrı uyûnların âb-ı sâfîlerin beşer miskâl olmak üzere pembeler ile berâber vezn edüp mevzûn pembeleri vezn olunmuş âb-ı rakîklere ilkâ edüp mezkûr pembeler beşer miskâl suları cezb edüp ba'dehu pembeleri âfitâb-ı âteş-tâbda kurudup cümle pembeyi vezn edüp bu ayn-ı fiem'ûn'da ıslanan pembe cümle pembelerden hafîf gelmek ile kavî-i hukemâ gâyet latîf su olduğundan Ebü'l-feth Sultân Mehemed dâ'imâ ol âb-ı nâbdan nûş ederdi. «lâ hâze'l-ân cümle pâdişâhlar andan nûş

ederler kim kilarcıbaşı tarafından ve dış sakkâbaşı tarafından üçer âdem beher yevm altı kişi üçer seyishâne yükü yigirmişer vukıyye gelir gümüş güğümlere ol âb-ı nâbdan leb-ber-leb edüp su nâzırı huzûrunda kilarcıbaşının mu'temedün-aleyh âdemlerinin mührüyle kırmızı balmûmları ile güğümlerin ağızların mühürleyüp pâdişâha her bâr götürürler.

Hâlâ ol çeşme-i hayvân Eski Sarây'ın şarka nâzır kapusu önündedir kim Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân, Sarây-ı Atîk'den taşra cereyân etdirüp bu aynü'l-hayâtı binâ etmişdir. Hâlâ meşhûr-ı âfâk ayn-ı fiem'ün nâmıyla şöhre-i şehîr olmuş bir mâ'-i Kevserdir.

Ba'dehu sene (---) târîhinde Sultân Süleymân Hân bu Sarây-ı Atîk'i bulup üç mîl ihâta eder bir sarây edüp üç kapu eyledi: Dîvân kapusu şarka nâzır, cenûba nâzır Sultân Bâyezîd kapusu, cânib-i garba nâzır Süleymâniye câmi'i kapusu. Bu cirmde sarâydan hâricine Süleymân Hân Belgrad ve Malta Rodos'u kal'aları fethi mâlından Süleymâniye câmi'in binâ etdi.

Ve medârisât (---) ve dârü'l-hadîs ve dârü'l-kurrâ ve mekteb-i sıbyân-ı ebcedhân ve bir esvâk-ı Sultânî ve bir dâr-ı it'âm ve bir tevhanê ve bir kârbânsarây ve bir dârü's-şifâ ve kendilere bir merkad-i pür-envâr ve bir hammâm ve bir esvâk-ı haffâfân ve bir çârsû-yı düğmeciyân ve zergerân binâ etdi.

Ve Makbûl Siyâvuş Paşa'ya bir sarây-ı azîm ve yeniçeri ağaları'na mahsûs bir sarây-ı kadîm ve Lala Mustafâ Paşa için bir sarây ve Pîr Mehemed Paşa-yı Karamanî için bir sarây ve Gegbizye'de câmi' sâhibi Mustafâ Paşa'ya bir sarây ve kızı <smehân Sultân'a bir sarây edüp câmi' huddâmlarıçün bin aded mürtezika hücreleri inşâ edüp Eski Sarây'ın cânib-i erba'asın tarîk-i âmm ile ârâste edüp ile'l-ân bir hâneye ittisâli yok bir sarây-ı azîmdir.

Bâlâda tahrîr olunan sarây-ı vüzerâlar [33a] ve imâretler bi'l-cümle Eski Sarây zemînine binâ olunmuşdur. Ammâ Sarây-ı Atîk, Sultân Mehemed Hân'ın binâsıdır. Andan dergâh-ı âlî yeniçerilerine yüz altmış (---) bölüğe ve cemâ'ate ve sekbânâna yüz altmış aded odalar binâ etdi. Ve kendüye bir câmi' ve cebeciyan tâ'ifesine (---) bölük odalar ve peykhâne ve kalenderhâne ve tershâne ve tophâne ve Kâğızhâne'de bârûdhâne ve niçe bunun emsâli imârât-ı azîmeler ile <slâmbol'un enderûn [u] bîrûnun gazâ mâlıyla binâ etdüği âsârları inşâ'allâh her birin mahalliyle tahrîr ü tavsîf eyleriz.

On dördüncü fasıl

Hîn-i fetihde <slâmbol'a hâkim nasb olunanları beyân eder

Evvelâ şehîr-i <slâmbol üç senenin içinde ol kadar ma'mûr [u] âbâdân olup ol kadar âdem deryâsı oldu kim zabtı rabtları müşkil oldu. Zîrâ ekâlîm-i seb'adan çemapur askeri-misâl benî âdem cem' olmuş idi.

<btidâ Musâhib Vezîr-i a'zam Mehemed Paşa'ya beş cellâd ve bir oda yeniçeri ile muhızır ağa ve sipâh kethudâ yerleri ve cebeci ve topcu ve azebistân çavuşları ve bir bostancı odabaşısı ve yeniçeriden bir tûfengci ve bir mataracı verüp ve şehirli tâ'ifesin te'dîb için falaka deyenek verüp Çehârşenbe gün kol edüp <slâmbol içre deverân ederek Unkapanı'nda binâ olunan ehl-i hiref dîvânhanesine gelüp dîvân etdi. Andan Yemiş iskelesi çardağında cümle ehl-i esnâf ile dîvân edüp meyveye narh verdi. Andan sebzehanê dîvânhanesine gelüp sebzevâta narh verdi. Andan Emînönü'nde sallâhâneye gelüp koyun etine narh verüp sarâyına revâne oldu.

<kinici hâkim: Sekbânbaşısıdır. Ana falaka deyenek verilüp cellâd verilmedi.

Üçüncü hâkim: Hâkim-i şer'-i mübîn <slâmbol mollâsıdır. Falaka deyenek ve haps-i medyûn fermân olundu.

Dördüncü hâkim: Eyyûb monlâsı, kezâlik ta'zîr [ü] haps sâhibi hâkimdir.

Beşinci hâkim: Galata mollâsıdır. Taht-ı hükûmetinde olan ahâlî-yi vilâyete hükmü nâfizdir.

Altıncı hâkim: Üsküdar monlâsıdır. Bunun dahi ta'zîr [ü] haps ile hükmü cârîdir.

Yedinci hâkim: Ayak nâ'ibidir. Cânib-i şer'den ehl-i hirefe narh [u] terâzû için ta'zîr sâhibi hâkimdir.

Sekizinci hâkim: Muhtesib ağasıdır kim cemî'i ehl-i sanâyi'e hükm edüp ta'zîr ve siyâset edüp bey' [ü] şîrâsında hilâf edenin gerdenine tahta kulle ve başına şikenbe ve burnundan ve kulağından mıhlamak için me'mûr bir hâkim-i mağfûrdur.

Tokuzuncu hâkim: Asesbaşı ve dahi

Onuncu hâkim: Subaşısıdır. Gerçi bunlarda cellâdlar ve kırbac ve tâziyâneler vardır ammâ falaka deyenekleri yokdur. Lâkin mazannaları olduğu ki-mesneleri kayd [u] bend etmeğe ve mahkeme nâ'ibiyle ba'zı hânedânları basmağa me'mûrlardır. Ve her katl etdiklerin izn-i şer'ile salb [u] siyâset ederler. Mısra'-ı münâsib:

Hükm-i Sultân olmasa hatâ gelmez cellâddan.

demişler.

Ve On birinci hâkim: <slâmbol ağasıdır.

Ve On ikinci hâkim: Bostancıbaşısıdır. Her şeb deryâ üzre sabâha dek cümle sâhil-i bahrde olan kurâ ve kasabâtları deverân edüp mücrim bulunursa ta'zîr edüp katle mustehik ise katl edüp deryâyâ ilkâ eder. Tâ bu mertebe hâkim-i mutlakdır.

On üçüncü hâkim: Çorbacıyândır. Her gece sabâha dek on iki yeniçeri çorbacıları beşer altışar yüz tevâbi'yle kol dolaşup müttehem âdemleri sayd edüp kayd [u] bend ile kapularına gönderüp haklarından gelinir.

Ve On dördüncü hâkim: Erba'ın'dır. Bunlar şer'-i Resûl-i mübîn tarafından <slâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde kırk mahkeme vardır. Anlar

hâkim-i erba'ındirler. Bunlar dahi ta'zîr ve hapishâne sâhibleridir.

On beşinci hâkim: Yine şer'-i Resûl tarafından şeyhülislâmdır. Ammâ "el-cevâb Allâhu a'lem olur olmaz" demeden gayrı bir hükme me'mûr değildir. Ammâ hakîkatine nazar olunsa hükmi-Kitâbullâh ile hâkim-i kadîm şeyhülislâmdır.

On altıncı hâkim: Anadolu kadı'askeridir. Ammâ ta'zîr sâhibi değildir. Dörd dîvânda da'vâ dinleyüp cümle Anadolu'da olan (---) kadılara hüküm eder, kânündür.

On yedinci hâkim: Rûmeli kadı'askeridir. Bu dahi ta'zîr sâhibi olmayup dîvânda da'vâ dinleyüp kat'-ı alâka ve fasl-ı husûmet eyleyüp cümle Rûmeli vilâyetlerinde olan (---) kadılara hükmü nâfiz olup berât-ı pâdişâhî tahrîr etmeğe kânûn-ı Ebû'l-feth Mehmed Hân üze me'mûrdur.

On sekizinci hâkim: [33b] Yedikulle dizdâridir. Kânûn üze sâhib-i arzdir.

On tokuzuncu hâkim: Mi'mârbaşıdır. <slâmbol içre bir binâ olunsa bundan me'zûn olmayınca münhedim edüp bennâsın ta'zîr eder, kânündür.

Yigirminci hâkim: Tershâne'de kapudan paşadır. Cümle deryâya şeb [u] rûz hüküm eder.

Yigirmi birinci hâkim: Tershâne kethudâsıdır kim şeb [u] rûz Kâsımpaşa şehrinde bir aşkıyâ bulsa cürmüne göre ta'zîr edüp eşedd-i ukûbet edüp katl dahi etmeğe me'mûrdur.

Yigirmi ikinci hâkim: Okmeydânı'nda Yeniçeri Ocağı'ndan ta'lîmhâneçibaşı ve korucular Okmeydânı hudûdunda kol dolaşup bir müttehem harâmzâde tutsalar atçıbaşıya getirüp cürmüne göre hakkından gelüp yâhûd yayların çilesiyle bir dırahta salb edüp tîr-i bârân ederler. Tâ bu mertebe ellerinde Ebû'l-feth Gâzî'den mükerrer ve her pâdişâhdan tecdîd olunmuş hatt-ı şerîfler vardır kim eğer askerîden olup mücrim ise amân vermeyüp bir dırahta berdâr ederler.

Hulâsa-i kelâm <slâmbol'un dörd mevleviyet yerinde tâ Karadeniz Boğazının iki cânibinde olan kasabâtlarda olan cümle otuz üç hâkimdir. Ve otuz beş nâhiye kadısıdır. Ammâ Beğkoz kasabası kazâsı başka kazâdır kim müneccimbaşaların meşrûtasıdır. <nsâ'allâh bu kazâ ve hükûmetler mahallerinde ale'l-înfirâd tahrîr olunup bu kazâlardan gayrı dörd mevleviyetin cümle taht-ı hükûmetinde yüz yetmiş altı nâhiye kazâları ve üç yüz altmış subaşılıkları ve seksen yedi yeniçeri kollukları ve yeniçeri serdârları vardır. Ve kırk yerde serbest evkâf subaşılıkları vardır.

Netîce-i kelâm eyâlet-i <slâmbol'un dörd mevleviyetinde kadı ve subaşılar cümlesi hatt-ı şerîf ile bin iki yüz hâkimdir kim kânûn-ı Ebû'l-feth'dir. Anlardan gayrı dörd mevleviyet yerde yüz elli esnâfın dahi zâbit ü hâkimleri vardır ammâ emr-i hâkim ile ve izn-i şer'ile salb [u] siyâset hâkimleri değildir. Ancak tarîkat hâkimleridir. Seyecî'ü bunlar dahi mufassalen tahrîr olunur, *ve's-selâm*.

On beşinci fasıl

fihr-i Mahmiyye-i Kostantiniyye içre olan selâtîn câmi'lerin beyân eder

Evvelâ evsâf-ı kâr-ı kadîm ve binâ-yı azîm ma'bedhâne-i abd-i Hayy-ı Kadîr ya'nî **Câmi'-i Ayasofya-i Kebîr**. Evvelâ müverrihîn-i selef-i Yûnâniyân'dan *Tevârîh-i Yanıvan* kavli üze ibtidâ Hazret-i Süleymân dâr-ı dünyâyı deverân [ü] seyrân ederek emrine râm olan bâd-ı sabâ-sür'at serîr-i Süleymânî <slâmbol zemîninde Sarâyburnu'nda karâr edüp anda bir ma'bedhâne inşâ eyledi.

Ba'dehu hübü't-ı Âdemden sonra beş bin elli iki senesi ubûr edüp Yanko ibn Mâdyân'ın nebîresinden Vezendon nâm bir kıral-ı hümâm zuhûr edüp <slâmbol'u yedinci kerresinde anlar dahi amâr edüp cihân-ârâ bir pâdişâh-ı zîşân olduğu bâlâda yedinci fasılda musarrahdır. Ol Fezendon'un bir duhter-i pâkîze-ahteri Makdonya şehirlerinden Sofya şehrinde mütevellide olmağile ismine Ayasofya derlerdi. Babasının <slâmbol kal'asının cânib-i erba'asın müceddeden binâ etdüğün istimâ' edince iki bin milyon hazîne ile babası Fezendon'a gelüp Hazret-i Süleymân'ın ibâdethânesin tevsî' etmeğe mübâşeret edüp bezl-i mâl ederken Hazret-i Hızır gelüp;

"Bu câmi'in cemî'i mühimmât [u] levâzımât masârifin benden alın ve bu resme bir câmi' binâ edin" deyü Ayasofya'nın vaz'-ı esâsın ta'lîm {etdi.} <btidâ zemîn-i ka'ra varınca hafr edüp tâ Âhûrkapu berâberliği olunca ka'r-ı zemînden sular zâhir olup kâmil bir ay bu temel içre âteş-i Nemrû[d]lar yakup kurşum akıdup gûyâ bir rusâs-ı nîlgûn bahr oldu. Bu kurşum deryâsı temelde yedi yıl durup ba'dehu Ağnados nâm bir ilm-i hendesede âmil-i tâm mi'mâr-ı benâm zâhir olup Hazret-i Hızır temeline vekîlül-harc ve nâzır olup kırk bin ummâl ve yedi bin hammâl ve üç bin bennâ cem' olup meşveretleri ile Ayasofya'nın kurşum temeli üze üç bin amûd-ı müntehâ üze tâklar ve toloz kubbeler inşâ etdiler kim altı su sarnıcı olup zelzeleden masûn u mahfûz olmak mülâhazasıyla ibtidâ [34a] temelin bu yüzden itmâm etdiler.

Ve sahrîcin kırk çeşmenin serdâbiyle serdâbı memlû etdiler. Ve sahrîcin câ-be-câ yerlerin ta'mîr ü termîm için kayıklar peydâ etdiler. Hâlâ mezkûr kayıklar durup tâ Â'îşe Sultân sarâyına ve Hasan Paşazâdelere ve Kudde Mehmed Kethudâ ve Arslanhâne ve Sarây Meydânı ve Cebehâne-i Enderûn ve Sovuk Çeşmelere varınca merkûm sarâyların altı serâpâ boş olup âb-ı rakîk ile mâl-â-mâldır. Ve Ayasofya'nın tâ vasatında bir bakır kapaklı kuyu ağzı vardır, andan delveler ile su çekilüp cemâ'at nûş edüp def'-i atşân ederler.

Ba'dehu üstâd-ı mühendis-i hîred [ü] hurdedân ve mi'mâr-ı akl-ı selîm [u] iz'ân Ayasofya'nın cânib-i erba'ası dîvârlarının imâretine şurû' etdiler kim bu

binânın mesâhat-ı erkânını temâşâ eden hayrân ve tarh-ı esâsı ve refî'-i binâsın gören ser-gerdân olur.

Ve bu Ayasofya'nın keyfiyyet-i binâ-yı âlîsi böyle tavsîf olunur kim ekâlîm-i seb'ada olan kûh-ı bî-sütûn pâre ahcârât-ı zî-kıymetleri gâh zemîn zahrına tahmîl ve gâh ilm-i cerr-i eskâl ile bâr-ı sakîl olanları sa'y-i belîğ ve kûşîş-i bî-dirîğ ile hacerleri keşân ber-keşân çekerek esâsını refî' edüp ruhâm-ı rengîn ve sûtûn-ı sengîn ile itmâm buldu.

Ve ekâlîm-i seb'adan gûnâ-gûn nakş-ı bûkele-mûn-ı ibret-nümûn ebrî ruhâmlar keştîlerle taşındı. Ve üstâd-ı Ferhâd-pîşe seng-tırâşların tîşeleri aşındı. Ol kadar ihtimâm-ı bezl-i tâm edüp câmi'in nısfın yedi yılda tamâm etdiler. Ve ahcârât-ı firâvân Belkîs tahtı olan Ayasuluğ şehrinde ve Aydıncık tahtından gelmiştir. Ve dil-âvîz [u] reng-âmîz ruhâmlar Karaman ve fiâm ve Kıbrıs cezâiresinden nakl olunmuşdur.

Ve niçe bin sommâkî ve zenbûrî ve zeytûnî ve ruhâmî ve yerekânî mücellâ sûtûn-ı müntehâlar Atina şehri kurbünde Hazret-i Süleymân'ın binâ etdüğü Temâşâlık nâm âsâr-ı azîmelerden gelmiştir. Ve ekseriyyâ nukre-i hâm gibi mermer-i hâmlar Marmara cezâiresinden gelmiştir.

Ve niçe yüz mi'mâr [u] mühendis tarz [u] tarihinde ser-i kârlığa mübâderet edüp her biri hezâr ahsend edecek hünerler ızhâr edüp ihsân alurlardı. Ammâ cümle mi'mârlara pîşvâ Ağnados mi'mâr idi. Ve vaz'-ı nefîs üzre inşâ ederdî. Tâ ki bu binâ-yı azîm tâk-ı Kısra-misâl çârtâk pâyeleri mahalline dek tamâm olup bir gecede mi'mâr başı olan Ağnados gâ'ib oldu. Ve Hazret-i Hızır dahi görünmedi. Meğer Ağnados mi'mâr tebdîl-i câme olup Kızılelma diyârına varup anda dahi Rim Papanın izniyle bir deyr-i gama mübâşeret edüp anı dahi nısfına dek yedi yılda tamâm edüp bir gece andan dahi firâr edüp yine <slâmbol'daki Fezendon Kırâlı'na gelüp anın kızı Ayasofya bânîsi Ay Sofya kıza gelüp mülâkât oldukda,

"Niçün benim deyrim nâ-tamâm bırağup beni sâ'ir kırallar mâbeyninde bed-nâm etdin" deyü Ağnados mi'mâra bir hayli itâb u şitâb ederler. Ağnados dahi,

"Vallâhi bu makûle ağır binâ-yı azîm temelinde metânet bulmağîçün kırk yıl sabr edüp andan kubbeye mübâşeret etmek gerek. Ammâ ben yedi yıl gâ'ib olup Kızılelma'da bir deyr-i azîm inşâ edüp yedi yılda anı nısfında bırağup yine bunu tamâm etmeğe geldim" dedükde hemân Hazret-i Hızır

"Şte ben de geldim" deyü zâhir olup hazîne-i mühimmâtı küşâde edüp yine Ayasofya'ya şürû' edüp cümle (---) yüz sommâkî amûdlar üzre tâk-ı nuh-tâklar üzre iki tabaka dahi amûd-ı müntehâlar üzre tâk-ı Havernaklar üzre kubbe-i eflâk misilli bir kâse-i ser-nîgûn ve rusâs-ı hâss-ı nîlgûn ile mestûr bir kubbe-i azîm ma'mûr etdiler kim felek-i atlas-ı bûkelemûnda böyle kubbe-i ibret-nümûn misl-i kablihâ ve ba'dihâ binâ olunmamıştır.

Ve bu kubbe-i âlîmin tâ zirve-i a'lâsında yüz kantâr <skenderî altundan bir haç alem edüp âfitâb-ı âlem-tâb edîm-i arza şu'le saldıkdâ Bursa'da Cebel-i Ruhbân'da ve Âlem dağında ve İstiranca kûhunda olan ruhbânların merdüm-i dîdeleri hîrelenirdi. Ve dâ'imâ ruhbânlar Bursa'da Keşîş dağından tayerân edüp Ayasofya'da meks edüp tâ bu mertebe riyâzet-kâr kıssîsler idi.

Ve'l-hâsıl Ayasofya kâmil kırk senede [34b] tamâm edüp enderûn [u] bîrûnunda on iki bin ruhbân huddâmânı var idi. Hattâ vilâdet-i Resûl-i Kibriyâ'dan 882 sene (sene) mukaddem <skender-i Kübrâ asrında tâ'ife-i Yûnâniyân kavm-i Kabâbita-i nâbita destinden Mısır'a istîlâ edüp bu Ayasofya'ya Mısır'ı vakf etdiler. Tâ bu mertebe ma'mûr oldu kim millet-i nasârânın bilâ-teşbîh ka'beleri idi.

Ba'dehu <skender vefâtından 882 sene sonra Hâtemü'l-enbiyâ Muhammedü'l-Mustafâ mâh-ı Rebî'ü'l-evvel'in on ikinci <sneyn gecesi rahm-ı mâderden sa'âdetle müştak olup dünyâya kadem basup âlemi münevver kıldığı mevsim-i nisanın yigirmisi idi, hikmet-i Hudâ ol leyle-i mübârekde cem'î Kâfiristân içre bir zelzele-i azîm olup Bağdâd'da tâk-ı Kısra ve kubbe-i Kızılelma ve kubbe-i Ayasofya-yı bâlâ münhedim olup cümle âteş-gede-yı nâr-ı Nemrûd-ı merdûd sönüp niçe alâmetler zuhûr etdüğinden bildiler kim Muhammed dünyâya geldi dediler.

Andan yedi sene sonra Enûşîrvân ve Hâtem-i Tay merhûm olup Hazret-i Risâlet'i ammileri Ebû Tâlib yanına olup perverde etdiler. Hazret on ikisine bâliğ iken Ebû Tâlib ile fiâm kurbünde Busrâ şehrine ticârete gittiler. Busrâ şehrinde bir ulu râhib var idi. Ol eydir:

"Yâ Ebû Tâlib bu yanındaki oğlanın alnında nûr, başında sa'âdet tâcı vardır. Bu âhir zamân peygamberi olup cihânı dutar. Sen bu oğlanı fiâm'a götürme" dedi. Hemân Ebû Tâlib cümle metâ'ın Busrâ şehrinde fûrûht etmeğe mübâşeret etdi.

Ammâ beri <slâmbol tarafından Ayasofya kubbesinin kible tarafından nısfı münhedim olup niçe kerre binâ etdiler, aslâ mümkün olup ta'mîr ü termîme bir çâre olmayup münhedim olurdu. Âhir Hazret-i Hızır bir şeyh-i zâl sûretinde cümle ruhbâna görünüp eydir:

"Eğer bu câmi'in kubbesin meremmât edelim dersiniz, şimdi zuhûr eden âhir zamân Muhammed'ine varın ağzı yarından yar alup âb-ı zemzem ile mahlût edüp bunda kirece ağzı yarın halt edüp ba'dehu kubbeyi ta'mîr edin. Yohsa gayra [gayrı?] ilâc yokdur" deyü cevâb edüp gâ'ib oldu. Ruhbânlar bildiler kim Hazret-i Hızır'dır, hemân üç yüz bitrîk ve râhib-i ladıklar kat'-ı menâzil ederek fiâm'a andan Busrâ'da Bahîrâ Papas'a varup Muhammed'i sordular,

"Ol dahi ammisiyle Mekke'ye gitti. Hemân fırsat ganîmetdir bir eli nişânesin alın" deyü bu ruhbânlara nasîhatlar etdi. Anlar dahi Mekke'de Ebû Tâlib'e varup

murâd [ü] merâmîların arz edüp hemân Ebû Tâlib bir filcân içine mürekkebe koyup,

"Yâ Muhammed sağ elin mürekkebe batırıp bu ceyrân derisi kâğız üzre bas kim inkırâzu'd-devrân senin ümmetlerin bu ruhbân mesîhâlardan harâc u bâc almayup mu'âf [u] müsellemler" dedikde hemân Hazret yed-i yümnâların mürekkebe batırmak sadedinde iken Ruhbân Erzâ'îl erzellik edüp Hazret'in dest-i şerîfine yapışıp mürekkebe ziyâdece basınca hemân Hazret gazab-âlûd olup

"Sen cümle ruhbâna patirgâh ol ve sizi bi'l-cümle ümmetlerim bu elim nakşıyla zabt [u] rabt edüp bununla hükm [ü] hükûmât etsinler" deyü mübârek dest-i şerîfiyle kâğıza basup pençe-i Resûl-i Mübîn yed-i tûlâsın ayân edüp ilâ hâze'l-ân cemî'i Âl-i Osmân diyârında pençe, buyurdu-yı şerîf dedikleri Hazret-i Risâlet'in dest-i şerîfleri nakşıdır kim cümle diyâr-ı «slâm anın ile zabt [u] rabt [u] akd [ü] hal olunur. «lâ hâze'l-ân ol resm-i dest-i şerîf «slâmbol'da Fenerkapsu'nda sâkin patirgâh nâm hergâh kâfir keşîşin kabza-i tasarrufundadır kim yedi kat cevâhir sandûka içinde mahfûzdur. Ve bu resm-i dest-i şerîf üzre Ebû Tâlib'in yedi satır hatt-ı Hâşimîsi mastûrdur kim ahidnâmedir.

Andan yine cümle ruhbânlar eyitdiler:

"Yâ Muhammed, sen dünyâyâ geldiğin gece bizim Kostantiniyye'de Ayasofya nâm bir deyrimizin kiblei tarafı münhed[im] oldu. Bir kaç kerre binâ etdük temel tutmadı. Mübârek ağzın yarından bu cevâhir kumkuma içre birez ilkâ eyle kirece karışdırup ma'bedhânemizi ta'mîr edelim ola kim ber-karâr ola" deyü ricâ etdiler. Derhâl ricâları hayyiz-i kabûlde vâkı' olup Hazret-i Risâlet hokka içre mübârek ağzı yarından ilkâ edüp kâ'im ü dâ'im [35a] olup,

"Ümmetlerime âharûnda belde-i tayyibe olup ibâdethâne-i müslimîn ola" deyü rumûz [u] künûz ile hayr du'â edüp hikmet-i Hudâ lafz-ı ¹ «U-», ² »%œœ «slâmbol fethine târîh vâkı' olmuştur.

Andan ruhbânlar bu yar-ı şerîf ile mesrûr [u] şâdân olup kumkuma içre âb-ı Zemzem doldurup ve yetmiş deve yükü Mekke-i Mükerrreme hâkinden tahmîl edüp ve yetmiş deve bârı dahi âb-ı Zemzemen tulumlara leb-ber-leb edüp andan ılgar ile «slâmbol'a gelüp ale't-ta'cîl Ayasofya kubbesinin ta'mîr [ü] termîmine mübâşeret edüp kirec ile yar-ı şerîfi ve yetmiş deve yükü âb-ı Zemzemi ve Mekke türâbın mahlût edüp binâ etdüklerinde bi-emrillâhi Ta'âlâ tamâm metânet üzre itmâm etdiler.

Hâlâ yar-ı Resûl ile binâ olunan câ-yı ma'hûd kubbenin kible tarafında otuz iki münakkaş terk-i cedîd râyegândır, ma'lûmu olan cânlar nazar etdükde *Allâhümme salli ala Muhammedin* derler. Zîrâ

kubbenin sâ'ir yerinden yar-ı Resûl ile binâ olunan mahal günden ayân [u] münevverdir.

Ba'de'l-feth, Ebû'l-feth bu kubbe Hazret-i Risâletin ağzı yarıyla kâ'im oldu deyü tâ kubbe-i âlînin ortasına bir zencîr ile teberrûken bir altun top asmışdır kim elli kîle-i Rûmî buğday alır bir küçük top-ı müzehhebdir. Tâ câmi'in ortasında bir âdem desti erer âlîdir. Hazret-i Hızır mezkûr topun altında ibâdet eder. Sulehâ-yı ümmetden ba'zı âdemler Hızır ile ol mahalle buluşmuşlardır. Ve ba'zı erbâb-ı hâcât kimesneler kırk gün sabâh namâzın kılup dünyevî ve uhrevî hayr murâdâtı hâsıl olduğu niçe kerre tecrübe olunmuşdur. Ammâ mezkûr top altında kırk gün ibâdet etmeğe tâlib gâyet çok olduğundan bir ân ârâm yokdur. Ve'l-hâsıl ehl-i hâcât beyninde makâm-ı azîmdir.

Ma'bed-i kadîm Ayasofya-i Kebîr'in eşkâli ve tarz [u] tarhun ve binâ-yı musanna'âtı ve tûl [u] arzın ayân [u] beyân eder

Evvelâ câmi'-i Ayasofya, «slâmbol kal'asının cânib-i şarkîsi nihâyetinde Âhûrkapu tarafı deryâsına bin adım ve şimâlî tarafına Sarâyburnu deryâsına bin adım ba'îd bir püşte-i âlî üzre eflâke ser çekmiş bir kubbe-i serâmeddir kim bu günde eyle bir kubbe-i azîm binâ olunmamışdır.

Bu kubbe-i zer-kârdan mâ'adâ kible cânibinde bir nîm kubbe içinde andan dahi alçak bir küçük nîm kubbe içinde mihrâb ve sağ cânibinde beyâz mermer-i hâm {minber} binâ olunmuşdur. Ve kible kapsu üzre dahi serâmed nîm kubbe-i azîm ile mebnîdir.

Bu kubâblardan mâ'adâ Ayasofya'nın cânib-i erba'asında üç tabaka binâsında üç yüz altmış toloz kemer kubbe-i zîbâldır. Ammâ ortadaki asâleten kubbe-i azîmdir. Bu kubbenin cânib-i erba'asında dâ'iren mâdar (---) aded billûr ve necef ve moran câmlarıyla müzeyyendir. Ve bu kubbe câmlarından mâ'adâ enderûn [u] bîrûnda olan câmlar cümle bin yetmiş aded câmlardır kim andan derûn-ı câmi' münevver olur.

Ve mezkûr kubâbların cümlesinin içinde üstâd-ı nakkâş Erjeng Freng Mânî Manastır nâm mutallâ ve müzehheb ve mînâ ve tasâvîr ve eşkâl-i garîbe ve acîbe sihr-âsâr timsâl-i kerrûbiyân ve gayrı âdemiyân sûretleri etmişdir kim hâlâ im'ân-ı nazar ile nazar eden engüşt ber-dehen edüp cümle eşkâlleri zî-rûh zan ederler.

Bu eşkâllerden mâ'adâ kubbe-i azîmin dörd pâye-i azîmlerinin tabaka-i âlîsi nihâyetinde dörd köşede birer melek sûreti vardır. Bilâ-teşbîh biri Cebra'îl ve biri Mîkâ'îl ve biri «srâfîl ve biri Azrâ'îl sûretleridir kim hâlâ kanatların küşâde edüp dururlar kim kadd [ü] kâmetleri perr ü bâlleri ile ellişer zirâ' timsâl-i acîbelerdir, tâ Hazret-i Risâlet vücûda gelince bu ferîşte sûretleri göbeğinde olan ağızlarından kelimât edüp Cebra'îl tasvîri cânib-i şarkda olup

¹ *Kur'an*, Tevbe 102; "Baflka bir k>sm> da ..." Ebcede göre: 857

² *Kur'an*, Sebe 15; "«fite hofl bir flehir." Ebcede göre: 857

olacak alâ'imât ü vakâyi'âtları ayân edermiş. Ve Mîkâ'il sûreti cânib-i garbdan düşmen zuhûr eder ve kaht [u] galâ olur deyü haber verirmiş. Ve «srâfil sûreti cânib-i şimâlde olacak vakâyi'âtdan haber verirmiş. Ve Azrâ'il timsâli cemî'i dünyâda müte'ad[did] pâdişâhların mevti haberin verirmiş. Hâlâ ol zikr olunan dörd sûret-i mehîb râyegândır. Ammâ Hazret'den berü tılısmâtları bâtil olmuşdur.

Ve bu kubbe-i kebîri üstâd-ı bennâ çâr-pâye-i metîn ve çâr-tâk-ı Kısra üzere binâ etmişdir kim her bir tâk-ı tâk-ı Havernakdan [35b] ve tâk-ı Kaydefâ'dan ve tâk-ı Kâfdan ve {tâk-ı} fieddâ'dan nişân verüp dördü dahi kudret kemeri olan kehkeşân-âsâ semâya serçeküp zirve-i evc-i a'lâya kemend salmışdır. Mezkûr kemerlerin bir pâyeden bir pâyeye vus'atı hakîr'in orta ayak mestiyile (---) ayak vâsî'dir.

Ve câmi'in tûlu, kible kapularının tarafında üç kat taşra dehlîz vardır. En gerüdeki medrese dehlîzinin kible kapusundan tâ mihrâba varınca Ayasofya (Sofya) câmi'inin tûlu (---) adımdır ve arzı bir yandan bir yanına (---) adımdır.

Ve derûn [u] bîrûn-ı câmi'de sağır ü kebîr cümle (---) aded serâmed amûd-ı bâlâlardır kim gûyâ her biri birer pâye-i kürsî-i vâlâlardır. Ve la'l-gûn sommâkî sütûn-ı mücellâlar var kim zî-kıymet cevâhirden nâdire-i cihân kemyâb makûlesi amûd-ı mu'azzamlardır kim her birisinin kadd [ü] kâmetleri kırkar zirâ'-ı mekkîdir. Andan âlî olan ikinci tabakadaki amûdlar dahi bî-misâldir, ammâ kadd [ü] kâmetleri otuzar zirâ'dır.

Ve bu câmi'in üç tarafında ikişer tabaka cemâ'at ibâdât edecek tabakalar vardır kim iki tarafda nerdübânlarından at ile çıkmak mümkündür. Dolamac bir şâhrâhdır kim beyâz mermer-i hâm mefrûşdur. Ve câmi' içre tâ kubbeye varınca üç tabaka kanâdiller çerâğân edecek dehlîzler vardır kim derûn-ı câmi'i ihâta etmişdir.

Ve bu câmi'in enderûn [u] bîrûnunda cümle üç yüz altmış bir kapudur, ammâ yüz bir kapusu bâb-ı azîmlerdir kim anlardan cemâ'at-i kesîre girüp çıkmadadır, ammâ bu mezkûr yüz bir kapunun cümlesi mutalsamdır, kerrât ile add etsen bir kapu dahi zâhir olur, ana dahi nişân edüp ad etsen nişânsız ad edüp görmediğin bir kapu dahi zâhir olur, aceb hikmetdir.

Ve cümle kapuların kaddi yigirmişer zirâ'-ı âlî bâb-ı kebîrlerdir kim cümlesinin kanatları kâr-ı zergerân ile ârâste olmuş gümüş ile mînâ olmuş pirinc-i musanna' ibret-nümûn bâb-ı mu'allâlardır. Ammâ kiblenin orta kapusu cümleden âlî kaddi elli zirâ' bir bâb-ı kebîrdir.

Bu bâb-ı sa'âdetin levhaları cümle Hazret-i Nûh aleyhi's-selâm'ın bizzât dest-i şerîfiyle inşâ etdüği geminin tahtalarındandır kim kaçan Hazret-i Nûh kırk günde deryâ-yı tûfân üzere şinâverlik edüp kırkıncı gün yevm-i âşûrâda beyt:

*Be deryâ der menâfi' bî-şumârest
Eger hâhî selâmet der-kenârest¹*

deyüp Musul şehri kurbünde Cebel-i Cûde nâm mahalde keştî-i Nûh ber-kenâr oldu. Âye[t]:
۲«” ۲ ۲۲%۰۲ mazmûn-ı şerîfi üzere keştî-i Nûh Necî ol Cûdî cebeli üzere karâr bulup ümmet-i Nûh tûfândan halâs bulduklarıçün Nûh Necî dediler.
۲«” ۲ ۲۲%۰۲

Mürûr-ı eyyâm ile keştî-i Nûh levhaları Cebel-i Cûde üzere kalup tâ Vezendon kıral asrında kızı Ay Sofya, Ayasofya'yı binâ ederken Hazret-i Hızır'ın ta'lîmiyle Nûh Nebî keştîsinin tahtaların getirüp bu câmi'-i şerîfin cümle bâbların ol levhalardan inşâ etmişlerdir. Hâlâ gemi mismârı olan yerleri zâhirdir.

Ve bu orta kible kapusu üzere pirinc-i asfar-gûn tâbût-misâl bir sandûka-i tavîl içre Ayasofya'yı binâ eden Ay Sof[ya'nı]n na'sı iksîr-i a'zam içre mûmyâ olup medfûndur. Niçe pâdişâh-ı tama'kârlar ol sandûkaya vaz'-ı yed etmek murâd etdiklerinde câmi' içre bir zelzele ve velvele ve sâ'ika zâhir olup câmi' münhedim olur mülâhazasıyla ferâgat ederler kim bir mutalsam-ı azîm dahi budur.

Anın fevkindeki amûd-ı sağırlerin tâk-ı üzere bir mermer kitâbe içre Kudüs-i fierîf'in kible-i kadîm olduğu tasvîr olunmuşdur. «çi cevâhir-i gûnâ-gûn ile mâl-â-mâldır. Ammâ bu dahi mutalsamdır kimse vaz'-ı yed etmeğe cür'et edemezler.

Ve bu mahalde bir sebiz-gûn amûd-ı ibret-nümûn vardır. Ol amûd üzere Meryem Ana timsâli var idi. Elinde bir şeb-çerâğ var idi kim beyza-i fâhte kadar var idi. Her şeb, bu şeb-çerâğın şu'lesi câmi'i münevver ederdi. Bu dahi Risâlet-penâh'ın mevlûdu gecesini ser-nigûn olup hâlâ {ol şeb-çerâğ} Kızılelma'dadır. Anıçün Kızılelma derler kim Ayasofya'dan gitmişdir. Zîrâ «şpanya {küffârı} bir iki kerre «slâmbol'a istîlâ etmişdir. Anıçün ol beyza «şpanya elinde kalmışdır.

Ve bu câmi'in iç yüzü rû-yı dîvârında serâpâ beşer altışar zirâ' çâr-küşe mücellâ ebrî hacrâtlar ile kaplı bir câmi'dir. Her bir taşda bi-emrillâh gûnâ-gûn eşkâl-i garîbeler ve şükûfeler yazılmışdır ve kenârlarında elvân ezhârlar kazılmışdır [36a] ve her amûdların kürsî-i âlîlerinde ve kemerleri etrâfındaki zıhlar kirişmelerinde ol kadar üstâd-ı mermer-bür san'at harc etmişdir kim hâlâ cihân üstâdları ana bir tîşe urmağa kâdir [de]ğildir. Ammâ mihrâbı ve minberi beyâz mermerden sâde güzeldir. Ammâ gayet musanna'dır.

Evsâf-ı minâre-i erba'a: Ebû'l-feth Mehmed Hân Edirne'de halîfe iken «slâmbol'da bir zelze[le]-i

¹ Denizde say>s>z faydalar vardır. Ancak sen selamet istiyorsan kenar>nda dur.

² Kur'ân, Hud 44; "Cudi da€na oturdu."

³ Kur'ân, Hud 44; "Cudi da€na oturdu."

azîme olup Ayasofya deyri cânib-i şimâle meyyâl eğrîlup münhedim olur deyü cümle küffâr havfe düşdüler.

Ol asırda Bursa'da Ulu Câmi'î ve Edirne'de Eski Câmi'î Yıldırım Hân için binâ eden Mi'mâr Alî Neccâr hayâtta olmağile fi'l-hâl Ebü'l-feth Kostantîn'e dostluğa binâen sûret-i mahabbetden görünüp Ayasofya'nın ta'mîr [ü] termîmiyçün Koca Mi'mâr Alî'yi Tekur'a gönderüp kiral gâyet haz edüp Ayasofya'nın cânib-i erba'asına azîm pâyeler inşâ etdi kim her biri birer sedd-i Kakkahâ ve sedd-i Ye'cû-misâl sedd-i bî-sütûnlardır. Hâlâ Ayasofya câmi'inin etrâfında ol pâyeler zâhir ü bâhir olup Ayasofya anlar ile metânet bulmuşdur. Ammâ Ayasofya'nın sağ tarafındaki Sarıkçılar dükkânları mâbeyninde olan pâyenin içini Mi'mâr Alî iki yüz kademe minâre yolu gibi yol eyledikde kiral-ı dâl,

"Bu nerdübân nedir?" deyü su'âl etdükde Mi'mâr Alî eydir:

"Vakt-i hâcette kurşum üzre çıkmak için etdim" deyü cevâb eder. Ba'de't-tamâm Mi'mâr Alî, kırıaldan ihsân-ı firâvânlar alup Edirne'de Sultân Mehmed'e geldikde,

"Pâdişâhım metânet üzre eyle pâyeler binâ etdim ki âhir zamânda Hallâc-ı Mansûr yay çillesi önünde Ayasofya kubbesi top [u] çevgân-misâl galtân olup fenâ bulmaya. Ta'mîr etmek benden feth etmek senden ola. Ve sana bir minâre yeri inşâ edüp anda du'â etdim. Hemân fethine bezl-i ihtimâm eyle" deyince cümle huzzâr-ı meclis *Fâtiha-i ümmü'l-kitâb* kırâ'at etdiler.

Üç yıldan bi-emrillâh fethi müyesser olup ol mezkûr minâre pâyesi üzre Ebü'l-feth eflâke ser çekmiş bir şerîfeli tarz-ı kadîm bir tula şeşhâne minâre-i mevzûn inşâ ettirmişdir kim hâlâ kaddi (---) kademe minâre-i serâmeddir. Ba'dehu sene 981 târihinde Bâb-ı hümâyûn köşesinde Sultân Selîm-i Sâni bir kadehli bir beyâz seng-i sengîn ile zih zih bir minâre-i mevzûn etmişdir {kim} ibret-nümâdır. Bunda olan mukarnez ve medîne ve zihlar bir minârede yokdur. Ammâ Ebü'l-feth minâresinden alçakdır. Cümle (---) kademedir.

Andan sene 986 târihinde fâtihi fiirvân ve fiamâkı ve Demirkapu-yı Bakü olan Sultân Murâd-ı Sâlis *tâbe serâhu* bu câmi'-i behişt-âsânın hâ'it-ı şimâlinde ve garbında bir tarh ve bir resm-i nazîf üzre iki aded latîf minâre-i mevzûnlar ihdâs edüp birer şerîfe ile inşâ etdi.

Ve hâlâ bu câmi'-i pür-nûr dörd minârelidir. Ve her minârelerin alemleri yigirmişer zirâ' mutallâ-yı müzehheb alemlerdir kim mânendi âfitâb-ı âlem-tâbdır.

Ve kubbe-i âlî üzre olan alem-i kebîri tahdîd edüp kubbesine göre alemin kaddin elli zirâ' tavîl edüp elli bin mümessek zeheb-i hâlis ile mutallâ edüp iki fersah

yerden ve yüz mîl deryâdan nümâyân bir alem-i alâmet-i edyândır.

Ve yine Sultân Murâd-ı Sâlis câmi' içre Marmara cezîresinden gelmiş iki aded beyâz mermer-i hâmdan hum-ı husrevâniler getirdiştir kim böyle bir küplere ne Cem ve ne Cemşîd ve ne Dâr[â] mâlik olmamıştır. Her biri birer yek pâre hammâm kubbesi kadar vardır. Allâhu a'lem ale't-tahmîn her biri biner kîle hinta almak ihtimâli vardır. Câmi'in dâhilinde, biri yemînde biri yesârda âb-ı hayât ile mâl-â-mâl durup cümle cemâ'at musluklarından tecdîd-i vuzû' edüp âb-ı nâbindan nûş edüp def'-i atşân ederler.

Ve Murâd Hân bu câmi'in der [ü] dîvârın gerd [ü] gubârdan tathîr edüp cümle {kapu} kanatları ve cümle der [ü] dîvârların mücellâ ve musaykal edüp kanâdîlleri teksîr etdi.

Ve huffâzlar kırâ'at-i Kur'ân etmeğičün [36b] dörd mahalle ham mahâfiller binâ etdi. Ve mü'ezzinâna bir (---) sûtûn-ı rakîk üzre bir mahfil-i münîf eylemiştir kim ta'bîr olunmaz.

Ve fâtihi-i Bağdâd Sultân Murâd Hân-ı Rabi' çâr mermer sûtûn üzre yek pâre bir mermer kürsî inşâ etmiştir kim felekde misli yokdur. Ve her gün birer vâ'iz pend [ü] nasîhat etmeğičün sekiz aded şeyh ta'yîn eyledi. Biri Kadîzâde hazretleri, biri Üsküdarî Mahmûd Efendi hazretleri, biri Cerrâhpaşa şeyhi <brâhîm Efendi ve biri Sivasî {Abdülmeccîd} Efendi ve biri Kudsî Efendi ve Tercümân şeyhi Ömer Efendi ve eş-şeyhül-kebîr Emîr <ştîbî hazretleri mesâ'il-i şer'îyyede müşkil-küşâ âlim ü âmil ve fuzalâ kimesne idi. Hamd-i Hudâ bu zikr olunan meşâyihlerin şeref-i sohbetleriyle müşerref olup du'â-yı hayrlarıyla behremend olduk.

Ve bu tahrîr olunan hayrâtlardan mâ'adâ Âl-i Osmâniyândan mülûk-i selâtîn-i selefin her biri birer hayrât zamîme edüp Sultân Ahmed Hân pâdişâhlara mahsûs mihrâbın sol tarafında bir maksûre-i secdegâh-ı şehinşâh inşâ edüp esnâf-ı sanâyi' [u] bedâyi' kârıyla bir câmi'-i murassa' u mülemma' olup nazîre-i beyt-i ma'mûr semâ'-ı sâbi' ve envâ'-ı vakâyi' râyi' ile müreffa' ve müvessa' kılınup numûne-i kubbe-i felek-i nuh-pâdır.

Ve hergiz seyr [ü] temâşâsına ukûl-ı fuhûl, havâs u mikyâs ve bî-kiyâs ve mühendisîn-i sâhib kiyâsa istiyâs ü irtibâs gelüp gûnâ-gûn eyvân-ârâyîş nakş-ı bûkalemûn ve âvîze-i maslûbât-ı ser-nigûnlar ile {câmi'î tezyîn ederlerdi}. Ve ehl-i basîret ü hayret ve sâhib-i akl u kiyâset olanlar bu câmi' mehbîb-ı nûr-ı Hudâ'yı görenler vâlih [ü] hayrân ve mest [u] medhûş ser-gerdân olurlar. <le'l-ân Cennet-i Adn-i berînden nişân verir bir câmi'-i zîşândır.

Ve Sultân Murâd-ı Rabi' bu câmi'-i dil-küşâdan hazz edüp tâ gerü kıble kapusu dâhilinde bir haşeb maksûrecik inşâ edüp her salât-ı cum'ayı edâ etmeğē geldikde niçe kafes bülbül-i gûyâ getirüp gûnâ-gûn

tuyûr [u] murgânın asvât-ı hazîni âdemin rûhuna gıdâ verüp ol gün câmi'-i pür-nûr Ravza-i Rıdvân'dan ve bâğ-ı cinândan nişân verirdi.

Ve her şeb on ikişer bin kanâdîl-i gûnâ-gûnlar ile ve fânûs-ı şem'dânlar üzre şem'-i asel-i kâfûrîler ile çerâğân olup nûrun alâ nûr olur. Ve kubbe-i âlînin tâ vasatında Hazret-i Risâlet'in mübârek ağzı yarıyla kâ'im olan kubbenin ortasında bir müdevver dâ'ire içre Yâkût-ı Müsta'sımî hattı-misâl bir hatt-ı kadîm ile âye[t]: 1 «%o%oA†EE—†» âyeti tahrîr olunmuşdur.

Ve cânib-i erba'asında niçe bin hüsn-i hat âsârlar vardır. Hattâ Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in fermâniyla Hattât Teknecizâde Mustafâ Çelebi lafza-i Celâl ve ism-i Resûl Muhammed *Aleyhi's-selâm* ve ism-i çâr-yâr-ı güzîn *rıdvânullâhi Ta'âlâ aleyhim ecma'in* deyü Karahisârî tarzı hatlar yazmışdır kim makdûr-ı beşer değildir. Zîrâ eliflerinin kaddi onar arşındır. Ana göre sâ'ir hurûflarına bir hüsn vermişdir kim ta'bîr ü tavsîf olunmaz.

Bu bir câmi'-i azîmdir kim cemâ'i fukarâlar ka'besidir. Ve «slâmbol içre andan büyük câmi'-i kebîr yokdur. Ve anda olan rûhâniyyet meğer Kudüs'de Mescid-i Aksâ yâhûd fiâm-ı fierîf'de Câmi'-i Emeviyye veyâhûd Mısır'da Câmi'-i Ezher ola. Ammâ bu Ayasofya'nın her muzlim künlerinde gencîne-i gınâ sâhibi sulehâ-yı ümmetden niçe yüz kimesneler i'tikâf niyyetine girüp gündüz sâ'im ve gece kâ'im tâ'ât [u] ibâdet meşgûl ehl-i sülûk kimesneler ile mâl-â-mâldır. Ve rûz-merre yetmiş yerde ders-i âmlar rızâen lillâh ders takrîr edüp tahsîl-i ulûm kânı bir mekândır. Ve beher yevm cemâ'at-i kesîreden hâlî değildir.

Huddâmân-ı Ayasofya'yı bildirir: Evvelâ e'imme ve hutabâsı ve meşâyihleri ve devir-hânları ve dersiâmları ve talebeleri ve mü'ezzinânları ve eczâhânları ve mu'arîf ü müsebbihîn na'thân ve bevâbları ve kayyımları ile cümle iki bin kâmil huddâmları vardır. Zîrâ evkâf-ı azîmdir. Beher şehr cümle ehl-i cihet mütevellî bâbına cem' olup ulûfe alırlar. Beher sene (---) kîse îrâdı ve (---) kîse masrûfu vardır.

Ayasofya makâmları ve ziyâretlerin beyân eder: Evvelâ câmi'-i Ayasofya kendüsü beytullâhdır. {makâm-ı Hazret-i Süleymân ve (...) ve Hızır ol (...)}.

{Andan} makâm-ı Hazret-i [37a] Mesleme: Hazret-i Mu'âviye hilâfetinde Mesleme hazretleri serdâr olup «slâmbol'da Ayasofya içre dâhil olup Üçbucak nâm mahalde ibâdet etmişdir kim hâlâ makâm-ı Mesleme derler.

Andan makâm-ı Ebâ Eyyûb-ı Ensârî: Hicretin elli ikinci senesinde serdâr olup bâ-sulh Ayasofya içre iki rek'at namâz kılduğu mahalle makâm-ı Eyyûb Sultân derler. Terlerdireğ'in kiblesindeki mihrâbdır. Hâlâ evkât-ı hamsede anda cemâ'atden hâlî değildir. Ve

sulehâ-yı ümmetden çok kimesneler leyle-i mübârekelerde anda i'tikâfa girirler.

Andan makâm-ı Ömer ibn Abdül'azîz: Hicretin toksan yedi yılında serdâr olup sulh ile Ayasofya'nın cânib-i garbında yeşil mihrâb dibinde ibâdet etmişdir. Hâlâ makâm-ı Ömer ibn Abdül'azîz derler.

Andan makâm-ı Hârûnu'r-Reşîd: Hicretin iki yüz elli sekizinde Hârûnu'r-Reşîd Kostantniyye içre ikinci gelişinde Yağfûr Kırallı Ayasofya çanlığına salb edüp Ayasofya içre kible cânibinde Meyyitkapsu dâhilinde Süleymân Nebî kiblesinde ibâdet edüp hâlâ makâm-ı Hârûn derler.

Ve makâm-ı Seyyid Battâl Gâzî: Eflâke serçekmiş çanlığa çıkup ibâdet etmişdir.

Makâm-ı Baba Ca'fer Sultân: Hârûnu'r-Reşîd hilâfetinde elçilik ile gelmişdir.

Ve makâm-ı fieyh Maksûd: Sultân Baba Ca'fer'in refîki olup ikisi kırallı izniyle Ayasofya'nın cânib-i şarkisinde Türbekapsu dâhilindeki köşede ibâdet etmişler. Hâlâ makâm-ı Baba Ca'fer ve Baba Maksûd makâmı derler.

Makâm-ı Hazret-i Süleymân: Minberin sağ tarafındaki yeşil mihrâb makâm-ı Süleymândır kim ibtidâ Ayasofya zemîninde ibâdetgâh-ı kadîm olan ol mahaldır. Hâlâ niçe kimesneler anda teheccüd, işrâk, ebvâbîn salâtın anda edâ ederler.

Ve makâm-ı «skender-i Zülkarneyn: Hâlâ minber-i âlî makâm-ı «skender üzre sedd-i «skender-vâr binâ olunmuşdur.

Andan makâm-ı Hazret-i Hızır: Tâ kubbenin ortasındaki altun top altında makâm-ı Hızır'dır. Zîrâ ol kubbe-i münevver Hazret-i Risâlet'in mübârek ağzı yarıyla nizâm [u] intizâm bulmuşdur. Niçe bin e'izze-i kirâmdan kimesneler Hızır ile bu makâm-ı şerîfde müşerref oldukları kerrât ile müsbet olmuşdur.

Makâm-ı Kırklar: Mü'ezzinler mahfilinin cenûbî tarafına karîb yeşim sommâkî ve yerakânî ve mermer-i gûnâ-gûn ile zemîni kırk aded müdevver taşlar ile döşenmiş bir makâmdır kim niçe kimesneler Kırkları anda bulmuşlardır. Hattâ

{18. fasıl}

Sergüzeşt-i Gülâbî Ağa merhûm ve mağfûrun leh

Sultân Süleymân Hân'ın rikâbdârlığı hizmetinde neşv [ü] nemâ bulmuş yüz elli bir yaşında merhûm olmuş mü'min ü muvahhid sâhib-i sülûk bir pîr-i nâ-tüvân kimesne idi.

Ol Gülâbî Ağa hikâyet eder: Bir gün Sultân Selîm-i Sâni' asrında tâ'ûn-ı azîm olup şehr-i «slâmbol içre eyle tâ'ûn-ı ekber olur kim «slâmbol'un yigirmi yedi kapusundan taşra beher yevm üç bin âdem cenâzesi çıktığı Selîm Hân'ın mesmû'-ı hümayûnları olup du'â-yı istiskâ için üç gün nâdîler nidâ edüp "Leyle-i Kadir'de Ayasofya câmi'inde ihyâ olup cem'

1 Kur'ân, Nur 35; "Allah yerin ve göklerin nurudur."

olalar ve Ayasofya câmi'i ne kadar âdem alur add olunsun" deyü fermân-ı şerîf sâdır olunca *el-azametullâh* Ayasofya-i Kebîr içre âdem deryâsı cem' olup {omuz} omuzu sökmeyüp benî âdem zânû-be-zânû çitâ-çıt oturup eş-fieyh Beşiktaşî Yahyâ Efendi hazretlerinin va'z [u] nasîhatına muntazır olmuşlar idi.

Ve mezkûr Yahyâ Efendi Tarabefzûn'da neşv [ü] nemâ bulup Sultân Süleymân Hân'ın süd karındaşı olup Selîm-i Sâni asrında kutbiyyete kadem basup va'z [u] nasîhatın değil, bir kerre ol münevver vech-i şerîfin müşâhede etmeğe cemî'i âhâli-i <slâmbol üç gün mukaddem âdem âdemî-zât Ayasofya'da kat-ender-kat olup va'z [u] nasîhatdan sonra tâ'ûn du'âsına hâzır olurlar.

Hikmet-i Hudâ Yahyâ Efendi hazretleri kürsî-i şerîfe urûc edüp mahalle münâsib pend [ü] va'za âğâze edüp cümle halk cân kulağıyla sâmi'inden olup istimâ' ederlerken beri tarafda mezkûr ihtiyâr Gülâbî Ağa'ya kazâ-yı mübrim gibi tekâzâ-yı hâcet iktizâ edüp batn-ı kebîri Bağdâd kösü gibi gürlmeye başlar;

"Bire hay meded hâlim nice olur" deyü âlem-i hayrete düşüp hicâbından cümle vücûdu fıska fıska şişüp iki üç kerre ayağ üzre kalkup cânib-i erba'aya nigerân edüp [37b] görse kim bir âdem deryâsı içre gark olmuş bir tarafa bir kadem atmağa mümkün değil, zîrâ tekâzâ ol mertebede kim bir kadem atsa kazıyye ma'lûm. Hemân Gülâbî Ağa, fieyh Yahyâ Efendi'ye teveccüh-i tâm ile nazar edüp derûn-ı dilden bir imdâd taleb edüp yine merkezinde oturduğu yer Kırklar makâmı idiği hâtırına hutûr edüp;

"lâhî bu Yahyâ Efendi azîzin âb-ı rûyıyçün olsun ve bu Kırklar makâmı sâhibleriçün olsun beni bu câmi' içre bu cemâ't-i kesîre beyinde beni halka melâmet etme" deyüp cân [u] dilden istimdâd taleb edince hemân yanında bir sipâh hey'etinde bir muhteşem âdem eydir:

"Bire âdem senin derdin nedir kim yüzün gözün şişüp bu yerde safâ-yı hâtırın yokdur. Senin derdine devâ edeyim ammâ esrâr-ı ilâhî bu mahalde kala" deyü yemîn teklîf eder.

Hemân Gülâbî Ağa yemîn edince ol sipâh havrânî cübbesinin sağ yenin Gülâbî Ağa'nın başına örter. Derhâl Gülâbî Ağa kendüyi, Kâğızhâne nehri kenârında bir çemenzâr yerde görüp "Bire meded" deyü def'-i takâzâ edüp tecdîd-i vuzû' etdükde kırk kerre secde-i şükr edüp,

"Âyâ bu benim vâkı'am mı yohsa vâkı'-ı hâlim mi? Hamd-i Hudâ Ayasofya içre Hazret-i Hızır'a râst geldim. Bire meded dâmenin elden komayam" deyüp hamd ederken kendüyi bir zulemât basup gözün açup kendüyi yine Ayasofya içinde mezkûr sipâhın yanında bulup şâha vâfir ta'zîm edüp henüz ol mahalde Beşiktaşî Yahyâ Efendi kürsî üzre kâ'im olup du'âya âğâze edüp cemî'i ümmet-i Muhammed derûn-ı dilden "âmîn" deyüp ba'de'd-du'â ve's-senâ cümle ibâdullâh

Ayasofya'dan taşra hurûc etmeğe kâd edince câmi'in yüz bir aded kapusun sed edüp ancak büyük kıble kapusunu küşâde koyup Defterdâr Dervîş Çelebi ki eş-fieyh Baba Nakkâş hazretlerinin ferzend-i ahteridir, anlar Bâb-ı Ayasofya'da durup cümle tevâbi'yle Ayasofya câmi'i derûnundan ve üç kat tabakasından taşra çıkan cemâ't-i kesîreyi add edüp elli yedi bin âdem Ayasofya câmi'inden taşra çıktığı sicill-i şer'-i Resûl-i mübîne tahrîr olunup Selîm Hân pâylene arz olundu. Hakkâ ki câmi'-i azîmdir. Andan Gülâbî Ağa Ayasofya içre kendüye Hızır-misâl yetişen sipâhın dâmenine pek yapışup;

"Sultânım ben senin dâmenini elden komayup şimdengerü kulun kurbânım, lütf eyle beni bermurâd eyle" deyü ricâ eder. Hemân mezkûr sipâh zebâne gelüp eydir:

"Bire var âdem, bizi kendi hâlimize koy. Biz senin dediğin âdem değiliz" deyü niçe gûne elfâz-ı yâve ve niçe kerre şütûm-ı dilâzârlıklar eder, yine Gülâbî Ağa sipâhın eteğin elinden komayınca sipâh Gülâbî Ağa'ya bir pergâr çevirüp bir kaç yerde başın mecrûh edüp semmûr kürkün pâre pâre eder. Cemâ't-i kebîrenin bir haylisi bunların mâbeynlerin fasl edüp giderler. Ammâ yine Gülâbî Ağa sipâhın yanından bir hatve ba'îd olmayup ricâ ve minnet etmede.

Bunlar ikisi lecc [ü] cidâl ederek Ayasofya'nın hâcethânelerine gelince sipâh bir kazâhâneye girirken Gülâbî Ağa'ya sehel te'hîr eyle deyüp sipâh hâcethâneye girince Gülâbî Ağa kapuyu alup bekler. Ân-ı sâ'atden taşra bir siyâh meşinli, çuka dolamalı, beli bıçaklı ve gümüş zencîrli ve burma sarıklı bir yeniçeri maryolu kıyâfet bir yeniçeri âşçısı çıkar.

Hemân Gülâbî Ağa yine yeniçeri âşçısının giribânın alup yine ricâ ve temennâya başlar.

"Bire var âdem, sen ma'tûh olmuşsun, ben senin dediğin âdem değilim, var benden şerrin def' eyle" deyüp bilâhire Gülâbî Ağa'ya bir kötek çeker kim fakîr ihtiyârı sâ'ir temâşâcılar yeniçerinin elinden halâs ederler. Andan Ayasofya çârsûsunda yeniçeri bir bozahâneye girince Gülâbî Ağa bile girüp kebâb ve nân-pâre yeyüp boza nûş edüp Gülâbî Ağa'ya aslâ bakmayup bir nân-pâre vermez. Andan yeniçeri def'-i cû' edüp bozahânedan taşra çıkınca yine Gülâbî Ağa peşine düşüp Ayasofya'nın Sovukçeşme ensesinde bir daracık sokaklı bir tenhâ mahalle vardır, hemân ol mahalde Gülâbî Ağa yeniçerinin ayağına düşüp,

"Amân Hazret-i Risâlet aşkına olsun beni bermurâd eyle" dedükde hemân yeniçeri eydir:

"Ey tâlib, gerçi âşık-ı sâdıkısın ammâ dahi feleğin germ [ü] serdin çekmeyüp nâ-puhtesin, seni bir kaç kerre tecrübe için itâb [ü] şitâb edüp kulûbuna [38a] dokundum, ammâ yine benden rû-gerdân olmayup i'tikâd-ı tâm ile eteğimden ayrılmadın. Ammâ seni bir pîre götürürüm, içeri girüp selâm verüp sana dediğim köşede kırk gün çille-i merdân çeküp otur, ammâ anda

olan kimesnelerin bir fi'line karışmayup sümümün bükümün durup aslâ dünyâ kelâmın etme,

Görelim âyîne-i devrân ne sûret gösterir

deyü ol tenhâ mahalde bir künc-i muzlimde bir mülevves sidikli kapuya gelüp yeniçeri dakk-ı bâb edince bâb küşâde olup içeriden bir zengî-sıfat şütür-leb bir abûsü'l-vech bir Arab zâhir olup bunlar kapudan içeri girince hemân zengî Arab Gülâbî Ağa'yı bâzûsundan berk yapışup hâne içine nîm elma-misâl atar. Hemân Gülâbî Ağa'nın aklı başına gelüp cümle hâzırûna,

"Es-selâmü aleyküm" etdükte cümle huzzâr-ı meclis,

"Ve aleykümü's-selâm" deyüp mezkûr yeniçeri Gülâbî Ağa'ya yer gösterüp anda bir hâk-i mezellet üzre ber-karâr olup hemân âşcı-sıfat kendüyi tebdîl-i câme edüp sadr-ı âlîde karâr eden pîşvâ-yı tarîk ihtiyârın dest-i şerîfin bûs etdükte Gülâbî Ağa ile mâcerâ-yı sâbıkların bir bir tafsîl üzre hikâye eder. fieyh eydir:

"Telezzüz-i dünyâdan ve cümle mâsivâdan kat'-ı alâka etdi ise bu âsitâne-i Kırklarda ber-hordâr olup kendüyi Nucebâ Alî'nin postuna koruz. Safâ geldin kişi" deyü Gülâbî Ağa'ya ta'zîm edüp üç gün üç gece Gülâbî Ağa anda aç susuz bî-tâb [u] bî-mecâl kalup Unkapanı'ndaki hânedânı ve evlâd [u] ensâbları hâtırına gelüp,

"Âyâ bunun sonu neye müncer ola" deyü tevekkül-i Hak olup oturur. Dördüncü gün hemân köşeden fieyh,

"Emr-i Hak ile me'mûr olduğunuz işleriniz görün" deyü fermân etdükte hemân mezkûr sipâhdan yeniçeri sûretine giren âdem ayağ üzre kalkup bir hücreyi küşâde kılup içeriden otuz sekiz gûne âlât-ı silâh çıkarup otuz sekiz âdemin önüne birer âlât-ı silâh koyup kendi önüne yeniçeri bir leğen içre su koyup yerinde herkes karâr eder. Hemân Gülâbî Ağa,

"fiu sudan sehel su içsem" dedikde,

"Sabr eyle bu gün görelim sana bundan ni'met müyesser olur mu?" der. Ân-ı sâ'at mürûr edüp hemân karşı tarafta bir âdem önündeki kılıcı alup bir küçük âdem oğlanı zâhir olunca ol âdem kılıç ile zâhir olan şahsın başın kat' eder. Hemân Gülâbî Ağa, "Cânım ol âdemi niçün öldürdü?" deyü su'âl etdükte yeniçeri,

"Refîk, mukayyed olma demedim mi?" deyü cevâb eder. Hemân yine karşı taraftan iki âdem zâhir olup bunları bir arslan kovarak meydâna getirüp âdemin biri şeyhin ardında pinhân olup halâs olur. Birisini arslan paralayup tenâvül eder. Yine Gülâbî Ağa su'âl eder.

Andan yine bir âdem önünden bir oğlancık zâhir olup ardı sıra kurd ma'sûmu kovarken seccâde-nişîn âdemin biri önündeki oku yayı alup kurda bir ok urup helâk eder. Ba'dehu ma'sûm bir köşede gâ'ib olur. Gülâbî Ağa şükr eder. Hemân karşı taraftan üç âdem zâhir olup ikisini şeyhin izniyle salb edüp birin dahi salb ederken hemân Gülâbî Ağa'nın kararı kalmayup

huzûr-ı şeyhe varup herfî ricâ edüp afv ederler. Hemân yeniçeri Gülâbî Ağa'nın girîbânından yapışup yerinde oturdup,

"Bire ben sana demedim mi kırk gün sabr eyle" deyü tenbîh eder. Hemân yeniçerinin önündeki taşt içre olan su cûş [u] hurûşa gelüp leğen içinde iki küçücük gemiler zâhir olup gark olma sadedinde iken geminin birin yeniçeri direğinden yapışup yelkenine "Üf" deyüp telattum-ı mevtden halâs olup giderler. Öbür gemi temevvüc-i mâdan gark olma mahallinde iken içinde olan ibâdullâh "Ya Allâh" deyü feryâd [ü] figânları evce peyveste olup hemân yeniçeri şeyhin izniyle geminin direğinden basup gemiyi gark edince içinde olan bu kadar mahlûk-ı Hudâ kimi gark olup kimi halâs olurken yeniçeri kimisin gark eder.

Hemân bir oğlancık ve bir kızcuğaz leğenin kenârına çıkarken ma'sûmı kenârdan yeniçeri su içre gark edüp kızı leğenden taşra çıkarır. Hemân bu hâli dahi Gülâbî Ağa görünce,

"Ya ol bî-cürm ma'sûmun kanına girüp niçün gark etdin ve ol gemilerin niçün gark edüp bu kadar mahlûk-ı müslimînin kanına girdin" deyü feryâd edince hemân sadr-ı âlîden fieyh,

"Buna bir nân pâresi verelim getirin [38b] şu Kırklar huzûrunda bir du'â edelim" deyü Gülâbî Ağa'yı meydân-ı mahabbete getirüp cümle huzzâr-ı meclis huzûrunda Gülâbî Ağa'ya bir ekmek ve bir akçe ve bir altun ve bir salkım üzüm ve bir hurmâ ve bir zeytûn verüp,

"Ecel-i müsemmâsına dek mu'ammer ve tendürüst olup cümle erzâkın hazâyin-i gaybden Cenâb-ı Bârî ihsân edüp melikler beyninde mu'azzez ü mükerrerem olup âfât-ı semeviyye ve araziyyeden masûn [u] mahfûz olup inkırâzu'd-devrân zürriyetine inkırâz gelmeyüp yevmen-fe-yevmen tenâsül-i nesl bulup âhir nefesde hüsn-i hâtime ile livâ-i Resûl-i Hudâ tahtında sâyelene" deyü hayr du'â edüp cümle huzzâr-ı meclis "Âmîn" deyüp ba'de'd-du'â yeniçeri ve zengî Arab bevvâb Gülâbî Ağa'nın girîbânın alup "Yum gözünü" derler. Gülâbî garîb dahi hayâl-i hâb gibi göz yumup açınca kendüyi Galata meyhâneleri içre görüp,

"Bire hay meded devleti aldırırım elden" deyü dâğ-ı derûnundan köşe be-köşe gezüp âhir bir meyhâneye girince görse kim bir alay yeniçeri serhoşları

"Gel pîrim bir dolucüğümüz iç" deyü meclise da'vet eder. Fakîr Gülâbî Ağa mukaddemâ Ayasofya çârsûsunda refîki olan sipâhdan tebdîl yeniçeri ile bozahâneye girmişlerdi.

Fakîr Gülâbî bunları dahi ana kıyâs edüp üç gün[den] berü aç âdem meyhâne ta'âmına girüp def'-i cû' eder. Ammâ yine bu harâbâtî erenlerine hüsn-i zan edüp bunlardan istimdâd taleb eder. Âhir vakt-i gurûb karîb olup Galata'dan bir kayığa süvâr olup Unkapanı cânibine ubûr edüp Gülâbî Ağa'ya bir desti şarâb verüp yükledirler. Bu dahi beni imtihândır deyü

i'tikâd ile bir desti şarâb ile vakt-i gurûbdan sonra bir tenhâ sokakda Gülâbî Ağ'a'nın başından destârın, eyninden semmûr lepâçesin alup,

"Seni katl ederiz, elbette bu şarâbdan nûş edersin" deyü ibrâm [u] ilhâh ile teklîf-i mâlâ-yutâk edüp hâh-nâ-hâh ol mu'tekid ihtiyâr bir câm bâde nûş edince "Yâ Allâh" deyü ol ân uryân olup hânesine gelüp artık hânesinden taşra çıkmayup alâyık-ı dünyâdan el çeküp halkdan münzevî bir câzibe sâhibi büyük âdem idi. Ammâ Unkapanı'nın iç yüzünde kuyumcular içinde sâkin olup sarâyında âyende vü revendeye ni'meti eyle mebzûl idi kim bu kadar ni'met-i uzmâ ve bu kadar masrûf mâl-ı firâvân nereden hâsıl olduğuna bir kimsenin akli ermemiş idi.

Merhûm [u] mağfûrun leh Gülâbî Ağ'a'nın Ayasofya câmi'i içinde Kırklar makâmı nâm yerde sergüzeşt [ü] serencâmın bizzât kendilerden istimâ' edüp münâsebetiyle bu mahalle kayd olundu. *El-uhdetü ale'r-râvî*. Hadîs: ¹ «%o,,-«»†AE†| Oœ/

Andan yine Ayasofya makâmâtının beyân eder

Makâm-ı Havâriyyûn: Yukarı tabakanın cânib-i şarkında. Andan,

Makâm-ı Hazret-i Akşemseddîn: Terlerdirek kurbündedir. Ve,

Ziyâretgâh-ı Terlerdirek: Bu amûd-ı arak-âlûdun hakkında niçe kıyl ü kâl vardır kim sayf [u] şitâda şeb [u] rûz arakrîz olup durmadadır. Ayasofya câmi'inin gerüde kible kapularının cânib-i garbî nihâyetindeki kapunun iç yüzündeki bucakda çâr-kûşe yek-pâre bir beyâz mermer sütûn-ı müntehâdır kim kaddi on bir zirâ'dır. Aşağısında bir âdem kaddi bakır kaplıdır. Yine böyle iken dâ'imâ terler durur.

Bir rivâyetde temelinde mutalsam defîne var derler. Rivâyet-i uhrâda kal'ada mahsûr olan Yâvedûd Sultân'ın âh-ı sûz-nâkinin harâretinden ile'l-ân terler derler. Bir rivâyetde Hazret-i Risâlet'in ağzı yarıyla cümle kireç bu sütûn altında acın olduğuyçün hâlâ anın nemnâki te'sîrinden terler derler. Garîb temâşâdır.

Hâsiyyet-i Terlerdirek: Bir âdem sudâ'a mübtelâ olup bu amûdun arakından başına dürtse bi-emrillâh şifâ bulur. Hâssa-i dîğér, bir âdem zahîre mübtelâ olup yüreğinden kan gitse Terlerdirek terinden yalasa bi-emrillâh halâs olur. Hâssa-i sâlis, bir âdemi rub' ısıtması dutsa Terlerdireğin dibinde kaplı olan bakırın câ-be-câ yerlerinde delikler vardır, andan bir kaç parmak toprak yalasa bi-emrillâh istifrâğ edüp halâs olur. Gâyet mücerrebdir.

Makâm-ı Kiblekapusu: Bu bâb-ı sa'âdetin kanatları Hazret-i Nûh'un gemisi tahtası olmak ile cümle müsâfirîn-i tüccâr-ı ehl-i bihâr ol kapu dibinde

rek'ateyn salât-ı hâcet kılup ellerin kapu tahtasına sürüp Nûh Necî rûhuna [39a] bir Fâtiha-i şerîf tilâvet edüp sefere teveccüh eder. Gâyet mücerrebdir.

Hâssa-i bi'r-i Ayasofya: Bir âdem yürek oynamasına ve hafakân marazına mübtelâ olsa üç cum'aertesini Ayasofya içindeki kuyunun suyundan ale's-seher aç karnına üç kerre nûş ede be-izn-i Hudâ rehâ bulur.

Hâssa-i Altun top: Bir kimesne nisyâna uğrayup işitdiği hâtırında kalmasa gerekdir kim tâ Ayasofya kubbesinin ortasında maslûb olan altun top altında yedi kerre sabâh namâzın kılup üç kerre: "*Allâhümme yâ kâşife'l-müşkilât ve yâ âlime's-sırrı ve'l-hafiyât*" deyüp her vakitte yedişer siyâh üzüm tenâvül etse bi-emrillâh zekiyyüt-tab' necîb ü reşîd ola kim bir istimâ' ettiği elfâz derûnunda *en-nakşı ke'l-hacer* ola. Zirâ bu kubbe Hazret-i Risâlet'in ağzı yarıyla ta'mîr olunmuşdur. Altında bir kerre ibâdet edenin dünyevî ve uhrevî hayr murâdâtı bi-emrillâh hâsıl olur.

Hattâ Hamdî Çelebi ibn Akşemseddîn'e Türbeli Gönülük kasabasında ol kadar ateh galebe eder kim bir âdem kendüye selâm verse kâğıza bir selâm lafzı yazmış, ana nazar edüp "*ve aleykümü's-selâm*" der imiş. Cümle hükemâ ilâc etmede âciz olup tâ bu mertebe kendüye nisyân müstevlî olur.

Âhir Akşemseddîn hazretlerinin ta'lîmiyle Hamdî Çelebi Ayasofya'ya gelüp yedi kerre mezkûr top altında sabâh namâzın edâ edüp merkûm du'âyı her sabâhın üç kerre tilâvet edüp yedişer dâne siyâh üzüm yeyüp bi-emrillâh baklettü'l-hamkâ tabî'atinden halâs olup ol ân *Yûsuf [ü] Züleyhâ* te'lîfine şürû' edüp yedi ayda itmâmı müyesser olup andan *Kıyâfetnâme*'yi te'lîf etdi kim hâlâ *Kıyâfetnâme-i Hamdî Çelebi* meşhûr-ı âfâk bir te'lîfdir kim hakkâ hilkat-i benî âdem üzre bir manzûm risâle-i nâdire-i asrdır. Andan,

Makâm-ı Sovukpençere: Ayasofya'nın kible tarafında Hünkârkapusu'nun iç yüzünde cânib-i şimâle mekşûf bir revzen-i cân-safâdır kim dâ'imâ anda bâd-ı nesîm esüp âdeme hayât verir. Taşrasındaki bâğ-ı <rem'in hoş elhân bülbül-i gûyâsının nağamâtından âdeme gıdâ-yı rûh hâsıl olur.

Bu câ-yı dil-küşâda ibtidâ-i fethde Hazret-i Akşemseddîn *Tefsîr-i Cerîri* dersin teberrüken ve teyemmünen telâmîzlerine nakl edüp,

"Bunda tilâvet-i Kur'ân eden ve sâ'ir ulûma meşgûl olan tekâmül-i funûn edüp musannıf ola" deyü hayr du'â edüp ile'l-ân anda bir kerre *Bismillâhi* diyen mahrûm kalmamışdır. Böyle bir latîf makâmıdır.

Hattâ üstâdımız fieyhü's-şüyûh, sâhib-i kurrâ Evliyâ Efendi bu Sovukpençere'de ilm-i Kur'ân'da aşere ve takrîbi telâmîzlerine okudup niçe bin âdem bu mahalde sâhib-i kurrâ olmuşdur. Andan,

Makâm-ı Hazret-i İsâ beşiği: Yukarı tabakanın cânib-i şarkisinde bir köşede ahmer-gûn bir mermer tekne-misâl bir beşikdir. Nisvân-ı sâhib-isyân

¹ "Yalanc>, her duydu€unu konufan kimsedir."

tâ'ifelerinin evlâdları müşevveşü'l-hâl olsa ma'sûmların bir ân bu beşikde kosalar i'tikâdları sebebiyle bi-emrillâh makâm-ı Mesîh'de enfâs-ı Rûhullâh bulurlar. Andan,

Mağsel-i Hazret-i Îsâ: Yine Mehd-i Îsâ[ya] karîb bir taş çâr-kûşe teknedir. Îsâ Nebî rahm-ı Meryem'den {---} sene târîhinde} sâdır olunca Meryem Ana Hazret-i Mesîh'i bu teknede gasl etmişdir. Kostantîn-i kadîm mezkûr beşiği ve mağsel tekneyi Kudüs-i fierîf'in cenûbî tarafında Beytüllahm'den getirdiği muhakkaktır. Ammâ hakîr Beytüllahm'de mağsel-i Îsâ manzûrumuz olmuştur. Ammâ bu Ayasofya'daki mağsel-i Îsâ içre nâ-dürüst olan ma'sûmları bu tekne içinde bir kerre gasl etseler dem-i nefesi ve teni dürüst olup gûyâ dem-i Îsâ'ya mazhar olup hayât bulur meşhûr-ı âfâk bir taş teknedir. Andan,

Makâm-ı Yedilerkapusu: Yine yukarı tabakanın cânib-i şarkında bir azîm kapudur. Ammâ kanatları tahta değildir, münakkaş ibret-nümûn beyâz mermer kapu kanatlarıdır kim gûyâ bâb-ı mu'allâdır, vech-i arzda nazîri yoktur. Seyyâhân-ı âlem ve mi'mârân-ı benî âdem içre şöhre-i âfâk olmuş bir bâb-ı ibret-nümâdır. Dâ'imâ Yediler anda ibâdet eder. Andan,

Temâşâgâh-ı hücerât-ı pür-envâr: Yine tabaka-i âlînin cânib-i şarkisinde beş altı kıt'a rakîk gûnâ-gûn tahta biçilmiş taşlar vardır. Âfitâb-ı âlem-tâb kulle-i felekden tulû' etdükte pertevi bu hücerât-ı gûnâ-gûnlara pertev urdukda her bir hücreden bir güne güneş ziyâ verüp çeşm-i benî âdem bakmağa tâkat getiremez. [39b]

Hâsıl-ı kelâm fukarâlar ka'besi olan Ayasofya-i Kebîr'in enderûn [u] bîrûnunda niçe bin ziyâretgâh makâm-ı âliyeler var, ammâ hakîrin ma'lûmı olan bu tahrîr olunan makâm-ı latîflerdir kim tahrîr olundu.

Ve Ayasofya'nın cemî'i imârâtlarının üzerleri serâpâ rusâs-ı hâs-ı nîlgûn ile mestûrdur. Bu kadar bin yıldan berü kurşumu fenâ bulmamışdır. Zirâ bu Ayasofya kurşumu içre niçe bin kantâr altun vardır, anıniçün fenâ bulmaz. Netîce-i merâm bu Ayasofya'nın vaz'-ı esâsında cemî'i üstâd-ı mühendis-i hurdedân hayrân olup diller evsâfında lâl ve kalemler tahrîr midhatinde(?) beyt:

*Ra'eynâ câmi'e'd-diünyâ cemî'an
Velâkin mâ-ra'eynâ misle hâzâ*

Ba'dehu Ebü'l-feth Sultân Mehemed bu Ayasofya'yı ta'mîr ü termîm edüp ürd-i behîşt-âsâ bir beytullâh etdükdüden sonra Kadırğa Limanı kurbünde,

Evsâf-ı Câmi'-i Küçük Ayasofya: {---} sene târîhinde Kostantîn'in anası Aline binâsıdır. Gûyâ *tâbaka'n-na'l bi'n-na'l* Ayasofya tarzında bir câmi' {olduguyçün Küçük Ayasofya derler}. Kible kapusundan mihrâba varınca tûlu {---} ayakdır ve arzı {---} ayakdır ve cümle {---} aded sûtûn-ı gûnâ-gûn üzre mebnî kurşum örtülü bir kubbe-i âlîdir ve {---} kapusu

ve bir tabaka bir minâresi ve haremi etrâfında hücreleri ile müzeyyen bir ma'bed-i kadîmdir kim Ebü'l-feth'in hayrâtıdır. Andan,

Evsâf-ı Câmi'-i Zeyrekbaşı: Kostantîn'in {---} binâsıdır. Hazret-i Yahyâ rûhiyçün binâ olunmuş bir câmi'-i azîmdir kim zamân-ı nasârâda ismine Manastır-ı Sencovaniyye derlerdi. Ve hâlâ Hazret-i Yahyâ'nın cesed-i şerîfi Malta elinde olmağile Malta'ya Sencovaniyye derler. Malta küffârı Mısır <skenderiyyesi'nden hurûc edüp <spanya keferesi destinde Kudüs-i fierîf kalmışdı. Ol asırda Malta Urbânı <skenderiyye'den Akka kal'asına istîlâ edüp andan Kudüs-i fierîf kurbünde Beyt-i Sabastıyye nâm karye deyrinde Hazret-i Yahyâ'nın cesed-i şerîfi ol deyrde ter ü tâze dururdu. Ser-i sa'âdetler[i] fiâm-ı cennet-meşâmda Câmi'-i Emeviyye'nin tâ ortasındaki gâr içre altun sini içre durur.

Ba'dehu Malta küffârı Sabastıyye'den cesed-i Yahyâ'yı alup Akka'ya getirüp anda cevâhir sandûka içine koyup anı kendülerine ricâl-i gayb deyüp anın nâmıyla her diyârı gâret edüp mansûr olurlar. Anın içün Malta kâfirine cümle milel-i nasârâ ri'âyet edüp i'tibâr ederler. Hâlâ haçlı sancaklarında Yahyâ Nebî'nin Sencovan nâmıyla sûretin yazup sancak taşırlar.

Hazret-i Yahyâ, Hazret-i Îsâ'nın vâlidesi tarafından akrabâ-yı karîbi olması ciheti ile Kostantîn'in vâlidesi bu Zeyrekbaşı'ndaki câmi'-i inşâ edüp Hazret-i Yahyâ rûhuna hibe etdüğüçün Manastır-ı Sencovaniyye derlerdi. Cânib-i erba'asına başka kal'a dîvârı ve bir su sarnıcı ve üç bin bîtrîke hücreler imâret edüp âbâdân etmişdi. Ba'de'l-feth Sultân Mehemed câmi' etmişdir.

Sağîr ü kebîr cümle kırk altı kubbedir ve cümle {---} sûtûn-ı zî-kıymetlerdir. Kible kapusu'ndan tâ mihrâba varınca tûlu {---} ayakdır ve arzı {---} ayakdır. Ve bir minâre-i mevzûnu ve {---} kapusu vardır. Ammâ bu câmi'in kubbeleri ve toloz kemerleri içre mutallâ-yı müzehheb tasâvîr-i gûnâ-gûnlar var kim görenler vâlih [ü] hayran olur. Bir püşte üzre vâki' olmuş cihân-nümâ bir câmi'-i a'lâdır.

Ve'l-hâsıl Ebü'l-feth'in zamân-ı saltanatlarında <slâmbol içre kendüleri ve vüzerâları ve sâ'ir merâtib sâhibleri altı bin altı yüz yetmiş deyr-i kebîrlerin mihrâbların tahvîl edüp secdegâh-ı müslimîn edüp âyîn-i Muhammedî olup hâlâ amâristân câmi'lerdir.

Andan bizzât kendüler için tarz-ı Rûm bir câmi'-i latîf inşâ etmeğe şürû' etdükte ibtidâ Karaman çârsûsu içinde Irgat hammâmın kırk günde binâ etdi kim cümle bennâ ve ummâller her gün gasl edüp ba'dehu hizmet edeler deyü ibtidâ hammâmı binâ etdi. Hâlâ Irgat hammâmı nâmıyla meşhûr bir hammâm-ı latîfdir.

Evsâf-ı câmi'-i Ebü'l-feth Sultân

Mehammed Hân Gâzî

Rahmetullâhi aleyh

Cemî'i memâlik-i Âl-i Osmân'da ne kadar ilm-i hendesede kâmil mi'mâr ve bennâ ve kühken var ise «slâmbol'a cem' olup [40a] niçe bin kibâr-ı evliyâullâhın du'âsıyla esâsına mübâşeret olundu, sene 867.

«tmâmına târîh sene 875. «ntihâ-yı imâretine bu mısra' târîhidir:

fiyyede şeyyedallâhu erkânehâ

Bu câmi'-i bülend ve ma'bedhâne-i bî-mânend şehir-i «slâmbol'un tâ vasatında Karamaneyn mâbeyninde bir mürtefi' zemînde vâkı' olmuştur. Zamân-ı kadîmde bu câmi'-i latif'in zemîninde (---) (---) nâm kıralın bir deyr-i garîbi var idi kim Kayser-zemînde Ayasofya'dan sonra eyle bir musanna' binâ olunmamış idi. Zelzeleden münhedim olup kudûm-i yümn-i Sultân Mehmed Gâzî ile esâs-ı binâsın ka'r-ı zemîne varınca nâm [ü] nişânın ref' eyleyüp câmi'-i Mehmed Hân binâ olundu.

Eşkâl-i câmi'-i Ebü'l-feth: Bu câmi'in yemîn [ü] yesârından (---) kademe taş nerdübân ile su'ûd olunur. Ve zemînden tâ sutûh-ı dam [u] bâmına varınca zirâ'-ı bennâ ile seksen yedi zirâ'dır. Vech-i arzdan atebe-i suflâsına varınca dörd zirâ' kaddi mürtefi'dir.

Ve çâr-pâye-i âlî üzre evce münkalib olmuş bir kubbe-i âlîdir ve mihrâb tarafında dahi nîm kubbedir. Ve yemîn ü yesârında iki sommâkî amûdlar var kim ve mine'l-iberdir. Mihrâbı ve minberi ve hünkâr mahfili ve mü'ezzinân mahfili beyâz mermerden sâde güzeli kâr-ı kadîmdir. Ve kubbe-i pür-envâr içre iki tabaka kanâdîller ile zeyn edecek tabakaları vardır. Ve mihrâbın sol tarafında Cübbe Alî hazretlerinin külâh-misâl dilim dilim bir sancağı vardır.

Ve kible kapusundan tâ mihrâba varınca bu câmi'in tûlu (---) ayakdır ve arzı (---) ayakdır. Ve câmi' içre kanâdîllerden gayrı maslûbât âvizeler yoktur. Ammâ du'â müstecâb olacak rûhâniyyetli câmi'dir. Zîrâ binâ olundukda bennâ ve ummâlinden gayrı millet hizmet etmemişlerdir. {Cümle huddâmları müselmânlar idi.} Ve ile'l-ân bâb-ı sa'âdetinden içre Yahûd [u] Nasrânî girmemiştir. Cemî'i huddâmları gasl edüp hizmet ederlerdi. Ve gazâ mâlından binâ olduğuyçün rûhâniyyet vardır. Ve hâlâ hâl sâhibi kimesnelerden hâlî değil bir nazargâhdır.

Ve kible kapusundan taşra çıkarken sağ tarafda çâr-kûşe beyâz mermer üzre müzehheb ve lâciverd ile Hattât Demircikulu'nun celî hat ile tahrîr olunan hadîsidir:

1 %o . OEO†«%o,"◊E◊EI... E%oEYA†«9

Ve çâr-kûşe haremi dahi tûlen ve arzen (---) ayakdır. Ve yemîn ü yesârında ve bir dahi kiblesi kapusunda (---) kademe taş nerdübân ile urûc olunur haremın cânib-i erba'asında yan soffaları üzre cümle gûnâ-gûn ibret-nümûn amûd-ı nakş-ı bûkalemûnlar var kim âdem hayrân olur. Hattâ haremının kible kapusunun iç yüzündeki amûd-ı ebrî içre bi-emrillâh taşın mevcinde bir hırka-i peşmîneli Mevlevî külâhlı ve eli mirvahalı bir dervîş sûreti vardır, gûyâ zî-rûhdur. Temâşâgâh-ı ünâsıdır kim Musavvirü'l-Hallâk eyle tahrîr etmiş.

Ve bu haremın tâ vasatında bir âbdesthâne havzı vardır. Cânib-i erba'asında sekiz amûd üzre bir mev-zûn levhalı kurşum ile mestûr bir kubbe-i serâmeddir. Bu havzın cânib-i erba'asında evc-i semâya ser-çeküp minârelere hemtâ serâmed sebiz-gûn servler var kim gûyâ her biri yeşil melekdir.

Ve câmi'in yemîn [ü] yesârında birer tabakalı seng ile bünyâd olunmuş minâre-i âliyeleri var kim vâcibü's-seyrdir. Her biri (---) kademe bâlâdır. Ve haremın cânib-i erba'asında (---) kubbe-i vâlâdır.

Ve haremın zemîni eyle mermer-i reng-â-rengler ile mefrûşdur kim gûyâ ruhâm-ı mînâdır. Ve haremın cânib-i erba'asındaki revzenlerin taşra atebeleri üzre olan kitâbeler içre yeşil sommâkî üzre beyâz mermer-i hâm ile Yâkût-ı Musta'sımî {tarzı} hattıyla sûre-i Fâtiha kitâbet olunmuştur kim diyâr-ı «slâm'da bu gûne mermer üzre hatt-ı Yâkût görülmemiştir.

Ve mezkûr havz-ı latif üzre üstâd-ı kâmil kemâl-i ma'rifetin ayân u beyân etmeğiçün sarı pirincden bir gûne şebeke kafes örmüştür kim bu dahi makdûr-ı beşer değildir. Ve havz-ı kebîr içre bir mermer musanna' kadehden gûnâ-gûn fevârelerden âb-ı revândan şâz olup şeb [u] rûz âdem gerdeni-misâl pertâb edüp cereyân etmededir. Ve havz-ı müdevverin cânib-i erba'asındaki uyûnlardan [40b] cümle cemâ'at-i kesîreler tecdîd-i vuzû' edüp âb-ı hayâtından nûş edüp def'-i atşân ederler.

Hâsıl-ı merâm ol bünyâd-ı refî'ül'imâdın tekâmîline sa'y-i belîğ edüp kubbe-i azîm-i nîlgûnun rif'at-ı intisâbını Hayyâm-ı Mînâ nâm seb'-i sidâd(?) gibi bülend ve hoş binâ-yı dil-pesend etdiler kim vafında lisân kâsırdır.

Ve bu câmi'in mihrâb önünde ravza-i Rıdvân'dan nişân verir bir bâğ-ı «rem içre Ebü'l-feth Gâzî'nin ve ehlinin türbe-i pür-envârları vardır. Andan gayrı câmi'in cânib-i selâsında bir sahrâ-yı azîm-misâl bir haremi vardır kim sekiz yerde kapuları vardır. Bu haremın iki cânibinde (binâ) bâğçeler vardır, andan hâric câmi'in tarafeyninde Semâniyye medreseleri vardır. Cümle (---) hücrelerdir kim mâl-â-mâl

1 Hadîs: Ahmed ibn Hanbel, 4, 335; "Kostantıniyye mutlaka feth olunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onun askeri ne güzel askerdir."

talebelerdir. Anlardan hâric tarîk-i âm aşırı medârislerin iki câniblerinde sûhtevât tetimmeleri vardır. Cümle (---) hücreler içinde tâlib-i ilm ile memlûdur.

Ve bir dârü'z-ziyâfe ve bir dârü's-şifâ ve bir mihmân-sarây-ı azîm ve bir hammâm-ı kadîm ve bir mekteb-i sıbyân-ı ebcedhân ile ârâste olmuş bir câmi'dir kim bir mürtefi' yerden bu câmi'-i latîfin cânib-i erba'asında olan imâretlere im'ân-ı nazar ile nazar etsen sâfi rûsâs-ı hâsdan göm gök bir amâristân'dır kim berk urup durur. Bu âsârlardan gayrı koca Ebü'l-feth niçe bin imâret ile şehri-ı slâmbol'un enderûn [u] bîrûnunda niçe âsâr-ı azîmler edüp <slâmbol'u ma'mûr [u] âbâdân etdi.

{Mi'mârbaşı ile Ebü'l-feth'in mürâfa'a-i şer'-i Resûl olduğun beyân eder}

Bir gazûb pâdişâh-ı Cem-cenâb olmağile câmi'i binâ eden mi'mârbaşıya itâb edüp,

"Benim câmi'im niçün Ayasofya kadar âlf etmeyüp benim birer Rûm harâcı değer sütûnlarımı kesüp câmi'im alçak etdin?" dedikde mi'mâr eydir:

"Pâdişâhım <slâmbol'da zelzele çok olup metânet üzre inkırâzu'd-devrân mü'ebbed ola deyü iki amûdu üçer zirâ' kesüp câmi'-i Ayasofya'dan sehel alçak etdim" deyü özür buldu.

"Özrü cürmünden eşedir" deyü Ebü'l-feth amân vermeyüp mi'mârbaşının iki ellerin bileklerinden kat' etdi.

Ertesi gün mi'mârbaşı ehl [ü] iyâliyle <slâmbol mollâsı olan (---) hazretlerinin huzûruna varup Ebü'l-feth Gâzi'den şikâyet edüp,

"Mürâfa'a-i {şer'} olunmasın taleb ederim" dedikde derhâl (---) hazretleri kethudâsını Ebü'l-feth'e gönderüp şer'-i şerîfe da'vet eder. Hemân Ebü'l-feth,

"Emir şer'-i Resûl-i mübînindir" deyüp lepâçesin geyüp kemerine bir bozdağan topuz alup bâb-ı şerî'ata yüz sürerek gelüp ba'de's-selâm aleyk alınup sadr-ı âlîde karâr etmek murâd edindikde (---) hazretleri,

"Oturma beğim, hasmınla mürâfa'a-yı şer' olup ayak berâber durun" dedikde mi'mârbaşı da'vâya âğâze edüp eydir:

"Sultânım, ben bir üstâd-ı kâmil mi'mâr [u] mühendis-i âmil idim. Bu âdem, 'Benim câmi'im niçün alçak edüp iki direğim kesdin' deyü benim iki ellerim kesüp beni kâr [ü] kesbimden ve kifâf-ı nefsimden alıkoyup ehl [ü] iyâlim beslemeğe iktidârım kalmadı. Emir şer'-i şerîfin" deyüp summun bükümün durdu.

"Beğim ne dersin, bu âdem'in ellerin siz mi kat' ettiniz?" deyince hemân Ebü'l-feth,

"Vallâhi sultânım, bu âdem benim birer Mısır harâcı değer amûdlarım kat' edüp câmi'im bî-şöhret

olup alçak olduğuyçün ellerin kat' etdim. Emir şer'-i şerîfindir" dedikde hemân (---) hazretleri,

"Beğim şöhret âfetdir. Câmi' sahrâda {ve} küşâde olsa ve alçak olsa ibâdete mâni' değildir. Senin taşın cevâhir dahi olsa kıymeti yine bir taşdır. Ammâ bu âdem melekten mükerrerem, kırk yılda hâsıl olur. Ve nâ-şer'î kat'-ı yed edüp tehevür etmişsiz. Bu âdem kârdan kalup şimden gerü kârı cimâ' etmek olsa gerekdir. Evlâd [u] ensâbı kesret üzre olup kifâf-ı nefsleri şer'ân senin üstüne lâzımdır. Ne dersin beğim?" dedikde hemân Sultân Mehemed,

"Emir şer'in" dedükde (---) hazretleri,

"Emr-i şer' budur kim mi'mâr da'vâ etse şer'an sizin dahi elleriniz kat' olunur. Zîrâ şer'-i şerîfden me'zûn olmadan nâ-şer'î iş edenin emr-i şer'ile hakkından gelinir" dedükde Ebü'l-feth,

"Sultânım Beytü'l-mâl-ı müslimînden kifâyet mikdârı ulûfe edelim" dedikde hemân mollâ,

"Hayır, Beytü'l-mâl'e gadr etmen. Bu iş izn-i şer'siz olmuştur, kabâhat sizindir. Siz kendi [41a] ulûfenizden bu mecrûha beher yevm onar akçe ferâgat edersiz" deyü hükm etdükde Ebü'l-feth,

"Yigirmişer akçe olsun, ammâ kat-ı yed etdiğim bana helâl etsün" dedükde Mi'mârbaşı tesellî-i hâtır bulup,

"Dünyâda ve âhîretde helâl olsun" deyü yevmiyye yigirmişer akçenin berât hüccetin alup gitdi.

Sultân Mehemed dahi kat'-ı alâka ve fasl-ı husûmet hüccetlerin alup da'vâ ve nizâ'dan halâs olunca hemân (---) hazretleri,

"Pâdişâhım şer'-i şerîfe hoş geldin, ol mahalde da'vâcın var idi, iktizâ-yı şer' ol idi kim huzûr-ı şer'de müdde'în ile berâber olaydın. Anıniçün sana ta'zîm etmedik. fiimdi sana ta'zîm farz mesâbesindedir" deyü seccâde üzre teklîf etdiler.

Hemân gazûb Sultân Mehemed eydir:

"Eğer efendi bu sultândır deyü bana himâye edüp mi'mâra gadr edeydin şu topuz ile seni hurd ederdim" deyü eteği altından topuzu sapıyla gösterdi.

Hemân (---) hazretleri eydir:

"Eğer beğim sen dahi benim şer'ile hükm etdiğime rızâ vermeyüp zerre kadar şer'atdan nükûl edeydin şu seccâde altındaki ejdere seni helâk etdirirdim" deyü seccâdeyi küşâde edince bi-emrillâh seccâde altından bir ejdehâ kijgırup dehânından âteş-feşânlık ederken Monlâ hazretleri ejdere "Ephem ol" deyü hitâb edüp seccâdeyi yine setr edince hemân Sultân Mehemed (---) hazretlerinin dest-i şerîfin bûs edüp du'â-yı hayrları ile şeref-yâb olup sarâyına müteveccih oldular. Böyle bir pâdişâh-ı azîmü's-şân iken bâb-ı şerî'ate gelüp itâ'at etdi.

Andan mi'mârın baş halîfesi Abdâl Sinân mi'mârbaşı olup bu câmi'e niçe zamîme âsâr-ı binâlar etdi.

Ba'dehu Alî Kuşçu nâm ilm-i nücûmda benâm-ı hümmâm gelüp bu Ebü'l-feth'in câmi'i hareminin içinde Boyacılar kapusu cenbinde sıbyân-ı müslimîn için

dârü't-ta'lim-i Kur'an binâ olunan kubbe-i âliye önünde mezkûr Alî Kuşçu âye[t]:

1 «%oA† —†«%oE†

nass-ı kâtı'ı üzere çâr-kûşe bir beyâz mermer içre bir mîkât etmişdir kim rub'-ı meskûnda nazîri yokdur. Bu câmi'-i dil-küşâyı Ebü'l-feth bu tahrîr olunduğu üzere itmâm edüp cihân-ârâ bir pâdişâh olup zamân-ı hilâfetine memâlik-i Âl-i Osmân ma'mûr [u] âbâdân oldu.

Ebü'l-feth Gâzî'nin zamân-ı saltanat- larındaki fütûhâtları beyân eder

«tidâ Tuna Belgradın muhâsara edüp bî-feth rücû' etdi. Ve cezîre-i Mora'da kal'a-i Gördüs ve dahi kal'a-i Misistre ve kal'a-i Kostantıniyye ve kal'a-i Atina ve kal'a-i Eğriboz {875} ve Avrethisârı ve Alacahisârı ve Belgrad kurbünde Havâle kal'ası ve Semendire kal'ası ve Silifke kal'ası ve Mut kal'ası, Varsak Kara{hisârı} kal'ası, vilâyet-i Germiyan'da Kütâhiyye kal'ası ve Karaman'da Ermenak kal'ası ve Kalonhisârı ve Kefe kal'ası sene 880 ve «bn Germiyan kal'ası ve Sudak ve Kerç ve Balıklağa ve Menkup kal'ası. Bu Kefe'den beri mezkûr kal'alar Kırım cezîresi etrâfındadır.

Ve vilâyet-i Karaboğdan fethi sene 881 ve cezîre-i Ayameki ve cezîre-i Pulya'dan ba'zı kılâ'lar sene 880, feth-i vilâyet-i Karaman sene 882 ve kal'a-i Samsun ve kal'a-i Sinop ve kal'a-i Tarabefzûn sene 865 feth oldular.

Ve R[û]meli'nde feth-i kal'a-i Arnavud «skenderiyyesi sene 883 ve ceng-i Uzun Hasan sene 878 ve kal'a-i Elbasan sene 871.

Ve'l-hâsıl zamân-ı devletinde yetmiş yedi sancak yerler feth olup {(---) aded hutbesi tilâvet olunur}. Âhir hicretin sene 886 Mâldepe kurbünde merhûm olup na's-ı şerîfin Üsküdar'dan «slâmbol'a geçirüp câmi'in mihrâbı önündeki kubbe-i cennet-mekân-ı âşiyânda defn etdiler. Müddet-i saltanat 31 sene ve müddet-i ömr-i azîzleri 51 sene.

Andan serîr-i saltanat, Sultân Bâyezîd-i Velî'ye nasîb olup «slâmbol'u ta'mîr ü termîm ederken hikmet-i Hudâ kazâ-yı âsumânî «slâmbol içre yedi gün altı gece bir zelzele-i azîm olup Galata kal'asının niçe yerleri münhedim olup ta'mîr ü termîm olunup Yağkapanı'nın atebe-i ulyâsı üzere Mi'mâr Murâd çâr-kûşe bir mermer üzere celî hatt ile yazmışdır, ammâ hakkâ ki sikkeyi mermerde kazmışdır. Târîh

În hisâr-ı refî' kez sengîn

Hasmrâ ber-teneş rasîd sal'a.

Ve zamân-ı şehî ki rü'yet-i û

Ez kamer mihterest der tal'a

Çün meremmet şüd û be-vakt-i şerîf [41b]

füüd müverreh imâret-i kal'a.

Sene (---).

Bu zelzeleden münhedim olan yerler fermân-ı şehriyâr ile altmış günde ta'mîr ü termîm olundu. "Yanko ibn Madyan zamânından berü böyle bir zelzele-i azîm olmamışdır" deyü yazmışlar.

Andan Bâyezîd-i Velî «zmit sancağında Geyve nâm kasabada nehr-i Sakarya üzere on dörd göz bir cisr-i azîm inşâ etdirmişdir kim her bir tâkı tâk-ı kehkeşândan nişân verir bir kantara-i metîndir.

Andan şehir-i Osmâncık'da Kızılırmak üzere on tokuz kemer bir cisr binâ etdi. Ve Sarhan diyârında nehr-i Gedüz üzere on tokuz tâk-ı nüh-tâk bir cisr inşâ etmişdir kim meşhûr-ı âfâk kavş-ı kuzahdan nişân verir bir köprüdür. Ve andan «slâmbol içre câmi'in binâsına şurû' eyledi.

Evsâf-ı câmi'-i selâtn-i sâmin [sâlis] Sultân

Bâyezîd Hân-ı Velî

Dâhil-i Kostantıniyye'de Sarây-ı atîk kurbünde esâsına bed' etdüğü câmi'-i güzînin ibtidâ târîhi sene selâse ve tis' mi'ede [903] şurû' olundu ve sene ihdâ aşere [ve] tis' mi'ede [912] itmâm olundu. Bu câmi'-i şerîfin evsâfı hemân Sultân-ı mûmâ-ileyhin vâlid-i emcedi fâtihi Kostantıniyye Sultân Mehmed Hân Gâzî'nin zikr olunan câmi'i evsâfına yakındır. Ammâ bu câmi'in iki minâre-i mevzûnu birer tabaka olup câmi'e muttasıl değildir. Câmi'e muttasıl yemîn [ü] yesârında müsâfirîn için iki aded tevâne binâ olunmuş, minâreler anlara muttasıldır. Ba'dehu mezkûr tevâneleri câmi'e ilhâk edüp câmi'-i şerîf iki cânibinden dahi vâsi' oldu.

Kible kapusundan tâ mihrâba varınca zergerdân ayak ile (---) ayaktır. Ve arzı yemîn ü yesârından (---) ayaktır. Arzı tûlünden dırâz olmuş olur. Zîrâ zikr olunan tevâneleri ilhâk etmişlerdir.

Eşkâl-i câmi'-i Bâyezîd Hân-ı Sâni ya'nî Bâyezîd-i Velî: Evvelâ çâr-pâye-i âlî üzere eflâke kad çekmiş bir kubbe-i müdevver-i âlfidir. Ve kible tarafında mihrâb üzere ve kible kapusu üzere nîm kubbeler dahi kubbe-i kebîre zamîme olmuşdur.

Ve câmi'in yemîn ü yesârında iki unnâbî-gûn sommâkî amûdları var kim misilleri meğer Mısır'da Sultân Kalavan câmi'inde ola. Ve bu amûdlar üzere câmi' içre iki tabaka kanâdîl zeyn edecek devvâreler ile bezenilmiş bir câmi'-i müzeyyendir.

Ve bu câmi'in yemîninde selâtn-i kirâm-ı Âl-i Osmân salât-ı cum'a edâ [e]decek bir makâm-ı fevkânî etmişler kim lâ-nazîrdir.

Ba'dehu sene (---) târîhinde Sultân «brâhîm Hân bu mahallin cânib-i selâsına müzehheb ü mutallâ şebeke kafesler inşâ edüp gûyâ kafes-i huld-i berîn oldu. Ammâ mihrâbı ve minberi ve mü'ezzinân

¹ Kur'an, Furkan 45; "Rabbinin gölgeyi nasıl uzattı? görmez misin?."

mahfili mermer-i hâmdan sâde güzelidir. Ve mihrâb üzere Hattât fieyh hattıyla (---) tahrîr olunmuştur.

Ve beş kapusu vardır. Ve taşra haremının cânib-i erba'asında yan soffaları üzere cümle gûnâ-gûn (---) aded sütûnlar üzere (---) aded kubbe tâs-ı ser-nigûnlardır.

Ve haremın tâ vasatında bir havz-ı azîmi vardır, cümle cemâ'at-i kesîre andan tecdîd-i vuzû' ederler.

Ve bu havuz üzere fâtih-i Bağdâd Sultân Murâd sekiz mermer sütûn-ı beyâz üzere bir serâmed kubbe-i mevzûn inşa etmiştir.

Ve bu havzın etrâfında dörd aded serâmed serv-i tûbâları var kim her bir gûne serv-i sehîlerdir.

Ve bu câmi'-i şerîfin esâsına ibtidâ olundukda mi'mârbaşı

"Pâdişâhım mihrâbı nice vaz'-ı esâs edelim" deyü su'âl etdükte Sultân Bâyezîd-i Velî mi'mâra hitâb edüp,

"Ayağım üzere bas" derler.

Mi'mâr kadem ber-kadem basup Ka'be-i şerîfi müşâhede edüp hemân Bâyezîd Hân'ın pâyine mi'mâr yüz sürüp mihrâbı ibtidâ kılup yine mihrâbda iki rek'at salât-ı hâceti Bâyezîd-i Velî kılup hayır ile itmâmıyçün hayr du'â ederler.

Ve ba'de'l-itmâm ibtidâ cum'ada niçe yüz bin cemâ'at-i kesîre içinde Bâyezîd-i Velî buyurlar kim,

"Her kim salât-ı asrın ve salât-ı işânın sünnetin ömründe terk etmemiş ise ol imâmet etsin" buyurdıklarında deryâ-misâl cemâ'at içre salât-ı asr [ve] işânın sünnetin bir tertîb üzere edâ etmiş bir âdem bulunmayup meğer kendüleri sâhib-i tertîb imişler.

"Elhamdü lillâh sefer ü haza ve müddet-i medîd ömr-i azîmimizde biz cemî'i sünnetleri terk etmedik" deyü imâmet ederler.

Ve gâyet helâl [ü] zülâl-i mâl ile binâ olundugundan gâyet [42a] rûhâniyetli câmi' olup ve «slâmbol'un çârsû-yı bâzârı içre vâkı' olduğundan şeb [u] rûz niçe bin cemâ'at-i kesîrden ârâm yokdur. Kerrâtile vâkı' olmuşdur kim bir cemâ'at salât-ı asrı edâ edüp ba'de's-selâm bir cemâ'at dahi kâmete ibtidâ edüp evvelki cemâ'ate Âyetü'l-kürsî ved[â'] etmeğe mâni' olup gayrı cemâ'at basar. Tâ bu mertebe izdihâm kesîrdir. Ve şeb [u] rûz havz-ı azîmin muslukları kapanmayup dâ'imâ cereyân etmededir. Zîrâ cemâ'atden bir ân ârâm yokdur.

Ve bu câmi' üzere dâ'imâ nûr berk urur. Ve mihrâbı revzenleri önünde bir ok menzili bir hadîka-i «remezât'dır kim cemî'i müsmirât-ı gûnâ-gûn ile ârâste bir bâğ-ı «remdir. Mihrâb tarafında sultân-ı mûmâ-ileyh-i cennet-mekânın âşiyân-âsûde olduğu mekân ve merkad-i münevveri enârallâhu mazca'ahu âsâr-ı meşhed-i zâhiri mermer-i hâm-ı sefîddendir ve rusâs-ı hâs ile pûşîdedir.

Ve mâhavl-i merkad-i pür-envârı ravza-i Rıdvân'dan nişân verir bir bâğ-ı cinândır.

Ve bu câmi'in iç harem[i] hâricinde olan sahrâ-misâl harem-i azîmin cânib-i selâsında dekâkînler inşa edüp esnâf-ı sanâyi'ât [u] ehl-i hiref ile ârâste ve bir matbah ve me'kel-i dârü'z-ziyâfe ile pîrâste ve dâr-ı müsâfirin ile perhâste bir haremdir.

Ve bir mekteb-i sıbyân [u] tıflân-ı fukarâ-yı a'yânâdeler için bir ta'lîm-i Kur'ânı ve bir dârü'l-kurrâsı vardır.

Ve haremın cânib-i erba'asında altı kapusu vardır. Bu hareminden hâ{ric} serâpâ gûnâ-gûn dıraht-ı mûntehâlar ile müzeyyen olmuşdur. Ammâ ekseri şecere-i tût-ı gûnâ-gûndur. Bu eşcârâtların zıll [u] himâyesinde niçe bin âdem sâyedâr olup kifâf-ı nefis için niçe bin gûne eşyâlar fûrûht ederler.

Ve bu haremden taşra bir azîm vâdî vardır, Sultân Bâyezîd meydânı derler. Cânib-i erba'ası dekâkîn-i gûnâ-gûnlar ile müzeyyendir. Bir tarafında Bâyezîd Hân'ın yetmiş kubbe-i azîm bir medresesi vardır.

Bu câmi'in nâzırı şeyhülislâmlar olması haysiyeti ile bu medresenin dersiâmı şeyhülislâmlardır. Haftada bir kerre ders takrîr eder. Talebelerine bahâ-i lahmîye ve şem'îye vazîfe-i mu'ayyeneleri mâh be-mâh vâsıldır. Zîrâ gâyet metîn evkâfıdır.

Ve cümle iki bin kırk hüddâmı vardır. Cümleden muvakkıtının ulûfesi şart-ı vâkıf üzere ziyâdedir. Zîrâ memâlik-i «slâm'da ne kadar keşîbân [u] mellâhânlar var ise cümlesi Sultân Bâyezîd Hân muvakkıtına muhtâclardır. Zîrâ câmi'-i şerîfin kıblesi keşf-i kerâmet ile dürüst olduğundan cümle re'îslerin kible-nümâları ve sâ'at kifleleri bu câmi' mihrâbında tas[h]îh olup muvakkîte muhtâclardır. Ve cemî'i Frengistân'da ilm-i nücûma mâlik olan üstâd kefereler mîkâtları ve kible-nümâların câmi'-i Bâyezîd Hân'da tas[h]îh ederler, meşhûr-ı âfâk bir mihrâb-ı sahîhdır.

Bu mihrâbdan mâ'adâ Sultân Bâyezîd-i Velî'nin feth etdüğü diyârlarda ve gayrıda cümle (---) altmış hutbe ve mihrâba mâlikdir. Câmi'-i Emîr Buhârî aleyhi rahmeti'l-Bârî tekyesi ve câmi'i ve Galatasarâyı ve câmi'i, Bâyezîd Hân binâsıdır. Tekabbelallâhu cemî'a hasenâtihim.

Zamân-ı sa'âdetlerinde olan feth [u] fütûhât-ları beyân eder: Evvelâ feth-i kal'a-i Moton ve Koron ve Arkadiya ve Kalamata ve Kalavrata ve Holumiç ve Taraboliçe ve Ballıbadra ve Anavarin kal'aları sene 906 feth oldu. Bu merkûm kal'alar cümle Mora cezîresinin cenûbî ve garbîsi tarafında vâkı' olmuş kal'alardır. Mahallinde birer birer tavsîf olunur.

Andan feth-i kal'a-i «nebahtı sene 905 ve feth-i kal'a-i Kili ve kal'a-i Akkirman sene 889. Feth-i Tarsûs ve Adana ve Arnavudluk'da kal'a-i Dırac ve kal'a-i Avlonya Kanye'si ve Kara Boğdan isyân edüp harâca kesildi. Sene 918.

.....(1 satırlık yer boş).....

Niçe kal'alar fethinden sonra oğlu Sultân Selîm-i Evvel ile def'a-i sânde Çorlu sahrâsında ceng edüp

inhizâm sûretinde olup cümle kul kendüden rû-gerdân olup Bâyez{îd} Hân <slâmbol'a gidüp akabince Selîm Hân <slâmbol içre girüp Yenibâğçe nâm mahalde hayme-i bâr [u] büngâhiyle meks edüp cümle kul (Selîm) [42b] Selîm Hân'dan tecdîd-i bî'at edüp Selîm fiâh müstakil pâdişâh-ı zîşân olup pederi Bâyezîd Hân'ı Edirne kurbünde Dimetoka kal'asına fermân edüp Edirne'ye bir merhale karîb kasaba-i Havsa'ya vardıkda bi-emrillâh {Bâyezîd Hân} sene (---) vefât etdi. Sebeb-i intikâlinde kıyl [ü] kâl-i kesîre olup "Âh Cem fiâh" deyü rûh teslîm etdi derler. Ba'zılar mesmûmen merhûm olurken,

"Selîm ömrün az olup gazân çok olsun" deyü rûh-ı pür-fütûhu revân-ı evc-ı iliiyyîn olup na's-ı şerfi merkûm câmi'i hazîresinde medfûndur.

Müddet-i saltanat 33 sene, ömreş (---) sene,

Andan oğlu Selîm fiâh-ı Evvel halîfe-i müstakil olup ibtidâ gazâsı Îrân-zemîn şâhi fiâh <smâ'il'i kal'a-i Ahıska altında Çıldır sahrâsında münhedim edüp iki kerre yüz bin Kızılbaş-ı evbâşı dendân-ı tığdan geçirüp bizzât şâh yedi atlı ile cân halâs edüp Tâclı Hânım nâm hâtûnu üç yüz cevârîsiyle esîre olup Defterdâr Tâczâde Ca'fer Çelebi'ye emânet konu ve Âsitâne-i sa'âdet'e getirildi.

Bu sefer-i zafer-me'serde kal'a-i Kars ve kal'a-i Ahıska ve kal'a-i Ardahan ve ma'ahû tevâbi'i ve kal'a-i Hasan ve Erzurûm ve Bayburd ve Canha ve kal'a-i Kemâh ve yine Kara Hamîd ve Diyârbekir ve kırk pâre tevâbi'i kal'aları ve inhizâm-ı sâhib-i Mar'aş ibn Zülkadr Sultân Alâüddevle katl olunup yetmiş aded boybeğleri kelleleri ile Mısır Sultânı Gavrî'ye gönderildi.

Andan Gavrî'ye Mısır üzere sefer olunup feth-i kal'a-i Halebü's-fiehbâ yigirmi pâre kal'asıyla sene (---) ve kal'a-i fiâm kırk iki pâre kal'aları ile sene (---) feth olundu.

Ve kal'a-i fiâm-ı Tarabulus yetmiş pâre kal'asının cümle Dürûzî ve Rûzî kal'aları feth oldu.

Ve feth-i Beytül-mukaddes ve Gazzetül-Hâşim Gazze ve Remle on yedi pâre kal'aları ile feth olup bir sene fiâm-ı cennet-meşâmda meştâ edüp andan sene (---) (---) ayında Kâkûn sahrâsında Sultân Gavrî ile ceng-i azîm edüp Gavrî Hân bu gazâda âhîret gavrına erüp şehîd olup cümle asker-i Çerâkis-i nâkes dendân-ı tığdan geçüp bakıyyetü's-seyflerin akîbince Selîm Hân Mısır'ı muhâsara edüp kâmil (---) ay ceng-i azîm edüp sene 922 târihinde Sultân Selîm şivey şivey lafzı târih olup üç yüz pâre şehriyle ve yedi bin pâre kurâsıyla eyâlet-i Mısır'ı feth edüp Hayrebeği Mısır hâkimi ve Kemâl Paşazâde Ahmed Efendi'yi kadî'asker edüp Mekke ve Medîne zabt [u] rabt olunup Selîm Hân hâdimül-Haremeyni's-şerîfeyn olup kılıcı arşa asdı.

Ba'dehu <slâmbol'a gelüp sene 926 târihinde ömür kemânın yasdı. Esâsına mübâşeret olunup nâ-tamâm

kalan câmi'inin mihrâbı önündeki kubbe-i mahbît-ı pür-envâr içinde medfûndur. Tarabefzûn'da mütevellid olup anda şehzâde hâkim olmuşdu.

Müddet-i saltanat 9 sene, ömreş (---) sene. Ve cülûsuna târih "Feyz-i lâh" ve dîğer târih "Dayf-ı lâh" lafızları vâkı' olmuşdur, sene 926. Tokuz senede bin bir hutbesi tilâvet olunup hâlâ ma'mûr cevâmi'lerdir.

Andan yerine oğlu nâsır [u] mu'în-i ehl-i îmân ve kâsir-i ru'ûs-ı ehl-i nazar-ı tuğyân âşır-ı selâtîn-i Âl-i Osmân es-Sultân ibnü's-Sultân es-Sultân Gâzî Süleymân Hân ibnü's-Sultân Selîm Hân-ı Evvel kişver-keşân-ı Îrân [u] Tûrân tâbe serâhümâ müstakil pâdişâh olunca Süleymân Hân vâlid-i mâcidinin esâsında nâ-tamâm kalan câmi'inin itmâmına bezl-i ihtimâm etdi.

Evsâf-ı câmi-i Sultân Selîm Hân-ı Evvel

Peder-i azîzinin kabr-i pür-envârının kurbünde pederi nâmıyla sene seb' ve ısrîn ve tis' mi'ede [927] şürû' etdi ve sene selâse ve selâsîn ve tis' mi'ede [933] itmâm olundu. Bu câmi' <slâmbol dâhilinde halîc-i bahre hâ'il bir kûh-ı bâlâ üzere bir câmi'-i bâlâ-yı ibret-nümâdır. Ammâ sâ'ir cevâmi'ler gibi derûn-ı câmi'de aslâ amûd-ı âlîlerden bir âsâr yoktur. Hemân çâr-dîvâr üzere kubbe-i âlîdir kim ilm-i hendeseye mâlik olan üstâdlar gelüp temâşâ edüp,

"Koca Mi'mâr Sinân yed-i tûlâsını ayân etmiş" deyü engüşt ber-dehen edüp hayrân olurlar. Hakkâ ki çâr-dîvâr üzere atlas-ı felekde böyle bir vâcibü's-seyr kubbe-i mînâ binâ olunmamışdır. Cümle mühendisîn nazar edüp {vâlih olurlar}. Ve zirâ'-ı bennâ ile ölçüp, [43a]

"Ayasofya kubbesinin cânib-i müdevverinden birer şibr vüs'at üzere binâ olunmuşdur" deyü ta'rîf ü tavsîf ederler.

Hakkâ ki kubbe-i eflâke mânend bî-mânend kubbe-i nîlgûndur. Lâkin Ayasofya kubbesi bu kadar âlî değildir. Kaddi elli sekiz zirâ' binâ-yı âlîdir, dahi âlî binâ olunmamasının aslı zemîni gâyet mürtefi' kûh-ı bâlâ üzere vâkı' olmuşdur. Ve hareminin sağ tarafında kefer zamânı su sahrîci bir fecc-i amîk sarnıc vardır. Ve yine hareminin şimâlf tarafında "Kırk Nerdübân" nâmıyla ma'rûf elli dörd kademe bir nerdübân ile nüzûl olunur bir uçurum yerdur. Bu iki uçurum ortasındaki püşte üzere bu câmi' vâkı' olmağile zelzeleden masûn [u] mahfûz olmasığıün âkıbet-endiş Mi'mâr Sinân-ı hurdedân câmi'i alçak edüp çâr-dîvâr üzere inşâ etdi.

Bu câmi' tûlen ve arzen (---) ayakdır. Mü'ezzin mahfili sağ taraf dîvârına muttasıl (---) sûtûn-ı mermer üzredir. Ve minberi ve mihrâbı beyâz mermerden sâde-kâr mihrâbdır. Üzerinde (---) (---) (---) olunmuşdur.

Ve câmi'in solunda (---) sûtûn üzere bir hünkâr ma'bedhânesi vardır. Bunda dahi ‹brâhîm Hân müzehheb kafesler inşa etmiştir.

Ve kubbe etrâfında leyle-i mübârekelerde kanâdîller çerâğân edecek bir kat tabaka vardır. Ve niçe bin âsâr-ı maslûbât âvîzeler ile müzeyyen bir câmi'dir. Bunlardan gayrı câmi' içre bir alâmet yoktur.

Mihrâb tarafındaki revzenlerin önünde Selîm Hân'ın kubbe-i pür-envârı bir bâğ-ı ‹rem içinde feryâd-ı andelîb'in asvât-ı hazîni istimâ' olunur bir kubbe-i şeshânedir.

Ve bu câmi'in üç kapusu vardır ammâ kible kapusu dâ'imâ küşâdedir.

Ve bu câmi'in yemîn [ü] yesârında câmi'e muttasıl tevâhine-i müsâfirînler vardır. Ve yemîn [ü] yesârında birer şerîfeli iki aded minâreleri dahi sâ'ir minâreler gibi âlî değillerdir. Kadleri (---) kademe nerdübândır.

Ve haremi beyâz mermer-i hâm ile mefrûş üç bâblı ve cânib-i erba'asında yan soffaları üzere cümle (---) sûtûn-ı gûnâ-gûn üzere hurde (---) aded kanatlardır. Ve (---) aded revzenlerdir ve (---) aded câmlardır.

Ve haremin tâ ortasında bir âbdest havzı ve fevvâreleri dâ'imâ pertâb edüp cemâ'at-i müslimîn tecdîd-i vuzû' ederler âb-ı hayâtından nişân verir zülâli vardır. Bu havuz üzere dahi Murâd Hân-ı Râbi' sekiz sûtûn üzere bir sivri kubbe-i levha inşa etmiştir. Ve havuz etrâfında çâr servi dirahtı vardır.

Ve bu harem hâricinde bir harem-i azîm içre gûnâ-gûn eşcârlar ile müzeyyen bir harem-i kebîrdir. Üç kapusu var, kiblesinde Türbekapusu, garbında Çârsûkapusu, şimâlinde Kırknerdübânkapusu.

Çârsûkapusu dibinde Çukurbostân'a nâzır bir kubbe-i azîm mekteb-i sıbyân-ı ebcedhânı ve bir imâret-i it'âmı ve bir dârü'z-ziyafe-i ulemâ ve sühtevât me'keli ve bir mihmân-sarâyı var. Ammâ hammâm bu dâ'ireden üç yüz adım ba'iddir, *ve's-selâm*. Gayrı medâris ve tîmârhâne misilli imâretler yoktur. Andan beşinci câmi'-i selâtîn,

Evsâf-ı câmi'-i Sultân Süleymân

aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân.

Sene 951 târîhinde şürû' olunup sene 963 târîhinde itmâm bulmuştur kim ta'rîf ü tavsîfden müstağnî bir câmi'-i ibret-nümâdır. {Târîh:

Kâle abdün âbidiün târîhahu

Ma'bedün lillâhi ve'sciüd vakterib

Sene 963}

Ulemâ-yı neşyândan tevârîh yazan ve ol vech ile sikkeyi mermerde kazan fuzalâ-yı müverrihîn tahrîr-i midhatinde acz ü taksîrlerine mu'teriflerdirler, ammâ bu hakîr Evliyâ cür'et edüp alâ kadri'l-imbân bu câmi'-i bî-bedelin medhine cür'et edelim.

Evvelâ zemîni mukaddemâ Ebül-feth binâ etdiği Sarây-ı Atîk'in nısfın bölüp Süleymân Hân bu câmi'-i deryâya nâzır bir kûh-ı bülemd üzere bir câmi'-i bî-mânend binâ etdi. Cemî'i memâlik-i Âl-i Osmân'da ne kadar bin üstâd-ı kâmil mi'mâr u bennâ vü ummâl u seng-trâş ve mermer-bür var ise cem' edüp üç sene kâmil üç bin pây-beste forsa pâyzen temelini ka'r-ı zemîne endirüp kûhkenlerin darb-ı tîşeleri sadâsın ka'r-ı zemînde hamele-i dünyâ olan sevr istimâ' ederdî. Tâ bu mertebe ka'r-ı zemîne varınca hafr edüp andan esâsına rıhtım binâ ile üç senede vech-i arza esâs binâ çıkup zâhir oldu.

Andan bir sene hâli üzere durup gayrı esâslara ve gûnâ-gûn sengleri trâş etmeğe mübâşeret [43b] etdiler. Bir seneden sonra Sultân Bâyezîd-i Velf'nin mihrâbı peresesine göre vaz'-ı mihrâb olunup cânib-i erba'asında hâitlerin kubbe girehlerine varınca üç senede kâmil etdiler. Andan çâr-pâye-i kavî metîn üzere kubbe-i âlîyi binâ etdiler.

Eşkâl-i tarz-ı câmi'-i Süleymâniyye: Bu câmi'-i azîmin tâs-ı nîlgûn kubbesinin tâ zirve-i a'lâsı Ayasofya kubbesinden müdevver ve yedi zirâ'-ı melikî refî'ül-bünyâd kubbe-i cihân-âbâddır.

Ve bu kubbe-i bî misâlin çâr-pâye-i amelîsinden mâ'adâ câmi'in yemîn [ü] yesârında dörd aded sommâkî mermer sûtûnlar var kim her biri onar Mısır hazînesi kıymet edüp yine Mısır diyârında (---) şehrinden Nîl ile ‹skenderiyye'ye andan Karınca Kapudan sal gemilere tahmîl edüp muvâfık eyyâm ile ‹slâmbol'da Unkapanı'na getirüp andan Vefâ meydânına andan Süleymâniyye câmi'inde Karınca Kapudan dörd aded sûtûnları Süleymân Hân'a teslim etdükte Beyt:

*Karıncalar budın çekmiş çekirgenin Süleymân'a
Size lâyük nemiz vardır kabûl eylen fakîrâne*

dedükde Süleymân Hân haz edüp hidmeti mukâbelesinde Karınca Kapudan'a kadrince Yılanlı cezîresi ve Rodos cezîresi sancağı ihsân olunur. Ammâ Hudâ âlimdir, eyle çâr sommâkî ahmer-gündür. Cihânın çâr-kûşesinde nazîri yok ellîşer zirâ' bâlâ amûd-ı ra'nâlardır.

Ve kubbe-i azîmin mihrâb üzere nîm kubbe ve kible kapusu üzere yine nîm kubbe ile binâ olunmuşdur. Ammâ mezkûr amûdlar üzere nîm kubbeler yoktur. Sûtûnlara bâr-ı sakîl olmasın için üstâd Mi'mâr Sinân billûr ve necef ve moran câmlar etmiştir kim cümlesi (---) câm-ı moranlardır.

Ve mihrâb ü minber üzere olan câm-ı gûnâ-gûn Sarhoş ‹brâhîm'in kârıdır kim bunun dahi medhinde za'îf insân âcizdir. Kaçan kim vakt-i zuhurda bu câmlar âfitâb-ı âlem-tâbın şu'lesi urdukda derûn-ı câmi' münevver olup cemî'i cemâ'atin merdüm-i dîdeleri hîrelenir. Her kıt'a-yı câmda niçe kerre yüz bin pâre gûnâ-gûn hurde câmlar ile şükûfeler ve Esmâ'ül-hüsna hatları ile müzeyyen câmlardır kim

seyyâhân-ı berr [ü] bihâr içre memdûh-ı âlemdir kim felekde misli görülmemiştir.

Gerçi mihrâbı ve minberi ve mü'ezzin mahfili beyâz mermer-ı hâmdandır. Ammâ üstâd mermer-bür (---) sûtûn-ı rakîk üzre bir mü'ezzin mahfili etmiş kim gûyâ mahâfil-i huld-i berîndir. Ve bir serâmed hâm mermerden bir minberi ve bir tâc-ı surâhîsi var kim misli meğer Sinop câmi'i minberi ola. Ve mihrâbı gûyâ mihrâb-ı Hazret-i Süleymân'dır kim üzre Karahisârî hattıyla,

1 † „%oA†œœ%o†ÿ

âyeti zeheb-i lâciverd ile tahrîr olunmuşdur.

Ve mihrâbın yemîn [ü] yesârında burma zıh zıh amelî amûdlar var kim sihr-i i'câzdır. Ve yine anda birer âdem kaddi nühâs-ı hâlis [ve] zeheb-i hâlis ile mutallâ şam'dânlar üzre yigirmişer kantâr şem'-i asel-i kâfûrîler var kim her birine on beşer kademe nerdübân-ı haşeb ile urûc olunup her leylelerde çerâğân olup derûn-ı câmi' nûr içre nûr olur.

Ve bu câmi'in sol köşesinde (---) sûtûn üzre bir makâm-ı âlî hünkâr mahfilî vardır, başka mihrâbı vardır.

Bu mahfil-i şerîfden gayrı çâr sûtûn pâyeler köşelerinde dörd aded aşr-hân maksûrecikleri var. Anlardan gayrı câmi'in iki cânibinde yan soffaları üzre (---) aded hurde amûd-ı gûnâ-gûn üzre derûn-ı câmi'de cemâ'at soffaları vardır.

Ve câmi'in taşrasında yine bu soffalara mu'âdil rakîk sûtûnlar üzre deryâya nâzır ve sağ tarafı çârsûya nâzır tabakalar vardır. Cemâ'at vefret üzre oldukda bu soffalarda ibâdet ederler.

Ve câmi' içre kubbede ve amûdlar üzre iki kat tabakalar dahi vardır kim anlarda leyle-i mübâreke-lerde kanâdîller çerâğân ederler. Cümle yigirmi iki bin kanâdîl ve niçe bin maslûbât âvîzeler vardır.

Ve câmi'in cânib-i erba'asında cümle (---) pençerelerdir. Her birinden birer gûne bâd-ı nesîm girüp cemâ'at hayât-ı câvidânî bulup cennete girmiş olurlar.

Ve bu câmi'de bi-emrillâhi Ta'âlâ bir râyiha-ı tayyibe var kim âdemin demâğı mu'attar olur. Ammâ dünyânın şükûfe ve ezheriyyâtı râyihasına müşâbeheti yoktur.

Ve bu câmi' içre gerüde kible kapusu tarafındaki iki pâyelerde bir{er} çeşmesârlar vardır. Cümle cemâ'at âb-ı nâbından nûş edüp def'-i atşân ederler. Ve ba'zı tâklar altında fevkânî hazîne maksûreleri var kim a'yân-ı vilâyetin ve niçe bin erbâb-ı seferin emânetullâh [44a] mâlları var kim hisâbın Cenâb-ı Bârî bilir.

Der-sitâyiş-i hatt-ı Karahisârî: Bu câmi'in enderûn [u] birûnunda olan hatt-ı Ahmed Karahisârî bu günde ne yazılmışdır ve ne yazılsa gerekdir, bu vâdîyi

1 *Kur'an*, Âl-i 'mrân 37; "Zekeriya onun yanına, mâbede her girdiğinde [yanında bir rızık bulurdu]."

Cenâb-ı Bârî ana muvaffak etmiş. Evvelâ kubbe-i kebîrin tâ ortasında âye[t]:

«%o%oA†EE—†«%o»AE«

2 † . İĀ«†Ā'»«Ö†«%oĀ'»«

âyeti tahrîr olunmuşdur kim hakkâ âyet-i Nûr tahrîr etmede yed-i beyzâsını ayân etmişdir. Ve mihrâb üzre nîm kubbe içre (---) tahrîr olunmuşdur.

Ve kible kapusu üzre nîm kubbe içre âye[t]:

3 «EE†EAA †EAAE†%o%o-E† . ◇-

âyeti terkîm olunmuşdur ve çâr pâyeler köşesinde *Allâh*, *Muhammed* birinde dahi *Ebûbekr* birinde *Ömer* ve *Osmân* ve *Alî* ve *Hasan* ve *Hüseyn* kitâbet olunmuşdur. Ve minberin sağındaki pençere üzre âye[t]:

4 E«E†«%oA»«Aœ†%o%o,

Bunlardan mâ'adâ fevkânî revzenler üzre cümle *Esmâ'ül-hüsna* mektûbdur. Ammâ kalem-i şikâfîdir. Lâkin kubbedeki hatt-ı âlîler hatt-ı güzâfîdir kim her bir elifi ve lâmi ve kâf-ı şikâfî onar arşındır. Zîrâ kubbenin kadd [ü] kâmetine göre tahrîr olunmuşdur kim aşağıdan küşâde tilâvet oluna.

Ve bu câmi'in beş kapusu vardır. Sağ tarafda imâm kapusu, sol tarafda hünkâr mahfili altında vüzerâ kapusu ve iki yan kapuları var, sol yan kapu üzre:

5 "%o«A†Y%ool„A†»A«†'»-

yazılmışdır. Ve sağ yan kapu üzre (---) (---) (---) (---) mastûrdur. Ve kible kapusu üzre

.....(2 satırlık yer boş).....

Sol cânibdeki kitâbe içre "*Ketebehu Ahmed el-Karahisârî sene (---)*" deyü tahrîr olunmuşdur.

Evsâf-ı harem-i beyâz: Câmi'-i şerîfin mezkûr bâb-ı sa'âdetlerine ve harem-i latîfin üç aded der-i mu'allâsına (---) kademe taş nerdübân ile urûc [u] nüzûl olunur. Ammâ bu harem-i hâs, mermer-i beyâz ile mefrûş bir ak yayladır kim her bir kıt'a mermeri birer halîçe kıt'asında mücellâ ve musaykal ve hemvâr döşenmiş billûr-misâl vâdîdir. Tûlen ve arzen çâr-kûşe vâkı' olup yan soffalar ile bile (---) ayakdır. Ammâ derûn-ı câmi' bu haremden büyüktür. Kible kapusundan tâ mihrâba varınca (---) ayakdır. Arzı (---) ayakdır.

Ammâ bu haremin cânib-i erba'asında kırkar ayak enli yan soffaları üzre cümle reng-â-reng amûd-ı azîmler üzre (---) aded zî-kıymet imâdlardır. Ve her

2 *Kur'an*, Nur 35; "Allah göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûru içinde lamba bulunan, penceresiz oyuca benzer. Lamba cam içerisindedir."

3 *Kur'an*, Enam 79; "Ben yüzümü tamâmen, gökleri ve yeri yoktan var edene çevirdim."

4 *Kur'an*, Cin 18; "Mescidler, Allâh'a mahsustur. Allâh ile beraber bir bafkasına dua etmeyin."

5 *Kur'an*, Ra'd 24; "Sabretmenize karflılık size selam olsun; burası dünyânın ne güzel bir sonucudur!"

sütûn üzere seng-i gûnâ-gûndan kemerler var kim her biri kavş-ı kuzahdan nişân verir, dahi fevkında dâ'iren-mâdâr (---) aded kubbelerdir.

Ve bu haremın cânib-i erba'asına nâzır cümle (---) aded pençerelerdir kim her bir şebeke-i hadîdi bâzû kalınlığı âhen pençerelerdir. Üstâd-ı hadîd-kûp san'at-ı Dâvûdî icrâ edüp eyle sühân urmuş kim ile'l-ân cilâsına bir gird-i gubâr te'sîr etmeyüp pûlâd-ı Nahçıvânî gibi mücellâ revzenlerdir. Ve bu pençereler üzere cümle (---) câmlardır.

Ve bu harem-i beyâzın tâ vasatında bir havz-ı ibret-nümûn vardır. Bu dahi vâcibü's-seyr sihr-i i'câz bir havz-ı murabba'dır. Ammâ âbdest havzı değildir. Cânib-i erba'ası mermer kafeslerdir. Cemâ'tat âb-ı hayâtından nûş ederler. Üstü yassı kurşum örtülü alçak kubbedir. Ammâ garâyib bu kim cemî'i havzın şâzrevânları aşağıdan yukarı pertâb etdüğüçün şâzrevân derler. Ammâ bunun âb-ı hayâtı kubbesinden aşağı Selsebîl-âsâ cereyân eder. Garâyib temâşâdır kim im'ân-ı nazar ile temâşâ eden hayrân olur.

Ve bu haremın kible tarafı soffası pençereleri üzere kâşî-i Çin lâzüverd üzere (---) (---) (---) mastûr ve haremın sol yan kapusu üzere (---) (---) (---) âyeti merkûmdur. Ve haremın sağ kapusu atebesî üzere âye[t] (---) (---) (---) (---) merkûmdur. Ve haremın kible kapusu üzere âye[t] (---) (---) (---) (---) tenmîk olunmuşdur.

Ammâ bu haremın kiblesi cümle kapulardan âlf bir musanna' bâb-ı sa'âdetdir kim edîm-i arzda bu der-i sa'âdete mânend beyâz mermer-i hâm atebeli ve kat-ender-kat kirişme zıhlı ve külüplü ve medeneli bir bâb [44b] görülmüş değildir. Cümle beyâz mermer-i hâmdır. Üstâd-ı mermer-trâş cümle taşları birbirlerine eyle imtizâc etdirmiş kim her hacerin mâbeynlerin değme âdem fark edemez.

Ve bu kapunun atebe-i ulyâsı üzere mihrâb-misâl mermerden oyma mukarnas mebrûmlar içre ser-nigûn mermerden lâle-i ibret-nümûnlar ve sanâyi'ât-ı gûnâ-gûnları yine mermerden zencîr ile musanna' âvîzeler var, ilm-i Cemşîd-i çeberşebîr'den haberdâr olan bilür.

Ve bu bâbın iki cânibinde tâ kubbe müntehâ olunca dörder tabaka hücrelerde muvakkıt [ü] sallîhân ve bevâbân [u] kayyımânlar sâkindir.

Ve bu kapudan içre bir azîm kırmızı müdevver sommâkî la'l-gûn döşelidir kim bu dahi lâ-nazîr pâre bir mücellâ ve musaykal taşdır. Ammâ cirmi bir summât-ı Muhammedî kadar vardır. Ve bir tarafı sehel rahnedâr olmuşdur.

Ve haremın sağ cânibindeki kapunun iç yüzünde çâr-kûş[esi]nde mevzûn bir sommâkî üzere bir haç yazılmışdır. Üstâd anı hakk edüp yine âsâr-ı haç zâhirdir. Küffâr bu taşta bir milyon mâl verüp vermemişlerdir. Âhir-i kâr bir deryâ şâdumânı mahallinde Galata'da yatan kâfir galyonlarının direği üzerinden bir şâhî top güllesini kasden atıp tâ

Süleymâniyye câmiinin {sol} harem kapusunun aşağı eşîğın kırıp top güllesi gelüp mezkûr haçlı sommâkî üzere karâr etmişdir. Ammâ yerde olmağıle bir zarar isâbet etmemişdir. Me'âl-i kelâm oldur kim mel'ûn Freng-i bed-reng ne adâvetdir ve ne mertebe üstâd topcusu vardır kim Galata'dan murâd edinüp Süleymâniyye atebe-i süflîsin urup meksûr ede. Hâlâ darb âsârı zâhirdir kim temâşâgâh-ı ünâsıdır.

Ve bu haremın cânib-i erba'asında olan amûdların aşağı kürsülerinde tuç bilâzikler vardır. Evkâf tarafından hakkâk müverrih vardır. Cümle vakâyi'at-ı azîmeleri meselâ ihrâk bi'n-nâr ve cülûs ve zelzele ve gulû-yı velvele misilli şeyler yazılmışdır kim acâyib târîhli sütûn pâyeleridir.

Ve bu câmi'in dörd aded **evsâf-ı minârâtı** var kim her biri birer makâm-ı bâng-i Muhammedîdir. Sultân Süleymân Hân, selâtîn-i Âl-i Osmân'ın onuncu pâdişâhı olmağıle ana alâmeten dörd minâreyi on tabaka inşâ etmişlerdir. Câmi'e muttasıl iki minâre üçer tabaka evc-i semâya ser-çekmiş (---) yüz kade[me] minâre-i bî-hemtâldır. Ve haremın gerü köşelerindeki iki minâre anlardan dahi alçacık ikişer tabaka minâre-i mevzûnlardır.

Ammâ sol taraftaki üç tabakalı minâreye cevâhir minâre derler. Sebeb-i tesmiyesi oldur kim; Süleymân Hân bu câmi'i binâ ederken birez istihkâm bulmak için bir sene ferâgat edüp gayrı hayrâtlar binâ ederlerdi.

Acem şâhlarından fiâh Tahmâs Süleymân Hân'ın câmi'den ferâgat etdiğin istimâ' edüp tîz bir azîm elçi tedârük edüp bin hemyân mâl ve bir kutu zî-kıymet cevâhir-i gûnâ-gûn ile nâmesinde eyle tahrîr etmiş kim,

"Mesmû'umuz oldu kim câmi'i itmâm etmeğe kudretiniz kalmayup ferâgat etmişsiz. Size dostluğa binâen bu kadar mâl-ı hazâyin ve bu kadar cevâhir-i güvâyin(?) gönderdik. Bu cevâhirleri fûrûht edüp ve bu mâlî masrûf edüp câmi'i itmâm eylemeğe sa'y [u] ihtimâm edüp bizim dahi hayrâtınızda hissemiz ola" deyü bu güne ta'n-âmîz nâmeler ile ale'l-âcel[e] elçi Süleymân Hân'a geldiği mahalde câmi' deryâ-misâl ummâl [u] bennâlar ile binâ olunurken gelüp Süleymân Hân nâmenin mefhûmundan âteş-pâre {olup} bin hemyân mâlî cümle <slâmbol Yahûdîlerine elçi huzûrunda bezl edüp bir habbe kalmadı.

Elçiye hitâb edüp buyurdular kim, beyt:

Râfîzî rûz-ı kıyâmet har buved zîr-i Yahûd

"Böyle olıcak size süvâr olacak Yahûd tâ'ifesi efendilerinize mâlınız nasîb ola kim rûz-ı kıyâmetde size süvâr oldukda mahmîz ve tâziyâne urmayalar. Yohsa sizcileyin târikü's-salât kavm câmi' hayrâtında alâkaları ne ola".

Ve bir kutu cevâhiri yine elçi huzûrunda Mi'mâr Sinân'a verüp,

"Bu zî-kıymet deyü gönderdiği taşları benim câmi'imın taşları yanında bî-kıymetdir. Tîz bunları sâ'ir taşlar içre koyup binâ eyle" dedikde elçi bu hâle vâkîf olup akıl dâ'iresinden çıkup mebhût [u] mütehayyir kalup nâmesine karşılık niçe elfâz-ı mâlâ-ya'nî ile nâmeler yazılıp elçi Revân cânibine revâne olmada.

Beri tarafda üstâd mi'mâr bu cevâh[ir]leri birer gûne san'at ile minârenin her şeşhânesine [45a] zıhlar içre kitâbeler dahi ortasına gûnâ-gûn mutabbak mermer güller içre bu cevâhirleri birer san'at ile zeyn edüp anıniçün ol minâreye hâlâ "Cevâhir Minâre" derler. Âfitâbın şu'lesi ba'zı taşlara pertev urup şu'le verir. Ammâ ba'zı taşlar şiddet-i hârdan ve berf [ü] emtârdan fenâ bulup ziyâsı mahv olmuş. Ammâ câmi'in kible kapusu soffa kemeri ortasında bir pîrûze-i nişâbûrî vardır kim bir kâse-i müdevver kadar vardır. Hâlâ şu'lesinden çeşm-i benî âdem hîrelenir.

Ve bu câmi'in iki tarafında kırkar aded tecdîd-i vuzû' edecek muslukları vardır. Ve,

Evsâf-ı hıyâban-ı merkad-i pür-envâr: Mihrâb önünde bir sehm-i tırkeş menzili bir gül [ü] gülistân [u] hıyâban-ı nısf-ı cihân içre meşhed-i Süleymân Hân *tâbe serâhu* bir kubbe-i âlî içinde medfûndur kim bu kubbenin nazîri bu kubbe-i eflâk altında yokdur. Zîrâ üstâd-ı şîrînkâr bir kubbe-i sağîr üzre bir kat kubbe-i âlî dahi inşâ edüp biri {biri} içinde böyle musanna' kubbe bir diyârda vâkî' olmamışdır. Bu tarz-ı acîb ü garîb görülmemiştir. Ve bunda olan müşebbek ve mukarnas mermer tasnî'âtları bir amâristânda yokdur.

Evsâf-ı harem-i bîrûn: Bu câmi'in cânib-i selâsında bir kat taşra harem dahi var kim iki cânibi birer at menzili sahrâ-yı rimâldir. Ve gûnâ-gûn çınâr-ı müntehâlar ve bîd-i sernigûn ve servi ve ohlamur ve lisân-ı usfûr drahtları ile müzeyyen bir harem-i azîmdir kim cânib-i selâsı cümle (---) aded pençereli dîvârlardır.

Ve cümle on aded kapuları vardır. Kible cânibine iki kapusu var. Biri Merâkapusu, biri Eski-sarâykapusu, cenûbda Mektebkapusu ve yine cenûba Çârsûkapusu ve cenûba Sağmedresekapusu ve yine cenûba Hekîmbaşıkapusu ve garba «mâretkapusu ve garba Tevhânekapusu ve yine garba Ağakapusu (---) kademe nerdübân ile urûc olunur.

Andan şimâle bin bir mismârlı Kubbekapusu, yigirmi ayak taş nerdübân ile urûc olunur bir kapudur. Kubbesi içre bin bir mismâr mıhlı olduğuyçün sebep-i tesmiyesi olmuşdur.

Ve cânib-i şarka nâzır Hammâmkapusu, bu dahi (---) kademe nerdübân ile hammâma nüzûl olunur. Ammâ bu tarafda haremın dîvârı olmayup şehri «slâmbol'u temâşâ için bir kenâr sedd-i dîvâr-ı pes çekilmişdir. Cümle cemâ'at anda meks edüp Hünkâr sarâyı ve Üsküdar'ı ve Boğazhisâr'ı ve Beşiktaş'ı ve Tophâne ve Galata ve Kâsımpaşa ve Okmeydânı serâpâ nümâyândır. Ve halîc-i «slâmbol ve Boğaz içre

bâdbânların küşâde edüp niçe bin pereme ve kayık ve gayrı keştilerin şinâverlik etdikleri birer birer râyegân bir harem-i seyr-i cihân yerdir.

Bu harem cânib-i erba'asından Süleymâniyye câmi'i dâ'iren-mâdâr (---) bin adımdır.

Ve bir küçük harem dahi Süleymâniyye ile Eski Sarây dîvârı mâbeyninde ser-çeşme-i küşte-gîrân Pehlîvân Demir meydânı nâmiyle meşhûr bir vâdîdir. Hâlâ ba'de'l-asr cümle tekye pehlîvânları ol câ-yı latîfde güreşirler. Lügat-ı Türkîsinin sahîhi gürâşdır.

Ve bu câmi'in yemîn [ü] yesârında mezâhib-i erba'a şeyhülislâmlarıçün dörd aded medrese-i azîmler var kim hâlâ ulemâ-yı âmilîn ve kâmiller ile mükemmel mâl-â-mâldır.

Ve bir dârü'l-hadîs ve bir dârü'l-kurrâ ve başka medrese-i ilm-i tib ve bir mekteb-i sıbyân ve bir dârü'ş-şifa ve bir me'kelhâne ve bir dâr-ı it'âm ve bir tevhâne-i müsâfirin ve bir kârbânsarây-ı âyende vü revendegân ve bir yeniçeri ağası sarâyı ve bir esvâk-ı zergerân düğmeciyân, haffâfân ve bir hammâm-ı rûşenâ-yı nısf-ı cihân ve tetimme-i sühteyân ve bin aded beyt-i hüddâmân binâ edüp bu câmi' etrâfındaki cümle bin bir kubbe add olunmuşdur.

Galata cânibinden bu Süleymâniyye imâretine nazar eden gûyâ bir gömgök kurşum ile pûşide bir sevâd-ı mu'azzam nümâyândır. Ve cümle üç bin hüddâmı var evkâf-ı metîndir. Akdeniz'de cümle cezâyirler Sönbeki ve «stanköy, Sakız ve Rodos ve gayrı cezâyirât cümle Süleymân Hân evkâfidir kim mütevellîsi beş yüz âdem ile hüküm-i hükûmât eder.

Bu câmi'den mâ'adâ Süleymân Hân'ın ekâlîm-i seb'ada fethi olması sebebiyle cümle (---) hutbesi tilâvet olunur. Ammâ diyâr-ı «slâm'da bu Süleymâniyye câmi'i'nden metîn ü müstahkem imâret binâ olunmamışdır. Cemî'i ehl-i mühendisînin müttefikun aleyh oldukları bu kelâm üzredir kim,

"Bu edîm-i arzda Süleymâniyye [45b] binâsı gibi bir metîn binâ urulmamışdır ve bu kubbe-i müdevver gibi bir kubbe-i mînâ görülmemiştir" derler.

Vaz'-ı esâsında olan metânet ve köşesinde olan âsâr-ı zarâfet ve her sanâyi'ât sihr-i i'câzın kemâl-i nihâyeti bu câmi'in enderûn [u] bîrûnunda mevcûddur. Hattâ binâ itmâm buldukda Koca Mi'mâr Sinân eydir:

"Pâdişâhım sana bir câmi' inşâ etdim ki devr-i kıyâmetde Hallâc-ı Mansûr gelüp vech-i arzda olan mekâlîd-i cibâl-i kûh-ı demâvendleri hallâc kemânından pembe-misâl atıkda bu câmi'in kubbesi Mansûr'un yayı çillesi önünde çevgân topu gibi galtân ola" deyü câmi'in bu mertebe metânetin medh eder.

Hakkâ ki bu câmi' bir pûşte-i âlî üzre mebnî olmağile temelini ibtidâ tâ Tahta'l-kal'a üstündeki sedden ve Siyâvuş Paşa sarâyı seddinden ve Yeniçeri Ağası seddinden ve Küçükbaşâr sarmıcı seddinden ve Ağa mekteb[in]den ve tevhâne ve imâret ve kurşumhâne ve bîmârhâne tarafları sedlerinden cümle

Süleymâniyye câmi'inin temelleridir kim bu vech ile bir câmi'-i âlî metânet bulmuştur.

Hattâ bu hakîrin bir kerre manzûru oldu kim on aded Freng keferelerinin ilm-i hendese ve ilm-i mi'mârîde kâmil ve sâhib-ayârları gelüp bevvâblar ile bu câmi'-i münevveri gelüp seyr [ü] temâşâ ederken bevvâb kayımlar bu kâfirlerin ayaklar{ına} başka mest geydirtüp temâşâsına şürû' eyleyüp her ne cânibine nazar etdilerse engüşt ber-dehen edüp ta'accübâne birer parmakların ısırup hayrân olurlardı.

Kapuların Hind sadefkârîsi kanatların gördükçe başların salup ikişer parmakların ısırılırdı. Ve kubbe-i ser-nigûn-ı mînâyı gördüklerinde cümle başlarında manlifke şapkaların çıkarup "Marya Marya" deyü vâlih oldular. Ve dâmen-i kubbede olan tâk-ı Kisrâ'dan nişân verir dörd aded kemerleri gördüler kim beyt:

*Kehkeşân-âsâ semâya ser çeküp
Zirve-i a'lâya salmışdır kemend*

mazmûnunca bir kavs-ı kuzah-vâr kemerlerdir kim gûyâ her biri birer yed-i Kudret kemeridir. {Ve hakikatü'l-hâl mezkûr kemerlerin târîhi Kudret kemeridir. Sene 944.}

Kâmil bir sâ'at-i nücumî dikkat üzre bu kemerleri ve derûn-ı câmi'i engüşt ber-dehen ederek temâşâ edüp taşra hareme çıkup çâr-minâreyi ve çâr-rükünü ve şeş-bâb-ı mu'allâları ve harem-i latîfi ve etrâfında âmâde kemerler üzre kubâbları ve cümle sütünları kat-ender-kat mevzûn kubâblar üzre cümle mutallâ alem-i Muhammedîleri gördüklerinde şa'sa'asından gözleri hîrelenüp yine başlarından şapkaların çıkarup ser-bürehne câmi'-i şerîfin cânib-i erba'asın temâşâ edüp kemâl-i ta'accübden cümle onar parmakların ısırdılar kim anların beyninde nihâyet ta'accüb on parmağın ağzına komaktır.

Hakîr bunların tercümânına eyitdim:

"Bu binâyı nice gördünüz?" dedim.

Hemân biri kâbil-i hitâb imiş, eyitdi:

"Her mahlûkât [u] mevcûdâtın ve binâ-yı imârâtın yâ derûnu yâhûd bîrûnu güzel olup iki güzellik bir yerde olmaz. Ammâ bu câmi'in derûn [u] bîrûnu eyle şîrînkârlık üzre binâ olunmuştur. Cem'i Frengistân'da dahi böyle bir ibret-nümâ ilm-i hendese üzre kâmil ve mükemmel binâ görmedik" deyüp pesend hezâr ahsend etdiler. Hakîr eyitdim:

"Ya Ayasofya ile bu câmi' nicedir?" dedim.

Anlar eyitdi:

"Belî bundan büyük tula binâ bir kâr-ı kadîmdir. Ol asrın metânet üzre musanna' binâ-yı azîmdir. Ammâ letâfet ü zerâfet [ü] nezâfetde ve şîrînkârlıkda bu andan musanna' binâ-yı ibret-nümâdır. Ve mâl-ı masrûfu cihetiyle bu câmi'e Ayasofya'dan ziyâde mâl gitmiştir" deyü niçe güft [u] gû edüp gitdiler. Hakkâ ki bu câmi'in on miskâl taşı bir altuna oldu, derler.

Masârîf-ı câmi'-i Süleymâniyye: Câmi' itmâm buldukda binâ emîni ve nâzırı ve mu'temedî muhâsebeleri üzre sekiz kerre yüz bin ve toksan bin üç yüz seksen üç yük filori olmak üzre muhâsebe-i câmi' görülmüştür.

Ve Süleymân Hân'ın «slâmbol içre bir hayrât-ı azîmi dahi hâlâ cârîdir kim Kırkçeşme kemerleri suyudurlar. Bir kat kemeri Yanko asrında binâ olunup «slâmbol içre kırk aded çeşme idi. Ammâ mürûr-ı eyyâm ile câ-be-câ münhedim olup zamân-ı Süleymân Hân'a gelince ahâlî-yi «slâmbol bir içim suya muhtâc olup cümle şûre çâh-ı mâlardan nûş edüp def'-i atşân edüp kemâl-i müzâyaka ve killet çekilirmiş. Süleymân Hân «slâmbol'un garbîsinde bir menzil ba'îd yerde âb-ı nâblar bulup ilm-i hendeseyle «slâmbol'a getirmeğe murâd edindikde Mi'mâr Sinân:

"Pâdişâhım eğer bu hayrât-ı azîm sana müyesser olursa tâ bu mahalden «slâmbol'a on bir sâ'at menzildir. Kîseleri uç uca [46a] dizüp bu kadar mâl-ı firâvân sarf ederseniz bu hayrât size nasîb olur. Ve illâ bu hayrâta bir mülûk kâdir değildir. fiâfi haber budur pâdişâhım" deyince hemân Süleymân Hân:

"Ey Mi'mâr Sinân, hele şu âb-ı nâb «slâmbol'a hendese üzre gitmek mümkün müdür?"

"Belî pâdişâhım mümkündür. Nehr-i azîm gibi cereyân eder. Ey imdi sen kîseleri uç uca eğer dizersen bu su «slâmbol'a varır, dedik. «şâ'allâh hakîr kîseleri yan yana ve hemyân hemyâna muttasıl iki konak yer dizeyim."

Hemân *bism-i lâh* ile bir kîse altını mezkûr uyûnun başına nisâr edüp esâsına şürû' edüp yedi yılda üç bin yedi yüz göz kemerlerdir kim ba'zı yerleri eflâke ser çekmiş ikişer üçer kat kantaralardır. «slâmbol içre girüp Atbâzârı kurbünde Yanko'nun Kırkçeşme kemerleri üzre geçirmek iktizâ edüp şehri «slâmbol içre mezkûr âb-ı nâbı taksîm eyleyüp şehîdân-ı deşt-i Kerbelâ ervâhların şâd eyledi.

Ve Çekmece-i Kebîr cisrine mübâşeret edüp itmâmı Selîm-i Sâni'ye müyesser oldu. Ve hayrât-ı fiehzâde câmi'i, Süleymân Hân'ındır. Ve hayrât-ı câmi'-i Cihângîr. Ve hayrât-ı câmi'-i «mâret-i Hâsekiyye. Ve hayrât-ı Tershâne-i cedîd. Ve Halıcılar köşkünde medrese-i Selîm Hân, Süleymân binâsıdır kim pederi rûhuna savâbın hibe eylemiştir. Hayrât-ı câmi'-i iskele-i Üsküdar, duhter-i bülend-ahterleri Mihribân Sultân için bir câmi' ve iki hân ve bir imâret inşâ etdi. Rûmeli'ndeki hayrâtları bî-hisâbdır.

Ammâ kal'a-i Avlonya, Selânik'de kulle-i Kelemerye, Eğre serhaddinde kal'a-i Segedin ve Seğitvar'da kal'a-i Türbe ve Özi serhaddinde kal'a-i Bender ve Edirne'de bir mâ'-i zülâl cârî etdi ve Edirne kurbünde Mustafâ Paşa cisri kasabasında bir câmi' ve imâret hân binâ etmiştir. (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Anadolu cânibindeki hayrâtların beyân eder

Evvelâ Konya'da Celâleddîn *kuddise sirruh* merkad-i pür-envârı kurbünde iki minârelü bir câmi'-i âlî ve bir medrese-i gâlî ve bir mescid-i latîf ve semâ'hâne ve bir imâret-i ma'mûre ve bir dârü'z-zîyâfe ve dervîş-i dil-rîşânlar için müte'addid hücreler ve fiâm-ı fierîf'de bir câmi'-i azîm ve bir medrese. Ba'dehu medîne-i Kefe'de ve şehir-i <znik'de bir kenîseyi câmi' etdiler. Ve her feth olan kal'alarda ve palankalarda olan kenîseleri câmi' ve olmayanlarda müceddeden câmi'ler binâ olunup levâzım-ı <slâmiyye tekmi'l ederdi.

Ve kal'a-i Kudüs-i fierîf ve kubbe-i Mescid-i Sahratullâh ve uyûn-ı Kudüs-i fierîf üzere bir kal'a-i azîm Süleymân Hân'ındır. Ve Sahra-i fierîf kubbesinin içi taşı ya'nî ahşâbâtı ve taşı münakkaş ü musanna' kâşî ile tezyîn ve envâ'-ı nukûş ile reşk-i nigârâne-i Çîn olmuşdur kim gûyâ kasr-ı Firdevs-i Illiyyîndir.

Ve Bağdâd-ı behîşt-âbâd'ı feth etdikde Hazret-i Nu'mân ibn Sâbit kim <mâm-ı A'zam'dır, kabr-i şerîfleri üzere bir kal'a ve bir câmi' ve imâret ve dârü'z-ziyâfe binâ etdiler. Ve eş-feyh Abdülkâdir el-Cîlânî hazretleri üzere bir kubbe-i âliye ve bir câmi' ve tekve ve imâret ve sâ'ir hayrâtlar tecdîd olunup evkâflar ta'yîn olundu. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Haremeyn-i Muhteremeyn'de olan hayrât [u] hasenâtları beyân eder

Hâlâ surre-i Rûm altmış iki bin altun surre emîni eliyle ahâlî-yi Mekke ve Medîne'ye sâl-be-sâl vâsıldır.

Biri dahi sadaka-i cübedir. Selîm Hân evkâfından ziyâde ehl-i Haremeyn'e niçe kerre yüz bin hırka ve cübbe ve serâvîl [ü] kamîs gider.

Biri dahi sadaka-i cevâldir ya'nî harâc-ı ehl-i zimmetdir. Devletlerinde ekseri sükkân-ı Haremeyn'e ta'yîn olunmuşdur. <lâ mâşâallâh dâ'im sadakadır.

Biri dahi sadaka-i câriyedir kim cebel-i Arafât'da cereyân ederdi. Bu hayrât ibtidâ sâhibi Hârûnu'r-Reşîd (---) Zübeyde Hâtûn'un hayrâtı idi. Arab u Urbân cereyân edecek yerlerin harâb edüp Süleymân Hân iki fersah yerde dörd aded uyûnlar zamîme edüp nehirmisâl cebel-i Arafât'a cereyân etdirüp anda havz-ı azîmler binâ etdi.

Ve hayrât-ı medâris-i erba'adır. Mekke-i Mukerreme kavâ'id-i Rûm tertîbi üzere dörd mezhebe medreseler binâ edüp talebelerine kifâyet mikdârı cerâye vazîfelerin ta'yîn eyledi.

Ve Mekke'de beyt-i Ümmü'l-mü'minîn Hadîce Ana hânesin bir kubbe ile amâr etdi. Ve kubbe-i pür-envâr-ı Hadîce dahi amâr [46b] ve bu hayrâtlardan mâ'adâ lâ-yu'ad velâ yuhsâ hisâbları bî-nihâyedir. Ammâ inşâ'allâh seyâhat etdigimiz mahallerde münâsebetiyle firâdâ firâdâ tahrîr olunur. Zîrâ hemân

bu müsevvedâtımızda murâd [u] maksûd <slâmbol'un evsâfı tahrîridir.

Ve bu bâlâda tahrîr olan hayrât [ü] hasenâtlar cümle Malta Rodos'u ve Budin Kızılelması ve Tuna Belgradı ve Bağdâd-ı behîşt-âbâd misilli kal'aların helâl [ü] zülâl gazâ mâlıyla binâ olmuş hayrâtlardır. Binâ emîni muhâsebesiyle merkûm hayrâtlarla sekiz kerre yüz bin ve toksan altı bin üç yüz seksen üç filori hazîneden çıkmışdır. Ol asrın hisâbınca beş yüz yük ve otuz yedi yük ve seksen iki bin tokuz akçe olur. Bu zamânımız hisâbı üzere iki bin iki yüz kırk bir yük akçe olur.

Ammâ Süleymân Hân asrında bir akçe bir dânk olup dördü bir dirhem gelir hâlisül-ayâr râyic fadda idi ve yüz altun yüz on sekiz dirhem gelirdi. Bu dakîka üzere masârîf-ı hayrâtı Hudâ bilür.

Evsâf-ı câmi'-i şerîf ve binâ-yı musanna'-ı latîf fiehzâde Sultân Mehmed câmi'i

Cemî'i mühendisînler şekl-i müselles olan <slâmbol'un ortası sâ'at ve hatve ve zirâ' hisâbınca bu fiehzâde câmi'i zemînidir kim bir düz vâsi' sahrâya vâkı' olmuşdur, püşte üzere değildir. Altıncı câmi'-i selâtîndir. Ammâ bu dahi Süleymân Hân'ın binâsıdır kim ciğer-küşesi olan şehzâde-i cüvân-bahtı fiehzâd Mehmed'e gâyet mahabbet edüp cümle seferlerde bir ân yanlarından münfek olmazdı.

Âhir diyâr-ı Ma'nisa'da rehzen-i ecel girîbânın aldıkda ¹ «—AYIT»⁹ emrine imtisâlen dâr-ı bekâya rihlet edüp na's-ı şerîfini câmi'i olacak hıyâbân-ı koyah çemenistân içre defn edüp üzerine bu câmi'-i dil-küşâyı inşâ etdiler kim bu dahi vech-i arzda lâ-nazîr bir câmi'-i bî-bedeldir.

Eşkâl-i câmi'-i fiehzâde-i âzâde: Orta kubbe-i âlîsi eflâke kad çekmiş bir kâse-i nîlgün kubbe-i mînâdır. Ammâ Süleymâniyye kubbesinden sehel küçükdür ve çâr-pâ şeşhâne amelî pâyeler üzere mebnî kubbe-i mevzûndur.

Ve bu kubbenin cânib-i erba'asında nîm kubbeler dahi vardır. Süleymâniyye ve Ayasofya gibi ikişer nîm kubbe değildir. Dörd nîm kubbe vasatında bir serâmed kubbedir. Mihrâbdan kible kapusuna varınca tûlen ve arzen hakîrin zergerdân ayak mestiiyle (---) ayakdır. Mihrâbı ve minberi gâyet musanna' ve müşebbek mermer-i hâm mihrâb [u] minberdir. Ve mihrâb üzere (---) (---) tahrîr olunmuşdur.

Ve sekiz sütûn üzere mü'ezzinân mahfili gâyet musanna'dır. Ve câmi'in sol tarafında (---) sütûn üzere hünkâr mahfili ve câmi'in cânib-i selâsında cemâ'at mahâfilleri ile ârâste olmuşdur.

Bu câmi' içre amûd-ı azîmlerden bir şey yokdur. Ve iki tabaka kanâdîl-i şerîfeleri vardır. Derûn-ı câmi'de her şeb sekiz bin kanâdîl çerâğân olur.

¹ Kur'an, Fecr 28; "Dön Rabbine."

Ve cümle (---) câm-ı münevvereler ile rûşen-âbâd bir câmi'-i müzeyyen-âbâddır. Ve cânib-i erba'asında cümle (---) pençeredir.

Ve üç aded bâb-ı mu'allâsı yemîn [ü] yesârında ve kiblesindeki bâb-ı kebîri üzere târîhi:

Ma'bed-i ümmet-i Resûl-i Mübîn. Sene 955.

Tokuz yüz {elli târîhinde esâsına şürû' olunup mâh-ı Rebi'ül-evvel'in evellki günü idi. Ba'dehu tokuz yüz elli beş senesi Receb'inde tamâm olup ihrâcâtına yüz elli yük akçe gitmiştir. Bu dahi Mi'mâr Sinân kârıdır.}

Ve câmi'in taşra tarafında dahi yan maksûreleri vardır. Anda rakîk ve mücellâ zî-kıymet gûnâ-gûn sûtûnlar vardır. Ve her kapusundan (---) kademe nerdübânlar ile câmi'e urûc olunur. Ve cümle bâb-ı âliyelerin ve cümle revzenlerin kanatları serâpâ Hind püsuskârîsi gibi sadeşkârî kanatlardır. Ve niçe bin musanna'ât âvîze-i ibret-nümâlarla müzeyyen câmi'-i pür-env[â]rdır.

Ve mihrâb önünde «rem-i ravza-i Rıdvân'dan nişân verir bir bâğ içre bir kubbe-i âlîde fiehzâde Mehmed medfûndur. Ve bir kubbede dahi bürâder-i cân-berâberi fiehzâde Cihângîr, Süleymân Hân ile sene (---) Haleb meştâsında merhûm olup cesed-i pâkin bu kubbe içre mestûr etdiler.

Ve bu câmi'in haremî gâyet musanna'dır. Cânib-i erba'asındaki soffalar üzere cümle (---) amûd-ı gûnâ-gûnlardır. Ve elvân haceratlar ile pîrâste olmuş tâk-ı Havernaklar üzere cümle (---) aded kubbelerdir ve cânib-i erba'ası taşra hareme nâzır cümle (---) aded pençerelerdir.

Ve harem vasatında bir havz-ı müdevveri âb-ı zülâl ile leb-ber-leb olup etrâf uyûnlarından tecdîd-i vuzû' ederler. Ve sekiz sûtûn üzere bir serâmed kubbe-i [47a] bâlâdır kim fâtih-i Bağdâd Murâd Hân-ı Râbi' binâ etmiştir.

Ve bu câmi'in yemîn [ü] yesârında iki minâre-i mevzûnları ikişer şerîfeli serâmed bâng-i Muhammedî makâmıdır kim «slâmbol ve Bursa ve Edirne'de misli bünyâd olunmamış eyle münakkaş ibret-nümûn minârelerdir kim Koca Mi'mâr bu minârelerde ve câmi'de yed-i tûlâ-yı mi'mârîsin ayân etmiştir. Her minâre on sekizer hâne köşe tarh olunmuşdur. Her tarhında serâpâ kat-ender-kat zıhlar içre gûnâ-gûn kitâbe ve mutahhîl türünce ve islimî nakışları ve her tabakada ibret-nümâ kirişme mukarnas ve medeneler ihtirâ' etmiştir kim görenin aklı vâlih olur. Zîrâ bu câmi' altıncı câmi'dir. Her bir câmi'den birer zerâfet ü nezâfet serîka edüp binâ olunmuşdur.

Ve câmi'in sûtûhları kenârında ol kadar musanna' mermer zıhlar ve külüpler ve beden beden dîvâreler var kim nazîri bir câmi'de yokdur.

Ve cümle kubâblarına üstâd-ı rassâs bir gûne nîlgûn rusâs-ı hâs örtmüşdür. Zıh zıh râdde-i cedvâl gibi çekilmiş, kurşum örtüp bu dahi icrâ-yı ma'rifet etmiş.

Andan bu câmi'in cânib-i selâsında bir at menzili sahrâ-yı azîm haremî içre gûnâ-gûn şecere-i serâmedler ile müzeyyen bir haremîdir. Sol cânibde bir çınâr-ı azîmin sâyesinde eş-şeyh Alî Tablî hazretleri medfûndur. Sahâbe-i güzînin güzîdesindendir kim Hazret-i Ebâ Eyyûb ile gelüp ol ma'rekede tabl çalarken şehîd olup bu mahalde defn olunmuşdur.

Bu harem-i kebîrin etrâfında imâret ü medresesi ve tâbhâne vü dârû'z-ziyâfesi ve hayrât [ü] hasenât-ı sâ'iresi vardır. Ammâ dârû'ş-şifa-yı hammâmı yokdur. Ammâ bu dahi bir cevâmî'-i azîmü'ş-şândır ki sâ'ir cevâmî'-i selâtîn-i izâma giden masrafdan ziyâde buna dahi mâl-ı firâvân harc olunmuşdur. Ve,

Câmi'-i Sultân fiehzâde Cihângîr

Fındıklı kasabasında fiehzâde Cihângîr rûhiyçün bunu dahi Süleymân Hân binâ etmiştir. Seyecî'ü evsâfı tahrîr olunur. Andan,

Evsâf-ı câmi'-i vâlide-i şehzâdegân a'nî Hâsekî Sultân

Avretbâzârı'nda bir câmi'-i âlîdir kim bî-bedeldir. Ammâ gayrı cevâmî'ler gibi kebîr değildir. Bir minâreli ve bir tabakalı câmi'-i rûşendir. Bir imâreti ve dârû'z-ziyâfesi ve bir dârû'l-cünûn tîmârhânesi ve bir medresesi ve bir mekteb-i sıbyân-ı ebcedhân ile ma'mûr bir câmi'-i pür-envârdır. Ve pâdişâh Süleymân Hân-ı mağfûrun nezâket [ü] zerâfet-i tab'-ı şerîflerindendir kim Hâsekî Sultân hayrâtın Avretbâzârı'nda binâ etmişlerdir, ve's-selâm. Ve,

Câmi'-i selâtîn Mihrimâh Sultân duhter-i Süleymân Hân

aleyhî'r-rahmeti ve'l-gufrân

Edirnekapusu'nun iç yüzünde bir âlî zemîn üzere bir câmi'-i âlîdir. Sâ'ir câmi'-i selâtînlerin kasr-ı «remezâtü'l-imâdıdır. Sene (---) târîhinde Süleymân Hân duhter-i pâkîze-ahteri nâmına inşâ edüp cemî'i masârîfî hazîne-i pâdişâhîden sarf olunmuşdur.

Tûlen ve arzen (---) kademedir. Mihrâb [u] minberi ve mahfili gâyet musanna'dır. Ammâ hünkâr mahfili yokdur. Ve taşra haremî serâpâ çınâr-ı mûntehâlar ile sâyedâr olmuş bir haremîdir. Cânib-i erba'ası medrese hücreleridir.

Bir hammâmı ve bir esvâkı vardır. Ammâ dârû'z-ziyâfesi ve bîmârhânesi yokdur. Ve minâresi bir tabakalı duvâzdeh hâne minâre-i serâmeddir.

Ve'l-hâsıl pâdişâh-ı mağfûr kırk sekiz sene saltanatında cihânda adl [ü] dâd edüp memâlik-i Âl-i Osmân'ı pür-dâd [u] ma'mûr [u] âbâd edüp gazâ-yı cihâd etmede mücâhidün fî-sebîlillâh bir pâdişâh-ı Cem-cenâb-ı heft-kışverkeş idi. Bi-emrillâh ne cânibe müteveccih olup mansûr [u] muzaffer, sâlimîn ü

gânimîn tahtgâhında karâr ederdî. Zîrâ ¹E'«E—AA†
nass-ı kâtî'ına imtisâlen cemî'i kâr-âzmûde ihtiyâr
ulemâ ve sulehâ ve vüzerâlar ile müşâvere edüp andan
bir işe mübâşeret ederdi.

**Zamân-ı şerîflerinde makâm-ı sadârete
nass ettikleri vezîr-i a'zamları beyân eder**

Evvelâ Vezîr-i a'zam Pîr Mehemed Paşa-yı
Karamanî: Hîn-i cülûsunda vezîr-i a'zam bulunup yine
sadâret-i uzmâyı ihsân etdiler.

Vezîr-i a'zam Makbûl ü Maktûl ‹brâhîm Paşa:
Harem-i hâsda neşv [ü] nemâ bulup sadâret ile Mısır'a
varup Hâ'in Ahmed Paşa'yı salb edüp Mısır kal'asına
yedi kulle binâ edüp Mısır'ı amâr edüp Âsitâne'ye
geldi.

Vezîr-i a'zam Ayas Paşa: Ârnâbûdî'l-asl idi.
Harem-i Hümâyûn'da perveriş bulmuş idi. Ba'dehu
yeniçeri ağası ve Rûmeli eyâletine mutasarrıf olup
vezîr oldu.

Vezîr-i a'zam Lütfî Paşa: Bu dahi Arnavud-ı anûd
kabîlesinden [47b] idi. Harem-i Hümâyûn'dan çıkup
niçe livâlara mutasarrıf [ve] vezâret ile şeref-yâb
oldukda dîvân-ı pâdişâhîde bir fâhişenin fercin oyup
siyâset etdüğü ecilden Süleymân Hân'ın hemşîresi
Lütfî Paşa'nın menkûhası olmağile sultân hâtır-mânde
olup vezâretinden azline sebep oldu. Andan

Vezîr-i a'zam Süleymân Paşa: Beyâz tavâşî olup
Harem'den fiâm, andan Mısır andan donanma ile
Hindistân'da bender-i Dîv-âbâdı ve Ahmed-âbâdı ve
niçe kılâ'ları Freng-i Portakal'dan feth edüp Hind
râyına hibe edüp bu kadar mâl-ı ganâyimle Yemen'de
bender-i Adeni feth edüp Özdemir Beğ ile Habeş'i feth
edüp Âsitâne'de vezîr-i a'zam oldu. Andan

{Vezîr-i a'zam Rüstem Paşa: Kul cinsinden
Hırvadî'l-asl akl-ı Arasto idi.}

Vezîr-i a'zam Ahmed Paşa: Arnavud kavminden
hüsn-i tedbîr ve şecâ'at [ü] mehâbet ile dilîr bir vezîr-i
râ-tedbîr idi. Harem'den ser-bevvâbnlık ile tulû' edüp
yeniçeri ağası ve Rûmeli vâlîsi vezîr olup Acem şâhı
fiâh Tahmâs'ı şebhûn edüp andan Tımışvar'ı feth
eyledi. Andan,

Vezîr-i a'zam Kalın Alî Paşa: Hersek sancağında
Pireçe kasabasındandır. Sarây-ı Âmire'den kapu-
cubaşılık ile çıkup yeniçeri ağası ve Mısır oldu ve an-
dan vezîr-i a'zam oldu ve gâyet mücessem âdem imiş.
Andan

Vezîr-i a'zam Sokullu Koca Mehemed Paşa-yı
Tavîl: Bosna sancağında Sokul ya'nî fiâhin
kasabasındandır. Harem-i hâs'dan kapucubaşı ve niçe
sancak ve Rûmeli eyâleti netîce üç pâdişâha kırk sene
vezîr-i a'zam olup bir mahlûl getiren serhadli fedâyî
kendüyi Kubbe altında kortela bıçak ile bir kaç yerden
zahmdâr edüp şehîd etmişdir. Andan ol gazâ eden gâzî

ba'de'l-gazâ halâs olmuşdur, bâ-vasiyyet-i şehîd
Sokullu Vezîr.

**Vezâret müyesser olmayan kubbe
vüzerâların beyân eder**

Gegbizye'de imâret ve câmi' binâ eden Vezîr
Mustafâ Paşa'dır ki Bosnavîdir.

Vezîr Ferhâd Paşa: Arnavudî'l-asldır.

Vezîr Koca Kâsım Paşa: Süleymân Hân'ın
şehzâdeliği hâlinde defterdârı ve sonra lalası olup pîr
olmağile dördüncü vezîr olup Selânik'de mütekâ'id
iken bir câmi' binâ edüp anda vefât etdi.

Vezîr Hâ'in Ahmed Paşa: Mu'ânid-i anûd Ârnâ-
bûd kavmindendir. Harem'den çıkup yeniçeri ağası
ba'dehu Belgrad fethinde Rûmeli ba'dehu Mısır'da âsî
olup Mısır'da bâb-ı Züveyle'de salb olundu.

Vezîr Güzelce Kâsım Paşa: Harem'den çıkup
vezîr olup Mora cezîresinde Anabolı kal'asın üç sene
muhâsara edüp feth etdi ve sonra ‹slâmbol
muhâzîsinde Kâsım Paşa kasabası ve câmi'in binâ
edüp Kâsım Paşa ismiyle yâd olunur.

Vezîr Hacı Mehemed Paşa: Budin vezîri iken
bir hekîm-i Yahûdî mesmûm şerbet verüp merhûm
oldukda "Kırk Mehemed isimli âdem zehirledim"
deyü Yahûdî i'tirâf etdikde Yahûdî katl olunup
Mehemed Paşa Budin'de medfûndur.

Vezîr-i dilîr Deli Husrev Paşa: Koca Lala Mustafâ
Paşa'nın bürâder-i mihteridir. ‹btidâ çâşnigîrbaşı ve
kapucular kethudâsı ve Rûmeli ve Mısır oldu.

Vezîr Hâdım ‹brâhîm Paşa: Hayâ ve âdâbı gâlib
sâhib-i vakâr bir ihtiyâr vezîr-i dilîr idi. Silivrika-
pusu'nun iç yüzündeki câmi'-i rûşen-binâ anın
hayrâtındandır. Andan yine

Vezîr Hâdım Haydar Paşa: Harem-i hâs'da kapu
ağası iken taşra çıkup fiehzâde Mustafâ katlinde
meyl-i töhmet ile azl olunup Hersek sancağında
mütekâ'id oldu. Erbâb-ı ma'ârifden suhandân [u]
sâhib-i kelâm ve muhibb-i fukarâ-yı hâs [u] âm bir
vezîr-i hümâm idi.

Vezîr Pılak Mustafâ Paşa: Bosnavî'l-asl olup
lisân-ı Arnavud üzre "Pılak" koca demektir. Ol isim-
ile mülakkab bir vezîr-i gazûb [u] dilîr idi. Mısır vezîri
olup kapudan olup Ebâ Eyyûb'da medfûndur.

Vezîr Dâmâd Ferhâd Paşa: fiehzâde Mehemed
Hân'a dâmâd olup Eski Sarây'dan bir köşesin bulup
Sultân Bâyezîd kurbünde bunlara bir Sarây-ı cedîd
binâ olundu. Hattât olmağile mushaf-ı şerîf kitâbet
edüp anın ile kifâf-ı nefis edinüp bir mushafı Bâyezîd
Hân türbesindedir hâlâ.

Vezîr Mustafâ Paşa: Hâlid ibn Velîd neslindedir.
fiemsî Paşa'nın karındaşdır kim andan mihterdir.
Haremde neşv [ü] nemâ bulup çakırcıbaşı olup Rûmeli
eyâleti ile Malta üzre serdâr olup bî-feth geldikde
[48a] hacca gidüp anda vefât edüp bu hakîr'in pederi
defn etdi.

¹ Kur'an, Âl-i ‹mrân 159. "... ‹fl hakk'nda onlara dan›fl..."

Mîrimîrân-ı Süleymân Hân'ı beyân eder

Behrâm Paşa: «ç oğlanları taş ile urup şehîd edüp cümlesin katl etdiler.

Dâvûd Paşa: Mısır vâlîsi iken merhûm oldu.

Üveys Paşa: Mîrimîrân-ı fiâm iken merhûm oldu.

Dukaginzâde Gâzî Mehemed Paşa: Vâlî-i Mısır oldu.

Diğer Üveys Paşa: Yemen serdârı iken Aden şehrinde diyâr-ı ademe gitdi. Be-dest-i aşkiyâ Pehlivân Hasan eliyle şehd-i şehâdet câmın nûş etdi gitdi.

Özdemir Paşa: Mısır sultânı Gavrî'nin akrabâlarından Çerkesü'l-isr şecî' [u] dilîr idi kim fâtih-i Habeş'dir.

Yahyâlı Mehemed Paşa: Belgrad'da câmi' ve imârâtı ve niçe hayrâtı vardır.

Gâzî Kâsım Paşa: Süleymân Hân Beç kal'asın muhâsara edüp şiddet-i şitâdan bî-feth avdet edüp bu Gâzî Kâsım Paşa on iki bin serdengeçdi nâmdâr bahâdır yarar fetâlar ile Alaman diyârların üç ay nehb [ü] gâret edüp kâfire rahne verirken beri tarafda Süleymân Hân Cankurtaran kal'asına düşüp cân kurtardı. Ba'dehu Gâzî Kâsım Paşa üçer âdem ile Venedik diyârından Ösek kal'asına gelüp cümle askeri Alaman diyârında şehîd olup bu hakîr ol şühedâları Alaman diyârında niçe yerde ziyâret etmişimdir.

Güzelce Rüstem Paşa: Harem-i muhteremden yeniçeri ağalığı ve ba'dehu Budin olmuşdur. Süleymân Paşa Haremden Ustolni-Belgrad'da Gölbaşı muhâfazasında merhûm olup kal'a kaptanı önünde medfûndur.

Osmân Paşa: Sarây-ı hâsda hâsıl olup Çerkesü'l-asl yarar âdem olmağla Nahçıvân seferinde fiâh ordusuna şebhûn edüp Erzurûm eyâleti ihsân olundu.

Gâzî Hasan Paşa: Yemen ve Habeş'e varup andan Tımışvar'da vâlî oldu.

Solak Ferhâd Paşa: Bağdâd vâlîsi iken anda vefât etdi.

Baltacı Mehemed Paşa: Bosnavî'dir. Bağdâd'dan ma'zûl olup Âsitâne'de vefât etdi.

Hurrem Paşa: Bosnavî'dir.

Pîrî Paşa: Âl-i Ramazâniyye'dendir.

Kubâd Paşa: Âl-i Ramazân'dan Pîrî Paşa mezkûrun li-ebin karındaşdır.

Mûsâ Paşa: Âl-i «sfendiyâr'dandır. Erzurûm vâlîsi iken Gürcü keferesi cenginde şehîd oldu.

Hâdım Alî Paşa: Mısır vâlîsi iken merhûm oldu.

Arslan Paşa: Sâbıku'z-zıkr Yahyâlı Mehemed Paşa'nın oğludur. Budin bârûdhânesi bunun binâsıdır. Tata ve Papa kal'asına küffâr istîlâ etmesi sebebiyle müttehem olup serâperde-i Süleymânî önünde katl olunup şühedâlar zümresine vâsıl oldu.

Ayas Paşa: Vezîr-i a'zam Koca Sinân Paşa'nın bürâderidir. Harem'de hâsıl olup ba'dehu katl olundu.

Behrâm Paşa-yı Kadîm: Vâlî-i Bağdâd iken irtişâ ile şöhet bulmuşdu.

Cenâbî Ahmed Paşa: Harem'de hâsıl olup yigirmi yıl Anadolu'da hâkim olup Engürü'de bir hammâm ve bir mevlevîhâne binâ etmişdir.

Ulama Paşa: vilâyet-i Teke'den Acem'e esîr olup ba'dehu hân oldu. Andan Rûm'a firâr edüp kendüye Lipova sancağı sadaka olup kırk gün muhâsara çeküp bi'z-zarûrî kal'ayı küffâra verüp amân ile taşra çıkarken "Kırk gün niçün ceng etdin?" deyü {küffâr} şehîd edüp Lipova'da medfûndur.

Yularkısdı Paşa: Harem'den çıkmışdır.

fiemsî Ahmed Paşa: Kızıl Ahmedlü'den Vezîr-i Hâs Mustafâ Paşa'nın bürâderidir. Üç pâdişâha nedîm-i hâs olmuşdur.

Hacı Ahmed Paşa: Bu dahi Kızıl Ahmedlü'dendir.

Dâmâd Hasan Paşa: Süleymân Hân'a dâmâd olup Acem'e firâr eden fiehzâde Bâyezîd için Acem'e elçilik ile gidüp fiehzâde Bâyezîd'i evlâdları ile alup Sivas kal'asında ma'nûkan şehîd edüp Paşa kal'ası kurbünde defn etdiler. Ziyâret etmişim.

«skender Paşa: Bostâncıbaşılıktan Anadolu oldu. Andan,

Çerkes «skender Paşa: Diyârbekir'e on beş sene mutasarrıf olup anda merhûm oldu.

Temerrüd Alî Paşa: Bosnavî'dir.

Kara Mustafâ Paşa: Hâsodadan çıkmışdır.

Hızır Paşa: Hızır-misâl fiâm [u] Bağdâd'ı yemiş ve Harem-i muhteremden çıkmış sâhib-i vakâr ve kâni'-kâr, bekâr [ü] bîkâr âdem idi.

Kara Murâd Paşa. Andan,

Sofu Alî Paşa: Harem'de hâsıl olup Mısır vâlîsi iken Kâhire derdinden kahrile Kâhire'de merhûm oldu.

Husrev Paşa (---) Muzaffer Paşa (---) Gazanfer Paşa [48b]

Gülâbî Paşa: Dervîş-nihâd âdem olmağile tekâ'üd ihtiyâr edüp dâ'imâ pederimiz ile hem-sohbet idiler. Ayasofya câmi'i evsâfında tahrîr olunan sergüzeşt [ü] serencâm bunlarındır. Evliyâullâh mertebesinde bir halûk ve hulvu'l-keâm ihtiyâr-ı hümâm kimesne idi.

Ve Mehemed Hân Paşa: Evlâd-ı Zülkadir'dendir. fiâh «smâ'il'e varup andan yine nâdim olup yine Âl-i Osmân'a gelüp Rûmeli'nde ve Anadolu'da sancağ-ı âlîlere hâkim olup elkâbında cenâb yazılıp i'zâz ederlerdi.

Süleymân Hân'ın kapudanların beyân eder

Evvelâ Kapudan Sinân Paşa: Harem'den tulû' edüp gâyet cebbâr idi.

Kapudan Hayreddîn Paşa: Vardar Yenicesin'dendir, cümle ecdâdı; ammâ kendüsi Midilli cezîresi içinde vücûda gelüp velvele-ârâ bir levend bahâdır fetâ kopup Cezâyîrâtda niçe livâlara vâlî olup sene 940 kendüye kapudanlık ihsân olunup Akdeniz'de üç bin pâre yelken söndürüp niçe kerre esîr olup ve niçe

kerre kılâ'lar feth etdüğü mufassalan başka bir tevârihtir. *Fütûhât-ı Hayreddîn Paşa* derler. Âkibe-tü'l-emr Âsîâne'de merhûm olup Beşiktaş'da sâhil-i bahr iken kapudan-ı ber olup liman-ı gürda ilâ-yevmi'n-nüşûr lenger-endâht olup yadır. Fevtine bu mısra' târih düşmüşdür. Târih:

Taldı rahmet denizine kapudan.

Sene 970

Rahmetullâhi aleyh.

Andan Sâlih Paşa: Kazdağlıdır. Bu dahi Cezâyir paşası olup Hayreddîn Paşa gibi Akdeniz'de bir küffârı gezdirmezdi.

Yahyâ Paşa: Kapudan olup Cezâyir paşası oldu.

Turgud Paşa: Cezâyir paşası iken Malta kal'ası muhâsarasında top atarken top pârelenüp şehîd olup Malta'nın fethi müyesser olmayup bî-feth avdet olundu.

Mehemmed Paşa ibn Hayreddîn Paşa: Cezâyir paşası olup velvele-ârâ-yı bahr-i Okyûnûs olup <ngil-tere cezâyirlerin harâb [ü] yebâb ederdi.

Süleymân Hân'ın asrındaki defterdârları ve nişâncıları beyân eder

Evvelâ Defterdâr <skender Çelebi.
Haydar Çelebi: Gelibolu'dandır.
Lütfî Beğ: Harem'den çıkmışdır.
Ebû'l-fazl Efendi: Monlâ <drîs Bitlîsîzâde'dir.
Abdî Çelebi: Çivizâde'nin ferzendidir.
Mustafâ Çelebi: Meflûc olup yine dîvâna gelirdi.
Zîrâ kaleminde yegâne-i asr idi.
Mehemmed Çelebi: Eğri Abdîzâde derlerdi.
<brâhîm Çelebi: Başdefterdâr idi.
Hasan Çelebi: Defterdârlıktan azl olunup çâşni-gîrbaşılık verildi.
Murâd Çelebi: Kilidü'l-bahr Hisârî'ndandır.
Cemâlizâde Mustafâ Çelebi: Ebyât [u] eş'ârında ve sâ'ir te'lîfâtlarında bunlar "Nişâncı" tahallüs eder. Tosya'da Celâl nâm bir kadının oğludur. Defterdâr idi. Fenn-i tevârihde *Tabakâtü'l-Memâlik* ve *Kânûnnâme* bunlarıdır.

Ramazanzâde Mehemmed Çelebi: Nişâncı idi. Bir muhtasar târihi vardır.

Süleymân Hân'ın zamân-ı iktirânlarında olan ümerâlar beyânındadır

Evvelâ Küçük Balı Beğ: Vezîr-i a'zam Yahyâ Paşa oğludur.

Husrev Beğ: Sultân Bâyezîd'in duhter-i pâkîze-ahterindedir. Otuz üç sene Bosna hâkimi olup Sarây şehri içre bir câmi' ve hân ve hammâm ve imâret ve medrese ve mekteb-i sıbyân binâ edüp niçe bin fütûhât etmişdir.

Kara Osmân fiâh Beğ: Kara Mustafâ Paşa oğludur. Süleymân Hân'ın hemşiresinden tevellüd etmişdir. Tırhala'da bir acâyib câmi'i ve bir medrese ve imâretleri vardır.

Alî Beğ ibn Malkoç Beğ: Pojeğa beği iken Hırva-distân'a velvele vermişdir. Nevbahârzâde Celâlîzâde telâmîzlerinden olmağıle ba'dehu defterdâr oldu.

Çerkes Kâsım Beğ: Defterdâr iken Kefe eyâlet olmak bunlardan kalup Heyhât sahrâsından Ejderhân seferine gitmişdir.

Hacı Beğ: Harem'den çıkup Nâbulus hâkimi olup çölde Urbân âlât-ı silâh ile gezmez oldu.

Kurd Beğ: Sâbıkan vezîr-i sâni Deli Husrev Paşa'nın oğludur.

Canpûlâd Beğ: Kabîle-i Ekrâd'dan nâmdâr beğ idi.

Hüseyin Beğ: Ekrâd cezîresi beği iken bunların elkâbında cenâb yazılır idi.

Süleymân Hân'ın meşâhîr-i ulemâlarının ba'zıları zikrindedir

Evvelâ Monlâ Hayreddîn Efendi: Mukaddemâ hâceleri idi.

Ve Mevlânâ Seydî Çelebi: Kastamonu'dandır. Beyne'l-ulemâ benâm ve müftî-i enâm olmuşdur.

Mevlânâ Kâdirî Çelebi. Ve,
Mevlânâ fieyh Mehemmed Efendi: Çivizâde demekle meşhûrdur.

Mevlânâ fieyh Mehemmed ibn Kutbeddîn: Anadolu kadı'askeri idi.

Mevlânâ Mehemmed ibn Ahmed ibn Âdil Paşa: <lm-i târihde mâhir ve Fârisî eş'ârı vâfir [49a] idi.

Mevlânâ Abdülfettâh ibn Ahmed Âdil Paşa: Lezîzü's-sohbe ve hüsnu'l-muhâvere âdem idi. Acem'de Berda' nâm şehirden zuhûr etmişdir.

fiyh Mehemmed Tûnusî: Hâfız-ı Kur'ân olup kırâ'at-ı aşere sâhibi idi. Meşhûr-ı âfâkdır.

Mevlânâ Zahîrüddîn Erdebîlî: Tebrîz'den Rûm'a gelüp Mısır'da Hâ'in Ahmed Paşa ile salb olundu.

Mevlânâ Mehemmed: Kemâl Paşazâde telâmîz-lerinden idi.

Mevlânâ Ya'kûb: Sene 929 târihinde Ma'nisa'da müderris iken vefât eyledi. Ece Halîfe demek ile meşhûr ve fâzıl kimesne idi.

eş-fieyhülislâm Alâeddîn Cemâlî: Asr-ı Selîm Hân'da dahi şeyhülislâm idi. Âmil ü âlim ve kâmil ü fâzıl bir azîz idi. Elli akçe terakkî ile tekâ'üd ihtiyâr etdi.

fiyhülislâm Kemâl Paşazâde Ahmed Efendi: Selîm Hân'da ibtidâ Mısır fethinde kadı'asker kaldı. Te'lîfât ü tasnîfâtına hadd [ü] hasr olmadığından gayrı Müfti'üs-sakaleyn olup asrında yegâne-i asr idi ve ilm-i cifr'de ferîdü'd-dehr idi. Ve

fiyhülislâm Ebussu'ûd Efendi: Bu azîzin evsâf [u] midhati bir mücelled kitâb olur. Bin mücelled kitâb te'lîfât [u] risâlâtı vardır ve bir tefsîr-i şerfi vardır

kim beyne'l-ulemâ hummûs-ı Nahçıvânî'dir gâyet mu'teber tefsîr-i neffesidir.

Mevlânâ Muhyiddîn Arabzâde: Ebussu'ûd Efendi'nin ta'zîr etdirdiği Arabzâde'dir kim Mısır'a giderken Bahr-i sefîd'de gark olmuştur.

Mevlânâ Alî ibn Sâlih: *Hümâyûnnâme* mü'ellifidir. Bursa'da medfûndur.

Fasl: Kânûnnâme-i âyîn-i kavâ'id-i tertîb-i Sultân Süleymân'ı ayân u beyân eder ve's-selâm

Evvelâ bâlâda tahrîr olunan akl-ı Arasto ve müdebbir ve Âsaf-re'y vüzerâ-yı rûşen-zamîr ü âkîbet-endîş ve mîrimîrân-ı kişver-keş ve efrâd-ı defterdârân u nişâncıyân ve ulemâ vü sulehâ ve meşâyihân-ı umûr-dîdeler ile Süleymân Hân kırk sekiz sene saltanatında rûz-merre mezkûr ser-i kârda olan vüzer[â]lar ile müşâvere edüp dîn-i mübîn gayretine dâ'imâ tarz [u] tavr-ı Âl-i Osmân'ın cem'î esnâf-ı askerîsine nizâm [u] intizâm vere deyü bu yüzden bir kânûnnâme-i hümâyûn etmişdir kim anı beyân eder.

Sûret-i Kavânîn-i Âl-i Osmân âyîn-i Nasîhü'd-devle Süleymân Hân

Gerçi Ebû'l-feth Sultân Mehmed Hân Kostantiniyye'yi feth etdi. Ammâ Süleymân Hân amâr edüp kânûn üzre Rûmeli'nde ve Anadolu'da ne kadar vezâret ve ne kadar mîrimîrânlık ve ne kadar mîrilivâlık ve her eyâlet [u] livâlarda ne kadar hâs-ı hümâyûn ve ne kadar hâs-ı vüzerâ ve hâs-ı mîrimîrân ve mîrilivâ hâsları vardır anı beyân eder ve her eyâletde ne kadar serbest ze'âmet ve her sancakda ne kadar tîmâr ve ze'âmet vardır ve kânûn-ı Süleymân üzre cebelüleri ile niçe kerre yüz bin asker olur anı beyân eder.

Fasl-ı evvel

Eyâlet-i Rûmeli, sancak 24, kılıç ze'âmet 1227 ve kılıç tîmâr 12378 ve dahi,

Taht-ı Kızılelma Eyâlet-i Budin, sancak 17, kılıç ze'âmet 278, kılıç tîmâr 2391,

Eyâlet-i Özi, sancak 6, ze'âmet 188 tîmâr 1186
Ve eyâlet-i Bosna, sancak 7, ze'âmet 150 ve tîmâr 1792

Eyâlet-i Tımışvar, sancak 6, ze'âmet 59 tîmâr 1090

Eyâlet-i Cezâyir, sancak 15, ze'âmet 73 tîmâr (1)8804

Eyâlet-i Eğre, sancak 9, ze'âmet 108 tîmâr 4000
Eyâlet-i Kannije, sancak 7, ze'âmet 77 tîmâr 3007
andan

Eyâlet-i Kefe, sancak 9, ze'âmet tîmâr yokdur.
Eyâlet-i cezîre-i Mora, sancak 5, ze'âmet (---) ve tîmâr (---)

Eyâlet-i Varat, sancak 5, ze'âmet (---) ve tîmâr (---)

Eyâlet-i Erdel kırallık olup senevî üç bin kîse verir.

Eyâlet-i Eflak kefere beğliği olup senevî üç bin kîse verirler.

Eyâlet-i Boğdan kefere beği olup üçer bin kîse verir.

Eyâlet-i Kırım, ze'âmet tîmâr yokdur. Kânûn üzre hânlıktır.

Eyâlet-i Rodos, sancak 5, ze'âmet (---) ve tîmâr (---)

Eyâlet-i Kıbrıs, sancak 7, ze'âmet (---) tîmâr (---)
Eyâlet-i cezîre-i Girid, sancak 13, ze'âmet (---) tîmâr (---)

Bâlâda tahrîr olunan yigirmi aded Rûmeli eyâletlerinde kânûn-ı Süleymân Hân üzre cem'â yekûn sancak 167, ve cem'â kılıç ze'âmet 3309, ve cem'â kılıç tîmârları 37379, yekûn kılıç ze'âmet ve tîmâr aded 40685, ve ze'âmethâ-yı mu'âf [u] müsellemler Mahmûd Paşa cem'â 30399, [49b]

{Fasl-ı sâni}

Anadolu cânibinde olan eyâletleri ve sancakları ve ze'âmet [u] tîmârları ve mu'âf [u] müsellemleri beyân eder

Eyâlet-i Anadolu, sancak 14 ve ze'âmet 294 ve tîmâr 5589

Eyâlet-i Karaman, sancak 7, ze'âmet 68 tîmâr 2211

Eyâlet-i Sivas, sancak 7, ze'âmet 108 tîmâr 2699
Eyâlet-i Mar'ayş, sancak 4, ze'âmet 29 tîmâr 215

Eyâlet-i fiâm-ı şerîf, sancak 7, ze'âmet 128 tîmâr 1868

Eyâlet-i Tarabulus-fiâm, sancak 6, ze'âmet 63 tîmâr 571

Eyâlet-i cedîd Sayda, sancak 4, ze'âmet 94 tîmâr 985

Eyâlet-i Haleb, sancak 5, ze'âmet 99 tîmâr 833
Eyâlet-i Adana, sancak 5, ze'âmet 43 tîmâr 1059

Eyâlet-i Rûhâ, sancak 4, ze'âmet 37 tîmâr 6026
Eyâlet-i Diyârbekir, sancak 12, ze'âmet 52 tîmâr 926

Eyâlet-i Erzurûm, sancak 9, ze'âmet 123 tîmâr 5159

Eyâlet-i Tarabefzûn, sancak 2, ze'âmet 56 tîmâr 398

Eyâlet-i Gürcistân, sancak, ze'âmet, tîmâr yokdur.
Eyâlet-i Kars, sancak 6, ze'âmet 100 tîmâr 1263

Eyâlet-i Çıldır, sancak 13, ze'âmet 49 tîmâr 689
Eyâlet-i Van, sancak 24, ze'âmet 46 tîmâr 2695

Eyâlet-i Musul, sancak 3, ze'âmet 66 tîmâr 1004
Eyâlet-i fiehrezûl, sancak 21, ze'âmet 85 tîmâr 806

Eyâlet-i Bağdâd, tîmâr, ze'âmet yokdur senevî iltizâmıdır.

Eyâlet-i Basra, bu dahi sâlyâne ile zabt olunur.

Eyâlet-i Lahsa, bu dahi senevî sâlyâne ile iltizâmıdır.

Eyâlet-i Yemen Murâd-ı Râbi'den berü imâmlar elinde kaldı.

Eyâlet-i Mekke cem'î'î «slâm diyârının mâlî anda gider.

Eyâlet-i Habeş, sultânlıktır, sâlyâne ile zabt olunur.

Eyâlet-i Mısır, ze'âmet, tîmâr yokdur, iltizâm ile mazbûtdur.

Eyâlet-i Dehlîz-i Circe Mısır'ın gılâline maktû' eyâletidir.

Eyâlet-i Tarabulus sâlyâne ile zabt olunur.

Eyâlet-i Tûnus, bu dahi senevî iltizâm ile zabt [olunur].

Eyâlet-i Cezâyir, bu dahi iltizâm ile zabt olunur.

Bâlâda tahrîr olunan üç yüz aded vezâret ile zabt olunagelmîş eyâletlerin cümle sancakları 151 ve cem'â kılıç ze'âmetleri 1571 ve yekûn tîmârları 41286 ve kânûn üzre cebelûleri ile cümle askeri (---) ve bâlâda sâlyâne ile zabt olan eyâletlerin vüzerâsına ve askerî tâ'ifesine hâsıl olan mâldan hâs-bahâları ve ulûfeleri verilüp mâ-bâkîsi Der-i devlete irsâliyye gidüp Mısır ve Habeş ve Bağdâd hazînesi bağlanır. Tarabulus-ı fiâm ve Sayda eyâletleri dahi böyledir. Lâkin,

Hâs ile zabt olan eyâletleri beyân eder

Evvelâ cümle Memâlik-i Mahrûsa üç bahş olup bir bahş Hâs-ı Hümâyündür. Bir bahş havâss-ı vüzerâ ve mîrimîrân [u] ümerâdır. Ve bir bahş ze'âmet ve tîmâr ifrâz olunmuşdur.

Fasl-ı sâlis

Her beğlerbeğinin ne mikdâr hâssı vardır anı beyân eder

Evvelâ havâss-ı mîrimîrân-ı Rûmeli on bir kerre yüz bin akçe olur kâmil.

Ve hâss-ı Anadolu on kerre yüz bin akçedir.

Hâss-ı Karaman altı yüz altmış bin yetmiş bir akçedir.

Hâss-ı fiâm on kerre yüz bin akçedir.

Hâss-ı Sivas tokuz kerre yüz bin akçedir.

Hâss-ı Erzurûm on iki kerre yüz bin on dörd bin altı yüz akçedir kâmil.

Hâss-ı Diyârbekir on iki kerre yüz bin altı yüz altmış akçedir.

Hâss-ı Van on bir kerre yüz bin otuz iki bin iki yüz akçedir.

Hâss-ı Budin sekiz kerre yüz bin ve seksen bin akçedir.

Hâss-ı Cezâyir sekiz yüz seksen beş bin akçedir.

Hâss-ı Haleb sekiz yüz on yedi bin yedi yüz altmış akçedir.

Hâss-ı Mar'ayş altı yüz yigirmi sekiz bin dörd yüz elli akçedir.

Hâss-ı Bosna altı yüz elli bin akçedir.

Hâss-ı Tımışvar sekiz yüz altı bin yedi yüz toksan akçedir.

Hâss-ı Kars sekiz yüz yigirmi bin yedi yüz yetmiş akçedir.

Hâss-ı Çıldır tokuz kerre yüz bin yigirmi beş bin akçedir.

Hâss-ı Tarabefsûn yedi yüz otuz dörd bin sekiz yüz elli akçedir.

Hâss-ı Rıkka altı yüz seksen bir bin elli altı akçedir. [50a]

Hâss-ı Musul altı yüz seksen iki bin akçedir.

Hâss-ı fiehrizûr on bir kerre yüz bin akçedir.

Hâss-ı Tarabulus-ı fiâm yedi yüz seksen altı bin akçedir.

Hâss-ı Özi tokuz bin seksen sekiz bin akçedir.

Hâss-ı Kırım sultânı on iki kerre yüz bin akçe hâssını Kefe iskelesi gümrüğünden alır.

Hâss-ı Kefe paşası altı yüz yetmiş tokuz bin akçe.

Hâss-ı Eğre sekiz yüz bin seksen akçedir.

Hâss-ı Kannije yedi yüz kırk altı bin altmış akçedir.

Hâss-ı Mora altı yüz elli altı bin akçedir.

Hâss-ı Bağdâd on iki kerre yüz bin iki yüz akçedir.

Hâss-ı Basra vezâret olalı on kerre yüz bin akçedir.

Lahâss-ı Lahsa vezâret değıldir ammâ hükûmet olmağıle sekiz yüz seksen sekiz bin akçedir.

Hâss-ı Mekke-i mükerrreme şerîfi Mısır surresinden (---) altun alır.

Hâss-ı Habeş on bir kerre yüz bin seksen akçedir.

Hâss-ı vüzerâ-yı Mısır dörd yüz seksen yedi kîse-i Mısırî küşûfiyyesi vardır.

Hâss-ı Tarabulus (---).

Hâss-ı Tûnus (---).

Hâss-ı Cezâyir (---).

Hâss-ı Kıbrıs (---).

Hâss-ı serdâr-ı Rodos (---).

Hâss-ı vezîr kapudan paşa on iki kerre yüz bin ve yedi yüz akçedir. Bundan tâ Tarabulus paşası hâssına varınca yüzer akçe birbirinden nâkısıdır. Ammâ Süleymân Hân asrındaki serdâra küffârdan intikâm almak için ruhsat verilüp cümle deryâ beğleri ve kapudan paşa dahi anın re'y [ü] tedbîriyle sefer eşerdi

ve cümle deryâ paşaları üzre takaddüm ederdi, andan yoluyla gelüp Hayreddîn Paşa gibi kapudan olurdu.

Hâss-ı feth-i cedîd paşa-yı Varat yedi yüz toksan bin akçedir.

Hâss-ı feth-i cedîd cezîre-i Girid serdârı on bir bin tokuz yüz toksan akçedir. Cümleden sonra feth oldu ammâ hatt-ı hümâyûn ile hîn-i tahrîrde böyle hâs ihân olunmamışdır.

Ve kânûn-ı Süleymân Hân böyledir kim her kankı memleket mukaddem feth olduysa anın vezîri ve paşasının hâssı ziyâde olup sonra feth olunan vilâyet hâkiminin üzerine takkaddüm ede. Ammâ ba'zı müsün vüzerâyâ ber-vech-i arpalık sancaklar ihân olunup Adana gibi eyâlet olmuşdur kim Sûhte Mahmûd Paşa'ya sadaka olundukda hâss-ı Adana on bir bin altı yüz bir akçe ile ihân olundu.

Kânûndur kim Mısır sultânı iki sorguc taşır. Ve Habeş vezîri iki otağa taşır. Bağdâd vezîri kezâlik sorguc taşır. Pâdişâh Anadolu gazâlarında bulunsa ve dîvânda ve ıydeynde Pâdişâh huzûrunda ibtidâ Mısır andan Bağdâd andan Habeş andan Budin andan Anadolu andan Mar'ayş andan kapudan paşa durur. Ammâ Rûm'da olsa ibtidâ vezîr-i a'zam andan Budin vezîri andan Mısır, Habeş ve Bağdâd ve Rûmeli ba'dehu eyâleti kadîm feth olmuşlar birbirleri üzre takaddüm ederlerdi.

Ve kânûn-ı Süleymân Hân budur kim her kankı beğlerbeği ne mikdâr hâssa mutasarrıf ise beş bin akçede bir mükemmel cebelüleri ile sefer eşmek kânûndur.

Fasl-ı Râbi'

Her eyâletde ne kadar sancak var ise anı esmâları ile beyân eder

Evvelâ Eyâlet-i Rûmeli

Yigirmi dörd sancaktır. Evvelâ mâl defterdârı ve çavuşlar kethudâsı ve defter emîni ve defter kethudâsı ve tîmâr defterdârı ve alaybeğisi ve çeribaşısı ve voynuk ağası ve ze'âmet ile yedi Yörük beğleri vardır.

Sancakları bunlardır kim zikr olunur: Sancağ-ı Sofya paşanın tahtıdır. Livâ-i Köstendil, livâ-i «skenderiyye, livâ-i Tırhala, livâ-i Ohri, livâ-i Avlonya, livâ-i Delvinye, livâ-i Yanya, livâ-i Elbasan, livâ-i Çirmen, livâ-i Selânik, livâ-i Üsküb, livâ-i Dukagin, livâ-i Vidin, livâ-i Alacahisâr, livâ-i Prizrin, livâ-i Vuçitrin, livâ-i Sağ-kol, livâ-i Sol-kol. {Ammâ} livâ-i Silisre ve Nigebolı ve Kırk Kilise ve Bender ve Akkirman ve Özi ve Kılburun sancakları Rûmeli'nden ifrâz olup Karadeniz sâhilindeki kurâ ve kasabâtlar muhâfazasıyçün Silisre eyâlet olup başka vezâret olmuşdur. [50b]

Eyâlet-i Anadolu sancakların beyân eder

Cümle on dörd sancaktır, defter kethudâsı ve defter emîni ve defter muhâsibi ve tîmâr defterdârı ve çavuşlar kethudâsı ve çavuşlar emîni ve çeribaşları ve alaybeğisi vardır ve ze'âmet ile dörd müselleme beği vardır ve on bir yaya beği vardır. fiehr-i Kütâhiyye paşa sancağıdır.

Sancakları bunlardır kim zikr olunur: Livâ-i Sarhan, livâ-i Aydın, Kastamonu, Hudâvendigâr, Bolu, Menteşe ve Ankara ve Karahisâr-ı Sâhib, Tekeeli, Kânkırı, Hamîd, Sultânönü, Karesi.

Eyâlet-i Karaman

Yedi sancaktır. Hazîne defterdârı ve defter kethudâsı ve defter emîni ve tîmâr defterdârı ve çavuşlar kethudâsı ve emîni ve alaybeğisi ve çeribaşısı vardır.

[Sancakları bunlardır]: Mahmiyye-i Konya paşa sancağıdır. Livâ-i Kayseriyye ve Niğde ve Beğşehir ve Kırşehir ve Akşehir ve Aksarây.

Eyâlet-i Sivas

Yedi sancaktır. Defter kethudâsı ve defter emîni ve defterdâr-ı tîmâr ve çavuşlar kethudâsı ve emîni ve alaybeğisi ve çeribaşları vardır. fiehr-i Sivas Rûm paşa sancağıdır.

Sancakları bunlardır: Livâ-i Divriği ve Çorum ve Keskin ve Bozok ve Amasiyye ve Tokat ve Zile, Canik ve Arabgîr ba'dehu Zile vâlîde hâssı olmuşdur.

Eyâlet-i Bosna

Sekiz sancaktır. Hazîne deterdârı ve defter kethudâsı ve defter emîni ve çavuşlar kethudâsı ve çavuşlar emîni ve alaybeğisi ve çeribaşları vardır. fiehr-i Sarây paşa tahtıdır

Ve sâ'ir livâları bunlardır: Hersek, Kilis, «zvornik ve Pojeğa ve Zaçne ve Kırka ve Rahoviçe ve Banaluka.

Eyâlet-i Kapudan Paşa

On bir sancaktır üç sancağı sâlyâne iledir. Defter kethudâsı ve defter emîni ve tîmâr defterdârı ve çavuşlar kethudâsı ve emîni ve azebistân ağaları ve kethudâları ve yüzbaşı dayıları vardır. fiehr-i Gelibolu Paşa sancağıdır.

[Sancakları bunlardır]: Livâ-i Ağrıboz ve Karlıeli ve «nebahtı ve Rodos ve Midilli ve Kocaeli ve Biga ve Sığla ve «zmit ve «zmir.

Eyâlet-i Mora cezîresi

Defter emîni ve defter kethudâsı yokdur. Rûmeli'nden ifrâz vezâret ile eyâlet olup üç yüz yük akçe

mâl-ı pâdişâhî tahsîl eder. Beş sancaktır. Mora'da Gördüs paşa sancağıdır.

[**Sancakları bunlardır**]: Livâ-i Misistre ve livâ-i Manya ve livâ-i Koron beği bir pâre kadırgaya mâlikdir ve livâ-i Ayamavra beği bir pâre kadırgaya mâlikdir [ve] livâ-i Anapolya beği iki pâre kadırga ile sefer eşerler. Ba'zı cezîrelerde re'âyâları vardır, kânûn-ı Süleymân Hân'dır. Ammâ cezîre-i Sakız sancağı ve Nakşe sancağı ve Mehdiyye sancağı bu üç sancak sâlyâne ile zabt olup kapudan paşa hükm eder.

Eyâlet-i Budin ve Eyâlet-i Eğri ve Eyâlet-i Kannije

Cümle (---) sancaktır. Budin'de hazîne defterdârı ve defter kethudâsı ve defter emîni ve tûmâr defterdârı ve çavuşlar kethudâsı ve emîni ve alaybeğisi ve çeribaşları vardır kim büyük dîvândır. Kal'a-i Budin paşa sancağıdır. {Ve livâ-i Belgrad kâ'immakâmlıktır. }

[**Sancakları bunlardır**]: Livâ-i Semendire ve Peçuy ve Ustolni-Belgrad ve Üstürgon ve fiimatorna ve Segsar ve Sirem ve Mihaç ve Ösek.

Eyâlet-i Eğre

Sonradan eyâlet olmağıle {yedi sancaktır ammâ} mâl defterdârı yoktur. Ammâ defter kethudâsı ve defter emîni ve çavuşlar kethudâsı ve alaybeğisi ve çeribaşları vardır.

[**Sancakları bunlardır**]: Livâ-i Segedin ve Sonlok ve Hatvan ve Seçan ve Germat ve Filek. Eğre paşa sancağıdır.

Eyâlet-i Kannije

Bu dahi Budin eyâletinden ifrâz eyâlet olup (---) sancaktır. Mâl defterdârı ve tûmâr defterdârı yoktur. Ammâ çavuşlar kethudâsı ve çavuşlar emîni ve alaybeğisi ve çeribaşları vardır. Kannije, paşa sancağıdır.

[**Sancakları bunlardır**]: Livâ-i Seğitvar ve Kopan ve Valpova {ve fiaklofça} ve Nadaj ve Balatin.

Eyâlet-i Uyvar

Yetmiş üçde Sultân Mehmed-i Râbi' asrında be-dest-i Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa feth edüp eyâlet olmuştur. Ammâ ma'mûr eyâletdir. Mâl defterdârı ve defter emîni ve defter kethudâsı ve çavuşlar kethudâsı ve alaybeğisi ve çeribaşısı ve yigirmi oda ile yeniçeri ağası ve cebecibaşı ve topcubaşısı ve bir vezîr hâkimi vardır. Eyâletinde cümle (---) sancaktır. Uğvar paşa tahtı sancağıdır.

Sancakları bunlardır kim zikr olunur: [51a] Livâ-i kal'a-i Litre, livâ-i Leve ve livâ-i Novigrad ve livâ-i Hollok ve livâ-i Buyak ve tâbi'-i Tuna Vişigradı.

Eyâlet-i Tımişvar

Altı sancaktır. Hazîne defterdârı ve defter kethudâsı ve tûmâr defterdârı ve mâl-ı pâdişâhî defterdârı ve çavuşlar kethudâsı ve çavuşlar emîni ve yigirmi iki tuğ sâhibi kal'a ağaları ve dizdârı ve çeribaşları ve alaybeğisi vardır. Hâlâ Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' asrında sene 1069 târîhinde be-dest-i Köpürlü Mehmed Paşa Yanova kal'ası feth olup Tımişvar paşasına sancak-ı taht oldu.

Gayrı livâları bunlardır kim zikr olunur: Livâ-i Tımişvar ve Lipova ve Çanad ve Göle ve Modova, feth-i cedîd fiebeş ve feth-i cedîd Logoş, livâ-i Façat ve livâ-i Arat ve livâ-i Beşkelek ba'dehu Sokullu Mehmed Paşa evkâfı olmuştur, ammâ azîm livâ evkâfıdır.

Eyâlet-i Varat

Sene (---) târîhinde Sultân Mehmed Hân-ı Râbi'in asrında be-dest-i serdâr-ı mu'azzam Köse Alî Paşa feth edüp eyâlet olmuştur. Mâl defterdârı ve defter emîni ve defter kethudâsı ve defterdâr-ı tûmâr ve çavuşlar kethudâsı ve emîni ve on oda yeniçeri ağası ve dizdârı ve bir hâkim vezîri ve alaybeğisi ve çeribaşları vardır. Paşa tahtı kal'a-i Varat'dır.

Ve eyâletinde sancağı bunlardır: Evvelâ livâ-i Salanta ve livâ-i Dobraçin ve livâ-i Halmaş ve livâ-i Senköy ve livâ-i Papmezö. Ve bu livâlar kâfiristân olmağıle hâkimleri yine kendüler mâbeyninde Macar birovları mâl tahsîl edüp ümerâlarına irsâliyyelerin îsâl ederler. Bir tarz-ı acîb sulh olup eyâlet olmuştur.

Eyâlet-i kâfiristân-ı Erdelistân dâr-ı Macar-ı füccâristân

Bu diyâr dahi sene (---) târîhinde Sultân Mehmed-i Râbi'in darb-ı şimşîr-i âteş-tâbiyle be-dest-i serdâr-ı mu'azzam Gâzî sa'id [u] şehîd efendimiz Seydî Ahmed Paşa feth edüp senevî bin kîse mâl ve bin kîse hedâyâ vermek üzere *merhûm u mağfûrun-leh* efendimiz Melek Ahmed Paşa re'yiyle Apopi Mihal nâm bî-nâm-ı güm-nâm bed-nâmı kiral nasb olunup Âl-i Osmân'a eyâlet-i Erdel erzel iken tâbi' olup rezâletden halâs oldular.

Bu Eyâlet-i Erdel dörd sancaktır. Bir kavmi Hayduşak'dır, bir kavmi Erdel'dir, bir kavmi Seykeldir, bir kavmi Saz Macarı'dır. Cemî'i zamânda {Saz kavmi} Âl-i Osmân'a isyân etmemişlerdir. Bu Erdel diyârına Hak bereket versin dörd kerre seferinde elimize belağan mâ-belağ mâl-ı ganâyim üsârâ girmişdir.

Eyâlet-i Eflak ve eyâlet-i Boğdan

Dahi kâfiristân olup beğleri Âl-i Osmân tarafından azl [u] nasb olup kâfirce hükûmât edüp her

sene Âl-i Osmân devletine ikişer bin kîse hizmet edüp Silisre eyâletine tâbi'lerdir.

Eyâlet-i Özi ya'nî Silisre

Ne mâl defterdârı ve dîvân çavuşları ve tîmâr defterdârı ve defter emîni misilli bir şey yoktur. Ancak Rûmeli eyâletinden ifraz eyâlet olup vezâret olmuştur.

Eyâleti on bir sancaktır: Evvelâ livâ-i Nigebolı ve Çirmen [ve] Vize ve Kırkkilise ve Bucak Tatarı ve Bender ve Akkirman ve Özi ve Kılburun ve livâ-i cedîd-i Doğan. Livâ-i Silisre paşa sancağıdır.

Eyâlet-i cezîre-i Kırım

Hânlıktır. Ammâ yedi sancak add olur. Başka sikke ve hutbe sâhibi pâdişâhdır ammâ azl [u] nasbı Âl-i Osmân elindedir. Hutbesinde ibtidâ Âl-i Osmân yâd olunup ba'dehu hân ismi yâd olunur.

Eyâletinde boybeğleri sancağı bunlardır kim zikr olunur: Hânların tahtı Bâğçesarây'dır. Taht-ı kalga sultân Akmesicid'dir. Taht-ı nûreddîn sultân (---). fîrîn beğleri Nakşevân elindedir. Mansûr beğleri Mankıt ellerindedir. Karaçı halkı Çikişke ellerindedir. Olanlar ki Hânîler neslinden Arbat ellerindedir. Sincivit kavmi Çorgana ellerindedir. Badrak Or ağzı ellerinde. Dayir kavmi Gözlev ellerindedir. Bu zikr olunan eller cümle birer sancak yerlerdir, *ve's-selâm*.

Eyâlet-i Kefe

Yine Kırım cezîresinin nisfı Âl-i Osmân hükümünde olup (---) sancaktır ammâ ba'zı sancakların voyvadalar zabt eder. Livâ-i Balıklağa, livâ-i Kerc, livâ-i cezîre-i Taman ve livâ-i tâbi'-i Çerkes fiagake ve livâ-i Balısıra, Urus harâb etmiştir. Ve livâ-i Azak. Kefe paşası Azak'da sâkin olur. Kefe defterdârı vardır, ammâ gayrı dîvân huddâmlarından merâtib sâhibleri yoktur. [51b]

Eyâlet-i Kıbrıs

Yedi sancaktır, dördü hâs ile üçü sâlyâne ile zabt olunur. Hazîne defterdârı ve tîmâr defterdârı ve defter kethudâsı ve defter emîni ve çavuşlar kethudâsı ve emîni ve alaybeğisi ve çeribaşları vardır.

Hâs ile zabt olunan sancaklar: <ç-eli, Tarsûs ve Alâiyye ve Sis. Ve,

Sâlyâne ile zabt olunan sancaklar bunlardır: Girmiyeye ve Baf ve Magosa. Ve Lefkoşe paşa sancağıdır. Ve cezîre-i Kıbrıs yedi yüz yetmiş mîl ihâta eder bir cezîre-i azîmdir. Otuz bin <slâm askeri yüz elli bin keferesi var bir vâsi' cezîredir.

Eyâlet-i cezîre-i Girid

Sene (---) târîhinde Sultân <brâhîm asrında be-dest-i Yûsuf Paşa Hanya feth olup yigirmi altı yıldan

sonra sene (---) târîhinde Sultân Mehmed-i Râbi' şemşîriyle be-dest-i Köpürlüzâde Fâzıl Ahmed Paşa cebren ve kahren üç sene itmâmında kal'a-i Kandiyeyi feth edüp yedi yüz yetmiş yedi mîl cezîre yetmiş pâre kal'asıyla kabza-i teshîre gelüp hîn-i tahrîrde (---) sancak tahrîr olundu kim,

Sancakların beyân eder: Evvelâ livâ-i Hanya ve livâ-i Retime ve livâ-i Seline ve livâ-i (---) (---) (---). Eyâlet-i azîm olmağla kırk bin kul ve bir yeniçeri ağası ve bir vezîr-i zî-tedbîr ve bir mâl defterdârı ve tîmâr defterdârı ve defter emîni ve çavuşlar kethudâsı ve emîni ve kâtibi ve rûznâmecisi ve alaybeğleri ve çeribaşları vardır ve hâlâ yedi vezîr ve kırk bin asker muhâfazasına me'mûrdur.

Eyâlet-i fiâm

Hazîne defterdârı ve gayrı cümle dîvân huddâmları mukarrerdir. Alaybeğisi ve çeribaşları vardır. Ve cümle on sancaktır, yedisi hâs ile zabt olunur, üçü sâlyâne ile zabt olunur. Sâlyâne ile olan livâlerde tîmâr ve ze'âmet yoktur. Ammâ,

Hâs ile zabt olunan sancaklar bunlardır ki zikr olunur: Kudüs-i fierîf ve Gazze ve Kerek ve Sıfat ve Nâbulus ve Aclûn ve Leccûn ve Bukâ'. fiâm paşa sancağıdır. Ve,

Sâlyâne ile zabt olunan sancaklar bunlardır: Tedmur ve Sayda ve Beyrût ve Kerek-i Nûh. Bu sancaklardan mâ'adâ fiâm eyâletinde tâ Mekke ve Medîne[ye] varınca yetmiş Urbân ümerâları ve meşâyihleri vardır.

Eyâlet-i Tarabulus-ı fiâm

Beş sancaktır. Hazîne defterdârı ve defter kethudâsı ve tîmâr defterdârı ve çavuşlar kethudâsı ve alaybeği ve çeribaşısı vardır. Tarabulus-ı fiâm paşa sancağıdır.

[Sancakları bunlardır]: Livâ-i Hamâ ve Hîms ve Selmiyye ve Cebeliyye ve Lâtikiyye ve Hasan-âbâd. Ve dağlar içre kırk aded gayr-ı müslim Dürzî beğleri vardır kim her biri birer mezâhibe hizmet eder dâll kavimlerdir.

Eyâlet-i Halebü's-fiehbâ

Ze'âmet ve tîmârları yedi sancaktır. <ki sancağı sâlyâne ile olmağın iltizâm olmuştur, anlarda tîmâr ve ze'âmet yoktur. Hazîne defterdârı ve başka Haleb muhassılı ve defter kethudâsı ve defter emîni ve çavuşlar kethudâsı ve emîni ve kâtibi ve alaybeği ve çeribaşları vardır kim,

Sancakları bunlardır: Ekrâd-i Kilis, Birecik, Ma'arra ve Azez ve Belis ve Antâkiyye ve sâlyâne ile olanlar Mazîk ve Ulu Türkmân. Haleb paşa sancağıdır.

Eyâlet-i Adana

Dîvân huddâmlarından bir kimesne yoktur. Zîrâ Haleb'den ifrâz eyâlet olmuştur. Ve (---) sancaktır.

[**Sancakları bunlardır**]: Livâ-i Sis ve Tarsûs ve Karataş ve Silifke ve yedi boy Varsak beğleri. Âsî eyâleti çokdur, zîrâ sengistân diyârdır. Ve,

Eyâlet-i Diyârbekir

On tokuz sancaktır ve beş hükûmetdir. Zikr olunan on tokuz livânın on biri Osmânlu sancaklarıdır kim sâ'ir memâlik-i mahrûsalardaki gibi zabt olunur. Sekizi Ekrâd beğleri zabt eder kim Selîm Hân-ı Evvel hîn-i fethde kendülere sancak verilüp yurdruk ve ocaklık ihsân olunup azl [u] nasb kabûl etmezler, eyle kânûndur ve fevt olduklarında vâlî-i vilâyeti arzıyla {sancakları} evlâdlarına verilüp gayrıya verilmez, meğer akrabâları olmaya. Lâkin sâ'ir sancaklar gibi ebvâb-ı mahsûlâtları deftere tahrîr olunup topraklarında tîmâr ve ze'âmet vardır. Sefer-i [52a] hümâyûn olsa erbâb-ı tîmârları sâ'irleri gibi alaybeğisi bayrağı altında edâ-yı hizmet ederler. Terk-i hizmet ederse ze'âmeti ve sancağı oğluna yâhûd akrabâlarına verilir. Ammâ hükûmet tahrîr olunan sancaklar içre kânûnnâme-i Selîm Hân'da tîmâr ve ze'âmet yoktur. Hâkimleri mülkiyyet üzere zabt edüp mefrûzu'l-kalem ve maktû'ül-kadem olup ebvâb-ı mahsûlâtları her ne ise hâkimleri mutasarrıflardır.

Osmânlu sancakları bunlardır: Livâ-i Harbut ve Ergani ve Siverek ve Nusaybin ve Hasankeyf ve Mîfârîkîn ve Akçakal'a ve Hâbûr ve Sincar.

Ve yurdruk ve ocaklık tarîkiyle tasarruf olunan bu sancaklardır kim tahrîr olunur: Sağman ve Kulp ve Mihrani ve Tercil ve Atak ve Pertek ve Çapakçur ve Çermik. Ve mefrûzu'l-kalem ve maktû'ül-kadem olan sancak hâkimlerine Âsitâne-i Sa'âdet tarafından bir emir sâdır olsa anların elkâblarında cenâb yazılır.

Hükûmetleri bunlardır: Hükûmet-i Cezîre, Hükûmet-i Eğil ve Hükûmet-i Genc ve Hükûmet-i Palu ve Hükûmet-i Hazzo. Bu zikr olunan sancaklar eyâlet-i azîm kadar Kürdistân içre hükûmetlerdir, ve's-selâm.

Bu Diyârbekir dîvânının dahi rûznâmecisi ve mâl defterdârı ve tîmâr defterdârı ve defter emîni ve çavuşlar kethudâsı ve emîni ve kâtibi ve alaybeğisi ve çeribaşısı vardır.

Eyâlet-i Kars

(---) sancaktır. Mâ-tekadem hîn-i fethde Erzurûm'a tâbi' idi ba'dehu Pasin sancakları ilhâk olup eyâlet olmuştur. Erbâb-ı dîvân huddâmlarından mâl defterdârı yoktur ammâ alaybeği ve çeribaşısı vardır.

Sancakları bunlardır: Ardahan-ı Küçük ve Hococan ve Zarreşâd ve Keciran [Keçivan] ve Kağızman. Kars paşa sancağıdır.

Eyâlet-i Çıldır ya'nî Ahıçka

Erkân-ı dîvân huddâmlarından mâl defterdârı ve gayrı yoktur ammâ alaybeği ve çeribaşısı vardır.

Ve on üç sancaktır: Oltı ve Harbus [Hirtos] ve Ardanıç ve Hacrek ve Ardahan-ı Büzürg ve Posthu ve Mahçıl ve Açara Penbek. Bunlardan gayrı dörd sancağı yurdruk ve ocaklık ve mülkiyyet tarîkiyle tasarruf olunur: Pürtekre ve Livâne ve Nısf-ı Livân ve fıavşad. Ammâ Sultân Mehmed-i Râbi' asrında be-dest-i Kara Murtazâ Paşa kal'a-i Kütatis

.....(1 satırlık yer boş).....

feth olup sancaklar ilhâk olundu. Ve umûmen Tomris Hân oğulları itâ'at edüp sancak oldu.

Eyâlet-i Gürcistân

Açıkbaş ve fıavşad ve Dâdyân ve Küril ve Migrilistân beğleri cümle keferelerdir ammâ Murâd-ı Râbi'de cümle itâ'at edüp vezâret ile Sefer Paşa hâkim olup kal'a-i Ahıçka'yı taht edinmişdi. İlâ hâze'l-ân her sene hedâyâları gelmededir.

Eyâlet-i Trabzon ve Tarab-efzûn

Ve Tarabefsûn dahi derler, Batum sancakları ki Gümüşhâne ve Canha ve Rize ve Gönnye, bu dörd sancak bir yere cem' olup Trabzon eyâlet olmuştur. Lâkin defter kethudâsı ve tîmâr defterdârı ve alaybeği ve çeribaşısı vardır.

Eyâlet-i Rıkka

Yedi sancaktır. Rıkka ve Rûhâ sancakları cem' olup eyâlet olmuştur.

Sancakları bunlardır: Cemmâse ve Hâbûr ve Deyr-i Rahbe ve Benî Rabî' ve Serûc ve Harrân ve Rıkka, ikisini Urbân harâb etmişdir. Rûhâ ya'nî Urfa paşa sancağıdır. Erbâb-ı dîvândan huddâmları yoktur

Eyâlet-i Bağdâd-ı behiş-âbâd

On sekiz sancaktır. Hazîne defterdârı ve defter kethudâsı ve tîmâr defterdârı vardır ve yedi sancağında sâ'ir memâlik gibi ze'âmet [ve] tîmâr olup "Arz-ı memleket" deyü zikr olunur. Livâ-i Hille ve Zeng-âbâd ve Cevâzir ve Rûmâhiyye ve Cengüle ve Karatağ.

Bu sancaklardan mâ'adâ on bir sancağa Arz-ı Irâk derler, ze'âmet ve tîmâr yoktur, ancak sancak beğleri hâssı vardır, ba'zı kurâ ve mezârî yerleri ber-vech-i tahmîn verilmişdir kim [52b] ol sancaklar bunlardır kim zikr olunur: Livâ-i Derteng ve Semâvât ve Bayat

ve Derne ve Debâlâ ve Vâsıt ve Kerend ve Demirkapu ve Karâniyye ve Gîlân ve Âl-i Sâh.

Eyâlet-i mezbûreye tâbi‘,

Eyâlet-i **âmâdiyye**

Tîmâr ve ze‘âmet yokdur, mülkiyyet üzere mutasarrıflardır ammâ sefere gelmek kânûndur.

Eyâlet-i Basra

Mâ-tekaddem mülkiyyet üzere zabt olunurdu. Sene (---) târîhinde Sultân Mehemed Hân-ı Râbi‘ asrında be-dest-i (---) Paşa feth olup eyâlet olmuştur. Hâlâ mâl defterdârı ve çavuşlar kethudâsı vardır. Tîmâr ve ze‘âmet olmaduğundan alaybeği ve çeribaşı olmayup cümle arâzîsi vâlisine iltizâmıdır.

Eyâlet-i Lahsa

Mülkiyyet üzere mutasarrıflardır. Tîmâr [ve] ze‘âmet yokdur, lâkin her ayda bir Bağdâd vâlisine hedâyâları gelmek üzere mutasarrıflardır. Mâ-tekaddem Osmânlı tarafından mîrimîrân giderdi, hâlâ tağallüben zabt etdiler

Eyâlet-i Yemen

Dahi Murâd Hân-ı Râbi‘de tağallüben imâmlar zabt etdiler.

Eyâlet-i Habeş

Anda dahi tîmâr ve ze‘âmet yokdur ancak üç senede bir Âsitâne-i sa‘âdetden vâlisi gidüp cümleden mülk zabt eder iltizâm değıldir.

Eyâlet-i Mekke

Cidde paşası ile Mekke şerîfi iştirâk-i sevî üzere zabt edüp benderlerden hâsıl olan mahsûlâtları hissedâr olurlar, gayrı kârları yokdur. Bir alay du‘âcılardır.

Eyâlet-i Mısır'da

Dahi tîmâr ve ze‘âmet yokdur, cümle kurâ vü kasabâtları üç nev‘ üzere tahrîr olunmuştur. Bir sınıfı mîrî kurâlarıdır, bir nev‘i evkâfâtıdır, bir nev‘i küşûfiyye kurâlarıdır ve bir sınıfı iltizâm belîdeleridir. Mâl defterdârı ve rûznâmecisi ve yedi mukâta‘acısı ve paşa tarafından mukâbelecisi ve küçük rûznâmecisi ve kırk aded ümerâları ve yedi bölük ağaları vardır.

Ve eyâletinde olan sancakları bunlardır kim mîrîlivâlar mutasarrıf olurlar: Evvelâ livâ-i Sa‘îd-i alî Circe ve livâ-i **brîm** ve livâ-i Elvâhât ve livâ-i Menfelût ve fiarkıyye ve Garbiyye ve Menûfiyye ve Mansûriyye ve Kulûbiyye ve Bahîre ve emânet-i Dimyât. Bu makûle kâşifliklere cümle ümerâlar mutasarrıflardır. Ammâ cümleden azîz mansıb-ı ümerâ-i

emîr-i haclıkdır kim cümle Arab ve Urbân mâbeynin-de Mısır emîr-i haccına sultânı'l-ber derler. Kethudâsı bile sorguc taşır *ve's-selâm*.

Ammâ eyâlet-i Mağrib Tarabulusu, eyâlet-i Tûnus ve eyâlet-i Cezâyir'e seyâhat müyesser olmaduğı ecilden ma‘lûmumuz olmayup tahrîr olunmadı. Ammâ üçü dahi eyâlet-i azîm oldukları muhakkaktır.

Eyâlet-i Musul

Altı sancaktır. Erbâb-ı dîvân huddâmları yokdur. Ammâ alaybeğisi ve çeribaşısı vardır. **Sancakları bunlardır kim zikr olunur:** Livâ-yı Bâcvânlar ve Tîkrît ve Eski Musul ve Horûn [Hârûn].

Eyâlet-i Van Sedd-i İmân

On üç sancaktır. Defterdârı ve defter kethudâsı ve defter emîni ve çavuşlar kethudâsı ve çavuşlar emîni ve çavuşlar kâtibi ve alaybeğisi ve çeribaşısı ve tîmâr defterdârı vardır. Ve,

Sancakları bunlardır: Livâ-yı Adilcevâz ve Ercîş ve Muş ve Bârgirî ve Kârkâr ve Kesânî ve Ziriki ve **sba‘îrd** ve Ağakis ve Ekrâd ve Benî Kotur ve kal‘a-i Bâyezîd ve Berdû‘ [Berda‘] ve Ahlât. Eyâlet-i mezbûrede tâbi‘ Âl-i Abbâsiyyân'dan Bitlîs hânı ve Hakkâri hâkimi ve Mahmûdî hâkimi ve Penyanîşi hâkimi eyâletlerinde tîmâr ve ze‘âmet vardır ve harâcları cümle Van kuluna aklâm bağlanmışlardır. Sâ‘ir ebvâb-ı mahsûlâtların kendüler zabt edüp eyâletlerine mülkiyyet üzere mutasarrıflardır. Azl u nasb kabûl etmeyüp fevt olduklarında eyâletleri oğullarına ve akrabâlarına ihsân olunur.

Eyâlet-i Erzurûm

On iki sancaktır. Hazîne defterdârı ve tîmâr defterdârı ve defter emîni ve defter kethudâsı ve çavuşlar kethudâsı ve emîni ve kâtibi vardır. Ve,

Sancakları bunlardır: Evvelâ livâ-i Karahisâr-i şarkî ve livâ-i Kiğı ve Pasin ve **spir** ve Hıms ve Malazgird ve Tekmân ve Kuzuçan ve Tortum ve Miçingird [ve] Mamruvan. Erzurûm paşa sancağıdır.

Eyâlet-i fiehrezûl

Yigirmi sancaktır. Cümle erbâb-ı dîvân huddâmları ve alaybeği ve [53a] çeribaşısı vardır. Ve,

Sancakları bunlardır: Sürücek ve Erbîl ve Keşân ve fiehr-i Bâzâr ve Cengûle ve Cebel-i Cimri ve Hezârmerd ve Dulhuvarân ve Merkâve ve Harîr ve Rûdîn ve Tiltarı ve Sîhuzencîr ve Acûr ve Ebrûmân ve Dâvdân ve Pâk ve Perenli ve Belkâs ve Uşti ve kal‘a-i Gâzî ve fiehrezûl paşa sancağıdır.

Ve bu fiehrezûl eyâletinde ba‘zı mîr-i aşîretler vardır. Sancakbeği hükmünde olmayup tabl [u] alem sâhibleri değıllerdir. Yüzden mütecâviz aşîret beğleridir kim erbâb-ı zü‘amâ mertebesi gibi hükûmet

edüp sancağı beğleri ile sefer eşerler. Fevt olduklarında mutasarrıf oldukları tîmârî ve mîr-i aşîretliği oğluna verilir, evlâdı yok ise akrabâlarına verilir. Eğer inkırâz bulursa hârice tîmâr ve ze'âmet gibi verilir. *Ve's-selâm.*

{Fasl}

Kânûnnâme-i Süleymân Hân üzre her sancakbeğinin kânûnların beyân eder

Evvelâ kankı sancakbeğinin hâssı ziyâde ise ol beğ mâdûnuna takaddüm ve tasaddur eder, meğer vezîr-i a'zamlıktan ma'zûl olmuş ola. Anın üzerine kimesne tasaddur etmeyüp yine meğer vezîr-i a'zam-ı sâbık tasaddur ede. <btidâ bir sancakbeği kânûn üzre iki yüz bin akçe ile beğ olur. Sonra gazâlarda uğur-ı hümâyûnda, hizmeti müşâhede olundukda terakkî verilir, istihkakına göre binde yüz akçe ziyâde terakkî verilir, ne kadar hizmet ederse ol kadar ziyâde terakkî ihsân olunup tâ mîrimîrân olur. Velâkin atebe-i ulyâda olan ağalar sancağı çıkdıkda ibtidâdan iki yüz, yüz bin akçe ile verilmez, ziyâde ile verilir. Her birinin kânûnları mütefâvitdir.

Meselâ yeniçeri ağası beş yüz bin akçe ile nişancı paşa ve mîrialem ve kapucubaşılar ve mîrâhûr-ı kebir dörd yüz bin akçe ile çıkar. Ve çâşniğırbaşı ve müteferrikabaşı ve çakırçabaşı ve küçük emir âhûr ve sipâh oğlanı ve silihdâr ağası ve sağ ulûfeci ve sol gurebâ ağaları cümle üç yüz bin akçe ile sancakbeği olurlar.

Sekbânbaşı ve defter kethudâsı ve tîmâr defterdârı ve yaya beğleri ve ze'âmetleri elli binden ziyâde olanlar sancağı çıkdıkda yüz bin akçe ile çıkarlar kânûndur. Ve bir sancak mahlûl olsa müstahik olan beğ terakkî ile ihsân olunur.

Yeniçerilikden ve bölükden tîmâra çıkanlara beyler mahlûlünden ziyâde kalan hâsları tîmâr tarîkiyle mezkûrlara verilir. Lâkin müstahik sancakbeği oldukda düşen mahlûl tîmârdan hâs verilir. Ve sancakbeğleri sefer-i hümâyûnda ne denli asker ile sancak tasarruf ederse hâssına göre her beş bin akçeda bir mükemmel cebelü verir[ler]. <ki yüz bin akçe ile sancak tasarruf eden ednâ pâyelidir (bin) kırk cebelü asker ile sefer eşer. Ve beş yüz bin akçe ile sancak tasarruf eden yüz cebelü verir. Kezâ ve kezâ her beş binde bir eğer paşa ve mîrilivâ ve erbâb-ı zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr birer cebelü verüp sefer eşerler.

Fasl-ı Hâmis

Her sancakbeğinin ve defter kethudâlarının ve tîmâr defterdârlarının ne denli hâsları olduğun beyân eder.

Der-eyâlet-i Rûmeli

Hâss-ı mîrilivâ-i Mora 507.760.
Hâss-ı <skender 459.200.

Hâss-ı Avlonya 229.000.

Hâss-ı Silisre 4.489.665.

Nigebolı 400.000.

Ohri 335.299.

Yanya 60.260.

Tırhala 450.885.

Köstendil 442.400.

Elbasan 201.963.

Çirmen 240.000.

Vize 224.465.

Delvine 57.132.

Selânik 280.832.

Üsküb 240.000.

Kırkkenîse iki yüz bin kâmil.

Dukagin 207.500.

Vidin 230.000.

Alacahisâr 200.399.

Vuçitrin 205.000.

Prizrin 28.146.

Ze'âmet-i kethudâ-yı defter-i Rûmeli 81.426.

Ze'âmet-i defterdâr-ı tîmârâ-yı Rûmeli 2.000.

Ze'âmet-i mîr-i Yörükân-ı Vize 52.000.

Ze'âmet-i mîr-i Yörükân-ı Tekirdağı 600.000.

Ze'âmet-i mîr-i Yörükân-ı Yanbolu 53.470.

Ze'âmet-i mîr-i Yörükân-ı [53b] Ofçabolı 33.494.

Ze'âmet-i mîr-i Yörükân-ı Koca 4.000.

Ze'âmet-i mîr-i Yörükân-ı Selânik 91.397.

Ze'âmet-i mîr-i Yörükân-ı Na'ldöken 3.500.

Ze'âmet-i kapudan-ı Kavala 40.414.

Ze'âmet-i mîr-i voynuk 50.052.

Der-eyâlet-i hâss-ı ümerâ-yı Bosna

Evvelâ hâss-ı livâ-i Kilis 42.500.

Hâss-ı Hersek 410.515.

<zvornik 245.793.

Pojeğa 61.623.

Zaçne 170.000.

Kırka 200.000.

Rahoviçe 70.000.

Hâss-ı kethudâ-yı defter-i Bosna 46.000.

Hâss-ı ze'âmet-i defterdâr Bosna 85.530,

Der-eyâlet-i hâss-ı ümerâ-i Cezâyir

Livâ-i Ağrıboz 440.000.

Karlıeli 30.000.

<nebahtı 300.000.

Rodos 277.004.

Midilli 40.000.

Kocaeli 236.526.

Biga 213.088.

Sığla 300.000.

Misistre hâssı 219.000.

Ze'âmet-i kethudâ-yı defter-i Cezâyir meblağ 88.390.

Ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr-ı Cezâyir meblağ
62.077

Der-eyâlet-i hâss-ı ümerâ-i Budin

Livâ-i hâss-ı Semendire 540.260.
Peçuy 400.000.
Ustolni-Belgrad 36.000.
Üstürgon 210.000.
Segedin 340.000.
Sirem 425.675.
Ösek 330.000 ve,
fiimatorna 240.000.
Kopan 230.000.
Filek 300.000.
Segsar 234.000.
Novigrad 233.940.
Sonlok 400.000.
Mihaç 292.000.
Seğitvar 6.230.
Seçan 240.260.
Hâss-ı defterdâr-ı Budin 105.520.
Ze'âmet-i kethudâ-yı defter-i Budin 103.240.
Ze'âmet-i kethudâ-yı defterdâr-i tîmâr-ı Budin
8.940.

Der-eyâlet-i Tımışvar

Hâss-ı ümerâ-yı livâ-yı Lipova 210.000.
Çanad 20.792.
Göle 298.945.
Modova 260.080.
Yanova 192.420.
fiebeş 61.945.
Hâss-ı defterdâr-ı Tımışvar 110.000.
Ze'âmet-i kethudâ-yı defter-i Tımışvar 64.880.
Ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr-hâ-yı Tımışvar 60.000.

Der-eyâlet-i Anadolu

Hâss-ı mîrilivâ-i Sarhan 240.000.
Aydın 613.460.
Karahisâr-ı Afyon 240.299.
Engürü 264.300.
Bursa 618.079.
Bolu 300.122.
Kastamonu 500.000.
Menteşâ 400.800.
Teke 328.000.
Hamîd 204.000.
Kânkırı 258.081.
Karesi 300.000.
Sultânönü 250.000.
Ve ze'âmet-i kethudâ-yı Anadolu 100.912.
Ve ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr-ı Anadolu 90.596.
Ve Kütâhiyye eyâletinde ne kadar livâlar var ise
cümlesinde birer müselle mân beğ ze'âmetleri olmak
kânündür. Ammâ piyâdegân-ı Kütâhiyye ve Alâiyye

ze'âmetleri cümle müselle mân piyâdegândan çokdur,
yine kânûnları üzre sefer eşerler.

Der-eyâlet-i mîrilivâ-i hâss-ı Karaman

Evvelâ hâss-ı Kayseriyye 250.000.
Niğde 350.000.
Ve Beğşehir 390.000.
Aksarây 350.000.
Akşehir 310.000.
Kırşehir 267.540.
Hâss-ı defterdâr-ı Karaman 65.000.
Hâss-ı kethudâ-yı defter-i Karaman 35.000.
Hâss-ı defterdâr-ı tîmâr 65.000.

Eyâlet-i Kıbrıs

Hâss-ı mîrilivâ-i <ç-eli 270.000.
Alâiyye 250.000.
Tarsûs 245.260.
Sis 60.299.
Hazîne-i defterdâr-ı Kıbrıs 120.000.
Ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr 70.000.
Ze'âmet-i kethudâ-yı Kıbrıs 82.000.

Der-eyâlet-i Tarabulus-ı fiâm

Hâss-ı livâ-i Hıms 220.290.
Cebeliyye 234.180.
Selmiyye 29.000.
Hâss-ı Hamâ 294.030.
Hâss-ı defterdâr-ı Tarabulus-ı fiâm 13.000.
Ze'âmet-i kethudâ-yı defter-i Tarabulus altmış
dör[d] bin sekiz yüz akçedir.
Ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr Tarabulus altmış bir
bin akçedir.

Der-eyâlet-i fiâm-ı fierîf

Hâss-ı mîrilivâ-i Kudüs-i fierîf 252.485.
Hâss-ı Gazze 82.258.
Hâss-ı Sıfêd 273.800.
Nâbulus 296.450.
Aclûn 29.000.
Hâss-ı Leccûn 200.000.
Hâss-ı mîrilivâ-i defter-i fiâm 140.235.
Ze'âmet-i kethudâ-yı defter-i fiâm 130.000.
Ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr-hâ-yı fiâm 740.000.

Der-eyâlet-i hâss-ı ümerâ-ı Haleb

Hâss-ı Kilis 522.867.
Hâss-ı Adana 1.095.000.
Hâss-ı Birecik 295.220.
Hâss-ı Ma'arra 230.000.
Hâss-ı Azez 220.000. [54a]
Belîs 220.000.
Hâss-ı defterdâr-ı hazîne-i Haleb 127.826.
Ze'âmet-i kethudâ-yı Haleb 26.930.
Ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr-ı Haleb 81.146.

Der-eyâlet-i Zülkadriyye ya'nî Mar'ayş

Hâss-ı Malatıyye 500.000.
Hâss-ı Ayntâb 145.130.
Hâss-ı Kars-ı Mar'ayş 205.300.
Samsad 200.000.
Hâss-ı kethudâ-yı defter-i Mar'ayş 850.073.
Hâss-ı ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr-ı Mar'ayş
20.200.

Der-eyâlet-i Rûm Sivas

Hâss-ı mîrilivâ-i Amasiyye 300.000.
Çorum 300.000.
Bozok 200.275.
Hâss-ı Divriği 250.360.
Canik 207.124.
Arabgîr 310.000.
Ze'âmet-i kethudâ-yı defter-i Rûm 80.200.
Ve ze'âmet-i defterdâr {tîmâr}hâ-yı Rûm 62.550.

Der-eyâlet-i hâss-ı emîrân-ı Erzurûm

Karahisâr-ı fiarkî 12.000.
Hâss-ı Kiği 30.000.
Pasin 29.400.
Hâss-ı <spir 300.000.
Hınıs 580.440.
Malazgird 500.000.
Tekmân 164.929.
Kuzuçan 200.702.
Tortum 297.000.
Micingird 240.000.
Mamruvan 203.000.
Hâss-ı defterdâr-ı hazîne-i Erzurûm 142.900.
Ze'âmet-i kethudâ-yı defter-i Erzurûm 150.000.
Ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr-ı Erzurûm 20.200.

Der-eyâlet-i hâss-ı ümerâ-yı Kars

Hâss-ı Ardahan-ı Küçük 2.903.
Hococan 153.500.
Hâss-ı Zarreşad 240.000.
Kağızman 200.0000.
Hâss-ı Keciran 200.000.

Der-eyâlet-i Çıldır ya'nî Ahıçka

Hâss-ı mîrilivâ-i Oltı 200.017.
Pertek 146.219
Hâss-ı Ardanuç 280.000.
Ardahan-ı Büzürg 300.000.
fiavşad ber-vech-i ocaklık 656.000.
Hâss-ı Livâne ocaklık iki sancaktır 365.000.
Hâss-ı Harbus [Hirtos] 200.500.
Sahrek [Hacrek] 365.000.
Postuh 206.000.
Mahçıl 203.229.
Penbek 400.000.

Der-eyâlet-i Tarabefsûn

Ze'âmet-i kethudâ-yı defter-i Batum üç yüz bin
akçedir.
Ve ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr-hâ-yı Batum kırk
bin iki yüz toksan akçedir.

Der-eyâlet-i Diyârbekir

Hâss-ı livâ-i Harbut 219.999.
hâss-ı Ergani 200.515.
Siverek 303.043.
Hâss-ı Atak 447.200.
Nusaybin 200.000.
Tercil 445.200.
Çermik 22.140.
Hasankeyf 203.955.
Eğil ber-vech-i ocaklık 89.675.
Çapakçur 370.000.
Çemişgezek 334.223.
Samsad 269.057.
Hâss-ı Sa'ird 223.772.
Akçakal'a 200.000.
Sincar 191.517.
Mîfârikîn 200.000.
Livâ-yı Pesyan u Pozyan 100.000.
Hâss-ı Kulp ocaklık 66.668.
Hançuk 428.900.
Ve hâss-ı Pertek 380.000.
Hâss-ı Genc 278.340.
Hâss-ı defterdâr-ı hazîne-i Âmid 140.395.
Ze'âmet-i kethudâ-yı defter-i Diyârbekir 100.924.
Ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr-hâ-yı Âmid 80.000.

Eyâlet-i Rıkka

Hâss-ı mîrilivâ-i Cemmâse 255.122.
Deyr-i Rahbe. 280.000.
Kapür [Hâbûr] 100.000.
Benî Rabî'a 400.000.
Hâss-ı Serûc 200.000.
hâss-ı Ane 282.215.

Der-eyâlet-i Bağdâd

Hâss-ı livâ-i Zeng-âbâd 270.000.
Hille ber-vech-i eyâlet olmuştur 9.510.000.
Cevâzir 220.000.
Rûm nâhiye 445.000.
Çengüle 200.000.
Karatağ hükûmetdir 804.287.
Derteng 420.000.
Semâvât 255.000.
Derne 406.931.
Debâlâ 260.000.
Vâsıt 220.000.
Kerend 239.260.

Tapur 200.000.
Karâniyye 200.000.
Gîlân 200.000.
Âl-i Sâ' 200.000.
Ze'âmet-i kethudâ-yı defter-i Bağdâd 100.000.
Ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr-ı Bağdâd 80.000.

Der-eyâlet-i Van

Hâss-ı mîrîlivâ-i Adilcevâz 1.450.346.
Erciş 300.000.
Muş 410.000.
Bârgirî 200.000.
Kârkâr 200.000.
Keşân 250.000.
<spa'îrd 200.000.
Ağakis 250.000.
Ekrâd 290.000.
Vâdî-i Benî Kotur 270.000.
Kal'a-i Bâyezîd 10.044.
Berdû' [Berdâ'] 200.000
Ve Ovacık 385.000.
Ze'âmet-i kethudâ-yı defter-i Van 60.999.
Ze'âmet-i defterdâr-ı tîmâr-hâ-yı Van 53.870.

Der-eyâlet-i Musul

Hâss-ı mîrîlivâ-i Bâcvânlar [Bâcvânlu] 215.000.
Tikrît 217.284. [54b]
Hâss-ı livâ-i Hârûn 200.000.
Yana 300.000.
Bu mahalde cümle mîrîlivâların hâsları ale't-tafsîl tamâm oldu.

Fasl-ı Sâdis

**Kânûn-ı Süleymân üzre her beğlerbeğilik
kaç kılıçdır ve cümle askeri ne mikdâr olur
ve her sancakda ve eyâletde ne denlü tîmâr
ve ze'âmet vardır anları beyân eder**

Evvelâ eyâlet-i Rûmeli cümle sancaklarında olan ze'âmet [ve] tîmârları tokuz bin iki yüz yetmiş dörd kılıçdır. Tokuz yüz on dördü ze'âmetdir mâ'adâsı tezkirelü ve tezkiresiz tîmârdır. Erbâb-ı zü'amâyâ beş binde bir cebelü ve erbâb-ı tîmâra üç bin akçede bir cebelü vermek kânûndur. Ve on bin akçesi olanlar on binden ze'âmete varınca mutasarrıf olanlar üç cebelü verir.

Bu minvâl-i meşrûh üzre eyâlet-i Rûmeli'nde olan erbâb-ı zü'amâ ve erbâb-ı tîmârın kânûn üzre cebelüleri ile yigirmi bin iki yüz nefer asker olur. Mirimîrân ve sancak beğleri ve defter kethudâsı ve tîmâr defterdârı cümle beş bin akçede bir cebelü verirler bunların cebelüleri dahi iki bin beş yüz nefer olur.

Bu takdîrce Rûmeli askeri kânûn üzre cebelüleri ile otuz üç bin güzîde müsella asker olur, sâ'ir huddâmları ile kırk bin asker olur. *Ve's-selâm.*

Fasl-ı Sâbi'

**Rûmeli ve Anadolu eyâletinde her sancağın
tîmâr ve ze'âmetleri ne mikdâr olduğun
zîkr ü beyân eder**

Evvelâ livâ-i paşa-yı Sofya ze'âmet ve tîmâr 17.821

Der-livâ-i Köstendil ze'âmet 48, tîmâr 1.017
Tırhala ze'âmet 36, tîmâr 529 ve
Yanya ze'âmet 62, tîmâr 345
Üsküb ze'âmet 57, tîmâr 345
Ohri ze'âmet 60, tîmâr 342
Avlonya ze'âmet 28, tîmâr 489
Mora ze'âmet 100, tîmâr 600 ve
<skenderiyye ze'âmet 75, tîmâr 422
Nigebolı ze'âmet 60, tîmâr 344
Çirmen ze'âmet 20, tîmâr 130
Elbasan ze'âmet 18, tîmâr 138
Vize ze'âmet 30, tîmâr 79
Delvine ze'âmet 24, tîmâr 155
Selânik ze'âmet 36, tîmâr 262
Kırkkilise ze'âmet 10, tîmâr 18
Dukagin ze'âmet 10, tîmâr 52
Vidin ze'âmet 12, tîmâr 65
Alacahisâr ze'âmet 27, tîmâr 509
Vuçitrin ze'âmet 10, tîmâr 317
Prizrin ze'âmet 17, tîmâr 225
Ofçabolı ze'âmet-i Yörükân-ı ocak 188.
Ve Tekirdağı ocağı ze'âmet 324.
Selânik ocağı 168
Kocacık ocağı 400
Na'ldöken ocağı 314
Müselleman-ı Rûmeli 400.
Müselleman-ı Kızılca ocak 300.
Müselleman-ı Çirmen 301.
Ve Çingâne ocağı 198.
Müselleman-ı Vize ocağı 178.
Cem'â ocakhâ 1019.

Defter-i pâdişâhîde Yörük ve müselleman kayd olanların otuz neferi bir ocaktır, beş neferi nevbet ile eşkinci, yigirmi beş neferi yamak olup sefer-i hümâyûn vâkı' oldukda nevbetleri eşkinci yamaklarından avâriz dîvânına mukâbelesinde elli beşer akçe harçlık alup sefer eşerler. Kaçan sefer olmadığı zamân yamaklardan bir nesne almazlar, be-nevbet sefer eşer, eşkinciler sefer eşdikleri sene âdet-ı ağnâm vermezler.

Bu tâ'ife şöyledir kim seferde sipâhî dahi olursa Yörüklükden halâs olmaz ve müsellemlere vilâyetlerinden birer çiftlik mikdârı yerler verilmiştir. Çiftliklerinden hâsil olan kendü terekelerinin öşürleri alınmayup kendülere tîmâr mahsûlü kayd olunmuştur. Nebbetleri geldikde ol tîmârın mahsûlün alup sefere giderler. Ve sefer-i hümâyûnda bu askerin hizmetleri top çeküp ve yollar tathîr edüp ve askere zahîre getirmekdir. Bu makûle hizmetlerde bunlar çalışup

sâ'ir erbâb-ı zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve cebeliyân ancak ceng [ü] cidâle ve harb [ü] kîtâle çalışırlar.

Fasl-ı sâmin

Eyâlet-i A[na]tolu içre yedi bin üç yüz on üç kılıçdır. Yüz toksan beşi ze'âmetdir mâ'adâsı tezkirelü ve tezkiresiz tîmârdır. Tokuz bin yedi yüz nefer cebelüleri ile cümle on yedi bin mikdâr askerdir. Bu zıkr [55a] olunan tâ'ife her sancağın alaybeğisi bayrağının altında sefer eşerler. Ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârların kânûn üzere senevî hâsılları üç yüz yetmiş üç kerre yüz bin ve on bin yedi yüz otuz akçe eder. Ve her sancağın ze'âmet [ve] tîmârı ne vechile olduğun beyân eder:

Livâ-i Kütâhiyye ze'âmet 29, tîmâr 939
Sarhan ze'âmet 41, tîmâr 674
Aydın ze'âmet 19, tîmâr 572
Karahisâr ze'âmet 15, tîmâr 616
Engürü ze'âmet 10, tîmâr 257
Bursa ze'âmet 30, tîmâr 1005
Bolu ze'âmet 14, tîmâr 551
Kastamonu ze'âmet 24, tîmâr 587
Menteşe ze'âmet 52, tîmâr 381
Teke ze'âmet 7, tîmâr 392
Hamîd ze'âmet 9, tîmâr 585
Karesi ze'âmet 7, tîmâr 381
Sultânönü ze'âmet 7, tîmâr 182
Kânkırı ze'âmet 7, tîmâr 182

Livâ-i Anadolu'da piyâde ve müselle mân tâ'ifesi vardır, nevbetleri ile cümle sefer eşerler yekûn altı bin tokuz yüz nefer asker olur. Yamakları ile yigirmi altı bin beş yüz nefer olur.

Bu zıkr olunan piyâde ve müselle mân tâ'ifesinin beğleri Yörüklerin nevbetleriyle sefere ihrâc edüp top çekmek ve şâhrâh ma'leml[er]ini tathîr edüp asker-i <slâma zahîre götürmekdir.

Ve Rûmeli'nde olduğu gibi bunların dahi müselle ocağının çiftlikleri olup hâsıl olan kendü öşürleri resmi alınmayup kendülere tîmâr mahsûlü kayd olunup anın tahtında sefer eşerler idi. fiimdiki hâlde piyâde ve müselle mân tâ'ifesi ref' olup cümlesi re'âyâ kayd olunup ve çiftlikleri tîmâr ve ze'âmet kayd olunup zü'amâ ve erbâb tîmârları kapudan paşa ile deryâ seferine me'mûrlardır.

Bunlardan mâ'adâ bin iki yüz seksen nefer cânbâzân ve azebistân tâ'ifesi dahi vardır. On neferde bir neferi sefer nevbeti hizmetin edâ edüp yüz yigirmi sekiz nefer sefer eşerler idi. Anlar dahi resm-i kadîmden mensûh olup ze'âmet ve tîmâr kayd olunmuşdur ve's-selâm.

Her sancakda ne denlü çiftlik mensûh olup ze'âmet ve tîmâr verildiği tafsîl [u] beyân olunur

Der-livâ-i Bursa

Ze'âmet 42, tîmâr 44.

Netîce-i merâm eyâlet-i Anadolu'nun cümle (---) sancağında tîmâr ve ze'âmet-i mensûhâtlar vardır, mükerrer tahrîr olunmasında fâ'ide yokdur, zîrâ bâlâda tahrîr olunan gibidir.

Der-eyâlet-i Kapudan Paşa ya'nî Cezâyir

Bin altı yüz on sekiz kılıçdır ammâ Sultân Murâd-ı Râbi' asrında bostâncıbaşılıktan çıkmış Kapudan Ca'fer Paşa bin kırk üç târihinde kapudan deryâ kaleminde cümle tokuz bin tokuz yüz kılıç olup deryâda küffâr gezmez oldu.

Yedi yüz altısı ze'âmet idi, mâ'adâsı tîmâr idi, kânûn üzere cebelüleri ile on iki bin altmış yedi asker olurdu. Tershâne-i azebistân ve gönüllüyân ve kapudan paşa ve altmış pâre kadirge sâhibi deryâ beğleri askerleri dahi on bin asker deryâ seferine me'mûrlar idi. Ammâ erbâb-ı zü'amâ ve erbâb-ı tîmârların senevî hâsılları yüz seksen kerre yüz bin akçe olur ve's-selâm.

Cezâyir livâlarında sancağ-ı Ağrıboz'da ze'âmet 13, tîmâr 188

<nebahtı ze'âmet 13, tîmâr 287
Midilli ze'âmet 4, tîmâr 83
Kocaeli ze'âmet 25, tîmâr 187
Sığla ze'âmet 32, tîmâr 235
Karlıeli ze'âmet 11, tîmâr 119
Gelibolu ze'âmet 14, tîmâr 132
Rodos ze'âmet 5, tîmâr 785
Biga ze'âmet 6, tîmâr 146
Misistre ze'âmet 15, tîmâr 91

Der-eyâlet-i Karaman

Bin altı yüz yigirmi kılıçdır yüz onu ze'âmetdir mâ'adâsı tezkireli tîmârdır. Ümerâ vü zü'amâ ve erbâb-ı tîmârı kânûn üzere cebelüleri ile dörd bin altı yüz asker olur. Bu asâkirin senevî hâsılları yüz beş kerre yüz bin dahi yüz yetmiş beş akçe eder. Ve ze'âmet [ve] tîmârları [55b] ne vechile olduğun beyân eder.

Evvelâ Livâ-i Konya ze'âmet 13, tîmâr 512
Kayseriyye ze'âmet 12, tîmâr 200
Niğde ze'âmet 14, tîmâr 255
Beğşehir ze'âmet 12, tîmâr 244
Akşehir ze'âmet 9, tîmâr 22
Kırşehir ze'âmet 4, tîmâr 130
Aksarây ze'âmet 13, tîmâr 228

Der-eyâlet-i Rûm ya'nî Sivas

Üç bin yüz otuz üç kılıçdır, yüz tokuzu ze'âmetdir, mâ'adâsı tezkirelü tîmârlardır. Ümerâ vü zü'amâ ve erbâb-ı tîmârları kânûn üzre cebelüleri ile tokuz bin asker olur. Bu cümle'nin hâsılları senevî yüz otuz bir kerre yüz bin ve seksen yedi bin üç yüz yigirmi yedi akçe olur. Livâ-i Sivas ve livâ-i Amasiyye ve livâ-i Çorum ve livâ-i Bozok ve livâ-i Divriği ve livâ-i Canik ve livâ-i Arabgîr, bu mezkûr livâların tîmâr ve ze'âmetleri cümle berâber tahrîr olunmuşdur, ziyâde ve noksân yokdur.

Livâ-i Sivas ze'âmet 48 tîmâr 928.

Cümle livâların tîmâr ze'âmetleri bu minvâl üzredir.

Der-eyâlet-i Mar'ayş

«ki bin iki yüz altmış tokuz kılıçdır ve yigirmi tokuz ze'âmetdir mâ'adâ tezkirelü ve tezkiresiz tîmârlardır. Ümerâ vü zü'amâ ve erbâb-ı tîmârının kânûn üzre cebelüleri ile cümle beş bin beş yüz mikdârı asker olur. Bu cüyûşun senevî hâsılları toksan dörd kerre yüz bin ve yigirmi üç bin on yedi akçe olur.

Livâ-i Mar'ayş ze'âmet 3, tîmâr 1120

Kars ze'âmet 2 ve tîmâr 656

Ayntâb ze'âmet 2, tîmâr 656

Malatıyye ze'âmet 8 tîmâr 276, ma'mûr livâdır.

Der-eyâlet-i Haleb

Tokuz yüz otuz üç kılıçdır, yüz dördü ze'âmetdir yedi yüz toksan tokuzu tezkirelü tîmârdır. Bu asker kânûn üzre cebelüleri ile iki bin beş yüz askerdir.

Livâ-i Haleb'de ze'âmet 18, tîmâr 1295

Adana ze'âmet 11, tîmâr 190

Kilis ze'âmet 17, tîmâr 295

Ma'arra ze'âmet 9, tîmâr 890

Azez ze'âmet 2, tîmâr 190

Belîs ze'âmet 6, tîmâr 57

Der-eyâlet-i fiâm

Tokuz yüz toksan altı kılıçdır yigirmi sekizi ze'âmetdir, sekiz yüz altmış sekizi tîmârdır, kânûn üzre cebelüleri ile bin altı yüz askerdir

Livâ-i Kudüs-i fierîf ze'âmet 9, tîmâr 16

Aclûn ze'âmet 4, tîmâr 61

Leccûn ze'âmet 9, tîmâr 26

Sıfêd ze'âmet 5, tîmâr 123

Gazze ze'âmet 7, tîmâr 107

Nâbulus ze'âmet 7, tîmâr 124

Der-eyâlet-i Kıbrıs

Bin altı yüz altmış yedi kılıçdır, kırk ze'âmetdir, bin altı yüz yigirmi yedisi tezkirelü tîmârlardır. Kânûn-ı kadîm üzre ümerâ ve zü'amâ ve erbâb-ı tîmârının cebelüleri ile dörd bin beş yüz asker olur.

Livâ-i Kıbrıs ze'âmet 9, tîmâr 38

Alâiyye ze'âmet 9, tîmâr 152

Tarsûs ze'âmet 13 ve tîmâr 418

Sis ze'âmet 2, tîmâr 56

«ç-eli ze'âmet 16, tîmâr 620

Der-eyâlet-i Tarabulus-ı fiâm

Kılıç altı yüz on dördür, cebelüleri ile bin dörd yüz asker olur.

Livâ-i Tarabulus ze'âmet 12, tîmâr 87

Hıms ze'âmet 9, tîmâr 169

Cebeliyye ze'âmet 9, tîmâr 91

Selmiyye ze'âmet 9, tîmâr 52

Hamâ ze'âmet 22, tîmâr 171

Der-eyâlet-i Rıkka

Kılıç altı yüz ellidir, cebelüleri ile bin dörd yüz asker olur.

Livâ-i Rıkka ze'âmet 3, tîmâr 132

Rûhâ ze'âmet 9, tîmâr 291

Birecik ze'âmet 15, tîmâr 109

Ane ze'âmet 6, tîmâr 129

Der-eyâlet-i Tarabefzûn

Kılıç dörd yüz elli dördür, cebelüsü ile bin sekiz yüz elli asker olur.

Livâ-i Trabızon ze'âmet 43, tîmâr 326

Batum ze'âmet 5, tîmâr 72 tamâm.

Der-eyâlet-i Diyârbekir

Kılıç yedi yüz otuzdur, cebelüleri ile bin sekiz yüz asker olur. Ammâ Murâd Hân-ı Râbi'de tokuz bin kılıç idi.

Livâ-i Âmid ze'âmet 9, tîmâr 169

Harput ze'âmet 7, tîmâr 163

Ergana ze'âmet 9, tîmâr 123

Siverek ze'âmet 4, tîmâr 163

Nusaybin ze'âmet 4, tîmâr cümle 15 [56a]

Perçik [Tercil] ze'âmet 4, tîmâr 163

Çermik, ze'âmet 6, tîmâr 13,

Hasankeyf, ze'âmet 2, tîmâr 45 andan

Çapakçur, ze'âmet 5, tîmâr 30

Çemişgezek, ze'âmet 2, tîmâr 7

Kulp, ze'âmet 2, tîmâr 24

Sincar, ze'âmet 6, tîmâr 21

Der-eyâlet-i Erzurûm

Kılıç beş bin iki yüz yetmiş tokuz kılıçdır. Cebelüleri ile sekiz bin asker olur.

Livâ-i Erzurûm, ze'âmet 56, tîmâr 2215

Tortum, ze'âmet 5, tîmâr 49

Mamruvan, ze'âmet 4, tîmâr 92

Kiği, ze'âmet 8, tîmâr 229

Hınıs, ze'âmet 2, tîmâr 425
Malazgird, ze'âmet 9, tîmâr 282
Tekmân, ze'âmet 1, tîmâr 253
Karahisâr-ı fiarkî, ze'âmet 4, tîmâr 940

Eyâlet-i Çıldır

Kılıç altı yüz elli altıdır. Cebelüleri ile cümle sekiz yüz asker eder.

Livâ-i Oltı, ze'âmet 3, tîmâr 123
Ardahan, ze'âmet 8, tîmâr 45
Azerbuc [Ardanuç], ze'âmet 4, tîmâr 49
Hacrek, ze'âmet 2, tîmâr 12
Hirtos, ze'âmet 13, tîmâr 35
Post[h]u, ze'âmet 10, tîmâr 18
Petek [Penbek], ze'âmet 8, tîmâr 54
Pasin, ze'âmet 9, tîmâr 14
Lûri, ze'âmet 9, tîmâr 10
Ostha, ze'âmet 8, tîmâr 17
Caklık, ze'âmet (---), tîmâr 32
Çatla, ze'âmet 13, tîmâr 14
<spir, ze'âmet 1, tîmâr 4
Penk, ze'âmet 4, tîmâr 98

Der-eyâlet-i Van

Kılıç asker ma'a cebelü bin üç yüz askerdir. Ammâ kerrâtile şâha sağ kol ve sol kol askeriyle karşı komuşlardır.

Livâ-i Van, ze'âmet 48, tîmâr 45
fûreger, ze'âmet 47, tîmâr 33
Çobanlu, ze'âmet 2, tîmâr 26
Dalegird, ze'âmet 7, tîmâr 61
Kal'a-i Bâyezîd, ze'âmet 4, tîmâr 125 ve
Erceyş, ze'âmet 14, tîmâr 86
Adilcevâz, ze'âmet 19, tîmâr 101
Kürladik, ze'âmet 7, tîmâr 67 ve's-selâm.

Bu mahalde Sultân Süleymân *aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân*'ın Rûmeli ve Anadolu zü'amâ ve erbâb-ı tîmârının mahsûlâtları ve ze'âmet [ve] tîmârları tahrîri hayr ile itmâm buldu. Ammâ zamân-ı sa'âdetlerinde Rûmeli ıtlâk olunan eyâlet-i azîmelerde cümle erbâb-ı zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ma'a cebelüleri ile yetmiş dörd bin altı yüz asker idi.

Anadolu ıtlâk olunan cümle (---) eyâletde erbâb-ı zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ma'a cebelüleri ile toksan bir bin altı yüz askerdir. Bi-emrillâh devlet-i Âl-i Osmân'a ol mertebe nizâm [ü] intizâm vermiş idi kim Rûmeli'ne sefer etse Anadolu'dan değme hâl ile asker almak iktizâ etmezdi. Anadolu cânibine sefer etse Rûmeli'nden asker almazdı. Ancak kapukuluyla Irâk'a ve Alman'a gidüp mansûr [u] muzaffer gelirdi.

Zamân-ı hayâtında âmâde olan yerden bine, binden yüz bine varınca Âl-i Osmân'ın kabza-i tasarrufunda olan eli berâtlı mevâcib alır askerî tâ'ifesi ale'l-umûm hisâb etmişler, beş kerre yüz bin vazîfe-hâr eşkinici cüyûş-ı muvahhidîn tahrîr olunmuştur. Kırk bin meydânın ve altın ve üstün bilür yeniçeri ve

dörd bölükde yigirmi bin müsellaah sipâh huddâmları ile kırk bin add olunmuştur.

Ammâ hamd-i Hudâ Sultân Mehemmed Hân-ı Râbi' asrında eyâlet-i Yanova feth olup ze'âmet (---) ve tîmâr (---) ilhâk olup üç bin asker ziyâde oldu.

Eyâlet-i Varat feth olup (---) sancak yerinde ze'âmet (---) ve tîmâr (---) olup sekiz bin asker ziyâde oldu.

Eyâlet-i Uyvar feth olup ze'âmet (---) ve tîmâr (---) olup sekiz bin asker ziyâde oldu.

Eyâlet-i azîm cezîre-i Girid feth olup (---) sancaklık yerde cümle ze'âmet (---) olup ve tîmâr (---) olup yigirmi bin asker ve yüz bin re'âyâ ziyâde oldu. Cenâb-ı Bârî dahi ziyâde ede.

Hattâ efendimiz Melek Ahmed Paşa bin altmış târîhinde Mehemmed Hân-ı Râbi' asrında vezîr-i a'zam olup fermân-ı şehriyârî sâdır olup ekâlîm-i seb'ada [56b] dâne-i hardal ve bir akçe ulûfe yiyen pâdişâh kulları tahrîr olunup cümle beş kerre yüz bin ve altmış altı bin kul hisâb olundu ve birden bine, binden yüz bine varınca cümle vazîfe-hârânların senevî mevâcibleri kırk üç bin yedi yüz kîse-i Rûmî etdi. Ve Mısır kulunun başka hîzâne ve alîkı ve terakkîleri ile senevî ulûfeleri tokuz bin kırk kîse olduğu Melek Ahmed Paşa'nın tahrîriyle telhîs olundu. <kırâzû'd-devrân mü'ebbed ola. *Âmîn, Yâ Mu'în*. Ammâ Süleymân Hân asrında bu mertebe masrûf ve bu kadar deryâ-misâl asker yok idi. Ammâ cümle hâzîrbâş asker-i müvahhidîn [ü] mücâhidîn idi. Hâlâ cemî'i dünyâ {halkı} rûh-ı Süleymân Hânı hayr ile yâd ederler.

Fasl-ı âşir

Kavânîn-i tertîb-i dîvân-ı Süleymân Hân

<hvân-ı zevi'l-ukûle ma'lûm ola kim Süleymân Hân'dan mukaddem tertîb [u] tezyîn-i dîvân yok idi. Ammâ Süleymân Hân dörd gün dîvân-ı azîm edüp Yedikubbe vezîrleri ve iki kadî'asker ve yeniçeri ağası ve altı bölük ağaları ve çavuşbaşı ve kapucular kethudâsı gümüş asâ ile dîvânda hizmet etmeği kânûn etdi.

Andan vezîr-i a'zam cümleden sonra gelüp Kubbealtı'nda meks edüp da'vâ ve nizâ' istimâ' olunurdu. Ve kapudan paşa dahi Yedikubbe'den hâric bir mahalde oturup Tershâne-i Âmire'ye müte'allik da'vâları dinlerdi. Ve Çehârşenbe gün Dârî's-sa'âde ağası Haremeynü'l-Muhteremeyn'e müte'allik da'vâları fasl ederdi.

Ve cümle erbâb-ı dîvânın libâsların bir gûne tarza komak Süleymân Hân'dan kaldı. Evvelâ Yedikubbe vezîri ve kapudan paşa ve sadri'a'zam selîmî destâr ile vezâret ile yeniçeri ağası olursa ol dahi selîmî ile orta kapunun sağ tarafında yeniçerilerin dîvân durduğu mahalde meks eder. Çavuşbaşı ve kapucular kethudâsı ve mîrialem ve çakırcıbaşı ve emîr-i âhûr ağa ve

çâşnigîrbaşı ve müteferrikabaşısıyla bunlar başlarına mücevvezeler geyüp ve üst-i muvahhidî atlas hil'at geyüp her biri merkezlerinde karâr ederlerdi. Ve dörd bölük ağaları ve silihdâr ve sipâh ağaları ve cümle dîvân çavuşları ve yetmiş kalem re'îsleri cümle mücevvezeler ile üst hil'atları geyüp herkes merkezlerinde karâr edüp me'mûr olduğu işlerine mukayyed olurlardı.

Ve mezkûr dörd dîvânda ale's-sabâh yeniçeri çorbası çıkup üç bin tâs buğday çobrasın yeniçeri tâ'ifesi yağmâ etdikde tâs gürüldüsünden tâs-ı felek güm güm sadâ verir. Kaçan yeniçeriler pâdişâha dilgîr olsalar çorba içmeyüp âsûde durdukları pâdişâha arz olunup yeniçerilerin murâdları üzre hareket olunur.

Andan pâdişâh Adâlet Köşkü'ne çıkup ba'zı da'vâ-yı azîmleri istimâ' ederler. Andan kuşluk mahallinde cemî'i erbâb-ı dîvâna summât summât ni'met-i nefîseler ile niçe bin sahan ta'âm bezl olup cümle zülüflü baltacılar vüzerâlara ve mehterân-ı hayme neferâtı sâ'ir erbâb-ı dîvâna hizmet ederler.

Ba'de't-ta'âm yedi vezîr ve kapudan paşa ve yeniçeri ağası ve kadî'askereyn sa'âdetlü pâdişâha Akağakapusu'ndan içeri Arz Odası'na girüp her dîvânda ne zuhûr edüp icrâ-yı hak olduysa Pâdişâh'a arz olunup taşra çıkarlar.

Yine Kubbealtı'na gelüp çavuşbaşı sadrîa'zamdan mührü alup taşra hazîne ve cümle defterhâneyi mühürleyüp mührü yine sadrîa'zama teslîm edüp du'â vü senâ ile cümle erbâb-ı dîvân alayları ile hânelerine revâne olurlar.

Ve galebe dîvân oldur kim üç ay başında cemî'i kula mevâcib çıka yâhûd bir kıraldan elçi gele ol gün rûz-ı mahşerden nişân verir bir dîvân-ı azîm olur kim iki yüz cevâhire müstağrak küheylân atlar ve cemî'i erbâb-ı dîvân zer-ender-zere müstağrak ve cemî'i âlât-ı âvânî-i ta'âm mücevher kâseler ve zerdûs halîçe ve mihaddeler ile pâdişâh-ı Cem-cenâbın cümle âsitânın eyle tezyîn ederler kim elçiler gördükde dembeste ve hayrân olurlar. Ve rûz-ı ıydeyn dîvânlarında ibtidâ Tatar hânlardan biri andan şeyhülislâm ve sâ'ir ulemâ ve andan sadrîa'zam ve sâ'ir vüzerâ dest-bûs edüp tabl u nefîr ve sûrnâ ve nakare sadâsından âdeme dehşet hâsıl olup rû-yı deryâda olan niçe bin pâre keştilerin top u tüfeng şâdumânından Belde-i tayyibe [57a] içre bir azîm sît ü sadâ olur.

Hülâsa-i kelâm Âl-i Osmân'ın bu kânûn [u] kâ'ide-i dîvânın ve alay-ı dârât-ı azamet, şöhret şevketin âyîn-i Süleymân Hân üzre tahrîr eylesek bir mücellid dîvân olur. Ancak bu kadar ile iktifâ olundu.

Fasl[-ı Hâdî aşer]

Süleymân Hân'ın zamân-ı saltanatlarında vâkı' olan fütûhât-ı cemîle ve gazavât-ı cezîleyi ayân u beyân eder

«btidâ gazâları fiâm vâlisî Çerkes-i nâkes Cânberdî Gazâlî hâyinden (...) tâğî ve yağı ve bâğî

olmağile Vezîr Ferhâd Paşa serdâr-ı mu'azzam olup sene 927 Saferü'l-hayrın yedinci gün Cânberdî Gazâlî münhedim olup ser-i bî-devleti galtân olup Âsitâne-i sa'âdete geldi.

Feth-i Yemen ve «skender fiakî'nin katli sene 927.

Feth-i Belgrad ve Böğürdelen sene 927.

Feth-i kal'a-i «slankamin ve Kopnik sene 927.

Feth-i cezîre-i Rodos fi 20 Receb sene 928.

Feth-i kal'a-i Iskıradin. Ve katli fiehsuvârzâde Alî Beğ. Ve feth-i kal'a-i Helke [Hereke] ve kal'a-i «liki. Ve feth-i kal'a-i cezîre-i «ncirli ve kal'a-i Tahtalu. Ve kal'a-i «stanköy ve kal'a-i Bodurum ma'a gayrı kılâ'hâ sene 928 feth oldular.

Feth-i gazâ-yı Mihaç ve kal'a-i Varadin ve kal'a-i «lok ve Kopnik ve Dîmurçe ve kal'a-i «rik ve Gargofça ve Logan ve Sotin [ve] Vulkovar ve Ardud ve Raça ve Ösek, merkûm kal'alar ve taht-ı Ungurus Budin ve kal'a-i Peşte ve kal'a-i Segedin ve mâbeyninde niçe kal'alar ve bî-hisâb fütûhâtlar ile kal'a-i Budin sene 932 târîhinde feth oldu.

«nhizâm-ı Kalender-i nâ-halef sene 933.

Feth-i kal'a-i Yayıçse sene 934.

Gazâ-yı Kızılelma-yı Alman Beç sene 935.

Feth-i kal'a-i Budun bâ-ceng-i dîğer sene 936: Kıral Yanoş kıral-ı Budin oldu. Yanoş Kıral Budin içinde muhâsara olunup Yahyâ Paşazâde gelüp tahlîs etdiği sene 937.

Feth-i kal'a-i «rşek ve fıklofça ve Kapolin[y]e ve fiil[y]e ve Bobofca ve Berezenze ve Balvar ve Vetoş ve Zakan ve Kannije ve Kapornak ve Yeleşke ve Çobaniçse ve fiarvar ve Ni'met Uğvar ve Kemendvar ve Egirvar ve Egirsek ve Meşter ve Hedvik ve Sünbüthel ve Meştı ve Kösek nâmân kal'alar cümle sene 939 târîhinde feth oldular.

Feth-i kal'a-i Koron bâ-dîğer sene 940.

Feth-i Irâkeyn ve Gazvin ve Karakan ve feth-i Bağdâd ve Revân ve tahrîb-i Sultâniyye ve kal'a-i Tebrîz ve Hemedân sene 941.

Feth-i kal'a-i Van, kal'a-i Adilcevâz ve kal'a-i Erciş ve kal'a-i Ahlât ve kal'a-i Bârgirî ve kal'a-i Amık ve kal'a-i Hoşâb ve kal'a-i Vestân ve kal'a-i Sebâdân ve kal'a-i Cerem ve kal'a-i Bîdkâr ve kal'a-i Rosni ve kal'a-i Hal ve kal'a-i Tennûre ve kal'a-i Van-ı celîlü's-şân ile merkûm kal'alar sene 941 feth oldular.

Sene-i mezbûrda feth-i kal'a-i Tebrîz ma'a tevâbi'hâ sene 941.

Akın be-vilâyet-i Gürcistân feth-i kal'a-i Fesliye be-vilâyet-i Polpa ve feth-i kal'a-i Kilis Bosna sene 943.

Feth-i kal'a-i «varnya ve kal'a-i Nadin ve kal'a-i Sin ve kal'a-i Pakriçse ve kal'a-i Karin ve kal'a-i Oburça ve sefer-i hümâyûn cezîre-i Körfos sene 943.

Feth-i kal'a-i Pojeğa ve hezîmet-i Sorkuçyan «van der-kurb-ı kal'a-i Ösek sene 944.

Andan sefer-i hümâyûn vilâyet-i Boğdan feth-i şehri Yaş ve feth-i vilâyet-i Basra ve kal'a-i Tin, vilâyet-i Bosna. Mezbûr kal'alar cümle sene 945 târihinde feth oldular.

«stihlâs-ı kal'a-i Nova der-livâ-i Hersek ve dahi feth-i vilâyet-i Yemen ve kal'a-i Aden ve azîmet-i tonanma-yı hümâyûn be-cânib-i Hind ve Bender-i Dîv ve bender-i feth-i kal'a-i Dimen(?) ve feth-i Habeş. Merkûm kal'alar cümle 940 târihinde be-dest-i Tavâşî Süleymân Paşa feth oldu.

Feth-i kal'a-i Budun, makeddemâ iki kerre feth olup içine Erdel kralı Yanoş Kırıl nasb olunup âhir-i kâr sene 948 feth olup içine Gâzî Süleymân Paşa'yı vezîr nasb edüp Hayreddîn Efendi kadı oldu.

Feth-i kal'a-i Ustolni-Belgrad ve kal'a-i Valpova ve feth-i kal'a-i Üstürgon-ı ibret-meşhûn ve kal'a-i Tata ve kal'a-i Papa ve kal'a-i Pirespirim ve kal'a-i [57b] Polata ve Çavga nâm kal'alar Ustolni-Belgrad kurbünde olmağ ile mezkûr kal'alar cümle sene 950 târihinde feth oldular.

Ve vefât-ı fiehzâde Mehemed Hân fî 8 şehri fia'bân sene 950.

Feth-i kal'a-i Vişigrad kurb-ı Usturgon ve feth-i kal'a-i Novigrad ve kal'a-i Hatvan ve kal'a-i fiimartorna ve kal'a-i Velika der-livâ-i Bosna ve feth-i kal'a-i Çavka ve kal'a-i Andrik kurb-ı cezîre-i Girid. Bâlâda tahrîr olunan kal'alar sene 951 târihinde feth oldular.

fiâh Tahmâs'ın bürâderi Elkâs Mîrzâ hâkim-i fiirvân iken Der-i devlete rûmâlîde kıldı, sene 954.

{Târîh-i kudûm-ı Elkâs Mîrzâ:

Mutî' oldu Süleymân-ı zamâna Mîrzâ Elkâs.

Sene 954.

Târîh-i sefer-i Elkâs Mîrzâ be-cânib-i Isfehân

fiâh-ı şâhân eyledi Tahmâs'a azm.

Sene 956}.

Feth-i kal'a-i fiirvân ve kal'a-i fiamâkı ve def'â feth-i kal'a-i Van ve kal'a-i Tebrîz ve fiâh bürâderi Elkâs Mîrzâ vilâyet-i Kum ve Kâşân'ı ve Isfehân-ı nısf-ı cihânı gâret ve alan [u] tâlân edüp mâl-ı ganâyimle Der-i devlete geldi, sene 955.

Feth-i kal'a-i Peçuy ve Beçkerek ve Arat ve kal'a-i Çanat ve Tımışvar ve muharebe-i Hâdım Alî Paşa der-sahrâ-yı Segedin. Bu cümle kal'alar sene 958 feth oldular.

Ammâ Tımışvar elli tokuzda feth oldu. Be-dest-i Vezîr-i sâni Ahmed Paşa.

Feth-i kal'a-i Sonlok ve muhâsara-i kal'a-i Eğri rucû'eş bî-feth sene 959.

Sefer-i Nahçivân ve vefât-ı fiehzâde Cihângîr be-meştâ-yı Haleb ve âmeden-i fiehzâde Selîm be-meştâ-yı Haleb sene 960.

Feth-i kal'a-i ülke-i fiehzâde ve kal'a-i zâlim ma'a tevâbi'hâ sene 962.

Feth-i kal'a-i Kapoşvar ve kal'a-i Korotine ve gazâ-yı Devlet Geray Hân vilâyet-i Kırım ve gazâ-yı Malkoç Beğ mîrîlivâ-i Kilis sene 961.

Muhârebe-i fiehzâde Selîm Hân karındaşı Bâyezîd Hân ile {sahrâ-yı Konya'da} ceng-i azîm edüp Bâyezîd Hân münhedim olup şâh-ı Acem'e firâr edüp encâm-ı kârı Acem'den kayd [u] bend ile Sivas'a getirilüp anda evlâdları ile ma'nûkan şehîd edüp Paşa kal'asının kapusu hâricinde defn olundu sene 966.

Azîmet-i sefer-i hümâyûn Seğitvar fî sene 973 muhâsara olunup ceng-i azîm ederken Erdel cânibinde Serdâr Pertev Paşa kal'a-i Göle ve Yanova'yı ve kal'a-i Vilagoş'u feth etdiler sene 974.

Bu fütûhâtından on gün mukaddem pâdişâh-ı mağfûrun vedâ'-ı fânî edüp saltanat-ı câvidânîye rihletleri sene 974 târihinde vâkı' olup yedinci gün mürûrunda Seğitvar kal'ası dahi darb-ı şemşîr ile vezîr-i Âsaf-tedbîrin hüsn-i tedbîriyle yetmiş gün pâdişâhın şikeste-hâtırlığın ve merhûm olduğun hâsodalıların bile âgâhı olmayup Seğitvar kal'ası ve Göle kal'ası ve Komar kal'asını Süleymân Hân'ın ölüsü aldı derler.

Çün mutlakâ nüfûs-ı benî âdem âhirü'l-emr kabza-i ecele düşüp Kâfdan Kâf'a hükm eden pâdişâh-ı cihângîrlere ve cemî'i peygamberlere bâkî kalmayup 1«—A' emrine râm olup dâr-ı Illiyyîn'i makâm etdiler. Pes pâdişâh-ı mağfûr dahi âsûdâr-ı gurûrda kırk sekiz yıl pâdişâh-ı devrân olup «slâmbol'u amâr edüp niçe bin hayrât [u] hasenâtlar edüp cemî'i feth [ü] fütûhât etdüğü kılâ' ve belîdelerde iki bin altmış hutbesi tilâvet olunup ekâlîm-i seb'ada fütûhâtları hissesi olup evvel gazâsı fiâm'da Çerkes Cânberdî Gazâlî fethidir, âhir kal'a-i Seğitvar fethidir kim yedi gün mukaddem mâh-ı Safer'in yigirmi ikinci gün leyle-i pencşenbenin tokuzuncu sâ'atde 2,,%o†E."†« fehvâ-yı şerîfi mücebince vedâ'-ı tâc-ı taht-ı Süleymânî edüp na's-ı şerîfi yine pinhân edüp Ma'nisa'dan Selîm-i Sâni gelüp cümle guzât-ı müslimîn bî'at etdiler. Andan na's-ı Pâdişâh Süleymân Hân'ı Âsitâne'de kendü câmi'leri mihrâbı önüne defn edüp Selîm Hân müstakil pâdişâh oldu. „%o†E."†«

1 *Kur'ân*, Fecr, 28; "Dön [Rabbine]."

2 *Kur'ân*, Âl-i 'mrân 185, Enbiyâ 35, Ankebût 57; "Her canlı ölümü tadacaktır."

3 *Kur'ân*, Âl-i 'mrân 185, Enbiyâ 35, Ankebût 57; "Her canlı ölümü tadacaktır."

{**cmâl-i devlet-i Selîm Hân-ı Sâni ibn Süleymân Hân**
tâbe serâhümâ}

(---) sene vilâdet-i bâ-sa'âdetleri sene 929 târîhinde olup {târîh-i cülûs-ı Selîm-i Sâni:

fieh Selîm oldu emîrî'l-mü'minîn.

Sene 974

Târîh-i diğ̃er:

Sultân Selîm-i âdil sâhib-kırân-ı kâmil.

Sene 974

Târîh-i diğ̃er: Güft-i Abdurrahmân Efendi, Çekmece cisrini itmâmına târîh olmuştur,

Temme emrî'l-cisr.

Sene 975

Diğ̃er târîh-i musanna'-ı zîbâ:

Hâkim-i kişver-küşây.

Sene 974

Haysiyyet-i târîh-i ibtidâ-i cülûs:

Adl-i bî-gâyetest u ayn-ı nizâm,

Sene 974

Diğ̃er târîh:

Hâmî-i dîn Sâni Sultân Selîm.

Sene 974}.

Müddet-i saltanatları (---) sene olup sene 974 Rebi'ü'l-evvelinin tokuzuncu gününde merhûm olup ayş [u] nûşa mâ'il Cem-meşreb Cem-cenâb idi. [58a] Ammâ {bu} Selîm Hân-ı Sâni bir halûk [u] halîm [u] selîm pâdişâh idi kim: 1«%o«†AE†« E† âyeti gûyâ anın hakkında nâzil olmuştu. Ve cümle ulemâ ve sulehâ ve meşâyihân [u] şâ'irân ile dâ'imâ sohbet edüp akl-ı Berhayâ vezîr-i dilî[r]lerin re'y [ü] tedbîriyle cânib-i erba'asında olan düşmanlardan intikâm alup yine kendü zevkine meşgûl idi.

{Târîh-i livâ-i Selîm Hân-ı Sâni:

Livâ-yı adl-i şehzâde veriip nûr

Karaman ellerini kıldı Aydın.

Sene (---)

Konya sahrâsında Selîm-i Sâni karındaşı Bâyezîd Hân ile cengine târîhdîr:

Eyledi Sultân Selîm ile kutâli Bâyezîd.

Sene 966}.

Veziir-i a'zamı Sokullu Mehmed Paşa ve vezîr-i sâni fâtihi-i Tımişvar Ahmed Paşa, Veziir Piyâle Kapudan Paşa ve Zâl Mahmûd Paşa ve Lala Kara Mustafâ Paşa ve Lala Tütünsüz Hüseyin Paşa'dır. Bu vezîrlerin her biri akl-ı Arasto-tedbîr dilîr vezîr-i bî-nazîrler idi.

Zamân-ı sa'âdetlerindeki mîrimîrânların beyân eder: Kapudan Alî Paşa ve Sofu Alî Paşa ve Potur Hüseyin Paşa ve Mahmûd Paşa ve Mehmed Paşa ibn Lala Mustafâ Paşa ve Abdurrahmân Paşa ve Dâvûd Paşa ve Rûs Hasan Paşa ve Murâd Paşa ve Hâdim Ca'fer Paşa ve Dervîş Alî Paşa ve Arab Ahmed Paşa ve Mustafâ Paşa.

Der-zikr-i defterdârân ve nişâncıyân: Defterdâr Murâd Çelebi ve Dervîş Çelebi fieyh Baba Nakkâş oğludur ve Lalazâde Mehmed Çelebi ve Oğlan Memi Çelebi ve Abdülgafûr Çelebi ve Muharrem Çelebi ve Nişâncı Fîrûz Beğ ve Mehmed Çelebi merhûm Nişânî Celâlzâde Beğ hâherzâdesidir.

Asr-ı hümâyûnlarındaki ulemâlar zikridir: Beşiktaşî Yahyâ Efendi, Mevlânâ Mehmed ibn Abdülvehhâb ibn Abdülkerîm ve Mevlânâ Musli-hiddîn ve Mevlânâ Ca'fer Efendi, Mevlânâ Atâullâh Efendi, Mevlânâ Mehmed Çelebi ve Ahmed Çelebi, Ahaveyn Çelebi derlerdi. Mevlânâ Abdülkerîm bin Mehmed ibn Hazret-i fieyhülislâm Ebussu'ûd Efendi

Asr-ı şerîflerindeki hukemâlardır: Mevlânâ Hekîm Sinân, Hekîm Osmân Efendi, Mevlânâ Hekîm İsâ, Hekîm <shâk, Hekîm Bedreddîn Mehmed ibn Mehmed eş-şehîr bi-Kaysûnî ve Tabîb Ahmed Çelebi.

Asırlarında olan meşâyih-i kibârları beyân eder: eş-fieyh Alâeddîn *kuddise sirruhu* Karaman'da Aksarây nâm vilâyetdendir. <lm-i cifr'de hakâyık-ı bahr-i ma'ânî idi.

Ve eş-fieyh Abdülkerîm ve fieyh Ârif-i billâh Mahmûd Çelebi ve fieyh Ebûsa'îd, eş-fieyh Hekîm Çelebi *kuddise sirruhu*.

eş-fieyh Ya'kûb Kirmânî, erbâb-ı tîmârdan iken meşâyih-i Halvetiyye'de Sünbül Sinân Efendi hid-metine yetdi.

fieyh Sarhoş Balı Efendi, eş-fieyh Ramazân Efendi, el-mulahhas be-Behiştî.

eş-fieyh Mehmed Birgili sene 981 vefât edüp şehri Birgi'de medfûndur.

Zamân-ı devletinde olan fütûhâtı beyân eder: Basra'da Ulyânoğlu isyân edüp münhezimen itâ'at etdi sene 975.

Ve sefer-i Ejderhân sene 976.

Feth-i Irâk-ı Dâdyân ve Deşt-i Kıpçağ sene 976.

Feth-i tekrâr Yemen be-dest-i Sinân Paşa be-vilâyet-i Aden sene (---).

<şpanya'dan ehl-i <slâm Mübtecel kavmin <slâmbol'a taleb etdikleri sene 978.

¹ *Kur'ân*, fiuarâ 89; "Ancak Allâh'a sa'lam ve temiz kalb getiren (fayda görür)."

Feth-i cezîre-i Kıbrıs ma'a kılâ'-ı tevâbi'hâ be-dest-i Lala Kara Mustafâ Paşa sene 978, kal'a-i Lefkoşe ve kal'a-i Mağosa ve kal'a-i Girmiyeye ve kal'a-i Baf umûmen üç senede cezîre-i Kıbrıs feth olundu.

{Târîh-i feth-i Kıbrıs:

«ki fâtilh Kıbrıs'ı feth etdiler.
Aldı Kıbrıs atasın fieh Selîm.

Sene 978}.

Feth-i kal'a-i Tûnus ve iklim-i Afrika an yed-i Kılıç Alî Paşa sene 977.

Ve inhiżâm-ı kebîr Tonanma-yı Hümâyûn sene 979.

Ta'mîr-i sath-ı Mekke-i mükerrerme sene 979.

Çapkun-ı Tatar Hân be-vilâyet-i Maskov sene 979.

Ayasofya câmi'ine pâyeler ve iki minâreleri binâ olundu sene 981.

Küffâr Bosna'ya istîlâ edüp Serdâr Sinân Paşa feth etdi sene 982,

Vefât-ı Selîm Hân-ı mağfûr fî 18 fia'bânü'l-mu'azzam sene 982.

«slâmbol'da ve Mekke ve Medîne'de hayrâtı bî-haddir. Ammâ Edirne'deki câmi'i bu günde yokdur. «nşâ'allâh mahallinde tahrîr olunur. Ammâ «slâmbol içre eyle bir câmi'-i kebîri yokdur.

Andan yerine Sultân Murâd-ı Sâlis ibn Selîm Hân müstakil pâdişâh oldu.

{«cmâl-i Saltanat-ı Sultân Murâd-ı Sâlis
ibn Sultân Selîm-i Sâni
tâbe serâhimâ

Cülûsu târîhidir,

Ey Türâbî oldu târîhi anın,
Oldu şâh-ı müslimîn Sultân Murâd.

Sene 982,

diğer târîh:

Murâd Hân ebbedallâhu.

Sene 982.

Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis: fiehzâde Mustafâ, Osmân, Bâyezîd, Selîm, Cihângîr, Abdullâh, Abdurrahmân, Hasan, Ahmed, Ya'kûb, Alemşâh, Yûsuf, Hüseyin Hân, Korkud, Alî, «shâk, Ömer, Alâeddîn, Dâvûd Hân ve yigirmi dörd duhter-i pâkîze-ahterleri kendülerden sonra müte'ehhile kaldılar.

Cümle yüz yigirmi yedi evlâdı vücûda gelüp kendilerden sonra cümlesin ma'nûkan şehîd edüp Ayasofya sâhasında Murâd Hân cenbinde cümle medfûnlardır. *Rahmetullâhi aleyhim ecma'în*}.

Vilâdet-i bâ-sa'âdetleri sene 953 Cemâziye'l-ülâsının beşinci gününde vâkı'dır kim {târîh-i mevlûdu, "külli sâbit" lafzıdır sene 953. Târîh-i diğer,

"külli beşâret hayru'n-neseb" sene 953} cülûs-ı sa'âdetleri sene 982 Ramazân-ı şerîfinin sekizinci [58b] günü yevmü'l-erba'ada vâkı' olmuşdur.

{Târîh-i cülûs-ı Murâd Hân Gâzî,

Pâdişâh-ı âlem oldu gül gibi Sultân Murâd.

Târîh-i kasr-ı Sinân Paşa (---) sene (---),

Kıldı bu kasrı binâ Sultân Murâd.

Sene 990.

Târîh-i Kapudan Sinân Paşa güfte-i Sağır Riyâzî Efendi,

*Bâ-i bismillâh ile hâtif dedi târîhini,
Kapudan oldu Sinân Paşa-yı deryâ-dil yine.*

Sene (---)}.

Zamân-ı sa'âdetlerinde olan fütûhatları beyân eder: Lala Kara Mustafâ Paşa'nın Acem'e serdârlığı sene 985.

Muhârebe-i azîm der-sahrâ-yı Çıldır sene 982.

Feth-i kal'a-i Çıldır ve kal'a-i Tümek ve kal'a-i Hirtîz ve kal'a-i Dâhil ve kal'a-i Tiflis ve kal'a-i fieki ve binâ-i kal'a-i Ereş ve feth-i kal'a-i Bâbü'l-ebvâb a'nî Demirkapu ve feth-i Eyâlet-i fiirvân {târîh-i vilâyet-i fiirvân,

Aldı Sultân Murâd fiirvân'ı. Sene 986},

Özdemirzâde Osmân Paşa'ya verildi. Bu fütûhâtlar cümle sene 986 târîhinde vâkı' olmuşdur.

«btidâ sûr-ı hümâyûn sene 990.

«mâmkulu Hân'ın inhiżâmı, sene 991.

Binâ-i kal'a-i ta'mîr-i Revân, sene 991.

Feth-i kal'a-i Gûri ve kal'a-i Lûri, sene 992.

fiertzâde Mehemed Hân'ın Ma'nisa sancağına teveccüh etdikleri sene 991.

Semiz Mehemed Geray Hân'ın izâle-i vücûdu, sene 992.

Binâ-i kal'a-i Tebrîz, sene 993.

Feth-i kal'a-i Gence ve Cığalazâde'nin Bağdâd üzre serdârlığı ve feth-i Despul ve feth-i kal'a-i Nihâvend, feth-i kal'a-i Kehredân [Kehrevân]. Cümlesi sene 995 târîhinde feth olmuşdur.

Muhârebe-i azîm Hâdım Ca'fer Paşa der-kurb-ı Tebrîz sene 997.

fiâh ile sulh olup fiâhzâde rehine geldiği sene 1000.

Feth-i kal'a-i Bihke ve binâ-yı Yenihisâr-ı küffâr nehr-i Sava sene 1000.

«nhizâm-ı tabur-ı azîm Bosna sene 1000.

Feth-i kal'a-i Pespirim ve kal'a-i Polata ve inhiżâm-ı asker-i «slâm der-sahrâ-yı Ustolni-Belgrad, kal'a-i Tata ve kal'a-i Senmartin feth olup ibtidâ Yanık kal'ası muhâsara olduğu. Ve bâlâda kal'alar fethi sene 1002 târîhinde olmuşlardır.

Ammâ Yanık sene 1003 feth oldu.

{Feth-i kal'a-i Yanık be-dest-i Sinân Paşa:

Adû-yı dîn sinup feth oldu Yanık.

Sene 1003.

Târîh-i diğêr feth-i Yanık:

*Kal'a-i Yanık'a top atdı Sinân Paşa çün,
Dest-gîr oldu ana nusret [u] avn-i Hâlık.*

*Çâr rüknü yoğ olup fethine düşdü târîh
Nâr-ı kahr ile adû yanup alındı Yanık.*

Sene 1003}.

Bu fütühâtlardan mâ'adâ niçe yüz gazâları olup Âl-i Osmân'ın âb-ı rûyı olup gitdiler. Bizzât bir yere hareket buyurmadan bu kadar fütühâta muvaffak olup âhirü'l-emr merhûm [u] mağfûrun-leh Sultân Murâd-ı Sâlis terk-i saltanat-ı sûrî etdüğü fi Cemâziyelulâ sene 1003 târîhinde civâr-ı rahmete vâsıl oldular. *Rahmetullâhi aleyh.*

**Zikr-i saltanat-ı Sultân Mehemed Hân
ibn Murâd Hân
tâbe serâhümâ.**

Vilâdet-i bâ-sa'âdetleri Ma'nisa'da olmuşdur fi sene 976. Hîn-i cülûsda sene 1003 Cemâziyelulâ'sının on altıncı günü yevm-i cum'a idi.

{Târîh-i Cülûs-ı Mehemed Hân-ı Sâlis:

Cülûs etdi bu gün Sultân Mehemed adl ü dâd ile.

Sene 998.

Sûr-ı hümâyûnda hitânının târîhidir:

*Mehemed sünnetine eylen ikrâm
fierî'at kesdiği parmak ağırılmaz.*

Sene 990.

Târîh-i cülûs-ı Mehemed Hân-ı Sâlis:

*fieh-i şâhân-ı âlem devleti târîhidir mülhem
Cülûs etdi gelüp Sultân Mehemed adlile hâlâ.*

Sene 998}.

Sultân Murâd Hân merhûm olunca Bostâncıbaşı Ferhâd Ağa ılgar ile Ma'nisa'ya varup cülûs müjdesin edüp eyâlet-i Mısır sadaka olundu.

Zamân-ı sa'âdetlerinde olan fütühâtları beyân eder: Tatar Hân Boğdan'a gelüp re'âyâ itâ'at etdi sene 1004. Tımışvar kal'asın Ca'fer Paşa küffârdan tahlıs etdi sene 1004. Feth-i kal'a-i Eğre {Târîh:

*Âzim-i râh-ı gazâ şüd yâft dil târîh-i û,
fieh Mehemed kerd bâ-lütf-i likâ azm-i cihâd.*

Sene 1004}

Ve feth-i Tabur-ı makhûr der-sahrâ-yı Hırıştoş kurb-ı Eğre sene 1005.

«stîlâ-yı küffâr kal'a-i Yanık sene 1006.

Muhâsara-i kal'a-i Varat be-dest-i Sâtûrcu Hasan Paşa sene 1007.

Defterdâr Etmekcizâde Ahmed Paşa ve katl-i Sâtûrcu Hasan Paşa sene 1008.

Feth-i kal'a-i Kanije ve muhârebe-i Tabur {Târîh:

Feth olup kal'a bozuldu tabur.

Sene 1005.

Feth-i [kal'a-i Hisâr] târîh:

Kaçırdın kâfiri aldın Hisârı Sene 1009}.

Celâlî Karayazıcı ve karındaşı Deli Hasan zuhûru sene 1007. Yemişçi Paşa'nın azli ve ba'dehu katli ve Kızılbaş'ın Tebrîz'e zafer bulduğu ve Kızılbaş Nahçivân'a istîlâ etdüğü ve Revân kal'asın Kızılbaş aldığı ve Serdâr Cığalazâde'nin vefâtı sene 1002. Gence ve fiirvân'a Kızılbaş'ın istîlâsı sene 1012 (---)

Vefât-ı Sultân Mehemed Hân: Fî 18 Receb sene 1012 müddet-i saltanat 9, ömreş (---) sene zamân-ı devletinde «slâmbol içre kendülere bir türbe inşa edüp gayrı hayrâtı Eğre'de ve gayrı diyârda ve Mekke ve Medîne'de bî-haddir. Hattâ Mısır'dan Mekke ve Medîne'ye her sene iki gemi gılâlî gider. Muhammediyye evkâfi derler azîm evkâfdır. Andan serîr-i saltanat Ahmed Hân'a değdi.

«cmâl-i saltanat-ı Sultân Ahmed Hân

Sene 998 târîhinde şehri Ma'nisa'da mütevellid olup esnâ-yı cülûsda ma'sûm [u] pâk çâr-sâle idi. Cülûs-ı hümâyûnları sene 1012 Recebül-mürecebinin on sekizinci günü vaki' olmuşdur.

Târîh-i vilâdeti, "Hâkân-ı Rûm" sene 998. Nev'-i âhar târîh-i vilâdet, "Hafizahullâh". Târîh-i cülûs:

Edicek taht-ı sa'âdetde karâr

Oldu târîh-i cülûs-ı Bahtî Sene 1012.

Diğêr târîh: "Hayru's-selâtîn" [59a]

{Târîh-i cülûs-ı Ahmed Hân güfte-i Ferîdûn Beğ et-Tevkî'î:

*Bu bir âdil şehinşehdir ki tâ haşr,
Tefâhur ediniür ahdiyle eyyâm.*

*Kuşanup tîğ-ı zer geçdikde tahta
Sipâha genc-i bî-had kıldı in'âm*

Atâ-bahş oldu ihsânına târîh

Cülûs-ı sâline şemşîr-i «slâm .

Sene 982}.

Bu hakîr-i pür-taksîr Evliyâ-yı bî-riyâ ibn Dervîş Mehemed Zillî rahm-ı mâderden müştak olup rû-yı arza kadem basdığımız bu Sultân Ahmed Hân'ın zamân-ı saltanatında bin yigirmi Muharremül-harâm'ın onuncu günü yevm-i âşûrâda vücûda gelüp yigirmi altı târîhinde nâmûs [u] ârı fark edüp Sultân Ahmed Hân'ın Edirne seferin ve Yeni câmi' binâsına

mübâşeret olunduğun a'lâ bilürdüm. Hamd-i Hudâ kim böyle bir azîmü's-şân pâdişâh-ı Cem-cenâb asrında vücûda gelmişiz.

Der-zîkr-i şehzâdegân-ı Pâdişâh Ahmed Hân dâme izzuhu: Evvelâ fiehzâde Osmân.

fiehzâde Mehemed Hân, Sultân Osmân'ın bürâder-i kihteridir. Osmân Hân Hotin Seferine giderken Mehemed Hân'ı şehîd edüp Hotin'den bî-feth gelüp âkıbet ¹ „A«† œIE fehvâsınca Osmân Hân'ı dahi kul şehîd etdiler. „A«† œIE

Ve fiehzâde Murâd Hân fâtih-i Bağdâd'dır.

Ve fiehzâde Bâyezîd Hân.

Ve dahi fiehzâde Süleymân Hân *tâbe serâhümâ*. fiehzâde Bâyezîd'in vâlidresi gayrı idi.

Ve Bâyezîd Hân Murâd Hân'dan sinnen üç ay sağır idi.

Murâd Hân, fiirvân seferinde iken Beşîr Ağa ile Kapucular kethudâsı Âsitâne'ye gelüp iki şehzâdeyi ma'nûkan şehîd edüp ol gün Sultân Mustafâ ibn Mehemed Hân merhûm bulunduğunda rivâyet var.

Ve fiehzâde ‹brâhîm Hân sinnen cümleden sağır idi. *Rahmetullâhi aleyhim ecma'in*.

{Sultân Ahmed Hân ulemâya ve sâdâta ulûfe ikrâm etdiklerine târîhdîr: Güfte-i Kâfzâde Fâ'izî Çelebi,

Anla nâm-ı şerîfi ile târîh ola bu

Pâdişâh eyledi evlâd-ı Resûle ikrâm.

Sene 1026.}

Sultân Ahmed Hân'ın vezîr-i a'zamları beyânındadır: Vezîr-i a'zam Yavuz Alî Paşa, Mısır vâlîsi iken sadrîa'zam oldu.

Vezîr-i a'zam Mehemed Paşa, Bosna'da fiâhin oğlu nâmıyla meşhûrdur.

Vezîr Dervîş Paşa.

Ve Gâzî Koca Murâd Paşa Anadolu'da cümle celâlîyi katl etmişdir.

Vezîr Nasûh Paşa.

Vezîr Dâmâd Mehemed Paşa, iki kerre vezîr-i a'zam olmuşdur.

Vezîr Halîl Paşa, bu dahi iki def'a sadrîa'zam olmuşdur.

Sadrîa'zam olmayan vüzerâyı beyân eder: Kâ'immakâm Kâsım Paşa. Hâdım Ahmed Paşa el-Hâfız. Ve Sarıkcı Mustafâ Paşa. Ve Sofu Sinân Paşa. el-Vezîr Hızır Paşa. Ve Gürcî Hâdım Mehemed Paşa, bir kaç def'a kâ'immakâm olup asr-ı Mustafâ Hân'da vezîr-i a'zam idi. el-Vezîr Etmekçizâde Ahmed Paşa. Ve Kurd Paşa. Ve Güzelce Mahmûd Paşa. Ve Cıgalazâde Sinân Paşa. Vezîr-i sâni Cıgalazâde Mahmûd Paşa ibn Sinân Paşa. Ve Sofu Mahmûd Paşa.

Ahmed Hân asrındaki meşâhîr-i ulemâları beyân eder: el-Mevlâ Mustafâ Efendi, cülûs-ı hümayûnda şeyhülislâm idi. el-Mevlâ Sun'ullâh Efendi. el-Mevlâ Mehemed Efendi ibn Hâce Sa'deddîn, eş-şehîr bi-Çelebi Müftî. el-Mevlâ fieyhülislâm Es'ad Efendi. el-Mevlâ Mu'allimü's-sultân Mustafâ Efendi. el-Mevlâ Kâfzâde. el-Mevlâ Yahyâ Efendi. el-Mevlâ Dâmâd Efendi. el-Mevlâ Kemâl Efendi [eş-şehîr] bi-Taşköprüzâde. el-Mevlâ Kethudâ Mustafâ Efendi. el-Mevlâ Bostânzâde Mehemed Efendi. el-Mevlâ Ahîzâde Hüseyin Efendi. el-Mevlâ Ganîzâde Mehemed Efendi.

Ahmed Hân'ın zamân-ı sa'âdetlerindeki meşâyih-i izâmları bildirir: eş-fieyh Üsküdarî Mahmûd Efendi *kaddesenallâhu bi-sırrihî'l-azîz* kutbiyyete kadem {basup} Sultân Ahmed, rikâbında piyâde yürümüşdür.

eş-fieyh Sivasî Abdülmecîd Efendi. eş-fieyh Ömer Efendi eş-şehîr bi-Tercümân şeyhi. eş-fieyh Emîr ‹ştibî.

eş-fieyh ‹brâhîm Efendi, eş-şehîr bi-Cerrâhpaşa, Emîr ‹ştibî hazretlerinin halîfesi âşık-meşreb ve küşâde mezheb va'z [u] nasîhatde te'sîr sâhibi bir ârif-i billâh idi. Cemî'i erbâb-ı ma'ârif dersine hâzır olurlardı.

eş-fieyh Muslihiddînü'n-Nakşibendî, Cerrâhpaşa'da vâ'iz iken hâfız-ı Kur'ân olmağın muktedâyı Ahmed Hân oldu.

Sultân Ahmed Hân'ın zamânında olan fütûhatları beyân eder: Vezîr-i a'zam Yavuz Alî Paşa serdârlığı ve Belgrad'da vefâtı ve Üstürgon'u küffâr mahsûr etdüğü ve Erdel kıralı Boçkay ‹şvan'ın zuhûru sene 1013.

Feth-i kal'a-i Üstürgon-ı ibret-nümûn [59b] ve Erdel kıralı Boçkay ile Serhoş ‹brâhîm Paşa ile taht-ı Nemse çâsârı olan kal'a-i Beç tarafların gâret etdikleri ve yine Boçkay ile Âl-i Osmân askeri kal'a-i Uyvar etrâfların nehb [ü] tâlân etdikleri sene 1014.

Celâlî Tavîl ile Nasûh Paşa muhârebesi ve Kâ'immakâm Mustafâ Paşa'nın katli ve Sofu Sinân Paşa sadrîa'zam olduğu ve Ahmed Hân'ın cânib-i Bursa'ya azîmeti ve Sofu Sinân Paşa'nın sadâretten azli sene 1013.

Cıgalazâde'nin vefâtı ve Nasûh Paşa'nın Haleb üzre serdâr ta'yîn olduğu sene 1014.

Koca Mehemed Paşa'nın Acem'e serdârlığı. Ba'dehu Vezîr Murâd Paşa serdâr olduğu. Ba'dehu Dervîş Paşa'nın vezîr-i a'zam olduğu. Ba'dehu Bostâncıbaşı Ferhâd Paşa'nın serdârlığı. Ba'de'l-fütûh Celâlî Murâd Paşa-yı dilîr vezîr-i a'zam olduğu. Ba'dehu Dervîş Paşa-yı kem-endîşin katl olduğu cümle sene 1015 târîhinde vâkı' olmuşdur.

Kuyucu Murâd Paşa'nın Haleb diyârında Cânûlâdzâde üzre serdârlığı ve Kalenderoğlu nâm celâlî Bursa'yı gâret ettiği ve Murâd Paşa'nın Haleb kal'asın feth ettiği sene 1016.

¹ Hadîs: "Eden bulur."

² Hadîs: "Eden bulur."

Ve Kalenderoğlu'nun inhizâmı ve Murâd Paşa-yı vezîr-i celîl Tavîl-i avîli basdığı ve kemân-ı iktidarını yasduğı sene 1017. {Târîh:

*Dedi târîhini ol dem Mevcî
Bin on altıda kırıldı sebkân}.*

Erbâb-ı tuğyândan Yûsuf Paşa Üsküdar'da katl olundu sene 1018.

Vezîr-i sâhibü't-tedbîr Acem üzre sefere gidüp Tebrîz'i ve yetmiş pâre şehri azîmleri harâb [ü] yebâb etdi sene 1019.

Ba'dehu Murâd Paşa Diyârbekir kurbünde Çölek nâm mahalde terk-i fanî edüp bâkîde bâkî kaldı sene 1021.

Nasûh Paşa serdâr olduğı ba'dehu vezîr-i a'zam olup Acem ile sulh etdiğı ve Nasûh Paşa'nın dâmâd-ı pâdişâhî olduğı ve Betlen Gabor Erdel'e kiral olup anın sebebiyle asâkir-i «slâm Erdel'i nehb [ü] gâret edüp iki yüz bin esîr ve bilâ-hisâb mâl-ı ganâyim alınıp mansûr [u] muzaffer gelindiğı. Ba'dehu sa'âdetlü pâdişâh Edirne'ye teveccüh etdikleri. {Târîh-i sefer-i Edirne, güfte-i Ganîzâde:

Cennet-âbâd oldu Sultân Ahmed ile Edrene.

Sene 1021

Târîh-i diğeri, güfte-i Mahmûd Efendi,

Edirne tahtına bu yıl ferah geldi ve gam gitdi.

Sene 1021

Cümle sene 1021 târîhinde vâkı' olmuşdur.

Karadeniz'de Kazak-ı âk Sinop kal'asın ihrâk etmeğile Nasûh Paşa müttehem olup katl olundu sene 1023.

Ve Mehmed Paşa vezîr-i a'zam olup Revân'dan bî-feth avdet etdiğı sene 1024. «skender Paşa Kırık(?) taburun münhezim etdüğı fi 1025.

Vezîr-i a'zam Halîl Paşa serdâr olduğı sene 1026.

Sultân Ahmed Hân'ın bu saltanat-ı sûrîden âzîm-i dâr-ı cinân olduğı fi Zilka'de sene 1026.

Bir hâlûk sebük-rûh [u] sâhib-i kerem ve sâhibü'l-hayrât bir pâdişâh-ı zîşân idi. fiehr-i «slâmbol zamân-ı adlinda ol kadar emn [ü] emân ve ma'mûr [u] âbâdân oldu kim diller ile ta'bîr olunmaz. Hattâ cümleden hayrât-ı azîminin biri Atmeydânı'nda binâ etdiğı câmi'-i cedîddir kim tahrîr olunur. Bâlâda on beşinci fasılda câmi'ler evsâfı tahrîr olunmağile yine sade[de] rücû' edüp,

Evsâf-ı câmi'-i selâtîn Sultân Ahmed Hân

aleyhi'r-rahmetü ve'r-rıdvân

Belde-i «slâmbol içre selâtîn câmi'lerinin (---) sidir. Ayasofya kurbünde Atmeydânı nâm mahalde bir mürtefi' yerde kiblesi Çatladıkapu tarafında deryâya nâzır bir câ-yı vâsi'de bir câmi'-i cedîddir kim gûyâ bir nâ-münkab bir dürr-i yektâdır.

Merhûm Sultân Ahmed bu câmi'in zemîninde beş aded sarây-ı vüzerâyı mâlıyla alup cümlesin esâsından münhedim edüp bir sahrâ-misâl câ-yı küşâde olup cemâ'i üstâd-ı mi'mârân [u] mühendisîn cem' olup Üsküdarî Mahmûd Efendi'nin ve üstâd{ımız} Evliyâ Efendi'nin du'âları ile esâsı hafrına şürû' eyleyüp ibtida Sultân Ahmed Hân dâmenine türâb doldurup,

"Yâ Rabbî Ahmed kulunun hizmetidir kabûl-ı dergâh eyle" deyü ırgatlar ile temelden türâb taşımışdır.

Ve Evliyâ Efendi temel imâmı ve Mahmûd Efendi temel şeyhi ve Kara Sünbül Alî Efendi temel kadısı ve Kalender Paşa temel mu'temedi, Kemânkeş Alî Paşa temel nâzırı oldu. Üçüncü senede kubbeye mübâşeret olundu.

Eşkâl-i câmi'-i Ahmed Hân: Çâr-pâye-i mermer üzre eflâke [60a] yetmiş arşın kad çekmiş bir serâmed kubbe-i müdevverdir. Bu kubbenin cânib-i erba'asında nîm kubbeler ile ârâste olmuş câmi'-i rûşendir. Ayasofya ve Süleymâniyye gibi içinde amûd-ı azîmler yokdur, hemân kubbe-i azîm dörd aded amelî zih zih musanna' pâyeler üzre mebnî kubbe-i nakş-ı bûkalemündür.

Ve bu câmi'in üç tarafı etrâfında incecik sütûnlar üzre dâ'iren-mâdâr cemâ'at tabakalarıdır. Andan yukarı tâ kubbe dâmenine varınca üç kat kanâdiller çerâğân edecek demir kafes kenârlı tabakalardır ve (---) sütûn-ı rakîk üzre bir mü'ezzin mahfili ve (---) sütûn-ı gûnâ-gûn üzre bir hünkâr mahfili var, gûyâ bu mahfileyn mahâfil-i cennettir. Bu mahâfillerin ve yan soffa maksûrelerin altında cümle (---) aded amûd-ı gûnâ-gûn ile pîrâste olmuş bir câmi'-i dîl-küşâ[dır.]

Ve bir serâmed mermer-i müşebbekden bir minberi var kim gûyâ bir kürsî-i vâlâdır. Üstâd-ı mermer-bür minbere eyle direfş, tilsimân, tîşe urup nakş etmiş kim gûyâ nakş-ı Mânîdir. Ve minber-i makâm-ı Resûl üzre tâcı bir serâmed müzehheb ü mutallâ tâc-ı kiyâniyândır ve zirvesinde altun alemi alem-i mînâdır.

{Târîh-i minber-i câmi'-i Ahmed Hân:

Kultü temmen temme bi'l-hayrâtı fi târîhihi.

Minberü's-Sultân Ahmed Rabbi ekmil birrehu.

Sene 1026}

Ve mihrâbının vâsfinda lisân lâldir ve mihrâb üzre (---) (---) tahrîr olunmuşdur. Ve iki cânibinde birer âdem kaddi şem'dânlar üzre yigirmişer kantâr beyâz şem'-i kâfûrîler ve çerâğdân buhûrdânlar ile tezyîn olmuş bir câmi'dir.

Ve mihrâbın sol tarafındaki pençere mâbeyninde çâr-küşe rengâmîz bir sahra-i şerîf var kim Cenâb-ı Bârî yed-i kudretiyle halk edüp kudretin ızhâr etmiş bir vâcibü's-seyr sahratullâhdır.

Ve cümle (---) pençereler eyle müzeyyendir kim cümle kanatları sadefkârî murakka' kapaklardır ve

cümle kat-ender-kat reng-â-reng billûr ve necef ve moran (---) câmlardır. Ve gerüdeki iki aded pâyelerde Süleymâniyye'deki gibi çeşmeler vardır, cemâ'tat tecdîd-i vuzû' edüp nûş ederler.

Ve bu câmi'in beş kapusu vardır. Sağ taraftaki köşede hatîb kapusu, sol tarafta hünkâr mahfili altında imâm kapusu ve iki yan kapuları dahi cümle sadeşkârî bâb-1 kebîrlerdir. Ve bu dörd aded kapulardan câmi'e (---) kademe taş nerdübân ile urûc olunur. Ammâ beşinci bâb-1 kebîr kible kapusudur kim cümleden serâmed ve musanna' ibret-nümûn bâb-1 bûkalemûndur.

Ve bu câmi' içre olan maslûbât âvîze-i gûnâ-gûnlar bir câmi'de yoktur. Ehl-i basîret cevher-für[û]ş olanların hisâbları üzre bu câmi'in âvîzeleri yüz Mısır hazînesi değer deyü bahâ takdîr etmişlerdir. Zîrâ merhûm Ahmed Hân bir pâdişâh-1 azîmü'ş-şân bir çebebi sâhib-i tab' [u] ehl-i iz'ân olmağile cedd-i izâmlarından berü ne kadar zî-kıymet ibret-nümâ cevâhir makûlesi hedâyâlar var ise câmi'e âvîzeler eyledi ve cemî'i divelden niçe hedâyâlar gelüp ve cemî'i diyârın erbâb-1 ma'rifeti ihsân ümniyyesiyle birer ibret-nümâ eşyâlar ihtirâ' edüp getirdiklerinde câmi'[i] tezyîn etmişler.

Hattâ cümleden biri hünkâr mahfili üzre Habeş vezîri Ca'fer Paşa altı aded zümürüd kandîller hedâyâ gönderüp bir mühr-i Süleymân üzr[e] altısın dahi mücevher altun zencîrler ile âvîze etmişlerdir kim her bir kandîl altışar vukıyye gelir birer kâse-i müdevver kadar vardır ve her birinde mücevher altun ayaklar ile kâr-1 zer-kâr ile mînâ olmuş kanâdîl-i sebiz-gûndur. Ehl-i hurdedân, her biri birer Rûm harâcı değer deyü tahmîn etmişler. Ve buna mânend niçe zî-kıymet âvîze-i bî-mânendler ile ârâste ve pîrâste olmuş huld-1 berîn maksûrelerinden nişân verir bir tarh [u] tarz-1 acîb ü girân-bahâ bir câmi'-i garîbdır kim vafında cemî'i vassâflar âcizdir.

Ve bu câmi'in mihrâb tarafında olan müzehheb ve sadeşkârî rahleler üzre olan niçe yüz Kelâm-1 izzetler diyâr-1 <slâm'da bir pâdişâh mâlik olmayup bir câmi'de yoktur kim her biri birer diyârın pâdişâhlarından [ve] vüzerâlarından hedâyâ gelüp bu câmi'e konmuşdur. Ve tuğra-yı garrâ ile memhûrlu tokuz bin aded teslîm-i mütevellî olmuş mücellid kitâblar var kim her biri birer mülûkda ve şeyhülislâmlarda yoktur.

Ve bu câmi'in mihrâbı önünde ravza-i cinândan nişân verir bir bâğ-1 <remezâtı var kim içinde hezâr hezârânın destânın dostânlar istimâ' etdikde [60b] mürde diller hayât bulup rûha gıdâ hâsıl olur. Cemî'i eşçâr-1 müsmirât ve cümle ezhârât, nebâtât, giyâhât anda menbût olduğundan câmi' içre cemâ'tat-i kesîrenin demâğları râyiha-i tayyibeden mu'attar olur. Başka bâğbânı ve huddâmları vardır.

Ve bu câmi' tûlen ve arzen (---) ayakdır. Hemân fiehzâde câmi'i cirminde ve ol tarz üzre tarh olup

vaz'-1 esâs olunmuşdur. Ammâ bunda olan kâr-1 şîrînkârlık bir diyârın cevâmî'lerinde yoktur. Ve bu câmi'in kible kapusu üzre târîhi (---):

{Târîh:

Göriccek bu câmi'i dedim anın târîhini

Eyledin bu dehr içinde Hak bu kim âlî-nişân

Kankı bâb üzre idiği ma'lûmum değildir.}

Ve harem-i muhteremi dahi şekl-i murabba' bir beyâz mermer-i hâm ile mefrûş bir sahrâdır. Cânib-i erba'asındaki yan soffaları üzre cümle (---) aded amûd-1 gûnâ-gûnlar üzre reng-â-reng hücerâtlar ile müzeyyen (---) aded tâk-1 havernaklardır, dahi fevkinde (---) aded kubbe-i nîlgûnlardır. Ve harem etrâfında cümle tuç kafesli (---) aded revzenlerdir, dahi fevkinde cümle (---) aded câmlardır.

Ve bu harem tûlen ve arzen (---) ayakdır ve üç aded bâb-1 kebîri vardır. Sol kapusu üzre târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) ve sağ yan kapu üzre târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) ve harem kible kapusu üzre târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) Ammâ bu harem kible kapusu Hudâ-yı Mûte'âl hakkıyçün bir diyârda misli yok altun-misâl bir pirinc kapudur. Kaddi on iki zirâ'dır. Üstâd-1 zergar kâr-1 iksîrin ayân u beyân için bir bâb-1 sa'âdet etmiş kim gûyâ Bâb-1 Mu'allâdır kim im'ân-1 nazar ile dikkat edenler vâlih [ü] hayrân olur.

Eşkâli böyle binâ olunmuş kim pirinc ma'âdin tahtalar üzre hurde nakş-1 bûkalemûn kalemkârî zergar nakışları içre cümle türünce ve kitâbe ve mutahhîllar içre sîm-i hâlis ile güller ortasında savatkârî mînâlar ile ve ba'zı zî-kıymet taşlar ile tezyîn olmuş ve gümüş halka ve gümüş kufüller ve gümüş bendîşeler ile müzeyyen bir bâb-1 lâ-nazîrdır.

Ba'zı kimesneler bu kapu Üstürgon'da Kızılelma Kilisesi'nden gelmişdir derler ammâ galatdır. Ol kapu hâtırıyçün Nemse küffârı Üstürgon'u küffâr sene 1013 târîhinde alup mezkûr kapuyu yerinden kal' edüp hâlâ Beç kal'ası içre <stifani deyrine Bâb-1 Meryem etmişdir. Ammâ bu Ahmed Hân câmi'inin mezkûr harem kapusu merhûm u mağfurun-leh pederimiz Dervîş Mehemed Zillî ser-zergarân iken bu bâb-1 sa'âdeti inşâ edüp bâlâda iki kıt'a kitâbeler içre tahrîr olunan hatlarda ketebesiyile mastûrdur. *Ve's-selâm.*

Ve bu harem üç kapusundan dahi taşra harem-i kebîre (---) kademe mermer nerdübân ile nüzûl olunur. Ve bu harem pençerelerinden taşra üç tarafta yan dehlîzleri vardır. <ki tarafında nahîf amûdcuklar üzre sûtûhlar vardır. Cemâ'tat-i kesîre oldukda bu yan dehlîzlerinde dahi ibâdet olunup şeb [u] rûz Hindî ve

Özbekî fukarâları ile memlû maksûrelerdir. Bu soffaların tahtında haremın iki cânib[i] (---) aded çeşmesârlardır kim cümle cemâ'at andan âbdest alırlar.

Ve bu câmi'in **evsâf-ı minârâtı** altı aded ayyûka ser çekmiş minâre-i serâmedlerdir. Bu câmi'-i Ahmed Hân selâtınların on altıncısı olmağın ve on altıncı pâdişâh binâ etdiğiyçün ana alâmeten altı minâresi on altı tabakadır. Mihrâb dîvârının yemîn [ü] yesâr köşesinde iki minâre ve harem kapusunun şimâl-cenûbundaki minâreteyn dahi üçer tabakalı minârelerdir kim dördü on iki tabaka eder ve taçları ve yigirmişer zirâ' tavil alemleri cümle zeheb-i hâlis ile mutallâ minâre-i bâlâlardır kim külâhlarının ve alemlerinin şu'lesinden merdüm-i dîdeler hîrelenir. Ve haremın gerüdeki [61a] köşelerindeki iki minâreler dahi alçak ve ikişer tabaka ve taçları rusâs-ı hâs ile mebnî minâreteyndir. Bu hisâb üzre altı minâre on altı şerîfedir. Her leyle-i mübârekelerde on iki bin kanâdîller ile bu minâreler çerâğân oldukda gûyâ her biri birer nûrdan servi gibi pertev-i fer verir.

Bu câmi'in cümle kubâbları serâpâ rusâs-ı hâs ile mestûrdur ve cümle huddâmı yedi yüz elli huddâmdır. Zîrâ evkâf-ı kavîdir. Galata şehrinin cümle hâs harâcı ve niçe evkâflar dahi Sultân Ahmed Hân'ındır.

Ve bu câmi'in taşra haremi dahi rimâl-i beyâz ile döşenmiş bir vâdî-i haremîdir kim gûnâ-gûn şecere-i müsmirâtlar ile müzeyyendir. Cânib-i erba'asında sekiz kapusu vardır. fiimâl tarafında medrese kapusu ve ol tarafda türbe-i pür-envâr-ı Sultân Ahmed Hân'dır. Ve Atmeydânı tarafına üç kapudur ve ol tarafı Meydân-ı Hussâna nâzır cümle (---) aded pençerelerdir. Cümle kapular serâpâ kal'a kapusu-misâl hadîd kapulardır. Ve dahi taşrası Atmeydânı'dır kim bir başından bir başına (---) adım at müşvâridir. Bu meydânın cenûb tarafı imâret-i it'âm ve dârü'z-ziyâfe ve bîmârhâne ve sebîlhâneledir. Ammâ Sultân Ahmed Hân bu câmi'in taşra haremi ve türbe ve medresesin tamâm etmeden merhûm olup yerine Mustafâ Hân cülûs etdi. Târîh:

Kaldı Ahmed'in {yerinde Sultân Mustafâ.

Sene 1026}

**<cmâl-i cülûs-ı Sultân Mustafâ ibn Sultân
Mehemmed Hân**

Fî 23 Zilka'de sene 1026. Ahmed Hân'ın şehzâdeleri henüz sağır olmağile bürâder-i cân-berâberi Sultân Mustafâ pâdişâh oldu. Ammâ sehel aklında hiffet olup beytü'l-mâl-ı müslimîni itlâf etdiği ecilden cümle vükelâ-yı devlet cem' olup Mustafâ Hân'ı hal' etdiler. Saltanat (---) andan yerine Sultân Osmân'ı halîfe etdiler. (---)

**<cmâl-i saltanat-ı Sultân Osmân
ibn Ahmed Hân**

Eş-şehîd tâbe serâhiümâ

Fî gurre-i Rebi'ül-evvel sene 1027. Sultân Ahmed'in ekber evlâdı idi.

{Târîh-i cülûs:

fieh-i Osmâniyân. Sene 1027.}

Tahta cülûs günü ol gulgulede Yedikulle'de mahpûs Mehemmed Geray firâr edüp Rûmelinde Pravadi nâm kasaba kurbünde kayd [ü] bend edüp yine Yedikulle'de habs etdikler{inde},

{ "«lâhî Osmân yakın zamânda sen dahi benim yanıma gelüp haps olasın" dediği müsbetdir. Hikmet-i Hudâ sene 42 sinden Yedikulle'de haps olup şehîd etdiler.

**fiehâdet-i Osmân Hân'da
bulunan ulemâlardır**

Evvelâ fieyhülislâm Es'ad Efendi ve Nakîb Gubârî Efendi ve Zekeriyâyâde Yahyâ Efendi ve Azmîzâde Hâletî Efendi ve Kâfzâde Fâ'izî Efendi, meşâyih-i izâmdan Ömer Efendi, Sivasî Efendi, Cer-râh şeyhi «brâhîm Efendi, Dervîş Efendi, Kadızâde Efendi}.

Devlet-i Osmân Hân'da Tatar Hân'ın Kızılbaş'a çapkun saldığı sene 1027. Ve asker-i «slâm'ın Acem Revânî'na revâne olduğu ve diyâr-ı Erdebîl'e vardığı sene 1027.

Asker-i «slâm tâ fiirvân sahrâsına varup Acem ile sulh etdikleri sene 1027. Ve Sofu Mehemmed Paşa dâmâdı Mehemmed Paşa vezîr-i a'zam olduğu sene 1028. Ve Kapudan Alî Paşa'nın vezîr-i a'zam olduğu sene 1029.

«skender Paşa'nın Boğdan'da Asar Voyvada taburun bozduğu ve «slâmbol Boğazı şiddet-i şitâ bu[zu]ndan münce mid olduğuna {târîh:

Lafze vü ma'nen ana dedi Neşâtî târîh

Be meded tondu sovukdan bin otuz'da deryâ}

Ve Sultân Osmân bürâder-i kihterin şehîd ettiği nâmı mazlûm Mehemmed Hân idi sene 1029. Vezîr-i a'zam Alî Paşa vefât edüp Hüseyin Paşa vezîr-i a'zam oldu sene 1030.

<cmâl-i sefer-i hümayûn be-cânib-i Hotin

Fî 7 Cemâziyelâhir sene 1030. Kal'a-i Hotin'i feth edemeyüp sene 1031 târîhinde alay-ı azîm ile Mahmiyye-i Kostantiniyye'ye dâhil olup

"Netîce-i kelâm Hotin gibi sarây-misâl kal'ayı bana feth etdirmediniz" deyü Osmân Hân dilgîr olup «slâmbol'dan fiâm'a ve Mısır'a gidüp anda karâr etmeğiyçün tuğlar Üsküdar'a çıkmışken kul gulû-yı âm edüp Osmân Hân Ağakapusu'na dahil düşdü ve anda kabûl etmediler.

Andan Yeniodalar içinde Orta Câmî'e dahil düştü, anda dahi kabûl etmeyüp Binyâz nâm bir pehlivân-ı haylazkâm müşt-i pehlivânî ile Osmân Hân'ı ura ura arabaya koyup Yedikulle'de hayâlarından sıkup şehîd etdiler.

Cebecibaşı nâm bir kâfir mübârek kulağın kesüp Dâvûd Paşa'ya müjde getirdi ve na's-ı şerîfin Atmeydânı'nda Sultân Ahmed türbesinde defn etdiler.

Vilâdet-i Osmân târîh-i {vilâdeti}:

Ede Bârî güzîn-i Âl-i Osmân Sene (---)

Ve saltanat 4 sene, ömreş 18 sene.

Târîh-i şehâdeti:

{Kafâsıyla bu gün} şehîd oldu Osmân.

Sene 1031.

{Târîh-i şehâdet-i Osmân Hân:

Kafâsıyla bu gün şehîd oldu Osmân.

Sene 1031}.

«slâmbol içre bir âsâr komadın azm-i bekâ eyledi.

**«cmâl-i cülûs-ı mükerrer Sultân Mustafâ
ibn Sultân Mehmed Hân**

Fî Recebü'l-mürecceb 8 yevm sene 1031.

{Cülûs-ı sânisinin târîhidir,

«ki def'a Rûm'a sultân oldu Sultân Mustafâ.

Sene 1031}.

Hîn-i cülûsda Yeniçeri ocağından Kara Mezâk {ol mahalde orta çavuş iken ol sâ'at başçavuş oldu. Ve,

Osmân Hân şehâdeti günü katl olanlar: Evvelâ Hoca Ömer Efendi ibtidâ menba'-ı fesâd budur ve Dârî's-sa'ade Ağası Süleymân Ağa'yı pâre pâre ve Vezîr Dilâver Paşa'yı pâre pâre, Kâ'immakâm Ahmed Paşa, Defterdâr Bâkî Paşa, Sekbânbaşı Nasûh Ağa, Yeniçeri Ağası Alî Ağa'yı pâre pâre etdiler.

Sultân Mustafâ, Dâvûd Paşa'yı vezîr-i a'zam etdi. Yevm 24. Mustafâ Hân'ın kız karındaşı zevci idi. Ba'dehu Murâd Hân katl etdi.

Ve yine vak'a'-i Osmân'da ol gece iç ağaları kapu ağasının pâreleyüp sabâhın leşin taşra atdılar ve Atmeydanı'nda leşini tuç ejdere asdılar, ayaklarından. Abaza Mehmed Paşa Erzurûm'da isyân etdi ve} hatt-ı şerîf yazup [61b] sadria'zamlık Dâvûd Paşa'da karar etdi ve ol gün aşkıyâ ve zorbalardan niçe bin hânendânları yağmâ etdiler. Bir kaç gündün vezâret Mısır'dan ma'zûl Merre Hüseyin Paşa'ya verildi.

{Merre Hüseyin Paşa anûd-ı Ârnâbûd asl Sâtûrcu Mehmed Paşa'nın âşçıbaşısı ve sipâh çavuşu ve koyun emîni ve çavuşbaşı ve kapucubaşı ve kapucular kethudâsı ve mîrâhûr-ı kebîr ve vâlî-i Mısır ve Dâvûd Paşa yerine sadria'zam olup def'a-i sâni sadâretinde zamân-ı (---) hânîde sene (---) de katl olundu ve yerine Lefkeli Mustafâ Paşa vezîr-i a'zam oldu. Müddet-i

vezâret[i] iki ay on sekiz gün, fî Zilka'de sene 1031. Ba'dehu gâh Kastamonu ve gâh «zmit verilirdi. Halîm âdem olmağile cür'et sâhibi değil idi. Ol asırda ise aşkıyânın isyân [u] tuğyânın Hudâ bilürdü. Devlet-i Mustafâ Hân'da silihdârlıktan ibtidâ Mısır ile çıkup Azîz-i Mısır oldu. Mısır'dan ma'zûl olup Yedikulle habsinde hor [u] zelîl oldu sene 1031. Ve sonra vezîr oldu.}

Hüseyin Paşa bir mollâyı dîvânda ta'zîr edüp cümle ulemâ Ebû'l-feth câmî'inde cem'iyet edüp cümle ulemâ ve sulehâyı hammâl ve ummâl ve acemî oğlanları kırup şehîd edüp na's-ı ulemâyı Sultân Mehmed {câmî'i} haremdeki çâh-ı mâlara ilkâ etdiler.

Günden güne «slâmbol içre isyân [u] tuğyân-ı aşkıyâ şuyû' bulup şerî'at dinlenilmez oldu. Abaza Paşa Erzurûm'da celâlî olup Vezîr Mahmûd Paşa, Abaza üzre serdâr olduğu ve Bağdâd'a Kızılbaş'ın Çopur Bekir nâm şakînin eliyle zafer bulduğu sene 1033.

Ve Kızılbaş Musul'a istilâ ettiği ve Hâfız Ahmed Paşa Bağdâd'dan bî-feth rucû' ettiği ve Tay kabilesi Kızılbaş ordusun gâret ettiği ve Merre Hüseyin Paşa'nın azli ve Kemânkeş Alî Paşa'nın vezîr-i a'zam olduğu sene 1032.

Ammâ devlet-i Âl-i Osmân'da gûnâ-gûn ihtilâller vâkı' olup bilâhire yine Sultân Mustafâ'yı hal' etdiler. Saltanat sene 1, şehr 4 olup cümle ulemâların meşveretleri ile

**«cmâl-i saltanat-ı Sultân Murâd Hân-ı
Râbi' ibn Sultân Ahmed Hân**

Fî 14 Zilka'de sene 1032. Cülûsuna târîhidir güfte-i Yahyâ Efendi fieyhülislâm:

Hân Murâdu'l-âdil.

Diğer târîh-i ra'nâ:

Dediler Sultân Murâd-ı Râbi' oldu pâdişâh sene 1032.

Hîn-i hilye-i Sultân Murâd Hân: Kâmetleri bülend-bâlâ ve vücûd-ı şerîfleri cesîm ü şahîm ve vech-i hüsnleri müdevver ve lihye-i şerîfleri siyâha mâ'il ve açık kaşlı ve âlâ gözlü beyâzı çok idi ve kiftifleri vâsi' ve mübârek miyânı rakîk ve bâzûları kalın ve mübârek dest-i şerîfleri şîrâne pençe idi.

Devlet-i Âl-i Osmân'da böyle bir zâbit [ü] râbit ve âdil-i hunhâr, celâlî ve eşkıyâ-küş asker-keş, Rüstem-salâbet, bedî'-şecâ'at pâdişâh gelmemişdir.

Akeb-i cülûsda Kemânkeş Alî Paşa'yı sene 1033 amân vermeyüp katl etdi. Zîrâ zorbalardan yek-dil [ü] yek-cihet idi. {Diyâr-ı Hamîdîdir. Haremden vezâret ile Bağdâd'a ve Diyârbekir'e [vâlî] olup Merre yerine vezîr-i a'zam olup tama'ı belâsından katl olundu.}

Çerkes Mehmed Paşa vezîr-i a'zam olup Abaza üzre serdâr-ı mu'azzam oldu sene 1034.

{Silihârlıktan fiâm oldu ve mühr ile Abaza'yı münhedim edüp Tokat'da merhûm oldu. Vezâreti şehr 7, yevm 10.} Ba'dehu Hâfız Ahmed Paşa vezîr-i a'zam olup Bâkî Paşa ve Çerkes Mehemed Paşa merhûm oldu.

Ve Gürcistân beğlerinden Mavro Beğ, Kızılbaş hânlarından Karçıgay Hân'ı katl edüp cümle Gürcistân'ı itâ'at ettirdi sene 1034. Hâfız Ahmed Paşa Bağdâd'ı muhâsara edüp bî-feth avdet eyledi sene 1035.

Hâfız Ahmed Paşa'nın azli hâli ve Halîl Paşa'nın def'a-i sâniye vezâreti ve Abaza üzre serdârlığı ve Dişlen Hüseyin Paşa'nın Acem elinden Kars kal'ası istihlâsına Erzurûm'a vardıkda Dişlen Hüseyin Paşa'yı Abaza cümle askeriyle şehîd ettiği sene 1036.

Ve Husrev Paşa vezîr-i a'zam olup Abaza'dan Erzurûm'u ve Acem'den Ahıçka'yı feth eylediği ve Husrev Paşa Abaza Paşa'yı amân ile Murâd Hân'a getirüp ricâ ettiği sene 1038.

Ve Husrev Paşa'nın Bağdâd'a azîmeti ve fiehrezûl haddinde Erkek Ahmed kal'asın binâ ettiği ve Mihribân kal'ası fethi ve Zeynel Hân'ın inhizâmı ve Acem diyârının nehb [ü] gâret olunduğu ve Bâğ-ı Cinân kal'ası etrâflarında yigirmi pâre kal'alar harâb olduğu andan fiehr-i Hemedân ve kal'a-i Dergezîn cânibleri alan u tâlân ve ahâlîsi nâlân u giryân ve mâlları yağmâ olup uryân kaldıkları cümle sene 1039 târîhinde vakı' olup.

Sene 1040 Saferü'l-muzaffer'in yigirmi yedinci gün Bağdâd'ı muhâsara edüp Husrev-i şîr-i şîrân delîrâne metrîse girdiler. Kırk gün muhâsara olup âhir bî-feth şiddet-i şitâ havfından cümle cebehâne ile topları keşân-ber-keşân çekerek Hille kal'asına muhâfazacı asker konulup Musul kal'asına gelüp binâ olundu ve Husrev Paşa Mardin'de kışladı sene 1040.

Husrev Paşa'nın azli ve Hâfız Ahmed Paşa'nın tekrâr vezâreti ve Husrev Paşa'nın Tokat'da katli. (---) (---) (---) [62a] Ve Receb Paşa'nın vezâreti ve Defterdâr Mustafâ Paşa'yı Atmeydânı'nda sinirinden çınâra asdılar. Ve Hâfız Ahmed Paşa'yı Murâd Hân huzûrunda hançer-i ser-tîz üşürüp pâre pâre etdiler, {yevmü's-sülesâ fi Receb sene 1041.} Ve Yeniçeri Ağası Hasan Halîfe'yi katl etdiler. Ve Mûsâ Çelebi'yi musâhib-i şehriyârî iken Atmeydânı'ndaki Receb Paşa sarâyında katl edüp cesedin aşığı Atmeydânı'na atdılar. Ve Receb Paşa'nın katli ve Tabanıyassı Mehemed Paşa'nın vezîr-i a'zam olduğu sene 1041.

Ol sene Tabanıyassı Mısır'dan ma'zûl gelüp kubbe-nişîn idi. Ba'dehu pâdişâh-ı Cem-cenâb vâkı'a-sında dest-i Hazret-i Ömer'den kılıç alup ertesı fieyhülislâm Hüseyin Efendi'yi katl edüp andan *bism-i lâh* ile cemî'i zorbaları ve aşkıyâları ale'l-umûm katl edüp âlemi islâh etdi sene 1042.

Sultân Murâd Hân'ın Revân seferi'ne azîmeti ve ba'de'l-feth Tebrîz ve Hoy [u] Menend vilâyetlerin

harâb ettiği sene 1044. Târîh-i feth-i Revân: (---) (---) (---) (---) Kal'a-i Revân'ı yedi günde kuvvet-i bâzûsiyla feth edüp içine Murtaza Paşa'yı kırk bin askerle sâhib-i eyâlet edüp kendüler Âsitâne'ye müteveccih olup Tabanıyassı Muhammed Paşa'yı mührile Erzurûm'da alıkoyup kendüler Âsitâne-i sa'âdet'e dâhil oldukda yedi gün yedi gece şadumânîler oldu {sene 1045 Receb'inin tokuzuncu günü idi.} Ammâ ol senede ale'l-fevr şâh-ı bed-fi'âl Revân'a sarılıp muhâsara etdi.

Berü tarafda Mehemed Paşa, Erzurûm şitâsından imdâd etmeğe iktidârı olmayup ve Murtaza Paşa'yı mahsûra adâveti sebebiyle imdâd etmeyüp hâh-nâ-hâh Sultân Murâd'ın yedi günde feth ettiği Revân'ı, fiâh yedi ayda güc ile alup içeride Murtaza Paşa zehir nûş edüp asker-i «slâm amân ile kal'ayı teslîm edüp bî-silâh taşra çıkdıklarında akîblerinden Kızılbaş yetişüp cümlesin dendân-ı tîğdan geçürüp kimi şehîd ve kimi atıyla firâr edüp dağlara düşdü. Bu haber-i mühiş Sultân Murâd Hân'ın mesmû'-ı hümayûnları olup Mehemed Paşa'yı mühürden ma'zûl edüp Silisre eyâletin ihsân eyleyüp mührü Kâ'immakâm Bayram Paşa'ya ihsân edüp Bağdâd-ı behîşt-âbâd üzre serdâr-ı mu'azzam etdi sene 1045.

Ale'l-akîb Murâd Hân-ı Râbi' deryâ-misâl asker ile Bağdâd üzre müteveccih oldukda Bayram Paşa vefât edüp Tayyâr Mehemed Paşa vezîr-i a'zam olup Bağdâd'ın mühimmât [u] levâzımâtın görüp Sultân Murâd Hân Bağdâd'ı kırk gün muhâsara edüp cebren ve kahren feth ettiğine târîh oldu. Târîh:

fiâh Safî'nin nâlesi,

Der imiş kim vâhey Bağdâd hey.

Târîh-i güfte-i Cevrî,

Asker-i şâhî düşünce fethine târîh olur,

Aldı Bağdâd'ı adûdan ceng ile Sultân Murâd.

Târîh-i âhir (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) .

Bağdâd feth olduğu mahalde Tayyâr Mehemed Paşa şehîd olup Kapudan Kara Mustafâ Paşa vezîr-i a'zam olup Melek Ahmed Paşa silihdâ[r]lıktan çıkup Diyârbekir eyâletiyle vezâret ihsân olunup Bağdâ[d-i] behîşt-âbâd ta'mîr [ü] termîm ile âbâdân olup Küçük Hasan Paşa Bağdâd vezîri oldukda muhâfaza için Bağdâd'a kırk bin asker kondu.

Hikmet-i Hudâ karanlık kuyuda bir hayli Kızılbaş kapanup cenge tekrâr âheng etdikleri mahalde iç kal'adan dahi bârûd-ı siyâh tutuşup ol sâ'atde cümle guzât-ı müslimîn Bağdâd içre amân diyen Kızılbaş dahi cümle dendân-ı tîğ-ı âteş-tâbdan geçürüp kanlar cereyân edüp Bağdâd bu gûne feth olup Revân'da şehîd olan guzât-ı müslimînin kanları intikâmı bu yüzden alınıp Sadrıa'zam Kara Mustafâ Paşa ve efendimiz Melek Ahmed Paşa, Acem haddinde Derne ve Derteng mahallerine varup hudûdlar kesilüp

ahidnâme ve sulhnâmeler kesilüp Murâd Hân Diyârbekir'e azîmet edüp geldikde Kîmyâcî Ma'ânoğlu kızın ve Rûmiyye fieyhi Azîz hazretleri bir günde şehîd edüp Âsîtâne-i sa'âdete sene 1048 târîhinde dâhil olup yedi gün yedi gece şâdumânlar oldu.

Andan [62b] bâde-i nâba tevbe edüp Malta gazâsına niyyet edüp beş yüz pâre kadırğa binâ olunmak fermân olunup iki aded kara mavunalar ve bir başdarda-i azîm binâ olunmuşdur. Mellâhân-ı bihâr {Hazret-i} Nûh Necî'den berü görmemişler idi. Vezîr-i a'zam Kara Mustafâ Paşa dahi «slâmbol'a sene-i mezbûrede dâhil oldular.

Ol mahalde Murâd Hân bâdeye tevbe [ü] istiğfâr etdiğin ferâmûş edüp bâde-i nâba başladıkda günden güne mizâc-ı latîfleri tenezzülde olup on yedi gün sâhib-firâş oldu. Âhir 1 «—AYIT» emrine imtisâl edüp sene (---) târîhinde dâr-ı bekâyâ rihlet etdi. *Rahmetullâhi aleyh.*

Atmeydân'nda peder-i büzürgvârı {Ahmed Hân} kubbesinde defn etdiler. Beyt:

*Âh elinden ey adâletsiz felek feryâd [ü] dâd
Sen murâdın aldın ammâ oldu hep halk nâ-Murâd.*

Târîh-i vilâdeti sene (---), târîh-i cülûsu sene (---) ve müddet-i saltanat 17, ömreş (---) sene ve târîh-i vefâtı sene (---). Cümle otuz iki evlâdı oldu.

{Târîh-i şehzadegân-ı Murâd Hân:

*Oldu târîh-i vilâdetleri Cevrî bu du'â,
Ya ilâhî ola şehzâdelerin ömr-i tavîl.}*

Kendülerden sonra ancak «smehân Kaya Sultân nâmında bir duhter-i pâkîze-ahteri kalup Melek Ahmed Paşa'nın akd [ü] nikâhında merhûme oldu ve Sultân «brâhîm ile Sultân Mustafâ'nın Ayasofya'da türbesine defn etdiler.

Ammâ merhûm Sultân Murâd Hân bir zamân aşkıyâ zorbalarından ârâm bulmadı. Bir zamân Bursa'ya Edirne ve Revân ve Karadeniz donanmasına ve Bağdâd seferlerine mukayyed olmağile ârâm bulamayup şehir-i «slâmbol içre bir azîm âsâr edemedi. Ancak kendiler Revân'da iken fermân-ı şehriyârî ile Kâ'immakâm Bayram Paşa «slâmbol kal'asın ta'mîr ü termîm edüp dürr-i beyz-âsâ oldu. Ve Musul kal'ası ve fiehrezûl'da Çiğ Ahmed kal'ası ve Kuşada kal'ası ve Karadeniz Boğazı kal'aları ve «slâmbol'da Gül câmi'.

**Evsâf-ı câmi'-i Sultân Murâd Hân-ı Râbi'
Gül Câmi'i**

Sene (---) târîhinde Ömer ibn Abdül'azîz ve Mesleme, Hârûnu'r-Reşîd ve Yıldırım Bâyezîd Hân ve

Ebü'l-feth Mehemmed Hân asrında bir câmi'-i atk idi. Âkıbet Sultân Murâd-ı Râbi' asrında «slâmbol içre bir zelzele-i azîm olup eyle münhedim olup zîr-i zemînleri bile harâb olup bizzât Gâzî Murâd Hân üzerine gelüp niçe bin ırgat ve bennâ ve mi'mâr-ı kâmiller cem' edüp binâsına şürû' etdiler. Ammâ teng mahalde vâkı' olmağile bir ibâdullâhın hudûduna vaz'-ı yed etmeyüp yedi yılda bir câmi'-i zîbâ oldu kim gûyâ bir nûr-ı mübîn oldu. Ve metânet üzre olsun deyü üstâd-ı mühendis orta kubbenin cânib-i etrâfına hurde hurde kubbeler edüp gûyâ bir gül-misâl kubbe olduğıyçün Gül câmi' derler. Ve itmâm buldukda yüz güğüm gülâb ile derûn-ı câmi'i gasl eylediler. Mihrâbı ve minberi sâde güzeldir.

Ancak bir kapusu kibleye nâzırdır. Bu kapudan mihrâba varınca bu câmi'in tûlu (---) ayakdır arzı (---) ayakdır. «çinde sommâkî ve gayrı gûne sütûnları yokdur. Ve kible kapusunun tarafeyninde yan soffaları vardır. Ammâ taşra haremî yokdur ve dahi taşra haremî hayli vâsi'dir.

Ma'bed-i kadîm olmağile ba'zı zamân bu câmi'e istiskâ du'âsına çıkarlar. Müstecâbü'd-da' ve mahaldir. Ancak bir tabaka bir minâresi vardır. Zîrâ minâre ve câmi'in zemîni serâpâ zîr-i zemînler olduğundan binâ-yı azîm etmeğе havf etdiler. Ve bu câmi' içre dâ'imâ hâl sâhibi kimesneler eksik değıldir.

Ve Murâd Hân'ın bu câmi'den gayrı Karadeniz Boğazı'ndaki karşı karşıya iki aded kal'aları müceddeden binâ edüp azîm vezni üzre neferât ve dizdârı cebehâneler ve birer câmi' binâ etdi. Ve Kandilli bâğçesinde bir kasr-ı âlî ve Istarvroz bâğçesinde bir kasr-ı Havernak ve Üsküdar bâğçesinde bir Revân köşkün binâ etdi. *Rahmetullâhu aleyh rahmeten vâsi'a.* Târîhler kenârda.

{Târîh-i taht-ı sîmîn-i Murâ[d] Hân, kâr-ı peder-i men:

*«ki târîh edüp esnâ-yı ta'rîfinde ey Cevrî.
Dedi bu matla'ı kerrûbiyân-ı arş-ı Rahmânî
Serîr-i sîm-i kubbe mesned-i vâlâ-yı SultânîSene
(---).*

Mu'allâ kadr ü âlî pâyev evreng-i Süleymânî.

Sene (---).

Târîh-i binâ-yı Hâsoda:

*Bu sa'âdethânenin Cevrî dedi târîhini
Devlet-âbâd ü makâm-ı pâdişâh-ı Cem-cenâb.*

Sene (---).

Târîh-i diğere:

*Vasf edüp Cevrî dedi târîhini,
Beyt-i ma'mûr oldu bu âlî makâm.*

Sene (---).

¹ Kur'an, Fecr, 28; "Dön Rabbine."

Diğer kasr-ı Sultân Murâd Hân:

*Bu nüzhêtgâh-ı zîbânın dedi târîhini Cevrî
Zehî kasr-ı hümâyûn u bülend evvân-ı şâhâne.*

Sene (---)}.

*Merhûm u mağfûrun-leh Sultân Murâd
Hân'ın ibtidâ-i cülûsundan nihâyet-i
saltanatına varınca rûz-merre olan
vakâyî'ât [u] ihtilâlleri ve cümle gelen
vüzerâlarının hükûmâtları ve azl [u]
nasbların beyân eder [63a]*

Çünkü takdîr-i Hudâ bu imiş kim bî-günâh Osmân Hân'ı cümle asker gulûsıyla şehîd edüp yerine Mustafâ Hân'ı yine pâdişâh etdiler. Ammâ "Mükellef değil aklında hiffet vardır" deyü seng-i mezâr mesâbesine kodular. Ammâ terk-i dünyâ Behlül-i dâna-reviş bir âkil ve dâna ve ednâ sultân idi. Ammâ zamân-ı sa'âdetlerinde rûz-merre fitne ve fesâd olup cümle asker zorba oldular. Ve niçe hânedânları gâret edüp bir cübbeye mâlik olmayan bin kîseye mâlik olup hâne sâhibleri bir habbeye muhtâc kaldı.

Yeniçeri ocağında Kara Mezâk re'yiyle mührü Dâvûd Paşa'ya verdiler. Yine andan mührü alup Mısır'dan ma'zûl Merre Hüseyin Paşa'ya verdiler. Cümle asker andan şükrân üzre olmayup mührü Lefkeli Mustafâ Paşa'ya verdiler. Ol dahi bu derde vâlih [ü] hayrân kalup yetmiş sekiz gün ma'zûl edüp zorbaların zûr-ı bâzûları ile mührü Gürcî Mehmed Paşa'ya verdiler. Ol dahi hazîne-i pâdişâhîyi bezl etmeğe başlayup tekrâr mührü Merre Hüseyin Paşa'ya verdiler. Ammâ Haccâc-ı zâlim olup dîvân-ı pâdişâhîde kadî'askereyn huzûrlarında bir monlâyı alt edüp iki yüz asâ urdular. Cümle ulemâ ve sulehâ bu hâli istimâ' edüp Sultân Mehmed câmi'ine şeyhülislâm ile cem' olup mâbeynden müftî,

"Ben vezîr-i a'zam'a varup te'dîb edeyim" deyü firâr etdi.

Bu cem'iyet-i ulemâyı Merre istimâ' edüp cümle hudd[â]mânları ve harbende ve Mercân çârsûsunda pabuccu bekârı ve bîkârlarına fermân sâdir olup ba'de'l-asr ale'l-gafle niçe yüz ulemâ ve sulehâyı katl edüp Ebû'l-feth haremdeki kuyulara lahd-misâl doldurdular.

Erzurûm'da bu ahvâlâtı Abaza Paşa ve Diyâr-bekir'de muhâfız Hâfız Ahmed Paşa istimâ' edüp isyân etmeğe bel bağlayup hûn-ı ulemâyı [ve] sulehâyı ve hûn-ı zıllullâh-ı fi'l-arş olan Osmân Hân'ın kanın almağičün ibtidâ Erzurûm'un iç kal'asın {Abaza} alup cümle yeniçerileri katli'âm etdiği haberi gelüp derhâl Cıgalazâde Vezîr Mahmûd Paşa'yı Abaza üzre serdâr ve Kara Mezâğ'ı yeniçeri ağası ta'yîn olunup Bursa'ya vardıklarında,

"Biz bu kadar asker ile Abaza'ya mukâvemet edemeziz" deyü Bursa'dan <slâmbol'a geldiler.

Bu mahalde Kızılbaş fırsat bulup be-dest-i Çopur Bekirzâde la'în imdâdıyla Acem bin otuz üç senesinde Bağdâd'a istilâ eyleyüp Musul'u dahi aldı. Ba'de sene 1032 Merre ma'zûl olup Kemânkeş Alî Paşa âsaf-ı mühr oldu.

Tekrâr gulû-yı asker olup Bayram Paşa olan ol asırda yeniçeri ocağında kethudâyeri iken zorbalar ile bir olup Sultân Ahmed'in duhteri Hânzâde Sultân'ı nikâh ile akd-i nikâha çekdi. Bir çorbacı pâresi iken bu kadar evzâ'-ı zorbalık etdi.

Andan yeniçeri ve sipâh yek-dil [ü] yek-cihet olup Sadrîa'zam Kemânkeş dahi anlara teba'iyet edüp zulm haddeden tecâvüz eyledi.

Ammâ cemî'i re'âyâ ve berâyâ ve a'yân [u] eşrâf [ve] fukarâ ve ulemâ ve sulehâ ve e'imme ve hutebâ ve meşâyih [ve] sâdât ve vüzerâ ve vükelâ ve sarây-ı hâssda olan mukarreb-i enderûn [u] bîrûn ol kadar müteyakkız oldular ve zorbalar elinden ehl [ü] iyâl hammâmlara ve çârsû-yı bâzâra çıkamaz oldular. Ve,

"Fülân Ağa'nın hânesin basalım" deyü nihânî değil alâniyeten güft ü gû ederlerdi. Âhir bu hâl devlet-i Âl-i Osmân'a rahne vermeğe başladı, deyü cemî'i ibâdullâh hayır-hâh-ı devlet müşâvere edüp,

"Cülûs edelim ammâ Sultân Ahmed'den berü üç kerre cülûs in'âmı olup beytül-mâl-ı müsliminde bir habbe yokdur, nice olur" dediler.

Cümlesi "<hsân-ı cülûsdan ferâgat ederiz, hemân devletde nizâm [ü] intizâm olsun" deyü cümle a'yân-ı ocak yemîn-billâh edüp sene 1032 mâh-ı Zilka'de'sinin 14. günü Sultân Murâd-ı Râbi' ibn Ahmed Hân, pâdişâh-ı zıll-ı Yezdân olup taht-ı hilâfet-gîr cenâb-ı âlîlerine müyesser oldu.

Azamet-i Hudâ hemân ol ân Belde-i Tayyibe ya'nî kal'a-i Kostantıniyye içinden zulemât ref' olup halk-ı cihân mesrûr [u] handân olup mürde diller tâze cân [63b] buldu. Ganî ve fakîrin yüzü güldü.

Hemân ertesi gün pâdişâh-ı heft-kişver alay-ı azîm ile Ebâ Eyyûb-ı Ensârî hazretlerine varup anda salât-ı cum'ayı edâ edüp iki yerden gayret kılıcın kuşandı kim bir kılıç Selîm Hân-ı Evvel'in idi, biri Hazret-i Resûl'un tığ-ı âteş-tâbı idi. Böyle şemşîr kuşanmak bir pâdişâh-ı sâhib-i câha müyesser olmamışdır.

Yine alay-ı Muhammedî ile Edirnekapusu'ndan içeri girüp alaya muntazır olan ibâdullâha selâm vererek du'â-yı hayr-ı ibâdullâhı alarak hâsoda içre Hazret-i Resûl'un Hırka-i şerîfine yüz sürüp Hazret-i Yûsuf'un Gavrî hazînesinden alınan destâr-ı şerîfi ser-i sa'âdetine geyüp iki rek'at namâz kılup,

"<lâhî beni halk mâbeyninde hor hakîr etme, dîn-i mübîne lâyık hizmetler[e] müyesser eyle" deyü tazarru' [u] nâlişler eyledi. Gerçi sinn-i sâlde dahi (---) bâliğ idi, ammâ gâyet reşîd ü necîb ve müdebbir ve âkil ü dâna idi.

Derhâl huzûruna hâsodabaşı ve hazînedârbaşı ve hazîne kâtibi ve hazîne kethudâsını çağırup,

"Tîz cülûs in'âmıyçün hazîne" dediler.

Anlar dahi "Pâdişâhım kânündür, sa'âdetle hazînenize teşrîf buyurun" dediler.

Meğer bu hakîrin pederi Dervîş Mehemed Zillî dahi hâzır olup ma'an hazîne-i pâdişâhîye girüp hâr [ü] hâşâkdan ve tecemmülât [u] mühmelâtdan gayrı deyyâr bir dînâr mâl add olunur gümüş ve altın âvânından bir şey bulunmayup ancak altı kîse mâl ve bir garâr mercân ve bir sandûk Fağfûrî fîncân bulunup ol dem Murâd Hân'ın gözlerinden çekîde çekîde demler cereyân edüp eşk-i hûnâbdan hazîne hüzünden pür olup derhâl hazîne içre iki rek'at salât-ı hâcet kılup ba'de'd-du'â buyururlar kim,

"nşâ'allâh seycî'ü bu hazîneyi gâret edenlerin mâlî ile ke'l-evvel leb-ber-leb edüp elli hazîne dahi cem' ederim" derler.

Andan var kuvveti bâzûya getirüp on günden cülûs in'âmıyçün üç bin kırk kîseyi hâzır edüp cümle ocağa haber oldukda cümle ahâlî-i ocak,

"Biz in'âmı almamağa yemîn etmişiz, bizden pâdişâha helâl olsun" deyü haber gönderdiler.

Tîz ertesi kalebe dîvân fermân olunup ale'l-zor cümle ocaklara terakkîler ve in'âm-ı cülûs ihsân olunup cümle bay [u] gedâ mesrûr [u] şâdân oldular.

Ol gece Murâd Hân vâkı'asında Hazret-i Ömer'i görüp,

"Yâ Murâd lâ-tehaf" deyü Murâd Hân'ın beline bir kılıç kuşadup gilâfından kılıcı uryân edüp Murâd Hân'ın destine verir.

Hemân Murâd Hân hâb-ı râhatdan bîdâr olup ertesi ammisi Mustafâ Hân'ı Eski Sarây'a nefy edüp,

"Bizim hayr du'âmıza meşgûl olsun" buyurdular.

Ve Murâd Hân ba'zı zamân piyâdece tebdîl-i câme olup ahvâl-i âleme ittlâ' hâsıl etmeğiçün Melek Ahmed Ağa ile ve Vuçu bostancıbaşı ile reh-revlik edüp köşe-be-köşe ba'zı eşkıyâyı kelle-pezân paça edüp vücûdların hâke salup rûhların adem diyârına gönderüp başların gönderler üzre dikerdi.

Bu pâdişâhın etdiği hûnhârlığı bir pâdişâh etmemişdir. Kahvehâneleri ve meyhâne ve bozahâneleri ve tütünü dahi yasak edüp niçe yüz bin âdemi ol bahâne ile her gün yüzer, ikişer yüzer âdemi katl ederdi. Ammâ *aleyhi mâ-yestehak* Anadolu tarafında dahi Abaza Paşa yeniçeri nâmında ve zorba sipâhî nâmında olanları ve üzerine gelen askerleri beşer onar binin bir kümeden mûr-ı za'îf gibi hulika'l-insân-ı za'îfi kırardı.

Ve'l-hâsıl cümle zorbalı zûr-ı bâzûları ile veledes ve gulâmiyyeler isteyüp defterleri mûcebince cümlesine hizmetler verilüp ol defter Murâd Hân'da kalup her bir zorba bir diyârda hizmetde iken bunları beşer onar kıra kıra yedi seneye dek zorbalıların zoru kesilmeyüp câ-be-câ nihânîce var idi. Ammâ Murâd Hân bir ferd-i âferîdenin hâsılı hareminden bir dâne-i direm dermedi.

Cümle eşkıyâ havf u haşyetlerinden sûret-i salâhda görünüp kimi sûhte ve kimi ummâl ve kimi cemmâl [u] {hammâl} ve kimi Üsküdarî Mahmûd Efendi mürîdi ve kimi celâ-yı vatan edüp kimi hâb-ı Ashâb-ı Kehf'e varup münzevî oldular.

Ol mahalde sene (---) [64a] târîhinde Kemânkeş Alî Paşa'nın tahrîkiyle {1033} fieyhülislâm Yahyâ Efendi azl olunup fetvâ-yı şerîf Es'ad Efendi'ye ihsân ve yine sene-i mezkûrede Kemânkeş ilkâsıyla sâbıkan Vezîr Halîl Paşa ve Gürcî Mehemed Paşa'yı mahpûs etdiler. Ba'dehu bunların Abaza Paşa isyânından haberleri olmaduğuna Murâd Gâzî ittlâ' hâsıl edüp afv olunup habsden iki vezîri dahi itlâk etdiler.

Ba'dehu Kemânkeş "Vezîr-i sâhib-cülûsum" deyü hemvâre evzâ'lar edüp mûcib-i i'tizâr-ı hâtır-ı âtır-ı şehriyârî olmağile Harem-i hâssın sırçasarayında mahpûs kılınup ertesi gün katl olunup sene 1033'de Çerkes Mehemed Paşa Âsaf-ı Berhayâ-vâr Abaza üzre serdâr-ı dilîr olup Revân cânibine revâne oldu.

Vezîr-i mûmâ-ileyh bir mü'min ü muvahhid ve perhîzkâr ve dîndâr serdâr-ı bâ-vakâr idiği gördüğümüz vüzerâlarda misli yok idi.

Ol sene-i mübârekde Kayseriyye altında Abaza-yı pür-gırre ile ceng-i perhâş ve bî-misâl savaş ve niçe cân u baş oynayup âhir-i kâr Abaza Paşa münhedim olup Erzurûm kal'asına varup kendüye ve asker-i makhûruna dârü'l-karâr eyledi ve mürdeleri dârü'l-bevârda karâr eyledi.

Ba'dehu Bâkî Paşa ve Çerkes Mehemed Paşa merhûm olup Mardin'de defn olunup sene 1034 Diyârbekir'de Hâfız Ahmed Paşa mühr ile sipehsâlâr-ı mu'azzam olup Husrev Paşa'ya yeniçeri ağalığı mukarreri gitdi.

Ve sene-i mezbûrede fiâh Abbâs nedîmlerinden Karçıgay Hân'ı askeriyle Gürcistân beği Mavro kırup yigirmi bin Kızılbaş başı ve buğu başıyla Diyârbekir'de Serdâr Hâfız Ahmed Paşa'ya getirüp cümle kelle ve kerrenây ve tabl [u] kûs ve direfş-i kâvi-yâniyle hâk-i pâ-yı Murâd Hân'a gönderilüp Mavro'ya Gürcistân beğliği ile hil'at-ı fâhire ve çılgalar gitdi.

Sene (---) de Hâfız Ahmed Paşa Diyârbekir'den Bağdâd üzre serdâr olup Bağdâd'ı tokuz ay döğdü. Kal'a-kûp toplar ile Akkapu ve <mâm-ı A'zam kapusundan rahneler açılıp yürüyüş sadedinde iken fiâh Abes Êrân-zemîn askeriyle <slâm askerinin cânib-i erba'asında meks edüp önlerinde Bağdâd içre düşman, ardlarında dahi dîninde pişmân kavm-i dâllin mâbeyninde kalup etrâf [u] eknâfdan zehâyir ayağın kesüp asker-i <slâm içre bir kaht-ı azîm müstevlî olup guzât-ı müslimîn şeb [u] rûz âteş-i Nemrûd içinde kalup ceng etmede. fiâh dahi bir gece fırsat bulup şebhûn esnâsında kal'a içre yigirmi bin Mâzenderânî tülüngi imdâd-ı Alî koyup ale's-sabâh <slâm metrisleri basılıp gerüden fiâh dahi hüçüm edüp bir ceng-i Muhammedî olmuşdur kim bir târîhde olmamışdır. <slâm askeri ne çâre eylesün iki düşman mâbeyninde

kalup ve her cânibi çöl [ü] çolistân-ı bî-amân içre kalup yine şeb [u] rûz hem kal'ayı döğüp hem fiâh askeriyle ceng ederlerdi.

Hele hamd-i Hudâ fiâh tarafından sulha rağbet edüp asker-i «slâm'ın cân-ı azîzine minnet olup taht-ı Bağdâd'dan Diyârbekir'e selâmetle vâsıl oldukları haberi geldi. Ammâ pâdişâh-ı Cem-cenâbın hâtırına hoş gelmeyüp sene 1036 târîhinde Hâfiz Ahmed Paşa'yı ma'zûl edüp mührü def'a-yı sâni'de Halîl Paşa'ya tevcih buyurulup ordu-yı «slâm'a gönderildi.

Ve bu senede asker-i «slâm Tokat meştâsında iken Ahıçka kal'asını Kızıldaş-ı evbâş {aldığı} haberi geldi. Fi'l-hâl serdâr-ı âkîbet-endîş Halîl Paşa, Dişlen Hüseyin Paşa'yı on bin güzîde asker ile ılgar [e]düp Abaza Paşa'ya dahi emr-i pâdişâhîler tahrîr olunup "Gayret senindir, sen dahi Hüseyin Paşa ile Ahıçka'nın istihlâsına revâne olasin" deyü fermânlar vardıkda "Sem'an ve tâ'aten" dedi. Ammâ Abaza havf edüp,

"Hay gidi Osmânlı Ahıçka bahânesiyle üzerime geliyor" diyüp Dişlen Hüseyin Paşa'yı ziyâfet tarikiyle kal'aya çağırıp taşrada kalan askerinin cümle erzâkların gâret ü tâlân etdirüp bî-günâh ve bî-haber niçe bin ümmet-i Muhammed şerbet-i şehâdeti nûş edüp Hüseyin Paşa dahi kal'ada bu câm-ı ecelden nûş edüp [64b] mest [u] medhûş olup bakıyyetü's-seyf olanlar uryân [ü] büryân ve nâlân [ü] giryân Tokat'da Halîl Paşa'ya yetişüp feryâd [ü] tazallum etdiler.

Bu ahvâl Âsitâne-i Sâ'âdet'e arz olunup Abaza Paşa'nın isyân [ü] tuğyânı sarîhaten âşikâre oldu. Ammâ Kayseriyye altında Abaza münhedim oldukda cürmü afv olunup Erzurûm eyâleti kendüye ihsân olunmuş idi.

Lâkin Dişlen Hüseyin Paşa askerin kırduğı haberi gelince hemân ol sâ'at taraf-ı şehriyârîden cümle vüzerâ [vü] vükelâlâra hatt-ı şerîfler yazılup sene (---) târîhinde mühür Tokat kal'asında Halîl Paşa'ya gidüp Erzurûm'da Abaza Paşa'yı muhâsaraya başladılar. Ammâ kal'a-kûp topları yok idi. Âlet-i mülâhaza kal'ayı döğerken bir kaç kerre içeriden Abaza taşra çıkup yeniçeri metrislerin basup hûn-ı Osmân Hân aşkına yeniçerileri kırıp niçe binin eşedd-i ukûbet ile katl ederdi.

Bu hâlde iken bir gece tûfân-ı azîm olup cümle haymeler kar ve buz altında kalup niçe bin âdemin eli ve ayakları donup cümle asker gulû-yı âm edüp seferden avdet etdiklerinde Abaza askerinin akîblerine düşüp rûz-merrede yeniçeri tâ'ifesin kıra kıra Hınıs ve Mama Hâtûn nâm menâzillerde niçe bin benî âdemin dest [u] pâları donup erre-i Zekeriyâ ile bürüm eyleyüp bir kuyuya doldurdular.

Hâlâ ol kuyuya çâh-ı dest [u] pâ derler. Mama Hâtûn türbesi kurbündedir. Niçe âdem halâs olup niçe bin eli ayağı kesildiğinden şehîd oldular.

Bu hal-i pür-melâl dahi Der-i devletde Murâd Hân'a mün'akis olup sene 1038'de mührü Husrev Paşa'ya verüp Abaza üzre serdâr-ı mu'azzam oldu.

{Husrev Paşa Bosnavî idi. Silihdârlıktan tulû' edüp Bayram Paşa yerine yeniçeri ağası ve Diyârbekir vâlisi olup Âmid'e giderken mühür ile Abaza üzre serdâr oldu}. Ve Ahıçka'yı istihlâsına me'mûr olup Tokat'dan ılgar ile dahi anca kar var iken Erzurûm içre imdâd ve zahîre girmeden Erzurûm-ı behçet-rüsûm altında meks edüp kal'ayı muhâsara etdiler.

"Belki Abaza-yı bî-niyâz kal'ayı Kızıldaş'a vermek ihtimâli ola" deyü kırk bin salt atlu asker ile sene-i mezbûrun Muharrem'inde yedinci gün kal'ayı kat-ender-kat kuşadup metrislere girildi.

Mâh-ı Safer'de gerüden asker-i «slâm hayme ve hargâh ve bâr [u] büngâhları ve cebehâne ve balyemez topları ile deryâ-misâl asker gelüp tarfetül'-ayn içre hâzır metrislere girilüp şeb [u] rûz amân vermeyüp lağımlar endâht olunup yedi koldan balyemez toplar ile kal'a-i Rûm'a rahneler açılıp subh u mesâ hücümlar olup içeriden taşra, taşradan içre yürüyüşler ve şebhûnlar olup husrevâne ceng [ü] cidâller olunup içeriden tâ'ife-i sekbân-ı sek-pây birer ikişer taşra firâr etdiler.

Taşrada serdâr istimâlet ve ihsân [ü] in'âmlar etdiğin içerdeki haşerât sekbânlar işidüp küme küme taşra çıkup,

"El-amân ey güzîde-i Âl-i Osmâniyân'dan ey Husrev-i şîrân" deyüp her bir remmâsı bir kola dahl düşüp halâs oldular.

{Abaza Paşa dahi} kal'adan cemî'i ulemâ ve sulehâ ve meşâyihân taşra çıkup şemşîr ber-gerdân amân ile Serdâr Husrev-i şîr huzûruna gelüp yüz sürdüklerinde "El-afv zekâtü'l-feth"¹ deyüp cümlesinin defter-i cerâyimine kalem-i afv keşîde kılınup hil'at-ı fâhireler ile şeref-yâb oldular. Mâh-ı mezbûrun tokuzuncu gün[ü] idi. Asâkir-i «slâm kal'a içre leb-ber-leb olup şiddet-i şitâ gelmeden kal'ayı ta'mîr [ü] termîm edüp elli bin asker ile Ken'ân Paşa'yı serdâr edüp Ahıçka kal'ası dahi Mavro Hân imdâdıyla feth olup eyâlet-i Çıldır, Sefer Paşa'ya ihsân olundu.

Bu feth [u] fütühâtların zafer meserretleri sem'-i hümâyûna vâsıl olup Abaza Paşa'yı Der-i devlete getirmek fermân olunup şiddet-i Rûm ermeden kat'-ı menâzil ederek Husrev Paşa alay-ı azîm ile Abaza Paşa'yı rikâb-ı hümâyûna getirüp huzûr-ı pâdişâhîde Abaza ser-ber-zemîn edüp ayak üzre durdu.

Ol gün bir dîvân-ı azîm idi kim bin bir ayak bir ayağ üzre idi. Cümle vüzerâ ve vükelâ-yı devlet huzûrunda pâdişâh-ı Cem-haşmet mübârek kelâm-ı dürer-bârları ile Abaza Paşa'ya hitâb edüp buyurdular kim,

"Bire kâfir, bu senin bu kadar seneden berü ibâdullâh-ı müslimîn üzre etdiğin zulm [ü] ta'addî ve benim niçe bin güzîde kullarımı katl eyleyüp isyân eyledin" buyurdularında,

¹ Af, fethin zekâtıdır.

Cevâb-ı Abaza Paşa, yerinden pertâb kılıp üç kerre zemîn-bûs edüp eydir:

"Pâdişâhım Hazret-i Risâlet-penâh'ın pâk r[û]hıy-çün ve ecdâd-ı izâmlarının [65a] rûhlarıyçün olsun bana bu ayda amân verüp afv ile mu'âmele edüp dâğ-ı derûnum söylesem" deyü izin taleb etdikde,

"Söyle" deyü destûr-ı şâhî oldukda Abaza eydir:

"Pâdişâhım, karındaşın Sultân Osmân Hân Gâzî *tâbe serâhu* azametiyle dîn-i mübîn uğuruna düşmandan intikâm almağışın Hotin seferine teveccüh buyurduklarında gördü kim yeniçeri tâ'ifesi azacık ammâ ulûfeleri çok bunları 'yoklama ederim' dedikde gulû edüp yoklamağa rızâ vermediler.

Bundan Pâdişâha dilgîr olup Hotin kal'ası metrisine yüz bin renc [ü] anâ ve nâz [ü] istiğnâ ile metrise girüp küffâr-ı dûzah-karâra sıyâneten dâ'imâ kuru sıkı tüfeng atup pes-i perdeden küffâr ile mu'âmelât edüp dîn-i mübîne hıyânet etdikleri günden ayân idi. Kal'adan kâfir bunlara şarâb, bunlar kâfire kebâb gönderüp yiyüp içerlerdi.

Bu hâlde iken Budîn vezîri Karakaş Paşa kara kaşından kurşum ile urulup şehîd olup cümle askeri meydânda kalup şehîd olup bir merd imdâklarına varmadı. Ve Tatar Hân'a 'Kâfir taburu üzre gelme ve <slâm ordusuna geç gel, tîz gelme' {deyü haber gönderirlerdi}.

Ba'zı vüzerâ kulların yeniçeri çaşıtların dutup karındaşın Osmân Hân huzûruna getirüp katl ederlerdi. Bu hâl üzre dîn-i mübîne bu güne hıyânetleri zâhir olup Hotin gibi bir sarây-misâl bir küçük kulleyi feth etmeyüp metrisden bir gün ale'l-umûm çıkup firâr etdiler.

Beytül-mâl-ı müslimînden yedi bin kîse hebâyâ gidüp niçe kerre yüz bin re'âyâ ve berâyâ pârekende ve perîşân olup bir habbe değer iş görülmeyüp pâdişâh-ı <slâma beyne'l-akrân bu kadar bed-nâmlık olup sa'âdetle <slâmbol'a gelüp ol pâdişâh-ı azîmü's-şânın üzerine niçe kerre gulû-yı âmm edüp pâdişâh dahi anların etdiklerine kalmayup ocaklarına ayağıla varup dahl düştükde bu kadar itâle-i lisân ve bu kadar şütüm-ı fâhiş ile ağa kapularından Osmân Hân'ı kovup andan yeniçeri odaları içre Orta Câmi'e varup anda dahi dahl düşdü. Anda Binyâz nâm bir pehlivânı pâdişâh üzerine musallat edüp kendüler mübârek dest-i şerîfleri ile Orta Câmi' mihrâbının sol cânibindeki pençereye mübârek kolların geçirüp sarılmış idi.

'Amân ey ümmet-i Muhammed' deyü mazlûm Osmân Hân feryâd ederken mezkûr Binyâz nâm kâfir:

'Eş Osmân Çelebi seninle dilberi çok Yûsuf fiâh kahvesine yâhûd bizim odaya gidelim' deyü tahkîrâne niçe yâve kelimâtlar etdikde Osmân Hân rızâ vermeyüp Osmân Hân'ın pençerede olan bâzûlarına birer muşt-ı pehlivânî urarak mübârek kolların kırarak Orta Câmi'den Osmân Hân'ı bir arabaya koyup

Yedikulle'ye götürüp bu kadar nâ-meşrû' işler ile mel'ûn Binyâz Pehlivân, Osmân Hân'ın hayâsın burup anda şehîd oldukda cesed-i şerîfin bir pâre köhne bûryâ üzre bî-riyâ yatırken cebecibaşı olan (---) Ağa kâfir, Pâdişâh'ın mübârek sağ kulağın kesüp ve bir yeniçeri hâtemiyçün mübârek engüştün kesüp tîz Dâvûd Paşa'ya kulağın ve parmağın müjde ile götürüp anlara birer kîse altun verdikde cebecibaşı, Dâvûd Paşa'ya eydir:

'Bire Sultânım, hemân cümle ocaklara altun bezl eyleyüp sultân hazretlerinden olan Süleymân Beğ efendimiz olan şehzâde-i cüvân-bahtını pâdişâh eyle, inkırâzu'd-devrân devletin mü'ebbed olup Âl-i Dâvûdiyân, deyü cihânda nâmın dâstân ola' dedikde bu kulağın getiren cebecibaşıya sipâhîler ağalığı ihsân edüp oğlu Süleymân Beğ'i pâdişâh etmeğe azîmet edüp cümle yeniçeriye Selânik çukası yerine kırmızı saya çuka vermeğe ahd [ü] emân etdi.

Pâdişâhım, bu ahvâl-i pür-melâl dâstân-ı dostân olup şöhre-i şehîr oldukda cümle ehl-i ırz ve bî-garaz hâmû-yı dîn olanlar '*Hayfâ ve dirîg vâ hasretâ ve vâ firkatâ*' deyü âh [u] enîn etdiler.

Ve yine cümle acemî oğlanı ve yeniçeri haşerât-ları Sultân Mehmed câmi'inde niçe bin musannif ve mü'ellif [ve] ulemâları katledüp cesed-i şerîflerin kuyuya doldurup bu kadar fezâhat edüp bu kadar ibâdullâhın hâneleri ve taşra hazîne ve içeri hazîne zorbalar elinde yağmâ olundu.

Âkîbetül-emr hakîr bu ahvâlleri istimâ' edüp dâğ-ı derûnumdan [65b] haste-hâl olup şifâ buldum. Ammâ eyle bir pâdişâh-ı Cem-cenâb Osmân Gâzî'den ayrılıp böyle nâ-hak hürri-şehîd etdiler, hemân pâdişâhım sağ olsun. Bu Abaza lalan dahi nân [u] nemek gayretine düşüp âyâ veliyy-i ni'am efendim Osmân Gâzî'nin intikâmın bu âsî kâfirlerden nice alam derken hikmet-i Rabbânî ammin Mustafâ Hân, Erzurûm eyâletinin (---) sene târîhinde ihsân eyledikde gördüm ki, bir kal'a-i Kahkahâ ve şiddet-i şitâsı bî-bahâ her gün Lala Paşa merhûm câmi'inde edâ-yı evkât-ı salât etdikce yeniçeri aşkıyâları önüne gelüp eydirler kim:

'Abaza Lala akrabâ-yı ta'allukâtından yine Lala Paşa kilisesine vardın' deyü ol mübârek câmi'-i şerîfi kenîseye teşbîh ederlerdi.

Ve kol dolaşmağa şehîr içre deverân etsem şâhrâh üzre yatan köpeklere hitâben bana işittirerek 'Oş Abaza oş' dediklerin istimâ' edüp iğmâz ederdim.

Bu cümle ile yine müdârâ edüp giderdim. Ve yine cümleye ihsân [ü] in'âmlar ederdim. Ve Pâdişâhım buna göre niçe bin mâlâyâ'nî ve turrehâtların hazm ederdim. Ve dîvânhâneye şarâb [u] kebâbları ile gelüp,

'Abaza, senin mehterhânen ile bir meclis edelim' deyü mehterhâne ile dîvânhâne-i pâdişâhîde çeng ü

çegâne ile ayş [u] işret edüp yine ıgmâz edüp me'kûlât [ü] meşrûbâtların verirdim.

Ve şehir içre a'yân [u] eşrâfın ehl [ü] iyâllerin çekmeğe başlayup niçe yüz hâneleri ve bedâsteni nehb ü gârete başladıkların sicill-i şer'a kayd etdirüp elime pâdişâhım hüccet-i şer'iyeye aldım" deyü koynundan hücceti Sultân Murâd'a verir.

"Ve bundan sonra pâdişâhım, yeniçerinin bu isyân [u] tuğyânları hadden efzûn olduğu Acem şâhi'na mün'akis olup bir gün fiâh, Ahıçka kal'asın muhâsara sadedinde iken,

'Bire gâzîler, dîn-i mübînin intihâ-yı serhaddi olan Ahıçka kal'asın halâs etmeğe yetişelim' deyü feryâd edegördüm.

Bir yeniçeri meyhânelerden ve Ermenî evlerinden ve bozahâneden çıkarmak mümkün olmayup âhirü'l-emr Kızılbaş-ı evbâş, ecdâd-ı izâmın Sultân Selîm Hân'ın fethi olan hısn-ı hasîn kal'a-i Ahıçka'yı alup mülk etdi.

Ba'dehu bu ahvâl-i pür melâlim müşâmızda olan mîrimîrânlara dahi ma'lûm olup anlar dahi yeniçerilerden dilgîrler imiş, cümle mîrimîrânlar ile pes-i perdeden yeniçeri kırıp hûn-ı Osmân Gâzî taleb etmeğ için yemin-i billâh ve kasem-i tallâh edüp herkesin taht-ı hükûmetinde olan zorbaları ve eşkıyâ yeniçerileri kırmağa ahd [ü] emân etmişdik.

Ol günkü oldu, bu hakîr ahde vefâ edüp ibtidâ Erzurûm'un iç kal'asın feth edüp cümle yeniçerileri kırdım. Sâ'ir vüzerâ ve ümerâlar beni peraya atup yan çaldılar. Benim adım âsî olup iş başa düşüp gündün güne hâlîm müştred olup işte sergüzeşt [ü] serencâmım budur kim ne etdim ise bu Devlet-i aliyenin hâyır-hâhi olduğum gayretiyle etdim. Yohsa pâdişâhım bu Abaza kulun yetmiş guruşluk bir abd-i memlûkündür, âsî olup cihângîrlik ile pâdişâh olacak değilim" deyüp ahvâl-i mâcerâsın niçe bin âdem içinde bir bir bî-bâk [u] bî-pervâ takrîr edüp yine zemîn-bûs edüp el bağlayup hâmûş-bâş oldu.

Bu kelimâtlara Pâdişâh-ı cem-azamet gûş-ı hûşile sâmi'înden olup şehâdet-i Osmân Hân yâd oldukda mübârek çeşm-i gazâlinden çekîde çekîde hûn-âlûd nem yemm-i nem gibi cereyân edüp bir âh-ı serd çekdi kim cümle huzzâr-ı meclis mest [ü] medhûş oldular. Ba'de hatmi'l-keîâm.

Cevâb-ı Sultân Murâd Hân: "Ya Kayseriyye altında lalam Çerkes Mehemmed Paşa ile ceng edüp münhedim olduğunda cürmünü afv edüp sana Erzurûm eyâletini ihsân eyledim. Ba'dehu Ahıska imdâdına me'mûr olunan Dişlen Hüseyin Paşa'yı ve bu kadar ibâdullâhı katl edüp mâlların yağmâ ve tâlân edüp Halîl Paşa lalam ile ceng edüp kal'ayı teslîm etmeyüp rikâbıma niçün yüz sürmedin?" buyurdıklarında,

Cevâb-ı Abaza Paşa: "Pâdişâhım, üstüme me'mûr olup gelen serdârlarımın her biri askerine [66a] mağlûb olup zabt [u] rabta kâdir değiller idi.

Uğradıkları yerleri Karayazıcı ve Kalenderoğlu ve Sa'îd Arab gibi eli vilâyeti harâb [ü] yebâb ve halkı kebâb ederek gelüp beni muhâsara edüp her gün serdâr üzre bir gulû edüp serdârın başına otağın yıkup gûnâ-gûn fesâd işleyüp anlar celâlî ve harâmî, ben anların yanında aslahu'z-zaleme ve halâlî idim. Cânım korkusundan ceng edüp verilmedim. 'Amân ile çıksam bir alay amân bilmez başsız bugsuz çemapur askeri-misâl bunlara râm olmak kuvvet-i hatâdan ve tehlikedir' deyü var kuvveti bâzû-yı tûvânâya getirüp ceng ederdim.

Ammâ bu Husrev Paşa lalan Âsitâne-i sa'âdet'den fermân-ı pâdişâhîyle Tokat'dan kalkup üzerime geldikde çaşıtlarım rûz-merre gelüp cümle menâzillerde adl [ü] adâletin ve zabt [u] rabtın ve aşkıyâya amân vermeyüp katl edüp asker-i Abdül-mü'min gibi geldiğin istimâ' edüp bildim ki bu merd-i kâmilidir, gündün güne mehâbet [ü] salâbeti yâd olundukda derûnuma bir bîm [u] ru'b hâsıl oldu.

Âhir bir gün gördüm ki Erzurûm altına gelüp meks ettükde amân vermeyüp ol ân rûz-ı rûşende askere amân vermeyüp ol sâ'at cümle askeri metrislere koyup aç kurd koyuna sarılır gibi sarılıp gûyâ çiğirime yapışdılar.

Ol gün toplar ile yedi yerden kal'aya rahneler verdiler. Ve Erzurûm sahrâsına şeb [u] rûz nazar ederdim, askerî tâ'ifesinden bir merd metrisinden çıkup kurâlara gitmezlerdi, re'âyâ vü berâyâlar gürûh gürûh olup askere zahîre getirirlerdi. Andan bildim ki zabt [u] rabt sâhibi serdârdır ve sahrâda bir kurâ ihrâk bi'n-nâr olmazdı ve her şeb cümle çadırlarda Feth-i şerîfler tilâvet olunup ezân-ı Muhammedîler okunup evkât-ı hamseyi kol kol cemâ'at-i kesîreler ile edâ olunurdu. Ammâ evvelki serdârlarda ne tâ'at ve ne ibâdât olup cümle kurâları âteşe urup re'âyâyı kebâb edüp iki üç ayda ancak metrise girüp ma'a'l-kerâhe bir kaç tüfeng atup yine çadırlarında fîsk [u] fücûr ederlerdi ve sâz [ü] söz ve Ermenî avretleri ve oğlanları feryâdında çadırlarda durulmazdı.

Ben bunları bu hâlde görüp üçer dörder kerre kal'adan taşra çıkup şebhûnlar edüp her çıkışta bu kadar yeniçeri kırıp bu kadar mâl-ı ganâyimle yine kal'aya tahassun ederdim ve yeniçeri kelleleri ile kal'anın burc [u] bârûların zeyn ederdim. <ki aydan kış gelüp serdârın başına otağın yıkup avdet ederlerdi. Ammâ bu Husrev lalan hakkâ ki Rüstemâne hareket ettiğinden,

'Ha işte bu hâkim-i âdildir' deyü 'el-amân' deyüp hâk-i pâyine yüz sürüp hamd-i Hudâ mülâhazamda hatâ etmeyüp bu kadar gündün berü deryâ-misâl asker içinde beni pâdişâhıma sâlimîn ü gânimin getirdi. Emir pâdişâhımdır. <şte gayretimden böyle etdim. fiân-ı şerîfine ne lâyıık ise eyle. <şte kılıç boynumda, pâdişâhıma Erzurûm'dan kurbâna geldim" deyüp hâk-i pâye yüz sürüp iki dizi üzre yüzü kıbleye müteveccih çöküp kelime-i şehâdete başladı.

Pâdişâh-ı pür-rahim, Abaza Paşa'nın sâdikâne sözlerinden ve bu merteye inkiyâdından haz edüp gazab-âlûd iken gazabı teskîn olduğun cümle musâhibîn ü mukarrebîn ve huzzâr-ı meclis olan vüzerâ ve vükelâ ve ulemâ ve sulehâ ve e'imme ve hutebâ ve fieyhülislâm Yahyâ Efendi ve Serdârü'l-mu'âzzam Husrev Paşa dahi cümlesi hâk-i pâ-yı serîr-i sa'âdete yüz sürüp,

"Pâdişâhım, Abaza Paşa kulunun cürmünü afv eyle" deyü ricâ etdiklerinde ricâları hayyiz-i kabûlde vâkî' olup afv olundu. Ve Bosna eyâleti ihsân olunup Abaza gazâsından gelen cümle vüzerâ ve mîrimîrânlarla ve sâ'ir ümerâlara ve ocak ihtiyârlarına hil'at-ı fâhireler geydirilüp Abaza Bosna'ya gitti.

Ve andan ma'zûl olup Silisre eyâleti ihsân olunup deryâ-misâl asker ile Kamaniçse câniblerinde Leh diyârından firâvân mâl-ı ganâyim ile Abaza Paşa Kamaniçse'den bî-feth avdet edüp Silisre'ye [66b] gelüp andan dahi ma'zûl olup Âsitâne-i Sa'âdet'de musâhib-i şehriyârî olup cümleden ziyâde takarrüb bulmuş idi.

Bir gün yeniçeri tâ'ifesi Murâd Hân'a dilgîr olup dîvânda çorba içmediler. Hemân Abaza Paşa,

"Pâdişâhım izn-i şerîfinle ben anlara bir kerre görüneyim, ol ân ben anlara çorba tâsların bile yutdurayım" dedikde, izn-i pâdişâhîyle Abaza dîvâna çıkınca yeniçeri mâbeyninde bir güft [u] gû olup,

"Bire Abaza geliyor" deyü cümle yeniçeriler çorba ile tâsları yutayazdılar. Yeniçeriyânın tâ bu merteye Abaza gözlerin korkutmuş idi.

Ba'dehu Revân seferi esnâsında kul mâbeyninde bir güft [u] gû olup,

"Abaza bizi kıra gelmişdir, Anadolu'ya çıkarsak yine Abaza bizi kırar. Pâdişâhımızın hâceti Revân ise Abaza ile gidüp feth etsün" deyü ittifâk etdiler.

Âhir bi'z-zarûrî bir gece hâsoda sırçasarayında Abaza'yı haps edüp ale's-sabâh Vuçu bostâncıbaşıya bir beyâz çarşafa sarılmış Abaza'yı teslîm edüp Vuçu bostâncıbaşı Abaza Paşa'yı ma'nûkan katl edüp bostâncıbaşı desti ile dest-i kazâ yek-dil [ü] yek-cihet olup Abaza'nın dilin sahîfe-i rûzgârdan kesüp na'sını alâ mele'i'n-nâs Sultân Bâyezîd'de mürekkebcileri başında Gâzî Murâd Paşa'nın cenbinde defn etdiler. Anlar dahi etdiğin buldular. *Rahmetullâhi aleyh. Ammâ,*

Ahvâl-i garâyibe: Bu hakîr bin elli altı târîhinde Süleymân Paşa Erzurûm vâlîsiyken Acem diyârından Abaza Paşa gelüp zuhûr edüp Süleymân Paşa cümle ta'yînâtın ihsân edüp pes-i perdeden Âsitâne'ye arz eyledi.

Beri cânibde Abaza günden güne eski dostları ve tevâbi'leri ile sayd [ü] şikâra başlayup cem'iyet-i kübrâya mâlik oldu. Ve cümle etdiklerin bir bir takrîr edüp kerr ü fer sâhibi oldu.

Abaza Paşa'nın hikâyeti üzre Revân seferi esnâsında yeniçeri gulû edüp,

"Biz Abaza olduğu yerde gazâyâ gitmeziz" deyü ayak basdiklarından bi'z-zarûrî Murâd Hân bir gayrı âdemi çarşaf içre sarup Vuçu bostâncıbaşıya katl etdirüp ol gece Abaza Paşa'yı bir Sönbeki firkaesine koyup Gelibolu'da Cezâyir kalyonlarına süvâr olup yedi sene Cezâyir'de korsanlık edüp kalyon sâhibi kapudan olur.

Hikmet-i Hudâ yedi seneden sonra Murâd Hân Âsitâne'de merhûm olduğu gün Abaza Paşa dahi Tementis burnu nâm mahalde bir azîm ceng edüp bi-emrillâh münhedim olup Danimarka küffârında yedi sene esîr olur. Andan Portakal küffârına Abaza Paşa'yı satup Portakal donanmasıyla üç sene Hindistân'a seferler edüp andan yine Portakal ile Çin'e varup anda gemileri bir kenârda gark olup Abaza, Çin ü Fağfûr ve Kalmah ve Horasân ve Belh u Buhârâ'dan Isfehân'a seyâhat ederek gelür.

Andan sene (---) târîhinde Erzurûm'da Süleymân Paşa'ya gelüp ahvâl-i mâcerâyı kıssa-i pür-hissenin hikâyeye etdikde aklımız perîşân olurdu. Ve niçe bin gûne sergüzeşt [ü] serencâmların nakl edüp cümle etdiği işleri isbâtile tahkîk ederdi.

Meğer mukaddemâ Süleymân Paşa'nın Abaza'yı arz eylediği «brâhîm Hân'a varınca Vuçu bostâncıbaşıyı çağırıp,

"Karındaşım Murâd Hân asrında Abaza'yı nice katl eyledin?" deyince,

"Vallâhi Pâdişâhım bir beyâz çarşaf içre sarılmış bir âdemi verüp Abaza'dır deyü katl edüp bâğçe imâmı gasl edüp cümle vüzerâ ile Murâd Paşa türbesinde defn eyledik anı bilürüm *ve's-selam*" deyü bu kelâma niçe bin nâ-tamâm kelimâtlar olup Erzurûm'a hatt-ı şerîf ile bir kapucubaşı gelüp Abaza Paşa'yı Aşağı Dîvânihâne'nin iç mehterleri kapusu mâbeyninde başına üşüp başın teninden cüdâ edüp kellesin Âsitâne'ye götürüp ol şehirde Süleymân Paşa'yı Vezîr-i a'zam Sâlih Paşa ma'zûl edüp çelebisi Defterdâr Mustafâ Paşa'yı mazlûm-ı maslûbun oğlu Mehmed Paşa'ya eyâlet-i Erzurûm ihsân olunup Terzi Mustafâ Ağa müsellemler gelüp hakîr gümrük nezâreti ile Revân [67a] hân'ı tarafına kârbân getirmeğe revâne olduk *ve's-selâm*."

Ve'l-hâsıl Abaza Paşa'nın ahvâl-i pür-melâli bu gûne tahrîr olundu. Ba'dehu,

{**Husrev Paşa'nın serdârlığı**} sene 1038 târîhinde Abaza Paşa fethinden sonra Husrev Paşa Bağdâd üzre asker-i deryâ-misâl ile Bağdâd üzre serdâr-ı mu'azzam olup aslâ Bağdâd tarafına nazar etmeyüp Acem memleketlerin nehb ü gâret etdiği bâlâda mastûrdur.

Ba'dehu asker-i «slâm ile tâ Isfehân ve nisf-ı cihâna dek gâret edelim deyü ahd [ü] emân edüp gitmek sadedinde iken sa'âdetlü Pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinden hatt-ı şerîf gelüp,

"Bizzât şâh-ı bed-fi'âli kayd [ü] bend ile pâye-i serîrime getirsen makbûl-i hümayûnum değildir. El-

bette sana başın gerek ise Bağdâd-ı Dârü'l-hilâfe'yi feth edüp mezhebimiz sâhibi Nu'mân ibn Sâbit olan <mâm-ı A'zam'ı ve Hazret-i eş-fieyh Abdülkâdir el-Cîlânî hazretlerin Kızılbaş-ı bed-ma'âş kallâş nâ-trâş-baş evbâş elinden ol sultânları halâs edesin" deyü hatları gelüp sene 1040 Saferü'l-muzafferinin yedinci günü Bağdâd metrisine girilüp kırk gün muhâsara olunup Acem diyâr[lar]ına asker-i <slâm gâret etmeden ganîmet olup âhir şiddet-i şitâ gelmek ile Bağdâd'dan ferâğat edüp avdet etdiklerinde Hille kal'asına asker konulup andan selâmetle Musul'a dâhil olup kal'a-i Kakkahâ-misâl ta'mîr edüp pâye-i serîre i'lâm olundu.

Ve ol zemistânda Mardin'de meştâ olunup evvelbahârda Revân üzre gitmek sadedinde iken,

"Âsitâne-i sa'âdetime gelesin" deyü hatt-ı şerîf gelüp Husrev Paşa Âsitâne'ye giderken Murtaşâ Paşa'ya Diyârbekir tevcîh olunup Husrev Paşa Tokat kal'asına geldikde sâhib-firâş iken Murtaşâ Paşa, Husrev Paşa'yı Tokat'da şehîd eyledi. {Fî yevmi'l-hamîs 18 şehri-fia'bân sene 1041}.

Murtaşâ Paşa Diyârbekir'e varup sene 1041 fî mâh-ı Recebi'l-mürecebinin on sekizinci gün Hâfız Paşa tekrâr vezîr-i a'zam oldu. Mâh-ı mezbûrda kul gulû edüp Bâb-ı hümayûnun iç yüzünde Hastalarkapusu önünde Hâfız'ı kul atından yıkup kendüsi Hastalar odaları içre firâr edüp kapuyu sedd etdi, andan resenbâzlık ederek Hâsbakçe'ye firâr etdi ve bostâncıbaşının mücevvesi ve hil'atın geyüp huzûr-ı pâdişâhîye varup i'lâm-ı hâl edüp,

"Bir kaç veled-i zinâ üstüme hücum edüp biz dahi üstlerine at sürüp cümlesin dağıtdım" deyü huzûr-ı pâdişâhda yalan söyler.

Ertesi gün asker yine gulû edüp Pâdişâh'dan Hâfız'ı alup gözü önünde ibtidâ Husrev Paşa'nın bir ağası, Husrev'in kanın almak için Hâfız'ın devesinden bir hançer-i {tîz} urup tîz çenesi altından güzer edüp ol ân Hâfız'ı hezâr-pâre etdiler.

Ve sene 1040 Receb[b]i'nin evâhirinde Receb Paşa'yı müdebbiri vezîr-i a'zam edüp umûr-ı fetvâyı Hüseyin Efendi'ye tevcîh etdiler. Receb Paşa Bosnavî-asl olup bostâncıbaşılıktan vezâretle çıkup kapudan paşa oldu. Ve Akdeniz'de sene (---) târîhinde üç pâre azîm <ngilis kalyonları feth etdi kim ve mine'l-acâyib idi. Ba'dehu Karadeniz'de üç yüz pâre Kazak-ı âk şaykasıyla ceng-i azîm edüp Kazağ'ın cümle şaykalarından feth edüp ser-nigûn haç peykerleri ile Âsitâne'ye dâhil oldu.

Ol sene Halîl Paşa Anadolu'da mühür ile Abaza üzre serdâr iken Receb Paşa kâ'immakâm oldu. Ve yerine {1036} Hasan Paşa kapudan olup nehr-i Özi Karadeniz'e mahlût olduğu boğazda bir kal'a binâ edüp Özi kal'asını tevsî' edüp çâr-kûşe bir kal'a dahi binâ edüp zamîme etdi.

Ve Receb Paşa, Husrev Paşa serdârlığında dahi kâ'immakâm olup Hâfız Ahmed Paşa'nın katline se-

beb olup yerine vezîr-i a'zam olup, Mûsâ Çelebi musâhib-i şehriyârî iken hançer üşürdüp zorbalara katl etdirdüp cesed-i Mûsâ'yı Atmeydânı'na atdılar. Cüvân-ı nâ-murâd nedîm-i Murâd Hân iken mürd olduğuna târîhidir.

Mûsâ'ya cemâliyle tecellî kıla Bârî.

Sene 1041. [67b]

Ve Yeniçeri Ağası Hasan Halîfe'yi bir köşede muhteffi iken bulup tûğ-ı cellâd-ı şehriyârî ile vücûddan hâke saldılar.

Sene 1040 mâh-ı Ramazân'ının guresinde maslûb-lakab Defterdâr Boşnak Mustafâ Paşa efendimiz pinhân olduğu yerde hizmetkârları Receb Paşa'ya haber verüp zorbalar katl edüp na'şını Atmeydânı'ndaki çınâr dırahtına ka'blarından salb etdiler.

Ve Receb Paşa'nın dahi hıyâneti ve zorbalar ile ülfeti olup Mûsâ Çelebi'yi katl etdirdiği zâhir olup dîvâna geldikde {ma'nûkan} katl olundu. Hakîr, pederimle ol gün Dîvân'da hâzır idim. fiehr-i fievvâl fi yevmi'l-isneyn 27 sene 1041.

Ba'dehu vezâret, Mısır'dan gelen Tabanyassı Mehemed Paşa'ya tevcîh olundu. Sultân Osmân'ın Kızlar ağası Mustafâ Ağa'nın çırağı Arnavudü'l-asl idi. Harem-i hâs'dan çıkup Mısır ihsân olunup mühür ile Erzurûm'da Revân muhâfazasına serdâr iken Revân'a imdâd yetişmediği için ve Boğdan ile Eflak mâddesi için sene (---) katl olunup Eyyûb Sultân merkadi cenbinde medfûndur.

Yerine Bayram Paşa vezîr-i a'zam oldu. Hâk-i <slâmbol'dan zümre-i yeniçeriyândan neşv [ü] nemâ bulmuşdur. Ammâ Murâd Hân, Tabanyassı vezâretinde sene (---) de ecdâd-ı izâmları gitdiği minvâl üzre taht-ı sâni Edirne-i edne'l-arz[a] varup ahvâl-i re'âyâyâ vâkîf olup ve ba'zı zorbaların hakkından gelüp ve Nemse çâsârından tecdîd-i sulhnâmeler gelüp andan Âsitâne-i sa'âdet'e gelüp sene 1044 Ramazânü'l-mübârekinde Revân seferine revâne olmağa ihtimâm-ı tâm edüp Tabanyassı Mehemed Paşa'yı mühür ile serdâr edüp mukaddem Revân'a revân olup Bayram Paşa kâ'immakâm olup pâdişâh-ı âlemşâh hazretleri Serdâr Mehemed Paşa'nın akîbince Üsküdar'a çıkup serâperde-i Süleymânî'de adl-i Ömer'e şurû' etdi.

Ol gün merhûm u mağfûrun-leh pederimiz ihtiyâr-ı umûr-dîde olup Süleymân Hân ile Seğitvar gazâsında bile olmağile fermân-ı şehriyârî sâdir olup Revân Seferi'ne pederimiz bile gitmeğe me'mûr olup cümle mühimmât [ü] levâzımâtların mîrîden müheyyâ edüp hakîr dahi bile hâzır oldum.

Ve yine Süleymân Hânlılardan niçe gazâlarda bulunan niçe ihtiyâr ve lâzımü'l-i'tibâr kimesnelerden Unkapanı'nın iç yüzünde sâkin Ayasofya'da sergüzeşt sâhibi Gülâbî Ağa ve Zeyrekbaşında Pirincizâde'nin hânesi sâhibi Matbah Emîni Abdî Efendi ve Kuzu Alî Ağa ve İsâ Ağa ve bu makûle Süleymân Hânlı ihtiyâr

çöngelmiş zâl-i zamân ve pîr-i nâ-tüvân âdemleri tahtrevân ile Revân Seferi'ne revâne etdirüp şeb [u] rûz bu müsinn [ü] kâr-âzmûde ihtiyârlar ile meşveret ederek kat'-ı menâzil ve tayy-ı merâhil etdiği yerlerde ve menâzillerde celâlî ve cemâlî ve zorba yeniçeriyi kıra kıra Konya'dan Kayseriyye'ye, andan Sivas'a varup ıyd-i adhâyı anda edüp Silihdâr Mustafâ Paşa'yı nedîm-i hâs edüp vezîr-i sâni pâyesi ihsân edüp taşra çıkardılar ve yine şeref-i sohbetleri ile şeb [u] rûz müşerref idiler.

Andan Erzurûm'a varup serdâr-ı mu'azzamın âmâde etdiği toplardan mâ'adâ Tebrîz Kapusu'nda kırk pâre balyemez dahi döküp iki bin çift câmûslar ile topları Erzurûm'dan keşân-ber-keşân çekerek Sınur çayırı nâm mahalden Kağızman altından kal'a-i Revân altına dâhil olup sene 1044'de Revân kal'ası altında meks edüp kal'a dibinden cereyân eden deryâ-misâl nehr-i Zengi'yi asker-i «slâm ayaktan ubûr edüp alâ-mele'i'n-nâs ol gün kal'aya amân vermeyüp metrislere yedi koldan girilüp *bism-i lâh* ile ibtidâ kendüler nehir aşırı Muhânet bayırı nâm mahalden kal'aya bir balyemez topu urup münhedim etdikde cümle asker-i «slâm fâl-ı mübârekdir deyü şâd [u] handân olup yedi gün yedi gece göz açdırmayup hamd-i Hudâ fethi müyesser olup Revân hânı Emîrgüneoğlu amân ile taşra çıkup iki tuğ ile Haleb eyâleti ihsân olunup kal'anın sademât-ı top-ı küplerden münhedim olan yerlerini ta'mîr ü termîm edüp kal'a içine Murtazâ Paşa'yı kırk bin asker ile muhafız koyup kırk bin asker ile Koca Ken'ân Paşa Ahıçka kal'asına serdâr olup ol mâh-ı mezburda kal'a-i [68a] Ahıçka dahi feth olup sa'âdetle Pâdişâh-ı Cem-azamet, Revân altından Acem diyârın gâret etmeğe revâne oldular.

Revân'dan on altıncı günde menzil-i şehri Tebrîz-i dilâvîze dâhil-i hıyâm olup derhâl Tatar-ı gâret-şî'âr-misâl asker-i «slâm şehri Tebrîz içre velvele salup gâret ü tâlân ve halkın esîr [u] nâlân ve ihrâk bi'n-nâr ile cemî'i hânedânların hâk ile yeksân edüp taş taş üzre taş kalmadı.

Ve cünûd-ı «slâm'dan ednâ hizmetkârlardan ester üstürbân ve gûlam-ı sâyisân ve akkâm u meş'aleciyân ve sakkâ huddâmları dahi dahme-i Efrâsiyâblar bulup niçe medfûn mâl-ı ganâyimler ile muğtenim olup şehri Tebrîz'in ol âlî kasr-ı Havernak ve tâk u revâkı ve ma'mûr-ı âfâk olan bâğ-ı «rem-misâl fiâh-bâğı nâmıyla iştihâr bulan bâğ-ı hıyâbânı bizzât Murâd Hân seyr [ü] temâşâ edüp engüşt ber-dehen edüp fermânları üzre tarfetü'l-ayn içre asker-i deryâ-misâl bu bâğa girüp cümle der [ü] dîvârın ve müte'addid şâhâne şâhnişîn ve kâ'aların harâb [ü] yebâb edüp sahîfe-i rûzgârdan zerre mikdârı gubârın dahi komayup tîşe-i Ferhâd ve teber-i Müslimî ile cemî'i eşcârât-ı müsmirâtların kat' edüp vâdî-i Tih-misâl bir hâmûn etdiler. Gûyâ ol zemînde hübü-ı Âdem'den berü bir âsar-ı binâ yok idi.

Andan Pâdişâh-ı âlem Tebrîz'den avdet edüp Âzerbâyecân diyârının yemîn [ü] yesârında Hoy ve Menend ve Tesû ve Ordubâr ve Dümdümî ve Dümbülî ve Rûmiyye diyârların nehb ü gâret ederek (---) günde sâlimîn ve gânimîn kal'a-i Kotur nâm kal'a Kızılbâş'ın sa'b kal'ası olmağile hayli toplar atup itâ'at etmedi. Zamân-ı şitâya kalmağile ana ıgmâz-ı ayn ile nazar edüp ubûr olundu.

Andan fiâh gedigin aşup Muhammedî deresi içre vilâyet-i Mahmûd'u andan beşinci günde sehel kar yağup kal'a-i Van-ı sedd-i imân andan kal'a-i Amık ve kal'a-i Bârgirî ve kal'a-i Erciş ve kal'a-i Adilcevâz ve kal'a-i Ahlât ve kal'a-i hân-ı Tahtıvan, bu mezkûr kal'alar cümle Van deryâsı kenârındadır.

Andan şehri azîm kal'a-i Bitlîs ve kal'a-i Ke-fender ve kal'a-i Hazzo ve kal'a-i Mîfârikîn ve kal'a-i Diyârbekir ve kal'a-i Malatıyye ve kal'a-i Sivas ve kal'a-i Tokat ve kal'a-i Amasiyye ve kal'a-i Osmâncık ve şehri Tosya ve şehri Bolu ve altı günde kal'a-i «zmit.

Bu bâlâda tahrîr olunan kal'aların mâbeynlerinde olan kurâ ve kasabâtların menâzillerin Tebrîz'den Üsküdar'a gelince cümle (---) menzilde dâhil olup bin kırk beş Receb'inin tokuzuncu günü taht-ı hümayûn-ı sa'âdet-makrûnlarına Sâm-ı Nerîmân-vâr bir alay-ı azîm ile dâhil olmuştur kim diller ile ta'bîr ü tahrîri mümkün değildir.

«stikbâl-i Pâdişâhîye çıkan ümmet-i Muhammed kâ'immakâm olan Bayram Paşa'dan hâtır-mânde idiler. Pâdişâhın mübârek cemâl-i bâ-kemâlin müşâhede etdiklerinde gûyâ halk-ı cihân tâze cân buldular. Zirâ Bayram Paşa zulmünden gûyâ halk-ı âlem bî-tâb u tüvân ve mutlakâ nev'-i beşer bir kâlib-ı bî-cân idi. Rû-yı Pâdişâh-ı münevveri görünce cümle ibâdullâh taraf taraf küçe ve küçe revzenlerden ve dam u bâmlardan,

"Aleyke avnullâh yâ Gâzî Murâd Hân murâdın alup vefk-i murâdın üzre bahtın müsâ'id oldu, gazân mübârek-bâd, hoşgeldin" deyü vâcibü'r-ri'âyâ ve du'â-gûlar hayır du'â edüp cânları yerine geldi ve yüzleri gözleri güldü. Ve bizzât kendüleri gök demire müstağrak olup demir budluklar ve hadîd uyluklar sarfı ve ser-i sa'âdetinde sîmurg-ı ankânın üç çatal otağaların ser-bende-i İrân-zemîn üzre Acemâne zeyn edüp serbendin kec kılıp süvârilerin büklümleyüp Nogay alaçası üzre süvâr olup ol küheyl-i sâfinâtü'l-ciyâdı dahi yedi pâre âlât-ı silâha yancığ ve bahrî hotasa ve serâpâ murassa'ât-ı cevâhire müstağrak edüp Revân hânı Emîrgüne Yûsuf Hân ve gayrı esîr hânlar cümle askerleri ile pâdişâhın önü sıra kûs ü kerrenâyelerin ve sûrnâ ve nefîr-i Efrâsiyâbîlerin çalarak ubûr ederlerdi.

Kendilerse sa'âdetle kağan arslan şikârın almış gibi iki cânibe nigerân ederek selâm vererek ardı sıra üç bin âlât-ı harbe müstağrak gilmân-ı hâslar ubûr

ederlerdi. [68b] Temâşâ eden ibâdullâh ise hamd-i Hudâ edüp yüzlerin yerlere sürerlerdi. Ve şâhrâhın iki tarafına cem'î-i ehl-i hıref atlas ü dîbâ ve şîb ü zerbâf ve sereng ve hârâ vü dârây ve cânfes ve kaneviz ve katîfe ve gayrı elvân akmişe-i fâhireler ile tarîk-ı âmmin tarafeynine pâyendâzlar edüp solaklar ve peykler ve gayrı musâhib huddâmları yağmâ ederlerdi.

Koca Solakbaşı rivâyetinden nakl ederiz: "Hemân bizim solak tâ'ifesi yedi bin guruşluk pâyendâz harîr «slâmbol içre tahsîl etmişler, gayrı askerînin tahsîli ne mertebe ola" deyü nakl ederdi.

Ve sa'âdetle sarây-ı hâssına varınca cümle der-yâda olan keştîler ve Sarâyburnu'ndan ve Kızkulle-si'nden ve Tophâne'de bir top şâdumânları oldu kim gûyâ deryâ tutuşdu.

Ve dellâllar nidâ edüp yedi gün yedi gece «slâmbol müzeyyen olup geceleri Kadir ve rûzları rûz-ı ıyd olup şeb [u] rûz a'yân-ı «slâmbol hayr-ı mukaddem deyü zî-kıymet hedâyâları ile pâdişâhın pây-e-i serîr-i a'lâsına yüz sürüp hedâyâların arz ederlerdi.

Eyle kâlây metâ' hedâyâlar geldi kim hazîne mâl-â-mâl olduğundan mâ'adâ Kuşhâneye dahi mâl-ı firâvân doldurdular.

Ertesi yevm-i cum'ada bir alay-ı azîm ile Ebâ Eyyûb-ı Ensârî *aleyhi rahmetü'l-Bârî* hazretlerine ziyârete gidüp ve Bâğçekapusu'ndan leb-i deryâ ile belde-i Kostantiniyye'nin ta'mîr [ü] termîmini seyr [ü] temâşâ ederek edâ-yı cum'a ve ziyâret edüp Edirnekapusu tarafının kal'a dîvânların dahi im'ân-ı nazar ile nazar edüp zevk [ü] safâsından Bayram Paşa'nın defter-i cerâyiminden hakk-ı afv ile cürmün afv edüp bir semmûr lepâçe-i şâhânî ihsân edüp alay ile Ebû'l-feth Sultân Mehmed Hân câmi'ine gelüp iki rek'at salât-ı hâcet kılup câmi' münevver olmuş gördükde mütevellîye ve yine Bayram Paşa'ya birer semmûr geydirdi.

Ve andan mehbit-ı pür-envâr türbe-i şerîfe girüp ziyâret edüp bin bin hamd [ü] senâ edüp andan fiehzâde câmi'ine ve türbesine andan Sultân Bâyezîd-ı Velî câmi'i ve türbesine, andan peder-i azîzi merhûm u mağfûr *tâbe serahû* Sultân Ahmed Hân câmi'i ve türbesini ziyâret edüp bu câmi'lerin ta'mîr [ü] termîmin görüp hamd [ü] senâ edüp Âsitâne-i sa'âdeti'ne gelüp karâr etdi.

Ol mâh-ı mezbûrda Erzurûm'da muhâfız olan serdâr-ı mu'azzam Tabaniyassı Mehmed Paşa'dan feryâdcı gelüp fiâh Revân'ı aldığı ve şiddet-i şitâdan imdâdına yetişemediklerinin arz-ı mahzarları gelince ol ân mührü Bayram Paşa'ya ihsân edüp derhâl Bağdâd üzre gitmeğe azîmet edüp berren ve bahren mühimmâtlar görülmeğe bezl-i ihtimâmlar oldu.

Ve der-akab etrâf-ı âleme ya'nî hükm-i Âl-i Osmân'da şarkda ve garbda olan birden bine binden yüz bine varınca pâdişâh kulu olan evvelbahâr-ı hu-centage-âsârda sefer-i hümâyûnuma âmâde olsunlar deyü taraf taraf hatt-ı şerîf ve emr-i latîfler ile dergâh-ı

mu'allâ kapucubaşları ve hâsekîler ve musâhib-i şehriyârîler eyâlet-be-eyâlet gönderildi ve asker-i deryâ-misâl sene-i âtiyeye dek cem'iyet etmeğe başladı.

Sergüzeşt-i Evliyâ

Bu hakîrin Harem-i hâssa girüp Gâzî Murâd Hân'a intisâb ettiğimizi ve huzûr-ı şerîfnde olan ba'zı letâ'ifâta müte'allik kelimâtlarımız beyân olunur

Sene 1045 Ramazân-ı şerîfinin leyle-i kadrinde Ayasofya-i Kebîr'de her sene üç gece ihyâ olunup niçe bin âdem cem' olur. Hakîr ol asırda merhûm u mağfûrun-leh üstâdımız Evliyâ Efendi'den hıfzı tekmlîl edüp sekiz sâ'atde kerrâtile hatm-i şerîf edüp Seb'a kırâ'atin dahi me'hazları ve *fiâtîbî* kitabıyla tekmlîl edüp Aşere kırâ'atine şürû' etmişdik.

Merhûm [u] mağfûrun-leh pederimiz Dervîş Mehmed Ağa'nın ibrâm [u] ilhâhıyla ol senenin leyle-i kadrinde Ayasofya-i Kebîr'in mü'ezzinân mahâfili makâm-ı Bilâl-i Habeşî'de ba'de't-terâvîh Hafz kırâ'ati üzre hatm-i şerîfi tilâvete bed' edüp sûre-i En'âm'ı itmâm edince Kozbekci Mehmed Ağa [69a] ve Silihdâr Melek Ahmed Ağa mahfele çıkup bu hakîri yüz bin cemâ'at-i kesîre içinde başıma zer-ender-zer bir tâc-ı Yûsufi geydirüp,

"Buyurun sizi sa'âdetlü Pâdişâh ister" deyü elimden yapışup mahfel-i Pâdişâhî'ye varup Gâzî Murâd Hân'ın cemâl-i bâ-kemâlin müşâhede edüp huzûruna varınca zemîn-bûs edüp ba'de's-selâm ve'l-kelem vâfir tebessüm edüp,

"Kaç sâ'atde hatm-i şerîf edebilirsin" dediler.

"Pâdişâh'ım sür'at etsem yedi sâ'atde ederim, ammâ lahn-i hafî ve lahn-i celî olmasın için ne ifrât ve ne tefrît olmadan sekiz sâ'atde inşâ'allâhu Ta'âlâ hatm-i şerîf ederim" dedükde buyurdular kim,

"«nşâ'allâh merhûm sa'îd [u] şehîd Mûsâ'mın yerine yed-i beyzâ gibi yed-i tûlâsını ayân edüp musâhibim olur" buyurdularında iki avuç altın ihsân etdiler kim cümle altı yüz yigirmi üç sikke-i hasene idi.

Hakîr bu mahalde gerçi za'îf ü nahîf tıfl-ı mürekkeb-eşkal idim, ammâ sinn-i sâlimiz yigirmi seneye bâlîğ gâyet necîb ü reşîd idim ve âdâb-ı meclisi bilüp niçe vüzerâ ve vükelâ ve şeyhülislâmlar huzûrunda aşr-ı şerîf ve na't-ı şerîf tilâvet edüp musâhabet ederdim.

Ba'dehu Murâd Hân Ayasofya câmi'i'nden kalkup fânûs-ı me'nûslar ve meş'al-i fîrûğânlar çerâğân olup hakîr dahi bir ata süvâr olup Bâb-ı Servi'den Sarây-ı hâssa duhûl edüp kendüler bizzât Hâsoda'ya girüp hakîr'i Hâsodabaşı'ya teslîm edüp kilar-ı hâssada kaftanlı olmak fermân eyleyüp kendiler harem-i hâssa revâne oldular.

Ale's-sabâh bu hakîri Kılarcıbaşı Hâdım Sefîd Alî Ağa'ya teslîm edüp Kilar-ı hâssa önünde ağalara

mahsûs odada bir hücre içre bir mekân ta'yîn eyleyüp Turşucubaşı Ahmed Ağa lalamız ve Güğümbaşı Mehmed Efendi hat üstâdımız ve ilm-i mûsikîde Musâhib Dervîş Ömer pederimiz ve Dersiâm Kiçi Mehmed Efendi, ilm-i nahivde *Kâfiye* dersinde üstâdımız ve yine Evliyâ Efendi ilm-i tecvîdde üstad-ı kadîmimiz olup mübârek-bâd dediler.

Ve Horos <mâm, hâsodada ilm-i hıfzda şerîkimiz ve Tâyezâde Handân ve Ferruhoğlu Assâf Beğ ve Ma'ânoğlu ve Keçeci Süleymân ve Amber Mustafâ mü'ezzinlikte ayakdaşlarımız olup şeb [u] rûz hammâm-ı hâs cenbinde meşkhâne nâm mahalde sâz u söz ve gûnâ-gûn fasıllar edüp Hüseyin Baykara faslı ederdik.

Bir gün bu hakîri zer-ender-zer akmişe-i fâhireler ile mülebbes edüp bir zerdûz arakiyye-i Yûsufiyyeye bir âriyetî zülf-i amber-efşan {zamm} edüp başıma tâc-ı devlet nişânıdır deyü du'â ve senâ ile geydirdiler.

Ve gâhice ayakdaşlarımız sıbyânlar ile semmür kalpak geydirirlerdi. Ammâ her bâr Silâhdâr Melek Ahmed Ağa ile {görüşürdüm. Zîrâ} vâlidemiz tarafından karâbetimiz olması cihetiyle dâ'imâ hakîri yoklayup hâtırım su'âl edüp ihsânlar ederdî. Ve Harem-i hâssa girmemize sebep anlar ile Rûznâmeçi <brâhîm Efendi ve Hattât Hasan Paşa olmuşdur.

Ol gün mezkûr libâs-ı fâhirelere müstağrak olduğumuzda Cüvân Dilsiz ile Tavşan Dilsiz gelüp gûnâ-gûn şaka ederek bu hakîri alup hâsodada Silihdâr[r] Melek Ağa ve Musâhib Silihdâr-ı sâbık Mustafâ Ağa hücrelerine iletdiler.

Anlar hakîre hayli tesellî-i hâtır verüp Pâdişâh huzûruna vardıkda âdâb-ı meclisi ve du'â vü senâ etmeği ve niçe kelimâtları ta'lîm edüp hakîri Hâsoda'ya götürüp anda bir sâ'at oturup temâşâ etdik.

Bir kubbe-i azîm içre çâr-kûşede birer taht-ı azîm ve müte'addid şâhnişînlerin cânib-i erba'asında revzenler ile ârâste ve havz u şâzrevânlar ile pirâste ve ferşi ibret-nümâ nakş-ı bûkalemûn ruhâm-ı gûnâ-gûn ile mefrûş bir kâ'a-i azîmdir kim gûyâ nigârhâne-i Çîndir.

Andan bizzât kendüler Harem-i hâsdan âfitâb-ı âlem-tâb burc-ı sa'âdetden tulû' eder gibi tulû' edüp cümle kırk hâsodalılara ve sâ'ir musâhiblere selâm verüp cümle du'â-i hayr ile aleyk alup bir taht-ı âlîde Efrâsiyâb-vâr karâr etdikde, hakîr pertâb edüp pây-e serîr-i âliye rûmâlîde kılup zemîn-bûs edüp hemân bi-emrillâh hâtıra bu ebyât hutûr edüp bî-bâk [u] bî-pervâ bu kıt'ayı zebâne getirdim, beyt:

*Âfâkı şehâ ma'deletin nûr pür etsin
Hûrşîd gibi encümen-i dehre cerâğ ol*

*Geh nâfe gibi eyle diri deşt-i mu'attar
Geh gonca-sıfat gülşene gel ziyet-i bâğ ol*

*Dâdâr-ı cihân eylemesin âlemi sensiz
Her kande isen Padişehim dünyede sağ ol,*

deyü [69b] bu gûne hayr du'âlar etdikde sa'âdetle buyurdular kim,

"Bir şey oku" dediler.

Hakîr eyittim:

"Pâdişâhım yetmiş iki ulûmden Fârisî mi ve Arabî mi ve Rûmî ve <brânî ve Süryânî ve Yûnânî ve Türkî ve fiarkî ve Varsağı ve kâr u nakş ve savt ü zecel ve amel ü zikr ve tasnîfât ve kavl ve haznegîr veyâhûd ebyât-ı eş'ârdan bahr-i tavîl ve kasâyid ve tercî-i bend ve terkîb-i bend ve mersiye ve ıydiyye ve mu'aşşer ve müsemmen [ve] müsebba' ve müseddes ve muhammes ve penc-beyt ve gazâliyyât ve kıt'a ve müselles [ve] {dübeyt} ve müfredât ve ma'niyyât-ı ilâhiyyâtndan ne murâd-ı şerîfiniz olursa be-ser [u] çeşm buyurun okuyayım" dedim.

Ol dem buyurdular kim:

"Bire şu rencîl ne acâyib da'vâ-yı merd etdi. Acabâ işidir revânî midir yohsa bu takrîr etdiklerin icrâ etmeğe kâdir midir?" buyurdularında,

"Pâdişâhım eğer afv ile mu'âmele edüp serbest ü ma'zûr ederseniz inşâ'allâh Pâdişâhımın huzûruna meclis-i emânet olmak üzere nedîm-i hâslık edüp pâdişâhımı eğlendiririm" dedükde buyurdular kim,

"Nedîmlik ne demektir?" dediler.

Cevâb-ı hakîr: "Pâdişâhım bir âdem herkes ile hüsn-i ülfet edüp musâhabet etse ana nedîm derler ve şarâb meclisine dâhil olup musâhabet edenlere dahi nedîm-i nâb derler, bu lügatın iştikâkı münâdimendir ki lafzen müdâminden maktûbdur ve müdâm lügatda şarâba derler, pes nedâmete ma'nâsı şarâb içmek demek olur, ya'nî mest [ü] müdâm derler. Hâsil-ı kelâm musâhib ma'nâsına gelir kim nedîm-i şehriyârî derler. Allâh pâdişâhıma ömürler versin" dedim. Hemân Hünkâr:

"Âferîm işidir revânî değil imiş" dedükde,

"Pâdişâhım işidir revânî ve yerin Revân'ı vâkı'a-da görür Revânî bu Revân hân'ı Yûsuf Paşa kulundur" dedim.

Hemân Hünkâr iki ellerin iki zânûlarına urup kahkahâ ile hande eyledi kim ruhları gül-gûn ve la'l-gûn olup,

"Mîrgûne ne dersin şu şeytân çerâğına" buyurdularında hemân Revân hânı eyitdi:

"Hey şâhım bu tıflı göresin Kayser-zemîn ve Îrân ve Tûrân ve Sûrân-zemîn halkını mât u mütehayyir kılsa gerekdir. Zîrâ görürsün gözleri sâ'at rakkâsı kimi ca'al-ı belh oynar" dedi.

Hakîr eyitdim,

"Belî Rûm halkı sâ'ir memleket kavmin Rûm'a getirüp sâ'at rakkâsı gibi oynadır" demeden murâdım ba'zı zamân Revân hânının keyfi germâ-germ olduğda kalkup raks edüp oynardı. Hemân Hünkâr,

"Hay veled ne aceb hâzır cevâb imiş" deyüp hande edüp safâsından,

"Çakır getirin" dediler.

Çakır anların ıstılâhında bâdeye derler idi. Bir câm bâde nûş edüp buyurdular kim,

"Evliyâ şimden gerü mahrem-i râz-ı nihânımızsın, fâş mekün." buyurdular.

Hemân hakîr bu ebyâtı terennüm etdim, beyt:

*fjöyle sakla sırr-ı aşkı tende cânın duymasın
Yanılıp ağzına alma kim zebânın duymasın*

"Ve hadîs ¹ AE†O · Ÿ† »IE† «%oo · „Al bu-
yurmuşlardır kim, pâdişâhım mahrem-i râz ola[n] mahzen-i esrâr olmak gerekdir" dedim.

Ve buyurdular kim,

"Evliyâ demin huzûrumda bu kadar ulûm [u] ma'rifetler kim dedin şimdi ilm-i edvârdan bir şey oku" dediler.

Hakîr eyitdim:

"Hünkârım ilm-i mûsikîden yekgâh mı dügâh [u] segâh mı ve çârgâh [u] pençgâh mı ve şeş-âğâz ve râst ve ısfehân ve nişâbürek ve nikrîz ve mâhûr ve rehâvî ve ırâk ve hüseyinî ve nevâ ve uşşâk ve sabâ ve muhayyer bâzâr ile âyâ bûselik edüp gerdâniyye ile makâm-ı zengûle ile râst karâr etsem olur mu?" deyü Emîrgüne Hân'ın kadeh-kârı Alî Hân'a hitâb etdiğimde Hünkâr ve gayrı musâhibler hande-künân tebessüm edüp hayrân kaldılar.

Ve yemîn [ü] yesârda olan cümle huzzar-ı meclis zer-ender-zere müstağrak olmuş murassa' ve mücevher kemerlü cüvânlarla hünkâr nazar edüp,

"Evliyâ'nın zengûle makâmın kankımız dinler?" dedi.

"Hünkârım anlar uşşâk makâmın dinlerler. Ammâ Yûsuf Hân kulunun mîrzâyârı makâmı ısfehânîdir, büzürg makâmı anda vardır, bir zengûle faslın eylesem rûhuna râhat olup lezzetinde cân-perver olurdu" dediğimde yine Hünkâr,

"Hay şakî göre ne güne nezâketlerle ne kelimâtlar etdi" deyüp vâlih [ü] hayrân oldu.

"İlâhî Evliyâ mu'ammer ol ammâ biz dahi bu âsitânda dükkan kirâsı çeküp kârhâne sâhibiyüz, sen nice gerdâniyyede karâr edersin" dedükde,

"Hünkârım yekgâh şehnâz etdikce hakîr bûselik makâmın ederiz, zîrâ ibtidâ kırısmemezdür, nefesimiz ancak ol perdelere el verir, dervîşânca afv ile mu'âmele buyurun" dedim.

"Hay veled her güftesinde zerâfet [70a] ile bir güne nükte ve rumûzât vardır" deyüp "Evliyâ sana destûr ve seni afv edüp vâcibü'l-ri'âye eyledim ve şimden gerü sana çün-çerâ ve kapu-baca yokdur, musâhibimsin" deyü bir sammûr kürk ihsân etdikde hakîr eyitdim:

"Hudâ'ya şükür kim ihsân etdi bize şu kürkü" deyüp pâ-yı şerîfin bûs etdükdde,

"Bu kürk sana uzundur babana gönder, bizi hayır du'âdan ferâmûş etmesin" deyü bir gayrı kürk hakîre ihsân eyledi ve mübârek dest-i şerîfiyle serime bir semmûr kalpak geydirdiler. Niçe zamân Tatar-pîçemisâl kalpak ile gezerdim. Andan buyurdular kim,

"De bir varsağı oku" dediklerinde ilm-i mûsikîde üstâdımız olan sultân-ı hânendegân Dervîş Ömer, pîşvâ-yı tarîk-i Ömer Rûşenî'de fukarâ-yı Gülşenî idi. Hattâ Süleymân {Hân} asrında bizzât «brâhîm Gülşenî hazretlerinin şeref-i sohbetleri ile müşerref olmuş bir pîr-i fânî ve asrın hâcegânı idi kim Mısır'da «brâhîm Gülşenî âsitânesinde on yedi sene hizmet edüp bu kadar kâr u savt zikirleri ol âsitânedde okunup bir zâkir Dervîş Ömer'im deyü isbât-ı vücûd etmeyüp hâk-i mezellet içre gâh hâcethâneci ve gâh meydâncı ve gâh mihmândâr ve gâh âşcıbaşı ba'dehu zâkirbaşı olup bir gün yedi sene tamâmında «brâhîm Gülşenî hazretleri keşf edüp,

"Ey Tokatlı Dervîş Ömer tîz sade içre bir dürr-i yetîm gibi pinhân oldun, yürü Rûm'da seni Sarı Süleymân ister. Seyyidvar gazâsında bile bulunup Süleymân'ın anda netîce-i merâmında bulunup Rûm'da seccâde-niştin post sâhibi ol" deyü mübârek seccâde-i şerîflerin verüp "Ol bir Âl-i Osmân pâdişâhıyla zânû-be-zânû olup Ahmedleri elinden ni'met yiyüp «brâhîm berekâtın bulup Murâdla erüp *Tarîk-i Muhammedî* kitâbın tilâvet edüp anda hatm-i kelâm eyle" deyü bu güne rumûzlar edüp keşf ederler.

Dervîş Ömer yetmiş nefer fukarâ ile Rûm'a gelüp azîzin nutk-ı dürer-bârları üzre Süleymân Hân ile Seğitvar gazâsında bulunup cenâze-i Süleymân Hân'da hâzır olup ol asırdan tâ efendimiz Sultân Murâd Hân asrına dek musâhib-i şehriyârî ve tarîk-i Gülşenî'nin sâhib-i vakârı bir azîz nedîm-i hâssu'l-hâs ve ilm-i edvârda gavnâs idi.

Anlardan hâsıl etdiğimiz ilm-i mûsikîden Murâd Hân'ın fermânı üzre destime bir dâ'ire-i müdevveri alup huzûr-ı pâdişâhîde zemîn-bûs etdiğimde Murâd Hân dâ'ireye nazar edüp dest-i şerîflerine alup,

"Ne acâyib musanna' dâ'ire olur, al imdi sana destûr, bu dâ'ireyi sana ihsân etdim, ammâ zinhâr bu dâ'ireden çıkma" buyurdularında levendâne cüst [ü] çâpüklük edüp seğirderek pâ-yı tahtı bûs edüp andan Dervîş Ömer'e temennâ edüp,

"«şâ'allâh bu dâ'ire-i Âl-i Osmân'dan mahrûm çıkmam, haddim bilürüm" deyü bu beyti okudum. Beyt:

*Kişi haddini bilmek pek revâdır
Eğer dervîş eğer bay [u] gedâdır.*

¹ Hadîs: "Kim çenesini tutarsa belalardan emîn olur."

deyü ber-zemîn dü-zânû âdâb üzre meks edüp
Feyyâz-ı Mutlakdan isti'ânet taleb edüp ibtidâ segâh
makâmında,

"Ya Hazret gülüm Gülşenî pîrimin pîri Ömer
Rûşenî hû" deyüp Dâvûdî bülend-âvâz ile bir ser-âğâz
eyledim.

Ba'dehu makâm-ı segâh ta'allukâtından ma-
kâm-ı mâye ve beste-nigâr misilli şu'abâtlarda deve-
rân ü seyrân ederek dübeyt:

*fiehâ çeşm-i çerâğ-ı âlem-i nûr-ı basarsın sen
Nazîrin görmedim bir merdüm-i sâhib-nazarsın sen*

*Görüp bir nâ-tüvânı kaçma lütf et ey perî peyker
Seni görsem vücûdum mahv olur kimden kaçarsın sen*

bu dübeyti makâm-ı beste-nigârda karâr edüp yine
Murâd Hân'ın güftesinden Musâhib Mûsâ Çelebi
hakkında bestesi üstâdımız Dervîş Ömer bestesinden
bu varsağı okudum.

*Yola düşüp giden dilber
Mûsa'm eğlendi gelmedi
Yohsa yolda yol mu şaşdı
Mûsa'm eğlendi gelmedi*

deyü savt-ı hazîn ile okurken Murâd Hân destemâlin
dest-i şerîflerine alup bükâ-künân oldukda,

"Hay veled, ibtidâ taksîminde câna tâze cân kıs-
met etdi. Ân-ı vâhidde bir varsağı ile merhûm Mûsâ
Çelebi'nin rûhun yâd etdi. Tîz doğru söyle ben bu türkî
etdiğime peşîmân olup yasak eyledim. Bunu sana
Hünkâr huzûrunda kim oku dedi ve kimden öğrendin"
deyü ibrâm [ü] ilhâh etdiler. Hakîr eyitdim,

"Hünkârım ömrün mezîd olsun pederimizin
Ferruhzâd ve Bihzâd nâm rahmetli köleleri var idi.
Armağanî Mehemed Efendi tahrîr etdiği tâ'ûnda fevt
oldular. Anlardan öğrenmişdim. Gayrı kimesneden
istimâ' etmeyüp ve bir âdem [70b] Hünkâr huzûrunda
oku dememişdi. Allâh âlim [u] dânedir" deyüp hâmûş-
baş oldum.

"Hay veled ne kadar ârifdir, ölmüş âdemlere isnâd
etdi kim anlardan bir dahi su'âl olmaz. Eğer hayâtda
olan filân âdemden öğrendim dese belki hünkârın bir
zararı isâbet eder mülâhazasıyla merhûm olmuş
kimesnelerin ağzından nakl edüp avk-ı kelâm etdi.
«lâhî ber-hordâr-ı ömür olasin" deyü hayr du'â edüp,

"De bu faslı tamâm eyle" buyurdıklarında hemân
yine dest-ber dâ'ire olup yine makâm-ı segâh
ta'allukâtında makâm-ı mâyeden murabba'ı:

*Yârin dehân[ı] sırr-ı nihândan haber verir
Güftâre gelse sihr-i beyândan haber verir*

*Hışmile baksa vermez amân Rüstem-i zamân
Kirpiği kaşı tîr-i kemândan haber verir*

Bu hoş âyende güfte ve besteden sonra semâ'î:

*Alını hüsn-i mükemmel kadd-i dil-cû da güzel
Ol siyeh gözler ile hak bu ki ebrû da güzel*

*Hatt-ı nev-hîzîmile dedi ne dersin rûhuma
Dedim ol rû da güzel hatt-ı semen-bû da güzel*

deyüp bir dahi taksîm edüp kânûn-ı hânendegâni edâ
edüp ser-ber-zemîn edüp ayağa durdum. Ol an âferîm
ve sad tahsîn edüp bir avuç altun ihsân eyledi.

Andan Hünkâr, Emîrgüne Hân'a hitâb edüp
eyitdi:

"Yâ mîr",
"Lebbey pâdişâhım" dedi.

"Bu Evliyâ'nın okuduğu murabba'ı benim nedî-
mim Mûsâ garîbim için etmişdim. O Mûsâ benim
nedîm-i hâsım ve yâr-ı gâr-ı gam-güsârım idi. Bir kaç
sene mukaddem bir gün ol nâ-resîde mazlûmı Receb
Paşa lalama gönderdim. Ol dahi zorba eşkıyâlara
ığmâz-ı {ayn} edüp katl etdiler ve leşin Atmeydânı'na
atdılar. Bu murabba'ı anın hakkında mersiye olmak
üzre etmiş idim. Hele görsen idi ey Mîrgüne Hân
böyle zarîf, nüktedân ve necîb ü reşîd tîz-fehm sâhib-i
iz'ân bir hizmetkâr-ı mahbûb-ı cihâna ilâ-hâze'l-ân
mâlik olmadım. Bî-günâh eyle mazlûmu zâlimler
şehîd etdiler" deyince bu cevâba karşılık Mîr dahi
germiyyet-i keyf ile,

"Ey pâdişâhım sen dahi o hürri şehîdin kanın
hâke salanların ırkını coymadın mı" dedükde Sultân
Murâd eyitdi:

"Ey Mîr anıñün ve bürâder-i azîzim şehîd
Osmân Hân Gâzî hûniyçün bu âna dek üç kerre yüz
bin ve yedi bin dahi eşkıyâ ve zorbanın kellelerin
galtân eyledim" buyurunca Mîr dahi bî-tekellüfâne
eyitdi:

"Hey şâhım Perverdigâr seni ıslâh eyleye. Pes
munlar belî benî âdem değillerdir. Ohum zemînden
mantar kimi çiharlar" dedi. "Anıñün senin askerinin
cânları acıyup yoldaşları kanın anlar dahi Revân
kal'asında menden alup yedi günde Îrân-zemîn as-
kerinin kökün kesdiler" deyü cevâb etdikde bu hoş-
âmed kelâmdan pâdişâh haz edüp "Çakır" deyüp bir
kâse nûş etdi ve ba'de'l-asr sohbet tamâmında hakîre,

"Bir aşr-ı Kur'ân-ı azîm tilâvet eyle" deyü hitâb
etdikde üstâdımız Evliyâ Efendi'den gördüğümüz üzre
leyle-i Kadir'de Ayasofya-i Kebîr'de sûre-i En'âm
âhirinde kalup *bism-i lâh* ile sûre-i A'râf'ın
ibtidâsından bed' edüp iki yüz altı aded âyet-i şerîfi
savt-ı a'lâ ile on iki makâm yigirmi dörd şu'be ve kırk
sekiz terkîb üzre itmâm edüp ba'de'd-du'â Sultân
Osmân'ı ve pederi Sultân Ahmed'i ve Âl-i
Osmâniyân'ın selâtîn-i seleflerinin rûh-ı şerîflerin yâd
edüp savâb-ı Kur'ân-ı azîmi rûhlarına hibe eyleyüp
Fâtihatü'l-kitâb ile hatm-i kelâm edüp dest-i
şerîflerinde yek pâre mücevher balık dışından bir arka
kaşağı var idi, hakîre ihsân etdi.

Andan Mîr'e hitâb edüp eydir:

"Ya Mîr, Acem'de böyle Kur'ân-ı azîm okunur mu?" buyurdular. Ol dahi,

"Hey şâhım anlar cemâ'atle namâz kılmazlar ve hük-m-i Kur'ân'a amel etmezler. Îrân-zemînde Kur'ân okumak kandedir. Hamd-i Hudâ ki pâdişâhımın devletinde şeref-i «slâm ile müşerref olup şeb [u] rûz tâ'at [u] ibâdât edüp Hüseyin Baykara zevklerin ederiz" dedikde taşra sarây meydânında Arz odası nerdübânı ki sarây meydânına nâzırdır, anda iç mü'ezzinleri düğâh-ı hüseyînde ezân okumağa başladıklarında hemân Hünkâr:

"Var sen de Evliyâ imdâd eyle" deyince derhâl yek perende-i mu'allak tâvûsî atarak nerdübân başında Hayye *ale's-salâ* hânesin aldım.

Ba'de'l-ezân huzûr-ı pâdişâha varup namâza muntazır iken velî-ni'am üstâdımız Hünkâr imâmı Evliyâ Mehemed Efendi gelüp hakîri görüp hâsodaya muttasıl Hünkâr câmi'inin taşra- [71a] -sında maksûre içre Hünkâr ile mülâkî olup,

"Pâdişâhım bu benim ciğer-küşem Evliyâ, Kadîr gecesinden berü derse gelmedi. Meğer harem-i hâssa almışsınız. Lütf eyle pâdişâhım ana hakîrin nazarı var, hâlâ kırâ'at-i Seb'ayı yedi pâre kitâb ile hıfzen tekmi'l etmişdir. Ba-husûs (---) beyt manzûm *fiâtubiyye* kitâbın hıfzen tamâm edüp Aşere kırâ'atine başladı. Bu içerde seferde ve hazerde hevâ-yı hevese düşer, bende neşv [ü] nemâ bulup tahsîl-i ulûm etdikden sonra yine pâdişâhımın hidmetinde olsun" deyü halâsımız için bir hayli ricâ etdikde pâdişâhın sem'-i şerîfine bu ricâ sadâ-yı peşşe kadar gelmeyüp,

"Efendi ya bu bizim âsitânemiz tenbelhâne ve meyhâne ve eşkiyâhâne midir? Bunda üç bin kadar gilmân-ı hâssa şeb [u] rûz ilme meşgûllerdir ve halîfeleri ve yedi dersiâmları ve cenâbınız dahi haftada iki kerre bunda ders dersiniz. Her bâr yine ke'l-evvel sizden okusun, ancak size hidmet etmeyüp gâhîce bize dil-nüvâzlık eder bir şûh-ı şengül uşakdır, bir zamân bizim de oğlumuz olsun. Ve pederi Koca Kuyumcubaşı babamızdır, dâ'imâ benimle gelüp buluşdukda gelüp oğlun görsün" buyurdıklarında Evliyâ Efendi üstâdımız bildi kim bu ricâ geçmeğe kâbil-i imkân değildir. Âhir,

"Ey Pâdişâhım hânesinden kitâbları ve esvâbların getirsinler" dedikde hemân Hünkâr,

"Tîz hazînedârbaşığı çağırın ve devât ü kalem getirin" deyüp dest-i şerîfine kilik-i cevâhir-nisârın alup bir hâtt-ı şerîf yazup,

"Sen ki hazînedârbaşısın, Evliyâ'ya bir *Kâfiye* ve bir *Monlâ Câmî* ve bir *Tefsîr-i Kadî* ve bir *Misbâh* ve bir *Dîbâce* ve bir *Müslim* ve *Buhârî* ve bir *Mülteka'l-ebhur* ve bir *Kudûrî* ve bir *Gülistân u Bostân* ve bir *Nisâbü's-sıbyân* ve bir *Lügat-ı Ahterî*" el-hâsıl yigirmi kıt'a mülûk için tahrîr olunmuş kitâb-ı nefiseleri hazîne kethudâsı fi'l-hâl getirüp ve kendiler tilâvet etdikleri Yâkût-ı Musta'sımî hattıyla bir kelâm-ı izzet

ve bir murassa' gümüş devât ve bir Hind sadehkârîsi üd levhalı pîş-tahta ihsân edüp me'kûlât [ü] meşrûbâtımıçün kilarcıbaşığı bizzât kendüleri tenbîh buyurdular.

fiş [u] rûz ilme meşgûl olup yine Evliyâ Efendi'den haftada üç kerre tilâvet-i Aşere ederdim ve üç yerden Fârisî ve Arabî ve ilm-i hatta meşgûl idim.

Bu minvâl üzre hizmet-i şehriyârîde ba'zı evkât munkatî' olmazdım. Ve Hünkârımız hakîr ile ol kadar (---) hüsn-i ülfet etmiş idi kim sehel müte'ellim olsalar cümle musâhibân,

"Bire meded Evliyâ'yı getirin" deyüp bir gûne evzâ' [u] etvâr ile huzûruna varup hakîri gördükde bi-emrillâh,

"çşte def'-i gam geldi" deyü tebensüm ederdi.

Ve bi-emrillâh Cenâb-ı Bârî hakîre ol kadar kelâm-ı örfiyye ve talâkat-ı lisân ihsân etmişdi kim bi'l-bedâhe niçe elfâz-ı tumturâk ile kendi ihtirâ'ımdan gûnâ-gûn latife-âmîz şakalar ve bîkr-i fikrimden bîkr mazmûnlar sâdır olurdu. Ve bir kerre etdiğim şakayı mükerrer etmek ihtimâlim yok idi, meğer kendüler tâlib olalardı. Ve Karahisârî tarzı hatta tâlib olup hâlâ Harem-i hâsda çok âlâmetlerim vardır kim her fûnûnda yed-i tûlâ sâhibi olup pâdişâhımızın iltifât [u] ihsânından dâ'imâ mesrûr [u] handân idim.

Ve böyle bir dervîş-nihâd lâ'ubâlî pâdişâh-ı halûk idi. Hattâ hakîr'e bir gün,

"Beni sever misin?" dedi. Ben dahi,

"Yok sevmem" dediydim,

"Niçün sevmesin?" dedi.

Hakîr eyitdim:

"Sevdiğin için sevdiğinin rûh-ı mücessemisin, anı severim ki bir tâze gonça verd-i handân takınmışdır" dedim,

"Hay kâfir, benim Handân'a âşık olduğumu nezâketle işrâb etdi. Tîz bu mahalle münâsib bir ebyât söyle" deyince der-akab Yâ Fettâh isminden istimdâd taleb edüp bi'l-bedâhe hemân Keşşâfü'l-kerûb Allâh bir çevelân-ı tab' verüp hâtıra bu ebyât geldi. Beyt:

*Gelsün ol gonça-dehen gül gibi handân olsun
Âh edüp bülbül-i dil aşk ile nâlân olsun*

dedim. Derhâl buyurdular kim,

"Handân'ım başındaki gülü Evliyâ'ya ver, bir gülün şem etsin. Ve her bâr Evliyâ ile hem-celîs ve hem-enîs ol. Ammâ derslerinize mukayyed olun, gâhîce sizi dinlerim" dediler.

Niçe bin kerre şeref-i sohbetleri ile müşerref olup eyle bir azîmü's-şân pâdişâh-ı Cem-cenâb'ın hayr du'âların almışsınız, eğer cümle sohbetlerimizde olan kelimâtları tahrîr eylesek bir müdevven [71b] kitâb olup tatvîl-i kelâma bâ'is olur.

Netîce-i merâm bir halûk dervîş-meşreb şecî' ü cesîm ve cüst ü çâpük kimesne idi. Ve parmakları kalın ve mevzûn idi. Ve bâzûları kalın idi. Pençesin

bir zorâver pehlivân çevirmeğe kâdir değil idi. Ve cemî'i zamânda siyâbları kırık levendâne kesim esvâb-ı harîr-i dârây ve pûlâdî akmişe geymeğe mâ'il idi. Ve gâyet çâpük-süvâr idi.

El-hâsıl devlet-i Âl-i Osmân'da ve gayrı selâtîn-i <slâmiyyeden bu kadar zorâver ve dilâver ü bahâdır ve zâbit ü râbit ve hûnhâr-ı adû-şikâr pâdişâh-ı sâhib-vakâr gelmemiştir. Ve böyle hûn-rîz iken yine sagîr ü kebîr ile hüsn-i ülfet edüp bilâ-vâsita kelimât ederdi.

Ve fukarâ ve zu'afânın ahvâllerine vâkîf-ı esrâr olmağîçün şeb-revânî esbâblar ile tebdîl-i câme olup şeb [u] rûz <slâmbol içre çârû-yı bâzârda ve kûçe ve puçada tûl-ı nehârda piyâde gezüp def'-i cû' için bir âşbâz dükkânına girüp refikleri ile ta'âm yiyüp giderdi. Bu mertebe gedâ-meşreb pâdişâh idi. Ve bunların etdiği zorâverlikleri bir pâdişâh etmemiştir.

Evsâf-ı Murâd Hân

Hattâ Bağdâd-ı behişt-âbâd'a giderken Kayseriyye'den kalkup Develi Karahisâr dağları'nda giderken bir kepş-i vahşiyi görüp üzerine berk-i hâtif gibi at sürüp dest-i şerîflerinde olan nîze-i Kirmânîden nişân verir bir hişt-i <psîrî ile ol kepşe yetişüp hâh-nâ-hâh kepş-i ma'hûdu hişt ile urdukda hayyât sûzeni harîrden güzer eder gibi perrân geçüp şâhin-vâr şikârın alup kurbân etdi. Ve cümle vüzerâyâ ol kurbândan hisse verdi. Cümle asker ol yalçın dağlara at birağup urûc etdiğin görüp engüşt ber-dehen edüp vâlih [ü] hayrân kaldılar. Hakkâ ki pehlivânlıktır.

Menâkıb-ı gayr

Bir gün efendimiz Melek Ahmed Ağa'yı ve Silhdâr Mûsâ Ağa'yı ikisi birer âdem ejderhâları iken ikisinin kemerlerine birer ellerin sokup mübârek ser-i sa'âdeti üzre kaldırup Mûsâ Paşa'yı sol elinden birağup sağ eliyle Melek Ahmed Ağa'yı yedi sekiz kerre güz gibi devr etdirdi.

Evsâf-ı diğér

Melek Ahmed Paşa ve Deli Hüseyin Paşa ve Hattât Hasan Paşa ve Pehlivân Dişlen Süleymân, bunlar cümle sâhib-i zûr ve lu'bedebâz müntehâ pehlivânlar idi. Bunlar ile cümle yağlı kisbet geyüp bizzât kendüleri dahi uryânen kisbet geyüp Çemen-soffa nâm vâdîde küştegîrlilik etdiklerinde hakîr du'âcılarını idim ki du'â-i küşte-gîrân:

"Allâh Allâh hâce-i azîm seyyid-i kâ'inât ve mefhar-i mevcûdât ber-kemâl-i cemâl Muhammed Mustafârâ salavât. Engürü'de er yatır, Rûm'da Muhammed Buhârî Sarı Saltık tan geyer ve tummân çeker. Pîrimiz Hazret-i Mahmûd Pîr-yâr-ı Velî aşkına dest-ber-dest kafâ-ber-kafâ sîne-ber-sîne. Mahabbet-i Alî, şîr-i Yezdân-ı Velî aşkına Allâh onara" deyü du'â ederdim.

Bu du'âmızdan sonra sa'âdetlü Pâdişâh evren-misâl apul apul meydân-ı mahabbete gelüp, Melek Ahmed Ağa ile yâ Deli Hüseyin Paşa ile hasmâne ba'de'l-musâfaha kânûn-ı pehlivânân üzre birbirlerine üç kelle pîr-i yârî urup, el dutuşup, öpüşüp görüşüp birbirlerine ejdehâ-vâr sarılırlar idi. Ammâ Hünkâr gazab-alûd olup bir dizin zemîne koyup yerden güleşmeğe sa'y edince anıla mukâvemet etmek müşkil olup elbette hasmın bir fend ile atup gâlib olurdu.

Pehlivânların fûnûnlarından ters kabza ve iç kabza ve tış kabza ve kesme ve kesme-bend ve şîrâzî ve hevâyî ve karakuş ve sâde sarma ve Cezâyir sarması ve küdeden atma ve kabak dikme ve kabak atma ve girdimân dikme ve boğma ve ter[s] kepçe ve şîrâzî bulma ve göğüs şakısı ve yanbaşı ve sergele ve Tâlût bendi ve Alî bendi, ve'l-hâsıl Hazret-i Risâlet huzûrunda cümle kemer-beste ve miyân-beste olan pehlivânlardan Hazret-i Ma'dî Kereb ve Hazret-i Ukayl ibn Ebî Tâlib (ve Hazret-i Ma'dî Kereb) ve Süheyl-i Rûmî ve Sa'd ve Sa'îd ve Hazret-i Hâlid ibn Velîd ve Esved ibn Mikdâd ve (---) Haddâd ve Hazret-i Ömer ve Hazret-i Alî ve Hazret-i Hamza ve Hazret-i Mâlik Ejder bu cümle Ashâb-ı güzîn Hazret-i Risâlet huzûrunda küşte-gîrlilik ederlerdi.

Ve bizzât Hazret-i Risâlet dahi pehlivân idi. [72a] Niçe kerre Ebû Leheb ve Ebû Cehil la'înler ile güleş edüp yenmişdir. fie'âir-i <slâm olup mehâbet [ü] salâbet olsun için pehlivânlara i'tibâr edüp cümleye Mahmûd Pîr-yâr-ı Velîyi kemer-beste edüp serçeşme-i pehlivân etdikde bâlâda tahrîr olunan lu'bedebâzlıklardan kırk fen ve yetmiş bend ve yüz kırk hevâ oyunlardır kim zorâver [u] dilâver [u] server hünerverler iktizâ mahallinde bu fûnûnlardan fenlenüp gazâda düşmandan intikâm alınur. Ammâ pehlivânlar mâbeyninde karakuş oyunu ve boğma ve girt etme memnû'dur. Zîrâ yağ oyunudur ve hasmı düşman değildir. Eğer düşman ile cengde kucak kucağa olursa karakuş ve boğma ve kelle kesme bile makbûldür.

<şte merhûm Murâd Hân tûvânâ yiğit olmağile mezkûr fûnûnların çoğunu bilüp icrâ edüp elbette hasmın bir fen ile zâhrın yere getirirdi. Tâ bu mertebe gürbüz er idi.

Latîfe: Bir gün sa'âdetle harem hammâmından taşra hâsodaya arak-âlûd olup çıkdıkca cümleye selâm verüp,

"fimdi bir hammâm faslı eyledim" dediler.

Cümle,

"Sahhâ ve âfiyâ" dediler.

Hakîr eyitdim :

"Hünkâr'ım pâk olup nûr olmuşsuz. Bu gün artık yağlanup güleş etmen, zîrâ içeri {haremde} salavâtsiz güleşüp tamarınız kırılıp kuvvetiniz kalmamıştır. Hattât gibi Melek gibi hasmın vardır" dedim.

"Ya kuvvetim kalmamış mıdır, gör imdi" deyüp bu hakîri hemân kemerimden ukâb-vâr kapup

doğancılar pefteresi ve sıbyân fırlağı gibi bu za'îfi ser-i sa'âdeti üzere fir-a-fır çevirüp deverân etdirirken hakîr eyitdim:

"Bire Hünkâr'ım bu du'âcın sakın yenme ve ko-yuverüp düşürme" dediğimde

"Hemân kendünü pek tut" dedi.

"Be-meded hünkâr, hemân Allâh duta yohsa iş işden geçdi" deyü feryâd ede gördüm. Yine hakîri gürz gibi çevirir.

"Bire Hünkâr'ım dönmeden gönlüm bulandı, kusacağım geldi, edebde sikime sıçarsın, bire pâdişâ-hım başınıçün o da geldi" deyince gülmeden bî-tâb u bî-mecâl olup bu latîfeden safâ edüp hakîre kırk sekiz altun ihsân eyledi.

Ve niçe kerre Silihdâ[r] Mûsâ Ağa'yı şâhin gibi kemerinden kapup eyle cüssedâr âdemi bâzû-yı tüvânâsı üzere alup Çemensoffa'yı iki üç kerre deverân etdirirdi. Bu mertebe bir gürbüz er pâdişâh-ı gazanfer-fer merd [ü] server idi.

Bu mertebeler kemâl-i kuvvetinden nâşî zor-âverlikdendir. Ba-husûs ni'met-i Perverdigâr ile ni'met-i na'îmiyle perveriş bulmuş ekûl pâdişâh idi. Böyle Rüstemâne ettiği işleri ne Sâm ü Zâl ve ne Nerîmân ne Efrâsiyâb ü Güstehem etmemişdir. Anlar meddâhlar dilinde memdûhdur ammâ bu pâdişâhın niçe kerre şecâ'atleri manzûrumuz olmuşdur. Ve,

Evsâf-ı diğەر: Bir kerre bir cirid peykâm ile tokuz kat incîr kökünden Arnavud kalkanın def'a-i vâhidde zerk edüp iki karış güzer edüp yalman gösterüp Mısır dîvânına gönderdi. Hâlâ Mısır'ın Gavrî dîvânhanesinde maslûbdur.

Ve hüsn-i hatda ferîdü'd-dehr olduğundan beş zirâ' tûlu ve arzı hatâyî kâğız üzere bir levhalı tuğra-yı garrâ tahrîr etmişdir kim selef hattâtları etmeyüp bu dahi levha-i azîm üzere müzehheb ve lâciverdî ile hâlâ Mısır'ın Gavrî dîvânhanesinde durur. Bu hakîr dahi bu tuğra-yı Murâd Hân'ın zîrinde bir levha üzere ism-i çâr-yârî Karahisârî tarzı üzere tuğra-yı garrâ-misâl tahrîr edüp bir *Fâtîha* ricâ eyledik.

Diğەر alâmet-i Murâd Hân: Bir kerre yine şecâ'ati tamarları hareket edüp bir hişt-nîze ile on aded deve derileri ile müddakıl(?) Felemenk ve Nemse çâsârından gelme kalkanları elçinin önünde zerk edüp bilâ tereddüd güzer edüp Nemse çâsârı gönderdiği kalkanları {yine Nemse'ye} hedâyâ gönderdi. Hâlâ Beçkapusu'nun kemeri altında hişti ile maslûbdur kim hakîrin manzûru olmuşdur.

Alâmet-i gayr: Yine bir gün Nemse çâsârının hedâyâ gönderdiği kalkanlardan on aded kalkanı bir hişt ile zerk edüp üç karış güzer edüp Budin'de Mûsâ Paşa'ya gönderüp ol dahi Budin'in Beçkapusu'nun iç yüzünde atebe-i ulyâsı üzere maslûbdur.

Alâmet-i diğەر: Bağdâd'a giderken Haleb kal'asına çıkup şehr-i Haleb'i seyr [ü] temâşâ ederken bir cirid endâht etmişdir kim bir tîr-i tîrkeş menzili

vardır kim kal'anın tâ handak arzı ubûr edüp ve mâbeyninde kal'a meydânın güzer edüp üzengiciler çârsûsu üzere düşüp hâlâ bir amûd-ı müntehâ üzere târîhiyle alâmeti vardır. Târîh:

Dediler Cevrî gibi tahsîn edüp {târîhini

Bârekallâh ey müselleme dâver u sâhib-hüner.

Sene (---)}. [72b]

Alâmet-i nev'-i âhar: Yine bir gün Murâd Hân-ı Gâzî <slâmbol'da Sarây-ı Atîk'e göç edüp Sarây meydânında silâhşörlük esnâsında Sultân Bâyezîd câmi'inin sağ tarafındaki minârenin alemi üzere bir tuyûr-ı gurâb-ı garâyîb meks edüp durur. Hemân Murâd Hân bu gurâbı görüp altındaki Nogay alaçası nâm esb-i sabâ-sür'atine mahmîz edüp berk-i hâtif gibi at sürüp elindeki ciridi Bâyezîd Hân minâresi üzere mezkûr gurâba atup bi-emrillâh gurâba isâbet edüp lâşe-i gurâb ile cirid minârenin zîrine düşdü. Hâlâ bir tîr menzili yerdir. Eski Sarây'ın tâ vasatında Cirid Meydânı kande Bâyezîd Hân minâresi kande.

Ve bundan mâ'adâ ilm-i hendese üzere hisâb olunsa ol cirid minâre depesindeki gurâba isâbet etmeyüp ubûr etse ol minârenin zirve-i a'lâsından öte tarafda zemîne cirid nüzûl edince bir o kadar menzil dahi gidüp ihtimâldir Tavukbâzârı'nda Dikilitaş'a düşerdi. Hakkâ ki dilberâne bâzû-yı tüvânâ idmânıdır kim mu'cize mertebesidir.

Hâlâ bu cirid vâkı' olduğu mahalde minâre di-binde bir âdem kaddi beyâz mermer üzere müzehheb hatt-ı Teknecizâde ile güfte-i Cevrî Çelebi târîhi vardır.

Sıdk ile Cevrî du'â edüp dedi târîhini

Kuvvet-i bâzû-yı Sultânı kıla Mevlâ füzûn.

{Sene (---).}

Alâmet-i diğەر: <slâmbol'da Beğkoz Bâğçesi'nde piyâde cirid atdığı'nın târîhidir.

Dedi târîhini görüp Cevrî

Âferîn ey dilîr-i Sâm-akrân.

Sene (---).

Evsâf-ı âhar: Pehlivân Hacı Süleymân'dan ve Sarı Solak'dan ta'lîm edüp kemânkeşliği kemâline ergürdükte Okmeydânı'nda yıldız rûzgârı ayağından lodos üzere atdığı ok menzili ki Tekye-i tîr-endâz kurbünde bir mermer amûd üzere müzehhebli târîhi var. Alimallâh Okmeydânı'nda selef pehlivânlarının alâmetinden geçgin menzildir. Allâhu a'lem Tozko-paran menzilinden sonra Murâd Hân menzildir. Kara Lenduhâ ve Bâyezîd Hân ve Hattât fieyh ve fücâ' ve Demir Delisi ve Mısırlı Düveydâr menzillerinden yetmiş gez ileri yetmiş menzildir ve sâhib-i şasta yetişmişdir. Zeber-desti bir kerre Tokat Bâğçesi'nde bir humârın cıdav yerinden bir tîğ-ı âteş-tâb nice çaldıysa humârın döşünden şemşîr sâf u perrân çıkdı.

{**Fenn-i diğer**}: Ve her bâr dest-i yümnâları ile iki yüz vukıyye seng-i zeytûnî sommâkî pâre amûd gürzü on iki hâne ve kırk bend üzre ol gürzü deverân etdirir idi. Evvelâ sağ eliyle gürz-i mezbûru bend-i yemîn ve bend-i yesâr ve sîlâr(?) ve vefâ ve pâyesâ ve alem ü kalem ve divâl ve kemer ve kitfeyn ve asma ve kesme ve kemer-karâr ve zabtî ve rehâ ve pâydâr ve'l-hâsıl bu bendler üzre gürzbâzlığı ve şemşîrbâzlığı ve zûrbâzlığı ve gurebâlara çâresâzlığı kemâline ergürmüş idi kim her fûnûnda yegâne-i asr bir pâdişâh-ı Sâm-akrân idi. Hattâ üstâdımız serhâ-nendegân {Dervîş Ömer} ba'zı asma, kesme, urma ve tutma kelâmları esnâsında latîfe yüzünden Murâd Hân'a,

"Baka kassâbbaşı" der idi. Ya'nî kesret-i hûn-rîzlikden ve hûnhâr olup her gün âdem katl eylediğinden kassâbbaşı dedikte bizzât kendüleri te-bessüm ederlerdi.

Mu'arref-i diğer: Ve matrakbâzlıkda ol kadar üstâd-ı kâmil çâpûk ü çâlâk âmil idi kim anın mukâbelesine bir pehlivân mukâbil duramazdı. Her üstâdın elbette bir cânibin muhâlif bulup ana bir darb ururdu kim top karşı verenin matrak topundan güzer edüp başına "Matrak-tırak" deyüp ururdu. Ammâ matrakbâzlıkda yüz altmış benddir, ancak yetmiş bendin bilürdü. Ammâ icrâsına kâdir idi.

Evvelâ fenn-i kesme ve bağla ve tanı ve haddâd ve bağal ve muhâlif ve sürme ve gazel ve kulak ve serre ve zîr ve hevâ ve bağla top ve rehâ top ve fidye ve cângûş ve top kafâ ve hevâkes bu makûle fûnûnları icrâ etdikde âdem hayrân kalırdı. Hattâ üstâdı olan Başdarda Cânâzı Taslak Kapudan bir şâtır-ı tayyâr [u] ayyâr çâpûk levend [ü] elvend bir âdem idi. Cevrî Çelebi fieyhzâdeyi on iki lisân ile *Kasîde-i düvâz-deh lisâmında* lisân-ı Arab'da beyt:

*Jeldi Taslak verdi matrak benim aldım saşısın
Biz açtırmazdır sizi fieyhzâde kimler ajısın*

deyü hicv etmişdir. Ol Taslak Kapudan [73a] bu kadar üstâd-ı kâmil matrakbaz iken Murâd Hân'a mukâbil durup lu'bedebâzlık edemez oldu.

Ve fûnûn-ı âhar: Ve ilm-i şî'irde Nef'î ve Cevrî mertebesinde ebyât [u] eş'ârı olduğundan mâ'adâ üç yüz varak bir dîvânı vardır. Ammâ hurûf-ı tâ ve ayn redîfinde nâ-tamâmdır. Vehbî Osmân Çelebi tamâm edem derken ol dahi nâ-tamâm olup tamâm-ı dünyâya intikâl eyledi.

Ve mu'tâd-ı Murâd Hân bir haftayı sayf [u] şitâda sekiz bahş etmişdi. İbtidâ leyle-i cum'ada ulemâ ve sulehâ ve meşâyihân ve hâfız-ı Kur'ân edüp sabâha dek mübâhese-i ilm olurdu.

Ve leyle-i sebtde ilahî-hânlar ve na'thânlar ve hânende ve sâzendegân sohbeti olurdu.

Ve ahad gecesi meddâhân ve şâ'irân ve Tıflî ve Cevrî ve Nef'î ve Arzî ve Nedîmî ve Nisârî ve Beyânî

ve Uzletî misilli şu'arâlar cem' olup cân sohbeti olurdu.

Ve isneyn gecesi cem'î bâzbâzânlardan veled-i zinânın yetmiş cîlelerinden ibtidâ ser-şabbâzân Kôr Hasanoğlu ve dâmâdı Muslî Çelebi ve Mukallid Çufut Hasan ve Akbaba ve Sarı Celeb ve Çakman Celeb ve Simidcizâde ve cengîlerden Ptıkoğlu ve Parpul kolu ve Osmân kolu ve Nâzlı kolu ve Ahmed kolu ve şehir oğlanları kolları cem' olup tâ sabâha dek Hüseyin Baykara meclisleri olur.

Ve selâse gecesi «slâmbol'un yetmiş tâsdan geçme ve bin çemberden geçmiş cihâmı çekmiş çevirmiş atık köhne kocalar ile sohbet-i hâs edüp her birinden bir hisse hâsıl edüp mahsûl dururdu.

Ve leyle-i erba'ada sulehâ-yı ümmetden mazana-yı kirâmlar ile ve leyle-i hamîsde dervîşân-ı dil-rîşân ve sergüzeşt sâhibi erbâb-ı ma'ârif ile sohbet edüp ale's-sabâh umûr-ı müslimîni görerek bu gûne zevk [u] safâ ederek cânib-i erba'asında olan düşmanlarından intikâm alup kabza-i tasarrufunda olan memâlik-i Âl-i Osmân üzre kuş kondurmayup cem'î i re'âyâ ve berâyâsı emn [ü] amânda idi.

Eğer cümle ahlâk-ı hamîdesin ve evsâf-ı cemîlesin ve hüsn-i hulk [u] ülfetin ittılâ' hâsıl ettiğimiz mertebe tahrîr eylesek bir mücellid kitâb olur.

Hamd-i Hudâ peder-i büzürgvârımız Sultân Süleymân'dan Sultân «brâhîm Hân'a dek on pâdişâhın hizmet-i şerîfinde olup ser-zergerân idi.

Bu hakîr dahi Murâd Hân-ı Gâzî gibi mücâhidün fî sebîlillâh pâdişâh-ı Cem-cenâb'ın sohbeti ile müşerref olup du'â-yı hayrları ile Bağdâd seferinden mukaddem Harem-i hâsdan kırk akçe ile sipâh zümresine çıkup behre-yâb olduk, ve's-selâm.

*Merhûm u mağfûrun leh Sultân Murâd Hân-ı
Râbî' efendimiz asrında olan vüzerâ kapudan
paşaları beyân eder*

Evvelâ Vezîr Kapudan Receb Paşa: Karadeniz'de üç yüz pâre Kazak şaykasıyla ceng edüp mansûr u muzaffêr Der-i devlete geldiği sene (---) târîhinde bâlâda tahrîr olunmuşdur.

Andan {Kapudan Halîl Paşa: (---) el-asl idi. Akdeniz'de Kara Cehennem nâm bir kâfir gemisine râst gelüp üç gün cengden sonra Kalavra kıyılarında feth etmişdir kim devlet-i Âl-i Osmân'da görülmek değil belki eyle bir gemi binâ olunmamışdır. «çinde değirmeni ve hammâmı ve kışında bâğçesi var idi}.

Kapudan Çelebi Hasan Paşa: «slâmbol kurbünde Çatalca nâm kasabada bir yeniçerinin oğludur. Hünkâr Çâşnigirbaşısı Mehemed Ağa'ya hizmet edüp andan Kızlar Ağası Mustafâ Ağa'nın kethudâsı olup Sultân Ahmed ibtidâ Edirne'ye giderken Kızlar Ağası Hasan Çelebi'yi hünkâr kapucubaşısı ve andan imrâhor-ı kebîr ve kapudan paşa etdi. Fî fievvâl sene 1035. Sâhil-i nehr-i Özi'de iki pâre kal'alar inşâ etdi. Andan sene 1040 târîhinde ma'zûl olup Rûmeli'ne asker

sürmeğe gittükde Yenişehir'de füc'eten merhûm oldu, sene 1041.

Andan Kapudan Vezîr Cân-pûlâdzâde Mustafâ Paşa: Dâmâd-ı pâ[di]şâhî olup Murâd Hân'ın hemşîresi Fâtîma Sultân'ı tezvîc etmiştir. Sene 1040'da kapudan olup Akdeniz'de küffâr gemilerinin nâm [ü] nişânın ref' edüp kaht [u] galâdan cemî'i kâfiristân el-amân diyüp tâ Mağrib-zemîninde Sebte Boğazı'na ve Malta ve Çiçilya ve Mankortonya ve Kalavra ve Tementis kıyıların harâb [ü] yebâb edüp Atina nâm şehrimiz limanında bir kal'a-i azîm inşâ etmiştir kim gûyâ Cân-pûlâd'ın pûlâd-ı Nahşivânîsidir. Henüz nâ-tâmam iken kapudanlıktan ma'zûl edüp Rûmeli eyâleti ihsân olunup eyâlet-i mezbûr ile [73b] Revân seferine me'mûr olup bir asker-i deryâ-misâl cem' etmiştir kim Okmeydânî ve Kâğıdhâne ve Karadeniz Boğazı ve Çatalca'ya varınca asker cihânî dutup Beşiktaş'dan Üsküdar'a yüz pâre at gemisiyle kâmil üç ayda ubûr etdiler. Ba'dehu Revân'a gittiler.

Andan Kapudan Ca'fer Paşa oldu. Sene 1043. Bostâncıbaşılıktan bir şedîd kapudan oldu kim cemî'i kâfiristâna velvele verdi. Hattâ bin kırk üç ıyd-i adhâsının evvelki günü Akdeniz'de Kesendire ve Koloz kal'aları mâbeyninde üç pâre ‹ngilis galyonlarına râst gelüp bir gün ceng-i azîm olup ‹ngilis kâfirleri âteş-perest olmağile iki gemiyi âteşe urup ihrâk bi'n-nâr olup, âye[t]:

1 «Â«†«%o» · İĒ... †œ—, Â«†,«

mazmûnî üzre kâfirleri gark olurken cümlesin rû-yı deryâdan filikalar ile cem' etdiler ve bir keştîsi ihrâk olunmadan feth etdiler. ‹ki yüz pâre yatırdma top çekerdi. Huzûr-ı Murâd Hân'a mâl-â-mâl mâl-ı ganâyim ile şâdumân ederek getirdiler.

{Dedim ey Evliyâ serdâra bir beyt
Cihânda oldu târîh bu gazânız.

Sene 1043}

Andan Deli Hüseyin Paşa kapudan olup kapudanlık ile Revân seferine revâne oldu. Ve ba'dehu Mısır ihsân olunup,

Yerine yeniçeri ocağında neşv [ü] nemâ bulan Âkıl Kara Mustafâ Paşa kapudan oldu. Arnavud asl idi. Ammâ müdebbir ü kâmil [ve] hayr-hâh-ı devlet idi. Kapudanlık ile Bağdâd seferine gidüp,

Yerine Piyâle Kethudâ tershâne ağası iken kâ'immakâm olup iki yüz pâre gemiyle Karadeniz'e donanma-yı hümâyûn ile deverân ederken Azak deryâsı boğazında Çoçka nâm sığlarda iken yüz pâre Kazak-ı âk şaykalarına râst gelüp bir ceng-i azîm edüp yetmiş pâre fırkatesin hatmanları ile feth edüp ol şeb-i zulmetde sığ deryâ içre gayrı Kazak şaykaları taşra Karadeniz'e çıkup firâr etdiler. Akîblerince Piyâle Kethudâ bu la'înleri kova kova cezîre-i Taman

kurbünde nehr-i Kuban Karadeniz'e munsab olduğu mahalde Adahon boğazıyla Yeleşke boğazından içeri ol sazlık ve bataklık ve hınzîr bataklığı içre girüp pinhân oldular.

Ale's-sabâh ki oldu Piyâle Kethudâ iki yüz pâre fırkate ve kadırğa ve kalyeta ile boğaz ağzın alup yatdı. Küffâr dahi cümle gemilerin ol bataklıktan çıkarup arkaları ile karadan bir gayrı buhayreye koyunca boğaz ağzında Piyâle Kethudâ hâ'ib ü hâsir kalınca kara tarafından Özi eyâletine mutasarrıf Koca Ken'ân Paşa ve Tatar Hân Selâmet Geray Hân küffârın bu re'y [ü] tedbîr ile firârın görünce Piyâle Kethudâ'ya haber edüp derhâl Piyâle Kethudâ,

"Salpa demir avanta kürek" diyerek Taman cezîresin dolaşup fi'l-hâl küffârın rehâ bulacağı boğazı dahi aldılar.

Küffâr ol buhayre içre kara cânibi Tatar ve Ken'ân Paşa deryâ tarafı donanma ile beğler ve paşalar âhir Adahon boğazında ol sazlık içre gemilerin bir tabur-ı azîm edüp yedi gün yedi gece berren ve bahren ceng-i azîm olmuşdur kim hâlâ Adahon cengi dillerde dâstândır.

Âhirü'l-emr devlet-i Murâd Hân'da iki yüz pâre gemiden biri halâs olmayup on bin küffâr-ı hâksârı pâbeste ve dil-haste alay-ı azîm ile Âsitâneye getirüp haçlı bayrakların ser-nigûn edüp Sarâyburnu'ndan içeri girüp şâdumânlar ederek kâ'immakâm Mûsâ Paşa'dan hil'at-ı fâhireler geyüp tershânedeki lenger-endâht oldular.

Ve bu feth-i zafer-meserret Murâd Hân'a arz olunup Bağdâd muhâsarada iken bu haber-i meserret vardıkda pâdişâh-ı heft-kişver ve cümle guzât-ı müslimîn şâdumânlıklar etdiler. {Târîh-i kapudan şüden-i Musâhib Silihdâr Mustafâ Paşa:

Kapudan oldu hâlâ Mustafâ Paşa mübârek-bâd.

Sene (---)}

Bağdâd avdetinden sonra Siyâvuş Paşa kapudan oldu. Abaza asl idi. Silihdârlıktan kapudanlık ile çıkup bir secî' vezîr-i dilîr idi. Hergiz rüşvete mâ'il değil idi. Kapudanlığına târîhdir:

Dâd-ı Hak kıldı Siyâvuş'u kapudan vezîr.

Sene (---).

Lâkin Tershâne-i Âmire halkı mâl-ı pâdişâhîyi ekl [ü] bel' etmede sâhib-fünûn olup Siyâvuş Paşa mâni' olması haysiyyet ile azebistân halkının hüsn-i zindegânîsi olmayup ma'zûl olunup Murâd Hân'ın zamân-ı asrında kapudanlık Siyâvuş Paşa'da tamâm oldu.

1 Kur'an, Kehf 71 "... (H>z>r) gemiyi deldi. Musa: Halk>n> bo€mak için mi onu deldin?"

**Murâd Hân'ın zamân-ı devletinde olan
şeyhülislâmı ve gayrı kibâr-ı ulemâları
beyân eder**

Evvelâ meşâyih-i «slâm ibn fieyhülislâm Yahyâ Efendi ibn Zekeriyâ Efendi'dir. Bin otuz bir Receb-
'inde Hocasâde Es'ad Efendi tekâ'üd ihtiyâr edüp
Yahyâ Efendi mesned-nişîn-i fetvâ oldular. Hîn-i
cülûsda bunlar müftî idi.

Ba'dehu [74a] bin otuz ikide Yahyâ Efendi köşe-
nişîn olup yine Es'ad Efendi şeyhülislâm oldu ve sene
1034 fia'bân'ında intikâl edüp def'a-i sânde yine
Yahyâ Efendi şeyhülislâm oldu ve ba'dehu Receb
Paşa mekriyle mütekâ'id oldu.

Andan (---) sene 1041 Hüseyin Efendi müftî oldu.
Fetret-i askerde azl u nefy olunup «skender Çelebi
bâğçesi'nde ma'nûkan bostâncıbaşı şehîd edüp leb-i
deryâda defn etdiler.

Ba'dehu sene 1043 târîhinde yine Yahyâ Efendi
sâlisen şeyhülislâm-ı mü'ebbed oldu, *sellemehullâh*.
Hakîre Çehârşenbebâzârında Tavâşî Mehemed Ağa
câmî'inin ser-mahfilliğın ve devir-hânlığın ve na't-
hânlığın ihsân edüp her cum'a na't-ı şerîf-i Server-i
dü-cihânı hizmetinde olup cihân cihân Yahyâ
Efendi'nin hayr du'âları evrâdına müdâvim olup her
cum'a huzûrlarına varmağa mülâzım idik. Eğer evsâf-ı
hüsniyyâtın tahrîr eylesek bir müdevven olur.

Kethudâ Mustafâ Efendi yevm-i cülûsda Monlâ
Alî yerine sadr-ı Rûm oldu sene 1034.

Ba'dehu Bostânzâde Efendi sadr-ı Rûm'dan
mütekâ'id iken Hekîmbaşı Mûsâ Efendi yerine
Anadolu oldu sene 1031.

Ba'dehu Bostânzâde Yahyâ Efendi bürâderleri
yerine sadr-ı Rûm oldu. Fî selh-i Safer sene 1032.

Ba'de sümme azl u nâsb el-Mevlâ Azmîzâde
Efendi. Fî Zilhicce sene 1032.

Ba'dehu Sâlih Efendi yevm-i cülûsda Hâce Ab-
dullâh Efendi yerine «slâmbol monlâsı olmuşken ol
gece ma'zûl oldu sene 1032.

Ba'dehu Çeşmî Mehemed Efendi «slâmbol oldu
ve sümme azl yerine Hasan Efendi oldu.

Sümme azl ve Çeşmî Efendi sâlisen «slâmbol olup
yine ma'zûl olunca yerine Sâlih Efendi «slâmbol oldu
sene 1032.

Sadru'l-ulemâ-yı Rûm Hüseyin Efendi hîn-i
cülûsda sadr-ı Rûm bulunup ba'dehu mütekâ'id oldu
ve Bostânzâde Mehemed Efendi dâmâdı Kemânkeş
Alî Paşa devletinde azl olundu sene (---).

Ve Abdülganîzâde Mehemed Efendi def'a-i
sânde sadr-ı Rûm olup ba'dehu mütekâ'id oldu sene
1034.

Ve fierîf Mehemed Efendi Anadolu'dan Rûm'a
nakl olunup ba'dehu mütekâ'id oldu sene 1035.

Ve Kara Çelebizâde Mehemed Efendi def'a-i
sânde sadr-ı Rûm olup Gürcî Mehemed Paşa kat-
linde azl olundu sene 1035.

Hüseyin Efendi def'a-i sânde sadr-ı Rûm olup
ba'dehu mütekâ'id olmuşdu sene 1037.

Ve Azmîzâde Mustafâ Efendi Anadolu'dan ma'zûl
olup sadr-ı Rûm oldu ve ma'zûl oldu sene 1038.

Ve Hasan Efendi Anadolu'dan mütekâ'id iken
sadr-ı Rûm olup azl olundu sene 1039.

Ve Bostânzâde Yahyâ Efendi Anadolu'dan ma'zûl
iken sadr-ı Rûm olup mütekâ'id oldu sene 1039.

Ve Ebû Sa'îd Efendi Anadolu'dan Rûm'a nakl
olunup mütekâ'id oldu sene 1041.

Ve Hüseyin Efendi def'a-i sânde sadr-ı Rûm olup
şîr-pençe marazından fevt oldu deyü haberi gelince
Çeşmî Efendi yerine sadr-ı Rûm olup Hüseyin
Efendi'nin şîr-pençeden fevti hilâf-ı vâkı' olup yine
Hüseyin Efendi Rûm ve Çeşmî Efendi'ye Anadolu
mukarrer oldu sene 1041.

Ve Hüseyin Efendi def'a-i râbi'de sadr-ı Rûm
olup makâm-ı fetvâya terfî' olundu fî sene 1041.

Ve Kara Çelebizâde Mehemed Efendi def'a-i
sâlisde sadr-ı Rûm olup mat'ûnen merhûm oldu sene
1042.

Ve Abdullâh Efendi Anadolu'dan Rûm'a nakl
olundu. Bostânzâde Yahyâ Efendi Anadolu iken
bürâder-i mihterleri yerine sadr-ı Rûm olmuşlar idi.
Cülûs-ı hümayûndan sonra azl olundular sene 1032.

Ve Azmîzâde Efendi «slâmbol'dan ma'zûl iken
sadr-ı Anadolu olup azl olundu sene 1032.

Ve fierîf Mehemed Efendi def'a-i sânde
Anadolu'dan mütekâ'id iken tekrâr Rûm'a nakl olundu
sene 1034.

Ve Alî Çelebizâde Abdullâh Efendi «slâmbol'dan
[74b] ma'zûl iken sadr-ı Anadolu oldu, ba'dehu azl
oldu sene 1035.

Ve Hüseyin Efendi «slâmbol'dan ma'zûl iken
sadr-ı Anadolu olup ba'dehu ma'zûl oldu sene 1037.

Ve Ebû Sa'îd Efendi «slâmbol kazâsından nakl
olunup ba'dehu Rûm'a terfî' olundu sene 1039.

Ve Ebussu'ûdzâde Efendi «slâmbol'dan mütekâ'id
iken sadr-ı Anadolu olup azl olundu sene 1041.

Ve Hoca{zâde} Abdullâh Efendi «slâmbol'dan
munfasıl iken Anadolu sadrı olmuşlar idi. Hüseyin
Efendi hayâtda olmağile hilâf-inhâ olunup yeri yine
mukarrer kılındı.

Ve Çeşmî Efendi dahi Anadolu'ya avdet olunup
Hocasâde Abdullâh Efendi aralıkda kaldı sene 1041.
Ve Çeşmî Mehemed Efendi Rûm olmuşken on
günden sonra Anadolu'ya avdet olunduğu hilâf-ı kânûn
idi. Ba'dehu Hüseyin Efendi müftî oldukda tekrâr
halef olundu sene 1041.

Ve Hocasâde Abdullâh Efendi mükerrer Anadolu
olup Kara Çelebizâde mahlûlünden Rûm'a nakl olundu
sene 1042. Ve Monlâ Ahmed Efendizâde Nûh Efendi
atalığı ile âsûde-hâl idi. Biri Rûm ve biri Anadolu idi.

{Murâd Hân defterdârların bildirir

Târîh-i defterdâr şüden-i Mehemed Paşa:

{Fasıl 93}

**Sultân Murâd Hân-ı Râbî'in devr-i adlinde
olan «slâmbol mollâların beyân u ayân
eder**

- Evvelâ Çeşmî Mehemmed Efendi sene [10]42.
Ve Sâlih Efendi fâriğ oldu sene [10]31.
Ve Hidâyetullâh Efendi azl olundu sene [10]33.
Ve Uşşâkîzâde Efendi ba'dehu azl oldu sene [10]34.
Ve Ebû Sa'îd Efendi ba'dehu azl sene [10]35.
Ve Tulumcu Hüsâm Efendi ba'dehu azl sene [10]35.
Ve Ebussu'ûdzâde Efendi sonra azl sene [10]36.
Ve Ebû Sa'îd Efendi def'a-i sâinde Anadolu'ya nakl olundu sene [10]38.
Ve Nûh Efendi ba'dehu azl sene [10]39.
Ve Receb Efendi ba'dehu ma'zûl sene [10]40.
Ve Mûsâ Efendi azl sene [10]41.
Ve Çivîzâde Efendi Galata'ya nakl olundu becâ-yı Hüseyin Efendi sene [10]42.
Ve Mahdûm Hüseyin Efendi Edirne'den «slâmbol olup bî-cürm cezîre-i Kıbrıs'a nefy olunup anda merhûm oldu sene [10]43.
Ve Azîz Efendi mahdûmu Kara Çelebizâde azl olunup bu dahi bî-günâh Kıbrıs'a nefy olundu sene [10]44.

{Târîh-i re'îsü'l-etıbbâ şüden-i Emîr Çelebi:

Hikmetiyle oldu Eflâtûn etıbbâya re'îs.

Sene (---)}

{Fasıl 94}

**Sultân Murâd Hân'ın asrındaki yeniçeri
ağaların beyân eder** Evvelâ Çeşteci Alî

Ağa ve Kara Mustafâ Ağa ve Bayram Ağa ve Husrev Ağa ve Mehmed Kethudâ Ağa ve çavuşbaşılkıdan çıkma Alî Ağa ve Halîl Ağa ve Süleymân Kethudâ Ağa ve Hasan Ağa el-kâtib ve Hasan Halîfe Ağa el-maktûl ve Mustafâ Ağa ve Köse Mehmed Ağa ve diğeri Mehmed Ağa.

.....(2 satırlık yer boş).....

{Fasıl 95}

**Sultân Murâd Hân-ı Gâzî Bağdâd-ı behişt-
âbâd'ı feth edüp dârü's-saltanatı'l-aliyyeye
gelüp Akdeniz'de cezîre-i Malta üzere bizzât
kendüleri cezîre-i Mora'da Avarin'e {varup}
andan Donanma-yı hümâyûna süvâr olup
Malta gazâsına himmet buyurdıkların alâ
kadri'l-ımkân ayân ü beyân olunur**

Evvelâ sebep-i inân-ı azîmet-i gazâ-yı Malta oldur kim Akdeniz cezâyirlerinde ve sevâhil-i bahrde olan vilâyet-i Cezâyir ve vilâyet-i Tûnus ve Tarabulus ve Mora ve Kıbrıs ve Rodos ve gayrı bilâd-ı müslimîn ahâlîleri ve cümle gâzîleri ve Akdeniz kapudanları cümle Der-i devlete gelüp Malta küffârından ve ana tâbî' sâ'ir kâfiristânın millet-i nasârâlarında[n] şikâyet edüp sâ'ir bilâd-ı «slâmın ulemâ ve sulehâlarından arz [u] mahzarlar getirüp,

"Bahr-i Sefîd'in cem'îi bender [u] iskeleleri ve cezâyirâtı elden gitdi ve Mısır yoluna tüccâr ve huccâc ve züvvâr gitmeden kaldı. Ve memâlik-i mahrûsalar küffâr-ı bed-girdâr-ı murdârın tecâvüzleri hadden efzûn tecâvüz eylediler.

Bâ-husûs Mora cezîresi içinde cenûb tarafı nihâyetinde bir burunda sa'b ve çengelistan yerde Manyâ nâm bir [75a] vilâyet vardır sene (---) târihinde ecdâd-ı izâmın Ebü'l-feth Mehmed Hân feth edüp emn [ü] emânda iken bu ân pâdişâhımızın zamân-ı sa'âdetinde Manyâ küffârı âsî olup elli bin küffâr ile Malta'ya tâbî' olup yüz pâre yarar firkate ve balkarmatalar ile Akdeniz içre cezîre-i Rodos'u ve «stanköyü ve Sakız'ı ve cezîre-i Susam'ı ve «limni ve Midilli cezîrelerinin kurâ ve kasâbatların nehb ü gâret edüp her sene re'âyâlarından harâc u bâc alup diyârların târâc ve halkını ac u zâc ve bir habbeğe muhtâc eder oldular.

Ve her sene tüccâr ü züvvâr ve huccâcdan ve gayrı sevâhil-i bahrde olan belîde ve kasâbatlardan beher sene kırk elli bin ibâdullâh esîr-i pâ-beste [ve] dil-haste olup mâl [u] menâlleri gâret olur.

Ve azametlü pâdişâhımıza arz-ı bî-mikdârımız oldur kim Kapudan Cânûlâdzâde Mustafâ Paşa lalan kâfiristânın Monkortonya ve Kalavra ve Çiçilya ve Korsika ve Sardilya ve Tementis câniblerin nehb ü gâret edelden berü bir donanma-yı hümâyûn'un ol tarafda baş göstermemek ile cümle küffâr ve Malta küffârı baş kaldırmışlardır.

Ve cümle kefer ve fecereler yüz bulup gün-be-gün fitne ve fesâdları efzûn ve şekâvetleri hadden bîrûn olup dâ'imâ leb-i deryâda olan diyârları nehb [ü] gâret edüp ol mübârek câmi'-i şerîfleri telvîs edüp belîdeleri ihrâk bi'n-nâr ederler. Ve her sene bu güne fitne ve fesâd temelin birağup günâ-gün şeytanat damın bünyâd etdikleri pâdişâhımın serîr-i sa'âdetine arz olundu. Fermân pâdişâhımındır"

deyü bu gûne arzlar ve gûnâ-gûn feryâdnâmeler kırâ'at olunup mefhûmu ma'lûm olunca bu arzları Kara Mustafâ Paşa telhîs ile Pâdişâha gönderüp ol dahi kırâ'at edüp ol an Kara Mustafâ Paşa ile Kapudan Siyâvûş Paşa ve Terşhâne kethudâsı Piyâle Kethudâ ve yetmiş aded deryâ beğlerinden Bekir Paşa ve Hüsâm Paşa ve Abdurrahmân Paşa ve Köse Alî Paşa ve Memi Paşa ve Ca'fer Paşa ve Kâsım Paşa ve Cıgaloğlu ve Hüsâmoğlu ve Moralı Maryoloğlu Mustafâ Paşa ve Hasan Beğ ve Manca Çarikoğlu ve Elvân Kapudan ve Melemenlioğlu ve Mustafâ Korsa kapudanlar ve'l-hâsıl yetmiş aded deryâ beğleri ve Terşhâne-i âmîrenin maslahat-güzâr iş-erleri ve ser-i kârda olan umûr-dîde ihtiyârları ba'de'l-meşvere "Terşhâne-i âmîrenin her gözünde birer yarar başdarda ve sâ'ir vâsi' yerlerde yigirmi aded seksener marankoz arşını çekdirir mavunalar binâ oluna" deyü fermân-ı şehriyârî olup Rûznâmeci «brâhîm Efendi yediyle hazîne mührüyle memhûrlu Kapudan (---) Paşa'ya ve Terşhâne kethudâsına ve Terşhâne emîni Sâlih Efendi'ye iki bin kîse-i Rûmî verüp mühimmât [ü] levâzımâta masrûf etmeğe başlayup cem'i memâlik-i Âl-i Osmân'a asker sürmeğe Dergâh-ı âlî kapucubaşılari gidüp beri tarafda Terşhâne dîvânhanesi kurbünde beş göz terşhâne var idi, anları münhedim edüp üç aded göz yaptılar kim her biri birer kârbânsarây-misâldir. Anların içinde bizzât sa'âdetlü pâdişâha mahsûs bir pâre mücevher taht-ı sultânü'l-bahr başdarda ve iki aded yeşil melek mavunalara *bism-i lâh* ile mübâşeret olundu. Her keştînin kışları terşhâne gözlerinin evce ser-çekmiş tâk-ı Kısralarına berâber idi.

Murâd Hân'ın himmetiyle ve Terşhâne emîni Sâlih Efendi'nin sa'yiyle iki kıt'a mavuna ve bir kıt'a başdarda binâ olunmuşdur kim Nûh Necî asrından berü yedi ka[t] deryâda bu gûne zevrak u merâkibler inşâ olunmamışdır. Üç ayda üçü dahi itmâm bulup rû-yı deryâyâ üçü dahi enüp gûyâ deryâ üzre birer kûh-misâl âmâde dururlardı.

Mavunalar yetmiş oturak olup yüz kırk aded cenâheyn-vâr yemîn ü yesârında küreklerinde sekizer forsa ve her birinde biner huddâm ve biner yarar müsellaht asker var idi. Ve her birinin kışında ve başında ellişer aded kırkar vukıyye gelir demir güller atar balyemez toplar [75b] ve yemîn ü yesârında sağır ü kebîr yüzer aded şayka ve kolumburuna ve saçma ve zarbzân ve şâhî ve muşkat topları var idi.

Ve'l-hâsıl evvelbahâr olunca «slâmbol'da iki yüz pâre başdarda ve kadirga ve kalyeta ve kanca kışlı forsa kadirgalar bî-kusûr alesta olup lenger-endâht olup her birine üçer kat mühimmât ü levâzımât ve levendât verildi.

Ve bâlâda tahrîr olunan filân ibn fülân yetmiş pâre beğlerin birer ve ikişer yedekleri ile yüz pâre çekdirir alesta ve sugurya ve palpa ve müsellaht ve mükemmel deryâ kuşu gemileri ile on iki Cezâyir kadirgası ve on

iki Tûnus ve on iki Tarabulus ve altı kadirga Mısır «skenderiyyesi ve Reşîd ve Dimyât'ın ve altı kadirga cezîre-i Kıbrıs'ın ve altı aded cezîre-i Rodos'un ve altı aded cezîre-i «stanköy ve cezîre-i Sakız ve «limni ve Midilli'nin ve altı kadirga dahi cezîre-i Mora'nın, bu mezkûrûn kadirgalar cümle bir yerden Âsitâne-i sa'âdete gelüp terşhâne-i âmîrede cümle beş yüz pâre kadirga oldu.

Ve beş yüz pâre kalyonlara sâ'ir mühimmât ü levâzımât ve cebehâne ve sâ'ir mîrimîrân ve erbâb-ı zü'amâ ve erbâb-ı tîmâr ve lağımçı ve çerâhor tâ'ifesi konmak için beş yüz pâre karavana kalyonlardan Kara Hâce kalyonu ve Bodur Ca'fer ve Memiş Kapudan ve Karamanlı Alî ve Topal Muharrem ve Sarı Solak ve Kartaloğlu ve Katrazoğlu ve Kalafatoğlu ve Solak «brâhîm Çelebi ve Kara Solak ve Abâcioğlu ve Ciminni ve Tıfralı ve Bâğçeli ve Yüz Arşın ve «skerledoğlu nâm karavana kalyonların her biri dörder anbarlı yüzer pâre top çeker karavanalardır kim yılda bir kerre Mısır'a sefer edüp altı ayda dolar ve altı ayda boşalır kûh-ı bî-sütûn-misâl gemiler idi kim bir pâdişâh asrında ikisi bir yere cem' olmamışdır. Her birinin beşer yüz levendâtı ve beşer yüz huddâmı vardır. Ve her birine ikişer bin asker konup âmâde durdular.

Ve bu karavanalardan mâ'adâ yedi yüz barça ve galyon ve pink ve burtun ve şitiye ve şayka ve kara[mür]sel ve'l-hâsıl bu makûle yedi yüz pâre pür-silâh keştîlere mühimmât ve cebehâne ve sâ'ir levâzımâtı ile leb-ber-leb asker doldurup yedi yüz pâre gemiye cümle taraf-ı pâdişâhîden kirâları verilüp hazır-bâş oldular.

Ve'l-hâsıl cümle kadirga ve kalyonlar ve şayka ve karamürseller cümle bin yedi yüz pâre yelken olmak üzre liman-ı âmîrede hazırbaş olup,

{Sultân Murâd Hân-ı Râbi' vedâ'-ı mülk-i fanî edüp saltanat-ı câvidânîye rihlet etdiklerin mersiyeleriyle ayân u beyân eder}

Sa'âdetlü pâdişâhın dahi tuğ u serâperdesi Dâvûd Paşa'ya meks-i hıyâm olmak sadedinde iken pâdişâh-ı âlî-nejâd bâ-heme ibtilâ-yı nikrîz ü herem ve {mübtelâ-yı} emrâz-ı müzmine ve sakam ve âlâm [u] şedâyid-i sefer ü sakar ıztırâbından şikeste-hâtır olup girde-bâliş-i nâliş üzre âh-ı enîn ile bî-mecâl ve halâs olması muhâl hâle düşdü. Çün mutlakâ vücûd-ı benî âdem 1 „%o†AE†Y' nass-ı kâtı'ına mazhar düşüp âkıbetü'l-emr kabza-i ecele düşer. Beyt:

*Eğer dünyâ bekâ bûdî Muhammed Mustafâ bûdî
Eğer hüsneş bekâ bûdî ne mürdî Yûsuf-ı Ken'ân*

¹ Kur'ân, Rahman, 26; "Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacaktır."

mazmûnunca ecelden ne mümkün halâs olmak. Hükemâ-yı kudemâ aklıyla bir mûy-ı rakîki kırk yarup akdan kararı fark etdiler ve eflâke ilm-i hendese ile nerdübânlar bulup riyâzât [u] mücâhede ile âsumâne urûc edüp maksûd [u] merâmılarına yetdiler. Ammâ eceldine dermân bulmadılar ve nefîce-i ecelden bir câ-yı menâs bulup ol musîbetden kurtulmadılar. Pes bu pâdişâh-ı merhûm dahi maraz-ı mevte şifâ bulmayup ¹ «—AYIT» emrine "ne'am" deyü emr-i Cenâb-ı Bârîye imtisâlen vedâ'-ı saltanat-ı fâniden pâdişâh-ı dâr-ı bâkî oldu sene (---). Menzili Firdevs-i berîn ola.

Mersiye-i merhûm Gâzî Murâd Hân:

*Dâd elinden bî-bekâ gerdiş-i devvâr âh-dâd
Sen murâdın aldın ammâ halkı etdin nâ-Murâd*

*Böyle bir şîr-i Hudâ'yı hâke saldın âh-kâr
Kime dâd etsen elinden kim ede feryâd [u] dâd*

Cemî'i ümmet-i Muhammed'e mâtem düşüp Atmeydânı'nda siyâh donlu [76a] atların diyâr-ı ademe salup kendüyi pederi Sultân Ahmed Hân cenbinde defn edüp yerine Sultân «brâhîm {Hân} pâdişâh oldukda Kara Mustafâ Paşa müstakil sadrıa'zam, Kara Hasan Paşa defterdâr-ı mu'azzam ve Abdürrahîm Efendi şeyhülislâm-ı hümâm-ı akdem bulunup Sultân Murâd Hân merhûmun donanması hebâya gitmesin için yine Akdeniz'e donanma-yı hümâyûn çıkıdı. Ammâ gûyâ bî-cân çıkdılar.

Âhir mavunanın biri gark olup Akdeniz'de ol kadar maslahat dahi görülmeyüp rûz-ı Kâsım'dan sonra cümle asâkir-i «slâm Der-i devlete gelüp karar etdiler.

Ve Murâd Hân'ın bir mavunasın teberrüken Tershâne-i Âmire'de kara dağ gibi kara gemiyi kara katrân ile mâtem donuna müstağrak edüp fiâhkulu «s-kelesi kurbündeki büyük gözlerin birisine çekdiler.

Hikmet-i Hudâ baht-ı dünyâ Malta küffârının imiş eyle bir re'y [ü] tedbîr sâhibi pâdişâh-ı Cem-cenâb merhûm olup bu kadar masrûf hebâya gidüp Malta ve gayrı küffârlar halâs oldular. Hemân *el-âbd yüdebbir vallâh yukaddir*^{e2} havâleden gayrı çare yokdur. Tasdik-i kelâm.

Ba'dehu efendimiz Kara Mustafâ Paşa hazretlerinin lisân-ı gevher-nisârlarından mesmû'umuz olmuşdur kim "Eğer Cenâb-ı Bârî yârî kılup pâdişâh-ı mağfûr altı ay hayâtda olsa berde ve bahrde cümle küffâr kıralları harâc-güzâr olmaları mukarrer idi. Hattâ «şpanya ve Malta küffârları, Dobra-Venedik Hersek'in mâbeyne vâsıta koyup «şpanya Kızılelma'yı ve Malta küffârı cezîre-i Malta'yı ve altı pâre kadırgasın pâdişâha vermeğe ta'ahhüd etmişler idi.

Ammâ takdîr-i ezel bu imiş" deyü bu kelâmı Kara Mustafâ Paşa'dan istimâ' etdik, ve's-selâm.

**«cmâl-i cülûs-ı Sultân «brâhîm Hân-ı şehîd
ibn Sultân Ahmed Hân
tâbe serâhümâ**

Fî şehîr (---) sene 1049. Merhûm Sultân Ahmed Hân'ın yedi şehzâdesinden «brâhîm Hân küçük idi. Mevlûdu Tershâne bâğçesi'nde mütevellid olmuşdur. Hân-ı cülûsunda (---) seneye bâliğ idi. Ammâ âkıl [u] bâliğ değil idi.

Târîh-i cülûs-ı «brâhîm Hân güfte-i (---):

*Yine kadr ü şeref buldu serîr-i mülk-i Osmânî
Erişdi âfitâb ü âsumâna efsar ü deyhim*

*Yazıldı resm-i Osmânî ile teşrifine târîh
Cülûs-ı pâdişâh-ı dâd-ger Sultân «brâhîm.*

Sene 1049.

Diğer târîh:

Halledallâhu mülke «brâhîm (---)

.....(2 satırlık yer boş).....

Zamân-ı hilâfetinde olan vüzerâları bildirir:

Yevm-i cülûslarında Kara Mustafâ {Paşa} vezîr-i a'zam bulunup ibkâ olundu. Ve halk-ı âlem râhat olup (---) sene sadrıa'zam olup âhir-i kâr hasûd-ı nüdemâ-yı şehriyârî iğvâları ile katl olunacağı bilüp Hâs bâğçeden sarâyına firâr edüp der-akab tebdîl-i câme sarâyından taşrada Mûsâ Paşa sarâyı önünde Bostancıbaşı Sarhoş «brâhîm Paşa râst geldiği mahalde bir Uskok bostancı, başına bir tüfeng kundağı urup şehîd etdiler ve na'sın Parmakkapu'da türbesinde defn etdiler.

Andan mühür fiâm-ı fierîf'de Cüvân Kapucubaşı sadrıa'zam oldu, [Sene] (---). Andan ma'zûl olup Girid'e serdâr olup andan vefât etdi.

Andan Sâlih Paşa vezîr-i a'zam oldu. Livâ-i Hersek'de kasaba-i Lubin'den Bosnavî'l-asl idi sene (---) sadrıa'zam olup Tezkireci Ahmed Paşa'nın mekriyle ma'nûkan hürri-şehîd etdiler.

Andan Ahmed Paşa-yı Hezerpâre sadrıa'zam oldu (---) sene sadâretde olup gulû-yı âm havfından ihtifâ edüp Mevlevî Dervîş Mehemed Paşa bulup ma'nûkan katl edüp lâşe-i pür-şikemin Atmeydânı'na bırağup na'sını der-akab kul pâre pâre etdiler. Ol gün ol gulûda mülakkab-ı kabîh Oğlan Püzevengi nâm (---) ve Hünkâr musâhibi Hâce Cinci nâm [76b] (---) Atmeydânı'nd[a] cümle ulemâ ve sulehâların izniyle pâre pâre eyleyüp leşlerin Ahmed Paşa lâşesi yanına bırkdılar.

Sultân «brâhîm Hân'ın asrında olan şeyhülislâmları bildirir:

.....(2 satırlık yer boş).....

¹ Kur'an, Fecr, 28; "Dön Rabbine."

² "Kul tedbir ab'r, Allah takdir eder."

Zamân-ı ‹brâhîm Hân'da kadı'askereynleri bildirir:

.....(2 satırlık yer boş).....

Saltanat-ı ‹brâhîm Hân'da ‹slâmbol mollâlar[1] bildirir:

.....(2 satırlık yer boş).....

Devlet-i ‹brâhîm Hân'da hekîmbaşı ve müneccimbaşları bildirir:

.....(2 satırlık yer boş).....

Asr-ı ‹brâhîm Hân'da olan vezâret ile defterdârları bildirir:

.....(2 satırlık yer boş).....

Ahd-i ‹brâhîm Hân'da nişancı paşaları beyân eder:

.....(2 satırlık yer boş).....

Divel-i Hân-ı ‹brâhîm'de yedikubbe vezîrlerin bildirir: Târîh:

.....(2 satırlık yer boş).....

Mülûk-i ‹brâhîm Hân'da olan eyâlet vüzerâların beyân eder:

Târîh-i Mehemed Paşa eş-şehîd Boynueğri:

Mîrimîrân-ı Haleb oldu, Mehemed Paşa.

Sene (---).

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Hük-m-i ‹brâhîm Hân'da âsî olan vüzerâları ayân [ü] beyân eder: Varvar Alî Paşa, Sivas vâlîsi iken ‹brâhîm Hân ‹pşir Paşa hâtûnu Mavrol kızın taleb etdikde Varvar Paşa "Nâ-şer'îdir vermem" deyince Sivas'dan ma'zûl olup katline fermân vardıkda başına asker cem' edüp "fier'ile da'vâm vardır" diyerek gelirken Köpürlü Mehemed Paşa'yı bozup Çerkeş nâm mahalle geldikde ‹pşir Paşa ale'l-gafle Varvar'ı basup ‹pşir için âsî olmuşken ‹pşir Varvar'ı katl etdi sene (---).

Fermân-ı ‹brâhîm Hân ile Yeni Sarây'da binâ olunan kasırların târîhlerin bildirir:

*Dedi fermân ile târîh-i binâsın Cevrî
Nüzhet-âbâd-ı cedîd oldu bu kasr-ı âlî.*

Sene (---).

Târîh:

*Bu müferrah menzilin Cevrî dedi târîhini
Seyr için oldu binâ bu kasr-ı Sultân-ı cihân.*

Sene (---).

Târîh:

Mübârek eylesün Mevlâ bu âlî kasr-ı zîbâyı.

Sene (---).

Târîh:

Keşî mübârek ola yâ Rab {yümnile bu zevrak-ı zîbâ.

Sene (---)}.

Der-zikr-i şehzâdegân-ı ‹brâhîm Hân

*Du'â-i hayr ile Cevrî dedi fiehzâdeye târîh
Ola Sultân Mehemed âfitâb-ı matla'-ı ikbâl*

Târîh-i bî-nazîr: (---) (---) (---) (---)

Nûrdur geldi Mehemed sulb-i ‹brâhîm'den.

Sene (---).

Târîh-i diğér:

Vechini bir ârife sordum dedi târîh için

Geldi dünyâyâ vüçûdu Hân Mehemed yümnile.

Sene (---).

.....(1 satırlık yer boş).....[77a]

Zamân-ı saltanat-ı ‹brâhîm Hân'da olan serdâr-ı mu'azzamlarının feth [u] fütûhâtların beyân eder

{Târîh-i Mîrimîrân Nasûh Paşazâe:

Mübârek eyleye câh-ı vezâreti Mevlâ.

Sene (---).

‹nhizâm-ı Nasûh Paşazâde Hüseyin Paşa be-dest-i vezîr Kara Mustafâ Paşa be-sahrâ-yı Üsküdar, sene (---).

Ba'dehu katl-i Nasûh Paşazâde, bâ-eşedd-i ukûbet der-sene-i mezbûr be-dest-i Kara Mustafâ Paşa}.

‹btidâ sene (---) târîhinde Maskov küffârı Karadeniz sâhilinde Azak kal'asına Tatar Hân'ın batîül-hareke olması sebebiyle kal'a-i Azağ'a Kazak istilâ edüp deryâ-misâl asker ile yedi yüz pâre yelken gemilere bu kadar bin asker mâl-â-mâl olup kal'a-i Azağ'ı kâmil (---) ay muhâsara edüp darabât-ı top-ı kûpdan kal'anın der [ü] dîvârında bir alâmet kalmayup cümle küffâr-ı sakar-karâr hâl-i hayâtlarında ka'r-ı zemîne girüp bir ay dahi zîr-i zemînde ceng [ü] cidâl ve harb [ü] kitâl edüp âhir vakt-i şitâ erüp cümle guzât-ı müslimîn keşîlere mâl-â-mâl olup bî-feth rucû' edüp Âsitâne-i sa'âdete geldiler.

Def'a-i sânde Serdâr Cüvân Kapucubaşı sene-i âtîde yine deryâ-misâl askeri Azak deryâsında şinâverlik edecek üç yüz pâre firkate asker-i ‹slâm doldurup ke'l-evvel kânûn üzre donanma-yı hümâyûn ile berren ve bahren bu kadar yüz bin asker kal'a-i Azağ'ı ihâta edüp küffârdan bir sît [ü] sadâ olmayup cümle Kazak-ı âk'ın karârları firâra mübeddel olup kal'anın esâsın hâli üzre bırağup dâr-ı nîrâna gitmişler. Hamd-i Hudâ

bilâ-ceng [ü] cidâl kal'a-i Azak dest-i Âl-i Osmân'a bu takrîb ile girdi. Hâlâ darb-ı meseldir kim,

"Hüseyin Paşa Azak'da ceng etdi, Mehemed Paşa cengsiz feth etdi" derler.

Der-akab Serdâr Mehemed Paşa Eflak ve Boğdan ve Tatar ve Çerâkise ve Âl-i Osmân askerine "koma kurdum" edüp yedi ayda müceddeden bir kal'a-i Azak oldu kim hâlâ dâr-ı azâb bir kal'a-i hısn-ı metîndir. Binâ-yı ‹brâhîm Hân be-dest-i Sultânzâde Mehemed Paşa.

Hamd-i Hudâ bu hakîr'in dördüncü gazâsı bu Azak kal'ası olup hakîr ol sene Kırım diyârında kalup cümle asker-i ‹slâm Tatar Hân gâzîleri ile Azak'da meştâ edüp serdâr-ı mu'azzam kendü mensûbâtı ile donanma-yı hümâyûna süvâr olup Der-i devlete revâne oldu.

Feth-i sâni

Zamân-ı ‹brâhîm Hân be-vilâyet-i Eflak ve Boğdan be-dest-i Tatar Hân ve mu'âvenet-i asâkir-i Akkirman

Sene (---) târîhinde Eflak beği Matey Voyvada ve Boğdan beği Lipul voyvada yigirmişer sene hükûmet edüp mâl-ı Kârûn'a mâlik olup iki kâfir birbirine hasm-ı kavî olup Boğdan beği Lipul Beğ bir kızını Kazak-ı âk hatmanı ‹hmlinc'e verüp yigirmi bin tüfeng-endâz kefere imdâdı gelüp Eflak beği Matey Voyvada dahi yüz bin asker ile Berkovişte nâm tahtından kalkup iki küffâr birbirine gelmede.

Bu ahvâl Der-i devlete arz olunup Rûmeli eyâleti ve Özi eyâleti ve Tatar Hân askeri bu küffârların cengini men' etmeğiçün me'mûr olup asker-i ‹slâm cem' olunca iki küffâr askeri Eflak ve Boğdan hudûdunda şehir-i Fohşan'da nehr-i Fohşa sâhilinde bir ceng-i azîm edüp Eflak beği Matey gâlib gelüp Boğdan beği Lipul münhedim olup tarafeynden yetmiş bin kâfir dendân-ı tîğdan geçüp Tatar ve Âl-i Osmân askeri bu mahalde Eflak ve Boğdan diyârına akınlar ve şebhûnlar salup yüz binden mütecâviz esîr ve niçe kerre yüz bin devâbbât-ı kesîr ve mâl-ı ganâyim alınıp Eflak ve Boğdan diyârın harâb [ü] yebâb ve halkın esîr [ü] kebâb ve hânelerin ihrâk bi'n-nâr ile türâb edüp ‹slâm Geray Hân, Boğdan beği Lipul'ı giriftâr-ı bend-i hicrân edüp Der-i devlet-masîre gönderüp Yedikulle'de Lipul haps olundu. Ve Eflak beği Matey'den iki bin kîse alınıp cürmü afv olunup beğliği kendüye yine ibkâ ve mukarrer kılındı. Hamd-i Hudâ Tatar-ı sabâ-refîr-ı adû-şikâr ile bu gazâ-yı ekberde bulunup mâl-ı ganâyimle muğtenim olup diyâr-ı Kırım'a dâhil olduk, ve's-selâm.

Feth-i sâlis

Kal'a-i Hanya der-cezîre-i Girid, zamân-ı ‹brâhîm Hân be-dest-i Silihdâr Yûsuf Paşa-yı serdâr

Sebeb-i feth-i Hanya oldur kim ibtidâ Sultân Ahmed Hân'ın mübârek nefeslerinin te'sîridir kim feth-i Girid evlâdı ‹brâhîm Hân'a müyesser oldu. ‹nşâ'allâh Ahmed Hân'ın Venedik'den Girid cezîresin Yeni Câmî'e vakf olmağiçün ricâ etdiği tahrîr olunur. Ammâ mezkûr senede ‹brâhîm Hân'ın Dârû's-sa'âde Ağası Sünbül Ağa âzâd [77b] olup ve Esîrî Mehemed Efendi ma'an Sünbül Ağa ile Mısır'a müteveccih olmağiçün ‹brâhîm Çelebi nâm {re'îsin} bir azîm karavana kalyonununa üç bin kadar huccâc ü züvvâr ve tüccâr girüp Mısır'a giderken Değirmenlik nâm cezîre önünde altı pâre Malta gemisi bu ‹brâhîm Çelebi kalyonun ihâta edüp bî-eyyâm mahalde dõge dõge iki günde kalyon içre ibâdullâh az kalup ol mahalde Kızlar Ağası ve kalyon sâhibi ‹brâhîm Çelebi dahi şehîd olup küffâr gemiye zafer bulup yedek ile cezîre-i Girid'de kal'a-i Hanya limanına varup lenger-endâht olup yatdı. Ahidnâme-i Hayreddîn Paşa'da eyle der kim,

"Âl-i Osmân'dan bir gemiyi düşman alup ellik olan kâfiristânın limanına komayalar."

Bu Hanya küffârı bu sulh [u] ahidnâmeye muhâlefet edüp Malta küffârına ığmâz-ı ayn edüp limanlarına kodular ve cümle Kızlar Ağası'nın atları ve kısrakları ve mâl-ı ganâyimin Hanya kal'asında bey' [ü] şîrâ etdiler. Bu ahvâl-i pür-melâl, ‹brâhîm Hân'a mün'akis olup,

"Tîz Malta üzre seferim vardır" deyü yedi yüz pâre gemiyle Silihdâr Yûsuf Paşa serdâr olup Malta niyetine giderken Anavarin kal'asında sulanup yigirmi pâre batû'l-hareke mecrûh kadırgaları birağup içinde olan mühimmât [ü] levâzımâtın sâ'ir kadırgalara askerleri ile leb-ber-leb edüp yine avdet edüp ibtidâ cezîre-i Girid'de Todori kal'aların birer sâ'atde feth edüp andan Hanya kal'asın muhâsara edüp (---) günde hamd-i Hudâ feth olduğı seyecî'ü tahrîr olunur.

Hamd-i Hudâ bu altıncı gazâmızda bulunup ‹nebahtılı Durak Beğ firkateleri ile cezîre-i Çukalar'ı nehb [ü] gâret etmede bile bulunup Durak Beğ ile ‹nebahtı vilâyetine gidüp fâtihi Hanya Yûsuf Paşa, Âsitâne-i sa'âdet'e Donanma-yı Hümâyûn ile vardukda Yûsuf Paşa'yı hizmeti mukâbelesinde Cinci Hoca tahrîkiyle ol mazlûmu zâlimler amân vermeyüp nâ-hak şehîd etdiler.

Fütûhât-ı Râbi'
«nhizâm-ı mağdûr Varvar Alî Paşa
be-dest-i Fâ'in «pşir Paşa

Bâlâda tahrîr olunduğu üzre bî-günâh Varvar azli ihtiyâr edüp «pşir'in avretin «brâhîm Hân'a na-şer'î vermeyüp Tokat kal'asında Perî Hân Hâtûn'u emânet koyup nefce-i merâm «slâmbol'a gelirken zâlim «pşir fâ'in ü hâ'in,

"Babam sen benim ehlim için azli kabûl eyledin, ben dahi senin ile yek-dil [ü] yek-cihet şer'at kapusu «slâmbol'a giderim" deyüp Varvar'a hâb-ı hargûş verüp bir gün Çerkeş nâm mahalde ale'l-gafle Varvar'ı basup niçe bin âdemin kırup Varvar'ı şehîd edüp kellesin Der-i devlete gönderüp Sivas eyâleti «pşir'e tevcîh olundu.

«nhizâm-ı Serdâr Tekelü Mustafâ Paşa: Sene (---) târîhinde Hanya feth olunca ana intikâmen Venedik küffârı fâtihi Hanya olan Yûsuf Paşa Kırka sancağında (---) nâm kal'adan Hırvadû'l-asl olmağile küffâr Yûsuf Paşa'nın elin vilâyetin nehb ü gâret edüp yetmiş pâre kal'aya kiliseye ve kal'a-i Dirnişe müstevlî olup Bosna ve Hersek ve Kırka ve Kilis sancakların berbâd edüp cümle re'âyâlarımız Uskok olup Venedik'e tâbi' oldu.

Âhir sene-i mezbûrda Tekelü Paşa'yı serdâr edüp Venedik körfezi halîci sâhilinde fiibenik nâm bed-nâm-ı menhûs kal'ayı yüz bin asker ile kırk gün kırk gece muhâsara edüp topcubaşı kal'a-kûp toplar ile kal'ayı rahnedâr etdikde Mustafâ Paşa,

"Bak-a topcubaşı bârûd-ı siyâhı isrâf edüp bu kal'ayı münhedim edersin ammâ feth eylediğim zamân sana kal'ayı kirpiğinle yapıdırırım" der idi.

Âhir-i kâr kal'ayı derûn-ı dilden döğmeyüp cümle asker âlet-i mülâhaza taht-ı kal'ada oturup kırkinci gün semâdan bir matar nâzil olup cümle asâkir-i «slâm pâymâl-i rimâl tîn-i belâya müsteğrak olup bi'z-zarûfî cümle asker metrisden çıkup selâmete avdet edüp kal'a-i fiibenik kurbünde Danilova nâm bir sahrâ-yı azîme meks edüp ale's-sabâh anı gördük, mezkûr sahrânın cânib-i erba'asın niçe kerre yüz bin haç bayraklı küffâr, asker-i «slâmı ihâta edüp vakt-i zuhurda bir ceng-i azîm olup yigirmi iki bin ibâd-ı müslimîn şehîd ve on sekiz bin âdem esîr olup niçe bin hayme ve hargâh ile ve bu kadar mâl-ı ganâyim ile küffâr ganîme [78a] olup hakîr ol menhûs cengde yeniçeri ocağıyla idim, hemân var kuvveti bâzûya getirüp at boynuna düşüp Gılamuc kal'ası dağlarına firâr edüp atımı dahi bisâtıyla birağup bir sık çengelistan içre girüp yedi gece dağlarda pinhân olup nebâtât [ü] giyâhât tenâvül edüp def'-i cû' eylerdim.

Ba'dehu küffâr bu kadar hayme ve hargâh ile Kilis kal'ası altına varup Tekelü Mustafâ Paşa'nın otağın kırup ceneral-i la'în başına serdârın selîmîsin geyüp âdet üzre dîvân-ı Âl-i Osmân etdikde Kilis kal'asının cümle a'yân [u] eşrafı ve serdârı ve dizdârı

taşra çıkınca kemîngâhda olan küffâr der-akab kal'aya müstevlî olup bu takrîb ile Kilis kal'ası gibi eflâke serçekmiş bir kal'a-i metîni kabza-i tasarrufa alup cümle a'yân-ı kal'ayı ehl [ü] iyâlleri ile esîr etdiler. Bu gûne nuhûset Âl-i Osmân devletinde bir târîhde olmamışdır.

Ve dahi Venedik küffârının bu gûne isyânı sebebiyle Akdeniz'de olan cem'i cezîreleri {küffâr} harâca kesüp niçe bin huccâc [u] tüccâr gemilerin alır oldu. Ve her sene Akdeniz'e çıkan donanma-yı hümayûnı münhedim edüp gemileri Venedik'e götürür oldu. Bu hâl üzre ahvâl-i Âl-i Osmân perîşân-hâl oldu.

«cmâl-i saltanat kâr-ı âkıbet, sa'îd-i şehîd
Sultân «brâhîm Hân ibn Sultân Ahmed
Hân
tâbe serâhümâ

Sene (---) târîhinde pâdişâh-ı mağfûr cülûs etdikde Kara Mustafâ Paşa sadrî'zam bulunup hayr-hâh-ı devlet bir vezîr-i dilîr idi, anı katl edüp cümle musâhibîn ve cüceler ve bî-zebânlar ve tavâşî Arablar ve hâsekî ve nisvân u sâhib-isyân ve musâhibeler ve gayrı musâhib Cinci Hoca ve Hezârpâre Vezîr-i a'zam Ahmed Paşa taraf taraf fûrce bulup ol pâdişâh-ı sâdedili niçe bin tatlı dil ile urûkuna girüp gûnâ-gûn hevâyı hevесе düşürüp vüzerâ ve vükelâ ve ulemâ ve suhâlârlarından celb-i mâl için rüşvet almağa başlatdılar.

Ve pâdişâhı zenân sohbetine dadandurup Mısır'dan gelen hazîneyi cümle Mülkî Bula'ya ve fiekerpâre Bula'ya ve Telli Hâsekî ve Saçbağlı hâsekîlere birer Mısır hazînesi ihsân ve bir hazîne dahi Cinci Hoca'ya ve niçe hazâyinler dahi bî-ma'nâ sarâyılara ve sûr-ı hümayûnlara ve semmûr döşeli köşklere itlâf-ı hazîne etdin deyü bir kerre kul gulû edüp hayli fetret oldu.

Bu harekât-ı gulûdan vezîr ve Cinci Hoca ve sâ'ir musâhibler mücâb olmayup cezîre-i Girid'e serdâr Deli Hüseyin Paşa ile asâkir-i «slâm büryân ü giryân, "Bire imdâd, el-amân" deyü feryâd etmede.

Beri tarafda Cinci Hoca Hünkâr'dan bir ân münfek olmayup ind-i pâdişâhda andan mukarreb ferd-i merd yoğidi. Vezîr-i a'zamdan ve vâlideden takarrübü ziyâde idi. Hinto koçuya binse bile binerdi. Tahtrevâna girse bile girüp ener binerdi. Ve hergiz nasîhat edenlere rîş-hand edüp yüzlerine gülerdi. Ve her sâ'at ol pâdişâh-ı mazlûmu hoş-âmed kelimâtlar ile mağrûr edüp sû'-i tedbîr ederdi. Zîrâ umûr-ı devletde bir iş görmemiş Za'frânborlu'sundan fieyhzâde nâm bir sûhte idi. Âsitâne'ye gelüp hakîr, Hâmid Efendi medresesi'nde *Monlâ Câmî* ve *Kâfiye*'yi Ahfeş Efendi üstâdımızdan i'râb ederken bu mezkûr Cinci *Kitâb-ı «zzî* okurken hikmet-i {Hudâ} Aziz ismine mazhar düşüp bir günde izzet bulup sa'âdetlü pâdişâha sürh-bâd ve gencül-arş ed'iyelerin tilâvet edüp «brâhîm Hân hoş-hâl olup şeyhzâdenin ismi Cinci Hoca nâmıyla iştihâr buldu. Ammâ Hudâ

âlimdir şerîkimiz olması cihetiyle ma'lûmumuzdur ilm-i da'vetden aslâ bir hurûf bilmezdi. Ancak baht [u] tâli'i bir zamân müsâ'ade edüp ol dahi felek-i atlas-ı bûkalemûndan pây-bâflık edüp sağa ve sola mekikler atdı.

Âhirü'l-emr cezîre-i Girid'den feryâd ile Kara Murâd Ağa gelüp imdâd istediğinde pâdişâh tarafından feryâdcı Murâd Ağa'dan bin kîse ve bu kadar şemâme amber ve yetmiş tahta semmûr kürk ve iki hâsekî câriye talep etdiler.

Hemân Murâd Ağa cümle yeniçeri odalarına ve sipâh ağalarına haber edüp [78b] sipâh Atmeydânı'na, yeniçeri Etmeydânı'na cem' olup gulû-yı âm ile "Allâh Allâh" diyerek Atmeydânı'na cem' olup Sultân ‹brâhîm Hân mazlûmu Sırçasarây'da haps edüp yerine oğlu fiehzâde Mehemed Hân'ı pâdişâh edüp cümle vüzerâ ve vükelâ ve ulemâ ve sulehâ bî'at edüp Mevlevî Dervîş Mehemed Paşa vezîr-i a'zam olup Kara Murâd Ağa yeniçeri ağası oldu ve Ahmed Paşa firâr etdi.

Ve ertesi gün Ahmed Paşa'yı muhtefî bulup Koca Vezîr katl edüp leşini Atmeydânı'na birağup yanı sıra mülakkab Oğlan Püzevengi (---) Monlâyı pâre pâre edüp leşini Ahmed Paşa yanına bıraktıklarında cümle asker Ahmed Paşa'nın leşine kılıç üşürüp pâre pâre edüp cümle yağın dâ'-ı devâ-ı sızı için yağmâ etdiler.

Ba'dehu Cinci Hoca'yı dahi katl edüp cümle musâhibleri kimin katl ve kimin nefy-i ebed eylediler.

Ve musâhibe avretlerden fiekerpâre Bula'yı ‹brîm'e nefy etdiler. Ve sâ'ir nisvânları Eski Sarây'a nefy edüp her birin bir vüzerâ ve a'yâna verdiler.

Ertesi ale's-sabâh {mâh-ı Receb'in 25. gün} alay-ı pâdişâhî ile Sultân Mehemed Hân'ı Ebâ Eyyûb-ı Ensârî ziyâretine götürüp anda kılıç kuşadup yine alay ile Edirnekapusu'ndan içeri gelüp ecdâdî Ebü'l-feth'i ziyâret edüp şâhin âşiyânında dünekler gibi hâsodada karâr etdi. Ve ol arada,

"Bire, Sultân ‹brâhîm Sırçasarâydan rehâ bulup hapsden kaçup bostancı ocağına dahl düşüp kulun bir fırkası yine ‹brâhîm Hân'ı istermiş" deyü ‹slâmbol içre azîm vezni üzre velvele ve gulgule olup Atmeydânı'nda âlât-ı silâh ile niçe yüz bin âdem cem' olunca Abdürrahîm Efendi'den istiftâ edüp Koca Vezîr ve Kara Murâd Ağa ve Emîr Paşa ve niçe iş erleri {Hünkâr'dan hat alup} Sırçasarây'a cem' olup Koca Vezîr, Cellâd Kara Alî'yi hezârân deyenek ile ura ura Sırçasarây'a koyup Cellâd Kara Alî *Bismillâh* deyüp içeri girince mazlûm ‹brâhîm Hân,

"Cânım Usta Alî neye geldin?", {der}

"Hünkârım cenâze namâzı kılmağa geldim" deyüp ‹brâhîm Hân'a sarılır.

‹brâhîm Hân dahi gürbüz tüvânâ er, birbiriyle küşte-gîrlük ederken cellâdın bir huddâmı dahi yetişüp ‹brâhîm Hân'ın cân evine bir diz bendi urup cân havlinde iken Kara Alî kemendbâzlık edüp şâkirdi hayâkârlık edüp ol an sene 1058 mâh-ı Receb'in 29

nuhûset gününde mazlûm ‹brâhîm Hân'ı ma'nûkan şehîd edüp Kara Alî'ye beş yüz altun verüp "Durma hacca git" derler.

Na'ş-ı ‹brâhîm Hân'ı techîz ü tekfîn edüp {Hâsoda önünde gasl edüp dîvânihâne önünde serviler altında cenâze namâzına er kişi niyetine deyüp cümle vüzerâ ve vükelâ cenâze-i ‹brâhîm Hân'a hâzır olup Abdürrahîm müftî idi, imâm olup Mehemed Hân dahi namâza gelüp salât-ı cenâze edâ olunup na'ş-ı ‹brâhîm Hân'ın tâbûtu önü sıra ters eğerli atlar ve cümle vüzerâ siyâh nikâblar örtünüp mü'ezzinler 1 EÖœA†%o' diyerek tâbût-ı ‹brâhîm Hân'ı ammisi Mustafâ merkadine göturdüler} ammisi Sultân Mustafâ türbesinde yanına defn edüp Mehemed Hân-ı Râbi' Rûm'a müstakil pâdişâh oldu.

Fasl-ı (---)

Der-zikr-i saltanat-ı Sultân Mehemed Hân-ı Râbi' kerîmü's-şân ibn Merhûm Sultân ‹brâhîm Hân

Halledallâhü hilâfetu ve ebbede saltanatahu ilâ-inkırâzı'd-devrân âmin ve yâ mu'in ve yâ müste'an.

Cülûs-ı hümâyûnuna târîhdür:

Cülûs-ı Hân Mehemed eyledi âsûde dünyâyı.

Diğer târîh-i âhar,

Oldu Sultân Mehemed-i Gâzî

Cümle hâkândan a'del ü ekrem.

Sene 1058.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Yevm-i cülûsu bin elli sekiz Recebül'-müreccibinin on sekizinci günü yevm-i sebt idi. Vakt-i asırda sa'âdetle mesned-nişîn-i pâdişâh oldukda sinn-i sâlleri henüz yedi yaşına bâliğ idi. (---)

Hîn-i cülûsda hazînedede bir fülûs-ı ahmer kalma-yup merhûm Sultân Murâd Hân'ın dîn uğuruna masrûf edeceği yedi aded hazînededen dahi bir habbe kalmamış idi.

‹mdi "Kula dahi cülûs in'âmı lâzımdır" deyü Mehemed Hân-ı âlîşân peder zamânında hazîneyi itlâf edenlerin girîbânın çevirüp Cinci Hoca mâlından üç bin kîse ve maktûl Hezârpâre Ahmed Paşa vezîrden beş bin kîse ve fiekerpâre'den bin kîse ve'l-hâsıl bunların emsâli niçe yüz yerlerden penc hazâyin-i Mısır tahsîl olunup {sene 1058 fia'bân[ın]ın beşinci günü yevmü's-selâse idi,} üç bin yedi yüz kîse cülûs [79a] in'âmı verilüp dahi akîbince yedi bin kîse mevâcib ihsân olunup Bağdâd'a imdâd için henüz kapuya çıkmış üç bin yeniçeriyi ve Girid'e imdâda yazılan üç bin sipâhîleri nâ-müstahak iken cülûs in'âmına ve mevâcib-i cedîde kayd eyleyüp anlar için dahi bin kîse in'âm aldılar. Ve cümle askerî tâ'ifesi ih-

1 *Kur'an*, En'âm, 163; "Tek olan Allah'n orta€ yoktur."

tiyâcdan müstağnî olup devletinde bir ganîmet oldu kim ta'bîr olunmaz. Ve gündend güne etrâf-ı memâlikin hıfz [u] hırâsetinde olup itlâf olan hazîneleri bi'l-küllîye yerine koyup devlet-i Âl-i Osmân'a nizâm [ü] intizâm verdi.

{Ammâ sene 1058 fia'bân'ının on birinci gün yevmü'l-isneyn cümle sarâyılara bahşîş-i cülûs ihsân olunup âşcı ve helvâcılara bahşîşleri noxsân çıkmak ile cümle neferât gulû edüp kılarcıbaşıyı azl edüp sarây ağası kılarcıbaşı oldu}.

Hilye-i Sultân Mehemed Hân-ı Râbî': Gerçi hân-i cülûsda (---) yaşında gâyet za'îf ü nahîf sabî idi. Ammâ gâyet reşîd ü necîb ve akl-ı Arasto ve halîm [u] selîm idi. Ba'dehu yigirmiye bâliğ oldukda sayd [ü] şikâra mâ'il olup kesb-i hevâ etmeden tarâvet hâsıl edüp vasatü'l-hâl semîn ü cesîm olup cesedi cüssedâr ve sînesi ber-karâr ve mübârek kitifleri vâsî' ve zahrı vâsî' ve mübârek miyânlarından aşağısı tavîl idi. Ve kadd [ü] kâmetleri pederi gibi kadd-i bâlâ idi. Ve bâzûları semîn ve yed-i mübârekleri arslan pençesi gibi vâsî' idi.

Ve vech-i şerîfi vecîhü'l-manzar idi. Açık kaşlı ve ala gözlü ve şîrîn sözlü ve münevver yüzlü idi. Ve şekl [ü] şemâyilde ve güftâr [u] refârdâ gûyâ bir sâhib-kırân idi. Hakkâ ki yine şân-ı şerîfleriyçün cemî'i ilm-i nücûmda ve ilm-i cifrde «brâhîm Hân oğlu Yûsuf nâm bir pâdişâh olup hüsn-i Yûsuf-misâl olup kırân sâhibi olup şarka ve garba velvele salup cümle kâfiristâna ve re'âyâ ve berâyâyâ ve celâlî ve cemâlîlere vâveylâ salup Venedik ve Nemse ve Leh ve Çeh [ve] Rûs ve Maskov diyârların harâb [ü] yebâb edüp Yûsuf-sıfat bir pâdişâh-ı gayyûr ola deyü cümle ceffârlar böyle istihrâc edüp tahrîr etmişler idi.

Hikmet-i Hudâ bu Mehemed Hân rahm-ı mâderden müştak olmazdan mukaddem «brâhîm Hân ta'ahhüd etmişdi kim,

"Eğer bir merd evlâdım vücûda gelirse müjde edenden mâ'adâ ibtidâ kimi görürsem evlâdımın anın ismin korum" deyü ta'ahhüd etmişdi.

Hikmet-i Hudâ salât-ı fecre Hünkâr imâmı Yûsuf Efendi vardıkda mevlûd-ı Mehemed Hân müjdesin kızlar ağası getirince «mâm-ı hümâm Yûsuf Efendi zâhir olunca hemân «brâhîm Hân

"Vallâhi şehzâdemini ismini Yûsuf kodum. Zîrâ ibtidâ ahdim böyledir kim evvel gördüğüm âdemin ismin koyam. Hamd-i Hudâ böyle muktedâ-yı nâs kibâr-ı ulemâ kimesneyi gördüm" deyüp ism-i şerîfin Yûsuf koyup yine şehzâde-i cüvân-bahtın gûşuna bâng-i Muhammed'i Yûsuf Efendi okudu.

Bu hâl üzere yedi sâ'at ism-i şerîfi Yûsuf olup ba'dehu musâhibeler pâdişâhın urûkuna girüp,

"Yûsuf kul ismidir, meymenet yokdur, ismi Mehemed olsun" deyü ricâ edüp Mehemed dediler. Ammâ ibtid[â] kulağına ezân-ı Muhammedî tilâvet olundukda Yûsuf ismiyle müsemmâ idi. Hikmet-i Hudâ ceffârların istihrâcları üzere ibtidâ ismi Yûsuf

olup ve bi-emrillâh Yûsuf-sıfat bir mahbûb-ı cihân pâdişâh-ı zîşân olup kalîlül-lihye ve kesîrüş-şevârib fârisü'l-hayl sayd [ü] şikâra ve gazâyâ mâ'il {ü râğîb} bir pâdişâh idi.

Ahd-i hümâyûnlarında olan vezîr-i a'zamları zikrinde

Evvelâ yevm-i cülûsd[a] vezîr-i cedîd **Mevlevî Koca Dervîş Mehemed Paşa** (---) asl bir halûk âdem idi. Sâbıkan vezâret ile defterdârlıktan ma'zûl olup münzevî-i künc-i mevlevîhâne olup yevm-i cülûsda sadrîa'zam etdiler. Ba'dehu îrâd [u] masârif-ı Âl-i Osmân'a nizâm [ü] intizâm verem deyü sa'y-i belîğ edüp nâ-müstahak kimesnelerin kat'-ı erzâkıyla mukayyed olup devletde eyle dîndâr hizmetkâr vezîr-i müdebberi (---) sonra ma'zûl edüp Malgara'ya nefy-i beled edüp anda ma'nûkan şehîd edüp azl-i ebed etdiler. Ammâ mansıb-ı bâkîye nâ'il oldu.

Andan yerine sene (---) târîhinde **Kara Murâd Paşa** vezîr-i a'zam oldu. Yeniçeri ocağında neşv [ü] nemâ bulup Arnavudü'l-asl idi. Bu dahi selefi Koca Vezîr gibi bir donanma-yı hümâyûn ile cezîre-i Girid'e asker gönderüp küffârın Akdeniz'de zehresi çâk, eli vilâyetleri hâk oldu.

Bu dahi (---) ay kâmil [79b] sadrîa'zam olup "Hazîneden çok mâl itlâf etdin" deyü ma'zûl edüp sene (---) târîhinin mâh-ı (---) (---) günü efendimiz **Melek Ahmed Paşa** sadrîa'zam oldu. Hâk-i «slâm-bol'da Tophâne şehrinde vücûda gelüp üç yaşına bâliğ iken Abaza diyârında (---) nâm aşîretde süd vâlidesinde perverîş bulup on beşine bâliğ iken bu hakîrin vâlidesiyle Sultân Ahmed'e hedâyâ getirüp Melek'i harem-i hâssa alup vâlidemizi pederimize ihsân edüp bu hakîr andan mütevellid olmuşuz. Ammâ Melek Ahmed Paşa'nın pederi Özdemiroğlu Osmân Paşa'nın kapucular kethudâsı olup Gence ve fiirvân ve fiamâkı ve Demirkapu seferlerinde bile yüz kırk yaşında merhûm oldu. Bir zâl-i zamân idi.

Ba'dehu Melek, Murâd Hân'a silihdâ[r] ve musâhib olup Bağdâd'ın fethi günü eyâlet-i Diyârbekir vezâret ile ihsân olunup Âl-i Osmân'ın cemî'i âlî mansıbların üçer dörder kerre Mısır ve Budin'den mâ'adâ mutasarrıf olup âhir ihtiyâr umûr-dîde ve dîndâr vezîr-i dilîr olmağile sadrîa'zam etdiler.

Cezîre-i Girid'e üç bin sipâh ile defterhâneyi Deli Hüseyin Paşa'ya ve vezâretle bir tuğ dahi Bıyıklı Mustafâ Paşa'ya gönderüp Girid'e imdâd etdi. Ve Akdeniz'e bir donanma-yı hümâyûn çıkarmışdır kim nazîri sebkât etmemişdir. Ol imdâd-ı azîm cezîre-i Girid'e serdâr-ı mu'azzam Hüseyin Paşa'ya vardıkda Marko Zavil cünûd-ı cünübün Hüseyin Paşa münhedim edüp Seline kal'ası ve Retime kal'asın feth edüp Der-i devlete müjdecileri geldi.

Ve (---) sene ayında Hüsâmoğlu Alî Paşa'yı kapudan paşa edüp üç yüz pâre kalyon kadirge ile bir donanma-yı hümâyûn dahi çıkarmışdır kim gûyâ

donanma-yı Kılıç Alî Paşa idi. Akdeniz'de küffâr ile bir kerre elleşüp küffâr münhedim olup vakt-i gurûb oldukda küffâr firâr edüp donanma-yı hümâyûn Kara Foçalar limanında lenger-endâz olup cümle asker taşra bâğ u bâğçelerde zevk u safâda iken vakt-i seherde küffâr ale'l-gafle donanmayı basup cümle asker taşrada ve kimi hâb-ı istirahatde iken küffâr âteşbâzlık ederek cümle gemileri ihrâk bi'n-nâr edüp bâkî asker karaya çıkup kırk pâre kadırğa ve on bir aded kalyonları yedeğe alup sâ'ir kalyonlarımız ceng ede ede yigirmi pâre kâfir gemilerin helâk edüp her biri bir cânibe firâr edüp donanmanın inhidâmı haberi geldi.

Ba'dehu Paşa mührü sa'âdetlü pâdişâha teslîm etmek murâd edinüp kendüye taraf-ı pâdişâhîden itâb ü şitâb olup yine kemâ-kân sâhib-i mühür olup senevî yedi yüz kîse hâss-ı vüzerâyı Bâb-ı Hümâyûn'a teslîm etmeği kanûn etdi.

Sebeb-i azl-i Melek Ahmed Paşa: Azak kal'a-sında kul gulû edüp ağaların ve ba'zı çorbacıların pâreleyüp mevâcib için Âsitâne'ye feryâdcılar gönderdiklerinde eyyâm-ı şitâ olup hazîneleri deryâdan gitmek mümkün olmayup üç yüz kîse gurusu altun edüp ulaklar ile karadan Kırım'a, Kırım'dan Azağ'a göndermek için mezkûr üç yüz kîseyi «slâmbol esnâfına tevzî' edüp bu mâbeynde Defterdâr Emîr Paşa ve Kudde Kethudâ ve Gümrük Emîni Hasan Çelebiyek Beytü'l-mâl-ı müslimînden kalmış Diyârbekir bezi ve kırmızı ve sarı sahtiyân ve attâr şebi şekilli eşyâları dahi sîri'n-nâs ehl-i hirefe tevzî' etdiklerinde,

Anı gördük: Bir sabâh Atmeydânı'ndan berü bir sadâ-yı Allâh Allâh kopup cümle esnâf âlât-ı silâhları ile Bâb-ı Hümâyûn önüne gelüp

"Pâdişâhımıza Defterdâr Emîr'den ve vezîr kethudâsı Kudde Kethudâdan ve gümrük emîninden feryâdımız vardır" deyü dâd-ı feryâd etdiklerinde Pâdişâh'ın bu feryâd mesmû'-ı hümâyûnları olup üç kerre Melek Paşa'yı pâdişâh huzûruna da'vet etdikce mührü verüp,

"Umûm içre gitmek kuvvet-i hatâdandır ve tehlikedir" deyü huzûr-ı pâdişâhîye gitmezdi. Âhir dördüncü kerrede Kapucular Kethudâsı «brâhîm Ağa ile Hâsodabaşı gelüp,

"Yâ pâdişâha gelüp cevâb verin, yâhûd mührü ihsân edün" dedükde hemân Paşa cân baş üstüne diyüp mührü kapucular kethudâsına verüp birer kîse altun ve birer semmûr lepâçeler ihsân olunup kendüye Silisre eyâleti sadaka olunup sene (---) mâh-ı Ramazân [80a] el-mübârekin (---) günü mühürden ma'zûl olup «slâmbol hâricinde Topcular nâm sarâyında meks edüp **Siyâvuş Paşa** vezîr-i a'zam oldu.

Abaza tâ'ifesinden Sultân Murâd Hân'ın çukadârlığından kapudan paşa olup Mısır'dan gayrı cem'î menâsıb-ı âlîlere mutasarrıf olup sadrıa'zam oldukda cümleden melik olmak mülâhazasında olup ibtidâ efendisi Sultân Murâd Hân'ın vâlidesi Ümmü'l-

mü'minîn Kösem Vâlide'yi Kızlar Ağası Dîv Süleymân Ağa yediyle vâlideyi saçıyla ma'nûkan boğup şehîd eylediler. Ve Yeniçeri Ağası Kara Çavuş'u ve Kul Kethudâsı Çelebi Mustafâ Ağa'yı ve Bektaş Ağa'yı ve Sarı Kâtib'i ve niçe iş erlerin cümle katl edüp cümleden melik vezîr-i a'zam oldum der iken elli dördüncü günü mezkûr Kızlar Ağası Dîv Süleymân Ağa dîv-i akûr gibi Siyâvuş Paşa'nın çehresine bir sille-i Fir'avnî urup "Ver mührü bire sefih oğlan" deyü mührü alup **Gürcî Mehmed Paşa**'ya verdi.

(---) neşv [ü] nemâ bulup Hotin seferinde cebeci başı olup ba'dehu mîrimîrân [u] vezâret ile zabt etmedüğü menâsıb kalmamışdır. Bu dahi bir azîm donanma çıkarup Girid'e iki bin yeniçeri ve üç bin sipâh yazup imdâd gönderüp (---) sene halk ile hüsn-i ihtilât edüp geçinirken "ma'tûhdur" deyü ma'zûl edüp,

Tarhuncu Ahmed Paşa vezîr-i a'zam oldu. Mûsâ Paşa ve Hezârpâre Ahmed Paşa'ya dahi kethudâ olup ba'dehu Diyârbekir'i müsellemi zabt ederken Mısır ihsân olundu. (---) el-asl idi. Mısır'da kubbe altında adl [ü] adâleti meşhûrdur. Bu dahi Girid'e donanma (---) kula mevâciblerin bi't-tamâm verirken "mühîn-i devletdir" deyü bahâne edüp dîvân-ı pâdişâhîden kaldırup ol sâ'at katl etdiler.

Yerine kapudan olan **Bıyıklı Dervîş Mehmed Paşa** sadrıa'zam oldu. Osmân Hân'ın Kızlar Ağası Mustafâ Ağa kullarından idi. Çerkeziyyü'l-asl bir vezîr-i dilîr, sâhib-i tedbîr idi. Umûr-ı devlet-i Âl-i Osmân'a ve ahvâl-i re'âyâ ve berâyâyâ mukayyed iken hikmet-i Hudâ maraz-ı felce mübtelâ olup altı ay sâhib-firâşlığında mühür yine kendüde durup Melek Ahmed Paşa kubbe altında kâ'immakâmı'lığın ederd.

Âhir-i kâr (---) sene vezâretinde maraz-ı felce devâ bulmayup âhirete intikâl, yerine Melek Ahmed Paşa tekrâr mühre mâlik oldu. Ammâ yedi sâ'atden cümle ulemâ ve sulehâ ile Melek Paşa meşveret edüp mührün «şîr Paşa'ya gitmesin evceh görüp Ahmed Paşa'nın re'y [ü] tedbîriyle mührü Haleb'de «şîr **Mustafâ Paşa**'ya gönderdiler.

Erzurûm'da celâlî olan Abaza Paşa'nın akrabâ ve aşîretinden idi. Revân seferi'nde Sultân Murâd Hân'ın imrâhoru idi. Niçe menâsıb-ı âlîler zabt edüp Varvar Alî Paşa'yı münhezim etdiğinde nâm [ü] kâm sâhibi olup mühr kendüye gitdükde Melek Ahmed Paşa Der-i devletde kâ'immakâmı olup vezîr-i a'zam mesâbesinde hükm-i hükûmât ederd. «şîr'e mühür vardıkda kabûl edüp Der-i devlete gelmeyüp Acem câniblerinde bir iş açmak için Kürdistân'a haber gönderüp,

"Sulha muğâyir bir iş edesiz" deyü başına yüz bin asker cem' edüp,

"Kızılbaş'ın tuğyânı vardır" deyü sa'âdetlü pâdişâha telhîsi gelüp aslâ nazar olunmayup Voynuk Ahmed Paşa'dan mahlûle Âyişe Sultân'ı verüp,

"Elbette Âsitâne-i sa'âdetime gelesin" deyü nikâh müjdesiyle hatt-ı şerîfler gidüp bi'z-zarûrî "*Tevekkülen alallâh*" deyüp kat'-ı menâzil ve tayy-ı merâhil ederek yedi ayda Âsitâne-i Sâ'âdete gelüp Üsküdar dârında karâr edüp pâdişâha gitmedi.

Âhir sa'âdetlü pâdişâh tarafından kızlar ağası ve fieyhülislâm Ebû Sa'îd Efendi, Üsküdar'da Salacak s-kelesi'ne andan Âyişe Sultân sarâyı'nda çpşir Paşa'ya gelüp bir semmûr kürk ve bir mücevher hançer-i zülfeccâm götürüp,

"Buyurun sizi Âsitâne-i sa'âdet'de sa'âdetlü pâdişâh ister" dediklerinde çpşir'e istikbâle çıkan Melek Ahmed Paşa'yı ve Koca Nişâncı Paşa'yı ve Dellâl Mustafâ Paşa'yı ve Defterdâr Moralı Mustafâ Paşa'yı ve ulemâdan niçe kimesneleri nezâketle bölük-başlılarına tenbîh edüp mezbûrları rehin alıkodular.

çpşir Paşa bostâncıbaşı kayığıyla Sarâyburnu'nda sa'âdetlü pâdişâha [80b] buluşup yine semmûr lepâçeler ile kâmyâb olup niçe kelimâtdan sonra yine Üsküdar'[a] ubûr edüp {geldikde} yüz kurbân edüp ertesi slâmbol'a geçmeyüp yine gerüye dönmek sadedinde olduklarında alay için istikbâle çıkan yeniçeri tâ'ifesi ol gün havflarından cümle slâmbol'a geçdiler. Kapudan Murâd Paşa dahi başdardayı tershâneye getirüp âsûde oldular.

Netîce-i merâm çpşir'in basîreti bağlanup kendüsi başdardaya süvâr olup seksen bin askeri dahi slâmbol'a ubûr edüp bir alay-ı azîm ile Eyyüb'dan ve Edirnekapusu'ndan Âyişe Sultân sarâyına girüp andan sa'âdetlü pâdişâha varup,

"Pâdişâhım Kızılbaş'ın hareketi olduğundan yedi ayda Der-i devlet-masîre gelmemin sebebi oldu. Gerekdir kim pâdişâhım Melek Ahmed Paşa lalana Van eyâletinin ihsân edüp ol câniblerde eyle bir iş görmüş mührden ma'zûl vezîr-i âlîşân lâzımdır" dedikde pâdişâh-ı zîcâh buyururlar kim,

"Yâ lala, eyle bir ihtiyâr vezîri eyle bî-hâsıl eyâlete atmak revâ değildir" dedükde,

"Hayır pâdişâhım ey eyâletidir. Ben bir kerre Van eyâletine mutasarrıf olmuşum. Yigirmi yedi sancağı vardır. Senevî yüz bin guruş hâsıl olur" dedükde,

"hsânım olmuşdur, berât emrin gönder" deyüp fermân eder. Der-akab çpşir-i bî-şîr sarâyına gelüp bir kapucubası ve on çavuş ile Van emrin getirüp derhâl Paşa emr-i pâdişâhîyi tilâvet edüp mefhûmu ma'lûmları olunca emr-i pâdişâhîyi bûs edüp başı üzre koyup "*el-emrû emrüküm*" deyüp ağaya üç kîse guruş ve bir semmûr kürk ve on çavuşa ellişer guruş verüp,

"Buyurun sultânım bu ân Üsküdar'a geçin" deyü ibrâm [ü] ilhâh etdiler.

Paşa-yı sâbit-kadem metânet edüp kapudan taşra çıkmayup beş gün slâmbol'da mühimmât [ü] levâzımâtın görüp meks eyledi. Beşinci gün çpşir pâdişâha varup,

"Hünkâr'ım Ahmed Paşa lalan emrine itâ'at etmeyüp Van'a revâne olmayup durur. Elbette pâdişâhım katli eyle" deyü ibrâm [ü] ilhâh eder.

Derhâl pâdişâh bir hâsekî gönderüp,

"Buyurun sizi sa'âdetlü pâdişâh ister" dedükde Melek Paşa der-akab huzûr-ı pâdişâha varup ba'de's-selâm ber-pâ durur.

Hemân sa'âdetle pâdişâh eydir:

"Lala ben sana Van eyâletinin ihsân eyledim, niçün gitmezsin?" dedükde,

"Pâdişâhım ihsân eylediğinden sonra niçün gitmem, yüzüm üzre iki evli bir köy ise de giderim" dedi. Pâdişâh eyitdi:

"çpşir lalam bir kerre Van'a hâkim olmuş. Yüz bin guruş hâsıl olur" dedi.

Hemân Melek Paşa:

"Pâdişâhlar huzûrunda ve cem'î edyânda kizb harâmdır. çste lalana rû-be-rû söylerim, yüz elli âdem ile bu çpşir Paşa lalan Van'a vardıkda kal'a kapuların sedd edüp kal'aya komayup 'zâlimsin' deyü redd etdiler. Zîrâ intihâ-yı serhad bir cezîre yerdir, iki yüz âdemle varmağa tahammülü yoktur. Ve cevz-i ma'dâdu yedi bin guruşdan mâ'adâ bir îrâdı yoktur. Ol vilâyete beni hakâret için gönderüp pâdişâhıma hilâf anlatmışlar" deyince hemân pâdişâh devât kalem getirdüp mübârek hatt-ı şerîfiyle "Üsküdar'dan Mısır'a ve Bağdâd'a ve Erzurûm'a varınca cümle Anadolu vilâyetlerinin menâsıb-ı âlîlerinin azl [u] nasbları elinde olup Van üzre serdâr-ı mu'azzamımsın" deyü yarlığ-ı belîğ-i şâhî ile harc-ı râh beş kîse altın ve yüz katar deve ve yüz katar katır ve bir serâperde-i Süleymânî ihsân edüp iki semmûr hil'at-ı fâhire ihsân edüp,

"Yürü Allâh âsân getire, tuğra-keş vezîr serdârım-sın, ale'l-akîb inşâ'allâh ben dahi lalam ile ol câniblere azîmetim vardır" dedükde çpşir Paşa eleminden zerd-rû olup meyyit-i müteharrik oldu. Melek zemîn-bûs eder şekilli olup pâdişâha hayr du'âlar edüp sarâyına gelmeden Sarâyburnu'ndan bostâncıbaşı kayığına süvâr olup hâzır olan cümle askeri dahi yüz elli pâre kayıklara süvâr olup Üsküdar'daki Kaya Sultân bâğçesi'ne geçüp karâr etdi.

Kâmil bir hafta âlât-ı mühimmâtlarımız görüp Paşa Van'a revâne olup yüz on yedi günde Van'a alay-ı azîm ile girirken slâmbol'dan Yıldırım nâm kapucu yıldırım gibi yetişüp çpşir Paşa'nın [81a] katli haberi getirdi. (---)

çpşir Haleb'den katli gününe gelince (---) şehri sadrı'zam oldu. Gâyet sâlih ve dîndâr âdem idi. "Kahve harâmdır" deyü süd ve bahârlı şerbet içüp bir kandan(?) kırk elli bin guruş alurdu, zîrâ cem'iyet-i kübrâ sâhibi idi.

Andan def'a-i sânde **Kara Murâd Paşa** vezîr-i a'zam oldu. Kul ile hüsn-i zindegânîsi olmadığı ecilden sadâretten azl olunup eyâlet-i fiâm ihsân

olunup Hamâ'da Arnavud Mehmed Paşa sarâyında haste-hâl olup anda merhûm olduğunda Arnavud Paşa kendü türbesine Murâd Paşa'yı defn eder. Zîrâ Arnavud Paşa, Murâd Paşa sadâretinde bu türbeyi binâ ederken Arnavud Paşa'nın hedâyâsıyla bir kapucubaşısı Murâd Paşa'ya hedâyâları teslim edince Murâd Paşa eydir:

"Arnavud Paşa ne kârdadır" deyü ağadan su'âl edince ağa-yı mezbûr eydir:

"Sultânımın hayr du'âsına meşgûl olup ihtiyâr olmağile hâliyâ kendü için bir türbe binâ ediyor" dedükde Murâd Paşa eydir:

"«nşâ'allâh ol türbe ana müyesser olmayup ben ol türbeye bir kara domuz gömdürürüm" deyü nutk eder. "Elsinetü'l-halk aklâmü'l-hakdır."¹

Bu Kara Murâd Paşa'nın bu kelâmı Hamâ'da Arnavud Paşa'ya gelince,

"Belki bu türbeye kendüyi gömeler" deyü bir rumûz eder.

Hikmet-i Hudâ yine eyle olup Kara Murâd Paşa'yı mezkûr türbeye Arnavud Paşa defn etdi. Bu kelâmlar tevâtür ile dâstân olup meşhûr-ı âfâkdir.

Andan **Silîhdâr Süleymân Paşa** vezîr-i a'zam oldu. Sultân «brâhîm'in silîhdâr[r]lığından sene 1056 eyâlet-i Erzurûm ile behre-yâb olup mutasarrıf olmaduğı menâsib-ı âlfiler kalmadı. Ba'dehu sene (---) târîhinde sadrî'a'zam olup azîm donanmalar ile cezîre-i Girid'e ve cânib-i erba'a serhadlerine imdâdlar gönderüp basîret üzre hareket ederdi. Hâk-i Malatıyye'de hâsıl olup Harem-i hâs'da neşv [ü] nemâ bulmuşdur. Bir halûk ve sâhib-i tab' ve âlufte-meşreb vezîr-i dilîr idi. (---) vezâret edüp (---) bahânesiyle ma'zûl eyleyüp,

Zurnazan Mustafâ Paşa vezîr-i a'zam oldu. Arnavud asl Harem-i hâs'da perveriş bulup (---) (---) lıktan (---) (---) (---) (---) Melek Ahmed Paşa vezâretinde defterdâr olup tama'-ı hâmindan azl olunup niçe pes-pâye eyâlet ve sancaklara hâkim olup *el-harîsu mahrûm* mazmûnunca bir sâ'at ya'nî bir ân çâşnisi helâl lezzetin müşâhede etsin için mührü verüp lezzeti demâğını mu'attar etmeden bir sâ'atde yine mührü alup Sipâhî Mehmed nâm hâsekî mührü Deli Hüseyin Paşa'ya cezîre-i Girid'e götürüp Menekşe nâm mahalde eyyâm muhâlif olup Girid'e hâsekî geçmek sadedinde iken akîbince Âsitâne'den bir hâsekî dahi gelüp mühr-i şerîfi gerüye avdet etdirüp mührü Özü eyâletine mutasarrıf **Siyâvuş Paşa**'ya gönderdiler.

Sene (---) târîhinde def'a-i sânde Siyâvuş Paşa vezîr-i a'zam oldu. Ol ân Melek Ahmed Paşa'yı Van'dan ma'zûl edüp,

"Âsitâne-i sa'âdetde bilece olalım ve bilece ölelim" deyü azîm mekâtibleri ve emr-i şerîfleri gelüp

ol şiddet-i şitâda Van'dan Erzurûm'a gücile gelüp kışdan kıyâmetden kapanup karâr etdik.

{Hikmet-i Hudâ} Âsitâne tarafında Siyâvuş Paşa mükedderü'l-hâl hasta olup (---) günden merhûm olup Defterdârzâde Defterdâr Mehmed Paşa'ya,

"Sen Siyâvuş Paşa'ya En'âm okudup katl etdin" deyü eyle Cem-cenâb vezîr-i dilîri mazlûmen zâlimler ma'nûkan şehîd edüp iki vezîrin mevti haberi ile Boynueğri Mehmed Paşa'nın vezâreti haberi Erzurûm'a geldi.

Sene (---) târîhinde mühür Âsitâne'den (---) gidüp **Boynueğri Mehmed Paşa**'ya gidüp Haydar Ağazâde, kâ'immakâm oldu. Boynueğri'den Melek Ahmed Paşa'ya Erzurûm'da emirler gelüp Der-i devlete da'vet olunup Boynueğri Âsitâne-i devlete alay ile girüp Kâ'immakâm Haydar Ağazâde'ye Özi eyâleti ihsân olundu.

Ve Melek Ahmed Paşa «slâmbol'a geldükde sa'âdetlü pâdişâha buluşup kubbe-nişîn olduğu gün Haydar Ağazâde'nin hakkına hatt-ı şerîf çıkup Silivri kal'asında Silisre'ye gitmek [81b] sadedinde iken katl olunup Melek Ahmed Paşa'ya ol sâ'at Özi eyâletin Boynueğri, müft [ü] meccânen ihsân edüp Hacıoğlu bâzârına vardığımızda Boynueğri'ye tama'kârlık isnâd edüp (---) sadâretinden sonra sene 1067 târîhinde **Köpürlü Mehmed Paşa** müstakil sadrî'a'zam oldu.

Ve de[v]let-i Âl-i Osmân'a velvele-ârâ olup Anadolu'da celâlî ve cemâlî nâmıyla dörd kerre yüz bin âdem ve on yedi vezîr ve kırk bir mîrimîrân ve yetmiş mîrilivâ ve üç mollâ ve bir ceffâr fieyh Sâlim Mağribî'yi katl edüp Âl-i Osmân devletinde îrâd [u] masrûfu berâber edüp üç yıllık tedâhulü ref' eyleyüp niçe feth [u] fütûhâtlar eyledi.

Beyne'l-müneccimîn ve'l-ceffâr bu Köpürlü'ye sâhib-hurûcdur derlerdi. Rumûz-ı kelâm "*Alî ka'b ismuhu Cisrî ve beyne halk ismuhu Küfrî ve min indillâh kutb-ı aktâb vel-i sahîh kâmetî*" Köpürlü Mehmed Paşa hakkında bulmuşlardır kim lafz-ı "*ka'b*" ve "*Mehmed*" toksan ikişerdur, Cisrîden murâd Köpürlü Mehmed'dir.

Ve'l-hâsıl devlet-i Âl-i Osmân'ı nush edüp (---) sene vezîr-i a'zam olup sene (---) târîhinde (---) merhûm olup na'sını «slâmbol'a getirüp Tavukbâzârı kurbünde türbe (---) lahd etdiler.

Ammâ Köpürlü Mehmed Paşa Arnavudü'l-asl dîn-i mübîn için lecûc ve muhassıl ve hâkim idi. Harem-i hâs'da neşv [ü] nemâ bulup Husrev Paşa Harem'den yeniçeri ağalığı ile çıkdıkda bu Köpürlü Mehmed Paşa ol asırda içeriden bile tulû' edüp hazînedârı olup Bağdâd seferlerinde ve Abaza seferinde ve bu kadar zamân sadâretinde müdebbiri cümle Köpürlü hazînedâr idi.

Andan **Fâzıl Ahmed Paşa** ibn Köpürlü Mehmed Paşa vezîr-i a'zam olup babası gibi hûnhâr olmayup âdil ve gâzî ve fâzıl ve mücâhidün fî-sebîlillâh bir müdebbir ve akl-ı Arasto vezîr-i sâhib-vakâr, âlî-

¹ "Halkın dili, hakkın kalemidir."

tabâr vezîr idi. Sivas eyâletinde Köprü nâm kasabada mütevellid olup evvel tarîk-i mevleviyyetde idi. Bursa'da kendüye ibtidâ eyâlet-i Erzurûm andan fiâm andan Âsitâne'de kâ'immakâm andan vezîr-i a'zam oldu. Babadan oğula ibtidâ mühür mîrâs değmesi bunlardan kaldı.

Niçe feth [u] fütûhâtından sonra Kandiye kal'asın ve Kamaniçe kal'asın feth edüp (---) sene sadâret-i uzumâda mu'azzez ü mükerrrem olup câm câm bâde-i nâbı nûş ederek sene (---) târîhinde Edirne ile Tekirdağı mâbeyninde Karabüber nâm âdemin çiftliğinde câm-ı eceli nûş edüp na'sın <slâmbol'da pederi Köpürlü Mehemmed Paşa cenbinde defn edüp,

Yerine Edirne kâ'immakâmı **Kara Mustafâ Paşa** vezîr-i a'zam oldu. Yine Köpürlü'nün haremünde perverde olup imrâhor-ı kebîr ve Silisre ve kapudan paşa ve kâ'immakâm olup sene (---) târîhinde Edirne'de vezîr-i a'zam oldu. fiehr-i Marzifon'da bir sipâhîzâdedir. Ammâ gâyet cerî ve sâhib-i re'y ve âkil u dâna bir vezîr-i tüvânâdır. **Sultân Mehemmed Hân'ın zamân-ı şerîflerinde olan eyâlet vüzerâların bildirir**

Evvelâ ibtidâ yevm-i cülûsunda sipâh ve yeniçeri birbiriyle Atmeydân'ında ceng-i azîm olup sipâhîleri yeniçeriler münhedim edüp minârelerde kuşluk vaktinde "Mü'ezzanim" deyü ezân okuyan sipâhîleri ve (ve) câmi' içre tilâvet-i Kur'ân edenleri cümle katl edüp leşlerin arabalar ile taşıyup Âhûrkapu'dan deryâya dökünce azamet-i Hudâ deryâ temmevüce gelüp ol sâ'at Haydar Ağazâde Mehemmed Paşa tonanma ile Sarâyburnu'ndan içeri giremeyüp niçe kadırgalar köşe köşe kenâra düşüp pâre pâre olup bu kadar âdem gark oldu.

Ol gün Mehemmed Hân silihdârlıktan Murtazâ Paşa'ya ibtidâ vezâret ile fiâm ihsân olundu ve Diyârbekir'den Melek Ahmed Paşa'ya Bağdâd ihsân olundu. Ve Zileli Çavuşzâde Mehemmed Paşa'ya Kudüs-i şerîf ve Emîr Paşa'ya Mısır ihsân olunup Haydar Ağazâde'nin Mısır hapsinden ıtlâkı fermân olundu. Ve Nogayoğlu'na Haleb ihsân olundu. Ve Hamâlî Arnavud Mehemmed Paşa'ya Tarabulus in'âm olundu. Ve Basra Efrâsiyâboğlu Hüseyin Paşa'ya ibkâ olundu. (---) [82a] Ve,

.....(2 satırlık yer boş).....

Sultân Mehemmed Hân'ın ahd-i şerîfnde olan kubbe vezîrlerin beyân eder:

.....(3.5 satırlık yer boş).....

Devr-i şerîfnde olan vezîr kapudan paşaları beyân eder:

.....(3.5 satırlık yer boş).....

Zamân-ı devletinde olan defterdârları bildirir:

.....(3.5 satırlık yer boş).....

Saltanat-ı aliyesinde olan vezîr nişancı paşaları zikr eder:

.....(3.5 satırlık yer boş).....

Asr-ı şerîfnde meşâhîr-i mîrimîrânlar zikrindedir:

.....(3.5 satırlık yer boş).....

Devr-i adlinde olan mîrilivâları bildirir:

.....(3.5 satırlık yer boş).....

Evlâd-ı zevi'l-ihîrâmı olan şehzâdegânları bildirir: Târîh-i {vilâdet-i} fiehzâde Mustafâ Hân ibn Mehemmed Hân-ı Râbi' fâtihi Kandiye:

*Hazret-i Hân Mehemmed-i Râbi'
Tavvelallâhu ömrehu ebedâ*

*fiâni-yâ sûret-i mu'ammâda
Nazm-ı târîh buldu semt-i edâ*

*Yazdı levh-i burûc üzre felek
Enbetallâhu nebâten hasenâ.*

Sene 1071.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Zamân-ı sa'âdetlerinde olan şeyhülislâmı beyân eder:

.....(3.5 satırlık yer boş).....

Ahd-i şerîflerinde olan Rûmeli kadı'askerlerin bildirir:

.....(2.5 satırlık yer boş)..... [82b]

Hilâfetlerinde olan Anadolu efendilerin beyân eder:

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Hükm-i adlinde <slâmbol mollâların beyân eder:

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Eyyâm-ı devletinde olan imâm-ı hümâm-ı sultânîleri bildirir:

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Eflâtûn-ı ilâhî ilmüne âmil olan hekîmbaşları bildirir:

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Ve ilm-i nücûmda sâhib-i rasad müneccimbâşılar zikrindedir:

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Devlet-i Sultân Mehemmed Hân'da meşâyih-i kibârları bildirir:

.....(3.5 satırlık yer boş).....

Adl [ü] dâdında âbâdân etdikleri imâretleri ayân eder: Evvelâ ümm-i dünyâ Mısır'da Defterdâr <brâhîm Paşa Kademü'n-nebî nâm teferrücgâh [u]

ziyâretgâhda bir câmi'-i âlî binâ edüp savâbın Sultân Mehemed Hân'a hibe edüp kible kapusu üzere ta'lik hattıyla Zekî Çelebi güftesiyle târîhleri Sultân Mehemed ismine tahrîr olunmuşdur. Târîh:

*Du'â edüp dedi itmâmına Zekî târîh
Yerinde câmi'-i âlî-esâs bî-hemtâ.*

Sene 1074.

Târîh-i kasr-ı Çamlıca:

*Dedim ey Evliyâ bu kâha târîh
Mübârek ola kasrın pâdişâhum.*

Sene (---).

Târîh-i kasr-ı bâğçe-i Karaağaç kurb-ı kasaba-i Südlüce:

*Dediler Evliyâ bu câya târîh
Zehî kasr-ı ser-efrâz-ı hümmâyûn.*

Sene 1083.

Andan Târîh-i kasr-ı Akbınar kurb-ı Edirne:

*Görünce Evliyâ târîhini der
Latîf şâhâne eyvân oldu kasrı.*

Sene 1082.

Târîh-i kasr-ı Adâlet binâ-yı ba'de'l-ihrâk:

*Evliyâ itmâmına târîh dedi
Kasr-ı dîvân oldu şâhâne latîf.*

Sene 1083.

Ve târîh-i binâ-yı kal'a-i Zaranta

.....(6.5 satırlık yer boş)..... [83a]

**Pâdişâh-ı Cem-cenâbın zamân-ı sa'âdet-
iktirânlarında bizzât vücûd-ı şerifleri ile
eyledikleri gazâları ve dahi sipehsâlâr-ı
mu'azzamları ile vâkı' olan fütûhât-ı cemîle ve
gazavât-ı cezileleri ala kadri'l-imbân beyân
eder**

Bi-emrillâh ibtidâ-i cülûsda Atmeydânı içre sipâh eşkiyâsı ser-tâ-ser dendân-ı tığ-ı âteş-tâbdan geçdiler. Yine ol mâh-ı mezbûrda Anadolu diyârında (---) nâm mahalde Celâlî Kara Haydaroğlu münhedim olup cümle cünd-i cünübiyle katl olunup ser-kaplanları(?) olan vâcibü'l-izâleler ile Kara Haydaroğlu nâm celâlîyi Türkmen ağası Kara Abaza Hasan Ağa kayd [ü] bend ile Der-i devlete getirüp sâhib-i cülûs Mevlevî Koca Vezîr huzûruna Kara Haydaroğlun getirüp birez kelimâtdan sonra gördüler kim kurşum zahmından uyulğu pâre pâre olup ilâc-pezîr değildir. Ol ân amân vermeyüp hammâl beygirine ta'zîm ile bindirüp asesbaşı ve subaşı tevâbi'leri ile Haydaroğlunu dîvân-ı siyâsete getirüp beygir üstünde iken

Parmakkapu'da salb edüp altında çâr-pây çeküp Haydarzâde dârda berdâr-ı ber-hordâr olup üç gün karâr edüp üç gündün lâşe-i murdârın deryâyâ ilka edüp mâhîlere şikâr oldu. Yine ol sâl-i mübârekde,

Vilâyet-i Cezâyir'de fütûhât-ı Mahallât be-dest-i Emîr Paşa: Mahalle Urbân-ı kal'a-i Cezâyir üzere gelirken Cezâyir gâzîleri Urbâna karşı çıkup yigirmi bin Urbân-ı uryânı tu'me-i şemşîr edüp meserret haberleri geldi. Yine sene-i mezbûrun âhirinde,

nhizâm-ı Gürcî Nebî ve Katırcıoğlu be-dest-i vezîr-i dilîr Kara Murâd Paşa: Seksen bin asker ile Gürcî Nebî nâm şakî isyân edüp eli vilâyeti tâ Üsküdar'a gelince gâret edüp zulm ederek Bulkurlu ve Çamlıca nâm mahalde hayme ve hargâhıyla meks edüp yetmiş âdemin katlin ve Haleb'in eyâletin taleb edüp cenge âmâde durdu.

Beri taraftan asker-i deryâ-misâl fevc fevc ve mevc mevc olup Defterdârzâde Mehemed Paşa talî'a-i asker olup zeyl-i Çamlıca'da bir ceng-i azîm olup Murâd Paşa dahi yetmiş yerden cümle mîrimîrânlar tabılların döğerek imdâda yetişüp dörd sâ'at savaşı perhâş olup ol ân hamd-i Hudâ cümle celâlîler münhedim olup dağlara firâr edüp akîblerince asker-i «slâm kovarak, kırarak mansûr [u] muzaffer Der-i devlete geldiler. Ba'dehu sene 1059 târîhinde,

nhizâm-ı Dürûzî-i fiâm-ı Dârî's-selâm be-dest-i Kara [Mur]tazâ Paşa-yı nîk-nâm: Mukaddemâ Sifet hâkimi Tabanıyassılı Yavaşca Mehemed Ağa ve Na'lband Alî Ağalar Sifet hâkimiyken beşer yüz kîse mâllarından bin kîse mâl Dürûzî şeyhleri üzere kalup emr-i pâdişâhiyle Murtazâ Paşa fiâm eyâletiyle mezkûr mâlî tahsîl etmeğe çetr-i mülemma'ıyla ve yetmiş bayrak askeriyile Dürûzî üzere çıkup Nâkûra nâm boğazda ceng-i azîm olup cümle Dürûzî ve Teymânî ve bî-îmânî münhedim olup ba'dehu bî-pâk ü bî-pervâ bin kîse yerine Murtazâ Paşa üç bin kîse tahsîl edüp Der-i devlete gönderdi.

Hakîr ol sene Mısır'a Hacc-ı şerîfe azîmet edüp fiâm'a geldiğimizde bu gazâda bulunup sikeşte-beste ol gazâyâ târîhdir:

Lafzen u ma'nen dedim ey Evliyâ bir nâm için

Sene-i elli tokuz târîhidir oldu gazâ.

Sene 1059.

Ba'dehu cezîre-i Girid'de feth-i kal'a-i Seline ve dahi feth-i kal'a-i Retime ve inhizâm-ı Pençpirimoğlu ve feth-i kal'a-i Apo Koron ve dahi feth-i cibâl-i «fakiye be-dest-i Serdâr-ı mu'azzam Deli Hüseyin Paşa sene 1006 [1060]. Andan sene (---) târîhinde,

nhizâm-ı Dasnik Emirzâ ve ma'an Celâlî Hanefî Halife nâmân celâlîlere Türkmen ağalıkları ihsân olunmaduğundan Vezîr-i a'zam Melek Ahmed Paşa'ya dilgîr olup Üsküdar'dan hayli asker cem' edüp Anadolu'yu nehb [ü] gârete azîmet eyleyüp Hersek Dilî'nden deryâyı ubûr edüp râst geldikleri kârbânı gâret edüp Lefke ile Söğüd nâm kasabaların

mâbeyninde hayme ve hargâhların kurup meks etmişler. Fi'l-hâl Melek Ahmed Paşa ve Bektaş Ağa ve Yeniçeri ağası Kara Çavuş ve Kul kethudâsı Çelebi Mustafâ Ağa [83b] askerleri yetişüp vakt-i seherde âlem ağyâr-ı gayrdan bî-haber iken bu ağyârlara Allâh deyüp kılıç uruldukda hakkâ ki âmedâne basılıp dilîrâne ceng edüp şebhûn eden vezîr askerinden hayli benâm yiğitleri hâke saldılar.

Âhir anlar dahi halâs olmayup dendân-ı tûğdan geçüp bakıyyetü's-seyfi dağlara firâr etdi. Ammâ serdâr-ı murdârları olan Dasnik Emîrzâ ve Hanefî Halîfe (---) âdemleri ile esîr-i bend-i hicrân olunup Der-i devlet-masîre getirirken Bostâncıbaşı cisri nâm mahalde emr-i pâdişâhî vârid olup cümlesin anda katl edüp kelleleri Bâb-ı Hümâyûn önünde galtân olup bi-emri Hudâ ol gece Hanefî Halîfe kellesinin üzerine nûr yağduğun niçe yüz âdem müşâhede etmişdir. Ve on yedi günden gulû-yı âm Allâh Allâh ile Melek Ahmed Paşa'yı ma'zûl eyleyüp eyâlet-i Özi ihsân olundu.

Ve sene (---) târîhinde cezîre-i Girid'e feth-i kal'a-i (---) be-dest-i Kapudan Çavuşzâde Mehemed Paşa ve **inhizâm-ı donanma-yı küffâr-ı hâksâr be-dest-i kapudan-ı mezkûr**: Üç pâre küffâr kadırgası ve bir kalyonuyla Âsîfâne-i sa'âdete geldi.

Ve sene (---) târîhinde **çapkun-ı vilâyet-i Kazak-ı âk der-şehr-i şçerez ve sahrâ-yı dvov be-dest-i Mehemed Geray Hân**: Bu sefer-i meserretde Tatar-ı sabâ-refîâr-ı adû-şikâr yüz elli bin esîr ile bilâ-hisâb mâl-ı ganâyimler almışlardır. Ba'dehu sene-i mezbûrda,

Çapul-ı vilâyet-i Boğdan be-dest-i Kalga Sultan Mehemed Geray Hân: Boğdan diyârının taht-ı menhûsu olan Yaş şehri tâ Fohşan'a ve Hotin'e ve Seçova'ya varınca vilâyet-i Boğdan ihrâk bi'n-nâr olup elli bin esîr ve on kerre yüz bin at ve sığır ve lâ yu'ad ve lâ yuhsâ koyun, keçi ganîmet olunup sâ'ir akmişe-i fâhire ve âvânî makûlesi ganâyimin hisâbın Cenâb-ı Bârî bilür.

Ba'dehu sene 1061 **inhizâm-ı keştîyân-ı Kazak-ı âk der-kal'a-i Varna be-dest-i Melek Ahmed Paşa**: Karadeniz sâhilinde Varna kal'asının ve Balçık kasabasının yetmiş pâre şayka ile Rûs-ı menhûs nehb [ü] gâret etmeğe şehre çıkup Melek Paşa askeri mukaddem yetişüp ale'l-gafle leb-i deryâda olan küffârın gemilerin basup yigirmi adedin feth edüp ma-bâkîsi deryâya açılıp firâr etdiklerinde cümle küffâr karada kalup kâfir-i şeytân ile Melek Paşa ceng edüp cümle küffârı dere ve depelerden cem' edüp kimin depeleyüp kiminin gerdenlerine tavk-ı la'net geçirüp yedi yüzden mütecâviz esîr, binden ziyâdesi şemşîr-i âbdârdan diyâr-ı ademe ve binden mütecâvizi gark olup ka'r-ı deryâda karâr etdiler. Bu feth-i fütûha târîhidir:

*Evliyâ bu fethi gördükde dedi târîhini
Bârekallâh olmamışdır bir dahi böyle gazâ*

Nev'-i diğêr târîh:

*Lafzen u ma'nen dedim ey Evliyâ târîhini
Sene-i altmış birin târîhidir böyle gazâ.*

Sene 1061

Sene 1064 târîhinde **istihlâs-ı kal'a-i Gönnye sâhil-i Karadeniz munsabb-ı nehr-i Çoruğ be-dest-i Ketencizâde Mehemed Paşa ve Seydî Paşa**. Ve sene 1065 târîhinde,

nhizâm-ı Bitlîs hân Abdâl Hân be-dest-i Melek Ahmed Paşa: Van eyâletinde böyle bir ceng-i azîm olmamışdır. Ba'dehu sene (---) târîhinde,

stihlâs-ı kal'a-i Özi be-dest-i Melek Ahmed Paşa: Karadeniz ile Nehr-i Özi mahlût olduğu mahalde Kazak serhadlerinden bir metûn kal'adır. Kazak istilâ eyleyüp {Melek} Ahmed Paşa eliyle halâs olundu. Bir ceng-i tavîledir, mahallinde tahrîr olunur. Ba'dehu sene (---) târîhinde,

stihlâs-ı Bozcaada be-dest-i Köpürlü Mehemed Paşa: Venedik küffârı destinden ceng-i azîm ile feth olundu. Andan sene-i mezbûrda,

stihlâs-ı cezîre-i (---) be-dest-i Köpürlü Mehemed Paşa: Bu cezîreye dahi Venedik küffârı istilâ edüp cümle donanma-yı hümâyûn ile imdâd dökülüp cezîre-i (---) feth olundu. Sene (---) târîhinde,

nhizâm-ı tabur-ı makhûr-ı Rakofçi Kırıl be-vilâyet-i Leh be-dest-i Mehemed Geray Hân ve ma'an Melek Ahmed Paşa: Erdel kırılı Rakofçi Leh kırılı olmağičün Boynueğri'den emr-i pâdişâhî alup Boynueğri vezâretinden ma'zûl olup Köpürlü vezîr-i [84a] a'zam olup Rakofçi'yi Leh kırılı olmadan men' eyleyüp Rakofçi Köpürlü'nün men' etmesine bakmayup iki kerre yüz bin küffâr-ı füccâr ile Leh üzere gelirken Leh kırılı Âl-i Osmân'a tazallum edüp,

"Harâc-güzârınız olayım bu Rakofçi'yi üzerimizden def' eylesen" deyü küçük elçi ile hedâyâları gelüp Tatar Hân Mehemed Geray Hân'ı ve Özi eyâletiyle ve aşâğı dörd bölük sipâhiyle Melek Ahmed Paşa'yı serdâr-ı mu'azzam edüp Bender nâm kal'aya Melek Paşa ağır asker ve cebehâne ile sefere varınca zamân ubûr edüp Tatar Hân mukaddem târîh ile Leh diyârında (---) kal'a sahrâsında Rakofçi taburun Mehemed Geray Hân komayup on yedi kıralzâde Tatar Hân'a rehne çıkup küffâr yine Erdel vilâyetine ric'at üzere iken bir yerden cümle Tatar-ı adû-şikâr "Cılu cılu" deyüp ân-ı sâ'atde taburu münhezim edüp Rakofçi la'în üç yüz mikdârı küffâr-ı hâksâr ile Seykel dağlarına firâr edüp kırk bin kâfir tîr-i belâdan ve seyf-i anâdan geçüp yetmiş bin küffâr ve on yedi kıralzâde ve Rakofçi vezîri Kemen Yanoş dahi esîr olup cümle asker-i Tatar Orhay altında Melek Ahmed Paşa ordusuna dâhil olup iki deryâ-misâl asker-i bî-pâyân Akkırman altına sâlimîn ü gânimîn vâsil oldukları gazâyâ târîhidir. Târîh:

*Hamdü lillâh bu gazâ oldu bin altmış yedide
Bu fütûhâtı müyesser ede Mevlâ Girid'e*

*Devr-i Âdem'den berü olmuş değildir bu gazâ
Seyf-i Muhammed çekildi şimdi Macar-ı pelîde*

*Esb-i tâzî seyf-i müczem tırkeş hep sizdedir.
Sehm kavsından çıkınca güzer eyler hadîde*

*Evliyâ feth [u] fütûhu göricek târîh dedi
Hamdü lillâh bu fütûhât oldu hâlâ ulvîde.*

Sene (---).

Hamd-i Hudâ bu gazâda bu hakîrin destine on yedi esîr ve yigirmi at ve üç semmûr ve bir çift sîm üzengi ve gayrı sîm âvânî elimize girdi. Târîh-i güfte-i Kemen Yanoş-ı esîr:

*Bir eksikli Kemen Yanoş-ı Macar
Bir âh edüp dedi kim geldi Tatar.*

Sene (---).

Küffâr-ı Macar-ı füccâr bu inhizâmı gördükden sonra Erdel vilâyetine varup kırk milyon hazîne mâl defînelerden çıkarup Seykelistân'dan ve Saz Macarı ve Hayduşak'dan ve Çeh ve Leh'den ve «sfac ve «slovin ve Korol ve Rûs'dan [ve] Nemse ve Dodoşka ve Hırvad ve Orta Macar'dan yüz bin asker cem' edüp Tımışvar eyâletinde Lipova ve Çanad ve Göle ve Façad ve Fenlak nâmân kal'aları gâret eyledüğünün feryâdcıları Der-i de[v]let-masîre gelüp Budin vezîri Ken'ân Paşa'yı ta'yîn etdiler.

«nhizâm-ı serdâr-ı Budin vezîri Sofî Ken'ân Paşa: Seksen bin asker ile serdâr-ı mûmâ-ileyh nehr-i Moriş kenârında Arat ve Lipova nâmân kal'alar mâbeyninde iki asker birbiriyle mukâbele ve mukâtele olunca bi-emrillâh asker-i «slâm münhezim ve küffâr gâlib olup Ken'ân Paşa niçe bin küheyl atlı ile Salanta sahrâsı'na cân atup halâs oldu. Elçi Hasan Paşa dahi nehr-i Moriş'e cân atup nehre batup anda yatup kimi kanda yitüp gark olup halâs olmadılar. Neñce-i kelâm bu inhizâmda on bir bin âdem helâk ve gâ'ib oldu.

Ba'dehu münhezim Ken'ân Paşa'yı Budin'den ma'zûl edüp Bosna'dan Seydî Ahmed Paşa'ya tuğra-yı garrâsız Budin serdârlığının ihsân edüp sene (---) târîhinde Seydî Ahmed Paşa Erdel'e serdâr-ı mu'azzam oldu ve Bosna eyâleti Melek Ahmed Paşa'ya sadaka olundu.

Gâzî Seydî Ahmed Paşa sene-i mezbûrun ol şiddet-i şitâsında on iki bin salt ve sebûkbâr asker ile Erdel Demirkapu'sundan içeri girtüp Haçek sahrâsında Kolçvar kal'asına arka vermiş Rafokçı la'înin yüz bin askerine on iki bin nâmâdâr asker ile ceng edüp aç kurd koyuna sarılır gibi Tımışvar vezîri Siyâvuş Paşa karındaşı Hüseyin Paşa küffârın böğründen girüp ân-ı sâ'atde cümle küffârı beyâz kar üzre beyâz [84b] tenli küffârı dendân-ı tîğdan geçirüp kar suyu gibi eritdiler.

Cümlesinin kelleleri ve kapudanları ve hınto arabaları ve cebehâneleri cümle alay-ı azîm ile Der-i devlete gönderilüp bu Seydî gazâsı aslâ minnete geçmeyüp mukâbelesinde bârekallâh bile demediler. Ammâ fâtiḥ-i Eğre Mehemmed Hân'ın gazâsına mu'âdil bir gazâdır. Ammâ Seydî askeri on iki binden ziyâde değil idi. Ammâ küffâr-ı dûzah-karâr yüz altmış bine yetmiş idi. Rakofçı la'în bu arbededen halâs olup Kolojvar kal'asına firâr edüp karâr etdi ve yine asker cem' etmeğe şurû' eyledi.

Sene (---) târîhinde Venedik küffârı Bosna eyâlet-i nehb ü gâret etdiği pâdişâh-ı bâ-vakârın mesmû'-ı hümâyûnları olup eyâlet-i Bosna ile Melek Ahmed Paşa kal'a-i Zadra üzre serdâr-ı mu'azzam oldu. Seksen bin asker ile kal'a-i Zadra altına varınca küffâra mahsûl kaldırtmayup elin vilâyetin nehb ü gâret edüp bu kadar hasârdan sonra kal'a-i Ribniçe'ye sarılup amân vermeyüp yedi sâ'atde feth edüp bu kadar mâl-ı ganâyimle asâkir-i «slâm muğtenim olup kal'ayı berbâd edüp cümle ehl [ü] iyâlleri esîr-bend olduklarına hakîr'in târîhidir:

*Bi-hamdillâh bu ceng içre aceb feth [u] fütûh oldu
fiibenik kâfirinin ekseri makyûd-ı katl oldu*

*Leb-i deryâda ey ceng eyledin hakkâ dilîrâne
Tüfeng-endâz olanlar sürdüler atını meydâne*

*Bu cenge Evliyâ târîh ne ola dedi rızâyı
Biri kalkup dedi yaz târîh ile böyle gazâyı.*

Sene (---)

Sene (---) târîhinde def'a-i sâni Serdâr Seydî Ahmed Paşa yine Erdel diyârında Rakofçı küffâr kıral isyân edüp Der-i devlete kânûn-ı Süleymân Hân üzre harâcın göndermeyüp cüyûş-ı menhûs cem' edüp iki kerre yüz bin kâfir ile Kolojvar kal'asının altında meks edüp beri taraftan Seydî Paşa Budin ve Eğre ve Kanije ve Tımışvar askerlerinin güzîdesiyle kırk bin müsellaḥ ve secî' ü nâmâdâr bahâdırân ile evvelbahârda sahrâ-yı Kolojvar'da iki asker birbirine mukâbele olup mukâtele edince bi-emrillâh küffârın iki kerre yüz bin askeri dendân-ı tîğdan geçüp cümle guzât-ı müslimîn mâl-ı ganâyime mustağrak olup Rakofçı la'în ol arbede içre mecrûhen firâr edüp Varat'a cân atar. Anda dahi karâr edemeyüp,

"Dut beni yâ Îsâ" deyüp kal'a-i Kalov'a firâr edüp vardıkda Îsâ Nebî dutmayup Hazret-i Azrâ'îl dutup anda mürd olur.

Seydî Paşa hazîneyi peydâ edüp bu kadar mâl [u] menâl ile hazîne-i pâdişâhî ve kapudanları ve niçe bin kelleleri gülle-misâl tabl [ü] nefîrlerin çalarak Âsitâne-i sa'âdete getirdiler. Yine makbûl-i şehriyârî olmadı.

Ammâ sene (---) târîhinde **feth-i kal'a-i Yanova ve feth-i kal'a-i fiebeş ve feth-i kal'a-i Logoş be-dest-i Serdâr-ı ekrem Sadrı'zam Köpürlü**

Mehemmed Paşa: yedi varoş dahi feth edüp Arat nâm bir kal'a-i cedîd edüp kal'a-i Yanova'yı ta'mîr [ü] termîm edüp bâğ-ı «rem-misâl bir şehir-i müzeyyen olup Tımışvar vezîrlere taht edüp dahi Erdel diyârında fiarbatak ve Sekelhit ve Eçetvar nâm kal'aları fethine azîmet sadedinde iken Âsitâne-i sa'âdetde pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinden bir kaç kıt'a mü'ekked hatt-ı şerîfler gelüp,

"Erdel kıralın ve Nemse çâsârın kayd [ü] bend ile huzûruma getirirsen makbûl-i hümâyûnum değildir. Anadolu vilâyetlerinde Kara Hasan Paşa ve Sarı Ken'ân Paşa ve Tayyâröğlü Ahmed Paşa ve kırk aded mîrimîrân ve sâ'ir bî-imân bî-hisâb mîrîlivâlar bana âsî olup deryâ-misâl asker ile taht-ı kadîmim Bursa üstüne gelmedirler. Elbette ve elbette Der-i devlete ale'l-acele gelesin" deyü Köpürlü'ye bu hatt-ı şerîf gelince meyyit-i müteharrik olup eydir:

"Âferîn Kara Hasan Paşa âferîn. Macar kâfirine ey imdâd etdin. Olmaya illâ hayr" deyüp Yanova altından [85a] *bism-i lâh* ile niyyetü'l-gazâ-yı ekber bi-kasd-ı mu'în [u] mühîn kâfir Kara Hasan deyüp kemerine iki yerden gayret kılıcın kuşanup dellâllar nidâ edüp,

"Her kime nân pâresi ve ırzı lâzım ise Der-i devlete gelsin" deyü Yanova'ya Sinân Paşa'yı serdâr ve Seydî Paşa'yı imdâd koyup Köpürlü ılgar ile (---) günde hayme ve hargâhıyla sahrâ-yı Kâğızhâne'de meks edüp nâdîler nidâ ederek yoklama edüp şeb [u] rûz meş'allar ile ulûfeleri verüp devir tamâm olup Hasan Paşa ve gayrı paşaların yanında olup nâ-mevcûd olan kimesnelerin on üç bin esâme-i sipâhi-yânı ve yedi bin yeniçerilerin esâmelerin sahîfe-i defterden hakk edüp imzâ etdi. Ve pâdişâh-ı heftkişver ile celâlî gazâsına sene (---) târîhinde Üsküdar'a geçüp meks etdi.

Ve Anadolu vilâyetlerine mezâhib-i erba'adan fetvâ-yı şerîfler gidüp, âye[t]:

1 . , ðÿ†œ«»—†«%o,ĒĀ†«%o-ĪĒ†

nass-ı kâtı'ı üzere celâlî ve cemâlî ve yağı ve bâğî ve dağî zâlimleri katline evâmîr-i şerîfler ile teftîşçiler ile vilâyet vilâyet nefîr-i âmlar gidüp Diyârbekir vâlîsi Kara Murtaza Paşa'ya ve Erzurûm vâlîsi Gürcî Mustafâ Paşa'ya ve Haleb vâlîsi Dutsak Alî Paşa'ya emr-i şerîf ve hatt-ı şerîfler gidüp Abaza Kara Hasan Paşa üstüne me'mûr olup bir kaç gün Üsküdar'da meks edüp ba'dehu Âsitâne-i sa'âdete mürâca'at olundu. Ve sene-i mezbûrun (---) günü,

«nhizâm-ı Serdâr Murtaza Paşa der-sahrâ-yı İlgîn be-dest-i Celâlî Hasan Paşa: Ba'dehu Murtaza Paşa münhezimen kal'a-i Haleb'e varup Kara Hasan Paşa'nın dahi cânib-i erba'asın cümle re'âyâ ve berâyâ çevirtüp şiddet-i şitâ dahi gelüp mâbeynlerinde kaht-ı azîm olup âhir Kara Hasan Paşa sekbân ve sarıca haşerâtı derdinden Haleb'de Murtaza Paşa'ya ve

Çerkes Kadîrî Paşa'ya ve Vâlî-i Haleb Dutsak Alî Paşa'ya dahl düşüp her bir vezîri birer sarâya i'zâz [u] ikrâm ile kondurup cürmlerinden afv olunmak için Der-i devlete arz [u] mahzarlar ile Murtaza Paşa ve Kadîrî Paşa'nın âdemleri ile Abaza Hasan Paşa'nın ve gayrı celâlî paşaların nihânîce yarar âdemleri gitdi. Ammâ bunların Haleb kal'asına dahl yüzünden girmelerinde bir şeytanatları vardır deyü bir günde cümlesin Haleb içre hânelerinde katl edüp ser-i bî-devletlerin Der-i devlete yollayup sene (---) târîhinde vâsıl olup Köpürlü,

"*Elhamdü lillâh* henüz Yanova kâfirine imdâd eden kâfirleri feth eyledim" deyü hamd [ü] senâ edüp,

Pâdişâh-ı Cem-câhın celâlî katline Bursa'ya teveccühlerin bildirir: Selâmetle Bursa'ya varup rûz-merre yüz iki yüz Hasan Paşa'lı celâlî gelüp serâ-perde önünde katl olunurdu. Andan pâdişâh-ı âlem-penâh azîmet-i Kildü'l-bahreyn ya'nî Boğazhisârlar

Sene (---) târîhinde **binâ-i kal'ateyn-i Boğazhisâr:** Anadolu kal'asına Ankebût Ahmed Paşa'yı mu'temed ü mübâşir etdiler. Rûmeli tarafına kapudan Köse Alî Paşa'yı ta'yîn etdiler.

Bu mahalde sene (---) târîhinde Bosna'dan serdâr Melek Ahmed Paşa tarafından yedi bin kelle ve feth-i kal'a-i Kamin ve kal'a-i Kaminkrad ve kal'a-i Ribniçe miftâhları geldi.

Andan sene (---) târîhinde Boğazhisâr'da Kapudan Alî Paşa ma'zûl olup Kapudan (---) Paşa olup Alî Paşa Varat kal'ası üzere serdâr oldu. Feth-i kal'a-i Varat ve kal'a-i Senköy ve ba'zı kılâ'lar be-dest-i Serdâr Alî Paşa feth olmuştur. «nşâ'allâh mahallinde tahrîr ederiz. Târîh-i Varat:

Varadı aldı adûdan Alî Paşa-yı dilîr.

Sene (---).

Alî Paşa Varat'ı feth edüp ta'mîr [ü] termîm ederken sene (---) târîhinde **isyân-ı Mihne Beğ bevilâyet-i Eflak:** On bin mikdârı tüccâr-ı müslimîni şehîd edüp isyânı âşikâre olup Fazlı Paşa'yı ve Cân Arslan Paşa'yı ve niçe mîrimîrân ve ümerâları ta'yîn eyleyüp Yergöğü nâm kal'ada ceng-i azîm edüp asker-i «slâm münhezimen Yergöğü kal'ası altında taburlanup nehr-i Tuna'ya arka verüp şeb [u] rûz ceng etmede. Ber[ü] cânibde yine mâh-ı mezbûrda,

«syân-ı Boğdan berâ-yı Burunsuz Kostantîn nâm la'în: Elli bin kâfir ile [85b] taht-ı Boğdan olan Yaş şehrin zabt edüp yeni zolta kesmeğe başlayup diyâr-ı Boğdan'ı kabza-i tasarrufa aldı.

Bu ahvâl-i pür-melâl Der-i devlet-me'âba mün'akis olup Tatar Hân'a ve Özi eyâleti vezîrine ve Bucak Tatarına emr-i pâdişâhîler gidüp Boğdan seferine me'mûr oldular.

¹ *Kur'an*, En'âm 45; "Âlemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun ki, zulmeden milletin kökü böylece kesildi."

Andan Yedikulle'de mahpûs sâbikan Boğdan beği olan Lipul Voyvadaoğlu Cüvân «stifan nâm veledi Boğdan beği edüp Fazlı Paşalı Kemânkeş Ahmed Ağa'yı iskemle ağası edüp Gazzâzoğlu Silâhşör Ahmed Ağa'yı sancak ağası edüp kat'-ı menâzil Boğdan tahtı olan Yaş altında cümle asker cem' olup mâh-ı (---) (---) günü beyâz kar üzre bir ceng-i azîm olup bi-emri Hudâ küffâr münhezim olup Burunsuz Kostantîn nâm la'în firâr edüp on bin küffâr beyâz üzre kızıl kanları cereyân ederek cümlesi dendân-ı şemşîrden ve peykân-ı teberden cân verüp Cüvân «stifan'ı kurtede hükûmet sâhibi etdiler.

Andan Yalı Tatarı ve Kalga Sultân ile Kırım Tatarı münhezim olup bakıyyetü's-seyf olan küffârların akîbine düşüp çapul bıraktılar. Boğdan diyârın ihrâk bi'n-nâr ederek firâr eden küffârları kırarak Eflak diyârına düşürürler.

Hikmet-i Hudâ makeddemâ Yergöğü kal'asında mahsûr olan Fazlı Paşa ve Cân Arslan Paşa bozulup Tuna nehrine kendülerin gark etmek sadedinde iken küffâr handak içinden {taşra çıkup},

"Bire Boğdan'da Burunsuz Kostanta bozulup koma Tatar askeri geldi" deyü küffâr Yergöğü kal'asında {mahsûr olan} Âl-i Osmân askerinin muhâsara etmeden ferâğat edüp Tirkovişte cânibine firâr edince küffârın akîblerince mahsûr olan asâkir-i «slâm kâfiri kova kıra bu kadar mâl-ı hazâyin ve esîr ü defâyin almışlardır kim diller ile ta'bîr ve kalemlerle tahrîr olunmaz. Hattâ ol gazâda Konakçı Alî Paşa Sâm Nerîmân-vâr bir ceng-i azîm edüp mâl [u] menâl almışdır kim tahrîri mümkün değildir, derler.

Ba'dehu Tatar askeri dahi gelüp Praşov dağlarına ve «rşova bellerine varınca küffârı becenelerde ve kemîngâhlarda bulup yigirmi binden mütecaviz Eflak esîri ve altmış yedi bin Boğdan esîri alındı deyü tahrîr olunmuşdur.

Hamd-i Hudâ bu üslûb üzre Eflak u Boğdan vilâyeti yigirmi günde feth olup bu hakîrin eline yigirmi esîr bahâsı girüp ganîme aldık. Andan yine Boğdan tahtında Cüvân «stifan Beğ'e gelüp bir kîse ve altı yorga ve bir pâce kürk ve bir raht peydâ etdik. Ve Gazzâzzâde Ahmed Ağa'dan bir kîse ve bir yorga ve bir mahbûb köle ihsânın alup kırk ikinci günde Edirne'ye dâhil olup hamd-i Hudâ bu gazâlarda ve Varat gazâsında bulunup ba'dehu Bosna'da efendimiz Melek Ahmed Paşa'ya varup Hilevne kal'ası altında vâsıl olup şeref-i sohbetleri ile müşerref olduk.

Bunda dahi niçe gazâlarda bulunduğumuz tahrîr eylesek bu fihrisimiz bir tomar-ı dirâz olur.

Netîce-i merâm Melek Ahmed Paşa'yı Bosna'dan sene 1071 {mâh-ı Rebî'ül-evvel'in on ikinci bâzâretesi gün} târîhinde {Köpürlü vezîr} ma'zûl edüp eyâlet-i Rûmeli ihsân olunup Bosna fâtih-i Varat Serdâr Alî Paşa'ya ihsân olunup sene 1072 târîhinde,

Alî Paşa Erdel diyârında Kemen Yanoş üzre serdâr olduğun beyân eder: Rûmeli ile Melek Ah-

med Paşa, Anadolu ile Çavuşzâde Mehemmed Paşa (ve) ve'l-hâsıl yigirmi eyâlet sâhibi mîrimîrân ve yetmiş sancak ve yigirmi oda yeniçeri ve cebeci ve topcu ve dör[d] aşâğı bölükler ile cümle seksen yedi bin asker sahrâ-yı Tımışvar'da cem' olup sene 1072 târîhinde Gâzî Seydî Ahmed Paşa'yı Serdâr Alî Paşa şehîd edüp ordu-yı «slâm cânsız cisme döntüp yine bi'z-zarûfî Erdel Demirkapusu'ndan içeri girilüp Haçek sahrâsında meks edüp yigirminci gün kırk bin Tatar ile Yalı ağası fiâh Polat Ağa gelüp asker-i «slâm tâze cân bulup Tatar askerine çapullar fermânlar olunup Kemen Yanoş askerinden habere gidüp niçe bin kâfir dil getirüp Kemen Yanoş üzre azîmet olunup [86a] Budin vezîri «smâ'îl Paşa çarkacı olup tuğlar ile talî'a-i asker olup hulâsa-i kelâm Erdel içre nâm [ü] nişânımız güm olup sekiz ayda Erdel memleketin nehb ü gâret, alan [u] tâlân ve kâfirleri nâlân ederek tâ nehr-i Tise kenârına varup (---) vezîri Siyâvuş Paşa karındaşı Hüseyin Paşa'yı Tise nehrin ubûr etmek fermân olunup eyâleti askerinin güzidesiyle nehr-i Tise'yi güzer edüp tâ Kaşa kal'asına ve Husvar kal'asına varup Zolomioğlu nâm kâfiri kırallığa taleb etdikde küffârlar,

"Kıralımız Kemen Yanoş Kıraldan hoşnûduz, bir gayrı kıral istemeziz" deyü cevâb edüp Zolomioğlun kıral etmeğe vermeyüp Hüseyin Paşa hazretleri yine Tise nehrin yüz bin renc [ü] anâ ile beri cânibe ubûr edüp Serdâr Alî Paşa Tise kenârından avdet edüp «smâ'îl Paşa'yı Seykel vilâyetine serdâr edüp Seykel boğazında ceng-i azîm ile tabur feth olup sahrâ-yı Seykel'de cümle küffâr evli evinde âsûde-hâl dururlarken niçe bin kâfir katl olup on yedi bin esîr ve bu kadar mâl-ı ganâyimle Serdâr «smâ'îl Paşa ordu-yı «slâma dâhil olup andan kalkup Udvarhel nâm kal'a altında Betlen Gabor soyundan Apopi Mihâl nâm fecere kıral nasb edüp re'âyâ- zemînde bâkî kalan üç sene hazînedan iki bin kîse tahsîl edüp Sibin kal'ası nâm Saz Macarı kal'ası altına meks etdiğimiz sene (---) târîhinin (---) günü idi.

Köpürlü Mehemmed Paşa'nın fevti ve oğlu Fâzıl Ahmed Paşa'nın vezîr-i a'zam olduğu, Kapucular Kethudâsı (---) Ağa ile haber gelüp Foğraş nâm kal'a altında bir azîm ceng ve bir azîm kar yağup mâh-ı mezbûrun (---) günü kırk bin araba mâl-ı ganâyimle ve yüz bin esîr ile Demirkapu'dan taşra çıkılıp cümle asker-i «slâma meştâlar verilüp Melek Ahmed Paşa efendimize Belgrad şehri kışla verilüp zevk [ü] safâda iken Fâtîma Sultân binti Ahmed Hân nikâh olunmuşdu.

Ol ecilden Melek Ahmed Paşa'ya fermân-ı şehriyârî gelüp kat'-ı menâzil ederek Âsitâne-i devlete gelüp ba'de'z-zifâf Melek Ahmed Paşa kubbe altında üç ay olup sene (---) târîhinde merhûm olup Eyyûb Sultân mezâristânında Kiçi Mehemmed Efendi üstâdının ayağı ucuna defn edüp bu garîb Evliyâ bîkes kaldı. Hudâ kerîmdir. Sene (---) târîhinde,

Feth-i kal'a-i Uyvar be-dest-i Köpürlüzâde Ahmed Paşa: Feth-i kal'a-i Litre ve kal'a-i Leve ve kal'a-i Novigrad ve kal'a-i Seçan ve kal'a-i Germat ve kal'a-i Diregel ve kal'a-i Hollok ve kal'a-i Buyak bu kal'alar feth olup niçe yüz şehirleri ve niçe bin belideleri ve niçe bin esîrleri alınıp kal'a-i Uyvar'a Budin vezîri Hüseyin Paşa'yı serdâr ta'yîn edüp Kurd Paşa'yı eyâlet sâhibi etdiler. Ammâ bu kal'alar feth olmazdan kırk yedi gün mukaddem gazâ-yı Üstürgon-ı ibret-nümûnda olan ceng-i azîm meğer Eğri'de ve Mihaç gazâlarında ola. «nşâ'allâh mahallinde ale't-tafsîl tahrîr olunur.

Andan sene (---) târîhinde yine deryâ-misâl asker ile feth-i kal'a-i Keckivar ve kal'a-i Kemenvar ve kal'a-i Egirvar ve kal'a-i Egirsek ve kal'a-i Tuzda ve kal'a-i Yeleşke [ve] kal'a-i Vajon ve kırk aded kılâ'lar dahi feth olup cebehâneleri ve mâl-ı ganâyimleri alınıp cümlesi ihrâk bi'n-nâr olup münhedim etdiler.

Bu mezkûr kal'alar cümle Zirinoğlu ve Beganoglu kal'aları idi. Bu mezkûr Keckivar ya'nî Yeni Kal'a feth olunmazdan mukaddem istihlâs-ı kal'a-i Ösek ve kal'a-i Valpova ve kal'a-i fuklofça ve kal'a-i Peçuy ve kal'a-i Kapoşvar ve kal'a-i Kopan ve kal'a-i Nadaj ve kal'a-i Bobofca ve kal'a-i Berezençse ve kal'a-i Seğitvar ve kal'a-i Kanije bu mezkûr kal'aları serâpâ yedi Hersek la'înleri muhâsara edüp pâdişâh-ı âlî-câhın himmet-i âlîleri ile her biri birer vüzerânın imdâdları ile dest-i küffârdan halâs olup Kannije [86b] kal'ası altında yedi kıralın küffârı {Kannije'yi muhâsara etdiler.}

Deryâ-misâl asker ile sadrîa'zam geldiğin {küf-fâr} istima' edüp cümle küffâr Kanije kal'ası altında hayme ve hargâhları ve bâr [u] büngâhları ve cebehâne ve balyemez topların ve bilâ-hisâb mâl-ı firâvânların cümle birağup Yeni kal'a {nâm dâr-ı menhûslarına} firâr edüp anda karâr edem zan edüp anı dahi sadrîa'zam {(---) gün muhâsara edüp} başlarına dar etdi.

Ba'de'l-feth târumâr olup esâsından münhedim olundu. {Bakıyyetü's-seyf olan küffâr kal'adan nehr-i (---) üzre cisrden ubûr ederken akîblerince asker-i «slâm dahi kovarak cisrden güzer ederken karşı tarafdaki küffâr,

"Türk beri tarafa geçmesin" deyü cisri kat' edüp cümle küffâr, âye[t]:

١ †, «%o † «œ—,

mazmûnunca gark olup Hırvadistân vilâyeti nehb ü gâret olunup bu kadar mâl-ı ganâyim [ve] esîr-i firâvân alınıp otuz altı pâre kılâ'larını ihrâk bi'n-nâr edüp vilâyetlerin tâlân ve halkın esîr [u] nâlân edüp asker-i «slâmın gurûriyyet urûkları hareket edüp nehr-i Raba cânibine azîmet olundu}. Andan ba'de'l-feth-i Keckivar,

«nhizâm-ı asker-i «slâm kenâr-ı nehr-i Raba berâ-yı sût-i tedbîr-i sadrîa'zam ve «smâ'îl Paşa ve Gürcî Mehmed Paşa: Musîbet-i azîm olup niçe bin ümmet-i Muhammed nehr-i Raba'ya gark-ı âb olup cengde bir âdemin burnu kanamamışken küffârdan ibtidâ bu kadar kelle ve hinto araba mâllar alınıp mansûr [u] muzaffer olmuşken yeniçeri ocağı ceng-i perhâşda iken beyâz buyurdu varup "Gerüye avdet edüp metrislerinize giresiz" deyü fermân sâdır olunca cümle yeniçeri fermâna itâ'at edüp metrislerine ale'l-umûm rucû' edince sipâh bu hâli görüp,

"Bire yeniçeri yoldaşlar bire kardaşlar bire nereye gidersiz" deyü anlar yeniçeri'yi firâr etdi zann edüp sipâh dahi at boynuna düşüp suya vurdu.

Yeniçeri dahi sipâhın suya urup karşı geçtiğin görünce anlar dahi sipâhî firâr etdi zann edüp cümle yeniçeri dahi fermân-ı sût-i tedbîr olan metrislerinde karâr etmeyüp top ipleriyle bağlı cisr üzre cümle yeniçeri varınca cisr kırılıp cümle yeniçeri biri biri üzre kat-ender-kat bağlanup Raba nehri bügenüp deryâ-misâl olup gelen {asker} gark oldu.

Ve gelen gark olup sahrânın ma'reke mahallinde kalanlar ceng-i Alî ede ede cümle şehîd olup sadrîa'zam yine metânet eyleyüp ol gün ol gece sâbit-kadem eyleyüp ertesi gün cümle balyemez toplar ve cebehâneler ile (---) günde kal'a-i Ustolni-Belgrad altına andan Üstürgon'a ve andan tekrâr kal'a-i Uyvar'a varup sene (---) târîhinde Nemse çâsârı sulha râğbet edüp sadrîa'zam cümle asâkir-i «slâm ile Belgrad'da meştâ verilüp küffâr-ı Nemse'den elçiler gelüp Âl-i Osmân tarafından Elçi Kara Mehmed Paşa Rûmeli pâyesiyle Nemse çâsârına teveccüh etdikde bu hakîri devlet tarafından fermân-ı şerîf ile ta'yîn edüp kat'-ı menâzil ederek Nemse çâsârına anda sulh [u] salâh mün'akid olup hakîr çâsârın papinta hattıyla Alman diyârına andan Donkarkız vilâyetine andan Danimarka vilâyetine andan Felemenk vilâyetinde Amıstırdam'a andan «sfeç vilâyetine andan Çeh vilâyetine andan Leh vilâyetine andan Krakov vilâyetine kâmil üç buçuk senede bu yedi kıral kâfiristânda pâdişâh-ı vakt-misâl Cenâb-ı Allâh'ın mülkünü seyr [ü] temâşâ edüp Rabbü'l-âlemîn böyle müyesser etmiş.

Sene (---) leyle-i Mi'râcında nehr-i Özi kenârında memleket-i «slâm'dan Doğan Geçidi nâm bir cedîd kal'a binâ olunmuş. Kulağızlarımız Kazak tâ'ifesi hakîri getirüp hamd-i Hudâ şe'âyir-i «slâmdan mi'râc-ı berîn kanâdîllerin anda görüp üç buçuk senede bâng-i Muhammedî'yi ibtidâ anda istimâ' edüp ol gece kal'a kapusun açmayup taşra bozahânelerde mihmân olup andan nehr-i Özi'yi ubûr edüp karşı tarafa kal'a-i fiâhinkirmân andan üç günde vilâyet-i Kırım'a andan Dağıstân'a andan vilâyet-i Maskov'a dâhil oldum ammâ kıralın görmedim.

Hamd-i Hudâ ekâlîm-i seb'âyı seyâhati[m] bu Maskov diyârında tamâm oldu. Andan Mesköv elçisi

¹ Kur'ân, Kehf 71 "... (Musa): Halkın boamak için mi onu deldin? "

ile yetmiş günde kal'a-i Azak'da Ak Mehemed Paşa'ya ve Kul Kethudâsı Süleymân Paşa'ya andan Ak Mehemed Paşa ile Azak'dan ma'zûlen tekrâr vilâyet-i Kırım'a anda Çoban Gerayoğlu Tatar Hân'dan ihsânlar alup Ak Mehemed Paşa ile seksen günde karadan «slâmbol'a andan hakîr Edirne'ye, andan cezîre-i Girid'e, sadria'zama vâsıl olduk.

Feth-i kal'a-i Kandiye kamı diye be-dest-i Köpürlüzâde Fazıl Ahmed Paşa: Kâmil üç sene ceng-i azîm olup sene (---) târîhinde mâh-ı (---) (---) günü amân ile feth olunup berren ve bahren sulhlar olup asker-i «slâm Edirne'ye dâhil oldular. Ammâ bu kal'a-i Kandiye üç sene dahi ceng etmeğe kâdir idi. Ammâ bizzât sa'âdetlü pâdişâh-ı {târîh-i Kandiye} [87a] Cem-salâbet bizzât kendüleri sa'âdetle Ağrıboz cezîresine gelüp anda Köse Alî Paşa başdardasıyla cezîre-i Girid'e geçmeleri muhakkak olunca beri Kandiye altında asker-i «slâm havfe düşüp var kuvveti bâzûya getirüp Kandiye bu takrîb ile feth oldu.

Andan sene (---) târîhinde feth-i vilâyet-i Manyâ ve binâ-i kal'a-i Zarnata be-dest-i Serdâr Kapudan Köse Alî Paşa, beş sancak askeri me'mûr olup bilâ-ceng ü cidâl feth olduğuna târîh:

*Evliyâ bu feth içinde bulunup etdi pesend
Âh edüp Manyalı dedi târîhin vay Zarnata.*

Sene 1081

«cmâl-i fütûhât-ı sefer-i hümayûn kal'a-i Kamanıçse: Be-vilâyet-i Leh azîmet-i pâdişâh-ı âlîşân bâ-asâkir-i nusret-nişân sene (---) fî (---) (---) Bâ-re'y [ü] tedbîr-i Serdâr Ahmed Paşa ve Sadria'zam Ahmed Paşa ve Yeniçeri Ağası Abdurrahmân Paşa

.....(1 satırlık yer boş).....

Leh memleketinde değil belki cümle kâfiristânda yed-i kudret kayası üzre böyle bir Kahkahâ-yı hısn-ı hasîn ve sedd-i metîn kal'a-i gevher-niğîn yoktur. Asâkir-i deryâ-misâl rûz-ı rûşende alâ mele'i'n-nâs kal'ayı cümle cüyûş-ı ünâs muhâsara edüp (---) günde cebren ve kahren vere ile feth olunup içinde câmi'-i selâtîn inşâ olup âyîn-i Muhammedî oldu.

Ve cânib-i erba'asında «şçere[z] ve kal'a-i «lvov (---) (---) (---) (---) (---) (---) ve niçe varoşlar mutî' [ü] münkâd olup Leh kıralı harâc-güzâr olup bizzât sa'âdetlü pâdişâh mansûr u muzaffer taht-ı sâni Edirne cânibine azîmet eyleyüp Hacıoğlubâzârı kasabasında meştâ etdi. Ve vezîr Babadağı'nda kaldı. Târîh-i feth-i Kamanıçse:

*Hâtif-i gaybî beşâretle dedi târîhin
Aldı Leh'den Kamanıçse'yi şehinşâh-ı cihân.*

Sene 1083.

Andan sene (---) târîhinde,
«cmâl-i sefer-i hümayûn gazâ-yı Umaniçse, azîmet-i hümayûn-ı padişâh-ı zafer-makrûn: Bizzât kendüleri sa'âdetle taht-ı Boğdan'da Yaş şehrinde

karâr edüp Sadria'zam Fâzıl Ahmed Paşa'yı serdâr-ı mu'azzam edüp feth-i kal'a-i azîm Umaniçse ve kal'a-i (---)

.....(3.5 satırlık yer boş).....

Andan sene (---) târîhinde,

Feth-i kal'a-i Çehriliçse be-dest-i vezîr-i a'zam Mustafâ Paşa: Kal'a-i

.....(2 satırlık yer boş).....

Tabur-ı makhûra ceng-i azîm olup terefeynden niçe bin âdem tu'me-i şemşîr olup meydân asker-i «slâmda kalır şekilli olup Çehriliçse kal'asın yere berâber olunup sa'âdetlü pâdişâh Edirne'ye gelüp sadria'zam Babadağı'nda meştâ verdi. Târîh-i feth-i Çehril:

(---) (---) (---) (---)

Oldu bu hısn-ı metîn el-ma'mûr.

Sene 1089.

Bu bâlâda tahrîr olunan kılâ'lar feth olup hamd-i Hudâ memâlik-i «slâma zamm olunup cümle kenîseleri ma'bedhâne-i müslimîn olup içinde âyîn-i Muhammedî olup tevhd ü tecvîd kırâ'at olup salât-ı hamse edâ olunur. Hamd-i Perverdigâr bu fütûhâtlar, Sultân Mehemed Hân-ı Râbi'in devr-i adlinde olup Hak Ta'âlâ ömr-i şerîfin tavîl edüp mu'ammer eyleye ve niçe gazâlar dahi müyesser eyleye. Ve bu hakîr Evliyâ-yı pür-taksîri niçe gazâlarda Cenâb-ı Bârî hâzîr eyleye, âmîn ve yâ Mu'în. Beyt der hakk-ı pâdişâh-ı Haremeyni'l-muhteremeyn:

*Hak Ta'âlâ tâ kıyâmet pâdişâh-ı âlemi
Kendü zât-ı pâkine zıl olmağa ta'yîn ede.*

.....(2.5 satırlık yer boş)..... [87b]

Bu mahalde Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân-ı Gâzî'den beri Sultân Mehemed Hân-ı Râbi'a gelince icmâl-i saltanatları ve vüzerâ ve vükelâ ve hayrât [ü] hasenâtları ve feth [u] fütûhâtları tamâm oldu. Zîrâ bu mezkûr pâdişâhlar cümle «slâmbol'da medfûn ve neşv [ü] nemâ bulmaları cihetinden «slâmbol evsâfında câmi'leri evsâfin tahrîr ederken sadeden çıkup ba'zı kavânînlere ve havâdisâtlar mahalle münâsib tahrîr olunup yine şehri «slâmbol içre olan selâtîn câmi'leri evsâfına rucû' edelim.

Evvêlâ hâlâ pâdişâh-ı güzîn Sultân Mehemed Hân-ı Râbi'in vâlidesi câmi'in beyân eder.

Evsâf-ı câmi'-i selâtîn-i Vâlide-i Sultân Mehemed Hân-ı Râbi'

Mukeddemâ fâtihi (---) Sultân (---) Hân'ın vâlidesi on Mısır hazînesi mâl sarf edüp tâklar peydâ olacak mahalle dek binâ olunup bânîsi Vâlide Sultân merhûm olup (---) sene harâb ü nâ-tamâm kalup Zulmiyye nâmıyla iştihâr bulmuş bir câmi'-i nâ-tamâm idi.

Ba'dehu sene (---) târîhinde vâlide-i Mehemmed Hân deverân-ı büldân ederek «slâmbol'un ihrâkı günlerinde bu câmi' esâsı meydân-ı mahabbetde âşikâre olunca "Tîz bu esâsın itmâmına adl ile mübâşeret olunsun" deyü mâlından beş bin kîse ifrâz edüp binâsına şürû' edüp nâmına Adliyye dediler. Hâlâ şehri-i «slâmbol kal'ası içre onuncu câmi-i selâtin budur.

fihîdkapusu ile Balıkbaşânıkapusu'nun mâbeyninde Yahûdîler içinde kalmış bir garîb esâs idi. Bi-emrillâh cümle Yahûdî hâneler ihrâk bi'n-nâr olup cemî'i Yahûdîleri ol tarafdandır nefy edüp ihrâk olan hâne-i harâblarının zemînin Vâlide Sultân kendü mâliyle alup câmi'in haremine ve çârsû-yı bâzârlarına ihrâk edüp (---) senede tamâm bir câmi'-i münevver olup Zulmiyye iken Adliyye oldu. fiimâl tarafı kal'a dîvârı üzre, cenûb tarafı taşra harem-i kebîr içre bir vâsi' sahrânın vasatında kat-ender-kat kubâblar ile mebnî bir kasr-ı cihân-ârâ-misâl şîrînkâr bir câmi'-i devri-rûzgârdır.

Kubbesinin kaddi zemîninden tâ zirve-i âlîsine varınca yetmiş zirâ'-ı melikîdir ve zemînden beş arşın âlîdir. Cânib-i erba'asındaki bâblardan (---) kademe taş nerdübânlar ile urûc olunur bir câmi'-i fevkânîdir.

Eşkâl-i câmi': Hemân fiehzâde Sultân Mehemmed Hân ve Atmeydânındaki Câmi'-i Ahmed Hân tarzında orta kubbenin cânib-i erba'asında nîm kubbe ve cânib-i selâsında yan maksûreleri ve kubbe-i kebîr çâr-pâye-i kebîr üzre ve yan maksûreleri cümle (---) aded sûtûn-ı nahîf üzre ve mü'ezzinân mahfili (---) pâyeyi rakîk üzre ve sol tarafda hünkâr mahfili kasr-ı Havernak mânend bir maksûredir kim sihr-i i'câz mermer-i hâm ma'rifetleri ile mebnîdir.

Ve (---) aded sûtûnunun biri fâtih-i Hanya Yûsuf Paşa bu amûd için katl olunmuşdur. Gammâzlar altın amûddur deyü gamz edüp ba'de'l-katl bir sarı amûd olduğun müşâhede edüp peşîmân oldular. Ammâ "Ba'de harâbi'l-Basra". Ba'dehu ol kanlı amûdu hünkâr mahfili altına kodular. Ammâ altın anın kıtında şey değıldir. Ammâ bu amûdun rub'-ı meskûnda nazîri yok bir cevâhir-i seng-i yerakânî-misâl zî-kıymet bir cevâhirdir.

Ve bu câmi'in cânib-i erba'asında cümle (---) aded revzenler ve (---) aded billûr ve necef ve moran câmlar ile münevver bir câmi'dir.

Ve üç tabaka kanâdîl çerâğân edecek tabakaları vardır. Ve mihrâb ü minberi evsâfdan müberrâ ibret-nümûn-ı bûkalemûn mihrâb ve minberdir.

Ve cümle beş kapudur. «ki yan kapular ve bir imâm kapusu ve bir hatîb kapusu ve bir kible kapusu vardır.

Ve bu câmi' içinde olan maslûbât-ı zî-kıymet âvîzeler «slâmbol'da câmi'lerde değıl belki cümle diyâr-ı «slâm cevâmi'lerinde olmadığı muhakkaktır kim her bir âvîze birer pâdişâh ve birer vezîr hedâyâ

göndermişdir. Ve cümle pençerelerin ve bâbların kapakları serâpâ sade-fkârîdir.

Ve bu câmi'de olan Acem ve Mısır halîçeleri nigârâne-i Çîn'de yokdur.

Ve bunda olan hüsn-i hatt-ı kelâm-ı izzetler bir ma'bedhânelerde yokdur.

Ve cemî'i revzenler üzre Teknecizâde Mustafâ Çelebi'nin Karahisârî tarzı kâşî-i Çîn üzre sûre-i Mülkü ve gayrı âyet-i şerîfleri [88a] ve mine'l-acâyibdir.

«mâmeyn [ü] hatîbeyn, mü'ezzinânları ve şeyhi Vanî Efendi ve «spirî (---) Efendi ve hâfızları ve na'thân ve ta'rifhânları bir câmi'de yokdur. Cümle erbâb-ı ma'ârifin ve dersiâm şeyhü'l-kurrânın güzîdesi bu câmi'de cem' olmuşdur.

Ve bu câmi'in kible kapusundan mihrâba varınca şekl-i murabba'ı tûlen ve arzen (---) kademedir. Ve kible kapusu gâyet musanna' bâb-ı mu'allâdır. Celî hatt-ı müzehheb ile atebe-i ulyâ üzre târîh-i câmi' budur.

*Câmi'-i Vâlide Sultân bulup itmâmı
Oldu her köşesi bir şeyh-i güzîne me'vâ*

*Sâl-i itmâmuna târîh murâd etmişdim
Biri kalkup dedi kim ka'betü ehli't-takvâ.*

Sene 1074.

Diğer târîh-i musanna',

*Dedi bir merd kalkıcak târîh
Accilû bi's-salât kable'l-fev.*

Sene 1074.

{Diğer târîh li-nâmıkıh:

*Evlîyâ gördüğünde itmâmın
Dedi târîhini binâ-i azîm.*

Sene 1074}.

Ve bu kapudan taşra sahrâ-misâl bir mücellâ beyâz mermer-i hâm-ı ruhâm ile mefrûş haremî cânib-i erba'asında yan soffaları üzre cümle (---) aded gûnâ-gûn amûd-ı ibret-nümûnlar üzre tâk-ı eyvânlar üzre cümle (---) aded kubbe-i ser-nigûn rusâs ile mestûr nîlgûn kubâblardır. Ve cânib-i erba'ası pençereler üzre câmlardır.

Ve haremî tâ vasatında bir havz u şâzrevândır. Ve haremî iki yan ve bir kible kapusu ve dahi taşra haremî bir sahrâ-yı azîmin içinde niçe yüz ecnâs-ı eşcâr-ı müsmirât ile müzeyyen bir haremîdir.

Ve kible tarafında bir kubbe-i pür-envârı, Vâlide Sultân ömr-i tavîl ile mu'ammere ola, kendüleri için türbe inşâ etmişlerdir. Ve Sultân Mehemmed Hân mihrâb önündeki bâğçe hâricinde Gömlikli kulle nâm burûç üzre bir kasr-ı âlî-bünyâd etmişdir kim gûyâ kasr-ı «rem'dir.

Ve bu câmi'in harem-i kebîrinin cenûbunda ve garbında bin mikdârı kârgîr-binâ dekâkinler binâ olunmuşdur kim ta'bir olunmaz.

Ve bu harem dahi etrâfında dörd kapudur. Ve iki minâre-i âliyesi var kim eflâke ser-çekmiş serpûşu nuhâs-ı mutallâdır kim şa'sa'asından merdüm-i insân hîrelenir üçer tabaka musanna' minâreteyn-i serâmedeyndir. *Ammerekallâhü Ta'âlâ ilâ inkırâzı'd-devrân.Evsâf-ı câmi-i selâtîn-i eş-şeyh Hazret-i Ebül-vefâ*

Kuddise sırruh.

«slâmbol içre on birinci câmi-i selâtîn budur. Ebül-feth Sultân Mehemmed binâ etmişdir. Ol kadar büyük câmi' değildir ammâ rûhâniyyet var bir müstecâbü'd-da' ve câmi-i azîm ve ma'bedhâne-i kadîmdir. Bir tabaka bir minâresi ve harem ve med-resesi ve imâreti ve hammâmı vardır. (---) târîhi (---)

.....(1 satırlık yer boş).....

Der-sitâyiş-i câmi-i selâtîn-i eş-fieyh Hazret-i Emîr Buhârî: Binâ-yı Ebül-feth Sultân Mehemmed Hân bir küçük câmi'dir ammâ nûr-ı mübîn ile memlû bir câmi-i pür-envârdır. Zâviyesi ve harem ve bir tabaka bir minâresi ve imâreti vardır. «slâmbol içre on ikinci câmi-i selâtîndir. Andan,

Evsâf-ı câmi-i selâtîn-i Fethiyye: Sene (---) târîhinde bir deyr-i azîm iken feth olup (---) Hân Gâzî için câmi' binâ olunmuşdur. Binâ-yı kadîm câmi-i azîmdir. Bir minâresi ve harem-i azîmi vardır. Kân-ı fukarâ bir küşâde câmi-i rûşendir.

Ve Yedikulle içinde **Ebül-feth câmi'i:** Ma'bed-gâh-ı kadîmdir.

Ebül-feth Sultân Mehemmed Hân'ın, **Orta Câmi'i:** Yeni Odalar içinde bir câmi-i âlidir ammâ kubbe değildir, ihrâk olup Süleymân Kethudâ ta'mîrine târîhdır:

*Ey Nisârî şükr edüp Hakk'a dedim târîhini
Hamdü lillâh Orta Câmi' oldu pek a'lâ binâ.*

Sene (---).

.....(2 satırlık yer boş).....

Kal'a-i «slâmbol içre olan câmi-i selâtînler bu tahrîr olunanlardır. Ammâ «slâmbol'un hâricinde dörd mevleviyyet yerde olan câmi'lerin güzîdesi Eyyûb Sultân câmi'i, Tophâne'de Cihângîr câmi'i, Rûmeli Hisârı'nda Ebül-feth câmi'i ve Boğazhisâr Rûmeli Kavağ'ında Murâd Hân-ı Râbi' câmi'i ve Kavak-ı Anadolu Hisârı'nda yine Sultân Murâd-ı Râbi' câmi'i ve Göksu Anadolu Hisârı'nda Ebül-feth câmi'i ve Üsküdar'da iskele başında Süleymân Hân'ın duhter-i bülend ahteri Mihrimâh Sultân câmi'i ve yine Üsküdar'da Yeni Mahalle'de Sultân (---) Hân Vâlîde câmi'i ve yine Üsküdar'da Sultân Murâd-ı Râbi'in [88b] vâlide Kösem Vâlîde Sultân câmi'i.

Bu tahrîr olunan cevâmi'lerden mâ'adâ «slâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde olan (---) aded hünkâr bâğçelerinde dahi birer câmi-i şerîf vardır. Ol hisâb üzre nefis-i «slâmbol'da ve etrâfında cümle (---) selâtîn câmi'ler vardır. «nşâ'allâh «slâmbol etrâfındaki kasabaların câmi-i selâtînleri dahi mahallinde tahrîr olur.

«ki yüz beşinci fasıl

«slâmbol içre ibtidâ binâ olunan vüzerâ ve vükelâ ve a'yân câmi'lerin bildirir

Evvelâ cümle vüzerâ câmi'lerinden kadîm Bedâsten-i cedîd kurbünde **Mahmûd Paşa câmi'i:** Ebül-feth vüzerâlarından. Ammâ selâtîn-misâl bir câmi-i kebîrdir. Üç kubbe ve üç kapusu ve bir harem-i azîmi vardır. Kible kapusu üzre târîhi:

Yesserallâhu lenâ kâ'imakâmen Mahmûd.

Sene (---).

Andan Unkapanı'nın iç yüzünde Kazancılar içinde **Monlâ Hayreddîn câmi'i:** Ebül-feth asrında binâ olunmuşdur. «slâmbol içre bundan gayrı üç mihrâblı câmi' yokdur. Ve üç kubbe ve üç kapudur. Ammâ taşra harem dardır. Nazargâh-ı müstecâbü'd-da' ve mahaldır. Bu câmi' binâ olunurken Monlâ Hayreddîn mu'temed-misâl nigerânda iken bir leylek murgu gelüp "Lak lak" deyüp feryâd ederken hemân Monlâ Hayreddîn hazretleri gazab-âlûd olup,

"Bire var hey tuyûr «slâmbol'dan taşra feryâd eyle" deyince bi-emrillâh nutk-ı dürer-bârları vücûd bulup «slâmbol içinden cem'i leylek kalkup gayrı kurâ ve kasabâtlara giderler. «lâ hâze'l-ân «slâmbol'da leylek sâkin olmak değil dam u bâm üzre bir ferd [ü] merd görmüş değildir. Bu mezkûr Kazancılar câmi'i eyle bir nefes sâhibi ulu sultânın binâsıdır.

Ve Edirnekapusu kurbünde **câmi-i Kahriyye:** mâ-tekaddem deyr-i musanna' imiş.

Andan Silivrikapusu kurbünde **câmi-i Koca Mustafâ Paşa:** {Târîhi güfte-i Mevlânâ «drîs:

*Hâzihi buk'atün mübâreketün
Üssiset hasbehu mebânîhâ*

*Rüttibet fî zilâli sultânin
Mâ re'â'd-dehru kattu sânîhâ*

*Bâyezîdin efâza merhameten
Küllü fâzin bihâ ve dânihâ*

*Kad benâhâ vezîruhu sıdkan
«smuhu lafzuhu me'ânîhâ*

*Mustafa'l-halki Âsafen rateben
Lem tecid rütbeten tûdânîhâ*

*Hâtifün sâhe fî müverrihihâ
Rabbi evsıl sevâbe bânîhâ.*

Sene 980}

Ebü'l-feth'e ve Bâyezîd-i Velî'ye vezîr olmuştur. Üç kubbeli müstecâbü'd-da've bir yerdir kim cânib-i erba'asında Mesleme ve Ebâ Eyyûb ve Hârûnu'r-Reşîd asrında Alina nâm kıral-ı la'înin elinden niçe bin Sahâbe-i kirâm ve sahâbîzâdeler şehîd oldukda bu câmi'in haremî etrâfında medfûnlardır kim bu câmi'de olan rûhâniyyet bir câmi'de yokdur. Ve haremînde Zencîrli Servi nâm bir serv-i sebiz-gûn-vâr nihâl [u] sâhaları perîşân olup bir sâhibü'l-hayr zencîrler ile bend etdiğinden Zencîrli Servi derler. Vâcibü's-seyrdir. Ve niçe bin erbâb-ı sülûk bu âsîtanede hâzîrdır. «mâreti ve medrese ve zâviyesi ma'mûrdur.

Câmi'-i Fîrûz Ağa: Kurb-ı Atmeydânı cemâ't-i kesîreye mâlik bir kubbeli bir câmi'dir. Kible kapusu üzre târîhi budur:

*Hâzinü's-sultân-ı Sultân Bâyezîd
Vehve Fîrûzun, re'îsü'l-hâzinîn*

*Kâle Rıdvânu'l-ulâ târîhahu
Cennetü'l-me'vâ ve dârü'l-hâmidîn.*

Sene 896

Çehârşenbebâzârı'nda Murâd Hân-ı Sâlis ağası **Mehemmed Ağa câmi'i:** Rûşen-binâ bir câmi'-i zîbâdır. Atebe-i ulyâsı üzre târîhi budur:

*Dedi âsârı târîhin hâtif
Beyt-i Hâdî ve câmi'-i ümmet.* *Sene 992.*

Uzunçarsû içinde «**brâhîm Paşa câmi'i:** Kârgîr kubbe binâ değildir, çâr-kûşe levha kubbedir. Ammâ gâyet musanna'dır. «btidâ binâsına târîh:

ĪĒĒ†œœ% *Sene (---)*

Ve itmâmına târîh:

Hayrun celîlün mü'ebbed.

Sene (---).

Târîh-i câmi'-i Dragoman: Kurb-ı Fethiyye.

*«zz u câhile k'oldu Yûnus Beğ
Tercemân-ı şeh-i cihân-ârâ*

*Yapdı bu câmi'-i şerîfi ol
Kıluben avn [u] lütfu ana Hudâ*

*Rûh-ı kudsî dedi oldem târîh
Dâr-ı tâ'ât u menzil-i sulehâ.*

Sene (---)

{Mi'mâr Sinân binâsıdır}.

Târîh-i câmi'-i Üçbaş: Kurb-ı Zencîrlikuyu. Bu câmi' sâhibi Selmân-ı Pâk köçeğinden olup üç âdem başın bir akçeye trâş etmeğile helâl [ü] zülâl mâl cem' edüp bu câmi'i binâ etmeğile hâlâ Üçbaş câmi'i derler. Bir küçük câmi'dir ammâ anda bir rûhâniyyet vardır. Kapusu üzre târîhi:

*Lemmâ re'â sâhibü'l-yemîni fe-kâle li't-târîhi
itmâmehü ahsene hayrın ebedâ. Hamza bin Atâullâh.*
Sene 929 [89a]

Diğer târîh-i âhar:

*Tekabbellâhu vallâhu cezâhu bi'l-gufrâni ve
kad ihtârehu fî târîhihi hayre latîfin.* *Sene 929*

Târîh-i câmi'-i Sun'ullâh Efendi: Kurb-ı Kırkçeşme ihrâk olup ta'mîrinden sonraki târîhidir:

*Hacı Bektaş ocağının kethudâsı sa'yile,
Kim Süleymân-ı zamândır vere ecrin lem-yezal*

*Hark-ı nâz oldu velî ta'mîre dedim târîhin
Câmi'-i ra'nâ ibâdetgâh-ı nîk u bî-bedel.*

Sene 1072

Silivrikapusu kurbünde ma'bed-i kadîm **Kürk-cübaşı câmi'i:** Bu câmi'in kible köşesinde bir mîkât nişânı vardır. Sayf [u] şitâda bir dakîka fevt etmez mîkâtdır.

Balatkapusu'nun iç yüzünde **Balat câmi'i:** Süleymân Hân'da Ferruh Kethudâ'nındır {ve Mi'mâr Sinân} binâsıdır. Taşra soffasının kible dîvârında serâpâ Kudüs-i fierîf'den Mısır'a ve Mısır'dan tâ Medîne ve Mekke-i Mükerrreme'ye varınca cem'i menâzillerde olan dere ve depeleri ve mahûf u muhâtara akabe menâzilleri eşkâl [u] hey'etleri ile bir üstâd-ı kâmil nakkâş-ı âmil tasvîr etmişdir kim Erjeng ü Mânî kalemin çekmede âcizdir.

Andan Sultân Selîm kurbünde **Sivasî Efendi Tekyesi câmi'i** derler. Ammâ (---) binâsıdır. Altı (---) aded amûdlar üzre sahrîcdır ammâ suyu yokdur. Gazzâzlar ibrîşim büklerler.

Karagümrük kurbünde **Akşemseddîn câmi'i:** Müstecâbü'd-da've mahaldir kim şeb [u] rûz cemâ'tden hâlî değildir.

Andan Unkapanı'nın iç yüzünde **Azebler câmi'i:** Ebü'l-feth asrında Elvân Çelebi binâsıdır. Beyne'n-nâs fieftâlû câmi'i derler. Zîr[â] binâ olduğu sene mihrâb dîvârı taşrasında bir şeftâlû şeceri hâsıl olup dördü bir vukıyye gelür şeftâlûsü olur bir dıraht-ı azîm idi. Anıniçün fieftâlû câmi'i deyü meşhûr-ı âfâk idi. Ba'dehu sene (---) târîhinde Süglün Muslu sultânı sarâyında bir âteş-i azîm olup câmi' ihrâk bi'n-nâr olup ol ahâlî-yi mahalle hâlâ şeftâlûsüz kalup et şeftâlûsüyle geçinirler. Andan,

Âşık Paşa câmi'i: Ziyâretgâh mahaldir.

Andan Müftî hammâmı kurbünde **Altıpoğaç câmi'i:** Ebü'l-feth'in Etmekcibaşısı Cübbe Alî hazretleri neslinden olup her gün Bâyezîd-i Velî'ye âteş

¹ Kur'an, Âl-i «mrân 97" "Ona (Hz. «brahim makam»na) giren güvene erer."

görmemiş gûyâ güneşde pişmiş altışar poğaçaya getirdiği için Altıpoğaçaya câmi'i derler. Andan,

Kara Piri Paşa câmi'i: Zeyrekbaşı kurbünde Sovukkapu üzere cihân-nümâ bir câmi'-i âlîdir. Altı üç yüz amûd üzere âb-ı rakîk ile memlû sahrîcdir kim âb-ı hayâtdan nişân [verir]. Andan,

Atbâzârı câmi'i: «slâmbol içre her gece kânûn-ı Ebül'-feth üzere dîdebânlık eden on iki yeniçeri çorbacıları bu câmi'de salât-ı işâyı edâ edüp tâ sabâha dek «slâmbol içre muhâfaza edüp mücrimlerin hakkından gelirler. Andan,

Emîr-i âhûr câmi'i: Yedikulle kurbünde Sulu Manastır'a karîb yine deyrden tahvîl olunmuş bir câmi'-i azîmdir. Ammâ cemâ'ati azdır. {Mi'mâr Sinân binâsıdır}. Andan,

Hâdım «brâhîm Paşa câmi'i: Süleymân Hân'ın vezîr-i a'zamı idi. Mütakâ'id olup Silivrikapusu'nun iç yüzünde tahtânî bir câmi'-i rûhânî etmişdir kim gûyâ bir kasr-ı huld-i berîndir. Haremî içre dıraht-ı müntehâlar ile zeyn olup koyah [u] hıyâbâ[n] bir harem-i mecma'ül-irfândır ve gâyet musanna' u müzeyyen câmi'-i dil-küşâdır. Kubbe kapusu üzere târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---), Mi'mâr Sinân binâsıdır. Andan,

Dâvûd Paşa câmi'i: Ma'bed-i kadîmdir. Sultân Bâyezîd-i Velî vüzerâlarındandır. Bir vâsi' haremî ve bir tarafında mahkeme-i şer'-i Resûl-i mübîn vardır. Târîh (---) (---) (---) (---) (---). Andan,

Cerrâh Mehmed Paşa câmi'i: (---) Hân vüzerâlarındandır. Avretbâzârı kurbünde bir musanna' câmi'dir ve kapusu üzere târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Andan,

Eski Husrev Paşa câmi'i: (---) Hân vüzerâlarındandır. Aksarây kurbünde bir şîrîn câmi'dir. Kapusu üzere târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). [89b]

Eski Alî Paşa câmi'i: (---) Hân vüzerâsıdır. Tavukbâzârı dikilitaşu dibinde bir câmi'-i azîmdir. Târîhi: .....(1 satırlık yer boş).....

Akılband câmi'i: (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) Cemâ'at-i kesîreye mâlik câmi'idir. Andan,

Koca Mehmed Paşa câmi'i: Süleymân Hân vüzerâsıdır. Atmeydânı'na karîb câmi'-i kebîrdir. Târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---).

Nişâncı (---) Paşa câmi'i: (---) Hân'ın tevkî-i hümayûnları hizmetinde idi. Kumkapu kurbünde bir câmi'-i rûşendir. Târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Andan,

Câmi'-i Vezîr Ahmed Paşa: Selîm ve Süleymân Hân vüzerâlarındandır. Topkapusunun iç yüzünde bir

püşte üzere selâtîn câmi'-i-misâl bir câmi'dir. Kapusu üzere târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---). {Koca Mi'mâr Sinân binâsıdır}.

Câmi'-i Bayram Paşa: Vezîr-i a'zam-ı Murâd Hân-ı Râbi' Ebül'-feth kurbünde Kepkepciler içinde bir câmi'-i fevkânîdir. Nerdübânlar ile urûc olunur. Târîhi budur:

Oldu vâlâ câmi'-i cennet-harîm ü bî-adîl.

Sene (---).

{Mi'mâr Sinân binâsıdır.}

Andan Kesegendede kurbünde [Kara]manî Nişâncı Paşa câmi'i: (---) Hân'ın nişâncısı idi. Mükellef ü mükemmel selâtîn-misâl bir câmi'dir. Târîhi türbesi üzere:

Kudsiyân fevtini Sâ'î dediydi târîhini

Dediler vâsıl-ı Hak oldu Nişânî Paşa.

Sene (---).

Andan **Hâfız (---) Paşa câmi'i:** (---) Gâzînin vüzerâlarındandır. Ebül'-feth câmi'i kurbünde olmağile bu Ahmed Paşa bir gece vâkî'asında Ebül'-feth'i görüp Ebül'-feth bu Hâfız Paşa'ya itâb [ü] hitâb edüp "Niçün benim câmi'im kurbünde câmi' binâ edüp niçün cemâ'atım aldın" deyü bu Hâfız Paşa'yı katl eder. Paşa hemân hâbdan bîdâr olup bu vâkî'ayı ta'bir etdirüp hayr ola derler. Yetmiş gündün merhûm olup mezâra defn ederken lahd kenârından bir taş uçup Paşa-yı mûmâ-ileyhin üzerine düşüp bi-emrillâh kılıç gibi başını keser. Tevâtürle meşhûr-ı âfâkdir. Târîhi budur (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Andan,

Halîl Paşa câmi'i: (---) vüzerâsındandır. Sultân Mehmed imâreti kurbündedir. Ammâ musanna' câmi'-i zîbâdır. Târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Andan,

Terkîm câmi'i: (---) binâsıdır. Yeni Odalar kurbündedir.

Andan **Sarıgürz câmi'i.**

Andan Ebül'-feth kurbünde Alî Paşa çârsûsu içre **Tavâşî Mesîh Paşa câmi'i:** Kilar-ı hâssa'dan Sultân Murâd Hân-ı Sâlis asrında Mısır olup ba'dehu vezîr-i a'zam oldu ve sonra tekâ'üd ihtiyâr edüp mezkûr câmi'i binâ etdi. Ammâ mükellef câmi'dir. Târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Andan,

Bahî Paşa câmi'i: (---) Hân vezîridir. Emîr Buhârî kurbünde fevkânî bir câmi'dir. Ammâ kapusu üzere târîhi böyle tahrîr olunmuşdur:

Yapdı bu câmi'i Hüme Hâtûn

Bint-i «skenderî vezîr ol mâh

Hak kabûl ede gösterüp {dîdâr

Kıla mahşerde şefkatiyle «lâh

Dedi anın Hüdüyî târîhin

Mescid-i ümmet-i Resûlullâh.

Mi'mâr Sinân binâsıdır}. Andan,

Rüstem Paşa câmi'i: Süleymân Hân vezîridir. Tahte'l-kal'a'nın kurbünde fevkânî serâpâ kâşî-i Çîn ile mebnî bir câmi-i rûşendir. Diller ile ta'bîr olunmaz. Altında cümle mahzenler ve dekâkîndir. Kible kapusu üzre târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Mi'mâr Sinân binâsıdır.

Yavuzer câmi'i: Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân'ın (---) (---) idi. Unkapanı'nın iç yüzünde Sağrıçılar içinde bir kubbeli câmi'dir. Bu hakîr'in ceddî binâsıdır. Târîhi yokdur.

Kara Çelebizâde'nin **Unkapanı câmi'i:** Mukeddemâ Sultân Süleymân Hân asrında Süleymân Subaşı binâsıdır. Unkapanı'nın taşrasında leb-i deryâda olmağile {Mi'mâr Sinân binâsı idi. Ba'dehu mürûr-ı eyyâmla} câmi'i ve minâresi münhedim olup Kara Çelebizâde müceddeden bir kubbe-i âlîli ve altı dekâkîn ü mahâzinli bir câmi-i fevkânîdir. Ve minâre-i nahîfe mâlikdir, hâlâ şehri-i «slâmbol'da nazîri yok bir minâre-i serâmeddir.

Kemâl Mi'mâr câmi'i: Kurb-ı Sultân Bâyezîd. Târîh:

Mâlî ile eyledi ta'mîr dedim târîhin

Câmi'-i zîbâ ibâdetgâh-ı nîk [ü] dil-küşâ.

Sene (---). [90a]

Andan Aksarây kurbünde **Osmân fiâh Vâlidesi câmi'i:** Süleymân Hân'ın Koca Mi'mâr Sinân binâsıdır.

Monlâ Gürânî kurbünde **Kadı'asker Abdurrahmân Efendi câmi'i:** Harpüşte kubbe Mi'mâr Sinân kârıdır.

Ve Yedikulle'de **Hacı Evhadullâh câmi'i:** Mi'mâr Sinân binâsıdır.

Âhûrkapu kurbünde **Kapu ağası Hâdım Mahmûd Ağa câmi'i:** Süleymân ve Selîm-i Sâni ağasıdır. Mi'mâr Sinân binâsıdır.

Yenikapu kurbünde **Odabaşı câmi'i:** Sinân Ağa binâsıdır.

Kocamustafâpaşa kurbünde **Koca Husrev Beğ câmi'i:** Sinân Ağa binâsıdır.

Sulu Manastır hammâmı **Hâtûn câmi'i:** Mi'mâr Sinân binâsıdır.

Üsküblü Çeşmesi dibinde yedi yol ağzı ki «slâmbol içre bu gûne yedi râh cem' olmamışdır, anda **Defterdâr Süleymân Çelebi câmi'i:** Çâr-küşe harpüşte kurşum kubbeli Mi'mâr Sinân binâsıdır.

Yenibâğçe kurbünde **Hurrem Hâtûn câmi'i:** Mi'mâr Sinân yapmıştır.

Kadıçeşmesi'nde fevkânî **Sinân Ağa câmi'i:** Yine Mi'mâr Sinân Ağa binâsıdır.

Yemiş iskelesinde mâl-ı helâl ile binâ olunmuş **Ahî Çelebi câmi'i:** Mi'mâr Sinân kârıdır.

.....(27 satırlık yer boş)..... [90b]

[«ki yüz altıncı fasıl]

Mahmiyye-i Kostantniyye içre olan mesâcid-i kadîmleri ayân u beyân eder

Evvelâ Ebü'l-feth'in nefsi-i «slâmbol içre kâmil iki yüz yetmiş mihrâb mesâcidleri vardır.

Târîh-i Kırımı mescidi, kurb-ı Eskiodalar. Târîh:

Harîk oldu olup Sâ'î bu hayra

Süleymân Kethudâ Beğ ol ağa nâm

Ediüp ta'mîrini bu düşdi târîh

Kırımı mescidi pes oldu itmâm.

Sene (---).

Harâccı Muhyiddîn mescidi, Ebü'l-feth kurbündedir.

Ve Harâccı Beğ mescidi. Unkapanı'nın iç yüzünde Süğlün Muslu Sultân sarâyı dibinde bir mevzûn tula minâresinin zirve-i âlîsindeki kapusu üzre beyâz tula ile kırmızı tula üzre üstâd-ı bennâ Küfî hat ile tuladan bir "Lâ ilâhe illallâh, Muhammedün Resûlullâh" tahrîr etmişdir kim diller ile ta'bîr olunmaz.

Ve Sâlih Paşa mescidi, kurb-ı Unkapanı.

Ve Tavâşî Haydar Paşa mescidi, yine mahallesindedir.

Ve Hacı Hasan mescidi, kurb-ı Haydar Paşa, mükellef mesâcididir. {Ve Mi'mâr Sinân kârıdır}.

Ve Demir Hân mescidi, kurb-ı Sovukkuyu.

Ve Hâmid Efendi mescidi mahalle-i Filyokuşu târîhi:

Hâzâ makâm-ı Mahmûd.

Sene 985.

Ve Arabacılar mescidi, kurb-ı Unkapanı.

Ve Payasoğlu mescidi, dâhil-i Unkapanı.

Ve Yârhisâr mescidi, dâhil-i Bâb-ı Cübbe Alî.

Ve mescid-i Revânî, kurb-ı Kırkçeşme.

Sultân Süleymân ve Selîm Hân-ı Sâni asrında Koca Mi'mâr Sinân bin Abdülmennân Ağa'nın ilm-i hendese ile binâ ettiği mesâcid-i zîbâlardır ki tahrîr olunur

Evvelâ Yenibâğçe'de Rüstem Paşa mescidi.

Ve yine Yenibâğçe'de Sinân Paşa [mescidi].

Ve Topkapusu'nda Müftî Çivizâde mescidi.

Ve Yenibâğçe kurbünde bâlâdaki hayrâtları binâ eden Mi'mâr Sinân bin Abdülmennân mescidi.

Ve Karagümrük kurbünde Emîr Alî mescidi ve buna karîb Üçbaş mescidi ve Defterdâr fierîfezâde mescidi.

Lütfîpaşa kurbünde Yenibâğçe başında Sırmakeş mescidi.

Sultân Mehemed Hân kurbünde Hâcegizâde mescidi.

Silivrikapusu kurbünde Çavuş mescidi.
Dâvûdpaşa kurbünde Müftî Çivizâde kızı Affîe Bânû mescidi.

Silivrikapusu kurbünde Takyacı Ahmed Çelebi mescidi.

Ağaçayırında Debbâğ el-Hacı Hamza mescidi.

Ve Kumkapu kurbünde ‹brâhîm Paşa hâtûnu Âsiye Hânım mescidi.

Ve Lanka bostânı kurbünde eş-feyh Ferhâd mescidi.

Ve Kumkapu hâricinde Kürkcübaşı mescidi.

Ve Kâmhâcılar kârhânesi mescidi.

Ve Kuyumcubaşı kârhânesi mescidi.

Ve Derzîler kârhânesi mescidi.

Ve Ayasofya'da Hersek bodurumu üzre Ağa mescidi.

Ve Fenerkapusu dâhilinde Yayabaşı mescidi.

Ve Selîmiyye kurbünde Abdî Subaşı mescidi.

Ve yine Selîm Hân kurbünde Hüseyin Çelebi mescidi.

Ve Alî Paşa hammâmı kurbünde el-Hacı ‹lyâs mescidi.

Ve La'îzâr cenbinde Dâmâd Çelebi mescidi.

Ve Kocamustafâpaşa kurbünde Duhânîzâde mescidi

Çukur Hammâm kurbünde Kadızâde mescidi.

Ve Unkapanı indinde Tüfenghâne kârhânesi mescidi

Edirnekapusu hâricinde Sarây Ağası mescidi.

Ve Topkapusundan taşra ‹lyâszâde mescidi.

Ve yine Topkapusundan taşra Sarrâfzâde mescidi.

Ve Sulu Manastır'da Rûznâmecî Hamdullâh Hamîdî Çelebi mescidi.

Bu tahrîr olunan mesâcidlerin cümlesi Süleymân Hân câmi'in binâ eden Koca Mi'mâr Sinân Ağa binâ etmiştir kim üç bin altmış adet hân ve câmi' ve imâret ve medrese ve dârü'l-kurrâ ve dârü'l-hadîs ve sarây-ı vüzerâ ve a'yân-ı kibâr ve kılâ'hâ-yı Mekke ve Medîne ve Kudüs ve fiâm ve Segedin ve kal'a-i Bender misilli binâlara mühendis [ü] bânî olmuşdur.

«slâmbol'da Süleymâniyye câmi'i kurbünde Ağakapusu köşesinde sebîlhânesi cenbinde yek-pâre mermerden bir kubbe-i müdevveri âşiyân etmiştir. Dâr-ı bekâyâ yüz yetmiş yaşında gitmiştir. Ser-i sa'âdetleri önünde olan mermer üzre müzehheb hatt-ı celîler cümle Karahisârî Hasan Çelebisi hattıdır kim sihr-i bûkalemündür.

.....(5 satırlık yer boş).....

Bi'n-nefs «slâmbol'da cümle (---) mesâcidlerdir ammâ mükellef kubbeleri kurşumlu mesâcidler bunlardır kim tahrîr olundu. [91a]

«ki yüz yedinci fasıl

fiehr-i «slâmbol'da ne kadar dâr-ı tahsîl-i ulûm medâris-i selâfîn ve vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı kibâr ve mîrimîrân medreseleri var ise alâ-kadri't-tâka târîhleri ve pâyeleri ile beyân eder

Evvêlâ şehri «slâmbol içre medrese nâmıyla binâ olunan ba'de'l-feth Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân Gâzî binâsı medrese-i Ayasofya-i Kebîr: Mâ-tekaddem kefer zamânında dahi bîtrîk ve kıssîslerin incîlhâneleri idi. Hâlâ beyne'l-ulemâ (---) (---) pâyesidir.

Andan medrese-i sâni Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân-ı Sâni ibtidâen Âl-i Osmân binâsı «slâmbol içre bu medreselerdir. Sultân Mehemed Hân câmi'inin taşra harem-i kebîrinin yemîn [ü] yesârında ya'nî şimâlinde ve cenûbunda sekiz adet medreselerdir kim beyne'l-ulemâ medâris-i Semâniyye derler.

Ulûm-i dîniyyeyi terğîb ü ta'zîm ve ahâlîsini ikrâm ü tefhîm için numûne-i Heşt Behîşt-i cihân medâris-i Semân binâ etdi ki levâyih-i ulûm-ı nefîse ile her bir medresenin sahnı bir hadîka-i bâğ-ı Rıd-vân'dır. Miyân-ı ulemâda pâyesi (---) âlidir. Ve Harîm-i kebîrin kible kapusu dibinde sıbyân-ı müslimîn için bir dârü't-ta'lîm-i Kur'ân binâ etdi.

Ve bu medârislerin cânib-i şarkîsinde yol aşırı marazî ve fakîr fukarâyâ ve mesâkîn için bir dârü's-şifâ etdi kim beyt:

Bir aceb dârü's-şifâdur kûy-ı yâr

Hasta varan mübtelâsı hoş gelür

mazmûnu üzre anda olan üstâd-ı kâmil ü amâmil-i hâzik fassâd-ı âmil hukemâlar ehl-i derde dâ'-i devâ edüp elbette ifâkat bulur bir âsitâne-i cân-bahşdır. El-hâsil ibret-nümâ mûristân ve bîmâristândır.

Ve bu Medâris-i Semâniyye'nin şimâlinde ve cenûbunda sühtevât tetimmeleri vardır. Cümle üç yüz altmış altı hücrelerdir. Her hücrenin içinde dörder beşer tâlib-i ilm sühceler vardır. Her hücrenin lahmiyye ve şem'iyyeleri cânib-i vakıfdan mu'ayyinelere vardır.

Ve bu ulemâyâ bir dârü'z-ziyâfe âsitânesi vardır. Ve bir matbahü't-ta'âmı var kim yetmiş kubbedir, gûyâ matbah-ı Keykâvus'dur, şeb [u] rûz merreteyn bay [u] gedâ-yı fukarâ-yı mesâkîne ni'meti mebzûldür. Ve bu imâret kurbünde bir kârbânsarây var. Ve devâbbât-ı müsâfirîn için bir ıstabl-ı Anterîsi var, üç bin at ve katır ve deve makûlesi hayvânât alır. Böyle bir hayrât-ı azîm ve medâris-i kadîmelerdir.

Andan medrese-i Sultân Bâyezîd-i Velî: Yine câmi'inin taşra haremi cenûbunda bir medrese-i azîmdir. Dersîâmı şeyhülislâm ve nezâret dahi müftîlere meşrûtdur.

Andan medrese-i Sultân Selîm-i Evvel ki fâtih-i Mısır'dır. Yenibâğçe kurbünde Halıcılar Köşkü nâm mahalde bir binâ-yı azîm medrese-i kadîmdir. Ammâ Süleymân Hân binâ edüp pederi rûhuna hibe eylemişdir. Evkâfı Yenibâğçe sahrâsının nebâtât [u] giyâhâtı ve hadâyıkât [u] besâtînleridir. Bu fezâ-yı dil-küşâ ve sâha-i meserret-efzânın tûlu kâmil bir mîldir. Ve bu çemenzâr-ı hoş-nümânın arzı nısf mîldir. Ve bir çemenzâr-ı hoş-nümâdır kim sebzezâr-ı bisât-efzâdır. Hattâ Selîm Hân-ı Evvel hân-i cülûsda pederleri Bâyezîd Hân üzre Acem ve Mısır seyâhatinden gelüp hurûc etdikde bu sahrâ içre serâperde-i Selîmîsin kurup meks etdiklerinde a'yân-ı «slâmbol'un ekseri bu sahrâda bî'at etdiklerinden dâ'imâ bu sahrâ-yı çemenzâra gelüp cilvelenirler idi. Ba'dehu Süleymân Hân, Selîm Hân medresesine bu sahrâya vakf eyledi.

Andan medrese-i Sultân Süleymân, şimâlinde ve cenûbunda dörd aded medreselerdir kim midhatinde lisân kâsırdır. Ve bir dârü'l-hadîsi ve bir dârü'l-kurrâsi ve başka ilm-i tıb medresesi ve bir imâreti ve tevhanesi ve bîmârhanesi ve müte'addid hammâmları, dârü'z-ziyâfesi ve âyende vü revendeye mihmânhanesi ve ıstâbl-ı Anterîsi ve mekteb-i sıbyânı ve sâ'ir imâretleri hadden efzûndur.

Ve fiehzâde Mehemed Hân medresesi, beyne'l-ulemâ (---) pâyesidir. {Cümle Mi'mâr Sinân binâsıdır}.

Ve Sultân Ahmed Hân medresesi, pâyede (---) (---) (---) [91b]

Târîh-i medrese-i fiâh Hûbân kurb-ı Kasr-ı alay:

*Yapdı bu medreseyi fieh Hûbân
Olmaya izz ü şerefden hâlî*

*Emelî gördü dedi târîhin
Dâr-ı tahsîl u mekân-ı âlî.*

Sene (---).

Târîh-i medrese-i Kara Mustafâ Paşa cenb-i Parmakkapu:

*Seyr edenler birbirine gösterüp dedi târîhin
Mustafâ Paşa baka yapdı ne zîbâ medrese.*

Sene (---).

Medrese-i Mu'îd Ahmed Efendi, kurb-ı Kadıçeşmesi musanna' ve cedîd medrese-i müzeyyendir.

Ve medrese-i Hâmid Efendi, mahalle-i Filyokuşu.

Ve medrese-i Hasan Paşa kurb-ı sarây-ı Cânû-lâdzâde, târîhi budur:

*Sadr-ı bülend kadr-i Hasan ki zamânda
Oldur kemâl-i lütfile cûyâ-yı ehl-i fasl*

*Rûhî erince medrese itmâma zevk edüp
Târîh söyledim ana me'vâ-yı ehl-i fazl.*

Sene (---).

Diğer târîh-i zîbâ:

*Âsaf-ı sâhib-kerem
Dâver-i âlî-himem
Mâlik-i seyf [ü] kalem
Sadr-ı mükerrem Hasan*

*Söyledi târîhini
Rûhî-i sâhib-kelem
Oldu bu âlî binâ
Ba'is-i nâm-ı hasan.*

Sene (---).

Hakkâ ki binâ-yı âlîdir. Tahtında serâpâ dekâkînlerdir. Gâyet mussana' fevkânî binâ-yı azîmdir.

Andan medrese-i «smehân Sultân, dâhil-i bâb-ı Edirne.

Ve medrese-i Caf'er Çelebi.

Ve medrese-i Kadı Mahmûd Efendi.

Ve medrese-i Murâd Paşa.

Ve medrese-i Dâvûd Paşa.

Ve medrese-i Eski Alî Paşa.

Ve medrese-i Mesîh Paşa.

Ve medrese-i Rüstem Paşa {Mi'mâr Sinân [binâsı]}.

Ve medrese-i Çivizâde kurb-ı Zeyrekbaşı.

Ve medrese-i Kepenekci.

Ve medrese-i Başcı «brâhîm Beğ.

Ve medrese-i Altı {Mermer}.

Ve medrese-i Nişâncı Mehemed Beğ {Mi'mâr Sinân [binâsı]}.

Ve medrese-i Kürkcübaşı.

Ve medrese-i Kara Pîrî Paşa kurb-ı Sovukkuyu.

Ve medrese-i Efdalzâde.

Ve medrese-i Merdümiyye kurb-ı Kızılmusluk.

Ve medrese-i Monlâ Gürânî: ism-i şerîfleri fiemseddîn Ahmed bin «smâ'îl Gürânî'dir. Ebü'l-feth'in hâcesi idi. Ebü'l-feth'e dilgîr olup Mısır'da Sultân Kayıtbay'a gidüp belağan mâ-belağ mâl [u] emlâke mâlik olup ba'dehu Mehemed Hân ricâsıyla yine Sultân Mehemed'e gelüp «slâmbol fethinde bulunmuşdur. Hâlâ câmi' sâhasında medfûndur.

Ve medrese-i Revânî: Selîm fiâh-ı Evvel'e ve Süleymân Hân'a erişmiş fusahâ [ve] buleğâ kimesnedir. Edirne-i pür-irem ravzasında müştak olup isimleri fücâ'dır. Medresesi Kırkçeşme kurbündedir. Kendüler dahi mescidi sâhasında medfûndur. *Rahmetullâhi aleyh.* {Târîh (---)}.

Ve medrese-i Etmekcizâde Ahmed Paşa, kurb-ı Vefâ, Sultân Ahmed Hân'ın defterdârı idi.

Ve medrese-i Sünnî Kadın.

Ve medrese-i Fâtıma Sultân.

Ve medrese-i Üçbaş {Mi'mâr Sinân binâsıdır}, Nûreddîn Hızır dâhil-i Bâb-ı Edirne.

Ve medrese-i Ferruh Kethudâ.

Ve medrese-i Manav Kadı.

Ve medrese-i Ak Hüsameddîn kurb-ı hammâm-ı Selîmiyye.

Ve medrese-i Eski ‹brâhîm Paşa.

Ve (fiehzâde) Selîmiyye kurbünde Hâsekî Sultân'ın Kahriyye medresesi Mi'mâr Sinân binâsıdır.

Ve Avretbâzârı'nda Hâsekî medresesi Sinân Ağa binâsıdır kim Süleymân Hân mâlıyla olmuştur.

Ve dahi Aksarây kurbünde Osmân fiâh Vâlidesi medresesi Sinân Ağa binâsıdır.

Ve Topkapusu dâhilinde medrese-i Makbûl Ahmed Paşa.

Ve medrese-i Sofî Mehmed Paşa.

Ve medrese-i ‹skender Paşa.

Ve İsakapusu'nda medrese-i ‹brâhîm Paşa.

Ve medrese-i Kapuağası Ca'fer Ağa.

Ve medrese-i Hazînedârbaşı Ahmed Ağa.

Ve medrese-i Ma'lûl Emîr.

Ve medrese-i Ümm-i veled.

Ve medrese-i Kadı'asker Pervîz Efendi.

Ve Sultân Mehmed kurbünde Hâcegîzâde dârü't-tedrisi.

Ve medrese-i Ağazâde.

Ve medrese-i Defterdâr Abdüsselâm Beğ.

Ve medrese-i Tûtî Kadı.

Ve dahi medrese-i Hekîm Mehmed Çelebi.

Ve medrese-i Hüseyin Çelebi.

Ve dahi medrese-i Emîr Sinân Çelebi.

Ve medrese-i fiâhkulu.

Ve medrese-i Dragoman Yûsuf.

Ve medrese-i Karcı Süleymân.

Ve medrese-i Hacı Hâtûn.

Ve medrese-i Defterdâr fierîfezâde.

Ve Küçük Karaman'da medrese-i Kadı Hekîm Çelebi.

Ve medrese-i Baba Çelebi.

Ve medrese-i Kirmastîzâde.

Ve Karagümrük'de medrese-i Sekbân Alî.

Ve medrese-i Bezzâzistân Kethudâsı Sultân Selîm kurbündedir.

Ve medrese-i Kovacılar.

Ve medrese-i ‹mânzâde.

El-hâsıl bu bâlâda tahrîr olunan medârislerin elli bir adedi cümle Süleymân Hân ve Selîm Hân-ı Sâni' asrında Koca Mi'mâr Sinân binâsıdır. *Rahmetullâhi aleyh.*[92a] Ve dahi,

‹ki yüz sekizinci fasıl

Mahmiyye-i ‹slâmbol içre ne kadar selâtîn-i selef dârü'l-kurrâları var ise anı bildirir

Evvelâ ne kadar câmi'-i selâtîn ve câmi'-i vüzerâ ve gayrı a'yân-ı kibâr câmi'leri var ise her birinde birer dârü'l-kurrâ mukarrerdir. Ammâ mahsûsen dâr-ı kurrâ olmak için dârü'l-kurrâ-yı Süleymân Hân cümleden mükellef kubbe-i azîmdir.

Târîh-i dârü'l-kurrâ-yı Husrev Kethudâ {binâ-yı Mi'mâr Sinân} kurb-ı Medrese-i Ekmekcizâde Ahmed Paşa:

*Bi-fazlillâh çü Husrev Kethudâ ol sâhibü'l-hâtem
Yapup bu dâr-ı kurrâyı bir ev edindi ukbâda*

*Emânê n'ola târihi bunun derken dedi hâtif
Mübârek dâr-ı kurrâdır bu târih oldu dünyâda.*

Sene (---).

Târîh-i medrese-i Mehmed Paşa kurb-ı Hocapaşa (---)

Ve Küçük Karaman'da Sa'dî Çelebi kurrâsı fevkânîdir.

Ve ‹mâret câmi'-i kurbünde ‹mânzâde kurrâsı bir kubbe-i azîmdir.

Ve Bosnalı Mehmed Paşa kurrâsı ve Müftîzâde kurrâsı.

Bu dârü'l-kurrâlar cümle Mi'mâr Sinân Ağa kâridir.

.....(10 satırlık yer boş).....

‹ki yüz tokuzuncu fasıl

Dârü'l-aliyye'de ne kadar bin dârü't-ta'lim mekteb-i sıbyân-ı ebced-hân var ise anı beyân eder

Cümle selâtîn ve vüzerâ cevâmî'lerinin mekteb-i sıbyân [u] tıflânı vardır. Ammâ Parmakkapı'da Kara Mustafâ Paşa türbesi önünde (---) mektebi evkâf-ı azîmdir. Kapsu üzre târihi:

Kâlû lâ ilme lenâ illâ mâ allemtenâ.

Sene (---).

Târîh-i mekteb-i Husrev Paşa-yı Atîk kurb-ı Yenibâğçe:

*Izz u ikbâl ile Husrev Paşa
Mektebi yapdı ede Hak bâkî
Dedi bir kâmil o dem târihin
Dâr-ı tahsîl-i kelâm-ı Bâkî.*

Sene (---).

Ve mekteb-i Ağakapusu, kurb-ı Süleymâniyye: Bi-emrillâh bu mektebde üç yüz ve dörd yüz sıbyândan hâlî değildir. Bir kerre *Bismillâh* diyen mahrûm kalmamıştır.

Ve mekteb-i Papasoğlu kurb-ı Unkapanı.

Ve mekteb-i Âşık Paşa.

Ve Zeyrekbaşı seddi üzre mekteb-i Alî Cemâlî ulu âsitânedir.

Mekteb-i Mehmed Paşa kurb-ı mahalle-i Hocapaşa târihi böyledir:

*Dedi bu misra'ı târîh edüp hoş
Binâ-yı mekteb-i âlî ü dil-keş.*

Sene 996.

.....(10 satırlık yer boş)..... [92b]

«ki yüz onuncu fasıl

**Âsitâne-i sa'âdetde ne kadar dersihâne-i
dârü'l-hadîs vardır cümle anı ayân eder**

Cümle medâris-i selâtınlerde *Müslim*, *Buhârî* ve *Meşârik* hadîsleri râvîleri ile tilâvet olunur. Ammâ ilm-i hadîs tilâvet olunmak için binâ olunan Dârü'l-hadîs-i Hasan Efendi, kurb-ı Kesegendede, târîhi:

*Hâtif-i kudsî du'â edüp dedi târîhini
Bânî-yi dârü'l-hadîse ola ihsân-ı cezîl.*

Sene (---).

Monlâ «shâk Çelebi dârü'l-hadîse oldukda târîh demişlerdir. Her vezni birer târîh düşmüşdür,

*Âlim-i ehl-i tefsîr. Sene 926,
Rûşen fakîh-i âfâk. Sene 926,*

*Allâh ne müstahıktır. Sene 926,
Dârü'l-hadîse «shâk. Sene 926.*

Musanna'ca târîhdir.

Dârü'l-hadîs-i Dâmâd Mehemed Efendi kurb-ı câmi' -i Sinân Ağa.

.....(10 satırlık yer boş).....

«ki yüz on birinci fasıl

**Belde-i «slâmbol'da ne kadar ehl-i tarîk
tekyeleri var ise anı beyân eder**

Evvelâ cümleden tekye-i kadîm Ebü'l-feth Gâzî tekyesi ki hâlâ Ayakapusu'nun iç yüzünde Sirkeci tekyesi derler. Hazret-i Risâlet'den sonra Ashâb-ı güzîn ba'de'l-hicre sene (---) târîhinde Mesleme ve Ebâ Eyyûb-ı Ensârî «slâmbol'un nısfın feth etdiklerinde dahi tekye idi. Ebü'l-feth ba'de'l-feth tekye edüp üç gece ihyâ etdi.

Andan tekye-i Akşemseddîn kurb-ı Alî Paşa.

Ve tekye-i Emîr Buhârî.

Ve tekye-i Sofîler.

Ve tekye-i Koca Mustafâ {Paşa}: Hârûnu'r-Reşîd {«slâmbol'un nısfın feth etdikde bu tekye mahalli kızlar manastırı idî, tekye ve kal'a binâ olunup ba'de'l-feth yine Ebü'l-feth'de tekye olup ibtidâ şeyhi Hazret-i fieyh Üveys'dir. Yetmiş bin mürîde irâdet verüp hırkapuş etmişdir. fiâm'da Bilâl-i Habeşî kurbünde medfûndur. *Kuddise sirruhu*}.

Tekye-i Ümmi Sinân. Ve tekye-i Sivasî.
Ve tekye-i Tavâşî Mehemed Ağa der-Çehârşen-
bebâzârı.

Ve tekye-i Kesegendede. Ve tekye-i Dragoman.
Ve tekye-i Kapu Ağası {Mustafâ Ağa} kurb-ı Aya-
sofya-i Kebîr, târîhi:

*Ola makhûl-i Hudâ derbânı dedi târîhin
Hamdü lillâh oldu zîbâ tekyesi hâlâ tamâm.*

Sene (---)

Ve Ekmel tekyesi kurb-ı (---). Ve Erdebîlî tekyesi
kurb-ı Ayasofya. Ve Sünbül Sinân tekyesi. Ve tekye-i
Gülşenî-i Hulvî.

Ve tekye-i Gülşenî-i eş-şeyh Ma'sûm der-
Aksarây. Ve tekye-i Gülşenî-i Alî Paşa.

.....(10 satırlık yer boş).....[93a]

Ve iki yüz on ikinci fasıl

**Mahrûse-i Kostantniyye'de ne
kadar matbah-ı it'âm imâret
var ise anı bildirir**

Evvelâ ol Râzık-ı Hudâ-yı kerîm ve Hâlik-i Cen-
net-i na'îm-i mukîm üzerine sadlek hamd [ü] senâ
olsun kim cümle mevcûdâtın ni'meti anın üzerinedir
kim, âyet[t]:

İĒĀ«ĀĒ†œ«»Ò...†·Ī†«%œ

nassı üzre ol Rabbü'l-âlemîn «slâmbol'un fethin Ebü'l-
feth'e ihsân edüp ol dahi Kerîm ve Ganî ismine
mazhar düşüp hünkârlık edüp ibtidâ gurebâ ve fukarâ
ve zu'afâya ni'met-i uzmâyı bezl etmek için ibtidâ
imâret-i sarây-ı cedîd mâh [u] sâl bi'l-guduvvi ve'l-âsâl
bay u gedâya ve hâs [u] âmma yevmiyye üç kerre
ni'meti mezbûldür.

Andan, imâret-i Sultân Mehemed Hân Ebü'l-feth
imâret-i Sultân Bâyezîd-i Velî: Bunun dahi merreteyn
hâs [u] âmma sofrâ-i bî-îmtinânı mezbûldür.

Andan imâret-i Sultân Selîm-i Evvel.

Andan imâret-i Sultân Süleymân Hân.

Andan imâret-i fiehzâde Mehemed Hân.

Andan imâret-i Sultân Ahmed Hân.

Andan imâret-i Hâsekî Sultân kurb-ı Avretbâzârı.

Andan imâret-i Vefâ Sultân.

Andan imâret-i Eyyûb Sultân.

Andan imâret-i fiehzâde Cihângîr Sultân kurb-ı
Tophâne.

Andan imâret-i Mihrimâh Sultân cânib-i Üsküdar.

Andan imâret-i Vâlide-i (---) Hân cânib-i

Üsküdar.

Andan imâret-i Kösem Sultân vâlide-i Sultân
Murâd Hân ve «brâhîm Hân ve Osmân Hân {dır}.
Rahmetullâhi aleyhim ecma'în.

¹ *Kur'ân*, Hûd, 6;"Yeryüzünde hiç bir canl› hariç olmamak üzere r>z>klar› Allah'n üstünedir."

Bunlardan mâ'adâ niçe yüz tekyelerde matbah-ı Keykâvûslar vardır. Ammâ imâret-i selâtn-i selef bunlardır kim beher yevm ilâ-hâze'l-ân merreteyn fukarâ ve mesâkîne ve pîr [u] cüvâne ve âyende vü revendeye birer nân-pâresiyle birer tâs şûrbâsı ale'd-devâm mebzûldür. Bu hakîr elli bir senede on sekiz pâdişâhlığ u kırallık yer seyâhat etdim, bu mertebe manzûrumuz olmamıştır.

«nkirâzu'd-devrân ni'met-i Âl-i Osmân dâ'im ola.

**«ki yüz on üçüncü fasıl
fiehr-i «slâmbol'da olan bîmâristân [u]
mûristânî ayân u beyân eder**

Evvelâ tîmârhâne-i Ebü'l-feth Sultân Mehemed, yetmiş hücre ve seksen ade[d] kubbe iki yüz huddâmları vardır. Dersiâm, hekîmbaşısı ve cerrâhbâşısı vardır. Âyende ve revendegândan bir âdem haste-hâl olsa tîmârhâneye getirüp ana hizmet ederler. Vaziyetine münâsib edviyeler verirler. Dîbâ ve şîb ü zerbâf harîr cânehâbleri vardır.

Rûz-merre merreteyn hastalara gûnâ-gûn et'ime-i lezîzeler tabh olup ehl-i derde bezl-i ta'âm ederler. Eyle evkâf-ı kavîdir kim matbahında keklük ve turac ve süglün murglarının eti bulunmaz ise bülbül ve serçe ve kebûter pişüp hastalara bezl oluna deyü evkâfnâmelerinde eyle tahrîr olunmuşdur. Ve hastalara ve dîvânelere def'-i cünûn için mutribân hânendegân ta'yîn olunmuşdur. Ve avretler ve kefereler için başka bir köşe tîmârhânesi vardır.

Andan bîmâristân-ı Süleymân Hân. Bu dârü's-şifâ eyle bir kân-ı devâ-yı hevâdârdır kim bi-emrillâh üç günde hasta şifâ bulur. Ve gâyetü'l-gâye üstâd-ı kâmil fassâd-ı âmil hukemâ ve cerrâhları var. Bu dâr-ı menâsın evsâfında lisân kâsırdır. Ammâ Bâyezîd Hân ve Selîm Hân'ın bîmârhâneleri yokdur.

Andan bîmârhâne-i Sultân Ahmed Hân. Bu dahi cümleden a'lâ evkâf-ı metîn olduğundan ekseriyyâ fukarâ ve dîvâneleri bu dâr-ı şifâyâ getirirler. Zîrâ bunun dahi hevâsı hûbdur ve huddâmları mahbûb ü mergûb âdemlerdir kim dâ'imâ hastalara cân u gönülden hizmet ederler. Zîrâ nâzır-ı nuzzârı kızlar ağası olmağile her bâr gelüp hastaların hâllerin su'âl eder.

Tîmârhâne-i Hâsekî Sultân kurb-ı Avretbâzârı. Bu dahi ta'rîf ü tavsîfden müberrâ bir dârü's-şifâdır. (---)

.....(2 satırlık yer boş)..... [93b]

**«ki yüz on dördüncü fasıl
«slâmbol içre ne kadar meşâhîr-i sarây ve
vüzerâ ve ulemâ ve a'yân-ı kibâr ve gayrî
müte'addid büyüt-ı sğâr var ise
ba'zılarının târîhleri ile ta'rîf ü tavsîf
olunur**

{Sultân Süleymân ve Sultân Selîm-i Sâni
asrında Mi'mâr Sinân Ağa destiyle binâ olunan
sarây-ı azîmleri bildirir: Evvelâ Ebü'l-feth'in binâ
etdiği Yeni Sarây bi-emri Hakk-ı kadîr ihrâk bi'n-nâr
olup Süleymân Hân müceddeden ta'mîr ü termîm etdi
sene (---).

Bâyezîd Hân'ın binâ etdiği Galata sarâyın
Süleymân Hân ihyâ etdi.

Ve Yenikapu sarâyı.

Ve Kadırga Limanı'nda Mehemed Paşa sarâyı.

Ve Ayasofya'da Mehemed Paşa sarâyı.

Ve Süleymân Hân vezîri Rüstem Paşa sarâyı.

Ve Sarây-ı Koca Alî Paşa.

Ve Atmeydânı'nda sarây-ı Güzel Ahmed Paşa
yerine Ahmed Hân Yeni câmi'i binâ etdi. «çinde
çârsû-yı bâzârı var idi.

Ve sarây-ı Ferhâd Paşa kurb-ı câmi'-i Bâyezîd
Hân.

Sarây-ı Pertev Paşa der-meydân-ı Vefâ.

Sarây-ı Koca Sinân Paşa be-Meydân-ı hussân.

Sarây-ı Sofî Mehemed Paşa cenb-i mahalle-i
Hocapaşa.

Ve sarây-ı Mahmûd Ağa kurb-ı Yenibâğçe.

Ve sarây-ı fiâh Hûbân kurb-ı çeşme-i Kara Kâsım
Paşa.

Bu sarâyı cümle Selîmeyn ortasında bir
Süleymân Hân asrında Üstâd Sinân inşâ etmişdir}.

Evvelâ cümleden büyük sarây-ı kebîr Atmeydân-ı'nda «brâhîm Paşa sarâyı, Süleymân Hân vezîridir. Bu sarâyın nısfı bölünüp pâdişâhlara mahsûs sarây-ı hâs olup gûlmân-ı hâssadan iki bin zülf-keşân gulâm-ı pâdişâhî vardır ve sa'âdethâne-i hümâyûndan sonra bundan büyük sarây-ı âlî yokdur.

Andan sarây-ı Mihrimâh Sultân, yedi yüz müte'addid hânesi ve kâ'aları vardır, kurb-ı Sultân Bâyezîd.

Andan büyük Süleymân Hân câmi'inin şimâlinde sarây-ı Siyâvuş Paşa {binâ-yı Süleymân Hân kâr-ı Mi'mâr Sinân}, üç yüz kâ'a-i azîmli ve şahnişinli müte'addid hücreleri vardır. Ve yedi hammâmı ve elli esnâf dükkânları vardır, cümle deryâ zîr-i pâda nümâyândır. Ve matbahı ve ıstablı pâdişâh sarâyında yokdur.

Andan sarây-ı Yeniçeri Ağası {binâ-yı Süleymân Hân kâr-ı Mi'mâr Sinân} Süleymâniyye kurbündedir. Yeniçeri ağalarına mahsûs sarâyıdır.

Tekeli Mustafâ Paşa kasrına târîhdür:

Kasr-ı dil-cû latîf nüzhetgâh.

Sene (---).

Sarây-1 Dellâk Mustafâ Paşa, kurb-1 Süleymâniyye.

Sarây-1 Defterdâr-1 maslûb-1 ka'beyn Mustafâ Paşa kurb-1 Süleymâniyye.

Sarây-1 Pertev Paşa be-meydân-1 Vefâ.

Sarây-1 Süğlün Muslu Sultân dâhil-i Unkapanı.

Sarây-1 Pirinccizâde Yeniçeri Ağası be-Zeyrekbaşı, târîhidir:

Bârekallâh oldu vâlâ menzil-i nüzhet-fezâ.

Sene (---).

Ve sarây-1 Kurşumlu Sultâ[n] be-Zeyrekbaşı.

Sarây-1 mahsûs Tekeli Mustafâ Paşa kurb-1 Eski Odalar, târîhidir:

Ola bu beyt-i âlî dâ'imâ ma'mûr [u] âbâdân.

Sene 1034.

Sarây-1 Moralı Mustafâ Paşa kurb-1 Meydân-1 Acemiyân.

Andan sarây-1 Kuyucu Murâd Paşa kurb-1 Mürekkebciler.

Târîh-i sarây-1 ağa-yı Silihdâr Mustafâ Ağa kurb-1 Süleymâniyye târîhidir:

Cennetü'l-me'vâya mânend oldu bu âlî makâm.

Sene (---).

Sarây-1 Koca Vezîr Mehemed Paşa kurb-1 Câmi'-i fiehzâde.

Sarây-1 Koca Ken'ân Paşa kurb-1 Sarây-1 Atîk.

Sarây-1 Mûsâ Paşa kurb-1 Hocapaşa.

Sarây-1 Kara Mustafâ Paşa kurb-1 Aksarây.

[Sarây-1] Sokullu Mehemed Paşa kurb-1 Kasr-1 alay.

Sarây-1 Melek Ahmed Paşa, binâ-yı ân Paşa kurb-1 Ayasofya, üç hammâmı ve iki yüz hücreleri vardır.

Sarây-1 Re'îsü'l-küttâb <smâ'il Efendi kurb-1 Mahmûdpaşa, târîh:

Mübârek ola sa'âdetle dâ'imâ bu mekân.

Sene (---).

Nev'-i diğér târîh:

Dilârâ câygâh u beyt-i ma'mûr.

Sene (---).

Sarây-1 Hânzâde Sultân ya'nî sarây-1 Bayram Paşa kurb-1 Ayasofya.

Sarây-1 Varvar Alî Paşa kurb-1 câmi'-i Ahmed Hân.

Sarây-1 Emîrgünezâde Yûsuf Paşa kurb-1 Bâb-1 Âhûr.

Târîh-i sarây-1 Mukâbelecî Hasan Efendi:

Kasr-1 âlî dil-küşâ câ-yı safâ.

Sene (---).

Andan sarây-1 Kapudan Hasan Paşa kurb-1 Aya-sofya.

Sarây-1 Âyişe Sultân kurb-1 û.

Sarây-1 Cânpûlâdzâde Hüseyin Paşa.

Târîh-i sarây-1 Cûybâr Kadın:

Bu ayn ile bu sarây oldu Cennetü'l-me'vâ.

Sene (---).

Ve sarây-1 Cüvâncapucubaşı el-vezîr ya'nî sarây-1 Rüstem Paşa kurb-1 tekye-i Karaca Ahmed Sultân.

Sarây-1 Ankebût Ahmed Paşa kurb-1 û.

Târîh-i sarây-1 hâce-i <brâhîm Hân eş-şehîr be-Cinci Hoca târîh:

Mu'allâ devlet-âbâd oldu bu menzil mübârek-bâd,

Diğér târîh:

Yümn-i devletle mübârek ola dâ'im bu mekân.

Sene (---).

Sarây-1 Vezîr Sâlih Paşa kurb-1 Mahmûdpaşa.

Sarây-1 Kapudan Siyâvuş Paşa kurb-1 Kadırga Limanı, târîh:

Safâ-yı ayn ile oldu bu menzil Cennet-i me'vâ.

Sene (---).

Sarây-1 Ak Mehemed Paşa kurb-1 Cündî meydânı.

Târîh-i hâne-i Balatlı Solak Çelebi:

Bu hâne-i zîbâyı mübârek ede Allâh.

Sene (---).

Târîh-i sarây-1 Hüseyin Ağa kurb-1 Sultân Selîm:

Mübârek ola bu kasr-ı küşâde-i zîbâ.

Sene (---).

Târîh-i hâne-i Yeniçeriyân-ı cemâ'at (---) kurb-1 Orta Câmi':

Dedim ey Uzletî bu resme târîh

Der-i devlet ola dâ'im küşâde.

Sene (---).

Târîh-i sarây-1 <brâhîm Efendi, Emîn-i Tershâne kurb-1 Meydân-1 Vefâ:

Du'â ile bu kasrın Evliyâ târîhini dedi

Mübârek eylesün Mevlâ bu âlî kasr-ı vâlâyı.

Sene 1064.

.....(1 satırlık yer boş)..... [94a]

**Andan <ki yüz on beşinci fasıl
Dârü's-saltanatı'l-aliyye içre olan hân-ı
hâcegânları ayân eder**

Evvelâ Hoca hânı kurb-ı Mahmûdpaşa, cemî'i ankâ Acem sevdâgerleri cümle bu hânda sâkin olurlar. Yetmiş hücreli hân-ı metîndir.

Ve Mahmûd Paşa hânı, yüz yigirmi ocaktır.

Ve Kebeciler hânı yüz ocaktır. Bosna ve Belgrad'ın ankâ tüccârları bundadır.

Ve hallâclar içinde Pîrî Paşa hânı seksen hücredir.

Ve Esîr hânı iki yüz hücredir. Murâd Hân-ı Râbi' vezîri Bayram Paşa'nındır. Cümle üsârâ bunda bey' [ü] şîrâ olunur. Mîrî pencikhânesi vardır.

Ve Tahtalı hânı yetmiş hücredir kurb-ı Mahmûdpaşa.

Ve Nerdübânlı hân kurb-ı û.

Ve dahi Engüri hânı cümle sofçular anda sâkinlerdir yüz hücredir.

Ve hân-ı Pertev Paşa der-Sûk-ı tavîl iki yüz odadır.

Ve Ferhâd Paşa hânı kurb-ı Bedâsten üç yüz beyttir.

Ve Kilid hânı iki yüz hücredir.

Çârsû-yı tavîl hân-ı Vâlide Kösem Sultân ümm-i Gâzî Murâd Hân ve <brâhîm Hân. Bu hân mukaddemâ Cerrâh Mehmed Paşa'nın sarâyı idi. Mürûr-ı eyyâm ile münhedim olup vâlide-i merhume, tahtânî ve fevkânî üç yüz hâne-i şeddâdî inşâ etmişdir kim hâlâ şehir-i <slâmbol içre Mahmûd Paşa ve bu hândan mâ'adâ hân-ı azîm yokdur. Ve bir hânesinde çâr-kûşe bir cihân-nümâ kulesi var eflâke ser çekmişdir. Develiği ve ıstablı bin aded at ve katır alır. Ortasında câmi'i var.

Andan Kâğız hânı kurb-ı hân-ı Mahmûd Paşa.

Ve Katurhânı kurb-ı Tahta'l-kal'a.

Ve Balkapanı hânı azîm hândır kim gûyâ bir kal'adır. Cümle Mısır tüccârları anda sâkinlerdir.

Ve Kettân hânı, andan Kına hânı, andan Rüstem Paşa hânı, andan Eski Yûsuf Paşa hânı, andan Müftî hânı, andan Çukur hân, andan Sulu hânı, andan Yağkapanı hânı, andan Zindânkapsu hânı, bu hânlar cümle Tahta'l-kal'a etrâfında azîm kurşumlu kârgîr-binâ hânlardır.

Ve Cüvânkapucubaşı hânı Uzun Çârsû ortasındadır. Ammâ izdihâm hândır.

Hân-ı cedîd-i Kara Mustafâ Paşa vezîr-i a'zam-ı Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' kurb-ı Hocapaşa, gerçi küçükdür ammâ gâyetü'l-gâye binâ-yı metîndir.

Ve hân-ı Köpürlü Mehmed Paşa vezîr-i Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' kurb-ı Tavukbâzârı. Gerçi hân-ı cedîddir ammâ metânet-i binâda Vâlide hân'na yanbaşı gelse de olur. Cümle fevkânî ve tahtânî iki yüz yigirmi odadır.

<ki yüz on altıncı fasıl

Belde-i Tayyibe içre âyende ve revendegâna ne kadar mihmân-hâne-i müsâfirîne kârbânsarây var ise anları zikreder

Evvelâ Tavukbâzârı'nda Elçi hânı: Mâ-tekaddem kefere zamânında dahi hân imiş. Ba'dehu sene (---) târîhinde tarz-ı <slâm üzre (---) (---) Paşa'nın hayrâtıdır.

Kârbânsarây-ı Ebü'l-feth Sultân Mehmed Hân. Andan kârbânsarây-ı Bâyezîd Hân.

Kârbânsarây-ı Selîm Hân-ı Evvel {binâ-yı Mi'mâr Sinân}.

Kârbânsarây-ı Süleymân Hân {kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Kârbânsarây-ı Hâsekî Sultân {kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Kârbânsarây-ı Ahmed Hân [ve] kârbânsarây-ı Kapucular kurb-ı Ayasofya, karşı karşıya iki hân-ı azîmlerdir.

Kârbânsarây-ı Koca Mehmed Paşa kurb-ı Atmeydânı.

Kârbânsarây-ı Kurşumlu Hân.

Ve kârbânsarây-ı Baklalı Hân.

Ve kârbânsarây-ı Vefâ hânı {sâhibuhu Pertev Paşa kâr-ı Mi'mâr Sinân.}

Kârbânsarây-ı Atbâzârı hânı.

Ve kârbânsarây-ı Sinân Paşa {kâr-ı Mi'mâr Sinân} cenb-i sarây-ı Melek Ahmed Paşa.

Kârbânsarây-ı Alî Paşa-yı Atîk cenb-i Bitbâzârı.

.....(8 satırlık yer boş).....

Ve,

<ki yüz on yedinci fasıl

Dâr-ı Aliyye içre ne kadar hâne-i mücerredân ya'nî bekâr odaları var ise anları beyân eder

Bunların başka odabaşları ve hâkim ve zâbitleri vardır. Kefîli ve zamânı var ise odalara korlar.

Evvelâ cümleden mu'azzam Yolgeçen odaları dörd yüz hücredir ammâ hîn-i mahalde bin aded eli silâhlı yarar nâmdâr yiğit çıkar.

Andan Mercân odaları sekiz aded odalardır. Bunun dahi başka hâkimleri vardır. Bir kerre Süleymân Hân yeniçerilere dilgîr olup gazab-âlûd olup buyururlar kim,

"Vallâhi epsem olun yohsa sizi Mercân çârsûsunda pabuccu bekârlarına kırdırırım" buyurdukları fi'l-hâl bu kelâm pabuccu bekârlarına vâsıl olup derakeb pür-silâh eli muştalı beli puşkalı kırk bin nâmdâr yarar fetâlar "Allâh Allâh" ile Bâb-ı Hümâyûn'dan içeri girüp bir dahi gülbâng-ı Muhammedî'ye rehâ buldurunca Süleymân Hân'ın mesmû'-ı şerîfleri olup bu ecnâsın eşbehlerin huzûruna çağırıp,

"Nedir şehbâzlarım?" dedükde anlar dahi

"Demin pâdişâhım pâypûşcu bekârların yeniçeri kırmağa taleb etmişsiz, fermân pâdişâhımındır, işte tarfetü'l-ayn içre kırk bin yiğit hâzır-bâşız, eğer sabâha te'hîr buyurursanız seksen bin âdemiz cümle hâzır olup fermân-beriniziz" dediklerinde Süleymân Hân hazzından,

"Dilen benden ne dilersiz" dedükde

"Pâdişâhım metâ'ımız sûk-ı Sultânî'de bahâsı nâ-ma'lûm olmağîçün bir pabuc ve mest yüz iki yüz hisâbıyla mezâd olunsun" deyü ricâ edüp ricâları kabûl olur. Hâlâ (---) (---) (---) (---)

Ve Cebehâne odaları kurb-ı Mahmûdpaşa.

Ve Pertev Paşa odaları.

Hilâlci odaları cenb-i Süleymâniyye.

Ve dahi kırk bekârhâne Atbâzârı'ndadır.

Ve dahi kırk bekârhâne Büyük Karaman'da vardır.

Ve Bekârhâne-i Gedikpaşa.

Ve yedi bekârhâne-i azebler kurb-ı Unkapanı.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Nice yüz bekârhâneeler vardır ammâ bunların her birinde biner ikişer bin âdem vardır kim sarıca arı erlerdir. [95a] Ba'dehu,

[<ki] yüz on sekizinci fasıl

fiehr-i Makdonya-yı kadîmde ne kadar selâtîn-i selef ve gayrı vüzerâ ve vükelâ ve a'yân [u] eşrâf, hayrât [u] hasenâtlarından mussanna' târîhli çeşme-i aynü'l-hayâtlar var ise anı bildirir

Evvelâ kâfir zamânında Kırkçeşme'den mâ'adâ ayn-ı câriye yok idi. Mâ'adâ bârân-ı rahmet seyline yollar edüp <slâmbol içre beş yerde küşâde sarnıclar matar-ı rahmet leb-ber-leb olurdu. Andan (---) aded üstü mestûr sahrîclere mîzâblar ile Kırkçeşme suyun vakt-i şitâda getirüp rahmet mahallinde doldurup mâh-ı temmûz'da nûş ederlerdi.

Ba'dehu sene (---) târîhinde Ebü'l-feth bu Makdonya'yı feth etdikde câmi' binâ edüp bir ayn-ı hayvân getirdüp çeşme-i Ebü'l-feth aded iki yüz, andan ayn-ı Bâyezîd Hân çeşmesi aded yetmiş, andan ayn-ı Süleymân Hân çeşmesi yedi yüz, ba'de niçe vüzerâlar niçe bin uyûnlar bulup Süleymân Hân kemerlerine zam edüp ahâlî-yi <slâmbol'u saky etdiler.

Ammâ Süleymân Hân'dan mukaddem şehir-i <slâmbol'da su killet üzre idi. Ba'dehu Süleymân Hân su kemerlerin binâ edüp ahâlî-yi <slâmbol'u atşandan müstağnî etdi. *Rahmetullâhi aleyh.*

Evvelâ Haydar Paşa hammâmı kurbünde yine Haydar Paşa çeşmesinin ve Edirnekapusuyla Topkapusu taşrası mâbeyninde handak kenârında Beğlerbeği çeşmesinin ve Bağdâd Kerbelâsı'nda <mâm Hasan

ve <mâm Hüseyin rûhuna binâ olunan <mâmeyn çeşmesinin târîhi böyle vâkı' olmuşdur:

Mâ Hasan ile Hüseyin aşkına su.

Sene (---).

<skender Beğ çeşmesi Ebâ Eyyûb-ı Ensârî'ye mekşûf kal'akapusunun taşrasında vâkı' çeşme-i cân-bahşın târîhidir:

Safâ-yı tab'ile Sâ'î bunun itmâmı târîhin

Dedim bulmuş Sikender ayn ile âb-ı hayvânı.

Sene (---).

Çeşme-i Sultân Murâd-ı Sâlis, bu dahi Eyyûb-ı Ensârîkapusundan taşra leb-i deryâda Fâtıma Sultân yalısının tarîk-i âmma nâzır şâhnişînin altındaki çeşme-i Murâd Hân'ın târîhidir:

Pâdişâha çok du'âlar eyleyüp

Nûş edenler diyeler azb-i Furât

Oldu âsârı bu târîh-i azîm

Ayn-ı âlî çeşme-i Sultân Murâd.

Sene (---).

Târîh-i Sovuk Çeşme kurb-ı alayköşkü:

De düşünce Hâfızâ târîh olur

Vere ehl-i meşrebe bu mâ hayât.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Kara Mustafâ Paşa cenb-i türbe-i û:

Hamdî-i Dâ'î görünce dedi bir hoş târîh

Çeşme-i Mustafâ Paşa'dan için âb-ı zülâl.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Hasan Beğ ibn Fâtıma Sultân kurb-ı Okcularbaşı:

Sebîlin yapdılar Hak ana bâb-ı rahmeti açdı

Kılup bu bâbda re'y-i Hasan rûh-ı revânıyçün.

Sene (---).

Çeşme-i Kethudâ-yı Yeniçeriyân Süleymân Ağa kurb-ı Sarrâchânebaşı:

Târîh dedi Nisârî şevkile târîhini

Çeşme-i âb-ı hayât âleme oldu sebîl.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Murâd Hân-ı Sâlis muttasıl-ı-sarây-ı Fâtıma Sultân cenb-i Bâb-ı Ayvansarı:

Düşdü bir musra' bu âb-ı dil-küşâ târîhine

Oldu cârî âb-ı pâk-i çeşme-i Sultân Murâd.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Alî Paşa hibe-i Süleymân Hân kurb-ı Karagümrük, târîh:

Revân ayn-ı Alî kevser bâd.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Kâtib Hüseyin Ağa kurb-ı tekye-i Oğlan fiehyi der-Aksarây:

Feyz-i Rabbâniyle târîh âb-ı Kevser dediler.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Hacı Mansûr kurb-ı türbe-i Âşık Paşa:

Teşne diller dediler târîhini

Çeşme-i aynü'l-hayât-ı cân-fezâ.

Sene (---).

Çeşme-i Vâlide Sultân Kösem kurb-ı Yenikapu târîh:

Bu cihân içre dilen ey teşneler

Âb-ı Kevser'dir başı bu çeşmenin

Dedim içen âşuka târîhdir

Nûş-ı cân ola bu suyu çeşmenin.

Sene (---).

Çeşme-i «brâhîm Paşa -ı câmi'-i fiehzâde târîh:

Hükmî-i Dâ'î dedi itmâmına târîhini

Oldu «brâhîm Paşa rûhu için sâ'il âb

Sene (---).

Diğer târîh:

Hükmiyâ söyler dehân lûlesi târîhini

«çün «brâhîm rûhuna eylen du'â.

Sene (---).

Çeşme-i Hasan Paşa kurb-ı sarây-ı Cânûlâdzâde Hüseyin Paşa târîh-i güfte-i peder-i men:

Nûş edüp Zillî dedi târîhini

Çeşme-i cân-perveri mâ-i zülâl.

Sene 903.

Sultân Mehemmed Hân [95b] kurbünde Harâccı Muhyiddîn mescidi önünde (---) (---) çeşmesinin târîhidir:

Nâdirî anın tamâm oldukda târîhin dedi

Çeşme-i dil-cû-yı pâk [ü] bî-bedel aynü'l-hayât.

Sene (---).

Çeşme-i Mahmûd Paşa kurb-ı Bezzâzistân-ı Cedîd târîh:

Bülbülî gördü çu itmâmını dedi târîh

Yapdı Hak yoluna bu çeşmeyi Mahmûd Paşa.

Sene (---).

Çeşme-i Mesîh Paşa kurb-ı çârsû-yı Alî Paşa târîh:

Hâtif-i kudsî dedi târîhini

Mâ-i sâfi çeşme-i âb-ı hayât.

Sene (---).

Çeşme-i (---) kurb-ı Bozdoğan Kemerî târîh:

Hâtif-i gayb du'â ile dedi târîhin

Yâ ilâhî ola bu çeşme hemîşe cârî.

Sene (---).

Çeşme-i Hasan Ağa Hâsodabaşı dâhil-i Unkapanı der-mahalle-i Arabacılar, târîh li-nâmıkıh:

Evlîyâ bu âb-ı nâbı nûş edüp târîh dedi

Bir içim su mâ sana kim şâd ola cân-ı Hasan.

Sene (---),

.....(28 satırlık yer boş)..... [96a]

Bundan sonra,

**«ki yüz on tokuzuncu fasıl
fiehr-i «slâmbol içre şehîdân-ı deşt-i
Kerbelâ rûh-ı şerifleriçün binâ olunan
münakkaş ve müzeyyen sebilleri ve
musanna' târîhleri ile tahrîr olunduğun
beyân eder**

Târîh-i sebîl-i Mûsâ Paşa kurb-ı alayköşkü:

Hak bu kim ayn-ı sevâb oldu bu lillâhi sebîl.

Sene (---).

Ve târîh-i sebîlhâne-i Sultân Bâyezîd-i Velî:

Nûş edüp Azmî dedi târîhini

Selsebîl olmuş reh-i Hakka sebîl.

Sene (---).

Târîh-i sebîl-i Ken'ân Ağa bâb-ı kible-i Aya-sofya-i Kebîr:

Her kim çeker zülâlini târîhini hemân

Der: fiâd bâd cân-ı şehîdân be-Kerbelâ.

Sene (---).

Târîh-i sebîl-i Âyişe Sultân der-Okcularbaşı:

Zehî âb-ı musaffâ sundu atşâna dedi sakkâ

Sebîl-i pâkdir mâ Âyişe Sultân cânıçün.

Sene (---).

Târîh-i sebîlhâne kurb-ı Çinili Hammâm:

Rûh-ı Resûl-i Ekrem için eyledim sebîl.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Ser-hazînedârân Mustafâ Ağa
kurb-ı Ayasofya-i Kebîr:

*Ser-hâzin Ağa-yı âlişân
Mustafâ nâm o kân-ı sıdk u safâ*

*Râh-ı Hakka kılup hazîne fedâ
Kıldı bu çeşme-i latîfi binâ*

*Dedi târîhini Fedâyî anın
Selsebîl oldu bu behîşt-me'vâ.*

Sene (---).

Târîh-i sebîlhâne-i musanna' kurb-ı Ayasofya-i
Kebîr:

*Göriccek Bülbülü akduğunu bu âb-ı pâkin bil
Dedi târîhini Allâh için Kevser sebîl oldu.*

Sene (---).

Târîh-i sebîl-i Erdebîlî kurb-ı Ayasofya-i kebîr:

1 «E«†«Y◊IE«, *Sene (---).*

Târîh-i sebîl-i Kapudan Köse Alî Paşa dâhil-i
Bâb-ı Kapan-ı dakîk:

*Verince Evliyâ teşnelere su
Dediler târîhini yâ Ganî Hû.*

Sene 1082.

Târîh-i sebîl-i Abbâs Ağa-yı Dârü's-sa'âde kurb-ı
Lâleli Çeşme:

*Evliyâ bu târîhi dedi cemîl
Âb-ı Kevser Hak için oldu sebîl.*

Sene 1081.

Târîh-i çeşme-i (---) kurb-ı Aksarây:

2 Ē",IAĀ†—»ĀĀ†' *Sene (---).*

Târîh-i sebîl-i «brâhîm Paşa-yı Ebü'l-hayr ya'nî
kethudâ-yı sâbık-ı Vezîr Köpürlüzâde kurb-ı Meydân-ı
Vefâ:

*Evliyâ bu âb-ı berdin târîhin dedi cemîl
Bu sebîl Hak yoluna ayn-ı sevâb oldu sebîl.*

Sene (---).

Târîh-i sebîl-i fâtihi Yemen Sinân Paşa kurb-ı
Sırmakeşhâne:

*Görüp itmâmını ol dem dedi târîhini hâtîf
Sinân Paşa sebîli eyledi Mevlâ için cârî.*

Sene (---).

.....(17 satırlık yer boş)..... **[96b]**

«ki yüz yigirminci fasıl

**fiehr-i Tayyibe'nin âb-ı rûyî olan rûşenâ
hammâmlar kim «slâmbol'da ve Eyyûb [ve]**

**Galata ve Üsküdar'da selâtin-i selef
hammâmlarının cümlesin âb [u] hevâsıyla ve
musanna' târîhleri ile beyân eder**

Ammâ zâde-i tab'ımızdan beyne'l-ihvân bir latîfe
olmağîçün cümle hammâmları birer esnâfa tevzî' edüp
her gûne zümreye münâsib tevzî'ât-ı hammâmât deyü
dörd mevleviyette olan hammâmları bildirir. Bu
hammâmlar şe'âyir-i «slâmdan olup cümle ibâdullâh-ı
müslimîn bu hammâmlara girüp gasl edüp tâhir
olurlar. Zîrâ ehl-i «slâma nass-ı kâtî' nâzil olmuştur.
Âye[t]: ³E†«E†„E A†A fermânına me'mûr olup bu
hammâm-ı hoş-hevâlarda tâhir olup ibâdet ederler.

Evvelâ şehri «slâmbol'da keferede asrında Azebler
hammâmı ve Tıhtâb hammâmları var idi. Ammâ ibtidâ
«slâmbol içre binâ olunan Ebü'l-feth câmi'inin ummâl
bennâları için Irgat hammâmı binâ olunmuştur kim
cümle huddâmlar gasl edüp câmi-i şerîfde pâk hizmet
edeler.

Andan hammâm-ı sâni Azebler hammâmı keferede
tarzından munkalib olup tarz-ı «slâm üzre binâ
olunmuştur.

Andan Vefâ hammâmı andan Eyyûb hammâmı bi-
nâ olunmuştur. Andan Çukur hammâm binâ olun-
muştur. Hâlâ bu hammâmların ta'mîr [ü] termîmi
Sultân Mehmed Gâzî evkâfı tarafından mü-
tevellîleri her sene meremmât edüp icâreye verilir,
evkâf-ı azîmdir.

Evvelâ der-zikr-i tevzî'ât-ı hammâmât

Hastalara Eyyûb hammâmı.
Meşâyihlere Ayasofya hammâmı {binâ-yı Hâsekî
kâr-ı Mi'mâr Sinân}.
Sofîlere Sofular hammâmı.
Azeblere Azebler hammâmı.
Bostâncılara Bostân hammâmı.
Bâzârcılara Cum'abâzârı hammâmı.
Mülhidlere Çukur hammâm.
Hîzlere Havuzlu hammâm.
Nakkâşlara Çinili hammâm {binâ-yı Hayreddîn
Paşa kâr-ı Sinân}.
Vâsıtalara Hacı Kadın hammâmı.
Koruculara Koca Mehmed Paşa.
Kıncılara Sarrâchânebaşı hammâmı.
Yeniçerilere Yeni Odalarbaşı hammâmı.
Irgatlara Irgat hammâmı.
Cerrâhlara Cerrâhpaşa hammâmı.
Ermenîlere Samadya hammâmı.
Sarâyılılara Aksarây hammâmı.

¹ Kur'an, Kevser 1; "Ey Muhammed! Do€rusu sana pek çok
nimet vermifizdir."

² Kur'an, «nsan 21; "Rableri onlara tertemiz içecekler içirir."

³ Kur'an, Mâide 6: "E€er cünüp oldunuz ise, boy abdesti al'n."

Kara Arablara Siçanlı hammâm.
Velîlere Sultân Bâyezîd-i Velî hammâmı.
Delilere Alaca hammâm.
Zâlimlere Zencîrlikapı hammâmı.
Mazlûmlara Sultân Selîm hammâmı.
Hammâllara Sırt hammâmı.
fiâ'irlere Sultân Süleymân hammâmı.
Dervîşlere Haydar Paşa hammâmı.
Evlâd-ı Arablara Tahta'l-kal'a hammâmı.
Hâsekîlere Hâsekî hammâmı.
Müneccimlere Yıldız hammâmı.
Bâzergânlara Mahmûd Paşa hammâmı.
Vâlidelere Vâlîde hammâmı.
Cüdülere Atmeydânı hammâmı.
Müftîlere Müftî hammâmı.
Zü'amâyâ Gedik Paşa hammâmı.
Zırhcılara Dâvûd Paşa.
Hâcelere Hocapaşa.
Sultânlara Sultân hammâmı.
Mollâlara Monlâ Gürânî.
Urumlara Fenerkapusu hammâmı {binâ-yı Kapudan, kâr-ı Mi'mâr Sinân}.
Hânendelere Balat hammâmı.
Eşkîyâlara Hançerli hammâmı.
Sâzendelere Lonca hammâmı.
Gemicilere Kadirga Limanı hammâmı.
«mâmlara Küçük Ayasofya.
Ehl-i dîvâna Bayram Paşa hammâmı.
Hâdımlara Mehmed Ağa hammâmı.
Vüzerâyâ Alî Paşa hammâmı.
Cömerdlere Lütî Paşa hammâmı.
Bâğçevânlara Yenibâğçe hammâmı {binâ-yı Mustafâ Paşa vüzerâ-yı Süleymân Hân, kâr-ı Sermi'mârân Koca Sinân}.
Arnavudlar'a Edirnekapusu {binâ-yı binti Süleymân Hân ya'nî Mihrimâh Sultân kâr-ı Mi'mâr Sinân}.
Mevlevîlere Yenikapu hammâmı {binâ-yı Merkez Efendi kâr-ı Sinân}.
Taşcılara Silivrikapusu.
Mahpûslara Yedikulle hammâmı.
Gidilere Çardaklı hammâm.
Küttâblara Nişâncı Paşa hammâmı.
Tercümânlarla Dragoman hammâmı.
Meflûclara Tıhtâb hammâmı.
Oturaklara Lanka hammâmı.
Lağımçılara Sarıgürz hammâmı.
Hukemâlara Ma'cuncu hammâmı {binâ-i Müftî, kâr-ı Sinân}.
Kadı'askerlere Kadı'asker.
Acemîlere Acem Oğlanı hammâmı.
Kantârcılara Vezneciler.
fiâtırlara Pertev Paşa Hammâmı.
Oyunbâzlara Tasv[î]rlî hammâm.
fiâfi'îlere Darbhâne hammâmı.
Zenpârelere Kafesli hammâm.
Ağalara Küçük Ağa hammâmı.

Arpacılara Arpa Emîni hammâmı.
Sâdâta Abbâs Ağa hammâmı.
Avretlere Avret Bâzârı.
Yahûdîlere Çufudkapusu hammâmı.
Seyislere Âhûrkapu hammâmı.
Ma'tûhlara Koca Mehmed Paşa.
Maskaralara fiengül hammâmı.
Kapudanlara Deniz hammâmı.
Ehl-i tevhîde Koca Mustafâ Paşa hammâmı.
Cücelere Küçük Ağa hammâmı.
Mahbûblara Çelebi hammâmı kurb-ı Aksarây.

Kal'a-i «slâmbol'dan hâric olan hammâmıları bildirir

Mevlevîlere Yenikapu hammâmı.
Çadırcılara Otakçılar hammâmı.
Kavara-zenlere Topcular hammâmı.
Atıcılara Kemânkeş hammâmı.
Kocalara Zâl Paşa hammâmı.
Hastalara Eyyûb hammâmı.
Mü'ezzinlere Bülbülderesi hammâmı.
Derbederlere Dere hammâmı kurb-ı Eyyûb.
Mezârcılara Ulu Beğ hammâmı {binâ-yı Nişâncı Paşa kâr-ı Mi'mâr Sinân}.
Kâğıdcılara Kâğızhâne hammâmı.
Çobanlara Südlüce hammâmı.
Kiremitcilere Hâsköy hammâmı [97a]
Pîrlere Pîrî Paşa hammâmı.
Pehlivânlarla Kâsımpaşa hammâmı.
Sağırlara Kulaksız hammâmı.
Sarhoşlara Piyâle Paşa hammâmı.
Hukemâlara Emîr Hekîmbaşı hammâmı.
Kapudanlara Tershâne'de Kapudan-ı azebistâna Azebkapusu hammâmı.
Kulampârelere Bokluca hammâm {Galata'da}.
Mübtcel kavmine Mübtcel hammâmı, Galata.
Ulefecilere Karaköy kapusu.
Kullara Kullekapusu hammâmı.
Kezzâblara Yalancı hammâmı kurb-ı Tophâne.
Topculara Tophâne'de Alî Paşa.
Eskicilere Yamalı hammâmı, Tophâne'de.
Çavuşlara Çavuşbaşı hammâmı.
Yahûdlara Çufud hammâmı Tophâne'de.
Beğlere Beğ hammâmı kurb-ı Galatasarây.
Balyozlara Balyoz hammâmı, Galatasarây.
Lazlara Fındıklı hammâmı.
Ma'sûmlara Beşiktaş hammâmı.
Sâhib-i hayrâtlara Hayreddîn Paşa.
Ehl-i takvâyâ Yahyâ Efendi hammâmı.
Fâhişelere Ortaköy hammâmı {binâ-yı Husrev Kethudâ, kâr-ı Mi'mâr Sinân}.
Bî-namâzlara Kuruçeşme hammâmı.
Hisârlı'ya Hisâr hammâmı.
Dilencilere «stinye hammâmı.
Re'îslere Yeniköy hammâmı.
Ehl-i işrete Tarabya hammâmı.

Balıklılara Büyükdere hammâmı.
 Âşık [u] ma'şûka Sarıyâr hammâmı.
 Bîçârelere Kavak hammâmı.
 Papaslara Yoros kal'ası hammâmı.
 Kozbekçilere Beğkoz hammâmı.
 Kuşbâzlara Akbaba Sultân hammâmı.
 Kanlılara Kanlıca hammâmı.
 Ehl-i teferruce Anadolu Hisârı hammâmı.
 Hırsızlara Çengelköy hammâmı.
 Kuzkunlara Kuzkuncuk hammâmı.
 Yolculara Eski Vâlîde {hammâmı} Üsküdar.
 Garîblere Orta Vâlîde hammâmı.
 Köselere Kösem Vâlîde hammâmı.
 Avcılara Arslan Ağa hammâmı.
 Kassâblara Kassâbbaşı hammâmı.
 Hacılara Hacı Paşa hammâmı.
 Mezârcılara Türbedâr hammâmı.
 Bâğbânlara Kadıköy hammâmı.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

fiehr-i <slâmbol'un enderûn [u] bîrûnunda cümle dörd mevleviyyet yerde yüz elli bir hammâmıdır. Ammâ hakîr Habeş ve Sûdân ve <svân ve Mısır diyârlarında seyâhatde iken şehri <slâmbol içre on yedi hammâm dahi binâ etmişler, manzûrumuz olmamıştır. Ammâ bâlâda tahrîr olunan hammâmın cümlesine girüp seyr [ü] temâşâ etmek müyesser olmuştur. Eğer her birinin âb [u] hevâsı ve hoş binâsı ve tarh [u] tarzın tahrîr eylesek mecmû'a-yı Seyâhatnâme'miz bir dîvân-ı tavîl olur.

Ancak cümle hammâmlardan Ebû'l-feth Sultân Mehmed'in Çukur hammâmı gâyet musanna' ve rûşen-binâ bir hammâm-ı rûşenâdır kim cümle hammâmlardan büyüktür. Cümle yüz on kurnadır. Nısfı bölünüp keçeciler işler. Cemî'i ruhâm-ı gûnâ-gûn ile döşenmiş bir hammâm-ı azîmdir. Ve bir kubbe-i kebîr câmekânı var kim beş bin âdem alır {çifte hammâmıdır}.

Bu hammâmdan sehel küçük Mahmûd Paşa hammâmı, andan küçük Tahta'l-kal'a hammâmı, andan Sultân Bâyezîd hammâmı, andan Hocapaşa hammâmı. Bunlar azîm hammâmlardır.

Ammâ cümleden rûşen Haydar Paşa ve Süleymâniyye Vâlîde hammâmı ve Darbhâne kurbünde Küçük Havuzlu hammâmın cümleden rûşen [u] rûşenâdır.

Ve cümleden pâk [ü] pâkîze Ayasofya hammâmı ve Sofiler hammâmı ve Abbâs Ağa hammâmı ve Çehârşenbebâzârı'nda Tavâşî Mehmed Ağa hammâmı cümle hammâmlardan her şey'i pâk ü pâkîze a'yân [u] eşrâf hammâmıdır.

Ammâ zikri sebkât eden hammâmın cümlesinden âb [u] hevâsı ve binâsı ve huddâmları pâk ü latîf harem-i hâs-ı hümayûn-ı muhteremde hammâm-ı pâdişâhân-ı Âl-i Osmâniyân. Sene (---) târîhinde bu hakîr'i Sultân Murâd Hân-ı Râbi' Kur'an-ı azîm okudup harem-i hâsa aldıkda bu pâdişâha mahsûs hammâma girüp temâşâ etmek müyesser olmuştur.

Devlet-i Âl-i Osmân'da değil on sekiz pâdişâhlık yeri geşt [u] güzâr edüp rub'-ı meskûnda eyle bir âb [u] hevâsı ve binâsı latîf hammâm-ı münevver görmedim.

Cümle hammâmlardan musanna' olması ol cihet ile olmuş kim üstâd-ı bennâ hammâm içinde bir hammâm dahi inşâ etmiştir. Cânib-i erba'ası hâs gılmânânın mağselhâneleridir. Tâ ortadaki pâdişâhlara mahsûs hammâm-ı ibret-nümâdır.

Ve ba'zı köşelerde müte'addid havz u fiskıyye ve fevâreler revân olup Selsebîl-i gûnâ-gûnlar cereyân etmede. Ve âb-ı tâhiri içre pençe-i âfitâb gılmânlar mâlik-i bahr gibi şinâverlik etmede. Ve cemî'i şâzrevânları ve cümle kurnaların lûleleri ve tâsları altun ve gümüşdendir. Ve ba'zı kurnaya bir lüleden hem ıssı ve soğuk mâ'-i sâfî cereyân eder.

Ve serapâ döşemesi seng-i yerakânî ve mermer-i sommâkî ve zembûrî ve seng-i ferah ve balgamî ve yemânî ve pîrûze-i Nişâbûrî ile zemînin üstâd-ı kâmil eyle sihr-i i'câz [97b] Hind püsükârîsi gibi nakş-ı bûkalemûn bir ruhâm-ı ibret-nümûn etmişler kim âdemin gözi hîrelenir.

Ve çâr-kûşe dîvârların şem etsen ûd u gülâb ve müşk-i amber-i hâm kokar ve her bâr mecmelerle huddâmlar sünbül(?) amber-i hâm ihrâk edüp âdemin demâğı mu'attar olur.

Ve kubbelerinde olan billûr ve nefes ve moran câmların şu'lesinden derûn-ı hammâmıda gûyâ nûr berk urur. Ve cümle dîvârlarından ve kubbelerinden bir katre arak cereyân etmez. Ve hevâsı ol kadar latîfdir kim âdeme harâret vermez. Ve cümle kurnaları beyâz mermer-i hâmdandır. Ve her halvetde altun ve gümüş ve murassa' iskemleler vardır.

Ve kubbe-i nüh-tâklarında gûnâ-gûn murassa' kanâdîller ve taşra büyük câmekânında olan şuğl-i mermer-kâr meğer Mısır'da ola, bir kubbe-i azîmdir.

Bu hammâm bir sedd-i âlî üzre olmağile eflâke ser-çekmiş bir binâ-yı âlîdir. Cümle revzenleri cânib-i şarka deryâ aşırı Üsküdar'a ve Kadıköyü'ne nâzırdır.

Ve câmekân kapusunun sağ tarafı mutribhânedir, sol tarafı hazîne-i hâs kubbesidir. Ve'l-hâsıl rû-yı arzda eyle bir bî misâl hammâm-ı dil-küşâ yokdur. Meğer Van eyâletinde Bitlîs hâkimi Abdâl Hân hammâmı ola. *Ve's-selâm.*

Bâlâda tahrîr olan hammâmın musanna' târîhlerin beyân eder

Târîh-i hammâm-ı kasaba-i Fındıklı:

*Görenler ol makâm-ı dil-küşânın dedi târîhin
 Leb-i deryâda seyrân eyle hammâmını Monlânın.*

Sene (---).

Târîh-i hammâm-ı Vâlîde-i Murâd Hân-ı Sâlis kurb-ı Tavukbâzârı:

*Görüp itmâmını Sâ'i-i Dâ'i dedi târîhin
 Yapıldı Vâlîde Sultân hammâmı şerîf oldu.*

Sene (---).

Bu târîh fevkinde **E†«E†»E A†A** âyeti tahrîr olunmuştur.

Andan Çehârşenbebâzârı'nda Tavâşî Mehemed Ağa hammâmının târîhidir:

(---) (---) (---) (---) (---)

Rûşenâ menzil-i tâhir hammâm.

Sene (---).

.....(17 satırlık yer boş).....

Yekûn hammâm-ı «slâmbol bâlâda mastûr olan yüz elli bir hammâmın cümlesi ekseriyyâ çifte hammâmlardır. «llâ Küçük Bâzâr'[d]a Mehemed Paşa hammâmı birdir, vakt-i zuhrdan sonra avretler girir. Bu hisâb üzre «slâmbol içre hammâm-ı hâs [u]âm üç yüz iki hammâm olur. *Ve's-selâm.*

Gerçi böyle bir sevâd-ı mu'azzama bu kadar hammâm azdır ammâ vüzerâ ve a'yân-ı kibâr sarâyalarında hammâm-ı mahsûs on dör[d] bin beş yüz otuz altı hammâm vardır. *Ve's-selâm. [98a]*

Evvelâ,

«ki yüz yigirmi birinci fasıl

Belde-i Tayyibe ya'nî «slâmbol'da medfûn selef-i selâtîn-i Âl-i Osmâniyân'dan Ebü'l-feth Sultân Mehemed Gâzî'den ilâ-yevminâ hâzâ âsûde-hâl olan pâdişâhların merkad-i pür-envârlarının musanna' târîhleri ile ziyâretgâhları ayân u beyân eder
«sta'antü billâhi ve bihi'l-avn.

Evvelâ ziyâretgâh-ı Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân Gâzî ki fâtihi «slâmbol'dur. Mestûr olan câmi'-i şerîfinin mihrâbı önünde bir bâğ-ı «remezât içinde bir kubbe-i âlîde medfûndur. Üsküdar tarafında, Mâldepe nâm mahalde merhûm olup na's-ı şerîfin «slâmbol'a getirüp mezkûr mehbit-ı pür-envârda defn etdiler. *Rahmetullâhi aleyh.*

Târîh-i vefât-ı Ebü'l-feth Gâzî:

*Ölmedi fieh Mehemed ibn Murâd
Belki bâğ-ı cinâna kıldı seyr*

*«şi hayr olduğuyçün halka
Oldu târîh ana du'â-yı hayr.*

Sene 886.

{«sfendiyâr Beğ kızından vücûda gelüp bir pâdişâh-ı Cem-cenâb Ebü'l-feth olmuştur}. Müddet-i saltanat 31 sene ve müddet-i ömrü 51 sene, vilâdetleri sene 834 ve on üç seneye bâliğ iken sene 847 cülûs etdi. «ki sene saltanat sürüp sabîdir deyü küffârın vefret [ü] kesretinden hal' olunup pederleri Murâd

Hân pâdişâh olup kendüler Ma'nisa'ya hâkim oldular. Beş sene mürûrundan yine kul gulû edüp Murâd Hân ihtiyâr oldu deyüp sene 855 Muharreminin on altıncı günü ki yevm-i hamîsdir, def'a-i sânde yine taht-nişîn pâdişâh-ı kâmkâr oldu. Sinn-i şerîfleri yigirmi bir seneye bâliğ iken taht-ı sâni Edirne'de cülûs-ı sâni etdiğine târîhidir: *Rahmetü rabbih*, sene (---) vâki' olmuştur. Bir ehl-i dil, muhibb-i ulemâ ve şu'arâ bir pâdişâh-ı deryâ-dil idi.

Ebü'l-feth'in zamân-ı

sa'âdetlerindeki şu'arâları bildirir

Evvelâ şâ'ir **Ahmed Paşa**: Bursevîdir. Uslûb-ı kasîdede pîr-i üstâdân-ı mukaddemîndir. Sene 902 vefâtına Mevlânâ Eflâtûnzâde târîh demiştir:

Kâle Rûhu'l-Kudsi fî târîhihi

«nne fi'l-cennâti me'vâ rûhihi.

fi'ir **Türâbî**: Kastamonîdir, fakr u fâkada bir meczûb-ı ilâhî kimesne idi. Ammâ ilhâm-ı Rabbânî ile dürr-i meknûn kelimâtı vardı.

Senâyî Çelebi: Kastamonîdir na'thân ve mu'arrif olduğundan Senâyî tahallüs eder. Ve,

Câmî-i Rûmî: Kastamonîdir.

Cemâlî: Karamanîdir.

Monlâ Hamdî: Kastamonîdir, Monlâ Latîfî'nin ceddidir.

Haydar: Sivrihisârlıdır, Cem fiâh'ın defterdârı ve enîs-i gam-güsârdır.

Harîrî: Bursevîdir.

Hafî: Edirnevîdir.

Halîlî: Diyârbekirîdir, Rûm'a geldikde bir mahbûb-ı cihân-ârâ imiş.

Dâ'î: Kastamonîdir.

Dâ'î-i diğeri: Bursevîdir.

Resmî: Bursevîdir, fi'ir Ahmed Paşa nedîmlerindedir.

Zeyneb Hâtûn: Kastamonîdir, dîvân sâhibi afîfetül-hâl bir sâliha hâtûn imiş.

Sa'dî Paşa,

Cem fiâh Sa'dîsi: Sivrihisârlıdır.

fihrî Çelebi: Kastamonîdir ve Cendrecizâde ceddidir.

fihdî ba'zılar **fihdî** yazmışlar.

Sâfi: Bizzât Cezerî Kâsım Paşa'dır.

Sun'î: Bursevîdir.

Adnî Paşa: Ebü'l-feth'in makbûl Mahmûd Paşasıdır.

Aşkî ve Ulvî: Bursevîlerdir.

Gülşenî: Sarhanîdir, Mısır'da medfûndur ammâ «brâhîm Gülşenî hazretleri değildir.

Kemâl-i Zerd: Bergamalıdır.

Lâli: Tokatlı iken Acem'de çok seyâhat edüp Acemâne eş'âr-ı belîği [vardır].

¹ Kur'an, Mâide 6: "Eğer cünüp oldunuz ise, boy abdesti alın."

Melîhî: Tokadîdir ve fiâ'ir Ahmed Paşa nedîm-lerindedir, firâvân te'lîfâtı vardır.

Mehdî: Bursevîdir, hâzır-cevâb ve şîrîn-hitâb bir şâ'ir-i mâhirdir.

Nişânî: Celâleddîn Rûmî zürriyetindedir ki Karamanî Mehmed Paşa'dır. Uzun Hasan fiâh'a Ebül-feth tarafından nâme-i dürer-bârı bunlar inşa etmiştir. Bedîhe bu ebyât anındır, beyt:

*Fazl ehli hayli mu'teber u kâmrân imiş
Rüşvet yoğ imiş anda zamân ol zamân imiş.*

Nizâmî: taht-ı Selçûkiyân olan Konya'dandır. Su-lehâ ve fukahâ Velîyeddîn nâm bir vâ'izin evlâdır.

Nûrî: kuzât tâ'ifesindedir.

Cem fiâh ibn Ebül-feth Mehmed Hân: âşikâne eş'âr-ı belîği vardır. Karındaşı Bâyezîd-i Velî ile ceng edüp Cem münhezimen Mısır'a ve Mekke vü Medîne'ye ve Yemen'e ve Aden'e andan Frengistân'da [98b] diyâr-ı ademe gidüp na'sı Bursa'ya geldiği bâlâda mastûrdur. Ve,

eş-fieyh Yazıcızâde Mehmed Efendi: Muhammediyye te'lîfidir. Ve,

Ahmed Bîcân: Yazıcızâde karındaşıdır. *Envârü'l-Âşıkîn* nâm kitâbın sâhibi bir âşık-ı sâdik hâl sâhibi erler ve pîr-perverler imiş.

eş-fieyh Kâtib Salâhaddîn: Ankaravî'dir. İlm-i nücûmda gûyâ Fisagores-i Tevhîdî idi. *Melheme* ve *Ta'bîrnâme* misilli te'lîfâtı vardır. *Rahmetullâhi aleyhim ecma'în.*

Ebü'l-feth'in zamân-ı sa'âdetlerinde olan meşâyihleri beyân eder

Evvelâ **eş-fieyh kutbü'l-aktâb Hazret-i Akşem-seddîn:** İsm-i şerîfleri Mehmed bin Hamza'dır. Mevlûdları fiâm'da vâkî' olmuşdur. Ebâbekir es-Siddîk neslindedir. fieyh fiehâbeddîn Suhreverdî ve Hacı Bayram-ı Velî ile hem-meclis olup İslâmbol fethi günün ta'yîn buyurmuşlardır. Ba'de'l-feth Anadolu'da Türbeli Gönülük nâm bir kasabada evlâd-ı zevîl-kirâmları ile medfûndur. Kırk kerre ziyâreti müyesser olmuşdur. Müddet-i ömürleri 66 sene. Zamânında kutbiyyete kadem basup niçe yüz mücelled te'lîfâtı vardır. İlm-i tıbbda Lokmân-ı sânidir. *Rahmetullâh.* Ve,

fiyeh Sa'dullâh ibn Akşem-seddîn: Cümle evlâdlarından ulucadır. Ba'dehu seccâde-nişin olup mürşid-i kâmil oldu. Sene 897 vefât edüp pederleri cenbinde medfûndur. Ve,

eş-fieyh Fazlullâh bin Akşem-seddîn: İlm-i ledüde gavvâs idi. Niçe bin halkı irşâd edüp pederleri yerinde sâhib-i seccâde idi, âhir sene 906 vefât edüp pederleri cenbinde âsûde olundu. Ve,

fiyeh Nûrullâh bin Akşem-seddîn: Bunlar dahi ol ırk-ı tâhirdendir. Bursa'da tahsîl-i ilm [u] ma'rifet ederken hikmet-i Hudâ kalemtrâş batnına batup

vücûdu defterinden esâmesin hak edüp Bursa'da medfûndur.

eş-fieyh Emrullâh ibn Akşem-seddîn: Pederi tarîkine gitmeyüp mütevellî oldu. Ba'dehu nıkrîs marazına mübtelâ olup merhûm oldu ve pederi cenbinde medfûndur. Hayli mu'teber te'lîfâtı vardır. Ve,

eş-fieyh Nasrullâh ibn Akşem-seddîn: Tahsîl-i ulûm için diyâr-ı Acem'e gidüp anda merhûm oldu.

eş-fieyh Mehmed Nûrû'l-hüdâ bin Akşem-seddîn: Bunlar meczûb-ı ilâhîden imişler. Hattâ azîz fiems hazretleri sâ'ir evlâdlarına "Sakının Nûrû'l-hüdâ celâlinden" derler imiş. Hattâ bu Nûrû'l-hüdâ câmi'e vardıkda cemâ'ati görüp "Bu ehl-i cennettir bu ehl-i cehennemdir" deyü ta'yîn-i keşf ederlermiş. Âhir azîz Nûrû'l-hüdâ'ya bâzâr ta'âmı yedirüp mükâşefeden men' etdirmiş. Niçe kerâmâtı zâhir ü bâhir olmuş er oğlu erdir. Sultân Murâd Hân kendüye Evlek nâm karyeyi temlik edüp hâlâ anda medfûndur. Ve,

eş-fieyh Mehmed Hamdüddîn ibn Akşem-seddîn: Bunlar rahm-ı mâderde iken pederleri vâlîde-i Hamdî'nin karnına urup "Bire benim şâ'ir ü mâhir ve âlim ü fâzıl u kâmil oğlum" deyü vâlideleri rahminde iken yapışup ohşarmış. Hikmet-i Hudâ rahm-ı mâderden sene 853 müştak olup sekiz yaşında dîvân sâhibi olup *Leylâ vü Mecnûn* ve *Mevlûd-i Manzûm* dahi anındır. Ammâ *Yûsuf [ü] Züleyhâ(sı)* te'lîfi makdûr-ı beşer değildir kim Ayasofya-i Kebîr'in kubbesi ortasında altun top altında sırr-ı kalemden te'lîf etmişlerdir kim gûyâ mu'cize-gûdur. Ammâ aşk-ı ilâhî ile alûde olan kimesnelerin kelîmât-ı dürer-bârları ile sâdir olur. Müddet-i ömrü (---) sene iken sene (---) târîhinde vefât edüp yüz yetmiş pâre mücelled te'lîfâtının cümlesi memdûh-ı âlemdir. Ve bunların ciğer-küşesi,

eş-fieyh Mehmed Zeyneddîn ibn Hamîdullâh: Bir dürr-i girân-mâye idi kim ol asırda velvele-ârâ bir fuzalâ-yı âlem-ârâ olup cemî'i Arab u Acem ulemâları ana cevâb vermede âciz-mânde idiler, gûyâ İmâm-ı A'zam-ı sânid idi. Hulâsa-i kelâm cemî'i ulûmda yed-i tûlâ sâhibi idi. Bâ-husûs ilm-i hatda Yâkût-ı Musta'sımî-vâr hattât idi. Hattâ Ebü'l-feth câmi'inde olan hatlar bunlarındır derler. Ve,

eş-fieyh Abdülkâdir bin Sa'dullâh bin Akşem-seddîn: Bunlar Azîz hazretlerinin evlâd-ı evlâdır. Halkdan münzevî bir künc-i fenâyı ihtiyâr etmiş bir ihtiyâr ve tâlib-i ilm ve sâhib-i hilm kimesne idi. *Kuddise sirruhu. [99a]* Ve,

fiyeh Abdürrahîm: Akşem-seddîn'in halîfesidir. İlm-i tasavvufda *Vahdetnâme* nâm bir te'lîfi vardır. Gâyet mu'teber nefîs kitâbdır. Ve,

eş-fieyh İbrâhîm Tennûrî ibn Sarrâf Hüseyin: Bunlar dahi Akşem-seddîn hulefâsıdır. fiehr-i Sivas'da vücûda gelmişdir. Ba'dehu Akşem-seddîn hizmetinde olur. Ve Keskin'de medfûn fieyh Hamza-i fiâmî ve

Karahisâr-ı Sâhib'de medfûn Abdürrahîm-i Mısırî ve şehri-ı «skilib'de yatan Muslihiddîn Attâr bu üçü halvete girüp sâhib-i seccâde olurlar. Ammâ bu «brâhîm Tennûrî hazretleri isti'dâd-ı küllî sâhibi olmağile halvete girmeden Akşemseddîn hazretlerinden me'zûn olup sadr-ı hilâfete iclâs ederler. Ve,

eş-fieyh Habîb-i Karamanî: Niğde kurbünde Ortaköy'den tulû' edüp Kânkırı kurbünde Karacalar nâm karyede medfûndur.

eş-fieyh Hacı Hamza: Habîb-i Karamanî halîfe-sidir. Amasiyye'de Mehemed Paşa imâretinde medfûndur. Eflâtûnzâde güftesiyle:

«nne fi'l-cennâti me'vâ rûhihi.

Sene (---).

Bu mısra' fevtine târîh vâkı' olmuşdur.

Rahmetullâhi aleyhim ecma'în.

Bu mahalde Ebü'l-feth Gâzînin mevte târîhi ve meşâyihleri târîhleri tamâm oldu.

Ziyâretgâh-ı Sultân Bâyezîd-i Velî ibn Ebü'l-feth Sultân Mehemed Gâzî

Mevlûdları Trabuzon'da vâkı' olup sene (---) târîhinde «slâmbol'da cülûs edüp müddet-i saltanatları 32 sene oldu ve ömr-i azîzleri 57 sene olup sene 918 târîhinde terk-i fânî etdikleri Edirne kurbünde Havsa kasabasında vâkı' olmuşdur. Andan na's-ı şerîfin «slâmbol'a getirüp câmi'inin mihrâbı önündeki ravza-i Rıdvân içre olan kubbe-i pür-envârın içinde medfûndur. Hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. Bir kerre bir hasta ziyâret etse bi-emrillâhi Ta'âlâ şifâ bulur. Zîrâ Orhân Gâzî gibi ve Sultân Mustafâ Hân gibi hâl sâhibi pâdişâh idi.

Bu Bâyezîd Hân'ın çok menâkıbı var ammâ bu **menâkıb-ı Bâyezîd Hân** garîbdir. Zamân-ı saltanatlarında intikâlden yedi sene mukaddem cânlı ve kanlı ve zî-rûh kısmı tenâvül etmemişlerdi. Bir gün tekâzâ-yı nefis edüp tabî'atı paça istedi. Nefsi ol kadar ibrâm [ü] ilhâh edüp mümkün olup paça yemeyüp nefsi ile cihâd-ı ekber eder. Âhir huzûruna bir sahan sirkeli ve sarımsaklı paça getirdüp nefesine hitâb edüp buyururlar kim,

"Ey nefis murâdın üzre işte paça geldi, eğer hâcetinse çık tenâvül eyle" deyince ol ân mübârek ağzından hemân gelincik-misâl iki gözü kör bir mahlûk çıkup sahanın kenârına çıkup kelb-i akûr gibi paça suyundan nûş edüp def'-i cû'dan sonra yine ol mahlûk Bâyezîd-i Velî'nin hırka-i şerîfine pertâb edüp yine dehân-ı şerîfinde içeri girmek kasdında olunca mübârek dest-i şerîfleri ile çarpup zemîne düşdükde pur-pudur olup yatırken,

"fiunu urun" deyü fermân etdikde masdıcıbaşı gedîğinde olan hâsoda gılmânı yetişüp zîr-i pâyi ile katl edüp ol asrın şeyhülislâmı (---) Efendi,

"«nsân-ı kâmil, bu nefis ile mu'azzezdir vücûd-ı insânın rüknüdür. Bunu techîz ü tekfîn ile defn etmek gerekdir." deyü kefenleyüp ve cema'ât-i kesîre ile namâzın kılup hâlâ kubbe-i pür-envârı kurbünde bir küçük kabirde medfûndur. Anıniçün elsine-i nâsda,

"Sultân Bâyezîd iki kerre ölüp iki kerre namâzı kılındı" deyü meşhûr-ı âfâkdır. Ammâ bu nefsin katl etdikden sonra künc-i mihnehânededen taşra çıkmayup halkdan münzevî olup mesâlih-i müslimîn ve umûr-ı devlet-i mü'minîn hâli kalup kul tâ'ifesinin zabt [u] rabtı müşkil olup cânib-i erba'adan düşmenler serkeşlik edüp Eflak ü Boğdan Mengli Geray Hân ile yek-dil [ü] yek-cihet olup Kili ve Akkırman ve «smâ'îl ve «brâ'îl [ve] «shâkca ve Kalas ve Tomarova'yı zabt edüp nehr-i Tuna'nın beri tarafında Silisre ve Uruscuk ve Nigebolu ve Vidin ve Feth-i «slâm taraflarını dahi harâca kesüp nehb [ü] gâret ederdi.

Anadolu tarafında ise Kızılbaş Kemâh'ı ve Koylıhisâr'ı ve Niksâr'ı ve Arpaçukuru olan Sivas'ı ve Tokad'a cümle istîlâ edüp Acem çapkuncusu tâ «zmit şehrinde [99b] baş alup Tokad'a giderlerdi. Acem tâ bu mertebe Âl-i Osmân üzre musallat olup Âl-i Osmân Acem'e at çulu hedâyâ gönderdiklerinden Bâyezîd-i Velî'ye "Çulcu Baba" derlerdi. Selîm Hân cülûs etdikde,

"Çulcu Baba gidüp Topuzcu Baba geldi" deyü fiâh «smâ'îl'e nâme içre,

"Vaktine hâzır ol seninle Çıldır sahrâsı'nda devlet sınaşalım, yâ taht ola yâ baht" deyüp elçi gönderdi.

Netîce-i kelâm Bâyezîd Hân bu mertebe bir pâdişâh-ı velî idiğine şübhe yokdur. Bâyezîd-i Bistâmî dahi nefislerin çıkarup muhallebî ta'âmın tenâvül edüp yine mübârek ağzlarından içeri girmişdir. Ammâ Bâyezîd Hân-ı Velî katl etdirüp kendüler dahi mu'ammer olmamışlardır. Bir halûk ve halîm ü selîm, sâhib-i hâl pâdişâh-ı sâhib-i celâl idi.

Zamân-ı sa'âdetlerinde olan hayrât [u] hasenâtları ve fütûhâtları cümle bâlâda mastûrdur. Üç yüz kırk kal'a feth edüp dörd yüz hutbesi tilâvet olunur.

Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan vezîr-i a'zamları beyân eder

Evvelâ cülûs günü katl olunan Mehemed Paşa ve «shâk Paşa ve Kâsım Paşa ve Dâvûd Paşa ve Mehemed Paşa bin Hızır Beğ ve Ahmed Paşa-yı Fenârî ve «brâhîm Paşa bin Alî Paşa-yı Celîl, Osmâncık'dan berü eban an-ced vezîr ibn vezîrdur. Ve Hâdım Alî Paşa ve «skender Paşa ve Ahmed Paşa bin Hersek ve Hâdım Ya'kûb Paşa ve Dâvûd Paşa-yı sâni ve Koca Mustafâ Paşa, Zencîrliservide olan câmi'-i kebîr bunlarındır. Ve Yahyâ Paşa, Üsküb şehrinde bir azîm câmi'-i var. Ve Karagöz Paşa ve Hasan Paşa ve Sinân Paşa ve Yûnus Paşa (---) (---) (---).

Bâyezîd Hân nişâncıları zikrinde

Mevlânâ Muhyiddîn ve Ahmed Çelebi ve Cenderezîde Ahmed Çelebi ve Leys Çelebi ve Alî Çelebi ibn Zağanos Paşa ve Yegânzâde Hüseyin Çelebi ve Sırâcü'd-devle Kâsım Çelebi ve Pîr Mehmed Çelebi ve Kâsım Çelebi ve Sinân Çelebi ve Ahmed Çelebi ki Hind'den mürâca'atla Rûm'a geldi ve Ca'fer Çelebi ibn Tâc, hattât-ı cihân-ârâdır.

Sultân Bâyezîd-i Velî asrında olan şeyhülislâm ve gayrı ulemâları ayân u beyân eder ve's-selâm

Evvelâ fieyhülislâm (---) Efendi. Ve Mevlânâ Mehmed bin $\langle$ brâhîm bin Hasan Niksârî, fieyh Vefâ câmi'i hazîresinde medfûndur. Ve Mevlânâ Kâsım Hatîb bin Ya'kûb, Amasiyyevîdir ve yine anda medfûndur. Ve Mevlânâ Aliyüddînü'l-Yegânî, târîh-i vefâtı:

Haddede ve kayyede mâte merhûmen sa'îden.

Sene (---)

Ve Mevlânâ Abdurrahmân bin Alî bin Mü'eyyed, Amasiyyelidir, mevtine târîh:

Kul lillezî yenbağî târîhe rihletihi

Tahallü'l-mü'eyyede merhûmun ve mebrûmun.

Sene 924. (---) (---) (---)

Asr-ı Bâyezîd Hân'da olan meşâyihleri beyân eder

eş-fieyh Fahreddîn $\langle$ skilibî, fieyh Yâvsî derler Alî Kuşcu'nun dâmâdıdır ve Ebussu'ûd hazretlerinin ecdâdıdır. Ve yine şehir-i $\langle$ skilib'de medfûndur sene 902. Ve,

eş-fieyh Seyyid-i Vilâyet, $\langle$ slâmbol'da mescidi hazîresinde asûde, sene 941. Ve,

eş-fieyh Mehmed ibn Arrâf, Medîne-i Münevvere Bakî'inde medfûndur. Babası Mısır'da ümerâ-i Çerâkise'den ve kendüsi mîr-i muhterem iken terk-i dünyâ olup Seyyid Alî hizmetine yetmiş yaşınd[a] yetmişdir. Medîne'nin şiddet-i hârında yirmi günde bir su içdüğü meşhûr-ı âfâkdir.

eş-fieyh Seyyid Ahmed el-Buhârî, fieyh $\langle$ lâhî hazretleri ile Simav şehrinde Rûm'a gelüp fieyh Vefâ hazretleri ile hem-sohbet oldular. Emîr Buhârî nâmıyla iştihâr bulup Sultân Mehmed kurbünde tekyesi ve câmi'i sâhasında asûde-hâldir. Ve,

eş-fieyh Uzun Muslihüddîn, Bursa'da medfûndur. Ve,

eş-fieyh Âbid Çelebi, $\langle$ slâmbol'da tekyesinde medfûndur. Ve,

eş-fieyh Lütfullâh, Üskübîdir ve yine anda medfûndur. Ve,

eş-fieyh Baba Yûsuf, târik-i Bayramîdir, Eyyûb'da medfûndur.

Bâyezîd Hân asrındaki emlahu's-şu'arâları beyân eder

Evvelâ şehzâde-i âzâde **Cem fiâh**-ı pâdişâhzâde ibn Ebü'l-feth Sultân Mehmed Hân'dır kim Bâyezîd Hân'ın bürâder-i kihteridir. Sâhib-i dîvân bir âşık-ı şeydâ Cem fiâh'dır. $\langle$ lm-i Arabî'de mu'teber te'lîfâtı vardır. Ve,

fihezâde Korkud Hân ibn Bâyezîd Hân bunlar fiehzâde Selîm'den mihter ve fiehzâde Ahmed'den kihter olan çiğir-kûşe-i Bâyezîd Hân Korkud'dur. [100a] Babası Bâyezîd Hân'dan korkup Antalya'dan münhezimen gemilere sùvâr olup hac niyeti ile Mısır'da Sultân Kayıtbay'a giderken bu ebyât anlarıdır. Beyt:

*Tâc [u] kabâyı terk edüp uryân olalım bir zamân
Gurbetde seyrân eyleyüp mihmân olayın bir zamân.*

Âfitâbî: Bursevîdir.

Emîrî: $\langle$ smi Seyyid Mahmûd'dur, âşıkâne na't-ı şerîfleri vardır.

Nasîrî: bilâd-ı Acem'de mütevellid olup Monlâ Câmî ve Monlâ Gürânî mektûbları ile ba'zı a'yân-ı Rûm'a gelüp Fârisî eş'ârlarına nihâyet yokdur. Bu ebyât anlarıdır:

Âşıklarını âh o Mesîhâ-dem öldürür

Bu âdem oldur[ur] ki Mesîh âdem öldürür.

Bu ebyâtdan murâd-ı şu'arâ oldurur kim, âye[t]:

1 «E†AA%o†YI"†YEœ† dir.

Behîşfî: $\langle$ smi Sinân'dır. Karışdıran'da Süleymân oğludur. *Hamse* nâmına te'lîfâtı vardır.

Tâcî: Nişânî Ca'fer Çelebi'nin pederidir.

Sânî: Rûmî'dir, hüsn-i cemâli mahallinde Yûsuf-ı sâni derlerdi, mutarraş oldukda Yusûfluğu gidüp sâdece sâni kaldı.

Çâkerî: Ümerâ-yı Bâyezîd Hân'dandır.

Celîfî: Bursevîdir.

Hasan Mu'îd: Hâk-i Rûm'dır. Terk-i diyâr edüp seyâhat ile Acem'e vardıkda bir râfizî "Sünnîdir" deyü Hasan Mu'îd'i şehîd etmişdir. Âlimâne reddü'l-acz ale's-sadr, eş'âr-ı pesendîdeleri vardır.

Hâkî: Üskübîdir eş'âr-ı pesendîdesi çendân değildir.

Zekâyî: fiehzâde Alemşâh'ın dîvân kâtibi idi.

Zihnî: Bâyezîd Hânzâde şehzâdesi Mehmed Hân'ın Kefe'de dîvân kâtibi idi.

Râzî: Üskübîdir. Koca Hasanzâde derler, pâk eş'âr-ı belîği vardır.

Seyfî: Sinobîdir Sofya şehrinde hayrât [ü] hasenâtı olup anda medfûndur.

1 *Kur'ân*, Âl-i $\langle$ mrân 59, "Allah yan'nda $\langle$ sa'n'n durumu Adem'in durumu gibidir."

fiâmî: Ümerâlardandır. fiâmîdir ammâ şûmî değildir. Ne cânibe me'mûr olsa mansûr [u] muzaffer gelüp kendi gazâlarına kasâyidleri ve musanna' târihleri vardır.

fiâhidî: Edirnevîdir. Cem fiâh defterdârı idi.

fiëvkî: Edirne'de bir fertûte-i cihânenin abd-i memlûkü idi. Cümle eş'ârı dehr-i denî ve pîrezen-i dünyâ içündür. **Safâyî:** Sinobîdir Bâyezîd Hân nâmına bir dîvânı vardır.

Likâyî: Hoş âyende eş'ârı vardır.

Sun'î: Kastamonîdir ve Necâtî Beğ telâmîzindedir. Firdevsî eş'ârına nazîre-misâl te'lîfâtı ve pâk-zebân kasâyidleri {var} ve bir na't-ı şerîf etmişdir kim aslâ nazîre kabûl etmez.

Tarîkî: Vidinlidir. Cihân-ârâ bir nev-cüvân iken cihândan Vidin'e gitti, kal'a cenbinde medfûndur.

Zarîfî: Boluvî'dir. Hayli rûzgâr-ı zorkâr-dîde seyyâh-ı âlem idi.

Ömrî: Abdülkerîmzâde'dir, ebâ an-ced şu'arâ-lardır ki lâ-nazîrdır.

Andelîbî: fiâhzâde Mehemmed Hân'ın nedîmle-rindendir, bülbül-âsâ nağamâtlar ile kendü eş'arların savt-ı hazîn ile dü-beyt ve taksîm ederdi. Üstâd-ı kâmil hânende idi.

Ahdî: Edirnevîdir. fi'ir:

*Kande varsam sâye-i serv-i bülendim var iken
Kime kul olam senin gibi efendim var iken.*

Firdevsî: Bursevîdir, üç yüz altmış cild *Süley-mânâme* anın te'lîfâtındandır kim gûyâ Ebü'l-me'âlîdir.

Figânî: Karamanîdir. <skendernâme manzûmu anındır. Ba'dehu Figânî salb olunmuşdur. Zîrâ mahlasında hurûf-ı gaynın te'sîridir derler. Selefde iki Figânî dahi gelmişdir biri salb olup biri mülhiddir deyü derisi yüzülmüşdür.

Kâdirî: Edirnevîdir.

Kandî: Sirozîdir.

Kâtîbî: Bursevîdir.

Kebîrî: Florinalıdır ammâ filorili değildir. Fîrûzîne tab' Florunyalıdır.

Mestî: Edirnevîdir, çeşm-i mest-i gazâlin Süze-bolı etdikde âşıkları mest olup Mestî'ye Mestî demişler. Âhir mahlasanın te'sîriyle Mestî mest-i müdâm olup ayş [u] nûşa müte'allik pâk eş'ârı vardır.

Münîrî: Amasiyyelidir Fârisî ve Türkî eş'ârı çokdur. fiehzâde Sultân Ahmed'in vüzerâsındandır. Ammâ kasâyidlerine söz yokdur, her mısra'ları birer matla' olmağa liyâkatli kasâyideleri vardır.

Mihri: Amasiyyelidir. Gûyâ binti <miri'l-kays-vâr bir hâtûn-ı aşkbâz idi. Bîkr-i fikri gibi mümtâz serfirâz-ı cihâne olup [100b] nâ-şüküfte bâğ-ı cinâne revâne oldu. Sâhib-i dîvândır ve fikha, ferâyize müte'allik hayz ü nifâs bahsinde manzûm risâleleri vardır.

Necâtî Beğ: Ol asırda sultân-ı şu'arâ ve fusahâ [vü] büleğâ mîr-i bî-nazîr idi. fiehr-i Edirne'de Sâ'ilî nâm şâ'irin *Kurret-i ayn-ı lî ve lek mâ-sadakı* üzere abd-i memlûkü ve oğulluğu idi. <smi Îsâ'dır. Tîr-i kemân vasfında bir penc beyti vardır kim hakkâ tîr-i kemânın arşa asmışdır. Yetmiş altı aded mücelled te'lîfâtları ve *D[îv]ân'ı* ve *Hamse*'si vardır. Sene (---) târihinde merhûm olup Vefâ Sultân kurbünde medfûndur.

Sehî Beğ: Necâtî Beğ dâmâdıdır. Yarân-ı zürefânın güft [ü] gûları üzere Sehî Beğ, Necâtî'nin kızın almadan murâdı Necâtî'nin *Evrâk-ı Perişân*'ın almakdır murâd, deyü hâlâ durûb-ı emsâldir. Hakkâ ki Sehî Beğ eş'ârı gûyâ Necâtî'ye necât vermişdir. Yâhûd serv-i Sehî yâbis iken eş'âr-ı Necâtî ile necât bulmuşdur.

Necmî: Canikî'dir. <lm-i nücûmda dahi kâmyâb ve dânenide-i rumûz-ı usturlâb ve nâzikâne eş'ârına âbutâb vermişdir.

Niyâzî: Üç Niyâzî [var] ammâ bu Niyâzî, Necâtî ile hem-asır olup Geliboluludur. Pâk eş'ârı vardır.

Vasfî: Aydınlı'dır. Gâyet dehhâllik ile meşhûrdur.

Vasfî: Sirozî'dir.

Hâşimî: Acem sâdât-ı kirâmlarındandır. Acemâne pâkîze eş'âr-ı pâkîzesi vardır.

Hilâlî: Bursevîdir. fi'ir:

*Asacaksın cihânda ey Mansûr
Sana görmem imâmeti ma'kûl*

*<sm-i mef'ûl adın takındın çün
Câ'iz olmaz imâmet-i mef'ûl.*

Mef'ûl ve ma'kûl sözü dahi mef'ûl sözüdür ki nâ-ma'kûldür

«ki yüz yigirmi üçüncü fasıl

**Ziyâretgâh-ı Sultân Selîm Hân-ı Evvel ibn
Sultân Bâyezîd Hân**

*Nevverallâhu mazca' ahümâ bi-envârî'l-
gufrân.*

Vilâdet-i bâ-sa'âdetleri Tarabefzûn'da sene 875 târihinde vâkı' olmuşdur ve cülûsu sene 918, hîn-i cülûsda kırk üç yaşında, ancak sekiz sene pâdişâh oldu. Ammâ sekiz yüz hutbesi tilâvet olunur. <btidâ Âli-i Osmân'da "Hâdimü'l-Haremeyn" bunlar olmuşdur. Cifr-i Alî'de evsâfî vardır.

,«%o†Y%ool†,,—A†«%o%

1 -%o†YÄÄ«E†IÄ%o,,†«%o—EÄ†

Alî yârin lafz-ı dürer-bârlarıdır kim Cezîretü'l-Arab'dan murâd Mısır'dır kim cezîre itlâk olunur. Zîrâ Mısır'ın bir cânibi garb tarafında Arîşde Akdeniz'dir, bir cânibi cânib-i şarkda bahr-i Süveys'dir. Bu iki

1 "Ali (r.a) flöyle buyurmufitur: Mutlaka Âli Osman'ın bir Selim'i Rum, Acem sonra da Cezîretü'l-Arab'a sahip olacaktır."

bahrin mâbeyni iki menzil Acrûd çölüdür. Bu çölü de Hazret-i brâhîm zamân-ı Melik Tavtîs kesüp birbirine mahlût edüp Mısır cezîre olmuşdur. Anıniçün kelâm-ı Alî'de Selîm cezîre-i Mısır'a mâlik ola buyurmuşlardır.

Ve sene (---) târîhinde mâlik olmuşlardır. Bâlâda cemî'i fütûhatları mastûrdur. Âlem-i şehzâdeliğinde Tarabefzûn hâkimiyken Kemâh'ı ve Tercân'ı ve Bayburd'ı ve Canha'yı ve yetmiş pâre kal'ayı dahi feth edüp ibtidâ cülüsünde feth-i fiâh <smâ'il ile Çıldır gazâsı ve Ahıçka kal'ası fethidir.

Sekiz sene hilâfesinde sekiz yüz kal'a feth edüp âhir senesinde Mısır feth olup pederinden hilâfeti Çorlu ovası'n da dest-i kahr ile alup yine Çorlu'da çorlu olup sene (---) târîhinde merhûm olup bu kadar gazâ eyleyüp kılıcın arşa asdı, âhir-i kâr ömrü kemânın yasdı.

Müddet-i saltanat (---) sene ve ömreş (---) sene olup na's-ı pâki(n) <slâmbol'da câmi'i mihrâbının önünde bir hadîka-i cinân içinde medfûndur.

Târîh-i vefât-ı Selîm fiâh-ı Evvel:

*Hest târîh temîz ûrâ
Nevverallâhu kabrehu nûra.*

Sene 926.

Diğer târîh:

Ehl-i îmân rûhıyicün Fâtiha.

Sene 926.

.....(2 satırlık yer boş).....

Ve kubbe-i pür-envârının önünde yine bir kubbe-i âlî içinde fiehzâde Sultân Murâd ve Sultân Mahmûd ve Sultân Abdullâh ibn Süleymân Hân, bu şehzâdelerin üçü dedeleri Selîm Hân civârında âsûdedirler. Bunlardan mâ'adâ Selîm Hân-ı Evvel'de ziyâret-i selâtın yokdur. Ammâ kendülerinin kabri şerîfnde olan mehâbet bir pâdişâh türbesinde yokdur. Selîmî destârıyla [101a] gûyâ bir ejder-i heft-ser-misâl kemîngâhda âmâde yatır. *Rahmetullâhi aleyh.* Bu âsitânesinde hakîr üç sene eczâhân ve câmi'inde devir-hân ve na'thân olmuşuzdur.

Sultân Selîm Hân'ın asırlarındaki vüzerâları ayân u beyân eder

Evvelâ **Tavâşî Sinân Paşa:** Mısır cenginde Tûmânbay ve Kertbay nâm bahâdırlar bu Sinân Paşa'yı Selîm Hân zann edüp Mısır'da Âdiliyye cenginde şehîd etdiler. Mısır'da fieyh Bekkâr kurbünde medfûndur. Ve,

Yûnus Paşa: Mısır'a giderken Gazze kurbünde katl olunup mâli ile anda bir kal'a ve câmi' binâ olunup anda defn olunduğuyçün hâlâ râh-ı Mısır'da Hân-ı Yûnus derler bir câ-yı menâsıdır. Ve,

Hüsâm Paşa: Bu dahi Mısır yolunda katl olundu. Ve,

Ahmed Paşa: Dukaginzâdelerin cedd-i a'lâsıdır. Çıldır gazâsı avdetinde Amasiyye meştâsında katl olundu.

<skender Paşa: Ma'zûl olup katl olunmuşdur.

Zeynel Paşa: Kefe eyâletiyle mütekâ'id olmuşdur.

Mehemmed Paşa: Hocazâde demekle şöret bulunmuşdu.

Pîr Mehemmed Paşa: Karamanîdir, Sıddîk-ne-sebdîr. <lm-i şî'irde üstâdâne güftarı vardır, Remzî tahallüs eder, mükellef dîvânı vardır.

Mustafâ Paşa: Gegbizye'deki câmi'i bunlar binâ edüp cümle zî-kıymet ruhâm-ı gûnâ-gûn hacerâtların Mısır'dan üstâdları ile getirdüp câmi' binâ etdi. Bunlar Mısır'dan ma'zûl olup fiâm ihsân olunup Mısır Hâ'in Ahmed Paşa'ya ihsân olunup Ahmed Paşa, Süleymân Hân cülüsünde isyân etmeğile Hâ'in nâmıyla şöret bulup Makbûl iken Maktûl <brâhîm Paşa mührüyle Mısır'a varmazdan mukaddem askerî tâ'ifesi Ahmed Paşa'yı hammâmda uryânen dutup Bâb-ı Züveyle'de salb edüp ba'dehu <brâhîm Paşa Mısır'a dâhil olup ma'mûr [u] âbâdân etdiğine târîh:

Âsaf-ı sultân-ı âdil Mısır'ı âbâd eyledi.

Sene 931.

Ammâ hurûf-ı bâ-mahzûfdur. Ve,

Bıyıklı Mehemmed Paşa: Kemâh kal'asının feth edüp fiâh <smâ'il'in hânlar hânı Kara Hân nâm nâmdârın başın kesüp ve seksen bin bed-ma'âşı katl eyleyüp sadria'zam oldu. Ve,

Hemdem Paşa: Acem seferi'ne giderken katl olunup Erzincân'da medfûndur.

Selîm Hân asrında olan defterdârları bildirir

Defterdâr **Abdülvehhâb bin Abdülkerîm.** Ve, **Abdüsselâm** Yahûdî iken müselmân olup ilm-i hisâbda lâ-nazîr olmağile defterdâr oldu. Ve,

Kadızzâde Mehemmed Beğ Kırım hânı Mengli Geray Hân ricâsıyla nişâncı oldu.

Yûsuf Çelebi bin Alî Yegânî defterdâr idi. Ammâ yegâne-i asr idi.

Sultân Selîm Hân'da olan ulemâ-yı kirâmları beyân eder

Evvelâ Mevlânâ fiemseddîn Ahmed bin Süleymân bin Kemâl Paşa: Bunların evsâfı bir mücelled kitâb olur. Ammâ yüz kırk pâre mücelled kitâb te'lîfâtı ve âlimâne pâkîze tasavvufâne eş'ârları vardır. Ammâ bî-mahlaslıkları kendülere mahlas olmuşdur. Mısır fethinde kadı'asker-i Rûm bulunup mevleviyyet ile Mısır kendülere ihsân olunup Vâlî-i Mısır Hayre Beğ ve Gazâlî Mısır'ın tahrîrine me'mûr olmuşlardır. Ba'de't-tahrîr gördüler kim Mısır'da gökde uçan yerde gezen ve deryâda yüzen cümle vakfullâhdır, Pâdişâha

dâne-i hardal â'id ü fâ'ide olmaduğun Selîm Hân'a i'lâm etdiklerinde Selîm Hân buyururlar kim "Bize Hâdimül'-Haremeyn huddâmı olduğumuz kifâyet eder". Ba'dehu Kemâl Paşazâde Mısır mevleviyetinden ma'zûl olup Der-i devletde müfti's-sakaleyn olup intikâl edüp Edirnekapusu hâricinde medfûndur. Ve,

Mevlânâ Abdülhalîm bin Alî: Kastamonîdir. Selîm Hân'a imâm olup fiâm'da Muhyiddîn el-Arabî civârında medfûndur. Ve,

Mevlânâ Mehemed fiâh bin Alî bin Yûsuf: Âl-i Fenârî'dir. Sultân Mehemed asrında vücûda gelüp Bursa'da Zeyniler civârında medfûndur. Ve,

Mevlânâ Mehemed bin Alî bin Yûsuf Balı: Bu dahi âl-i Fenârîdendir. Eyyûb-ı Ensârî civârında medfûndur. Ve,

Mevlânâ Muhyiddîn bin Alâeddîn Cemâlî. Ve,

Mevlânâ fiâh Mehemed bin Mehemed Hacı Hüseyinzâde Çelebi: Gavvâs-ı bahr-i ma'ânî ve sâhib-i vera' idi. Ve,

Mevlânâ Hüsâmeddîn bin Abdurrahmân. Ve,

Mevlânâ Muslihiddîn bin Halîl *fiakâyık-ı Nu'mâniyye* musannifi Taşköprüzâde merhûmun pederleridir. Ve,

Mevlânâ Kıvâmüddîn Kâsım bin Halîl: Mevlânâ Hüsâmeddîn'in bürâderidir. Ve,

Mevlânâ Abdülvâsi' bin Hızır: Sene 945 Mekte'de medfûndur. Ve,

Mevlânâ Abdül'azîz bin Seyyid Yûsuf: [101b] Âbid Çelebi derler. Ve,

Mevlânâ Pîr Ahmed: Aydınlıdır. Ve,

Mevlânâ Muhyiddîn ibn Hatîbü'l-Kâsım: Bahr-i ulûm idi. Ve,

Mevlânâ Zeyneddîn bin Mehemed bin Mehemed fiâh: Fenârîdir. fiâm'da Kasr-ı Mencik'de medfûndur. Ve,

Mevlânâ Dâvûd bin Kemâl: Kocavîdir. Ve,

Mevlânâ Bedreddîn Mahmûd: Âlim ü fâzıl idi. Ve,

Mevlânâ Uçbaş Nûreddîn Hamza: Edirnekapusu dâhilinde mescidi ve medresesi vardır. Ve,

Mevlânâ Mehemed bin Mehemed bin Berda'î: Edirnekapusu'nda medfûndur. Ve,

Mevlânâ Seydî bin Mahmûd eş-şehîr bi-Mücellidzâde. Ve,

Mevlânâ Mehemed bin Ya'kûb: Ecezâde derler, hakîrin ecdâdlarındandır. Ve,

Mevlânâ Mehemed bin fieyh fiâdillü: Edirne'de medfûndur. Ve,

Mevlânâ Pîr Ahmed bin Nûreddîn: Leysîzâde derler.

Zamân-ı Selîm Hân mümted olmamağın cümle meşâyihlar Bâyezîd Hân asrındaki meşâyih-i kibârlar olmağile ulemâlar mâbeyninde tahrîr olunmadı. *Ve's-selâm.*

Selîm Hân'da olan fusahâ-yı büleğâ şu'arâları bildirir

Evvelâ **Âhî Çelebi**: Rûm'da Nigebolı şehrinde Benli Hasan derler. Cemâl-i kemâlde Yûsuf-ı Sâni imiş. Gül ruhsârında bir hâl-i Hâşimîsi olmağile gören uşşâklar âh-ı ciğer-sûz çekdiklerinden Âhî tahallüs ederdi. Mahlasının te'sîrinden ömr-i nâzenîni âh [u] vâh ile güzer edüp Karaferye'de medfûndur. Bî-hisâb te'lîfâtları var ammâ *Hüsn-i dil-i Âhî* nazîre kabûl etmez bir dîvândır.

Habîbî: Acem'dir.

Hudûrî: Geliboluludur.

Andan **Halîmî Çelebi**: Kastamonî'dir Selîm Hân ile şehzâdeliği âleminde Çıldır ve Mısır fethinde bulunup Mısır'dan avdet edüp fiâm'da medfûndur. Nâzikâne pâkîze eş'arı vardır.

Halîmî: Diyâr-ı Acem'den gelüp fiâm'da *Lügat-ı Halîmî* te'lîf edüp anda medfûndur.

Revânî: Edirne'de bir ravza-i <rem'de müştak olup isimleri fücâ'dır. Kırkçeşme kurbünde mescidi hazîresinde bir revzen dâhilinde şâhrâha nâzır yerde medfûndur. Târîhi:

«sidüp rûh-ı kudsî dedi târîh

Cinândan yana azm etdi Revânî.

Sene (---).

Sücutdî: Rûmeli'nde Kalkandelen'dendir ve Pîrî Paşa huddâmlarındandır.

Sürûrî: fiark âdemîdir ammâ mevlûdu ve belîdesi nâ-ma'lûmdur.

Sa'yî: Piriznelidir.

Sûzî: Bu dahi Piriznelidir. Mücâhidün fî sebîlillâh olup Mihaloğlu Alî Beğ ile hem-inân şu'arâ-yı bahâdırân ammâ sâhib-i dîvân değildir. Lâkin penc beyt ve müfredâtda lâ-nâzîrdır.

Şehî Beğ: Abdullâhoğlu ve Necâtî Beğ dâmâdıdır. Hayli te'lîfâtı vardır. fiî'ir:

Dağlar halka zırhlar geyirüpdür tenime

Çebe satmak nice olur göstereyim düşmenime.

Sene 951 vefât etdi.

fiemsî: Bursevîdir.

Sabâyî: Edirnevîdir. İlm-i arûzda bahr-i ma'ânîdir. Ve,

Sun'î Beğ: <skender Paşazâde Mustafâ Beğ'dir. Tarabulus-ı fiâm vâlîsi idi. Hoş âyende eş'arı vardır. Andan,

Tâli'î: Kastamonîdir, Necâtî'ye mânend emlahû's-şu'arâdır. Nazmuhu:

Görelî tal'at-ı garrâsını ol sîm-berin

Çarhu batdı güneşin yıldızı düşdü kamerin.

Fakîrî: Rûmelindendir, haylice matbû' eş'ârî ve bedîhegûyluğu vardır, anınla şöhre-i şehîr olmuştur.

Neşrî: Germiyanîdir ammâ Bursa'da neşv [ü] nemâ bulmuştur. Âl-i Osmân'a bir tevârîh te'lîf edüp gâyetü'l-gâye âb-ı tâb vermişdir ve eş'âr-ı hüsnîyyât ile meşhûrdur.

Nihâlî: Bursêvidir. Nazmuhu:

*Hammâma girdi nâz ile bir sîm-ten güzel
fiol şöyle diyecek yeri yok cümleten güzel.*

Nihânî: Arnavud <skenderiyyesindendir. Nazmuhu:

*Lâleler çıkdı kızıl tâciyle şâhîler gibi
Çaldı sûsen tîğını Sünnî sipâhîler gibi*

*Râfîzîdir lâle tâcın bâde ver Yârap deyü
Yâsemenler Hakka yüz tutmuş ilâhîler gibi*

*Ey Nihânî çâr-yârî sev Muhammed aşkına
Bâyezîdî meşreb ol olma tebâhîler gibi*

.....(4 satırlık yer boş).....[102a]

Yine,

<ki yüz yigirmi dördüncü fasıl

*Merhûm u mağfûrun-leh Sultân Süleymân
aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân ibn Sultân*

**Selîm Hân tâbe serâhümâ ve ce'ale'l-cennete
mesvâhümâ hazretlerinin ziyâretgâh-ı
merkad-i pür-envârî ve mevte târîhlerin
beyân eder**

Mevlûd-ı şerîfleri sene 900 târîhinde pederleri gibi Tarabefzûn'da mütevellid olmuşlardır. Selîm Hân'ın bunlardan gayrı evlâdı olmamışdır kim re's-i mi'ede vücûda gelmişdir ya'nî kâmil tokuz yüz evvelinde vücûda gelmişdir. Hadîs:

¹ «E†«%o%oA†l»YA†%oA-A†«%o«A..

hadîs-i şerîfinin mazmûnuna mazhar düşmüşlerdir. Anıniçün kırk sekiz sene pâdişâh-ı sâhib-hurûc olup ekâlîm-i seb'ada memâlik-i mahrûseler feth edüp hisse-mend olmuşdur ve on sekiz pâdişâhı kendüye mutî' [ü] münkâd edüp harâc-güzâr etmişdir.

<btidâ gazâsı Tuna Belgradı ve ikinci gazâsı Cezîre-i Malta ya'nî Rodos ve (---) gazâsından sonra âhir gazâsı Seğitvar olup sene 974 Saferü'l-muzafferinin yigirmi ikinci gününün gecesini tokuzuncu sâ'atde 2 «—AYI†«%ol†—»»¹ fehvâsı mücebince vedâ'-ı saltanat edüp na's-ı şerîfin Sokullu vezîr pinhân edüp cesedin muzahrafât-ı kalbden pâk edüp derûn-ı Süleymân'ı Seğitvar'da Türbe kal'ası nâm bir

mürtefi' yerde altun leğen içinde defn edüp anda türbedâr ve kal'a ve tekye inşâ etdiler. Ba'dehu na's-ı Süleymân Hân'ı müşk-i amber-i hâm ve milh-i üçac ile tuzlayup bir a'lâ salamura mûmya-yı Süleymân edüp pinhân etdiler. Kimesnenin fevtinden âgâhı olmayup âhir sâhib-i vezîr-i pür-tedbîrin re'yiyle Seğitvar kal'ası feth olup "Seğitvar'ı Süleymân Hân'ın ölüsü almışdır" deyü meşhûrdur.

Ba'dehu Selîm-i Sâni Seğitvar altına gelüp cümle asâkir bî'at edüp Süleymân Hân'ın (---) günde mevte haberi şâyi' olup na's-ı Süleymân Hân'ı sarup sarmalayup <slâmbol'da câmi'i mihrâbının önünde behîst-i illiyyîn-misâl bâğ [u] bostân [u] gülîstân içinde olan kubbe-i âlîsinde medfûndur. Ser-i sa'âdetindeki Süleymânî destârı üzre yedi sekiz otağa mücevher ve gâziyâne turna telleri ile tezyîn olmuş bir kabr-i münevverdir. Müddet-i saltanat 48 sene ve müddet-i ömr (---) sene, mevte târîhdur:

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Cümle hayrât [u] hasenâtları ve feth [u] fütühâtları ve vüzerâ ve vükelâ ve ulemâları ve meşâyihleri cümle bâlâda mastûrdur. Ammâ kabr-i şerîfi kurbündeki kubbelerde **ziyâret-i şehzâdegân-ı Süleymân Hân. Rahmetullâhi aleyhim ecma'în.**

Evvelâ Orta kubbeye (---).

.....(2 satırlık yer boş).....

Ammâ fiehzâde Bâyezîd ibn Süleymân Hân merhûm, bürâderi Selîm Hân'a âlem-i şehzâdeliklerinde birbirine menâsıblarıyçün buğz [u] adâvet üzre olup iğvâ-yı bedhâhân ile Bâyezîd, Selîm üzre asker çeküp Konya sahrâsı'nda ceng-i azîm etdiklerine târîh:

Eyledi Sultân Selîm ile kütâli Bâyezîd.

Sene 966.

Tarafeynden niçe bin âdem şehîd olup âhir fiehzâde Bâyezîd münhedimen beş nefer evlâdı ve bu kadar asker ile fiâh'a firâr edüp dahl düşdükdü Süleymân Hân'dan nâmeler ile elçiler gönderilüp Bâyezîd'i Der-i devlete taleb etdiklerinde fiâh dahi İsfehân'dan fiehzâde Bâyezîd'i elçiye teslim edüp Sivas'a geldükdü beş nefer evlâdlarıyla katl olunup Paşahisârıkapusu önündeki mezâristânda medfûnlardır.

Ve şehzâde (---) bî-günâhı bizzât Süleymân Hân kendü eliyle hançer-i bürrân ile şehîd edüp Eyyûb Sultân'ın şarkîsi tarafında harem kapusu dibinde şehirli fukarâları mâbeyninde fakîrânece medfûndur. Hattâ seng-i mezârında târîhleri ve mücevvezesi taşında üstâd-ı mermer-bür hançer alâmetleri nakş etmiş. Hattâ elsine-i nâsda meşhûrdur kim bir gün Süleymân Hân şikâr tarîkiyle Kâğızhâne'ye giderken şehîd fiehzâde (---) Hân'ın kabrine [102b] uğrayup,

"Hay zâlim pâdişâh olurmuşun, yohsa böyle ölürmüşün" derken hemân şehzâde kabrinden bir siyâh tuman zâhir olup Süleymân Hân'ın atı ürküp

¹ Hadîs: "Allâh, her yüzy>bn bafl>nda bu ümmete dînlerini yenileyici birini gönderir."

² Kur'ân, Fecr 28; "O, senden, sen de O'ndan hoflnud olarak Rabbine dön."

{Süleymân Hân} zemîne pâyâmâl-ı rimâl olup cümle musâhibler atdan ayrılıp ol mezâristân içinde bir vâveylâ ve feza' kopup Süleymân Hân'ı piyâde bulup bir köşede âh-ı serd çeküp durur. Anı görseler Sarı Rüstem Paşa'nın çehresi ve Çârkâb Alî musâhibin çehreleri simsiyâh olmuş. Bu hâle hayrân kalup ol gündün Süleymân Hân'ın sağ ayağı nıkrîs marazına mübtelâ olup Kaysûnîzâde tîmâr ederdi. Rüstem Paşa'nın yetmiş gün yüzü kara olup dîvâna varmayup yüzünün bir kat derisi yüzülüp yine asfaru'l-levn oldu. Meğer ol şehzâde-i mazlûmun katline sebep Rüstem Paşa ve Çârkâb musâhib olup ol mahalde Süleymân Hân,

"lâhî Rüstem âhiretde yüzün kara olsun, bizi kana şerfk etdin" deyü "mekr-i Rüstem" derler şehzâdenin şehâdetine târîh vâkı' olmuşdur, sene 960.

Ahvâl-i şehâdet-i fiehzâde Sultân Mustafâ

Sene (---) târîhinde Süleymân Hân, Nahşivân seferi'ne azîmet edüp Karaman Ereğlisi nâm mahalle vardıkda fiehzâde Mustafâ Hân kânûn-ı kadîm üze serâperde-i Süleymânîye girüp pederi Süleymân Hân'ın dest-i şerîfin bûs etdikde ol ân ma'nûkan şehîd edüp na'sın meydân-ı siyâsete bırağup taşra ağalarından yedi aded ağasının dahi kellelerin galtân edüp cümle asâkir-i <slâm bî-cân olup şehzâde-i merhûmun na'sını Bursa'da (---) defn etdiler.

Mevtine târîhidir:

Kad kutile şühedâ.

Sene 960.

Dürüst târîhidir. Bu dahi Rüstem Paşa'nın def'a-i sâni vezâreti mekrile oldu derler.

Bir şehzâde-i kerîmü's-şân ve bir şehzâde-i âlîşân idi kim henüz kırk seneye bâliğ ve kâmil [ü] sâhib-i ayâr şehzâde imiş. *fiâh [u] Gedâ* sâhibi Yahyâ Beğ, merhûma bir mersiye etmişdir kim gûyâ *Hadîkatü's-sü'adâ*'dır. Âdem kırâ'at etmeğe tâkat getiremez. *El-hükmü lillâh.*

Ziyâretgâh-ı fiehzâde Sultân Mehmed ibn Süleymân Hân

Bunlar Süleymân Hân'ın, fiehzâde Mustafâ Hân'ından bihter şâhzâdesi idi. Gâyet zekî-tab' ve tîz-fehm, âkıl ü dâna ve müdebbir cüvân idi. Hattâ Süleymân Hân ihtiyâr olup nıkrîs marazına mübtelâ olmağile hâl-i hayâtlarında velî'ahd etmeleri mukarrer iken *el-abdü yüdebbiru vallâhu yukaddiru*¹. Rehzen-i ecel, Ma'nisa şehrinde şehzâdenin yolun kesüp peymâne-i ömrün şikest edüp na's-ı rahmet-nefîsin

¹ "Kul tedbir ab'r, Allah takdir eder."

<slâmbol'a getirdüp yine fiehzâde câmi'i mihrâbı önünde defn edüp her bâr Süleymân Hân mahabbetinden ziyâretine giderken birer kîse mümessek filori tasadduk ederdi.

Târîh-i vefât-ı şehzâde-i merhûm, güfte-i Süleymân Hân-ı Muhıbbî:

Merkad-i Sultân Mehmed bâd Firdevs-i ebed.

Sene 950.

Diğer târîh-i Süleymân Hân:

fihezâdeler güzâdesi Sultân Mehmed'im.

Sene 950.

{Diğer târîh (---) (---) }. Ve,

Ziyâret-i fiehzâde Sultân Cihângîr-i merhûm

Dâ'imâ pederi pâdişâh-ı âlem ile enüp binüp sayd [u] şikâr ve gazâ ederlerdi. Nahçivân seferi'ne müteveccih olduklarında Haleb meştâsında vefât edüp vücûd-ı Cihângîr-i cihân edîm-i arzdan <slâmbol'a getirüp fiehzâde câmi'inde ka'r-ı arza defn edüp cihângîr iken zemîn-gîr oldu. Fevtine târîh:

Firdevs ede makâm-ı Cihângîri ol Celîl.

Sene 960.

.....(5 satırlık yer boş)..... [103a]

Diğer,

<ki yüz yigirmi beşinci fasıl

Ziyâretgâh-ı Sultân Selîm-i Sâni ibn

Süleymân Hân aleyhi rahmetü'l-Bârî

hazretlerinin âsâr-ı amârını ve saltanatı ve müddet-i ömrün beyân eder

Sene (---) târîhinde mevlûdu (---) olup Ma'nisa hâkimiyken pederi Süleymân Hân Seğitvar'da merhûm olup ılgar ile Seğitvar altına (---) günde asker-i <slâma yetişüp sene (---) târîhinde cülûsuna târîhidir:

fihez Selîm oldu emîrû'l-mü'minîn.

Sene (---).

Andan <slâmbol'a gelirken Edirne tahtına uğrayup anda bir câmi' binâsına mübâşeret edüp <slâmbol'da müstakil pâdişâh olup etrâf-ı memâlik-i mahrûsalara serdâr-ı mu'azzamlar salup berren ve bahren cezîre-i Kıbrıs'ı kuşadup feth edüp ve niçe kılâ'lar feth etdüğü bâlâda cümle evsâfları ile mastûrdur. Ve müddet-i devletleri serî'üz-zevâl olmağile cemî'i vüzerâ ve vükelâ ve meşâyihân ve şâ'irân cümle pederleri zamânında olanlardır, tekrâr tahfîre ihtiyâc yokdur. Aş [u] nûşa mâ'il Cem-cenâb [u] Cem-meşreb bir

halîm, selîm, pâdişâh-ı kerîm idi. Hikmet-i Hudâ pederi Süleymân ve dedesi Selîm ve kendi Selîm idi. Süleymân Hân bu iki Selîm mâbeyninde vâkı' olup {Süleymân-ı zamân olmuşdu}.

Âkıbetü'l-emr bu {Selîm Hân} dahi tarîk-i bâkiye azîmet etmeğe bezl-i himmet edüp tuğ [u] alemin Edirne cânibine gönderüp Edirne'de itmâmı müyesser olan câmi'inin ibtidâ cum'asına revâne oldukda Çorlu nâm mahalle varup kendülere bir veca' ârız olup cemî'i etibbâ mu'âlece edemeyüp sene (---) târîhinde 18 fia'bân'ının cum'a günü merhûm olup Edirne'de binâ etdüğü câmi'in evvel cum'asın edâ etmeğe giderken meğer âhir cum'ası Çorlu'da edâ olunup na's-ı şerîfin «slâmbol'da Ayasofya-i Kebîr haremindedir tûrbe-i münevverinde defn etdiler. Müddet-i devleti 9 sene ve ömreş (---) sene, fevtine târîh:

Hâtif-i kudsî dedi târîhini

Tûrbe-i Sultân Selîm-i pâk-dîn.

Sene (---).

Ve tûrbe-i pür-envârının atebe-i ulyâsı üzre tarz-ı Karahisârî ile kâşî-i Çîn üzre bu âyet mastûrdur 1«%00†AE†« E† merkûmdur kim gûyâ bu âyet anların şânına nâzil olmuşdur. Ve bir târîhde ibtidâ «slâm «%00†AE†« E† bol'da merhûm olan pâdişâh bu Selîm-i Sâni'dir demiş. Ammâ galat nakl eylemiş. Zîrâ merhûm pederimiz Selîm-i Sâni ile Edirne'ye bile gitmeğe me'mûr olup cenâzesinde hâzır oldukların nakl ederlerdi. Ve Süleymân Hân'lı Kuzu Alî Ağâ ve Gülâbî Ağalar dahi Çorlu nâm mahalde çorlu olup merhûm olduğun nakl ederlerdi. Ve bir nakilleri dahi budur kim zikr olunur.

Der-beyân-ı tahkîk-i beddu'â-yı selâtin: Sene (---) târîhinde Sultân Bâyezîd Hân-ı Velî üzre oğlu Selîm Hân-ı Evvel hurûc edüp Çorlu nâm fevâda Selîm, Bâyezîd Hân ile harb [ü] kıtâl edüp hâh-nâ-hâh galebe-i kul ile pederinden hilâfeti aldıkda Bâyezîd Hân beddu'â edüp

"Selimler ömrünüz az olsun ve gazânız çok olsun ve hilâfeti benden Çorlu'da aldınız yine Çorlu'da veresiz" dedikleri müsbeddir kim ser-i kârda olan sika âdemlerden nakl olunur. Hikmet-i Hudâ nutk-ı dürer-bârları vücûd bulup iki Selîm dahi Çorlu'da merhûm olup ikisinin dahi hilâfetleri sekiz ile tokuz senesi mâbeyninde merhûm oldu. *Vallâhu a'lem* dahi gayrı selâtin-i Selîm'e dahi te'sîr eder derlerdi. 3%00†IY%00A†

1 *Kur'an*, fiuarâ 89; "Ancak Allâh'a sa€lam ve temiz kalb getiren (fayda görür)."

2 *Kur'an*, fiuarâ 89; "Ancak Allâh'a sa€lam ve temiz kalb getiren (fayda görür)."

3 *Kur'an*, Neml 65: "Allah'tan bafkka kimse gayb bilmez."

Ziyâretgâh-ı şehzâdegân-ı merhûm Selîm Hân-ı Sâni: fiehzâde Murâd Hân kim vâlid-i mâcidleri yerine hayru'l-halef olup taht-ı Osmânî'de müstakîl pâdişâh olmuşdur. Ammâ pederleri cenbinde medfûn olan şehzâdeler bunlardır kim ziyâret olunur.

Evvelâ fiehzâde Sultân Mustafâ, Murâd Hân'dan kiçidir. Ve fiehzâde Osmân Hân ve fiehzâde Süleymân ve fiehzâde Alî Hân. Ve iki şehzâdenin dahi ism-i şerîfleri ma'lûmumuz değildir. Tûrbedârlardan su'âl etdim, onların dahi ma'lûmu değildir.

Ve bu tûrbe içre ol kadar şehzâd ü hâniyeler medfûndur kim add olunmaz. Cümle kemer ve zerrîn tâclı ve otağalı şehzâdelerdir.

.....(1 satırlık yer boş).....[103b]

<ki yüz yigirmi altıncı fasıl

Ziyâret-i Sultân Murâd-ı Sâlis ibn Selîm Hân el-mağfûreyn tâbe serâhümâ'nın tûrbe-i pür-envârı ve şehzâdegânı ve saltanat cülûsun ve müddet-i ömrü ve fevti târîhlerin ayân u beyân eder

Evvelâ mevlûdu (---) olup târîh-i mevlûdu, *küllü sabit*, lafzıdır.

Ve diğerk târîh: *Küllü beşâreti hayru'n-neseb*, târîh olmuşdur, sene 953

Cemâziyelulâ'sının beşinci günündedir ve cülûs-ı sa'âdet-i me'nûsları sene 982 Ramazân-ı şerîfinin sekizinci günü yevmü'l-erba'âda vâkı'dır. Pederleri Selîm Hân, bürâderi fiehzâde Bâyezîd Hân ile Konya sahrâsında ceng ederken bu Murâd Hân on iki seneye bâliğ olup Konya kal'asının burc [u] bârûsu üzre babasıyla ammisinin ceng-i cângâhın temâşâ edermiş. Fetâ yiğit olmağile Selîm Hân karındaşı Bâyezîd'i münhedim edüp mâl-ı ganâyimiyle bu Murâd Hân'ı dedesi Süleymân Hân'a gönderüp niçe zamân ceddî Süleymân Hân'ın cemâlin müşâhede edüp ba'dehu bu Murâd Hân'a Süleymân Hân Ma'nisa sancağın ihsân etdi.

Ba'dehu sene (---) de babası Selîm Hân yerine halife-i rû-yı zemîn olup niçe yüz feth [ü] fütuhâtları ve vüzerâ ve ulemâları ve fütûhâtları bi'l-küllüye bâlâda mastûrdur. Bizzât kendülere bir sefere gitmediler. Ammâ cânib-i erba'aya her sene serdâr-ı mu'azzamlar gönderüp feth [u] fütûhâtlar olurdu.

Âhir sene (---) târîhinde terk-i saltanat-ı fânî edüp dâr-ı bâkîde karâr edüp kabr-i şerîfi Ayasofya-i Kebîr haremindedir başka bir kubbe-i âlîde evlâd-ı zevîl-ihtrâmı ile zer-ender-zere müstağrak olup âsûdedirler.

Müddet-i saltanat (---) sene ve müddet-i ömr (---) sene, işte ibtidâ «slâmbol'dan taşra çıkmayup merhûm

olan bunlardır. Ahlâk-ı hamîde ve hayrât-ı cemîle ile meşhûr bir pâdişâh-ı re'ÿ-yi ahsen idi. Fevtine târîh:

fiâh-ı cihân oldu bin üçünde fevt.

Sene (---).

Hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdir.

Ve evlâd-ı emcâdları zikr olunur. Gâyetül-gâye cemmâ'-kâr, sâhib-i zevk [u] şevk hünkâr olmağ ile vücûda gelen zükûr [u] ünâs hadden bî-kıyâsdır derler. Ammâ cümle üç yüz yigirmi altı oldu deyü sikadan istimâ' olunmuşdur. Bir gece elli beşik sallanup tâyeler hizmet etdüğü muhakkaktır.

Ve Murâd Hân'ın hîn-i vefâtında kânûn-ı hünkârlık üzere on tokuz şehzâdeyi def'a-i vâhidede şehîd etdiler. Hattâ biri ol mertebe sabî imiş kim kestâne meyvesi tenâvül ederken cellâd katline gelüp ol şehzâde-i mazlûm eydir:

"Katlan kestânemi yiyeyim ba'dehu boğ" der, cellâd-ı bî-dâd emân [u] imdâd etmeyüp şehîd eder. Birini dahi şehîd etmeğe gelüp vâlidesi kucağından alup bir bucağda boğazından {boğarken} vâlidesi südü burnundan, rûh ağzından çıkup rûh teslîm eder.

Ve duhter-i pâkîze-ahterlerinden «brâhîm Paşa {Âyişe} Sultân'ı ve Halîl Paşa sultânı Fâtîma Sultân'dan gayrı Murâd Hân'ın vefâtlarından sonra yigirmi altı nefer duhter-i büzürg [ü] kihterleri kalmış idi. Hâlâ Murâd Hân'ın türbesinde sağır ü kebîr mâl-â-mâl olup müstağrak-ı envâr yaturlar. *Rahmetullâhu aleyhim ecma'în.*

«ki yüz yigirmi yedinci fasıl

Ziyâret-i Sultân Mehemed Hân-ı Sâlis ibn

Sultân Murâd-ı Sâlis tâbe serâhümâ

ziyâretlerin ayân u beyân eder

Sene 976'da vilâdet-i bâ-sa'âdetleri şehri Ma'nisa'da vâkı' olup fî sene 1003 târîhinde mâh-ı Cemâziyelulâ'nın on altıncı günü yevm-i cum'ada cülûs edüp müstakil pâdişâh olup cem'i feth [u] fütûhâtı ve vüzerâ ve vükelâları ve ulemâ ve sulehâ ve meşâyıhları bâlâda merkûm olmuşdur. Ammâ târîh-i cülûsı:

Cülûs etdi bu gün Sultân Mehemed adl [u] dâd ile.

mısrâ'ı târîh olmuşdur [sene] 1003. Âhir gazâsı gazâyı Eğre'dir kim hübü-ı Âdem'den berü yedi gazânın biri dahi Eğre gazâsıdır kim yedi kerre yüz bin küffâr dendân-ı tığ-ı Âl-i Osmâniyân'dan güzer etdi. Târîh-i tabur-ı Eğre:

.....(1 satırlık yer boş).....

Ba'dehu bunlar dahi okun atup kemânın yadığı sene (---) târîhinde vâkı' olup Ayasofya hareminin Dîvanyolu köşesinde serâpâ beyâz beyâz mermer-i hâm ile mebnî bir kubbe-i âlî içinde medfûndur. Sandûkası [104a] zer-ender-zere müstağrak olup ser-i

sa'âdetinde ablak ve cığa-i şâhîn ve otağa-i turnalar ile zeyn olmuş bir kabir-i şerîfdir. Saltanat 9 sene ve ömreş (---) sene ve târîh-i vefâtı türbe-i pür-envârının şâhrâha nâzır revzenleri üzere Karahisârî tarzı hatt-ı müzehheb ile tahrîr olunan târîhdir. Târîh:

Hürm-i Firdevs idüğüne Azmiyâ târîhdir

Okuyun Sultân Mehemed cânıyığın Fâtîha.

Sene (---).

Diğer târîh-i zîbâ,

Hükmî görüp binâsı için târîhin dedi

Firdevs oldu merkadi Sultân Mehemed'in.

Sene (---)

Hâlâ ziyâretgâh-ı ünâsdır.

Zikr-i şehzâdegân-ı Sultân Mehemed-i

mağfûr: Evvelâ fiehzâde Sultân Mahmûd Hân eş-şehîd, bir pâdişâhzâde-i gayyûr idi. Münâfiklar Mehemed Hân'a gamz etdiler kim "Pâdişâhımın vefâtıyğun filân şeyhe vefk etdirüp En'âm tilâvet etdirir" deyü kızlar ağası bir sahte vefk peydâ edüp pâdişâha verince ol ân fiehzâde Mahmûd'u ve iftirâ etdikleri vefk şeyhi ve fiehzâde vâlidesin ma'nûkan şehîd edüp türbe-i pür-envârında medfûndur.

Ve fiehzâde Sultân Selîm Hân, cülûs-ı Mehemed Hân'dan sonra merhûm olmuşdur.

Ve fiehzâde Sultân Cihângîr, bu dahi pederi hayâtında vedâ'-ı fânî etdi. {Târîh-i Cihângîr Hân, *Firdevs ede makâm-ı Cihângîr'i ol Celîl.*

Sene 960.

Süleymân oğludur}.

Ve fiehzâde Sultân Ahmed Hân, Ma'nisa'da mütevellid olup kendüye taht-ı Âl-i Osmân müyesser oldukda [on] dörd yaşında idiler.

Ve fiehzâde Mustafâ Hân iki kerre pâdişâh oldu.

Ziyâretgâh-ı merhûm u mağfûrun-leh

Sultân Ahmed Hân ibn Mehemed Hân'ın

mehbit-ı nûr-ı pür-envârı ve terk-i saltanatı

ve fevti târîhin bildirir

Mevlûdları Ma'nisa'da, cülûsları «slâmbol'da sene (---) Receb'inin on sekizinci günü idi. Eyyâm-ı devleti, celâlî ve cemâlî ceng [ü] cidâli ve Üstürgon kal'asının harb [ü] kîtalî ile güzer edüp bir ân râhat olmadılar. Niçe feth [u] fütûhlar edüp niçe bin hayrât [u] hasenâtlar etdüğü bâlâda tahrîr olunup cümle vüzerâsı ve ulemâsıyla ale't-tafsîl terkîm olunmuşdur.

Âhir bunlar dahi kabza-i ecelden girîbân-ı ömrün halâs edemeyüp sene (---) târîhinde ecel nâhunu girîbânın çâk çâk âhir yerin hâk edüp kendüler binâ etdüğü câmi'i kurbünde Atmeydânı'na nâzır türbe-i huld-ı berînde defn etdiler.

Müddet-i saltanat (---) sene ve müddet-i ömr (---) sene olup kabr-i şerîfinin atebe-i âlîsi üzre mevtinin târîhi böyle tahrîr olunmuştur. Türbe-i ulyâsının itmâmına târîhidir:

Türbe-i Sultân Ahmed evc-i illiyîn ola.

Sene (---).

Bu türbe-i münevver, cümle merâkıldardan müzeyyen ve mücevher zî-kıymet tâc u mücevher sorguc ve kemer ve zî-kıymet kanâdîller ile müzeyyendir.

Ziyâretgâh-ı fiehzâdegân-ı Sultân Ahmed Hân
Tâbe serâhümâ Rahmetullâhi aleyhim ecma'în:
Evvelâ bu türbede sene (---) târîhinde şehîd ü sa'îd Sultân Osmân Hân-ı mazlûm ibn Ahmed Hân peder-i büzürgvârlarının (---) tarafında medfûndur.

Sebeb-i şehâdeti cümle bâlâda tahrîr olunmuştur kim Ahmed Hân'ın esenn evlâdıdır. Pederleri vefâtında bunlar sağîr ve ammileri Mustafâ Hân kebîr olmağile Mustafâ Hân halîfe olup (---) andan kul fetretiyle meczûbdur deyü hal' edüp Osmân Hân'ı pâdişâh edüp Hotin seferine gidüp bî-feth avdet edüp dâr-ı devlete gelüp kula dilgîrliğinden fiâm ve Mısır'a gitmek sadedinde iken edebde hayâsın sıkup Yedikulle'de şehîd edüp sene (---) târîhinde bu türbede defn etdiler.

Ve fiehzâde Bâyezîd Hân (---) fiehzâd Süleymân Hân ibn Ahmed Hân *tâbe serâhümâ*. Bâyezîd Hân, Sultân Murâd'dan yedi ay küçük idi. Âhir-i kâr Sultân Murâd hünkârlık ve hûnhârlık edüp bu iki şehzâdeyi Revân'dan Beşîr Ağa'yı ve kapucular kethudâsını gönderüp bu iki şehzâde-i mazlûmu ma'nûkan şehîd edüp pederleri cenbinde bu türbe içre medfûnlardır.

Ve fiehzâde Sultân Mehmed ibn Ahmed (Ahmed) Hân, bunlar Sultân Osmân'ın li-eb ve ümm bürâder-i kihteridir. Hotin'e giderken Osmân Hân bu fakîri şehîd edüp [104b] gitdi. Âkıbet hûn-ı nâ-hakkı *Kemâ tüdînü tüdân*¹ mazmûnı üzre anı dahi şehîd edüp bu fiehzâde Mehmed Hân ile bir yerde defn etdiler.

Ba'dehu sene (---) târîhinde fâtihi-i Bağdâd Sultân Murâd Hân-ı Râbi' vefât edüp bu türbe-i pür-envârda Revân seferinde iken şehîd etdüğü iki karındaşları yanına defn etdiler. Ammâ cümlesinin mâbeyninde bir mehâbet ü salâbet ile ejder-i heft-ser-misâl türâb-alûd olup yadır.

Târîhi cülûsu sene (---) ve müddet-i devleti (---) sene ve müddet-i ömr-i azîzi (---) sene oldu. Ve cümle şehzâdegân-ı Murâd Hân (---) neferdir. Cümlesi kendülerden evvel vefât edüp bu türbe içre âsûdelerdir. İllâ Kaya Sultân, Melek Ahmed Paşa'nın akd-i nikâhında olup mu'ammere kalmışdır. Sultân Murâd Hân'ın kendülere mahsûs türbeleri olmaduğundan pederleri cenbinde medfûn olduğı ecilden bu mahalle tahrîr olundu. Ammâ cemî'i evsâfi ve vüzerâsı ve a'yân-ı ulemâsı bi'l-cümle bâlâda mastûrdur.

¹ Eden bulur.

**Zamân-ı Murâd Hân'da olan
fusahâ-yı bülegâ şu'arâları bildirir**

.....(16 satırlık yer boş).....

**«ki yüz yigirmi tokuzuncu fasıl
Ziyâretgâh-ı Sultân Mustafâ ibn Sultân
Mehmed Hân ahi's-Sultân Ahmed Hân
ammi-yi Osmân Hân ve Murâd Hân ve
«brâhîm Hân'dır**

*Rahmetullâhi aleyhim ecma'în
kaddesenallâhu bi-sırrıhi'l-mübîn ilâ
yevmiddîn.*

Evvelâ bu hakîr-i pür-taksîrin akl-ı kâsırı üzre Mustafâ Hân hakkında şöyle mazbûtumuzdur kim Sultân Murâd Hân-ı Râbi' kaçan kim Revân muhâsarası esnâsında iken kapucular kethudâsı yediyle karındaşı Bâyezîd Hân'ı ve Süleymân Hân'ı ma'nûkan şehîd edüp Sultân Ahmed Hân türbesinde defn etdiler. Ertesi gün Mustafâ Hân'ı dahi hânesinde merhûm olmuş buldular.

Bu husûsda niçe güft u gû vardır. Ammâ anı dahi ol gece şehîd etdiler deyü evfâh-ı nâsda günâ-gûn kıyl [u] kâl vardır. Ammâ bu Mustafâ Hân sâhib-i kerâmet bir pâdişâh idi. Devlet-i cihândan el çeküp yine kendü hâline komazlardı. Fâtihi-i Eğre Mehmed Hân'ın esenn evlâdı idi. Devlet-i dünyâya tama' etmedüğünden mu'ammer olup babası zamânında pâdişâh idi. Ve Ahmed Hân asrında kezâlik. Ve iki kerre kendüler pâdişâh oldular. Ve Osmân Hân'da kezâlik. Ve Murâd Hân'da kezâlik pâdişâh idi.

Bu hisâb üzre altı kerre pâdişâh olup müddet-i ömr-i azîzleri (---) sene olup vefât etdükte cümle pâdişâhların [105a] merkad-i âsitânları mülûk-i selef-i selâtînler ve şehzâdegânlar ile mâl-â-mâl olup Mustafâ Hân'a dünyâda bir câ-yı râhat bulunmayup on yedi sâ'at na's-ı şerîfi meydân-ı musallâda kaldı.

Âhir bu hakîrin pederi ilkâsıyla Ayasofya-i Kebîr'in hareminde zamân-ı kadîmde bir yağhâne kubbesi var idi, niçe yüz sene mu'attal idi, Mustafâ Hân'ı anda kârgîr-binâ içre defn edüp üzerine Hâs bâğçeden türâb getirüp sütür etdiler. Ba'dehu cânib-i erba'asına revzenler açup bir türbe-i envâr olup atebe-i âlîsi üzre târîh:

.....(1 satırlık yer boş).....

Ammâ garîbe-i acîbe bu kubbe-i kadîm tâ Ayasofya binâ olunaldan berü (---) kıralın binâsıdır kim Hazret-i Risâlet'den (---) mukaddemdir kim bu kubbeyi türbe etmeğe mübâşeret etdikleri asırda bin (---) sene olmuşdu. Üstâd-ı bennâ kûhkenler bu kubbenin cânib-i cenûbunda Ferhâdî külünkler ile bir pençere yeri açarken iki tula mâbeyninde bir demirden tütün lülesi çıkup cümle halkın manzûru olmuşdur kim ol mahalde yine içinde duhân râyihası munkatî'

olmamış idi. Bundan ma'lûm oldu kim rû-yı arzda tütün içmek kadîm imiş. *Ve's-selâm.*

Zikr-i ziyâretgâh-ı Sultân ‹brâhîm Hân ibn Ahmed Hân Tâbe serâhumâ: Sene 1049 târîhinde cülûs edüp zamân-ı devletinde cihân emn [ü] emân oldu. Kara Mustafâ Paşa vezîr-i a'zam bulunmağıle halk-ı âlem râhat buldu.

Ba'dehu sene (---) târîhinde Kara Mustafâ Paşa'yı, nedîm-i bed-hâhlar şehîd etdirüp cümle musâhibân [u] musâhibe-i sâhib-isyân taraf taraf fürce bulup nâkısâtü'l-akl nisvânlar ile müşâvere ve sohbet ederek devletine her taraftan rahneler zuhûr etdi. Beyt:

*Avretile kim ki çok sohbet eder
fiâh ise kendüyi bî-hürmet eder.*

Âhir-i kâr Hezârpâre Vezîr-i a'zam Ahmed Paşa ve Cinci Hoca (---) Efendî tahrîkiyle tahrîre gelmez şenâ'atlar etdirüp ol pâdişâh-ı sâde-dili rüşvete mâ'il edüp kullarından niçe zulm ile hezârân mâllar alınıp ekseriyây a'yân-ı ‹slâmbol'a amber-i hâm ve semmûr kürkler fermân olundukda ol mahalde fâtih-i Hanya Yûsuf Paşa, ba'de'l-feth Sarâyburnu'na gelüp şâdumân ederken ol ân şehîd etdiler.

Yine ol mâh-ı mezbûrda Girid'den Kara Murâd Ağa kul kethudâlığıyla Der-i devlete feryâda gelince andan dahi bin kîse ve bu kadar amber ve semmûr talep etdiklerinde ol ân Atmeydânı ve Etmeydânı deryâ-misâl âdemîzâd ile temevvüc eder.

Vezîr-i a'zam'ı ve Cinci Hoca'yı ve mülakkab (---) efendiyi ve niçe musâhibleri katl edüp fiehzâde Mehemed Hân-ı Râbî'den bî'at edüp ertesi gün yine Sultân ‹brâhîm Sırçasaray hapsinden halâs olup yine "Kul tâ'ifesi anı pâdişâh isterlermiş" deyü bir gulgule-i azîm olup âhir bu bahâne ile ol mazlûm ve bî-günâh oğuz pâdişâhı hâh-nâ-hâh ol Sultân ‹brâhîm Hân'ı sene (---) târîhinde mâh (---) gününde Cellâd Kara Alî eliyle eşedd-i ukûbet ile hâh-nâ-hâh bî-günâh ma'nûkan şehîd etdiler ve ammisi Mustafâ Hân cenbinde yan yana defn etdiler.

Bir Hâtem-i Tay ve Ca'fer-i Bermekî haslet sâhib-i kerem pâdişâh idi. Eyle cömerd ehl-i kerem idi kim ednâ bir âdeme ve bir musâhibe hâtûna birer Mısır hazînesin kerrât ile ihsân etmişdir. Ve dâ'imâ fukarâlara in'âm edüp çerâğ-efrûhte ederdi. Bir hammâmcı garîbi vezâret ile yeniçeri ağası etdi ve fiekerpâre Hâtûn musâhibe ricâsıyla Pirinccizâde nâm yeniçeri ağası etdüğüne târîhdir:

Amel-i sükker ile oldu pirincim zerde.

Sene (---).

demişler ba'dehu zırva etmişler.

Ve Ahmed kolu nâm ser-çeşme-i bâzbâzân-ı pehlivânân olan Ahmed kolu Çingânesinin çağanabâzlığından ve kâr-sâzlığından haz edüp yüz kîse ve yeniçeri ağalığı ihsân etdi. Âhir Çingâne Ahmed {eydir}

"Pâdişâhım biz bir oyuncu tâ'ifesiyiz, ceddimiz Âl-i Fir'avn'dan berü vezîr ve yeniçeri ağası olmuş yokdur. Ancak dahi uluca mertebe da'vâsında Fir'avn dedemiz olmuşdur" deyü yeniçeri ağalığı kabul etmeyüp âkılâne hareket edüp Hacc-ı şerîfe gitmeğe me'zûn oldu.

Ve Diyârbekirli (---) [105b] bir saç bağı hedâyâ verüp (---) nâm hâsekî ricâsıyla vezâret ile (---) ihsân olunup beyne'l-akrân Saçbağı Paşa lakabıyla mülakkab bir çerâğ-efrûhte oldu. Ammâ zıllı memdûd olmayup rûzgâr-ı zorkârından sönüp dûd-ı siyâhî rû-yı zerdine urup âhir-i kâr (---)

Ve bir Tıkrît Arabı meş'alcinin savt-ı hazîn ile mevâl ve dü-beyt âgâze etdüğünden safâ edüp mezkûr meş'alciye kapucular kethudâlığı ve ba'dehu mîrimîrânlık ihsân etdi.

Tâ bu mertebe sâhib-i kerem olup zamân-ı sa'âdetinde sâyiller dilenmeden müstağnî olup memâlik-i Âl-i Osmân'da mâl-ı firâvân meydâna çıkup cümle halk-ı âlem, şâd [u] handân idi. *Rahmetullâhi aleyhi rahmeten vâsi'a.* Niçe yüz şu'arâlar âh-ı enîn ile fevtine mersiyeler ve mevtine târîhler demişlerdir. Târîh: (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Hâlâ Ayasofya haremünde Sultân Mustafâ ile bir kubbe içre berâber âsûde olup ziyâretgâh-ı nisvândır. Zîrâ zenâne tâ'ifesine mahabbet edüp ziyâde ihsân edüp niçe bin cevârleri birer vezîre ve mîrimîrânlara ihsân edüp çerâğa ederdi.

Ve bu kubbe içinde hikmet-i Hudâ yine zenânelerden selâtineler medfûndur. Evvelâ Bayram Paşa sultânı Hânzâde Sultân binti Ahmed Hân sene (---) târîhinde merhûme oldu.

Ve Ken'ân Paşa sultânı Burnaz Âtike Sultân binti Ahmed Hân sene (---) guresinde merhûme oldu.

Ve efendimiz Melek Ahmed Paşa efendimizin ehli ‹smehân Kaya Sultân binti Murâd Hân-ı Râbî', pederi Murâd Hân gibi yigirmi yedi yaşında vaz'-ı haml ederken Ebâ Eyyûb-ı Ensârî yalısında ciğeri pâre pâre olup merhûme oldu. Ciğer-küşesi hayâtda olup yetîme kaldı. Târîh-i mevlûd-ı Fâtîma Hânım binti Melek Ahmed Paşa:

(---) (---) (---) (---) (---) (---)

Du'â ile dedim ey Evliyâ târîh ola mahfûz.

Sene 1072.

Ammâ Melek Ahmed Paşa, Kaya Sultân'ı aldıkda târîh düşmüşdür:

(---) (---) (---) (---) (---) (---)

Kaya Sultân'ı alan sikkeyi mermerde yazar.

Sene (---).

Ammâ merhûme Kaya Sultân'ın fevtine târîhdir:

Bir eksikli dedim ey Evliyâ fevtine târîhin

Melek seng ile döğünsün kim ayrıldı Kaya'sından.

Sene (---).

Sene 999.

Diğer târîh güfte-i Evliyâ:

*Mevtine târîh için dedi Melek bin âh ile
Gülşeni Firdevs-i me'vâ eyleye cânım Kaya.*

Sene (---).

Diğer târîh-i zîbâ:

*Hâtif-i gayb du'â ile dedi târîhin
Kaya Sultân rûh-ı pâki ede Firdevs-makâm.*

Sene (---).

Târîh-i diğer:

*Evliyâ hayr du'â ile dedi târîhin
Kaya Sultân'ın ola rûhuna menzil Firdevs.*

Sene (---).

.....(12 satırlık yer boş).....

Ve fiehzâde câmi'î hareminde Süğlün Muslı sultânı sene (---) târîhinde vefât edüp türbesinde medfûn[dur].

.....(1 satırlık yer boş).....[106a]

«ki yüz otuzuncu fasıl

«slâmbol içinde medfûn olan vüzerâların

imârât-ı kubâbları ve târîhleri ile

ziyâretgâhların ayân u beyân eder

Evvelâ türbe-i vezîr-i Ebül-feth Gâzî Makbûl Mahmûd Paşa câmi'î hareminde bir kubbe-i âlide medfûndur. Târîhi budur: (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ziyâret-i Koca Mustafâ Paşa kurb-ı bâb-ı Silivri. Bâyezîd Hân vezîridir. Türbesinin târîhi böyle merkûmdur:

Süleymân Hân sâhib-i cisir. (---)

Târîh-i vefât-ı Küçük Mustafâ Paşa vezîr-i Süleymân Hân eş-şehîr sâhib-i cisir:

*Bildi merhûm Mustafâ Paşa
Köprüdür fi'l-hakîka bu dünyâ*

*Geçdi merhûm dediler târîh
Köprüden geçdi Mustafâ Paşa.*

Sene (---).

Târîh-i türbe {ve sebîl-i} fâtih-i Yemen Sinân Paşa:

Görüp itmâmını hâtif dedi târîhini ol dem Sinân Paşa.

Târîh-i vefât-ı Pîrî Paşa sülâle-i {Hazret-i Ebûbekir, vüzerâ-i} Selîm fiâh-ı Evvel:

Pîrî Paşa'nın mekânın Adn ede Hayy-ı Vedûd.

Târîh-i türbe-i Bayram Paşa:

Mehbit-ı nûr-ı Hudâ ola bu türbe dâ'imâ.

Sene (---).

Târîh-i vefât-ı Bayram Paşa, vezîr-i Murâd Hân-ı Râbi', Bağdâd'a serdâr olup giderken (---) nâm mahalde merhûm olup na'şısı «slâmbol'a geldi ve Avretbâzâr'ında bu türbesinde defn olundu. Târîh:

Eyledi Bayram Paşa Adn-i a'lâyı makâm.

Sene (---).

Târîh-i merkad-i Hüseyin Beğ ibn Kapudan Hasan Paşa kurb-ı harem-i câmi'-i fiehzâde:

*Debîri lütf-ı Hâdî çün ana kam'-ı atâ yazup
Hüseynin ola ukbâda makâmı Cennet-i me'vâ.*

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Süleymân Paşa, vezîr-i Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' eş-şehîr Kul Kethudâsı Süleymân Paşa, kurb-ı Sarrâchâne:

*Ey Nisârî dediler târîhini tahsîn edüp
Türbe-i pâk-i Süleymânî zihî vâlâ makâm.*

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Husrev Paşa-yı Atîk, kurb-ı Yenibâğçe, bu târîh bir musanna' ve murassa' türbe kapusu üzre merkûmdur:

*Hak kıyâmetde inâyet eylesün
Mustafâ ana şefâ'at eylesün*

*«şidenler dediler târîhini
Dâ'im Allâh ana rahmet eylesün.*

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Köpürlü Mehmed Paşa, vezîr-i a'zam-ı Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' kurb-ı Dikilitaş:

*Dedi tahsîn ile gördükde Nisârî târîh
Türbe-i bî-bedel u câ-yı Mehmed Paşa.*

Sene (---).

.....(16 satırlık yer boş)..... [106b]

«ki yüz otuz birinci fasıl
Belde-i Tayyibe'nin enderûn [u] bîrûnunda
medfûn olan kibâr-ı evliyâü'l-ârifîn ve
asfîyâü'l-vâsilîn, haccallâhu ale'l-âlemîn,
radiyallâhu Ta'âlâ anhum ecma'in ve
kaddesenallâhu bi-sırrihi'l-mübîn ista'antü
billâhi ve bihi'l-avnü'l-mübîn **hazretlerinin**
mümkün olduğu mertebe ziyâretlerinin ve
müte'addid kümmelîn ve fuzalâü'd-dehrden
olan şeyhülihlâmaları ve ulemâ ve sulehâları ve
meşâhîr mollâları ve hâl sâhibi meşâyihleri
ziyâret edüp târihleri ve âsâr-ı binâları ve
medfûn oldukları semtleri ile ayân u beyân
olunur

Ve bihi nesta'in.

Evvelâ kal'a-i Kostantıniyye dahi dest-i küffârda iken Âl-i Emeviyyûn asrında «slâmbol üzre tokuz kerre sefer edüp üç kerre nısfın sulh ile feth edüp «slâmbol içre niçe bin Sahâbe-i güzîn sâkin olup Kocamustafâpaşa haremindedir ve Cübbealikapusu'nun iç yüzünde Gül Câmi'i ve Sirkeci tekyesi'nde ve fiehîdkapusu hâricinde ve «slâmbol'un içinde niçe bin sahâbeler medfûn olduğu ve Kâsımpaşa'da Tershâne ardında niçe bin sahâbe-i kirâm âsûde olduğu ve Ebâ Eyyûb-ı Ensârî ba'de Hicreti'n-nebeviyye sene (---) târihinde serdâr-ı mu'azzam olup «slâmbol'da şehîd olduğu ve Hârûnu'r-Reşîd hilâfetinde Baba Ca'fer Sultân elçilik ile «slâmbol'a gelüp Zindânkapusu dâhilinde medfûn olduğu bâlâda ale't-tafsîl tahrîr olunmuşdur. Ammâ ba'de'l-feth,

Ebü'l-feth Gâzîde medfûn olan kibâr-ı
evliyâullâhları ve cümle müte'addid ehl-i
kubû[r]ları bildirir

Evvelâ «slâmbol feth olduğu gün merhûm bulunan **Yâvedûd Sultân** Ayasofya içinde na's-ı şerfi bulunup sînesi üzre yed-i kudret ile kırmızı et pâresinden ism-i Yâvedûd tahrîr olunmuşdu. Eyyûb Sultân'a karîb Yâvedûd iskelesinde defn olunmuşdur. *Kuddise sirruhu.*

Ve ziyâret-i **Aya Dede:** «slâmbol'u feth ederken Ayakapusu'nda şehîd olup yine Ayakapusu dâhilinde mahkeme-i kadîmimiz olan Sirkeci tekyesi'nde niçe fukarâsıyla medfûndur.

Ve **Horosî Dede:** «slâmbol fethinde bulunup Unkapanı'ndan feth edüp anda şehîd olup Unkapanıkapusu hâricinde medfûndur ve bâlâda menâkıbı mürûr etmişdir.

Ve ziyâret-i **fiyeh fiemseddîn Ahmed ibn «smâ'il Monlâ Gürânî:** Ebü'l-feth'in hocası iken dilgîr olup Mısır'da Sultân Kaytbay'a varup anda mâl-ı Kârûn'a müstağrak olup yine Ebü'l-feth ricâsıyla Kaytbay, fiyehi «slâmbol'a gönderüp fetihde bulunup ba'de'l-feth câmi'i sâhasında medfûndur sene (---).

Ve eş-fieyh **Mevlânâ Mehmed bin «brâhîm bin Hasan-ı Niksârî:** fieyh Vefâ câmi'i haremindedir medfûndur. Ebü'l-feth ulemâsından ulu sultândır.

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Târîh-i vefât-ı **Hazret-i fieyh Vefâ** der-meydân-ı Vefâ :

Ân şem'-fîrûz-ı harem-i ka'be-i esrâr
Be-güzâşt ez ân belki gird-geh-i meh
Hâhîki bedânî şî'r u fieyh Vefâ-râ
Der(?) Yâ Rab şeyh rahmeten ilâ rabbihî,

Sene (---).

Bu fieyh Vefâ'dan aşağı Unkapanı râhı üzre eski tekye-i pehlivânân civârında Sultân-ı şu'arâ **Necâtî Beğ** medfûndur. Zamânında yeğâne-i asr ferîdü'd-dehr idi. Selîs ve hoş-âyende dîvânı ve niçe mücellled te'lîfâtı var. Hattâ Edirnevî Sehî Beğ, Necâtî Beğ'in duhter-i pâkîze-ahterin alup Necâtî Beğ intikâlinden sonra Sehî Beğ *Evrâk-ı Perîşân-ı Necâtî* ile *Sehî* nâmıyla bir dîvân etmişdir. Ammâ Necâtî hizmet-i pâdişâhîde mîrîlivâ olmasa dâ'imâ künc-i ferâğda olsa beher-yevm birer te'lîfâtı olurdu. Lâkin sene 914'de sarsar-ı fenâdan Necâtî necât [u] rehâ bulmayup kendü mısra'ı üzre,

Ölmeyince gelmedi mesken Vefâ Meydânı'na.

dedüğü minvâl üzre âhir cenâzesi Meydân-ı Vefâ'da kılınup mezkûr mahalde defn olundu. Türbe-i münevverî içre bir sebîlhânesi ve bir çâh-ı mâsı var, sebîl-i Necâtîden nûş eden necât bulur. Seng-i mezârında Karahisârî hattıyla dâmâdı Sehî Beğ güftesiyle târihi budur:

Gitdi Necâtî hây.

Sene (---)

târîh vâkı' olmuşdur. [107a]

Ve eş-fieyh **Hazret-i Velî Efendi:** Ebü'l-feth meşâyihlerinden olup Sarhanî'dir. Silivrikapusu hâricinde handak kenârında reh-güzâr üzre medfûndur. Velî Sultân nâmıyla ziyâretgâh-ı ünâsıdır.

eş-fieyh Ramazân Efendi: Karahisârî'dir, tarîk-i Halvetî'de Muhyiddîn Efendi halîfesidir. «slâmbol'a geldikde Bezâsten Kethudâsı Hâce Husrev bunlara bir tekye ve bir câmi' binâ eyleyüp kapusu üzre târihi:

Seyr edüp anı Sâ'î-i Dâ'î
Dedi târih ka'betü'l-uşşâk.

Sene (---).

Bu âsitânede niçe bin âdemi irşâd edüp âzim-i dârü's-selâm olup intikâlîne târih:

Hâşimî dedi geçdi fieyh bugün.

Sene 1025.

Yerlerine veled-i necîbi Abdülhalîm Efendi seccâdenişin oldu.

Ve **eş-fieyh Hazret-i Seyyid-i Vilâyet**: Bâyezîd Hân meşâyihidir. «slâmbol içre mescidi hazîresinde medfûndur.

Ve **eş-fieyh Hazret-i Seyyid Ahmed el-Buhârî**: fieyh «lâhî ile Simav şehrinde Bâyezîd Hân asrında «slâmbol'a gelüp fieyh Vefâ hazreti ile hem-celis olup erba'in ve i'tikâflar edüp âhir Sultân Mehmed câmi'i kurbünde Bâyezîd Hân binâ etdüğü câmi'in hazîresinde medfûndur. Hâlâ ulu âsitânedir, cümle Belh [u] Buhârâ halkı tekyesinde sâkinlerdir.

Ve **eş-fieyh Hazret-i Âbid Çelebi**: Bâyezîd Hân şeyhidir. Hazret-i Celâleddîn-i Rûmî neslindedir. Kuzât tâ'ifesi idi, terk edüp Hazret-i fieyh-i «lâhî'den cihâz-ı fakrı kabûl edüp kümmelînden kimesne oldu. Âhir «slâmbol'da bir mescid ve bir tekye binâ edüp anda medfûndur.

eş-fieyh Mevlânâ fiemseddîn Ahmed bin Süleymân bin Kemâl Paşa: Bâyezîd Hân ve Selîm Hân ulemâsıdır. Selîm Hân ile Mısır fethinde bulunup kadı'asker kalmışdır. Ba'dehu «slâmbol'da Müftü's-sakaleyn ya'nî ins [ü] cinne fetvâ verüp kutbiyyete kadem basmış idi. Eğer bunların evsâfların tahrîr eylesek bir tomar-ı tavîl olur. Ancak yetmiş aded kütüb-i mu'teberelerinde[n] mâ'adâ iki yüz risâle te'lîfâtı ve tasavvufâne ve âlimâne eş'âr-ı belîği vardır. Ammâ bî-mahlaslıkları kendüye mahlas olmuşdur. Âhir-i kâr hâlisen ve muhlisen merhûm olup Edirnekapusu hâricinde tarîk-i âm üzre bir demir pençereler içre üstü mekşûf bir mahalde âsûdedirler. «ns [ü] cinne sâhib-i fetvâ olduklarında her cum'a ertesi vakt-i seherde niçe yüz masrû' âdemler gelüp üç hafta ziyâretine müdâvemet edüp bi-emrillâh sar' zahmetinden halâs olur. Ziyâretgâh-ı hâs [u] âm-ı enâmdır. Târîh-i intikâl-i Kemâl Paşazâde Ahmed Efendi:

«rtahale'l-ulûm bi'l-kemâl.

Sene 941.

Diğer târîh:

Kabr-i Ahmed dâ[']i]m ola pür-nûr.

Sene 941.

{Diğer târîh:

Hâzâ makâm-ı Ahmed.

Diğer târîh:

Hiye âhirü'l-kıyâs.

Sene 941}.

eş-fieyh Abdüssamed Efendi: Kayseriyye'dendir ve tarîk-i Nakşibendî'dir ve «slâmbol'da niçe zamân mürşid-i kâmil olup talebelerine tevhd usûlü ta'lîm edüp ba'de'l-vusûl vâsıl-ı na'îm olup usûl-i kadîm ile dâr-ı bâkîde karâr etdüğüne târîh:

*Bin zâr girye birle gûş eyleyince târîh
Dedim ki irtihâl-i Abdüssamed Efendi.*

Sene (---).

eş-fieyh Hazret-i Adlî Efendi: Niçe sene seyâhat edüp ba'dehu zâviyelerinde sâkin olup Kocamus-tafâpaşa şeyhi Hasan Efendi merhûm olunca yerine bu Adlî Efendi sâhib-i seccâde oldu. Âhir anlar dahi sene (---) âhirete intikâl eyleyüp Kocamus-tafâpaşa haremde Zencîrli Servi zeylinde medfûndur. Adlî mahlasıyla hoş-âyende tasavvufâne eş'ârları ilm-i edvâr üzre beste olunup devr-i tevhdde ilâhiyyâtları tilâvet olunur.

el-Mevlâ fieyh Edîbî Efendi: Bursevîdir, mevtine târîhi güfte-i Fâ'izî:

Edîbî'nin makâmın Cennet-i Adn eyleye Allâh.

Sene 1025.

«lm-i şi'irde fâris-i belâgat idi.

el-Mevlâ Kara Abdurrahmân Efendi: Kefe müftüsü Süleymân Efendi merhûmun mahdûm-ı ercümendidir. Emîr Buhârî türbesi mukâbilinde Kadı'asker Abdurrahmân Efendi türbesi civârında medfûndur. Ahlâk-ı kerîme ile mevsûf velî-i ni'am kimesne idi.

Bunlara karîb târîh-i kutb-ı aktâb **eş-fieyh Memî Cân Efendi**:

Âlemin kutbu Memî Cân bu cihândan gitdi

Bâğ-ı Rıdvân'a yer etsün yine mihmân-ı azîz

«şidüp Hâşimî dâ'î dedi târîhin anın

Eyleyüp rûh-ı revân verdi Memî cân-ı azîz.

Sene (---).

el-Mevlâ fieyh Mehmed Taşköprüzâde: Kemâl Efendi merhûmun mahdûmlarıdır, sene 1018 tâ'ûndan intikâl edüp Âşık Paşa câmi'i haremde [107b] cediti cenbinde âsûdedirler. Nevbâve-i büstân-ı necâyib mahdûm-ı mükerrrem çelebi idi.

el-Mevlâ Sa'dîzâde Efendi: Kesegendede kurbünde türbe-i pür-envârında medfûndur. Bu hakîr on bir sene Karaman'daki dârü'l-kurrâsında «bn Kesîr ve Seb'a ve fiâtubiyye'yi tekâmîl etmişiz. *Hâzâ min fazlî Rabbî.*

el-Mevlâ Tursunzâde Abdullâh Efendi: Kadı-çşmesi kurbünde Âbid Çelebi mescidi haremde medfûndur. Cemî'i ulûmda fûnûn-ı şettâyâ mâlik bî-hisâb risâle ve te'lîfâtı vardır.

el-Mevlâ Feyzullâh ya'nî Kâfzâde: «simleri Mustafâ iken Feyzî tahallüs etmeğile isimleri Feyzullâh olmuşdur. Sîhr-i mübîn eş'ârı vardır. Sinn-i şerîfleri 71 seneye bâliğ iken merhûm olup Zencîrlikuyu kurbünde kayınbabaları Ma'lûlzâde türbesi civârında medfûndur.

el-Mevlâ Mehmed Efendi: Hasan Kethudâ-zâde derler Âşık Paşa câmi'i haremde mestûrdur. Mezbûr sehâ ve keremde Hâtem-i Tay tabî'at idi.

el-Mevlâ Muzaffer Efendi: Haleb müftüsü Alî Efendi'nin ferzendidir. Kesegendede kurbünde medfûndur sene 1002.

el-Mevlâ Hazret-i Sun'ullâh Efendi ibn Ca'fer-rü'l-imâdî: Sene (---) târihinde intikâl edüp Câmi'-i Ebül-feth'de Üsküdarî Mahmûd Efendi azîz hazretleri cenâzesi namâzın kılup Kırkçeşme kurbünde câmi'i sâhasında reh-güzâr-ı revzen dâhilinde bir kubbe-i alîde medfûndur. Mevtine târîh:

*Dedim ey Fâ'izî târîh-i fevtin
lâhî eyle Sun'ullâh'a rahmet.*

Sene 1021.

{**Ahvâl-i âlem-i sabâvet-i hakîr**}: Bu hakîr Evliyâ-yı bî-riyâ rahm-ı mâderden müştak olduğumuzda merhûm Sun'ullâh Efendi hânemizde bulunup gûşumuzda menkûş olmağ için gülbâng-i Muhammedî savt-ı a'lâ ile kırâ'at etmişlerdir ve akîka kurbânımız dahi Mevlevî şeyhi «smâ'îl Efendi zebh edüp {"«smâ'îl kurbânıdır" buyururlar}. Ol gece hânemizde yetmiş aded sâhib-i sülûk ârif-i billâh cânlar mevcûd olup Geysûdâr Kapanî Mehmed Efendi dahi gelüp hakîri kundağımızla kucağına alup kulağına ezân-ı Muhammedî tilâvet etmek murâd edindikde,

"Ya bu oğlanı âgâh edüp kulağına kim ezân okudu" deyü su'âl edince huzzâr-ı meclisten ba'dehu üstâdımız olan Dersiâm Ahfeş Efendi buyururlar kim,

"Ezânı Sun'ullâh Efendi okudu" deyince hemân Geysûdâr Mehmed Efendi eydir:

"Biz dahi abdâlânâne fenâfillâh ezânın okuyalım" deyüp bir savt-ı hazîn ile ezân tilâvet edüp dest-i şerîflerinde olan ma'hûd teberin yanımıza koyup,

"Bu oğlana ihsân eyledim, bununla çok gazâda bulunup fakr [u] fâkada sâhib-i seccâde ve sâhib-i celâl olsun ve zamân-ı fetâlığında bir şeyden havf etmeyüp kumda oynayup ayağına çöp batmasın" deyü Fâtiha-ı şerîf tilâvet edüp bilâ-selâm giderler.

Ve ibtidâ dehânımıza Kâsımpaşa Mevlevîhânesi şeyhi Dîvâne Abdî Dede hazretleri mübârek dehânından nân-pâre çıkarup,

"Fukarâ lokmasıyla perveriş bulsun" deyü ibtidâ ağzımıza anlar bir nân-pâre korlar. Ve Yenikapu Mevlevîhânesinin şeyhi Hazret-i Doğanî Dede bu hakîri der-âğûşuna alup hevâya atup,

"Bu oğlan bu cihânda bizim uçurmamız olsun" deyü buyurmuşlar. *Kaddesenallâhu bi-sırrıhi'l'azîz.*

Hikmet-i Hudâ kırk seneye bâliğ olduğumuzda Geysûdâr Mehmed Efendi'nin ihsân etdüğü teberi niçe sene taşıyup elli bir târihinde Leh seferine gidüp nehb ü gâret mahallinde teberi bir kapu halkasına geçirtüp sâ'ir mâl-ı ganâyime tama'kârlık ederken küffâr-ı hâksâr ale'l-gafle bizi basup uryânen birer yaldak at ile cân halâs edüp bir aylık yolu çapkun

alaşlarımız ile yedi günde Kırım'a selâmetle dâhil olduk. Ammâ şeb [u] rûz,

"Ah teber-i Geysûdâr Mehmed Efendi" der idim. Hikmet-i Hudâ sene-i âtîde yine Leh seferine atlanup Izbaraş vilâyetlerin harâb [ü] yebâb, halkın kebâb, hânelerin türâb ederek sene-i sâbıkda münhedim olup firâr etdüğümüz «şceres nâm şehir-i menhûsa varup yine sene-i sâbıkda gâret etdüğümüz sarâyâ varup hakîr {kadem} basdım ve kapusunda bir ok sancup sarâyı gârete şurû' edüp kânûn-ı Tatar üzre bir ferd vaz'-ı yed etmeyüp cümle mâl-ı ganâyimi ve yigirmi esîr ve kırk ağırmak at ve bu kadar bakır ve kalay âvânî ve semmûr lepâçeler ile muğtenim olup bir hücrenin kapusuna vardıkda bi-emri Hudâ [108a] sene-i mâzîde teberi kapu halkasına koyup firâr etdüğümüz dervezede teberi nice kodum ise eylece durur. Hemân Perverdigâra sadlek hamd [ü] senâ edüp teberi merhûm «slâm Geray Hân'a ve sâ'ir ihvâna ve yârâna gösterdim. Cümle ahibbâ âlem-i hayretde kaldılar.

Ya'nî bu tatvîl-i kelâmdan murâd [u] merâm oldur kim hamd-i Hudâ bu hakîri pür-taksîr böyle mazanna-i kerâme kimesnelerin nazar-gerdesiyiz *sümme elhamdü lillâh* cümlesinin himmetleri hâzır u nâzır ola. *Âmin.*

Ve ibtidâ kulağına ezân tilâvet eden mezkûr Sun'ullâh Efendi dörd kerre şeyhülislâm olmuşdur. Bir merd [ü] ferde müyesser olmamışdır.

el-Mevlâ Dervîş Mehmed ibn fieyhülislâm Sun'ullâh Efendi: Bunlar dahi Kırkçeşme'de pederleri türbesinde âsûdedir. Târîh-i güfte-i Fâ'izî Çelebi:

Etdi Dervîş Mehmed azm-i cinân.

Sene (---).

Merhûm bir nûr-ı hadîka-i Rıdvân idi ve her fûnûnda yed-i tûlâyâ mâlik idi.

el-Mevlâ Mehmed Kestelî: «mâmzâde'dir ve Edirnekapusu hâricinde Kestel Sekisi nâm bir çemenzâr soffa-i âlî üzre medfûndur. Âlim ü fâzıl ve şâ'ir ü mâhir idi.

el-Mevlâ Dâmâd Mehmed Efendi: Anatolu'da Mudurnu kazâsına tâbi' Çini nâm karyedendir. «slâmbol'da Sinân Ağa câmi'i kurbünde binâ etdikleri dâri'l-hadîs sâhasında medfûndur.

el-Mevlâ Sun'ullâh-ı Hamîdî: Yalvaç nâm kasabada fieyh Abdülkerîm'in oğludur. Sun'î tahallüs etmeğ ile şöret bulmuşdur. Kesegendede civârında medfûndur. İlm-i inşâda mâhir eş'âr-ı dilâvîzi reşk-endâz-ı silki'l-cevâhirdir.

el-Mevlâ Rıdvân Efendi: Üngürüsü'l-asl ve Hırvadî'n-nasl idi. Akşehir'de Fazlullâh Efendi terbiyet-gerdesi idi. Yigirmi yılda deryâ-yı ulûm olup cümle ulemâyı imtihâna da'vet eder bir zekiyyü't-tab' kimesne idi. Kesegendede civârında bir muhteşemâne mermer sandûka ile Rıdvân Efendi ravza-i Rıdvân'da âsûde oldu.

el-Mev[lâ] fieyh Edhemzâde: Tirevîdir. Edirnekapusu hâricinde Beğlerbeği Çeşmesi kurbünde Çevizli Soffa nâm mahalde medfûndur. Cemî'i ulûmda mahâreti olduğundan gayrı meşâyih-i izâmlar ile ülfet edüp ilm-i ledünne mâlik bir sâlih ü âbid kimesne idi.

el-Mevlâ Zeynel'âbidîn: Bursevîdir, Kesegenede civârında medfûndur. Ser-halka-i erbâb-ı fuhûm ve ten-perver sâhib-i şühûm ve ilm-i fıkıhda lâ-nazîr idi.

el-Mevlâ Ahmedî: Bursevîdir. Hayrî tahallüs eder âbdâr pâkîze eş'ârı vardır. Sinân Paşa medresesine mutasarrıf iken ecel sinânına uğrayup fevtine târîh güfte-i Fâ'izî:

Ede Ma'bûd Hayrî'ye rahmet.

Sene 1025.

Hâfız Ahmed Paşa nedîmlerinden idi.

el-Mevlâ Mahmûd Niksârîzâde: Çelebidir. Edirnekapusu hâricinde vâlideleri cenbinde defn olundu. Hadîdül-lisân, cerîül-cinân bir bahr-i ma'ânî ve bir çelebi-i nûrânî idi ve Niksârî tahallüsü ile hayli latîf eş'ârı vardır.

el-Mevlâ <smâ'îl: Amasiyyevîdir Kesegenede civârında medfûndur. Fazîlet ve ilmiye ile meşhûr kimesnedir ve sâhib-i kerem Tay-cenâb idi.

eş-fieyh Abdülkerîm Emîn: <ştibîdir. Üç def'a hac edüp Yemen'de niçe bin meşâyih ile hem-sohbet olup <slâmbol'da vâsıl-ı cinân oldukda Fethiyye Mehmed Paşa'da vâkı' zâviye sâhasında medfûndur. Târîh-i güfte-i Kisbî:

Geçdi <ştibî Emîn.

Sene 1015.

fiehr-i <ştib'de câmi' ve hânları ve hammâmı ve dekâkinleri ve zâviye imâreti ve Üsküb'de bedâsteni ve dükkânları vardır.

el-Mevlâ fiemseddîn Ahmed el-Ensârî eş-şehîr Monlâ Ahmed Efendi: Âzerbâyçân'da Karabâğ Gence'sindendir. Hazret-i fieyh Vefâ câmi'i hareminde medfûndur. Niçe kerre ziyâret etmişizdir.

el-Mevlâ Arabzâde Abdurra'ûf: Cemî'i menâsıbı imtihân ile almışdır. Selîmiyye kurbünde Kovacı mescidi hazîresinde âsüdedir.

el-Mevlâ Memikzâde Mehmed Efendi: Amasiyye-i gâsiyedendir. Kaynatası Nişâncı Paşa câmi'i hazîresinde medfûndur. Fuzalâ-yı asr ve ilm-i şî'irde şâ'ir ü mâhir idi.

el-Mevlâ Seyfullâh: Hamîdîdir. Karaman kurbünde müstakil bir türbe-i münevverde medfûndur.

el-Mevlâ Bostânzâde Efendi ism-i şerîfleri Mustafa'dır. fiehzâde câmi'i hareminde reh-güzâr üzere pederleri yanında medfûndur, sulehâ-yı ümmet idi.

el-Mevlâ Bıyıklı Süleymân Efendi: Edirnekapusu hâricinde medfûndur. *Rahmetullâhi aleyh. [108b]*

el-Mevlâ Kâtibzâde Zeynel'âbidîn: Pederleri Koca Mahmûd Paşa'nın kâtibi olmağıle Kâtibzâde derler. fieyh Vefâ câmi'inde medfûndur. Cümle kütüb-i mu'teberelerin Vefâ câmi'ine vakf edüp hakîr kitâb-ı *Mültekâ'yı* ve kitâb-ı *Kûhistânî'yi* hâfız-ı küttâbdan alup kırâ'at etmişdik.

el-Mevlâ fiemseddîn: Selîm-i halîm Hân hocası olan Atâullâh Efendi'nin mahdûm-ı mükerreridir. Bu dahi fieyh Vefâ türbesi hazîresinde âsüdedir.

el-Mevlâ Nefeszâde Mustafâ Efendi: Emîr Buhârî tekyesi kurbünde medfûndur.

el-Mevlâ Osmân Beğ ibn Mehmed Paşa ibn Ahmed Paşa ibn Dukaginzâde: Pederleri Mısır vâlisi olup Mısır'da câmi'i vardır. Ammâ kendüler ulemâ sınıfından olup niçe medâris ve menâsıblar zabt edüp âhir Âşık Paşa haremine âşık olup biçâre Osmân anda yatup seng-i mezârı nişângâh-ı tîr-i du'â-i ehl-i derûndur. *Kuddise sırruh.*

Ziyâretgâh-ı **eş-fieyh Beyânî:** Tuna sâhilinde Ruscuk nâm kasabadandır. İlm-i şî'irde ve ilm-i tasavvufda nazîri yokdur. <slâmbol'da zâviyesi sâhasında mestûrdur.

eş-fieyh Abdüllatîf: fieyh Vefâ civârında medfûndur. Mahrem-i esrâr-ı nihân ve bâğbân-ı riyâzü'l-cinân idi.

eş-fieyh Yuluk Mehmed: Hamîdî'dir. Alî Paşa-yı tahkîk haremünde müstetirdir.

Sultân Ahmed Hân asrında merhûm olan kibâr-ı ulemâların ziyâretlerin beyân eder
Ve's-selâm.

el-Mevlâ Nâmî: Sâdât-ı kirâmdandır ve ferzend-i Stanbul'dur. Târîh:

*Güm oldukda dehr içre nâm u nişânı
Bir eksikli dedi vefât etdi Nâmî.*

Sene (---).

Edirnekapusu hâricinde hâk-âlûddur.

el-Mevlâ el-fâzıl ve el-üstâdü'l-kâmil **Abdülhalîm Efendi, ya'nî Ahîzâde Çelebi:** Bunlar Ebussu'ûd-ı Sâni'dir, diller ile medh olunmaz. Târîh-i güfte-i Hâşimî:

Cinân ola Ahîzâde Efendi'nin câyı.

Sene 1013.

Târîh-i diğەر,

<rtahale'l-ulûm ba'de'l-halîm.

Sene 1013.

Pâkîze eş'ârı vardır. Halîmî tahallüs eder.

el-Mevlâ Akçalı Bekir Efendi: Nâzlı, Nâzlı'dandır ammâ nâzilden değıldir. Seng-i mezârı üzere mevtine târîhdır:

füden Bû Bekr Efendi vâsıl-ı Rab.

Sene 1013.

Edirnekapusu hâricinde Gûr kazanlar ve Türbedârlar tekyesi yanında bir soffa üzre medfûndur.

Bu mahalde olan türbedârânlarda Ebü'l-feth Gâzî'den berü ne kadar bin a'yân-ı kibâr defn olundu ise sene-be-sene ve rûz-merre sicillâtlara kayd etmemedir. Cümle müte'ayyin ehl-i kubûrlar ism [ü] resimleri ile mastûrdur. Zîrâ ba'zı zamânda makâbir hudûdları da'vâsı olup fermân ile sicillâtlarına mürâca'at olunur. Acâyib tevârîh-i mevtâdır, gûyâ bu hakîrin *Seyâhatnâme*'sidir. Ammâ ol sicillâta nazar olursa kıyâmetden bir nişândır. Cümle mevtâyı bu gûne tahrîr etmek bir diyârda ve bir pâdişâh memleketine mahsûs değildir kim garîb temâşâdır.

el-Mevlâ Abdülvehhâb Efendi: Küçük Tâceddîn Efendi'nin ferhunde ahteridir. Dâhil-i sûrda Sarıgürz mescidi hazîresinde âsûde gavvâs-ı bahr-i ma'ânî idi.

el-Mevlâ Rıdvân Efendi eş-şehîr Salıncak Rıdvân: Zâl Paşa huddâmlarından olup *Ravza-i Rıdvân* ile meşhûrdur. Edirnekapusu'nda medfûndur. Nâz u na'im ile perverde olup nâzikliğiyle reftâr etdüğüçün beyne'l-ulemâ Salıncak Rıdvân derlerdi. Ammâ cemî'i muhâverelerde hâzır-cevâb idi.

el-Mevlâ Müftî Mustafâ Efendi ibn Alî: Sarıgürzzâde kayını demeğile meşhûr idi. Târîh-i vilâdeti:

Hayru'l-benîn.

Sene (---).

Târîh-i mevti:

*Çeküp Câmî mey-i mevti demiş âh eyleyüp târîh
Benim fülk-i vücûdum rûzgârı geldi yaprakdan.*

Sene (---).

Ve Tırhala kurbünde kasaba-i Fenâr'da tilmîzi olan {feyh} Habîb Efendi Müftî Mustafâ Efendi fevtini istimâ' edüp bu gûne târîh demişdir:

*Küntü ed'û lehu bi-enne lehu
ndenâ rabbe Cenneti'l-me'vâ*

*Hâtifün kâle fîhi târîhen
Edhalallâhu rûhahu fîhâ.*

Sene (---)

Sultân Mehmed câmi'inin haremine muttasıl hânelerinin mukâbilinde medfûnlardır. *Rahmetullâhi aleyh.*

el-Mevlâ fieyh Mehmed Çelebi ibn Sun'ul-lâh Efendi: Kurretü'l-uyûn-ı ulemâdır. Atbâzârı kurbünde Hüsâm Beğzâde mescidi hazîresinde medfûndur. Mahdûm-ı mezkûr, salâh-ı hâl ile meşhûr halîm ü selîm bir zât-ı kerîm çelebi idi. [109a]

el-Mevlâ Mustafâ Efendi: Sultân Ahmed Hân'ın hocası idi. Sultân Selîm türbesi hazîresinde müte'ârif-i mezâr, fâ'izü'l-envâr ve gavta-zen-i deryâ-yı rahmet-i Perverdigâr olmuşdu. Hulvü'l-lisân, hâlisü'l-cinân, sâfi mevâd, pâk-i'tikâd kimesne idi. Bu hakîr her sabâh derse giderken elbette rûhıyçün birer Fâtiha-ı şerîf tilâvet edüp ubûr ederdim.

el-Mevlâ Cünûnî smâ'îl Efendi: Fâzıl u kâmil ü âlim ve şâ'ir ü mâ'ir kimesne idi. Cemî'i keyfile âlûde olduğundan kendüye cünûn galebe edüp üç sene dârü'ş-şifâ zencîri mansıbında makyûd olup şarâb-ı asâ ile aklı başına gelir şekilli oldukda bu şi'iri demişlerdir:

Başka bir gûne cefâ eylerise her mûsâ

Geçemem çember-i geysû-yı mutarrâsından

pesendîde ebyâtdır. Zî-akl olan idrâk edüp demeğe kâdir değildir. Ba'dehu ifâkat bulup cemî'i menâhî ve me'âsîden tâ'ib ü tâhir olup maraz-ı tâ'ûndan merhûm olup Kesegendede civârında âsûdedir.

el-Mevlâ brâhîm Hüsâmzâde: Germiyanî Hüsâmzâde'dir kim bu hakîrin akrabâlarındandır. Çarşenbebâzârı'nda Mehmed Ağa câmi'i kurbünde fierife Hâtûn mescidi sâhasında medfûndur. Mevlânâ-yı merkûm, efrâd-ı ulemâdan ma'dûd zât-ı şerîfi kâmil vücûd idi. fierîfi mahlası ile şi'iri ve kâbil-i kabûl pâkîze eş'ârı var idi. *Kuddise sırruhu.*

el-Mevlâ Abdullâh Abdülkerîmzâde : Nişâncı Mehmed Paşa haremünde mestûrdur.

el-Mevlâ Mehmed Mu'arrefzâde: Koğacı mescidi haremünde medfûndur.

el-Mevlâ Küçük Mustafâ Efendi: Kurşumlu Türbe'de medfûndur. *Rahmetullâhi aleyh.*

el-Mevlâ Mehmed Fehmî Çelebi: Kınalızâde Fehmî Çelebi'dir kim vilâdetine târîh: *Mehmed fahr*, sene 972 vâkî' olmuşdur. <antikâl etdükte hâs [u] âm namâzın Sultân Mehmed câmi'inde yevm-i arifede kılup na'ş-ı Mehmed Fahrî kayınatası Nişâncı Paşa câmi'i hazîresinde defn olundu. Fevtine târîhdir:

Bin sûz-i derdile dedi târîh Hâletî

Gitdi adem diyârına Fehmî gibi vücûd.

Sene 1004.

el-Mevlâ Abdülkâdir eş-şehîr Kadrî Çelebi: Su'ûdî Efendi'nin mes'ûdül-vürûdudur. Karaman kurbünde kayınatası Beğzâde Efendi civârındaki Mi'mâr Sinân mescidi sâhasında medfûndur. Mevtine târîh-i Tabîbî:

Etdi Kadrî Çelebi azm-i bekâ.

Târîh-i diğeri,

Gitdi hayfâ bilinmedi Kadri.

Sene (---).

Arabî ve Fârisî eş'âr, ızhâr-ı iktidâr eylemiş bir fârisü'l-hayâl idi.

{Ve fiehzâde câmi'i kurbünde Rüstem Paşa türbesi ve Eski Husrev Paşa türbesi ve Topkapu'nun iç yüzünde Ahmed Paşa türbesi bu üç aded türbe-i pür-envârlar Mi'mâr Sinân'ın kârıdır. Ve dahi Yenibâğçe kurbünde fiâh Hübân türbesi ve Edirnekapusu hâricinde Ahmed Paşa türbesi dahi Usta Sinân kârıdır}.

el-Mevlâ el-a'zam Mehemed bin Mustafâ ya'nî Bostânzâde Efendi: fiehzâde câmi'î haremindedi şâhrâha nâzır manzarası dâhilinde pederleri Mustafâ Efendi cenbinde medfûndur. Sinn-i şerîfleri altmışa yetmiş idi ve çâr-yârî idi. Zülâl-i amîmü'l-feyz-i Perverî ve deryâ-yı ma'ânî idi.

el-Mevlâ Mehemed Remzîzâde: Meşâyih-i izâmdan Mü'eyyedzâde Hacı Efendi duhter-i pâkîze-ahterinden vücûda gelmişdir. *Kâmûs-ı Ahterî* hıfz edüp ilm-i lügatda bahr-i amîk idi. Koğacı mescidi haremindedi medfûndur. Fusahâ-yı büleğâ şâ'ir idi.

el-Mevlâ Yahyâ bin Pîr Alî bin Nasûh eş-şehîr Nev'î Efendi: Medrese-i Dâhil'e dâhil oldukda Seyfî Çelebi bu târîhi demişdir. Târîh:

*Dedi ahhâb cem' olup târîh
Geldi Nev'î Efendi Dâhil'e ha.* Sene 991.

Bu dahi ehline târîhdur:

Er gibi çok sevdiğim Nev'î Efendi er gibi.
Sene 993.

Târîh-i diğeri:

Nev'î Efendi aldın ehliyyetinle sahnı.
Sene (---).

Sultân Murâd-ı Sâlis'in fiehzâde Mustafâ Hân'ına hoca oldukda târîhdur:

*Aşkîyâ târîhini edüp hitâb
Hâce-i şehzâde oldu dediler.*
Sene (---).

Cem'î ulûmda tekmîl-i fûnûn edüp yetmişden mütecâviz mücellid kitâbı vardır. {Târîh-i *fierh-i Fusûs* min te'lîf-i Nev'î Efendi:

*Tamâm oldukda ol şerhin Fedâyî-i senâ-güster
Dedi târîhini: fierh-i Fusûs-ı Nev'î-i kâmil.*

Sene (---).}

Âhir dâr-ı âhirete intikâl edüp fieyh Vefâ hazretleri câmi'î hazîresinde kutb-ı cihân eş-fieyh fia'bân Efendi cenbinde medfûndur. Târîh-i güfte-i Keşfî Manastırî:

Yeriün cennât ola Nev'î Efendi.

Diğeri târîh-i Vahdetî Bağdâdî:

Adem gülzârını cây etdi Nev'î.
Sene 1007.

Târîh-i ıslâh-ı fakîr:

Cinân gülzârını cây etdi Nev'î.

el-Mevlâ sultânü's-şu'arâ ve'l-büleğâ Bâkî Efendi: Süleymân Hân şu'arâlarındandır. Mu'ammer olup Mehemed-i Sâlis'e erdiler. Hâk-i İstanbul'dan Kargazâdeliğile meşhûrdur, ba'zı [109b] zurafâ Gurâbzâde Bâkî dermiş. Mu'teber dîvânı ve kasâyidi

ve muhammesâtı ve müseddesâtı lâ-nazîrdur. Edirnekapusu hâricinde Emîr Buhârî tekyesi kurbünde bir soffa üzre medfûndur. Seng-i mezârında celî hat ile tahrîr olunan târîhi budur, güfte-i Hâdî-i Bağdâdî:

*Sultân-ı mülk-i ma'nî
Bâkî Efendi ya'nî
Ediüp vedâ'-ı fânî
Dünyâya bin sekizde.
Mevtine lafz u ma'nen
Târîh dedi Hâdî
Bakî Efendi gitdi
Ukbâya bin sekizde.*

Sene 1008.

Diğeri târîh-i zîbâ:

*Bir seher esdi meğer bâd-ı fenâ
Mevtden Bâkî'ye erdi râyiha*

*Câhî-i dâ'î dedi târîhini
Oku rûh-ı Bâkî için Fâtiha.*

Sene 1008.

Ve Bâkî Efendi civârında **Hattât Abdullâh Kırımî** hazretlerinin seng-i mezârında olan kendü hatları ile sihr-i mübîn mertebesi tahrîr olunan târîhdur kim kerâmetdir. Hayâtında târîhlerin iki tokuz rakamı yazarlar. Ahibbâdan ba'zısı eydir "Yâ Sultânım bu iki tokuz târîh değıldir" derler, buyururlar kim "Bir tokuz yeri dahi alıkodum, fevtimizden sonra bir tokuz dahi yazup sene 999 ola" derler. fiâhrâh üzre bir soffada medfûn olup ziyâretgâh-ı temâşâgâh-ı hattâtân bir hatt-ı garîbdur.

eş-fieyh Hazret-i Sünbül Efendi: Kocamus-tafâpaşa haremindedi medfûndur. Târîh:

Cennete azm eyledi pîr-i azîz.

Sene 936.

{Diğeri târîh-i Sünbül Efendi:

Eyledi bostân-ı zühdün sünbül ü me'vâya azm.

Sene 936}.

eş-fieyh Hazret-i Ya'kûb Efendi: Bunlar dahi ol harem-i muhteremde âsûdedir. Mahdûmları Sinân Çelebi lisânından târîhdur:

Gitdi kutb-ı rûzgâr.

Sene 979.

eş-fieyh Ebûsa'îd ibn fieyh Sun'ullâh: Tebrîz kurbünde kend-i Kürkerân'dandır. Süleymân Hân ile Tebrîz'den bile gelüp merhûm oldukda fieyh Vefâ civârında türbe-i pür-envârının atebesi üzre mastûr olan kît'adır:

*Çün fieyh Ebûsa'îd merhûm
Zîn (...) fenâ bi-âb-ı rû şüde*

*Ez beski vefâ nümmûd bâ-halk
Meydân-ı Vefâ ez ân-ı û şüde*

eş-fieyh Ramazân Efendi: Muhakkık Alî Paşa haremde medfûndur.

eş-fieyh Sarhoş Balı Efendi: Tirevîdir, Kurşumlu Türbe'de medfûn olup türbesinin derîçesi üzere bu mısra' mastûrdur, târîh-i {Sâ'î}:

Fenâ câmu ile Balı Efendi mest idi geçdi.

Sene 1040.

el-Mevlâ Kınalızâde Alî Efendi: Nişâncı Paşa câmi'i hazîresinde medfûndur. Târîh:

*Kadı-ı asker-i <slâm-ı güzîn
Ol Alî nâm reîsü'l-fuzalâ*

*Nakl edicek dediler târîhin
<rtihâl eyledi kutbü'l-ulemâ.*

Sene 979.

eş-fieyh Muslihiddîn eş-şehîr bi-Nüreddînzâde: Filibe kurbünde Nesi (?) nâhiyesinde Anbârlı nâm karyeden zâhir olup Süleymân Hân'ın na'sını Seğitvar'dan bile götürüp kendüler dahi Kocamustafâ-paşa haremde medfûn olup fevtine târîh:

Vâ-şeyh *Sene 981.*

el-Mevlâ Mü'ezzinzâde Mahmûd Efendi: Edirnekapusu'ndan taşra bir sed üzere medfûndur.

el-Mevlâ el-A'zam Sinâneddîn Yûsuf bin Hüsâm bin el-Abbâs: Sonisa kasabasındandır, derlivâ-i Amasiyye. Muhaşşî lakabıyla mülakkabdır. Sarıgürz mescidi hazîresi mütevârî hâk-i amber-âsâda medfûndur. Ulemâ-yı Rûm'un Kemâl Paşazâdesi ve Ebussu'ud'dan sonra bu Muhaşşî Sinân Efendi fuzalâ-yı dehrdendir. *Kuddise sırruhu.*

el-Mevlâ Mehmed Çelebi ibn Sinâneddîn: Bunlar dahi pederleri cenbinde medfûnlardır.

el-Mevlâ Kâmî Efendi: Edirnevîdir. Sahn-ı Semâniye olduğuna târîhdir:

Mübâre bâd Kâmî sahn-ı izzet.

Sene 966.

Âhir-i kâr âhirete intikâl edüp Edirnekapusu hâricinde bir soffa üzere medfûn olup seng-i mezârında merkûm olan târîhdir:

Dilâ yüz kodu hâke Kâmî nâgâh.

Sene (---).

el-Mevlâ el-fâzıl fiemseddîn Ahmed eş-şehîr bi-Kadı-zâde: Pederlerinin türbesi bâbına *El-hayru fîhi* deyü târîh yazar. Zürefânın biri dahi tas[h]îh edüp *Lâ hayre fîh* yazar. Ve bu fiemseddîn Kadı-zâde, şeyhülislâm iken merhûm olup Küçük Karaman reh-güzârlarında türbe-i pür-envârlarında medfûnlardır.

el-Mevlâ Mehmed Nûrullâh eş-şehîr Ahî-zâde Efendi: Yemiş iskelesinde câmi'leri hazîresinde medfûndur. Seng-i mezârında târîhi:

Ahîzâde ukbâya azm eyledi.

Sene 989.

Bu hakîr Evliyâ'nın ibtidâ seyâhate me'zûn olduğumuz bunların câmi'-i şerîfde niyyet-i i'tikâf ile hâb-âlûd iken Hazret-i Risâlet'i ve Çar-yâr-ı bâ-safâyı gördüğümüz bunların helâl mâlıyla binâ etdüğü câmi'-i [110a] pür-envârıdır.

el-Mevlâ (---) Ahaveynzâdeler eş-şehîr Hoca Çelebi: Fevtine târîh:

Bu iki sadra geldi nakkâd iki bürâder.

Sene 1015.

el-Mevlâ el-fâzıl Fuzayl ibn el-Mevlâ Alî el-Cemâlî: Lafz-ı *fâzıl* vilâdetlerine târîhdir. Murâd Hân-ı Sâlis'de fetvâyı teklîf etdiklerinde kabûl etmeyüp sene (---) târîhinde intikâl edüp Zeyrekbaşı seddi üzere pederlerinin (pederlerinin) kubbesi içre hâk-i pâ-yı pederinde defn ederken pederlerinin pâ-yı sa'âdeti kefenden taşra nümâyân olup mâbeynden elli tokuz sene mürûr etmişken pâ-yı şerîfi ter ü tâze müşâhede olunmuşdur. *Kuddise sırruhu.*

Ve bu türbe-i pür-envârda bir mekteb-i sıbyân-ı ebcedhân vardır. Her sabâh birer hatm-i şerîf tilâvet olunur.

el-Mevlâ Hüseyin ibn Muhaşşî Sinân Efendi'nin mahdûm-ı mihteridir. Sarıgürz'de pederlerinin mescidi sâhasında âsûdedir ve salâh-ı hâl ile müsellemdir.

el-Mevlâ es-Seyyid Mehmed el-Fâzıl ibn Mehmed en-Nakîb eş-şehîr bi-Ma'lûlzâde, târîh-i güfte-i Peyâmî:

Rahmete vâsıl oldu Nakîb.

Sene 993.

Zencîrlükuyu kurbünde vâlidelerinin dârü'l-kurrâlarının hazîresinde medfûndur. Monlâ-yı azîz, Azîz ismine mazhar olmağile beyne'l-ulemâ ve eş-şürefâ şerîfî'n-nefes idi.

el-Mevlâ Hüseyin eş-şehîr Sadrî Çelebi: fiehr-i <ştibdendir. Mevtine târîh:

Gitdi Sadrî cihân-ı fânîden.

993.

Ne mahalde medfûn idiği ma'lûmum değildir.

el-Mevlâ el-fâzıl <vaz Efendi eş-şehîr bi-Manavkadî: Alâ'iyye livâsında Manavgad nâhiyesindedir. Eğrikapunun iç yüzünde bir latîf câmi'i ve medrese ve dârü'l-hadîs-i rûşeni haremde medfûndur. Târîh:

Bursa'ya vâlî oldu Manav.

Sene 983.

Sultân Murâd-ı Sâlis ile letâyifâtı ve te'lîfâtı çok bir sebük-rûh yârândan zarîf kimesne imiş. Târîh-i intikâli:

Vahîdün kazâ nahbehu.

Sene 994.

el-Mevlâ Mehemed bin fieyh Mehemed bin dyâs eş-şehîr Çivizâde: «slâmbol hâkidir. Zeyrekbaşı'nda câmi'i hazîresinde başka mezâristânı vardır. Târîh-i mevlûdu güfte-i Hâverî:

«nnehü hayru'l-veled.

Sene (---)

Ve mevtine târîh:

*Dedi Sâ'î-i Dâ'î intikâli sâline târîh
Çivizâde Efendi bu cihândan eyledi rihlet.*

Sene 993.

Ve pederleri fevtine târîh:

Mâte zübtetü'l-hükkâm.

Sene 954.

el-Mevlâ Mustafâ Mehemed: Birgi şehrindedir. Azm-i dârü'n-na'im-i câvidânî edüp Edirnekapusu hâricinde Kemâl Paşazâde ile Emîr Buhârî tekyesi mâbeyninde bir soffâ-i ravza üzre medfûndur.

el-Mevlâ Mehemed bin Seydî Ahmed bin Üveys bin Ahmed bin Mahmûdü'l-Bagavî: Cedleri *Tefsîr-i Bagavî* sâhibidir. Kendülere Gürz Seydîzâde derler, hasîbü'n-nesîb çebebîdir. Fünûn-ı şettâyâ mâlik musannıf u mü'ellifdir. Kadıçeşmesi'ne muttasıl pederlerinin mektebi hazîresinde medfûndur.

el-Mevlâ Ahîzâde Hasan Çelebi: Vilâdetine târîh: *Fazlullâh*, sene 976. Ve evlâdı târîhi:

Hüsni'l-hulk Hasan.

Sene (---).

Pederleri câmi'i sâhasında âsüdedirler.

el-Mevlâ Seyyid Murtazâ: Livâ-i Karaman'da Beğşehrindedir. Edirnekapusu bîrûnunda mestûrdur. Gazûb u lecûc kimesne idi. Âhir künc-i ibâdet ihtiyâr edüp halkdan munkatî' idi.

el-Mevlâ Mustafâ: Uzun Hasan Efendi'nin mahdûm-ı ercümendidir. Cinânî Efendi tahallüs eder. Mevtine târîh:

Kıldı rihlet Cinânî Efendi âh.

Sene 999.

Tekmîl-i mevâd etmiş müverrih-i âlem Türkî ve Fârisî tevârîhleri makbûl-i enâmıdır.

el-Mevlâ Bitli Alî Efendi: fieyhülislâm Çivizâde fieyh Mehemed Efendi'nin bürâderi Defterdâr Abdî Çelebi'nin mahdûm-ı kihteridir. Çehârşenbebâzârı'nda Tavâşî Mehemed Ağa câmi'i kurbünde vâlideleri ferîfe Kadın mescidi sâhasında medfûndur.

el-Mevlâ el-a'zam Zekeriyâ Efendi: Ankaravî'dir ve şeyhülislâm-ı güzîndir. Hayâtî Çelebi mevtine târîh demişdir:

Füc'eten Zekeriyâ Efendi geçdi hemân.

Sene 1010.

Selîm-i Evvel câmi'i kurbünde inşâ etdikleri dâ[r]ü'l-hadîs civârında vâkî' şifâ[ha]ne(?) içinde medfûndur. Ne güne gavvâs-ı ma'ânî idüğü ism-i şerîflerinden

ma'lûmdur. Ve bunlar Murâd Hân-ı Râbi'de müftî olan Yahyâ Efendi'nin pederleridir ve yedi aded telâmîzleri dahi şeyhülislâm olmuşdur. [110b]

el-Mevlâ Nâmî Nişancı Paşa: Boyalı Mehemed Paşa derler. Târîh-i güfte-i Sâ'î Çelebi:

*Dedi ihvân-ı safâ fevtine târîh ne ola
Dediler vâsıl-ı Hak oldu Nişânî Paşa.*

Sene 1001.

Kesegendede kurbünde câmi'ine muttasıl türbesinde medfûndur ve bu târîh türbe atebesini üzre mastûrdur.

el-Mevlâ Abdülkerîm eş-şehîr Deli «mâm: Ma'nisavîdir. Mevtine târîh:

Vâsıl-ı cennet-i Hak oldu «mâmü's-Sultân.

Sene (---).

Kira nâmında Yahûdî avretin bu katl etdirdi ve katline târîh: *gazâ* lafzıdır, sene 1008. Mezkûr «mâm Okmeydânı'nda tekye önünde medfûndur.

el-Mevlâ Tâcbeğzâde Nişânî mevtine târîh:

Dedi târîh fevtine Vâlî

Âh fevt oldu Tâcbeğzâde.

Sene 996.

Mahmûdpaşa'da beddâvî şerbetcisi dükkânının mukâbilinde tarîk-i âmma nâzır bir demir pençere içinde pederi cenbinde medfûndur. Meşhûr-ı âfâk hattât-ı dîvânî olan Tâcâde bunlardır. Ammâ bu Tâcbeğ merhûm olduğu gün şâ'ir **el-Mevlâ Sûzenî Efendi** merhûm olup Tâc ile Sûzenîzâde musallâda cenâzeleri kılınup Sûzenî Edirnekapusu hâricinde medfûndur. Mevtine târîh, güfte-i Hayâtî:

Sefer kıldı bugün fânî cihândan Sûzenîzâde.

Sene (---).

Meşâyih-i izâm ve sulehâ-yı kirâm **eş-şeyh Süleymân Efendi:** Diyârbekrîdir. fiem'-i mihrâb-ı mücâhede, gark-ı deryâ-yı müşâhede, mazhar-ı sâhib-i kerem bir kerâmât-ı aliyye sâhibi sâlih merd idi.

eş-fieyh {Seyyid} Muslihiddîn Efendi: Meşâyih-i Halvetiyye'de Merkez Muslihiddîn Efendi'nin halîfesi ve dâmâdıdır. Sene (---) târîhinde Yenikapu hâricinde kendüler binâ ettiği zâviyesinin hazîresinde Merkez Efendi türbesi cenbinde kendülere mahsûs türbelerinde medfûndur.

{**Menâkıb-ı Pîr Merkez Efendi**}: Ve pîr-i azîzi Merkez Efendi hayâtda iken fukarâsına buyururlar kim "fiu yerde bir kerre secde ederken zîr-i zemînden bir sadâ geldi kim, 'Ya fieyh ben şu yerde yedi bin yıl mahpûs bir kırmızı-gün zülâlden lezîz bir aynü'l-hayâtım senin sebebinle vech-i arza çıkmağa me'mûrum ve beni Cenâb-ı Bârî maraz-ı hummâyâ mübtelâ olanlara dâ'-i devâ halk etmişdir. Elbette beni bu hapsden halâs eyle' deyü zîr-i zemînden böyle bir sadâ geldi. Gelin ey ahıbbâ sizinle şu seccâdemiz mahallinde bir hafr kazalım" deyüp *bism-i lâh* ile ibtidâ {kendiler} zemîne bir püşt-i pâ urup {ba'dehu} cümle fukarâ üşüp bir bi'r-i mâ kazarlar kim hâlâ

ahmerü'l-levn bir ayn-ı azîmdir. Bu âb-ı hoş-güvârı üç kerre ale's-sabâh tahte'l-kahve tenâvül etmeden nûş etseler bi-emrillâh hummâ-yı rub'dan ve hummâ-yı muhrikden halâs olur. Merkez Efendi ayazması nâmıyla meşhûr-ı âfâk bir câh-ı mâdır.

eş-fieyh Hazret-i Ekmeleddîn Efendi: Ayas Paşa huddâmlarındandır. Tarîk-i Halvetî'de Süleymân Efendi halîfesidir. Sofular hammâmı tekyesi sâhasında medfûndur. Azîz-i mezbûr esrâr-ı irfân ile meşhûrdur.

eş-fieyh Selâmî Mustafâ Efendi: <znikîdir. Edirnekapusu hâricinde Emîr Buhârî tekyesi hazîresinde medfûndur.

eş-fieyh Ahmed Buhârî: Unkapanı kurbünde hânesi cenbinde kendülere Murâd Hân-ı Sâlis binâ etdüğü türbe içinde âsûdedir. Mücerred [u] bî-ayâl, fânî meşreb, ehl-i hâl azîz idi. *Kuddise sırruhu.*

eş-fieyh Ahmed Sâdik: Vilâyet-i Buhârâ'dan Taşkendi hâk-i pâk[in]dendir. Üç kerre <slâmbol'dan ve üç kerre diyâr-ı Belh'den piyâdece hacca gidüp <slâmbol'a geldikde Emîr Buhârî zâviyesinde medfûndur. Mevtine târîh-i Sâ'î:

*Dirîgâ Taşkendî derdile yüz koydu tofrağa
Anın tek kanı bir şeyh-i muhakkık âlim u fâ'ik*

*Vefâtın kör kaç aytur Sâ'î-i Dâ'î anın târîh
Vebâdın keçdi Sünnî Nakşibendî Ahmed-i Sâdik.*

Sene 994.

Özbek kişisi olmağıle târîhi dahi Çağatayca denmişdir. Diğer târîh-i Misâlî Çelebi:

Ahmed-i Sâdik Efendi gitdi dünyâdan meded.

Sene 994.

Bir şeyh-i fâzıl ve mürşid-i kâmil idi. *Kuddise sırruhu'l-azîz.*

eş-fieyh ser-çeşme-i mecâzibûn **Hazret-i Na'lıncı Dede:** Hâk-i Bergama'dandır. Zamân-ı hayâtında Unkapanı'nın iç yüzünde Azebler câmi'i çârsüsunda bir dükkânçede na'lıncılık edermiş.

{**Menâkıb-ı Na'lıncı Dede**}: Kendülerden sonra Abdî Çelebi postuna geçüp ömründe tîşe-i Habîb-i Neccâr urmamış iken üstâd na'lıncı olur. Ammâ bunlar dahi mecâzib-sıfat imişler. Hâsıl-ı kelâm bu dükkân na'lıncı dükkânından gayrı bir şey olmazdı.

Hikmet-i Hudâ sene (---) târîhinde Unkapanı'nda Süğlün Muslı sultânı sarâyından bir ihrâk-ı azîm zâhir olup târîhi (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Hakîrin hâne ve dükânları ihrâk olup tâ Eskiodalar'da karâr edüp mezkûr Na'lıncı Memi Dede dükkânının *[IIIa]* cânib-i erba'asındaki dükkânlar serâpâ ihrâk bi'n-nâr olup mezkûr Dede dükkânı cümle tahtadan iken bir levhasına aslâ zarar isâbet etmeyüp içinde olan Na'lıncı Hüseyin Çelebi:

"Benim dedem dükkânıdır, ben bunda yanarım içinden çıkmam" deyü ol âteş-i Nemrûd içinde kalup na'lıncı yonkaların dükkândan taşra atarken câ-be-câ

esbâbı ve sakalı yanardı. Bi-emrillâh Unkapanı'ndan tâ Vefâ Meydânına varınca âteş-i azabdan bir sahrâ-yı bî-pâyân olup bu dükkân meydân-ı mahabbetde kalup cümle halk temâşâsına gelüp âlem-i hayretde kalırdı. Mezkûr Hüseyin Çelebi gûyâ ihrâk görmemiş gibi ol şiddet-i hârda ve ol kesret-i gubârda dükkânda oturup na'lın işlerdi. Su'âl edenlere,

"Benim dedemin postu döşendüğü dükkândır" deyü cevâb edüp tebessüm ederdi.

Ba'de'l-ihrâk dükkânlar zî-kıymet olmağıle Küpeli nâm bir Yahûdî attâr bu dükkânı mütevellîsinden bir kaç akçe ziyâde kirâsıyla miftâhın alup mezkûr Na'lıncı Hüseyin Çelebi'yi dükkândan çıkarup Yahûdî girdiğine ahâlî-i mahalle hazz etmediler. Âhir Yahûdî dükkâna girüp kepengleri küşâde edem derken kepengi Yahûdî zabt edemeyüp başı üzre kepeng düşü[p] Yahûdî'nin başı hurd olup mürd oldu.

Merre Hüseyin Paşa ağalarından bir vezîr ağası ve Hacı Subaşı gelüp keşf edüp Yahûdî'nin lâşe-i murdârın ol dükkânçe-i mübârekden kaldırup yine Na'lıncı Hüseyin Çelebi'ye dükkânı verdiler. *Allâh âlim ü dânâdır.*

Bu Hüseyin Çelebi dahi bir sulb-i bûdelâ meşreb halîm ü selîm bir mübârek âdem idi ve Na'lıncı Memi Dede hazretlerinin türbedârı idi. Bu hakîrin semtinde olmağıle cümle ahvâlâtına vâkıfım, mazanna-i kerâme bir halûk kimesne {idi}.

Ammâ eş-fieyh Na'lıncı Memi Dede Sultân cezbe-i <lâhiyyeye mazhar ve âteş-i cân-sûz ile hâkister olmağın mezkûr ihrâkın içinde türbe-i pür- envârı kalup kubbe-i pür-nûrunun kurşumu âteş-i Nemrûd'dan erimediğinden mâ'adâ civârında olan Hacı Kâsım hânesi ve Mehemed Çelebi hânesi dahi bi-emrillâh halâs olup meydân-ı harâbistânda kalup bizzât Murâd Hân kendüler gelüp temâşâ ve azîzi ziyâret edüp fukarâlarına tasadduklar ihsân eyledi.

Bu Na'lıncı Dede tekyesi Süğlün Muslı sultânı sarâyına muttasıl Harâccı mescidi mukâbelesinde bir kubbe-i âfîdir. Dede Sultân bizzât anda medfûnlardır kim zamân-ı sohbetlerinde sâkin olup ibâdet etdikleri künc-i mihnehâneleri imiş. Merhûm olduğu gece Sultân Murâd-ı Sâlis'in vâkı'asına girüp

"Murâd cenâzemi Ebü'l-feth'de kılmağâ hâzır olup yine beni hânemde defn edüp üzerime bir kubbe ve bir tekye ve bir çeşme inşâ et kim dünyâda elli bir sene su içmedim" deyü menâm-ı pâdişâha girüp ale's-sabâh Murâd Hân, Sultân Mehemed câmi'inde Dede'nin cenâzesine hâzır olup sâ'ir ümmet-i Muhammed gibi nevbet ile Murâd Hân teberrûken na'ş-ı Dede'yi iki kerre ketfine alup tâ hâne-i Dede'ye getirüp anda defn ederler. Ba'de'd-defn üzerlerine bir kubbe-i pür-envâr ve bir ayn-ı câriye edüp hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. Pederimizin güftesiyle çeşmeye târîh, (---) (---) (---) (---) ve fevtine târîh, Bursevî Cinânî demişdir:

Kerd Na'leynî Dede azm-i sarây-ı ukbâ

Emr-i Hak râz-ı ser-i sîdk u safâyî zed lebbeyk

*Kademeş râ çü be-vâdî-i mukaddes be-nihâd
Geşt târîh-i vefâtes liye* ¹ · «E%oY

Sene 1001.

Diğer târîh-i Cinânî:

Gitdi Na'leynî Dede hayf meded ukbâya.

Sene 1001.

Müddet-i ömürlerinde sayf [u] şitâda na'leyn geyerlerdi. Gerçi mecâzib-sıfat imiş ammâ sözleri sırr-ı esrâr-ı rumûz ve sînesi mahzen-i künûz idi.

eş-fieyh fia'bân-ı Sâni: Bu dahi Kastamonu hâkindendir ve Büyük fia'bân Efendi halîfesidir. fieyh Vefâ câmi'i haremde medfûndur. Gayrı evsâfları ma'lûmumuz olmamağıle hadîs: 2 «%o,»-«»†AE†| Oœ/ mazmûnu üzre olmasın için gayrı menâkıbı tahrîr olunmadı.

eş-fieyh Ya'kûb el-Helvayî: Pîr Alî Dede halîfesidir, Bozdoğan kemeri altında medfûndur.

eş-fieyh Fethullâh fiâmî: <drîs-i Halvetî halîfesidir. fieyh Vefâ türbesi civârında medfûndur.

eş-fieyh Ni'metullâh: Lügat sâhibidir. Belîde-i Sofya-i [IIIb] sâfiyedendir ve tarîk-i Nakşibendî'dir. Edirnekapusu hâricinde Emîr Buhârî tekyesi sâhasında medfûn diyâr-ı Acem'dendir. *Lügat-ı Halîmî*'yi, Selîm-i Evvel ile Mısır fethine gitdikde bir sene fiâm'da meşât edüp anda te'lîf etmişdir. Âlimâne pâkîze eş'ârı vardır.

eş-fieyh Sinân Efendi: Yenikapu hâricinde bir soffa üzre medfûndur. Her bâr masrû'lar ziyâret ederler.

el-Mevlâ Mehmed bin Abdülvehhâb ibn Abdülkerîm: Ulemâ-yı ârif-i billâh idi. Edirnekapusu hâricinde Kemâlpaşazâde kurbünde medfûndur.

el-Mevlâ el-fâzıl Mustafâ eş-şehîr Bostân Efendi: Tire şehrinde bir tâcir-zâdedir. Edirnekapusu hâricinde medfûndur. Fazîlet-i bâhire sâhibi ve ahlâk-ı hamîdesi bir vech ile ta'bîr ü tavsîf olunmaz.

el-Mevlâ Atâullâh bin Ahmed: Kasaba-i Birgi'dendir. Cenâzesi namâzın Ebussu'ûd Efendi, Süleymâniyye câmi'inde edâ edüp fieyh Vefâ câmi'i sâhasında âsûdedir. Mevtine târîh: *Hatt-ı Mollâ*, sene 979.

el-Mevlâ Sinâneddîn: Sarhan Akhisârındandır. Edirnekapusu hâricinde Emîr Buhârî tekyesi kurbünde âsûde-hâldir.

el-Mevlâ Muhterem Efendi: Taşkendîdir, Aya-sofya'da hânesi kurbünde medfûndur.

el-Mevlâ Niksârîzâde Mehmed Efendi: Edirnekapusu hâricinde pederi cenbinde medfûndur.

eş-fieyh Mehmed Dede: Hâk-i <slâmbol'dandır. Yedikulle kurbünde zâviyesi sâhasında müstetirdir.

eş-fieyh Yorgancı Emîr Efendi: fiehr-i Gîlân'dandır. <slâmbol'da Ebâ Eyyûb-ı Ensârî ile şehîd olan ecdâdların ziyârete gelüp Gül Câmi' kurbünde Sirkeci tekyesi'nde ecdâdlarının hâk-i amber-pâkine yüz sürüp kendüler dahi ol şühedâların ve niçe Ashâb-ı güzînin içinde medfûndur.

el-Mevlâ Kara Nişancı hısmı fiâh Mehmed Efendi: Yine Nişancı Paşa câmi'i haremde medfûndur.

el-Mevlâ, el-fâzıl, el-âlim, el-âmil Kemâleddîn Mehmed bin Ahmed eş-şehîr bi-Taşkoprüzâde: *fiakâyık-ı Nu'mâniyye* sâhibi Taşkoprüzâde Efendi'nin mahdûm-ı mükerreridir. Sultân Osmân ile Hotin gazâsına bile revâne olup Boğdan'da Yaş şehri'nde yaşî tamâm kuruyup meyyitin araba ile Nehr-i Tuna üzre <shâkca cisrinden sırât-ı müstakîmi ubûr etdirüp Tolça nâm kal'a zeylinde rahmet deryâsında gasl edüp ol deryâda kadirga ile <slâmbol'a getirüp Cübbealîkapusu'ndan na'sın geçirüp Âşık Paşa haremde peder-i büzürgvârları cenbinde gunûde kılındı. Pâk-nejâd [ü] melek-nihâd ve selîmü'l-kalb musannıf ü mü'ellif kimesne idi.

el-Mevlâ Nişânîzâde Seyyid Mehmed Efendi: Sene 1025 de merhûm olup Emîr Buhârî zâviyesinde medfûndur. Ulûm-ı târîhde ve ba'zı fûnûnda dahi te'lîfâtı vardır. Hattâ *Mir'atü'l-Kâ'inât* nâm tevârîh anındır ve Gınâyî Çelebi tercüme etmişdir.

el-Mevlâ Mehmed Kudsi: Nişancızâde Efendi'nin ferzend-i ercümendidir ve Emîr Buhârî hazretlerinin dâmâdına dâmâd olan Abdüllatîf Efendi'nin duhterzâdesidir. Osmân Gâzî ile Leh seferine bile gidüp meşakkat-i râhdan müşevveşü'l-hâl oldukda izn-i şehriyârî ile avdet edüp yolda merhûm olup cedd-i âlîleri Emîr Buhârî hazretleri hazîresinde defn olundu. *Rahmetullâhi aleyh.*

Fevtine târîh, güfte-i Emîr Alî Efendi:

Rûh-ı Kudsi cennete buldu vusûl.

Sene 1029.

(---) (---) (---) târîhidir:

Rûh-ı Kudsi ede arşı me'vâ.

Sene 1041.

el-Hatîb Zâkirî: Kocavîdir. <slâmbol'a gelüp fieyh Nüreddînzâde Efendi hizmetlerine vâsıl olup hânkâh-ı azîzde niçe yıllar zâkir u şâkir olmağıle Zâkirî tahallüs edüp iştihâr bulmuşdu. Ve kavli edvâr üzre ilm-i mûsîkîde gûyâ Abdullâh Fâryâbî kendüleri idi. Hakîr Evliyâ

Gülşen-i vahdetde dâ'im açılıp cân bülbülü

zikrin anlardan istihrac etmişdim.

Ba'dehu devlet-i Sultân Mustafâ Hân'da Kazancılar câmi'ine hatîb olup bir gün vakt-i zuhr ezânın, iktizâ hasebiyle minâreye o örf izâfetiyle çıkup ezân-ı mâhûr okurken hemân bir caylak murgı

¹ *Kur'an*, Tâhâ 12; "... pabuçlar» çkar ..."

² Hadîs, "Yalanc her duyduunu konuffan kimsedir."

âşiyânından pervâz urup Zâkirî Efendi'nin başından ol imânesin kapup minârenin tâ zirve-i a'lâsında alem üzre koyup alem üzre bir alem olup halk-ı âlem temâşâ ederlerdi. Kâmil bir hafta durup pâdişâh ma'lûmu olup Zâkirî Efendi huzûr-ı Mustafâ Hân'a varup sergüzeşt-i destârın nakl edüp ol gece mevlûd-ı şerîf ve niçe ilâhiyyât ve zikr-i tesbîh tilâvet [112a] edüp Mustafâ Hân bunlara bir kîse altun ihsân etdükte,

"fununla borçları edâ edüp techîz [ü] tekfî[n]inize dahi masrûf eyleniz" buyururlar. Hikmet-i Hudâ gûyâ keşf etdi. Andan Zâkirî Efendi hânesine geldikde bir rîh-ı akîm zâhir olup minârenin zirvesinde destârı zemîne düşer. Ol gece tâc-ı devleti zemînde yatup ertesi gün kendüleri füc'eten merhûm olup bedürüstî tâc-ı devleti başından gidüp cemî'i âşîkân cenâzesine hâzır olup Kazancılar câmi'i sâhibi Monlâ Hayreddîn hazretlerinin cenbinde medfûndur. Mazanna-i kerâme hâl-sâhibi bir sebük-rûh kimesne idi. Hâlâ bilâd-ı Rûm'da ehl-i tevhdiler mâbeyninde zâkirân ve şâkirânların âğâze etdikleri savt ve zecel ve zikir ve tasnîfât ve ilâhiyyât cümle Zâkirî Efendi'den munteşir olmuşdur. *Rahmetullâhi aleyh*. Mevtine târîh, güfte-i (---):

.....(1 satırlık yer boş).....

el-Mevlâ, el-merhûm Mehmed bin Receb Efendi: Murâd Hân-ı Râbi' ulemâlarındandır ve hâk-i tayyibe-i «slâmbol'dandır. Hâtûnu mel'ûne, semm-i helâhil yedirüp «mâm Hasan gibi şehîd olup Eğrikapı hâricinde medfûndur.

el-Mevlâ fieyhzâde: Edirne kurbünde Akçakızanlık nâm belîde-i meşhûredendir. «slâmbol'da merhûm olup Kesegenede civârında medfûndur. Merhûm ka'b-i şâmih ilm [u] irfân ile mümtâz idi.

el-Mevlâ el-ma'rûf Alî bin Abdürra'ûf: Sünbüle-i vücûdu diyâr-ı Zengibâr'dan idi. Sultân Bâyezîd câmi'i hazîresinde Okcular'a nâzır bir revzen dâhilinde medfûndur. Celî hat ile Atâyî Çelebi güftesiyle târîhdür:

Meskeni Mollâ Alî'nin cennet-i a'lâ ola.

Sene 1033.

Monlâ-yı âdil, kazâsında câsım, fazl-ı kazâda seyf-i sârim idi.

eş-fieyh Hazret-i Kesegen Dede: (---) (---) asrında aşk-ı ilâhî ile âlûde ulu sultândır. Hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. Mekâbirinde ehl-i hâl rivâyetleri üzre Sahâbe-i kirâmdan ve şühedâdan ve gayrı a'yân-ı kibârdan kırk elli bin mazanna-i kerâme kimesneler medfûndur derler. Başka bir cebbâne-i münevverdir. Eğer bu dergâhda medfûn olan kibâr-ı kümmelînin seng-i mezârları târîhleri ile ziyâret etdiklerimiz tahrîr etsek başka bir mücellid kitâb olur. Ammâ yine bu garâfede,

el-Mevlâ Mehmed bin Yûsuf eş-şehîr Bahşı Efendi: Vilâyet-i Hamîd belîdelerinden Isbartâ şehrin-dendir. Hakkında (---) zâde hiciv-güne Etrâk lehcesi ile "Deli Bahşı gadı oluyor" deyü bir muhammes etmişdir. Ammâ kendüleri bir sebük-rûh âlûfte ve âşûfte meşreb bir merd [ü] ferd idi. Âhir bin otuz üç hilâlinde gülşen-i hayâtı varağı hâke düşüp Kesegen Dede mekâbirinde medfûndur. *Rahmetullâhi aleyh*.

el-Mevlâ Bostânzâde Küçük Mehmed Efendi: Kayınataları Nişancı Mehmed Paşa câmi'i hazîresinde âsüdedir. Monlâ-yı müşârün-ileyh ecdâd-larından âlim u fâzıl ve hüsnü'l-ahlâk, tayyibü'l-ağrâk, elsine-i selâsede şi'ir [ü] inşâyâ kâdir fasîhü'l-lisân ve bedî'ü'l-beyân idi.

el-Mevlâ Mehmed bin Abdülganî: Cenâzesi-nin namâzın Sultân Mehmed'de deryâ-misâl cemâ'atle kılunup Âbid Çelebi mescidi hazîresinde medfûndur ve mîl-i mezârı nişangâh-ı tûr-i du'â-yı ehl-i derûndur. Müddet-i ömrü târîhi, tahlîl tarîki üzre ârifler:

Bî-günâh vâkı'dır.

56 sene

ve târîh-i intikâlleri:

el-Cennetü mesvâhî.

Sene 1036.

el-Mevlâ Abdülkerîm Çelebi: Sahîhü'n-neseb ulemâ ibn ulemâdır. Edirnekapusu hâricinde pederleri cenbinde âsüdedir. Ammâ yegâne-i asr idi. *Kuddise sırruhu*.

el-Mevlâ Kınalızâde Abdurrahmân Çelebi: Tırhala'da vücûda gelüp Kesegenede civârında âsâyîş-i ikâmet etdi. Bir halûk ve halîm ü selîm vücûd-ı mükerrrem idi.

el-Mevlâ Mehmed Sâdik: Ya'nî Sıdkı Çelebi derler. Manav Tâc olan Efendi'nin mahdûmudur. Mâderi tarafından Muhaşşî fieyhzâde Efendi nesebine nisbeti vardır. Dâhil-i sûrda (---) Muhaşşî fieyhzâde ecdâdı yanında medfûndur.

el-Mevlâ el-kâmil ve's-sadr el-fâzıl Abdullâh Efendi bin Alî ibn Abdullâh bin «lyâs bin fieyh Mehmed bin «lyâs eş-şehîr Alî Çelebizâde'dir: Avâm-ı nâsda Bitlicezâde demekle meşhûrdur. Târîh-i vilâdeti, *Fazl-ı ilâh'dır*, sene (---). Dâhil-i kal'ada fierife Kadın [112b] mescidi hareminde ol azîz pederleri cenbinde medfûndur. Monlâ-yı merhûm vâsîtatü'l-akl, ulemâ-yı fuhûl, mecma'u'l-bahreyn, cevâhir-i ma'kûl u menkûl usûl [u] fûrû'da yegâne-i asr idi. *Kaddesenallâhu bi-sırrıhi'l-azîz*.

el-Mevlâ Kecdéhân Abdullâh Efendi: Bilâd-ı Karaman'da Gafiryad nâm kasabasındandır, sene (---) hilâlinde terk-i fânî edüp Koğacı Dede mescidi mukâbilinde dâri civârında medfûndur. Merhûm fu-karâyâ nâfi' bir pîr-i edîb mütevâzî' merd-i mürîd idi.

el-Mevlâ Ahmed Efendi mahdûm-ı fieyhül-islâm Hüseyin Efendi eş-şehîd: Sene (---) târîhinde bu Ahmed Efendi dağdağ-yı câh-ı celâl edüp irtihâl

etdi. Vâlid-i mâcidleri medreseleri civârında i'dâd etdikleri türbede medfûndur. Târîh:

*Dedi târîhini Atâyî anın
Rûhuna rahmet eyleye Allâh.*

Sene (---).

el-Mevlâ, el-fâzıl, el-kâmil Mustafâ Efendi ibn Azmîzâde: Hâletî Çelebi derler. Asrında sultân-ı şu'arâ idi. Niçe mücelled te'lîfâtları vardır ve *Dîvân-ı Hâletî* gâyet mu'teberdir ve rubâ'ıyyâtta bî-bedeldir. Hattâ bu Hâletî hâlet-i nez'de bu kıt'ayı bi'l-bedâhe demişlerdir. Kıt'a,

*Mahzûn oluruz kaçan kim dil-şâd olsak
Vîrân oluruz kaçan kim âbâd olsak*

*fiol murg-ı hü mâ perver-i aşkı biz kim
Dama düşeriz kafasdan âzâd olsak.*

Âhir dârü'l-hadîs-i Süleymâniyye iken hadîsi âhir olup azm-i bakâ-yı huld-i berîn edüp hâneleri kurbünde binâ etdikleri mektebi Mühürdâr(?) Ahmed Çelebi mâl-ı firâvân harc edüp evkâf-ı azîm ile dâr-ı kurrâ etdüğü dârü't-ta'lîmin sâhasında medfûndur. Mevtine târîh:

*Kesbî târîhin dedi ol fâzıl-ı nazm-âverin
Adne kıldı azmi geçdi Azmîzâde Hâletî.*

Sene 1040.

Monlâ-yı nâmdâr ferîd-i sadef-i rûzgâr, hâme-i tahrîri, Mânî-çehre-i küşâ-yı ma'ânî idi. Bî-hisâb te'lîfâtından mâ'adâ rubâ'ıyyâtına göre zamânemiz şu'arâları {nazîre} diyememişlerdir. El-hak reşk-i revân ve binâ-yı murabba'-ı tarh-ı zîbinde Nizâmî ve müzekkir-i ma'nâ-yı hûr maksûrât-ı fi'l-hıyâm vâkî' olmuşdur. Tarz [u] tarh-ı Acemâne bir vâdî tarh eylemişdir kim garîb lehce-i mahsûsa elfâzdır.

eş-fieyh Sultân-ı Melâmiyyûn Hazret-i Kapanî Mehmed Efendi: Ve dahi Geysûdâr Mehmed Efendi derlerdi. Zîrâ pâ-bürehne ve ser-bürehne olup geysûları mergûle mergûle ve fetîle fetîle pîç u pîç ham-be-ham kâkül-i perîşân bir dervîş-i zîşân olduğundan Geysûdâr lakabıyla meşhûr-ı âfâk bir kutb-ı istihkâk kimesne idi. Sayf [u] şitâda bir beyâz <mroz kebesinden gayrı "*Lâ-cübbete velâ-sivâllâh*" deyü destinde bir teberi eksik değil idi. Gelibolu et-râfındandır derlerdi. Ammâ Peçuy-ı Sirem mânend-i bâğ-ı <rem taraflarında akrabaları kabaniçeli ve kopçalı çakşırılı âdemler gelüp Unkapanı'nın iç yüzünde Arabacılar meydânı önündeki (---) Paşa mektebinde sâkin olurlardı. Akribaları dahi atları ve donları ile anda olurlardı. Ve bizzât kendüleri dahi lehceleri Boşnak lisânı üzre fesâhat ü belâğat sâhibi olup tekellüm eder.

Konya'da Erlizâde hazretlerinden inâbet edüp ba'de cezbe-i ilâhiye mazhar olup mecâzibûn [u] harâbâtî erenlerinden olup geysûdâr olmuşdu. Niçe

yıllar vâdî-i televvünde temekkün ve mahv-âsâr ta'ayyün kılup mânend-i encüm Geysûdâr Mehmed Efendi demekle şöret-şi'âr olmuşdu. Kırk sene semtimizde sâkin olup hattâ bu fakîr tevellüd etdüğümüz mahalde sağ kulağımıza ezânı Sun'ullâh Efendi ve sol gûşumuza menkûş için bu Geysûdâr Mehmed Efendi ezân okumuşdur. Anıniçün aşinâlığımız ezeli olduğundan rûz-merre cemî'i ahvâlât-larına ve niçe yüz keşf [u] kerâmât-larına vâkîf olmuşuz.

Cümleden biri **Menâkıb-ı Kapanî Mehmed Efendi:** Bir gün bu hakîr âlem-i sabâvetde Unkapanı'nın iç yüzünde kuyumcu dükkânlarımızda sûre-i (---)

$1 E,, »E«†Y%olAA† \cdot IA«$

âyetin tilâvet ederken Kapanî Efendi gelüp bu âyeti istimâ' edüp "Allâh Allâh" dediler. Derhâl berber dükkânında Güleşciler tekyesi şeyhi Pehlivân Alî Halhâlî zâhir olup bizim dükkân önünde Geysûdâr'ı görünce bir na'raya rehâ buldurup eydir:

"Ey dost, fiâhımız fiâh Alî'dir kurbân olsun fiâh **[113a]** Hüseyin'e cânım, başım top eyleyüp geldim belâ meydânına, Kerbelâ Meydânı'dır meydânımız" deyüp Kapanî Mehmed Efendi'ye temennâ edüp dest-bûs edince hemân Kapanî Efendi eydir:

"<şâ'allâh Dervîş Alî bu ânda murâd [u] maksûduna erüp şehîdân-ı deşt-i Kerbelâ savâbına bu yevm-i âşûrâda nâ'il olursun" {deyü} elindeki çoçtura kumkumadan Dervîş Alî'nin eline vurup Dervîş Alî ol câmdan bir kaç nefes çekdi ve bir kerre na'ra edüp uryân olup berber dükkânına girince Kapanî Efendi hakîre {eyitdi}:

"<te $2 E,,$: âyeti mahalli geldi yine tekrâr oku" derken anı gördük Dervîş Alî kaçarak bizim dükkânımız önüne gelince berber dükkânından Hacı Ahadoğlu nâm bir yiğit dal-bıçak gelüp Dervîş Alî'yi memesi üstünden urup şehîd etdi. Hemân Kapanî {Mehmed Efendi Dervîş Alî'ye eydir:}

"Kerbelâ şehâdetin buldun mu?"

$3 E,, »E«†Y%olAA† \cdot IA«$

âyetine mazhar oldun mu?" deyüp gitdi.

Hemân pederimiz merhûm,

"Bire şu Hacı Ahadoğlu'nu dutun" deyüp huddâmlarımız derhâl kâtil-i mezbûrun girîbânın devşirüp Yeniçeri Ağası fiehîd Hasan Halîfe'ye götürüp ba'de's-sübût Ahadoğlu'nu dahi Ağakapusu'nda esâmesin çalup zindânda katl edüp çardak önünde gece ile deryâyaya atdılar. Peder, Dervîş Alî'yi Güleşciler tekyesi bâğçesinde defn etdiler. Dervîş Alî'nin okuduğu ebyâtlarına mutâbık cevâbları Kapanî Mehmed Efendi keşf edince ân-ı sâ'atde zuhûr etdi. *Alimallâh* böyle vâkî' olmuştur.

1 *Kur'ân*, Mâide 45; "Orada onlara cana can k>sas yazd>k."

2 *Kur'ân*, Mâide, 45; "... yazd>k ...".

3 *Kur'ân*, Mâide 45; "Orada onlara cana can k>sas yazd>k."

Menâkıb-ı dîğēr: Bir kerre Vezîr-i a'zam Receb Paşa Kapanî Mehemed Efendi'ye Unkapanı mey-hâneleri içinde elinde çoçtura şarâbıyla râst gelüp,

"Dede bize du'â eyle" dedükde Kapanî derler kim,

"Sıhhat-i bedenle ye iç, sıç gine ye, gine iç, âhir sıç" derler.

"Â Dede bu du'â değıldir bunu kabûl etmem, dahi bir himmet-i âlf eyle" dedükde,

"Hâlâ vezîr-i a'zamsın pâdişâh olacak değılsin, ey imdi bu du'âyı kabûl etmedinse ye iç sıçma" der. Ba'dehu sadrıa'zam yedi gün hâli mükedder olup tabî'ati yübûset üzre olur.

"Bire meded Dede'yi bulun" der.

Derhâl Geysûdâr'ı bulup bir kere dest-i şerîfiyle Receb Paşa'nın vücûduna {el} sürüp ol sâ'at Recep Paşa renc-i inkıbâzından halâs olur. Ve,

Menâkıb-ı sâlis: Bir gün Sultân Murâd'a varup eydir:

"Murâd Çelebi Unkapanı'nda Süğlün Muslı sultânı hâlan üç günden sonra pek müflise olsa gerek, ana elli kîse imdâd eyle, onunu [evini?] meremmât edüp borcuna versin" deyü ricâ eder. Murâd Hân "N'ola" deyü cevâb eder, bu cevâbı Kapanî niçe a'yânda dahi söyler.

Hikmet-i Hudâ üçüncü gün Muslı Paşa sultânının sarâyından bir âteş-i azîm zâhir olup hemân sultân pâ-bühene firâr edüp cân halâs edüp bir ânda mâl-ı firâvândan ayrılıp müflise oldu. Bu güne niçe keşf [ü] kerâmetleri bî-nihâyedir.

Âhir Geysûdâr sene (---) târîhinde geysûların târumâr edüp dâr-ı ukbâda karâr edüp yine sâkin olduğu tekyesi sâhasında tarîk-i şâhrâha nâzır bir revzen dâhilinde medfûn olup ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. Mevtine târîh:

.....(1 satırlık yer boş).....

eş-fieyh Hazret-i Ömer Efendi fieyh-i Câmî-i Dragoman: Üsküb kurbünde Dabra nâm kasabadandır. Tercümân şeyhi Abdülmü'min Efendi'den inâbet edüp ba'dehu yerine seccâde-nişîn oldu ve hacc-ı şerîfden gelüp sene (---) târîhi fia'banında yine âzim-i kıblegâh tahtrevân-ı tâbût ile âlem-i âhirete revâne oldu. Tercümân tekyesi hazîresinde medfûndur. Sebeb-i mevti, kendi katırı depdi derler. *Rahmetullâhi aleyh.*

Azîz-i merkûm hâfız-ı Kelâm-ı kadîm ve hamele-i Furkân-ı azîm, meclis-i hirmen-i va'zı kân-ı cevâhir ve her mesâ'ili müşkil-küşâlîğa kâdir bir deryâ-yı amîk ve bir ummân-ı bahr-i tahkîk idi. *Kuddise sırruhu.*

eş-fieyh Hüseyin Lâ-mekânî: Budin kal'ası mukâbilinde Tuna aşırı kal'a-i Peşte içindendir. Tarîk-i Bayramiyye'den tekâmîl-i fûnûn edüp âhir terk [ü] tecrîd olup <slâmbol'da fiâh Sultân câmî-i hareminde uzlet-nişîn olup sabâh-ı ömrü vâsıl-ı revâh olup zâviyesi kurbünde medfûndur. Hamd-i Hudâ bu azîzin şeref-i sohbetleri ile müşerref olmuşuzdur.

Azîz-i merkûm Lâ-mekânî lakabıyla meşhûr [113b] dervîş-i ehl-i fenâ, hâne-berdûş âl-i abâ bir merd-i kâmil ve ârif-i billâh, âlim u âmil pâk-dâmen kimesne idi.

eş-fieyh Hüseyin Doğanî Dede: Sofya-i sâfiye şehri kurbünde Bergofça nâm kasabadan be-dîdâr ve sipâh zümresiyle niçe yıllar küffâr-ı hâksâr ile mutasaddî girdâr olmuşdu. Âhir fenânın bakâsın bulmayup bâkî tarafından haberdâr olmağa tarîk-i Mevlevî'de karâr edüp Yenikapu tekyesinde otuz sene fakr [u] fâka ile çille-i merdân çeküp tahsîl-i ulûm edüp âhir seccâde-nişîn-i halîfe-i Celâleddîn olup nakl-i *Mesnevî* ve ders-i *Ma'nevî* ederken sene (---) de intikâl edüp rûh doğanın uçurup tekyesi sâhasında selefî meşâyihler cenbinde âsûde-hâl olup rûh doğanı zîr-i zemînde âşiyân etdi. *Kuddise sırruhu.* Mevtine târîh: (---) (---) (---) (---) (---) (---).

Bu hakîr Evliyâ'nın zamânında hayâtta olup dest-i şerîflerin bûs edüp du'â-yı hayrlarıyla şeref-yâb olduğumuz büdelâ ve melâmiyyûn ve mecâzibûndan olan mazanna-i kerâme hâl sâhibi kimesneleri ayân eder

Evvelâ **Sultân-ı Büdelâ Hasan Dede:** Ebül-feth câmî'inin Boyacıarkapusu dâhilinde sâkin idi. Eflâke ser-çekmiş kat-ender-kat tabaka tabaka külbe-i ahzânlar binâ etdirirdi. Ammâ aslâ kâbil-i süknâ değıl idi. Ol mertebe âlf idi kim Ebül-feth minâresine berâber olup neccârlar dahi fevkinde bir mismâr mihlamağa cür'et edemezlerdi. Niçe güne keşf [u] kerâmâtı zâhir olmuşdu. Âhir bir gece bir rîh-ı akîm esüp külbe-i Hasan'ın hüsnün bozup münhedim edüp ale's-sabâh Hasan Dede'yi savma'asında kefenini sarılı bulup Kestelzâde yanında defn etdiler.

Ve mezkûr **Geysûdâr Mehemed Efendi:** *Kuddise sırruhu.*

Ve **Armağanî Mehemed Efendi:** Kocavîdir. Her kişiye birer tüffâh hedâyâ verdiğinden Armağanî derlerdi. Murâd Hân-ı Râbi'den izin alup sîla-i rahme giderken Üsküdar tarafında bostâncıbaşı cistrinde tâ'ûn askerinin ervâh-ı tayyibe ve ervâh-ı habîseleri ile buluşup üç gün sohbet edüp <slâmbol'da kim mat'ûnen merhûm olacaktır kim halâs olacaktır deyü cümlesin yazup defterin yine Sultân Murâd'a verir. Üçüncü gün <slâmbol'a bir vâveylâ düşüp Armağanî Mehemed Efendi defterinde nice tahrîr olunduysa eyle vâkî' olup yedi günde yetmiş bin âdem merhûm olduğu sicille kayd olundu. Ba'dehu Armağanî Mehemed Efendi keşf-i râz etdüğinden haz etmeyüp yine Kocaeli'ne varup anda merhûm oldu. *Kuddise sırruhu.*

Ve **Kapanî Deli Sefer Dede:** Unkapanı'nda Ekmekci Alî Çelebi'nin âteş-i germâ-germli ekmek furununa girüp hâb-ı râhata vardı. Andan çıkup niçe yüz kimesne ile vedâlaşup Unkapanı'nda kendüyi deryâya atup gâ'ib oldu. Bu ahvâle ahâlî-yi Kapan-ı

dakik vâkıflardır. Yedi yıldan sonra Cezâyir'den Kara Hoca ve Alî Peçenoğlu kalyonları ile Der-i devlete geldiklerinde Deli Sefer Dede anların kalyonları ile bile gelüp yine Unkapanı'mızda sâkin olurdu. Ammâ bî-zebân olmuştu. Mezbelistânlarda papuç eskilerinden gayrı bir şey tenâvül etmezdi.

Kara Hoca ve Alî Peçenzâde tevâbi'leri nakl ederlerdi: "Yedi sene mukaddem bu Sefer Dede'yi Sedde Boğazı'ndan taşra Bahr-i Muhît üzre bir balığa süvâr olup şinâverlik ederken gemimize alup muvâfık eyyâm ile Cezâyir'e gelirken Sefer Dede süvâr olduğu neheng akîbimizden ayrılmayup biz Cezâyir'e geldikde balık dahi limana girüp kenâra düşüp merhûm olup lâşesin Sefer Dede ricâsıyla defn eyledik" deyü bu kadar ibâdullâh şehâdet etdiler. «ste merhûm Sefer Dede böyle bir âşık-ı serbâz, büdelâ-yı mümtâz idi. Ol sene Unkapanı mahzeninde merhûm olup Unkapanı hâricinde Horosî Dede yanında defn etdiler. *Kuddise sırrahu.*

Ve sârbân-ı râh-ı hakîkat **Yetmiş Guruş Dede:** Budin eyâletinde fimatorna nâm kal'a ağasıyken fâtilh-i Eğre Sultân Mehemed ile yedi kırıl yedi kerre yüz bin kâfirler ile katl olundukları sâ'at bu Yetmiş Guruş [114a] Dede ricâlü'l-gayb asker içinde kalup küffâra kılıç urup ba'de'l-feth tabur {cengin} keşf-i râz etdüğüçün yedi sene lâl olup yedi yıldan sonra "Yetmiş guruş" kelâmından mâ'adâ bir kelâm bilmeyüp "Yetmiş guruş" deyü feryâd edüp gezerdi. Yine kobçalı çakşırı ve çekirdekli kubâdî Boşnak pabucu ve kaba kabaniçe ve serhadlı kısa dolama geyüp "Yetmiş guruş" diyerek refât ederdi. Ammâ garâyib andadır kim Unkapanı semtinin çamuru «slâmbol içre meşhûrdur, ol kesret-i tînde ve ol şitâda gezerken pabucunun üzerine değil na'lçasında bir kırât çamur bulunmazdı, tâ bu mertebe pâk ü pâkîze gezüp evkât-ı hamseyi cemâ'atle edâ ederdi. Sultân Murâd'a

"Yedi günde Revân'ı feth edersin ammâ yine verirsin" deyü feth-i Revân'ı tebşîr etmişdi. Hakîkat yine yedi günde feth olup yine Kızılbaş istilâ eyleyüp Murâd Hân Der-i devlete gelirken Yetmiş Guruş yetmiş yetmiş iken âhîret hisâbın görüp Zeyrekbaşı'nda Çivizâde kabristânında Kâ'immakâm Bayram Paşa fermânıyla defn olundu.

Merhûm efendimiz Melek Ahmed Paşa Sultân Murâd ağzından nakl eder. Murâd Hân bir kaç kerre buyurmuşlar kim "Her bâr ordu-yı «slâm içinde Yetmiş Guruş'un sadâsın istimâ' ederim, görün ordu içre kankı haymede sâkindir" deyü su'âl edermiş. Ol ise «slâmbol'da "Vardı Murâd yetmiş guruşa aldı, Murâd yetmiş guruşa {verdi}" deyü feryâd edüp serserî gezmede idi. *Kuddise sırrahu.*

Ve Karaman'da **Eskici (---) Dede:** Ulu büdelâ idi. Cümleden biri Cüvâncapucubaşıya fiâm'a bir pirinc mühür hedâyâ gönderüp ol hafta mühür kendüye varup sadrîa'zam olup Dersa'âdet'e geldikde Eskici Dede merhûm olup yine Karaman'da sâkin olduğu

mahalde defn olunup Mehemed Paşa üzerine bir türbe-i pür-envâr inşa etdiler.

Ve **Na'ıncı Hüseyin Çelebi:** Azebler çârsûsunda zikri sebkâat etmişdir

Ve **Keçeli Dede:** Geysûdâr Mehemed Efendi halîfelerinden Mevlvî külâhı ve bol yenli kebe cübbe ve ayağına na'ın geyüp elinde münakkaş keçesiyle a'yân-ı kibârı devrân edüp keçesine altun ve guruş doldurup ol dahi kırkar ve ellîşer yetîmleri cem' edüp mâl-ı firâvân bezl edüp mezkûr yetîmlere pâk libâslar geydirüp çeng [u] çağâna ve hây-hû ile ma'sûmları sünnet etdirüp birer üstâda ve hocaya veyâhûd bir vüzerâ ve a'yâna hidmete verirdi. Bu hüsn-i hâl ile bir dervîş âdem idi. Bağdâd fethi haberi geldiği gün Ramazân-ı şerîfde merhûm olup Necâtî Beğ mezâristânında defn olundu.

Ve **Uşûm Dede:** Sarrâchânebaşı'nda idi. Dâ'imâ sükûn üzre summun bükümün gezüp tarîk-i âmda galtân olan bî-ma'nâ taşları kaldıru[p] şâhrâhı tathîr etmeğe me'mûr idi, kande medfûn olduğu ma'lûmum değildir. *Rahmetullâhi aleyh.*

Ve **Dîvâne Duhân-keş Dede:** Mecâzibûndan bî-zebân sâhib-i kayalık bir dîvâne idi. Burun otunu içmeğe mübtelâ olup ba'zı sıbyân burun otudur deyü türâbı avucuna koyup burnundan çeküp günde yüz dirhem türâbı içse çok değildi. Bir kaç kerre kerâmeti zâhir olmuşdur.

Ve **Geysûdâr Seyyid Abdullâh Çelebi:** Selânik mevleviyetinden ma'zûl iken Geysûdâr Mehemed Efendi çoçrasından bir nefes bâde nûş edüp cümle erzâkın terk edüp fakr [u] fâkada kâkül perîşân serbühne ve pâ-bühne deverân edüp harâbât erenlerinden olmuşdu.

Ve **Geysûdâr Mollâ Mustafâ Çelebi:** Kazancılar câmi'i müderrisi iken Geysûdâr Mehemed Efendi'yle ihtilât edüp cemî'i kitâbların Hayreddîn câmi'ine vakf eyleyüp bu dahi geysûdâr olup harâbâta yüz dutdu. Ammâ bunlardan gûnâ-gûn hâletler zâhir olurdu kim kürsî nâsîhlarından zâhir olmazdı. Hakîr Tarabefsûn diyârı seyâhatine gitdiğimizde merhûm olup kabri-i şerîfleri ma'lûmumuz değildir.

Ve Eyyûb'da **Bülbül Dîvânesi:** Yaz ve kış bir kafes ile bülbül gezdirirdi. Mu'tâd andelîb bahâr eyyâmında feryâd ederken bunun bülbülü hezâr hezârân nağamâtları şiddet-i şitâ vaktinde ederdi. Cümle ahîbbânın ta'accüb etdüğü şeydir kim sırr-ı acîb idi. [114b]

Ve Kâsımpaşa'da **Tabak Dîvânesi:** Cemî'i eyyâmında uryân gezerdi. «slâmbol'un ol şiddet-i şitâsında Okmeydân'ında kar içinde yatup la'l-gûn yanakları arakrîz olup iki elleri ketiflerinde şallak mallak devrân [u] seyrân ederdi.

Yine Kâsımpaşa'da **Boynuzlu Dîvâne Ahmed Dede:** Kocamışoğlu nâm bir yeniçeri hânesinde sâkin

idi. Rûz-ı tavîlde Kâsımpaşa salâhânesi cisri üzre oturup âyende ve revendeye,

"fialla Ka'be'ye gidesin Ahmed çebu, şalla Ka'be'ye gidesin Mehemed çebu" deyü söz atardı. Garâbet bunda kim ömründe görmediği âdemi görünce ism [ü] resmiyle fülân çebu deyü âşinâlık arz ederdi ve yigirmi sene mürûr etmiş âdemi gördükde "Fülân kadının oğlu fülân çebu hoş geldin" deyü ayağa kalkup sıçrayup refât ederdi. Koynu ve koltuğu mâl-â-mâl koyun ve sığır ve keçi ve kuzu ve karaca ve sığın ve ceyrân boynuzları ile mâl-â-mâl idi.

Garâbet-i sâlis: Ba'zı zürefâ tefe'ül niyyetiyle varup "Ahmed kanı benim boynuzum" dedikde hikmet-i Hudâ eğer herif müte'ehhil ise ehl-i beyti evzâ'ına göre "şte senin boynuzun" deyü kimine küçük kimine büyük boynuz çıkarırdı.

Garîbe-i râbi': Eğer ol âdem mücerred ise "kanı benim boynuzum" dedükde "dahi senin boynuzun bitmedi" der, aceb temâşâ idi.

Garîbe-i hâmis: Ba'zı keferi ve Yahûdî tebdîl-i kıyâfet edüp Deli Ahmed'e bile getirüp bizi gördükde "Fülân çebu fülân çebu" deyü âşinâlık edüp keferelere aslâ âşinâlık etmezdi. Hakîr ve gayrı yârân "Ahmed Dede bunlara âşinâlık etmedi ki" dediğimizde "Gavur Beşe Çufud Ağa" deyü keşf edüp cümle avret yerin açup gazab-âlûd olurdu.

Garîbe-i sâdis: "Ahmed Dede sana bir boynuz vereyim bana bir dandin eyle" desen hemân kıyâma gelüp sağ elinin parmakların silkdikce de leylek kuşu sadâsı gibi parmakları sadâ verüp eyle raks [u] refât eder kim gûyâ Rakkâs Zühre'dir ve herkes kendüye bir boynuz hedâyâ getirirler.

Garâyîb-i sâbi': Bir aydan sonra "kanı benim boynuzum" desen hemân elin koyna sokup "işte senindir" deyü verdiği boynuzu bi-emrillâh çıkarır. Bu dahi garîb sırdır.

Sırr-ı sâmin: Bir âdeme üç kerre biri biri akîbince "fialla Ka'be'ye gidesin" dese elbette ol âdem Mekke'ye revâne olurdu. Hâsıl-ı kelâm bir sebük-rûh, hoş-likâ yârândan dîvâne idi. Habeş ve Sûdân ve svân diyârları seyâhatine düşeli Dîvâne'den haberimiz yokdur.

Ve Galata'da **Papas Dîvâne**: Bu bir mesîregâh keferi idi kim her gören âdem evzâ' [u] etvârından ve refât [u] güftârından hazz edüp hayrân kalırdı. Cem'î'i a'yân-ı kibârın ma'lûmu bir dîvâne idi. {fiakanâme'mizde taklîdi mufassal tahrîr olunmuşdur}.

Ve Rûmeli Hisârı'nda **Durmuş Dede**: Cümle âyende ve revende keştîbânlar gidüp tasadduk birer at verirlerdi. Ba'zı re'islere sen fülân tarafa gitme fülâna git, dediği yere giden selâmet varup, fâ'ide edüp gânimîn gelirdi, gitme dediği yere giden rahne görüp bî-fâ'ide ya gelir ya gelmezdi. Böyle bir esrâr-ı hafî sâhibi olup durmuş kalmış durulmuş Durmuş Dede idi.

Atmeydânı'nda **Sümüklü Dede**: Dîvâna giden bir âdeme sümük atsa ol gün dîvânda elbette fâ'ideden hâlî olmazdı. Ve eğer bir âdem üzre tükürse dîvânda mu'âteb olması mukarrer idi. Böyle bir hizmete me'mûr meczûb-ı ilâhî idi. Hadîs-i Kudîs:

«E%ol«Δ|† O †,»«»|†

Ve **Elekçi Dîvânesi**: Bî-zebân bir dîvâne idi. Bi-emrillâh elekden gayrı bir şey tenâvül etmezdi. Elbette lekçi avretleri bu dîvânenin yanı sıra gezüp murâd edindiği âdeme işâret edüp ol âdem bir elek alıverüp fi'l-hâl eleği pâreleyüp çemberin atup bürüncüğün helvâ gibi ağzın köpürderek yiyüp çeşm-i mestin süzüp safâ ederdi. Garâbet bunda kim bir hırsıza zindânda cellâdlar işkence etseler ibtidâ ol harâmîye bürüncük yutdurup yine ipile ağzından çıkarırken âdemin zehresi ve ma'îdesi ağzına gelir, harîr bürüncük böyle bir bed şey iken bu dîvâne bürüncüğü nebât-ı hamavî gibi ekl eder, garîb temâşâdır. Yine böyle iken bu dîvânenin bir merd tebevül [ü] tağayyuz etdüğün görmemişlerdir. *Ve's-selâm. [115a]*

Ve cem'î'i zamânda rahm-ı mâderden müştak olduğu gibi uryân gezüp dünyâ kelâmın etmemişken hâlet-i nez'den bir gün mukaddem (---) nâm kimesne varup ba'de's-selâm "Biri inşâ'allâh gasl edüp techîz ü tekfinimiz helâl [ü] zülâl mâlınızdan alup biri (---) kapunun taşrasında defn eyle. Yürek oynamasına mübtelâ olanlar gelüp ziyâret edüp türâbımdan sehel su ile ezüp içeler, bi-emrillâh şifâ bulalar" deyü vasiyyet edüp câ-yı ma'hûda varup rûh teslim eder. Ba'dehu ol âdem gelüp vasiyyeti üzre defn eder. Hâlâ (---) hâricinde cisr üzre ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır kim hafakân derdine mübtelâlar ziyâret edüp bi-emrillâh şifâ bulurlar. Ammâ

Sultân-ı melâmiyyûn ve bûdelâ-yı mecâzîbûn mahbûbü'l-kulûb-ı benî âdem ve mesîregâh-ı her dem Dîvâne Burnaz Mehemed Çelebi ve eş-şehîr Sabâh Sabâh Delisi: Pederi, fâtih-i Eğre Mehemed Hân'dan berü (---) ocağında çavuş kethudâsı olup kânûn-ı kadîm üzre yeniçeri ağaları kola bindikde Deli Çelebi pederi dahi bile kol dolaşup kendülere müte'allik bir mücrim yoldaşları ele girse haps ederdi. Bir gün bu Deli Çelebi pederine elem-zede olup "sabâh ölürsün" der.

Hikmet-i Hudâ vakt-i seherde pederi merhûm olup ol zamândan berü bu Dîvâne Çelebi'ye "Sabâh sabâh" dediklerinde başını taşdan taşa urdukda Hudâ âlimdir, başı Adana kabağı gibi küt küt öter. Ve bir sâhib-i minkârdır kim gûyâ Minkârîzâde kendiler kaçan bir âdeme gazab etse burnundan "pof" deyüp bir konralı(?) lakoz balgam çıkarup atdikda fakîr-i herif-i zarîfin üstü sandalozlu balgam olur.

Mesîre-i evvel: Bir kerre bir kaç yârân ile dîvân seyrine giderken râh-ı dîvânda bu dîvâneye râst

1 Hadîs: "Evliyâlar>m kubbem alt>ndadır, onlar> benden bafkas> bilemez."

geldik. Başına bir pâre pâre bostâncı külâhı geyüp omuzunda bir tüfeng kundağı ve altında bir ağaca at gibi süvâr olup elinde licâmı ağaç atın sıçradup gelirken yemîn [ü] yesârında olan ehl-i dükkânlarla birer gûne evzâ' [u] etvâr gûna gûn şakalar ederek gelüp hemân bir yârânımızın yanından geçerken,

"Sakin atım deper" deyü altında deyenek atın aşağı ucunu yârânımızın ayağına eyle urdu kim yârânımız leng olup,

"Bire gidi deli" deyü bir sille urunca hemân dîvâne elin burnuna koyup âhir dîv burnundan bir fasla sümük yârânımızın çehresine urunca hemân yârânımız,

"Vay gözüm çıkdı" deyü feryâda başladı. Biz dahi,

"Hay gidi dîvâne elinde taş var imiş yârânımızın gözü çıkdı" deyü nazar etdik meğer zâlim dîvânenin burnunda bir aydan berü kaskatı olmuş sümük ile urunca yârânımız balgamı gözünün akı karası zan edüp feryâd ederdi.

"Bire aç gözün bürâder gözün sağdır, urduğu balgamdır taş değildir" dediğimiz yârânımın gözün açup,

"Elhamdü lillâh deli balgamı imiş" dedi.

Hakîkatü'l-hâl tâ bu mertebe yarım akçe tahtası kadar burnu var idi. Ammâ mütekebbir olup burnu büyük değil idi. Sebük-rûh eylece âlem bir dîvâne idi. Ve'l-hâsıl tuz cemî'i ta'âmın muslihi olup her ni'metde bulunduğu gibi bu Burnaz Deli dahi her cem'iyet ve her yerde ve her alayda ve dîvânda ve berde ve bahirde bulunup şeb [u] rûz yatmaz uyumaz <slâmbol'u geçt [ü] güzâr eder bir dîvânedir.

Mesîre-i sâni: Bir kerre bu Dîvânenin vâlidesin tütün içerken dutup haps ederler. Bu Dîvâne, Kara Mustafâ Paşa'ya vâlidesi halâsıyçün dîvâna vardıkda Boynueğri Çavuşbaşı,

"Sabr eyle Paşa'nın işi vardır" der, hemân Dîvâne, Çavuşbaşıya,

"Sen bok yeme Paşa beni bekler" dedükde cümle ehl-i dîvân tebessüm ederler. Hemân Mustafâ Paşa Dîvâne'nin feryâdı ve latîfesin istimâ' edüp,

"Nedir Çelebi?" der. Hemân Çavuşbaşı mukad-demce hüsn-i ta'bîr için,

"Sultânım, Çelebi'nin vâlidesi borçlu olup haps etmişler ıtlâk ricâyâ gelmiş" deyince

"Yalan söyler anam borçlu değildir bok yer, anam tütün içerken dutup zindâna kodular, avretler zindânından çıkarup erler zindânına kosunlar zirâ babam yokdur" deyü [115b] bu gûne ricâ edüp Çavuşbaşı ile bu gûne münâkaşa etdüğinden cümle erbâb-ı dîvân gülmeden dem-beste ve hayrân olup Kara Mustafâ Paşa hazzından Dîvâne'ye bir avuç atıyye ihsân edüp vâlidesin ıtlâk fermân edüp "Vâlidesin bir âdeme versinler" deyüp kethudâsına

tenbîh eder. Zirâ Kara Mustafâ Paşa merhûm dîvânelere gâyet mu'tekid idi. Ve,

Mesîre-i sâlisi: Cemî'i zamânda her kârda bulunmak mu'tâdı {idi}. Ekseriyyâ mevât önü sıra mü'ezzinler ile berâber fodullanup haltıyyât âğâzeler ederek meyyit önü sıra giderek kayığa girüp kürek çekerdi.

Hikmet-i garâyib: Bir gün bu Dîvâne, Nesîm nâm bir Yahûdînin lâşesine üç yüz cuhûd ile râst gelüp hemân Koca Dîvâne, Yahûdîlerin içine girüp başındaki bostâncı külâhın bir Yahûdînin başına geydirüp Yahûdî şapkasın kendü başına geyüp çufud leşi önü sıra mü'ezzinlik ederek ubûr ederken Yahûdîler feryâd edüp,

"Bire Çelebi çufuddur, müselmân değildir" dedikçe kimine balgam kimine sümük atarak kimine muşt urarak Yahûdî tâbûtu altından geçmek murâd edindikde cuhûdların akılları başlarından gidüp tâbûtu şâhrâh üzre bırağırlar. Meğer Yahûdîlerin zu'm-ı bâtıllarınca bir müselmân, Yahûdî meyyiti altından geçse yâhûd üstünden atlasa ol meyyit câzû olup ehl-i cehennem ola. Bu hâl üzre lâşe-i Yahûd meydânda kalup âhir Dîvâne'yi ba'zı müslimler bir kaç guruşa sulh edüp yine ba'de's-sulh edebde dal-kîr mühmele olup lâşe-i Yahûd üzre sepe sepe işeyüp başında şapka ile firâr etdi. <şte bu gûne bir büdelâ cân idi.

Bu gûne evsâfların tahrîr eylesek bir tomar-ı dırâz olur. Nasreddîn letâyîfâtı gibi cümle şakaları mükallidîn ve mudhikîn mâbeyninde meşhûrdur kim a'yân [u] kibâr beyninde fasl olunur. Ammâ tehî dîvâne değildir.

Menâkıb-ı râbi': Bir kerre üç gün gece "Kızıl Adalar'da yankın vardır" deyü feryâd etdi. "Dîvâne kelâmıdır" deyü kimse vücûd vermedi. Hikmet-i Hudâ dördüncü sene (---) târîhinde bir ihrâk-ı azîm olup Odunkapusu'ndan tâ Yedikulle kurbüne ve bir tarafı Monlâ Gürânî'ye varup üç gün üç gecede karâr etdi. Ya'nî bu mertebe tehî dîvâne değildir. Bu dahi ne cânibde medfûn olduğun bilmeziz.

.....(16 satırlık yer boş)..... [116a]

eş-fieyh Mehmed eş-şehîr bi-Kadîzâde: Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in şeyhi idi. Belde-i Sâfiye-i Sofya'dan be-dîdârdır. Dragomanî fieyh Ömer Efendi yerine şeyh olup Ayasofya'da Sofyalı Kadîzâde revnak bulup ulemâ-yı zâhirden idi. Kâhîce ehl-i tevhdî sofiyyûna taşcuğaz atardı. Anlar da ana nisbet tahta kakardı. Sultân Murâd ile Bağdâd seferine giderken Konya'da Hazret-i Mevlânâ ziyâretine varmadığından mâ'adâ varanları men' edüp âhir Murâd Hân ziyâret edüp âyîn-i semâ' etdirirken,

"Bire meded şeyhi çağırın gelüp bu nây [u] kudümü dinleyüp semâ' [u] safâyı görsün" deyü haber vardıkda gelmeyüp âhir-i kâr,

"Ya gelsün {yohsa ayağın kırırım} yâhûd kendüyi bu âsitânede âşbâz ederim" deyü ibrâm [ü] ilhâh

ile gelirken âsitâne kapusuna geldükde pâdişâhdan hışmîle bir âdem dahi seğirdüp giderken şeyhe ber-sîne nice urursa şeyh tepesi üzre zîr [ü] zeber olup (---) ayağı kırılıp Mevlânâ'yı ziyâret müyesser olmayup <slâmbol'a ric'at edüp (---) sene hilâlinde merhûm olup (---) (---) medfûndur.

Ammâ Mî'e başında zuhûr eden meşâyih-i izâmın güzidesi idi kim bunda olan fesâhat ü belâğat ve zekâvet [ü] necâbet ve fikr [ü] firâset ve talâkat-ı lisân ol asırda bir kimesneye müyesser olmamış idi. Kaçan kim Bâyezîd Hân'dan Ayasofya meşîhatine nakl olunduklarında yevm-i pencşenbeden Ayasofya'da i'tikâf niyyetiyle yatır âdem bî-hisâb idi. Âlim ü fâzıl olduğundan mâ'adâ üstâdâne pâkîze eş'ârı vardır, <lmî tahallüs eder, âşıkâne güftârı vardır.

el-Mevlâ Niksârîzâde Mustafâ Efendi: Âşıkpaşa haremindedir medfûndur. Yüz elli altı aded mücellled kütüb-i mu'tebere nefîs te'lîfâtı vardır.

el-Mevlâ Ak Hüsâmeddîn: Selîmiyye hammâmı cenbinde kendü medresesinde medfûndur.

el-Mevlâ Kara Hasan Efendi: Karesidendir. Emîr Buhârî tekyesi'nde medfûndur. Ulemâ-yı dehrden idi, ammâ dehrî mezhebinden değil idi.

el-Mevlâ Hurrem Çelebi el-Cemâlî: Aksarâyıdır. Kemâlpaşazâde kurbünde medfûndur. Müverrih-i âlem ve zû-fünûn âlim bir kimesne idi.

el-Mevlâ brâhîm bin Ni'metullâh ibn Rûşenî-zâde: Eğrikapu hâricinde medfûndur.

el-Mevlâ Küçük Tâceddîn brâhîm Çelebi: Diyâr-ı Hamîddendir, yegâne-i zamân idi. Edirne-kapusu hâricinde Emîr Buhârî zâviyesinde âsûde-hâldir. *Kuddise sirruhu.*

el-Mevlâ Sinâneddîn bin Yûsuf el-Hatîb: Süleymâniyye câmi'inin imâmı ve hatîbi idi. Evkât-ı hamseyi Süleymâniyye'de kılup câmi'den taşra çıkmaz. Cemâ'atin hadd [ü] pâyânı yok idi kim Sinân Efendi'nin hitâbetin ve imâmetin ve hoş-elhân ile Kur'an-ı azîmi tilâvet etdüğün cemâ'at-i kesîre istimâ' etmeğičün câmi'de i'tikâf niyyetine mâl-â-mâl idi. Kabr-i şerîfi Selîm {Hân} câmi'i kurbünde Koğacı Dede mescidi sâhasında medfûndur.

eş-feyh Hazret-i Sultân-ı fukarâ Muslihiddîn ibn Hazret-i feyh Vefâ: Âşıkpaşa türbesinde medfûndur. *Kaddesenallâhu bi-sırrıhi'l-azîz rahmetullâhi aleyh.*

Dîde-düz-ı sahâyif-i âsâr u iber olan erbâb-ı nazara müstetir değildir kim silsile-i aliyye-i meşâyih-i kirâm bi-hasebi'l-meşârib bir kaç şu'beye mensûb olup zîkr-i cehri ihfâ hasebiyle tarîk-i Nakşibendiyye ve tarîk-i Halvetiyye'ye münkasımdır. Ve Halvetiyye tarîki bir kaç tabakaya münkasımdır.

Ammâ *Et-tarîku ilallâhi bi-adedi enfâsi'l-halâyık*¹ mazmûnu üzre niçe bin tarîk vardır. Ammâ cümleden

tarîk-i kadîm, tarîk-i Muhammediyye'dir. Andan tarîk-i Nakşibend ve Halvetiyye ve Bayramiyye ve Vâhidî ve Zeyniyye ve Mevleviyye ve Rûşenî ve Gülşenî ve Bektaşî ve Ni'metullâhî ve Nûrbahşî'dir ki şöhre-i şeh'r olan bunlardan mâ'adâ yüz kırk tarîkdir. Cümleye ser-çeşme, tarîk-i Nakşibend'dir kim Hazret-i Ebûbekir es-Sıddîk'a müntehîdir. Bir fırkası tarîk-ı Vâhidî'dir kim Hazret-i Ömer'e müntehîdir. Ve bir tarîki dahi Zeyniyye'dir, Hazret-i Osmân'a müntehîdir. Ve bir tarîki dahi Halvetî'dir kim tarîk-i Celvetî andan ayrılmışdır kim Hazret-i Alî'ye müntehîdir.

Ammâ şeh'r-i <slâmbol'da ibtidâ tarîk şeyhi olan Habîb-i Karamanî hazretleridir. Merhûm olup Eyyûb Sultân mukâbelesinde Südlüce nâm kasabada Ca'fer-âbâd tekyesi kurbünde medfûndur. Zamân-ı hayâtlarında yetmiş bin mürîde mâlik idi.

Ba'dehu yerine halîfesi feyh Üveys hazretleri Kocamustafapaşa tekyesi'nde şeyh oldu. Tekye-i kadîmdir kim keferde asırda kızlar manastırı idi. Sene (---) târîhinde Hârûnu'r-Reşîd <slâmbol'un nisfin sulh ile feth edüp tekye ve kal'a binâ edüp yine **[116b]** ba'de'l-feth Ebû'l-feth Gâzî tekye edüp ba'dehu Bâyezîd-i Velî vüzerâlarından Koca Mustafâ Paşa câmi' ve imâret inşâ etmeğičiyle Mustafâ Paşa derler.

Ba'dehu şeh'r-i <slâmbol'da Yahyâ fiirvânî'nin dörd halîfesi iştihâr buldular. Andan tarîk-i Zeyniler iştihâr bulup on iki imâm gibi ve on iki e'imme-i hadîs gibi on iki kümmelîn meşâyihleri vardır. Anlara beyne'l-meşâyih Abâdile derler. Hamd-i Hudâ çoğun ziyâret etmek müyesser olmuşdur.

Ammâ Seyyid Yahyâ fiirvânî halîfesi Seyyid Ömer Rûşenî'dir. Andan Seyyid brâhîm me'zûn olup Rûşenî'den Gülşenî olup kendüler Mısır'da medfûnlardır. Ammâ tarîk-i Gülşenî ve Mevlevî ve Halvetî ve Kâdirî ve Celvetî ve Sinânî (---) (---) (---) (---) iştihâr bulmuşlardır. Ve,

Ziyâretgâh-ı Sultân-ı şu'arâ Revânî: Edirne-i dâr-ı <remde müştak olmuşdur. <simleri fiicâ'dır. Süleymân Hân haremindedir neşv [ü] nemâ bulmuşdur. Ba'dehu Kırkçeşme kurbünde kendü câmi'i haremindedir şâhrâha nâzır bir pençere dâhilinde medfûndur. Mevtine târîh:

<şidüp rûh-ı kudsî dedi târîh

Cinândan yana azm etdi Revânî.

Sene (---).

Pâkîze eş'âr [u] güftârı ve bir dîvân-ı müdevveni vardır.

.....(23.5 satırlık yer boş).....

Elhamdü lillâhi Ta'âlâ <slâmbol kal'ası dâhilinde olan cemî'i imârat ve hayrât [u] hasenât, ziyârât-ı makâm-ı aliyyeler ve cemî'i âsâr-ı binâ-yı kadîmelerin sâhibül-hayrâtları ism [ü] resimleri ile ve her imâretin dervezeleri üzre musanna' târîhleri ile tahrîr olunup,

¹ "Yaratılan canlar sayısınca Allâh'a giden yol vardır."

<slâmbol sûrunun etrâfında olan şehirleri
ayân u beyân eder [117a]

Evvelâ,

<ki yüz otuz beşinci fasıl

**Belde-i Kostantniyye kal'ası hâricinde üç
mevleviyet yerde tâ Karadeniz Boğazı'na
varınca ma'mûr [u] âbâdân <remezâtü'l-imâd
misilli şehirleri ve imâretleri ve cevâmi'leri ve
sâ'ir hayrât [u] hasenâtlarının ve cem'î
ziyâretgâhlarının târîhleri ile beyân eder**

Evvelâ kasaba-i hâric-i Yedikulle, kefer zamânında nazarete ya'nî tâ'ûnlu yoldan gelmiş âdem şehre girmeyüp bu mahalde yedi gün sâkin olup Kostantniyye'ye dâhil olduğuyçün bu câ-yı ma'hûda nazarete derlermiş. Ba'de'l-feth Ebü'l-feth Gâzî cümle tabbâğları ve sallakhâneleri bunda koyup âbâdân ederler.

Leb-i deryâda kasaba-i ma'mûredir. Bir câmi'i ve yedi mescidi ve bir hânı ve bir hammâmı ve yedi sebîli ve üç tekyesi vardır. Ve üç yüz aded Âh-i Evran kârhânesi ya'nî tabbâğ dükkânı vardır ve elli aded dutkalcı kârhânesi vardır ve leb-i deryâda yetmiş aded kirişçi kârhânesi vardır. Ammâ müteehhil mahallesi azdır, cümle mücerredân bâzârıdır. Hîn-i ma'rekede beş bin tüvânâ tabbâğ bekârî şehbâzları çıkar kim her biri birer Ahi Evran'a benzerdir. Ammâ bu kasabanın bed-râyahasından gayrı kimesne bir ân dursa âdem helâk olur. Ammâ anlara ol bed-râyiha müşk [ü] amber gibi kokar. Müşk-bâr âdem yanlarına varsa haz etmezler. Ammâ gâyet mün'im âdemleri var. Bi-emrillâh Cenâb-ı <zzet mâllarına berekât-ı Halîl vermişdir. Meşhûrdur kim pîr [u] pîş-i kademleri Hazret-i Âh-i Evran halîfelerinin birine su'âl eder:

"Eteğindeki nedir?" meğer halîfenin dâmenindeki kelb necâseti imiş. Hicâbından,

"Eteğimdeki guruşdur" deyü cevâb eder. Hemân Ahi Evran,

"*lâhî mâl [u] erzâkınız berekâtlı olup çok ola*" deyü du'â ederler. *lâ hâze'l-ân tabbâğlarda mün'im âdemler çokdur. Hacı Alî nâm bir tabbâğın kırk yıllık kelb necâseti vardır, <ngilis Frengleri kırk bin guruş verüp vermemiştir deyü meşhûr-ı âfâkdir.*

Ve bu kasabanın hâricinde bir çeşme-i cân-fezâ'nın kemeri altında çâr-küşe bir beyâz mermer üzre üstâd-ı mermer-bûr bir kaz murgu tasvîri etmişdir kim diller ile ta'bîr olunmaz. Gûyâ zî-rûhdur. Efvâh-ı nâsda Kazlıçeşme nâmıyla meşhûrdur.

<ki yüz otuz altıncı fasıl

Kasaba-i Yenikapu imâretlerin bildir[ir]

Yenikapu'nun hârici garbîde bir kasaba-i iremdir. Beş yüz mikdârı bâğ u bâğçeli gül-gülistânlı sarâyları ve hâneleri vardır ve Câmi'-i Merkez Efendi ve yedi

zâviye ve bir hammâm. (---) mevlevîhânesi âsitâne-i azîmdir. Yetmiş aded fukarâ-yı Mevlevî hücreleri ve semâ'hânesi ve imâreti ve etrâfında çemen-zâr kurâları ve dirah-ı azîmler ile ârâste ve pîrâste olmuş bir âsitâne. Ve Âsârî nâm bir ressam-ı mânend-i Bihzâd gelüp bu âsitânenin rû-yı dîvârına kalın hat ile *E†AE<%oY*" âyetini yazmışdır kim gûyâ mu'cizedir. Ve yine vech-i dîvâra bir şîr-i gurre tasvîri tahrîr etmiş kim gûyâ sâhil-i fiattu'l-Arab'da sayd [u] şikâra gezer bir esedir. Her gelen şu'arâ esede münâsib ebyâtlar yazmışlardır. Diller ile tavsîf olunmaz. Ve dahi niçe bin kıt'a ebyât [u] eş'âr tahrîr olunmuş bir âsitâne-i Mevlevî'dir. *E†AE<%oY*"

Ve bu kasabada yetmiş seksen mikdârı dekâkîn-leri vardır ve âb-ı hayât suları meşhûr [u] firâvândır.

Ziyâretgâh-ı kasaba-i Yenikapu:

.....(6.5 satırlık yer boş).....[117b]

<ki yüz otuz yedinci fasıl

**Hâric-i sûr-ı <slâmbol kasaba-i hevâdâr [u]
lâlezâr ya'nî mahalle-i Topcular**

Ebü'l-feth asrında Rûmeli cânibine sefer oldukda tâ'ife-i topcıyân bu mahalde haymeleri ile meks etdikleriyçün Topcular derler. Bir mürtefi' ferah-fezâ yerde bâğ u bâğçeli bin mikdârı sarây-ı âlfiler ve gayrı hânelerdir. Nişâncı Paşa câmi'i ve yedi aded hânları ve yedi mesâcidleri ve bir tekyesi ve bir müfid [ü] muhtasar küçük hammâmı Kara Çavuş yeniçeri ağası binâsıdır. Ve yüz aded esvâk-ı muhtasarı vardır, ammâ yine cümle eşyâ mevcûddur. Hevâsının letâfetinden mâ'adâ âbı dahi Kırkçeşme suyudur kim âb-ı hayâtdan nişân verir. Ammâ cümle sarâyıldan Melek Ahmed Paşa sarâyı gûyâ bir hadîka-i kerrûbiyândır. Kadîm-i eyyâmda (---) (---) binâsıdır kim gûyâ bir kal'adır. Mûte'addid kâ'alar ve maksûreler ve hücreler ve hammâmlar ile ârâste olmuş bir gül [ü] gülistân bostânlı bâğçedir. Bunda bir havz-ı azîm vardır kim aşren-fe-aşr bir havz-ı latîfdir. Başka subaşısı ve Eyyûb nâ'ibi hükmündedir. Ve Gürcî Paşa sarâyı ve Defterdâr Nişâncı Paşa sarâyı çeşmesi târîhidir:

*Nişânî fikr ederken bu binânın sâl-i garrâsın
Dedi mülhem anın târîhin[i] de hayr-ı Sultânî.*

Sene (---).

Bu sarâyâ karîb Beğzâde Çelebi çeşmesinin târîhidir:

*Dedi târîh-i binâsın Nâ'ilî
Âb-ı latîf çeşme-i aynü'l-hayât.*

Sene (---).

.....(6 satırlık yer boş).....

1 *Kur'ân*, Nahl 60; "O, öyle üstün, öyle hikmet sâhibidir."

2 *Kur'ân*, Nahl 60; "O, öyle üstün, öyle hikmet sâhibidir."

Süleymân Hân asrında olmak ile Mi'mâr Sinân binâsıdır.

.....(10 satırlık yer boş).....

«ki yüz otuz sekizinci fasıl

Evsâf-ı kasaba-i bîrûn-i sûr mahalle-i ma'mûr (---) (---) (---) rabta-i Otakçılar

Bu câ-yı ma'hûda dahi Ebû'l-feth asrında taraf-ı Rûm'a azîmet olundukda serâperde-i Osmâniyânı cümle hayyâmlar bunda kurup sâkin olduklarıyçün Otakçılar derler. Âb [u] hevâsı latîf hadîka ve rıdvânlı iki binden mütecâviz müzeyyen sarâylar ve gayrı hâneler vardır. Başka hâkimi ve Eyyûb Sultân mevleviyeti hükmündedir. Eğrikapu'nun garbında bin adım ba'îd bir mürtefi' yerde vâkı' olmuş bir müferrih ve dil-küşâ semtdir.

Ve Otak Meydânı nâmıyla bir çemenzâr ve mesîregâh vâdîsi vardır. Cümle yârân-ı bâ-safâ ba'de'l-asr ol câ-yı ma'hûda var[u]p kesb-i tarâvet hâsıl edüp cilvelenirler.

Bu mahalde dörd câmi' ve on yedi mesâcid ve altı tekye {Emîr Buhârî tekyesi cümleden ma'mûrdur} ve üç hân vardır ammâ sarây hammâmı çok olmağıle çârsû hammâmı yoktur.

Ve yüz mikdârı envâ'ından dekâkînleri vardır. Ammâ çârsû câmi'i (---) (---) binâsıdır. Cemâ'at-i kesîreye mâlikdir. (---) Târîhi budur: (---) (---) (---) (---).

Târîh-i sebîl-i Hüseyin Ağa:

*Görüp anı dedi bu abd-i za'îf
Târîh olsun sebîli hûb [u] latîf.*

Sene 1008.

Ve dahi bu Otakçılar ile Edirnekapusu mâbeyninde tekye ve câmi'-i Emîr Buhârî ulu âsîtânedir. Süleymân Hân'ın Koca Mi'mâr Sinân'ı binâsıdır.

.....(5 satırlık yer boş)..... [118a]

Sâniyen,

«ki yüz otuz tokuzuncu fasıl Kasaba-i hâric Nişâncı Paşa

Hâric-i sûrun cânib-i garbında bir hevâdâr mürtefi' kûh üzre hadîka-i Rıdvânlı üç bin aded ma'mûr u âbâdân ve müzeyyen sarây-ı azîmli mahalle-i kebîrdir. (---) câmi'i vardır. Cümleden Nişâncı Paşa câmi'i Sultân (---) (---) tuğra-yı garrâ hizmetine me'mûr idi. Cemâ'at-i kesîreye mâlik bir müferrih câmi'dir. Bir püşte-i âlî üzre vâkı' olmuş rûşen-binâ bir câmi'-i zîbâdır. (---) târîhi budur:

*Nişânî fikr ederken bu binânın sâl-i garrâsın
Dedi mülhem anın târîhini [de] hayr-ı Sultânî.*

Sene (---).

Ve elli aded mescidi ve dörd aded tekyesi ve bir hammâm henüz binâ olundu ve yigirmi aded dekâkînleri vardır. Ammâ hânları yoktur. Lâkin Nişâncı Paşa'nın bir müferrih hammâm-ı dil-küşâsı vardır kim lâ-nazîr kabîlesindedir. Eyyûb'a karîbdir.

«ki yüz kırkıncı fasıl

Kasaba-i kûzeciyan ya'nî mahalle-i Çömlekciler

Kal'a-i «slâmbol'un cânib-i garbında Halîc-i «slâmbol sâhilinde bir alçak düz yerde dörd bin hâneli ve bâğ u bâğçeli ma'mûr u âbâdân ve kat-ender-kat «remezâtül'imâd misilli sarây-ı âlîler ve yalı kâ'aları ile ârâste ve şükûfe-zâr besâtînler ile pîrâste olmuş bir şehri mu'azzamdır.

Bu câ-yı ma'mûrun dörd aded iskelesi vardır. Biri Yâvedûd iskelesi, biri Defterdâr iskelesi, biri Zâl Paşa iskelesi, biri Hoca Efendi iskelesi. Bu iskelelerin deryâ aşırı karşı tarafı Hâsköy ve Pîrî Paşa kasabalarıdır kim merd ü zen fark olunur mikdârı mâbeynehümâları bahr-i mâlihdır. Ve bu şehrin dahi subaşı ve kadısı vardır. Eyyûb mevleviyeti nahîyesidir.

Ve cümle (---) mihrâbdır ve (---) hutbedir. Ammâ cümleden mükellef ü mükemmel Zâl Paşa câmi'i bir bâğ-ı «rem içinde iki tarafı tarîk-i âm bir câmi'-i rûşendir kim memâlik-i Âl-i Osmân'da vüzerâ câmi'lerinde böyle bir münevver câmi' binâ olunmamışdır kim cümle üç yüz altmış altı câm-ı billûr ile meşhûr-ı âfâk bir câmi'-i müzeyyendir. fiimâl tarafından haremine (---) kademe taş nerdübân ile urûc olunup altı serâpâ talebe hücreleridir. Cânib-i cenûbunda haremine (---) kademe nerdübân ile su'ûd olunur. Zîrâ bu câmi'in bir tarafı mürtefi' bayırlı zemîndir. Eğer bu câmi'in tarz [u] tavrı vaz'-ı binâsın ma-vaka'ı üzre tahrîr eylesek bir mücellid olur. Ancak bu câmi' içre olan ilm-i mi'mârî bir câmi'de yoktur.

Ve kubbe-i mevzûnunun taşrasında olan hayâl-i pesendîde ma'rifetler hadden efzûndur. Zamânemiz mi'mârları eyle bir şîrînkârlık etmeğe kâdir değıllerdir. Minberi ve mihrâbı ve mü'ezzin mahfilindeki hurdegîr san'atlar meğer Sinop kal'asındaki minberde ola. Ve haremının cânib-i selâsında medrese hücreleri ile müzeyyendir. Ve cânib-i erba'asındaki gül [ü] gülistânı içre murg-ı hezârın nevâsâzlığı âdeme hayât verir. Târîhi budur: (---) (---) (---) (---) (---) (---) Ve minâresi gâyet musanna' serâmed minâredir. Koca Mi'mâr Sinân bu câmi' binâsında yed-i tûlâsın ayân u beyân etmişdir. [118b]

Ve Defterdâr Nâzlı Mahmûd Paşa câmi'i, Defterdâr iskelesi kenârında kâr-ı kadîm bir küçük câmi'dir ammâ gâyet cemâ'ati çokdur. Sultân (---) Hân defterdârlarındandır. Kapusu üzre târîhi budur:

*Ârifî güft behr-i û târîh
«sm-i mescid makâm-ı Mahmûdest.*

Sene (---).

Ve kâr-ı kadîm bir alçak minâresi vardır. Mi'mâr Sinân binâsıdır.

(---) (---) (---) (---) câmi'i (---) (---) (---) (---) (---) câmi'i (---) (---) (---) (---) (---). Bunlardan mâ'adâ yüz yetmiş mesâcidlerdir.

«mâret-i it'âmı yokdur ve bir hânı ve yedi tekve-i dervîşânı vardır. Ammâ Sultân Mustafâ'nın ibtidâ cülüsünde Yeniçeri ocağı başçavuşu Kara Mezâk nâm kâtil-i Osmân Hân olan âk, Zâlpaşa kurbünde bir hadîka-i bahâristân içre bir mevlevîhâne binâ etmişdi kim nazîri yok idi. Hikmet-i Hudâ bir gece bir zelzele-i azîm olup Mevlevîhâne yere berâber münhedim olup zemîni bahâristân iken hâlâ bostân oldu.

Ve bir hammâm-ı hoş-hevâsı var kim cümle ehl-i beledi rûşenâ bir hammâm-ı tâhirdir.

Ve bu şehrin şâhrâhı üzre iki tarafını üç yüz aded her esnâfdan müzeyyen dükkânlardır. Cemî'i zî-kıymet eşyâlar mevcûddur. Ammâ bezzâzistânı yokdur. Ve na'lband dükkânları gâyet {çokdur} vâsi'dir.

Ve bir tarîk-i âminin dahi iki cânibi serâpâ iki yüz elli aded kârhâne-i sifâlî ve çanakçı ve bardakçı ve çömlekcî dükkânlarıdır. Tîn-i mahtûmdan ve tîn-i Kâğızhâne'den ve tîn-i Sarıyâr'dan maşraba ve kûzeler ve sürâhîler îcâd ederler kim misli meğer Fağfûr Çîninde ve <znik çinisinde ola. Ammâ bunun hâk-i anber-pâkinde olan hâssa bir diyârın türâbında yokdur. Husûsâ bir kûze tâze iken andan âb nûş edenin demâğı mu'attar olup hayât-ı câvidânı bulup 1 ††E€AY%ooE«†AE âyeti mazmûnun müşâhede eder.

Bu kârhânelerde eyle üstâd-ı kâmiller var kim tîn-i mahtûm bir kûzeyi hedâyâ için kırk elli guruşa bey' edüp pâdişâha ve vüzerâ ve a'yâna teberrûken götürürler. Tâ bu mertebe üstâd-ı kâmiller vardır.

Târîh-i çeşme-i Halîl Ağa, mahalle-i Çömlekciler:

Dedi târîhin Fedâyî hakîr

Ayn-ı pâk çeşme-i mâ'ül-hayât.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Sokullu Mehmed Paşa, kurb-ı Zâlpaşa:

Hak kabûl eyleye kim dedi Nihâdî târîh

Kıldı bu çeşmeyi bünyâd Mehmed Paşa.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i fiâh Sultân muttasıl-ı Zâlpaşa:

Teşne-diller dediler târîhini

Çeşme-i mâ'-i hayât-ı cânfezâ.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Defterdâr Nâzlı Mahmûd Paşa kurb-ı câmi'-i û:

Temeddet(?) bünyâdına târîh

Dedi târîh innehâ hayrun cemîl.

Sene (---).

.....(11 satırlık yer boş).....

Ziyâretgâh-ı kasaba-i Zâlpaşa

el-Mevlâ Mushî Efendi: *fierh-i Miftâh'a* hâşiyesi olan Balı Efendi'nin mahdûmudur. Defterdâr câmi'i haremde medfûndur, {binâ-i Mi'mâr Sinân}.

el-Mevlâ Ahmed bi'l-Kâfzâde Efendi: Defterdâr câmi'i haremde medfûndur. Sene 965 de Kâfzâde verâ-yı Kâf'a kadem basup kâf kâfi oldu. Kad(?) (---) mahlasıyla sihr-i i'câz eş'arı vardır.

el-Mevlâ Bâkî Efendi Mushîsı: Zâlpaşa reh-güzârında medfûndur.

eş-fieyh Pîr Ahmed: Tarîk-i Eşreff'dir. Edirne'de Pîr Alî Dede halîfesidir. Defterdâr câmi'i mukâbelesinde yatır.

eş-fieyh Mahmûd el-Karamanî: Niğdevîdir. Defterdâr Mahmûd Paşa dârü'l-hadîsinde muhaddis iken merhûm olup anda medfûndur. [119a]

Sâlisen,

«ki yüz kırk birinci fasıl

fiehr-i azîm Ebâ Eyyûb-ı Ensârî

hazretlerinin câmi' ve mesâcid ve medâris,

hân u hammâmları ve gayrı imâretleri ve

ziyâretgâhlarının târîhleri ile ayân u beyân

eder

Evvelâ şehir-i Eyyûb, «slâmbol'un cânib-i garbında deryâdan tokuz mîl ba'îd karadan iki sâ'at dûr bir şehir-i iremdir. Ammâ yine mâbeyninde aslâ arz-ı hâliye yokdur. Serâpâ ma'mûr [u] âbâdân vüzerâ ve vükelâ ve a'yân, sultân yalılarıdır kim bu şehir «slâmbol'a muttasıldır. Lâkin başka hükûmetdir. «btidâ kânûn-ı Ebü'l-feth üzre beş yüz akçe mevlevîyyetdir ve yedi yüz pâre kurâya hükmü nâfizdir ve yigirmi altı nevâhî nâ'ibi vardır. Ber-vech-i adâlet senevî on bin guruş hâsıl olur. Başka subaşısı ve mütevellîsi hükûmet {eder}.

Ammâ bu şehrin cânib-i erba'asında sûr yokdur, hemân bir sevâd-ı mu'azzam belde-i tayyibedendir. Cânib-i şimâli «slâmbol halîcidir. Karşu tarafı deryâ mukâbelesinde Südlüce kasabasıdır, bir hadeng-i pehlivân menzili yerdir.

Bu şehir mollâ defteri üzre bâğ u bâğçeli kat-ender-kat ma'mûr u âbâdân tokuz bin sekiz yüz sarâyılar ve gayrı büyütlardır.

Bu şehrin tûlu Halîc kenârınca Zâlpaşa câmi'in-den tâ Kâğızhâne yolu üzre Cüvâncapucubaşı sarâyına varınca nihâyet bulup üç bin adımdır. Andan öte

¹ *Kur'an*, Enbiyâ 30 "... her fleyi sudan [yaratt>k]..."

kiremit hânelerdir. Ve yine Zâl Paşa'dan tâ <drîs Köşkü'ne varınca yine üç bin adımdır. Yine Zâl Paşa'dan Bülbül deresine varınca üç bin adımdır. Yine Zâl'dan yokuş yukarı Nişâncı'ya ve Topcular'a varınca üç bin adım ravza-i iremli şehir-i kebîrdir. Bu cirmde olan şehir-i azîmin içinde olan,

**fihr-i Eyyûb Sultân câmi'lerin beyân
[eder]**

Evvelâ **Câmi'-i selâtîn Eyyûb Sultân**. Bizzât Ebû'l-feth Sultân Mehmed Hân Gâzî binâ edüp Ebâ Eyyûb-ı Ensârî hazretleri rûhuna savâbın hibe eyledi. Leb-i deryâya karîb âsitâne-i Ensârî'de bir düz zemînde bir câmi'-i kebîrdir. (---) kubbedir. Mihrâb tarafında bir nîm kubbe dahi vardır ammâ ol kadar âlf kubbeleri yoktur. Ve câmi' içre aslâ amûdlar yoktur, ancak orta kubbe etrâfında metîn kemerler ile mebnîdir.

Minberi ve mihrâbı musanna' değildir. Ve sağ tarafda hünkâr mahfili vardır. Ve iki kapusu var, sağ cânibde yan kapu ve kible kapusu var.

Ve bu câmi'-i selâtînin bir yanından bir yanına tûlu (---) ayaktır ve kible kapusundan mihrâba varınca arzı (---) ayaktır. Ve kible kapusu üzre bir kıt'a mermer üzre celî hatt ile tahrîr olunan müzehheb târîhi budur:

*Dedi târîhin düttâ beyt-i atîk
Hamdü lillâh beyt-i ma'mûr oldu bu
Dendi Kostantîne târîh¹ -١٤-*

Sene (---). (---)

Ve bu câmi'in yemîn [ü] yesârında birer şerîfeli iki minâre-i âlîsi var. Ve harem-i muhteremin cânib-i selâsında medrese hücreleri ile müzeyyen bir haremdir. Ve bu harem tâ vasatında bir cemâ'at maksûresi vardır, (---) sûtûn mermer-i hâm üzre mebnî bir kasr-ı Havernakdır.

Bu nüzhetgâh ile Ebâ Eyyûb kabri mâbeyninde evc-i âsumâna ser çekmiş iki çınâr-ı müntehâlar var kim her şu'besi kâkül-i dilberân gibi perîşân olup sâyesinde cemî'i cemâ'at-i kesîre ibâdet ederler. Bu harem dahi iki kapusu var. Ammâ cânib-i garb kapusundan taşra bir harem-i azîm dahi vardır. fi cere-i dud ile memdûd dirahltlar ile ârâste ve yedi aded çınâr-ı azîmler ile pîrâste olmuş bir haremdir. <ki tarafında âbdest muslukları vardır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Andan Kâğızhâne râhı üzre **fiâh Sultân câmi'i**: Bir bâğ u bâğçe içinde mahbûb câmi'-i rûşendir. Çâr-kûşe harpüşteyi rusâs-ı hâs-ı nîlgûn ile Mi'mâr Sinân mestûr etmiştir.

.....(1 satırlık yer boş).....

Bu câmi'lerden mâ'adâ bu şehir içre cümle bin seksen mesâcid vardır. Cümleden cemâ'ati çok Dökmeci{başı} mescidi ve Arpacıbaşı mescidi ve Karcı Süleymân mescidi bu dörd mescid Mi'mâr Sinân binâsıdır. (---) (---) (---) (---) (---)

Ve cümle (---) medresedir. Evvelâ medrese-i Eyyûb Sultân ve Medrese-i Sokullu Mehmed Paşa (---).

.....(2 satırlık yer boş)..... **[119b]**

Ve cümle (---) aded dârü'l-hadîsdir.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded dârü'l-kurrâ-i Kur'ân. Dârü'l-kurrâ-i Sa'deddîn Hasan eş-şehîr bi-Hocazâde.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded dârü't-ta'lîm-i sıbyân-ı tıflân-ı ebcedhândır.

.....(1/2 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded sarây-ı vüzerâ ve a'yândır. Evvelâ Sarây-ı Alî Paşa, kâr-ı Mi'mâr Sinân'dır.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded zâviye.

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded hândır.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve ancak bir imâret-i ta'âmdır kim âyende ve revendeye ni'meti mebzûldür.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded hammâmıdır. Bu dahi Ebû'l-feth Gâzî binâsıdır. Ammâ âb [u] hevâsı gâyet latîfdır. Merd [ü] zenân için çifte çifte hammâmıdır. Haste-hâl olan girse bi-emrillâh şifâ bulur. Andan gayrı altı yüz sarây hammâmı vardır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded sebîlhânelerdir. Târîh-i Sebîlhâne-i Sultân Ahmed der-harem-i Eyyûb Sultân:

*Eyledi Sultân Ahmed şükr-i nu'mâ-yı celîl
Bin igirmi ikisinde yapıdırıp bir nev-sebîl.*

Sene (---).

Târîh-i sebîl-i Kâsım Paşa kurb-ı türbe-i û:

*Dedi târîhini Nihâdî içüp
Selsebîl-i behîşt-i âb-ı zülâl.*

Sene (---).

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded çeşme-i âb-ı hayâtlardır. <s-kele başında üç köşeli Resûl Paşa'nın çeşmesi târîhidir:

¹ Kur'ân, Tevbe 102; "Bafka bir k>sm> da ..." Ebcde göre: 857

*Bu Nihâdî dedi târîh[i] se tâ
Çeşme-i pes üç taraf kıldı sebîl.*

Sene (---).

Çârsûdaki çeşme[nin] târîhidir:

*Kim Nihâdî dedi târîhin latîf
Oldu ayn-ı çeşmesâr-ı Selsebîl. [Sene] 975.*

Pâk-i sâffî çeşme-i âb-ı hayât.

Sene 975.

Oldu âb-ı Kevser-i âb-ı sebîl.

Sene 975.

.....(11 satırlık yer boş).....[120a]

Ve cümle bin seksen beş dükkândır. Gerçi bezzâzistânı yokdur, ammâ cemî'î zî-kıymet eşyâ anda mevcûddur. Ammâ haffâf çârşûsu ve lebbân-ı hâlis çârşûsu ve ma'sûmlara (---) çârşûsu mükellef ü müzeyyen çârşûlardır. Ammâ kaymağı ve yoğurdu gâyet lezîzdir. Ve berber dükkânları dahi gâyet müzeyyendir. Her yevm-i cum'ada bu Ebâ Eyyûb ziyâretine niçe bin âdem gelüp çârşû-yı bâzârda âdem deryâsı olup kaymakcı dükkânlarının şâhnişinlerinde meks edüp leben-i hâlis ve kışta-yı ebyaz ve asel-i mussaffâ tenâvül edüp safâ ederler. (---) (---) (---) (---). Ve,

Mesîregâh-ı Eyyûb Sultân: Evvelâ Kâğıdhâne râhî üzre **Küplüce Ayazma**, Halîc-i bahre nâzır bir mürtefi' püşte üzre dıraht-ı müntehâlar sâyesinde bir mesîregâh-ı câ-yı safâdır kim âb-ı hayâtdan nişân verir bir ayazması vardır. Hummâ-yı rub'a mübtelâ olan kimesne üç hafta ale's-seher nûş etse bi-emrillâh şifâ bulur. Ve,

Mesîregâh-ı Ağa Sekisi: Bu dahi Halîc'e nâzır bir âlî çemenzâr yerdir. Ve,

Mesîregâh-ı Ceres Meydânı: Bu şehrin nihâyetinde Kâğızhâne râhî üzre bir atmeydânı'dır. Her cum'a niçe bin hussân-süvâr cündîler cem' olup silâhşörlük ederler. Aceb temâşâ yeridir. Ve,

Mesîregâh-ı Kalamış: Her bâr niçe yüz yârân-ı bâ-safâ kayıklara süvâr olup bu cezîrelerde kaya balıkları sayd ederler kim bu mâhîler bir diyâra mahsûs değıldir. Gerçi bir bed-çehre ve siyâh levn bir turfe balıktır ammâ gâyet lezîz ve mukavvî semektir. Bâ-husûs aslâ balık râyihâsı yokdur. Ne kadar tenâvül olursa sıkleti ve harâreti yokdur. Ve,

Mesîregâh-ı Deniz hammâmı: Yine kayıklar ile cümle ahîbbâ her cum'a günleri bu Eyyûb şehri önündeki cezîreler mâbeynindeki halîclere girüp cümle âşıkân [u] ma'sukân-ı müştâkân bilâ vâsita birbirlerine dirâğûş edüp felekden kâm alup deniz mâlikleri gibi âdem melekleri nîlgûn fûta ile şinâverlik ederler ve her cezîrelerin çemenzârlarında ayş [u] nûş edüp gam-ı dünyâyı ferâmûş edüp sohbet-i hâsül-hâs

ederler. Bu câ-yı müferrih dahi bir diyâra mahsûs değıldir, illâ şehri Eyyûb'a mahsûsdur. Ve,

Mesîregâh-ı Cân Kuyusu: Eyyûb'un şimâlinde mezâristân içre bir kaç hâneler vardır, anda bir beyt-i kadîmde bir su kuyusu vardır. Bir âdemin bir şey'i gâ'ib olsa evvel pâk âbdest alup ol çâh-ı mâ kenârında iki rek'at namâz kılup ve Fâtiha-yı şerîf tilâvet edüp savâbın Hazret-i Yûsuf rûhuna hibe edüp eyide kim,

"Ey sâhib-i bi'r Hazret-i Yûsuf-ı Sıddîk aşkına olsun benim fülân akrabâm yâhûd fülân evlâdım yâhûd zâyî' olan eşyâm nice oldu" deyü kuyu ağzından aşâğı nidâ edüp dura, derhâl su'âl etdüğü kimesneyi yâhûd gâ'ib olan eşyâları ism [ü] resmiyle hayâtda ve memâtda ve kankı diyârda ve kim harâmîlik edüp eşyânı uğurladıkların bir bir takrîr edüp bir ince âvâz zâhir olur.

Bir hikmet-i acîb ü garîb mesîregâh-ı tâlî' kuyusudur kim ne gûne su'âl etsen ana göre cevâb istîmâ' olunur. İllâ muğayyebât-ı hamseden su'âl et-seler. Meselâ ba'zı zenâne,

"Karnımdaki erkek midir?" deyü su'âl etse,

"Azacık ye" deyü cevâb zâhir olup gayrı haber çıkmaz. Hakîr bir kaç kerre müşâhede etmişim. Hattâ bir kerre,

"Bizim Osmân dayımız hayâtda mıdır?" dedim,

"Ey dincik şehrinde un alır yakında size gelir" deyü haber verdi.

Hakîkat on üç gündün Osmân Dayı gelüp, "Mâh-ı fia'bân'ın yedinci bâzâr günü neşlerdiniz?" dedim,

"Ey dincik'de un alırdım" deyü yemîn eyledi.

Hulûsa-i kelâm bir acîb cân kuyusudur. Ve,

Mesîregâh-ı <drîs Köşkü: Bânîsi Bayramiyye tarîkinden fieyh <drîs nâm bir azîz, bir tekye inşâ edüp cemî'î yârân-ı zarîfân-ı dervîşân anda cem' olup safâ ederlerdi. Ba'dehu cülûs-ı Mustafâ Hân'da mezbûr şeyhe mülhiddir deyü isnâd edüp tekyesi ve evkâfın harâb [ü] yebâb, binâsın türâb edüp zîr [ü] zeber etdiler. Hâlâ bir kaç dıraht-ı müntehâları ve çemenzâr soffaları ve namâz seddi ve çeşme-i zülâlî ve havz-ı azîmi kaldı. Hâlâ yine <drîs Köşkü nâmıyla bir teferrücgâhdır. Ve,

Mesîregâh-ı Kırkserviler: Hevâd[â]r cihân-nümâ bir koyah-ı hıyâbân mesîregâh yerdir. Ve,

Teferrücgâh-ı Ağa karlığı: Bir çemenzâr fezâdır kim gûyâ zemîn-i sebiz-gûn katîfedir.

Mesîregâh-ı Bülbülderesi: Niçe bin andelbânın nağmesinden âdeme safâ ve sürûr hâsıl olur. (---) (---) (---) (---) [120b]

Ve bu şehrin âb [u] hevâsının letâfetinden mahbûb u mahbûbesi memdûhdur. Ve a'yân [u] eşrâfı çokdur. Ammâ halkının ekseri ulemâdır. Anlara kurbancılar derler. Zîrâ bu şehirde kurbânâne vardır. Ba'zı kimesne,

"Eyyûb Sultân'a bir kurbân ve yüz kurbân nezrim olsun" deyüp kurbânânede birer kurbânın edâ etdikde niçe yüz mün'im âdemler cem' olup kurbânâneden

hissenin aldıktan sonra tama'kârlık edüp koluna bir yen dahi geyüp,

"Bize de hissemiz verin" deyü dest-dırâzlık edüp üç dörd gûne libâs yen ile hisse aldıklarında <slâmbol zürefâları yanında Eyyûb halkına kurbâncılar derler meşhûrdur. Ve,

Memdûhât-ı şehr-i Eyyûb: Evvelâ hâs ve beyâz ekmeği ve kaymağı ve yoğurdu ve şeftâlûsü ve kayısı ve lüffân nârı bir diyâra mahsûs değildir. Ve haremdeki dirâht-ı çınârlar üzre âşiyân eden balıkçıl kuşları her sene başlarından ikişer aded tellerin Eyyûb Sultân kubbesi üzre birağurlar.

..... (1 satırlık yer boş) .....

Evsâf-ı ziyâretgâh-ı Hazret-i Ebâ Eyyûb-ı Ensârî aleyhi rahmetül-Bârî ve gayrı kibâr-ı evliyâullâhları ve merâkîd-ı ulemâ ve sulehâ ve meşâyih-i izâmları ve vüzerâ ve vükelâları ve gayrı a'yân-ı kibârın merkad-i pür-envârlarının târîhleri ile firâdâ firâdâ beyân eder

Evvelâ Ârif-i Samedânî ve (---) (---) (---) Hazret-i Ebâ Eyyûb-ı Ensârî ibn (---) (---) Sahâbe-i kirâmdan râvî-i hadîsdir ve Ensârdandır. Ve Hazret-i Risâlet-penâh Mekke'den Medîne'ye hicret etdikde nâka-i Resûlullâh'ı Cibrîl-i Emîn licâmından çeküp bu Ebâ Eyyûb hânesi önüne çökerüp Hazret-i Risâleti bu Ebâ Eyyûb hânesine müsâfir alup Ebâ Eyyûb gayrı hâneye nakl etdi. Ve hâlâ Hazret-i Risâlet'in kabri-i şerîfi bu Ebâ Eyyûb'un hânesi yeridir kim Hazret-i Ebûbekir, Resûl-i Kibriyâyı anda defn etdi. Bu Ebâ Eyyûb böyle yâr-ı gâr-ı Resûl'dür. Hazret'den (---) hadîs nakl eder.

Âhir Âl-i Emevî'den Mu'âviye hilâfetine sene 52 târîhinde ba'de'l-hicre Ebâ Eyyûb, Mesleme ile iki kerre Kostantıniye üzre serdâr olup sulh ile Kostantîn kıraldan mâl-ı hazâyinler ile fiâm'a gelüp def'a-i sânde yine Ebâ Eyyûb serdârlık ile <slâmbol'u muhâsara edüp Galata'yı feth edüp <slâmbol'u feth etmek sadedinde iken küffâr sulh edüp be-kavl-i sulh Ebâ Eyyûb Ayasofya içre ibâdet edüp avdetde Eğrikapu'da küffâr bunları taşta dutup Ebâ Eyyûb taş ile mecrûhen merhûm oldu.

Bir rivâyetde ishâlden merhûm oldu derler. Ahvâl-i pür-melâli bâlâda musarrahdır. Ammâ sene (---) târîhinde Ebü'l-feth Sultân Mehmed Hân Gâzî, <slâmbol'u feth edüp yetmiş yedi kibâr-ı evliyâullâhlar ile yedi gün kabri-i Ebâ Eyyûb'u teccüs etdiler. Âhir-i kâr Akşemseddîn hazretleri

"Müjde olsun beğim, alemdâr-ı Resûl olan Ebâ Eyyûb-ı Ensârî bu mahalde medfûndur" deyü bir hiyâbân ormanistân ve çengalistân içre girüp bir seccâde üzre iki rek'at namâz kılup ba'de's-selâm bir secde dahi edüp gûyâ hâb-ı râhata varup kaldı. Niçeler,

"Efendi kabri-i Eyyûb'u bulamadığı hicâbından hâba vardı" deyü niçe ta'n-âmîz güft [u] gûlar etdiler.

Bir sâ'atden sonra Akşemseddîn hazretleri seccâdeden baş kaldırup mübârek gözleri tâs-ı pür-hüne dönüp beşereleri arak-âlûd olmuş, hemân Ebü'l-feth'e hitâb etdiler kim,

"Beğim, hikmet-i Hudâ seccâdemizi tâ kabri-i Ebâ Eyyûb üzre döşemişiz, hemân şu mahalli kazsınlar" deyince fukarâ-yı fiemseddîn'den üç kişi, bir dahi Ebü'l-feth, bir dahi Akşemseddîn seccâdenin altını hafr edüp üç zirâ' amîk oldukda bir yeşil sommâkî çâr-kûşe taş zâhir olup ol taş üzre küfî hat ile,

Hâzâ kabru Ebâ Eyyûb-ı Ensârî

deyü tahrîr olunmuş, ol ân ol seng-i hârâyı ref' edüp (---) seneden berü vücûd-ı Eyyûb za'ferân ile boyanmış kefen içre ter ü tâze bulunup mübârek yed-i yümnâlarında bir tuç mühre bulunup yine hâli üzre mezkûr seng-i sebiz-gûnu koyup setr ederler.

Cümle asâkir-i <slâm ayne'l-yakîn hâsıl edüp hafr olan türâbını tevhd [ü] tezkîr ile yine doldurup cümle ibâdullâh-ı müslimîn ziyâret edüp türbe-i pür-envârının esâsına mübâşeret ederler. Hâlâ üzerindeki kubbe-i pür-envâr ve câmi' ve medrese ve hân ve hammâm ve imâret-i it'âm ve çârsû-yı bâzâr cümle Ebü'l-feth Gâzî'nin binâsıdır.

Ammâ Ebü'l-feth'den [121a] berü ne kadar selâtîn-i selef gelmişler ise teberrüken birer âsâr-ı binâ zamîme ederek cennet-âsâ bir makâm-ı ılliyyîn olmuşdur kim kubbe-i pür-envârı bir ravza-i Rıdvân içinde kalmışdır. Kabri-i şerîfi dehlîzinin revzenleri câmi'in haremine nâzırdır.

Cümle der [ü] dîvârları kâşî-i Çin ile müzeyyen bir türbe-i pür-envârdır. Ve ravza-i kabri-i münevveri dâ'iren-mâdâr şebeke-i sîm-i hâlis ile inşâ olunmuşdur. Ser-i sa'âdeti tarafında alem-i şerîfi ve cânib-i erba'asında olan sîm ü zer çerâğ ve şem'dânlar ve kanâdîller ve âdem kaddi mutallâ şem'dânlar üzre şem'-i kâfûrîler ve buhûrdân-ı günâ-gûnlar ve gülâbdân-ı mücevherler ile mâl-â-mâl bir kabri-i şerîfidir.

Ve bunda olan hüsn-i hat kelâm-ı izzetler meğer âsitâne-i Duldül-süvâr Esedullâh Alî *Kerremallâhu vechehu*'nun kabri-i şerîfide ola.

Ve kabri-i Eyyûb'da olan tuhef ve yâdigâr musanna'ât âvîze-i bî-kıymetler meğer Sultân Ahmed câmi'inde ola. Ve pâ-yı şerîfi cânibinde bir sahrîc-i çâh-ı mâ vardır. Teberrüken cümle ehl-i züvvâr nûş edüp emrâz-ı hafakândan bi-emrillâh halâs olur.

Ve bu âsitâne'nin der [ü] dîvârında olan levha-i müzehhebli hüsn-i hatlar meğer meşhed-i <mâm Rızâ'da ola. Ve bu âsitâne'nin târîhi: (---).

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ziyâretgâh-ı Hazret-i sultânü'l-ulemâ ve'l-fuzelâ Mevlânâ Ebussu'ûd Efendi Rahmetullâhi aleyhi

rahmeten vâsi'a: <btidâ tulû'ları <slâmbol kurbünde Müderrisköyü nâm bir karyede vücûda gelmiştir. Hazret-i Risâlet-penâh'dan berü böyle bir fuzalâ gelmemiştir. Beyne'l-ulemâ Nu'mân-ı Sâni dediler. Bir tefsîr-i mu'teberi vardır. Üç bin ulûmdan ve bin yedi yüz tefsîrdan ahz edüp bir tefsîr te'lif etmiştir kim hâlâ beyne'l-ulemâ memdûh [u] meşhûr-ı âfâk olup hummûs-ı hadîd-i Nahçıvânî'dir kim ana mu'âdil bir tefsîr yoktur.

Süleymân Hân asrında şeyhülislâm idi. Ulemâ-yı zâhirden olmağ ile ehl-i tevhîde ta'n ederdi. Âhir <brâhîm Gülşenî hazretleri huzûr-ı Süleymân Hân'da Hazret-i Ebussu'ûd'u ilm-i tasavvufda irşâd edüp "Tevhîd devr ehline helâldir" deyü fetvâlar verdi. Ve Ümm-i Sinân hazretlerinin meyyitinden irşâd olup sâhib-i sülûk olup tarîk-i Sinânî üzre merhûm oldu. Hakkâ kim hayâtında yegâne-i asr olup rûmh [u] sinân idi. *Kuddise sirruhu*.

Târîh-i itmâm-ı tefsîr-i Ebussu'ûd güfte-i Mevlânâ Mehmed Münşî:

Tâc-ı tefsîr-i kelâm-ı mu'ciz.

Sene 972.

Târîh, (---) Feyzullâh Efendi sene (---) mevtine târîhdir:

Mâte ferdü'z-zamân Mevlânâ.

Sene 982.

Diğer târîh:

Monlâ Ebussu'ûd'a ola makâm cennet.

Sene 982.

Diğer târîh:

Müftî-i zamân eyledi azm-i ukbâ.

Sene 982.

.....(1 satırlık yer boş).....

Kabr-i şerîfi Ebâ Eyyûb civârında sûk-ı lebbân içre bî-kubbe hadîd revzenler içre mermer amûdlar ile kabr-i münevveri ma'lûmdur. Cümle ta'llukâtı ile ol dârü'l-karârda inkırâzu'd-devrân karâr etmişlerdir. Cenbinde zâviyesi ve mekteb-i sıbyânı ve sebîli vardır kim ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdir.

el-Mevlâ Abdülkerîm Mehmed Çelebi ibn Ebussu'ûd Efendi: Cedd-i a'lâsı cenbinde medfûndur.

Kabr-i Bedî'üzzamân ibn Hüseyin Baykara ibn Timur Hân-ı sâhib-hurûc: Bu Bedî'üzzamân (---) Hân'ın fiehr-i Tebrîz'de pâ-yı semendine yüz sürüp <slâmbol'a ma'an geldikte tâ'undan merhûm olup Eyyûb haremde medfûndur.

.....(8 satırlık yer boş).....[121b]

Ve ziyâret-i eş-fieyh Hazret-i Ömer Bâkî: Müftî Ahmed Efendi'nin bürâder-i kihteridir. Eyyûb câmi'inde vâ'iz u nâsıh iken bin yigirmide merhûm

olup civâr-ı Eyyûb'da medfûndur. Dîde-i cânı ayn-ı Ömer gibi küşâde Acem diyârın seyâhat ederken ömrü tahallüs edüp halâs olmuştur. Zîrâ bilâd-ı Acem'de ism-i Ömer istimâ' olunmamıştır. *Haşâ sümme hâşâ* ism-i Ömer'e adı yaman derler.

el-Mevlâ Hocazâde Abdül'azîz Efendi: Eyyûb'da pederler[i] cenbinde medfûndur. Bürâderleri Es'ad Efendi sadr-ı Rûm olmağın târîh demişlerdir:

Bu iki sadra geldi nakkâd iki bürâder.

Sene 1015.

Yevm-i azde bürâderleri yerine Dâmâd Efendi nasb olunup bu gûne târîh denmiştir:

Azl-i azîzân

Nasb-ı dü nâdân

Târîh-i îşân

Telvîs-i dîvân.

Sene 1017.

Diğer târîh:

Besmele bâsı ile târîhin

Yazdılar Hocazâdeler ma'zûl.

Sene (---).

el-Mevlâ el-fâzıl Ahmed Efendi ibn el-Mevlâ Sa'deddîn ya'nî Hocazâde Efendi: Üstâd-ı Arasto-yı ma'ânî, mu'allim-i makâm-ı Murâd Hânî olan sa'd-ı zamânın ferzend-i ercümendidir. Târîh-i fevti:

Ve'msikû kavle Muhammedin ve aleyhi'l-fetvâ.

Sene 1010.

Eyyûb câmi'inde cenâzesi namâzın Üsküdarî Mahmûd Efendi kılup yine Eyyûb civârında medfen-i mu'ayyenlerine güzâr ve vâlid-i kuds-âşiyânları cenbine defn kılındı. Ziyâretgâh-ı ehl-i nazardır. Cemî'i ulûmda deryâ-yı ma'ârif olduğundan gayri pâkîze eş'âr-ı belîğî vard[ır].

eş-fieyh âlimü'l-celîl Alî Beğ ibn Husrev: <znik'de Fâzıl Alî Beğ demekle şöhrat bulmuştur. Osmâncık asrında Adabalı nâm azîzin neslindedir. Sultân Ahmed Hâ[n] cülûsunda Eyyûb Sultân'da Ahmed Hân beline bunlar kılıç kuşatmışlardır. Sene (---) târîhinde menzil-i fânîden dâr-ı bâkîye irtihâl edüp yine Eyyûb Sultân türbesi haremde medfûndur. Azîz-i mezbûr fezâ'il-i celîle ile meşhûr bahr-i muhîti ilm-i Rabbânîye mâlik merd-i Hudâ idi.

eş-fieyh Eyyûbî Mahmûd Efendi: Küberâ-i Halvetî'den Ya'kûb Efendi halîfesidir. Yine Eyyûb'da Cezerî Kâsım Paşa câmi'ine karîb bir mescid-i şerîf ve bir zâviye-i latîf-i rûşenâ inşâ etmişti. Ol makâm-ı ferah-fezânın haremde medfûndur.

eş-fieyhü's-şüyûh sâhibü't-tecvîd ve'l-kırâ'e Hazret-i Ahmed Efendi El-Mısırî: Mu'allimü's-sultân ve sâhib-i dârü'l-kur'ân idi. Rûm'da kırâ'at ile Kur'ân-ı azîmi tilâvet etmek bunlardan kalmıştır. Eyyûb Sultân câmi'inin imâmı iken bin târîhinde

intikâl eyleyüp Sokullu Mehmed Paşa türbesi sâhasında âsûdedir. Bu hakîr'in üstâdı Evliyâ Efendi'nin üstâdır. *Rahmetullâhi aleyhimâ.*

eş-fieyhülislâm Hâmid Efendi: Eyyûb'da medfûndur. «slâmbol'da Filyokuşu'nda câmi'i ve medresesi var. Hakîr Evliyâ ol medresede hücre-nişîn olup Ahfeş Efendi nâm hümâm Dersiâm'dan yedi sene ba'zı fûnûn tekmîl etdik, mübârek âsitânedir. Merhûm Hâmid Efendi'nin fevtine târîhdür, güfte-i Vankulu Mehmed Efendi, min telâmîz-i Hâmid Efendi:

*Müftî-i dîn-i Ahmed Hâmid Efendi çünkim
Etdi güzêr cihândan ukbâya oldu mes'ûd*

*Seyrimde gece gördüm bir gülsitânda anı
Anda Habîb-i ekrem Ashâbı cümle mevcûd*

*Dedim ki bu kadardır oldu makâm-ı Hâmid
Hâtîf'den erdi târîh hâzâ makâm-ı Mahmûd.*

Sene 985.

el-Mevlâ Hocazâde Mes'ûd Çelebi: Eyyûb'da vâlidleri binâ etdüğü mekteb sâhasında medfûndur.

el-Mevlâ Sarı Muslihiddîn: Amasiyye-i gâsiyendendir ve Eyyûb civârında bir revzen içre medfûndur. Gâyet fârisî-hân olmağile fesâhat ve zerâfet üzre fârisî tekkellüm ederdi.

el-Mevlâ Abdullâh Martoloszâde: Hâk-i pâk-i «slâmbol'dandır. Eyyûb türbesi kurbünde Hâmid Efendi cenbind[e] medfûndur. Hakkâ kim fazîlet-i ilmiyye ile meşhûr idi.

el-Mevlâ Sa'deddîn Hasan eş-şehîr bi-Hocazâde: Ayasofya câmi'i içinde tecdîd-i vuzû' ederken dünyâdan el yudu. Eyyûb'da binâ ettikleri dârü'l-kurrânın hazîresinde mütevârî hâk-i pâk-i atîr-âsâde medfûndur.

Merkad-i Kara Mustafâ Paşa: Fâtih-i cezîre-i Kıbrıs Selîm-i Sâni vezîridir. Eyyûb haremünün sol kapusunun iç yüzünde bir kubbe-i serâmed içinde medfûndur ve gazâ etdüğü tîr [u] kemânı başı ucunda maslûbdur.

el-Mevlâ Saçlızâde Abdülevvel Efendi: Eyyûb civârında medfûndur.

el-Mevlâ Pîr Mehmed Azmî Efendi: Defterdâr Pîr Ahmed Çelebi'nin defter-i âmâli Azmî Efendi Kıbrıs'ı tahrîf ederken bu beyt târîh olmuşdur:

*Nizâm-ı sübha-i ömrü erüp encâma hatm oldu
Anıniçün makta'-ı itmâmna târîh nazm oldu.*

{Diğer târîh:

Rûh-ı pâkine dembedem rahmet.

Sene 1040}

Mevtine târîhdür:

Azmî dâr-ı alâya azm etdi.

Sene (---).

Eyyûb'da medfûndur.

Kabr-i Güzel Siyâvuş Paşa: Süleymân Hân vezîridir. [122a] Çârsû içre bir kubbe-i âlîde cemî'i ta'allukâtı ile medfûndur. fiâh-râha nâzır pençeresi üzre tahrîr olununan târîhdür: (---) (---) (---) (---). Mi'mâr Sinân binâsıdır.

el-Mevlâ Babazâde Mehmed Efendi: Kal'a-i Larendedendir. Eyyûb'da hazîre-i mahsûsa içinde medfûndur.

Merkad-i el-Mevlâ Mehmed bin Abdullâh eş-şehîr Hubbî monlâsı: Eyyûb'da müstakil türbesinde medfûndur.

Kubbe-i el-Mevlâ Mehmed Bâkır eş-şehîr Dökmecizâde: Irâk-ı Acemîdirler. Hikmet-i Hudâ fiehzâde-i Acem Haydar Mîrzâ merhûm olduğu sâ'at merkûm Mehmed Bâkır dahi ol ân merhûm olup iki Acem ferzendi gûyâ ma'hûd imişler deyü «slâmbol zürefâsı içre niçe güft [ü] gû latîfe oldu. Eyyûb'da âsûdedirler. {Güfte-i Bâkî Efendi:

*fiâdumân olsun Acemler gözleri aydın yine
Mîr Haydar nûr-ı çeşm-i Husrev-i Îrân gelür,*

deyü ebyâtlar denilmişdir. Ba'dehu Kızılbaşlar kemiklerin serîka edüp Acem'e götürmüşlerdir}.

Ziyâret-i el-Mevlâ Hâcegîzâde Mustafâ Efendi: Eyyûb'da medfûndur. Fazîlet-i bâhire sâhibi ve salâh-ı hâl ile meşhûr idi.

el-Mevlâ fâzıl el-azîz eş-şeyh Abdülkâdir bin Hacı Mü'eyyed ya'nî fieyhülislâm fieyhî Efendi: Eyyûb türbesi civârında medfûndur.

Kubbe-i el-Mevlâ Feridûn Beğ et-Tevkîf: «smi Ahmed'dir ve Çivizâde perverdesidir. Eyyûb türbesi civârında müstakil türbesi vardır. Mehmed Hân-ı Sâlis nişâncısı olmağile Mehmed Hân cülûsuna târîh-i musanna' demişdir. Târîh budur:

*Atâ {982} bahş oldu ihsânına târîh
Cülûs-ı sâline şemşîr-i «slâm.*

Sene 982.

Ziyâret-i eş-şeyh Baba Mahmûd Efendi: fiehr-i Filibevidir. fiu'arâ-yı fâzıl ve âlim bir kimesne idi. Niçe te'lîfâtlarından mâ'adâ *Tefsîr-i Ebussu'ûd'u* tahrîr edüp ilm-i inşâda ve ilm-i arûzda ve gayrı fûnûnda Monlâ Câmî-i sâni idi. Belki dahi mâ-fevki idi. Eyyûb civârında kabr-i mu'ayyenesi ziyâretgâh-ı ulemâdır.

Ziyâretgâh-ı Gâzî Palak Mustafâ Paşa: Süleymân Hân vezîr[i] kapudan paşalarındandır kim «slâmbol'dan kırk pâre kadırğa ile Sebte Boğazı'ndan mühimmât [u] cebehâne ile çıkup Mısır cezîresin ve Habeş burnun dolaşup Lahsa ve Basra'dan Bağdâd altına yigirmi pâre kadırğa ile Süleymân Hân'a vâsıl olup Bağdâd fethinde bulunan Palak Mustafâ Paşa'dır. Hidmeti mukâbelesinde Mısır ihsân olunup ba'dehu «slâmbol'da kubbe-nişîn iken merhûm olup Eyyûb

hareminin Hünkârkapusu hâricinde bir kubbe-i mahsûsası içinde medfûndur. *Kuddise sırruhu.*

Merkad-i Kandî Mustafâ bin Celâl Tevkîfî: Eyyûb'da bürâderi Sâlih Efendi ile binâ etdüğü câmi'in sâhasında mestûrdur. Fevti târîhidir:

«lâhî rahmet eyle Mustafâ'ya.

Sene (---).

«Im-i tevârihde bî-hisâb te'lîfâtları vardır.

el-Mevlâ Mehemed ibn Mehemed [eş-şehîr] bi-«bnü'n-neccâr: Karaman'dan zuhûr edüp merkad-i pâki Eyyûb'dadır.

Ziyâret-i el-Mevlâ Ca'fer Efendi: Ebussu'ûd Efendi'nin ammisi Abdünnebî Efendi'nin mahdûm-ı mükerremidir. Eyyûb'da Cezerî Kâsım Paşa hareminde medfûndur.

Merkad-i el-Mevlâ Mahmûd Emîn Karabâgî: fiirvân'da Karabâg'dandır. Eyyûb'da fiâh Sultân câmi'i mukâbilinde medfûndur.

el-Mevlâ Alî bin Abdül'azîz eş-şehîr Ümm-i veledzâde: Eyyûb'da Ebussu'ûdzâde Mehemed Çelebi'nin cenbinde medfûndur, sene 981.

Merkad-i el-mevlâ Es'ad Efendi ibn Sa'deddîn-i Sâni: Hazret-i Eyyûb'da vâkı' vâlid-i mâcid ve bürâder-i vâlâ-kihterinin cenbinde medfûndur. Yetmiş altı hasîse üzre memdûh-ı âlem te'lîfâtları vardır. Gûyâ Ebussu'ûd-ı sâni idi. Ve,

Kabr-i Mevlânâ Seyyid Kâsım Gubârî: Belde-i Âmid'den be-dîdâr idi. Eyyûb civârında medfûndur. Monlâ-yı merkûm harîs-efşâ-yı zû-fünûn idi. Ve vecîh-i edîb, hulvü'l-lisân ve lebîb-i müntesib olduğu kibâr meclisinde herkesi hayr ile yâd ve ihsâna teveccühlerin tebşîr ile niçe mahzûnu şâd kılmağa mu'tâd etmişlerdi. *Rahmetullâhi aleyh.*

Kabr-i el-mevlâ el-fâzıl Sâlih Efendi: Sultân Murâd-ı Sâlis mu'allimi Sa'deddîn Efendi'nin mahdûm-ı râbi'idir. Sinn-i şerîfleri kırka bâliğ oldukda toksan altı cild kütüb-i mu'tebere te'lîfâtları var idi. Bu kadar menâsıblara mutasarrıf olup eşgâl-i dünyâ ile âlûde iken aceb kuvvet-i kudsidir kim gûyâ «mâm-ı A'zam-ı sâni'dir. Vasiyyetleri üzre Ebâ Eyyûb-ı Ensârî kurbünde pederleri cenbinde medfûndur. *Kuddise sırruhu.*

Merkad-i Tabanıyassı Mehemed Paşa: Vüzerâ-yı Sultân Murâd-ı Râbi', Eyyûb Sultân türbesine muttasıl bir köşede medfûndur.

el-Mevlâ Alî bin Mehemed: Osmân Hân hocası Ömer Efendi'nin bürâder-i kihteridir. Eyyûb civârında âsûdedir. Gâyet sulehâ-yı ümmetdendir. Ekseriyyâ evkât-ı hamsesin Sultân Mehemed câmi'inde edâ eder giderdi ve dâ'imâ hamd ederdi.

Ziyâretgâh-ı el-fâzıl es-Seyyid Mehemed ibn es-Seyyid Mehemed: Vilâyet-i Hamîd dâhilinde Eğirdir nâm kasabada âsûd[e] olan kutb-ı [122b] izz u temkîn eş-şeyh Hazret-i Burhâneddîn'in necl-i necîbidir. Ve Mısır'da Nakîbü'l-eşrâf Burhâneddîn

hazretleri efendimiz mezkûr sultânın evlâd-ı zevîl-ihtirâmlarındandır. Merkûm fierîf Mehemed Efendi, Ebî Eyyûb'da i'dâd etdikleri türbe-i itr-ı pâkde mütevârî hâk-i pâkdir. fi'r [ü] inşâda yegâne-i efrâd, ma'ârifde müfred-i zamâne idi, pederimiz ile gâyet hüsn-i ülfetleri var idi.

el-Mevlânâ el-fâzıl ve's-sadr el-kâmil Mehemed bin Hüsâm eş-şehîr Kara Çelebizâde Efendi: Sene 1042 Zilhiccesinde merhûm olup cenâzesi Ebül-feth'de kılınup Eyyûb civârında mütevârî hâk-i pâ-yı amber-âsâ kılınmışdır. Yetmiş yerde hayrât [u] hasenâtları vardır. Bu hakîr çok ihsânın görmüşüz. *Rahmetullâhi aleyh.*

el-Mevlâ Bitlice Mustafâ Efendi: Eyyûb'da medfûndur.

Târîh-i fevt-i Hânende Südcizâde:

Kıla mahâfil-i cennetde Südcizâde makâm.

Sene (---).

Târîh-i kabr-i musâhib-i Sultân Murâd-ı Râbi' Mûsâ Çelebi:

Mûsâ'ya cemâliyle tecellî kıla Bârî.

Sene (---).

Receb Paşa sipâh zorbalarına katl etdirüp «brâhîm Paşa sarâyından Mûsânın na'şını pâre pâre Atmeydânına bıraktılar. Murâd Hân cenâzesine hâzır olup Eyyûb'da şâhrâh üzre bir hadîd şebeke içinde medfûndur ve seng-i mezârında bâlâdaki târîh, zeheb [ü] lâjiverd ile mastûrdur.

Kara Monlâ Sünbül Alî Efendi'nin mevtine târîhidir:

Mürd şüud Monlâ Alî der-sâl-i mûş.

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Ferhâd Paşa: {Kâr-ı Mi'mâr Sinân}. Vezîr-i Murâd-ı Sâlis ve Mehemed-i Râbi' kurb-ı iskele-i Eyyûb Sultân türbe-i pür-envârının atebe-i ulyâsı üzre tahrîr olunmuşdur. Târîh:

Teng-mû ilhâm ile «lmî dedi târîhini

Eyledi Ferhâd Paşa Adn-i âlîde makâm.

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Musâhibe-i Sultân «brâhîm Hân fiekerpâre Kadın: Kurb-ı iskele-i Eyyûb. Ammâ kendiler asr-ı Mehemed Hân-ı Râbi'de diyâr-ı «brîm'e nefy olunup ba'de'l-ıtlâk Mısır'da merhûme olup türbesi hâli üzre kalup târihi bu gûnedir: (---) (---) (---) (---) (---) (---).

el-Mevlâ Gınâyî Efendi: fiu'arâ-yı Murâd-ı Sâlis, Ebû Sa'îd hânesi mukâbilinde şâhrâha nâzır medfûndur. Mücelled dîvânı ve *Bahirnâme*'si vardır.

Târîh-i türbe-i Kâsım Paşa der-çârsû-yı Eyyûb Sultân:

*Diyelim rûhıyıcün Fâtiha dâ'im el açup
Adn-i a'lâyı makâm eyleye Kâsım Paşa.*

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Kâsım Paşazâde:

*Dedi târîhi Nihâdî el açup
Fâtiha okuyalım rûhıyıcün.*

Sene (---).

Târîh-i türbe-i Selîm ve Murâd Hân vezîri Ca'fer Paşa der Eyyûb cânib-i Ortayol:

*Ederken âlemi seyr [ü] temâşâ
Adem iklimine erişdi râhu*

*Bir eksikli Beyânî dedi târîh
Behîşt ola makâmı yâ ilâhî.*

Sene 995.

Târîh-i türbe-i azîm Sokullu Koca Mehemed Paşa: {Mi'mâr Sinân binâsıdır}. Süleymân'a ve Selîm'e ve Murâd Hân'a kırk sene vezâret edüp âhir dîvânda bir eli kanlı deli serhadli bıçağ ile dîvânda şehîd etdüğüne târîhdîr:

Hükm-i Hak ile şehîd oldu Mehemed Paşa.

Sene 987

Vüzerâ türbelerinde bundan mu'azzam türbe ve imâret ve medrese yokdur.

eş-fieyh Baba Yûsuf: Tarîk-i Bayramîlerdendir <drîs Köşkü'nde medfûndur. Ve,

Türbe-i Pertev Paşa: Süleymân Hân vüzerâlarındandır. Süleymân Hân Seğitvar kal'ası altında merhûm olduğu gün Seğitvar'ı Süleymân Hân'ın ölüsü feth etdüğünden mâ'adâ bu Pertev Paşa seksen yedi bin asker ile Erdel diyârı kal'alarından Göle kal'asın Süleymân Hân merhûm olduğu sâ'at feth edüp Seğitvar altında Sokullu Mehemed Paşa'ya müjde gelmişdir. Ba'dehu Pertev Paşa merhûm olup Eyyûb Sultân civârında medfûn olmuşdur. Koca Mi'mâr Sinân, üzerine bir kubbe-i münevver etmişdir.

.....(7 satırlık yer boş)..... [123a]

Bundan,

<ki yüz kırk ikinci fasıl

Kasaba-i Südlüce'nin câmi' ve mesâcid ve medâris ve hân [u] hammâmları ve tekyeleri ve sarây-ı âlîleri ve ziyâretgâhları târîhleriyle bildirir

Evvelâ kasaba-i Südlüce Eyyûb Sultân önündeki Halîc-i mâlihînin karşı şimâlinde er avret nümâyân olduğu Halîc kenârında Galata mevleviyyeti nâhiyesinde başka subaşı hâkimli bin iki yüz ma'mûr [u] âbâdân bâğ-ı <remli sarâylar ve gayrı âsâr-ı binâlar ile müzeyyen bir kasaba-i şîrîndir kim lisân-ı Acem'de

"Kend-i şîr" derler, lisân-ı Arab'da "Rabta-i leben" derler, Türkî'de "Südlüce" derler, Rûm'da "Galata" derler, cümlesi süd ma'nâsıdır. Zîrâ bu kasabanın nebâtâtı ve hevâsının letâfetinden südü hâlis olmağıle Südlüce derler.

Bu mahalden Eyyûb Sultân şehrine kayıklar ile ubûr olunur. Mâbeynehümâsı sığılıktır, azîm keştîler gelemezler. Zamân-ı küffârda bu mahalde zencîr üzre cisr-i azîm var imiş, hâlâ âsâr-ı binâları nümâyândır. Bu mahalden yine deryâ ile Alîbeğköyü'ne ve Kâğıdhâne köyüne, cânib-i şimâle tokuz mîl mezkûr Halîc ile tarafeynin çemenzâr yerin temâşâ ederek Kâğızhâne'ye varılır. Ammâ kasaba-i Südlüce bu Kâğıdhâne boğazı ağzında vâkı' olmuş cümle hâneleri leb-i deryâdan tâ Ca'fer-âbâd dağına çıkınca biri biri üzre Halîc'e ve Eyyûb'a nâzır bâğlı ve bâğçeli hevâdâr dâr-ı amârlar ve cevâmi'lerdir.

Cümle (---) mahalle ve (---) câmi'dir. Cümleden mükellef kurşumlu Çavuş Paşa câmi'i çâr-kûşe, harpüşte tahta kubbesi ve bir tabaka mevzûn taş minâresi var.

Ve (---) câmi'i (---) {ve Hekîm Kaysûnîzâde mescidi Süleymân Hân'ın Mi'mâr Sinân binâsıdır.} Gayrısı mesâcidlerdir.

Ve dörd tekyesi ve bir hammâmı ve bir hânı ve elli mikdârı dükkânı ve iskele başında bir ârâmgâh-ı kân-ı irfân mesîregâh soffası var.

Ve sarây-ı vüzerâlardan Karaağaç yalısı leb-i deryâda dıraht-ı karaağaç ile hıyâbân olmuş bir yalıdır. Mukaddemâ Defterdârzâde <brâhîm Paşa bâğçesi idi. Sultân Murâd-ı Râbi'in hâtırına bu bâğçenin âb [u] hevâsı hoş gelüp dâ'imâ bu iremde ayş [u] nûş edüp niçe bin kayık ve peremeler ile Kâğızhâne teferrücüne giden kimesneleri seyr [ü] temâşâ edüp ihsân [ü] in'âmlar ederdî. Hâlâ ol bâğ-ı <rem Sultân Mehemed Hân-ı Râbi'in mülki olup pâdişâhlara mahsûs bâğçe oldu. Bostâncı ustası ve huddâm bostâncıları vardır.

Andan Ebussu'ûd bâğçesi, bu dahi ana muttasıl sanavber dıraht ile zeyn olmuş gül [ü] gülistânlı bâğdır. Ebussu'ûd Efendi Tefsîr-i şerîf'in bu bâğda te'lîf etmişdir.

Ve buna muttasıl Bâzergânbaşı bâğı, müte'addid kâ'alar ile müzeyyen bir yalıdır.

Ve <brâhîm Hânzâde yalısı, kadîm-i evvelde Sokullu Mehemed Paşa binâsıdır. Bunda olan meyve-i gûnâ-gûn ve şükûfe-i ibret-nümûn bir bâğda yokdur.

Ve Re'îs fiâmîzâde yalısı, nev binâdır ammâ bâğçesi yokdur.

Ve Kemâl Efendi yalısı müfîd [ü] muhtasardır.

Ve tekyelerinde cümleden kâr-ı kadîm ve âsâr-ı azîm **tekye-i Ca'fer-âbâd**, Süleymân Hân huddâmlarından Ca'fer nâm bir sâhib-i tab' kimesnenin hayrâtıdır. fiehrin bir mürtefi' zemîni üzre vâkı' olmuş gûnâ-gûn dıraht-ı âlîler ile müzeyyen ve (müzeyyen)

müte'addid soffalar ile ve kâ'a ve matbahlar ile Câ'fer-âbâd'dır.

Süleymân Hân bu tekyenin deryâyâ nâzır bir köşesinde sâkin olup teferrüc ederken Hindûstân pâdişâhından hedâyâlar gelüp bir nakş-ı bûkalemûn telâtûn derisinden bir ta'am sofrası ve yüz Hitâyî münebbid tabaklar ve yüz aded kâseyi ve niçe âlât-ı ta'am zî-kıymet eşyâları bu tekyeye vakf eder. Ba'dehu bu şeyleri zorbarlar asrında hazîneye alup sofrâ ile bir şeftâlû çekirdeğinden bir dervîşân keşkülü kalmışdır kim garâyıbdır. Hindûstân'da hâsıl olmuş şeftâlû çekirdeğinin nısfıdır. Hâlâ iki vukıyye su alır. Kenâreleri altın dîvâre ve sîm halhâllar ile bir ibret-nümâ sun'-ı Hudâ'dır. Nısfı hâlâ hazînededir. Selîm-i Sâni bu keşkülden bilâ cur'a bâde nûş etmişdir. Hakkâ ki yek-merdî kâse değil penc-merdî kâseden ziyâde bâde alır.

Ve bu tekyenin mücellâ der [ü] dîvârında olan hüsn-i hatlar ve ibret-nümâ nakş-ı bûkalemûn tasâvîrin evsâfı bir vech ile terkîm olunmaz. Hattâ Nakkâş Ağa Rızâ rû-yı dîvâra siyâh kalem ile bir kaya eşkâli üzre bir kep-k-i vahşî tasvîr etmiş, Bihzâd-ı Mânî kalemin çekmede âcizdir. Cümle erbâb-ı ma'ârifin nazargâhı bir âsitâne-i teferrücgâh-ı mesîregâh köşedir. [123b] Ve,

Tekye-i Hasan-âbâd: Sultân Murâd-ı Râbi' asrında Unkapanı'nın iç yüzünde Pervîz Ağa nâm bir ağanın mün'im ü mâldâr abd-i memlûkü Hasan nâm köle âdemisi binâ etmeğile zürefâ-yı «slâmbol bu tekyeye Niznâm-âbâd tekyesi derler. "Niznâm" lafzı lisân-ı Rûs'da bilmem demektir. Ammâ cihân-nümâ bir püšte üzre nev-âbâd Niznâm-âbâd tekyesidir. Sâhibü'l-hayrâtı hayâtda olmağile her ay başında cümle ehl-i teferrüce salâ edüp hânende ve sâzendeler ile ziyâfetler ederdi.

Ve niçe tekye-misâl bâğçeler vardır. Ammâ cümleden

Tekye-i Abdüsselâm bâğçesi: Hıyâbân-ı «remde âdem gâ'ib olur bir bâğdır. Cümle ehl-i hıref bunda teferrüc ederler.

Ve bâğçe-i Alî Ağa ve bâğçe-i Eski Yûsuf ve bâğçe-i Ganîzâde şimâl cânibi Okmeydânı'na ve garb cânibi Halîc-i Eyyûb'a nâzır fısdık ve servi dırahtları ile müzeyyen bir bâğdır.

Ziyâretgâh-ı kasaba-i Südlüce: Evvelâ Çavuşbaşı câmi'i sâhasında deryâyâ nâzır hattât-ı Süleymân Hân, Hazret-i **Ahmed el-Karahisârî:** Kubbesi yoktur, ancak çâr-kûşe beyâz mermer sandûka içre medfûn olup seng-i mezârınd[a] olan hatlar bizzât kendiler tahrîr edüp mermere yazmışlar. Ammâ ibret-nümâ kazmışlar kim ol hatlar budur:

.....(1 satırlık yer boş).....

Cemî'i hattât [u] erbâb-ı ma'ârifin nazargâhı ve pe-sendîdesidir.

Ziyâret-i sultân-ı şu'arâ Habîbî: Ferzend-i ercümend-i Acem'dir. Hakkâ ki pâkîze eş'ârı vardır. Selîm fiâh-ı Evvel'in nüdemâlarındandır. Bu Südlüce'de Ca'fer-âbâd tekyesi'nde medfûndur. "Ca'ferî mezheb olmağile Ca'fer-âbâd tekyesi'nde defn olunmağı vasiyyet etdi" deyü iftirâ etdiler.

.....(2 satırlık yer boş).....

**«ki yüz kırk üçüncü fasıl
Kara Pîrî Paşa kasabasının imâretleri ve
bâğ u bâğçeleri ve hâneden [u]
mesîregâhların ayân u beyân eder**

Devlet-i Bâyezîd Hân'da ve Selîm Hân-ı Evvel'de Hazret-i Ebûbekir neslinden olan Vezîr Kara Pîrî Paşa bu mahallin âb [u] hevâsın beğenüp bu câ-yı meserretde bir bâğçe binâ edüp bir kasaba olunmasın fermân edüp bir rabta-i ma'mûr olduğundan Pîrî Paşa derler. Bin mikdârı bâğlı ve bâğçeli ma'mûr hânelerdir.

Galata mevleviyyeti nâhîyesi ve başka subaşısı vardır. Ammâ ilâ hâze'l-ân bu kasaba içre bir câmi' ve üç mescidi var.

Ammâ câmi', Aynî Hâtûn binâsıdır (---) pûşide ve bir tula serâmed, rakîk ü nahîf minâre-i mevzûnu var kim ilm-i hendeseye mâlik olanlar vâlih [ü] hayrân olurlar. Ahmer-gûn bir minâre-i mevzûndur. Bu câmi'i Ser-bevvâbân Arslan Ağa nâm şeci' amâr etdikde atebe-i ulyâsı üzre ta'mîrine târîhdır:

*Ser-i bevvâb-ı derî pâdişeh-i âlem o kim
fîr-dildir Esedullâh denildi ana nâm*

*Çün tamâm oldu bu câmi' dedi hâtif târîh
Câmi'-i hâs olup oldu bu câ-yı ubbâd.*

Sene 1000.

Ve câmi'-i zîbâ Turşucuzâde Hüseyin Çelebi, Kiremitçiler içre vâkı' olmuş Mi'mâr Sinân binâsıdır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Bunlardan mâ'adâ hân ve imâret ve medrese ve kurrâ yoktur. Cümle Yahûdî ve Rûm ve Ermenî kefereleri müstevlî olmuşdur. Ve hammâmı (---) ve is-kele başında iki yüz mikdârı dükkânlardır. Çoğu mey-hâne ve bozahânelerdir. Zîrâ latîf limanlı kenâr-ı bahr olmağile cümle gemiler anda kışlaya bağlanup gemicileri mey-hâne erbâblarıdır.

Ve iki yüz kâr-hâne kiremitçiler dükkânları vardır. Zîrâ bu mahallin deryâsı dibinden mâh-ı Temmûz'da Arnavud gavvâsları bir güne tîn-i siyâh çıkarırlar kim bi-emrillâh bir diyâra mahsûs değildir. Ba'dehu ol tîn gemilerden çıkarup ma'cenelere doldurup kırk gün durup kesb-i hevâ etdikden sonra ummâllar tîn-i zülâlin içine girüp püşt-i pâ ile tahmîr edüp andan

kiremit ve tula edüp pişirdiklerinde bi-emrillâh siyâh levn iken ahmer-gûn kiremit olup cümle «slâmbol hânedânları bu kiremitden örtüldüğüçün serâpâ «slâmbol kıpkırmızı nümâyândır. Anıniçün Pîrî Paşa kasabasının kiremidi ve tulası meşhûr ve teferrücgâh bâğçeleri bî-hisâbdır.

Ve (---) Ayazması nâm bir mâ'-i zülâl su kaynağı vardır kim [124a] Temmûz'da hummâya mübtelâ bir âdem üç kerre bu mâ'-i sâfîden nûş edüp gasl etse istifrâğ edüp halâs olur. Ekseriyyâ Rûm tâ'ifesinin meşâdları bu mahalde olup bu ayazmayı ziyâret ederler.

Ve bu kasaba hâricinde Sultân Mehemed Hân-ı Râbi' kim fâtihi Yanova ve Varat ve Uyvar ve cezîre-i Girid'de fâtihi Kandiyedir, bunda bir bâğ içre bir âb-ı nâb bulup bir günde bir çeşme-i aynü'l-hayât binâ edüp Selsebîl-âsâ cereyân etdüğüne çeşme üzre beyâz mermerde Teknecizâde Mustafâ Çelebi hattıyla müzehheb ve lâciverdli zîbâ târihi ra'nâdır:

*Bahtıyâ tahsîn edüp hâtif dedi târihini
Oldu câri adlile Sultân Mehemed çeşmesi.*

Sene (---).

.....(1 satırlık yer boş).....

Ziyâretleri ma'lûmum değıldir.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

«ki yüz kırk dördüncü fasıl

**Kasaba-i Hâsköy'de olan cevâmi' ve mesâcid
ve tekye ve hân u hammâmları ve esvâk-ı
sultânî ve hânedânları ve sâ'ir imâretleri
beyân eder**

Evvelâ bu belîde Hâsköy nâmıyla ma'rûfdur ammâ bir şehri müzeyyen-misâldir. Zîrâ üç bin ma'dûd kat-ender-kat ravza-i hadîkalı hâne-i zîbâlardır. Ba'zı bâğlarında limon ve turunc ve kübbât hâsıl olur. Ammâ âb [u] hevâsı latîf bir câ-yı sürûr zemînde vâkı' olmuş deryâya nâzır kat-ender-kat evlerdir. Husûsan Yahûdî Küpeli oğulları ve Mürdehây ve Nisîm ve Kemâl Yahûdî nâmân cuhûdların hânelerinin amârı ve bâğ u bâğçelerinin bahârı ve gûnâ-gûn limonu ve lüffân nârı bir bâğda yokdur. Ve bu rabta Galata mevleviyyeti hükmünde niyâbetdir ve başka subaşısı ve yeniçeri çorbacısı kolluğu var hâkimlerdir.

Ve (---) câmi' (---) (---) (---) (---) (---) ve «skele mescidi ve Sarrâchâne mescidi (---) (---) (---). Bunlardan mâ'adâ hân ve imâret ve medrese yokdur.

Ancak bir hammâmı ve bir mahalle-i müslimîni var. Mâ'adâ on bir cemâ'at ta'bîr ederler Yahûd mahallesi var. Ammâ hâlâ «slâmbol'da ihrâk bi'n-nâr olup fiuhûdkapusu'ndan içeri sâkin olan Yahûdîlerin hâne-i telvîsleri berbâd olup ihrâk bi'n-nâr ile tâhir

oldukda zemînine Vâlide Sultân câmi'i bünyâd olup ol mahalle-i Yahûdîler serâpâ dekâkinler olup Yahûdîleri bu Hâsköy'e nefy olaldan beri Hâsköy'de yigirmi cemâ'at Yahûdî ziyâde olup cümle on bir bin Yahûdî oldu, derler. Gûyâ bu şehri Selânik'dir yâhûd Arabistân'da Sıfîet şehri gibi tâ'ife-i Yahûd ile mâl-âmâldır. Yedi kenîseleri ve on iki sınaço hahamları vardır. Ve iki mahalle Urumlar ve üç deyr-i telvîsleri var ve bir mahalle Ermenîler var.

Ve cümle altı yüz dekâkinlerdir. Gerçi bezzâzistânı yokdur ammâ cemî'i zî-kıymet bî-kıymet firâvân bulunur. Ve elli dükkân tabbâğhâne ve yüz meyhâne ve üç bozahâne var. Ammâ Küpeli Yahûdî'nin mümessek elma suyu ve tiryandafila Rûm'un misket şarâbı, harâbâtî erenleri içre meşhûrdur. Zîrâ bâğlarında olan misket üzümü meğer Akdeniz Boğazı'nda Bozcaada'da ola. Ve Yahûdî pîçelerinin terbiye etdikleri şeftâlûları hoş-hordur.

Câ-be-câ mahbûbe Urum keratsaları vardır. Ve cemî'i Yahûd tâ'ifesinin mezâr-ı meşâdistânı bu Hâsköy dağlarında beyâz çakıl taşı gibi ser-ber-zemîn olup yatırlar. Gayrı yerde olmak ihtimâli yokdur, Üsküdar ve Galata'dan cümle bu mahalle getirirler. Ammâ bir kaç senedir haham la'înleri izin verüp gayrı yerde dahi izn-i hâkim ile meşâdlık yaptılar.

Ve bu Hâsköy mezârlıkları kurbünde «ne Ayazma nâm bir ayn-ı zülâl vardır, mahmûm-ı riba'a mübtelâ olan âdem yedi kerre nûş edüp gasl etse ısıtmadan halâs olur. Rûm tâ'ifesinin ziyâretgâhlarıdır. Hakîrin âlem-i aşkda olduğu mahalde bir cum'aertesi gecesi bu mahaldeki Yahûdî mezârlığı içinde,

"Gel tâli'im gel" deyu nidâ etdüğimde bir dîv gûl-i beyâbân zâhir olup havfımdan "Yâ Hafîz" isimle firâr edüp mezkûr «ne Ayazma içre ol gece [124b] pinhân olup bî-hûş olduğum sergüzeşt [u] serencâmım inşâ'allâh mahallinde tahrîr olunur kim bir ferd-i âferîdenin başına gelmemişdir.

..... (2 satırlık yer boş) .....

Ve bu Hâsköy kurbünde yine leb-i deryâda pâdişâhlara mahsûs,

Tershâne bâğçesi: Kadîm-i evvelde keferede asrında dahi kırallara mahsûs bâğ imiş. Ammâ ba'de'l-feth, Ebü'l-feth ibtidâ bunda hayme-i Muhammedîsi ile meks edüp ve gazâ mâlin guzât-ı müslimîne bunda hisse edüp nazargâh-ı kadîmi olmak ile fermânıyla ma'mûr edüp niçe kâ'a ve hammâm ve kasr ve müte'addid hücre ve soffalar ile aşren ve fe-aşr havz u şâzrevânlar ile ma'mûr [u] âbâdân edüp sadranc nakşî {dikilmiş} on iki bin serv dırahtı râyihâsından âdemin demâğı mu'attar olup niçe bin eşcâr-ı gûnâ-gûn müsmirât ve gayrı çınâr ve bîd-i sernigûn ve çimşîr ve sanavber ile bu bâğı müzeyyen edüp gûyâ ravza-i Rıdvân olmuş bir «remezâtdır. Hudâ'ya ma'lûm bu hıyâbânda serviler var kim evc-i âsumâna ser çekmiş niçe bin servdir âdem vâlih [ü] hayrân olur.

Bu bâğa aslâ güneş te'sîr etmez bir koyah-1 Acemdir. Ve şeb [u] rûz fevvâreleri Selsebîl-âsâ cereyân etmedir. Ve bî-hisâb murgân-1 nevâhânın ve hezâr hezârânın dâstânından âdemin rûhuna gıdâ verir.

Ve müsmirât-1 elvânından âbdâr şeftâlûsü ve kayısı memdûhdur. Ve leb-i deryâda ‹brâhîm Hân bir kasr-1 ‹rem binâ etmişdir kim gûyâ kasr-1 Haver-nakdr.

Ol mahallin deryâsında bir gûne deryâ mahlûku çıkar, başka sayyâdları vardır, istiridye derler, incü sade fi hurdesi-misâl beyâz kabuk içre zî-rûh bir mahlûkdur. Meyhor kimesneler zeyt yağıyla pişirüp yâhûd limon ile çiğce tenâvül edüp bâde nûş ederler, ta'âm-1 tarabdr. Ammâ bâde içmeden de bir âdem beş on gün ol istiridyeden tenâvül etse her gece ehliyle ve nâ-ehliyle beşer onar kerre cimâ' eder. Bu gûne bir mahlûkdur kim Tershâne bâğçesi önünde hâsıl olan gâyet memdûhdur. Bâğçe üstâdına sayyâdları senevî on bin akçe avâ'id verirler.

Bu bâğın bâğçe üstâdı ve üç yüz halfesi var, hizmet ederler. Böyle bir nazargâh-1 Mehemed Hân-1 Gâzî'dir. Anda hünkârlara mahsûs kayikhâneler vardır. Kaçan pâdişâh Yeni Sarây'a ve gayrı yere gitmek murâd edinse kırlankıç kayığının kıçında cevâhir kubbe altında mücevher taht üzre sâde cura zurna ve nakare faslı ederek Halîc'in tarafeyninde olan kat-ender-kat yalıları ve bâğ u bâğçe ve tershâneleri seyr [ü] temâşâ ederek murâd [ü] merâmları olduğu yere giderler.

Ve bu Tershâne bâğçesinde hâs-âhûr vardır. Anda küheylân-1 sâfinâtü'l-ciyâd misilli atlara süvâr olup bâğın cânib-i şimâlinde Okmeydânı'na çıkup ol fezâda cirid ü çevgân oynadılar. Cânib-i erba'ası böyle mesîregâh-1 bâğ-1 hıyâbândır. *Ammerekallâhü Ta'âlâ*. Hamd-i Hudâ hakîr anda fakîrâne çok ibâdet etmişiz.

Ve bunda hizmet eden bostâncılar cümle sâhib-i sülûk sulehâ-yı ümmetden kimesnelerdir ve elbette ber-hordâr olurlar. Zîrâ ‹slâmbol feth olunca Akşemseddîn hazretleri bu câ-yı dil-küşâda sâkin olup cümle merdân ve erba'ın çıkarırdı ve hidmet edenlere hayr du'â ederdi. Anıciün huddâmları ber-hordâr-1 ömr olurlar. Ve bizzât Ebü'l-feth mübârek dest-i şerîfleri ile yedi servi dikmişdir. Cümleden serâmed mevzûn u hemvâr sebiz-gûn serv(er)lerdir. Ve bir serv dahi {Akşemseddîn hazretleri} mübârek dest-i şerîfleri ile diküp hâsıl etmişdir. Bi-emrillâhî Ta'âlâ âdetullâh bunun üzerine cârîdir kim serv dirahtı sebiz-gûn olur. Ammâ bu serviyi Akşemseddîn dikmek ile ak serv hâsıl olmuşdur. Hâlâ zamânımızda temâşâgâhdır kim Çimşîrlük havzının kurbünde idi.

«ki yüz kırk beşinci fasıl

Kâsım paşa şehrinin cemî'i imâretleri ve hânedân [ve] bâğ-1 ‹remleri ve tershâne ve ziyâretgâhların beyân eder

Evvelâ bu Kâsım paşa tâ zamân-1 kadîmde ma'mûr manastırlık imiş, keferî mabeyninde şehir-i Ayalonka nâmıyla meşhûr imiş. Ammâ ba'de'l-feth mezâristân-1 ümmet-i Muhammed olması fermân olunur. Zîrâ Abdülmü'min Melik hilâfetinde Mesleme ve Eyyûb-1 Ensârî ve Hârûn-1 Reşîd ve Yıldırım Bâyezîd Hân'da dahi ‹slâmbol'un nısfı ve Galata'nın nısfı feth oldukda yine Kâsım paşa'da [125a] Tershâne ardı cümle mezâristân olup sahâbe-i kirâm ve evlâd-1 evlâd-1 zevî'l-ihirâm medfûn olduğu müsbetdir kim hâlâ mezâristânlarında seng-i mezârları kûfî hatt ile tahrîr olunmuş âlâmetler vardır kim manzûr-1 hâs [u] âmdır kim {bâlâda ale't-tafsîl mastûr} ol ecilden Ebü'l-feth imârâtına bezl-i himmet edüp (---) aded göz tershâne ve bir dîvânhaneyi kapudan paşa {ve bir câmi'} inşâ eder.

Ba'dehu (---) sene târîhinde Süleymân Hân vel-vele-ârâ pâdişâh-1 azîmü's-şân olup devletinde benî âdem ile şehir-i ‹slâmbol âdem deryâsı olup omuz omuzu sökmez olup vüzerâlarından {fâtih-i Anabolı} Kâsım Paşa'ya ve fâtih-i Sakız Piyâle Paşa'ya ve fâtih-i Ahıçka Ferhâd Paşa'ya ve fâtih-i Alâüddevele Ayas Paşa kullarına fermânları sâdir olup Kâsım paşa şehrinin ma'mûr etmeğe bezl-i himmet etdiklerinden niçe bin a'yân-1 devlet, var makdûrların sarf edüp niçe bin hânedân ve hayrât [ü] hasenâtlar edüp ma'mûr [u] âbâdân oldu.

Ve Galata mevleviyeti nâ'ibi taraf-1 şer'den hâkimdir. Taraf-1 avândan kapudan paşa ve tershâne kethudâsı ve subaşısı hâkimlerdir. Hâlâ on bin seksen beş gaytân hadîkalı kat-ender-kat evlerdir.

Ammâ merhûm Koca Piyâle Paşa kendü re's-i mâlî on iki bin esîre mâlik olmağıle Kâsım paşa'nın tâ nihâyetinde bir câmi' ve medrese ve tekke inşâ edüp bî-cemâ'at bir câmi' olur. Âhir bu câmi'e cemâ'at-i kesîre peydâ etmek için Tershâne-i Atîk boğazından deryâyı kesüp tâ Piyâlepaşa câmi'i bir sâ'at yerdir, deryâyı anda götürüp Halîc'in iki tarafı bâğ u bâğçeli kat-ender-kat evler olup câmi'i etrafı amâr olup cemâ'at-i kesîre olur.

Piyâle Paşa vefâtından sonra Halîc tathîr olmayarak bârân-1 rahmet selinin hâr [ü] hâşâkından Halîc türâb ile pür olup pereme ve kayıklar girüp çıkması mu'attal oldukda herkes hânesin ilerü binâ ederek hâlâ Halîc mu'attal kalmışdır. Ammâ pederimiz hikâyet eder, "Kâsım paşa esvâkı içre Dörd Ağızlı nâm çâh-1 mâlara gelince deryâ geldiğin bilürüm" deyü buyururlardı. Hâlâ mülûk murâd edinse yine deryâ cereyân etmesi emr-i seheldir.

Evsâf-1 Tershâne-i Âmir: (---) göz Süleymân Hân binâsıdır. Bârûdhâne {kulesi ve yetmiş kapudan

mahzenleri} ve kürekhâne ve yedi aded kurşumlu mahzenler ve dîvânhâne-i cedîd cümle Süleymân Hân'ın hayrâtıdır. Ve San Pavla zindânı ve Cîrid meydânı kasrı ve fiâhkulukapusu ve Meyyit «skele-sikapusu cümle Süleymân Hân'ındır. Ve Kapudan Paşaya on iki bin azebistân askeri ve yüz elli kapudan-ı enderûn ve yüz elli kapudan-ı bîrûn cezîrelerde ve yetmiş alem ve tuğ sâhibi azebistân ağası ve kırk sancak yerde re'âyâ ve berâyâdan kürek-keşân azebistân gelmek kânûn-ı Süleymânî'dir.

Ve (---) aded tershâne gözlerin eyle ma'mûr edüp her birinin tâkları tâk-ı kehkeşândan nişân verüp her bir göze birer dîdebân ve San Pavla zindânına üç yüz azebistân nevbetci her şeb ta'yîn edüp tershâne kapudanlarının otuz beşi tershâne gözlerinde sabâha dek kol dolaşalar ve otuz beş kapudanı askerleriyle şehirde kol dolaşalar. Zîrâ Süleymân Hân asrında Galata Kulesi ve Tershâne zindânlarında otuz bir bin ecnâs-ı mahlûkât keferi-i fecereden esîr var idi {kim dâ'imâ pây-beste ve dil-haste esîrlerdir, dîdebânları ve vardiyânları destinde girîbânları beste ve giryân ve hayrân ü nâlân esîrlerdir.

Ve mahpûshâneleri olan San Pavla zindânı bir tarh üzre binâ olunmuşdur kim bir vech ile andan benî âdem rehâ bulmak mümkün değildir. Ve murg-ı zeyrek dahi bu kafese girse pervâz urmak muhâldir. Zîrâ ka'r-ı zemîni bile kat-ender-kat azîm mermerler döşenmişdir kim lağım dahi mümkün değildir}.

Bu tertîb üzre Kâsım Paşa şehri eyle ma'mûr oldu kim yedi tağın dere ve depesi üzre hâlâ Murâd Hân-ı Râbi' tahrîri şehri Kâsımpaşa on bir bin altmış hânedir. Ve Süleymân Hân asrında her mahalle câmi'i ve mesâcidleri ve tershâne gözlerinde ve her dükkânda ve her hâne kapusu önünde birer kandîl çerâğân olurdu.

Bu gûne amâr olmuş şehri müzeyyende hâlâ (---) aded mahalle-i müslimîn ve on mahalle-i keferi-i Rûm ve bir mahalle Ermenî var ammâ Yahûdî yoktur, dükkânlarda sâkin olup giderler.

Ve bu şehrin cânib-i erba'asında gerçi kal'a yoktur ammâ rabâtdan ziyâde masûn [u] mahfûzdur. Bu şehir iskeleden tâ Piyâlepaşa mahallesine varınca (---) adımdır. Okmeydânından tâ Galata hudûdunda dörd yol ağzına varınca tokuz bin adım yerdir.

Tûlen ve arzen bu cirmde olan şehri azîm içre ibtidâ câmi'-i atîk **Koca Kâsım Paşa**'dır}. Bir düz yerde vâkı' olup çâr-kûşe bir dîvâr üzre çâr-kûşe harpüšte tahta kubbeli ve tahtânî câmi'-i atîkdir. «çinde aslâ amûdları yoktur. Ve taşra haremî çınâr ve dud şecerleri ile müzeyyendir. Mâ-tekaddem imâreti var imiş, hâlâ bîmârhânedir. [I25b] Ve bir tabaka minâre-i mevzûnu var. Ancak bir kible kapusu üzr[e] târîh (---) (---) (---) Mi'mâr Sinân binâsıdır. Ve harem içre mahkeme-i şer'-i mübîn vardır. Ve haremînin yemîn [ü] yesârında iki kapusu var. Ve bu câmi' şehrin

iz[di]hâm yerinde olmağile gâyet cemâ'at-i kesîreye mâlikdir. Andan,

Kethudâ câmi'i: Harpüšte kurşum kubbeli ve bir minâreli câmi'dir. Ve eski dîvânhânedeki ibtidâ binâsı,

Ebü'l-feth Mehmed Hân câmi'i: Ma'bed-i muhtasar bir küçük câmi'dir. Ve yeni dîvânhânedeki,

Süleymân Hân câmi'i: Hâlâ bu iki câmi' hud-dâmlarının vazîfe-i mu'ayyeneleri taraf-ı pâdişâhîden verilmiş selâtîn câmi'leridir. Ve,

eş-fieyh Eyyühüm Efendi câmi'i: Cemâ'ati gâyet sulehâ-yı ümmetden kimesnelerdir. Ve,

Yahyâ Kethudâ câmi'i: Mevlevîhâne kurbûnedir ve harpüšte kurşum kubbelidir, bir minâresi vardı. Ve,

Hacı Husrev câmi'i: Tatavla yolunda bir yokuşta kiremitli ve bir minâreli câmi'dir. Ve,

Hamdî Efendi câmi'i: Okmeydânı kurbûnde bir minâreli ve kurşumlu câmi'dir. Bu câmi' sâhibi Emîr Efendi dâmâdıdır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) Ve,

Emîr Sultân câmi'i: (---) (---) binâsıdır. Bir kûh-ı bâlânın zirvesinde çâr-kûşe harpüšte ve bir minâre-i rusâs ile mestûr bir câmi'-i ziyâretgâhdır kim ulu âsitânedir. Ve,

Câmi'-i Kulaksız: (---) (---) binâsıdır, bir minâreli ve kurşum kubbelidir. Ve,

Sinân Paşa câmi'i: Bu dahi harpüšte kurşumlu kubbedir. Haremîne (---) ayak nerdübân ile nüzûl olunur. Bir püšte üzre cihân-nümâ câmi'-i rûşendir. Ve,

Câmi'-i Piyâle Paşa: Bir dere ağzında kible cânibi âlî sed üzre bir câmi'-i metîndir. Süleymân Hân vüzerâlarından fâtihi Sakız, Vezîr Kapudan Koca Piyâle Paşa binâsıdır. Cümle on iki kubbe-i âlîdir ve cümle (---) aded kırmızı sommâkî amûd-ı azîmler üzre mebnî kubâblardır. Mihrâbı ve minberi sâde güzelidir.

Cümle (---) revzenleri tuçdur, demir değildir. Eyle rivâyet ederler kim cümle feth etdüğü kâfir kilisalarının çanlarını getirüp câmi'in pençerelerine şebeke etdi, derler. Ve cümle (---) aded necef ve moran câmlar ile müzeyyen olduğundan gâyet rûşen câmi'dir. Ve iki kible kapusu var, atebe-i ulyâsı üzre Karahisârî hattıyla ¹ "٠%«A†" (---) (---) (---) âyeti zeheb-i hâlis ile tahrîr olunmuşdur.

Ve taşra dehlîz soffaları üzre (---) aded amûd-ı zenbûrîler üzre (---) aded kubâblardır. Bu soffaların mihrâb dîvârında serâpâ ebyât, eş'âr, müfredât-ı gûnâ-gûn ve bir azîm resm-i Ömer tahrîr olunmuşdur. Bundan taşra dehlîz-i harem dahi tûlânî (---) amûd-ı sağîr üzre tahta tavan sûtûhdur kim cümle bu câmi' rusâs-ı hâlis ile pûşîde bir câmi'-i nûrdur.

Kible kapusundan mihrâbâ tûlu (---) adımdır ve bir yanından bir yanına (---) adımdır. Ve taşra harem-i kebîrînde altı aded çınâr-ı azîmler var kim her biri

¹ Kur'ân, A'râf 46; "Selâm size."

eflâke ser-çeküp şâhaları sâyesinde ehl-i teferrüc kesb-i hevâ ederler. Bu harem dahi dörd kapusu vardır, garb tarafı kapusunun yemîn [ü] yesârında kırk aded medrese hücreleri vardır.

Hikmet-i Hudâ bu câmi'î, Piyâle Paşa merhûm binâyâ şürû' etdikde câmi'in şimâlî tarafında yedi husrevânî küp altun bulduğu yer hâlâ zâhir ü bâhirdir kim hâlâ ol küpler <slâmbol'da Uzun Çârsû başındaki sebîlhânesi içinde durur mermer küplerdir. Böyle helâl mâl ile binâ olunmuş câmi'dir. Ve bir tekye ve kendilere bir medfen ve bir hammâm ve bir çârsû binâ etmişdir. *Rahmetullâhi aleyh. Gâzî Paşa'dır.*

Bu câmi'lerden mâ'adâ cümle (---) aded mesâcidlerdir. Evvelâ Piyâle Kethudâ mescidi ve Yahyâ Kethudâ mescidi ve fiehremîni Hüseyin Çelebi mescidi ve Memi Kethudâ mescidi.

..... (1.5 satırlık yer boş) .....

Evsâf-ı medâris-i ulûm: Evvelâ medrese-i Kâsım Paşa câmi'inin yol aşırısındadır. Ve medrese-i Piyâlepaşa.

..... (1 satırlık yer boş) .....

Ve yetmiş mekteb-i sıbyân ve üç yerde dârü'l-kurrâ. Gerçi halkı erbâb-ı sefer makûlesi derler ammâ kâmil ü fâzıl çelebileri vardır.

Ve yigirmi yerde tekye-i Halvetî ve Celvetî ve Uşşâkî ve Mevlevî ve gayrı tarîk tekyeleri vardır.

Cümlesinden [126a] Hazret-i Emîr Sultân tekyesi tarîk (---) ulu âsitânedir. Yüzden mütecâviz hücre ve fukarâları vardır. Her leyle (---) (---) cümle fukarâ 1E«” — âyeti emrine imtisâlen tevhd [ü] tezkîr edüp vücûdların ifnâ ile ihyâ ederler. Kapudan Halîl Paşa mâl-ı gazâ sarf eyleyüp bu âsitâneye bir âb-ı zülâl getirüp fukarâlara imâret inşâ edüp bay [u] gedâyâ ni'meti mebzûldür.

Ve Kulaksız tekyesi tarîk-i Halvetî'dir.

Ve Sinân Paşa tekyesi tarîk-i Ümm-i Sinânîdir.

Ve Piyâlepaşa hammâmı kurbünde Mu'abbir <brâhîm Efendi tekyesi tarîk-i (---) âsitânesidir, fukarâsı gâyet çokdur.

Ve Hacı Haydar bostânı kurbünde Hazret-i Uşşâkî Efendi tekyesi sulehâ-yı ümmetden fukarâları var.

Ve Mevlevîhâne tekyesi Sultân Murâd Hân-ı Râbi' asrında bizzât Abdî Dede hazretleri cümle ahbâplarının himmetleri ile kendüler Ferhâd-vâr ırgatlık edüp binâ etmişlerdir. Bir mürtefi' zemînde bir tekye-i Mevlânâ-yı Rûmî'dir.

Ve tekye-i

..... (2 satırlık yer boş) .....

Ve cümle (---) hammâmıdır. Evvelâ Kâsım Paşa hammâmı, hammâm-ı atîk hoş-hevâ-yı hûb-binâ hammâmıdır kim suyu âb-ı zülâldir.

Ve hammâm-ı (---), Tershâne dîvârı ardında bir küçük kesif hammâmıdır, ammâ gâyet yerinde binâ olunmuştur.

Ve Hekîmbaşı hammâmı hikmetle binâ olunmuştur kim misli yoktur. Ammâ ol kadar büyük hammâm değildir. Lâkin suyu lezîzdir.

Ve Kulaksız hammâmı âlât [u] bisâtı ve hudâmları pâk ve dellâkları cüst ü çâlâk olup herkese hizmet ederler. {Ammâ Kulaksız hammâmı olmağile ekseriyyâ huddâmları sağırırlardır}.

Ve Piyâlepaşa hammâmı gâyet latîf ve rûşen hammâmıdır kim meşhûr-ı âfâk hammâm-ı latîflerin biri dahi bu hammâmıdır.

..... (1 satırlık yer boş) .....

Ma'mûr olan sarâyı beyân eder: Evvelâ Piyâle Paşa sarâyı ve Kara Hoca sarâyı ve Kurd Çelebi sarâyı ve Hüseyin Ağa Alî'si sarâyı ve Sıçan Halife sarâyı.

..... (1.5 satırlık yer boş) .....

Sebîlhâneler: Cümle

..... (5 satırlık yer boş) .....

Ve çeşme-i cân-safâlar: Cümle (---) Hacı Ahmed çeşmesi târîhidir:

Kandî-i Dâ'î dedi itmâmının târîhini

Hacı Ahmed çeşmesin cânî ede dâ'im latîf.

Sene (---)

..... (3.5 satırlık yer boş) .....

Ve mesîregâh [u] teferrücgâh tekyeler: Cümle (---) ammâ cümleden atîk **tekye-i Tîr-endâzân;** ibtidâ müfid [ü] muhtasar Ebü'l-feth binâsıdır zîrâ Ayasofya'dan putları çıkarup bu Okmeydanı'nda hâlâ puta sepedi mahalline koyup haftada iki gün cümle guzât-ı müslimîn putlara oklar atdıklarıyçün hâlâ puta oku derler bir güne sehm-i kazâdır. Ol asırda kemândârân [u] kemânkeşân sohbet etmeleriçün bu tekye binâ olundu.

Ba'dehu Bâyezîd Hân-ı Velî yaycı olup kemânkeş olmağile kemânkeş ve sînekeş ve düşmenküş Hattât fieyh hazretleri tahrîkiyle mezbûr tekyeyi Bâyezîd Hân tevsî' etdi. Ba'dehu mürûr-ı eyyâm ile câ-be-câ tekye münhedim olup Sultân Murâd-ı Râbi' dahi tîr-endâz olmağile bu tekyenin imâretine fermân edüp Musâhib Silihdâr Mustafâ Paşa ta'mîr ü termîm [126b] etdüğüne târîh-i tekye-i tîr-endâzân:

Himmet-âbâd-ı cedîd oldu binâ-yı tekyegâh.

Sene (---).

Andan aşağı **Mesîregâh-ı ne Ayazma:** sergüzeştimiz olan mahaldir. Gerçi imâretinden bir nişân yoktur ammâ azîm dıraht-ı müntehâlar sâyesinde bir ayazmadır. Ba'zı mahbûb [u] dostân nîlgün fûtaya sarılmış billûr-misâl beyâz dilberân seyr olunur

¹ Kur'ân, Bakara 203; "Allah'ı an'n ..."

bir teferrüçgâh-ı gâhgâh-ı nâgâhdır, hergâh değildir mâh be-mâhdır kim mâhpâreler hirmengâhdır. Andan,

Mesîregâh-ı Hasan Karlığ: Bir vâsi' dere içre ok atmak için mastabalar binâ olmuşdur. Herkes yârânıyla ol câ-yı ma'hûdda ahdlarına vefâ edüp âlem ağyârdan bî-haber sohbet ederler. Kardan cereyân eder bir âb-ı berdi vardır. Ve,

Mesîregâh-ı puta yeri: Bir çemenzâr derede beş altı soffalar vardır, her cum'a niçe bin kemânkeşân, kemân-dârân, tîr-endâzân, esnâf-ı Sa'd-ı Vakkâsân cem' olup ser-çeşme-i kemân-dârân "Pîr Vakkâs rûhuna Fâtiha" deyüp kânûn-ı Ebû'l-feth üzre puta sepedine niçe bin tîr-bârân edüp sîne-i putaya hedef ederler. (---) adım menzil yerdir. {Üç yerde âb-ı hayât çeşmeler ve niçe dıraht-ı azîm çınârlar ve gayrı seçerler var}. Andan,

Mesîregâh-ı Dîvdâr çeşmesi: Bu dahi Okmeydânı'nın bir köşesinde âb-ı hayâtdan nişân verir bir çeşmedir. Cânib-i erba'asında dıraht-ı azîm çınârlar sâyesi çemenzârında cümle ahibbâ cân sohbeti ederler. Andan,

Teferrüçgâh-ı tekye-i Piyâlepaşa: Bir çukur yerde cânib-i erba'ası kal'a-misâl dîvârlı bir tekyedir, fevkânî ve tahtânî ikişer bin âdem alur soffaları var, cümle ehl-i hıref anda halife revâne edüp sâhib-i post ederler. Ve niçe bin sahan et'ime-i nefise hâs u âmma bezl olunup tenâvül olunur azîm matbah-ı Keykâvûsunda üç bin aded bakır âvânî bisâtları vardır. Ve niçe serâmed çınâr-ı müntehâları ve bir âb-ı hayât çâh-ı mâsı var kim ta'bîr olunmaz. Andan,

Mesîregâh-ı Söğüdcük Ayazması: Bir hevâdâr yerde bîd-i sernigûnlar ile müzeyyen bir ayazmadır. Andan

Teferrüçgâh-ı Hacı Ahmed bostânı: Gûnâ-gûn müsmirâtı mevcûddur. Ve,

Mesîregâh-ı Boşnak bâğı: Kayısı ağacı-misâl gül seçereleri vardır. Rûm ve Arab ve Acem'de böyle gülîstân görülmüş değildir. Zîrâ sâhibi Boşnak fieyh Uşşâkî tarîkinde bir hâl sâhibi âdemdir kim bizzât kendüleri bâğbân-ı gülîstândır. Andan,

Teferrüçgâh-ı Dede bostânı: Mevlevîhâne şeyhi Abdî Dede ahibbâsıdır. Ve,

Mesîregâh-ı Kurd Çelebi bâğı: Bâğ-ı <rem hıyâbânıdır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve niçe mesîregâhlar dahi vardır ammâ ma'lûmumuz olan bunlardır.

Evsâf-ı dekâkîn-i {şehr-i} Kâsımpaşa: Cümle (---) mahallede üç bin altmış dükkândır. Gerçi bedâsteni yokdur ammâ cemî'i zî-kıymet anda mevcûddur. Ammâ cümleden esnâf-ı tabbâğân-ı gümrâh tâ'ifedir. Cümle üç yüz kârhâne-i azîmdir, her birinde yigirmişer otuzar zeber-dest pehlivân fetâları vardır. Sarı sahtiyânı ve kırmızı köselesi ve dutkalı meşhûr.

Bu tâ'ifenin içine bir kanlı ve bir hırsız girse cümlesi baş kaldırup ol mücrimi hâkime vermezler.

Ammâ ol mücrim dahi ölünce bunların içinden halâs olamaz. Bir hizmete ta'yîn edüp san'at öğredüp kâr etdirüp harâmîlikden ol âdem müstağnî olur. Bunlardan mâ'adâ gûnâ-gûn cümle ehl-i sanâyi'âtı çokdur.

Bu şehir içre iki dere cereyân edüp iki tarafları serâpâ dekâkînlerdir.

Ve (---) yerde cisrleri vardır. Üç aded cisri kârgîr birer gözlü cisrlerdir. Evvelâ Kâsımpaşa cisri. Andan Emîr (---) Ağa cisri (---) gözdür ve târîhi budur kim Teknecizâde hattıyla mastûrdur: (---) (---) (---) (---). Andan Tershânekapusu cisri bir gözdür ve memerr-i nâs tarîk-i âm kapusudur.

Bu cisrlerden mâ'adâ Piyâlepaşa deresine varınca on bir haşeb cisrlerdir. Ve Cum'abâzârı cisrinden fieyh deresiyle tâ Hacı Ahmed bostânı'na varınca bu dere üzre on yedi yerde alçacık yaya âdem ubûr edecek iskele cisrleri vardır, cümlesi pranka zencîrler ile bağlıdır.

Esvâk-ı sultânîlerinden evvelâ Cum'abâzârı ve Kâsımpaşa çârsûsu ve Piyâlepaşa bâzârı ve Terziler bâzârı ve Kulaksız bâzârı ve Tabbâğlar bâzârı ve <skele bâzârı,

.....(1 satırlık yer boş).....[127a]

Esmâ-i mahallât-ı şehr-i azîm Kâsımpaşa: Evvelâ mahalle-i Türbedâr: Cemî'i mevtâyı bunlar defn eder, sulehâ-yı ümmetden âdemlerdir ve mahalle-i kadîmdir kim mezâristân içinde vâkı' olmuşdur.

Ve mahalle-i Kanlıkozlar: Mezâristân içre serâpâ ceviz dırahtlarıdır. Mahalle-i Kâsım Paşa ve mahalle-i Kethudâ ve mahalle-i Ketehorya ve mahalle-i Piyâle Kethudâ ve mahalle-i Cum'abâzârı ve mahalle-i Büyükdere ve mahalle-i Küçükdere ve mahalle-i Uşşâkî ve mahalle-i Tatavla ve mahalle-i Depebaşı ve mahalle-i Badille ve Sarı Kethudâ mahallesi ve Dere mahallesi.

Ve Aydın Çavuş mahallesi: Kara Sünbül Alî Efendi'nin efendisi kîmyâ sâhibi Aydın Çavuş'dur. *Rahmetullâhi aleyh.*

Ve mahalle-i Çelebi Çetinkoz: Diyen(?) cevize hâşiye sâhibidir. Yeni Dîvânîhâne'ye hâ'il, püşte başındaki mahalledir. *Ammerekallâh.*

Ve mahalle-i Yeldeğirmeni ve mahalle-i Küçükpiyâlepaşa ve mahalle-i Emîrefendi ve mahalle-i Sinânpaşa ve mahalle-i Kocapiyâlepaşa ve mahalle-i Kulaksız ve mahalle-i Hamdîefendi ve Hacıahmed mahallesi ve Ketehorya mahallesi.

.....(2 satırlık yer boş).....

Bu mahallelerden mâ'adâ ma'lûmumuz değildir.

Der-vasf-ı ahâlî-i şehr-i Kâsımpaşa: Bu şehr-i azîmin halkı üç firkadır. Bir sınıfı askerî tâ'ifesidir kim kapudanlar ve azebistân vardiyanlar ve resenbâz keşfîbân dayılardır. Cümle Cezâyirli esbâbı geyüp kırmızı fes üzre kafesî destâr ve eyinlerine burnus ve demir-koparan ve kapod ve gûnâ-gûn parankona

dolamalar ve bellerinde çatal pala bıçaklar ve ayaklarında tomaklar ve ba'zılar baldırı çıplak serenbâz, cündebâz cünûd-ı gâziyândır. Bu askerin cümlesi (---) güzîde askerdir. Kânûn-ı Süleymânî üzre senevî mevâcib-i kâmilleri üç bin yetmiş kîse mâldır. Tershâne dîvânında kapudan paşa huzûrunda her üç ayda bir mevâcib alırlar güzîde askerlerdir.

Ve bir fırkası esnâf-ı gûnâ-gündur ammâ bâğbânı çokdur.

Üçüncü fırkası tüccâr ü neccâr-ı ehl-i bihârdır. Bunlar cümle murâdları üzre esbâb-ı gûnâ-gün ge-yerler. Libâs-ı mahsûsaları yokdur.

Ve bir fırkası dahi tâlib-i ilm, dervîşân-ı abâ-pûşân-ı dilrîşândır. Ammâ her biri birer pâdişâh-ı alîşândır. Bâğdan bâğa gidüp tâ'at [u] ibâdât edüp sohbet-i hâs ederler.

Ve zenâneleri gâyet mü'eddebe ve mestûre havâtînlendir kim her biri gûyâ Râbi'a-i Adeviyye'dir.

Ve bu şehrin mahbûb u mahbûbesine hadd [ü] hasr yokdur. Zîrâ âb [u] hevâsı gâyet latîfdır. Arz-ı beledi ve tûl-ı nehârı yine «slâmbol arzıdır, ancak mâbeynehümâda bir mîl bir halîci var.

.....(1 satırlık yer boş).....

Me'kûlât [ü] meşrûbâtının memdûhâtların beyân eder: Evvelâ hâs ve beyâz gurâbiyye gevreği ve beyâz simidi ve yağlı çöreği ve âbdâr la'l-gün durrâkı ve papa şeftâlûsu ve şîrîn kameri kayısı ve Cem fiâh engûrü ve fiâm üzümü ve Boşnak Dede gülü ve kaymaklı yoğurdu ve semiz koyun eti meşhûrdur zîrâ çemenzâr yerleri çokdur. Ve,

.....(1 satırlık yer boş).....

Ehl-i sanâyi'âtının kâr-ı memdûhlarından: Evvelâ terzileri, Cezâyir biçimi esbâblar kesüp eyle sihr-i i'câz iğne ururlar kim «slâmbol üstâdları ana mânend bir sûzen urmağa âcizlerdir. Ve üsârâlarının mahpûshânelerde işledikleri gûnâ-gün münakkaş eldivenler ve çorablar meğer Frengistân'da ve Gûrcistân'da işlene.

Ve tabbâğânının kârlarından sarı sahtiyânı ve kırmızı köselesi meşhûr-ı âlemdir. Ve Piyâlepaşa sükunda gûnâ-gün keçe külâhlar meğer Ma'nisa'da ve Konya'da işlene. Ve Tershâne-i Âmire'de üstâd-ı kâmil keştî binâ edici marankozlar var kim cemî'i kâfiristânda nazîrleri yokdur. Her ne gûne hinarda bir keştî murâd edinsen ana göre binâ edüp gûyâ tasvîr ederler.

.....(1.5 satırlık yer boş)..... [127b]

**fihr-i Kâsımpaşa'nın enderûn [u]
bîrûnunda âsûde olan ziyâretgâh-ı kibâr-ı
kümmelîni ve a'yân [u] eşrâfın merâkid-ı
pür-envârların beyân eder**

Evvelâ Tershâne ardında niçe bin Ashâb-ı kirâm ve teba'i-tâbi'în ve erbâb-ı Soffa ve evlâd-ı Ashâb-ı

güzîn anda medfûndur. Seng-i mezârlarında bu ebyât tahrîr olunmuş:

*Bunlar onlardır ki gelüp gittiler
Gelüben iş bu cihânda n'itdiler*

deyü bâlâda mufassal terkîm olunmuşdur. Hulâsa-i kelâm ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. Andan,

Kabr-i Meyyitzâde: Pederleri Eğre gazâsına müte-veccih olduklarında vâlideleri hâmile imiş. Pederleri eydir:

"«lâhî gazâyâ azîmet etdim bu ehlim batnındaki sana emânet eyledim" deyüp sefere revâne olunca bi-emrillâh hâtûnu merhûme olup defn ederler.

Bi-emrillâh gûrda vaz'-ı haml edüp ma'sûm vâlide-i merhûmesinin memesine yetişüp emer. Pederi seferden selâmetle gelüp ehlin su'âl eder,

"Merhûme oldu" derler. Hemân mu'tekid gâzî eydir:

"Ben anın karnındaki kârhâne sâhibine emânet verdim, tîz ehlimin kabrin bana gösterin" deyüp derhâl kabrine varup kulak dutar, görse bir ma'sûm sadâsı istimâ' olunup derhâl gûrun kapağın açup görse bir cân-pâresi vâlidesinin sağ memesin emer, aslâ çürümemiş. Pederi hamd [ü] senâ edüp ciğer-kûşesin bağına basup hânesinde terbiye eder. Ulemâ-yı fâzîlînden bir kimesne olup devlet-i Ahmed Hân'da merhûm olup yine vâlidesi cenbinde defn edüp üzerinde bir kubbe-i âlîsi vardır, Meyyitzâde deyü ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. *Rahmetullâhi aleyh.*

Bu sultânın kurbünde bir soffa-i kârgîr üzre pederimiz Dervîş Mehmed Zillî ve vâlidesi ve dedemiz Demirci Kara Ahmed ve dedemiz Yavuzer Beğ ve vâlidemiz ve'l-hâsıl bî-hisâb cümle akrabâ ve ta'allukât bürâder ve hemşirelerimiz anda medfûnlar-
dır, rûhlarıyçün *el-Fâtiha*.

Andan Süleymân Hân destercibaşısı eş-fieyh Abdullâh kabri ziyâretgâhdır. Ve Meyyitkapusu kurbünde Kırklar Mezârı. Ve Mu'abbir «brâhîm Efendi. Ve Gâzî Piyâle Paşa bir kubbe-i pür-envâr içre câmi'inin mihrâbı önünde medfûndur. Bu kubbe içinde bir câm top içre üstâd mikrâs ile cezîre-i Sakız'ı oyup ol câm top içre nice komuşdur akıl perişân olur, ibret-nümâdır.

Ve kabri eş-fieyh Hazret-i Pîr Alî el-müştehir bi-«drîs: Rûmeli'nde şehir-i Tırhala'da bir fakîr terzinin evlâdı olmağile «drîs künyesiyle iştihâr bulmuşdu. Tarîk-i Hacı Bayram-ı Velî'dendir. Ve Hüsâmeddîn Ankaravî hazretlerinden me'zûn olup "fierî'atdan taş kopardı" deyü (---) senede ma'nûkan başın koparup şehîd etdiler. Niçe yüz keşf [ü] kerâmâtları ızhâr olmuşdur. Kabri şerîfleri Kâsımpaşa'da Tershâne ardında Okmeydânı râhı üzre bir mürtefi' yerde medfûndur. Niçe hayrât [u] hasenâtları var idi. Cümleden biri Ebâ Eyyûb-ı Ensârî'nin yıldız cânibinde «drîs Köşkü nâm tekyegâh ve namâzgâh bunların hayrâtı idi. Kendülerden sonra Murâd Hân-ı Râbi'

tahte's-serâya varınca sarâyı sîrây (?) eylediler. Hâlâ havzı ve çeşmesi ve çemenzâr soffasında namâzgâhı ve servileri bâkîdir, kendiler dahi dâr-ı bâkîdedir.

eş-fieyh Osmân ya'nî Emîr Sultân: Avâm-ı nâsda Emîr Efendi derler. Diyâr-ı Sivasdandır ve tarîk-i Bayramî'dir. Kâsımpaşa'da Kulaksız mahallesi kurbünde zâviye-i azîminde medfûndur.

el-Mevlâ Mustafâ Uşşâkîzâde: Kâsımpaşa'da پدرleri cenbinde ka'betü'l-uşşâk olan zâviye-i Uşşâkî'de medfûndur. Hâlâ ulu âsitânedir. Merkûm u merhûm âbid ü zâhid ve meşâyih mertebesinde ulemâyı âmilîn silkine münselik çelebi idi.

eş-fieyh Mevlevî «smâ'îl Dede: Ankaravî'dir, Kullekapusu Mevlevîhânesi şeyhi idi. Sene 1041 târîhinde «smâ'îl-vâr râh-ı Hakk'a kurbân oldu. Ve tekye sâhasında medfûndur. Ba'dehu yerine Adalyalı Âdem Dede, sâhib-i seccâde oldu. Ammâ merhûm azîz «smâ'îl Efendi yedi sene a'mâ olup yine tefsîr-i mağz-ı Kur'ân *Mesnevî ü Ma'nevî* ederdi. Bi-emrillâh gözü açıklardan olup *Mesnevî-i fierîfi* şerh etdi kim hâlâ Fârisî-hânlar mâbeyninde hummûs-ı Nahşivânî'dir. Ve on bir cild sâ'ir kütüb-i mu'tebere te'lifâtları vardır. Bahr-i ma'ânî, müteşerri' ü müteverri' ve dervîş, edîb ve mütevâzî' kimesne idi. {Kullekapusu Mevlevîhânesi'nde medfûndur. Yerine Âdem Efendi halîfe oldu}.

Ve bunlar ile hem-asr eş-fieyh Hazret-i Abdî Dede, Kâsımpaşa Mevlevîhânesi bânîsi ve şeyhi idi. Mecâzibûn-şekl aşk-ı ilâhî ile âlûde kıyl ü kâlden berî bir ehl-i hâl kimesne idi. Böyle iken tasavvufâne *Mesnevî ü Ma'nevî*'ye tahkîkler ederdi kim cümle âşıkân mest olup gûyâ va'z-ı Celâleddîn idi. {Ve esnâ-yı va'zda tekyeye bir âdem gelse ism [ü] resmiyle görmediği ve bilmediği âdeme safâ geldin, fülân efendi deyü keşf ederdi. Ve kendiler semâ'a girdikde dervîşân mest [ü] medhûş olurlardı. Kabr-i şerîfi tekyesi sâhasındadır. Niçe kerâmetlerinden biri Murâd Hân-ı Râbî' Bursa'dan «slâmbol'a gelirken Bozburun mahallinde gark olurken Murâd Hân bu Abdî Dede[']yi kayık başında görüp elinde bağçe küreğiyle deryâya urup,

"Üskün bi-hakkı'l-Meliki'l-Kuddûs" deyü deryâya urdukca telattum-ı deryâ teskîn olur, mazanna-i kerâme kimesne idi.

Ve kabr-i Sürûrî Çelebi: Gelibolu'da Hoca fia'bân nâm bir tâcirin oğludur. Her bir ulûmda tekâmîl-i fûnûn etmiş bir zû-fûnûn idi. Yüz elli pâre mücellid te'lifâtları vardır kim her biri cihân-ârâdır. Bi'z-zarûfî Sürûrî güm-nâm-ı uzlet olup vâsıl-ı cinân oldu. Kabri Kâsımpaşa'da binâ etdüğü mescidin sâhasında medfûndur. Târîh:

Gitdi cihândan Sürûrî.

Târîh:

Mireved behîşt.

Sene 965.

Ve Mevlânâ «mâmzâde Mehemed Efendi: Bağdâdîzâde ile bir ânda merhûm olup cenâzeleri hem-ınân bürâderân-misâl olup Okmeydânı'nda Vâ'iz Sinân Efendi karâfesinde medfûnlardır. Ammâ her biri zamânında yegâne-i asr idi deyü pederimiz hikâyet eyledi}. [128a]

«ki yüz kırk altıncı fasıl

**Binâ-yı kadîm ve kala-i azîm Galata
şehrini ibtidâ bânîsi ve eşkâli ve içinde
olan imâretleri ve cümle evsâfların ayân u
beyân eder**

Evvelâ kal'a-i Kostantiniyye'yi «skender-i Kübrâ târîhinden sonra (---) Kıral binâ edüp Galata zemîni bir çemenzâr-ı hoş-hevâ ve mahsûldâr fezâ olmağile cemî'i sağmal koyunlarını ve sığırlarını bu Galata zemîninde koyup südlerin dâ'imâ sağup kırala getirirler idi. Bu câ-yı mahsûldârda lezîz süd hâsıl olmağile ismine Galata dediler. Zîrâ lisân-ı Yûnân'da süde "galata" derler. Ba'dehu çobanlara süknâ olmağičün Kurşumlu Mahzen yerinde kal'a-misâl bir câ-yı menâs inşâ etdiler. Bu hâl üzre tâ (---) asrına varınca geçinüp Galata günden güne amâr oldu. {«slâmbol'un şimâlinde olup mâbeynehümâsında bir mîl enli bir halîcdir. Nihâyeti garb tarafında Kâğızhâne'ye varılır on sekiz mîldir. «slâmbol'dan Galata'ya kayık ve pereme ve mavunalar ile ubûr olunur. Kefere asrında zencîr üzre cisr var imiş}.

Ba'dehu târîh-i «skender'den (---) sene sonra «şpanya ve Ciniviz kıralları Kostantiniyye üzre hurûc edüp «şpanya Kostantin'ı zabt edüp Ciniviz kıralı Galata'ya müstevlî olup dörd oğlu için dörd aded bölme hisâr-ı azîmi birbirlerine muttasıl binâ etdi. Ve Akdeniz cezîrelerinden dörd kerre yüz bin kefere getürüp Galata'yı ma'mûr etdi.

Ba'dehu Karadeniz'in tarafeyninde tâ Azak kal'asına varınca bin altmış pâre kal'a binâ etdi. Hattâ cezîre-i Kırım'da kal'a-i Kefe ve Sudak ve Tateli ve Balıklağa ve «nkirmân ve Menkub ve Sarkirmân ve Kerç ve karşı tarafda Taman ve Azak kal'aların binâ edüp Karadeniz'in cânib-i erba'asın zabt [u] rabt edüp Ciniviz kıralı büyük oğlu Arondo'yu Galata kal'asına kıral nasb edüp babası Sakız cezîresinde karâr edinüp taht edindi.

Ba'dehu Galata'da Aronda Kıral, Rûm keferesiyle yek-dil [ü] yek-cihet olup rûz-merre Kostantiniyye'ye istîlâ eden «şpanya keferesiyle ceng [ü] cidâl ve harb [ü] kıtâl ederek «şpanya şeb [u] rûz cenge tâkat getiremeyüp bir gece Yedikulle tarafından gemilerine süvâr olup «şpanya'ya firâr edüp Rûm keferesi yine Kostantiniyye'ye mâlik olup boybeği şeklinde hükûmet ederlerdi. Ammâ Ciniviz kıralı Aronda, Galata'da müstakil kıral olup bin pâre yelken gemiye mâlik olup dörd karındaş iştirâk-i seviy üzre Galata'yı

ol kadar ma'mûr etdiler kim hâlâ eser-i binâlarından ma'lûmdur.

Ba'dehu hicret-i nebeviyyenin sene 43 târîhinde Hazret-i Risâlet-penâh'ın,
1 %o . ÖEO†«%o,"◊Ê◊ÊÎ... Ê%oÊÿÂ†«◊
hadîs-i şerîfine imtisâlen Âl-i Emeviyyûn'dan {ibtidâ Mu'âviye hilâfetine hicretin kırk üçüncü senesinde Kostantiniyye'yi muhâsara edüp mâl-ı ganâyimle bî-feth avdet etdiler.

Ba'dehu hicretin 52 senesinde yine Âl-i Emeviyyûn'dan} Abdülmelik hazretleri hilâfetine Mesleme ve Hazret-i Eyyûb-ı Ensârî ve Ömer ibn Abdül'azîz hazretleri birer kabîleye serdâr-ı mu'azzam olup berren ve bahren iki kerre yüz bin asker-i deryâ-misâl ile Karadeniz Boğazı'ndan Kostantiniyye tarafına ubûr edüp Galata kal'asına amân vermeyüp feth etdiler. Ve Galata'nın şimâlî tarafında hicretin toksan ikinci senesinde Ömer ibn Abdül'azîz bir kulle-i azîm binâ edüp ismine Kulle-i Kahr kodu. Ba'zılar Medînetül-Kahr dediler. Ve hâlâ Kurşumlu Mahzen olan mahalli anlar binâ edüp câmi' etdiler. Ve Galata içre Arab câmi'ini binâ etdikleriyçün Arab câmi'i derler. Zîrâ mihrâbı kibleye müteveccihdir.

Bu minvâl üzere Galata şehrin ta'mîr u termîm edüp hudûdnâmeleri tahrîr edüp Kostantın'ı harâca kesüp Ömer ibn Abdül'azîz hazretleri bu mahalde halîfe olup Süleymân bin Abdülmelik hazretlerin yerine Galata'da kâ'immakâm edüp Mesleme hazretlerin Süleymân'a vezîr edüp Galata'ya seksen bin asker muhâfazacı birağup yine küffârdan üç yıllık harâc-ı pîş alup Ömer ibn Abdül'azîz, fiâm-ı fierîfe donanma gemileri ile hilâfetine gittiler.

Hulâsa-i kelâm şehri Kostantiniyye ve şehri Galata'yı on kerre ümmet-i Muhammed muhâsara etdikleri bâlâda mufassal tahrîr olunmuşdur. Ammâ on birinci muhâsara hicret-i nebeviyye'nin sene (---) târîhinde Akşemseddîn hazretleri Ebül-feth Gâzî'ye bu ebyâtı kırâ'at edüp Mehemed Hân'ı terğîb ederdi. Beyt:

*Nahnü'l-lezî bâye'ünâ Muhammeden
Ale'l-cihâdi mâ ye'inâ ebeden*

derlerdi. Âhir Mehemed Hân bezl-i himmet edüp (---) senede «slâmbol'u ve Galata'[y1] feth edüp ma'mûr etdi. Ba'dehu sene (---) târîhinde Bâyezîd Hân asrında Galata kal'ası zelzeleden münhedim olup ta'mîr [ü] termîmine târîhdir:

*În hisâr-ı refî' ger sengeş
Hasm-râ ber-tenes dehed sil'a*

*Ve zemân-ı şehî ki rü'yet-i û
Ez kamer mihter est(crest) der tal'a [128b]*

1 Hadîs: Ahmed ibn Hanbel, 4, 335; "Kostantiniyye («stanbul) mutlaka feth olunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onun askeri ne güzel askerdir."

*Çün meremmet şüd û be-vakt-i şerîf
fiüd müverreh imâret-i kal'a.*

Sene (---)

Bu târîh Yağkapanıkapusu üzere çâr-kûşe bir beyâz mermer üzere celî hatt ile mastûrdur.

Evsâf-ı eşkâl-i kal'a-i Galata

Kal'a-i Kostantiniyye'nin halîci şimâlinde bir mîlden karîb mesâfe leb-i deryâda akçe tahtası eşkâlinde şeddâdî sengîn bünyâd bir kal'a-i metîn ve şîrîn-kâr-ı hısn-ı hasîndir. Ve dâ'iren-mâdâr yalın katdır, «slâmbol gibi üç kat değildir. Ammâ derûn-ı kal'ada üç kat bölme hisâr dîvârı vardır, her biri birer Ciniviz kıralzâdesi hükmünde idi ve başka kapuları vardır.

Ve enderûn [u] bîrûnunda cümle (---) bâb-ı kebîr-lerdir.

Evvelâ cânib-i garbda Kâsımpaşa Tershânesi'ne nâzır hisâr-pîçede Meyyitkapusu.

«kinci Azebkapusu cenûba nâzır ve leb-i deryâdadır.

Üçüncü yine leb-i deryâda cenûba nâzır Kürkcükapusu.

Ve dördüncü yine leb-i deryâda mezkûr Yağkapanı [kapusu] cenûb cânibine mekşûfdur.

Ve beşinci yine leb-i deryâda cenûba nâzır Balıkbâzânkapusu.

Ve altıncı cânib-i cenûba nâzır Karaköykapusu.

Ve yedinci cânib-i şarka {leb-i deryâya} mekşûf Kurşumlu Mahzenkapusu, Urumlar Ayanıkokapusu derler, zîrâ anda Hazret-i İsâ halîfelerinden havâriyyûn ayazması vardır, ısıtmalı âdem girse şifâ bulur.

Andan yine cânib-i şarka {deryâya} nâzır sekizinci Kireçkapusu.

Ve yine cânib-i şarka {deryâya} mekşûf Domuzkapusu.

Andan cânib-i şimâle tokuzuncu Tophânekapusu karaya nâzırdır.

Andan yine kara cânibinde cânib-i şimâle Küçükkullekapusu onuncu kapudur.

{On birinci kapu yine şimâle nâzır Büyükkullekapusu (---) kademe nerdübân ile çıkılır cümleden metîn demir kapudur}.

Bu kapuların cümlesi kal'anın dâ'iren-mâdârındadır. Tophâne ve Kulle kapuları karaya nâzırdır, sekiz kapusu leb-i deryâdadır. Ammâ,

Derûn-ı kal'ada bölme hisâr dîvârlarındaki kapuları bildirir: Evvelâ Küçükkaraköykapusu ve Küçükkullekapusu'nun iç yüzünde Mihalkapusu ve Meydâncıkkapusu ve Kilisekapusu ve çazebkapusu ve Sâdıkkapusu bu altı aded kapular içhisâr bölmele-rinde mahallâtlar içinde vâkı' olmuşdur. Üçü şâhrâh-ı azîme vâkı' olmuşdur.

Der-beyân-ı dâ'iren-mâdâr kal'a-i Galata: On bin altmış adımdır. Ammâ sene (---) târîhinde Sultân Murâd Hân-ı Râbi' Revân seferinde iken Kâ'im-makâm Bayram Paşa Galata'yı ta'mîr [ü] termîm etdükte vech-i dîvârı beyâz kirec ile badana etdükte vech-i dîvârdan mi'mâr arşını ile arşınlayup cümle burc [u] bârûları ile hisâb olunup on sekiz bin mi'mâr arşını ihâta etmiştir. Cümle iki yüz beş kulle ve on üç bin bedendir. Ve dîvârının kaddi kırk zirâ'-ı melikîdir.

Ba'zı kulleleri seksener zirâ'-ı mekkîdir. Ammâ Ebû'l-feth'in binâ etdüğü Kalata Kulesi yüz on sekiz zirâ'-ı bennâdır kim eflâke ser-çekmiştir, tâ zirve-i a'lâsı rusâs-ı hâs ile mestûrdur. «slâmbol kal'ası bir yerden dâ'iren-mâdâr nümâyân değildir, illâ bu Galata Kulesinden şekl-i müselleşi râyegândır. Ve küşâde hevâda Bursa'ya hâ'il cebel-i Ruhbân bi'l-müşâhede nümâyândır, dûrbîn ile Bursa'nın cümle imâretleri râyegândır. {Bu kulle üç fersah yerden nümâyândır ve şekl-i müdevverdir}.

Bu kullenin derûnu on bir tabaka zindândır. Hâlâ Âl-i Osmân'ın gemi âletlerine mahzendir. Cenûba nâzır bir demir kapusuna (---) kademe taş nerdübân ile urûc olunur. Hakîr bir kaç kerre andan hevâya kâğız uçurup ve bir kerre ana ip bağlayup urûc eden cânbâz temâşası takrîbiyle çıkup şehri-i «slâmbol'u temâşâ etdik.

Ve bu Galata Kulesi'nin kara cânibinde Mey-yitkapusu'ndan tâ Tophânekapusu'na varınca ka'r-ı azîm bir handak-ı kebîrdir kim niçe bin kal'a temâşâ etdik, aslâ misli yoktur, illâ Karadeniz'e nehr-i azîm Turla mahlût olduğu mahalde ibret-nümâ kal'a-i Akkirman handakı ola.

Ve bu Galata handakı içre dâ'imâ gemiciler keşfî gomanaları ve ısparçına ve cânkurtaran palamarlar büklerler. Amîk vâsi' handakdır, kenârları serâpâ mezârîstân, mûristân, cebbânîstândır. {Ammâ leb-i deryâ[d]a handakı yoktur, cümle çârsû-yı bâzâr yerleridir}. Ve bu cirmde olan,

Sevâd-ı mu'azzam Galata kal'ası içre olan imâret [ü] câmi'leri bildirir

Evvelâ câmi'-i kadîm **Arab câmi'i:** Hazret-i Ömer ibn Abdül'azîz binâsıdır. Niçe kerre kenîse ve câmi' olmuştur. «çinde (---) aded amûd-ı gûnâ-gûnları vardır. Kible kapusundan kibleye varınca tûlu (---) adımdır ve arzı (---) adımdır. Aceb rûhâniyyetli câmi'dir. Taşra haremi (---) ve kal'a kulesi-misâl çâr-kûşe bir minâre-i âlîsi vardır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Andan Azebkapusu hâricinde

(---) **Mehammed Paşa câmi'i:** (---) Hân vüzerâlarındandır, ammâ selâtîn câmi'i [129a] misâl bir câmi'-i rûşendir. Cümle revzenleri deryâya nâzırdır ve cümle kubâbları ve bir tabaka mevzûn minâresi metânet üzre metûndır. Ve bu câmi' leb-i deryâda ve teng yerde vâkî' olmağıle minâresi câmi'in sol

tarafında yol aşırı vâkî' olmuş bir serâmed taş binâ minâre-i mevzûndur.

Ve bu câmi' izdihâm iskele başında olmağıle gâyet cemâ'at-i kesîreye mâlikdir kim şeb [u] rûz cemâ'atden hâlî değil bir câmi'-i rûşendir kim {Koca Mi'mâr binâsıdır}. Andan Yağkapanı taşrasında bu dahi Mehmed Paşa gibi fevkânî,

Yağkapanı câmi'i: (---) binâsıdır, çâr-kûşe tahta kurşum kubbeli ve alçacık minâreli (---) kademe nerdübân ile urûc olunur câmi'dir. Altı serâpâ zeyt yağı dükkânlarıdır. Ve Kurşumlu Mahzen kurbünde,

Kara Mustafâ Paşa câmi'i: Fâtih-i Bağdâd Murâd Hân-ı Râbi' vezîridir. Zamân-ı evvelde bir kenîse ve ayazma idi. Bir minâreli ve tahtânî ve kurşumlu ve cemâ'ati çok câmi'-i cedîddir. Andan içeri ana karîb,

Karaköy câmi'i: Tahtânî ve müfîd [ü] muhtasar bir câmi'dir.

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Bunlardan mâ'adâ (---) mihrâba varınca mesâcidlerdir. Medrese ve dârü'l-hadîs yoktur. Ammâ Arab câmi'inde ve Mehmed Paşa câmi'inde ve Kara Mustafâ Paşa câmi'inde dârü'l-kurrâlar vardır. Ve cümle yetmiş sekiz mekteb-i sıbyân var ammâ imâret-i it'âm yoktur.

Ve sebîlhâne cümle yigirmi üç adeddır. Evvelâ Azebkapusu'nun iç yüzünde Mehmed Paşa ham-mâmı cenbinde Mehmed Paşa sebîli. Ve Rûznâmecî «brâhîm Efendi sebîli. Kürkcükapusu hâricinde Yaycılar ve Karaköykapusu sebîli. Ve Kapudan sebîli. Ve Arab câmi'i kurbünde (---) sebîli (---) (---) (---).

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) çeşmedir. Bu şehir-i azîme göre çeşmeleri azdır. Evvelâ Azebkapusu taşrasında Mehmed Paşa çeşmesi, târîhi:

.....(2 satırlık yer boş).....

Ve bu şehir cümle on sekiz mahalle-i müslimîn ve yetmiş mahalle keferi-i Rûm ve üç mahalle Freng-i pür-reng ve bir mahalle-i Yahûdî ve iki mahalle Ermenî vardır. Başhisâr'da aslâ keferi yoktur. Ve ikinci hisârda Arab câmi'ine gelince aslâ ve kat'â keferi ve gayrı yoktur ve ahâlî-i mahalle elinde Ebû'l-feth'den berü hatt-ı şerîfleri vardır, kâfiri komazlar ve silâh ile nasârâ görseler ol ân amân [ü] zamân vermeyüp katl ederler. Zîrâ ekseriyyâ «şpanya'dan Sultân Ahmed asrında gelen ciğer-hûn Mübtecel tâ'ifesi müselmânlarıdır kim «şpanya'da küffârdan ciğerleri hûn olmuştur. Galata'da müsellağ kâfir görseler hemân katl ederler. Zîrâ bu iki kal'adan mâ'adâ tâ Tophâne'ye varınca iki kal'a içi mâl-â-mâl yedi kıral Frengi ve cümle nasârâ mâl-â-mâldır. Murâd Hân tahrîri üzre iki kerre yüz bin kâfir ve altmış dörd bin müslim vardır. Hudâ hıfz ede.

Yetmiş kefere kenîsesi vardır. Evvelâ cümleden Fransa'nın Erganûn deyri: Bir sed üzre kapusuna yedi kademe nerdübân ile urûc olunur.

Ve ana karîb Venedik deyri: <hrâk olup yigirmi sene harâb yatup Kandiye sulhunda Köpürlüzâde Ahmed Paşa izniyle amâr olundu. Evce ser-çekmiş çâr-kûşe bir nâkûshânesi var. Bu dûyûrların dâhilinde ve hâricinde suver-i acîbe ve garîbe menkûş tasvîrler var kim gûyâ zî-rûhdur.

.....(2 satırlık yer boş).....

Ve Urumların (---) deyri var.

.....(1 satırlık yer boş).....

Zu'm-ı bâtıllarınca dâr-ı şifâları var.

.....(1 satırlık yer boş)..... [129b]

Ve Ermenî ve Yârmenîlerin üç kenîseleri var.

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve Yahûdîlerin iki sınağoları var. {Ammâ} Yahûd tâ'ifesi bu keferelerden dâ'imâ havf [u] haşyet üzredirler. Ammâ bu kefere mahallelerinde şeb [u] rûz pâsbânlar [ve] nigezbânlik ederler. Zîrâ bir kaç kerre isyâna bel bağladılar ammâ yine niçesin dendân-ı tığdan geçirdiler.

Der-beyân-ı hâkimân-ı şehri azîm Galata

Evvelâ taraf-ı şer'-i Resûl'den Galata beş yüz akçe pâyesiyile şerîf mevleviyyetdir. Monlâsı Arab câmi'i kurbünde sâkin olup üç yüz pâre kurâya hâkim olup kırk dörd yerde nâhiye nâ'ibleri var kim her nevâhî yüz ellîşer akçe pâyesiyile şerîf kazâlardır. Senevî yetmiş kîse hâsıl olur.

Ve bu şehir Sultân{Ahmed} câmi'i evkâfı olmağ-ile kızlar ağası nâzır olup iki yüz kîse hâsıl olur, mütevellîsi hâkimdir.

Üçüncü hâkim, Galata voyvadasıdır.

Dördüncü hâkim-i mâl, Yağkapanı gümrük emînidir kim senevî (---) kîse mâl-ı pâdişâhî verir it-tizâmıdır.

Beşinci hâkim, kalafatçıbaşısıdır.

Altıncı hâkim, muhtesibdir.

Yedinci hâkim, ayak nâ'ibidir.

Sekizinci hâkim, çöplük subaşıdır.

Tokuzuncu hâkim, hamr emînidir, senevî yetmiş bin guruş mâl-ı mîrî ve yetmiş bin guruş masrûf eder.

Onuncu hâkim, yeniçeri ocağından beş altı yüz nefer tâ'ifesiyle bir çorbacı hâkimdir.

On birinci hâkim, yine yeniçeriyan ocağı mûmcularından bir ihtiyâr mûmcu gediği ile nevbet bekler. Bu meyhâneler üzre me'mûrdur kim fitne ve fesâd olmasın. Zîrâ ümmü'l-habâyis kânıdır.

{On ikinci hâkim, Karaköykapusu'nda <slâmbol ağasıdır kim odun cem' edüp pâdişâha verir, hizmet-i azîmdir}.

Bu bâlâda tahrîr olunan hâkimler cümle leylen ü nehâr tevâbi'leri ile pür-silâh mahalle ve esvâklar içre kol dolaşup mücrim bulurlarsa amân vermeyüp haklarından gelirler. Zîrâ aşkıyâsı ve keferesi gûyâ Malta keferesidir. (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Evsâf-ı dekâkîn-i şehri Galata: Cümle üç bin seksen dükkândır. Haffâfhânesi ve sükker çârsûsu ve yağbâzârı ve attârları müzeyyen çârsûlardır. {Ve on iki kurşum örtülü kubbe-i âlîli Ebû'l-feth Gâzî bezzâzistânı var, cân otu dahi bulunur. Dörd demir kapusu var, ekserî sâhib-i dükkânları kefere-i Urum ve Freng'dir. Kız dimisi çokdur}.

Ammâ leb-i deryâda ve Ortahisâr'da iki yüz aded kat-ender-kat harâbâtî cânlar için meykedeler var kim her birinde beşer altışar yüz fâsık ayş [u] iştret edüp hânende ve sâzendegân ile bir hây-hûdur kim diller ile ta'bîr olunmaz. Bu tâ'ifenin me'kûlâtıyçün Balıkbâzârı çârşûsunda niçe yüz elvân mâhîler var kim ta'bîr olunmaz. Ve âlü'l-âl meyvenin a'lâsı ve sâ'ir me'kûlât [ü] meşrûbâtın güzîdesi bunda bulunur. Âdem cânı ve rûh gıdâsı ve kuş südü dahi bu Galata'da bulunur. Ammâ Mübtecel şerbeti sofîler için lezîz şerbetdir. (---) (---) (---) (---)

fiehir içre olan hânedânları beyân eder: Evvelâ bu Galata zemîni leb-i deryâdan şimâl cânibine Kullekapusuna varınca bir sâ'at yokuş yukaru kat-ender-kat Ciniviz keferesi binâsı kârgîr-binâlardır. Ve cümle şâhrâhları sadranc tarzı tarh olunmuş tarîk-ı âmların cümlesi bin yüz altmış sokak ad olunmuşdur. Ammâ kal'adan taşra leb-i deryâda tarîk-i azîm ve kal'a içre Voyvada yolu ve Arab câmi'i yolu ve Harbî yolu ve Kullekapusu yolu, bu râhlar izdihâm yollarıdır. Ve mollâ hânesi ve el-Hacı [hânesi] ve Seyyid Alî Çelebi hânesi ve kârbânsarây-ı Rüstem Paşa, Mi'mâr Sinân binâsıdır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Bu şehir içre bâğ [u] bâğce yokdur, aslâ. Ve Kürkcükapusu hâricinde kalafatçılar odaları cümle (---) aded odalardır. Ağaları ve ço[r]bacıları vardır. Tershâne-i âmire'de pâdişâhın kadırgaların kalafat ederler. Cümle iki bin askerdir ve kırk bölükdür.

Ve Karaköykapusu taşrasında <slâmbol ağası ocağı cümle Acemiyân şâdîleri bunda mîrî odun taşımağa me'mûrlardır kim odabaşları fes üzre bir gûne turfe destâr sarup neftî dolama geyüp ayaklarına siyâh tomak ve kırmızı pây-pûş geyüp kul kayıklarına süvâr olup tâ Karadeniz Boğazı'na varınca odun gemileri cem' edüp cümle gemilerden kul akçesi alup kayıklarında bir gûne ayak üzre beyâz gömlekler geyüp kürek çekerler. Bu hâne ve âsitânelerden mâ'adâ ma'lûmum değildir. (---) (---) (---) (---)

Der-sitâyiş-i hammâm-ı Galata: (---) hammâm-ıdır ammâ cümleden Azebkapusu'nun iç yüzünde (---) kade[me] taş nerdübân ile urûc olunur Mehemed Paşa hammâmı, binâsı ve hevâsı ve mâsî gâyet lâtıfdir.

Andan içeri Bokluca hammâm, gâyet kesîf [ü] atıktır. [130a]

Ve Mahkeme kurbünde (---) hammâmı.

Ve Karaköykapusu hammâmı (---) binâsıdır ammâ havuzlu bir latîf hoş-hevâ hammâm-ı atıktır.

Ve Tophânekapusunun iç yüzünde (---) hammâmı ol kadar memdûh hammâm değildir.

Bunlardan mâ'adâ üç yüz hânedân hammâmları vardır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Tarz [u] tavr-ı ahvâlât-ı ahâlî-yi Galata'yı beyân eder: Evvelâ Galata kavmi (---) fırkadır. Evvel fırkası keştbândır. Sâniyen tüccârândır. Sâlisen ehl-i hîref-i gûnâ-gündür. Râbi'an marankozân-ı kalafatçıyândır. Ekseriyyâ halkı Cezâyir esbâbi geyerler. Zîrâ {çoğu azebistândır. Ve ankâ kapudamları vardır, cümleden Elvân kapudandır}.

Ve Rûm tâ'ifesi meyhâneciyândır. Ermenîleri pasdırmacı ve hâcegândır. Yahûdîleri bâzâr-ı mahabbetde miyânciyândır. Yahûdî bîçeleri ulefeciyândır. Bunlardan mezmûm hîzân olmazdır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

fiehr-i Galata'nın me'kûlât [ü] meşrûbâtının memdûhâtın beyân eder: Evvelâ hâs ve beyâz Mübtecel françile ekmeği. Ve fiekeriler çârşüsünde katremîz şîşeler içre niçe bin elvân mümessek ve mu'amber pâdişâha lâyük şekerleri bir diyârda yokdur, meğer fiâm-ı cennet-meşâmda ola. Ve Mübtecellerin münakkaş varaklı bahâr helvâsı ve bahârlı simidi.

Ve ehl-i sanâyi'âtdan pusula sâ'atçileri ve câm-ı billûr ve sâ'at-ı remil fûr[û]ht keferer attârları (---).

Ve meşrûbâtda bâde-i gûnâ-gûnlarının memdûhu beyne'l-harâbâtî Taş Nerdübân meyhânesinde ve Ke-feli'de ve Manyalı'da ve Mihalaki'de ve Kaşkaval'da ve Sünbüllü'de ve Kostanti'de ve Saranda nâm meyhâneçilerde la'l-gûn katresi harâm gûnâ-gûn mis-ket şarâbı ve Ankona ve Sarakuza ve Mudanya ve Erdemid ve Bozcaada şarâb-ı nâbları olur kim ol râh-ı gümrâhdan ubûr etduğımızde şâhrâh üzre ser-bürehne ve pâ-bürehne niçe yüz humhâne esîri pâymâl-ı rimâl olup yadırlar. Hâl-i perîşânlarından su'âl etdükde bu beyti îrâd eyler. Beyt:

*Eyle sermestem ki idrâk etmezem dünyâ nedir
Men kimem sâkî olan kimdir mey-i sahbâ nedir*

derler. Ba'zılar beyt:

*çdîm şarâb-ı la'lini mestâneyim mestâneyim
Oldum esîri kâ'külün dîvâneyim dîvâneyim.*

der. Ba'zılar kıt'a:

*Ayağım adım atmaz bir kadem meyhânedan gayrı
Elim bir nesne dutmaz sâkiyâ peymânedan gayrı
Koy-a gavgâyı ey vâ'iz kulağım nesne gûş etmez
Sürâhî gulguliyle na'ra-i mestânedan gayrı.*

der. Ba'zı harâbâtî erenleri eydir. Beyt:

*Harîm-i mey-gedeye sen edeple gel zâhid
Bilir misin hele sen hiç bu âsitâne nedir*

deyüp serserî yadır. Bu gûne mest [ü] harâb eder bâde-i nâbları var. Hudâ âlimü's-sırr ve'l-hafiyâytdır, bu hakîre bir katresi müyesser olmamışdır. Ammâ âlüfte ve âşüfteliğimiz takrîbiyle cümle esnâf ile ihtilât edüp ahvâllerine vâkıf-ı esrâr olmuşuz. Ammâ Mübtecel şerbeti nâm Atina balı şerbetin nûş etmişizdir.

çşte Galata şehrinin bu gûne esnâfâtı vardır. Bu keyfiyetlere mübtelâ olup müflis mendebûr olanları Yağkapanıkapusunun iç yüzündeki zindâna koyup ıslâh-ı vücûd eder. Ammâ âb [u] hevâsının letâfetinden mahbûb u mahbûbeleri meşhûrdur. Ve bay u gedâya ni'metleri mebzûldür. Ve cümle yâr anda âlüfte dervîşân-meşreb halkı vardır. Vakt-i şitâda oda sohbetleri memdûhdur. Ve a'yân [u] kibâr re'îsleri seferden gelüp filika ve firkateleri ile cümle yârânların alup Boğazhisâr'da bâğ fasıllarına gidüp cân sohbeti etmeleri meşhûrdur.

Ve bu Galata limanı gâyet latîf liman olmağile sekiz rûzgârdan emîn olup vakt-i şitâda bin pâre gemi birer demir üzre lenger verüp bî-bâk [ü] bî-pervâ yadırlar. Bu kal'anın şimâl cânibinde olan taşra varoş Tophâne'den add olunur. Zîrâ hâkimi başkadır. Ve Galata'da ziyâretgâh olmamağile tahrîr olunmadı.

«ki yüz kırk yedinci fasıl

**Tophâne şehrinin âsâr-ı binâları ve hayrât
[u] hasenâtları ve ibret-nümâları ve
topciyân kârhânesi ve balyemez topları ve
esvâk-ı sultânîsin bildirir**

Evvelâ şehir-i Tophâne zamân-ı nasârâda bir ormanistân içinde «skender-i Rûmî'nin bir manastırı var idi. Hâlâ Cihângîr câmi'î olan ol deyr-i cihân-nümânın zemînine binâ olunmuşdur. Kefereler anı yılda bir kerre "Aya Aleksandıra" deyü ziyâret ederlerdi.

Ve «skender-i Zülkarneyn kaçan kim Sedd-i Ye'cûc'ü binâ edüp bir kaç gül-i beyâbânı ve [130b] bir kaç aded mehîb dîv-i sefidleri ve Çerâkize vilâyetinde olan kûh-ı Elburz'de sâhir oburları ve Abaza diyârında olan Sadşe dağlarındaki sehere avretleri cümle mezkûr diyârlardan Kostantiniyye ki, Makdonya şehridir, anda getirüp bu Tophâne'de bir hafr-ı azîm içinde dest [u] pâlarına hurmâ lîfi habl-i kavî ile kayd [ü] bend edüp habs etmişdi. Bi-emrillâh tılısmât habl kuvvetiyle hareket etmeğe kâdir değiller idi. Yılda bir kerre Cihângîr zemîninde olan Aleksandıra deyrinin ziyâretine gelenler bu Tophâne'deki gülleri ve dîvleri ve sehereleri ve sâhirleri temâşâ ederlerdi.

Kaçan kim vakt-i şitânın erba'în ve zemherîri olunca «skender izniyle mezkûr sehereler mutalsam ile

binâ olmuş bakır gemilere süvâr olup bâdbânsız rû-yı deryâda berk-i hâtif gibi kıjgırarak Akdeniz'de ve Karadeniz'de gezüp Makedona ya'nî Kostantîn şehrin hıfz [u] hırâset edüp kırk günden sonra yine Tophâne'ye gelüp gemileri limanda bağlayup sehere ve sâhirler haps olurdu. Dîvlere ve güllere «skender dağları dertdirüp ve Karadeniz Boğazın açdırırdı. Dîv [u] güller ol mahalde gark-ı âb olup seherelerin cümlesi mürd olup bakır keştleri Tophâne limanında kalup tâ Yezîd ibn Mu'âviye «slâmbol'u feth etdükde bakır gemilerin pârelerinden guzât-ı müslimîn bulup yağmâ etmişlerdi, tevâtürle muhakkaktır.

«şte Tophâne şehrinin ibtidâ imâreti «skender binâsıdır. Ba'dehu Ebül-feth evvel hıyâbân içre bir müfîd [ü] muhtasar tophâne inşâ etdi. Andan Bâyezîd-i Velî dahi tevsi' edüp odalar binâ etdi.

Evsâf-ı âsitâne-i Topcıyân: Sene (---) târihinde Koca Süleymân Hân kırk sekiz sene pâdişâh olup ekâlîm-i seb'a düşmanlarından intikâm alup cümle pâdişâhları ve kıralları "Sem'an ve tâ'aten" deyüp amân dilediler.

Evvelâ Alman kıralı amân demeyüp dâ'imâ adâvet ederdi. Süleymân Hân'ın kırk sekiz sene hayâtı(?) gazâ ile geçüp dörd sene Arab'da ve dörd sene Acem'de ve dörd sene Venedik kâfirinde ceng edüp otuz altı sene kâmil Nemse çâsârıyla ceng edüp âhir onların diyârlarında Süleymân Hân maraz-ı zahîrden merhûm oldu. Nemse böyle kuvvetli ve cengâver, muhîl şeytanat sâhibi kalın kâfirlerdir.

Bunlar top u tûfenge mâlik olmak ile Süleymân Hân dahi topcıyân tâ'ifesine rağbet {edüp} cem'i Memâlik-i mahrûsalarından ve kâfiristândan ihsân [ü] in'âmlar ile topcular ayardup ecdâdı Mehemed Hân ve Bâyezîd Hân binâ etdüğü tophâneyi münhedim edüp mücedded bir tophâne etmişdir. Anı görmeyen kâr-ı dîv ve kuvvet-i insân ve akl-ı benî âdem ne idüğün bilmez. {Hâlâ a'dâ-yı dîn olan küffâr-ı hâksârların kabza-i tasarruflarında olan kılâ'-ı azîmeleri feth [u] istihlâs için âlet-i mühimme olan topların envâ'ı işlenecek kârhâne-i kadîmdir}.

Der-sitâyiş-i kârhâne-i top: Leb-i deryâdan yüz adım ba'îd bir kûh-ı bülendin dâmeninde cânib-i erba'a dîvârları kal'a-misâl bir rabâtdır. Muhâsara olunsa dahi cenge tahammülü var bir metîn dîvârdır. Anın tâ vasatında yine çâr-kûşe bir dîvâr-ı âlf vardır. Kaddi kırk zirâ' âlfidir, üzeri harpüşte padavra tahtası örtülüdür.

Bu kubbe üzre azîm bacalar vardır kim âteş [u] duhânı ol bacalardan taşra çıkar. Ve bu padavra dam üzre âdemler gezecek yollar vardır ve dam üzre nerdübân nerdübândır.

Ve bu damın tâ zirvesinde ve cânib-i erba'asında niçe yüz bal fıçları ile sular hâzırdır, ihtimâldir kim tuç eridirken âteşinden bir şerâre dama isâbet ederse dam üzre gezen âdemler sular ile ol âteşi teskîn ederler.

{**Evsâf-ı top kâlibi dollâbları**}: Ve bu kârhâne içre niçe yerde dollâblar vardır, anlarda top kâlibları binâ edüp âmâde ederler. Ve kâlibin içine gülle yerine kırkar ellişer vukıyye gülle kalınlığı olmağičün demir mîllere kırkar ellişer bin yumurta ile mahlût ma'cûn olmuş çamuru demir mîle ipler ile sarup top kâlibları içine koyup aşğıkların yine demir sikkeler ile mu'allakda zabt ederler. Zirâ bu top kâlibi içinde tuç dökülüp top oldukda top içinden yumurta ile mahlût mîli çıkarup kâmil top olur.

Evsâf-ı furun-ı tuç: Bu furun mezkûr kârhâne içre iki yerde binâ olunmuş kubbe furunlardır kim cânib-i erba'ası (---) cezîresinde hâsıl olur âteş taşıdır. [131a] Gayrı taş ol âteş-i Nemrûd'a tahammül etmek ihtimâli yokdur. O cezîreye mahsûs hacet-i sebizgündür. Bu ocağın altı boşdur ve üzeri kubbedir. Bu kubbelerin içine kırkar ellişer bin kantâr bakırı ve mâye için kadîm-i eyyâmında binâ olunmuş pârelenen top kırıkların yerleşdirüp kubbelerden taşra alarkada niçe bin kantâr kalay hâzır ederler. Kâtibleri dahi ne kadar bakır ve ne kadar kalay hâzır olduğu deftere kayd olur. Zirâ bakırına göre top kâlibları hâzır ederler.

Der-sitâyiş-i top kâlibi yerleri: Mezkûr tuç kubbelerinin önünde derk-i gayyâdan nişân verir çukurlar içre ağızları yukarıya top kâlibların koyup eğer balyemez top ise her ocağa onar top kâlibi koyup yigirmi top eder. Eğer kolumburuna top ise yigirmişer kâlib, eğer şâhîler ise yüzer kâlib, eğer içine âdem sığar şayka toplar ise beşer [yüzer] kâlib koyup cümlesinin ağızların Kâğızhâne balçığıyla sıvayup meselâ bostânları ray etmeğičün su yolları ederler, hemân eylece yollar edüp yolları tuç eriyecek kubbenin yolu ağızında nihâyet bulup bu gûne tedârükle hâzır-bâş ederler.

Ve tuç kubbelerinin cânib-i erba'asında dağlar gibi çam katrân odunları âmâdedir. Bir sene mukaddem bu çam odunların niçe yüz üstâd kesüp iki ucun mekik gibi sivri birer kulaç ince odun edüp kurudurlar. Ba'dehu top dökcekleri günde cümle halife ve üstâdlar ve dökücübaşı ve topcubaşı ve vardiyanbaşı ve muvakkıt eline kum sâ'atin alup ve kârhâne imâmı ve mü'ezzinâmı ve du'âcıları cümle cem' olup du'â ve senâ ile sadâ-yı "Allâh Allâh" ile iki furuna dahi âteş edince muvakkıt sâ'at dutup mezkûr mekik çam odunların ale'l-ittisâl tuç kubbesinin iki taraf deliklerinden bırakmadırlar.

Kâmil bir gün bir gece germâ-germ âteş olduğundan sonra cümle dökücüyân ve âteş-endâhtân çebebi libâsların çıkarup pabucları ve bir gûne nikâblı maskara külâhlar geyüp hemân gözleri görünür gûyâ her biri birer hayâl-i zill-ı Karagözleri olup eyinlerinde yine keçeden bol maskara hil'atları geyüp hizmet ederler. Zirâ yigirmi dörd sâ'atden sonra âteş-i Nemrûd'un ve tuç deryâsı âteşinden gayrı gûne esbâblı âdem yanına varsa bizzât benî âdem kebâb olur, değil

kim çelevi esbâbları tahammül ede. Üstâdlar ana keçe esbâb geymek yolun bulmuşlar. {Nâr-ı cahîmden bir şerer görmek isteyen bu Tophâne âteşin görsün kim, Âye[t]: (---) (---) (---)}

Ba'dehu yigirmi dörd sâ'atden sonra sadrıa'zama ve şeyhülislâma ve kadî'askereyne ve niçe müstecâbü'd-da've meşâyihâ ve sâ'ir vüzerâlara haber olup vüzerâlar ile kârhâne içine kırk âdemden gayrı ve dökücüyân üstâdlarından dahi kırk âdem girüp gayrı huddâmları cümle taşra kovarlar. Zîrâ tuç deryâsı akdikda bed-nazar sevmez kim hadîs: ۱ «ت ↑ «%oo' hadîsi vardır.

Andan cümle vüzerâ ve meşâyihâna "*Lâ havle velâ kuvvet*" evrâdına müdâvemem etmeği üstâdlar emr edüp bir hayli ba'îd soffalar üzre oturup esmâya meşgûl olurlar. Hemân cümle üstâd cem' olup ağaç kürekler ile niçe yüz kantâr çubuk kalayları tuç deryâsına atmağa başlayup hemân dökücübaşı sadrıa'zama ve sâ'ir vüzerâ ve ulemâya ve meşâyihâ eydir kim:

"Sultânım dîn-i mübîn aşkına zekât [u] sadakanızdan altun ve gurus tuç deryâsına birağın" dedikde sadrıa'zam bir kaç kîse altun ve pâdişâh tarafından hazînedârbaşı bir kaç kîse altun ve sâ'ir vüzerâlar birer ikişer kîse altunu dökücübaşıya teslîm edüp alâ-mele'i'n-nâs tuç deryâsına "*Bismillâh*" ile atup ol ân uzun ince çam gemi serenlerin tuç deryâsına sokup kalay ve altun gurusları karıştırdıkça çam direkleri mahv olup yine gayrı direkler ile niçe sâ'at karıştırup (---) sâ'atde tuç deryâsının yüzü kaymaklanmağa başladıkda üstâdlar bilirler kim tuç deryâsı kâmil kal oldu. Ol ân dahi ziyâde âteş atmağa başlayup üstâdlar tenbîh edüp ol kârhâne içre bir katre su komazlar. Zîrâ tuç deryâsı akarken bir katre su râyihâsı duysa yolları pâre pâre olup *Allâhümme âfinâ* cümle huzzâr-ı meclis helâk olur.

Ba'dehu kâlib ocakları [131b] kenârında iki tarafda kırkar ellîşer koyun kurbânları âmâde olup cümle hâzırûn vüzerâ ve vükelâ ayağ üzre kalkup kârhâne du'âcısı âmâde olup muvakkıt sâ'atiyle ocakbaşına gelüp tuç deryâsı ağzın açmağa nîm sâ'at kaldıkda haber edüp du'âcı du'âya âğâze edüp cümle {hâzırlar} hulûs-ı kalb ile *âmin* deyüp herkes teveccüh-i tâm ile bükâ ederler. Zîrâ gâyet mahûf u muhâtara helâk yeridir kim niçe üstâd ve vüzerâ helâk olmuşdur.

Hemân kim ibtidâ âteşden tuç deryâsın halâs mahalline gelince cümle (---) (---) sâ'at olduğu sâ'at muvakkıt haber edüp dökücübaşı ve gayrı üstâdlar keçe esbâbları ile tuç deryâsı ağzın demir çapalar ile "Allâh Allâh" deyüp açdiklarında tuç deryâsı âteş gibi akmağa başlayınca yüz adım yerde olan âdemlerin yüzlerine ve esbâblarına gûyâ alev yapışır. Ba'zı temâşâcılar ve vüzerâlar üzerlerine beyâz çarşaf alup

sadâ-yı gülbâng-i Muhammedîye rehâ buldurunca iki taraf niçe yüz kurbânları zibh etdikçe tuç deryâsı âteş gibi yokuş aşığı akup en nihâyetindeki top kâlibına akup balyemez top ise nisf sâ'atde dolup fi'l-hâl keçe ile sarılmış bir gûne mülemma' yağlı çamur vardır, tuç ırmağı yolun anınla sed edüp andan yukarıda bir gayrı top yolun açup ana dolmağa başlar.

Bu hâlde iken yine du'â vü senâ mukarrerdir. Tâ cümle toplar tolup tamâm oldukda du'â dahi hayr ile itmâmın bulup ol gün yetmiş aded kimesne hil'at-ı pâdişâhî ile behre-yâb olup terakkîler ihsân olunup ba'dehu topcubaşı sadrıa'zama ziyâfet edüp cümlesi keçe külâh esbâbların çıkarup dökülen toplar zemîn içre kâmil bir haftada sovuyup andan mîllerin içinden çıkarup cümle ehl-i hıref-i zergerân eğe ile topları mücellâ ederler. Ba'dehu üstâd-ı neccârân topları vâlîde-i müşfikaları gibi kundaklayup gûnâ-gûn terbiye ile cenge âmâde ederler.

Ve bu kârhâne içre top arabası binâ edenlerin başka kârhânesi vardır. Ve Karadeniz Boğazı'nda Sarıyâr kasabası dağlarından gelme top kâlibi çamurların ağaç kılıçlar ile tahmîr edenlerin başka kârhânesi vardır. Ve top kâlibları binâ olunan kâlib kârhânesi başkadır. Ve top falyası delinen kârhâne başkadır. Bir ulu âsitânedir kim diller ile ta'bîr ü tavsîfi mümkün değildir. Zîrâ mısra':

fienîden key büved mânend-i dîde²

Ve bu kârhâne-i ibret-nümânın cenûba nâzır bir kapusu üzre dökücübaşının âsitânesi ve müte'addid hücreleri vardır.

Esnâf-ı dökücüyân: Cümle (---) bölükdür odabaşları ve çorbacıları vardır ve cümlesi (---) neferdir. Senevî mevâcibleri (---) kîse olur, hâs ve makbûl askerdir.

Evsâf-ı âsitâne-i asâkir-i «slâm, tâ'ife-i topcıyân

Bu dahi Ebü'l-feth ve Bâyezîd ve Süleymân Hân binâsıdır. Dökmeciyan âsitânesine yan yana muttasıl leb-i deryâyâ karîb kal'a-misâl bir âsitânedir. Bir kapusu leb-i deryâda kibleye nâzır, bir kapusu şimâle nâzır, ammâ deryâyâ nâzır kapusu gûnâ-gûn maslûbât-ı ibret-nümânlar ile müzeyyen bir bâb-ı âlîdir. Ve kapunun bir cânibinde bir esed, bir âhûyu şikâr etmiş ve bir tarafında zencîr ile makyûd bir esed tasvîri var kim ibret-nümâdır. Ba'zı ressamlar temâşâ edüp fiâhkulu resmidir der.

Bu âsitâne içre kat-ender-kat (---) aded bölük odalardır. Ve cümle (---) aded çorbacılarıdır. Ve cümle altı ve üstlü ma'dûd odabaşı ve eskiler ve âşçıları yeniçeri gibi meşin ferrâce geyüp gümüş zencîrli bıçak taşırlar. Ve cümle (---) bin asker-i bahâdırânlardır.

¹ Hadîs: "Göz deçmesi hâkdır."

² «İtmek nası görmek gibi olabilir?

Hakîrin temâşâ etdüğü igirmi iki gazâda bunlardan zehredâr asker görmedim. Zîrâ küffâr dâ'imâ topu bunların atduğı topa atup bunları kırkar ellişer bir yerden top {yoluyla civâr-ı Rahmete gidüp top sadâsından halâs olurlar}.

Ve bir hasım dahi kendi toplarıdır. Böyle iken yine her topun ardında fakîr topcular karınca gibi kaynarlar. Bi-emrillâh bunlara bir du'â te'sîr etmiştir. Âsitânelerinin kapusu üzre olan kasra ‹brâhîm Hân gelüp meks etmiştir. Ol zamândan berü pâdişâhlara mahsûs kasr olmuşdur. [132a]

Ve bu âsitânelerin leb-i deryâsında Hâfız Ahmed Paşa sene (---) târihinde Bağdâd-ı behîst-âbâd üzre serdâr-ı mu'azzam oldukda bin yedi yüz pâre top-ı gûnâ-gûnlar var idi kim her biri birer iklim harâcî değer toplardı kim altun gibi şa'sa'a ururdu. Ve altmış pâre toplar var idi kim her birinde eskiciler işleyüp ba'zısı içinde garîb {hâne-berdûş, beze-miskîn} gurebâlar sâkin olurdu. Hâlâ ol topların gülleleri dağlar gibi yığılup durur ve ol toplardan ancak altı pâre top-ı azîm kalmışdır. Ammâ anlardan mâ'adâ niçe zî-kıymet üstâd-ı kâmil topları vardır. Münakkaş Alî Paşa topu {gâyet ibret-nümâ müsâykal u mücellâ ve müzehheb toplardır}.

Ve Süleymân Hân topları ve Ebü'l-feth topları ve Bâyezîd Hân topları ve üç ağızlı top ve şeşhâne top ve burma top ve Fransa topları ve kırk karış küpeli topu ve Alî Balı ve Ese Balı ve Hamza Balı ve Çuldutmaz ve Kundak dutmaz ve Dîv Balı ve Seki Balı ve Kara Balı ve Ajder Balı ve Kırkmîl Balı ve fiakî Balı ve Palamarkıran ve Deli top nâmân ibret-nümâ toplar var kim her biri birer kal'a değer toplardır kim rûz-ı ıydeynde ve sürûr [u] şâdumân günlerinde ve pâdişâh ubûr etdükte {rû-yı deryâyâ sekdirme gülleler atilup her biri karakuş gibi seker. Her bir top bu minvâl üzre kırkar ellişer kerre atıldıkda} ejder-i heft-ser-misâl gıjgırdıklarında âdemin zehresi çâk olup {zemîn [u] âsumân dir dir ditreyüp cem'i düşmen ru'b u haşyet çekerler.

Ve bu toplar cümle çınâr-ı müntehâlar ve serv-i serâmedler ve şecer-i ohlamur ve bîd-i sernigûnlar sâyesinde ale't-tertib dizilmiş bir mesîregâh yerdir kim her ıyd-ı şerîfin ikinci günü niçe bin âdem cem' olurlar}. Her biri deryâyâ nâzır olup âsûde yatırlar. Âl-i Osmân pâdişâhının bir hazîne-i azîmi dahi bu top-ı kûplerdir kim bir pâdişâh mâlik değildir.

Topcubaşı defteri üzre Âl-i Osmân'ın kabza-i tassarruflarında olan yedi bin altmış kılâ'-ı azîmlerde ve palanka ve mendirek ve kavâye ve kullelerde cümle on yedi bin kırk beş topdur ve bin pâre top donanma-yı hümâyündadır, deyü Topcubaşı Alî Balı karındaşımızdan mesmû'umuz olmuşdur. *Ve's-selâm.*

Evşâf-ı hâkim-i şehri Tophâne: Evvelâ hâkim-i Galata mollâsının nâ'ibi ve ayak nâ'ibi hükm eder ve askerî hâkimi topcubaşıdır. Ve leb-i deryâda

bostâncıbaşıdır ve subaşı ve muhtesibi (---) (---) (---) (---) hâkimler.

Ve bu şehir cümle yüz yetmiş mahalle-i müslimîn ve yigirmi mahalle Urum ve yedi mahalle Ermenî ve iki cemâ'at Yahûdîler vardır. Kıbtî ve Freng yokdur.

Bu mahalleler cümle (---) bin bâğ u bâğçeli sarây-ı âlîler ve kat-ender-kat gayrı hâne-i ma'mûrlardır. Evvelâ Terekeci yalısı ve Vâlidekarındaşı yalısı ve Hüseyin Ağa yalısı ve Rahîkîzâde yalısı ve Sadreddînzâde yalısı ve Güğümbaşı yalısı ve Melek Ahmed Paşa efendimiz yalısı ve Deniz Uğrusu yalısı ve Ebûsa'îd yalısı, bu yalılar pâdişâhâne yalılardır. Ve bunlardan gayrı niçe bin ma'lûmumuz olduğı sarây-ı azîmler vardır ammâ tahrîrinde âlem yokdur.

Mahalleleri ismin beyân eder:

.....(2 satır boşluk).....

Bu kadar ma'mûr [u] âbâdân şehri-i azîm içre olan câmi'leri beyân eder

Evvelâ cümleden **Kılıç Alî Paşa câmi'i:** Gûyâ câmi'-i selâtîndir. Leb-i deryâda bir düz vâsi' zemînde tahtânî bir câmi'-i şîrîndir kim ‹slâmbol'da nazîri yokdur. Hemân *tâbaka'n-na'l bi'n-na'l* Ayasofya-i kebîr tarzında binâ olunmuşdur. Ammâ iki yan kapu ve bir kible kapusu vardır. Kapu üzre târihi {budur:

Hâtîf-i kudsî görüp Ulvî dedi târihini

Ehl-i îmâna ibâdetgâh olsun bu makâm.

Sene 988}.

Ve türbesi kapusu üzre târih budur:

Mîr-i bahr a'nî Kılıç Paşa kapudan-ı zamân

Yapdı bu câmi'i çün ola derim ber-hordâr

Ehl-i diller dediler göriceğiz târihin

Es-selâm oldu alâ câmi'ike Beytü'l-harâm.

Sene (---).

Ve bu câmi' kapusundan tâ mihrâba varınca tûlu (---) ayakdır, bir yan kapudan bir yan kapuya arzı (---) ayakdır. Ve derûn-ı câmi'de (---) aded rakîk amûdlar üzre yan soffaları var. Ve kubbe-i kebîri dörd pâye üzre binâ olunmuşdur.

Mihrâbı ve minberi gâyet musanna'dır. Ve cümle (---) pençerelerdir. Ve cümle (---) aded billûr câmlardır. Ve iki kat kanâdîl tabakaları vardır. Ve enderûn [u] bîrûnundaki pençereler üzre kâşî-i Çin içre sûre-i Mülk (---) tahrîr olunmuşdur kim cümle Karahisârî Hasan Çelebi'si hattıdır. Ve câmi' içre gâyet musanna' âvîzeler maslûbdur.

Ve mihrâb önünde bâğçesinde murg-ı gûyânın figânı cemâ'ate hayât verir. Ve câmi'in sol tarafında sâhibü'l-hayrât {Kılıç} Alî Paşa, bir kubbe [132b] içre kılıcın arşa asup yayın yasup hâk-i bâkîye kadem basup yatır. *Rahmetullâhi aleyh.*

{**Menâkıb-ı Alî Paşa**}: Zürefâ mâbeyninde meşhûrdur kim Kılıç Alî Paşa uluç âdemîsi olmağile lisânı Freng lehcesi imiş, bu câmi'î itmâm buldukda cem'î vüzerâ [ve] vükelâ ibtidâ cum'asında câmi'e cem' olup na'thân ifrât üzre {teğannî ile} na't-ı şerîf tilâvet ederken hemân Alî Paşa ayağ üzre kalkup na'thâna hitâben,

"Nedir bu gu gu gu ve hinku ku bu meyhâne mi, yâ cânım bozahâne mi?" deyü feryâd eder. Yanındaki vüzerâlar,

"Sultânım bizim Hazret-i Peygamberi medh eder" dedükde,

"Ya bizim Muhammed Efendi bu gu gu gu medh eder kâyil mi?" der.

"Kâyildir sultânım" derler.

"Ya bu kaç akçe ulûfe yazdım, baka defter" der.

"Sultânım on akçe" derler.

"Ya bu minberde bizim hünkârcı Murâd Sultân medh eder kaç akçe yapar?"

"Kırk akçe yapar" derler.

"Yâ hünkârcı mı büyük yoksa bizim Hazret-i Muhammed Efendici büyük?" der.

"Sultânım Hazret-i Muhammed büyüktür" derler.

"Tiz Muhammed Efendi gu gu gu gu hünkâr gu gu gu gu berâber kırk açan olsun ve bizim Portakal Bunduki altun ulûfe alsın" dedikleri latîfeler ile ile'l-ân zürefâlar mâbeyninde dâstândır. Böyle bir mu'tekid uluç âdemi imiş her cum'a câmi'in taşra yan soffasında oturup {cümle} fukarâya bir kîse tasadduk edermiş.

Bu yan soffalar dahi (---) aded amûd üzre (---) aded kubbelerdir. Dahi taşra hareminde çınâr-ı müntehâlar ve âbdest muslukları var. Ve taşra hareminin dörd kapusu var ve bir tabakalı nâziük minâresi var. {Bunda dahi Süleymân Hân'ın Koca Mi'mâr Sinân Ağası bâzû-yı kârın ayân etmişdir}.

Andan **Küçük Çavuş câmi'î**: Bir püšte üzre câmi'dir.

Andan Tophâne kârhânesi ensesinde yine bir bayır başında **Ebü'l-fazl câmi'î**: Cihân-nümâ bir minâreli câmi'dir.

Ve Fındıklı'da **Mehammed Ağa câmi'î**: Leb-i deryâda tahtânî câmi'dir.

Ve ana karîb yine leb-i deryâda Ese Çelebi furunu cenbinde fevkânî altında şâhrâh ve dükkânlar ile müzeyyen **Muhyiddîn câmi'î**: Cemâ'ati vefret üzredir.

Andan yine leb-i deryâda Fındıklı kasabasında {**Monlâ Çelebi**} **câmi'î**: Kubbe-i âlîli ve bir vâsi' haremlî ve bir minâreli câmi'dir.

Andan öte Ayaspaşa Mahallesinde (---) **Efendi câmi'î**: Kiremit örtülüdür ammâ latîf câmi'-i nev binâdır. Andan,

Evsâf-ı câmi'-i selâtîn Sultân Cihângîr: <skender-i Zülkarneyn'in Aleksandıra nâm deyrinin yerinde Sultân Süleymân Hân binâ edüp savâbın rûh-ı

Cihângîr'e bağışlayup cihân savâbın etmişdir. Bu câmi' evc-i âsumâna ser-çekmiş bir kûh-ı bülendin tâ zirve-i a'lâsında cihân-nüma bir câmi'-i Cihângîrdir kim cihân-ârâdır.

Leb-i deryâdaki Mehemed Ağa câmi'î dibindeki ol dik sokakdan baş yukarı tâ Cihângîr câmi'î'ne varınca (---) yüz kademe taş nerdübân ile çıkılır bir daracık tarîkdir kim âdem güc ile bir sâ'atde urûc eder. Ba'zı kapu önlerinde teneffüs edecek ârâmğâh vardır. Niçe şehbâz bahis ile ârâm etmeden çikamamışdır. Tâ bu mertebe bir dik yokuşdur.

Menâkıb: Bir kerre bir garîb yiğit Salı bâzârında bey' [ü] şîrâ ederken azgaşub bu garîb yiğit dal-kılıç olup bir kaç âdemi katl edüp niçe âdemleri atı ayağı altında pâyâmîl edüp firâr ederek ol garîb ol nerdübânlı sokağa girer. Ardı sıra niçe yüz âdem silâhları ile sokağın ağzın alup ol garîbin gerü dönmesine muntazır olup dururlar. Zîrâ bilirler kim ol teng ü bâlâ nerdübânlı sokakdan atlı değil, Hudâ âlimdir kim darlığından kuş uçmaz. Hemân garîb Allâh'a sığınup atına ökçe edüp bi-emrillâh baş yukarı atı çıkarup halâs olur. Aşağıda bu kadar halk hâ'ib [ü] hâsir kalırlar.

<şte bu mertebe bir kûh-ı bâlâ üzre çâr-kûşe dîvâr üzerine çâr-kûşe [ve] harpüšte kurşum örtülü kubbedir. Zîrâ ol kûh-ı bâlâ üzre ağır binâ olmak muhâldir.

Bir minâresi ve tekyesi ve imâreti ve haremi vardır kim çınâr-ı müntehâlarla müzeyyendir. Ba'de'l-asr cümle cemâ'at-i ahîbbâ ve yârân-ı safâ anda cem' olup cem'î deryâda şînaverlik eden keştîleri temâşâ ederler bir cihân-nümâ câmi'dir kim Koca Mi'mâr şüglüdür.

.....(2 satırlık yer boş)..... [133a]

Bu câmi'lerden mâ'adâ şehir-i Tophâne'de ve Fındıklı kasabasında (---) mihrâba varınca mesâcidlerdir, eğer mesâcidleri dahi tahrîr eylesek bin kürrâs seyâhatnâme olur. Ammâ cümleden Süheyl Beğ mescidi mükellefdir ve Mi'mâr {Sinân binâsıdır}.

Cümle (---) medreselerdir (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Cümle (---) dâ[rü]l-hadîsdir (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Cümle (---) dârü'l-kur'ândır (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve cümle (---) mekteb-i dârü's-sıbyân-ı ebcedhândır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve cümle (---) aded tekyegâh-ı dervîşân-ı dilrîşân-ı zîşândır. Evvelâ Kullekapusu hâricinde bir kûh-ı bâlânın tâ zirvesinde âsitâne-i Hazret-i Mevlânâ-yı Celâleddîn-i Rûmî Mevlâhâne-i <skender Paşa, yüz aded dervîşân hücreleriyle cihân-nümâ bir ulu âsitâne-i kadîmdir. Andan Cihângîr tekyesi, tarîk-ı (---) fukarâsı vâfirdir. Ve tekye-i Abdülkâdir el-Cîlânî, ma'mûr tekyedir. Ve tekye-i mahalle-i Tomtom ve

tekye-i Karabaş ve tekye-i Çavuşbaşı ve tekye-i İsa
Çelebi ve tekye-i Ebûsa'îd (---)

.....(1 satırlık yer boş).....

Mesîregâh-ı hâs [u] âm yerleri beyân eder

Evvelâ Çizmeciler tekyesi (---) binâsıdır. Leb-i
deryâda bir azîm teferrücgâhdır. Deryâyâ nâzır bin
âdem alır soffası var, matbahında bin sahanı ve üstâd
âşbâzı var ve her üstâd birer gûne pâypûş ve çizme ve
üç pabuc bir yerde ve iki çizme bir yerde ve gûnâ-gûn
başmaklar ile zeyn olmuş bir matbah-ı Kevkâvus'dur
kim cümle ehl-i sanâyi' üstâdân anda gelüp şâkird
başka çıkarırlar.

Ve mesîregâh-ı Ayas Paşa havzı.

Andan mesîregâh-ı Samsonhâne, Âl-i Osmân'ın
yeniçeri ocağında olan arslan-misâl samson kelbleri
bunda yaylanırlar.

Mesîregâh-ı Müneccimkuyusu, bu Samsonhâne
kurbündedir. Âl-i Osmân'dan (---) (---) asrında Alî
Kuşcu nâm bir sâhib-nücûm-ı hüâm ilm-i zîcde
rasad çıkarmak için bir kuyu kazmışdır kim umku yüz
beş kulaçdır. Ba'dehu ulemâ meşveret edüp,

"Bu rasad kankı diyârda binâ olunursa ol şehre
yağı müstevlî olması mukarrerdir" deyü pâdişâha
i'lâm edüp Alî Kuşcu'yı rasaddan ferâgat etdirirler.
Hâlâ ol kuyuyu Sultân Murâd-ı Râbi' doldurmak için
Müftî Yahyâ Efendi'ye bî-nukat,

"fiu rasadı yıkalım mı?" deyü su'âl buyurup
tezkire yazmışlar.

Müftî Yahyâ Efendi görse kim bî-nukat bir lugaz:

"Bire gelin ihvân, pâdişâhımız bir lugaz gönder-
miş cevâbına muntazırlardır" deyü cemî'i zû-fünûn
müşkil-küşâ âdemler cem' olup feth etmede âciz ü
fürûmânde kalırlar. Âhir bevvâb-ı biçâre kapudan
çağırıp eydir:

"Sultânım şu terkibe her biriniz 'Seversıda, şev-
risda, sivrazdı' deyüp durursuz. <zn-i şerîfiniz ile şu
pâdişâhımın hattını yüzüme sürüp görsem" dedükde
Müftî Yahyâ Efendi,

"Bire ebter! biz feth edemedik de sen mi feth et-
sen gerek" dedükde Mu'îd Ahmed Efendi ve Balızâde
Efendi eydirler. Beyt:

*Her mîşe gümân meber ki hâlîst
fiâyed ki peleng nihüfte bâşed*

deyüp hatt-ı pâdişâhı bevvâbın eline verdiklerinde
hemân ân bevvâb-ı nüktedân,

"fiu rasadı yıkalım mı?" demiş "Lugaz mıdır
bilmem {nedir}?" deyince hemân Yahyâ Efendi,

"Bire Allâh râzı ola bevvâb. Biz 'Yıkalım mı'
lafzın bî-nukat olmağile 'Yıkalım mı, bakalım mı, ta-
kalım mı, sakalım mı' deyüp dur[ur]uz. Bire meded
Hâsekî Ağâ'yı çağırınız haber götürsün" deyüp dest-
ber-kalem alup,

"Pâdişâhım, ol müneccim-i bî-tâli' Alî Kuş'un cân
kuşu uçmağile uçmakda belki karâr etmeyüp bu
dünyâda karârgâhı olan rasad nâmında çâh-ı gayyâsın
yıkup mâl-â-mâl-ı rimâl [u] türâb eyleyesiz" deyüp
fetvâ gönderüp ol sâ'at pâdişâh Kapudan Receb
Paşaya fermân edüp Kapudan Paşa forsalar ile ol
kuyuyu türâb ile pür etdi. Hâlâ yine cânib-i erba'ası
çemenzâr, mesîregâh yerlerdir.

Ba'dehu Müftî Yahyâ [133b] müşkil-küşâ olan
bevvâb-ı nâ-murâdı Murâd Hân hattıyla ber-murâd
edüp Kütâhiyye mevleviyyeti pes-pâye olmak ile
ibtidâ ana sadaka ihsân olunmuşdur.

Ve bu Müneccimkuyusu yakınında teferrücgâh-ı
Pelîdcik ayazması, bir çemenzâr yerlerdir ve bir âb-ı
hayât suyu vardır.

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle iki yüz aded sebîlhâne hayrâtıdır. Ev-
velâ Kılıç Alî Paşa haremi köşesindeki sebîlhâne
târîhi: (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve mukâbelesinde yol aşırı Sultân Murâd-ı Râbi'
kapudanı Silihdâr Mustafâ Paşa sebîli târîhidir:

<ki târîh eyleyüp tertîb ile

Kıldı her bir musra'ı Cevrî hisâb

Dil-küşâ ayn-ı hayât-ı cân-fezâ. Sene (---).

Menba'-ı Kevser sebîl-i âb-ı nâb. Sene (---).

Târîh:

.....(3 satırlık yer boş).....

Ve cümle (---) aded çeşme-i âb-ı zülâllerdir.
Fındıklı'da Silihdâr ve Musâhib-i Murâd Hân-ı Râbi'
çeşmesinin târîhidir:

Oldu sâfi çeşme-i pâkîze-i âb-ı hayât.

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Siyâvuş Paşa:

Çeşme-i pâk-i musaffâ bî-bedel âb-ı hayât.

Sene (---).

<skele başında toplar mâbeyninde Siyâvuş Paşa
kapsununun târîhidir:

Çâh-ı zemzem menba'-ı âb-ı hayât-ı dil-küşâ.

Sene (---).

Kullekapusu Mevlevîhânesinin haremde Güm-
rük Emîni Hasan Çelebi'nin çeşmesi târîhidir:

Ey Nisârî teşneler bu çeşmeye târîh için

Dediler ayn-ı Hasan, rûh-ı Hüseyin'i kıldı şâd.

Sene (---).

Bu dahi Küçük Kullekapusu taşrasında handak
kenârında Gümruk Emîni Hasan Çelebi çeşmesinin
târîhidir:

*Dedi târîhini bu çeşme-i hayrın Cevrî
Hak kabûl ede zehî ayn-ı latîf âb-ı sevâb.*

Sene (---).

Târîh-i çeşme-i Es'ad Efendi, kurb-ı Çizmeciler tekyesi kenâr-ı bahr:

*Ülhimtü fî târîhihi,
Mâün li-Es'ada hayrehu.*

Sene 1022.

Diğer târîh-i çeşme-i ü:

*«zâ temme hâze'l-binâ kâlû
Târîhü hâzâ hayru's-sa'dî.*

Sene (---).

Yine Çizmeciler tekyesi önünde Sâriku'l-bahr Hüseyin Efendi hânesi dîvârındaki çeşmenin târîhidir:

*Tamâm oldu binâsı çünkü târîh
Dedi hâtîf misâl-i mâ-i cennet.*

Sene 1066.

Târîh-i çeşme-i Sultân Ahmed, der Tophâne:

Güyyîâ âb-ı hayât bunda kıldılar sebîl.

Sene (---).

Topcularkapusu önünde çâr-kûşe çeşmesârdır.

.....(3 satırlık yer boş).....

Niçe yüz çeşme-i cân-perverler vardır ammâ bunlar cümleden meşhûr cârîdir. (---) (---) (---) (---)

fiehr-i Tophâne'de cümle altı hammâmıdır, cümleden Alî Paşa hammâmı pâk ve mâ'-i sâfi ve hud-dâmları nerm [ü] râm bir hammâm-ı hâs [u] âmdır. Andan Çufud sokağında (---) hammâmı, ol kadar rûşen-binâ değildir. Andan Kullekapusu hâricindeki mahallede (---) hammâmı ve Galatasaray kurbünde (---) hammâmı ve Tophâne kârhânesinin kurbünde Küçük Çavuşbaşı hammâmı.

Ve Fındıklı'da Monlâ hammâmı'nın kapusu üzere târîhi böyle tahrîr olunmuştur:

*Görenler ol makâm-ı dil-küşânın dedi târîhin
Leb-i deryâda seyrân eyle hammâmını Monlâ'nın.*

Sene (---).

.....(1/2 satırlık yer boş).....

Bu hammâmlardan mâ'adâ yedi yüz hânedân hammâmları vardır kim ba'zısına ahâlî-yi mahalle ehl [ü] iyâlleri ile girirler.

Der-beyân-ı dekâkîn-i esnâf-ı ehl-i hiref: fiehr-i Tophâne'de ve kasaba-i Fındıklı'da cümle sekiz yüz dükkândır. Gerçi bezzâsteni yoktur ammâ yine her zî-kıymet eşyâ mevcûddur. Zîrâ [134a] bender şehirdir. Günâ-gün meyve fûrûht eden bâzârcı dükkânları ile

meşhûrdur. Zîrâ bu dükkânlar cümle dıraht-ı azîmler sâyesinde binâ olmuştur.

Ehl-i hirefinin memdûh kârlarından nâzik kirde kebâbı ve kirdesi ve lezîz hoşâbı ve levendât için darı bozası. Ve hâs u beyâz pembe-misâl sünger gibi göz göz pişmiş Tophâne somunu, Sabanca somunundan ve Amasiyye Lâdiki ekmeğinden lezîzdir kim bu kârhâne sâhibi Îsâ Çelebi'ye bir dervîş du'â edüp bir vefk vermiş, ol zamândan berü Îsâ Çelebi'nin vefk-ı murâdı üzre felek müsâ'ade edüp ekmeği cihân-ârâdır kim Acem şâhlarına bu Tophâne somunundan götürüp Rûm'dan Isfehân'a üç ayda varup aslâ müteğayyir olmamışdır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Der-vasf-ı ahâlî-yi şehri Tophâne: Ekseriyyâ halkı tüccâr ve manav ve keştîbân ve topçuyândır. Ve Karadeniz sâhilinde şehri Sınab'dan ve Amasra ve Ereğli ve Bartın ve Bafra ve Samsun ve Uca [Ünye] şehri halkları cem' olmuşlardır.

Ve Gürcî ve Abaza kavmi gâyet çokdur. Hâlâ beher sene bu Tophâne Abazaları evlâdları bir yaşında ve ikisine bâliğ iken şehir oğlanı olmasın kul olup satılıp devlet-mend olsun için her sene evlâdların süd analara verüp niçe beşik kundak, oğlan uşak, gemiler ile Abaza diyârına gönderüp on, on beş yaşında «slâmbol'a getirüp pâdişâh musâhiblerine pîşkeş yâhûd fûrûht edüp çerâğ ederler. «şte bizim merhûm Melek Ahmed Paşa ve Siyâvuş Paşa böyle Tophâne Abazası idi. Bunun emsâlî niçe bin evlâdları Tophâne'den Abaza'ya gidüp gelmedir. Ve a'yân-ı kibârları azdır.

Ve şehri azîm olduğuna göre çeşmeleri {dahi} azdır. Ammâ her hânedâ birer çâh-ı mâları vardır. Ve şehrine göre çârsû-yı bâzârları dahi azdır.

Ve ekser evleri C[ih]lângîr ve Ayaspaşa ve Ağa hammâmı ve Çavuşbaşı mahallelerinin cümlesi deryâ-ya nâzır kat-ender-kat biri biri üzre mukassî evlerdir. Anlardan mâ'adâ hâneleri bâğlı ve bâğçeli sarâylardır.

Ve cem'î sokakları «slâmbol ve Eyyûb ve Kâsımpaşa ve Galata gibi serâpâ kaldırım döşelidir. Ve şâhrâhları vâsi'dir.

Ve mesâcidleri birbirine karîbdir. Zîrâ halkı gâyet musallî, sulehâ-yı ümmetden kimesnelerdir.

A'yân [u] eşrâfı elbise-i fâhireler geyüp sâ'ir vasatü'l-hâl tüccâr ehl-i hirefleri kudretine göre siyâb-ı kasîrlar geyerler. Ve zenâneleri çuka ferrâce ve başlarına ve dülbend izâr ve yüzlerine kıl nikâb ile selâmiyye dîbâ takya geyüp gâyet mü'eddebâne hareket ederler. Ve bu şehrin mahbûbu ve mahbûbesi vardır.

Ve bu şehrin arz-ı beledi ve tûl-ı nehârı hemân «slâmbol gibidir. Zîrâ bir mahallesidir.

**Tophâne şehrinde medfûn kibâr-ı
evliyaları ve ulemâ ve meşâyih-i
vüzerâların merâkîd-ı pür envârların
beyân eder**

Evvelâ ziyâret-i (---), Îsâ Çelebi furunu kurbünde bir kubbe-i azîmde medfûndur.

Ve kabr-i Mevlânâ Nakîb Yahyâ Efendi, Arab Ahmed Efendi türbesinde medfûndur.

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Ve ziyâret-i Kapudan ve Kılıç ve Uluc Alî Paşa {Mi'mâr Sinân binâsıdır} câmi'i'nin sol tarafında bir kubbe-i âlî içinde sâhibü's-seyf gibi Kılıç Alî kılıcın arşa asup okun atup yayın yasup yatır.

Fındıklı'da şâhrâh üzre kabr-i Kalenderî Mehemmed Efendi'nin fevti târîhidir:

*Bir âfitâb kadr kerem kânı serveri
Saldı zemîne gûrına çarh-ı sitemgeri*

*Târîhini Halîlî dedi lütf-ı Hak ile
Câvîd-i cennet ola nasîbi Kalenderî.*

Sene (---).

Kullekapusu Mevlevîhânesi'nin mezâristânı içre Miskâlî Solakzâde'nin Nakkâş Bihzâd'ı fevtine târîhidir:

Kalem-gîr-i ecel bozdı yazık bu nakş-ı Bihzâd'ı.

Sene (---).

Yine bu Kullekapusu Mevlevîhânesi'nde fieyh Âdem Efendi hacca gidüp Mısır'da merhûm olup yerine Arzî Mehemmed Efendi meşîhatine ve fevtine târîhidir:

*Buyurdu ey Nisârî böyle tahrîr eyle târîhin
Değildir devr-i Âdem geçdi o devr-i Mehemmed'dir.*

Sene (---).

(---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) [134b]

**«ki yüz kırk sekizinci fasıl
Beşiktaş şehrinin imâretleri ve hayrât [u]
hasenâtları ve hânedânları ve acâyibâtları
ve âsâr-ı binâ-yı ibret-nümâların beyân
eder**

Zamân-ı kadîmde bu şehir keferde destinde iken ismine *kuna petro* derlerdi. Ya'nî "taş beşik" demektir. Sebebi oldur kim bu şehir zemîni çenge- listân-ı hıyâbân iken Yaşka nâmında bir ruhbân râhib bunda bir kenîse-i azîm binâ edüp Kudüs-i fierîf'de Hazret-i Îsâ'nın rahm-ı mâderden müştak olduğu Beytüllahm nâm mahallinden Hazret-i Îsâ'nın ibtidâ sabâvetde gasl olunduğu taş tekneyi mezkûr ruhbân Kudüs'den getirüp bu Beşiktaş'daki deyrine koduğundan lisân-ı Urum'da Beşiktaş ismiyle bu şehir şöhrat bulup ma'mûr [u] âbâdân olup ba'dehu ruhbân

mürd oldukda mezkûr taş beşiği Hırkîloğlu «lya nâm kiral ol beşiği Ayasofya deyrinin sağ tarafındaki tabakaya koyup hâlâ ziyâretgâhdır.

Hâlâ anıñçün lisân-ı müslimde bu şehre Beşiktaş derler. «lâ-maşâ'allâh ma'mûr olmadadır. Zîrâ âb [u] hevâsı gâyet latîfdir. Leb-i deryâda vâsi' fezâlarda ve alçacık bayırlar üzre kat-ender-kat bâğlı ve bâğçeli ve havlıları vâsi' altı bin hânedânlar ve yalılar ve gayrı buyûtlardır.

Ve cümle (---) mahalle-i müslimîn ve mahalle-i Ermenî ve bir mahalle Rûm ve bir mahalle Yahûdî vardır. Ma'mûr [u] âbâdân hânedân yalılarında ibtidâ Kapudan Ca'fer Paşa ve Kapudan Kâsım Paşa yalılarında ikişer yüz hücreler ve üçer hammâm ve birer câmi'li sarây-ı azîmlerdir.

Ve Baba Süleymân Ağa yalısı ve Minkârîzâde yalısı ve Alî Efendi yalısı ve Azmîzâde ve Defterdâr Emîn Paşa yalısı (---) (---) ve Freng Mustafâ Efendi ve Hâfız Ahmed Paşa yalısı Kaya Sultân'ındır. Ve Osmân Usta yalısı ve Milikî Kadın ve Çelebi ve Mütevellî Mustafâ Efendi yalısı. Ve niçe yalılar dahi vardır ammâ bu yalılarda pâdişâhlar gelüp ziyâfet tenâvül etmişlerdir. Ammâ,

**Âl-i Osmân bâğçelerin
beyân edelim**

Evvelâ **Dolmabâğçe**: Mâ-tekaddem bir küçük servili bâğ idi, sene (---) târîhinde Sultân Osmân Gâzî fermân edüp cemî'i Âl-i Osmân donanması ve cümle tüccâr keştilerinin sandalları ve filika ve firkateleri ve «slâmbol'un yigirmi bin pereme ve kayık ve mavunaları ale'l-umûm gemilerin taşlar ile doldurup Dolmabâğçe önündeki deryâyâ döküp bir liman-misâl bir boğaz iken kâmil dörd yüz arşın deryâyı doldurup ismine Dolmabâğçe dediler. Bir meydân-ı azîm olup Osmân Hân cirit oynar idi. Ba'dehu ol fezâyı bâğçe etdiler. Selîm Hân-ı Evvel'in bir kasrı ve bir havzı vardır. Gayrı âsâr-ı binâ yokdur. Ammâ bunda dahi serâmed sun'-ı Hudâ serv-i azîmler var kim ta'bîr olunmaz. Başka bâğçe üstâdi ve iki yüz nefer şehbâz bostâncıları vardır.

Leb-i deryâsı amîk olup lodos rûzgârı telattumu harâb etmesin için mîşe dirahların deryâyâ kakup beşik beşik edüp leb-ber-leb taş ile memlû edüp istihkâm bulmağın Beşiktaş derler. Ammâ bu binâ olmazdan bin yıl mukaddem bu şehrin ismi Beşiktaş idi. Andan,

Beşiktaş bâğçesi: Sene (---) Bâyezîd Hân asrında (---) Paşa yalısı idi. Ba'dehu pâdişâhlara intikâl edüp behişt-âbâd bir bâğ-ı «remezâtü'l-imâd oldu. Leb-i deryâda kat-ender-kat müte'addid kâ'alar ve şâhnişinler ile ârâste bir sarâydır, ammâ ol kadar vâsi' değildir. (---) Hân bunda tevellüd etdüğüçün dâ'imâ bunda teferrüc ederdi. Ammâ Murâd Hân-ı Râbî', Nef'î Efendi'nin hicviyyâtından *Sihâm-ı Kazâ'yı* okurken kazâ-yı âsumânî Murâd Hân'a yıldırım isâbet

edüp elindeki *Sihâm*'ı deryâya atup mebhût oldu. Gayrı bu bâğçe'ye kadem basmayup ba'dehu Bayram Paşa'ya Nef'î Efendi'yi ma'nûkan katl etdirdi. Ve,

Bâğçe-i Cüvâncapucubaşı: Bir bâğ-ı hıyâbândır. Ve,

Bâğçe-i Kazancıoğlu: Bu yalı dahi pâdişâhlara intikâl edüp Murâd Hân Kaya Sultân'a hibe eyledi. Vâcibü's-seyr bir yalıdır. Bunda bir fevkânî şâzrevân vardır kim cemî'i dünyâda eyle musanna' fevvâreler yoktur. [135a]

Bu yalılardan mâ'adâ derûn-ı şehirde Kiremit-cizâde hânesi ve Küçük Çavuş hânesi

.....(1 satırlık yer boş).....

Acâyib hânedânlardır ve sâhibleri a'yân-ı kibârdır.

Ve bu şehrin ahâlîsi gâyet ehl-i zevkdir. Ve su-lehâdan ehl-i hâl [ve] sâhib-i vera' kimesneleri vardır. Çoğu «%o,,«"»†O: deyüp bâğbânlık ederler. Ve gûnâ-gûn ehl-i sünnet esbâbı geyerler. Ekseriyâ halkı Anadolu tarafındadır. Ammâ nebtîz şehir oğlanları vardır.

Ve mahbûb [u] mahbûbe-i Beşiktaş taş yürekli-lerdir, kimseye merhamet yüzünden nazar etmeyüp kec-nigâh ederler, garîbü'd-diyâra dil-nüvâzlık etmez-ler. Ammâ halkının ni'metleri birbirlerine mezbûldür. Anınla meşhûr bir kavmdir.

Bu kavmin hâkimleri şer'at tarafından Galata mollâsının nâ'ibi ve muhtesib nâ'ibi ve muhtesibi ve subaşısı hükm eder. Ve leb-i deryâsın bostâncıbaşı ve bâğçe-i Beşiktaş ustası hükm eder. Gâyet mazbût şehirdir. Gerçi Galata gibi bu şehrin kal'ası yoktur ammâ gâyet emn [ü] emân şehirdir. (---) (---) (---)

Beşiktaş şehrinde olan câmi'leri beyân eder

Evvelâ iskele başında yüz adım ba'îd kırdâ bir düz fezâ çerâgâh-ı mahsûldâr zemîn-i hevâdârda Koca Sinân Paşa câmi'i, (---) Hân vüzerâ (---) aded kubbe-i âlîli câmi'i-rûşendir. Cümle imâret dîvârı kırmızı ve beyâz taş ile mebnî {olmuş} ibâdetgâh-ı müslimîndir. Tûlen ve arzen (---) ayakdır.

Kible kapusu üzre târîhi (---), (---) üzre altı aded kubbeler ile müzeyyendir. (---) (---) ve taşra yan soffalarında (---) amûd-ı âlîler üzre altı aded kubbeler ile müzeyyendir. Ve soffa haremi etrâfi demir pençerelerdir. Ve dahi taşra haremi çınâr-ı muntelhâlar ile müzeyyendir. Haremin bir köşesinde mahkeme-i şer'-i Resûl-i mübîn vardır.

Mâ-tekaddem imâreti işlermiş, yine ba'zı mütevellî istikâmet edüp ni'meti mezbûl olur. Ve bir nâzik minâresi var. Ve kiblesi önünde demir pençereler içinde a'yân-ı şehirden ba'zı kimesnelere medfûndur. Ve minâresi gâyet mevzûndur.

Ve bu câmi'in mihrâbı öntü tâ iskeleye varınca bir vâsi' sahrâdır. Leb-i deryâdan bir buçuk mîl karşı tarafı şehir-i Üsküdar'dır.

Ve Dolmabâğçe kurbünde Ahmed Dürrânî câmi'i, (---) (---) binâsıdır. (---) (---)

Ve nev binâ Dârü's-sa'âde Ağası Abbâs Ağâ câmi'i çâr-kûşe bir câmi-i hevâdârdır. Kapusu üzre târîhi:

.....(1 satırlık yer boş).....

(---) câmi'i (---). Bu câmi'lerden mâ'adâ (---) mihrâba varınca cümle mesâcidlerdir

Ve medrese-i Hayreddîn Paşa ve kırk aded mekteb-i sıbyân-ı ebcedhânı ve bir dârü'l-kurrâsı vardır. Ammâ dârü'l-hadîsi ve (---) yoktur.

Ve iskele başında âyende ve revende müsâfirîn meks etmeğiçün bir kârbânsarây vardır. Zîrâ Âl-i Osmân'ın Anadolu cânibinde bir seferi vâkı' olsa cümle Rûmeli askeri bu Beşiktaş'dan karşı tarafa niçe bin gemilerle Üsküdar'a ubûr ederler bir bender iskeledir.

Ve üç hammâmı var. Dere cisri başında (---) hammâmı ve Câmi'-i Kebîr kurbünde (---) hammâmı ve Yahyâ Efendi kurbünde (---) hammâmı, bu hammâmlardan mâ'adâ yüz toksan sarây hammâmları vardır.

Ve cümle (---) sebîlhânedir ve cümle (---) çeşme-i âb-ı zülâllerdir. Târîh-i çeşme-i Yahyâ Efendi:

(---) târîhi bu inşâlar olsun

Kanup içenlere sıhhâlar olsun.

Sene 945.

Ve cümle yetmiş mikdârı dükkânları vardır. fiehrine göre dükkânları ve çeşmeleri azdır. Ammâ her hânedâ ve besâtînlerinde niçe bin âb-ı zülâl çâh-ı mâlar vardır. Hattâ mâh-ı Temmûz'da Galata şehrinin suyu kilet üzre olmağile niçe bin kayıklar ile bu Beşiktaş kuyularından Galata'ya su taşıyup Galata halkı def'-i atşân ederler. Tâ bu mertebe âb-ı zülâl Beşiktaş suları vardır.

Me'kûlât [ü] meşrûbâtının memdûhâtından besâtînlerinde olan sürâhî dolma kabağı ve lahanası ve ekşi dudu ve yalılarında gûnâ-gûn mâhîleri {meşhûrdur}. [135b] Ve,

Mesîregâh-ı Beşiktaş: Evvelâ cemî'i yalıları mesîregâhlardır ammâ hâs [u] âmma mahsûs olan (---) bostânı (---) bostânı (---) bostânı (---) bostânı (---) bostânı öz öz ravza-i Rıdvân misilli yüz altmış aded besâtînler ile meşhûr olmuş şehirdir kim her biri gül [ü] gülistân ve sünbül ü reyhân ile hadîka-i cinân bâğlarıdır. Andan,

Mesîregâh-ı Yahyâ Efendi: Bir kûhsâr-ı vâsi' çemenzâr dere içre aslâ güneş te'sîr etmez çınâr-ı azîmler ve şecere-i bîd-i sernigünler ve sakız dirahları ve servi ve cevz-i Rûmî şecerleri ile müzeyyen bir vâdîdir. Sâhib-i hayrâtlar her uyûn-ı câriyeler dibinde birer çemenzâr soffalar inşâ edüp sarıasma ve ka-

¹ Hadîs: "(El eme€iyle) kazanan, Allah'n sevdi€i kullardan olur."

ratavek ve ishâk kuşu ve ispinoz ve filorunya ve başdankara ve bülbül-i bed-nâm ve bülbül-i nîknâmın hezârân feryâd [u] nâlişleri ehl-i teferrücün cânına cânlar bağışlayup cümle yârân-ı bâ-safâ taraf taraf sohbet ederler bir teferrücgâh-ı kadîmdir.

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve tekyegâh-ı dervîşan-ı Beşiktaş: Evvelâ tekye-i Mevl[ev]îhâne-i (---) Paşa, leb-i deryâda semâ'hânesi deryâya nâzır fevkânî bir mevlevîhânedir kim <slâmbol'da ve gayrı diyârda misli yoktur. Semâ'hânesi bir musanna' tavan kubbe-i la'l-gündür kim şimdiki üstâdları ana nazîre kubbe inşâ edemezler, gâyet refî' ü pesendîde kubbe-i âlîdir. Ve fukarâ hücreleri cânib-i garbında ma'mûrdur. Ve meydân-ı semâ'hâne serâpâ ceviz levhasıdır.

Ve bu meydânın cânib-i selâsı billûr ve nefes ve moran câmlardır. Ve şeyhi Mübârek Hasan Dede'dir. Zamânımızda yüz on yaşında müstecâbü'd-da've bir kimesne idi. Mukâbele günleri kürsîde *Mesnevî-yi şerîf* kırâ'at ederken ba'zı zamân kendülere bir vecd hâsıl olup,

"Bu gece dersimizi Hazret-i Mevlâna'dan böylece tilâvet edüp hâzır ihvân-ı safâya kırâ'at ederiz" deyü takrîr ederlerdi. *Kuddise sırruhu*.

Ba'dehu dâmâdı Neyzen Dervîş Yûsuf Celâlî şeyh olup takrîr-i *Mesnevî*'de bir kaç kerre mest olup kendüleri kürsîden aşağı fukarâ üstüne atıp çarh-ı semâ' etdikde kaşı ve gözleri ve yüzü bile görünmezdi. Eyle bir semâ'-ı safâ ederdi kim ihvân âlem-i hayrette kalırdı. Böyle bir serbâz-ı aşk-ı ilâhî ile âlûde olmuş âteş-pâre sâhib-i celâl kimesne olduğundan fieyh Yûsuf Celâlî derlerdi. Bu kerre cemâlî mahallî oldukda cümle uşşâk başına cem' olup nây-ı Mevlâ[nâ] çaldıkda cümle uşşâk semâ' ederlerdi. Ve ba'zı {mahalde} çeng çaldıkda cümle uşşâk mest [ü] medhûş olurdu. Riyâzât [u] mücâhede sâhibi bir pâdişâh-meşreb idi. *Rahmetullâh*.

Andan **tekye-i Hazret-i Yahyâ Efendi:**

.....(1.5 satırlık yer boş).....

**Beşiktaş'da âsûde olan
kibâr-ı evliyâullâhların
kabr-i şerîflerin beyân eder**

Evvelâ Dolmabâğçe kurbünde eş-fieyh Hazret-i Ahmed Dürrânî, ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdir. Ve,

Ziyâretgâh-ı Hazret-i Yahyâ Efendi {mevtine târihdür: *Leyle-i ıyd-i adhâ* sene 978}. Deryâya havâle bir kûh-ı bülendin zirvesinde bir kubbe-i âlî içinde medfûndur kim çâr-kûşe dîvânının cânib-i erba'asında niçe yüz bin uşşâkân-ı hattâtın gûnâ-gûn hatt-ı ebyât-ı eş'ârları tahrîr olunmuş bir âsitânedir. Bizzât kendüleri Tarabefzûn'da mütevellid olup Süleymân Hân Gâzî ile süd karındaş olmuşlardır. Zîrâ Süleymân Hân ve pederi Selîm Hân-ı Evvel Tarabefzûn'da tevellüd

etmişlerdir. Ba'dehu Yahyâ Efendi, Süleymân Hân hilâfetinde cebren <slâmbol'a gelüp terk-i dünyâ edüp yine medfûn oldukları püşte üzre her leyle-i cum'a Hızır Nebî ile mülâkât olup ilm-i ledünni anlardan tilâvet edüp terk-i dünyâ olmuşdu. Hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdir.

Ve civârlarında Kapudan Halîl Paşa {bir kubbe-i âlî içre medfûndur. Âsâr-ı hayrâtından kal'a-i Sakız'da ve <slâmbol Yeniköyünde leb-i deryâda birer câmi'i var. Ve elli bin gurusu harc edüp Kâsım Paşa'da Kulaksız mahallesi kurbünde Emîr Efendi câmi'ine su getirüp aceb hayrât-ı azîm etmişdir}. Ve Tatar hânlarından (---) (---) Hân Kara Mustafâ Paşa re'yiyle şehîd etdiler.

.....(1 satırlık yer boş).....[136a]

Ve Beşiktaş câmi'i önünde leb-i deryâda bir kubbe-i münevver içinde Ziyâret-i Kapudan Gâzî Hayreddîn Paşa, Süleymân Hân kapudanlarındandır kim Cezâyir, Tûnus, Tarabulus fetihlerinde bulunmuşdur ve niçe cezîreleri Akdeniz'de feth etmişdir. Mevtine târih:

Taldı rahmet denizine kapudan.

Sene 970.

Diğer târih:

Mâte re'îsü'l-bahr.

Süleymân Hân'ın Mi'mâr Sinân'ı binâsıdır. Aceb kubbe-i musanna' etmişdir.

Ve türbe-i Yahyâ Efendi, azîz merhûm Tarabefsûnî olup Süleymân Hân ile âlem-i sabâvetde emildeş ya'nî süd karındaş olmağile türbe-i pür-envârın Beşiktaş kurbünde Mi'mâr Sinân binâ etmişdir.

.....(2 satırlık yer boş).....

<ki yüz kırk tokuzuncu fasıl

Kasaba-i Ortaköy imâretlerin beyân eder

Kadîm-i a'sârda cümle kefereler sâkin imiş, ba'dehu Süleymân {Hân} asrında Defterdâr (---) Paşa leb-i deryâda bir câmi' binâ etmeğile sâ'ir a'yân-ı kibârlar dahi yalılar edüp ma'mûr olmuşdur. Sâhil-i bahrde bir derenin iki cânibinde iki bin üç yüz katender-kat yalılı ve bâğlı ve bâğçeli sarâylar ve büyütlardır.

Leb-i deryâdaki yalılardan ibtidâ Baltacı Mahmûd Ağa yalısı ve fiekerici Yahûdî yalısı ve <shâk Yahûdî yalısı ve (---) zâde yalısı ve Mi'mâr Mustafâsı yalısı ve Sâfiye Sultân yalısı ve Ekmekcizâde Ahmed Paşa yalısı ve Cıgaloğlu Mahmûd Beğ yalısı ve Kara Hasanoglu yalısı ve Çelebi Kethudâ yalısı ve Nakkâş Paşa yalısı, bu yalılardan mâ'adâ derûn-ı şehirde cümle kefereler ve Yahûdîler ile mâl-â-mâldır.

Ve cümle iki yüz mikdârı dükkândır. Çoğu meyhânelerdir. Hân ve imâret ve medrese ve bezzâ-zistân yoktur ammâ bâğı ve bostânları çokdur.

Hâkimi Galata mollâsı nâ'ibi ve subaşı ve yeniçeri yasakçısı vardır. Ve bostâncıbaşı dahi hüküm eder ta'zîri serbestdir. Ancak Defterdâr Paşa câmi'i ve Baltacı Mahmûd Ağa mescidi var, gayrı yokdur.

Ve bir hammâmı var {binâ-yı Husrev Kethudâ, kâr-ı Mi'mâr Sinân} gâyet hevâsı hûbdur ve dellâkları mahbûbdur.

Sebîlhâneleri yokdur ammâ leb-i deryâda Tekeli Mustafâ Paşa'nın bir aynü'l-hayât çeşmesi târîhi budur:

Cân-fezâ çeşme-i sevâb oldu.

Sene (---).

Bu rabtada ziyâretgâh ve gayrı amâristân yokdur.

«ki yüz ellinci fasıl

Kasaba-i Kuruçeşme imâretlerin beyân eder

Leb-i deryâsı a'yân [u] eşrâf yalılarıdır. Andan içeri bir vâsi' dere içre bir mahalle-i müslimîn ve bir câmi' ve bir hammâm var. Gayrı on bir cemâ'at Yahûdî hâneleri ve üç mahalle Urum keferesi evleri vardır. Ve Yahûdîlerin üç sinago deyrleri ve Rûmların iki kenîseleri vardır.

Ve cümle iki yüz dükkânlardır. Bezzâzistânı ve hân-ı imâreti ve gayrı âsârları yokdur. Ancak bâğı ve bâğçesi çokdur. Bu dahi Galata niyâbeti ve yeniçeri yasakçısı ve subaşı vardır.

Bu rabtanın şarkîsi bahrin karşı tarafı kasaba-i Kuzkuncuk'dur. Bunda dahi ziyâretgâh ve mesîregâh ve ârâmgâh yokdur.

«ki yüz elli birinci fasıl

Kasaba-i Arnavudköy imâretlerin bildirir

Leb-i deryâda bin mikdârı ma'mûr bâğ u bâğçeli ma'mûr hânelerdir kim cümle sükkânları Rûm ve Yahûdîler'dir, câmi' ve mesâcid ve medâris ve mekteb ve imâret yokdur. Ancak bir küçük hammâmı vardır ve cümle (---) aded dükkânlardır. Teng mahalle vâkı' olmağıle bâğ u bâğçesi azdır. Ammâ Rûm mahbûbları mümtâzdır.

Ve ekmeği ve peksumâtı beyâzdır ve Yahûdîleri ehl-i zevk ve ehl-i sâzdır. Husûsan Benli Yahûdî sâz [u] tanbûr çalmada cümleden mümtâzdır.

Ve Rû[m] keferelerinin ekseri kavm-i Lazdır. Ve cemâ'at-i müslimîni gâyet azdır.

Ve Akındıburnu'ndan içeri bir körfez limanlı yer olmağıle vakt-i şitâda niçe yüz keştîler kışlaya yarırlar. Bunların dahi hâkimi Galata nâ'ibi ve subaşı ve yasakçı ve bostâncıbaşıdır.

Ve bu kasabayı geçüp {Akındıburnu nâm bir kayalı yerdir, niçe gemiler ol mahalde helâk olur bir girdâb-ı azîmdir. Cümle keştîbânlar ol mahall-i muhâtaradan gemilerin ve kayıkların kettân ipleri ile çeküp gücile ubûr eder bir câ-yı helâkdır. Bu mahalli

Murâd Hân'ın rûznâmecisi «brâhîm Efendi ta'mîr edüp bir çeşmesâr cârî etdi.

Bu mahalli ubûr edüp Hasan Halîfe bâğı hâlâ pâdişâh bâğçesidir kim Murâd Hân-ı Râbi'de kul gulû edüp Yeniçeri Ağası Hasan Halîfe'yi pâreleyüp bâğçesi mîrî oldu.

Anı ubûr edüp Bebek bâğçesi pâdişâhlarındır. Selîm Hân-ı Evvel'in ancak bir kasrı vardır, ol kadar amâr değil, bâğdır. Ammâ azîm servler vardır.

Anı ubûr edüp Deli Hüseyin Paşa bâğı, hünkârındır. Sâfî sanavber dırahtıyla müzeyyendir.

Andan Kayalar nâm mahalde kırk elli hâne. Ve Sıdkı Efendi câmi'i fevkânîdir. Altında bir ayn-ı zülâli kayadan cereyân eder. Andan akındı kenârıyla Rûmeli Hisârı'dır. *Ve's-selâm*}.[136b]

«ki yüz elli ikinci fasıl

fiehr-i azîm ve kal'a-i kadîm Rûmeli Hisârı'nın eşkâl-i tarzın ve imâretleri ve hayrât [u] hasenâtların bi'l-cümle ayân u beyân eder

Evvelâ zamân-ı küfrde bir püşte üzre bir deyr-i atîk var idi. «çinde bir râhib var idi. Ammâ nihânî dîn-i Muhammed ulularından idi. Üç yüz mikdârı mezheb-i nihânî dervîş-i dil-rîşe mâlik idi. Edirne şehrinde Ebü'l-feth'in tekrâr tahta cülûs etdüğün istimâ' edüp ale'l-fevr bir varak ile Sultân Mehmed'e,

"«slâmbol'u feth edecek sensin" deyü tebşîr edüp "bu mahalde bir kal'a ve Akdeniz Boğazı'nda iki kal'a inşâ edüp Kostantiniyye'ye iki taraftan zahâyir makûlesi varmayup kaht [u] galâ olmak mukarrerdir, cenâbınız dahi azametle Edirne'den deryâ-misâl asker ile bu bizim cânibimize teşrîf buyurasız" deyü Rûmeli Hisârı yerinde sâkin olan ruhân şekilli mü'min-i nihânînin mektûbu Ebü'l-feth'e varınca Mehmed Hân'a inşirâh-ı sadr [u] zevk-i derûn müyesser olup iki yerden gayret kuşağın kuşanup Kostantîn izniyle sayd [u] şikâra gelerek Karadeniz sâhilinde Terkoz kal'asına gelüp halîcinde ve çengelistanında sayd [u] şikâr edüp Terkoz kal'ası kapudanından hedâyâlar alup ve kapudana Mehmed Hân hedâyâlar verüp aslâ sulha muhâlif ü muğâyir bir iş etmeyüp Kostantîn'e niçe şikârlar gönderüp sûret-i dostlukda görünüp bu hisâr mahallinde bir şikârhâne sarây çiftliği binâ etmeğe istîzân edüp hisâr yerindeki râhib sûreti müslime buluşup, görüşüp, öpüşüp niçe hüsn-i tedbîr meşveretleri ederler. Tâ ki kiral-ı bed-fi'âl-i dâl-dan elçiler gelüp,

"Bir sığır derisi kadar çiftlik ederse makbûlümdür, ricâların kabûl ederim ve illâ bu sığır derisi cirminden ziyâdeye iznim yokdur, sulha muğâyir iş olur" deyü bu haber ile elçi gelince Mehmed Hân elçi huzûrunda sevr postu cirminde bir kulle esâsına mübâşeret eder. Elçi kirala bu hâlî i'lâm etmede.

Derhâl Mehemed Hân Edirne'den niçe bin ırgad bennâ ve kûhken üstâdlar getirüp ve Edirne'nin Karadeniz kenârında Burgaz iskelesi'nden bir gecede kırk elli pâre top [râhib-i] nihânînin re'yiyle pinhânîce getirüp leb-i deryâda yerli yerine koyup hâr [ü] hâşâklar ile setr ederler.

Ba'dehu deryâ-misâl asker ile hâlâ kal'a yerinde binâya şürû' edüp binâ etdiklerini çalılar ile setr ederler. Ba'dehu Sultân Mehemed akl-ı Arasto râhib-i nihânînin re'y [ü] tedbiriyle Kostantîn'in elçi ile gönderdiği sığır postın gergiye gerüp ince bıçağ ile dâ'iren-mâdâr dilim dilim edüp ol cirmde yalçın kayalar üzre hisârı inşâ ederler. Yine râhib-i nihânî eydir:

"Pâdişâhım ism-i şerîfin Mehemed'dir. Kitâbımızda Hazret-i Muhammed'in Muhammed'i kadı sarıklı ola sekiz yüz (---) târîhinde devlet-i Kostantîn anın eline gire. <mdi bu kal'anın resmi senin Mehemed isminle binâ olunmak gerek. Biz bu işe kırk bir yıldır me'mûrum ve ilm-i mi'mârîde üstâd-ı kâmilim ammâ bir ferde keşf-i râz etmemişim" deyüp ruhbân-ı nihânî etek der-miyân edüp cümle bennâları başına cem' edüp bu Rûmeli Hisârı'nı kûfî hat üzre Mehemed ismi resminde binâ etmiştir kim Anadolu Hisârı bâğları dağından râyegân hatt-ı kûfî üzre ism-i Muhammed'dir.

Tâ kûh-ı bâlâda olan yedi tabaka kulle-i azîm mîm makâmındadır. Dizdârkapusu, hisâr-pîçesi hâ yerindedir. Ve aşağı leb-i de[r]yâda yine büyük şeşhâne kulle yine mîm olsa gerekdir. Durmuş Dede tekyesi tarafındaki çâr-kûşe hisâr-pîçe dâl harfi yerine kâ'imdir. Bu minvâl üzre Rûmeli Hisârı ism-i Muhammed resmindedir. Ve ebced hisâbı üzre ism-i Muhammed toksan ikidir. Ol hisâb üzre dâ'iren-mâdâr toksan iki dirsek ve burûcdur. Ve Hân lafzı altı yüz elli birdir. Ol hisâb üzre dâ'iren-mâdâr altı yüz elli bir dendân-ı bedendir.

Bu san'at ile bu kal'a [137a] altı ayda tamâm olunca cümle hâr [ü] hâşâke âteş urup kal'a-i cedîd ve dürr-i beyz-âsâ nümâyân olup cümle asker derûn-ı kal'aya girüp top u tüfeng ve cebehânesi ve sâ'ir mühimmât [ü] levâzımâtın yerli yerinde edüp mezbûr ruhbân nihânî mi'mâr-ı müslim tebdîl-i câme edüp Muhammed sünnetine ikrâm eyleyüp mü'min [ü] muvahhid şeklinde olup Rûmeli Hisârı dizdârlığın ricâ edüp ihsân olundu.

Bu hâli kıral-ı dâl istimâ' edüp "Sulha muğâyir bir kal'a binâ etdiler" deyü bir elçi gönderdi.

Sultân Mehemed Hân dahi dilim dilim olmuş sığır derisin tekur kırala gönderüp,

"<şte izniniz ile yine bu sığır derisi cirminde binâ etdik, eğer dahi ziyâde binâ etdikse iznimize muhâlefet etmiş oluruz, ziyâdesin münhedim edelim" deyü halîmâne ve hekîmâne cevâblar arz eyleyüp küffâr neylesün bir iş oldu, sulhu tecdîd etmek murâd edinüp

Mehemed Hân rızâ vermeyüp Akdeniz Boğazı'nda dahi iki cânibe kal'a-i azîmler inşâ edüp Kostantîn'in iki boğazların kesüp boğazlarından ta'âm geçmez olup kaht [u] galâ olunca <slâmbol'u bu takrîb ile feth etmişlerdir.

<şte Rûmeli Hisârı bu eşkâlde bir kal'a-i hısn-ı hasîn ve sedd-i metîn yalçın kayalar üzre garb cânibi evce peyveste olmuş kayalardır. Ve dâ'iren-mâdâr aslâ handakı yokdur, zirâ cümle yalçın mâvî kayalar üzredir. Ve cirmi etrâfı altı bin adımdır ve dîvârının kaddi kırk zirâ'dır ve üç kulesi seksener zirâ-ı melikîdir. {Herbiri keheşân-âsâ semâya ser çeküp tâ zirve-i a'lâları alemlerinde günâ-gün dîdebân kadehleri vardır. Ve herbiri onar tabaka hücrelerdir. Kaçan kim taraf-ı pâdişâhîden bir âdem mağzûb olsa bunda Mîm kulesine haps ederler kim kat-ender-kat müzehheb ve latîf kâ'alar vardır.

Evsâf-ı kutb-ı âfâk ziyâretgâh-ı Durmuş Dede: Tavsîfi gerüde sahîfe kenârındadır}.

Ve cümle üç kapusu var; biri Dağkapusu şimâle nâzırdır, biri aşağı şehre nâzırdır, biri hisâr-pîçe kapusudur, biri demir pençereli Sel kapusudur, dâ'imâ mesdûddur. Cümle yüz beş pâre topları var ammâ leb-i deryâda Boğaz'a nâzır âdem girir şayka ve balyemez topları var.

Bu mahalde şeb [u] rûz kal'a dizdârı ve üç yüz neferâtı âmâde dururlar. Ve kal'a içinde yüz seksen hânedir kim cümle kırkankıç âşiyânı gibi kayalara muttasıl bâğçesiz neferât hâneleridir. Ve bir minâreli Ebû'l-feth Sultân Mehemed câmi'i ve iki mesâcid ve iki buğday anbârı var, gayrı çârşû-yı bâzârdan bir imâret yokdur. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ammâ taşra varoş şehri leb-i deryâda bir ziyk yerde daracık bâğsız ve bâğçesiz kayalar üzre kat-ender-kat bin altmış aded hâneleri ve teferrücgâh yalılar vardır. O câmi'i ve on bir mesâcidi ve yedi mekteb-i sıbyânı ve bir hammâmı ve iki yüz dükkânı ve bir tekye-i Durmuş Dedesi var.

Bunda yedi {hâne} mu'âf Rûm keferesinden gayrı hâneler yokdur. Ve Yahûdî aslâ yokdur. Ve meyhâne ve bozahâne dahi aslâ yokdur, zirâ halkı gâyet müslimlerdir.

A'yân [u] eşrâfı yalı sâhibleridir, anlar dahi vakt-i şitâda <slâmbol'da sâkin olurlar. Ve halkı balıkçı ve kal'a neferâtı ve kayıkçı ve sâ'ir ehl-i hurefdır.

Ve dağlar üzre bî-nazîr kiraz bâğları vardır kim Hisâr kirazı Rûm ve Arab ve Acem'de meşhûr-ı âfâkdır kim diyâr-ı Acem'de gülnâr-ı Rûm derler, iki kiraz-ı âbdâr bir dökme riyal gurusu ile vezn olunmuşdur. Ve âbdâr hora üzümü {olur}.

Ve bu şehrin önünden cereyân eden bahre fiyâtân akındısı derler, gâyet şiddet üzre akar tarfeti'l-ayn içre bir gemi Kandîlli bâğçe burnuna sürer. Bu akındı kenârında olan yalılar da Dizdâr yalısı ve Hacı İsâ yalısı ve Kara Hasan yalısı ve Narkçı Hasan Efendi

yalısı ve Koska furunlu Mehemed Ağa yalısı ve (---)
Efendi yalısı ve Topkapulu Mahmûd Ağa yalısı ve

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve Hezârpâre Ahmed Paşa yalısında yalılar tamâm oldu.

Ziyâretgâh-ı Hisâr-ı Rûmeli: eş-fieyh «smâ'îl Çelebi, Atmeydânı'nda Çukur Çeşme başında sene (---) târîhinde on halîfesiyle katl olundular. Bunlar tevellüd etdiklerinde pederleri ismine Kurbân «smâ'îl buyurmuşlar. Yetmiş seneden sonra hakîkat Atmeydânı'nda kurbân olmuşlardır. Kanları düştüğü yere cümle ahbâbları bir zâviye binâ etdiler hâlâ Dikilitaş dibinde Parmaklı Mescid nazargâhdır. Bu fieyh «smâ'îl'i sevmiyenler (---) demişler, *la'netullâhi aleyhim ecma'in*.

{**Menâkıb-ı kerâmet-i fieyh «smâ'îl:** Kaçan kim bu azîz hazretlerinin halîfeleriyle cesed-i mübâreklerin deryâya Âhûrkapu'dan bıraktıklarında meğer pâdişâh Hisâr'da Kandîlli bâğçede imiş. Anı görseler rû-yı deryâda azîz on halîfesiyle Kandîlli Bâğçe önünde Hünkâr huzûrunda başları ellerinde semâ' edüp deryâ cûş [u] hurûşa gelir.

Hikmet bu kim bir âdem na'sı deryâda üç gün durup sonra zâhir olur. Bunlar gark olmadan «slâm-bol'dan o şiddet-i akındıyı kesüp Kandîlli bâğçesine varalar, aceb hikmetdir. (---) Hân ve gayrı cân bu hâli görüp girîv [u] feryâd edüp,

"Pâdişâhım bunları nâ-hak katl etdiğine arzuhâle geldiler" deyince Hünkâr giryeler eyler. Kâmil bir sâ'at semâ'dan sonra yine akındıya karşı semâ' ederek kayalar dibinde Durmuş Dede tekyesi önüne varup anda defn etdiklerinde kâmil on gece üzerlerine nûr yağdığın müşâhede etmiş cânlar ile müşerref olmuşuz. *Rahmetullâh.*} [137b]

{**Ziyâretgâh-ı kutb-ı âfâk Hazret-i Durmuş Dede:** Der-şehr-i Hisâr, Rûmeli Hisâr'ın cânib-i kıblesi dîvârı dibinde bir ulu âsitânede medfûndur. Fukarâ-yı Bektaşiyândan türbedârları ve çerâğ ve tabl [u] kudümleri ârâste bir nazargâhdır. Azîz'in maskat-ı re'sleri Karadeniz'e nehr-i Turla mahlût olduğu mahalde kal'a-i Akkirman'da mütevellid olup bulûğiyete erdikde keşîbânlar mezkûr Dede'yi «slâmbol'a götürüp bu hisârda birağup anda neşv [ü] nemâ bulmuşdur. Giderek keşf [ü] kerâmât sâhibi olup ba'zı gemiye süvâr olanlar[a] "Bu sefer zarar çekersin, bu sefer assı edüp doyum gelirsin" deyü niçe gûne keşf [ü] kerâmetler izhâr edüp yigirmi sene mu'takad-i âlem olup sene (---) târîhinde devlet-i Ahmed Hân'da dâr-ı bâkîye irtihâl edüp mezkûr tekye-i Hisâr'da defn olunup hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdir. *Rahmetullâh.*}

«ki yüz elli üçüncü fasıl

Kasaba-i «stinye imâretlerin ayân u beyân eder

Evvelâ kefere zamânı sâfi deyrîstân imiş. Hâlâ Servi Burnu'nda kilisaların âsâr-ı esâsları zâhirdir. Ammâ cümleden «stinye nâm bir râhibin kenîsesi ziyâretgâhları idi. Ciniviz keferesi Galata'ya istîlâ etdikde «stine nâm râhib deyrini birağup cezîre-i Girid'e varup anda bir deyr binâ edüp anda sâkin oldu. Hâlâ ana dahi «stiye kal'ası derler. Anıniçün bu «stinye'ye Rûm lisânınca "«stiniye" derler. Bin pâre gemi alır bir liman-ı azîmin cânib-i garbında bin hâneli Rûm keferesiyle müslim hâneleri mahlût kasabadır. Üç câmi'i,

.....(1 satırlık yer boş).....

ve yedi mesâcidi ve bir hammâmı ve yigirmi aded dükkânları vardır ammâ hân ve medâris ve imâret yokdur. Lâkin bâğı ve bâğçesi çokdur. Ekseriyâ fukarâları bâğbân ve limanında sayd-ı mâhî edüp kifâflanırlar. Ammâ körfez içre olmağile hevâsı ol kadar memdûh değıldir.

A'yândan Müftî Yahyâ Efendi yalısı ve Yeniçeri efendisi Koyunzâde yalısı ve Hâdım Alî Ağa yalısı ve Beğ yalısı bunlar meşhûr yalılardır. Ve nev binâ Kelemser Boşnak {«smâ'îl} Efendi yalısı cümleden mükellef sarây-ı âlî olmadadır. Ve ziyâretleri ma'lûm değıldir, ammâ «stinye limanı burnunda bir kasr-ı âlî teferrücgâh kasr-ı zîbâsı var, âyende ve revendeye mihmânânedir.

Ve bu limanda beher şitâda iki yüz, üç yüz pâre gemi kışlaya bağlanır sekiz rûzgârdan emîn bir limandır.

«ki yüz elli dördüncü fasıl

Yeniköy nâm kasabanın hayrât [u] imâretlerin beyân u ayân eder

Sultân Süleymân fermânıyla ma'mûr olmağile Yeniköy derler. Ammâ leb-i deryâda üç bin hâne âbâdânlı ve bâğ u bâğçeli müzeyyen şehr-i cedîddir. Galata nâ'ibi hükmünde ve subaşısı ve yeniçeri serdârı ve çavuşu ve yasakçıları vardır. Zîrâ halkı cümle Trabuzanlı lecûc kavimdir ve halkı gâyet ankâ bâzergânlardır. Ve birer Mısır hazînesine mâlik kalyon ve şayka ve karamürsel sâhibi kefere re'îsleri var, anıniçün kal'a-misâl ma'mûr sarâyıdır.

Cümle üç mahalle-i müslim ve yedi mahalle kefere-i fecere vardır. Yahûdî'den aslâ nişân yokdur, sâkin olsa katl ederler. Zîrâ Laz tâ'ifesiyle Urum keferesi Yahûdî aslâ sevmezler.

Ve bu şehir içre üç câmi' var. Leb-i deryâda Kapudan Halîl Paşa câmi'i gâyet şîrindir ve (---) câmi'i (---). Bunlardan mâ'adâ mesâcidler.

Ve Hacı Ömer hânesi önünde yeniçeri ocağı avcıları İstiranca dağlarında sayd [ü] şikâr etdikleri sığınların ve karacaların ve tablalıların lahmini bu Yeniköy'e getirüp pâdişâh için pasdırma yapup mezkûr Hacı Ömer hânesi önündeki çemenzâr fezâda perverde ederler. Zîrâ bu rabtanın âb [u] hevâsı latîfdir.

Ve bunda bir hammâm ve bir hân ve bekâr odaları ve iki yüz esvâk-ı muhtasarı vardır, ammâ yüz mikdârı hemân leb-i deryâda peksumâtçı kârhâneleri vardır. Zîrâ Karadeniz'e ve Akdeniz'e giden cümle gemilerin kapudanları peksumâtçı Galata'dan ve bu Yeniköy'den alırlar. Anıniçün peksumâtçı kârhânesi çokdur.

Ve tağları ve bayırlarında cümle tokuz bin mestür bâğlardır. Bâde-i nâbı harâbâtîler beyninde memdûhdur ammâ inde'l-Hak mezmûmdur.

Bunda medrese ve bezâsten ve kal'a yokdur ammâ tûfeng-endâz askerîsi çokdur. Zîrâ bir kere sene (---) târîhinde rûz-ı ıyde Kazak-ı âk Karadeniz Boğazı'ndan üç yüz pâre şayka ile gelüp bu belâdeden bin âdem esîr ve beş Mısır hazînesi mâl-ı defâyin ve bu kadar kâlâ-yı zî-kıymet olup bî-bâk u bî-pervâ selâmetle dârü'l-bevârlarına gitdiler. Ol asırdan berü bu şehirde yeniçeri ocağından bir oda kolluk eder ve her gece bostâncıbaşı kayığıyla gelüp hıfz [u] hırâset eder. Ve ol zamândan berü kânûn-ı Murâd Hân-ı Râbi'dir, Karadeniz Boğazı hâricinde Terkoz nâm kal'ada ve Uskumru çayırında cümle yeniçeri oturakları ve korucuları çadırların kurup altı ay muhâfaza beklerler. [138a]

«ki yüz elli beşinci fasıl

Kasaba-i Tarabya imâretlerin beyân eder

Mâ-tekaddem leb-i deryâda bir balık dalyanı var imiş. Andan gayrı âşâr-ı binâ yok imiş. Selîm fiâh-ı Sâni, leb-i deryâyı teferrüc ederken bu sayyâd-ı mâhî mahalline uğrayup gûnâ-gûn mâhîler sayd etdirüp ol mahalde niçe serv dırahtları vardır, ol servlerin sâyesinde tâze şikâr olunmuş mâhîleri pişirdüp ayş [u] tarab edüp zevk [u] safâ eder.

Ba'dehu vezîr-i a'zamı Sokullu Mehmed Paşa'ya fermân edüp.

"Bu mahalde bana bir çemenzâr soffa ve bir kasaba amâr edüp ismi Tarabya olsun" buyururlar. Andan bu kasaba ol asırda binâ olup ma'mûr olmuşdur.

Ba'dehu Murâd Hân asrında Yeniköy'ü Rûs keferesi urdukda bu Tarabya kavmi bahâdırılar olmağile Kazak ile ceng edüp kâfire bir dâne-i hardal vermediklerinden küffâr-ı dûzah-karâr bu şehri âteş-i dûzaha urup berbâd edüp ba'dehu bu mertebe henüz amâr olmadadır.

Cümle sekiz yüz kadar hânelerdir. Bir mahalle-i müslim ve bir câmi' var ve yedi mahalle cümle keferedir. Ammâ mezkûr dalyan-ı mâhî mahalli ve ol

servi çemenzârı mahalli hâlâ Gümrük Emîni Alî Ağa'nın yalısıdır, bundan azîm sarây-ı âlf yokdur.

Hammâmı ve gayrı imâretleri yokdur. Ve kırk elli aded esvâk-ı muhtasarı vardır. Ammâ bâğ u bâğçesi çokdur.

Ve yine bunun şimâlinde,

«ki yüz elli altıncı fasıl

Kasaba-i Büyükdere imâretin beyân eder

Bu dahi Selîm fiâh-ı Evvel'in ve Selîm fiâh-ı Sâni'nin ayş [u] işretgâhı ve avgâhı ve teferrücgâhı olmağile bir kûhsâr dere içre hıyâban-ı azîm koyağ-ı ormanistândır kim anda bir hırmen cirminde zemîne güneş te'sîr etmez bir cilvegâhdır.

Ve bu derede olan sun'-ı Hudâ-yı Bîçün çinâr ve kavak ve servi ve bîd-i sernigûn ve sâ'ir eşcâr-ı azîmler var kim her biri evc-i semâya peyveste olmuş dıraht-ı müntehâlardır, gûnâ-gûn çemenzâr soffalar ve musallâ soffaları ve uyûn-ı câriyeler ile halk olunmuş teferrücgâh-ı Selîmî'dir. Bu mesîregâhın sebebiyle kurbünde kasaba-i Büyükdere amâr olmuşdur.

Cümle bin mikdârı hâne-i müfîd [ü] muhtasarlardır. Bir mahalle-i müslimîn ve yedi mahalle balıkcı ve gemici ve bâğbân keferedir. iskele başında Koca Defterdâr Mehmed Paşa câmi'i var. Ve bir hammâmı ve bir kaç esvâk-ı muhtasarı vardır. Ammâ bâğı ve bâğçesi hadden efvûndur.

Ve buna karîb,

«ki yüz elli yedinci fasıl

Kasaba-i Sarıyâr imâretin beyân eder

Tâ «skender-i Zülkarneyn asrında ma'mûr bir şehir-i azîm idi. Zîrâ «skender bu mahalde deryâ-yı Karadeniz'i kesüp Akdeniz'e mahlût ederken bu mahalde altun ma'deni bulup deryâyı gayrı mahalden kesüp bu ma'den mahallinde bir şehir binâ edüp ismini şehir-i Fondura kodu, gâyet ma'mûr şehir idi.

Ba'dehu Cîniviz kıralı harâb edüp ba'dehu bu hâl üzere amâr olmuşdur. Leb-i deryâda bin mikdârı bâğ u bâğçeli ma'mûr hânelerdir. «ki mahalle-i müslim ve yedi mahalle keferedir ile ma'mûrdur. Ammâ Yahûdî bunda dahi yokdur.

Bir câmi'i (---) binâsıdır. Ve (---) mescidi ve bir hammâmı ve esvâk-ı muhtasarı vardır. Halkının çoğu Anadolu halkı olmağile cümle bâğbândır. Ve Rûm kefereleri cümle balıkcılar ve meyhânegiler ve gemicilerdir.

Ve bir vâsi' dere içre Çelebi Solak nâm bir sâhib-i tab'ın bir gül [ü] gülîstân gül bâğı var kim Sultân Murâd-ı Râbi'in manzûru olup buyurdular kim,

"Ben Hâdimü'l-Haremeyn olsam gerek böyle bir ravza-i cinâne mâlik değilim" dedükde sâhib-i gaytân,

"Pâdişâhıma hibe olsun" demişler. Pâdişâh kabul etmeyüp Solağa vâfir ihsânlar edüp "Bâğın amâr ol-

sun" buyurmuşlardır, tâ bu merteye bir «remezâtü'l-îmâd'dır.

Bundan gayrı cümle yedi bin bâğdır. Cümle dağları bâğlar zeyn edüp la'l-gûn kiraz-ı âbdârı meşhûrdur. Hisâr kirazı nâmıyla şöhr-i şehri olan gülnâr bu Sarıyâr'ındır kim her birinden yüzer katre âb çekidelenir, medhinde lisân kâsırdır. Her sene «slâmbol halkı bu şehirde üç ay sohbet ederler.

Evsâf-ı ma'âdin-i zeheb: [138b] Âl-i Osmân devletinde tâ Sultân [(---)] asrına dek bu ma'den işleyüp zeheb-i hâlis altun hâsil olurdu. Ba'dehu Defterdâr (---) Paşa ayâr dutup harcı hâsilına kifâyet etmeyüp mu'attal etdiler. {Ve,

Evsâf-ı ma'âdin-i tîn-i top kâlibi: Bu türâbdan gayrı top kâlibına tîn olmak ihtimâli yokdur. Asfarü'l-levn sakız misâli türâb-ı hâlisdir. Ka'r-ı zemînden çıkarup Tophâneye götürüp tahmîr ederler}.

«ki yüz elli sekizinci fasıl

Kal'a-i Boğazhisârı'nın binâsın bildirir

Yanko ibn Mâdyân asrında bu boğazın ağzında iki cânibdeki kûh-ı bâlâlar üzre birer sedd-i kahkahâ misilli kal'alar var imiş. Mürûr-ı eyyâm ile bu Rûmeli tarafındaki cebel üzre olan Yoroç kal'ası harâb olup kalmağıla Murâd Hân asrında bu boğazdan içeri küffâr-ı âk Kazak girüp Yeniköy ve Tarabya kasabası ve Büyükdere'yi ve Sarıyâr kasabaların nehb [ü] gâret etdüğü Murâd Hân-ı Râbi'e mün'akis olup tîz cümle a'yân-ı dîvân ile meşveret edüp ve vezîri Kapudan Receb Paşa'nın ve Kuzu Alî Ağa'nın re'y [ü] tedbîrleri ile bu boğazın ağzında iki tarafa birer Kilidü'l-Bahr-i Siyâh kal'aları inşâ olunması fermân-ı şehriyârî sâdir olup sene (---) şehirde mübâşeret edüp bir senede iki kal'a-i hısn-ı hasîn ve sedd-i metîn kal'ateyn tamâmeyn oldular.

Ba'dehu Kazak bundan içeri girmeğe kâdir olmayup ahâlî-yi kasabâtlar hıfz [u] emânda oldular. Bu kal'alar Karadeniz'in bir dar boğazı ağzında vâkı' olmuşdur. Mâbeynehümâları nısf mîldir. «ki cânibin halkı birbirleri ile savt-ı Dâvûdî ile kelimât edüp istimâ' ederler. Ammâ bu boğazdan Karadeniz aşağı doğru Akdeniz'e eyle cereyân eder kim ubûr eden gemilere ok erişmez, berk-i hâtif gibi ubûr ederler.

Eşkâl-i kal'a-i Kilidü'l-Bahr-i Siyâh-ı Rûmeli: Leb-i deryâda şekl-i murabba' bir binâ-yı metîndir. Kibleye nâzır bir demir kapusu var. Dâ'iren-mâdâr cirmi bin adımdır. «çinde altmış aded neferât hâneleri ve Sultân Murâd Hân'ın bir câmi'i ve iki buğday anbârı ve cebehânesi ve yüz aded sağır ü kebîr topları ve dizdârı ve üç yüz neferâtları vardır.

Hâkim-i şer'i bunun dahi Galata nâ'ibi ve dizdârı hâkimdir. Ve bostâncıbaşı dahi hükûmet eder.

Kal'adan hâric neferât hâneleri vardır. Ammâ hân ve hammâm ve çârsû-yı bâzâr ve gayrı imâret yokdur. Ammâ dağlarında bâğları çokdur.

Ve bu boğaz ağzından taşra bi-emrillâh Karadeniz vâsi'dir kim bâlâda evsâfı tahrîr olunmuşdur.

{Der-sitâyiş-i fânûs-ı emîn: Kal'adan taşra bir kulle-i serâmed üzre fânûs-ı azîmdir. Her şeb çerâğân olup Bahr-i Siyâh'daki gemiler ana nazar edüp boğazdan içeri girüp tasadduk ederler}.

Bu boğaz ağzından Karadeniz'in tûlu şimâl tarafından nihâyeti tâ Azak kal'asına varınca bin yedi yüz mîldir. {Ve «skender Karadeniz'i Akdeniz'e cereyân etdirüp kesdiği boğaz budur kim hâlâ kayalarda yerleri zâhir ü bâhirdir}.

Hamd-i Hudâ bu hakîre Karadeniz'in tarafeyninde olan belîdeleri ve şehri mu'azzamları tahrîr etmeğe iktidârımız vardır kim üç kerre Karadeniz'in cânib-i erba'asın tâ Abaza vilâyetlerine varınca teferrûc etmişizdir. *Sümme elhamdü lillâh.*

Ezîn-cânib Eyyûb ve Südlüce ve Hâsköy ve Kâsımpaşa ve Tophâne ve Beşiktaş'dan tâ bu mahalle gelince Rûmeli tarafıdır kim «slâmbol tarafıdır ve merkûm yigirmi iki pâre şehir ve kasabalar ki tahrîr olunup cümle «slâmbol'un birer mahallesidir. Ammâ Yedikulle'den tâ bu Karadeniz Boğazı'na gelince kâmil iki konak yerdir. Ammâ her kasabanın mâbeynlerinde arz-ı hâliye yokdur. Serâpâ birbirlerine müşâ bâğ u bâğçeleri vardır kim bu arada Rûmeli kasabâtları tamâm oldu.

Andan kayığa süvâr olup bu Boğazhisârı'ndan karşı Anadolu hâk-i pâki olan Arz-ı Mukaddes zemînine kadem basup tahrîre cür'et etdik.

«ki yüz elli tokuzuncu fasıl

Anadolu Kilidü'l-bahr

kal'asın beyân eder

Bunu dahi sene (---) târîhinde Murâd Hân-ı Râbi' binâ etmişdir. Leb-i deryâda bir düz vâsi' zemînde şekl-i murabba' bir binâ-yı metîn kal'a-i üstüvârdır. Dîvârının kaddi yigirmi zirâ'dır.

Ve kibleye nâzır bir demir kapusu vardır. Dâ'iren-mâdâr cirmi sekiz yüz adımdır. «çinde seksen mikdârı neferât hücreleri vardır, dizdârı ve üç yüz neferâtları vardır. Ve dahi Sultân Murâd Hân'ın bir câmi'i ve iki buğday anbârı ve yüz aded topları vardır. Cümle karşı Rûmeli kal'asına ve Karadeniz Boğazı'na nâzır toplardır. Herbiri onar mîl alur balyemez topları kirpi gibi zeyn olmuşdur. (---)

Ve bu kal'anın cenûb tarafında (---) adım ba'îd **kasaba-i Kavak** leb-i deryâda bir liman-ı azîmin sâhilinde sekiz yüz hâneli bâğ-ı «remli serâpâ müslim hâneleridir. Câmi'i ve yedi mescidi ve bir hammâmı ve iki yüz mikdârı [139a] dükkânları ve bekârân[e]leri ve mekteb-i sibyanı ve bir çeşmesârı ve âb-ı hayât suları var bir kasabacıdır. Halkı cümle keştîbân ve bâğbân ve neccârdır. Ve cümlesi Anadolu

hâkidir. Hâkimleri Üsküdar mollâsının nâ'ibi ve kal'a dizdârı hükûmet eder ve şeb [u] rûz bostâncıbaşı kayıkları ile gezüp hükûmeti serbestdir.

Ve limanında şitâ ve sayfda iki yüz, üç yüz pâre gemi eksik değildir. Zîrâ eyyâm-ı muvâfık olmasının gözedüp eyyâm oldukda her bir keştî bir cânibe revâne olurlar. Dağlarının kestânesi ve ahlât emrûdu meşhûrdur. Ve bu şehrin şimâlî cânibindeki YoroZ dağında,

Evsâf-ı kal'a-i YoroZ: Alina Kırıl binâsıdır. Ammâ YoroZ nâm bir ruhbânın manastırı var idi, anıniçün YoroZ kal'ası derler. Bir şeddâdî köhne siyâh reng kal'a-i atkıdır. Ammâ hâlâ içinde iki yüz mikdârı müselmân hâneleri ve bir Yıldırım Hân câmi'-i müfîdi vardır. Zîrâ Yıldırım Hân bir kerre Boğdan [u] Eflak işyân etdikde bu mahalden karşuya ubûr etdikde memerr-i «slâm olsun için bu kal'a-i metîni feth edüp kalmış idi.

Ba'dehu Ebü'l-feth ta'mîr edüp içine asker kodu. Gerçi hâlâ dizdârı ve neferâtları yokdur, ammâ evc-i âsumâna ser-çekmiş bir kûh-ı bâlâ üzre şekl-i murabba' bir kal'adır.

Dâ'iren-mâdâr cirmi iki bin adımdır. Ve cânib-i erba'ası kestâne ormanıdır. Halkı cümle odun-keşândır. Ve mücessem sığırları olup lezîz leben-i hâlisleri ve yoğurduları olur.

Kal'anın cânib-i şarkîsinde bir koruluk orman içinde **ziyâret-i fiehîdler ve ziyâret-i Kırklar**.

Bu kal'a halkı Karadeniz'de Kazak şaykaları nü-mâyân olsa âteş yakup etrâf kurâlara haber olur. Ol işe me'mûrlardır. Ammâ gece ile aslâ âteş yakmazlar. Zîrâ Karadeniz'de şinâverlik eden keştîler leyle-i muzlimde boğaz ağzı zan edüp karaya düşerler. Ana binâ'en gece ile âteş yakmazlar.

{**Der-sitayış-i fânûs**}: Ancak her gece âteşi karşı Rûmeli Boğazı tarafında evc-i âsumâna ser-çekmiş bir kulle-i bâlânın zirvesinde bir fânûs-ı azîm içre yûnus balığı yağı yakup cümle Karadeniz keştîleri ana nazar edüp şeb-i siyâhda boğazdan içeri girüp selâmete dâhil olup kurbân ederler.

Ve bu YoroZ kal'asından aşağı Kavak kasabası beş bin adımdır.

Andan cânib-i cenûba leb-i deryâ ile Servi Burnu'na gelince sekiz bin adımdır kim ol burun üzre Süleymân Hân'ın bir seddi vardır, servler ile müzeyyen bir çemenzâr-ı cihân-nümâ zemîndir. Andan cümle ehl-i teferrüc **cebel-i Yûşa'da ziyâret-i Yûşa' Nebî'**ye urûc ederler kim iki sâ'atde ancak çıkılır bir kûh-ı bülendin zirvesinde kabr-i Yûşa' Nebî ve tekye ve fukarâları vardır.

Ol cibâl-i âlînin tâ zirve-i a'lâsında bir çâh-ı mâsî var üç kulaçda suyu çıkup gûyâ âb-ı zülâldir.

Ba'dehu mezkûr Servi Burnu'nda üç bin adım cânib-i kıbleye leb-i deryâ ile bağlar kenârından gidüp,

«ki yüz altmışıncı fasıl

Kasaba-i «rem Beğkoz imâretlerin bildirir

Bir liman-ı azîmin sâhilinde sekiz yüz hâneli ve bâğ u bâğçeli ma'mûr u müzeyyen kasabadır. (---) câmi'i (---) binâsıdır ve (---) mescidi ve hammâmı ve mekteb-i sıbyânı ve esvâk-ı muhtasarı vardır. Çârsû-yı bâzârı içre dıraht-ı müntehâlar ile müzeyyendir.

Cümle halkı bâğbân ve hatab-keşân ve sayyâd-ı mâhîdirler. Gerçi Üsküdar mevleviyyeti hükmündedir, ammâ Âl-i Osmân pâdişâhlarının müneccimbaşalarına meşrûta yüz elli akçe pâyesiyle kazâdır ve Sultâniyye bâğçesi üstâdı ve bostâncıbaşı hâkimdir. Âb [u] hevâsı latîf bir şehri-i şîrîndir ve iskelesi önünde deryâ içre,

Evsâf-ı dalyan-ı Kılıçbalığı: Deryâda beş altı gemi direklerin birbirlerine bağlayup deryâya dikmişlerdir. Tâ zirve-i a'lâsında bir âdem nigezbânlık edüp direk depesindeki kadehinde durur. Karadeniz telattumundan rehâ bulan kılıçbalığı bu limana girüp şinâverlik ederken gemi direği depesindeki âdem elindeki taşı kılıçbalıklarının ardındaki taraf-ı deryâya atup *a'cebenî tulumbuhâ* kavli üzre taş deryâya tum deyüp düşünce fakîr balıklar limana doğru selâmetdir deyü firâr ederken deryâ etrâfın ihâta etmiş ağların ağzından içeri girince [**139b**] dîdebân herîf direk başından "Ala" deyü feryâd edüp cümle sayyâdlar balık şebekesinin ağzın sedd edüp ba'dehu içeride kalan kılıçbalıklarına kayıklar ile varup harbe ve tokmaklar ile urup sayd ederler. Ammâ kılıç[balığı], taşıdığı silâhına değmez bir tenbel balıktır bir kulaç mikdârı tavîl burnunda tîğ-ı Dahhâk'dan nişân verir kılıcı ağ deliğine girüp aslâ harekete kâdir olamaz. Lâkin eti sarımsaklı ve sirkeli terator ile tabh olursa gâyet ni'met-i nefisedir. Bu dalyan, balık emîni üzerine yetmiş yük akçe iltizâmdır. Ve bu Beğkoz iskelesinden içeri bin adım ba'îd,

Evsâf-ı Tokat bâğçesi: Ebü'l-feth Mehmed Hân bu mahalde sayd [u] şikârda iken Makbûl Mahmûd Paşa Tokat kal'asın feth etdüğü {haberi} bu mahalde gelüp sürûrundan,

"Tîz şu mahalde bir hadîka binâ olunup ismine Tokat bâğçesi desinler ve sayd [u] şikâr olan vahşî hayvânları hıfz için etrâflarına bir tokat çiti-misâl çitler çekilsin" deyü fermân edüp bir kasr-ı tahtânî ve bir havz-ı azîm ve bir şâzrevân-ı ibret-nümâ inşâ etmişler kim hâlâ âdem gerdeni-misâl hevâya pertâb edüp tâ kubbe-i âlîdeki altun tâsa urur bir kasr-ı azîmdir.

Bâğçe üstâdı ve yüz aded bostâncı neferâtları vardır. Bir ormanistân içre bir kûhî vâdîdir. Bir hammâmı ve müte'addid kâ'aları vardır. Pâdişâhlar sürgün avı edüp cümle hayvânâtı bunda tokada tıkup temâşâ ederler. Ekseriyyâ Sultân Murâd-ı Râbî' efendimiz bu câ-yı latîfden haz edüp ayş [u] nûş ederdi. Bunda bir çemenzâr yerde cirid-endâht etdikleri nişânı taşındaki târîhdir:

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve bundan içeri bir sâ'at ba'îd,

Teferrüçgâh-ı Akbaba Sultân: Bir belîde-i ma'mûredir. «nşâ'allâh mesîregâhlarda tahrîr olunduğda Âl-i Bahâdır mesîresi ve Dereseki mesîresi ve Âlemdağı mesîresi ve Koyunkorusu mesîresi ve Yûşa' Nebî mesîresi mahallerinde tahrîr olunur kim hasretü'l-mülûk teferrüçgâh-ı âlî-câyıldır. Ve bu Beğkoz'un cânib-i cenûbunda leb-i deryâda,

Bâğçe-i Sultâniyye: Bâyezîd-i Velî Hân binâsı bir cinân-ı bâğ-ı gülîstândır. Bunda dahi serv-i serâmedler var kim kehkeşân-âsâ semâya ser çekmişdir. Ve sene (---) târîhinde Allâhu a'lem Murâd-ı Sâlis asrında Özdemirolu Osmân Paşa, Gence ve firvân-ı fiamâkı yâhûd Tebrîz-i Dilâvîz'i harâb [ü] yebâb etdükde anda bir kasr-ı ibret-nümânın kubbesi ve pençere ve revzenleri ve câm u bâmları ve pençere kapakların bi'l-cümle huzûr-ı pâdişâha gönderüp anlar dahi bu ibret-nümâ kâr-ı üstâd zâyî' olmasın için bu Sultâniyye bâğçesi'nde leb-i deryâ üzr[e] bir kasr-ı «rem etmişlerdir kim ilâ yevminâ hâzâ cemî'i üstâd-ı nakkâşân-ı Mânî ve Erjeng, Bihzâd, Velîcân-misâl nakkâş-ı cân gelüp seyr [ü] temâşâ edüp engüşt berdehen ederler kim bu kadar seneden berü leb-i deryâ hevâsından cemî'i nukûş-ı garîbe ve acîbelerine fenâ gelmemişdir. Ve cemî'i rû-yı arzda ve beyne's-semâ'i ve'l-arzda mevcûd olan mahlûkât-ı zî-rûh bu kasırda mevcûddur kim kerrûbiyân kalemin çekmede âcizdir. Ekseriyyâ sayd [u] şikârı acâyib sihr-i mübîn tasvîr eylemişdir kim meşhûr-ı âfâkdır. Bunun dahi bâğçe üstâdı ve yetmiş aded neferâtı vardır. Ve bu bâğın cenûbunda muttasıl,

Belîde-i «ncirli: Leb-i deryâda üç yüz hâneli ve bâğçe evlerdir. Bir câmi'i ve bir mescidi var, hammâmı Hezârpâre Ahmed Paşa sarâyındadır. Ammâ çârsû-yı bâzârı yoktur. Ve buna muttasıl,

Evsâf-ı Çubuklu Bâğçe: Bâyezîd-i Velî, Selîm-i Evvel'i şehzâde iken Tarabefsûn'dan getirüp esnâ-yı kelâmda Bâyezîd-i Velî kahr edüp Selîm'i bu mahall-i gazabda sekiz çubuk urup "Sekiz seneye hilâfete işâretidir. Oğlan elem çekme zikr eyle, zikr târîhinden sonra te'dîbimle meydân-ı hilâfet senindir, al bu yediğin kuru çubuğu yere dik, sekiz sene meyvesin yiyessin" deyü niçe rumûzlar edüp şehzâde Selîm-i Evvel asâ-yı yâbis kızılıcığı yere diküp,

"Yâ Rabbî bu kuru ağaca meyve ver ve meyvesin meşhûr-ı âfâk eyle" deyü du'â edüp Bâyezîd-i Velî ve Kara fiemseddîn hazretleri âmîn deyüp ol sâ'at kuru kızılıcığ çubuğu yeşerüp berk [u] bâr verir. Her dâne-i [140a] kızılıcığı beşer dirhem gelir kerâmet-i Bâyezîd mi, Kara fiemseddîn mi, fiehzâde Selîm mi böyle bir kuru çubuk meyve verdiği için hâlâ Çubuklu Bâğçe derler. «lâ mâşâallâh, bunda olan kızılıcığ bir diyârda yoktur. Her biri beşer dirhem gelir la'l-gün Medîne hurmâsı kadardır.

Ba'dehu Selîm Hân sekiz deyenek acısına karşılık sekiz sene pâdişâh olup Bâyezîd-i Velî'nin nutk-ı dürer-bârlarıyla "Zikrullâh eyle, ez-zikr târîhinden sonra te'dîbimle hilâfet senindir" dedikleri vücûd bulup lafzû'z-zikr tokuz yüz yigirmi ikide Mısır'ı feth edüp Hâdimül-Haremeyn olup bu Çubuklu Bâğçe'yi ma'mûr [u] âbâdân etdi. Ve Edirne'ye giderken Çorlu'da çorlu olup ölüp bekâ dârına gitdi. *Rahmetullâhi aleyh.*

Bu Çubuklu Bâğçe'den yine cenûba leb-i deryâ ile ma'mûr bâğları ubûr edüp bin adımda,

«ki yüz altmış birinci fasıl

Kanlıca kasabasının imâretlerin bildirir

Sebeb-i tesmiye

.....(1 satırlık yer boş).....

Karîbü'l-ahd ma'mûr olmuşdur. Leb-i deryâda bâğlı ve bâğçeli bin iki yüz hâne-i zîbâlar ve ferah-fezâ yalılardır. «brâhîm Çelebi yalısı ve Emîr Paşa yalısı ve Süleymân Efendi yalısı, (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Tâ nihâyetinde Lonkazâde'nin yalısı cümleden müzeyyen yalıdır.

Bu şehirde aslâ kefare yoktur. Cümle yedi mahalle müslimdir ve yedi mihrâbdır. Evvelâ iskele başında «skender Paşa câmi'i'nin kapusu üzre târîhidir:

Kâle Rıdvâ[nu']l-ulâ târîhehu

Kulnâ Bismillâhi'r-rahmâni'r-rahîm Sene (---)

(---) Hân vüzerâlarındandır. Çâr-kûşe dîvâr üzre yine çâr-kûşe tavan kubbe ve kurşumlu ve bir minâreli câmi'dir. Haremide dıraht-ı mevzûnları var kim Mi'mâr Sinân Ağa binâsıdır. Bunlardan mâ'adâ mesâcidlerdir.

Ve iki mu'allimhâne-i sıbyânı var. Gayrı medrese ve dârü'l-hadîs ve hân ve dârü'l-kurrâ ve imâret-i it'âm yoktur.

Ancak bir hammâmı var, ol dahi gâyet küçükdür. Ammâ hammâm içre bir kurnası üzre üstâd-ı mermerbür arz-ı kemâl eyleyüp bir beyâz mermerde bir fîl tasvîri etmişdir kim her gören üstâd-ı kâmil engüşt berdehen eder. Bir acîb ü garîb fîl sûretidir kim gûyâ zî-rûhdur.

Ve bu kasabanın memdûhâtından leben-i hâlis yoğurdu gâyet lezîzdır. Ve bu şehrin yine cenûbunda müşâ,

«ki yüz altmış ikinci fasıl

Anadolu Hisârı ve binâların bildir[ir]

Bu dahi leb-i deryâda nehr-i Göksu deryâya mahlût olduğu mahalde bir pest kayalar üzre sene (---) târîhinde Ebül-feth Mehemed Hân binâsıdır kim târîhi:

(---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

fieddâdî binâ-yı alî kal'a-i metîndir. Ammâ küçükdür, cirmi bin adımdır. Garba nâzır bir kaptu ve içinde dizdârhanesi ve neferât evleri var. <ki yüz tûmâr ehli neferdir. Kurâları cümle Kocaeli sancağın-dadırlar. Ve cebehânesi ve leb-i deryâda karşı Rûmeli Hisâr'ına ve Akındıburnu'na nâzır toplardır.

Kal'a önünde Mehemed Hân'ın bir câmi'i var gayrı âsâr yokdur. Ve taşra varoşu cümle bin seksen hânedir. Ammâ azîm sarâyı ve yalıları vardır. Evvelâ Defterdâr Halıcızâde sarâyı ve Defterdâr Mustafâ Paşa sarâyı ve Hoca Çelebi sarâyı ve Kaftancı Alî Çelebi ve Emîr Paşa ve (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve Bahâyî Efendi yalısı kâşî-i Çîn ile müzeyyen olmuş kasr-ı âlîli yalılarıdır. Ammâ ba'de'l-asr şems-i âteş-tâb te'sîr eder yalılarıdır. Ammâ memerr-i nâs olmamağile ehl-i ırz yalılarıdır. Bu kasabada aslâ kefereler ve Yahûdî yokdur, cümle müslimlerdir.

Kal'a câmi'inden mâ'adâ mesâcidlerdir. Ve yedi dârûl-ta'âlm-i sıbyân [u] tıflân-ı ebcedhânı vardır. Ve bir küçük hammâmı var ve yigirmi aded dükkânları var. Halkı cümle ehl-i zevk ve garîb dost âdemlerdir. Dağlarında bâğları bî-hadd ü bî-nihâyedir. Ve,

Mesîregâh-ı Gökusu: Bir âb-ı hayât nehirdir. Âlem dağlarından berû cereyân edüp iki cânibi dıraht-ı müntehâlarla zeyn olmuş bâğlardır.

Ve Halıcızâde bâğçeleridir [ve] âsiyâb-ı dakîklerdir.

Ve bu nehir üzre bir haşeb cisri var, cümle uşşâkân kayıklar ile bu nehirden [140b] teferrücgâh kurâları çemenzârına varup her şecere-i tayyibenin sâyesinde taraf taraf uşşâkân zevk [u] safâ ederler bir vâcibü's-seyr Gökusu'dur.

Ve bu mahalde bir gûne kırmızı toprak hâsıl olup andan üstâd-ı kûze-kârlar gûnâ-gûn sifâl ve kûzeler binâ ederler.

Ve bu Hisâr dahi Üsküdar mollâsı hükmünde ve subaşısı vardır. Her gece bostâncıbaşı dahi muhafaza eder. Ve bu Hisâr Gökusu'nun cenûbî karşusunda,

Bâğçe-i hâs Kandîlli: Sene (---) târîhinde Murâd Hân-ı Sâlis binâsıdır. Ammâ Murâd Hân-ı Râbi' âb [u] hevâsından haz edüp dâ'imâ bunda işret ederdi. Akındıburnu'nda bir kaya üzre müte'addid kasırlar ile müzeyyen bir bâğ-ı cinândır. Ensesi kayalı dağlar olmağile bâğları dardır. Bâğçe üstâdı ve yüz neferâtı vardır.

Andan yine cenûba **Papas Korusu** nâm bir mahalli Mehemed Hân-ı Râbi', Vanî Efendi'ye ihsân eylemiş aceb nezâket eylemiş, isâbet-kâr pâdişâh-ı zevîl-iktidârdır.

Ve bu Papas Korusu'yla müşâ olan **Kulle bâğçesidir** kim bâğçe-i Selîm Hân-ı Evvel'dir. Selîm Hân fiehzâde Süleymân'a gazab edüp katl olunmak

içün bostâncıbaşıya teslîm edüp {bostâncıbaşı dahi "Sem'ân ve tâ'aten" diyüp fiehzâde Süleymân} yerine bir gayrı oğlan katl eder. Ba'dehu hayr-hâh-ı devlet bostâncıbaşı fiehzâde Süleymân'ı tebdîl-i câme bu Kulle bâğçesi'ne koyup üç sene mürûrunda Selîm-i Evvel Mısır'dan gelüp âhîret râyihalarından haberdâr olunca,

"Âh bostâncıbaşı mazlûm Süleymân için azîm hatâ etdik işte bilâ-veled fevt olursak bu devlet-i Âl-i Osmân kime nakl eder" deyince bostâncıbaşı zemîn-bûs edüp Kulle bâğçesinden Süleymân'ı getirüp Selîm Hân'ın pây-e serîrine yüz sürüp Selîm, Süleymân'ı bağına basup âhîr hilâfet Süleymân'a değince bostâncıbaşıya Mısır'ı ihsân edüp neşv [ü] nemâ bulup çapaladığı Kulle bâğçesi'nde Süleymân Hân evc-i ayyûka ser-çekmiş bir kal'a kulesi-misâl tokuz kat bir kulle-i kasr-ı âlî etmişdir kim cihân-nümâdır. Her katında fısıkye ve havz-ı fevvâre ve müte'addid hücreler ile mebnî bir kasr-ı âlî olmağile Kulle bâğçesi derler.

Ve Süleymân Hân bizzât mübârek eliyle dikdiği bir servi var kim anı gören, sun'-ı Hudâ ne idüğün fehm eder. Böyle bir serv-i sebiz-gündür kim bir nihâli hâric değildir. *Sübhâne'l-Hallâk*. Ve bu bâğçenin gûnâ-gûn meyve-i âbdârlarından incîri gâyet memdûh-ı âlemdir.

<ki yüz altmış üçüncü fasıl

Evsâf-ı kasaba-i Çengelliköyü

Sebeb-i tesmiyesi oldur kim kaçan Ebû'l-feth Sultân Mehemed Hân, <slâmbol'u feth etdikde bu şehirde Yanko ibn Madyan Kırıl zamânından çengallar kalmış bulunduğundan Çengalköyü derler. Üsküdar mevleviyyeti hükmünde (---) tarafından subaşılıktır. Gayrı hâkimleri cümle Üsküdar'dadırlar.

fiehri leb-i deryâda ensesi dağlı ve bâğ u bâğçeli hıyâbân-ı Acem-misâl bâğ-ı <remeldir kim ta'rîf ü tavsîfden ârîdir. Cümle (---) mahalledir ammâ ahâlîsinin çoğu Rûm kefereleridir. Müslimleri azdır ammâ gâyet mükellef ü mükemmel sarâyı ve pâdişâh [ve] vüzerâ sarâyı vardır. Cümleden Ma'ânoğlu bâğçesi ve Beğlerbeği bâğçesi.

Bunun civârında **Istavroz bâğçesi** pâdişâhlara mahsûs bir sarây-ı bâğ-ı Merâm ürd-i heşt-behişt çâr-bâğ-ı Acem'dir kim vâsfinda lisânlar kâsır ve kalemler kâsirdir. Bunda olan nûzhet-âbâd kasr-ı tâk-ı revâk-ı tumturâklar bir bâğçe-i hâsda yokdur. Ammâ Allâhu a'lem bu bâğın tâlî-i imâreti Merrîh burcunda binâ olunmuş ola. Zîrâ elbetde Sultân Murâd efendimiz bu bâğçeye göç etdikde niçe âdemleri katl ederdi.

Hattâ Anadolu'da isyân edüp Bergama kal'asında kapanan <lyâs Paşa'yı Küçük Ahmed Paşa huzûr-ı şehriyârîye getirdikde bu bâğçede elli paşa katl olundu ve niçe bunun emsâli kimesneler bu bâğçede katl olunurlardı. Hattâ şehrinin halkı mâbeynlerinde şeb [u] rûz gavgâ ve cidâl eksik değildir. Hakkâ ki ceng al

ve Çengâlköyü'dür, ammâ gâyet ma'mûr u müzeyyen ve şîrîn rabta-i mahbûbdur. Cümle tahtânî ve fevkânî kârgîr-binâî üç bin altmış aded evlerdir ve (---) câmi'i var. Evvelâ çârsû içre,

.....(3.5 satırlık yer boş).....

Andan mezkûr İstavroz bâğçesin geçüp [141a]

**«ki yüz altmış dördüncü fasıl
Evsâf-ı kasaba-i İstavriz**

Bu mahallerde deryâ mahlûklarında İstavriz balığı çok olduğundan lisân-ı Rûm'da İstavrizden galat İstavroz derler. Bir rivâyetde Yıldırım Hân, şehri Kostantîn fethine geldikde bu rabtadan «slâmbol'a geçerken bunda bir kenîse-i azîmde ceng olunurken biz bunu isterüz dediklerinden galat-ı meşhûr evlâ olup İstavroz derler.

Bu dahi Üsküdar mollâsı hükmünde olup (---) tarafından subaşılıktır. Cümle (---) aded mahalle ve cümle (---) aded bâğ-ı «remli kârgîr-binâ evlerdir kim cümle kiremitlidir. Ve cümle (---) aded mihrâbdır. Evvelâ (---) câmi'i

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Evsâf-ı kasaba-i ma'mûr Kuzkuncuk: Vech-i tesmiyesi Ebû'l-feth asrında Kuzkun Baba sâkin olduğuyçün ismine Kuzkuncuk derler.

Bu dahi Üsküdar mevleviyyetinde (---) tarafından subaşılıktır. Cümle (---) aded hânedânlardır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Nakkâş Paşa bâğçesin geçüp ve Öküz limanın ve Kaya Sultân sarâyı bâğın geçüp (---).

**«ki yüz altmış beşinci fasıl
fiehr-i azîm ve bilâd-ı kadîm bender-i
âbâdân Üsküdar'ın câmi' ü medâris ve
hân ü hammâmları ve gayrı âsâr-ı
binâların ayân u beyân eder**

Evvelâ sebab-i binâ-yı şehri Üsküdar oldur kim şehri «slâmbol'u, Âl-i Emeviyyûn'dan ve gayrı pâdişâhlardan berren ve bahren yedi def'a muhâsara edüp ba'zı mahalde «slâmbol'un nısfın ve Galata'yı tamâmen feth edüp ve ba'zı zamân harâca kesüp bu minvâl üzere bî-feth sulh [u] salâh ile avdet ederlerdi. Ammâ hicret-i nebeviyye'nin iki yüz kırk beş senesinde Hırkîl Kırıl Kostantiniyye'de mürd olup oğlu Alina, kırıl-ı dâll iken ol sene Âl-i Abbâsi-yân'dan Hârûnu'r-Reşîd yüz elli bin asker ile Üsküdar'dan geçüp «slâmbol'u muhâsara kılup âhir bilâ-feth avdet etmek nâmûsdur deyü bir sığır derisi cirminde Silivrikapusunun iç yüzünde Koca Mustafâ Paşa câmi'i yerinde bir kal'a ve bir mahalle-i müslimîn içre bin âdem muhâfazacı koyup beher sene küffârdan ellişer bin altun harâc almak üzere üç yıllık harâcı pîşin alup Bağdâd'a vardıklarında Alina Kırıl isyân edüp

«slâmbol içre olan ümmet-i Muhammedi katl-i âm ederken bi-emrillâh ol cengde Alina Kırıl'ı ümmet-i Muhammed katl edüp niçe bin küffârı dahi katl edüp anlar dahi cümle şehîd olurlar.

Bu mahalde Seydî Battâl Gâzî üç bin bahâdî-rânıyla Üsküdar'da pusu edüp küffârdan ganîmet alup küffâr üzere musallat olmada idi. Battâl Gâzî «slâmbol içre bu kadar ibâdullâhın şehîd olduğun istimâ' edüp dâğ-ı derûnundan Üsküdar tarafında Kuzkunca ve Çengelise şehirlerinde ve Pendik ve Kartal ve Darıca şehirlerin gâret [u] alan [u] tâlân edüp üç bin papası dendân-ı tîğdan geçirüp bu kadar mâl-ı ganâyimle maskat-ı re'si olan Malatıyye kal'asına, andan Bağdâd'a Hârûnu'r-Reşîd'e varup «slâmbol içre şehîd olanların ahvâllerin bir bir Hârûn'a takrîr edince hemân ol ân Hârûnu'r-Reşîd iki kerre yüz bin asker ile bir sene mürûrunda tekrâr «slâmbol'u muhâsara edüp üç gün üç gece ceng-i azîm edüp Seydî Battâl ve gayrı guzât on sekiz bin küffârı şemşîr-i âteş-tâbdan geçirüp yigirmi bin esîr nüfûsu kayd [u] bend edüp Tekur Yağfûr nâm kırıl dest-ber-kafâ Hârûnu'r-Reşîd huzûruna getirüp ol ân Yağfûr'a amân vermeyüp boğazından Ayasofya çanlığına salb edüp «slâmbol'u yağmâ ve alan [u] tâlân edüp hisâbın Cenâb-ı Bârfî bilür, mâl-ı ganâyim alup yine Koca Mustafâ Paşa mahallinde makeddemâ binâ olunan kal'aya on bin ibâd-ı müslimîn koyup Hârûnu'r-Reşîd Bağdâd'a müteveccih olup Seyyid Battâl Gâzî ki ism-i şerîfleri Ca'fer ibn Hüseyin Gâzî'dir, anlar Üsküdar'da lebi deryâda Kızkulesine havâle bir püšte üzere hayme ve hargâhların kurup anda muhâfaza edüp yedi sene bâğ u bâğçe yetişdirüp sâkin olurlardı. «lâ yevminâ hâzâ ol bâğlara Battâl bâğları ve Âl-i Bahâdır [141b] bâğları ve fiücâ' bâğları ve Gâzîköyü bâğları derler, galat-ı meşhûr olup Kadıköy bâğı derler. Bu takrîb ile yedi senede ibtidâ Üsküdar'ı ve Kadıköyün Battâl Gâzî amâr etmişdir.

Ba'dehu Battâl Gâzî fiâm gazâlarına gidüp {Kırıl-ı bed-fi'âl Kanator-ı dâl olan} küffâr Kadıköyü'ne bir kal'a-i metîn binâ etdi. Hâlâ bu hakîrin bâğları içinde burc [u] bârûları esâsları nümâyândır. Andan sonra Üsküdar'ın kara tarafına tâ Çamlıca dağlarına varınca bir hafr-ı azîm etdi ve hafrın toprağın iç yüzüne sedd edüp kapu yerleri etdi.

Ve Çamlıca dağı üzere bir karavul kulesi ve Toygar depesinde ve Yassıdepe'de ve Piyâlepaşa depesinde el-hâsıl on iki yerde kulle-i azîm karavul hâneler binâ edüp Üsküdar'ın cânib-i erba'asına kırk bin keferi nigezbân koyup Üsküdar'ı ma'mûr edüp Seydî Battâl havfından Üsküdar hâkimi deryâ içre bir kulle-i azîm binâ edüp kızını ve zî-kıymet eşyâlarını ol kulleye koyup ismine keretsân-ı Yûnân'da (---) dediler. Türkçe Kızkulesi demektir.

Ba'dehu Seydî Battâl fiâm'ı feth edüp Üsküdar'ın bu minvâl üzere imâretin işidüp başına gâziyândan yedi yüz âdem cem' edüp ale'l-gafle Üsküdar'ı basup Kızkulesi'ne kayık ile geçüp Kanator Kıral'ın kızın ve cümle cevâhirlerin alup niçe bin küffârı kırup Üsküdar'ı feth eder. Üsküdar bâğçesi yerinde ibâdet edüp,

"lâhî bu diyârı Muhammed *aleyhi's-selâm*'ın ümmetlerine müyesser eyleyüp ma'mûr [u] âbâdân eyle" deyüp Üsküdar'ı yakup yıkmadan mâl-ı ganâyimin alup yine şehr-i Medâyin'e revâne oldular.

Ba'dehu anların du'âsı berekâtıyla Kanator Kıral şehr-i Üsküdar'ı ol kadar amâr eder kim bâğ-ı behişt olur. Ba'del-feth-i Ebü'l-feth dahi ma'mûr olur. Ammâ zamân-ı Süleymân Hân'da dahi ziyâde amâr olup ilâ yevminâ hâzâ Battâl Gâzî du'âsı berekâtıyla ma'mûr olmadadır.

Ammâ zamânımızda Sultân Murâd Hân-ı Râbi' tahrîri üzere şehr-i azîm Eskidâr yedi dağın dere ve depesi üzere tokuz bin kat-ender-kat bâğlı ve bâğçeli ve yalılı ve sarây-ı âlîler ve gayrı büyütlar ile ârâste ve gûnâ-gûn imâretlerle pîrâste olmuş şehr-i Eskidâr'dır. Üsküdar galat-ı meşhûrdur.

Eskidâr'dan murâd Üsküdar bâğçesi yerinde Hârûn'u-Reşîd'in serâperdesi yerinde Seydî Battâl Gâzî'nin yedi sene sâkin olup bâğlar ve beytül-hüzünler binâ etdüğü dârlardır. Anıçıün Eskidâr derler. Üsküdar galatdır.

{Bu Üsküdar Arz-ı Mukaddes hâki olup cümle Anadolu ve Arab u Acem ve Hind ü Sind diyârlarının memerr-i nâsı olmağile gâyet bender şehr-i mu'azzamdır. «slâmbol'dan altı mîldir. Ammâ Karadeniz akındısı şiddet üzere cereyân etmeğile cümle kayıklar Beşiktaş nâm mahalle varup andan Üsküdar'a salırlar, eyle tokuz mîldir. Ve Sarâyburnu'ndan Eyyûb on mîldir ve deryâsında akındısı yokdur. Ammâ Üsküdar'a geçmek gâyet müşkildir. Husûsâ lodos hevâda gâyet ihtirâz lâzımdır.

Ammâ} hâlâ bu şehr-i Üsküdar yetmiş mahalle-i müslimîn ve on bir mahalle-i kefer-i Rûm ve Ermenî ve bir mahalle-i Yahûdî vardır. Ammâ Freng keferesi yokdur. {Ve cânib [u] etrâfında kal'ası dahi yokdur}.

Ve cümle bu şehir ahâlîsinin taraf-ı şer'-i şerîfden hâkimi beş yüz akçe pâyesiyle mollâdır kim yüz âdemiyle hükûmet eder. Cümle eyâleti (---) kurâdır ve (---) beş nâ'ibi hükûmet eder ve senevî ber-vech-i adâlet kırk bin gurus hâsıl olur.

Ve yeniçeri ocağından bir oda yeniçeri çârsû içre kolluk bekler. Ve sipâh kethudâyeri ve cebeci ve topcu ocağı ihtiyârları vardır.

Ve a'yân [u] eşrâfı ulemâ ve sulehâ ve meşâyih-i kibârı hadden efzündür. Ammâ şeyhülislâmı ki fetvâ sâhibi «slâmbol'dadır. Ve nakîbü'l-eşrâf kâ'immakâmı vardır. Ve subaşî ve altı yüz mütevellîsi vardır kim azîm evkâflar ile müzeyyen şehirdir.

Evvelâ hânedân-ı azîmlerin eşbehi Salacak'da Âyişe Sultân sarâyı ve Vâlide-i Âtîk Sultân sarâyı ve Kaya Sultân sarâyı ve Hânzâde Sultân sarâyı ve (---) sarâyı ve Doğancılar kurbünde Hacı Paşa sarâyı ve Ak Mehmed Paşa sarâyı ve Nasîf Paşazâde sarâyı ve Cinci Hoca sarâyı ve Arslan Ağa sarâyı ve,

.....(1 satırlık yer boş).....

ve niçe bin sarây-ı azîmler var ammâ kitâbeti âdemi ta'ciz eder.

Bu imâretlerden mâ'adâ cümle (---) aded câmi'-i selâtîn ve gayrı câmi'lerdir. «btidâ iskele başında,

Câmi'-i selâtîn câmi'-i Mihrimâh Sultân binti Süleymân Hân: (---) Paşa'nın ehlidir. Bu câmi'-i Süleymân Hân {sene 954 târîhinde} binâ edüp savâbın Sultân-ı merhûmenin rûhuna hibe etmişdir. {*Rahimehallâh*}

Eşkal-i câmi', leb-i deryâda haremine iki taraftan (---) kademe taş nerdübân ile urûc olunur bir haremdir, vasatında bir âbdest havzı ve çınârlar ile müzeyyendir. Ve câmi'in taşrasında yan soffaları üzere (---) [142a] aded amûd-ı muntehâlar üzere (---) kubbe-i âlîlerdir. Ve bir kible kapusu üzere târîhi:

.....(1 satırlık yer boş).....

ve bu kapudan mihrâba varınca tûlu (---) ayakdır ve arzı (---) ayakdır ve câmi' içre (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) ve iki minâresi birer tabakadır. Andan,

Câmi'-i selâtîn Orta Vâlide Sultân câmi'i: Atbâzârı kurbünde hayrât-ı azîmdir kim ta'bîr olunmaz. Sene 985 târîhinde Sâlis Murâd Hân'ın vâlidesi binâ etmişdir. Eşkal-i câmi', bir bayır üzere bir câmi'-i azîmdir kim gûyâ nûrdur. Kible kapusundan mihrâba tûlen ve arzen (---) eder. Cânib-i selâsı yanlarında cemâ'at tabakaları ve kanâdîl tabakaları vardır. Bunda dahi gûnâ-gûn billûr câmlar ve revzenler var (---) kible kapusu üzere târîhi: (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve taşra yan soffasında (---) amûd üzere (---) aded kubbedir. Ammâ bu kubbelerden câmi'in kubbe-i kebîri âlîdir. Ve taşra haremî içre çınâr ve ohlamur dırahtları zeyn olmuşdur.

Bu câmi'in dahi yemîn [ü] yesârında birer şerîfeli iki minâre-i mevzûnları var, bunun dahi cemî'i binâları serâpâ rusâs-ı nîlgûn ile mestûrdur. {Ve Mi'mâr Sinân binâsıdır kim ammâ gâyet metânet üzere mebnîdir}.

Evsâf-ı câmi'-i selâtîn Kösem Vâlide Sultân: Sultân Ahmed Hân'ın hâtûnu ve Osmân Hân'ın ve Murâd Hân'ın ve «brâhîm Hân'ın vâlideleridir. Sultân Ahmed'den berü yedi kerre pâdişâh olup Sultân Mehmed-i Râbi' asrında kul gulû edüp Siyâvuş Paşa re'yiyle Dîv Süleymân nâm kızlar ağası Vâlide'yi saçıyla ma'nûkan boğup sene (---) târîhinde şehîd etdi. Bu câmi'i hayâtlarında anlar binâ etmişdi.

Bir bayır üzere hevâdâr zemîninde bir kubbe-i azîmli ve taşra soffalı ve haremlî ve (---) minâreli câmi'-i rûşendir. Bir kible kapusu üzere târîhi:

*Tamâm olunca dedi himmetiyle târîhin hâtif
Bu câmi'de olan tâ'at ola makbûl-i Subhânî.*

Sene (---).

Ve Hünkâr bâğçesi kurbünde Tazıcılar kârhânesi'nde Sultân Ahmed câmi'i, bir minâreli tarz-ı kadîm câmi'dir

Ve Hünkâr bâğçesi kenârında Sultân Murâd Hân-ı Râbi' câmi'i, bir alçak minâreli câmi'-i hâsıdır. Her cemâ'at-i âmm varamaz. (---) (---) (---) (---) (---)

Ve Fener bâğçesinde Sultân Selîm-i Evvel câmi'i, câmi'-i hâsıdır, âmm için değildir, ammâ latîf câmi'dir.

Ve Istavroz bâğçesinde Sultân Murâd Hân-ı Râbi' câmi'i, rûşen-binâ câmi'-i hâsıdır.

Ve Çamlıca bâğçesinde Sultân Mehmed Hân-ı Râbi' câmi'i, binâ-yı metîn câmi'-i hâsıdır (---).

Ve şehir içre Üsküdarî Mahmûd Efendi câmi'i, (---) Paşa'nın binâsıdır.

Ve câmi'-i Arslan Ağa.

Ve câmi'-i fiemsî Paşa, leb-i deryâda bir küçük câmi'dir ammâ gâyet şîrîn câmi'dir kim gûyâ bir kasr-ı şîrîndir, Mi'mâr Sinân binâsıdır.

.....(7 satırlık yer boş).....

Evsâf-ı cümle mesâcid: (---) adeddîr, cümleden Hacı Paşa mescidi.

.....(2.5 satırlık yer boş).....[142b]

Cümle medreseleri ayân eder: Evvelâ iskele başında medrese-i Mihrimâh Sultân ve medrese-i Orta Vâlîde Sultân ve medrese-i Yeni Vâlîde ve medrese-i fiemsî Paşa bu medârisler Koca Mi'mâr Sinân binâsıdır. Ve Kelîme Hâtûn medresesi.

.....(1 satırlık yer boş).....

Ve cümle dârü'l-hadîsleri beyân eder:

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle dârü'l-kurrâları bildirir: Vâlîde kurrâsı ve <smehân Sultân kurrâsı ve fiemsî Paşa kurrâsı ve türbesi, Hacı Paşa kurrâsı ve türbesi, bunlar dahi Mi'mâr Sinân kârlarıdır.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle dârü't-ta'âm-i sibyanı bildirir:

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Ve cümle imâret-i it'âmı beyân eder: Evvelâ cümleden, iskele başında Mihrimâh Sultân imâreti mâh ve sâl bi'l-guduvvi ve'l-âsâl âyende ve revendeye, mihmân-sarâyda sâkin olanlara beher-yevm merreteyn birer bakır sini ile herkese birer tâs buğday çobrası ve birer nân ve her şeb birer şem'a ve her at başına bir

yem sadakası vardır. Üç gündend ziyâde mihmân olana vermezler. fieb [u] rûz şart-ı vâkîf böyle ta'yîn etmişdir.

<ikinci imâret-i it'âm Orta Vâlîde'dir. Bu dahi ol tertîb üzere cum'a geceleri pilâvı, zerdesi dahi mebzûl-ı bay [u] gedâ ve pîr [u] cüvândır. Ve cevâmî' huddâmları sekiz yüz âdem ta'yîn-i vazîfe alırlar, evkâf-ı azîmdir.

Üçüncü imâret, Vâlîde-i Cedîd'dir. Ol dahi sâlifü'z-zikr hayrâtları gibi ve dahi ziyâde bay [u] gedâyâ ni'meti mebzûldür.

Ve beş bâğçe-i selâtinde dâ'imü'd-dehr her ni'metleri bî-imtinân mebzûl-ı zu'afâ ve mesâkîn ve müsâfirîndir.

Ve matbah-ı fieyh Mahmûd Efendi ve matbah-ı (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Bunların dahi gelen fukarâlara ni'metleri bezl olunur kim cümle imâret-i it'âm-ı Üsküdar on bir yeredir. Eğer her birin fûrâdâ fûrâdâ mâ-vaka'ı üzere tahrîr eylesek Seyâhatnâme'miz bir ziyâfetnâme olur.

Evsâf-ı tekye-i dervîş-i dil-rişân-ı zîşân: Cümle kırk yedi tekyedir. Ammâ cümleden tekye-i Hazret-i Mahmûd Efendi, tarîk-i Halvetî'de eyle bir âsitâne-i azîm yokdur kim şeb [u] rûz üç yüz fukarâsı zikrullâh ile meşgûllerdir. Her birinin birer köşede savma'aları vardır. Ba'de salâti'l-cum'a eyle tevhid-i sultânî olur kim istimâ' eden âşıklar sermest olurlar.

Ve tekye-i Abdülkâdirü'l-Cîlanî, bu dahi eyle bir âsitânedir.

Ve tekye-i Divitcizâde, bu dahi Halvetî tekyesidir.

Ve tekye-i Karaca Ahmed Sultân, mezâristân içredir.

.....(5 satırlık yer boş).....

Ve tekye-i Hacı Bektaş-ı Velî, Kaya Sultân yalısı dibinde Öküz limanı'nda bir küçük âsitâne-i dervîşândır.

Ve Tekye-i Miskînler, tarîk-i âm üzere şehir hâricinde bir tekyedir. Cümle miskînler anda sâkin olup nezerâtlar ile geçinirler. fiehir içre bir miskîn haber alsalar amân vermeyüp alup tekyelerine götürürler. <sterse a'yân [u] [143a] eşrâf [u] kibâr olsun anı miskînler ellerinde olan hatt-ı şerîfleri ile alup miskînhaneye götürürler. Zîrâ dıyâr-ı Rûm'da cüzâm marazı sârîdir deyü şehir içre miskîn turmak memnû' olduğundan her şehir hâricinde başka miskîn-hâneler vardır. Kimse ile ihtilâl etmeyüp başka sâkin olurlar. Ammâ Arabistân'ın Mısırında gâyet cüzâm âdem çokdur. Kubâ marazıdır deyü eli ve ayağı dökülmüş âdemler ile bir yerde yiyüp içüp yatup kalkarlar. Hikmet-i Hudâ evlâd-ı evlâdları dahi olursa elbette kaşları ve kirkikleri olmaz.

Evsâf-ı hammâmât-ı Üsküdar: Cümle (---) hammâmıdır.

Ammâ cümleden <skele çârşûsunda Sultân hammâmı.

Ve çârsû içre (---) hammâmı, gâyet müferrih ve hoş-hevâ ve hoş-binâ bir hammâm-ı rûşenâdır. Ve mahbûb-ı ra'nâ pâk dellâkları ve fûta-i nîlgûnları vardır. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve Atbâzârı kurbünde Orta Vâlide hammâmı, dil-güşâ hammâm-ı mübârekdir. Cümle halvetleri pâkdir.

Ve Kösem Vâlide Sultân hammâmı, cümleden sonra binâ olunmağıle her hammâmın tarzından üstâd mi'mâr birer tarz serîka edüp bir tarh-ı ibret-nümâ üzre nev-binâ bir hammâm-ı ra'nâ-yı hoş-mâ' hoş-binâ hammâmıdır ki Üsküdar'da ve «slâmbol'da nazîri yoktur

Ve Cinci Hoca sarâyı kurbünde (---) hammâmı (---) âb-ı hayât sulu hammâm-ı latîfidir.

.....(4.5 satırlık yer boş).....

Bu hammâmlardan mâ'adâ bu şehir içre sekiz yüz sarây hammâmı vardır. Ba'zısına ahâlî-yi mahalle ehl [ü] iyâlleri ile girüp safâ ederler. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Evsâf-ı kârbânsarây-ı Eskidâr: Cümle on bir mihmân-hâne-i hâs [u] âmdir.

Cümleden iskele başındaki câmi'in iki tarafında leb-i deryâda yüzer ocaklı yüzer tavla at alır kârbânsarâyıdır kim gûyâ birer kal'adır. Serâpâ kurşum ile mestûrdur kim âyende ve revendeye hâne-i bî-minnetdir, Mihrimâh Sultân hayrâtıdır.

Ve kârbânsarây-ı Orta Vâlide, bu dahi câmi'i ve imâret-i it'âmı kurbünde yüzer ocaklı biner at alır mihmân-hânedir ve başka develiği var.

Ve mihmânsarây-ı Kösem Vâlide, a'yân-ı kibâr sâkin olmağıçün ma'mûr sarây-ı âlîdir. Hâlâ içinde Kethudâ Arslan Ağa sâkin idi. Ma'lûmumuz olanlar bu hânedânlardır.

{Ve sarây-ı Koca Mehmed Paşa, Süleymân Hân vezîridir, kâr-ı Koca Mi'mâr. Ve sarây-ı Doğancılar. Ve sarây-ı Hacı Paşa. Ve yalı-yı Piyâle Paşa kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Evsâf-ı hân-ı tüccârân-ı berr ü bihârân, seyyâhân-ı cihân-bân: Cümle yüz beş hândır. Ammâ kurşumlu hânlar değil. Her biri kırkar ve ellişer ocaklı hânlardır. Ba'zısına üç ayda bir ulûfe için sipâh tâ'ifesi gelüp sâkin olurlar. Ammâ cümlesinin bâblarında zencîrler çekilmişdir kim her birinin hâncıları ve bevvâbları vardır. Evvelâ Nasîf Paşa hânı, Atbâzârı hânı,

.....(3.5 satırlık yer boş).....

Evsâf-ı sitâyîş-i sebîlhâne: Cümle altmış altı sebîl-i atşândır.

.....(3.5 satırlık yer boş)..... [143b]

Der-sitâyîş-i çeşme-i aynü'l-hayât-ı Üsküdar: Cümle (---) çeşme-i uyûn-ı câriyelerdir. Ammâ cümleden mükellef, hayrât-ı azîm Cum'abâzârı içinde Yeniçeri kolluğu cenbinde Kara Mustafâ Paşa çeşmesinin târîhidir:

Mahallinde yapıldı çeşme-i âb-ı hayât-efzâ.

Sene (---).

.....(5.5 satırlık yer boş).....

Aded-i evsâf-ı dekâkîn-i esvâk-ı sultânî: Cümle iki bin altmış dükkândır, lâkin bezâsteni yoktur. Ammâ yine cümle zî-kıymet mevcûddur. Zirâ cemî'i ehl-i hiref gûnâ-gûn mevcûddur. Tertîb üzere bir esnâfa münhasır çârşûsu yoktur, hemân cümle ehl-i sanâyi' mahlûtdur. Hattâ tabbâğhânesi bile iki yeredir. Ammâ Sipâh {bâzârı bir sükûr iki cânibi kapuludur}.

Ve aded-i bâğ-ı engûr dörd bindir. Ve aded-i bostân-ı gülistân üç yüzdür ve aded (---) (---). Bunların her birinde niçe bin elvân şükûfe ve ezhârât hâsıl olur kim râyihâsından âdemin demâğı mu'attar olur.

Evsâf-ı mesîregâh-ı Üsküdar: Evvelâ her cânibi mesîregâh [u] teferrücgâhdır. Ammâ cümleden pâdişâhlara mahsûs olan bâğçe-i cennet-âsâlar birer tarîk ile seyr olursa her biri birer temâşâgâh-ı nısf-ı cihândır.

Andan mesîregâh-ı Büyük Çamlıca, eflâke ser çekmiş bir cebel-i bâlânın tâ zirve-i a'lâsında bir tekye-i bülend idi. Hâlâ pâdişâhımız kendilere mahsûs bâğ-ı cihân nâmıyla bir bâğçe-i âlî etdi kim bu hakîrin andaki kasr-ı bülende târîhidir:

Dedim ey Evliyâ bu kâha târîh

Mübârek ola kasrın pâdişâhım.

Sene (---). (---)

Andan aşâğı mesîregâh-ı Küçük Çamlıca, çemen-zâr [u] mesîregâh [u] şikârgâh çınâr-ı müntehâlî bir vâdîdir.

Ve teferrücgâh-ı Kalamış Burnu, Kadıköy bâğları ile Fener bâğçesi mâbeyninde bir körfez içre beyâz kumsal bir bahrdır. Cümle dilberân [u] âşıkân-ı sâdikân anda deniz mâlikleri gibi âdem mâlikleri ve melekleri şînâverlik edüp âşık [u] ma'sûk birbirlerin bilâ vâsîta kuc-kucağ olup dirâgûş ederler bir teferrücgâh yerdîr.

Ve teferrücgâh-ı Kadıköy bâğları ve Haydar Paşa bâğı ve Âl-i Bahadır bâğları ve Sücâh bâğları.

Ve Kaya Sultân bâğçesinde mesîregâh-ı Piyâle Paşa havzı, deryâyâ nâzır bir püşte üzere bir kasr-ı tahtânî ve bir havz-ı azîmi var kim içinde kayığı ve mefret mâhîleri vardır.

Ve seyrângâh-ı Doğancılar meydânı, selâtînler Üsküdar'a göç etdikleri mahalde cümle doğanbâz bunda göçerler bir azîm kârhâne (---).

Ve mesîregâh-ı Kızkulleli, deryâ içre karadan bir ok menzili ba'îd çâr-kûşe bir musanna' kulle-i bâlâdır, kaddi kâmil seksen zirâ'dır, cirmi iki yüz adımdır. (---) tarafına nâzır bir demir kaptusu vardır. Çinde yedi kat hücreleri ve âb-ı hayât suyu matar-ı rahmetden cem' olur sahrîcdir. Dizdârı Çelebi Cüce ve yüz neferâtı ve leb-i deryâda ejder-i heft-ser gibi kırk pâre

balyemez topları ve mazgal delikleri ve mükemmel cebehânesi vardır.

Ve teferrücgâh-ı Bahr-i Salacak, bunda dahi cümle dilberân mâh-ı Temmûz'da deryâya çimerler.

Ve seyrângâh-ı fiemsî Paşa, bunda dahi cümle âşikân ba'de'l-asr gelüp âyende ve revende kayıkları temâşâ edüp kesb-i hevâ ederler.

Ve mesîregâh-ı Sarıkadı, ulu ziyâretgâhdır.

Ve mesîregâh-ı Kayışbınarı, dırahtistân içre bir âb-ı hayât-ı zülâldır.

Ve teferrücgâh-ı avgâh-ı Âlemdağı, acâyib av âlemi olur.

.....(2 satırlık yer boş).....[144a]

Ve **esmâ'-i mahallâtları beyân eder:**

.....(4.5 satırlık yer boş).....

Ve **halkının kâr [u] kesbleri ve libâsları ve lisânların beyân eder:** Ahâlî-i Üsküdar (---) fırkadır. Bir fırkası askerî tâ'ifesinin a'yân [u] eşrâflarıdır kim gûnâ-gûn akmişe-i fâhire geyerler.

Ve bir fırkası bâğbândır. Ve bir fırkası ulemâ ve sulehâdır. Ve bir fırkası fakr [u] fâka kanâ'at etmiş Geysûdâr Mahmûd Efendi fukarâlarıdır kim hadden bîrûndur.

Ve bir fırkası keştîbân ve kayıkcıyândır. Ve bir zümresi esnâf-ı tüccârân [u] ehl-i sanâyi'âtdır. Bu kavmin libâsları iktidârlarına göre kapama ve çuka dolama ve ferrâce geyerler.

Bu halkın ekseri Anadolu diyârı halkı olmağile lehce-i mahsûsaları Etrâk lisânıdır ammâ şehrinde hâsıl olan çelebileri fesâhat [u] belâğat üzre tekellüm edüp ulemâsı ve şu'arâsı ve nebtîz şehripleri vardır. Ve bu şehirde tarîk-i Celvetî istihâr bulmağıla âyîn [u] ezkâr mahallinde ilm-i edvâr üzre gûnâ-gûn ilâhiyyâtlar ve zikr ü zecel ü tasnîfât okur.

Ehl-i hevâsı çokdur. Zîrâ âb [u] hevâsı da gâyet latîfdır. Arz-ı beledi ve tûl-ı nehârı hemân <slâmbol arzıdır. Anıniçün mahbûb u mahbûbesi gâyet çokdur. Ba'zı şu'arâlar mahbûb-ı Üsküdar'ı şehrengîz etmişlerdir. (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Me'kûlât [ü] meşrûbâtının memdûhâtın beyân eder: Evvelâ hâs ve beyâz pidesi ve kirdesi ve tennûr kebâbı ve beyâz ve ter kaymağı ve hora üzümü ve karanfîlli üzüm şerbeti (---) (---) (---) meşhûr-ı âfâkdır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Evsâf-ı ziyâretgâh-ı kibâr-ı evliyâ-i izâm ve meşâyih-i kirâmların kabri münevverelerinin ziyâretgâhların beyân eder

Evvelâ cümleden mukaddem merkad-i **Hazret-i fiücâ' Baba**, Battâl Gâzî refiklerindedir. Bağ çapalarken yılan zehirleyüp merhûm olup yine fiücâ' bağları içinde medfûndur.

Andan **Âsumânî Dede** kabri, tarîk-i Yesevî'den bir mecâzib kimesne imiş dâ'imâ âsumâna bakup kelimât edüp gûnâ-gûn hâletler zâhir olur bir kimesne imiş. {Anıniçün Âsumânî derler}. Selîm Hân Acem'e teveccüh etdükte,

"Yürü Selîm, <smâ'il'i imâmımlar yoluna çıldır çıldır demeden kurbân edüp her şey'in gavırına var" buyururlar. Hakikat Selîm Hân, fiâh <smâ'il'i Çıldır sahrâsında bozup askerinin dendân-ı tîğdan geçirüp Sultân Gavrî üzre gidüp anın dahi gavırına erüp Mısır'ı feth eder. Âsumânî Dede'nin nutk-ı dürebârları vücûd bulup kendüleri Karaca Ahmed Sultân tekyesi cenbinde kabri ma'lûmunda medfûndur. Ve,

Ziyâret-i kutbü'l-aktâb-ı âfâk eş-şeyh ale'l-ittlâk Hazret-i Mahmûd Efendi: Ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır kim, tekyesinde medfûndur. Mevtine târîhdır, güfte-i Nev'îzâde:

*Züyyinet Cennetü Adnin ve kusûr
Bi-riyâzın ve cinânin mevrûd*

*Se'ele'l-hâtıru an-sâhibihâ
Hâtifün kâle li-şeyhin Mahmûd.*

Sene 1038.

Diğeri târîh, güfte-i Veysî. Ammâ hikmet-i Hudâ sultân-ı şu'arâ Veysî Efendi Mahmûd Efendi'nin mu'tekidi olmağile bu târîh dahi onların azîz merhûm olduğü sene evvelinde merhûm olduklarına târîhdır:

*Veysî ki olmuş idi lugazda bî-bedel
Ta'yîn-i sâl-i fevtine târîhdır gazel.*

Sene 1037.

Ve Mahmûd Efendi tekyesi cenbinde bir kubbe-i âlîde Vezîr Halîl Paşa, sâhibü'l-hayrât olmağile anda medfûndur.

Ammâ merhûm Mahmûd Efendi hezârân-necm-i geysûdâr fâ'izü'l-envâr olan Hüdâyî mahlas Seyyid Mahmûd Efendi, Anadolu'da Sivrihisâr belâdesinde sivrilüp meydâna gelüp zümre-i ulemâda müderrisîn ve nâ'ib kazâ-yı nâgehânî semtine sâlik oldu. Bir gece âlem-i rü'yâda {nîrân-ı cahîmi seyrân edüp havfından bîdâr olup cümle mâ-melekin bezl eyleyüp Bursa'da Üftâde Efendi'den inâbet edüp tekmîl-i tarîk edüp seccâde-i hilâfete me'mûr olup Üsküdar'da bir dâr alup berhordâr oldu.

Hulâsa-i kelâm yedi pâdişâh dest-i şerîflerin bûs etmişlerdir ve Sultân Ahmed Hân rikâbında piyâde gitmişlerdir. Ve yüz yetmiş bin mürîde irâdet vermişdir. Ol asrın kutbu idi ve vâsıl-ı gencîne-i es-râr-ı hakikat ve ser-çeşme-i ser-çeşmân-ı meşreb-i ma'rifet, şem'-i mihrâb-ı mücâhede, çeşm u çerâğ-ı erbâb-ı müşâhede idi. Evsâfı hadden bîrûn ve hayrât [u] hasenâtı binden efzûndur. Ve yüz mücellid tasavvufâne te'lîfât, ebyât [u] eş'âr [u] ilâhiyyâtları vardır. Hüdâyî tahallüs ederler.

Hamd-i Hudâ bu hakîr şeref-i sohbetleriyle müşerref olup bû-reşîdî hırkası dâmeniyle setr etmişlerdir ve evlâd-ı ma'nevîmiz olsun demişlerdir ve bî-had va'z [u] nasîhatlarında bulunup takbîl-i yed-i mübârekleri ile ber-murâd olduğumuza iftihâr ederiz. *Ve's-selâm.* } [144b]

Üsküdar'da **Mevlânâ Mehmed Emîn Bedreddînzâde**: Maskat-ı re'si fiirvân-zemîninde kal'a-i fiamâhî'dir. Üsküdar'da Karaca Ahmed Sultân tekyesi civârında âsûde olup seng-i mezârında târîhi budur, güfte-i fiehâbî Efendî:

Menzilün fî (...) *Cenâb-ı Allâh*

Sene 1036.

Ferîd-i asr, bahr-i ma'ârif, mahzen-i ma'ânî bir kimesne-i fiirvânî idi.

Ve kabr-i **Konrapalı Hayreddîn Efendî**, halîm ü selîm idi.

.....(2.5 satırlık yer boş).....

Niçe bin ziyâretler var ammâ ma'lûmumuz bunlar[dır].

«ki yüz altmış altıncı fasıl Kadıköy imâretin beyân eder

Evvelâ hicret-i nebeviyyenin sene (---) târîhinde «slâmbol tekürü Kanator Kırâl Seydî Battâl Gâzî'nin havfından bu cezîreye kal'a binâ edüp deyr-i azîmlerle ve bî-had âdemle amâr etdi.

Ba'de'l-feth Mehmed Hân feth edüp kal'asın münhedim edüp şehrini Dârü's-sa'âde ağalarına hâs ihsân eyledi. Hâlâ cümle sekiz yüz hânedir. Bir mahalle-i müslim ve yedi mahalle-i Rûm keferesi ve altı yüz bâğdır. Leb-i deryâda yel değirmenleri vardır. Ve Terzi Mustafâ Ağa yalısı cümleden ma'mûrdur.

Ve çârsû içre bir minâreli kible kapusuna (---) kademe taş nerdübân ile urûc olunur şekl-i murabba' kiremitli bir câmi'-i müfîd [ü] muhtasardır. (---) Hân'ın Dârü's-sa'âde ağası Osmân Ağa binâsıdır, kible kapusu üzre târîhi:

Nâm-ı pâki bânî-i hayrâta âsârı tamâm

Dediler târîhini bil câmi'-i Osmândır.

Sene (---).

Bundan gayrı câmi' yokdur. Bir hammâmı ve yüz dükkânı var gayrı imâret yokdur. Ammâ limanında balığı çokdur.

Hamd-i Hudâ «slâmbol'un Anadolu tarafında olan Kavak boğazından berü bu mahalle gelince tokuz pâre kasabât şehirlerin ve bâğ u bâğçelerin alâ kadri'l-îmkân müfîd ü muhtasar tahrîr edüp itmâmı müyesser oldu.

«ki yüz altmış yedinci fasıl Hâk-i Kostantıniyye'nin cânib-i erba'asında pâdişâhlara mahsûs ne kadar bâğ-ı «remezât misilli hâs bâğçeler varsa anların esmâların beyân eder

Evvelâ Sarâyburnu'nda Hazret-i Süleymân'ın nazarı ta'alluk etdüğü ma'bed-i kadîmi Hâs bâğçe, rub'-ı meskûnda nazîri yokdur kim sekiz bin bâğbânı vardır. Cümle kânûn-ı Süleymânî'dir kim başka bir askerdir.

Andan Halîc'in karşı tarafında Tershâne bâğçesi {binâ-yı Yanko ba'd[ehu] Ebü'l-feth}.

Ve Karaağaç bâğçesi {binâ-yı Mehmed Hân-ı Râbi'}

Ve Kâğızhâne'de Mîrgüne bâğçesi {binâ-yı Murâd Hân-ı Râbi', fâtihi-i Bağdâd}.

Ve Halkalı Bâğçe {binâ-yı Süleymân, kâr-ı ân}.

Ve Siyâvuş Paşa bâğçesi {kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Ve Feteköy bâğçesi {binâ-yı Bâyezîd Hân}.

Ve Dâvûd Paşa bâğçesi.

Ve Silivri bâğçesi {binâ-yı Ebü'l-feth}.

Ve Harâmîderesi bâğçesi.

Ve «skender Çelebi bâğçesi {binâ-yı Süleymân, kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Ve (---) (---) (---).

Ve Dolmabâğçe {binâ-yı Osmân-ı Sâni'}

Ve Beşiktaş bâğçesi {binâ-yı Hayreddîn Paşa, kâr-ı Sinân}.

Ve Hasan Halîfe bâğçesi.

Ve Bebek bâğçesi {binâ-yı Selîm-i Evvel}.

Ve Ferîdün bâğçesi.

Ve Büyükdere korusu.

Ve Anadolu cânibinde Tokat bâğçesi.

Ve Sultâniyye bâğçesi.

Ve Çubuklu Bâğçe.

Ve Kandîlli Bâğçe {binâ-yı Süleymân, kâr-ı Sinân}.

Ve Kulle bâğçesi.

Ve Istavroz bâğçesi.

Andan Üsküdar bâğçesi {binâ-yı Mi'mâr Sinân Süleymân Hân}.

Ve Çamlıca bâğçesi {Mehmed Hân-ı Râbi'}

Ve Fener bâğçesi {binâ-yı Mi'mâr Sinân}.

Ve Haydar Paşa bâğçesi {binâ-yı Süleymân Hân, kâr-ı Mi'mâr Sinân}.

Cümle kırk aded bâğçe-i hâslardır ammâ ma'lûmumuz olan bu tahrîr olunan efvâh-ı nâsda meşhûr-ı âfâk bu bâğlardır kim cümlesinde yüzer ikişer üçer yüz bâğbânları ve hünkâr âhûrları olup her birinde birer tavla küheylân atlar vardır kim şeb [u] rûz hâzır [u] müheyyâdırlar.

.....(4.5 satırlık yer boş).....[145a]

«ki yüz altmış sekizinci fasıl
«slâmbol'un cânib-i erba'asında hâs u âmm
için bî-tekellüf olan mesîregâh-ı ferah-
fezâların beyân eder

Evvelâ şehir-i «slâmbol içre temâşâgâh-ı At meydânı ve Et meydânı ve Ağa çayırı meydânı ve Yenibâğçe meydânı ve Bârûdhâne meydânı ve Vefâ meydânı ve Bâyezîd-i Velî meydânı ve Süleymâniyye meydânı ve Ebû'l-feth meydânı ve Atbâzârı meydânı ve Arabacılar meydânı ve Selîmiyye meydânı ve Kadırga Limanı meydânı ve fiehzâde meydânı ve Yedikulle meydânı ve Vâlide câmi'î meydânı ve Ayasofya meydânı ve Lanka bâğı ve Bucak bâğı ve Lalezâr bâğı. (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Ve Emînönü meydânı {ve Karagümrük meydânı} ve Çardakönü meydânı ve Odunkapusu meydânı {ve Ayazmakapusu meydânı ve Büyük Ayazma iskelesi meydânı} ve Unkapanı meydânı ve Cübbealîkapusu meydânı ve Fenerkapusu meydânı ve Balatkapusu meydânı ve Ebû Ensârikapusu meydânı {ve Kumkapusu meydânı ve Lankakapusu meydânı ve Lanka Denizi hammâmı ve Samadya meydânı ve Dâvûd Paşakapusu Meydânı}.

Ve «slâmbol hâricinde Silivrikapusu'ndan taşra Süleymân sahrâsı, bir çemenzâr yerde âb-ı hayât aynı ve bir kasr-ı âlîsi var.

Ve mesîregâh-ı Yenikapu tekye-i Mevlevîhânesi. Ve Topkapusu hisâr-piçesinde temâşâgâh-ı Zağar yaylası, Âl-i Osmân'ın cümle sayd [u] şikâr zağarları anda yaylanır. Yeniçeri ocağından Zağarcıbaşı hâkimdir.

Ve Bayram Paşa bâğı ve Kâsım Ağa bâğı ve Topcular meydânı ve Otakcılar meydânı ve Yâvedûd iskelesi meydânı ve Defterdâr iskelesi meydânı ve Eyyûb haremî ve «drîs Köşkü meydânı ve Kâğızhâne yolunda Cîrid meydânı.

Ve **mesîregâh-ı Alibeğköy** bir çemenzâr vâsi' dere içre kırk evli ve bir câmi'li ve yetmiş seksen dıraht-ı çınâr-ı azîmli gün görmez bir teferrücgâhdır.

Ve **mesîregâh-ı Lâlezâr** Kâğızhâne lâlesi nâmıyla meşhûr olan lâle-i gûnâ-gûn bunda hâsıl olur kim vaktinde bu sahrâya lâle-i rengâreng zeyn olup görenin akli perîşân olur bir vâdî-i lâlezârdır.

.....(1 satırlık yer boş).....

Andan **mesîregâh-ı Kasr-ı Emîr-âhûr**, nehr-i Kâğızhâne kenârında bir çemenzâr yerde haşeb binâ bir kasr-ı zîbâdır. Âl-i Osmân pâdişâhlarının hussânları bu çerâgâhda çayırladığı mahalde emîr-i istabl bu kasırda sâkin olup pâdişâha bu kasırda ziyâfet edüp iki cevâhir zînlî küheylân sâfinâtü'l-ci âd misilli atlar hedâyâ çeküp sâ'ir musâhiblere ve vezîr-i a'zama dahi yelkendiz atlar çeker. Pâdişâhdan ol dahi bir semmûr geyüp behre-mend olup on gulâmın harem-i hâssa ricâ edüp çerâğ eder.

Rub'-ı meskûnda nazîri yok çınâr-ı azîmler sayesinde bir teferrücgâhdır kim {Selâtin-i Âl-i Osmân'ın es-sâfinâtü'l-ciyâd misilli küheylân ve cilfidân ve tureyfi ve ma'nek ve musâfaha ve mahmûdî ve seylâvî (---) esb-i sabâ-sür'atlerinin çerâgâhı bir çemenzâr-ı ferah-fezâ zemîn-i sebiz-gündür kim anda hâsıl olan alef ve tirfil ve yonca ve ayrık ve karafirik ve sarifirik makûlesi çemen bir diyârda olmaz. Meğr Erzurûm'da Pasin sahrâlarında ve Muş hâmmûnunda ve Soğanlı vâdîlerinde ve Bingöl ovalarında ve Van'da ve Salmas ve Tercân tûhlerinde ve deşt-i Kıpçak'da ola. Tâ bu mertebe Kâğızhâne çayırı meşhûr-ı cihân çayırdır. Bir esb-i lâgar-ı şâh [u] gedâ on gün ol çerâgâhda alef yese fil-i mahmûdî gibi semîn ü cesîm olur}. Andan,

Mesîregâh-ı Tekye-i hâss [u] âmm Kâğızhâne-i cihân-ârâ: Arab u Acem'de Hind ve Yemen ve Habeş seyyâhânları içre meşhûr-ı âfâk bir teferrücgâhdır. Rûm şu'arâları âb [u] hevâsına şehrengîz etmişlerdir. Karadeniz Boğazı'na karîb Levend Çiftliği nâm derelerden gelüp cereyân eder bir âb-ı hoş-güvârdır kim cümle câme-şûyân anda varup destâr ve kamîs [ü] serâvîllerin gasl edüp aslâ sâbûn sürmezler. «ki kerre gasl edüp beyâz gülberk-i ter-misâl olur gâyet lezîz sudur. Ba'zı Hind tüccârları metâ'ın bu Kâğızhâne'ye getirüp birer kerre suya batırdıkları kifâyet eder.

Bu nehrin iki cânibi niçe bin çınâr ve kavak ve bîd-i sernigûnlar ile müzeyyen bir çemenzâr vâdîdir kim giyâhâtında tirfil ve yonca ve ayrık ve levşe(?) makûlesi ve Kâğızhâne çiçeği ve lâlesiyle zeyn olmuş bir çemenzâr-ı koyah ve sâyedâr dırahtları ile müzeyyen bir teferrücgâhdır.

Ve bu nehir içre eğir otu hâsıl olur kim Azak'da ve Kanije gölünde olmaz gâyet nâfi' eğir kökü olur.

Ve ta'tîl günleri niçe bin kayık ve peremeye süvâr olmuş niçe bin pîr [ü] cüvân âşikân-ı sâdikân bu câ-yı meserrete gelüp her biri birer gûne cilvelenirler. Ba'zı cânlar mahbûbları ile mezkûr nehre girüp şînâverlik edüp birbirlerin [145b] bî-bâk dirâgûş ederler bir nehr-i mahabbetdir. Ammâ iki cânibinde olan dırahtların kökleri su içinde balık ağı şebekesi gibi olup ba'zı cânların ayağına ol kökler geçüp "Hay deniz mâliki beni tutdu" deyüp havfından gark olur. Gâyet ihtirâz lâzımdır. Anda ise mâlik olmak ihtimâli yoktur. Yine böyle iken niçe bin dilberân mukaşşer bâdâm gül-pembe-misâl vücûd-ı nâzenînlerin nîlgûn ibrişim fütalara sarup mâhîler gibi gavvâslık edüp âşıklarına dil-nüvâzlık ederler. Ve herkes cavk cavk olup köşe köşe sâz u söz ile Hüseyin Baykara sohbeti ederler. Ve bu câ-yı sürûrda bir oda acemî oğlanıyla bir acemî çorbacısı hükûmet edüp bârûdhâne üzre hidmet eder.

Der-sitâyiş-i Bârûdhâne: Sene (---) târîhinde bu aynü'l-hayât kenârında Bâyezîd-i Velî inşâ etmişdir. Ba'dehu Süleymân Hân kârgîr-binâ edüp üzerini kurşum örtmüştür. Ammâ kârgîr kubbe değildir.

Cebehâne ocağından bârûdcıbaşısı ve kethudâsı ve çavuşları ve iki yüz neferâtları vardır.

Bu kârhâne içre yüz aded tuç havânlardır kim her biri onar kantâr gelir tuç havânlardır. Ve gûnâ-gûn çarhları vardır kim görmeğe muhtâcdır, takrîr ile fehîm olunmaz. Nehir üzre çarhları ve dollâbları vardır. Nehrin bendlerin açup dollâblar deverân etdikce içeride çarhlar dönüp kırkar ellîşer vukıyye demir desteler darb edüp havân içre bârûdu döğüp cümle huddâmlar ağaçlar ile havân içini karışdırmadadırlar. *Allâhümme âfinâ*, demir el havâna dokunursa âteş çıkup cümle huddâmları tayr-ı ebâbîl gibi hevâyâ perrân giderler, bir muhâtara yerdir, temâşâsında dahi hüsn yokdur.

Ve bu çarhlar ve deste-zenlerin tarabından ra'd-vâr bir sadâ hâsıl olur kim âdemin mağzı lertzân olur. Ammâ ibret-nümâ temâşâgâh-ı serdengeçdidir. Hemân ârif olan gen yakadan temâşâ edüp Kâğızhâne tekyesinde cân sohbeti ede.

Zîrâ bu tekyede niçe bin uşşâkân sâkin olacak soffalar ve dehlîzler ve yetmiş ocak matbah-ı Key-kâvûs ve kilar ve yigirmi aded dükkân ve bir furun ve bir kahvehâne ve bir câmi' ve bir çâh-ı âb-ı hayât vardır. Ve iki yüz hücre acemî oğlanları hücreleri vardır. Anların mahzenlerinde tekyenin binden mütecâviz sahan ve tencere ve kepçe ve kazgan ve bakır âvânî vardır, murâd edinen yârân beş on gece mihmân olup safâ eder.

{**Der-sitâyîş-i teferrüc-i zergerân:**} Ve bu Kâğızhâne çemenzârında kırk senede bir esnâf-ı zergerân bu fezâyâ cem' olup kânûn-ı kuyumcu Süleymân Hân üzre yigirmi gün yigirmi gece sohbet edüp cemî'i diyâr-ı Âl-i Osmân kuyumcularından bu teferrüce imdâd edüp üç yüz kîse masrûf olup on iki bin halîfe mezâhib-i gûnâ-gûn sâhib-i post olup revâne olurlar.

Ve bu cem'iyet-i kübrâyâ bizzât Âl-i Osmân pâdişâhı serâperde-i Süleymânîsin kurup geldükde on iki kîse kuyumcubaşıya hedâyâ vermek kânûn-ı Süleymân Hân'dır. Zîrâ Süleymân Hân âlem-i şehzâdeliğinde Tarabefzûn şehrinde Rûm Kostanta'ya şâkir[d] olup zerger olmuş idi. Ba'dehu anıniçün hilâfetine Sakkâ çeşmesi kurbünde kuyumcular kârhânesin binâ etmişdir.

Ve kuyumcular halîfelerinden ibtidâ on iki halîfe-i müsta'id-i pâdişâh-ı azîmü's-şânın, sonra şeyhülislâmın, sonra sâ'ir vüzerâ-yı izâmın dest-i şerîflerin bûs edüp ba'dehu ser-zergerân kuyumcubaşının ve şeyhinin ve nakîbinin ba'dehu sâ'ir pîrlerin dest-i şerîflerin öpmek kânûn-ı Süleymân Hân'dır.

Ba'dehu kuyumcubaşı pâdişâha cevâhir ve murassa'âtılı pîş-tahta ve devât ve raht ve kılıç ve gaddâre misilli hedâyâlar verirler. Ve'l-hâsıl bu Kâğızhâne vâdîsinde beş altı bin hayme ve hargâh kurulup

yigirmi gün âdem deryâsı olup geceleri çerâğân-ı kadir rûzları rûz-ı rûşen olup rûz-ı yd-i adhâ olur.

Ve yigirmi senede bir esnâf-ı sarrâcân dahi bunda teferrüc edüp bu dahi teferrüc-i ibret-nümâ olur. Ammâ her sene mâh-ı fia'bân'ın guresinden âhirine dek <slâmbol kavmi Ramazân'a istikbâl [146a] takrîbiyle bu Kâğızhâne fezâsına haymeler kurup kâmil bir ay şeb-bük nâmıyla zevk u safâ ederler. <şte bu Kâğızhâne böyle bir câ-yı sürürdur. Ve bu teferrücâhdan şimâle bin adım,

{**Mesîregâh-ı belîde-i Kâğızhâne:** <ki yüz bâğ-ı <remli hâne-i müselmândır. (---) dâyesi (---) Hâtûn'un bir câmi'i var, kible kapusu üzre târihi:

.....(1 satırlık yer boş).....

Bir latîf hammâmı ve yigirmi aded dükkânı var. Ammâ kefer zamânı bunda kâğız işleyecek bir azîm kârgîr kubbeler ile mebnî kâğızhânesi var, su dollâbları yeri var kim Dâye Hâtûn câmi'i altından suyu ubûr edermiş. Ammâ hâlâ bu kâğızhâne harâbdır. Lâkin sehel bahâne ile amâr olup bârûdhâne olmak mümkündür.

Ve bu mahalde nehr-i zülâlin tarafeyninde tâ haşeb cisre varınca çınâr-ı muntelhâlar var kim Hudâ âlimdir, her biri eflâke ser çeküp herbirinin şu'beleri üzre niçe yüz bin balıkcıl kuşları âşiyân edüp başlarındaki cığaların düneklerine birağup Emîrgüneoğlu bâğçesi üstâdı alır. Ve bu belîdenin garbî cânibinde,

Tekye-i âteş-perest-i Hindûyân: Bir çemenzâr soffalı ve bir kaç bîd-i sernigûn dırahtlı küçük tekyedir. <slâmbol'da ve etrâfında bir Hindû mürd olsa bunda getirüp âteşe yakarlar. Hakîr üç kerre vâkîf oldum. Ammâ Kâğızhâne cisri başında olan,

Tekye-i Kalenderhâne-i Hindîyân: Cümle müselmânândır. {Sultân} <brâhîm Hân, <brâhîm-i Edhem gibi sâhib-i tâc olduğuna nazar etmeyüp bu Hindî tekyesinde fukarâlar ile ta'âm tenâvül etmişdir. Ve yine bu Kâğızhâne köyünde,

Mesîregâh-ı Bâğçe-i Emîrgüne: Sene (---) târihinde Murâd Hân-ı Râbi' Revân'ı feth edüp Revân hânı olan Mîrgüne Yûsuf Hân'ı <slâmbol'a getirüp bu câ-yı çemenzârda bu bâğçeyi inşâ edüp Mîrgüne Hân'a ihsân eyledi. <brâhîm Hân cülûsunda Kara Mustafâ Paşa-yı âkıbet-endîş Mîrgüne Hân'ın Acem'e firâr etmesin ihtimâl edüp Mîrgüne Hân'ı katl edüp bu bâğçe pâdişâhlara mahsûs oldu. Ammâ cümle binâsı tarz-ı Acem üzre tarh olunup cânib-i erba'a dîvârı billûr câmlı hammâmı var kim taşrasında gülistân içre andelîblerin âşiyânında pîçelerine gıdâ verdiği nümâyândır. Bu bâğın taşrasında niçe bin dırahtlar sâyesinde cümle uşşâkân cilvelenüp kesb-i tarâvet ederler. Ve,

Mesîregâh-ı Cendereci köyü: Sâhib-i inşâ Cenderezâde, bu belîdede hâsıl olmağile Cendereci köyü derler. <ki yüz hâneli ve bir câmi'li ve bir hammâmı

ve niçe yüz çınâr-ı azîmli sâyedâr bir çemenzâr, âb [u] hevâsı latîf teferrücgâh yerdîr. Andan,

Teferrücgâh-ı Çaybaşı: Bu şehir ve Kâğızhâne köyü nehirleri cereyân ederek Eyyüb ile Südlüce kasabası mâbeyninde «slâmbol halîcine munsab olur âb-ı zülâldir. Ammâ bu merkûm Çaybaşı Kâğızhâne nehrinin başıdır. Gâyet lezîz âb-ı rakîkdir. {Ammâ lodos hevâda Mîrâhûr Köşkü dibinde deryâ karışıp sehel şorca nehir olur, Alî Beğ nehri kezâlik böylece- dir}.

Bu mahalde niçe çemenzâr soffalar vardır, mahfîce sohbet murâd edinen ehl-i ırz tâ'ifesi atlar ve arabalar ile {gelüp} bundaki dirahntlar sâyesinde ayş [u] nûş ederler. Ve,

Mesîregâh-ı Su Kemerleri: Sene (---) târîhinde Süleymân Hân on bin kîse harc edüp bu mahalden «slâmbol'a bin bir göz cisrler ile âb-ı nâbdan nişân verir su getirmiştir kim hakkâ bu binâlar kâr-ı dîv-i Süleymân'dır kim makdûr-ı beşer değildir. Ba'zı kemerler bir dağdan bir dağ mâbeyninde vâkı' olup üçer kat eflâke ser çekmiş kehkeşân-âsâ kemerlerdir kim vâcibü's-seyrdir. Buna karîb,

Teferrücgâh-ı Sultân Osmân havzı: Aşren fe'aşr bir havz-ı azîmdir. Anda cümle dağ u râğ u bâğ ve dere ve depelerden âb-ı hayâtlar cem' olup bu havzdan kemerlere tevzî' olur.

Ve bu havuzlara ve kemerlere nigâhbân üç pâre ma'mûr kurâlar vardır kim seyl-i rahmet dağlardan hâr [ü] hâşâk getirüp havza idhâl etdikde ol kurâ halkı tathîr edüp kavs-ı kuzah-misâl kemerleri {dahi} tathîr ederler. Bu kemerin cânib-i erba'asında ma'mûr [u] âbâdân korular vardır. Cümle uşşâkân anda zevk [u] safâ ederler. Bir acâyib ü garâyib hıyâbânlardır kim medhinde lisân kâsırdır.

{Evsâf-ı Tetimme-i Su Kemerleri: Evvelâ Uzun Kemerler ve Mu'allak Kemerler ve Güzelce Kemerler ve Müderrisköy kemerleri ve Kovuk Kemerler, bunlar «slâmbol'un cânib-i garbîsinde bir konak tavîl menzildir.

Evvelâ Uzun Kemerler'in kaddi yigirmi zirâ'dır, tâlu bin iki yüz yigirmi zirâ'dır.

Kovuk Kemerler'in kaddi yetmiş zirâ'-ı melikidir.

Ve Güzelce Kemerler bir kaç serâmed kemerlerdir kim adedi ma'lûmum değildir.

Ve Mu'allak Kemerler üç tabakadır kim biri biri üzere üç kat tâk-ı kîsrâlardır. Evvel tabakası kehrîz-misâldir kim içinde atlı âdem mızrağıyla girse mümkünür kaddi kâmil altmış beş zirâ'-ı âlîdir, temeli kâmil on sekiz zirâ'dır.

Ve Müderrisköy kemerleri dahi altmış zirâ'dır. Ammâ ne kadar kemerlerdir ma'lûmum değildir. Bu kemerlerin temelleri Galata kulesi kadar derindir.

Bu kemerlerin ihrâcâtına dörd yüz kerre yüz bin ve iki yüz bin altmış üç bin sikke-i hasene ve her sikkesi altmış akçe hisâbı üzere akçe-i hâlis harc olmuşdur}. [146b] Ve,

Mesîregâh-ı İstiranca dağları: Bir ucu Alman dağlarında nihâyet bulur çengelîstândır. Bunda yeniçeri ocağından bir oda yeniçeri avcıları vardır, âsîtâne-i Bektaşiyân'dır. Cümle huddâmları her hidmete cân ve baş ile hizmet ederler ulu âsîtânedir. Bunlar pâdişâh için sığın ve karaca ve tablalı avlayup pasdırma ederler. Ve Karadeniz Boğazın hıfz [u] hırâset ederler.

Ve «slâmbol'dan firâr eden kul ve karavaşları kayd [u] bend edüp sâhibi çıkarsa müjdesin alup verirler. Eğer firâr eden kulda mâl [u] erzâk var ise mâlin alup anı dahi âdem pasdırması edüp yere gömüp dil çıkarmazlar. Ve eğer mahbûb u mahbûbe ise dağlarda pinhân edüp niçe zamân her işe kullanırlar. Ammâ bu dağlara herkes gidemeyüp bir hayli hayyâl atlılar gidüp teferrüc ederler. Ve bu mahalde,

Mesîregâh-ı mandıra-i Selîm Hân: Selîm-i Evvel Mısır'ı feth etdikde Mısır'dan fîl kadar beledî sarı ve kırmızı ve dargıl ve gûnâ-gûn alaca sığırlar getirüp bu dağda komuşdur. Hâlâ Yeni Sarây'da odun çeken araba sığırları anlardandır. Niçe bin sığır olmuşdur, bunlara huddâm acemîler odalarından bir oda, iki yüz oğlan odabaşları ile hizmet ederler. Ve her sığır sürüsünün beşer onar samsonları vardır kim her biri birer arslana benzer köpeklerdir. Ve her sığırın birer ismi vardır. Her biri kırkar ellişer vukıyye süd verir.

Bu âsîtânedeki dahi müsâfirîne gâyet ri'âyet ederler, ammâ gâfil gitmemek gerek. Zîrâ bunlar acemî aşkıyâlarıdır ve kaçkın köle sayd edüp Karadeniz sâhilinde Urus gelirse şikâr alırlar, şehbâz ü fetâ yığitlerdir. Andan,

Saydgâh-ı Terkoz gölü: fiâhin balaban ile gölden kaz ve ördek sayd olunur.

Ve mesîregâh-ı karye-i Kiteli ve teferrücgâh-ı karye-i Baklalı ve mesîregâh-ı karye-i Türk eşe.

Ve'l-hâsıl bu «slâmbol'un cânib-i garbîsinde yetmiş pâre ma'mûr [u] âbâdân ormanlı ve avgâhlı ve bâğlı ve bâğçeli kurâlar var kim her biri birer kasabamisâl câmi'li ve hammâmlı ve esvâk-ı muhtasarlı belîdelerin her biri birer atlı yatağı mesîregâhlardır. Ammâ

Mesîregâh-ı Çekmece gölleri: «slâmbol'da bîkayd olan yârânlar kayıklar ile bu Çekmece göllerine gelüp pisi balığı şikâr edüp ter ü tâze iken tereyağıyla pişirüp tenâvül ederler. Rub'-ı meskûnda bu balığın nazîri yokdur kim aslâ balık râyihâsı yokdur. Bir yassı ve müdevver ve beyâz küçük balıktır. Ancak birer vukıyye gelir mâ'ide-i Rabbi'l-«zzetdir. Ammâ az olur.

Ve bu Çekmece göllerinde morina balığı dahi beş on yılda ya bir dâne ya iki dâne çıkar. Ammâ bu morina balığı nehr-i Tuna'ya mahsûsdur. Bunda çıkmasının aslı oldur kim kaçan Yanko ibn Madyan, Hazret-i Süleymân'dan sonra «slâmbol'u binâ etdikde karındaşı Yanvan Kırıl Tuna suyun «slâmbol'a getirmeğe ta'ahhüd edüp ahdine vefâ edüp Tuna Demirkapusundan ve Tahtalı nâm mahalden Tuna'yı

kırk yılda «slâmbol kurbünde Azatlı köyü'ne dek getirüp Yanko'ya Yanvan,

"«şte bürâder Tuna'yı avret gibi saçından sürüyüp getirdim" dedikte bi-emrillâh Tuna cûş [u] hurûşa gelüp avdet edüp Kırkkilisa şehri kurbünde Bunarhisâr ve Yenehisâr ve bu Çekmece göllerinde zâhir olur. Anıniçün ba'zı zamân bu morina balığı küçük iken gelüp Çekmece gölünde tarâvet kesb edüp kâhîce zâhir olur. Ve,

Mesîregâh-ı Okmeydânı: {Bu Okmeydânı'nda istiskâ du'âsiyçün bir kârgîr soffa üzre bir mermer minber vardır, Sultân Murâd-ı Râbi' binâsıdır. Ve bir tîr-endâz tekyesi vardır, cümle ehl-i hiref anda teferrüc eder. Bâlâda târîhiyle evsâfı mastûrdur. Bu meydânın ve bu tekye-i kemândârânın zâbiti yeniçeri ocağından ta'limhâncibaşıdır. Bir oda yeniçeriler ile hıfz [u] hırâset edüp bir âdem bu sahrâda koyun otlatsa ve fisk etse hakkından gelir. Bir hâkimi dahi atcibaşıdır. Nişân yerinden ok serfka edeni yay kirişiyile salb etmeleriçün Ebü'l-feth'den ve Bâyezîd Hân'dan hatt-ı şerîfleri vardır.

Bu tekyede selef pehlivânlarının niçe bin darbları ve yayları ve pesendide hünerleri Hazîne odasında maslûbdur.

Ve bu arsada niçe bin sûtûn-ı müntehâ nişânlar vardır. Cümleden Kara Sücâh ve fiücâ' ve Mısır dîv-dârı ve Kara Lenduhâ ve Kara Timur menzilleri a'lâdır. Ve yıldız rûzgârıyla Tozkoparan amûdunda beyt:

Sâhibü'l-menzili fi'l-meydân

Ellezî men ismuhu Tozkoparan.

tahrîr olmuş. Ve Hattât fieyh ve Bakraçlı, bunlar menzileyne meğer Sultân Murâd-ı Râbi' ermişdir, müntehâ menzillerdir kim makdûr-ı beşer değıldir kim cümle (---) gezdire.

Ve pâdişâhlar bu meydânda çetr-i mullamma'ların kurup cümle pehlivânların âsârların seyr [ü] temâşâ ederler kim ibret-nümâ makdûr-ı beşer olmayan temâşâ-yı garîbeler vardır. Ve selef pehlivânlarının okun atup yayın yasanların cümlesi bu tekye önünde medfûnlardır kim mısra' :

Yatırlar yerde pest olmuş ne tîğ u ne kemer peydâ.

mazmûnunca netîce-i kâr, âhir-i kârları ka'r-ı zemînde dükkânçe-i lahd içre lisân-ı hâlile Fâtiha cer ederler. Cümle pîrân-ı kemândârânlar rûhiyçün Fâtiha}.

Bir kaç kerre vâf olunmuşdur. Ve bu mahalde yetmiş aded teferrüçgâhlar Karadeniz Boğazı'na varınca medh olunmuşdur. Ammâ Anadolu cânibinde,

Mesîregâh-ı Akbaba Sultân: Beyâz kiraz mevsiminde ve kestâne mevsiminde Beğkoz iskelesinden niçe bin araba ihvân-ı bâ-safâ ehl [ü] iyâlleri ve zahâyirleri ile Akbaba köyüne gidüp iki üç ay kestâne faslin ederler. Kayık ile «slâmbol'dan bir günlük

mesâfedir. Mezkûr Akbaba köyü yüz hâneli ve bir cevâhir mihrâblı câmi' ve yigirmi aded dükkânlı ve bir hammâmı, havzlı ma'mûr kurâdır. Akbaba tekyesi, âbâdân tekyedir. Ba'zı yârân anda meks eder. Ba'zı cânlar haymeleri ile meks edüp sohbet eder.

Ziyâret-i Akbaba Sultân, tarîk-i (---) dendir.

Mesîregâh-ı Âl-i Bahâdır, mesîregâh-ı Dereseği ve teferrüçgâh-ı Âlemtağı, (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) [147a]

Netîce-i merâm bu bâlâda tahrîr olunan teferrüçgâh merâmları ve bâğçe-i selâtinleri ve a'yân [u] eşrâf ve vüz[er]â yalılarının âb [u] hevâları ve tarz [u] tarh binâları ve ibret-nümâ kâ'alarıyla cümle evsâfların manzûrumuz olduğı üzre tahrîr eylesek bir tomar-ı dirâz olur. Ammâ hamd-i Hudâ bu abd-i za'ifin akl-ı kâsırı üzre alâ kadri'l-imbân Belde-i Tayyibe'nin ibret-nümâ âsârları ve bânîleri ve fâtipleri ve cümle meşhûr imâretleri ve sâ'ir hayrât [u] hasenâtları ve kânûn-ı Âl-i Osmâniyânı ve vüzerâ ve vükelâ ve ulemâları ve arz-ı beledi ve âb [u] hevâsı ve cümle meşhûr ziyâretleri tahrîr olunup ancak mahmiyye-i imâret-i Kostantiniyye içre şehre ziynet veren cemî'i dekâkîn ve ehl-i hiref, sâhib-i sanâyi'ât kalmış idi.

«nşâ'allâhu Ta'âlâ ma'lûmumuz olduğı mertebe cemî'i ehl-i hiref, kânûn-ı Süleymân Hân üzre pîr-perverleri ile ve pîrleri kankı diyârda medfûn olduğıyla ve cümle esnâf ne kadar dükkândır ve ne kadar yüz bin kavm askerdir anı beyân eder.

«ki yüz altmış sekizinci fasıl-ı azîm

Bu dünyâda nazîri olmayan «slâmbol içre

1 «%00,,«"»†O} hadîs-i şerîfi mazmûnu üzre ne kadar tüccâr ve neccâr-ı berr [u] bihâr ve ne mikdâr erbâb-ı ma'ârif-i sâhib-i kâr ve ne kadar bî-kâr-ı ehl-i mekkâr ve ne kadar bin dekâkîn ve ne kadar yüz bin ehl-i şugl-ı günâ-gün vardır anların hübü't-ı {Âdem'den berü pîrlerin ve Fütüvvetnâme-i Muhammedî üzre Ashâb-ı güzînden pîş-kadem perverlerin ve ahd [ü] bî'at-nâmelerin beyân eder}

Evvelâ Cenâb-ı «zzet, eşref-i mahlûk olan benî âdemi halk edüp civârına lâyık edüp Cennet-i me'vâsına kodu. Ba'dehu Cenâb-ı Bârî'nin [i]râdet-i ezelsi bu imiş kim edîm-i arzı hâtemü'l-enbiyâsı olun Resûlü's-sakaleyn ve Nebiyyü'l-haremeyn ol mefhar-i mevcûdât ve ol Muhammedü'z-zâd hazretlerin rû-yı zemîne getirüp ümmetiyle dünyâyı müzeyyen etmeğičün civârından dâne-i gendüm bahânesiyle Hazret-i Âdem-i Safiyi zemîne getirüp ecel-i müsammâsı nihâyetine dek Âdem-i Safiye kût-i lâ-yemût için dihkânî kârın ya'nî ekincilik etmeğii ve buğday ekmeğii yemeğii Cibrîl-i Emîn vâsıtasiyla

1 Hadîs: "(El eme€iyle) kazanan, Allah'n sevdi€i kullardan olur."

Âdem Nebî'ye ekincilik ta'lim etdi. <btidâ rû-yı arzda Hazret-i Âdem ekincilik etdi. Ba'dehu Cenâb-ı Bârî sâ'ir enbiyâya dahi birer kâr fermân eyledi, anı bildir[ir].

Evsâf-ı sanâyi'-i meşâhîr-i enbiyâ-i izâm: Ev-velâ tahrîr olunduğu üzre Hazret-i Âdem ekinci.

Ve Hazret-i fîs gazzâz ve cüllâh idi.

Ve Hazret-i <drîs {terzi ve} yazıcı idi.

Ve Hazret-i Nûh neccâr idi.

Ve Hazret-i Hûd tüccâr idi.

Ve Hazret-i Sâlih şütürbân idi.

Ve Hazret-i <brâhîm Haleb'de südcü idi, ba'dehu emr-i Hak ile Ka'be'yi yapmağa me'mûr olup bennâ oldu.

Ve Hazret-i <smâ'îl, kannâs ya'nî avcı idi.

Ve Hazret-i <shâk a'mâ olmazdan evvel çoban idi.

Ve Hazret-i Ya'kûb, ehl-i vera' idi.

Ve Hazret-i Yûsuf zindânda subh [u] mesâyı bil-mek için sâ'ateci ba'dehu melik idi.

Ve Hazret-i Eyyûb sâbir idi.

Ve Hazret-i fiu'ayb amyâ âbid idi.

Ve Hazret-i Mûsâ râ'î idi.

Ve Hazret-i Hârûn vezîr idi.

Ve Hazret-i Zülküfl habbâz ya'nî ekmekçi idi.

Ve Hazret-i Cercîs şeyh idi.

Ve Hazret-i Lût müverrih-i âlem idi.

Ve Hazret-i Kaffâh bâğbân idi.

Ve Hazret-i Üzeyr hammâr idi.

Ve Hazret-i fiemûyil yetmiş enbiyâya musâhib idi.

Ve Hazret-i <şmû'îl tercümân idi.

Ve Hazret-i <lyâs nessâc ya'nî cüllâh idi.

Ve Hazret-i Dâvûd zerrâh ya'nî ceng âleti için cebe yapardı.

Ve Hazret-i Süleymân hurmâ yaprağından zenbîl-bâf ve halîfe-i emîn idi.

Ve Hazret-i Zekeriyâ zâhid idi.

Ve Hazret-i Yahyâ meşâyih idi.

Ve Hazret-i Ermiyâ cerrâh idi.

Ve Hazret-i Dânyâl remmâl idi.

Ve Hazret-i Lokmân hekîm idi.

Ve Hazret-i Yûnus sayyâd-ı mâhî idi.

Ve Hazret-i Îsâ seyyâh-ı âlem mücerred idi.

{Ve altı yüz yıldan sonra} Hazret-i Hâtemü'l-Enbiyâ Muhammedü'l-Mustafâ {gelüp Hadîce-i Kübrâ'nın mâlıyla fiâm kurbünde Busrâ şehrine ve gayrı belîdelere varup ticâret ederlerdi. Ve} mücâhidün fî-sebîlillâh idi kim âye[t]:

1 EA«AœÉ«†·E†»I%ç

emrine teba'iyeten gazâ ederdi. Bizzât kendüleri yigirmi sekiz gazâ etmişlerdir.

Bu bâlâdâ tahrîr olunan peygamberlerin her biri fermân-ı Rabbi'l-*zzet* ile birer ma'rifetleri var idi kim cümlesine Hazret-i Cibrîl-i Emîn ta'lim edüp cümle benî âdeme anlardan ma'rifet şâyi' olup her bir enbiyâ

bir ma'rifete pîr olmuşdu. Ve her peygamber mu'cize ile niçe yüz san'at ızhâr etmişlerdir.

Ammâ Hazret-i Resûl-i Kibriyâ Muhammedü'l-Mustafâ'nın zamân-ı sa'âdetlerinde cihâna velvele verüp Ashâb-ı kirâmdan ve Muhâcirîn [u] Ensârdan ve erbâb-ı soffadan cümle altı kerre yüz bin Sahâbe-i kirâma mâlik olup cemî'i milele bîm u ru'b düşüp asker-i deryâ-misâl ile taraf taraf fütühâtlardan sonra ümmet-i Muhammed revnak [147b] bulup gûnâ-gûnâyîn ve kânûnlar icrâ edüp cemî'i ehl-i sanâyi'e birer pîr [ü] pîş-kadem etmeği sa'âdetle icrâ etdiler.

Hâzâ Fütüvvetnâme-i Hazret-i Resûl bi-emri Hudâ-yı Rabbi'l-*zzet* bâ-vâsıta-i Hazret-i Cibrîl-i Emîn ve meşveret-i

Çâr-yâr-ı güzîn

Rıdvânullâhi aleyhim ecma'in.

<hvân-ı bâ-safâya şöyle ma'lûm ola kim Hazret-i Risâlet-penâh elli bir yaşında iken Mi'râc-ı berîni Mekke'de Ümmühânî hânesinde {Cenâb-ı Hak tarafından da'vet} olup sa'âdetle Kudüs-i şerîfe kadem basdıkları dem Hazret-i <zzetden Cibrîl-i Emîn Refref nâm bir cennet burağı getirüp Hazret-i Risâlet ile Hazret-i Cibrîl el dutuşup karındaş olup Cibrîl-i Emîn eydir:

"Yâ Resûlallâh Rabbin sana selâm etdi, Burak'a binüp ve bu cennet harîri şeddi kemerine kuşanup hicâbımdan mestûr olup benim arş [u] kürsüm ve levh [u] kalemim ve (---) kat cennetim ve on sekiz bin âlemim seyr eyleyüp cemâlim müşâhede etsün" deyü Cenâb-ı <zzetden selâm getirüp Hazret'in mübârek kemerine bir şed kuşatdı kim peştemâl-misâl bir cennet harîri idi. Anıniçün cemî'i ehl-i sanâyi' bellerine birer şed peştemâl kuşanırlar. Anıniçün mestûr olup her şebde mükemmel olur.

Ba'dehu Hazret-i Risâlet-penâh cümle siğerde tahrîr olunduğu üzre leyle-i Mi'râc-ı Nebî'de on sekiz bin âlemi temâşâ edüp 2 †,«†, E"IE†' mertebesine varup Cenâb-ı Bârî'nin cemâlin müşâhede edüp binbir kelimât etdi. *Kâbe kavseyn* oldur kim bir yayın iki başı mâbeyni kadar ola. Ve esahh-ı kavîl *kâbe kavseyn* iki kaş mâbeyni kadar. Hazret-i Risâlet, Cenâb-ı Bârî'ye karîb olup ba'zılar yetmiş bin kelimât etdi derler. Yine ol gece hânesine gelüp câme-hâbın ıssı buldular.

Bu mu'cize-i Resûl-i Ekrem dâstân-ı dostân ol-dukdan sonra Hazret-i Risâlet Mekke münkirleri ile hüsn-i zindegânî edemeyüp âhir ol *Rahmeten li'l-âlemîn* terk-i vatan-ı aslî edüp muhâcirînler ile ma'an emr-i Rabbi'l-*zzet* ile Medîne'ye hicret edüp on sene Medîne'de mutavattın olduklarında ikinci senede sıyâm farz ve kible Kudüs'den Mekke'ye tahvîl olunup ol sene ehl-i tarîk olmağıçün Hazret-i Ebûbekir es-

1 *Kur'an*, Hacc 78; "Allah yolunda gereği gibi cihad edin."

2 *Kur'an*, Necm 9; "Aralar iki yay aralığı kadar belki daha da yakın."

Sıddîk, Hazret-i Risâlet'den cihâz-ı fakrî kabûl eyleyüp bî'at etdükte tarîk-i Nakşîbend ser-çeşmesi oldu. Andan Hazret-i Ömer şed bağlayup bî'at edüp ser-çeşme-i (---) sipâh-ı azebân oldu. Andan Hazret-i Osmân bî'at edüp tarîk-i Vâhidî pîşvâsı oldu. Andan Hazret-i Alî bî'at edüp ser-çeşme-i imâmân-ı tarîk-i Halvetî oldu.

Ve bu çâr-yâra bî'at verirken dest ber-dest olup âye[t]:

1 «E†«%o-IE†I»«IYEE,,†«EA«†I»«IYİ

âyetin tilâvet {edüp} Çâr-yâr-ı güzîn dest-bûs edüp dörd vezîr makâmında sâhib-i seccâde ve sâhib-i şed oldular.

Bî'at oldur kim, ahd [ü] peymândır ve tarîkdir ve şeddîr ve şedd-i imâmedir ve kemerindeki setr peştemâlidir ve tarîk-deş imân kardaşlığıdır. Her kim sâhib-i ahd ve sâhib-i şed değildir, ol sâhib-i tarîk değildir. Eğer sorsalar:

"Ahd kimden kaldı?"

Cevâb oldur kim üç mürselden kaldı. Evvel Âdem Peygamber'den kaldı kim emr-i Hak ile buğday dânesinden tenâvül etmemeğe ahd etdi. Ahdi sıdı civâr-ı Rahmetden dûr oldu.

«kinci ahd Hazret-i «brâhîm'indir. Emr-i Hak ile Ka'be'yi yapmağa ahd edüp ahde vefâ etdüğüçün Halîlullâh oldu.

Üçüncü ahd Hazret-i Muhammed'indir kim ibtidâ çâr-yâr-ı güzîne ahd [ü] mîsâk verdi.

Ammâ şedd-i mükemmel ondur.

fiedd-i evvel kaçan Âdem Safî cennetden çıkduğu mahalde cümle melâ'ikelerden ve Hak'dan hicâb edüp avret yerine incîr yaprağın koyup kendüyi setr edüp şedd etdi.

«kinci şed, «brâhîm Nebî, Ka'be'yi binâ ederken şed kuşandı.

Üçüncü şed Hazret-i Nûh Necî, gemi binâ ederken kuşandı.

Dördüncü şed Leyle-i Mi'râc'da Hazret-i Risâlet kuşandı.

Beşinci şed Ebûbekir es-Sıddîk, altıncı şed Hazret-i Ömer, yedinci şed Hazret-i Osmân, sekizinci şed Hazret-i Alî, tokuzuncu şed Hazret-i Hamza, onuncu şed Hâlid ibn Velîd kuşandı.

Ve Hazret-i Risâlet'den bunlar me'zûn olup sâhib-i seccâde ve pîr-perver oldular.

Hazret-i Alî dahi Hazret-i Risâlet'in huzûrunda izn-i şerîfleriyle Selmân-ı Fârisî'ye ve Amr-ı Ümeyye-i Zamîrî'ye ve mü'ezzinler pîri Bilâl-i Habeşî'ye {ve niçe kimesnelere dahi} kuşadup Hazret-i Alî'den cihâz-ı fakrî kabûl etdiler. [148a]

Ve Selmân-ı Fâris hazretleri Hazret-i Resûl huzûrunda (---) yedi kimesne kuşadup anlar dahi sâhib-i pîşvâ oldular.

Ve eğer sorsalar:

"fieddin ma'nâsı nedir?" diyeler kim,

"fieytân-ı nefis ile dâ'imâ mücâhede edüp şeytânın vesvesesine muhâlefet edüp fesâd etmemekdir." Ve sorsalar:

"Tarîk karındaşı demek ve ibtidâ karındaş dutmak kimden kaldı?" Cevâb:

"Hazret-i Âdem, Hazret-i Cibrîl ile ibtidâ karındaş oldu. «kinci «brâhîm Nebî ile Cibrîl'den kaldı. Üçüncü Hazret-i Muhammed Gadîr Hum gününde Hazret-i Alî ile karındaş oldu. Dördüncü, gâr gününde Hazret-i Resûl Ebûbekir es-Sıddîk ile kardaş oldu." Ve sorsalar kim:

"Sâhib-i tarîkler mâbeyninde cem'iyet günleri helvâ ve cefne ve tike ve şed nedir?" deseler. Cevâb:

"Cebrâ'il aleyhi's-selâm Hazret-i Âdem'e cennetde musâhabet eden melâ'ike-i mukarrebînlerden hedâyâ getirdi. Evvel ol helvâ ve cefne ve tike ve şed idi. Ammâ Cibrîl-i Emîn'in hedâyâsı yufka levaşe ekmeği ve buğday idi. Ve cennetden Hazret-i Âdem'e musâhabet etmesiçün tûtî ve kumru kuşları getirdi. Ve Hazret-i Havvâ'ya kırlangıç ve güvercin ve tavuk kuşları getirdi ana sened derler. Ve kırlangıç kuşları Havvâ'nın yanından tayerân edüp âlemi geşt [ü] güzâr ederek Hindistân'da cezîre-i Serendîl'de Hazret-i Âdem'i bulup Âdem'in sakalı telinden bir kaç kıl alup Cidde'de Havvâ'ya getirdi. Havva'nın geysûları telinden Serendîl'de Âdem'e götürüp Havvâ ve Âdem birbirleriyle buluşmağa kırlankıç vâsıta olup Havvâ ve Âdem şehr-i Zilhicce'nin onuncu gününde Cebel-i Arafât'da görüşüp öpüşüp mücâma'at etdikleriçün Cebel-i Arafâ derler. Anıniçün hâlâ kırlankıç Âdem ile hem-civârdır."

Bu su'âllere cevâb-ı şâfi veren kimesneler kemerbeste ve miyân-beste ve sâhib-i tarîk olur. Ve eğer sorsalar:

"Dörd kapu selâmı nedir?" Cevâb oldur kim:

"fierî'at ve tarîkat ve hakîkat ve ma'rifetdir".

"Ahkâmları nedir?" deseler,

"fierî'at zâhiren ve bâtinen şer'-i Resûl-i mübîne tâbi' olmaktadır. Tarîkat mezheb [u] dîn [u] imânın bilüp müslim olmaktadır. Hakîkat cem'î-i mâsivallâhdan müberrâ olmaktadır. Ma'rifet, ma'rifetullâhdır kim hadîs: 2 AE†Y— · †E · "A† mazmûnu üzre kendü nefsinde eksikliğin bilmek, Allâh'ı bilmektir. Vallâhu a'lem bi's-savâb.

Bu sû'alleri bilen sâhib-i ayâr ve sâhib-i seccâde olmağa liyâkâta hâsıl edüp ana miyân-beste pîr derler, cümle ehl-i tarîka ve ehl-i san'ata ser-çeşme olur. Ammâ fi'li kavline ve kavli fi'line muvâfık olup her menâhîden müberrâ olup ma'sûm [u] pâk gerekdir kim

1 Kur'an, Fetih 10; "Ey Muhammed! fiüphesiz sana bafl e€erek ellerini verenler, Allah'a bafl e€ip el vermifl say›rlar. Allah'n eli onlar'n ellerinin üstündedir."

2 Hadîs: "Kim kendini bilirse, Allah' da bilir."

muktedâ-yı nâs ola. Herşeyden arı olmazsa nikâbeti ve meşîhati ve imâmeti câ'iz değıldir.

«mâm Ca'fer-i Sâdık hırkayı beyân etdi. Evvelâ,
"Hırka-i fakr nedir?" diyenlere cevâb,

"Hırkanın imâmı ve kıblesi ve gasli ve arılığı ve bağlaması ve kilidi ve içerisi ve taşrası ve yakası ve kemâli nedir diyenler bu on su'âle cevâb, ol hırkanın imâmı settârlıktır ve kıblesi pîrdir ve gasli terk-i mâsivâdır ve namâzı arılıktır ve farzı terk-i ârzûdur ve cânı irâdetdir ve kilidi tekbîrdir ve kemâli herşeyde toğruluktur ve yenleri dervîşlik hâsıl etmektir ve taşrası müşâhededir ve içerüsü nûrdur ve yakası râzıdır." Ve sorsalar:

"«btidâ hırka kimden kaldı?" Cevâb:

"Hazret-i Âdem'e Cenâb-ı Bârî nefh-ı rûh etdikden sonra Cibrîl-i Emîn ile tâc ve hulle gönderüp civârına da'vet edüp huzûr-ı Hakka hırka ile mestûr vardı. Ve yedi yüz yıl, bir rivâyetde âhîret günüyle yedi gün, ürd-i behîşte sâkin olup zemîne nüzûl ederken incîr yaprağı üzre şed bağlayup ba'dehu fîs Nebî bez dokuyup hırka edüp geymek Âdem Nebî'den kaldı. Anıniçün cümle evliyâ ve enbiyâ lokma ve hırkaya muhtâcdır. Ammâ Arabistân ve Berberistân ve Fûncistân'da lâ-yu'ad benî âdem hırkaya muhtâc olmayup ancak lokmaya muhtâcdır, zîrâ ac u zâcdır. «mâm Ca'fer buyurur, hırkanın eteğı şerî'atdır, tarîkatı hakîkatdır, yakasında yâ Sabûr ve yâ fiekûr ve yâ Kerîm ve yâ Rahîm yazılmışdır ve dahi eteğinde yâ Vâhid ve yâ Ahad ve yâ Ferd ve yâ Samed yazılmışdır ve bedeninde yâ Vâsi' ve yâ Halîm ve yâ Karîb ve yâ Mücîbûs-sâ'ilîn yazılmışdır. Ve hırkanın ma'nâsı ârifler nişânıdır kim mahzen-i esrâr-ı Hudâ'dır."

Ve eğer sorsalar:

"Hırka ne yer?" Cevâb:

"Sûzen-i çiğër-sûz yer ya'nî derûnu dâ'imâ âh [u] enîn yanıklığı yer" deseler

"Ne örtünür?"

"Tevekkül-i Hak örtünür" demek gerekdir. Ve sorsalar:

"Hırkanın erkeğı ve dişisi nedir?" Cevâb:

"Erkeğı tahâretdir ve dişisi pîr huzûruna pâk varmaktır."

Ve hırkanın [148b] alâmeti sâhib-i sülûk olan ehl-i sünnet ve'l-cemâ'at kimesnelerin geydüğı hırkalar, ¹ $\text{U} \text{E} \text{I} \text{—} \text{†} \langle \% \text{oo} \rangle$ hadîs[i] üzre yenlerin kısa eylemekdir kim elimi alâyık-ı dünyâdan çekdim, demektir.

Ve eteğın kısa eylemek, ayağım dünyâdan ve harâmdan çekdim demek alâmetidir.

Ve pâre pâre yamalı hırka peşmine geymek dilrîşlik ve ihtîşâmdan geçdim demek alâmetidir.

Ve niçe yüz bin nigendelü Edhemî hırkası geyüp nemed-pûş olmak imân ve «slâm ve i'tikâd ve mezhebde habl-i metîne yapışdım demektir.

Ve hırka aslında Resûl-i Mübîn'den kalmışdır. Leyle-i Mi'râc'da Hazret-i Risâlet bir ak incüden bir hücre görüp su'âl etdükte Cibrîl-i Emîn cevâb ve-remedikde derhâl Cenâb-ı «zzet'den hitâb gelüp,

"Yâ Cibrîl ol kasrı açup içinde olan hulleyi Habîbime geyirüp başına tâc-ı Nübüvveti geyir" diye nidâ gelince Cibrîl, fermân-ı Rabbi'l-«zzet ile Resûl-i Kibriyâ'ya tâcı ve hulleyi geydirüp huzûr-ı Rabbi'l-Bârî'ye varup bilâ-vâsıta yetmiş bin kelimât etdi. Ba'de'l-mi'râc Resûl hânesine gelüp ol hulle ve imâmeyi cem'î Sahâbe-i kirâm huzûrlarında Hazret-i Alî'ye geydirdi. Andan Ebâ Bekir'e ve Ömer'e ve Osmân'a teberrüken geydirüp yine mübârek vücûdlarına geydi. Bir gün yine ol hırkayı Alî'ye ve «mâm Hasan'a ve «mâm Hüseyin'e ve Fâtımatü'z-Zehrâ'ya geydirdikde Hazret buyurdular kim ² $\text{A} \text{—} \langle \text{†} \langle \text{A} \% \text{oo} \text{†} \rangle \rangle$ dediler.

Derhâl taraf-ı Hak'dan Cibrîl-i Emîn nâzil olup âye[t]:

³ $\langle \text{EA} \langle \text{†} \text{I} \text{—} \text{I} \langle \langle \% \text{oo} \% \text{oo} \text{A} \text{†} \% \text{oo} \text{I} \text{—} \text{A} \rangle \text{†} \text{YE} \rangle \rangle \text{A} \text{†} \langle$
âyetin getirdi. Ba'dehu Hazret eyitdi:

"Yâ Alî, sen benden nice cihâz-ı fakrı kabûl edüp bî'at etdinse benim huzûrumda sana tâbi' olanlara bî'at verüp sâhib-i şed edüp sâhib-i seccâde eyle" deyü destûr verdi. Derhâl Hazret-i Alî on yedi rek'at namâz-ı hâcet kılup Hazret huzûrunda on yedi kimesnenin belin kuşadup pîşvâ-yı tarîk etdi.

Evvel Selmân-ı Fâris ve Enes ibn Mâlik, bunlar Hazret-i Resûl'ün iç oğlanları idi. Hazret-i Yûsuf'dan sonra huddâm-ı enderûn bunlardan kaldı kim gilmân-ı hâssalara pîr-perverler ve Selmân hakkında Hazret-i Resûl buyururlar, hadîs:

$\text{†} \langle \langle \% \text{oo} \text{A} \langle \text{E} \rangle \text{†} \text{A} \text{E} \langle \text{†} \langle \text{A} \% \text{oo} \text{†} \langle \% \text{oo} \rangle \text{I} \text{†}$

⁴ $\text{†} \langle \% \text{oo} \text{A} \text{E} \dots \text{†} \text{E} \rangle \langle \langle \text{†} \langle \% \text{oo} \text{E} \text{†} \rangle \% \text{oo} \text{A}$

buyurmuşlardır. Ve Selmân üç yüz otuz yaşında merhûm olup kabri Medâyin'dedir.

Ve ikinci Amr-ı Ümeyye-i Zamîrî'nin belin bağladı. Hazret-i Resûl'ün peyki idi. fiâturların pîridir. Hıms'da medfûndur.

Üçüncüsü Bilâl-i Habeşî'nin belin bağladı, mü'ezzinlerin pîridir. fiâm'da Koyunkapusu'nun iç yüzünde medfûndur. «şâ'allâhü Ta'âlâ bu Hazret-i Alî'nin, Hazret-i Resûl huzûrunda kemer-beste etdüğı pîr-perverlerin on yedi adedi dahi aşağıda cümle esnâflar tahrîr olunduğı mahalde tahrîr olunur.

² Hadîs, "Bu benim ehl-i beytim ve âl-i abâmdır."

³ Kur'ân, Ahzâb 33; "[Ey Peygamberin ev halkı!] fiüphesiz Allah sizden kusuru giderip sizi tertemiz yapmak ister."

⁴ Hadîs: "Selman ehl-i beytimizdendir. Öncekilerin ve sonrakilerin ilmini idrak etmiştir. fiüphesiz cennet her gün ve gece befl kerre ona koflmaktadır."

¹ Hadîs, "Elbisenin iyisi (ete€i) k>sa (yerden sürünmeyeni) olan>dır."

deyüp Fâtiha deyüp cümle pîr-i pîrân [u] cüvân Fâtiha tilâvet oluna.

Fasl-ı sâni oldur kim üstâd-ı tarîk ferzendirin beline bağladuğu şedden gayrı bir şed dahi harîr ve kutnî ve sof ne gûne peştemâl olursa üstâd ferzendirin sağ cânibinden koltuğu altına yâhûd seyfi veyâhûd hamâyil bağı veyâhûd kavsî tarzı kuşada.

Bu tarzların herbirinin ehli yanında birer ma'nâsı vardır, tâ ki ol ferzendi görenler pîr-perver olmuş ve üstâd-ı kâmil ü mükemmel ve sâhib-i ayâr olduğu ma'lûm olup ol ferzendi bu şedlerle kemer-beste ve miyân-beste olduktan sonra cümle huzzâr-ı meclis bir ağızdan, [149b]

"Yürü Allâh destgîrin ola, revânın ve postun mübârek olup kâr [u] kesbin helâl [ü] zülâl ola" deyü hayır du'â etdiklerinde hemân ol ferzendi(in), *bism-i lâh* ile ibtidâ müsâfir sâ'ir tarîk pîrlerinin, andan kendü tarîki pîri ve şeyhi ve nakîbi ve du'âcı ve kethudâlarının ve cümle sâ'ir pîr-i pîrânların dest-i şerîflerin bûs edüp kıçın kıçın mü'eddebâne yine kapu dibine varup vedâ' Fâtihası tilâvet olunup mezkûr ferzendi tâvûsî refâtâr ve huluv-güftâr ederek hırâmânî hırâmânî matbah-ı Keykâvûs'a gidüp cümle pîrlere rızâ lokması getirirler.

«şte uslûb-ı bî'at bu hakîrin selef üstâdlarından gördüğü böyledir ve Fütüvvetnâme-i Resûlullâh dahi böyledir. Böylece irşâd olan cân, cihânda selâmet bulup vâsıl-ı rahmet olup âkıbeti hayr olup sa'âdet-i dâreyinde yüzü ak olup alem-i Resûlullâh zeylinde haşır olur. *Allâhümme yessîr bi'l-hayr.*

Ammâ bilmek gerekdir kim sâhib-i tarîkler mâbeyninde bir halife ve bir ihtiyâr kazâ ve kader birle andan bir zelle sâdır olsa gerekdir kim anı cümle ihtiyârların re'yiyle anı peymenhâneye götürüp boynuna sekel asup haps ederler. Eşedd-i haps üç gündür ziyâde olsa iyâl sâhibidir, kâr [u] kesbinden kalır. Ammâ şerî'at ve tarîkat ve hakîkat ve ma'rifetden hâric söz söylemeyeler. Eğer şeyh ve nakîb mâlâyâ'nî söylese yolundan düşerler. Sâhib-i tarîk ol mücrimin zellesin âdilliğile sorup zulm etmeyeler ve belki iftirâ ola, eğer zellesi müsbet olduysa cemî'i ihtiyârlar huzûrunda cürmüne göre seksen üç asâ uralar, ammâ asâyı sâhib-i seccâde kulağından yukarı kaldırıp urmaya. Gadr-ı hayf olup şeyh adâvet edüp yoldan çıkmış olur. Ammâ sorsalar:

"Boynuna urdukları sekel nedir, ve kankı peygamberden kalmışdır?" deseler. Cevâb oldur kim:

Mûsâ Peygamber dâ'imâ mübârek tenini halkdan hıfz edüp göstermezdi, zîrâ tecellî-i cemâl etmiş idi. Ol ecilden kavm-i Mûsâ derlerdi kim "Mûsâ'nın gevdesi ayblı ve cüzâmdır" derlerdi.

Hikmet-i Hudâ bir gün Hazret-i Mûsâ Nîl-i mübâreke gasl etmeğe uryân girdikde mübârek hırka-i şerîfin bir taş üzre kor. Bi-emri Hudâ taş yerinden kopup taş Mısır içre revâne oldu. Mûsâ Nebî dahi

eline asâsın alup taşın ardı sıra seğirdüp bu hâli kavm-i Mûsâ görüp,

"Esağfirullâh Mûsâ hakkında sû'-i zanlar ederdik, hakkâ kim yed-i beyzâsı ve cesedi dürr-i yektâsın ayân eyledi. Hamd-i Rabbi'l-*zze* vücûd-ı şerîfin müşâhede etdik" deyü ol ân bin münkir îmâna gelüp,

"*Lâ ilâhe illallâh Mûsâ Kelîmullâh*"

dediler. Andan Mûsâ Nebî gâyet gazab-âlûd olup ol taşa yetişüp asâ ile on iki yerden urup on iki delik oldu. Bi-emrillâh ol taş zebâne gelüp eydir:

"Yâ Mûsâ, ben Allâh emriyle yürüdüm, senin vücûdunun pâklığına tanıklık eyledim" dedi. Hazret-i Mûsâ, taşdan bu kelimâtları istimâ' edüp taşdan özür dileyüp eyitdi:

"Yâ hacir ben seni on iki kerre urup deldim, hele beni afv eyle dervîşe dervîşân" deyü temennâ edüp özürler diledi. Hâlâ dervîşân mâbeyninde "Dervîşe dervîşân" demek Hazret-i Mûsâ'dan kaldı. Ve yine taş lisâna gelüp,

"Yâ Mûsâ, özrün kabûl ederim. Beni bir deliğimden bir ip ile boğazına sekel eyle, tâ ki bir gün ola sana lâzım olam" dedikde Mûsâ Nebî ol taşı alup boynuna asdı. Hâlâ dervîşân mâbeyninde boğazlarında asılan balgamî taşlara sekel derler. Anıçün hâlâ şerî'atdan taş koparanların boğazına sekel taşı asarlar yâhûd ta'zîr ederler, ol sekel taşın ma'nâ-yı dervîşânı budur.

Ba'dehu ol taş Hazret-i Mûsâ ile bile olmağın Tih sahrâsı'nda kırk yıl gezüp ol taş gerden-i Mûsâ'da iken yine zebâne gelüp,

"Yâ Mûsâ, beni yere koyup on iki kerre ur tâ ki acâyib sun'-ı Hudâ müşâhede edesin" {dedi}.

Hazret-i Mûsâ, ol taşa on iki asâ urup her delikten birer ırmak cereyân edüp bir ırmaktan asker-i merd, birinden zenân, birinden at ve birinden deve ve birinden sığır ve birinden koyun ve birinden keçi, her uyûndan birer mahlûk âb-ı hayâtlar nûş edüp def'-i atşân ederler. Ve asker-i Mûsâ'ya âsumândan helvâ ve tere ve kezengû helvâsı ve selvâ nâm pişmiş kuşlar nüzûl edüp tenâvül ederlerdi. Ve yine ol sekel taş Hazret-i Mûsâ gerdenine alup giderlerdi. «şte hikâyet-i sekel budur.

Pes imdi bî'atı ve sekeli ve şedd-i fütüvveti bildin. Ammâ pîr-perver olmadan murâd, dîn-i «slâmı ve îmân [150a] [u] i'tikâdi ve tevbe ve Hakkı bilmekdir. Eğer sorsalar:

"Tevbenin başı nedir?" eyit kim,

"«hlâsdır ya'nî kendüyi Allâh ile cânına arı etmekdir kim cemî'i menâhî [vü] muharremâtdan müberrâ olup herkese eylik eyleyüp hüsn-i huluktur." Ve eğer,

"Arılık nedir?" deseler eyit kim,

"Tâ'at [u] ibâdât, zühd [ü] takvâ ve toğruluktur."

Hasan-ı Basrî'den mervîdir.

"Kimin mürîdisin?" deseler,

"Yol mürîdiyim" de. Ve,

"Yol kimindir? deseler,

"Tarîk-i Muhammedî'dir." Eğer deseler,

"Tarîkatın bünyâdı kaç nesnedir?"

Cevâb altıdır, evvel tevbedir, 2- şeyhe boyun vermekdir, 3- arı olmakdır, 4- bâtının arı etmekdir, 5- kanâ'at eylemekdir, 6- kimse ile ihtilât etmemekdir. Eğer sorsalar:

"Tarîkatın ilimleri kaçdır?"

Cevâb altıdır, evvel ma'rifet bilmekdir ki 1 «%00,«»†Ö) dir ve [2-] cömerdlikdir ve [3-] bahîlliği terkdir ve [4-] sıdkdır ve [5-] tefekkürdür ve [6-] tevekküldür. Ve eğer sorsalar:

"Tarîkatın erkânı kaçdır?"

Cevâb altıdır, evveli ilmdir, 2- hilmdir, 3- sabırdır, 4- rızâdır, 5- hüsn-ı hulkdur, 6- ihlâsdir. Ve eğer sorsalar:

"Tarîkat kaçdır?"

Cevâb altıdır, evveli hayrdır, 2- zikirdir, 3- terkdir, 4- terk-i mâsivâdır, 5- korkudur, 6- şevkdir.

Eğer bir kimesneye pîr deyü ad kosalar bu bâlâda tahrîr olunan su'allere cevâb vermese ana pîr demek dürüst değildir ve andan bî'at câ'iz değildir. Zîrâ kavli fi'line muvâfık olmayup sâhib-i riyâ olur. Hak Celle ve Alâ'nın la'neti anın üstüne olur. *El-iyâzü billâh*. Pîr oldur kim her muharremât [u] memnû'âtden müberrâ ve ma'sûm [u] pâk ola. Anın îmânı dürüstdür. Ve eğer sorsalar:

"Îmân kaçdır?"

Cevâb yedidir. Ve,

"Kimin îmânıdır?" deseler cevâb oldur kim,

Evvel îmân-ı mahfûz melâ'ikeler îmânıdır, sâni îmân-ı ma'mûr peygamberlerindir, sâlis îmân-ı muhakkiklerdir, râbi' mü'minler îmânıdır, hâmis (hâmisî) münâfiklar îmânıdır, sâdis müslim(e)ler îmânıdır, sâbi' îmân-ı mevkûfdur kim kâfirlerindir. Hidâyet-i Azze ve Celle müyesser olursa âhir nefesde îmân ile gider.

Cevâb-ı âhar: "Îmân bir münevver ağaç gibidir, kökü Kur'ândır, derisi hayâdır, teni şükürdür, budakları takvâdır, yaprakları tevbedir, yemişi inâyetul-lâhdır. Ma'nâ-yı îmân yakınlıktır, îmânın aslı kelime-i tevhîddir, îmânın cem'îsi yoldan dikenî götürmekdir ya'nî şeb [u] rûz ayağa sarılan vesvese-i şeytân ile mücâhede eylemekdir. Ve'l-hâsıl dervîşlik, fakr makâmıdır. Cümleden elzem-i levâzımından fakrın gasli lâzımdır. Gasl oldur kim cem'î endîşe-i hâmdan geçmekdir." Deseler,

"Fakr makâmı kaçdır?"

Cevâb sekizdir, yeküm sâbit-kadem olmakdır, düvüm sabr eylemekdir, sevüm makâm-ı şükürdür, çârum makâm-ı râzî olmakdır, pencüm âbid olmakdır, şeşüm sâhib-kadem olmakdır, heftüm zâhid olmakdır, heştüm ârif-i billâh olmakdır. Zîrâ Âdem Nebî tâ'ib idi, <drîs Nebî âbid idi, Nûh Nebî şâkir idi, Mûsâ Nebî

râzî idi, Eyyûb Nebî sâbir idi, Îsâ Nebî hâmûş idi, Muhammedü'l-Mustafâ ârif-i billâh idi.

«mâm Ca'fer-i Sâdik eydir: Fakrın aslı hüsn-ı hulkdur, mahabbetdir, kilidi râstlıktır, dürüstlüktür, yemişi kişi kendi vücûdun bilmekdir, hazînesi Allâh'ı bilmekdir, gevheri meskenetdir. Bunları bilen Hazret-i Alî kavlince 2 AE†Y— . †E . "A† ya'nî kendüyi bilen Tanrısın bilir demekdir. Bilgil kim yüz yetmiş tarîk içre kendüyi bilüp Rabbisin bilür cânlar vardır kim hisâbın Cenâb-ı Bârî bilür, ammâ kimi ümenâ ve kimi evtâd ve kimi nücebâ ve kimi nükebâ ve kimi bûdelâ ve kimi melâmiyyûn ve kimi rücebâ ve kimi (---) (---) (---) (---) (---) ve kimi mülebbes avân sıfatında ve kimi meşâyih-sıfatda ve kimi fâsık sıfatında mest [ü] medhûş gezer gûnâ-gûn esnâf kulları vardır. Ve hadîs-i kudîde:

3 «E%ol«Δ† O †,»«††

buyurulmuşdur.

Der-beyân-ı ahvâl-i eşkâl-i dervîşân: Ba'zı fukarâlar tarîk-i Selmânî'dir kim dâ'imâ yanlarında bileği ve ustura taşırlar, ma'nâsı nefsi öldürdüm demekdir. Ve ustura ile kendüyi çâr-darb eder, ol tarîk halkı çâr-terkdir. Çâr-darb-ı evvel, başdadır meselâ sakaldır ve bıyıkdır ve kaçdır ve kirpikdir.

Sakal tıraş etmenin ma'nâsı dünyâ ziyetinin terk eyledim demekdir.

Kaş yülütmenin ma'nâsı Tanrı ile kulları arasında hicâb yokdur demekdir.

Ve bıyık yülümek varlığımdan geçüp kubh manzara kabûl etdim demekdir.

Kirpik yülütme cümle harâmdan el çekdim demekdir.

Ve vücûdunda olan dâğlar{ın ma'nâsı} huccâc-ı müslimîn kaçan Mekke'de ihrâma girdikde kendiden ber vâcib-i müstehabbât terk etmiş olsa ana cinâyeye için bir kurbân farz olmuşdur kim cürmü afv ola. Tarîk-i dervîşânda dahi [150b] eyledir kim bir dervîş tarîkinde cürm etse Allâh ile cânına kendü bildiği cürmüne mu'terif olup dünyâ cezâsıyçün Rabbisi havfından vücûdun âteşlere yakup dâğlar yakar.

Bu ma'nâyâ dervîşânın vücûdundaki dâğlar Allâh'dan korkma ma'nâsıdır kim Hudâ'dan afv umup tâ'ib ü tâhir olur. Ve başındaki yüz bir dâğ yakmak yüz bir tarîkin hükmüne rızâ verdim ve cümle menâhîden müberrâyım demekdir.

Ve bînîsi üzre teslîm dâğı yakmak alâmeti oldur kim cem'î emr-i Hakk'ı tutup ve menâhiyyâtdan kaçup ma'sûm-ı pâk olup emr-i Hakk'a teslîmim demekdir. Ammâ bu teslîm dâğını yakan terk-i tecrîd olup derûnunda mahabbet-i Hudâ'dan gayrı bir ârzü olmamak gerek.

1 Hadîs: "(El eme€iyle) kazanan, Allah'n sevdi€i kullardan olur."

2 Hadîs: "Kim kendini bilirse, Rabb'n da bilir."

3 Hadîs: "Evliyâlar'm kubbem alt'ndadr, onlar' benden bafkas' bilemez".

Kulaklarında olan menkûşeler, isyân tarafından kaçup Hak cevâba engüşt ber-dehen etmektedir.

Boğazındaki halhâllar şerî'at-ı mübîne boyun bağladım demektir.

Kollarına bilezik komak, harâmdan el çeküp bâkireyim demektir.

Pâ-bürehne ve ser-bürehne gezmek âşık-ı Hudâ'yım, anı ararım demektir.

Ammâ tâc geymenin kırk su'âli vardır, değme âşık-ı cân cevâb veremez. Ammâ netîce-i kelâm ibtidâ tâc geymek Âdem Safî'den kaldı ve yüz yigirmi dörd bin mürsel ve gayrı mürsel suhuf nâzil olmuş peygamberlere tâc-ı nübüvvet müyesser olmuşdur. Ammâ âhir zamân peygamberi Muhammedü'l-Mustafâ'ya leyle-i Mi'râc'da bizzât Cenâb-ı Bârî'nin yed-i kudretiyle tâc-ı enbiyâ müyesser olup cümle enbiyâyâ ser-tâc-ı asfiyâ oldu. Ol tâcı, Ehl-i beyt-i Mustafâ-yı Âl-i abâ dahi geymiştir. Andan gayra müyesser olmamıştır. İlâ hâze'l-ân bu rû-yı arzda geyilen tâc-ı gûnâ-gûnlar ol tâcın bir misâlidir kim her kavm birer güne tâc-ı kabâ geyerler.

Dervîşâne teberdâr olmak, müslimim demektir.

Zerdeste taşımak, pîr asâdârıyım demektir.

Kemer kuşanmak, kemer-besteyim demektir.

Sapan taşımak, şeytânı kovarım demektir.

Keşkül taşımak, bahr-i ummânım demektir.

Cilbend taşımak, ummân-ı kerâmeyim demektir.

Mecmû'a taşımak, bahr-i ma'ârifim demektir.

Zîl [u] bem taşımak, musallîyim ve sâhib-i vaktim demektir.

Pâlheng taşımak, bağrıma taş basup nefsile mücâhede etmede taş yürekliyim demektir.

Tennûre geymek, avret yerim örtüp sâhib-i hayâyım demektir.

Post taşımak, Hak yoluna kurbânım ve tarîkimde sâhib-i seccâdeyim demektir.

çhrâm taşımak, her yerde mahrem-i râzım ve meclis benden emânetdir ve hac edüp ihrâma girdim demektir.

Saç koyverüp geysûdâr olmak, sünnet-i Resûlul-lâh'a ittibâ' etdim demektir.

Başında tel taşımak, şeytân ile mücâhede edüp {şeytâna} gâlib oldum demektir.

.....(1 satırlık yer boş).....

El-hâsıl hâsü'l-hâs dervîş-i dilrîşin zâhiren ve bâtinen bin bir alâmetleri vardır ve bin bir güne su'âlleri vardır. *Kemâ hüve hakkuhu* bu su'âllere cevâba kâdir olan cân ilm-i tasavvufa ve ilm-i ledünne kâdir olup *hüve hüve* makâmında olan cevâb verüp fuzalâu'd-dehrden bahr-i ummân olmuşdur kim cevâb verir. Yohsa hakîr Evliyâ-yı pür-riyâ-yı sâhib-i bûriyâ-yı pür-taksîr cevâba kâdir olmayup ilâ hâze'l-ân bir mürşid-i kâmil aramadadır kim tâlib-i Hakdır. Ammâ her dervîş-i dilrîş, ehl-i tasavvuf olup fâzîlû'd-dehr olmayup yine sâhib-i sülûk dervîş-i muvahhid ümmîdir.

Anlardan bu su'âllere cevâb oldur kim bu cemî'i cihâz-ı fakr-ı dervîşân ve eşkâl-i abdâlân ve tarîk-i muvahhidân âyînleri ibtidâ dedemiz Hazret-i Âdem Safî'den kaldı ve sâniyen Hazret-i İsbâ'dan kaldı kim âye[t]:

«Ê†ÂÂ%†ÿİ†İ†ÿİ

†-œÊ†œ%œ,Á†ÂÊ† -

âyeti fehvâsınca ibtidâ seyyâh-ı âlem rû-yı arzda diyâr-ı Hind-i Serendîl içre Hazret-i Âdem idi kim efendisi Cenâb-ı <zzetden ayrılıp feza' [u] çezâ' ederek serserî seyâhat edüp ma'sûka ve enîs [ü] mûnis [u] gam-güsârı olan Hazret-i Havvâ'yı arardı.

Sâlisen seyyâh-ı âlem Hazret-i Risâlet-penâh'dır kim cihân-bân olup cümle gazâları ve tüccâr olması ve cemî'i sergüzeşt [ü] serencâmları cümle kütüb-i Siğerlerde mastûrdur kim bâlâda tahrîr olan cihâz-ı fakrlar ve ol vaslalar cümle Âdem Safî ve İsbâ Nebî ve Hazret-i Risâlet'den kalmışdır deyü cevâb vere. *Ve's-selâm*.

Ammâ bu bâlâda tahrîr olunan cihâz-ı fukarânın herbiri birer enbiyâ ve evliyâ ve atalardan kalmışdır. inşâ'allâhü Ta'âlâ herbiri ehl-i hıref tahrîr olanda terkîm olunur.

Geldik imdi bâlâda tastîr olduğu üzere çâr-darb başda ve kaşda ve bıyıkda ve rîşde ve kirpikde idi kim tavsîf olundu. Dörd darb dahi fakr yolundadır demişler.

Evvelâ Hak yoluna cânın terk eylemektir.

(Üçüncü) [ikinci] cihânı terk [151a] eylemektir.

Üçüncü mâlın terk eylemektir ya'nî alâyık-ı dünyâdan el çekmektir.

Dördüncü râhatın terk eylemektir.

Fasıl

Netîce cemî'i tarîkin ebcedin beyân

Ya'nî cemî'i ulûmun aslı hurûf-ı teheccîdir kim bunda Cenâb-ı Bârî, hikmet-i sun'-ı ezelisin ızhâr etmişdir kim hakîkate nazar olunsa akl-ı benî âdem perîşân olur. Meselâ, Hazret-i Hallâk-ı Bîçûn, cümle peygamberlere dörd kitâb nâzil edüp (---) suhuf dahi nâzil etmişdir. Ammâ Tevrât ve Zebûr ve ncîl ve Furkân ve gayrı suhufklar cümle yigirmi tokuz hurûf üzere nâzil olmuşdur.

Hikmet bu kim Cenâb-ı <zzet bu edîm-i arzda yetmiş iki millet deyü elsine-i muhtelif-e-i nâsda meşhûr-ı âfâkdir, ammâ Hudâ âlimdir, bin yetmiş iki kavm ile bu rû-yı arzı zeyn eylemişdir. Ve bunların başka başka lehce-i mahsûsaları vardır. Ve bu kavmin cümle yüz kırk yedi lisân üzere kelimâtlarını fesâhat u belâgat üzere elli bir sene seyâhatimizde tahrîre getirüp zabt etmişiz.

1 *Kur'ân*, Âli imrân, 59; "Allah'n katında <sa'n>n durumu - kendisini topraktan yaratıp sonra "ol" demesiyle olmuş olan- Âdem'in durumu gibidir."

Hikmet bu kim yine cümle lisânlarının kelimâtları yigirmi tokuz hurûf ile kelimât ederler. Niçe kerre yüz bin akl-ı Arasto bu cihâna gelüp bir hurûf dahi nazîre diyememişlerdir, aceb hikmet-i Hudâ'dır. Ammâ lisân-ı Fârisî'de çâ, pâ, jâ, gâ misilli hurûfları vardır. Ammâ aslı yine hurûf-ı tehecîdir. Ammâ lisân-ı Çerkes-i nâkesde ba'zı kelimâtlarında saksığan kuşu sadâsı gibi kaleme gelmez boğazdan beyne'l-fükemeyhden kelâmilar var kim aslâ tahrîri mümkün değildir. *El-ma'nâ fî batnî's-şâ'ir*¹ mazmûnu üzre yine Çerkes kavmi anlar.

Ammâ anlardan gayrı cümle lisân yigirmi tokuz hurûf ile kelimâtlar ederler. Zîrâ cemî'i ulûmun aslı hurûf-ı tehecî ve ebced [ü] hevvezdir kim hurûf-ı ebced, ilm-i ledün sâhibi kelâm-ı Alîdir ya'nî bu ilm-i ebced elzem-i levâzımındandır.

Ve cemî'i tarîkin ebcedi ondur.

Evvel kendüyi pîr eylemekdir.

2- her yerde ma'rifet tohumu ekmekdir.

3- zevk âbıyla beslemektir.

4- riyâzet hurmen[in]de döğmekdir

Beşinci edeb teni ile yürümektir.

6- hizmet işiyle işlemektir.

7- şevk yeliyle savurmaktır.

8- mahabbet ölçeğiyle ölçmektir.

9- takvâ değirmeninde öğütmektir.

10- sabır furununda pişirüp helâl lokma yemektir.

Ya'nî bu su'âllerden murâd, tarîk-i Hakk'ı bilüp mürşid-i kâmile ermekdir. Zîrâ silsile-i fütüvvet birbirinden bî'at ile tâ Hazret-i Resûl'e andan Hazret-i Cibrîl'e andan Cenâb-ı Allâh'a varup Hakk'ın cemâlin müşâhede edersin. Beyt:

Cânını terk etmeyen cânâna olmaz âşinâ

Bî-vesîle her kişi sultâna olmaz âşinâ.

fehvasınca her kârda ve her tarîkda kulağız lâzımdır kim yol bula. Nitekim *Miftâhü'l-*kbâl** nâm kitâbda Câbir ibn Abdullâh el-Ensârî, Hazret-i Alî'den bu ebyâtı nakl eder.

»| †Y%oE†—÷€|†
 ®ÆÆÆ©†«E«†«œE†«%
 E”◊«AA«†E%oœE†EAα
 E,«%oAA†“EA E†%
 'œ, A†E«%oE«”†·E†Y%oA
 «%oAE,,—†·«%oOAœ·
 2»«%oY»œ†«%oAA—

Bu ebyâtları Resûl-i Kibriyâ Hazret-i Alî'den istimâ' edüp,

"*Sadakte yâ Alî, yâ Alî*" buyurdular.

Ve Hazret-i Alî'ye du'â edüp ser-i sa'âdetine bir siyâh tâc geydirdi. Ve iki cânibinde iki taylasânı var idi. Ol tâca zi's-sehâb derlerdi. Leyle-i Mi'râc'da Hazret-i Risâlet, Cenâb-ı ‹zzet'in yed-i kudretiyle geymiş idi. Hâlâ ümmet-i Muhammedin geydikleri tâc anın nişânesidir. Ammâ tâc geyüp muktedâ-yı nâs olan imâma lâzımdır kim bu dörd mes'eleyi bile ‹mâm-ı A'zam'dan menkûldur. Kim ki bu dörd mes'eleyi bilmesey pîr olmaz ve imâmeti dürüst değildir. Eğer sorsalar:

"‹mâmın kimdir?" Cevâb oldur kim,

"Tenim imâmı mihrâbdır ve cânım imâmı Kur'ân-ı azîmü's-şândır ve gönlüm imâmı Hazret-i Muhammed'dir, fehmim imâmı Cibrîl-i Emîn'dir, aklım imâmı Mîkâ'il'dir." Eğer sorsalar:

"Kible kaçdır?" Cevâb:

"Beşdir. Tenim kiblesi mihrâbdır, aklım kiblesi Ka'be'dir, cânım kiblesi Beytü'l-ma'mûr'dur, fehmim kiblesi kürsîdir, gönlüm kiblesi arş-ı a'zamdır" diye. Eğer sorsalar:

"Dervîş lafzı beş harfdir ma'nâsı ve rumûzu nedir?" Cevâb oldur kim,

"Dervîşin dâli derd ehli, ve cism-i za'îf ve havf-ı Hudâ'dan nahîf ve rûyı sarı etmektir. Râ, riyâdan müberrâ olmaktadır. Vâv, akrabâ ve dostândan vedâ' edüp Hak kelâmından gayra i'timâd etmemektir. Yâ, cümle halka yaman sanmamaktır. fîin, aşk-ı Hakk ile dâ'imâ şâdumân olmaktadır." *Ve's-selâm*. Eğer sorsalar:

"Sofî lafzı üç harfdir. Her harfin su'âli ve rumûzu nedir?" deseler cevâb oldur kim,

"Sofînin üç harfinin her harfine üçer te'vîl vardır. Evvelâ sâd, sıdk u safâ ve [151b] sabr-ı mücerreddir. Vâv, vüddür ya'nî hubbullâh ile Vedûd ismine mazhar olmaktadır ve vâv-ı veciddir ve vâv-ı vefâdır ya'nî ahbine ve bî'atine ve ikrârına durup vefâ etmektir. Fâ'nın bir ma'nâsı fakr biri fakid biri fenâdır. Fakid oldur kim kendü vücûdun yok bilüp fenâfillâh ola." Ebyât-ı lafz-ı sofî:

Sofînin iş bu tokuz remzin Rahîmî dâ'imâ

Böyle nakl edüp beyân etmiş sülûk-ı rehnümâ

Yâ-yı nisbîye arûzîlerde yokdur i'tibâr

Hîç bir hâliyle ol mahsûb olunmaz dâ'imâ.

Der-ta'rif-i ebyât, tâc-ı ümmet-i Muhammed ve sürh tâc ve seyyid-i tâc-ı fukarâ ez ân Seyyid Ni'metullâh-ı Velî *kaddesenallâhu bi-sırrihî'l-azîz*:

Tâc ber-ser mînihi behr-i vefâ

Hoş kadem der-nih ü ez sıdk u safâ

Ma'nî-yi tâc er bidânî ey cüvân

Hemçü murgî ber-şevî ber-âsumân

¹ Mânâ, flâirin karn›nda (gönlünde) d›r.

² "Ben Mustafa'n›n kardefliyim. fiüphesiz ki ben o€lum ile ceddim aras›nday›m. Resûlullâh ise tekdir. Zevcem, ona vefâkâr›k etti. Onu tasdik etti. ‹nsanlar sap›kl›k karan›€›nda ve inkâr ç›kmaz›nda iken ben de onu tasdik ettim. Hamd ve flükür effli ve benzeri olmayad›r."

*Tâc-dârî her dü âlem Mustafâst
Ba'd ezân şâhum Alî-i Murtazâst*

*Tâc mîgûyî se harfest ez-kelâm
Tâ elif bes cîm tâcest tamâm*

*Tâ be-terk-i zâhir ü bâtın bi-gû
Ba'd ezân ender taleb Hakrâ bicû*

*Ez-elif Allâh mîgû ber-zebân
Tâ resî ender makâm-ı câvidân*

*Cîm cehdî mînümâ der râh-ı tû
Tâ nemânî âciz ender çâh-ı tû*

*Tâc eğer vâri berîn ma'nî püser
Rev ki merdî der-reh-i fakr ey püser*

*Ver nedânî ma'niyeş ber-ser nihî
Çün kedûyî bâş ez-ma'nî tehi*

*Seyyid-i czzet beyân-ı tâc-ı şâh
Kerd in takrîr ez izz-i lâh*

Bu bâlâda tahrîr olan cümle ehl-i tarîk ve ehl-i sanâyi'in Fütüvvetnâme-i Muhammedî üzre niçe bin su'âlleri ve cevâbları vardır ammâ bu mahalde bu kadar ile iktifâ edüp inşâ'allâh seyeci'ü ehl-i hırefin fütüvvetleri ve kânûn [u] kâ'ideleri üzre ale't-tertib alayları ve pîr-perverleri ile tahrîr ü tavsîf olunur.

**«ki yüz altmış tokuzuncu fasl-ı acâyib
Sene 1048, Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in
fermân-ı şerîfiyle Belde-i Tayyibe ya'nî
«slâmbol'un dörd mevleviyet şehr-i azîmini
tahrîr edüp âsâr-ı binâdan add olunan yekûn
imâretlerin ve mîrî emânetleri ve hayrât [u]
hasenâtları ve cümle alâmetlerin beyân eder**

Sebeb-i tahrîr-i kitâb ve müceb-i tastîr-i hitâb oldur kim fâtihi Bağdâd-ı behîşt-âbâd olan Sultân Murâd Hân-ı Râbi' ibn Sultân Ahmed Hân *rahmetullâhi aleyhimâ* hazretleri cemî'i erbâb-ı ma'ârif ve müverrih-i âlemler ile dâ'imâ hoş-sohbet etmeden mahzûzlar idi. Bir gün huzûrunda azîm vezni üzre cemî'i ulemâ ve sulehâ ve meşâyihân-ı pîr [ü] cüvân cem' olup sohbet-i hâs ederken esnâ-yı kelâmda ba'zı memâlik-i mahrûsa-i kadîmelerin evsâfları yâd olunur. Hemân Murâd Hân Gâzî buyururlar kim,

"Gerçi niçe yüz bin tevârîhâtlarda çok şey tahrîr etmişlerdir. Acabâ bu kubbe-i nîlgûn-ı bî-sütûnun altında benim on yedinci tahtım olan Kostantiniyye ya'nî «slâmbol gibi bir ma'mûr [u] âbâdân ve bir sevâd-ı mu'azzam kân-ı şâdumân evsâfın müverrihler yazmışlar mı ve seyyâhlar görmüşler mi?" deyicek huzûr-ı meclisden fieyhülislâm-ı şer'-i mübîn olan Müftî Yahyâ Efendi ibn Zekeriyâ Efendi eydir:

"Pâdişâhım bu Kostantiniyye hakkında Cenâb-ı Rabbü'l-czzet, Kur'ân-ı azîminde ve Furkân-ı mecîdinde âyet[t]: 1«%oA†%o» †«%o— buyurmuşlardır kim ol Rûm diyârına Allâhu azîmü's-şânın nazarı ta'alluk etdüğünden ibtidâ bânisi Hazret-i Süleymân'dır, sânî bânisi Hazret-i «skender-i Zülkarneyn'dir. «skender vefâtından vilâdet-i Resûl-i Kibriyâ'ya gelince 882 sene, andan cedd-i izâmın Ebû'l-feth Mehmed Hân'a gelince târîh-i 2 -U- sekiz yüz elli yedi'de ceddin Mehmed Hân ta'mîr [ü] termîmidir.

Ve dördüncü ta'mîr [ü] termîm sene (---) târîhinde sa'âdetle Revân fethine revâne olduğunuzda fermân-ı hümayûnunuz ile kâ'immakâm lalanız Bayram Paşa Galata ve «slâmbol'u müceddeden termîm edüp böyle bir dürr-i beyza-âsâ kal'a-i gevher-nigîn oldu.

Ve bu Kostantiniyye hakkında Mefhar-i âlem ümmetlerini terğîb için,

3 %o . ŌÊ†«%o,"◊Ê◊ÊĪ...†Ê%oÊÿÂ†«%o deyü hadîs-i şerîf buyurdular.

Ve müverrihân-ı Rûm ve seyyâhân-ı Hind ve Arab ve Acem ve Rûm mâ-beynlerinde bu «slâmbol için Gulgule-i Rûm ve Tantana-i Rûm ve Gulibetü'r-Rûm ve Debdebe-i Rûm [ve] Velvele-i Rûm ve Cıgçıga-i Rûm ve Makdonya-yı Rûm ve Kevkebe-i Rûm ve Belde-i Tayyibe-i 4 «%oA†%o«%oA†%o deyü cihân-bîn ve geşt [ü] güzâran mâ-beynlerinde meşhûr-ı âfâk ve memdûh-ı âle'l-ıtlâk bir şehr-i azîmdir kim bunun hakkında niçe bir şu'arâlar şehrengîzler etmişlerdir.

Der-sitâyîş-i «slâmbol [152a]

*Sanasın bâğ-ı cennetdir Edirne, Bursa, «slâmbol
Güzellerle müzeyyendir Edirne, Bursa, «slâmbol*

*Brusa kaplıcasında Edirne Tunca nehrinde
Stanbul Kumkapsu'nda deniz mâlikleri oynar*

deyü Müftî Yahyâ Efendi «slâmbol'u {Murâd Hân'a} bu evsâflar ile temdîh edince hemân üstâdımız Evliyâ Efendi eydir. Beyt:

*Ra'eynâ beldete'd-dünyâ cemî'â
Velâkin mâ ra'eynâ misle hâzâ*

deyü ebyâtı terennüm etdiler." Yine gayrı musâhibler buyurdular kim,

1 *Kur'ân*, Rum 1-3; "Elif, Lâm, Mîm, Rûmlar en yak>n bir yerde yenildiler."

2 *Kur'ân*, Tevbe 102; "Bafka bir k>sm> da ..."

3 Hadîs: Ahmed ibn Hanbel, 4, 335; "Kostantiniyye mutlaka feth olunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onun askeri ne güzel askerdir."

4 *Kur'ân*, Rum 1-3; "Elif, Lâm, Mîm, Rûmlar yenildiler."

5 *Kur'ân*, Rum 1-3; "Elif, Lâm, Mîm, Rûmlar yenildiler."

"Pâdişâhım niçe bin tevârîh-i Arabiyye ve Ace-miyyeler tettebbu' etdik ve yetmişer seksener sene seyâhat edüp gazâlarda kal'alar ve şehir-i azîmler gördük, bu <slâmbol'a mânend sevâd-ı mu'azzam görmedik. Ve yüz yigirmi ve yüz elli sene mu'ammer olup seyâhatde ifnâ-yı vücûd etmiş seyyâh-ı âlem cânlar ile konuştuk, anlar dahi vech-i arzda <slâmbol gibi ma'mûr [u] âbâdân ve dâr-ı adâlet ve emn [ü] emân ve âb [u] hevâsı memdûh-ı halk-ı cihân böyle bir bender-i azîm görmedik dediler. Hakkâ ki pâdişâhım yine böyle bir şehir-i azîm yokdur" deyü cümle huzzâr-ı meclis <slâmbol'u ta'rîf ü tavsîf etdiklerinde Sultân Murâd Hân eyitdi:

"Ey Huzzâr-ı meclis, ihvân-ı safâ ve ey fieyhül-islâm-ı şerî'at-ı Muhammedü'l-Mustafâ Yahyâ Efendi, inşâ'allâhü Ta'âlâ sa'âdetle azîmet-i hümâyûnum Bağdâd-ı behîst-âbâd'ı Kızılbaş-ı bed-ma'âş elinden kabza-i teshîre alup Nu'mân ibn Sâbit hazretleri ki Hazret-i <mâm-ı A'zâm ve hümâmü'l-akdem mezhebimiz sâhibi Ebû Hanîfe'dir, anların kabri münevverlerin dalâlet-âyîn, havâric [u] mülhidîn elinden halâs etmeğe atf-ı inân buyurmuşuz. <inşâ'allâh ol gazâ-yı hasbeten-lillâha imdâd için ordu-yı hümâyûnum için sevâd-ı mu'azzâmım olan <slâmbol'un sağır ü kebîr cümle esnâfları ordu-yı hümâyûnuma çıksınlar ve ne kadar asker olur ve ne kadar bin dükkândır ve ne kadar esnâfdır, cümlesi kânûn-ı kadîmlerinden ma'a ziyâde arz-ı kâlây ederek ve herkes arz-ı ma'rifet ederek ve gûnâ-gûn şakalar ederek pîrleri ve şeyhleri ve nakîbleri ve ağaları ve kethudâları ve yiğitbaşlıları ve çavuşları ile atlı ve piyâde gürûh gürûh her esnâf alay-ı azîm ile sekizer kat mehterhânelerin çalarak Alayköşküm dibinden ubûr etsinler kim ne kadar bin askerdir ve ne kadar müzeyyen ü mülebbes esnâfdır, seyr [ü] temâşâ edem. Düstûr-ı hümâyûnum böyle sâdır olmuşdur. Ve eyle bir alay-ı azîm etsinler kim Âl-i Osmân pâdişâhlarının birisi zamânında olmamış ola.

Ve <slâmbol içre ne mikdâr câmi'-i selâtîn ve câmi'-i vüzerâ ve mesâcid ve medrese ve dârü'l-kurrâ ve dârü'l-hadîs ve mu'allimhâne-i sıbyân ve zâviye ve hân ve hammâm [ve] vekâle ve kârbânsarây ve sarây-ı vüzerâ ve sarây-ı a'yân-ı kibâr ve çeşme-i âb ve sebîlhâne ve musluk-ı âb ve çâh-ı mâ ve hammâm ve mahalle-i müslimîn ve mahalle-i kefere ve mahalle-i Yahûdî ve kenîse ve etmek furunu ve börek furunu ve simit furunu ve beksümât furunu ve değirmen-ı esb ve âsiyâb-ı mâ ve kapan ve emânet, ve'l-hâsıl şehir-i <slâmbol'um içre dörd mevleviyyet yerde ne kadar hânedânlar ve yalılar ve dalyanlar ve cümle imâret makûlesi âsâr-ı binâları var ise tahrîr olunup cümle ahâlî-i mahalle ve ser-çeşme-i ehl-i hirefler ve cemî'i e'imme ve hutebâ ve mahalle kethudâları meşveretleriyle bir bir yazılıp Südde-i sa'âdetime arz edesiz. Ammâ bî-garaz âdemlerimle bir dahi teftîş

edüp tahrîr etdüğümüzde hilâf bulunursa tahrîr edenleri dörder pâre ederim" deyü yemîn etdi ve buyurdular kim,

"Bozahâneci esnâfın cümle ehl-i hirefden sonra ubûr etsinler ve meyhâneci la'înleri ordu-yı <slâmımda olmaya ammâ bozacılara imdâd akçe verüp alayda yamak olalar. Ammâ hîn-i alayda bu tâ'ife sekizer kat mehterhâne çalmayalar, dü dâ'ire ve sâz [u] söz ile ubûr edeler. Ve ne mikdâr bozahâne ve meyhâne vardır ve ne mikdâr mey-fürûş melâ'inler vardır ma'lûm-ı hümâyûnum ola" deyü Vezîr-i a'zam Bayram Paşa'ya ve <slâmbol mollâsı ve Eyyûb ve Galata ve Üsküdar mollâlarının destlerine hatt-ı şerîfler verüp,

"Tîz hatt-ı şerîfimde tahrîr olunandan ma'a-ziyâde dörd mevleviyyetlerde olan cemî'i dekâkînleri ve cümle ehl-i hirefleri ve cümle imâret olan binâları hâkimleri ile ve şart-ı vâkıfları ile cemî'i hayrât [u] hasenâtları tahrîr edesiz" deyü tenbîh [ü] te'kîd edüp anlar dahi zemîn-bûs edüp herkes taht-ı hükûmetlerinde olan imârât [u] hayrât u hasenâtları ve gayrı âsârları ve cümle dekâkîn-i ehl-i hirefleri sa'âdetlü pâdişâ[h]-ı âlem-tebâhın murâd [u] maksûd-larından bin kat ziyâde tahrîr etdiler kim sene (---) târîhinde Selîm Hân-ı Sâni' asrında <slâmbol mollâsı Zekeriyâ Efendi tahrîr etdüğünden yüz bin kat ziyâde tahrîr olundu. Zîrâ ol asırdan Murâd Hân-ı Râbi'e gelince fiehr-i <slâmbol eyle ma'mûr oldu kim bir arz-ı hâliye kalmamış idi. [152b]

Bu minvâl üzere <slâmbol'u Yedikulle ve Eyyûb ve Kâğızhâne ve Südlüce ve Pîrî Paşa ve Hâsköy ve Kâsım Paşa ve Galata ve Tophâne ve Beşiktaş ve Hisâr ve tâ Boğazhisârları ve Beğkoz ve Kanlıca ve Anadolu Hisârı ve Çengelköy ve Kuzkuncuk ve Üsküdar ve Gâzîköyü'ne varınca cümle amâristânı ve bâğ [u] bostânı [ve] dekâkîn [u] bezzâzistânı ve cümle asâkir-i ehl-i hiref a'yânı kâmil üç ayda tahrîr edüp bir müdevven dîvân edüp *Evsâf-ı Kostantuniyye* nâm koyup pâye-i serîr-i a'lâya arz olunup şeb [ü] rûz huzûr-ı pâdişâhîde Miskâlî Müverrih Solakzâde kırâ't etdüğe Sultân Murâd Hân safâ-yı sürûrundan "*lâhî ammerekallâhü ilâ inkırâzı'd-devrân*" buyururlar idi.

Hikmet-i Hudâ ol asırda efendimiz Melek Ahmed Paşa Murâd Hân Gâzî'nin silihdârlığı hidmetiyle şeref-yâb olmuşdu. Ba'de'l-feth-i Bağdâd, Diyârbekir vâliiliğiyle behre-mend oldukda *Evsâf-ı Kostantuniyye* nâm tahrîrât Melek Ahmed Paşa'da kalup anlardan hakîr-i pür-taksîr Evliyâ-yı bî-riyâ ol *Evsâf-ı <slâmbol Arzı'n* alup sûreti bu mahalle makyûd [u] murakkam olundu kim ol sûret budur.

Evsâf-ı sûret-i arz-ı mollâ-yı «slâmbol (---)

(---) (---) Efendi

Atebe-i aliyye-i adâlet-unvânları savbına arz-ı mekîne-i dâ'î-i kemîne oldur ki pâdişâh-ı âlempenâhım hazretlerinin hatt-ı şerîf-i sa'âdet-makrûnları üzere Belde-i Tayyibe ya'nî Mahrûse-i Kostantıniyye'yi bu minvâl üzere tahrîr olunup pâye-i serîre arz olundu. Fermân azametlü ve şevketlü pâdişâh-ı zevi'l-iktidâr hazretlerininindir.

Evsâf-ı Belde-i Tayyibe

ya'nî Kostantıniyye

Hafîzahullâh mine'l-adiivvi'l-tedmîr

Evvelâ dörd mevleviyyet {hükûmetde altı yüz yetmiş kazâ mahkeme-i şer'î-i Resûl-i Mübîn vardır}.

Andan câmi'-i selâtîn-i Âl-i Osmân	74
Ve câmi'-i vüzerâ-yı izâm.....	1985
Mahalle mescidi yekûn.....	6990
Ve gayrı câmi'-i a'yân-ı kibâr yekûn	6665
Ve imâret-i it'âm cümle	19
Ve bîmâristân cümle.....	9
Ve mu'allimhâne-i sıbyân-ı ebcedhân cümle.....	1993
Ve dârü'l-kurrâ-i Kur'ân-ı azîm	55
Ve dârü'l-hadîs	135
Ve hânkâh.....	557
Ve zâvîye-i dervîşân cümle.....	2000
Ve tevhâne-i müsâfirîn	91
Ve kârbânsarây	979
Ve hân-ı hâcegân	255
Ve hân-ı mücerredân yekûn	672
Ve mahalle-i müslimîn cümle	9973
Ve mahalle-i kefere-i Rûm.....	354
Ve mahalle-i Yahûdân.....	257
Ve mahalle-i Freng yekûn.....	17
Ve mahalle-i Ermenî cümle	27
Ve sarây-ı vüzerâ ve a'yân-ı ulemâ	28900
Ve hammâm-ı sarây-ı vüzerâ-yı mahsûs.....	14536
Ve çeşme-i sarây-ı vüzerâ ve ulemâ.....	4000
Ve çeşme-i hâs [u] âm.....	9995
Ve dahi hammâm-ı hâs [u] âm derûn-ı kal'a	91
Ve hammâm-ı hâric-i kal'a	65
Ve musluk-ı âb cümle.....	7989
Sebîlhâne	200
Ve ayazma-i hulv ü şûre.....	100
Ve çâh-ı mâ cümle.....	600000
Ve sahrîc-i mâ yekûn.....	55
Ve mahzen-i hân	3000
Ve bezâsten-i «slâmbol ve Galata	3
Kapan-ı dakîk ve gayrı	37
Ve kantâr-ı mîrî.....	35
Emânet-i tahmîs	2
Ve emânet-i mîzân-ı harîr	1
Ve emânet-i şem'ahâne	1

Ve emânet-i sırmakeşhâne	1
Emânet-i gümrük	1
Emânet-i pencik çardağı.....	1
Ve emânet-i karagümrük.....	1
Ve emânet-i yağkapanı.....	1
Ve emânet-i balık.....	1
Ve emânet-i tuz	bir
Ve emânet-i beksümât	bir
Ve emânet-i hamr-ı menhî	1
Ve emânet-i bârûdhâne.....	1
Ve kârhâne-i bârûd	4
Emânet-i esîrhâne	1
Ve darbhâne-i Sultânî.....	1
{Ve emânet-i darbhâne.....}	{1}
Ve çuka anbârı	1
Ve buğday anbârı.....	1
Ve arpa anbârı ve emîni	2
Ve tuz anbârı	1
Ve kilar-ı Sultânî.....	1
Ve Bâyezîd Hân anbârı	1
Ve Süleymân Hân anbârı	1
Ve odun anbârı.....	1
Ve emânet-i odun.....	(---)
Ve dîvânihâne-i kapan-ı dakîk	1
Ve otluk anbâr-ı hâs {ve emîni}	1
Ve otluk anbâr-ı hâs-ı Vefâ.....	1
Ve ıstabl-ı hâs	1
Ve ıstabl-ı bâb-ı âhûr	1
Ve ıstabl-ı meydân-ı Vefâ	(---)
Ve zindân-ı üsârâ-yı Sultânî.....	4
Ve zindân-ı kâtil ü medyûn.....	4
Ve mîrî balık dalyanı	20
Ve mîrî karlık.....	3
Ve ekmek furunu cümle	600
Ve değirmen-ı esb.....	400
Ve su değirmeni kurb-ı Kırkçeşme.....	2
Ve eski yeniçeri odaları, ve yeni yeniçeri hâneleri ve sekbân-ı yeniçeri odaları ..... cümlesi yüz altmış iki odadır.	
Ve acemî oğlanı hâneleri.....	(---)
Ve cebehâne	(---)
Ve kalafathâne	birdir.
Ve marankozhâne	birdir.
Ve tershâne.....	(---) gözdür.
Ve kumbarahâne	birdir.
Ve mevlevîhâne	dörddür.
Ve mîrî yoğurdhâne	birdir.
{Ve matbah emîni.....}	(---)
Ve pasdırma emîni.....	(---)
Ve emânet-i salhâne	1 (bir)
Ve emânet-i şehir	1 (bir)
Ve çardak emîni	bir
Ve hazîne-i cebehâne.....	(---)
Ve emânet-i tershâne	1
Ve emânet-i atbâzârı.....	(---)
Ve nüzül emîni.....	(---)

Ve sebzhâne emîni.....	bir
Ve koyun emîni.....	bir} [153a]
Ve kâğızhâne-i battâl.....	bir
Ve arslanhâne-i mîrî.....	bir
Ve şişehâne.....	4
Ve boyahâne-i mîrî.....	yetmiş
Ve gümüşhâne.....	on
Ve tüfenghâne.....	bir
Ve sebzhâne.....	bir
Ve çardakhâne.....	bir
Ve salhâne-i mîrî.....	3
Ve Yedikulle'de pasdırmahâne.....	bir
Ve kurşumhâne.....	bir
Ve kalenderhâne.....	bir
Ve mutrıbhâne-i hâssa.....	bir
Ve sâzende-i mehterhâne.....	2
Ve köshâne.....	bir
Ve mehterhâne-i hayme.....	bir
Ve peykhâne.....	bir
Ve nakkâshâne.....	bir
Ve doğramahâne.....	bir
Ve sakkâhâne.....	bir
Ve suyolcuhanê.....	bir
Ve topcıyânhanê.....	bir
Ve dökmeçiyân kârhâne.....	bir
Ve terzhâne.....	bir
Ve terzi dolamahâne.....	bir
Ve top arabası kârhâne.....	bir
Ve koçı arabası kârhâne.....	bir
Ve fişekhâne.....	bir
Ve yeniçeri ta'limhânesi.....	bir
Ve yeniçeri samsonhânesi.....	bir
Ve yeniçeri zağarhânesi.....	bir
Ve bostancı samsonhânesi.....	bir
Ve yeniçeri tazihânesi.....	bir
Ve bostancılar tazihânesi.....	bir
Ve doğancılar kârhânesi.....	bir
(---).....	(---)
Ve kârhâne-i kuyumcubaşı.....	bir
Ve kârhâne-i damgacıbaşı.....	bir
Ve kârhâne-i kazancıbaşı.....	bir
Ve kârhâne-i dökmeçibaşı.....	bir
Ve kârhâne-i kebîr sarrâcibaşı.....	bir
Ve kârhâne-i câmcıbaşı.....	bir
Ve kârhâne-i mi' mârbaşı.....	bir
Ve kârhâne-i doğramacıbaşı.....	bir
Ve kârhâne-i hasırcıbaşı.....	bir
Ve kârhâne-i meremmetcibaşı.....	bir
Ve kârhâne-i kireccibaşı.....	bir
Ve bâzergânbaşı.....	6
Akdeniz ve Karadeniz ve ehl-i kıblebaşı.....	bir
Ve kârhâne-i sirkeçibaşı.....	bir
Ve turşucubaşı.....	bir
Ve türbe-i selâtîn-i selef.....	(---)
Ve kubâb-ı vüzerâ ve ulemâ-yı selef.....	(---)

Bu bâlâda tahrîr olunan kârhâneler ve cümle emânetler mîrîdir. Anıñın bir yerde tahrîr olunmuşdur. Ammâ Sultân Murâd Hân tahrîrinde her kârhâne ve âsitâneler ne cânibde ve şâhrâh üzre vâkı' olup selef pâdişâhlarından kimin binâsıdır ve kimin ihdâsıdır, cümle kânûn [u] kâ'ideleri ile tahrîr olunmuşdur. Ammâ hakîr kesret-i kitâbetden kaçıp bu gûne müfîd [ü] muhtasar tahrîr etdik. Zîrâ bu kârhâne imâretler cümle ahâlî-i «slâmbol'a ma'lûmdur. Ammâ inşâ'allâh bu müsevvedâtımız tas[h]îha geçdikde her kârhâne ve hayrâtları mahalliyle tahrîr ederiz.

Bundan sonra şehr-i azîm «slâmbol'da ne kadar dekâkîn ve ne kadar esnâf-ı ehl-i hıref vardır anları ale'l-umûm beyân eder.

«ki yüz yetmişinci fasıl

Acâyib ü garâyibden Mahmiyye-i

Kostantiniyye'nin dörd mevleviyetinde ne kadar bin dekâkîn-i gûnâ-gûn ve ne kadar yüz bin asker-i esnâf-ı ibret-nümûn var ise anları kânûn [u] kâ'ideleri ve pîr-perverleri ile yollu yollarınca fermân-ı şehriyârî üzre {ordu-yı hümâyûn-ı kübrâ için cümle elli yedi fasıldır ve cümle yüz aded esnâf-ı ibret-nümâ alaylarıdır kim} esnâf esnâf alayları {ile} ve pîr [ü] pîşvâları medfûn olduğu diyârlar ile ayân u beyân eder

Evvelâ fermân-ı pâdişâhî üzre «slâmbol'un dörd mevleviyetinde olan cümle ehl-i hıref 57 fasıl olup cümlesi bin yüz sınıf ehl-i hıref olup alay-ı Muhammedîye âmâde oldular. «btidâ bu zikr olunacak tâ'ifenin cem'iyetine me'mûr olan cem'î i sefere me'mûr vüzerâ ve vükelâların çavuşlarıdır. *Bism-i «lâh* ile evvelâ,

Esnâf-ı çavuşan alayı: Pîrleri Hazret-i Mâlik Eşter'dir. Efvâh-ı nâsda şöhre-i şehr olan oldur kim Sîn vilâyetinde bir ejderhâ katl etmeğiyle Mâlik Ejder derler. Ammâ *Fütüvvetnâme*'de yazdığı üzre mübârek gözünün biri gazâda mecrûh olup yırtlaz olmağıle Mâlik Eşter derler. Hazret-i Alî, Resûl-i Kibriyâ önünde beline şed kuşadup on birinci pîr olup cümle beğlere ve gâzîlere serdâr olurdu. Ve gâyet şecî' ü bahâdır kimesne olmağıle hîn-i arbedede başına teller ve atına ziller takup eline çevgânın alup Sâm-ı akrân meydân-ı ma'rekede alay düzüp saf bozduğıyçün alay çavuşlarına pîr olmuşdur. Kabr-i şerîfi Kûfe'dedir.

Ammâ bu hakîr sene 1076 târîhinde Kırım diyârında Mehemed Geray Hân hizmetinde bulunup cümle Kırım hânlarının kabri Eski Yurd nâm mahalde olmağıle Mehemed Geray Hân kendülere bir dâr-ı âhîret binâ etmeğe mübâşeret edüp esâsın hafırın kazarken bir çâr-kûşe bir beyâz mermer zâhir olup üzerinde Çağatay hat ile böyle tahrîr olunmuş:

"Ey su'âl etgen şolkay merkadnı eyesin, Sâlsâl kavurnı sokkan Mâlik Eşter uludur. fiol (---) sahâbesi

kişilerindedir. Cılgası üç yüz ki cıldır" deyü taş üzre hatt-ı kadîm ile [153b] yazup düzetmiş, cümle ulemâ-yı Kırım hisâb etdiler "Merhûm öleli yedi yüz yetmiş yıl olmuş" dediler ve Salsâl'in hadenginden şehîd oldu derler. *Rahmetullâhi aleyh.*

Ba'dehu Mehemmed Geray Hân kendüye türbe binâ etmeden ferâgat edüp üzerlerine bir kubbe-i âlî ve atebe-i ulyâsı üzre celî hat ile müzehheb târîhler terkîm etdirüp bir zâviye ve türbedârlara vazîfe ta'yîn etdiler. Hakîrin manzûru olduğu kabr-i Mâlik Eşter Bâğçesarâyı'ndadır. *Ve's-selâm.*

Ba'dehu cümle alay çavuşları küheylân atlara altışar pâre yancığla ve bahrî hotaslarla ve gûnâ-gûn zîller ile ve kemer-i raht u gaddâre ile atların zeyn edüp kendüler dahi gûnâ-gûn akmişe-i fâhirelere müstağrak olup ellerinde çevgân, dillerinde savt-ı Dâvûdî ile "Yâ Sübhân" esmâsı sadâsına rehâ buldurup bellerinde tîğ-ı gam gam ve serlerinde sîmurg-ı ankânın yedi yerde otağaların zeyn kılup şâhrâh üzre sadâ-yı [Ma'dî] Kereb Gâzî ve Mâlik Eşter'i icrâ ederek cümle askeri alaya terğib eder.

Fasl-ı sâni. Tâhir subaşı ya'nî çöplük subaşısı: Pîri Sahâbe-i kirâmdan (---) hazretleridir kim Mekke ve Medîne'nin pâk olmasın Resûl-i Ekrem bunlara şipârîş buyurmuşlardı. Kabri Medîne'de Bakî' civârında medfûndur. Hazret-i Alî huzûrunda Selmân-ı Fâris, belin bağladı ve subaşı hâkimlerinin silsilesi anlara müntehîdir.

{**Esnâf-ı huddâmân-ı gilmân**} ve **huddâmân-ı gilmân subaşı ve gayrı gilmân-ı hâssa:** Subaşı ardı sıra zer-ender-zere müstağrak olup herbiri birer pençe-i âfitâb gilmân mehtâblardır kim sâfinâtü'l-ciyâd misilli atlar üzre ubûr ederler. Bu gilmân huddâmânın pîrleri zamân-ı kadîmde Hazret-i Yûsuf idi. Ammâ Hazret-i Risâlet asrında bu tâ'ifenin pîr-perverleri Hazret-i Enes ibn Mâlik ve Hazret-i Selmân-ı Pâris'dir.

Hazret-i Enes ibn Mâlik, Hazret'den (---) hadîs-i şerîf rivâyet eder. Kabri (---) dir. Resûl'ün haremine hizmet ederdi. Selmân-ı Fâris Hazret'den (---) hadîs rivâyet eder pîr idi. Taşrada hizmet ederdi. Hazret-i Risâlet, Selmân-ı Pâk hakkında hadîs:

† "%oA«E†AE«†«A%o†«%o»| †
† «%oÃÊ... † Ê" «, † «%oÊ† "%oÃ

buyurmuşlardır. Üç yüz otuz yaşında merhûm olup kabr[i] Kûfe'dedir. Hazret-i «mâm-ı A'zam bunlara yetişüp Hazret-i Risâletin tecdîd-i vuzû' etdiklerin ve ibâdet etdiklerinin şurût [u] kuyûdıyla Selmân'dan haber aldı derler.

Esnâf-ı acemî oğlanları: Hicret-i nebevîyyenin sene 17'sinde Mekke feth olup Ebû Süfyân bin Sahr

bin Harb ve Halîm bin Cerâm ve Bedîl bin Vertâ ve «krime bin Ebû Cehil ve Abdullâh bin Sa'd bin Ebî Sarh ve Hazret-i Ebûbekir'in pederi Ebî Kuhâfe mekfûfî'l-basar iken bu cümlesi gelüp Hazret-i Risâlet huzûrunda «slâm ile müşerref olup cümlesi ta'allukâtlarına «slâm teklîf edüp akrabâları «slâm kabûl etmediklerinden Hazret-i «krime ve Ebî Kuhâfe akrabâlarının mâl [u] emvâl [u] erzâkları gâret olunup evlâdları esîr olmaların ricâ etdiler. Resûl-i Hudâ dahi Sahâbe-i kirâma izin verüp nehb [ü] gâret olunup evlâd [u] iyâllerin {esîr edüp} yine kendülere ihsân olunup ma'a ziyâdesin Ashâb-ı kirâma terbiye olunmaları için cümle üsârâ-yı gaşîmi tevzî' {etdiler}. Bu gaşîm acemî olanlar ibtidâ andan kaldı.

Yine ol sene Hazret-i Risâlet-penâh Hâlid ibn Velîd hazretlerin fiâm'a serdâr edüp ibtidâ gazâ-yı Rûm oldur. fiâm'da cümle Rûm keferesin dendân-ı tîğdan geçirüp kırk bin esîr ile Medîne'ye geldikde Hazret-i Resûl, Hâlid'e Seyfullâhi'l-meslûl buyurdular ve cümle üsârâ-yı sıbyânları Ashâb-ı güzîne hibe eylediler. Acemî olanların bir aslı dahi budur. Pîrleri guzât-ı müslimîn olmuş olur.

Ammâ sene (---) târîhinde Orhân Gâzî asrında olan gazâlardan niçe yüz oğlanları Orhân Beğ, Hazret-i Hacı Bektaş-ı Velî'ye hibe eyleyüp Hacı Bektaş dahi terbiye edüp yine Orhân Gâzî sefere giderken yeniçeridir, ya'nî yeni askerdir deyü Orhân'a hedâyâ verdi. Bir sığın, bir gayrı libâs ile acemî oğlanımızdır deyü Orhân'a pîşkeş verdi. Bu takdîrce yeniçerinin ve acemî oğlanlarının pîrleri Hacı Bektaş-ı Velî'dir. Horasân erenlerindedir. Kabr-i münevveri Kırşehirde medfûndur.

Bu acemî oğlanları tâhir subaşı alayında bin mikdârı ucbe-likâ mutarraş, kec-külâh ve pür-silâh olup ellerinde süpürgeler ve kürekler ile tarîk-i âmları pâk ederek ubûr ederler. Anların ardı sıra,

Esnâf-ı arayıcıyân: Bu tâ'ife çöplük subaşısına mensûbdur. Kârları nefsi-i [154a] «slâmbol içre cemî'i hânedânlarda ve şâhrâhlarda ne kadar mezbele ve hâr [ü] hâşâk var ise zenbîller ile taşıyup deryâ kenârında tekneler içre yaykayup içinde akçe ve mankır ve mismâr ve gayrı gûne eşyâ bulup kifâflanırlar. Ammâ ba'zı mahalde istifan ve sorguc ve cevâhir kuşak ve zî-kıymet hâtem taşlarından düşmüş cevâhir makûlesi zî-kıymet şeyler bulurlar kim ta'bîr olunmaz.

Bu tâ'ifenin tâhir subaşıya senevî altmış bin akçe avâ'id verüp «slâmbol içre arayıcılık ederler. Pîrleri Verrâd-i Berberîdir. Zünnûn-ı Mısrî ile Hazret huzûruna gelüp «slâm ile müşerref [olup] huzûr-ı Alî'de Selmân-ı Pâris beline şed bağlayup cemî'i ırgatlara ve zebbâllere pîr oldu. Kabri Abbâs'da bir bâğ içindedir.

Ammâ bu arayıcı esnâfî cümle nefer 500, ayaklarına ve kasıklarına varınca battâl siyâh çizmeler geyüp üzerlerinde kırmızı ve siyâh meşin kaftanlar ile ve başlarında Teke ve Hamîd külâhları ve omuzlarında

¹ Hadîs: "Selman ehl-i beytimizdendir. Öncekilerin ve sonrakilerin ilmini idrak etmiştir. fiüphesiz cennet her gün ve gece befl kerre ona koflmaktadır. "

uzun sırtlar ucunda çapa demir kazmalar ve arkalarında müdevver ağaç tekneler ve ellerinde kazmalar ve ba'zılarının ellerinde süpürge ve kürekler ve omuzlarında zembîl ü garârlar ve hâr [ü] hâşâk sepetleri ile bir hây-hû ederek alay ile ubûr ederler. Anların ardı sıra,

Esnâf-ı gûr kazan: Hübût-ı Âdem'den sonra pîrleri Kâbil'dir. Zîrâ Kâbil karındaşı Hâbil'i bir kız tezvîci husûsiyyün rakîb olup katl eyledi ve na'ş-ı Hâbil'i neyleyeceğin bilmedi. Âhir gördü kim bir zâğ-ı siyeh-rû gelüp Kâbil huzûrunda bir cevz-i Hindî yere minkârıyla eşüp gömdü. Kâbil bu gurâbın minkârıyla cevzi yere gömüğün görüp hemân zemîni kazup Hâbil'in na'şın zemîne gömdü. Hâlâ kabri Hâbil cebel-i Arafât'da Âdem Matbahı zemîninde medfûndur. Zîrâ ibtidâ Âdem Serendîl'e enüp andan cebel-i Arafât'da Havvâ ile buluşup fiîs ve Hâbil ve Kâbil ve Ram'ân ve Alcığa ve fielvâz ve Asîde ve niçe evlâd-ı Âdem, cebel-i Arafât'da müştakk olmuşlardır.

Ba'dehu Kâbil-i kâtil-i nâ-kâbil, Âdem Safî'ye âsî olup mâlını Hâbil evlâdları nehb [ü] gâret edüp kendisi fiâm'a firâr edüp kabri Kırklar dağında bir gârdadır ve Hâbil'i urduğu taş dahi anda bir gârda ahmer-gûn bir kanlı taşdır. Rû-yı zemînde ibtidâ nâhak kan döken Kâbil'dir. Cümle kanlılara ve rakîblere ve gûr kazanlara pîr ol pîrsiz olmuşdur. Ve ibtidâ rû-yı zemînde ceng [ü] cidâl Hâbil ve Kâbil evlâdlarından kalmışdır.

Netîce-i kelâm gûr kazanlar cümle 2008 neferdir. Ordu alayı içre pür-silâh olup ellerinde kazma ve kürek ve dillerinde "*Sübhânallâh*" diyerek bu kadar sulehâ-yı ümmetden kimesneler mü'eddebâne ubûr ederler. Bu tâ'ifenin kârları hîn-i gazâda cemî'i şühedâları defn etmeğičün sefere me'mûrlardır. Anların ardı sıra,

Esnâf-ı azîm lağımçıyân: Nefer 5000, pîrleri Nakkâb-ı Yemenî'dir, Selmân-ı Pâk belin bağlayup pîr etdi. Kabri Yemen huccâcının ihrâma girdikleri Yelemlem nâm mahalde medfûndur. Bunlar cümle pür-silâh olup azîm bal fıçılarının gûnâ-gûn berk-i ahdar-gûn ile zeyn edüp sırtlarla fıçıları omuzlarında götürüp ellerinde kazma ve kürekler ve meydân süpürgeleri ve gerdeller ile "Aşa aşâ" diyerek câ-be-câ yolları süpürüp gerdellere ve fıçılara doldurup ubûr ederler.

Bu esnâfın gazâlarda kârları, bir kal'a feth oldukda ve ordu içre beyt-i helâ kazarlar ve kal'anın esâsına varmağa zîr-i zemînden lağım edüp bârûd-ı siyâh ile kal'a dîvârın hevâya perrân atup feth ederler.

Bu tâ'ife <slâmbol'da ekseriyyâ Kayseriyye Ermenîleridir. Sehel mezmûmca bed-râyihali kavimdir. Ammâ gâyet lâzımlı Serkiz ve Vartan ve Derder ve Asvadır ve Mohan isimli bokçulardır. Bunlardan sonra,

Esnâf-ı salahorân: Neferât 9000, azîm askerdir. Pîrleri [Ma'dî] Kereb Gâzî'dir kim Hazret-i Alî kemer-

bestesidir. Kabri fiâm huccâcî râhı üzre Medîne-i Münevvere'ye dörd menzil karîb kal'a-i Fahleteyn'de şehîd olup anda medfûndur.

Bu salahor esnâfı sefer yollarında çengelîstân [u] ormanistânı kırup bataklık yerlere doldurup asker-i <slâma ve balyemez toplar ubûr etmeğe yolları tathîr ederler. Elleri kazma ve kürekleri ve demir küsküleri ve baltaları ve Ferhâdî külünkler ile ubûr ederler elzem-i levâzımından askerdir. Anların ardları sıra,

Esnâf-ı beldârân-ı teberdârân lağımçıbaşı: Nefer 1000, pîrleri Kâsım bin Nusayr'dır. Hazret-i Alî huzûrunda Selmân-ı Fâris belin bağlamışdır. Cümle kühkenlerin silsilesi ana çıkar. Cümle vilâyetlerde ne kadar taş kesen var ise pür-silâh olup ellerinde [154b] bunların dahi Ferhâdî kazmaları ve küsküleri ve varyaları ve kamaları ve kürekleri ve küfeleri ve bellerinde teberleri ile bu uslûp üzre bir hây-hû ile ubûr ederler.

Bu hîrfetin gazâda kârları bir küh-ı bâlâ şâhrâh üzre vâkı' olup andan ubûr etmek asîr olsa bu kavim bir gün mukaddem gidüp ol küh-ı bülendi bir günde reh-i râst ederler ve bir küh-ı demâvend üzre bir kal'a vâkı' olup feth olmasında usret çekilse bir günde ol kal'anın esâsına girüp münhedim ederler.

Bu esnâflar dahi askerî tâ'ifesinden olmağile cümleden ileri tâhîr subaşı zeber-destindedir. Bu bâlâda tahrîr olunan tokuz aded esnâf yekûn esnâf-ı ma'dûd (---) mikdârı asker piyâde olup mükellef ü mükemmel pür-silâh olup <slâmbol'dan yolları nihâyet-i merâma varınca tathîr etmeğe mübâşeret ederek bu uslûp üzre cümle ağaları ve yüzbaşılı ve iş erleri atlı ve lağımçıbaşı ve tâhîr subaşı yanyana ve ardları sıra cümle iç oğlanları ve dahi akîblerince sekiz kat mehterhâne çalarak şakalar ederek Alayköşkü dibinden huzûr-ı pâdişâhîden ubûr ederler.

Bu tokuz neferin ibtidâ ubûr etmesi elzem-i levâzımından olup yollar tathîr ettiklerinden sonra asâkir-i <slâm ve hâs [u] âm ve ordu-yı bâzâr ubûr ederler. *Ve's-selâm.*

Bu tâ'ife-i ibret-nümânın ardı sıra,

el-Faslu's-sânî

Esnâf-ı asker-i asesbaşı: Kadîm-i evvelden yok idi. Sene (---) târîhinde Ebül-feth Sultân Mehmed ihdâsıdır. Yeniçeri bölük odalarından bir oda asker ile sefer eşer bir çobracıdır.

Neferât-ı yeniçeriyân 500, pîrleri yine Hacı Bektaş'dır. Cümle yeniçerileri eli hezârân asâlı muhteşem üsküflü neferlerdir. fiâhrâhın tarafeyninde izdihâm eden temâşâcılarını açup tarîk-i âmları vâsi' etmeğe ve askerî tâ'ifelerin şer'ile katl etmeğe me'mûrdur. Andan,

Esnâf-ı şehir subaşı: {Bu tâ'ife Hazret-i Risâlet arısında olmamağile pîrleri yokdur. Lâkin Mısır

hulefâlarında Sultân Mehmed Ekrâd asrında Hazret-i «mâm fiâfi'î'nin savma'asına harâmî girüp cümle mezâhib-i erba'a için te'lif etdüğü kitâblarını serfka edüp ayân u beyân olmadı. Âhir muhibb-i fiâfi'î'den bir ferâset sâhibi kimesne Sultân Mehmed Ekrâd'a eydir:

"Eğer fermânınız olursa bi-emrillâh ben bulayım" deyü fermân alır.

Meğer ol asırda bir âlim, fâzıl kimesne var idi, hâmisî mezheb olmak üzere Ca'ferî mezhebin âşikârîye meşgûl idi. Mezheb-i râbî'e muhâlif mesâ'il-i nâşer'iler etmişdi. Anın fetvâsıyla bir kaç mes'ele bulurlar kim «mâm fiâfi'î'ye iftirâ etmiş. Derhâl ol bî-mezheb-i nâ-âmilin hânesin basup cümle fiâfi'î kitâbları anda bulunup hâmisliyi katl edüp fiâfi'î izniyle subaşı nasb olundu. Hâlâ subaşılardan zu'mları üzere pîrleri «mâm fiâfi'î'dir. «btidâ subaşı Yasavul Alî'dir. Kabri yine fiâfi'î civârında medfûndur}. Kendü neferâtları 200, elleri sopalı bî-rahm âdemlerdir. Andan,

Esnâf-ı asesân-ı bî-amân: Nefer 202, bunlar dutma ve kapma ve urma ve kovma ve asma ve basma ve kayd [u] bend âdemleridir, biri birinden eşed mel'ûn kavimdirler. {Bu haşerâtın zu'm-ı bâtıllarınca pîrleri Amr-ı Ayyâr'dır ammâ *hâşâ ve kellâ*}. Andan,

Esnâf-ı cellâdân-ı bî-îmân: Pîrleri Eyyûb-ı Basrî'dir. Hazret huzûrunda Selmân-ı Pâk belin bağladı. fier'-i Resûl-i Mübîn üzere ve nass-ı kâtî' fermân-ı Rabbü'l-«zzet üzere huzûr-ı Resûl'de ibtidâ bunlar bir kâtîli seyf-i Alî ile katl etdüğüçün cellâdların pîridir. Ve dâ'imâ şer'ile katle müstahak olanı pâk gasl edüp meydân-ı siyâsete getirüp günâ-gün tesellîler ile tecdîd-i îmân getirdüp ve şehâdet kelimesin getirdüp yüzünü kibleye müteveccih edüp bir kerre sağ eliyle katl olunacak kimesnenin başın sığayup herîf mebhût oldukda besmele ile kılıcı iki eline alup mücrimin kellesin teninden cüdâ ederdi. Ve rûhiyçün Fâtiha-ı şerîf tilâvet edüp cümle huzzâr-ı meclise maktûlün yanında nasîhat edüp bu âdemden ibret alun deyü va'z [u] nasîhat ederdi.

Yüz yetmiş yaşında merhûm olup bizzât Mu'âviye hazretleri meyyitin götürüp fiâm-ı fierîf'de Paşa sarâyı'nın kapusu civârında defn edüp üzerine bir kubbe inşâ edüp Cellâd eş-fieyh (---) dahi anda medfûndur. Ve efendimiz Melek Ahmed Paşa'nın bir ferzend-i ahteri anda medfûndur. Ve hâlâ cümle katle müstahak olan âdemleri anın türbesi önünde katl ederler, ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdir.

Ve bu esnâf-ı cellâdân emr-i sultâna me'mûr âdemlerdir kim anların hakkında mısra':

Hükm-i Sultân olmasa hatâ gelmez cellâddan.

Bu kavmin üstâd-ı kâmilî Murâd Hân'ın cellâdı Kara Alî, bâzûların sığayup tîğ-ı Dahhâk'dan nişân verir tîğ-ı âteş-tâbin kemerine bend kılup sâ'ir işkence

ve karabend ve nakşbend ve kemenbend ve zünnârbend edecek ucu aşıklı yağlı kemendleri kemerine asup ve sâ'ir âlât-ı işkencelerden kelpedân ve burğu ve mismâr ve buhûr-ı fitîl ve semîn sünger ve tilsimân ve yakakârt ve deri yüzecek sınıtırâş ve pûlâd tâs ve niçe elvân zehirli göz mîlleri ve malafa ve çimşîr işkence ve ne'ûzü billâh el ayak kırmağa balta ve malafaların cümle kemerine bend kılup sâ'ir halîfeleri dahi yetmiş yedişer pâre âlât-ı cellâdları kemerlerine zeyn kılup sâ'ir huddâmların omuzlarında altunlu münakkaş serâmed servi haşebinden râyiha-yı tayyibeli kazıklar ile ve bellerinde seyâhat urganları ve ellerinde yalın seyf-i müczemleriyle merdâne cünbüş ederek ubûr ederler. Ammâ ne'ûzü billâh herbirinin çehresinde nûr kalmayup zehir damlar. [155a] Andan,

Esnâf-ı hemyân kesici: Nefer 300, bunlar dahi "Varyemez mâlı ister ayyârlarız. Pîrimiz Amr-ı Ayyâr'dır" derler ammâ *hâşâ sümme hâşâ*. Ve,

Esnâf-ı kara hırsız: Nefer 200, bunlar dahi "Ayyâr-ı cihânız. Pîrimiz Amr-ı Ayyâr-ı Uşûm'dur" [derler]. Mu'âviye hilâfetinde Gürcistân'a elçilik ile gidüp Irâk-ı Dâdyân'da mesmûmen merhûm olup anda medfûndur. Andan,

Esnâf-ı deyyûsân: Nefer 212, hâşâ pîrleri ola.

Esnâf-ı pâzveng-i eblehân-ı sâzengân: Nefer 300, *hâşâ mine's-sâmi'in* pîrleri ola.

Esnâf-ı gidiyân-ı müflisân: Nefer 500. Bu pâzeng ve deyyûsân ve gidiyân bî-hisâbdır ammâ herkes evli evinde olmağile nâ-ma'lûmdur. Ammâ bu tahrîr olunan hemyân kesiciler ve hırsızlar ve uğursuzlar ve nûrsuzlar cümle defter ile asesbaşı ve subaşıya vergi verüp «slâmbol'un izdihâm çârsû-yı bâzârlarında ve cem'iyet-i kübrâ yerlerinde taşradan gelmiş garîbü'd-diyârların sürmelerinden gözlerin çalup fakîr herîfler sürme ile kalırlar.

Esnâf-ı Kâsımpaşa mukaddemleri: Nefer 155, hâlâ pîrsizlerdir. Tershâne kethudâları eli altında bî-dîn bir alay kavimdirler. Tershâne-i Amîre'de cümle keşîfler donanması mahallinde bu zâlimler hemyânları içre yüzer yüz ellişer gurus koyup gözü bağlı *el-garîb ke'l-â'mâları* bozahâne ve meyhâne ve bekârhâne ve mesîregâhlara götürüp mest edüp bu kadar mîrî mâl yedin deyü küreğe korlar. Altı ay sefer edüp eline bin akçe verüp kürekden itlâk ederler. Eğer hazzın köşesiyse evvelbahârda yine gelüp iki bin akçe al derler. Ammâ ne aceb ayyâr-ı cihân kavimdirler kim anlar dahi kürek erbâbın bilüp işsiz güçsüz âdeme böyle edüp küreğe korlar ve acâyib kâr ederler.

Esnâf-ı hîzân-ı dilberân: Nefer 500, bunlar bir alay hâne-berdûş hîzân-ı ulefeciyân-ı meşşûtânlardır kim kadr [u] kıymetlerin bilmeyüp Bâbulluk'da ve Kalatyonoz'da ve Finde'de ve Kumkapu'da ve San Pavlo'da ve Meydâncık'da ve Kiliseardı'nda ve Tattavla'da ve günâ-gün meskeş yerlerinde sürü sürü gezüp boğazı tokluğuna sayd olunurken subaşı damına sayd olunup âhir defterli olur.

Ne'üzü billâh bunun emsâlî niçe esnâf-ı mühmelât vardır ammâ tahrîr ü tavsîfinde çendân âlem yokdur. Bunları subaşı bilir, gayrılar {bilmez. Ve bu} tahrîr olunan esnâf-ı cühmel ü mühmel ve mezmûmlar subaşı ile alayda gûnâ-gûn şaka ederek ubûr ederler. Ammâ ne zümreden oldukları ma'lûm değildir, hemân bir gürûh-ı enbûhdur. Andan,

Esnâf-ı seyisân-ı Urbân-ı uryân: Bilâ-hisâb kavmdır. Pîrleri Kanber-i Alî'dir, Selmân-ı Pâris belin bağladı, cümle sâyislerin silsilesi ana müntehîdir. Haccâc-ı Zâlim Yûsuf anı şehîd edüp Bağdâd [d] (---) medfûndur. Bu seyislerin içinde hûb-âvâz ile hicâz makâmında teğannî edüp el urarak ubûr ederler. Ammâ vüzerâ seyisbaşları atlar üzre miyânlarında tâze Arab cüvânları ile ubûr ederler. Anların ardı sıra,

Esnâf-ı mükârî ya'nî kirâcılar: Tüccârları ve gayrı ehl-i seferi şehirden şehire kirâları ile götürürler. Neferât 3000, cümle seyishânelerin semerlerin gûnâ-gûn şükûfeler ile ve dîbâ ve şîb ve zerbâf pûşîdeler ile zeyn edüp niçe yüz zîl ve çan ardala ile atların zeyn edüp ubûr ederler. Bunların dahi pîrleri Kanber-i Alî'dir. Hîn-i seferde lâzımlı askerdir.

Esnâf-ı pâsbân-ı nighbân-ı slâmbol: Neferât on iki bindir, kırk bindir derler ammâ fart-ı kelâmdır, üç yüz neferi Bedâsten-i atîk ve Bedâsten-i cedîd pâsbânlarıdır kim gedikli ulûfeli âdemlerdir. Mâ'adâsı her şeb sabâha dek slâmbol içre keşik bekler.

Bu esnâf subaşıya tâbi' olmağile ordu alayında rûz-ı rûşende ellerinde gûnâ-gûn musanna' fânûsları yakup şem'-i asel kâfûr-ı ihşîdîler ve şem'-i rîhleri yakup ellerinde ucu demirli sopalar ile bellerinde kılıçlar ve teber-kemânlar ile ve palâs palâs esbâblar geyüp başlarında mahûf ucbe-likâ kurd derilerinden tâclar ve sivri gûnâ-gûn külâhlar geyüp birbirlerine sopa urarak gûyâ hırsız kaçarmış şeklinde "Bire koma, kaşdı ha vardı ha, bire koma, gîtdi gîdi, vardı gîdi, işte gîdi" deyü ba'zı temâşâcılarını gösterirler ve seyirciler mâbeynine ol ucbe-likâ ile girüp halkı korkudurlar ve hem halkı iki tarafa açarlar ve gûnâ-gûn şaka ederler. Bunların pîri Dîvâne Hurûm'dur, Selmân, Alî huzûrunda belin bağladı. Bahr-i Ummân'ın Lahsa tarafında medfûndur.

Bu bâlâdaki ecnâs-ı mahlûkâtlar cümle (---) asker. Bunlarda aslâ dükkân ve tezgâh yokdur, ancak ordu-yı slâm yerin tâhir edüp emn [ü] emân için ileri giderler. Zîrâ bir diyârda ve bir orduda ibtidâ hâkim [155b] ve hekîm olmasa ol orduya girmek ayn-ı hatâdır. Hâkim cihânın cânıdır. Hadîs, $\frac{1}{100}E\%0\% \leftarrow \uparrow \leftarrow \%0\% \right\} \%00 \diamond \leftarrow E \uparrow \%0$ bu hadîs-i sahîh mazmûnunca bir diyârda hâkim olmasa halk-ı âlem birbirin yerler, anıniçün mukaddem askerî tâ'ifesi gidüp pâsbânlar ordu-yı slâmın cânib-i erba'asında dîdebânlık etmeğe me'mûrlardır.

Bu bâlâda tahrîr olunan cümle 14 esnâf mevc ve fevc ü fevc gûnâ-gûn şakalar ile ubûr edüp asesbaşı ve subaşı ve lağımcıbaşı at başı berâber gidüp ardları sıra sekiz kat mehterhâne ve cümle sâzendeler fasıllar ederek alayköşkü dibinden arz-ı mahâret ederek ubûr ederler. *Ve's-selâm*. Andan,

el-Faslu's-sâlis

Ordu monlâsı: Kânûn üzre beş yüz akçe mevleviyyetdir, neferât üç yüzdür. <btidâ Hazret-i Risâletpenâh'ın zamân-ı sa'âdetlerinde kadı olan Abdullâh et-Tahrî'dir. Hazret-i Alî huzûrunda Selmân Pâris belin bağlayup icâzet verdi. Hazret-i Resûl'ün emîni idi. Gazâ mâlının öşrûn zabt edüp kadılık ederdî. Ve Hazret-i Alî'nin şâkirdi idi. fierî'at kadılarının silsilesi ana çıkar. Sonra sene (---) târîhinde <mâm-ı A'zam zuhûr edüp sâhib-i mezheb olup hâlâ kadılar ana isnâd edüp pîrimizdir derler, hâşâ. (---) asrında <mâm-ı A'zam'a kazâ teklîf edüp kabûl etmediğiçün hapiste merhûm olup kazâ-yı âsumânı kabûl etmedi. *Rahmetullâhi aleyh*. Andan,

Esnâf-ı alemdâr-ı Resûl sancakdârân: Yüz (---) esnâfın birer sancakları vardır. Ammâ cümleden Ordu mollâsı sancağı mükellefdir kim sancağı şer'-i Resûl-i Mübîn'dir. Sancakdârların pîri Hazret-i Büreyde-i Eslemî'dir. Resûl'ün ibtidâ sancakdârı bunlardır. Evvel slâm sancağın bunlar götürdü, hâlâ sancakdârların silsilesi anda nihâyet bulur. Alî huzûrunda Selmân belin bağladı. Kabri Mervî'dedir. Hicret'in altmış yılında şehîd oldu. Ve Hazret zamânında ma'zûl olup yerine Ebâ Eyyûb-ı Ensârî, sancakdâr-ı Resûl olup Âl-i Emeviyyûn'dan (---) asrında slâmbol muhâsarasında ishâlden şehîd olup yine Eyyûb'da medfûndur. Ve ordu mollâları hizmetinde,

Esnâf-ı sa'îler: Neferât 400, bunlar cemî'i guzât-ı müslimînin mekâtiblerini vatanlarına vâsıl etmeğe me'mûrlardır. Pîrleri Amr bin Ümeyye-i Zamîr'dir kim Alî huzûrunda Selmân-ı Fâris belin bağlayup şâtırlar ve sa'îlerin pîridir. Kabri kal'a-i Hıms'dadır. Hazret-i Resûl'ün peyki idi. Bu sa'îlerin ellerinde birer harbe ve başlarında birer âfitâbe üzre cıçcığa teller ve bellerinde kantûralar ve tennûreler ve zîl [u] bem ve sapan-ı Dâvûdîler ve ummân-ı kerâme ve cilbend-i mahabbetler ile piyâde ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı muhzırân-ı mollâ: Nefer 200, pîrleri (---) dir. Kabri Abbâs'dadır. Elleri birer asâları ile piyâde kadı'asker önu sıra ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı e'imme-i vüzerâ ve mîrimîrân ve sâ'ir a'yân: Cümle üç yüz nefer, pîrleri <mâm-ı A'zam'dır kim Bağdâd-ı behîşt-âbâd cenbinde medfûndur. Ammâ imâm-ı evvel Hazret-i Resûl'dir kim cemî'i enbiyâ ervâhına dahi imâm olmuşdur. Andan,

¹ Hadîs: "Sultan olmasaydı insanlar birbirini yerdi."

Esnâf-ı hutebâ: Aded-i neferât 400, pîrleri Hazret-i Osmân Zi'n-nûreyn'dir. Hazret-i Resûl kemerin bağlayup huzûr-ı Resûlullâh'da kâhîce hitâbet ederdi. Ammâ hatîb-i kadîm Hazret-i Peyember aleyhi's-selâmdır. Kabr-i Osmân, Medîne-i Münevvere Bakî'inde bir kubbe-i âlîde medfûndur. Andan,

Esnâf-ı kadı ve mollâlar: Cümle neferât 500, pîrleri bâlâda mestûrdur. Bunlar irtifâ'-ı kadr için ma'zûlen sefer eşerler. Mahlûl bir mansıb-ı âlî olsa erbâbına sadaka olunur. Andan,

Esnâf-ı meşâyih-i izâm: Aded 300, bunlar bilâgaraz velâ-ıvaz mücâhidün fî-sebîlillâh olup gazâ ederler. Pîrleri Hasan-ı Basrî'dir. Selmân-ı Pâris şed bağlayup cemî'i meşâyihlere pîr oldu. Anların tarîkine silsile-i Kutî derler. Çâr-yâr-ı güzînden sonra tarîk şeyhi bunlara müntehîdir. Yüz yetmiş yaşında merhûm olup kabri Buhârâ'da (---) mahalde medfûndur. Andan sonra,

Esnâf-ı vâ'iz-i zâhir: Nefer 400, bunlar dahi kadı'asker alayında muhteşemâne ubûr ederler. Pîrleri Kûmel bin Riyâzî, Selmân irşâd edüp belin bağladı. Ba'zı meşâyihlerin silsileleri ana çıkar. Anlara Kûmeylî derler. Anı Haccâc şehîd eyleyüp kabri Kûfe'de âsûdedir.

Esnâf-ı nâsîh-ı müfessîrin: Nefer 600, bunlar dahi kadı'asker ile hasbeten-lillâh sefere giderler. Pîrleri Hazret-i Abdullâh ibn Abbâs'dır. Hazret asrında müfessir idi. Kabr[i] Mekke'de Ebtah nâm mahalde Mansûr-ı Devânikî cenbinde medfûndur.

Esnâf-ı muhaddisîn: Nefer 60, bunlar dahi kadı'asker ile sefer eşerler. Pîrleri Ebû Hüreyre'dir. Kabri Mısır'da Cîze şehrinde medfûndur. [156a] Yıldı bir kerre mâh-ı Temmûz'da niçe yüz bin âdem cem' olup âsitânesinde mevlûdu'n-nebî olur, ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır kim Ebû Hirre olduğıyçün niçe yüz bin kedi vardır. Andan,

Esnâf-ı mü'ezzinân: Neferât 700, cümle sefere me'mûr vüzerâ ve emîr-i ümerâların mü'ezzinleri kadı'asker ordusu ile alaya binerler. Pîrleri Hazret-i Bilâl-i Habeşî'dir, Hazret huzûrunda Hazret-i Alî belin bağlayup cümle mü'ezzinlere pîr olup bizzât Hazret'in mü'ezzini idi. Hakkında Hazret "*Yâ Bilâl ganni'l-uzâl*" buyurmuşlardır. Cümle mü'ezzinlerin silsilesi ana müntehîdir. Kabri fiâm'da Koyunkapusu'nun iç yüzünde etrâfî parmaklıklı bir kubbe-i sağîr içinde âsûdedirler. Üçüncü pîr bunlardır. Bu hakîrin dahi pîridir. *Rahmetullâhi aleyh. Ve,*

Esnâf-ı sofiyyûn: Neferât 3000, bunlar dahi kadı'asker alemlerinde tevhdî edüp râh-ı Hak için cihâd ederler. Pîrleri Ebû Derdâ'-ı Âmirî'dir. Hazret-i Alî belin bağladı, on altıncı pîridir. Ashâb-ı Soffaya izn-i Resûl ile ser-halka idi. Ehl-i riyâzetin silsileleri anda nihâyet bulur ve Resûl-i Hudâ anın hakkında buyurdu.

ÛÊ†«»Ê†Û«»†—÷Ê†«%o%oÁ†\`
'%oÊ†«%o%o

1 «Ê%o†ÁÊ†Í'«·Ö†«%oÁ%o«†Δ

Ya'nî "Ol kimesne kim melâikeler ile musâfaha ede Ebû Derdâ' ola" buyurmuşlardır. Kabri Necef'dedir. Andan,

Esnâf-ı mütevelliyân: Nefer 700, bu mütevellilerin cümlesi kadı'asker nezâretinde olmaları sebebiyle alaya çıkarlar. Pîrleri Süfyân-ı Sevrî'dir. Kabri Mekke Mu'allâsı kurbündedir. Mekke içre hânesin, Sultân Mehmed Hân-ı Râbî' vâlidisi tîmârhâne ve dârü's-şifâ inşâ edüp bir âb-ı hayât kuyusu vardır. Dârü's-şifâ binâ olunmazdan mukaddem hastalar bu hâneye gelüp Süfyânü's-Sevrî kuyusundan su içüp sıhhat bulurlardı. Andan,

Esnâf-ı bevvâbân-ı şer'at ve gayrı bevvâbân: Neferât sekiz yüz, bunlar dahi kadı'asker ile kimi sefer eşer, kimi alaya çıkar, pîrleri Ebî fieybe'dir, Selmân-ı Pâris belin bağlayup Hazret-i Resûl, Mekke-i Mükerrreme'nin miftâhların ana teslîm edüp hâlâ yine zürriyeti inkirâz bulmayup Mekke'nin miftâhları fieybe oğullarındadır. Cümle bevvâbların pîri fieybe'dir. Kabri Mekke Mu'allâsında Ebî Tâlib cenbinde medfûndur. Andan,

Evsâf-ı mukayyidîn, huddâm-ı mahkeme-i şer'-i Resûl-i Mübîn: Neferât 2000, pîrleri Hazret-i Alî karındaşı Akîl'dir. Kûfe hâdisesinde şehîd olup kabri Bağdâd'dadır. Andan,

Evsâf-ı mu'arrifân-ı cevâmi'hâ: Neferât 2000, pîrleri fieyh Mansûr ibn Mu'âz hazretidir. Kabri bahr-i Necef'dedir. Bu tâ'ife hoş-âvâz ile pâdişâha du'â ederek kadı'asker alayı içre ubûr ederler. Andan,

Evsâf-ı na'thân-ı Resûlullâh: Neferât 4000, pîrleri *Kasîde-i Bürîde* sâhibi eş-fieyh Muhammed Bûsîrî'dir. Kabri Mısır'da fieyh Ukbe-i Cüheynî cenbinde medfûndur. Andan,

Esnâf-ı hâfızân-ı Kur'ân-ı azîm: Neferât 6000, şehri «slâmbol içre bu altı bin hâfızdan gayrı nisvândan üç bin hâfıza vardır. Pîrleri Müslim bin Akîl'dir, Selmân belin bağladı. Hazret-i Risâlet asrında on bin hâfız-ı Kur'ân var idi. Hattâ Hazret-i Ömer'in duhter-i pâkîze-ahteri Sitti Hafza hâfıza idi. Câmi'ü'l-kur'ân Hazret-i Osmân ile Kur'ân-ı azîmi cem' edüp hîz-ı kırâ'atı bu Hafza Hâtûn'dan kalmağıla Hafz kırâ'atı derler. {Hâfıza hâtûnlara bu Sitti Hafza pîr olmuşdur}. Bu hâfız tâ'ifeleri ale'l-umûm küheylân atlar üzre Feth-i şerîf tilâvet ederek alayköşkü dibinden ubûr ederler.

Esnâf-ı yazıcıyân: Dükkân 400, neferât 500, bu tâ'ife ordu-yı bâzâ[r]da ve sadrî'zam kapusunda arzuhâl ve mekâtibler tahrîr ederler, elzem-i levâzi-

1 "«bn Abbas (r.a) Peygamber Efendimizin flöyle buyurdu«unu söylemiştir: K>yâmet gününde meleklerle ilk önce musafaha edecek olan Ebû ed-Derdâ'dır."

mından kavmdır. Pîrleri Kâsım bin Abdullâh-ı Kûffî'dir. Selmân-ı Pâris belin bağlamışdır. Kabri Cidde kurbünde Hidde'de Hazret-i Havvâ yanında medfûndur.

Esnâf-ı sahhâfân: Dükkân elli, neferât 300, bunlar ulemâ ziyinde ve ulemâ huddâmları olmağile kadı'asker alayında tahtrevânlar üzre dükkânlarında niçe bin kitâbları zeyn edüp alay ile ubûr ederler. Pîrleri Abdullâh-ı Yetîmî'dir. Selmân belin bağlayup kabri fiâm kurbünde Busrâ şehrinde Hâtem-i Tay cenbinde medfûndur.

Esnâf-ı şâ'irân: Neferât 800, kadı'asker alayında kasâyidler kırâ'at ederek alay ile ubûr ederler. Pîrleri Hassân-ı Sâbit'dir kim Hazret'in şâ'iridir kim Seb'a-i Mu'allaka sâhibidir. Selmân belin bağladı. Kabri (---) medfûndur, ammâ ziyâret etmedim. [156b]

Evsâf-ı meddâhân-ı sultân ve vüzerâ ve a'yân: Neferât 80, bu tâ'ife tahtrevânlar üzre ellerinde çevgânları, bellerinde mecmû'alar ile fesâhat [u] belâğat üzre kıssahânlık ederek ubûr ederler. Pîrleri Suheyb-i Rûmî'dir kim Hazret-i Risâlet'in meddâhıdır. Bunlar zamân-ı cehâletde *Anternâme* okurlardı. Hazret bunlara "Ammim Hazret-i Hamza-i bâ-safânın gazavâtın okusan ümmetimi cenge terğîb ederdin" buyurduklarında ibtidâ *Hamzanâme*'yi bunlar te'lîf etdiler. Ba'dehu Ebû'l-me'âlî {hicret-i nebeviyye'nin} sene 261 târîhinde âb-ı tâb verüp altmış cild etdi. Hâlâ mezkûr altmış cildi meddâhân-ı Rûm fihris edüp üç yüz altmış altı cild *Hamzanâme* olmuşdur. Ammâ Suheyb-i Rûmî, Hazret huzûrunda Mekke ve Uhud ve Bedr-i Huneyn gazâların kırâ'at etdikce Hazret ferah kesb edüp Suheyb'e ihsânlar edüp hakkında hadîs buyurdu:

AE† · —œE”† ‹%œ«œ»«—J†—EE†YI
†«ÊĀ†, ‹%œ†«Ë%œ†ĀÊ†Ī”, Ê

Ya'nî "Kıyâmet gününde evvel Havz-ı Kevserden Suheyb-ü'r-Rûmî içer", demişlerdir. Yüz on yaşında vefât edüp kabri Sivas şehrinin cânib-i şarkisinde bir yalçın kaya üzre bir âsitâne-i azîmi içinde medfûndur. Hazret huzûrunda kemerin Hazret-i Alî bağlamışdır. Meddâhların ve ahilerin silsilesi ana müntehîdir.

Evsâf-ı hânendegân: Neferât 300, pîrleri Hamza bin Yetîmî'dir. Hazret huzûrunda hoş-hânlık ederdi. Cemî'i hânendelerin silsilesi ana müntehîdir. Kabri Tâ'if'dedir. Bunlar hoş-âvâz ile sefere müte'allik ilâhîler okurlar. Ba'zıları,

Allâhümme yâ Hâdî
Âsân eyle yolumuz

ilâhîlerin kırâ'at edüp alayköşkü dibinden ubûr ederler.

¹ *Firdevsü'l-Ahbâr*'dan "Peygamber efendimizin flöyle dedi: rivâyet edilmiftir: Kıyâmet günü havzımdan önce Suheyb-i Rûmî içecektir."

Evsâf-ı müneccimân: Neferât 70, pîrleri Hazret-i <mâm Alî'dir kim âye[t]:

2E«%œ, A—†, œ—E«A†AE«“%œ

âyeti tefsîrin bilüp evkât-ı hamseyi bilmek için bu ulûmu râyegân eyledi. Kabr-i şerîfi Kûfe'dedir kim ibâdet ederken Mülcem-i la'in şehîd etdi.

Ve bu müneccimân sınıfı tahtrevânlar üzre usturlâbların ve kible-nümâ ve mîkâtların ve takvîm ü zîc kitâbların zeyn edüp müneccimbaşı örf-i izâfetiyle ve saçaklı abâyîsi ile kadı'asker ile muhteşemâne at başı berâber ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı remmâlân: Dükkân 15, neferât 300, bunlar dahi ulemâ ziyinde olmağile kadı'asker alayıyla tahtrevânlar üzre tahta-i tâli'i ve kur'a ve remil tahtaların meydân-ı mahabbete koyup "Tâli-i sa'd-i meymûn ve tâli-i menhûs ve maksad [u] merâmlarınız görelim" deyü remmâlâne kelîmât ederek ubûr ederler. Pîrleri yine Hazret-i Alî'dir kim reml-i Alî meşhûrdur, ulûm-ı kadîmdir. Zamân-ı kadîmde bu tarîkin pîrleri Hazret-i Dânyâl'dır. Hazret-i Cibrîl-i Emîn'den tahsîl-i ilm edüp reml ile mu'cizesin beyân ederdi. Andan,

Esnâf-ı nakîbân-ı ehl-i hıref: Neferât 300, pîrleri Hazret-i Câbir-i Ensârî'dir. Kabri Mısır <kenderiyyesi şarkisinde Remle bağları nâm mahalde tarîk-i âm üzre bir kubbe-i âlîde medfûndur, bir câmi'i ve zâviyesi vardır. Hazret huzûrunda kemerin Hazret-i Alî bağlayup cemî'i tarîk nakîblerinin silsilesi ana müntehîdir. Andan,

Esnâf-ı re'îsân-ı ehl-i tarîk: Neferât 900, bî-hisâb kavmdır, ammâ kadı'askerile alaya çıkan şeyh [ü] şâb bunlardır. Pîrleri Ebû Ubeyd Cüzrecî. Hazret huzûrunda Hazret-i Alî belin bağladuğı on yedinci pîrdir. Kabri Medyen'dedir. Mısır'dan Ka'be yolu üzre fiu'aybü'n-ni'am tarîki üzre bir küçük kubbede medfûndur. Bunlar cemî'i ehl-i hırefin ve ehl-i tarîkin re'îsleri pîridir. Zîrâ Hazret-i Resûl, bu Ebû Ubeyd Cüzrecî'yi Ensârîlere re'îs etmişdi. Sahâbe-i kirâmın kümmelînindedir. *Kaddesenallâhu bi-sırrihî'l-azîz*. Andan,

Esnâf-ı meşâyihân-ı ehl-i hıref: Neferât 105, pîrleri Hazret-i Selmân'dır. Hazret-i Alî kemerin bağladı. Kabri Bağdâd'dadır.

Esnâf-ı çavuşân-ı ehl-i sanâyi': Neferât 415, pîrleri Ömer bin Haddâm'dır. Selmân-ı Pâris belin bağladı. Kabri Yemen'de Veys el-Karanî cenbinde medfûndur. Cümle ehl-i hıref çavuşlarının pîrleridir. Ammâ vüzerâ ve mîrimîrân çavuşlarının ve silâhşör ve cündîlerin pîri Mâlik Ejder'dir. Kabri Kırım'da denilmiştir.

Esnâf-ı ferrâşân-ı ehl-i sanâyi' ve ehl-i tarîk: Neferât 2000, bunlar dahi bî-hisâb kavmdır, ammâ sefere me'mûr olup ordu monlâsıyla alay eden

² *Kur'ân*, Yasin 39; "Ay için de sonunda kuru bir hurma dabına döneceği konaklar ta'yîn etmiflizzir."

bunlardır. Pîrleri Nusayr-ı Hindî'dir. Selmân Fâris belin bağladı. Kabri Basra'dadır. *Kuddise sırruhu*. [157a] Bu tâ'ife ellerinde cârûbları ve firâşhâneleri ve Sönbeki cezîresi süngerî ve boğazlarında ridâları ile âdâb üzre ubûr ederler.

Esnâf-ı cenâze peykleri ve mürde-şüyân ya'nî şehîdân gassâlleri: Neferât 4000, pîrleri Amr-ı Ay-yâr'dır, kemerin Hazret-i Alî bağlayup kabri Hıms'dadır. Bu esnâfın ordu-yı «slâmıda kârları şehîd [u] şühedâ ve garîb [u] gurebâları gasl edüp defn ederler.

Ve bunlardan mâ'adâ sefere me'mûr vüzerâ ve vükelâ ve a'yân [u] kibârın imâmları ve mü'ezzinleri ki bâlâda tahrîr olunmuşdur, cümle pür-silâh olup gûnâ-gûn libâs-ı fâhireler ile esb-i tâzî üzre süvâr olup sefere müte'allik kasîdeler ve

*Allâhümme yâ Hâdî
Âsân eyle yolumuz*

ilâhiyyâtın bülend-âvâz-ı Dâvûdî ile tilâvet ederek ubûr ederler. Zîrâ «slâmbol'da ne kadar selâtîn câmi'leri ve câmi'-i vüzerâlar var ise anların e'imme ve hutebâları ve mü'ezzinleri huzûrda kalup bu bâlâda tahrîr olunan sefere me'mûr ordu imâmlarına ve mü'ezzinlerine ve mu'arriflerine ve na'thânlarına ve huffâz-ı Kur'ân'lara ve cenâze peyklerine birer aylık ulûfelerin verüp imdâd ederler. Anlar dahi sefere giderler. Ammâ Hünkâr mü'ezzinleri iki pay ve sadrîa'zam mü'ezzinleri birer pay alup sefere giderler. Anlardan gayrısı cümle tahsîl olan mâlları iştirâk-i sevî üzre hisse-mend olup gazâ ederler. Bu esnâflardan mâ'adâ bî-garaz hasbeten-lillâh gazâyâ giden fukarâların hisâbın Allâhu Rabbü'l-âlemîn bilir.

{**Esnâf-ı hâcegân-ı mekteb-i püserân:** (---) (---) (---) (---)} Andan,

Esnâf-ı mekteb-i sıbyân [u] tıflân-ı ebcedhân: Hisâbın Hudâ bilir, ammâ hâce-i mu'allimhâne 1993, ve dârü't-ta'lîm-i mekteb kezâlik 1993. Bu mu'allimânın pîrleri hâce-i kâ'inât ve mefhar-i mevcûdât Hazret-i Muhammedü'l-Mustafâ'dır, pîri Cibrîl-i Emîn'dir, andan Rabbü'l-âlemîn'e müntehîdir. Zîrâ Hazret-i Risâlet, «mâm Hasan ve «mâm Hüseyin'in dedesi ve üstâdları idi. Ve mekteb-i sıbyânın pîrleri «mâm Hasan ve «mâm Hüseyin'dir.

Bu zikr olunan mu'allimhânelerin niçe kerre yüz bin ecinne askeri gibi sağır ü kebîr tıflân-ı ebcedhânları bilâ-hisâb kâğızdan külâhlar geyüp ellerinde deblekler çalup herbir mekteb-i sıbyânları birer gûne libâs ile gûnâ-gûn şakalar edüp kimisi "*llâ yansuru's-sultân*" diyerek kimisi,

*«lâhî izz-i zâtın hürmetiçün
Dahi bin bir sıfâtın hürmetiçün*

deyüp gayrı tıfl-ı nâ-resîdeler âmîn deyüp üstâdları du'â ederek mevc mevc ve fevc fevc çemapur askeri gibi gürûh gürûh enbûh gibi ubûr ederler. Niçe kerre yüz bin ferzendân dahi başlarında şeb-külâhları üzre

gûnâ-gûn cığalar ve gûnâ-gûn ziller ile kendüleri zeyn edüp ellerinde def ü kudüm ve Eyyûp deblekleri ile "*llâ yansuru's-sultân*" deyüp ellerin dak ederek asvâtları evce peyveste olup du'â hırmeni içre ubûr ederler. Bu tâ'ife-i ecinneyi görmeyen dünyâda bir şey görmüş değildir. Andan,

Esnâf-ı şeyhü's-şüyûh-ı sâ'ilân ya'nî şeyh-i dilenciyan: Nefer bir.

Tâ'ife-i fukarâ-i dilenciyan: Nefer 7000, âye[t]: 1 «EA«†«%o'œ,« †⁹ nass-ı kâtı'ına mazhar olmuş bir alay-ı azîm cerrâr [ü] kerrâr garîblerdir. Herbiri birer hırka-i peşmîneler ve ellerinde gûnâ-gûn alemleri, başlarında büryâdân ve lif-i hurmâdan destârları ile Yâ Fettâh esmâsıyla cümle a'mâları birbirinin omuzlarına yapışup kimi leng ve kimi a'rec ve kimi ık'ansis ve kimi meflûc ve kimi masrû' ve kimi bî-dest ve kimi bî-pâ ve kimi uryân ü büryân ve kimi hımâr-süvâr bir hengâme du'â ile niçe bin bayrakların mâbeynine cerrârlar şeyhini ortaya alup şeyhleri du'â etdücce yedi bin fukarâ bir sadâdan Allâh Allâh ile âmîn dediklerinde sadâları evce peyveste olur. Bu tertîb üzre anların dilenciler şeyhi alay içinde alayköşkü dibinden ubûr mahallinde durup pâdişâha hayır du'â edüp ihsân [ü] in'âmlar alup ubûr ederler. Pîrleri eş-fieyh Hâfî'dir, Selmân belin bağlamışdır. Gazâdan gelen guzât-ı müslimînden âye[t]: 2 E«A«†«%o"«¹ nassı üzre "fey'ullâh" deyüp sadaka alırdı. Kabri Medîne-i Münevvere'de Kibleteyn kurbünde medfûndur. Andan,

Esnâf-ı şeyhü'l-arasât: Nefer 155, bunların her biri hammâm kubbesi kadar gûnâ-gûn sarıklar sarup destârların götürmeğe gerdânları tahammül edüp herbirinin destârın beşer onar âdem dayanup götürürler, kimi har-süvâr ve kimi piyâde-refâtardır, kimi çemendere süvâr olup sarığın başka bir ata yükledüp herbiri birer gûne destârıyla [157b] el açup du'â ederek ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı tâlib-i ilm-i sühtevât: Neferât 12.000, bunlar dahi bî-hisâb yanmış ve kanmış kavmdır. Ammâ on iki bini kemerbaşları ve huddâmlarından martılar ve dızmanlar ve berebaşları ile gûnâ-gûn keçe külâh üzre elvân elvân şükûfe [ve] ezhârâtları ser-i sa'âdetlerine zeyn kılup ellerinde *Kudûrî* ve *Mülteka'l-ebhurları* ve *Keşşâf* ve *Kadıhân* kitâbları ve bellerinde şemşîr-i hünfeşânları ve sapanları ve gedelec yayları ve sehm-ı kazâları ve ba'zısı ebyât [u] eş'âr-ı pâkîze-güftâr kırâ'at ederek her biri piyâde kemerbaşları esb-i tâzîler üzre âmâde olup gûyâ dersin müzâkere edüp ubûr ederek alayköşkü dibinde âye[t]:

3 EA«AœE«† · E†"»I%œ

1 *Kur'ân*, Tevbe 60; "Zekatlar yalnız zü'ürtlere ve yoksullara..."

2 *Kur'ân*, Duhâ 10; "Ve sakın bir fley isteyeniyi azarlama."

3 *Kur'ân*, Hacc 78; "Allah uerunda gereği gibi cihad edin"

nassını tefsîr etdiklerinde Murâd Hân haz edüp sùhtevât tâ'ifesine üç kîse altun ihsânları olup hayır senâ ile ubûr etdiler. Anların pîri ser-çeşme-i Erbâb-ı Soffa Ebû Derdâ'-i Âmirî'dir, Selmân belin bağladı, bâlâda mastûrdur.

Evsâf-ı ırk-ı tâhir âl-i abâ, sâdât-ı kirâm, ev-lâd-ı Resûlullâh: Aded on yedi bin, el-azametullâh bu tâ'ifenin alay-ı azîmi destâr-ı evlâd-ı Resûlullâh ile nümâyân oldukda cümle teferrüc ehli "*Allâhümme salli ala Muhammed*" derler. Gûyâ bir nûr-ı ilâhî berk urup cümlesi esbâb-ı ihtîşâmları ile esb-süvâr çifte çifte ubûr ederler. Pîrleri <mâm Hasan ve <mâm Hüseyin ve vâlideleri Fâtımatü'z-Zehrâ ve cedleri Hâtemül-enbiyâ Muhammedül-Mustafâ'dır. Kabr-i <mâm Hasan (---) medfûndur. Ehli, sem verüp mesmû-men şehîd oldu, sene (---) ba'de hicret-i nebevîyye'de. Kabr-i <mâm Hüseyin, Yezîd cenginde Kûfe'de şehîd olup cesed-i şerîfi Bağdâd'a (---) konak karîb <mâm Hüseyin'de bir âsitâne-i azîmde medfûndur ve ser-i sa'âdetin Yezîd fiâm'dan Mısır'a gönderüp hâlâ Mısır-ı Kâhire içre Hân-ı Halîl kurbünde meşhed-i <mâm Hüseyin'de bir kubbe-i âlî içinde ser-i sa'âdetleri medfûndur. Bir câmi'i var, cânib-i erba'asındaki mermer amûdlar Ka'be-i fierîf hareminded binâ olmağile Ka'be-i fierîf'in siyâh örtüsün ol amûdlara kuşadup anda dikerler, ba'dehu Ka'be'ye götürürler. <mâm Hüseyin azîm âsitânedir. Cemî'i ehl-i Mısır şeb [u] rûz ziyâret ederler.

Netîce-i merâm cümle şürefâ ubûr edüp ardı sıra nakîbü'l-esrâf yeşil imâmesiyle ve esb-i tâzîsi saçaklı abâyîsiyle, zîrâ bu dahi beş yüz akçe mollâdır. Ve sağ cânibinde ordu kadı'askeri, yeniçeri çukadârıyla ve muhızlıları ve sâ'ir huddâmları ile ve bunların sağında müneccimbaşı örf-i izâfetiyle beş yüz akçe mevlevîyyet pâyesiyle muhızırbaşısı keçesiyle ve yeniçeri çukadârıyla üç mollâ ubûr edüp ardları sıra mülebbes iç gulâm mahbûbları ardları sıra sekizer kat mehterhâne davullarına meçikler çalup dârâtları ile alayköşkü dibinden ubûr ederler.

Ammâ bu kadı'asker alayında olan 38 esnâf aded gürûh-ı enbûh-ı gûnâ-gûn esnâfâtın yekûnu (---) askerdir. *Ve's-selâm.*

<btidâ alay-ı ordu-yı asâkir-i avân, ba'dehu asâkir-i şer'-i Resûl-i Mübîn, ba'dehu esnâf-ı hukemâ-yı kehhâlân ve cerrâhânı beyân eder. Zîrâ bir diyârda esnâf-ı kehhâl ve cerrâh olmasa ol şehire varup mütemekkin olmak câ'iz değildir.

el-Faslu'r-râbi'

Esnâf-ı elzem-i levâzım hekîmbaşısı

Birdir ve beş yüz akçe mevlevîyyet ile hâkimdir. Örf-i izâfeti ve saçaklı abâyîsi ve muhızlıları ve keçeli hünkâr kapucusu ve yeniçeri çukadârı ve yüz aded iç huddâmları vardır. Ve Tekirdağ şehri bu hekîmbaşılara ber-vech-i arpalık ihsân olunmuşdur. Huke-

mâların pîrleri Hazret-i Zünnûn-ı Mısırî'dir. Mısır meliki Mukavkıs, Hazret-i Risâlet'e gâyet mahabbet edüp her bâr Hazret'e elçi gönderüp,

"Yâ Muhammed Rûm keferesi Mısır diyârına istîlâ edüp kabza-i tasarrufa alup vilâyetim elden gitdi, lütf edüp azîm asker ile Mısır'ımı feth edüp zîr-i destinde bir boybeği-misâl kemterin olam" deyü Zünnûn-ı Mısırî'yi bir çatal kılıç ile ve bir katır ve dörd aded Kıbtî câriyesi hedâyâlar ile Zünnûn-ı Kıbtî'yi Hazret'e gönderdi. Hazret kılıcı Zülfikâr deyü Alî'ye ve katıra Düldül deyü yine Alî'ye verdi. Cârîyenin birin Hazret-i Ebâ Bekir'e, birin Zübeyr hazretlerine, birin fiâ'ir Hassân'a verüp Abdurrahmân bin Hassân ol duhter-i pâkîze-ahterden oldu. Bu duhterin hemşiresi Mâriye [158a] câriyeyi Hazret-i Resûl kendiler alıkoyup Hazret-i <brâhîm ibn Resûlullâh ol Mâriye câriyeden vücûda geldi.

Zünnûn, Hazret'in bu sâhib-i keremliğin ve mübârek cemâl-i bâ-kemâlin müşâhede edince îmân ile müşerref olup Hazret kemâl-i ma'rifetin su'âl edüp "Kâtîbim ve şâ'irim ve âlim-i hâzık ve tâbîb ü fassâdım" deyince Hazret-i Resûl, Hazret-i Alî'ye emr edüp Hazret huzûrunda Alî, Zünnûn'un kemerin bağlayup dest-bûs-i Resûl ile şeref-yâb olup cümle hukemâlara pîr [ü] pîşvâ olup Amr ibn el-Âs ile sıla-i rahm için Mısır gazâsına gelüp şehri Fustât ki eski Mısır'dır, anda ceng mahallinde hadeng ile mecrûh olup şehîd oldu. Kabri yine Mısır'da <mâm fiâfi'î tarafında fieyh Ukbe-i Cüheynî cenbinde bir kubbe-i âlîde medfûndur. Cemî'i etibbâların silsileleri ana muntehâ olur.

Esnâf-ı dekâkîn-i hukemâ: 700, neferât 1000, niçe yüz bin dükkânları yokdur. Ammâ hîn-i alayda bunlar tahtirevânlar üzre dükkânların âlât-ı hukemâ ve eşribe hokkaları ve gûnâ-gûn hab şîşeleri ve çifteler ile zeyn edüp {ba'zı emrâzlı âdemlerin nabızların dutup devâ ederek} ubûr ederler. Bu esnâf hakkında Hazret-i Resûl hadîs buyurmuşlardır:

۱ Y%oA†Y%oA«E†«%o«E%o†Y9

bu mazmûnca bir şehri azîmde yâhûd bir ordu-yı azîmde hâkim ve hekîm-i hâzık ve fassâd-ı âmil ve cerrâh-ı kâmil olmasa ol şehirde ve orduda olmak câ'iz değildir. <mdi ol ecilden ibtidâ hukemâ ve kehhâl esnâfları tahrîr olundu.

Ammâ bu ilm ilm-i kadîmdir. Zamân-ı kadîmde pîrleri Hazret-i Lokmân idi ve Fisagores-i Tevhîdî ve Eflâtûn-ı <lâhî ve Bokrât ve Sokrât ve Restetâlîs ve Câlinûs ve Memûs [Feylekûs?] nâm hukemâ-yı kudemâlar gelüp akl ile bir kılı kırk yarup ilm ile göğe nerdübân etmişlerdi. Âhir ecel derdine dermân edemeyüp âhirete tahtirevân ile revâne oldular.

Esnâf-ı kehhâlân: Dükkân 40, neferât 80, zamân-ı kadîmde pîrleri Hazret-i Mûsâ asrında bir

1 Hadîs: "İlimlerin birincisi bedenler ilmidir, ikincisi de dinler ilmidir."

Yahûdî hâtûnu idi. Hazret-i Mûsâ'nın gözü ağrıyup Cenâb-ı Bârî "Yâ Mûsâ ol hâtûna var kim gözüne ilâc etsin" buyurdıklarında Hazret-i Mûsâ varup ol hâtûn Mûsâ'nın ayağı altından gubârı alup mübârek gözlerine eküp Hazret-i Mûsâ şifâ buldu. Bu hâl üzere ol hâtûn iki yüz sene kehhâllik etdi. Ammâ Hazret-i Risâlet asrında kehhâlânların pîri (---), Hazret-i Selmân belin bağladı. Kabri Ispahân-ı nısf-ı cihândadır. Hâlâ kabri-î şerîfînden bir veca'-ı ayneyne mübtelâ âdem gubâr olup aynına vesme edinse şifâ bulur, hâlâ şu'arâlar mâbeyninde kehl-i Sıfâhân meşhûrdur. Bu tâ'ife tahtrevânlar üzere dükkânların gûnâ-gûn libâs-ı fâhireler ile zeyn edüp kehl kutuları ve gûnâ-gûn mîller ve niçe gûne kehhâle müte'allik bisâtlar ile dükkânların zeyn edüp ba'zı alîl âdemlere ilâc ederek ubûr ederler.

{**Esnâf-ı bî-dükkân-ı tûtyâciyân:** Neferât 100, pîrleri yine (---), bunlar kutular içre koruk tûtyâsı ve çiçek tûtyâsı ve peygamber sürmesi[n] gezdürüp kârlarıyla alay ederler}.

Esnâf-ı ma'âcinciyan: Dükkân 200, neferât 500, kadîm-i evvelde pîrleri Hazret-i Fisagores-i Tevhîdî idi. {Ammâ} Hazret-i Risâlet asrında pîr-i hakîkîleri Hazret-i Ubeyd-i Attâr'dır, Selmân-ı Pâris belin bağladı. Hazret-i Hamza ile şehîd olup Cebel-i Uhud zeylinde medfûndur. Bu ma'âcîncü tâ'ifesi tahtrevânlar üzere dükkânların ma'âcin humları ve hokkaları ve gümüş hokkaları ve gümüş meblağlarla dükkânların zeyn edüp halîfeleri tuç havânlar içre besbâse ve kebâbe ve darçın ve dâr-ı fülful ve kakule ve havlân ve havlincân ve ûdü'l-kahr ve zencebîl makûlesi edviyeleri döğüp ba'zı pençe-i âfitâb-ı dilberânları gümüş hokkalar içre nûşdârû-yı devâ-yı misk ve dilber-lebi ma'âcîncülerin gümüş meblağlarla tarafeynde duran temâşâcılara ma'âcîncü bezl ederler. Ammâ her bir dilber bir nezâketle ma'âcîncü lebine sürüp yâhûd gerdeni altından geçirüp şivekârlıklar ederek dilber-lebi ma'âcîncülerin ihsân ederler.

Esnâf-ı cerrâhân: Dekâkîn 400, neferât (ve neferât) 700, pîrleri Ebû Ubeyd-i Kassâb'dır, Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabri Lahsa'da medfûndur. Bu tâ'ife pür-silâh olup tahtrevânlar üzere dükkânların dış çıkaracak kelpedân ve mengâne ve küsküler ve destere ve erre ve minşâr ve malafa ve kelpedânlar ve eğeler ve dahi niçe bin elvân âlet-i cerrâhân ile kârhânelerin zeyn edüp ba'zı âdemlerin kolların ve başların ve ayakların tûmâr eder şeklinde ubûr ederler.

Esnâf-ı meşrûbât-ı devâ: Dükkân 500, neferât 600, pîrleri Tîb Alî bin Süfyân-ı Sevrî'dir. Kabri Yemen Adeni'ndedir. [158b] Bu tâ'ifenin ekseriyyâ dükkânları Sultân Bâyezîd'de ve Hocapaşa kurbünde Meydâncık mahallesi'nde ve Galata'da vâkî' olmuştur. Bu esnâfin kârları lisân-ı servi ve hindibâ ve koknâr ve na'nâ ve zâter misilli edviyelerin arakın çıkarup ve gayrı giyâhâtdan araklar çıkarup gûnâ-gûn şîşelerle

dükkânların zeyn edüp ubûr eder. Guzâta gazâda bu mâ'-i edviyeler gâyet lâzım olmağile bu tâ'ife dahi kâlâ-yı metâ'm arz edüp pür-silâh ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı âb-ı gülâbcıyan: Dükkân 41, nefer 70, bunlar Bedâsten-i atîk önünde husrevânî küp kadar bakır kazanlar içre Edirneli hâtûnlar gülâb satarlar. Gayrıları dükkânlarda buhûr suyu ve mâ'-i kâdî ve mâ'-i gülâb ve mâ'-i amber ve mâ'-i aselbend ve mâ'-i mâverd ve mâ'-i yâsemen misilli itriyyât makûlesi mâ'-i tayyibeler fûrûht ederler. Pîrleri Itriddîn-i Hindî'dir. Kabri yine Hindistân'da Rey şehrinde medfûndur. Hazret-i Resûl, râyiha-i tayyibeden haz edüp bunlar dâ'imâ Hazret[e] gülâb hedâyâ getirirlerdi. Kemerin Hazret-i Alî bend edüp pîr oldu. Bu tâ'ife pür-silâh alayda ubûr ederken dükkânlarından iki tarafda olan temâşâcılar üzere gülâb ve mâ'-i buhûr nisâr ederek ubûr ederler. Cümle şâhrâh mu'attâr olur.

Esnâf-ı ehl-i huref-i dehhân-ı edviye: Dükkân 80, neferât 115, pîrleri Abdüssamed Zeyyât Basravî'dir, Selmân kemerine şed bağlayup kabri Bağdâd diyârında Kurna kal'ası mezâristânında ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır. Kabri türâbından dâ'imâ bir yağlı türâb çıkar. Cüzâm ve ger olan bir âdem hammâmında kîse sürünüp ol yağlı türâbdan sürünse bi-emrillâh halâs olur. Bu esnâfin kârları bâdemden ve servi kozağından ve cevizden ve fındık ve fısıdıkdan ve gayrı gûnâ-gûn eşyâlardan edhânlar çıkarup katremîz şîşeleri içre koyup tahtrevânlar üzere dükkânların zeyn edüp halka yâsemen yağlı ve sünbül ve gül ve reyhân ve kallemisk yağları bezl ederek ubûr ederler.

Bu bâlâdâ tahrîr olunan (---) 11 aded esnâfin ye-kûnu (---) askerdir, cümlesi pür-silâh olup alayköşkü dibinden gûnâ-gûn şakalarla arz-ı kâlâ ederek ubûr edüp beş yüz akçe mollâ hekîmbaşî örf-i izâfetiyle ve huddâmları pâk surâhîleriyle ubûr eder. Ardı sıra kehhâlbaşî ve cerrâhbaşî at başî berâber esbâb-ı ihtîşâmları ile ubûr ederler. Anların ardı sıra hekîmbaşının eli asâlî halîfeleri ile,

Esnâf-ı tûmârhâneciyan: Pîrleri Dîvâne Hurûm'dur, Selmân-ı Pâk nazar-gerdesidir, Hazret-i Hamza yâr-ı gârlarıdır. Kabri (---) medfûndur. <slâmbol içre beş aded tûmârhânenin ne kadar dîvâneleri var ise iki yüz aded bîmârhâneci iki üç yüz yeri göğü bilmez dîvâne zir-zop bel-hop dîvâneleri altun ve gümüş yaldızlı demir zencîrler ile hekîmbaşî halîfeleri ellerinde şîşeler içre mecnûnlara devâ olacak eşribeler verüp ba'zısın ser-tûmârhâneci gülâbîler al aşağı edüp deyenek çalup sille-i pehlivânîler urarak her bir dîvâne ejder-misâl zencîr kıarak herbiri birer evzâ' [u] etvâr ile kimi uryân ve kimi giryân ve kimi nâlân ve kimi handân olup halt-ı kelâm ederek seyirciler üzere hücum edüp halkı gürûh gürûh kaçıarak kimi na'ra urarak âdem ejderhâsı-misâl ubûr ederler. Eğer bunların

evsâfların ol alay gününde tahrîr etsek bir mücellled olur. Andan,

Esnâf-ı huddâm-ı bîmâristân [u] mûristân: Beş tîmârhânedede huddâm 700, bunların pîri Ashâb-ı güzînden (---), Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabri ma'lûmum değildir. Bu tâ'ife niçe tahtrevânlar üzre haste-hâllere tîmâr ve ta'âm ve devâ vererek ubûr ederler. Bunlara cümle evkâf tarafından harc-ı râh verüp mahâfe ve tahtrevânlar götürüp râh-ı gazâda hasta olanlara hizmet eder bir alay pâk ü pâkîze sulehâ-yı ümmetden kimesnelerdir. Bu hastaların mâbeyninde hekîmbaşı ve cerrâhbaşı halîfeleri pür-silâh olup alayköşkü dibinden ubûr edüp sekizer kat mehterhâne çalarak ubûr ederler. (---) (---) (---) (---)

el-Faslu'l-hâmis Esnâf-ı çiftçi

Dükkânları yokdur ammâ dörd mevleviyyet yerde yigirmi altı bin tarla tahrîr olunup elli yedi bin çiftçi add olunmuşdur. Pîrleri zamân-ı kadîmde emr-i Hak ile Hazret-i Âdem idi ammâ Hazret-i Risâlet-penâh asrında pîrleri Hazret-i Reyyâs bin Ömerü'l-Harrât'dır. Hazret-i Alî kemerin bağladı. Kabri Havrân sahrâsı'ndadır. [159a] Ağaları bostâncıbaşı tarafından terekecibaşısıdır. Bu tâ'ife-i dihkânî ya'nî ikinci, ayaklarında çarıklar ve eyinlerinde abâ ve kabâ dolamalar ve gûnâ-gûn hırka-i peşmîneler ve başlarında tâc-ı gûnâ-gûnlar üzre teller ile zeyn edüp niçe bin gûnâ-gûn sığıruları ve câmûsların boynuzların altın varak ile mutallâ edüp her sevrin miyânında kemer kuşaklar ve sereng ve atlas çullar ve niçe bin kınalı sakar câmûslara boyunduruk geçirüp çifte çifte sabana ve pulluğa koşup ellerinde nodul ve öğendire ve digren ve şuzevle ve kerepe ve raga misilli âletler ile câmûsları saban sürer gibi sürüp "Ekmek benden bereket senden, ver Allâhım ver" deyü feryâd ederek boğazlarında tobra tobra atmaca ya'nî tohum buğdayın halk üzre serperik "Benim elim değil Âdem ata elidir, Yâ Rabbî berekât-ı Halîl ver" diyerek gürûh gürûh ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı bâğbân: Dörd mevleviyyet yerde cümle bâğ u bâğçe ve besâtîn aded 43950, hadîka-i ravza-i cinân, bâğ [u] bostândır kim gûyâ her biri <remezâtü'l-imâddır. Her bir bâğda birer âdemden kırk üç bin {tokuz yüz} elli âdem eder. Ammâ ba'zı bâğda beşer onar âdem vardır. Bunların dükkân [ve] dezgâhları olmayup cümlesi terekecibaşısı ma'rifetiyle kırk bin asker-i pür-silâh ellerinde gûnâ-gûn kazmalar ve çapalar ve yabalar ve beller ve başlarında teller ve çapa taraklar ve tirmıklar ve küsküler ve aşlama destereleleri ve keserler ve gûnâ-gûn bâğbânân âletleri ve niçe bin kınalı bostân dollâbları sığıruların tezyîn

edüp "Oha diha babam" diyüp "Allâh Allâh rahmet ver yâ Mevlâ, bereket ver yâ Mevlâ, kuvvet ver yâ Mevlâ" deyü feryâd [ü] figân edüp her bir bâğbânın ellerinde ve başlarında ucbe-likâ tâcları üzre gûnâ-gûn şükûfe ve ezhârlar ile donanup tarafeynde duran temâşâcılara şükûfe bezl ederler kim bir azîm ecnâs-ı mahlûk askerdir.

Ve bunların pîrleri Ebû Zeyd-i Hindî ki ana Baba Reten derler. Resûlullâh'ın bâğbânıdır. Selmân-ı Fâris belin bağladı. Cümle bâğçevânların silsilesi ana çıkar. Kabri Hindistân'dadır. Elli birinci pîr-i pîşvâdır. Andan,

Esnâf-ı aşlamacıyân-ı eşcâr-ı müsmirât: Neferât 500, bunlar bir alay sulehâ-yı ümmetden mübârek âdemlerdir kim her şecerin güzîdesinden birer nevinihâlleri bî-semer dirâhtlara aşlayup âbdâr meyve verir. Hattâ bir üzüm asmasında yigirmi elvân üzüm nihâli aşlayup yigirmi gûne engûr verir. Ve dud ağacında dahi eyle aşlamalar edüp yedi sekiz elvân dud-ı lezîz hâsıl olur. Pîrleri yine Baba Reten hazretleridir. Bunlar dahi gûnâ-gûn libâslar ile tabla tabla meyveleri başlarında götürüp halka bezl ederek ellerinde aşlama fidânları ve bıçkıları ve keserleri ve gayrı âletleri ile ubûr edüp du'â ederler.

Esnâf-ı sebzevâtci: Dükkân 500, neferât 500, seyishâneler üzre dükkânların ma'denivâz ve kerefis ve hıyâr ve patlıcan ve turp ve şargam, kabak ve keşür ile tez[y]n edüp halk üzre tâze hıyâr ve kızılağac ve tere ve pırasa ve şargam nisâr ederek ubûr ederler. Bunların pîri yine Baba Reten'dir.

Bu bâlâda tahrîr olunan gürûh {4 esnâf} asker cümle (---) âdemdir. Bunlar ol kadar avânsı şakalar edüp feryâd ederler kim sadâları evce peyveste olur.

Ve bu tâ'ife-i çiftçi ve bâğbânlar ni'met hâsıl edici kavmdır. Elzem-i levâzımından olmağile askerî tâ'ifesi ve ulemâ ve hukemâ esnâflarından sonra bu çiftci tâ'ifesi takdîm olundu. Zîrâ esnâf-ı kadîmdir. Dîn direği, nân pâresi ve cân pâresi bunların kârıdır.

Bunlar bir hây-hû ile ubûr edüp terekecibaşısı beş yüz sarı ve sivri külâhlı hünkâr bostâncıları ile anlar piyâde ve tüfeng-endâz, terekecibaşısı esb-süvâr, yanı sıra çiftcibaşısı at başı berâber olup ardları sıra sekizer kat mehterhâne çalarak ubûr ederler.

el-Faslu's-sâdis

Esnâf-ı habbâzân ya'nî ekmekeyân

Dîn direği ibtidâ pîrleri Hazret-i Âdem'dir kim âye[t]: ۱A-A†«%o'A—...†· deyü "Buğday ağacından yeme" deyü Cenâb-ı <zzet, Âdem'e emr edüp insân nisyândan mürekkeb olmağile emr-i Hakk'ı

¹ Kur'ân, Bakara 35; "fiu a€aca (yaklaflmay)n>z yoksa) zalimlerden olursunuz."

sıyup rû-yı arza hûbût edüp yine emr-i Hak ile buğdayı Cibrîl-i Emîn getirüp bir dikdikde buğday kaynadup Âdem Nebî [159b] tenâvül edüp def'-i cû' etdüğü ibtidâ buğday çorbasıdır. «lâ hâze'l-ân bir kimesne hânesine bir âdem da'vet etse "Aş-ı Baba çorbası yiyelim" der. Aş-ı muhallebî ve sükkerî pâlude yiyelim demez. A-A†«%o'A—...†.

Ba'dehu Cibrîl-i Emîn ta'îmiyle Âdem Nebî buğdayı un edüp hamîr edüp ekmek edüp dahi ıssı iken tenâvül edüp def'-i cî'ân etdi. Anıniçün tâze ıssı ekmek tâze cân verir. Anıniçün ekmekcilerin pîri Hazret-i Âdem'dir. Ammâ Hazret-i Risâlet-penâh iştihârında ekmekcilerin pîri Ömer bin «mrân-ı Berberî'dir, Selmân-ı Pâk, Hazret-i Alî huzûrunda beline şed bağlayup icâzet verdi. Hâlâ ekmekcilerin pîridir. Seksen yedi yaşında nakl edüp kabri Medîne-i Münevvere Bakî'inde medfûndur kim beş kerre ziyâreti müyesser oldu. Ve ehl-i hırefler mâbeyninde Selmân-ı Pâk'in kemer-beste etdüğü üçüncü pîrdir.

Ve bu ekmekçi hırfetinin çok esnâf yamağı vardır ve bî-hisâb askerdir. Ammâ bu esnâf-ı habbâzânın dükkânları cümle 999, neferât 10.000, bunlar arabalar üzre ekmekçi dükkânları yapup kimi hamurkârlık eder, kimi ekmek pişirtüp seyircilere hurdaca nân üleşdirirler.

Ve tahtrevânlar ve arabalar ve kızaklar üzre hammâm kubbesi kadar üstü çörek otlu ve sûsâmlı hâs beyâz ekmekler ederler kim her biri ellişer kantâr gelir ekmeklerdir. Ve kızaklar üzre olan ekmekleri yetmiş seksener çift câmûs çeker. Niçe böyle azîm ekmek yaparlar lâkin bunlar furunda pişmek mümkün değildir. Yeri handak gibi yarup üstlerine kül örtüp dahi cânib-i erba'asına âteş edüp te'enniyle pişirirler, görmeğe muhtâcdır.

Ve dahi dükkânlarında niçe gûne beyâz Ramazân pideleri ve somunlar ve lavaşa yufka ekmekler edüp mezkûr büyük ekmeklerin bir kaçın Alayköşkü dibinde pâdişâh huzûrunda yağmâ etdirirler. Zîrâ «slâmbol monlâsı hânesine varınca mesâfe-i ba'ide olmağıle götürmesi müşkildir. Bir kaç büyük ekmekleri dahi «slâmbol mollâsı hânesinde yağmâ etdirirler. Zîrâ cümle alay anda nihâyet bulup târumâr olup her esnâf ağaları ve şeyhlerin yine alay ile hânesine getirüp herkes hânelerine gider. Andan,

{Esnâf-ı ekmekciyân-ı yeniçeriyân: Kârhâne birdir, neferât cümle üç yüz, cümlesi acemî oğlanlarıdır, yeniçeri ocağına ta'yîn verir gayrıya vermezler, meğer fukarâyâ vereler. Siyâh fotuladır, ammâ gâyet lezîzdir. Bu kârhâne, eski odalar ile acemî oğlanları odaları mâbeyninde bir kârhâne-i azîmdir.

Bir çorbacı ve bir fotula kâtibi ve yedi aded meremmâtçı ve yedi aded mu'temedleri ve bir ekmekcibaşısı ve bir kethudâsı ve bölükbaşısı vardır.

Bunlar dahi arabalar üzre dükkânlarında ekmek yaparak ve un eleyerek azîm ekmekleri sırık hammâllarına tahta-pûşlar üzre götürdüp iki tarafda olan sey-râncılara ekmekler bezl ederek cümle sivri külâhlı acemî oğlanları ile pür-silâh saf saf olup ekmekci başı ve fodula kâtibi ve çorbacısı rikâb rikâba muh-teşemâne ubûr ederler, sivri külâhlı aceb askerdir}.

Esnâf-ı tuzcuyân: Pîrleri Hazret-i «brâhîm Halîlullâh'dır. Kaçan kim Halîlullâh Ka'be'yi binâ edüp ma'cene içre bir hayli türâb kalup «brâhîm Halîl, hizmeti mukâbelesinde Hak'dan rahmet istedi. Cenâb-ı Bârî eyitdi:

"Yâ «brâhîm, rahmet istersen oğlunu hocaya ver ve uryân geydir ve açları do[y]layup ziyâfet eyle sana rahmet vereyim" dedi. «brâhîm eyitdi:

"Yâ Rabbî nice aç doylayayım?" Hak Celle ve Alâ eyitdi:

"Yâ «brâhîm çamur karıştırdığın ma'cene içre kalan toprağı bir kısım şarka ve bir kısım garba ve bir kısım şimâle ve bir kısım cenûba atup ziyâfetimdir yiyin ey mahlûk-ı Hudâ de" deyü Cenâb-ı «zzet hitâb edüp «brâhîm ile çâr kısmı çâr küşeye atınca Rabbü'l-«zzet rîha emr edüp cümle türâbı rû-yı zemîne dağıtdı ve bi-emr-i Hudâ her gubâr düşdüğü yerde tuz olup ilâ hâze'l-ân cemî'i mahlûk-ı Hudâ, «brâhîm Halîl tuzundan tenâvül ederler aceb hikmetdir.

Ammâ Hazret asrında tuz satan Hazret-i Ebû Mel-lâh-ı Yemenî idi, Selmân kemerin bağlayup cümle tuzculara pîr oldu. Kabri yine Yemen'de San'ân şehrinde. Bu esnâf ekmekçiye yamakdır. Zîrâ ekmek tuzsuz olmaz. Bunlar dahi pür-silâh olup tahtrevânlar üzre tuz dükkânlarında tuz tartarak tuz ekmek hakkıyçün diyerek ubûr ederler ve piyâde askerleri tarafeynde olan seyircilere tuz üleşdirerek ve şâdumânlar ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı çörekciyân: Dükkân 200, neferât 2000, pîrleri (---) Cidde'de medfûndur, Selmân belin bağladı.

Esnâf-ı börekciyân: Neferât 4000, dükkân 200, pîrleri (---), kabri Kûfe'dedir, Selmân perverdesidir.

Esnâf-ı gevrekciyân: Dükkân 55, neferât 200, pîrleri Mukbil-i Zerrîn-kemerdir Selmân belin bağlayup kabri nâ-ma'lûmdur. Sıffîn cenginde şehîd oldu, derler.

Esnâf-ı kâh[î]ciyân: Dükkân 100, neferât 500, pîrleri fiu'ayb-ı Havrânî'dir, Selmân belin bağladı. Kabri Habeş Zeyla'ındadır.

Esnâf-ı gurâbiyeciyan: Dükkân 50, neferât 100, pîrleri Helvâyî Ömer'dir. Kabri Basra'dadır.

Esnâf-ı simitciyan: Dükkân 70, neferât 300, pîrleri Reyân-ı Hindî'dir, Selmân belin bağlayup «mâm Hasan'a ve Hüseyin'e simit halka hedâyâ getirüp ol şehzâdelerin [160a] hidmetinde olurdu. Kabri Mısır diyârında Kınâ şehrinde Abdürrahîm Kınâvî cenbinde medfûndur. *Kuddise srruhü'l-azîz.*

¹ Kur'ân, Bakara 35; "fiu a€aca (yaklaşmay)n>z yoksa) zalimlerden olursunuz."

Esnâf-ı katâyıfciyân: Dükkân 50, neferât 100, pîrleri Reşîd ibn Helvâyî Ömer'dir. Kabri Kudüs'dedir, Selmân-ı Pâk belin bağladı.

Esnâf-ı şehriyeciyan: Kârhanê 10, neferât 100, pîrleri Alî «skenderânî, Selmân belin bağladı. Kabri nâ-ma'lûmdur.

Esnâf-ı lokmacıyan: Dükkân 20, neferât 50, pîrleri Hazret-i Ukkâşe'dir. Hazret-i Risâlet'in mühr-i nübbüvvetin bûs edüp Selmân belin bağladı, râvî-yi hadîsdir. Kabri Mar'aş'dadır, ammâ (---) dahi ziyâret etdik.

Esnâf-ı gözlemeciyan: Dükkân 60, neferât 105, pîrleri Ebü'n-nidâ'dır, fiâm-ı fierîf cenûbunda bir merhâle yerde kal'a-i Sa'sa['a]'da medfûndur.

Bu bâlâda tahrîr olunan 12 aded esnâf cümle (---) asker olup pür-silâh cebe ve cevşene müstağrak olup şeyh ve nakîb ve kethudâları muhteşemâne atlar üzere süvâr olup neferâtları arabalar üzere furunlar yapup gûnâ-gûn eşyâlarla dükkânların zeyn edüp çörekçiler niçe yüz çörekleri tablalar ve kızaklar üzere koyup ikişer çift câmûs çeker, bâdemli ve yumurtalı çöreklerdir ve dükkânların zîb ü zîver ile zeyn edüp niçe yüz çörekleri ve halkaları sırik hammâllarına yükledüp ve halka çörek bezl ederek ubûr ederler. Börekçiler dahi gûnâ-gûn fiâm böreklerin ve tabla ve sini böreklerin başlarında ve araba üzere olan dükkânlarında halka börek bezl ederek ubûr ederler. Ve kâhîci ve gevrekci ve gurâbiyyeci esnâfları kezâlik dükkânlarında metâ'ların bezl ederek ubûr ederler.

Ve simitçiler dahi arabalar üzere furunların ve dükkânların zeyn edüp araba tekerleği kadar simitleri sıriklara geçirtüp hammâllarla götürürler ve hurda simitleri dükkânlarına zeyn edüp ehl-i teferruce simit, halka bezl ederek ubûr ederler. Ve katâyıfçiler dahi seyishâneler üzere dükkânlar yapup gûnâ-gûn ve reng-â-reng katâyıf rişterleriyle dükkânçelerin tezyîn edüp halka katâyıf bezl ederek ubûr ederler. Ve lokmacılar dahi seyishâneler üzere dükkânlar binâ edüp gûnâ-gûn fağfûrî ve mertebânî tabaklarla zeyn edüp halka ballı lokma bezl ederek ubûr ederler. Ve gözlemeciler dahi eyledir. Ammâ bu lokmacı ve gözlemeci dükkânlarında birer Yahûdî dîdebân mukarrerdir. Zîrâ Yahûdîler şîr-i revgan yağı yerler, müselmânlar say yağı yerler, gözleme ve lokmaya say yağı komasınlar deyü birer Yahûdî dîdebân bekler, dîdebân olmasa Yahûdîler ol dükkânlardan lokma ve gözleme yemezler, aceb muta'assıb mel'ûnlardır. Ve şehriyeciler dahi seyishâneler üzere dükkânların şamata varakları ve gûnâ-gûn teller ile zeyn edüp "fiehrîye nefâyis cânım" deyü şehriyye satarak ubûr ederler, azîm vezni üzere cem'îyyet-i kübrâ asker-i bî-pâyândır. Andan,

Esnâf-ı sakkâyân-ı yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî: Cümle yüz altmış iki aded yeniçeri odalarının yedi yüz sakkâları vardır. Herbiri abraş gül-endâm-misâl küheylân atlarının üzerlerine telâtîn meşkleri ve telâtîn

kovaları yükledüp atlarının yeveleri ve kuyrukları ve şikemleri Hasanî Hüseyinî Kerbelâ kâtîli ve Tuna geçidi kınalı atların sînelerinde ve kusgun ve paldımlarında gûnâ-gûn zîl ü bem çinkıraklar ve her atların başlarında beyâz ablak sorguclar ile tezyîn edüp sakkâlar siyâh çizme ve siyâh meşin dolamalarla ve serlerinde turna cıgaları ile atların gûnâ-gûn çiçekler ile zeyn edüp piyâdeleri tarafeynde olan ibâdullâhlara mataralar ve sumaklar ile mâ'-i tâhir bezl edüp "Sakkâ sebîlillâh, şehîdân-ı deşt-i Kerbelâ ervâhlarıyçün sebîl" deyü feryâd ederler. Zîrâ bu tâ'ife dahi ekmekiye yamakdır. Zîrâ ekmek susuz, ev tuzsuz olmaz. Bu sakkâların pîri Selmân-ı Kûfî'dir. Selmân-ı Pâris belin bağladı. Kabri Rey şehrinde, yüz otuz yaşında âhirete nakl eyledi, cümle sakkâların silsilesi ana çıkar. Ammâ bu tâ'ifenin zâbitleri yeniçeri ocağında bölükbaşılardan bir çorbacı sakkâbaşısıdır kim gedik sâhibidir, yoluyla gelüp kethudâyeri ve muhızır ağa olur. Andan,

Esnâf-ı sakkâyân-ı şehir: Bunlar şehir sakkâsıdır, askerî değildir. fiehr-i «slâmbol içre 9999 çeşmelerden a'yân [u] eşrâfa su taşıyup kâr ederler. Bunların dahi pîrleri yine Selmân-ı Kûfî'dir. [160b] Bunların hâkimi hünkâr sakkâbaşısıdır, kârhaneleri Ayasofya'dadır. Ve bu at sakkâları cümle 1400 sakkâdır. Bunlar dahi atların gûnâ-gûn sebiz-gûn berkler ve gûnâ-gûn şükûfeler ile zeyn edüp mâ'-i sâfi bezl ederek ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı arka sakkâsı: Neferât 8000 kavmdır, bunların pîrleri Ebü'l-Kevser fiâdü'l-kürdî'dir, Selmân-ı Pâris belin bağlayup şehîdân-ı deşt-i Kerbelâ için su bezl ederken «mâm Hüseyin huzûrunda Yezîdîler fiâdü'l-kürdî'yi şehîd edüp kabri meydân-ı Kerbelâ'dadır. Bu tâ'ifenin dahi ağaları hünkâr sakkâbaşısıdır.

Bu esnâf cümle piyâde olup arkalarında telâtîn kırbalar ve libâsları serâpâ siyâh meşin dolamalar ve başlarında cığa teller ve gûnâ-gûn şükûfeler ve ellerinde tıhtâb ve câm ve billûr ve nefes tâslar ve kâseler içre âb-ı nâbı mâl-â-mâl edüp içinde billûr ve akîk ve yeşim ve balgamî taşlar şa'sa'a verir. Bu gûne altun yaldızlı mutallâ tâslar ile cümle guzât-ı müslimîne,

"Sakkâ, sebîl, sebîl içene rahmet, sebîl" diyerek âb-ı hayât bezl ederler. Nûş eden cânlara "Cân u gönülden sahhan ve âfiyen" derler. Ba'zılar,

"Mâ, Hasan ile Hüseyin aşkına su" derler. Ba'zılar bu ebyâtı terennüm eder, beyt:

«çen dil-teşneye târîh olupdur
Hüseyin-i Kerbelâ aşkına sahhan

derler.

Ba'zılara ¹E",IAA†—»AA† der.

Ba'zılar ¹«E«†«YØIE«,, der.

¹ Kur'ân, «nsan 21; "Rableri onlara tertemiz içecekler içirir."

Ba'zısı 2 ††€AY%oE«†AE' deyüp âb-1 nâb bezl edüp gazâlarda guzâtlar def'-i atşân ederler.

Ve ba'zılar şâhrâhları rûşen ederken şaka maslahatıyün temâşâcılarının üzerlerine âb-1 rahmeti bârân-1 mağfîret gibi nisâr ederler. Ba'zı sakkâlar kamışdan su patlancık ile halk üzre nihânîce su serpüp şakalar ederek ubûr ederler. Ardları sıra yeniçeri ocağı sakkâbaşısı ve hünkâr sakkâbaşısı at başı berâber tevâbi'leri ile pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı değirmenciyan: Kârhâne-i değirmen-i esb: {Bunların Hazret zamânında pîrleri yok idi. Cümle el değirmeni peydâ etmişlerd[i]. Ba'dehu su değirmeni peydâ olup sene (---) târîhinde Mısır'da Hâkim Bi-emrillâh at değirmeni icâd edüp dünyâya müntehîr oldu. Pîrleri Hâkim olmuş olur}. Aded 985, neferât 9800, bu tâ'ife ekmeccilere yamaktır, pür-silâh olup niçe bin değirmen beygirlerin Tuna geçidi kınalayup arabalar üzre değirmenler tasnîf edüp araba tekerlekleri döndükçe değirmen çarhları tekerleğe dokunup dönerek un öğüdür. Niçe yüz değirmen dönerek ubûr ederken ba'zı halkın üstlerine un serpererek şakalar edüp "Allâh yüz aklığı vere" deyü ubûr ederler. Andan,

[Esnâf-ı] değirmen-i mâ: Aded dördür, bu âsiyâb-1 mâlar «slâmbol içinde Kırkçeşme ayağı kış günlerinde çok cereyân e[t]dükde Kırkçeşme'den aşağı Necâtî sokağının sağ ve sol taraflarında hâneler içinde dörd aded musanna' değirmenlerdir. Vakt-i şitâda su tuğyân ile geldikde sâhib-i hâne levâzımâtıyün deverân eder, yohsa avâm-1 nâs için değildir, aceb temâşâgâhdır kim şâhrâh üzre su cereyân edecek arkları tâhir ü bâhirdir. «slâmbol'da bundan gayrı su değirmenleri yokdur. Ve bunları «slâmbol halkı dahi bilmezler, ammâ bu hakîrin semti olmağıle deverân ederken bin kerre manzûrumuz olmuşdur.

Esnâf-ı uncuyan: Dükkân 400, neferât 600, ekseriyyâ dükkânları Unkapanı'nın iç yüzünde vâkı' olup uncu kefereleri bir güne manlifke şapka geyerler kim gûyâ hayâl-i zıl Karagöz'ü şapkasıdır. Ammâ müstakîm keferelerdir. Bunlar dahi arabalar üzre hâs beyâz un satarak ve halk üzre un serpererek pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı un elekciyan: Kârhâneleri değirmenler ve furunlardır, neferât cümle 3000, bunlar ekseriyyâ Mısır fellâhıdır. Pür-silâh olup yüzleri ve gözleri ve esvâbları cümle beyâz un olup arabalar üzre ellerinde un elekleri, dillerinde "«lâ yansuru's-sultân yâ sultân" diyerek ubûr ederler. {Pîrleri Ramazân ibn fiâzilî'dir, Enes belin bağlayup kabri Vâdi'l-kurâ şehrindeydir}.

Esnâf-ı buğday çalkayıcıyan: Bunların dahi dükkânları etmek furunları ve değirmenlerdir. Neferât 3000 kavmdir, bunlar dahi Mısır fellâhlarıdır. Bu

tâ'ife kemâl-i ma'rifetlerin şol mertebeye ergümmüşlerdir kim buğday ve arpa ve mercimek ve bakla ve pirinc bir yerde mahlût olsa bunlar bir kalbur içre cümlesin birbirinden ayırırlar. Ba'zı üstâd-ı kâmilleri kalbur içre buğday ve türâbı ayırup çalkaya çalkaya buğdaydan "Lâ ilâhe illallâh" yazar ve "Yâ fiâfi" ve "Yâ Kâfi" yazar, aceb müntehâ ma'rifet-i sihr-i i'câzdır. Pîrleri Alî Sâmir'dir, Selmân belin bağladı. Bunların seferde kârları ıstabl-ı [161a] sultânîde ve gayrıda at yemleri çalkayup pâk ederler. Bunlar dahi pür-silâh olup kalburlar ile buğday ve arpa çalkayarak ubûr ederler.

Esnâf-ı galburciyan: Dükkân 200, neferât 300, bunlar at derilerinden kalbur yaparlar. Bunlar dahi ekmeccilere yamaktır. Arabalar üzre dükkânlarında kalbur binâ ederek ubûr ederler. Pîrleri Sa'deddîn ibn Nâsır'dır, kemerin Selmân bend etdi, kabri Kara Âmid'de medfûndur. Elzem-i levâzımından hîrfetdir.

Esnâf-ı elekciyan: Dükkân 239, neferât 500, pîrleri eş-fieyh Fidyân-ı Acemî'dir. Kabri fîrâz'dadır. Bunlar at kılından ve harîrden elekler yapup kâr ederler. Bunlar dahi ordu-yı «slâm'da lâzımlı esnâfdır. Ekmecciler alayında ubûr ederler ve "Uçuz veririm" deyü feryâd ederler.

Esnâf-ı nişasdacıyan: Kârhâne 300, neferât 700, bunların pîri ma'lûmum değildir. Bu tâ'ife arabalar üzre nişasda satarak ve yaparak ubûr ederler.

Esnâf-ı güllâccıyan: Pîrleri Helvâyî Ömer'dir, Selmân belin bağladı. Kabri (---) medfûndur. Bunlar seyishâneler üzre güllâc yaparak ve satarak pür-silâh ubûr ederler. Kârhâneleri 40, neferât 80.

Esnâf-ı beksumâtçıyan: {Evsâf-ı peksumât emîni seferlerde azîm ağalıktır}. Furun 105, neferât 1000, kârhâneleri Galata'da ve Kuruçeşme'de ve Yeniköy'dedir. Bunlar dahi pür-silâh olup arabalar üzre furunlarında hâs [u] beyâz peksumât pişirüp dükkânların berk [ü] bârlar ile zeyn edüp harar harar beksumâtları halka mebzûl ederek ubûr ederler ve vâsi' tahta soffalar üzre birer ikişer kantâr gelir, beksumâtları sırik hammâllarına götürdüp alay ederler.

Bu esnâfların yine pîri Hazret-i Âdem'dir. Ba'dehu Hazret zamânında pîrleri Ya'kûb-ı Fahfarî'dir, Enes ibn Mâlik belin bağladı, anın yedinci miyân-bestesidir.

Cümlelerin pîri vardır illâ at değirmeninin pîri yokdur, zîrâ hayvânlara azâb-ı elîm olduğundan ekmeğinde ginâ yokdur. El değirmeni çekmek sünnet-i Resûl'dür. «le'l-ân Mekke ve Medîne'de el değirmeniyle kifâflanır niçe bin ibâdullâh vardır.

Ba'dehu su değirmeninin Frengistân'da sâ'atçiler te'lîf etmişlerdir. Ammâ sene (---) târîhinde Süleymân Hân Budin kal'asın feth edüp içinde bir at değirmeni bulunup ana taklîd ile her diyârda icâd etdiler.

Bu bâlâda tahrîr olunan esnâflar ubûr etdikden sonra etmeccibaşının metâ'larının sonu ubûr etmeğe başlar, niçe bin tabla hâs u beyâz etmek ve beyâz

1 Kur'an, Kevser 1; "Ey Muhammed! Doçrusu sana pek çok nimet vermifizdir."

2 Kur'an, Enbiyâ 30 "... her fleyi sudan [yarattık]..."

halka her biri birer değirmen taşı ve değirmen çarhı kadar onar sırik hammâlî götürür. Uzun çam sıriklarına dizilmiş halkalar ve çam tahta soffa tahtirevânlar üzere üstü bâdemli ve haşhâş ve anisonlu ve çörek otlu ve za'ferânlı Ramazân pideleri ki her birin altışar sırik hammâlları götürür ve dahi uzun tahtalar üzere dikili taş-misâl üstü gûnâ-gûn bahârlarla zeyn olmuş za'ferânlı ve çörek otlu ve sûsâmlı ve yumurtalı çörekler kim her birin onar çift sırik hammâlîna tahmîl edüp ubûr ederler. Ve azîm soffalar üzere hammâm kubbesi kadar pişmiş somunlar kim beş yüzden mütecâvîzdür.

Andan arabalar üzere yüz elli mikdârî furunlar içre hâs ekmek pişirerek ubûr ederler. Ve arabalar üzere hamîr yoğururak ve pişiriciler kolların sığayup furundan etmek çıkararak "Ala vere" diyerek ve gayrı tâ'ifeleri omuzlarında furun kürekleri ve söngeleri ve gelberileri ve furundan âteş çekecekleri cümle dîbâ ve şîb ü zerbâf ile bu zikr olunan âletlerin saplarını sarup gûnâ-gûn şakalar ederek bir hây-hû ile ubûr ederler. Andan,

Evsâf-ı mahmil-i şerîf hevdec-i Resûlullâh: Hazret'in bârhânesidir kim, surre emînlerinde durur. Siyâh Ka'be örtüsü üzere zer-ender-zerdûz işleme çâr-kûşe ve sivri çâr-kûşe kubbe üzere sürâhî altun yaldızlı top alemli ve çâr-kûşesinde yine mutallâ toplu mahmildir, anı götüren şütürü kınalayup zer-ender-zere gark edüp şütürün serinde teller ve gümüş zencîrli licâmı ve zerdûz sağrı poşu ve gûnâ-gûn zîl [ü] bemler ile deveyi zeyn edüp mahmil-i şerîf içinde bir ma'sûm Feth-i fierîf tilâvet edüp hoş-elhân segâh makâmı üzere kırâ'at eder. Ve mahmil-i şerîfin cânib-i erba'asında çâr-yâr-ı güzînin ve sâ'ir Ashâb-ı kirâmın seyf-i müczemleri ile zeyn edüp ubûr ederler.

Lâkin [161b] mahmil-i şerîf cemelinin licâmı akkâm ve meş'alcilerin elinde olmak ile ol zümrenin evsâfın ve evzâ' [u] etvârın bildirir.

{**Esnâf-ı şütürbân [u] sârbân-ı revân:** Bunların pîri Yemen'de Veys el-Karanî'dir kim Yemen'de Karan şehrinde medfûndur. Bu kavim Hazret-i Risâlet'in hevdec-i şerîfi hizmetinde olduklarında cümle (---) bin aded pür-silâh sârbânlar develerin zer-ender-zere müstağrak edüp kös ve tabl ve makrafa ve kebirgelerin çalarak alayköşkü dibinden alay-ı azîm ile ubûr ederler}.

Esnâf-ı akkâmân: Neferât 1005, pîrleri fiâdî el-Hindî'dir ammâ maskat-ı re'si fiâm'dır. Hindistân'da çok seyâhat etmeğile Hindî tahallüs eder. Kabri Kudüs'de Kerek kal'asında el-Muktedir Billâh cenbinde medfûndur. Enes ibn Mâlik belin bağladı. Sahâbe-i kirâmdandır. Akkâmı kuyûtların bilmeyüp Amr-ı Ayyâr pîrimizdir, derler, ol ise Hazret-i Resûl'ün peyki idi.

Bu esnâf-ı akkâmân kendüleri gûnâ-gûn libâs-ı fâhireler ile mülebbes edüp ve sefere me'mûr olan vüzerâların tahtirevânların zeyn edüp bin yedi yüz

tahtirevân, nakş-ı nigârâne-i Çîn-misâl bezenüp ve katırların dahi akmişe-i fâhireler ile tezyîn edüp cümle akkâmân pür-silâh olup mahmil-i şerîf yanında alayında "Allâ[h] yansuru's-sultân" deyü def [u] kudüm [ve] makrafalara darblar urup el çarparak maval ırlayarak bir hây-hû ile alayköşkü dibinden ubûr ederler kim sadâları evce peyveste olur. Andan,

Esnâf-ı meş'alciyân: Neferât 3000, pîrleri Abdullâh ibn fiemmâs-ı Adenî'dir. Kabri yine Yemen Adeninde Urus Hasan Paşa câmi'i mihrâbı önünde medfûndur. Bu meş'alciyân tabankeş olmaları habibiyle ve kantûra taşıdıkları haysiyet ile Amr-ı Ayyâr pîrimizdir derler.

Bu tâ'ife dahi pür-silâh olup sefere me'mûr cem'î vüzerâ ve a'yânın meş'alcipleri cem' olup ellerinde def u kudüm [ve] makrafalara turrallar urup ale'l-umûm "Allâh yansuru's-sultân" deyüp feryâd etdiklerinde zemîn u âsumân dir dir dîtrer. Ve meş'aleleri içre gûnâ-gûn şükûfelerden sünbül ve erguvân ve lâle ve reyhân doldurup meş'al sapların atlaslarla sarup mahmil-i şerîfin ardı sıra sadâ-yı Allâh Allâh ile bu kadar bin âdem ubûr etdikde el-azametullâh kimin cânı var kim vâlih [ü] hayrân olmayup ağlamaya, bu tarîk ile meş'alciyân kümesi dahi ubûr ederler. Andan ekmeckibaşı önu sıra,

Esnâf-ı köçek-i Amr-ı Ayyârân, reh-revân-ı şâtırân: Pîrleri Amr Ümeyye-i Zamîrî'dir. Hazret huzûrunda Hazret-i Alî kemerin bağlayup cümle şâtırların silsilesi ana müntehîdir. Kabri Hıms şehrinde. Bu tâ'ife-i şâtırân cümle bin altmış neferâtdır. Sultân Murâd Hân'ın kırk aded şâtırlarından mâ'adâ cümle vüzerâ ve mîrimîrân ve sâ'ir ümerâ ve ser-bevvâbân, mîrialemlerin cümle şâtırları zer-ender-zere müstağrak olup altun tâslar üzere çıçığalar zeyn edüp ellerinde teber-i Müslimîler ile çifte çifte tâvûs-ı bâğ-ı rem gibi hırâmânî refât ederler.

Ordu-yı slâm alayında bunlardan muhteşem alay yokdur. Gûyâ bir nûr deryâsı cereyân eder, hakkâ ki içlerinde yine nûr-ı ilâhî'den nişân verir dilberânları var kim görenin akli perîşân olur. Zîrâ gâyet müzeyyendirler. Her biri dîbâ ve şîb ü zerbâfa ve murassa' kemer kuşaklarla ve başlarında gûnâ-gûn âfitâbeler üzere ablak tellerle kendülerin tezyîn edüp ve bellerinde incü saçaklı kantûralar üzere zîl [ü] bem ve debdevî ve dehdehî ve gûnâ-gûn horasânî şâtırân zîlleri ve ellerinde mücevher şeş-pençe hıştlar ve gûnâ-gûn teberler ile mü'eddebâne ubûr ederlerken, cümle temâşacılar mebhût olurlar.

Bunlardan sonra ekmeckibaşı destâr-ı mahsûsasıyla ve tuzcubaşı kezâlik ekmeckibaşıyla yan yana ve cümle tevâbi'leri ve iç gulâmları âlât-ı silâh ve zer-ender-zerli akmişe-i fâhire ile {ve tarafeyninde sırma keçeli ve kırmızı dolamalı ve başları telli mataracibaşı elinde cevâhir matara ve tûfengcilerin ellerinde mücevher sadefkârî kundaklı tûfengler ile ekmeckibaşı rikâbında yürürler. Gûyâ ekmeckibaşı bir mîrimîrândır.

Dîn direği kârında olmağıle cümleden mükellef olup ve cümle esnâfa takaddüm olundu ve esnâf-ı azîmdir ki tahrîr olundu}, ubûr ederler.

Ardı sıra yeniçeriyân sakkâbaşısı çobracı kuka süpürge tâciyla ve hünkâr sakkâbaşısı tâc-ı revâcile iç gılmânları cebe ve cevşene gark olup ubûr ederler.

Ve ardları sıra peksumâtçıbaşı ve tuz emîni ve peksumât emîni rikâb rikâba olup bunlar dahi iç gulâmları ile ubûr ederler.

Ardları sıra ekmekciler kethudâsı ve şeyhleri ve nakîbleri ve çavuşları ve yiğitbaşları cümle esbâb-ı ihtîşâmları ile ubûr ederler. Bunların dahi iç gulâmlarının ellerinde on yedişer boğum Basra kargısı cıda mızraklar ile ubûr eder.

Bunların ardı sıra Âl-i Osmân'ın on ikişer kat mehterhâne-i azîmi ve yigirmi çift beyâz şütürler üzere seksen aded kôs-i hâkâniyânlar darblar urup ubûr etdiklerinde gulgule ve velvelesinden istimâ' eden benî âdem'in beynisi mağzı ağzından çıkup görmeyen âdem dem-beste olur. Esnâf-ı habbâzân tâ bu mertebe muhteşemâne dârât [u] azemetle alay etmeğe ruhsat verilmişdir.

Bu bâlâdâ ekmekcibaşuya yamak tahrîr olunan cümle (---) 29 aded esnâfdır. Yekûn dükkânları (---) ve cümle [162a] ehl-i sanâyi'i (---) aded askerdir. *Ve's-selâm.*

Ammâ bu tâ'ifeler cümle ordu-yı «slâm'da elzeminden askerdir.

Bu ekmekci esnâfının alayından sonra esnâf-ı sarrâcân ubûr etmek murâd etdiler. Cümle keştîbân-ı tüccârân-ı berr ü bihâr gulû edüp mâbeynlerinde fetret vâkı' olmalı olunca bu ahvâl Sultân Murâd Hân'a mün'akis olup cümle ulemâ-yı kibâr ile ve cümle meşâyihân esnâf ile meşveret edüp cümle keştîbân ekmekcilerden sonra alay etmeleri ma'kûl görüldü. Zîrâ ekmekcilere buğdayı keştîbân getirüp ekmekciler anlara muhtâcdır ve pîrleri Hazret-i Nûh-ı kadîmdir. Elbette anlar alay etsin deyü keştîbânların yedlerine hatt-ı şerîf-i sa'âdet-makrûn verilüp sâ'ir esnâflara dahi kânûn hatları verildi.

el-Faslu's-sâbi'

Esnâf-ı azîm keştîbân-ı Bahr-i Siyâh ya'nî

Karadeniz

Sultân Murâd Hân-ı Râbi' asrında Karadeniz'de keştî cümle 9000, bâ-husûs Ucalı Hacı Alî şaykası iki anbarlı ve iki dikmeli ve Gümrük Emîni Alî Ağa'nın Kuru Zevrak nâm şaykası ve Fırtıloğlu şaykası ve Cido Alî şaykası ve Kosdıça Mustafâ şaykası ve Abâcıoğlu şaykası ve Kalafatoğlu şaykası ve Katrânoğlu karamürseli ve Âşcı karamürseli ve Çiço karamürseli ve niçe bin şayka ve zarbina ve karamürsel ve çekeleve ve meneksile gemiler Karadeniz'de şinâverlik ederdi.

Bunların neferâtları cümle 2000 pâk müsellaah ve fitoz bahâdır ve şecî' askerdir. Pîrleri Hazret-i Nûh'dur. Ammâ Hazret-i Resûl asrında Mekke deryâsı

kim Süveys deryâsıdır, andan bir re'îs Hazret huzûruna gelüp «slâm ile müşerref olan Ebü'l-mahz-ı Ummânî'dir, Enes ibn Mâlik belin bağladı ve cümle keştîbân ve re'îslere ser-çeşme olup âhir kabri bahr-i Ummân'da gark olup ka'r-ı deryâda makâm etdi.

Bu tâ'ife-i keştîbân var kuvveti bâzûya getirüp cümle piyâde{leri} pâk libâslar ile müzeyyen olup kızaklar üzere şayka ve karamürseler inşâ edüp içinde pür-silâh asker ile âmâde olup her gemiyi biner âdem gemi palamarları ile keşân-ber-keşân çeküp yetmiş seksen pâre Karadeniz'e çıkan Kazak keferesi şaykaların yedeğe alup alayköşkü dibine vardıkda şaykalar ve karamürseler ile Kazak şaykaları ceng-i azîm eder şekilli olup kâfir gemilerin feth edüp haçlı peykerlerin ser-nigûn edüp içinde olan Marile keferelerini demir zencîrlere urup yine kefereler mahzûn savt ile dankiyo tulum sâzların ve boruları ve erg[an]ûnça düdüklelerin çalarak müselmân gemileri kefereler gemilerin yedeğe alarak ve gemiler içre olan levendât kırkar ellişer dirhem dalyan tüfenglerin atarak ve gemilerini niçe bin kişi kızaklar üzere,

"Eyya moli ya mola" diyerek ve "Dâ'im Allâh, dâ'im Allâh" esmâsıyla gemileri çekerek ve gûnâ-gûn bayrak ve filandıra ve altun alemlerle gemilerin zeyn ederek gemilerden toplar atarak ubûr ederler.

Esnâf-ı tâ'ife-i kalafatçıyân: Dükkân 300, neferât 1000, pîrleri Sa'd ibn Ubeyd'dir. Selmân belin bağladı. Keştîbânların kârı bunlar ile itmâm buldu-guyçün gemicilere yamaktır.

Bunlar dahi pür-silâh olup kızaklar üzere ba'zı gemileri "Tirtaka tirtak tır tır tak" diyerek kalafat ederek ellerinde tokmakları ve eceneleri ve malaları ve malahtarları ve zift ü katrân ile müllemma' olmuş esbâbları ve başlarında kenevirdestârlar ve demir çengâl harbeler ucunda Kâğızhâne dağlarının süpürge fundasıyla ba'zı gemileri kalafat karinası edüp funda ile yakarak ve gemileri yağlayarak ve câ-be-câ malalar ile seyrâncıları,

"Sakın yoldan yoldaş" deyü yağlayup funda âteşiyle yakup yol açarak "Allâh yol vere, eyyâm {bol} vere" deyüp gavgâ ve feryâd ederek ve top u tüfenglerin atarak saf saf ubûr ederler. Andan,

Evsâf-ı kalafat üstübüsü bükücüler: Dükkân 100, neferât 500, pîrleri nâ-ma'lûmdur, Allâhu a'lem, yine Sa'd ibn Ubeyd'dir. Bunlar dahi arabalar üzere dükkânlarında kettân üstübüsün katrân ile bükerek ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı üstübü alıcıyân: Bunların dükkânları yokdur. Ancak «slâmbol içre zahırlarına birer çuval alup mahalle mahalle "Üstübü alayım" deyü feryâd edüp ba'zı câriyelerden tenhâca bulursa üstübüsün çıkarup alır. Neferât 200, bunlar dahi üstübü bükücüler ile dükkânlarında katrânlı destiler üzere üstübü bükerek "Nûh elidir, Nûh eli" diyerek feryâd [ü] figân edüp tüfenglerin atarak ubûr ederler. Hakikat bunların dahi pîri Sa'd'dır. Andan,

Esnâf-ı marankozân: Bunların dahi dükkânları yokdur. [162b] Ancak Galata'da ve Tophâne'de ve Kâsımpaşa'da lonca yerlerinde mevcûd bir alay üstâdân [u] mi'mârân-ı keştîdir. Gayrı neccârân bunların kârın edemezler. Başka bir ilm-i azîmdir. Neferât 3000 kavmdır, eğer müslim ve eğer Rûm u Freng gâyet üstâdlardır.

Pîrleri Hazret-i Nûh'dur kim emr-i Hak ile Tûfân'dan halâs için ibtidâ rû-yı arzda Hazret-i Nûh Cibrîl-i Emîn ta'îmiyle kaz göğsü kemiğine göre bir gemi inşâ edüp direğine "Yâ Hafîz" ve küreklerine "Yâ Serî'ü'z-zafer" ve anbârına "Yâ Vâsi'" ve başa "Yâ Kavî" ve tahtalarına "Yâ Metîn" ve kıçına "Yâ Dâ'im" ve dümenine "Yâ Muksitü'l-müstakîm" yazdı ve gemi içine girenlere,

1 »"A†«%o%oA†AA—IA«†EA

âyetin tilâvet etmek fermân olunup ibtidâ Nûh Nebî gemiyi binâ edüp âye[t]:

EAE† A—E†»AA† · E·

2 †ÊËÕ†«»ÊÁ†Ë,«Ê† · Ê†Â'

âyeti üzere ümmetine ve evlâdlarına nidâ edüp cümle yetmiş yedi aded âdem ve yedi yüz aded ecnâs-ı mahlûkât-ı hayvân gemiye girüp Tûfân-ı Nûh'da kırk gün gezüp yevm-i âşûrâda âye[t]:

3 Ê«" E †Y%oE†«%oAEœE†E

nassı üzere şehri Musul kurbünde cebel-i Cûdî üzere gemileri kenâr bulup herkesde olan me'kûlât [ü] meşrûbâtların bir kazanda pişirüp âşûrâ dediler. Zîrâ yevm-i âşûrâda tûfândan halâs oldular. İllâ Ken'ân nâm evlâdı kâfir olup gemiye girmeyüp gark-ı âb olup Mısır diyârında Elvâhda ber-kenâr olup anda bir gârda yatır, Kıbtîlerin ziyâretgâhlarıdır. Bunun hakkında âyet, (---) (---) (---) (---).

Ve hâlâ bu dünyâda olan benî âdem Tûfâ[n-ı] Nûh'dan gemiyle halâs olan yetmiş âdemden tenâsül bulmuşdur ve bu kadar hayvânât-ı gûnâ-gûn yedi yüz aded hayvânâtdan tenâsül buldu ve Hazret-i Nûh'a anıniçün Âdem-i Sâni dediler. «şte ibtidâ edîm-i arzda gemi binâ eden Hazret-i Nûh olup cümle marankozların ve keştîbânların silsilesi Hazret-i Nûh'a müntehîdir kim bu marankoz tâ'ifeleri Hazret-i Nûh halîfeleridir.

Hazret asrında Cidde iskelesi'nde ibtidâ gemi yapan eş-fieyh Âmir-i Nevâtî'dir. Gemi inşâ edüp Yemen-i Aden'e sefer edüp her bâr Hazret'e hedâyâ getirüp hayr du'âsı berekâtıyla gemisi tâ Âl-i Eme-

viyyûn'da Abdülmelik hilâfetine dek ol gemi ve fieyh Âmir-i Nevâtî mu'ammer olup kabri Cidde'dedir.

Bu marankoz neferâtları dahi pür-silâh olup el-lerinde keser ve destere ve hinar ve çırpılar ile ubûr edüp kızaklar üzere yeni gemiler yaparak "Pîrimiz yâ Nûh yâ Nûh Nebî Necî" diyerek gûnâ-gûn şakalar ederek ubûr ederler. Andan

Esnâf-ı urgancıyân: Bunların dükkânları Galata handakı ve Tershâne ardı ve Okmeydânı'dır. Ammâ neferât 500, bu tâ'ifelerin pîri fieyh Abdullâh-ı Hablî'dir. Yemen Mûhasında medfûndur. Bunlar Galata handakında cânkurtaran ve gomana ve palamar ve hurmâ lîfi ve kendirden ısparçına ve mürsel ve halat nâm katrânlı halatları vocıvocılar kızakları ile büklerler. Bunların hîn-i gazâda kârları top palamarları bükmezdür. Bunlar dahi pür-silâh olup kızaklar üzere "Eyya moli ya moli" diyerek urga[n] ve halat bükerek ubûr edüp giderler.

Esnâf-ı kendirciyân: Dükkânları mahzenlerdir, aded-i mahâzin 100, neferât 300, bu tâ'ife kendir ipi ve kendir kettânı fûrûht edüp keştîbânlara yamaktır. Bunlar arabalar üzere kendir ipleri ve sicimleri fûrûht ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı yelkenciyân: Dükkân 90, neferât 300, bu tâ'ife bezzâz-misâldir ammâ gemilere gûnâ-gûn mayısıra ve çember ve alborata ve trinketa ve çekeleve biçimi yelkenler biçüp gemileri donadırlar. Pîrleri bez dokumada Hazret-i fîs'dir ammâ Hazret asrında pîrleri ma'lûmum değildir. Bunlar dahi arabalar üzere küçük gemilere yelken yapar şeklinde pür-silâh olup bez arşınliyerek ubûr ederler.

Esnâf-ı ziftciyân u katrancıyân: Dükkân 70, neferât 110, bunlar dahi pür-silâh dükkânlar üzere zift ve iricna ve çam sakızı ve katrân satarak ubûr ederken niçe piyâde âdemleri katrânlı tulumlar ile seyrancılar içine girüp halkı birbirlerine katup "yol verin" deyü feryâd edüp şakalar ederek niçe âdemlerin esbâb-ı ihtişâmları ve yüzleri ve gözleri katrân olup bu gûne mudhiklik ederek mevc mevc ubûr ederler, ammâ gâyet mashara kavmdır.

Esnâf-ı serenciyân: Dükkân 200, neferât 300, bunların dükkânları Kâsımpaşa ve Galata ve Tophâne'dedir. Gemiye müte'allik seren ve direk ve kürek ve egegî ve tahta ve bodostoma ve piraçolya ve kayın ve kovuş ve mezriye şekilli keresteler bey' [163a] ederler. Bunlar dahi pür-silâh olup kızaklar üzere alat, direk, kürek çekerek bir hây-hû ile ubûr ederler ammâ serencibaşı at üzere kethudâsıyla muhteşemâne güzer ederler.

Esnâf-ı tulumbacıyân: Dükkân yedi, neferât seksen, bunların dahi pîri ma'lûmum değildir. Ve bunlar arabalar üzere dükkânlarında çam direklerin azîm burgular ile delüp tulumba ederler. Başka bir musanna'-ı garâyıbdır. Telattum-ı deryâda bir geminin armozları açılıp rahnedâr olsa su girüp gark-ı âb olmak mertebesine vardıkda der-akab bu tulumbaları

1 Kur'an, Hud 41; "(Gemiye) Allah'n adıyla (binin) ki onun yürümesi de, demir atması da Allah'n iradesiyedir Allah ba€€layıc ve merhamet edendir."

2 Kur'an, Hud 42; "Gemi, da€lar gibi dalgalar içinde onlar götürürken, Nuh, bir kenarda ayrı kalmışl o€luna "Ey o€ulcu€um bizimle beraber gemiye bin."

3 Kur'an, Hud 44; "Gemi de Cudi Da€ üzerinde durdu. 'Haksızlık yapan millet Allah'n rahmetinden uzak olsun' denildi."

geminin bir kaç yerine koyup cümle suyu san'at ile taşra çeküp atarlar, görmeğe muhtâc bir san'atdır. Bu kâr ile bunlar dahi tay ederler.

Esnâf-ı pusulacıyân ya'nî kible-nümâciyân: Dükkân 18, neferât 45, pîrleri Hazret-i Üryâ'dır. Ammâ Hazret asrında pîrleri Muvakkıt «brâhîm Mağribî'dir, ilm-i felekde nazîri yok idi, Hazret'in muvakkıtı idi. Hazret huzûrunda Enes ibn Mâlik belin bağladı. Kabri Yenbû'ül-Ber'de Ulu Câmi' haremide kible-nümâsiyla kibleye müteveccih olup hâk-âlûd yatır ziyâretgâhdır. Bu tâ'ife-i pusulacıyân, pusulaların Sultân Bâyezîd câmi'i mihrâbında tecrübe ederler. Zîrâ Bâyezîd-i Velî kerâmetle ol câmi'in mihrâbına esâs birağılmışdır. Bu tâ'ifeler dahi pür-silâh olup arabalar üzre dükkânlarında seng-i mıknatîs ile kible-nümâ mîllerin sıvararak ubûr ederler.

Esnâf-ı kum sâ'atciyân: Dükkân 15, neferât 20, bu tâ'ife gemicilere deryâda lâzım olmağıle alaylarında yamak olup tahtrevânlar üzre gûnâ-gûn kum sâ'atleri bağlayup kumların elekler ile eleyerek ubûr ederler. Pîrleri mukaddemâ Hazret-i Yûsuf gârda iken evkât-ı salâtı bilmek için inşâ etdi. Ammâ Hazret asrında pîrleri Talha bin Abderî'dir. Hazret'in sâ'atcisi idi. Bunlar mü'eddebâne gûzer ederler.

Esnâf-ı hartacıyân: Nefer 15 ve dekâkîn sekiz, bu tâ'ife cemî'i ulûm-ı garîbe ve acîbeye mâliklerdir ve bir kaç lisâna mâliklerdir, cümleden lisân-ı Latin-i Eflâtîn'e mâliklerdir kim selef hukemâlarına ilm-i hey'et üzre te'lifâtlarında *Kitâb-ı Atlas* ve *Minor* ve *Coğrâfiyye* ve *Papamonta* misilli kitâbları okuyup cemî'i rû-yı zemînde olan Karadeniz'i ve Akdeniz'i ve Bahr-i Muhît'i ve Bahr-i Okyûnûs'u ve Bahr-i Ummân'ı ve Bahr-i Süveys'i ve Bahr-i Harez'i ya'nî Gîlân Denizi ve Bahr-i Ummân'ı ve Bahr-i Hürmüz'ü ve Halîc-i Bundukân'ı ve Bahr-i Van'ı ve'l-hâsıl cümle ebhurları ve halîcleri ve tur'aları ve bu deryâlara mahlût olan nehr-i azîmleri ve rû-yı arzda olan dağ ve taşları cümle tasvîre getirüp hey'etle yazup gemicilere fûrûht ederler kim cemî'i keşfîbânların bu ilm-i harta cânlarıdır. Zîrâ sekiz rûzgâr ve yetmiş kerte üzre ne diyâra gideceğîn ve ne cezîreye uğrayup ol limana karîb sığ mıdır ve dökündülü taşlık mı ve kumsal mı ve amîk mi ve a'lâ yatak liman mıdır? Cümle bu hartalarda mastûr olup re'îsler bu hartılar ile amel edüp Bahr-i Ummân'da mellâhlık ederler, ilm-i azîmdir.

Bu kavmin pîrleri «krime bin Ebû Cehil'dir. Hicret-i Nebevviye'nin sene 17 Mekke feth olup Ebû Süfyân ve bu «krime «slâm ile müşerref olup Selmân-ı Pâk belin kuşadup ehl-i hey'ete pîr oldu. Ve bu ilmi babası Ebû Cehil'den ve Ebû Leheb'den görüp kesret-i seyâhat ile bu ilimde yegâne-i asr olmuşdu. Ve bu ilm-i hartada Ebû Leheb, Ebû Cehil-i la'în ferîd-i dehrden Dehrî mezheb mel'ûnlar idi. «kisinde hidâyet

olmayup Ebû Leheb, âye[t]: ¹ OA«%oo. âyeti üzre dağdan odun getirirken odun bağladuğı ip boğazına geçüp mürd oldu. Ve Ebû Cehil Bedr-i Huneyn gazâsında mürd oldu.

Netîce-i merâm bu hartacı kavmi arabalar üzre dükkânların harta kâğızları ile dünyâ tasvîri tahrîr olmuş ve niçe kılâ' ve şehirler sûretleriyle dükkânların zeyn edüp kendüler dahi vaka' [u] vakârlarıyla ubûr ederler.

Esnâf-ı dalgıcân-ı gavnâsân: Dükkânları yokdur, ancak Galata'da ve Kâsımpaşa'da lonca yerleri vardır, anda bulunur. Neferât üç yüz, bunlar ekseriyyâ Mağrib Urbânı ve Reşîd ve «skenderiyye Urbânıdır. Ammâ Rodos cezîresi mukâbelesinde cezîre-i Sönbeki, Süleymân Hân fethi olup yine Süleymân Hân câmi'i evkâfı re'âyâsıdır, dörd bin aded Rûm harâcıdır. Bunlarda ola[n] gavnâs, Bahr-i Hürmüz'de inci çıkaran gavnâslar hemtâ olamazlar.

Bunlar ağızlarına zeyt yağı [163b] alup yetmiş kulaç ka'r-ı deryâyâ dalup ağızdaki zeyti taşraya bırakınca tarfetü'l-ayn içre dühn-i zeyt rû-yı deryâyâ müstevlî olup her bir zeyt yağı katresi birer hûrşîd-i dırahşân olur, zîrâ ol zeytlere şems-i cihânın tâbı urup her katre-i zeyt kevâkib-i Süreyyâ gibi ka'r-ı deryâyı münevver edüp bir sûzen ve bir derâhim olsa bulup gavnâslar ka'r-ı deryâyâ bir pûst-i pâ urup tarfetü'l-ayn içre taşra çıkar. Yetmiş kulaç yere talup bir ân dura ve yetmiş kulaç dahi çıka, mu'cize-misâl bir ma'rifetdir kim maktûr-ı beşer değıldir.

Bunlar deryâdan sünger çıkarırlar ve gark olan gemilerin metâ'ların çıkarırlar. Bunların pîri, gavnâs-ı ma'ânî eş-feyh Hâlid-i Ummânî dâ'imâ Hürmüz deryâsında incü çıkarup ehl-i beyt-i Resûl'e hedâyâ getirirdi. Enes ibn Mâlik şed bağlayup gavnâslara pîr [ü] pîşvâ oldu. Kabri Habeş'de Musova cezîresindedir, yedi kerre ziyâreti müyesser olmuşdur. *Rahmetullâhi aleyh*.

Ammâ bu talgıç tâ'ifeleri sâ'ir esnâflar gibi pür-silâh ve mülebbes değıllerdir. Ancak bellerinde birer peştemâl ve ba'zılarının belinde yağlı hayâl balık kursağı ve uryân gavnâslarının bellerinde fûtaları bile yok ve kulaklarında deniz mâliki saçları ile uryânen alay ederler.

Ve ba'zılarının ellerinde iki tarafı tığ-ı Dah-hâk'dan nişân verir tığ-ı gam gam şekilli miczem bıçakları var, kaçan bir gemi batsa ol geminin iplerin ve demirleri ve palamarların kesmeğe ol bıçakları taşırlar ve ba'zı zamân ka'r-ı deryâda balığa ve ne-henge râst gelüp ol bıçağ ile cidâl edüp ihtimâldir halâs ola.

Sergüzeşt : Hacı Nâsır nâmında bir gavnâs dostumuz var idi, ol hikâye eder:

¹ *Kur'ân*, Leheb 4; "(O da) odun taflıyan (karş) da alevli atefle atılacaklar)."

"Bir kerre bu Habeş Harkova'sı önünde Mostarlı Mustafâ Paşa fermânıyla incü çıkarmak için elimde bıçağımla daldım, anı gördüm, deryâ içre ejdehâ-misâl bir kıraç nehengi gelüp bana aslâ amân vermeyüp yutdu. Bir buz pâresi içre bir muzlim karanlık yere girdim. Ammâ aslâ bir havf [u] haşyete düşmeyüp bunalmadım ve deryâ gibi değil dâ'imâ nefes alup vermedim. Ammâ vücûdum gitdikce şiddet-i şitâdan erimede."

Hakikatü'l-hâl deryâ mahlûklarının cemû'isinin tabî'atları burûdet üzedir ammâ tenâvül olursa ne bârid ve ne yâbisdir, i'tidâl üzere bir mahlûkdur.

Bu kerre Hacı Nâsır eydir: "Bildim ki beni balık yudup giderek vücûdum mahv olup ana gıdâ olurum. <tidâ dübürüm kaynakları ve kaba uyluklarımın derileri soyulup erimeğe başladı. Ammâ derûnumdan Feyyâz-ı Mutlak'a teveccüh edüp halâsım ricâ etdim. Ammâ yine balık karnında aslâ hareket etmeyüp bir vâsi' sıyrıncak yerde iki ellerimle yoklayup dururken anı gördüm, olduğum balık karnı ra'd gibi gürleyüp cân havliyle elimdeki bıçağın sabıyla ucunu berk duttum, bir zamândan gördüm ki berk-i hâtif gibi gitdiğim hayâllendim, bir zamândan sonra gördüm ki kâhî baş aşağı kâhî baş yukarıya takla ata ata bî-tâb kaldım. Ba'dehu yine ke'l-evvel balığın karnında asûde-hâl oldum. Ammâ cânım sıkılmağa başlayup gördüm ki benim karnında olduğum balığın ciğerleri ve bağırsakları talab talab ede ede hareketden kaldı. Bilmem ne kadar sâ'at durduğumu, anı gördüm benim karnında olduğum balık erimeğe başladı. 'Yâ Rabbî bu ne hâldir' diyerek elimle uyluklarıma yapışdım, benim dahi etlerim kopmağa başlayınca aklım başıma gelüp bire meded kuvvet-i kuvâ bedende iken hemân balığın ağzına sürünerek varup bî-bâk taşra çıkdım, ammâ bir muzlim yer dahi var. 'Yâ Rabbî bu ne ola' deyü sürüne sürüne bir mahalle vardım.

Bir sarây-ı azîm dîvânhanesi gibi bir vâsi' meydân ba'zı yerinde ciğer ba'zı yerinde bağırsaklar talab eder. Benim ağzından çıktığım balık aslâ hareket etmeyüp ölmüş. Ammâ 'Ey Pâdişâh-ı Perverdigâr, âyâ bu nedir?' deyü hayli tevakkuf etdim ammâ misk râyihası beni helâk eyledi, der hemân cân havliyle ayak üzere gezerim, ammâ bir sıyrıncak yer buldum ki bu da balıktır ammâ 'âyâ ne hâldir?' dedim. Hemân sevdâ başıma gelüp anı akl etdim kim,

'Bu balık durdukça oturduğum mahal karnıdır' deyüp elimle yoklayup bildim ki incecik deridir. Ağzından taşra çıkmak mümkün değil. Hemân Allâh'a sığınup elimdeki bıçağıla balığın aşağı tarafına bir bıçak nice urdumsa karnı yarılıp bir deryâ içre çıka-düşüp elimdeki bıçağıle rû-yı deryâyâ çıkup şinâverlik ederek [164a] bir kenâra çıkup bî-tâb [u] bî-mecâl rimâl üzere yatırken anı gördüm, ol balık kendüyi deryâdan taşra hevâyâ pertâb ederek ve deryâyı cûş [u] hurûşa getirüp burnunun iki deliklerinden minâre-

misâl deryâyı şâzrevân edüp pur putur olup gûyâ başdarda kadırğa gibi deryâ üzere şinâverlik ederek Harkova tarafına doğru gidüp Mostarlı Mustafâ Paşa önünde bi-emrillâh ol balık karaya düşer."

Bu Hacı Nâsır dahi bir gemiye binüp rübbânlar buna abâ kebe verüp sarup sarmalayup ertesi gün Harkova'da Mustafâ Paşa'ya gelüp sergüzeşt [u] serencâmın, hakîr'e nakl etdüğü gibi anlara nakl edince cümle halkı hayret alup Hacı Nâsır'ın yüzülen derilerine ilâc ederler. Meğer Paşa'nın gözü önünde talduğı mahalden halâs olduğu mahalle gelince bir gün iki gece olup halâs olur.

Hemân Paşa cümle askeriyle balığın yanına varup cümle asker üşüp bu balığı bir takrîb ile karaya çekerler, pâre pâre edüp görseler Hacı Nâsır'ın nakli üzere Hacı Nâsır'ı yudan balığı, bu balığı-ı kebîr yutmuş, karnında Hacı Nâsır balığı olup Hacı Nâsır balık ağzından çıkup bu büyük nehengin karnına çıkar, anı bıçak ile yarup halâs olduğu isbât olunup sicille tahrîr olunur. Hâlâ sene (---) Mostarlı asrında mastûrdur. Ve Harkova'da şahâdet eder âdemlerle görüşüp Hacı Nâsır'ın takrîrine mutâbık geldi.

Hulâsa-i kelâm deryâda böyle nehengler ve böyle gavnâslar olup niçe bin benî âdemi balık yudup halâs olmamışdır. Ammâ Hazret-i Yûnus ile bu Hacı Nâsır halâs olduğu meşhûr-ı âfâktır. Bu Hacı Nâsır'ın pîri Hazret-i Yûnus olmuş olur.

Ammâ bu dalgıç kavmi alayda uryân u büryân meydân-ı Arasât kavmi gibi uryânen "Yâ Gavnâs, yâ Feyyâz" diyerek ubûr ederler.

Esnâf-ı gün-başı: Ağaları birdir ve dükkânları yoktur. Galata'da kalafathâne yerinde bulunurlar, neferât cümle 500. Bunların kârı bir kalyon ve bir şayka ve karamürsel gark olsa bunlar ol mağrûk gemilerin iki yanına iki gemi koyup gark olan gemiyi deryâ içre dalgıçlar gomana ve cânkurtaran halatlar ile dollâblar ile çekerek bir san'at ile deryâdan tağ gibi gemiyi say yağından kıl çeker gibi çıkarırlar, san'at-ı acîb ü garîbdir. Pîrleri Sun'ullâh Kurtubî'dir. Hazret huzûrunda Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabri Endelüs'dedir. Bunlar keşîbânlar alayında pür-silâh olup ellerinde çam ağacı gönderleri ve kızaklar üzere vocı ırgatları devr etdirerek "Meded Allâh âsân eyle" diyerek ubûr ederler.

Esnâf-ı navlunciyân-ı buğday ve şa'îr: Dükkân 400, neferât 1005, bu kavim, gemicileri berbâd etmişlerdir. Getirdikleri buğdayların ellerinden ucuz alup der-anbâr edüp kaht [u] galâ ederek kırât ile bey' ederler. fîûm mezmûm mühtekir kavmdır. Ekseriyyâ Unkapanı'nda ve Mısır iskelesi'nde sâkin olur Medân fiârî Türkleridir.

Bunların hakkında Mekke delîlleri "Yâ Karamanî yâ kara îmânî" derler, bî-rahm ribâhor âdemlerdir. Bunların kâr [u] kesbleri gemicilerle olmağın anların yamağı olup seyishâneler üzere dükkânlar edüp harar

harar buğday ve arpa ölçerek ve halk üzere arpa ve buğday saçarak,

"Bereket senden yâ Mevlâ, ganîmet senden yâ Allâh" diyerek cümle piyâdeleri gâyet mülebbes pür-silâh olup ubûr ederler. Zîrâ bunlarda ankâ navluncular vardır.

{**Esnâf-ı bâzergân-ı ankâ Karadeniz:** Dekâkîn [u] mahâzinleri aded iki bin, neferât yedi bindir. Pîrleri Hazret-i Risâlet'dir kim Resûl-i Ekrem tüccâr ve mücâhidün fî-sebîlillâh idi. Hadîce-i Kübrâ mâlıyla fiâm kurbünde Busrâ şehrinde kâr [u] kesb edüp fâ'idelerin Hadîce ile pay ederlerdi. Bu tâ'ife dahi tahtirevânlar üzere dükkânlarında metâ'ların zeyn edüp arz-ı kâlâ ederek alay-ı azîm ile fevc fevc pür-silâh ubûr ederler}.

Ve bunların alayından sonra cümle ankâ gemi re'îsleri küheylân atlar üzere Cezâyir kapudanları kıyafetiyle pür-silâh olup önleri sıra cümle dilberân gemi muçoları ve yeftileri(?) ve Kurnaz ve Poyraz ve Haylaz ve Yırtlaz nâm niçe bin zeber-dest mellâhân [u] keştîbân dayılar ile,

"Eyya mola ya mola" diyerek yine kızaklar üzere gemilerin çekerek top u tüfengler atarak feryâd [ü] figânları göğe çıkararak ve gemilerin filandırılarla ve bayraklarla ve kapudan fenerleriyle cümle kapudanlar at başı berâber alay çavuşları yerine ba'zı dayılar silisre düdüklüleri çalarak saf saf alay gösterüp ubûr ederler. Ardları sıra sekizer kat mehterhâneler çalınup güzer ederler.

Bu bâlâda tahrîr olunan keştîbânlarla yamak olan cümle esnâf 18, dükkânları (---) ve neferâtları cümle (---) asker-i deryâ-misâldir. *Ve's-selâm ale'd-devâm.*

Bu alaydan sonra fermân-ı şehriyârî ile kassâblar alayı ubûr edeceklerin Akdeniz kapudanları işidüp [164b] cümlesi Murâd Hân huzûruna varup,

"Pâdişâhım istimâ' etdik, bizim üzerimize kanlı kassâblar takaddüm edecekmiş. Pâdişâhım yâ bizim cümlemizi kırarsın ve illâ biz cümle kassâbları kırarız. Zamân-ı devletinde bed-nâmlık olur. Bizim akrânlarımız Karadeniz kapudanları Nûh Necî köçekleridir, deyü fermânınızla ileri gideler de biz dahi anlardanız. Ve Mekke, Medîne kapusu Mısır'ına hizmet edüp «slâmbol'u Mısır ni'metiyle ganîmet edüp yetmiş bin huccâc-ı müslimîn götürür getiririz. Bizim hizmetimiz nedir kim kassâblar üzerimize takaddüm ederler" deyince hemân sa'âdetlü pâdişâh kassâblar ile Akdeniz kapudanlarının mâbeynlerin ıslâh için buyurdular kim,

"Hakkâ kim «slâmbol'u ganîmet etdiklerinden mâ'adâ pîrleri Nûh Nebî'dir. Ve bir alay mücâhidün fî-sebîlillâh gâzilerdir kim rû-yı deryâda küffâr-ı hâksâr-ı dûzah-karâr ile ceng [ü] cidâl ve harb [ü] kıtâl etmede fener sâhibleri kapudanlarımdır. Bunlar alay-ı azîm ile ubûr edüp andan kassâbân ubûr etsinler" deyü hatt-ı şerîf verüp kapudanlar beyne'l-akrân tâze cân buldular.

Yâ bu esnâfâtın mâbeynlerinde bu da'vâ ve nizâ'mın aslı oldur kim eğer pâdişâh askeri alay olsa ibtidâ bu beyt mısra'ı üzere beyt:

*Budur kânûn-ı şâhinşâh-ı eslâf
Yürürler kulları ardınca şehler.*

Hakikat ibtidâ askerin müfîd [ü] muhtasarı ubûr edüp giderek mankala ağalar ve mîrimîrânlar ve vüzerâlar ve şürefâlar ve ba'dehu pâdişâhlar ubûr eder. Ammâ bu alay-ı orduda ibtidâ elzem-i levâzımından makbûl olan askerî ve ulemâ-yı monlâ-orduyî(?) ve hukemâ ve kehhâl ve habbâzîn ve mahfil-i Resûlullâh ve habbâzlara mensûb esnâf-ı keştîbân bu tertîb üzere ubûr edüp en nihâyetinde esnâf-ı muzahrafât ubûr etdiği için her esnâf biri birinden mukaddem alay göstermeleri için gavgâ edüp pâdişâha arz edüp pâdişâh hatt-ı şerîfle mâbeynlerin ıslâh eder. Zîrâ âlât-ı silâha müstağrak kavim içre fesâd olmasın için keştîbân-ı Bahr-i sefid takaddüm etdi.

el-Faslu's-sâmîn

Esnâf-ı re'îsân-ı Bahr-i Ummân, Bahr-i Sefid

Pâdişâh-ı Cem-cenâbın, bu kapudanlar rağbet ü iltifâtın göricek cümle esnâfa rağmen, bâ-husûs nizâ'ları olan kassâb tâ'ifesine ve akrânları olan Karadeniz re'îslerine tafaddulen mâl-ı Kârûn bezl edüp bir alay-ı azîm etmişlerdir kim tahrîr mümkündür.

Evvelâ Akdeniz kapudanlarından Bursalı Balı Kapudan ve Bodur Gürcî Ca'fer Kapudan ve Karamanlı Alî Kapudan ve Sarı Velî ve Sarı Solak ve Topal Muharrem ve Çavuşoğlu ve Kartaloğlu ve Kalafatoğlu ve Katrânoğlu ve Kara Hoca ve Firkateci ve Cennetî ve Tuğralı ve Yanaki ve Dimitraki ve Lemberaki nâm Urum kapudanları ile cümle on yedi karavana kalyonlardır kim her biri dörder beşer kat anbarlı ve ikişer kat yatırdma toplu ve beşer kat palavra kışlı ve kışında bâğçeli ve hammâmlı ve el değirmenli karavanalardır kim her biri beşer ayda dolar ve beşer ayda boşalır, dağ gibi kalyonlar ve gayrı barça ve pink galyonlar ve şitiye ve potaçlar Sarâyburnu'nda üçer yayılım top şâdumânları edüp cümle askerlerin karaya döküp niçe yüz kalyoncukları kızaklar üzere koyup palamarlar ile her birini biner ikişer bin âdem keşân-ber-keşân çekerek,

"Ey mola, ya mola" sadâsı evc-i âsumâne pey-veste olarak ve her bir galyoncuklarda mahbûb pençe-i âfitâblar zer-ender-zere müstağrak muçolar gemilerde dayılara hizmet edüp her dayıların ellerinde câmlar ile ayş [u] işret edüp her gemide gûnâ-gûn sâz [u] söz fasılları ve cümle gemilerin direkleri ve küreklerin cevâhire gark edüp dîbâ ve şîb [u] zerbâf bâdbânlar edüp ve ibrîşim çarmıhlar ve direk başlarında ikişer üçer mahbûblar "Ala vere" diyüp silisre çalarak cemî'i keştîbân dayılar âlât-ı silâha müstağrak olup sekiz bin pür-silâh dalyan Cezâyir tüfengli Berberîçe kırmızı

fesli dayılar ve kışlakçı ve yelkenci ve düleki ve çördekçi ve ablici ve kazlıcı ve istinkacı ve gomanacı ve komanyacı nâm niçe bin müdebbir dayılar hükm [ü] hükûmât ederek "tiramola, orsa ve poca ve duna foga" diyerek niçe bin ıstılâh-ı keştîbân ile Allâh deyüp ubûr ederek alayköşkü dibine vardıkları mahalde gûyâ beş on pâre kâfir gemisine râst gelüp birbirlerine sarmaşup Freng gemileri "ki parlar" deyüp müselmânlar "Paralamazız bütün alırız" [165a] deyüp huzûr-ı padîşâhîde top u tûfeng atarak bir ceng-i azîm ederler kim gûyâ ceng-i deryâdır.

Dûd-ı siyâh hevâya münkalib oldukdan sonra cümle guzât-ı müslimîn kâfir gemilerine dökülüp ganîmetler alup mahbûb Freng oğlanların şikâr alup gerdânlarından bûs ederek ve sakallı keferelerin kayd [u] bend ederek cümle küffârın haçlı bayrakların baş aşağı edüp gülbâng-i Muhammedî çekerek kâfir gemilerin yedeğe alup bir tarafda Âl-i Osmân tabılları bir tarafda esîrlerin tabl [u] erganûn luturyanî boruları çalınarak yine gemileri niçe bin levendât keşân-berkeşân sadâ-yı "ya moli" ile çeküp ardları sıra cümle kapudanlar üç bin aded idi ve bin kalyon ve altı yüz barça ve iki bin şayka ve karamürsel ve gayrı keştîler idi ve neferâtları cümle yigirmi bin idi. Bu cem'iyet-i keştîbân bir pâdişâh-ı Cem-cenâb asrında olmamıştır.

Bunların dahi pîrleri Hazret-i Nûh'dur, sonra Risâlet asrında Ebi'l-mahz-ı Ummânî'dir. Ve tahrîr olunan üç bin aded kapudanlar çifte çifte rikâb rikâbe at başı berâber olup herbirinin önlerinde pençe-i âfitâb gemi muçoları piyâde şâtırlar yerine gidüp ellerinde kırkar ellişer dirhem Nova ve Gabele ve Taşlıca ve Cezâyir'in dalyan tûfengleri ve gemi harbeleri ve zemberekleri ile saf saf olup cümle kapudanlar ubûr edüp her kapudana önlerinde gemilerinin zerdûz münakkaş ibret-nümâ günâ-gün sancaklar ve bayraklar ve filandıralar taşırlar. Ve her kapudanların önünde altunlu fânûsları gider. Ve cümle kapudanlar semmûr hil'at-ı fâhireler ve akmişe-i günâ-günlar ile mülebbes olup geçerler.

Cümle kapudanların nihâyetinde tuğ ve tabl [u] alem sâhibi Karamanlı Alî Beğ alayı geldikde benî âdemin gözü dîbâ ve şîb ü zerbâf ve cevâhirli alât-ı silâh şa'sa'asından gözler hîrelenir. Ve bunun alayında olan mehâbet ü salâbet ve bunda olan pâk-müsellah fetâlar ve niçe mahbûb cüvânlar zer ü zîvere müstağrak olup ubûr eder. Ba'dehu kendüsi şâtırları ve matracıları ve tûfengcileri ile refât edüp Alî Kapudan kendüsi mücevvezesiyle ve semmûr kabaniçesiyle ubûr eder.

Zirâ bu Karamanlı Alî Paşa cümle Akdeniz kapudanlarına serdâr olup hazîne-i pâdişâhîden kendüye bir fânûs-ı cinân ve iki tuğ ve tabl [u] alem ihsân olunup Rodos pâyesiyle her sene yedi yüz pâre kalyonlara Mısır huccâcı ve tüccârın koyup mâh-ı Receb'de kiraz meltemi mevsiminde rûz-ı cum'ada Beşiktaş'dan kalkup turna katârı cümle gemiler dizilüp

Sarâyburnu'nda her gemi kırkar ve ellişer pâre top atup şâdumânlar edüp gülbâng-i Muhammedî çekerek Hudâ âsân edüp Mısır'a gidüp altı aydan yine «slâmbol'a şeker ve kettân ve kına ve pirinc ve mercimek ve günâ-gün me'kûlât [ü] meşrûbât makûlesi getirüp «slâmbol'u ganîmet ederlerdi. Ve serdâr Karamanlı Alî Beğ dahi pâdişâha niçe yüz Habeşî tavâşîler ve Mısır kîseleri hedâyâlar getirirdi. Böyle bir serdâr-ı muhteşem olmağile yine ordu alayında andan ve ekmeckibaşından mu'azzam u muhteşemâne alay yok idi.

Ve bu Kapudan Karamanlı Alî Beğ'in ardı sıra müsellah ve mahbûb hâs gılmânlarının ellerinde sırkaları ve avuçlarında zerdûz bayraklar ile çifte çifte arz-ı kâlâ edüp ubûr ederler.

{**Esnâf-ı marankozân-ı Akdeniz:** Bunun pîri yine Hazret-i Nûh'dur ammâ Hazret asrında pîrleri Âmir-i Nevâtî'dir ve kabri Cidde'dedir. Bu kavmin dükkânlar[1] Galata'da lonca yeridir, alay ile güzer ederler.

Esnâf-ı pereme ve kayık marankozları: Neferât 700, pîrleri yine fieyh Âmir-i Nevâtî'dir, alay ile güzer ederler.

Esnâf-ı mavunacıyân: Neferât 800, kızaklar üzere mavunaların müzeyyen edüp çekerek ubûr ederler.

Esnâf-ı kayıkçıyân: Kayıkları cümle 2000, neferât 7000, bunlar dahi kayıkların kızaklar üzere zeyn edüp ubûr [ederler].

Esnâf-ı peremeciyan: Neferât cümle 8000, peremeleri cümle 4613, peremelerin şükûfeler ile kızaklar üzere zeyn edüp güzer ederler.

Esnâf-ı çırnıkçıyân: Neferât 200, cümle çırnık 80.

Eğer bu bâlâdaki esnâfların alayların birer birer tahrîr eylesek bir mücelled olur. Ancak kayıkları ve peremelerin bir hây-hû ile çeküp ubûr ederler}.

Ardları sıra sekizer kat mehterhâne ve kôs-i Âl-i Osmâniyân çalınarak ubûr ederler. {Bu bâlâda tahrîr olunan Akdeniz kapudanlarına yamak olan yedi aded esnâfların yekûn dükkânları (---) ve neferâtları cümle (---)} bir acâyib alay-ı bahâdirân-ı muhteşemândır.

{Der-beyân-ı mübâhase-i

esnâf-ı kass[â]bân ve

muhâsama-i esnâf-ı tüccârân}

Bu Akdeniz kapudanlarının alaylarından sonra fermân-ı şehriyârî üzere kassâbân alayı geçmek sadedinde iken cümle Mısır'ın ankâ bâzergânları ve pirinccileri ve kettâncıları ve Mısır hasırcıları ve kahvecileri ve şekerçileri bir yere cem' olup kassâblar ile niçe güne zebân-dırâzlıklar olup kıyl [ü] kâller olup bilâhire huzûr-ı pâdişâhîye varup Mısır bâzergânları eyitdi:

"Pâdişâhım bizim kalyonlarımız pirinc ve mercimek ve kahve ve kettânlarımız getirmeğe me'mûr olup

anlar bizsiz biz anlarsız olmayup ikimiz mâbeyninde bu kanlı kassâb-ı nassâblar n'ışler. Bunların kan dökdüğü şehirden tâ'ûn çıkmaya gelmiştir. Ol havfdan kanarahâneler sâ'ir diyârlarda şehirlerin hâricinde olur bir alay kanlı kirli menhûslardır. Ammâ biz dâ'imâ «slâmbol'u cemî'i hubûbât ile ganîme ederiz" dediler. Hemân kassâbların etdüğü kanlar gözlerini bürüyüp eyitdiler:

"Pâdişâhım bizim pîrimiz Kassâb Cömerd ola ve kârımız Cenâb-ı Bârî'nin rahmetine mazhar olmuş koyun ola. Cenâb-ı Bârî kullarına kuvâ-yı beden için helâl etmiş bir ni'met ola ve cümle ni'metlerden mukaddem et, ekmek deyü yâd olunur bir ni'metdir. Bir fukarâ sehel et pâresiyle beş altı güne ni'met hâsil eder. Böyle bir kâr-ı [165b] helâl ile iktisâb edinüp cömerdlik ile meşhûr olup şehri-i «slâmbol'u ganîme ederiz.

Bunlar kim bir alay ankâ ve mu'âmeleci ve ribâhor kavimlerdir kim bunların hakkında Cenâb-ı <zzet buyurmuşdur. Âye[t]:

1 E†«O%o†«%o%o/

dediler. Böyle bir tâ'ife-i mezmûm iken Mısır'dan metâ'ları gelüp kaht [u] galâ olsun için der-mahzen edüp zarar-ı âm olduklarından gayrı bir alay muhtekir kavmdirler.

Ve devlet-i Âl-i Osmân bunların Mısır pirincine muhtâc değildir. Evvelâ Filibe pirinci ve Beğbâzârı pirinci

.....(3/4 satırlık boşluk) .....

bu güne şâhdâne ve dânedâr pirinçler var iken bunların Mısır pirincine ne ihtiyâc.

Ve Mısır kettânı deyü medh etdiklerine dahi Rûm halkı muhtâc değildir. Bâ-husûs Rûm'da Manastır kettânı ve Florunya ve Serfice ve Tırhala ve Dırâma kettânı ve Anadolu'da niçe bin yerde kettân-ı gûnâ-gûnlardan mâ'adâ Tarabefzûn kettânı ve bezi ve gömleği bir kamışa korlar, yigirmi dirhem gelir bir beddâvî gömleği olur, sizin kettânınıza ne ihtiyâcdır. Ve sizin kettânınız sebebiyle ekseriyyâ «slâmbol'da niçe kerre ihrâk-ı azîm olmuşdur.

Ve mercimek dediğiniz cümle Rûm'da ve Anadolu'da mercimek olur kim ta'bîr ü tavsîf olunmaz.

Ve eğer Mısır şekeri dersiniz hakkında Cenâb-ı <zzet âye[t]: 2 AE†Y%o† âyetiyle medh etmiş Rûm aselleri ve Atina ve Eflak [u] Boğdan aselleri olur kim her birinde yetmiş hâssa vardır. Ve eğer pâdişâhım murâd edinirse Alâiyye ve Adalya ve Silifke ve Tarsûs ve Adana ve Payas ve Antâkiyye ve Haleb ve fiâm ve Sayda ve Berût ve fiâm-ı Tarabulus'da bu zikr olunan eyâlet [u] livâlarda ol kadar kerre yüz bin kantâr şeker

olur kim cihânı ganîmet eder, sizin şekerinize ne ihtiyâc.

Ve eğer kahve dersiniz bir bid'at şeydir ve kâtı'u'n-nevm ve mâni'-i zürriyyet-i benî âdemdir. Kahvehâneleri vesvesehânedir. Ve kahve kavururken yakdıkları cihetden *Bezzâziyye* ve *Tatarhâniyye* kitâblarında "Küllü alk [muhrak?] harâm bi'l-icmâl"³ demişlerdir. Hakkâ ki yanık ekmek dahi harâmıdır. Bahârlı şerbet ve leben-i hâlis ve çay ve bâdyân ve sa'leb ve pâlude-i sahan kahvenizden nâfi'dir.

Ve hinnâ dersiniz tâ'ife-i nisvâna ve şeyh-i şiyâbların ak sakallarına sünnet ise levadân kökün havânda döğüp su ile hamîr edüp saça ve sakala dürtülse gâyet la'l-gûn kırmızı olup rîş [u] geysûda olan kehleyi helâk edüp gird [ü] gubârdan pâk eder. Bu kerre sizin hinnânınıza dahi ihtiyâc yokdur" deyüp kassâblar Mısır bâzergânlarının metâ'larına böyle mu'âraza edince hemân Mısır tüccârları eyitdi:

"Bizim pirincimiz hâsıdır ve beyâzdır ve pişkindir, husûsâ Menzile ve Dimyât ve Fereskûr ve Birimbâl nevâhîlerinin pirinçleri tereyağıyla pişse misk [u] amber gibi râyiha verir ve Hazret-i Risâlet-penâh'ın mu'cizesiyle halk olmuşdur. Hazret'den mukaddem gülab ve pirinç ve mevz ve abdullâvî yok idi.

Ve mercimeğimiz hakkında Cenâb-ı <zzet 4 E†Yœ buyurmuşdur. Cennet toprağında ve Nîl suyunda hâsil olup Rûm mercimeğinden lezîz ve pişkindir.

Ve hinnâmıza mu'âdil hinnâ bir diyâra olmak ihtimâli yokdur sünnet-i Resûl'dür ana dahi söz olmaz.

Ammâ hakkâ kim şeker ve kettâna Rûm'un ihtiyâcları yokdur. Frengistân şekeri dahi hâsıdır. Ammâ siz ki kassâb tâ'ifesisiz sizin beytü'l-mâl-ı müslimîne ne fâ'ide ve âyideniz vardır bilelim" deyince kassâblar gaşy olup Mısır tüccârları eydir:

"Pâdişâhım bizim beytü'l-mâl-ı müslimîne Mısır kalyonlarıyla gelen metâ'larımızdan pâdişâhıma on bir bin kîse gümrük hâsil olur. Adâlet ederseniz alay-ı Muhammedî bizimdir, bizden sonra kassâblarıdır" deyince huzûr-ı pâdişâhîde olan Müftû Yahyâ Efendi ve Mu'îd Ahmed Efendi:

5 CEI—†«%oE«"†A

hadîsin tilâvet edince pâdişâh, Mısır tüccârlarının destine hatt-ı şerîf verüp,

"Alay-ı evvel tüccârân-ı Mısır ve alay-ı sâni kassâb cömerdân-ı merd-i meydân olalar" deyü fermânlar ihsân edüp Mısır tüccârânları haz edüp sürûrlarından ayakları yer basmaz olup keşfîbân-ı Akdeniz'den sonra alay etdiler.

1 *Kur'ân*, Bakara 275; "Allah al>m sat>m> helal ve faizi haram k>lm>ft>r."

2 *Kur'ân*, Muhammed 15; "Süzülmüfl bal (>rmaklar>)"

3 "Bütün yanm>fl fleyler haramd>r."

4 *Kur'ân*, Bakara 61; "... ve mercimek ...."

5 Hadîs: ">n>anlar>n hay>rl>s> insanlara faydas> oland>r."

el-Faslu't-tâsi'

Esnâf-ı tüccârân-ı ankâ-yı Mısır ve gayrı sevdâgerân-ı sâhil-i Bahr-i Sefîd

Evvelâ cümle Akdeniz kenârında olan tüccârlarla «slâmbol'a metâ' götürüp sevdâgerlik ederlerdi. Mahzenleri aded altı bin ve neferât yekûn on bir bindir. Murâd Hân asrında bâzergân-ı kebîr ankâ Balkapanı'nda, Hacı Kâsım, Hotin gazâsı yılında yedi mahzenin kıflına kurşum akıtmış idi, elli bin kîseye mâlikdir derler idi.

Andan bâzergân-ı dâhiye Hacı Envâr [166a] ve el-Hacı Ferhâd ve el-Hacı Hasırcı Selîm ve Hacı Ni'metullâh on pâre kalyona ve yedi hâna mâlikdir.

Ve el-Hacı İsâ ve el-Hacı fieytân Selîm ve Navluncu Hacı Mustafâ ve Hacı Kaya ve Hacı Karakaş ve Gümrük Emîni Alî Ağa ve Hacı «vaz ve Almanoglu ve Hacı «smâ'il niçe bin bunun emsâli kırkar ellişer bin {kîseye mâlik} ankâ bâzergânlar vardır kim her birinin Hind [ü] Yemen'de ve Arab u Acem'de ve dib Frengistân'da ortakları vardır.

Bunlar ale'l-umûm semmûr lepâçelere müstağrak olup kırkar ellişer huddâmları pür-silâh olup piyâde güzer ederler. Ve ba'zı huddâmları tahtrevân üzere dükkânlarını la'l [u] yâkût, cevâhir murassa'âtlar ile zeyn edüp her dükkânçede olan pençe-i âfitâb gulâmlar dîbâ ve zîbâlara bezenüp ellerinde cevâhir gülâbdânlar ile şâhrâhların tarafeyninde olan temâşâ-yı cemâl eden uşşâkânların üzerlerine arz-ı cemâl edüp gülâb nisâr ederler ve mücevher mecmere ve buhûrdânlar içre üd [u] amber yakarak ubûr edüp cümle şâhrâh üzere olan temâşâcılarının demâğları mu'attar olur. Andan sonra cümle bâzergânlar rikâb rikâbe vüzerâ tarzı mülebbes olup esbâb-ı mahsûsalarıyla gürûh gürûh ubûr ederler. {Pîrleri evâyil-i a'sârda Hazret-i Hûd idi. Ammâ sonra pîrleri bizzât Hazret-i Resûl-i Kibriyâ'dır kim Hazret-i Hadîce-i Kübrâ mâliyle fiâm kurbünde Busrâ şehrine gidüp ticâret ederdi ve fâ'idelerin Hadîce Ana ile hisse ederlerdi kim hadîs, 1 «%o,«”»†O) buyurmuşdur}. Andan,

Esnâf-ı bâzergân-ı pirinciyân: Dükkân 40, neferât 300, ammâ mahbûb çâkerleri bî-hisâbdır, pîrleri Safvân-ı Hindî'dir kim her bâr Hazret'e Hindûstân'dan Resûl'ün kendü mu'cizeleri pirincden dâne-i ruz getirirdi ve pirinc bey' ederdi. Selmân-ı Pâk belin bağlayup kabri yine Hindistân'dadır ammâ ziyâret etmedim. Bu tâ'ife arabalar üzere dükkânlarında pirinc ölçerek "Yâ Ganî" ismiyle halk üzere kâhîce pirinc nisâr edüp pirinc ihsân ederek pür-silâh ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı adesciyân: Dükkân 70, neferât 200, bunların pîri Hâtem-i Addâsî'dir, Selmân kemer-

bestesidir. Kabri Urfa kurbünde kal'a-i Harrân'ın handaki kenârında medfûndur. Bunlar dahi arabalar üzere dükkânlarında ba'zı fukarâlara mercimek bezl ederek ubûr ederler, müzeyyen askerdirler. Andan,

Esnâf-ı hinnâciyân: Dükkân 15, neferât 55, bunların pîri «mâm Attâr-ı Bilbeysî'dir. Enes ibn Mâlik telâmizidir. Bunlar dahi tahtrevânlar üzere dükkânların gûnâ-gûn hinnâlar ile müzeyyen edüp kâğıdlar içre ba'zı âdemlere hinnâ bezl ederek pür-silâh ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı hasırciyân-ı Mısır: Dükkân 20, neferât 45, bu tâ'ifenin ibtidâ pîrleri Hazret-i Süleymân'dır ammâ Hazret asrında pîrleri (---) (---), Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabri Yemen Kumfutası'ndadır. Bunlar arabalar üzere dükkânların gûnâ-gûn münakkaş Mısır hasırı ile zeyn edüp yine silâhlarıyla ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı kettânciyân: Dükkân 105, neferât 208, pîrleri ibtidâ Hûşeng fiâh'dır, pembeyi zemîne eküp sidik ile sıvarup bi-emr-i Hudâ kettân oldu, ilâ yevminâ sidik gibi râyihası var. Sonra pîrleri Hadîce-i Kübrâ Ana'dır, bizzât Hazret-i Risâlet-penâh'ın ba'de'n-nübüvve menkûhası olup Hazret dirâgûş edüp kemerin kuşadup kettân ekenlere ve eğirüp iplik edenlere Hadîce-i Kübrâ pîre oldu. Vâdî-i Fâtûma'da hâlâ Hadîce kettânlığı derler, kendi biter ve kendi yiter, terbiyesinde usret olmağile Mekke halkı Mısır bezine muhtâclardır. Bunlar dahi dükkânlarında Nehâriyye ve «byâr ve Feyyûm kettânların zeyn edüp ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı şekericiyân: Dükkân 70, neferât 100, pîrleri Hüseyin bin Nusayr'dır, şekerilerin ve helvâcılarının silsilesi ana çıkar. Kabri Basra'dadır, anıçün Basra hulviyyâtı meşhûrdur. Selmân-ı Pâk, Hazret-i Alî huzûrunda kemerlerin bağladı. Dükkânların gûnâ-gûn mümessek şekerler ile zeyn edüp halka nebât bezl ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı eşribe-i mümessek: Dükkân 55, neferât 100, pîrleri Helvâî Ömer'dir. Bunlar dahi tahtrevânlar üzere dükkânların gûnâ-gûn fağfûrî ve kâr-ı çini hokka ve kavanozlar içre reybas ve amber-i bâris ve gül-limon ve avşıla ve hummâs ve sandal ve temir-hindî ve dud şarâbı ve (---) (---) (---) (---) (---) misilli elvân elvân mümessek ü mu'amberîn eşribeler ile dükkânların zeyn edüp piyâdeleri halka şeker şerbetleri bezl ederek ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı tüccâr-ı kahveciyân: Dükkân 200, neferât 300, bunlar ankâ bâzergânlardır, pîrleri fieyh fiâzilî'dir. Hazret'in izniyle Veys el-Karanî kemerin bağlayup pîr oldu. Yemen'de Veys el-Karanî huddâmı idi ve yine Yemen'de medfûndur. Veys el-Karanî, Hazret'i görmeyüp Hazret'in izn-i şerîfiyle Veys yetmiş kişinin belin bağlayup [166b] pîr etdi. «nşâ'allâh cümlesi mahalliyle tahrîr olunur. Bu kahveciyân, cümle pür-silâh olup tahtrevânlar üzere ferde ferde kahveleri kîleler ile ölçerek "Ala bin gurus vere

¹ Hadîs: "(El eme€iyle) kazanan, Allah'n sevdi€i kullardan olur."

yüz guruş" deyü gûyâ kahve fûrûht ederek ubûr ederler. Bu esnâflar ale'l-umûm ubûr edüp ardları sıra,

Esnâf-ı fiâhbender: Nefer bir, dükkânı yokdur. Balkapanı hânî'nda olur bir nefer ağadır. {Pîri ser-çeşme-i ankâ Amr ibn el-Âs'dır. Kabri Mısır'ın cânib-i cenûbunda «mâm fiâfi'î kurbünde medfûndur}. Cemî'i vüzerâ ve ulemâ ve sulehâ ve mollâların poli[ç]se kâğızları hizmetinde olup cümle diyârın tüccârları bunun kabza-i tasarrufundadır. Gâyet mün'im ve mu'temed âdemdir. Bundan sonra,

Esnâf-ı bâzergânbaşı: Bir neferdir, pîrleri Ebül-hûr-ı Yemenî'dir kim Veys el-Karanî belin bağladı. Mekke'de mâl için mesmûmen merhûm olup kabri Mekke içre Ebtah'dadır. Andan,

Esnâf-ı ehl-i kible: Bir âdemdir, dükkânı Bezzâ-zistân-ı Atîk'dedir, pîri (---) (---), Selmân belin bağlayup, kabri nâ-ma'lûmdur. Hadîka'da Kerbelâ'da medfûndur, demiş, Allâhu a'lem. Bu dahi şâhbender ve bâzergânbaşı gibi azîmü's-şân kerr ü fer sâhibi ağadır.

Her biri üçer yüz pür-silâh ve müsellah ve müret-teb güzîde asker ile ve ba'zı ankâ, eşbeh bâzergânlar ile at başı berâber rikâb rikâbe olup ubûr ederler. Ardları sıra akmişe-i fâhire ile mülebbes çâker mahbûb gılmânlar ile ubûr edüp dahi akîblerince sekizer kat mehterhâneler ile ubûr ederler. Bu dahi güzîde alaydır. {Bu Mısır bâzergânbaşısına yamak olan 12 esnâfdır, dükkân (---) cümle asker}.

el-Faslu'l-âşir

Esnâf-ı kassâbân-ı cömerdân-ı merd-i meydân

«slâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde 999 dükkândır ve cümle neferâtları 1700, pîrleri Hazret-i Kassâb Cömerd'dir, Hazret-i Resûl huzûrunda Hazret-i Alî belin bağlayup kassâblara pîr eyledi. Kabri Bağdâd-ı behişt-âbâd'dadır.

Bu tâ'ife cümle ekseriyyâ yeniçerilerdir. Cümle pür-silâh olup arabalar ve tahtrevânlar üzre niçe yüz dükkânları akmişe-i fâhire ve gûnâ-gûn şükûfeler ile zeyn edüp kırkar ellîşer vukıyye gelir Karaman ve Türkmân koyunların ve Mihaliç ve Bursa'da Osmâncık koyunlarından ve Karadeniz'de Kili koyunlarından semîn ü acîb koyunları kelle paçaları ile yüzüp vücûdunda beyâz yağ üzre la'l-gûn mutabak güller ile ve sarı za'ferânlar ile koyunların vücûdların münakkaş edüp ve boynuzların varak-ı sîm ve varak-ı zeheb-i hâlis ile mutallâ edüp ve niçe yüz koyunları şerha şerha edüp Kassâb Cömerd köçekleri ellerinde sâtûrları ile nîme nîme ve çeyrek çeyrek edüp sarı pirinc kefeli terâzûlarda vezn edüp,

"Ala on vukıyye akçe, al cânım eyisin ver cânım, ala bir eyi kebâblık, ala bir a'lâ kıymalık" diyerek bellerinde sâtûrları ve pala kılıçları ve kassâb bıçaklarıyla kendülerin zeyn edüp cümle piyâde ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı salhâneciyân: Kârhâne 200, neferât 1000, bunların pîrleri Hazret-i «brâhîm Halîlullâh'dır. Kaçan «brâhîm Nebî'ye "«smâ'îl'i kurbân eyle" deyü fermân-ı Rabbül'-zzet olup «smâ'îl'i kurbân ederken «smâ'îl'e bedel Cenâb-ı «zzet, Cibrîl-i Emîn ile cennetden bir kepeş gönderüp «brâhîm Nebî kepeşi kurbân edüp hâlâ koyun boğazlayıcıların pîri Hazret-i «brâhîm'dir.

Ba'dehu Hazret-i Risâlet'e kurbân fermân olunup ıyd-ı adhâda kurbân etdi. Bunda rivâyet muhtelifdir. Kassâb Cömerd boğazlanmış koyun satmada pîrdir. Ammâ boğazlamada pîr, Hazret-i Halîm bin Cezzâr-ı Tâ'iffî'dir. Enes ibn Mâlik belin bağlayup kendüyi ehli olan mel'ûne uyurken boğazlayup kabri Yemen Adeni'ndedir.

Bunlar dahi pür-silâh olup araba üzre dükkânların tefne yapraklarıyla ve gûnâ-gûn bahâ[r]lar ile zeyn edüp ve semîn koyunlar ile zeyn edüp koyunları yüzerek ubûr edüp piyâde askerleri ellerinde ve bellerinde iri gümüşlü ve zencîrli kassâb bıçakları ve bellerinde kemend ipleri ve niçesinin eyinlerinde yüzülen koyun postları ile gürûh gürûh alay gösterirler.

Esnâf-ı kassâbân-ı sığır: Dükkân 100, neferât 200, bu tâ'ifenin pîri Süfyân-ı Sevrî'dir. Hazret-i Alî belin bağladı, Mekke'de medfûndur. Bu esnâf dahi pür-silâh olup arabalar üzre dükkânların semiz sığır etleriyle bezeyüp alay gösterirler.

Esnâf-ı kassâbân-ı Yahûdân: Dükkân 55, neferât 200, bu mel'ûnlar müselmânın boğazladığı lahmı yemeyüp başka pîrsiz mel'ûnlardır. Ammâ sâ'ir kassâblara rağmen kendülerini eyle tezyîn eyleyüp agreb ü garâyibden şakalar ederek arabalar üzre dükkânların zer ü zîver ile tezyîn edüp alay ile ubûr ederler. [167a]

Esnâf-ı mandıracıyân: «slâmbol'un cânib-i erba'asında ve Levend çiftliği karyelerinde cümle iki bin mandıradır. Herbirinde yetmiş ve seksen sürü koyun vardır ve her mandırada kırkar ve ellîşer ipden ve kazıktan halâs olmuş şehbâz mandıra-oğlanları vardır. Bunlar dahi pür-silâh ubûr ederler.

E(v)snâf-ı çiftlikân-ı a'yân-ı devlet: «slâmbol'un cânib [ü] etrâfında kâmil bin altmış çiftlik vardır. Herbirinde cebr-i noksân onar âdemden cümle (---) bin çiftlik huddâmlarıdır. Bunlar dahi pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı eğrekiyân: «slâmbol'un etrâfında cümle sekiz yüz eğrek vardır. Dağlar ve ormanlar içre sığır ve sığa ve koyun ve keçi yatağı eğreklerdir. Her birinde onar eğrekci ve ter-oğlanları vardır. Cümle neferâtları (---) şehbâz [ü] şehnâz yiğitlerdir. Pür-silâh ubûr ederler.

Evsâf-ı saya-i celebân-ı koyun: «slâmbol etrâfında yedi yüz sayadır. Bunlar dahi koyun emînine hizmet eder, celeblerin koyunlarına sayalardır kim hîn-i acilde bu orman sayaları içre koyunları «slâmbol'a getirüp bir günde ganîmet ederler. Bu sayalarda

cümle beş bin sayacı ter-oğlanları vardır. Bunlar dahi hâzırbaş ubûr ederler.

Esnâf-ı ağılcıyân: Etrâf-ı «slâmbol'da iki bin ağıldır. Dağlar içre altı ay ma'mûr olur külbe-i ahzânlı çalı ve çırpıdan ağıllardır. «çinde sağmal koyun ve kuzu vardır. Hızır-«lyâs'da kuzuya narh verildikde bunlarda olan zevk u safâ bir yerde olmaz. Tâze peynirler ve gölemez ve kaymak ve yoğurd ve kesmik ve süd ve ağız ve teleme peyniri ve hoşmerim ve tereyağı ve ayran ve pışav ve may ve kertme bu gûne çoban ni'metleri olur kim pâdişâh mâlik değildir. Bu iki bin ağılda cümle dörd bin ter-oğlanı vardır. Bunlar dahi âmâde ubûr ederler.

Evsâf-ı tokad-celebân-ı sığır: «slâmbol'un su kemerleri taraflarından tâ Terkoz ve Karataşlar'a varınca ve İstiranca dağları'na varınca bin sığır tokatları vardır. «slâmbol'un rûz-ı Kâsım'da pasdırma zamânı geldikde bu tokatlar niçe kerre yüz bin sığır ile mâl-â-mâl olup beslerler. Cümlesinde beş bin sürücü ma[tı] ter-oğlan vardır. Bunlar dahi pür-silâh ubûr ederler.

Bu bâlâdâ tahrîr oluna[n] altı aded kim mandracıyân ve çiftlikciyân ve sayacıyân ve ağılcıyân ve tokatçıyân ve sürücüyân bî-amân âdemler dağlarda yatup kalmak ile «slâmbol'dan mâlıyla cevâhiriyle firâr etmiş köle ve câriyeleri katl edüp mâlın rızkın almışlardır kim hadd [ü] hisâbın Hudâ bilir. Ba'zısın Eflâğ u Boğdan'a andan Azağ'a ve Kazağ'a götürüp bir bayrak Kazak-ı âk ederler, gâyet mel'ûn kefereler vardır. Müslimleri dahi anlara tâbî'dir.

Ve bunların pîri cümle Ma'dî Kereb Gâzî'dir kim cümle gazâdan alınan koyun ve kuzu ve sığır ve câmûs ganîmetleri cümle Ma'dî Kereb'in idi. Ol ecilden ibtidâ çif[t]lik ve mandıra ve eğrek ve saya ve ağıl ve tokat yapup içine ter-oğlanları komak cümle Ma'dî Kereb Gâzî'den kalmışdır. Hazret-i Resûl izniyle yetmiş nefer kimesnenin kemerin Hazret-i Hamza-i bâ-safâ ammi-i Muhammedü'l-Mustafâ bağlamışdır. Evvelkisi bu Ma'dî Kereb'dir. Kabri (---) medfûndur, gâyet mün'im Sahâbe-i kirâm idi ve şecî' ve bahâdir idi.

Ammâ bu koyun kuzu ve sığır ve sıpa ter-oğlanlarının pîrleri Nasr-ı fücâ'-ı Basravî'dir, Enes ibn Mâlik kemer-bestesidir. Kabri Vâdi'l-kurâ'dadır kim huccâc ziyâret ederler, tarîk-i âm üzre bir kubbecikde medfûndur. Bunlar dahi müsellağ ubûr eder[ler].

Esnâf-ı çoban [u] râ'iyân: Neferât 9004, mukeddemâ pîrleri Hazret-i Mûsâ idi. Ammâ Hazret-i Risâlet asrında pîrleri Avn ibn fiâden er-Râ'î'dir, Selmân-ı Pâk belin bağladı. Çobanların silsilesi ana müntehîdir, kabri Yemen'de (---) medfûndur. Alay-ı azîm ile ubûr ederler.

Esnâf-ı südcıyân-ı sevr: Kârhâne 200, neferât 1000, pîrleri Süfyân-ı Sevrî'dir, Selmân belin bağlayup Mekke'de Mu'allâ'da medfûndur. Sürü sürü

sığırınının südün sağıp "leben-i câmûs" diyerek ubûr ederler. Ammâ bunlarda gâyet latîf ü semîn alaca sığır vardır.

Esnâf-ı südcıyân-ı ganem: Kârhâne 300, neferât 800, bunların pîri Hazret-i fiu'ayb'dır. Ammâ Hazret asrında Abdü Verrâd-ı Lebbânî'dir, Hazret-i Hamza belin bağladı, pehlivân idi. Hamza ile şehîd olup Cebel-i Uhud zeylinde medfûndur. Bunlar keçileri ve koyunların serâser çullar ile zeyn edüp süd sağıarak 1%0»E«†CE«%0'« deyü ubûr ederler. [167b] %0»E«†CE«%0'«

Esnâf-ı cibn-i hâlûmiyân ya'nî peynircıyân: Kârhâne 400, neferât 500, bunların pîri Hazret-i «brâhîm, Haleb'de sâkin iken bir beyâz ineği var idi. Ana Sevrü's-fiehb derlerdi, anı sağıp südün yoğurd ve kaymak ve tereyağı ve kaşkaval peyniri ve teleme peyniri ve kesme peyniri yapup müsâfirlerine yedirüp ikrâm ederdi. Ol beyâz inek sebebiyle Haleb'e Halebü's-fiehbâ derler, haleb sağıma, şehb beyâza derler ya'nî sağılmış beyâz inek şehri demektir. Hâlâ Hazret-i «brâhîm'in ol beyâz ineğin südün sağıp cemî'i fukarâya bezl etdüğü süd mecuru Haleb'in iç kal'asındaki câmi' içinde makâm-ı «brâhîm olan minberin altında durur bir taş mecur teknedir. Bu tekne içinden cemî'i halka süd üleşdirüp cümle halk südden müstağnî olup yine mecur ke'l-evvel leb-berleb dururdu. Cenâb-ı «zzet tâ bu mertebe berekât-ı Halîl vermiş idi.

Hattâ Gavri Sultân asrında Kertbay, hâkim-i Haleb iken bu süd mecurundan bi-emrillâh süd taşup câmi'den taşra çıkup iç kal'adan aşağı handaka cereyân edüp tâ Selîm Hân, Haleb kal'asın feth etmeyince süd cereyân edüp dinmemişdir. Ammâ Hazret asrında bu peynircilerin pîri Zeyd-i Kayserî'dir, Enes ibn Mâlik belin bağladı. Kabri Muveylah'dadır. Bu hıref dahi silâhlarıyla hâzır-bâş güzer ederler.

Esnâf-ı kaymakçıyân: Dükkân 40, neferât 100, pîrleri «brâhîm Nebî ve Zeyd-i Kayserî'dir. Bunlar dahi niçe yüz tabla kaymakların üzerlerine nebât-ı hamavî nisâr edüp "Yâ kısta leben" deyüp feryâd edüp ba'zı tahtrevân üzre dükkânlarda kaymakları iplere serüp halka kaymak bezl ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı tereyağçıyân: Dükkânları olmayup ekseriyyâ Yahûd tâ'ifeleri tablalar ile kehribâ-misâl tereyağları fûrûht ederler. Neferât seksen, bunlar bî-silâh tablalar ile ubûr ederler.

Esnâf-ı kârhâne-i yoğurdcuşa: Aded bir, neferât 100, bu kârhâne Sultân Ahmed câmi'i altında Çatladıkapu râhına karîbdir. Pâdişâha mahsûs kârhânedir. Ammâ,

1 Kur'ân, Nahl 66; "«çenlerin bo«azlar»ndan kolaylıkla geçen dupduru bir süt"

2 Kur'ân, Nahl 66; "«çenlerin bo«azlar»ndan kolaylıkla geçen dupduru bir süt"

Esnâf-ı cümle yoğurdcıyân: Kârhâne 500, neferât 1600, bu tâ'ife Eyyûb'da yüz aded kârhâne-i münakkaşlardır kim iydeynin üçüncü günlerinde niçe bin âdem cem' olup yoğurd ve kaymak tenâvül ederler. Bu lezîz yoğurd meğer Bingöl yaylasında ola, gâyet lezîzdir. Ba'zı cânlar Eyyûb Sultân'ın kerâmetiyle lezîz olmuşdur, derler. Zîrâ anın şehrinde hâsıl olur.

Ve «slâmbol içre Zeyrekbaşı câmi'î kurbünde Hacı Hasan yoğurdu, acâyibdir, sâhib-i vefkdir derler. Ve Cübbealîkapusu'nun iç yüzünde yedi kârhâne südcü odalarındaki yoğurdlar dahi meşhûrdur. Ve Silivrikapusu'nun iç yüzünde ve Yaylacık mahallesinde ve Ma'cûncu mahallesinde ve Lanka mahallesi ve Karaman mahallesinde hâsıl olan yoğurdlar dahi şöhet bulmuşdur. Ammâ Südlüce ve Kâsımpaşa ve Ortaköy'de «mâm yoğurdu ve Kanlıca yoğurdu ve Üsküdar kaymağı ve yoğurdu meşhûr-ı âfâklardır.

Bunların dahi pîrleri Hazret-i «brâhîm ve Zeyd-i Kayserî'dir. Bunlar dahi niçe bin fağfûrî ve mertebânî ve kâse-i Çîn içre hâlis yoğurdları başlarında tablalar içre götürüp alay ile ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı teleme peynirciyân: Neferât 300, bunların dükkânları yokdur. Ekseriyyâ cümle Arnavu[d] tâ'ifesidir. Sırıklar üzre ikişer üçer yüz beyâz bez tobralar içre teleme peynirlerin doldurup sııklara bağlayup omuzlarında gezdürüp "Teleme peynir" deyü feryâd edüp gezerler. Ammâ Hudâ âlimdir bir ter ü tâze peynirdir kim bal ile mahlût olsa, ısıcak ekmek ile tenâvül olursa âdem şehîd olmalı olunca yemek mümkündür.

Bunlar dahi bu gûne ubûr ederler. Bu tâ'ifeler dahi kassâblara yamaktır. Zîrâ anların dahi kârları koyun ile itmâm bulur. Anıñçün kaymakcılar ve peynirciler ve yoğurdcular, kassâblar alayı içre alay ederler.

Esnâf-ı şem'-i revgan, mûmcuyân: Kârhâne 555, neferât 5501, bunlar kassâbların iç yağlarına muhtâc olmağile kassâblara yamaktır. Pîrleri Hazret-i (---)'dir. Enes ibn Mâlik kemer-bestesidir, kabri Kerbelâ'da.

Ammâ kârhâne-i şem'-i asel-i sultânî birdir. Odunkapusu'nun iç yüzünde Kundakcılar içre azîm kârhânedir, ağası ve emîni ve yüz aded neferâtları var. Cümle selâtîn câmi'lerine ve sultânlara ve Sarây-ı Atîk'e ve Sarây-ı Cedîd'e ve sarây-ı vüzerâ ve a'yân-ı kibâra şem'-i asel-i kâfûr-i ahseğî bu mîrî kârhânedede hâsıl olur. Ammâ sâ'ir mûm yağı kârhânelerinin ehl-i hirefleri arabalar üzre dükkânların niçe bin deste münakkaş mûmlar ile zeyn edüp ve niçe münakkaş fânûslarda mûmlar yakup ve niçe sııklık üzre yağ mûmları donadup ve alayları içinde [168a] direk kadar münakkaş ve mutallâ bal mûmları yakup arabalar üzre niçe bin gûne yel mûmları ve fişek mûmları ve Ebû Alî mûmları yakarlar kim ba'zı âdem kendüyi başsız görür ve ba'zısı elsiz ayaksız görür ve ba'zı mûmların şu'lesinden niçe bin âdemler sarı ve kırmızı ve yeşil

ve alaca yüzü âdemler görünüp cümle temâşâcılara havf u haşyet hâsıl olup ba'zı fişek mûmları yandıkca mûm içinde olan fişekler âmedâne top gibi çatlayup halka bir vehm târî olur. Zindânkapusu'ndan taşra,

Esnâf-ı tâcirân-ı şem'-i asel: Dükkân 55, neferât yüz, bunlar cümle müslimlerdir, tahtirevânlar üzre dükkânların zer [ü] zîver ile tezyîn edüp ve gûnâ-gûn oyma kâğızlar ile münakkaş şem'-i aselleri zeyn edüp ve cümle bunlar dahi pür-silâh olup ziyet-i kerr ü fer ile mûmcubaşı ve şem'hâne nâzırı ve emîni, küheylân atlar üzre rikâb rikâbe ubûr ederler. Ammâ bu mîrî şem'hâne emîni ve nâzırı cümle mûmculara hâkimdir. Ne kadar balmûmu dökülse bu emînin mührüyle memhûrlanup fûrûht olur. «çine yağ ve çam sakızı koyamazlar, hîle ederlerse tecrîm edüp haklarından gelir mazbût esnâfdır.

Esnâf-ı kassâbân-ı Etmeydânı: Dükkân yigirmi, neferât seksen, bunlar mîrî Urum kassâblardır ve her birinin tomrukları gedikdir, mahlûl olsa tomruğu yeniçeri ağası izniyle gayrıya ihsân olunur.

Bu hîrfet rûz-merre Âl-i Osmân'ın yeniçeri ocağına (---) bin vukıyye ve (---) aded koyun eti verirler. Eğer bir vukıyye et «slâmbol'da bir guruşa olsa bunlar bir vukıyye eti üç akçeye verüp her odadan mâh-be-mâh bahâsın alup zararın defterdâr paşa'dan alırlar. Böyle kânûn-ı Süleymânî'dir.

Evsâf-ı seğirdim-i Etmeydânı: Bu kassâblardan et alan odaların cemâ'at odalarından (---) aded odalar, seğirdim odaları ta'bîr olunur. Bir temâşâ-yı azîm kânûn-ı yeniçeriyândır.

Vakt-i seherde Yedikulle kanaralarından yetmiş seksen seyishâne yükü semiz koyunları cümle yeniçeri odalarının âşçıları muhteşemâne siyâh meşin ferrâceleri münakkaş zincedleriyle ve başlarında zerdûz üsküf keçeleriyle ayaklarında siyâh çizmeleriyle ve karakullukçu huddâmları ile (b)ellerinde dörder beşer âşçı bıçakları ve bellerinde sırmalı peştemâlleri üzre beşer altışar vukıyye gümüş zencîrler, gümüş zîlûb[em]ler ile çağış çağış ederek alay-ı azîm ile Yedikulle'den mezkûr meydân etlerin Etmeydânı'na getirüp büyük kapu dibinde cümle seyishâneleri dizüp cümle âşçı ustalar tertîb üzre yollu yollarınca dizilüp dururken cümle seğirdim odalarının âşçıları Etmeydânı'nın ta'lîmhâne tarafında pâ-bürehne ve ser-bürehne olup birer göğüslük ile âmâde dururlar.

Hemân ki Yedikulle'den gelen etlerin baş koyunun baş usta, âşçıları koyunun paçalarından yapışup bir çavuş olacak âşçıbaşı pâdişâha ve ocağın devâmına ve cümle pîr [ü] pîşvâlara du'â edüp fâtiha deyü feryâd edince hemân ta'lîmhâne dibinde pâ-bürehne uryân seğirdim âşçıları cümle bir uğurdan ol çemenzâr sahrâ içre ceyrân gibi pertâb edüp seğirdirler kim gûyâ her biri berk-i hâtîfdir. En ileri çâpük olan gelüp baş koyuna el urup alır, isterse yeni silâh kuşanmış acemî usta olsun, baş koyunu ol alır kânûn budur. Ardı sıra

gelen ikinci ve üçüncü koyunu alup götürürler. Ba'dehu cümlesi esbâbların geyüp aldıkları koyunları dükkânlara götürüp tartarlar, eğer eksik gelirse dahi et alır, ta'[y]ñninden artık gelirse keserler, yaz u kış fâ'ideleri budur.

Bu seğirdim âşçıların yolları eskiyüp çavuş olup ba'dehu başçavuş, andan kethudâ beğ ve yeniçeri ağası olur bir yoldur. Bunlar dahi cümle âşçılar, kassâblar ile yine bâlâda tahrîr olduğu üzere seyishânelerle koyunları zeyn edüp ke'l-evvel alay-ı azîmlerinde niçe yerde şâ'irler çöğür çalarak pür-silâh ubûr ederler, ammâ bu alay aceb, mehîb alaydır.

Esnâf-ı kanaracıyân-ı Yedikulle: Kârhâne yetmiş, neferât iki yüz, bunlar dahi pür-silâh ellerinde sâtûrları, bellerinde koyun yüzecek tilsimânları ve kemendleri ve iri gümüşlü bıçakları ile arabalar üzere dükkânların yüzülmüş semiz koyunların vücûdların za'ferânlar ile kınalayup ve koyunların boynuzların varaklayup pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı kanaracıyân-ı Bağçekapusu: Pâdişâha mahsûs mîrî kanaradır. Kârhâne birdir, neferât 200, bunlar dahi seyishâneler üzere yüzülmüş niçe yüz koyunların zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı bârûdhâne-i Etmeydânı: Yeniçerilere mahsûs bir kârhânedir. Neferât 50, arabalar üzere dükkânların gûnâ-gûn bârûd-ı siyâh u beyâz ile zeyn edüp ubûr ederler. Ve bî-sadâ bârût bunlarda bulunur, âdem kemiği külünden olur. [168b] Dükkânlarında bârût döğerek pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı mûmciyân-ı Etmeydânı: Kârhâne bir, neferât yetmiş beş, bu kârhâne yeniçeri ocağına mahsûsdur. Cemî'i zamânda yeniçerilere üç mûm bir akçeye verirler, zararın defterdâr paşa'dan alırlar, kânûn-ı Süleymânî budur.

Esnâf-ı mandıracıyân-ı yeniçeriyân: İstıranca dağı'nda avcılar odasından bir oda nefer odabaşları ile neferâtlarıyla ol mandırada mîrî câmûsları ve koyunları bekler avcılardır kim cümle 1000 aded şehbâz yeniçeriler olduğu bâlâdâ <slâmbol mesîregâhları evsâfında tahrîr olmuştur.

Bu tâ'ife cümle yeşil mandıracı şep-külâhları geyüp niçe yüz çift Selîm Hân'ın Mısır'dan getirdiği alaca sığırların neslinden gûnâ-gûn sığırları ve niçe câmûs kadar çardaklı çatal-misâl boynuzlu sığırları kendülere râm edüp anları dahi dîbâ ve şîb ü zerbâf çullar ile ve cümle sığırların boynuzların altun varaklar ile müzeyyen edüp her öküzü ve sığırları gümüş zencîr ve altun yaldızlı zencîrler ile keşân-ber-keşân çekerek ubûr ederler.

Ve niçe yüz arslan-misâl mel'ûn samson köpekleri çatal zencîrler ile ikişer âdem keşân-ber-keşân çeküp her biri Kastamonu'nun cılav katırı kadar var kelb-i mu'allemlerdir. Ve her biri atlas çullar ile müzeyyendir.

Ve bu beylik mandıracılar ve avcılar azametullâh eyle pür-silâh olurlar kim gûyâ bu tâ'ife ayaklı ce-

behânedir. Her birinde gûnâ-gûn pençe harbe ve çatal harbe ve gelberi harbe ve sıpkın harbe ve çengâl harbe ve şiş harbe-i gûnâ-gûnlar ve kılıç ve mızrak ve hışt ve tîr [u] kemân ve zemberek-i bî-amân ve teber ve sapan ve navurta ve balta ve meçik ve sopa ve şiş {pinyal} ve topuz ve salma ve tabancalı ve çarhlı tüfengler bellerinde ve kırkar ve yüzer dirhem tüfeng ellerinde atarak ubûr etdiklerinde gûyâ bu asker murg-ı semender-vâr âteş-i Nemrûd içinde kalup feryâd [u] figânları evce çıkararak "Allâh'ı seven hû" diyerek gurûv ü feryâdları <slâmbol [l] için velveleye verirler.

Ve bâlâda tahrîr olunan salhânegiler ve kanaracılar ve mandıracılar ve çif[t]likçiler ve eğreciler ve sayacılar ve ağılcılar ve tokatçılar ve sürücüler cümlesi çobanlar gibi libâslar geyüp kimisi koyun ve kimi keçi ve kimi sığır ve kimi beşer altışar boynuzlu at kadar Mısır'ın Circe koyunları ve câmûs sığırları ve inekleri ve boğaları ve danaları çatal yularlar ile keşâ-keş ikişer ve dörder âdem çekerek ubûr ederler. Ammâ,

Esnâf-ı çoban-ı bahâdırânın cümlesi gûnâ-gûn alât-ı silâha müstağrak olup ellerinde dalyan tüfengler atarak ve çobanlar boruların çalarak ve türküler haykırarak ve sapan-ı Dâvûdîleri şırak şırak atarak makâm-ı irâk haykırarak ubûr ederler. Ve ba'zılarının ellerinde kavalların çalarak gülererek oynayarak ellerinde acîb ü garîb harbalar ve şeştüperler ve salma ve salıklar ve ucu demirli toyakalar ile niçe bini ubûr eder.

Ve niçelerinin ellerinde ikişer üçer zencîrli eşek kadar samsonlar kim her biri subû'-ı Cezâyir'e benzer kiminin adı Palo kiminin adı Maçko ve Alabaş ve Salbaş ve Toraman ve Karaman [ve] Komaran ve Sarhan ve Avn ve Zerke ve Cânyırtan ve Vardıha ve Geldiha [ve] Karabaş ve Alapars [ve] Borabas nâm bî-hisâb mel'ûn-ı gûnâ-gûn mehîb samsonları dîbâ ve şîb ü zerbâf çullar ile bu kelb-i sarîhler ubûr edüp her birinin boğazında gümüş tokalı haltalar ve gümüş çinkıraklar ve boğazlarında birer karış demir harbeler kirpi gibi dizilmiştir. Ba'zı samsonları demir zırh geydirüp ubûr eder.

Bu samsonlar koyuna giren kurda değil ejderhâya hamle edüp yanar âteşe girer. Çobanlar mâbeyninde soy gözedüp bir kancık kelbin bir samsona çekmek için elli koyun baş verir ve bir samson için beş yüz koyun verüp asîl kelb-i Ashâb-ı Kehfler var kim gökde ukkâba, zemînde evrene, deryâda nehenge baş vurup dalup alup salar, böyle zî-kıymet kelb-i mu'allemler vardır.

Hattâ Engürü'de tiftik keçisi köpekleri var kim beşer altışar yüz guruşa alındığın biliriz. Çobanların bu kelbler bürâderleridir kim hem-sifâl olup bir yalakdan darı malakı yiyüp aslâ ikrâh etmezler. Ammâ ne fermân etse o kelb ol ân iş bitirir, âdemi atından endirir, isterse pür-silâh şecî' [u] bahâdır yiğit olsun.

Ve bu çobanların niçe bininin ellerinde çatal zencîr yularlı beşer altışar onar boynuzlu acîb ü garîb gûnâ-gûn kınalı kösem koçlar ve mahbûb ganemleri dîbâ ve şîb ü zerbâf çullara gark edüp bellerinde mücevher kuşaklar ve mücevher hançerler [169a] ve boynuzlarında altun varaklar ve iki boynuz mâbeynin incü ve cevâhirli püsküller ile zeyn edüp her koyunun boynunda altun ve gümüş kabaralar ile altun ve gümüş silsileler ile bu keşşleri keşân-ber-keşân çoban dilberleri çekerek ubûr ederler.

Esnâf-ı kârhâne-i arslancıyân: Kârhâne bir, neferât yüz aded, fermân-ı şehriyârî ile bunlar dahi avcılarının ve çobanların alayları içinde olan samsonlar ile ubûr etmek fermân olunup {arslancıbaşı kethudâsı kürkübaşı alayıyla gitmek fermân-ı şehriyârî oldu}.

Bunların pîri Esedullâhi'l-Gâlib Hazret-i Alî ibn Ebî Tâlib'dir. Cümle esedler gelüp hâk-i pâyine yüz sürüp cem'î'i yırtıcı vahşî hayvânlar kendülere mûnis olup zebân-ı hâl ile kelimât ederler. Kabr-i Alî, Bağdâd'a beş konak karîb (---) medfûndur.

Bu arslancıyân cümle pür-silâh olup ellerinde ceyrân etinden afyonlu ve dârûlu ma'cûnlar ile her biri ellerinde Bağdâd kargısı asâlar ile her arslanın boğazında dörd zencîr kim her biri pranka kalınlığı altun ve gümüş mutallâ demir zencîrlerdir. On aded arslan ve beş aded bebr ve on iki aded kaplan ve niçe kurd ve sırtlan ve niçe tilki ve çakalları dahi birer âdem keşân-ber-keşân çeküp ubûr ederler. Kaçan kim bir arslan gazaba gelüp halka hücûm etse derhâl arslancı elindeki ceyrân etiyle mülemma' dârûyu burnuna dutunca hemân şem etdüğü dem, dem-beste olup mest olup bu gûne zabt ederler, yohsa aslâ zabtı mümkün değildir. Bu uslûb üzre bunlar dahi ubûr ederler.

Esnâf-ı vasılcıyân ya'nî ayıcıyân: Bunlar pîr-sizân-ı Fir'avniyân'dır, cümlesi Sultân Balat fiâh mahallesinde sâkinlerdir. Bu t[â]'ife avcıbaşılara mensûb olmağıle, bile alay gösterdiler. Neferât yetmiş aded Karyağdı ve Avra ve Duracak ve Binbereket ve Yazıoğlu ve Sürüoğlu ve Hayvânoğlu nâm Çingâneler ayların çatal zencîrler ile keşân-ber-keşân çekerek ellerinde sopaları ve dâ'ireleriyle ubûr ederken kâhîce aylarına,

*Kalk-a beri yâ Vasıl
Ye necisden bir fasıl
Seni dağda dutdular
Âdem deyü oynatdılar,
Kur yayını dîvâna
Bahçada dolap döner
Sen de döne görsünler*

deyü bu elfâz-ı mühmelâtlar ile alayköşkü dibinde her bir vasılcıyân birer gûne şakalar ederek ubûr ederler.

Bunlardan sonra kassâbbaşının nefîce küme askeri cebe ve cevşen ve zırh zireh külâhlara müstağrak olmuş asker-i Kassâb Cömerd mevc mevc ü fevc yürüyüp kassâbbaşı ve meydân çorbacısı ve salhâne emîni ve avcılar çorbacısı ve şem'ahâne emîni ve koyun emîni ve cümle esnâf şeyhleri ve kethudâlar ve nakîbleri at başı berâber yan yana giderek iç gulâmları dahi akîblerince pür-silâh olup her biri mâh-ı tâbân gibi seyrân ederek ubûr ederler. Dahî ardları sıra sekizer kat mehterhâne ile ubûr ederler.

Bu esnâfların alayları pâdişâha hoş gelüp beş kîse gurusî ihşân olundu. Ve bu kassâbbaşıya yamak olan otuz bir aded esnâfın cümle dükkânları (---)dır ve yekûn neferâtı (---) (---) (---) kavm-i müsellahtır.

Bu esnâf-ı kassâbın ardı sıra başcıbaşı alayı fermân olundu. Zîrâ cümle başcıyân kassâblara muhtâclardır. Başcılar kassâblardan baş paça almasa kâr edemezler, anıniçün başcılar alayı fermân olundu.

el-Faslu'l-hâdî aşer

Esnâf-ı ta'âm-ı atîk, başcıyân-ı aşcıyân

Dükkân cümle 90, neferât 500, pîrleri kadîm-i eyyâmda Keykâvûs idi. Ammâ Hazret-i Resûl asrında <mâm Hüseyin'in akîkası kurbânınının kelle ve paçasını eş-fieyh Seyfeddîn-i Herâtî sirke ve sarımsak ile tabh edüp huzûr-ı Resûlullâh'a getirüp tenâvül olundukda Hazret-i Resûl, Seyfeddîn-i Herâtî'ye hayr du'â edüp Enes ibn Mâlik belin bağlayup başcılara pîr oldu.

Ve Hazret-i Resûl kâhîce sudâ'a mübtelâ olup Cebel-i Ebî Kubeys üzre çıkup bu fieyh Seyfeddîn-i Herâtî'den koyun başı getirdüp Cebel-i Ebî Kubeys'de kelle-i ganem tenâvül ederlerdi. Hâlâ anıniçün sünnet-i Resûl'dür, deyü niçe bin huccâc Cebel-i Ebî Kubeys üzre koyun kellesi yeyüp bi-emrillâh sudâ' marazı bir dahi görmezler. Hâlâ Cebel-i Ebî Kubeys üzre kelle kemikleri ile pür olmuşdur.

Bu başcı hırfeti dahi pür-silâh olup [169b] se-yishâneler ve tahtirevânlar üzre dükkânların kâseler ve fağfûrî mertebânî tabaklar ile ve pâk altun ile mutallâ leğen ibrikler ile dükkânların zeyn edüp kimi baş ütülüyerek kimi paça pâk ederek kimi dükkânında paça satup ba'zı seyirciler dükkânlara girüp baş paça yiyüp iki tarafında olan temâşâcıları temâşâ ederek ubûr eder ve piyâdelerinin omuzlarında demir şişler üzre pâk olmuş za'feranlı sığır kelleleri ve koyun ve kuzu kelleleri ve pâk beyâz olmuş sığır ve koyun ve kuzu paçaları şişler üzre ve gûnâ-gûn bahârlar ile her başcı başların zeyn edüp dükkânları içre,

"Ala cânım yağlıca ile sirkeli ve sarımsaklıca ile" deyüp arz-ı kâlâ ederek ve gûnâ-gûn şakalar ile pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı celeb-keşân-ı ganem: Azîm ankâ bâzer-gânlardır. Eflak'da ve Boğdan'da Kavala ve Selânik ve Tırhala ve Mora'da ve Anadolu'da ve Türkmân'da

ortakları olup niçe kerre yüz bin sürü koyuna mâliklerdir. Cümle iki bin celeb-keşân-ı ganemdir.

Gümrük Emîni Alî Ağa efendimiz, koyun emîni iken «slâmbol'un dörd mevleviyet yerinde ıyd-ı adhâda altmış kerre yüz bin koyun kurbân olduğu tahrîr olunup Murâd Hân-ı Râbî'e arz olundu. Ve şehri «slâmbol'a yevmiye yigirmi yedi bin koyun girüp şehirli için zebh olunur. Ve pâdişâh-ı Cemcenâb için ve cemî'i vüzerâ ve sultânlarâ pâdişâh tarafından koyun eti ta'yîn verilmesiçün beher yevm beşer yüz koyun zebh olup ta'yîn verilir. Ve yine pâdişâh tarafından beher yevm yeniçeri ve bostancı ve acemî oğlanı ocaklarına beher yevm yetmiş seyishâne yükü koyun, cümlesi beher yevm sekiz yüz koyun mezkûr üç ocağa ta'yîn verilir.

El-azametullâh bu ne hikmetdir kim hemân "Nefs-i «slâmbol'da bir günde otuz sekiz bin koyun zebh olunur" deyü Murâd Hân'a arz olundu. Ya cümle gayrı diyârlarda boğazlanan koyunların hisâbın yine halk eden Hallâk-ı âlem biltür. Ammâ hikmet-i Perverdîgâr budur kim bir koyun yılda bir kerre doğurur, yine bu kadar kırarlar, yine dağı taşı koyun sürüsü dutmuşdur.

Garâbet bu kim bir kelb ve hınzîr yılda iki kerre yavrulayup sekizer onar enikleri ve göblezleri ve fino ve fitirnevçikleri ve balacıkları olur, hınzîrın dahi sekiz ve on aded alaca ve karaca ve sarıca çoçkalrı, bocukları ve hırcaları olur, kelb ve hınzîr cihânı dutmak gerek idi. Ammâ bi-emrillâh koyun seher-hîz olduğundan rîh-i rahmete nâ'il olup Hak celle ve alâ dölüne ve döşüne berekât verir. Ammâ hınzîr bütün gece burnuyla yeri nadaz nadaz yarup yerden kök çıkarup yer, sabâh vakti hınzîr gibi hor hor hâblar ve kelb dahi tûl-ı nehârda van van uluyup vakt-i seherde burnun kuyruğu altına sokup muşıl muşıl uyur. Ol ecilden göblezleri ve hınzîr bocukları mu'ammer olmaz, aceb hikmetullâhdır. Netîce-i merâm bu celeb-keşân askeri dahi cümle küheylân atlar üzre pür-silâh ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı celeb-keşân-ı basdırmacıyân-ı sığır: Neferât altı yüz âdemdir. Bunlar dahi ankâ bâzergânlardır. Ammâ ekseri Eflak ve Boğdan keferesidir. Mukaddemâ bâlâda eğrekleri ve sayaları mevsûfdur. Bunlar mâh-ı Kâsım'da «slâmbol halkı ganîmeti için üç kerre yüz bin sığır götürüp pasdırma edüp kurbân ederler.

Yedikullekapusunun taşrasında handak kenârında iki hisâr-pîçe mâbeynine cümle sığırları doldurup fûrûht edüp pasdırma emîni bâcın alur ve başka basdırma nâ'ibi da'vâ dinler, kırk gün azîm bâzâr-ı sevr durur.

Nefs-i «slâmbol içre üç kerre yüz bin sığır kurbân olduğu Gümrük Emîni Alî Ağa'nın ve Pasdırma Nâ'ibi Hüseyin Efendi'nin arzıyla Murâd Hân'a arz olundu.

Ganem-keşân, sığır-keşân pîrleri nâ-ma'lûmdur, sonradan ihdâs kavimlerdir.

Bu cümle kurbânların kelle ve paçaların başcıyân alup kâr ederler. Bu sığır celeb-keşânları dahi cümle pür-silâh olup dükkân dezgâhsız esb-i sabâ-sür'atlere süvâr olup pür-silâh ubûr ederler, aceb pâk askerdir.

{**Esnâf-ı tâcirân-ı pasdırmacıyân:** Dükkân 100, neferât 400, bunların dükkânları Odunkapusu'ndan taşra ve Galata'da ve Tophâne'de ve her yerde kuru Kili pasdırması satarlar. Tahtrevânlar üzre dükkânların kimyonlu pasdırmalarıyla zeyn edüp "pasdırma al bas durma" deyü ubûr ederler}.

Esnâf-ı vettârân ya'nî kirişciyân: Kârhâne 80, neferât 500, bunlar kassâblara mensûpdur ammâ kassâbbaşı ma'rifetiyle başcılara yamakdır. Bunların kârhâneleri Yedikulle'de ve Eyyûb'da ve Tophâne'de ve Üsküdar'dadır. Bed râyihalı [170a] san'atdır.

Pîrleri Ömer bin Nasîrü'l-Vettârî'dir. Selmân-ı Pâk'in Hazret-i Alî huzûrunda kemer-beste etdüğü kırk sekizinci pîrdir. Kabri Mâhân vilâyetindedir. Kirişçilerin silsilesi ana çıkar. Bunlar dahi tahtrevânlar üzre dükkânlarında niçe bin güne kirişleri zeyn edüp ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı kirişciyân-ı tâcirân: Dükkân 55, neferât yüz, bunlar kiriş yapmayup ancak kiriş satarlar. Dükkânları Uzunçarsû içindedir. Pîrleri yine Ömer ibn Nasîrü'l-Vettârî'dir. Bu ehl-i hıref cümle âlât-ı silâhlarıyla ubûr ederler.

Esnâf-ı dutkalcıyân: Kârhâne 70, neferât 300, pîrleri Muhammed Ekber ibn Hazret-i Ebûbekir es-Sıddîk'dır. Başcıların pîri olmak ile dutkal dahi yapardı. Hazret huzûrunda Hazret-i Alî kemerin bağladı. Kabr-i şerîfi Mısır'da Gavri Su Kemerleri kurbünde Hazret-i Zeynel'âbidîn kurbünde bir göm üzre bir kubbe-i âl içinde medfûndur.

{**Hikâyet-i garîbe**}: Hazret-i Osmân bunlara Emîrü'l-mü'minînzâde'dir deyü ri'âyeten Mısır hilâfetin ihsân edüp meğer Hazret-i Osmân'ın kâtibi Mervânü'l-hımâr gayrı kimesneye Mısır'ı ricâ etmişdi. Emir ber-aks olunca Mervânü'l-hımâr, ehl-i Mısır'a, Hazret-i Osmân ağzından bir mektûb-ı mahabbet-üslûb yazup bir yerinde "Fakbülû'l-emîr" lafzını bî-nukat yazup Hazret-i Osmân'a mühürledüp "Fakbülû'l-emîr" lafzına nokta koyup "Faktülû'l-emîr" ya'nî "Beğinizi katl edin" deyü emr olmuş olur.

Bir kaç gündün kâsıdılar bu mektûbu Mısır a'yanlarına verecek gün hikmet-i Hudâ Mısır'dan Muhammed Ekber av tarîkiyle çıkup bu Mekke neccâbına râst gelüp cümle mektûbların elinden alup hikmet-i Hudâ gözü ibtidâ bu sahte Hazret-i Osmân'ın mektûbuna nazar edince görse "Faktülû'l-emîr" yazılmış,

"Bire meded benim cürmüm nedir kim Hazret-i Osmân benim hakkıma katl fermân eylemiş?" deyü tîz

bir gayrı neccâb ile bu mektûbları Mekke ve Medîne'de pederi Hazret-i Ebûbekir'in çerâğlarına gönderüp anlar dahi Medîne'de mektûbu Hazret-i Osmân'a gösterirler. Hazret-i Osmân dahi,

"Mühür benimdir ammâ hat benim değildir, benim iznim yokdur" dedi.

"Ey imdi yâ Emîre'l-mü'minîn kabâhat senin kâtibin Mervânü'l-himâr'ındır, bize anı ver katl ederiz" dediler.

Hazret-i Osmân, Himârı vermeyüp kırk gün Medîne içre ceng-i azîm olup âhir Hazret-i Osmân'ı Ramazân-ı şerîfde câmi' içre ¹ "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" âyetin tilâvet ederken şehîd edüp kanı Kelâm-i <zzet üzere dökülmüştür. Hâlâ ol Mushaf-ı fierîf Hıms'ın iç kal'ası câmi'indedir. Hazret-i Osmân'ın şehâdeti, Muhammed Ekber yüzünden olmuştur.

Ba'dehu Mısır eşirraları dahi Muhammed Ekber'i diri iken bir yaş deve derisi içre sarup şiddet-i hârda deri içre dura dura kuruyup püşt-i pâ ile ura ura bu gûne şehîd etdiler. *Rahmetullâhi aleyhimâ.*

Ol Muhammed Ekber'dir kim yaycıların ve dutkalcıların pîridir. Bu dutkalcılar başcılardan koyun paçası aldıklarıçün başcılara yamaktırlar. Bunlar arabalar üzere dükkânların gûnâ-gûn akmişe-i fâhireler ile tezyîn edüp dutkal kaynadarak ubûr ederler, kirişçiler gibi dutkalcıların tâcirleri yokdur. Tâcirleri hîrfet-i attar'dır. Andan,

Esnâf-ı ciğerciyân-ı koyun: Dükkân (---), neferât 300, pîrleri (---) 'dir. Kabri Habeş'de cezîre-i Dehlek'de Muhammed ibn fieyh fiâzilî cenbinde medfûndur. Bu ciğerciler dahi kassâbbaşı re'yiyle başcıbaşıya yamaktır. Zîrâ başcılar ordu-yı <slâm fukarâları ta'âmı makbûl ta'âmıdır. Anıniçün bir kaç esnâf zam olunup başka tabl [u] alem sâhibi oldu.

Bu ciğerciler cümle Ohri ve Görice ve Horpušta Arnavudlarıdır. Niçe bin tâze ciğeri kırkar ellîşer dânesin, yüreği, böbreği ve şirdeni ve mumbârıyla sıriklara dizüp "Ey koyun ciğeri" deyü feryâd ederler. Ba'zı şehir oğlanları bu Arnavudlara "Ulla ba geldi mi Arab karısı" deyü ulaşırlar. (---)

Esnâf-ı çevrenân-ı Ârnâbûdân: Dükkân (---), neferât 400, bunlar her bozahânede birer köşede tennûrları vardır. Dâ'imâ bozahâne erbâblarına ciğer ve kara talak ve böbrek ve pençevis ve yürek ve şirden ve ciğer köftesi kebâbı pişirir kirli ve paslı nâ-pâk kavmdir. Ammâ garîb ü gurebâ ta'âmıdır. Bunlar dahi seyishâneler üzere pençevis ve karatavuk ya'nî talak kebâbı pişirüp ubûr ederler. Gâyet mashara, mudhik Arnavudlarıdır. Bunlara şehir oğlanları "a a' â, a a' â" deyü ulaşırlar. Anlar dahi "a a' â Çelepi pişmiş kalkmış şişmiş sülice(?) bağırsak yer misin?" derler, turfe kavmdir.

Esnâf-ı işkembeciyân, ta'âm-ı mahmûrân: Dükkân 300, neferât 800, pîrleri Nusayr-ı Hindî'dir

kim {Selmân belin bağladı} Mekke-i Mükerrreme'de (---) mahalde dükkânına bizzât Hazret-i Risâlet-penâh girüp herîse yiyüp hadîs, ² "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" buyurmuşlardır. Hâlâ ol dükkânda her sene niçe bin huccâc teberrüken herîse yerler ve işkembe [170b] dahi işlenir pâk dükkândır.

Ammâ bu <slâmbol işkembecileri cümle Urum kefereleridir. Cümle tekâlif-i örfiyyeden berîlerdir kim yeniçerilerin Zağarcılar ocağı'na ve Samsonhâne ocağı'na beher yevm altışar himâr yükü pâk olmuş işkembe ta'[y]în verüp anlar dahi zağarlara ve samsonlara nafaka verirler. Bunların dükkânlarında vakt-i seher olunca niçe yüz fukarâ ve mahmûr-ı evgâr yârânlar cem' olup def'-i humâr için zerâfet ü kabâhat çorbası ya'nî işkembe aşu yerler. Hakkâ ki ale's-seher def'-i humâr için paça ve işkembe eydir, derler.

Bu işkembeciyân dahi cümle tebdîl-i libâs edüp arabalar üzere dükkânların fağfûrî çini tabaklar ve pâk peşkirler ve leğen ü ibrikler ile müzeyyen edüp ellerinde işkembe kancasıyla kazganlar içinden pişmiş işkembeleri ve kırkbayırı ve şirdenleri ve dös başları ve yatak yerleri ve bodanalardan çengâller ile çıkarup bıçaklar ile doğrayup kâseler içre koyup ve üzerlerine ma'denivâz ve biber ve darçın ve karanfil misilli bahârlar saçup,

"Vere bizim Mahmûr Beşe'ye, vere Asan Beşe'ye, ala iki ahça Ahmet Beşe'den" deyü lehce-i mahsûsaları ile kelimât ederek dükkânları üzere ve ba'zıları işkembe himârları üzere Urumca hoş-âvâz ile gûnâ-gûn murabba'ları beşer onar Urumlar okuyarak ubûr eder.

Bunlardan sonra meşhûr-ı âfâk olan işkembeci eşekleri dahi kerrenây-ı Acem gibi segâh makâmında işkembecilere nazîre anırarak ubûr ederler. Bunlar dahi acîb ü garîb maskara Urumlar[dır].

Esnâf-ı sirkecibaşu: Mîrî kârhâne Unkapanı'nın iç yüzünde Azebler mahallesi'nde pâdişâha mahsûs kârhâne-i azîmdir. Niçe yüz Bartın ve <ngilis fiçuları var kim her birinin içine onar, on beşer âdem sığar fiçıldır ve Mora'nın ardıç ağacı fiçuları ve Alman fiçuları var kim ta'bîr olunmaz. Ve Enez'in ve Mağrib'in ve Atina'nın husrevânî küplerinde otuzar kırkar yıllık sirkeleri vardır. Ve âdem sığar katremîz sırça şişeler içre gül sirkesi ve amber sirkesi ve hurmâ sirkesi ve koknâr sirkesi ve misket sirkesi ve tüffâh sirkesi ve niçe yüz elvân müsmirâtdan pâdişâh için kırkar ellîşer yıllık sirke şişeler ile müzeyyen olmuş Ebü'l-feth'den berü sirkehâne kârhânesidir. Ketehorya bâğlarında sirkecibaşuya mahsûs bin dölüm misket üzümü bâğları var.

Bu kârhânedden gayrı cümle dörd mevleviyyet yerde toksan yerde kârhâneler vardır. Kâsımpaş'a'da, Tophâne'de ve Üsküdar sirkeleri meşhûrdur. Neferât-ları cümle 150 ehl-i hırefdir. Pîrleri Hazret-i (---), Enes ibn Mâlik belin bağlamışdır. Kabri (---)

¹ Kur'an, Bakara 137; "[Allah] sana yeter."

² Hadîs: "Yemeklerin hay>rl>s> herisedir."

medfûndur. Sirke hakkında ¹ •٢٤%٥٥%٥٥% âyeti vardır. Bir evde sirke olmasa anda berekât olmaz. Aceb hikmetdir kim sirkenin, evvel sırası harâm, ortası sirke olur helâl, âhiri şarâb olur yine harâm, hemân şarâba bir avuç tuz bıraktın, sirke olup yine helâl olur, aceb sun'-i Hudâ'dır.

Bunlar dahi başcıya yamaktır, zîrâ baş ve paça ve pıhtı ve işkembe sirke ve sarımsaksız olmaz. Kadîm-i eyyâmda pîrleri Cemşîd idi. fiarâbı, şeytân ta'lîmiyle peydâ ederken sirke etmenin yolun bulmuşdu. Hâlâ Cemşîd Ayasuluk'da yadır.

Bu esnâf arabalar üzere dükkânların gûnâ-gûn fiçılarla ve katremîz şîşelerle zeyn edüp piyâdelerinin arkalarında varullar ile sirke taşıyup "Ey sirke" deyü halk üzere sirke nisâr ederek bir hây-hû ile,

"Ey sirke, keskin <ngilis sirkesi lâzım olur, berekâtlı sirke" diyerek ubûr ederler. Ammâ aceb garâyibdir.

Bu sirkecielerde yetmiş seksen yıllık mayalanmış sirke fiçıları vardır. <çine üzümünden ve gayrıdan bir şey komak ihtimâli yokdur. Hemân fiçıdan kırk elli medre sirke alup ol sâ'at fiçıya ol kadar ısıcak su koyup üç gündün eyle sirke olur kim âdemin çiğerin doğrar. Böyle mayalı fiçılar vardır kim sirkecieler mâbeyninde ol fiçıları yüzer guruşa verirler, ilâ mâşâallâh su satarlar. Sirkeci ve şerbetçiler dahi eyledir. Cenâb-ı <zzetin ihsânı olan suyu katre katre satarlar.

Esnâf-ı turşucuyân, ta'âm-ı fâsikân: Dükkân yetmiş, neferât 160(0), bu hırfet dahi başcıya ve sirkeciye yamaktır. Zîrâ bunlar dahi mahmûrlara lâzımlı ta'âmıdır kim "El-mü'min hulviyyün ve'l-fâsik turşıyyün" demişlerdir. Mü'min olan hulviyyât sever kim "Hubbü'l-hulv mine'l-îmân" demişler. Ammâ yine bunlar lâzımlı esnâfdır. Ma'îdeyi ekşi turşu küşâde edüp ta'âma iştiâ verir.

Bunlar arabalar üzere dükkânların müzeyyen edüp gûnâ-gûn fağfûrî ve gayrı küpler içre gûnâ-gûn turşular ve dükkânlarında iri fağfûrî tabaklar içre na'nâ ve ma'denüs ve kerefis ve gül ve kebere ve hıyâr ve patlıcan ve lahana ve havuc ve şargam ve pırasa ve sarımsak ve gûnâ-gûn turşular ile dükkânların zeyn edüp alay-ı azîm ile ubûr ederken [171a] halka turşu bezl ederler. Bunların ardları sıra,

Esnâf-ı kuru sarımsakçıyân: Dükkân 80, neferât 102, bunların dükkânları Odunkapusu hâricinde ve Galata'da ve Tophâne'de çokdur. Bunlar dahi başcılara ve işkembecilere yamaktır, zîrâ baş ve paça ve işkembe sarımsaksız olmazdır. Bu sarımsak gerçi bed-râyihali ni'metdir, ammâ nâfi'dir.

Hukemâ kavlince çolistânda gezenlere sam yeli def'iyçün gâyet lâzımdır. Ve Kur'ân-ı azîmde ² ٢٤ • ٥٥ buyurmuşdur. Ammâ bir tevârîhde gördüm ibtidâ <blis cennetden (---) diyâra kadem basdıkdâ [sol] ayağı

basduğı türâbdan hâsil oldu ve soğan, sağ ayağı basduğı yerde hâsil oldu, demiş. Ammâ hakkâ ki ikisi de latîf ta'âmıdır. Anıniçün Bingöl'de ve Sincar'da Hâlîti ve Çekvânî ve Yezîdi ve fiyâtânî Kürdleri vardır, dâ'imâ koyunlarında soğan ve sarımsak taşırlar. Eğer gözleri önünde soğanı yumruk ile urup pârelesen ol ân anlar ol âdemi katl ederler. Soğana ve sarımsağa tâ bu mertebe ri'âyet edüp mahabbet ederler.

Bu sarımsakçıların pîrleri ma'lûmum değildir. Bu sınıf dahi seyishâneler üzere dükkânların dizi dizi sarımsaklar ile müzeyyen edüp piyâdeleri "Ey sarımsak, câna sarılsak" diyerek pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı soğancıyân: Dükkân 70, neferât 300, bunların dahi pîri nâ-ma'lûmdur. Bu hırfet dahi omuzlarında niçe bin dizi dizi soğanları taşıyup

"Her ta'âma lezzet veren tuz soğandır soğan" deyü feryâd ederek pür-silâh ubûr ederler. Ammâ Odunkapusu ve Unkapanı taşrasında niçe yüz yerde dağlar gibi soğan yığınları var kim âdem hayrân kalır. Hakkâ kim her ta'âma girüp lezzet verir bir mukavvî ta'âmıdır.

Bunlardan sonra başcıbaşı ve sirkecibaşı askeri bir hây-hû ile pür-silâh ubûr edüp başcıbaşı ve sirkecibaşı rikâb rikâbe gidüp ardları sıra küheylân atlar üzere iç gulâmları geçüp andan sekiz kat mehterhâne çalarak alayköşkü dibinden pâdişâha du'â edüp giderler.

{Bu kassâbbaşıya yamak 14 esnâf ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir}.

el-Faslu's-sânî aşer

Esnâf-ı elzem-i levâzımından âşçıyân

rahmet-i Rahmân

Dükkân cümle 555, neferât 2000, ibtidâ pîrleri baba çorbası pişirmede Hazret-i Âdem'dir, sâniyen Hazret-i <brâhîm Halîlullâh'dır, sâlisen bizzât Hazret-i Risâlet-penâh'dır kim Mekke-i Mükerrreme, Hicretin (---) senesinde feth olup sürûr günü Hazret mübârek destiyle herîse ve çorba pişirüp cümle guzât-ı müslimîne hidmet edüp summât-ı Muhammedî çekdi.

Ba'dehu âşbâzların pîri Hazret-i Resûl'ün izn-i şerîfiyle Çümçemeddîn'dir. Hazret-i Hamza-yı bâ-safâ kemerin kuşadup cümle âşbâzlara pîr oldu. Kabri Mar'aş hâricinde Hazret-i {Ukkâşe ile bir yerde medfûnlardır. Bunlar Hazret-i Ömer hilâfetinde Esved ibn Mikdâd ile Mar'aş kal'ası altında Hırkîl Kırıl ile ceng edüp Ukkâşe ve Çümçüm Sultân şehîd olup Esve[d] ibn Mikdâd Mar'aş'da defn etmişdir. Ziyâretgâh-ı hâs u âmdır ve ziyâretgâh-ı âşbâzândır, teferrücleri dahi anda ederler, mesîregâh yerdir}.

Bu esnâf sâ'ir ehl-i hıref üzere takaddüm oldu kim cümle mahlûk-ı Hudâ'ya ta'âm lâzımdır. Zîrâ evliyâ ve enbiyâ hırka ve lokmaya muhtâc olduğundan Cenâb-ı Bârî, Kur'ân-ı azîminde niçe yerde buyurur

¹ Kur'ân, Tevbe 5; "Nereye giderlerse gitsinler"

² Kur'ân, Bakara 61; "... sarımsakçıyân ..."

âye[t]: 1 EI OY AEE † ‹%o oY âye[t]:
2 ‹EA ‹† E OYA, ilâ âhirih, âye[t]: 3 „%o E ‹† bu-
yurmuşdur ve niçe âyetler vardır.

Eyle olunca bu esnâf ordu-yı ‹slâmda elzem-i levâzımından olmağile bu âşbâzlara mensûb cümle ehl-i hirefleriyle beyân olunur. Cenâb-ı Bârî, bir şehri ve bir orduyu ekmezsiz ve susuz ve ta'âmsız etmesin. Zîrâ atalar "Cân boğazdan girir" demişler, Türkmânîce kelâmıdır.

Bu esnâf-ı makbûl, cümlesi pâk libâslar ile ve pâk müsellaah ve müretteb saf saf ubûr edüp arabalar ve tahtirevânlar üzre orta peşkinli beşer altışar tancere ta'âmlı ocaklar binâ edüp her dükkânları zer [u] zîvere gark edüp pâk dilberân huddâmlar el kavuşup her dükkânda zî-kıymet kâseler ve fağfûrî tabaklar ve mertebânî-i Gavrîler ve mutallâ leğen ve ibrîk ve harîr peşkirler ve koknusu ve gücügen cenâhından yelpâzeler ile huddâmlar âmâde durup âşbâzlar ellerinde kepçeler ile ta'âm kotararak giderken ba'zı ehl-i cû' ol izdihâmda dükkâna girince âşcılar çavuşu feryâd edüp eydir:

"Yaşlı müşterî geldi, ekmeğ ile kotara, beş akçe herse pilâv yağlıca ve nevâlelice ve çevrişçe [çevrişlice] eyle" deyü usûl ü âheng ile teğannî eder. Her dükkânın birer gûne tarz [u] tavırları üzre cümle şeyhleri ve nakîbleri ve çavuşlarıyla ubûr ederler. Ammâ âşcıbaşı en gerüde kalır.

Esnâf-ı çâşnigîrân-ı vüzerâ ve âşbâzân: Her âşbâz dükkânında elbette bir çâşnigîr vardır. Her müşterînin huzûruna ta'âm getirdikde *bism-i ‹lâh* ile evvel çâşnigîr bir iki lokma tenâvül edüp "buyurunuz" deyü teklîf ederler, kânûn-ı âşbâzân-ı ‹slâmbol'dur, gayrı diyâra mahsûs değildir, illâ ‹slâmbol'a mahsûsdur. Pîrleri eş-fieyh Muhammed Summâtî'dir, Hazret-i Resûl'ün çâşnigîrbaşısı idi. [171b] Hazret huzûrunda Hazret-i Hamza belin bağladı. Kabri Kilis şehrinin kıblesi tarafında bir kubbe-i münevver içinde medfûndur, türbedârı vardır, hâlâ ziyâretgâh-ı hâs [u] âmdır.

Bunlar dahi cümle 3000 askerdir. Küheylânlar üzre ellerinde kargı sırtıkları ve piyâdeleri belî peşte-malli ve omuzu tûfengli asker-i pür-silâhdır, alay ile ubûr ederler.

{**Esnâf-ı zerdeciyân:** Dükkân 15, neferât otuz, pîrleri kâtib-i vahy Hazret-i Mu'âviye'dir. ‹btidâ zerdeyi bunlar Hazret-i Hamza şehîd olduğu gün mâtem ta'âmı olmağičün kırmızı kan misâli za'ferân ile boyayup huzûr-ı Risâlet'e getirüp ol kadar medh olunmayup belki kadh olundu. Anınıçün diyâr-ı Acem'de Mu'âviye'yi sevmeyüp ta'âmın dahi ye-

mezler. Zîrâ Mu'âviye, pes-i perdeden Ehl-i beyte garazı vardır, derler. Ammâ garâbet bu kim Arnavudluk'da dahi Mu'âviye'yi sevmeyüp mâvî esbâb geymeyüp zerde aş yemezler ve yeyeni dahi sevmeyler, garîb temâşâdır. Netîce hırfet-i zerdeciler dahi alay ile ubûr ederler}.

Esnâf-ı kebâbcı ve köfteciyan: Dükkân 400 ve neferât 1500, bunların pîri ibtidâ Hazret-i ‹smâ'îl'dir kendülere bedel-i zibih olan kurbânı halâs şükranıyçün ibtidâ anlar kebâb etdiler.

Ba'dehu pîrleri Abdurrahmân ibn Afv'dır kim Aşere-i Mübeşşere'dendirler. Hazret bunlara cenneti tebşîr etdiklerinden Aşere-i Mübeşşere derler, kemerin bizzâ[t] Hazret-i Alî bend etdi. Kaçan Hazret teferrüclere Ashâbıyla gitdiklerinde Abdurrahmân ibn Afv kebâb ederlerdi. Kabri (---) medfûndur.

Bunlar dahi tahtirevânlar üzre dükkânların zeyn edüp kebâb pişirüp bey' ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı biryânciyân: Dükkân 155, neferât 200, dükkânlarında biryân bey' ederek silâhlarıyla ubûr ederler.

Esnâf-ı yahniciyân: Dükkân 100, neferât 255, dükkânlarında yahni bey' ederek ubûr ederler. Bu iki esnâfın pîrleri (---) (---), Enes ibn Mâlik nazar-gerdesidir. Kabri (---) medfûndur.

Esnâf-ı dolmacyân: Dükkân 50, neferât 155, pîrleri fiehâb-ı Rûmî'dir, Selmân perverdesidir. Kabri Kayseriyye'de ‹mri'l-kays kurbünde medfûndur. Bunlar dükkânlarında kabak dolması ve yaprak dolması ve mumbâr dolması ve soğan ve patlıcan ve lahana dolmaları fûrûht ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı hardalcıyan: Dükkânları yokdur, hemân çömler ile piyâde gezüp "Ey hardal" deyü feryâd eder, üç yüz aded hardalcı Arnavudlardır. Husûsan leyle-i Ramazân'da bu esnâfın kable'l-mağrib feryâdlarından âdem bîzâr olur. Pîrleri Eflâtûn'dur derler, zîrâ Eflâtûn rîha mübtelâ imiş. Bu hardal gâyet ta'âmı hazm etdirüp rîhi def' etmede mücerrebdır.

Esnâf-ı pâlûdeciyân: Dükkân 10, neferât 55, pîrleri (---), Selmân belin bağladı. Kabri (---) medfûndur. Bunlar dahi dükkânların zeyn edüp sükkerî pâlûde-i ter satarak silâhlarıyla ubûr ederken "Râhatü'l-hulkûm, kuvvet-i basarı ziyâde eder, müferrih ü mukavvî pâlûde" diyerek ubûr ederler.

Esnâf-ı südlü âşcıyan: Dükkân 15, neferât 30, pîrleri ibtidâ fiu'ayb Nebî'dir. Süd ile dârûyu pişirüp tenâvül ederdi. Sonra Hazret asrında Süfyân-ı Sevrî ineğinin südüyle pirinci tabh edüp Hazret'e getirüp bu def'a-i sânde Enes ibn Mâlik belin bağlayup pîr oldu. Bunlar dahi südlü aş satarak ubûr eder pâk âdemlerdir.

Esnâf-ı salataciyan: Dükkân 200, neferât 300, bunlar serâpâ Gölikesreli ve Horpuştalı ve Liçistalı Urumlardır. Pîrleri ma'lûmum değildir. Dükkânların tabaklarla zeyn edüp "Yağlı ve sirkeli ve sarımsaklı salata" deyü feryâd ederek ubûr ederler.

1 Kur'an, ‹nsan 8; "Yeme€e olan sevgilerine ra€men (yoksulu, yetimi, esiri) doyururlar.."

2 Kur'an, ‹nsan 9; "Biz size Allâh'n yüzü (suyu) için yediriyoruz."

3 Kur'an, Bakara 60; "Yiyiniz, içiniz"

Esnâf-ı ispanakciyân [ve] sebzeçiyân: Dükkân 400(0), neferât 500, pîrleri Baba Reten-i Bâğbân idüği bâlâda mastûrdur. Bunların büyük kârhâneleri Yemiş iskelesi dibinde sebzhâne-i mîrîdir, bir kârhânedir. Sebzhâne ağası, bostancıbaşı tarafından terekecibaşdır. Ekmekcilere ve sebzevâcılara dahi hâkimdir {ve ru'ûs-ı hümayûn ile muhteşem başka kâtibi vardır}. Ammâ bu alayda kendüsi ekmekci-başıyla gidüp sebzeçiyân esnâfiyla kethudâsı gider. Bu sebzeçiyân tahtrevânlar üzre dükkânların salata ve ma'denivâz ve kerefis ve kabak, lahana ve hıyâr ve patlıcan ile tezyîn edüp halk üzre hıyâr ve şalgam atarak ubûr ederler.

Esnâf-ı sucukciyân: Dükkân on, neferât otuz, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) Bunlar dükkânların nâzik bahâr ve et sucukları ile müzeyyen edüp "A'lâ bahârlı sucâyığım" diyerek pürsilâh ubûr ederler.

Esnâf-ı hoşâbcıyân: Dükkân 500, neferât 700, bunlar tahtrevânlar üzre münakkaş dükkânlarda azîm kalaylı badyalar ve tıhtâb ve pirinc tâslar ve fağfûrî ve mertebânî kâse-i Çinler ile dükkânların müzeyyen edüp gûnâ-gûn müsmirât-ı yâbis hoşâblarından kayısı ve zerdâlû ve âlû-yı Buhârâ ve encâs-ı Mardin ve emrûd-ı Âzerbâyecân ve dud-ı Arabgîr ve engûr-i zmir ve vişne-i Tekirdağı ve tüffâh-ı Kocaeli ve gügüm-i Tımışvar ve şeftâlû-yı <slâmbol ve kızılıçğ-ı Çubuklu Bâğçe, bunun emsâli gûnâ-gûn memdûh müsmirâtdan mümessek ü mu'amber hoşâblar edüp,

"Râhat-ı cândır, bedene kandır, benî âdemi kandırır, cânım hoşâb" diyerek alayköşkü dibine vardıkda ser-i hoşâbcıyân {Bülbül nâm üstâd} hitâyî ve münebbit kâseler ile pençe-i âfitâb beli zerdûz peştemâlli [172a] dilberânlar ile sa'âdetlü pâdişâha hoşâblar gönderüp bir kîse ihsân alup halka hoşâb bezl ederek ubûr etdiler.

Bunların pîri Hazret-i Osmân'dır. Hazret-i Risâlet'in iki kerîmelerini aldıkda ol ziyâfetlerde gûnâ-gûn hoşâblar icâd etdi. Anniçün Acem diyârında hoşâb memdûh değıldir. Zîrâ Hazret-i Osmân te'lîfidir. *Ve's-selâm.*

Eğer bu tahrîr olunacak cümle esnâfi bu gûne âb-ı tâb ile evsâfların tahrîr etsek başka bir fütüvvetnâme olup seyâhatimize mâni' olup kesret-i kitâbet olur. fiimden gerü ihtisâr üzre tahrîr etmek evlâ ve ma'kûldür.

Esnâf-ı şerbetcıyân: Dükkân 300, neferât 500, pîrleri,

.....(1 satırlık yer boş).....

medfûndur. Bunlar dahi arabalar üzre dükkânların zeyn eyleyüp niçe bin kâseler ve kulplu <znik çinileri ve fağ[f]ûr çini kâseler ile kârhânelerin zeyn edüp gûnâ-gûn reybâs ve amber-i bâris ve gül-limon ve hummâs ve nîlûfer ve zûfâ ve temir-hindî ve vişnâb ve gûnâ-gûn engûrden eşribeleri küplerinde ve

badyalarında kepçeler ile halka karşı savu[ra]rak ubûr ederler.

Bu şerbetcilere ser-çeşme, Mahmûd Paşa'da, Defterdâr-ı Selîm Hân Tâczâde türbesi mukâbelesinde Beddâvî şerbetcisi meşhûr-ı âfâkdir kim Rûm ve Arab u Acem'de eyle üstâd-ı kâmil şerbetcî yokdur. Sâhib-i vefk olmağıle dükkânında müşteriden omuz omuzu sökmeyüp cemî'i vüzerâ ve a'yân-ı kibâra niçe bin sîm-i hâlis meşrebeler ile şerbet taşınır. Ve gevrekçisi dahi meşhûr-ı âfâkdir.

Ve tiryâkî şerbeti ve fışfış şerbeti ve imâm şerbeti ve darçınlı hacı şerbeti ve Üsküdar iskelesi başında karanfilli Göle(?) şerbeti bunlar meşhûr-ı âfâkdir. Ammâ Tahtakal'a'da Bülbül Ermenî şerbeti âdemi bülbül edüp hayât verir. Ammâ Unkapanı'nda Arnavud Kâsım şerbeti, Kâsım gününde âdemi kızdırup çarmıh ipde oynadır, lezîzdür, ammâ başdan akılı zâ'il edüp ayakda temel komaz. <slâmbol'da bir âdem eğri yürüyüp sendirese "Kâsım günü şerbeti içmişe benzer" deyü darb-ı mesel olmuşdur. Bu şerbetciler dahi,

"Câna safâ, rûha gıdâ verir şerbetim cânım" deyü halka şerbet bezl ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı cüllâbcıyân ve şerbetcıyân-ı piyâde: Bunların dükkânları yokdur. Hemân çârsû-yı bâzârlarda kalaylı bakraçlar ile "Cüllâbım ve şerbetim lezîz" deyü gezerler. Neferât 300, bunlar dahi eylece ubûr edüp halka cüllâb [u] şerbet bezl ederler.

Esnâf-ı ısıcak pâlûdecıyân: Kârhâne yedi, neferât üç yüz, pîrleri (---) ve Selmân-ı Pâk kemerbestesidir. Kabri Süveys'dedir. Bunların kârhâneleri Tahta'l-kal'a kurbündedir. Kış günleri azîm kazanlar ile pâlûde pişirirler.

Esnâf-ı ısıcak pâlûdecıyân-ı kavvâfân: Cümle neferât sekiz yüz bunların aslâ dükkânları yokdur, hemân bâlâda tahrîr olunan ıssı pâlûde kârhânelelerinden niçe bin bakrac pâlûde alup bakraclar altında kutular ile zarâfet edüp âteşler gezdirtüp bir elinde dahi ortası delik tablalar üzre fağfûrî ve çini Kütâhiyye filcânların zeyn edüp çârsû-yı bâzâr içre,

"Bahârlı pâlûdem, kaynar kaynar pâlûdem var cânım" diyerek ubûr eder. Her kimesne pâlûde murâd edinüp iki fincân bir akçeye alup üzerine zencebîl ve darçın eküp ve gülâbdân ile ta'zîmen gülâb saçup bu gûne kâr ederler. Ammâ önlerinde peştemâlleri ile mülebbesce bu tertîb üzre ubûr ederler.

Esnâf-ı ıssı ve bahârlı şerbetcıyân: Bunların dahi dükkânları yokdur, herkes hânesinde şerbet pişirüp esvâk-ı sultânîde ıssı pâlûdeci gibi bakraçları âteş üzre edüp filcânların zeyn edüp "fierbet nefâyis" deyü kış günleri bahârlı şerbet fûrûht ederek ubûr eder. Neferât cümle üç yüz.

Esnâf-ı sa'lebcıyân: Neferât iki yüz, bunların dahi dükkânları yokdur. Kış günleri hussetü's-sa'leblerler ya'nî tilki taşığı demek olur, Bursa'da Cebel-i Ruhbân'da ve Bingöl'de ve Eğri dağında ve Göksun

yaylasında ve Ercis dağında ve Sübhân dağında ve Cûdî dağında ve Bosna'da Köprez yaylasında ve Hersek'de Çemrene yaylasında ve Samakov'da Rila yaylasında ve Filibe'de Despot yaylalarında olur. Hemân tilki hayâsı gibi bir sarımsak dişine benzer bir otur, anı kurudup havânda un gibi edüp sükkerle pâlûde gibi pişirüp bakır ibriklerin altında âteşler ile musanna' yapılmış ibrikler ile bahârlı ve gülâblı "Râhat-ı cân sıhhatü'l-ebdân sa'lebim nefâyis" deyüp feryâd ederek ubûr ederler. Ammâ hakkâ ki zâlim gâyet mukavvîdir. Yüz yaşında âdemin âlet-i cimâ'ına tavakân verüp âdemi cüst ü çâpük ve serme[s]t edüp kuvvet-i nazarı dahi ziyâde eder. Yetmiş hâssasın Hekîm Dâvûd, *Tezkiresi*'nde tahrîr etmiş.

{**Esnâf-ı bâdemli köfterciyân:** Dükkân kırk, neferât 200, pîrleri (---) Selmân telâmîzlerindendir kim anın kemer-bestesidir. Merkad-i şerîfi (---) dedir. Bu köfterciler birer karış ipliklere cevizi ve bâdemli dizüp ve pâlûdeyi gâyet koyu edüp cevizi ve bâdemli ipleri pâlûdeye batırıp yüzer dirhem gelir bâdemli Ayntâb köfteri gibi lezîz köfter olup dükkânların tahtrevânlar üzre gûnâ-gûn köfterler ile zeyn edüp pür-silâh ubûr ederler. Ammâ Ayntâb'ın ve Ma'nisa'nın köfterlerinden Eğriboz ve «slâmbol köfteri gâyet terdir ve memdûh-ı cihândır»}.

Esnâf-ı südciyân-ı sùhteyân: Neferât üç yüz, bunların dahi dükkânları [172b] yoktur. Hemân şeker şerbetcileri gibi bakracları âteş üzre gezdirüp ale's-sabâh "Kuvâ-yı beden verir şekerli südüm, cânım südüm" deyü şâhrâhlar üzre leben-i hâlis fûrûht ederler.

Esnâf-ı mahlebciyân: Bunların dahi dükkânları yoktur. Hemân bunlar dahi ıssı şerbetciler gibi ibrikler ile reh-i râstlarda "Mahleb nefâyis" deyü feryâd edüp ubûr ederler. Mahleb dahi yaylalarda hâsıl olur bir otur. Havânlarda döğüp şeker ile yâhûd asel-i hâlis ile tabh edüp ubûr ederler. Bu dahi mukavvî ve safra ve balgamı ve sevdâyı mahv eder, hoş-hor nefâyis şerbetidir.

Bu bâlâdâ tahrîr olunan ıssı pâlûdeci ve ıssı şerbetcî ve ıssı südcü ve ıssı sa'lebcî ve ıssı mahlebci-lerin pîrleri Hazret-i Mukbil-i Zerrîn-kemerdir. Hazret-i Hamza kemerin bağlamışdır ve Hamza'nın sarrâc-ı yâr-ı gârıdır. Kaçan kim Hazret-i Hamza gazâyâ gitmese bu Mukbil-i Zerrîn-kemer Ashâb-ı güzîn mâbeyninde kış günleri ıssı şerbet ve ıssı pâlûde ve sa'leb ve süd ve mahleb fûrûht edüp kâr ederdi. Âhir-i kârı Uhud gazâsında tamâm olup Hazret-i Hamza ile bir arada pâre pâre olup Hazret-i Hamza cenbinde medfûndur ki Medîne'nin hâricinde şimâl tarafındadır.

Esnâf-ı ağdacıyân: Sâhib-i kârhâne yalnız yüz{dür}, neferât yedi yüz{dür}, bunların pîri Hazret-i (---), Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabri (---) dedir. Bunlar dahi tahtrevânlar üzre dükkânlarında kazan kazan ağda kaynadup müdevver tahta kepçeler ile

karışdırarak "«nebu'd-dibs ciğer tâzeler, cânâ safâ verir ağdam nefâyisdir" deyü ubûr ederler. Ekseri Etrâk tâ'ifesidir.

Esnâf-ı ağda tüccârı: Bunların kârhâneleri yoktur, bu kârhâne sâhiblerinden alup arkalarında varullar ile sokak sokak ağda taşıyup "Ağda" deyü feryâd ederek ubûr ederler.

Neferât 313, ammâ acâyib kâr ederler. Zîrâ bunlar dâ'imâ ağda satup ağda yemeğile dağdaki vahşî hayvânları datlı dillerince râm ederler. Meselâ mahalle içlerinde tenhâca sokaklarda zengüle makâmından,

*Ağdalı süzelim,
Ay gibi yüzelim,
Nâzlı güzelim,
Tatlıca tatlı,
Ağda yeyelim,
Bâğa gidelim,
Safâ edelim,
Ammâ ne ağda,
Sevdiğim bâğda,
Üzüümü bâğda.*

deyüp bu gûne manzûm terennümâtlar ederek ba'zı havâtînlerin ırkına girüp ağ yırtup ağındaki metâ'ın ağdaya değışüp bu gûne kâr eder Türk veled-i zinâları ağdacılar vardır.

Esnâf-ı değırmenciyân-ı üzüm: Kârhâne on beş, neferât üç yüz, kârhâneleri Yemiş «skelesi'nde Ahî Çelebi câmi'i sokağındadır. Ammâ ankâ bâzer-gânlardır. «Zmir'de ve Kuşadası'nda ve Nâzlı'da ve Karabâğlarda niçe yüz ortakları vardır. Cümle hoşâbcı ve pâlûdeci ve ağdacı ve helvâcılar bunlara muhtâc olduğıçün bu âşcılar gürûhunda tahrîr olundu. Zîrâ bu zümre me'külât [ü] meşrûbât fûrûht edicilerdendir. Ammâ bu üzüm değırmencilerinin pîrleri Helvâî Ömer'dir, Enes ibn Mâlik tilmîzidir. Kabri (---)dedir.

Bunlar arabalar üzre üzüm değırmenleri edüp azîm taş tekerlekleri âdemler çevirerek güzer ederler ve cümle helvâcılara ve ağdacılara ma'cûn olmuş üzüm taşıyan seyishâne atlarının arkalarında olan ağaç tahta teknelerin gûnâ-gûn şükûfeler ile tezyîn edüp kendiler dahi âlât-ı silâh ile bezenüp, *Sübhâne hâliku'l-ineb* ¹ **Ė†ŸŸĖ»«†** âyetin tilâvet ederek alay-köşkü dibinden geçerler.

Esnâf-ı azîm karcıbaşı: Kârhâne birdir, sebze-hâneye muttasıldır, hünkârın karcıbaşısı yaz ve kış anda mevcûddur, neferât üç yüz ve kayıkcıyân-ı karcıyân neferât üç yüz, bu kayıkcılar dâ'imâ Katırlı dağları'na ve Mudanya'ya varup Keşîş dağından gelen karları ve buzları ve âb-ı zülâlleri gemilere koyup Der-i devlete getirüp matbah-ı pâdişâhî'ye ve helvâhâneye ve harîme ve sadra'zam'a ve'l-hâsıl yüz elli a'yân [u] eşrâfa ta'yîn-i kar verilür azîm masârifdir.

¹ *Kur'an* Abese 28: "... üzüm ba[er]lar, sebzeler ..."

Ve bu hizmete me'mûr kar-buz kesicisi Bursa Yörükleri ve taşıyıcı Mudanya katırcıları vardır.

Ve bu karcıbaşı hükmünde <slâmbol etrâfında karlıĝ-ı hazâyin-i rahmet tokuzdur. Ammâ neferâtı yokdur, hîn-i şitâda rahmet-i berf yağdıkdâ bizzât sadrıa'zam ve yeniçeri ağası ve bostâncıbaşı ve kapudan paşa, bunlar cümle iki kerre yüz bin eli kürekli ve kızaklı asker olup Okmeydânı'nda Atıcılar tekyesi dibinde Hünkâr karlıĝın ve Hasan karlıĝın ve fiücâ' karlıĝın ve Lenduhâ karlıĝın cemapur askeri üşüp karları hammâm kubbesi gibi top edüp yuvarlıyarak karlıklar içine itiverirler. Cümle leb-ber-leb berf-i rahmet olduktan sonra yine Okmeydânı'nda Dîvdâr deresin ve Kepez deresin ve Ganîzâde deresin ve Eyne Ayazma [173a] deresin ve Tozkoparan deresin ve Çoban deresin ve Kanlı deresin cümle bu dereleri rahmet karıyla asker-i deryâ-misâl doldurup depme ile cümle püşt-i pâ urup yerleşdirirler kim gûyâ yekpâre yahkend olur.

Ba'dehu Okmeydânı tekyesinde kapudan paşa, sadrıa'zam'a ve sâ'ir vüzerâ ve izâma ziyâfet-i azîm edüp karcıbaşı etek der-miyân edüp cümle tevâbi'leriyle hizmet eder. Zîrâ bu karlıklar anın direĝidir. Lâkin Kâsımpaşa'da olmaĝile kapudan paşa ziyâfet eder. Ve Okmeydânı, atıcılar hükmünde olmaĝile yeniçeri ocaĝından bir oda ta'lîmhâneçibaşı ve atıcıbaşı ve sâ'ir kemânkeş [u] kemândârân pehlivânânlar dahi gelüp hizmet ederler.

Andan ertesi gün yine cümle asker ve kapudan paşanın on iki bin pâyzenleri ve bostâncıları ve yeniçeriler cümle mîrî kasma ve çapa ve kürekler ile deryâ-misâl cemapur askeri cümle Eyyûb Sultân'a gidüp <drîs Köşkü sahrâlarında olan karları (---) karlıĝına leb-ber-leb ederler. Yedi yerde dahi üstü küşâde hafr karlıklar vardır. Evvelâ Sultân karlıĝı ve Ebü'l-feth karlıĝı ve <drîs fieyh karlıĝı ve Korucu karlıĝı nâm karlıkları doldururlar. Andan gayrı korudanı Vardaminc deresin ve Boz Vasil deresin ve Südcü deresin ve Nasıfpaşa deresin bu cümle dereleri dahi leb-ber-leb doldurup bu günde niçe yüz kazgan ta'âm pişüp askere ve sadrıa'zam'a nefîs ta'âmlar ile yeniçeri ağası ziyâfet edüp yine karcıbaşı dâmen der-miyân hizmet eder. Eyyûb yoĝur[d]cubaşısı ve Eyyûb subaşısı ve çobanlar kethudâsı dahi hizmet ederler. Ba'dehu vakt-i Temmûz'da bu karistânı karcıbaşı korudup pâdişâha ve vâlide sultâna ve sadrıa'zama, ta'yîn olunan yerlere bezl eder.

Ammâ bu ordu alayında karcıbaşı cümle tevâbi'yle pür-silâh olup kimi uryânen başında kardan monlâ sarıkları ve mücevvezeler ve buzdand harbeler ve niçe bin kardan topları birbirlerine ururken tarafeynde duran temâşâcılara dahi kar topları urarak şakalar ederler.

Ve niçe yüz kızaklar ve arabalar üzre hammâm kubbesi kadar karları keşâ-keş ederler. Ve yetmiş seksen katâr katırları gûnâ-gûn bayraklar ile tezyîn

edüp her birinde birer yük billûr gibi Keşîş daĝı buzların keçe çullara koyup katâr katâr ubûr ederler.

Ba'zı uryân karcıların ellerinde kar buz küsküleri ve külünkleri ve kulaklarının yanların delüp turna telleri ile geçerler. Ba'zıları böĝürlerin delüp kalın çapa sırıkların sokup bu tertîb üzre karcıbaşı ubûr eder. Cümle hoşâbcı ve şerbetçiler karsız olmamak ile karcıbaşı dahi bu remmâ içre alay-ı azîm göstermek fermân-ı Gâzî Murâd Hân oldu. Küşâde ve mestûr karlık cümle yetmiş adeddîr ve's-selâm.

Bu bâlâdâ tahrîr olunan cümle âşçıbaşı yamaĝı olup gürûh gürûh herkes remmâsıyla kâlâ-yı metâ'ın arz ederek ubûr edüp ba'dehu ser-çeşme-i tabbâhân âşçıbaşı ve terekeçibaşı ve karcıbaşı, üçü atbaşı berâber rikâb rikâbe iç ağalarıyla pür-silâh müzeyyen ü müllebbes ubûr edüp ardları sıra sekizer kat mehterhâne ile ubûr etdiler.

Andan {Bu âşçıbaşıya yamak olan cümle yigirmi yedi aded esnâfdır ve cümle neferât (---) asker olur} helvâcibaşı ile helvâciyân ve balık emîniyle balık pişiriciyân (...).

Der-beyân-ı mübâhese-i âşbâzân-ı mâhî ve ilzâm-ı helvâciyân-ı şâhî

Helvâcibaşı ile cümle helvâciyân ve balık emîniyle balık pişiriciler cümle bir yere cem' olup, "Siz mukaddem gidersiz, biz mukaddem gideriz" deyü azîm {fetret} olup fermân-ı pâdişâhîyle,

"Benim helvâcılarım mukaddem gitsinler ve azîm şâdumânlar etsinler" deyü fermân olunduktâ helvâci ve balıkçılar mâbeyninde niçe gûne güft [u] gû oldu. Balıkçılar eydir:

"Biz dahi âşçılarız kim mâ'ide-i rahmet pişiririz. Bizim kârımız fukarâ lokmasıdır. Balık tenâvül eden gıll [u] gışden berî olur. Ve pîrimiz Hazret-i Yûnus'dur. Biz mukaddem gideriz. Sizin tatlı helvânızı çok yiyen helvâ delisi olup sevdâ-zede olur ve salyarı dâ'imâ ağzından akup çok yiyenin evlâdları peltek ve pepeĝi olur" dediklerinde hemân helvâciyân, tatlı ve ballı ve şeker güftâr ile eydirler:

"Bak-a ey bî-akl ve bî-idrâk, kifâflarından gayrı cân ürküdücü sayyâd-ı mâhî alan âhî onmadık güm-râhî tâ'ifeleri nice diyebilirsiz kim balık tenâvül edenler zekî tab' olup gıll [u] gışden berî olur dersiniz."

{Hikâ[ye-i] helvâciyân be-vech-i ilzâm-ı balıkciyân}

Kaçan kim {Ebü'l-feth'dedir} sene 847 târîhinde Muhammediyye kitâbı mü'ellifi Yazıcızâde Mehemmed Efendi kitâbın itmâm edüp nüshasın Belh [u] Buhârâ erenlerine gönderüp tilâvet etdiklerinde pesend edüp eydirler:

"Bu kitâbın mü'ellifi deryâ kenârında olmamak var, zîrâ leb-i deryâ hevâ [vü] heves yeridir. Böyle

te'lîf müşküldür" dediklerinde [173b] Yazıcızâde mürîdleri eydir:

"Sultânım, leb-i deryâda bir mağârada kapanup bu kitâbı te'lîf edüp dâ'imâ âb-ı rahmet olan deryâdan tecdîd-i vuzû' ederlerdi ve deryâ temevvüc etdikce anlar dahi deryâ gibi cûş [u] hurûşa gelüp kitâbında niçe bin tahrîrâtlar ederdi" dediklerinde Horasân erenleri eyitdi:

"Ey imdi leb-i deryâda olursa ömrü içinde balık yememiştir kim böyle kitâb te'lîf etmiştir, zîrâ çok balık yiyen âdemin akli hafif olur ve kırk gün bir âdem balık beynisi tenâvül etse elbette bî-aklı olur, zîrâ balıkta idrâk-i akl halk olunmayup akli gözündedir ve dâ'imâ yılan gibi gözü açıktır, kirpiği ve gözlerinin kapağı yokdur" deyince Buhârâ erenlerinden bu balık evsâfların Yazıcızâde halîfeleri istimâ' etdükde:

"Belî sultânım, hakkâ kim bizim Yazıcıoğlu efendimiz sâhil-i bahrde olur ammâ pederi ve kendisi ve ecdâdları ömr-i azîzleri içre ol azîz balık yemeyüp bu Kitâb-ı Muhammediyye'yi te'lîf etmiştir" dediler.

"Ey imdi eyle olunca sizin kârınız olan balık bî-aklı olunca siz dahi tenâvül etmeğile hayvân-misâl bir heyûlâsız. Ve sayd ettiğiniz mâhîler ekseriyyâ Bekrî cânlar ta'âmdır. Kâr [u] kesbleriniz dâ'imâ fâsiklar ve kefereler iledir. Bizim helvâmız dersin tatlı ballu şekerlerden ve Cenâb-ı Bârî'nin "Ene hâliku'l-ineb" buyurduğu üzümünden ve ¹AE†Y"‰o† deyü medh etdüğü asel-i hâlisden hâsıl edüp mü'min ü muvahhidler ni'meti olur. Ve bizim helvâmız hakkında ol efsah-ı büleğâ ve ol Muhammedü'l-Mustafâ buyururlar kim ²O»†«‰O‰ ve bir dahi ³«‰oA†† demişlerdir. Eyle olsa pâdişâhım kankamızın alayı mukaddem gitmek ma'kûldür" deyince cümle huzzâr-ı meclisin meşveretiyle helvâcıbaşıya hatt-ı yarlığ-ı belîğ verildi.

el-Faslu's-sâlis aşer

Esnâf-ı kâr-ı şîrîn helvâcıyân-ı şîrîn-zebân

Kârhâne-i hâs, pâdişâh sarâyındadır. Helvâcıbaşı-yı enderûn, nefer bir, neferât-ı helvâcıyân-ı hâssa-i enderûn cümle iki, bunlar cümle pâdişâha hizmet eder beyâz külâhlı mutarraş iç oğlanları gibidir.

Helvâ yemede pîrleri Hazret-i Resûl-i Ekrem'dir kim dâ'imâ hâtır-ı şerîfi helvâya mâ'il ve tab'-ı latîfi hemîşe tatlıya râğib u nâ'il idi. Anıniçün bu hadîs anların kelâm-ı dürer-bârlarıdır kim ⁴«‰oA†† demişlerdir. Beyt:

*Sükker nedir kim anın sözüne diyem benzer
Ki sükkeri sözünün lütfu bir nefesde ezer.*

Böyle hulvü'l-keâm Resûl-i Kibriyâ helvâ yemede pîr olmuşdur. Ammâ helvâ pişirmede pîr [ü] pîşvâ[mız] Helvâî Ömer'dir. (---) belin bağladı. Kabri (---) medfûndur. Garâibe ve gûnâ-gûn ihtirâ' helvâlar te'lîf etmede pîr-i pîş-kadem Hüseyin bin Nusayr'dır kim Selmân-ı Pâris belin bağladı. Kabri (---).

Esnâf-ı helvâcıyân-ı bîrûn: Dükkân 170 ve neferât 400, bunlar dükkânların tahtrevânlar üzere akmişe-i fâhireler ile zeyn edüp ve gûnâ-gûn helvâ-yı pişmâniyeler ve sâbûnî ve tahîne ve helvâ-yı ebyaz ve mâhîce ve kırma bâdem ve samsa ve helvâ-yı kettân ve helvâ-yı gâzîler ve arşın helvâsın şehir oğlancıkları gördükde akılları gidüp ağızlarından salyarları akar ve ter ü tâze beyâz halkaçını mahbûb dostlar görünce bir gayrı vâkî'a görürler. Hâsıl-ı kelâm dükkânların zülbiyyât ve katr-ı nebât-ı hamavîler ve yetmiş elvân helvâlar ile dükkânların zeyn edüp seyrâncılar üzere helvâ nisâr edüp şakalar ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı helvâcıyân-ı tablakârân: Bunların dükkânları yokdur, neferât 500, bunlar gûnâ-gûn tahîneleri ve reşîdiyye cân gülü ve âsîdiyye ve sûsâmiyye ve cevziyye ve fısdığıyye helvâların başları üzere tablalarda zeyn edüp "Tatlı ye tatlı söyle, cânım helvâ nefâyis" deyü feryâd ederek ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı akîdeciyân: Kârhâne 70, neferât 200, bunların pîri (---), Hazret-i Enes kemer-bestesidir. Kabri Basra cebbânesindedir. Bunların memdûhu Ayasofya çârsûsunda Akîdecî Fenâyî ve Unkapanı'nda Mevlevî Ahmed Çelebi ve Kâsımpaşa'da Dede Beğ ve Üsküdar'da Safî Çelebi, bunların akîdeleri beş sene dursa şekerlenüp fenâ bulmaz, gûyâ akîk-i Yemenî gibi ter ü tâze durur. Bunlar tahtrevânlar üzere dükkânların zer [ü] zîver ile müzeyyen edüp badyalar içre halka akîde bezl ederken müşk-i amber-i hâm râyihâsından temâşâcılarının demâğı mu'attar olur.

Esnâf-ı şekerciyân-ı Galata: Bunlar dahi tahtrevânlar üzere dükkânlar niçe bin gûne bâdem şeker ve fısdık şeker ve zencebîl şeker ve fındık ve leblebi ve râzyâne ve kişmikiş ve nârenc kabuğu [174a] ve ûd-ı mülebbes ve kahve dâne mülebbesi ve bâdem mülebbesi ve fiâm fısdığı mülebbesi ve sanavber fısdığı mülebbesi, bunun emsâli niçe bin elvân mülebbes sükker ni'metlerin hâs u beyâz ve billûr ve necef [ve] moran câm katremîz şişeler içre koyup dükkânlarında raflar üzere zeyn edüp ve niçe elvân atlas ve kemhâ ve hârâ ve dârâyîler ile dükkânların zeyn edüp âdâb üzere ubûr ederler.

Bunlara tâ'ife-i ispeçerân derler, Sakız Urumu ve Freng kefereleridir. Ammâ gâyet üstâdlardır. Ve ilm-i tıbda dahi mahâretleri vardır. Cümle neferâtları beş yüzdür ve kârhâneleri altmışa yetmiştir, zîrâ Kâsımpaşa'da ve Eyyûb'da ve ‹slâmbol'da ve Hocapaşa semtinde, Yahûdî mahallesinde çok dükkânları vardır, a'lâ kâr ederler.

Bunların alayında şekerden selviler ve şekerden elma ve emrûd ve zerdâlû ve kiraz ve şeftâlû ağaç-

1 Kur'ân, Muhammed 15; "Süzülmüfl bal (>rmaklar>)"

2 Hadîs: "Tatlı sevmek imandandır."

3 Hadîs: "Mü'min tatlıcıdır."

4 Hadîs: "Mü'min tatlıcıdır."

larında yine meyveleri dahi cümle sükkendendir. Görenler anı kudret meyvesi dırahtı sanır ibret-nümâ temâşâgâhdır.

Bunlardan sonra Hünkâr helvâcibaşısı ve şehir şekeribaşısı askeri beyâz sivri külâhlar ile pür-silâh mü'eddebâne alay-ı azîm ile sekiz kat mehterhâne çalarak kerr ü fer, dârât [u] azametle muhteşemâne tevâbi' [u] levâhıklarıyla ubûr ederler.

{Bu esnâf-ı helvâciyân (---) beş aded ehl-i hirefin dükkânları cümle (---) ve neferâtları cümle (---)}.

el-Faslu'r-râbi' aşer Esnâf-ı balık emîni

Kârhâne bir, neferât 300. Bu pâdişâhın balık emînidir kim senevî yetmiş yük akçe iltizâmdır. Kârhânesi Unkapanı'nın taşrasında Eski Balıkbaşârında sâhil-i bahrde bir kârhâne-i azîmdir. Cümle balık emînleri anda olurlar, kat-ender-kat mesîregâh hücrelerdir. Başka kethudâsı ve ru'ûs-ı hümâyûn ile kâtibi ve çavuşları ve yetmiş aded kolcuları var kim, kimisi balıkçılara, kimi istir[id]yecilere ve karityacılara ve ığrıbcılara ve niçe güne sayyâdlara me'mûrlardır.

Pîrleri, Hazret-i Yûnus aleyhis's-selâmdır. Ammâ Hazret zamânında sayyâd-ı mâhî Nasrullâh-ı Semmâd'dır, Selmân-ı Pâris belin bağlayup kırkinci pîrdir. Cümle balıkçıların pîri bu Nasrullâh-ı Semmâd'dır.

Bi-emrillâhi Ta'âlâ çölde ve çolistânda ve berr ü beyâbânda şebekesin ya'nî ağın kum üzre atsa günâgün mâhîler ile ağı mâl-â-mâl olurdu. Hattâ bu hakîr fiâm-ı fierîf'den Hacc-ı şerîfe giderken Bi'r-i Zümürüd nâm mahalle vardığımızda cümle huccâc-ı müslimîn peştemâl peştemâl kum içinden ufacık ve iri balıklar getirüp pişirüp tenâvül etdik. Meğer Hazret-i Risâlet bu mahalle gazâdan gelüp meks eyledikde Nasrullâh-ı Semmâd'a emr edüp kumdan ağ ile balık sayd eder, böyle bir pîrdir ve mu'cize-i Resûlullâh'dır kim hâlâ ol mahal zâhir ü bâhirdir ve Nasrullâh-ı Semmâd'ın türbe-i şerîfi (---) dir.

Balık emîninin zîr-i himâyesinde olan esnâfların beyân eder

Evvelâ **esnâf-ı dalyancıyân**: Dalyan aded 300, neferât 700, baş dalyan Beğkoz iskelesindedir. Kılıç-balığı avlanır azîm dalyandır kim anda üç yerde kurulur, limanın cânib-i bahrine ağlar gerüp bir âdem üç kat gemi direği üzre bir külbede oturup kılıçbalığı gözedir. Hemân bir balık nümâyân olunca dîdebân herîf direk başından bir taş atup balık [ı]ğrıb havfından dâma düşünce "ala" deyüp hâzır sayyâdlar deryâdan taraf ağları çeküp balık [ı]ğrıb ağlar içre kalup ba'dehu kayıklarla varup balığı sopa ve toyakalar ile katl edüp «slâmbol'a götürürler.

Dördüncü dalyan, Karataşlar'da kalkan balığı dalyanıdır.

Beşinci, Terkoz'da kürek balığı dalyanıdır.

Mâ'adâsı «slâmbol Boğazı'nın iki tarafında dörder servi direkleri üzre dalyanlardır. Bunlar mevsiminde uskumru balığı ve palamide ve alakerde ve fiçıda ve kefal ve paçoş ve yılyaya ve ista[v]rid ve istaride ve kolyoz ve atrina ve hapsi ve tekir ve çuçurya ve iskorbid ve gelincik ve kaya ve çiroz ve gümüş ve horosya ve tirkis ve lüfer balıkları gibi niçe yüz bin isiml[er]i ma'lûmumuz olan balıkları sayd edüp öşrün balık emînine verüp kâr ederler.

Esnâf-ı ığrıbcıyân-ı sayyâdân: Neferât 3000, dükkânları yokdur. Balık mevsiminde ne rûzgâr ile balık çıkarsa ol tarafda ığrıb çekerler, garîb temâşâdır. Bi-emrillâh ığrıba ol kadar balık girir kim leb-ber-leb olup ba'zı zamân ığrıb ağırlığından der-kenâr olmayup dalgıçlar deryâya dalup bıçaklar ile ığrıbları pâreleyüp hafif oldukda taşra çıkarırlar. Bir ığrıbın iki kolu vardır, her tarafında yüzer âdem bellerinde sapanlar ile ığrıbları âheste âheste çekerler. Bunlar dahi ığrıbların yerde çekerek alay ile ubûr ederler ammâ ucbe-likâ kavmdır. [174b]

Esnâf-ı karityacıyân: Sarâybu[r]nu'ndan Eyyûb Sultân'a varınca Halîc'in iki tarafında yalı evlerinde manzûrumuz olduğu mahalde yüz elli karitya ağı var idi, tâ Ebû'l-feth asrında Petrekapusun Sultân Mehemed'e açan Urumlardan on adedi mu'âf [u] müsellemler olup hânelerinde olan on aded karityacılar balık emînine öşür vermeyüp mu'âflar idi. Hâlâ yine eyledir, mâ'adâsı öşür verirler.

Karitya oldur kim bir gemi sereni yalı hânesinden taşra uzayup ucunda çâr-kûşe sırıklarda ağlar gerilüp deryâdan bu fûnûn ile balık sayd ederler, hayli ma'rifetdir.

Ve bu hânelerde olan Urumlar cümle yalılarda olmağile bostâncıbaşı hükmündedir. Deryâya bir kazık kakılsa bostâncıbaşı izni olmayınca kakılmaz ve her kazık başına bostâncıbaşıya bir altun verirler, kânûndur.

Ve bu müsellemler pâdişâha ayı balığı mu'âlece için sayd etmeğe me'mûrlardır kim Kızıl Adalar'da yatağın bilirler. Gayrı âdem dutsa hakkından gelirler.

Esnâf-ı ağcıyân: Neferât 1000, kayıklarıyla deryâya ağ döküp günâ-gün balık dutarlar.

Esnâf-ı saçmacıyân: Neferât 300, şeb [u] rûz sâhil-i bahrde gezüp kenâra karîb bir remmâ mâhîler görse elindeki saçma ağları serüp bir hirmen kadar yerde olan balıkları cümle giriftâr eder, aceb ma'rifetdir.

Esnâf-ı düzenciyan: Çırmık 600, neferât 1000, bunlar yek-pâre ağaç çırmıklar ile liman liman olta sicimlerden deryâya birağup şeb [u] rûz kaya balığı ve izmarid ve istavrid balıkları gâyet lezîzdir, anları sayd ederler.

Esnâf-ı sıpkıncıyan: Bunlar dâ'imâ balık geçitlerin bilüp anda kayıklar ile ellerinde harbe ve sıpkınlar ile levrek ve palamid ve alakerde ve fiçıda ve kolyoz nâm iri balıklar ururlar.

Esnâf-ı sayyâd-ı çömləkçi: Bunlar limanlarda ve Kâğızhâne sazlıklarında ipler ile bağlı çömləkler bırağup içine kaya balıkları girüp vatan dutarken dutulup kebâb olur. Bu tâ'ife cümle üç yüz neferdir.

Esnâf-ı sepetciyân-ı sayyâd-ı mahî : Neferât 200, bunlar Boğaz içre kayıklar ile gezüp ne cânibde akındı yok ise ol cânibde sepetlere ekmek döküp cümle balıklar içine girüp taşra çıkamazlar, bir gûne sazdan örölmüş sepetlerdir. Bu sepetler içre deniz mahlûklarından yengeç ve kereviz ve teke ve sülüne ve ihtapot ve lakoz ve pağurya ve istakoz ve teke ve yılan balığı misilli deryâ haşerâtları girir. Ammâ istakoz cümlesinden mukavvî fâsik ta'âmıdır.

Bunlar dahi sepetleriyle sayd etdikleri mehîb istakozları ve gayrı mahlûklar ile vâveylâ ve feza' [u] çeza' ederek cümle ubûr ederler. Andan,

Esnâf-ı balıkcıyân-ı satıcıyân: Dükkân cümle 2000, neferât 3000, bunlar balık avlayıcı değîllerdir, satıcı kavvâflardır. Dükkânları Balat'ta ve Fenerkapusu'nda ve Ayakapusu'nda ve Cübbe Alî'de ve Unkapanı'nda ve Yenikapu balık bâzârında ve Kumkapu'da ve Samadya'da ve Nârlıkapu'da ve Pırıpaşa'da ve Hâsköy'de ve Kâsımpaşa'da ve niçe yüzü Galata'da ve Tophâne'de ve Beşiktaş'da ve tâ Boğaz'a varınca deryânın iki tarafında ve Üsküdar'da ve'l-hâsil meyhâne olan yerlerde elbette balık bâzârları mukarrerdir, zîrâ ta'âm-ı tarabdır. Bir Bekrî bürâder, bir balık başıyla bir gün meze ve nukl eder.

Ammâ bu balık satıcılar dükkânların tahtrevânlar üzre bâlâda tahrîr olunan mâhîlerin envâ'ından niçe bin mâ'ideleri tablalar ile zeyn edüp ve arslan-misâl eyi balıkları boğazından zencîrler ile bağlı bağırup çağırıp feryâd eder. Ve deniz atları ve porsuklar ve kunduzlar ve yûnus balıkları sayd ederler kim her biri pereme kadar. Ve bir iki gün mukaddem Üsküdar kayığı kadar balıkları yatağın bilüp Adalar arasında dutup arabalar üzre tahmîl edüp yetmiş seksener çift câmûslar arabaları çekerek ubûr edüp bu tâ'ifenin çoğu Kayseriyye ve Niğde ve Manya Urumları'dır, bir hây-hûyla ubûr ederler kim âdem hayrân kalır. Ve müslim karıtyacılar dahi deryâ mahlûklarından acîbe vü garîbe haşerâtlar ile ubûr ederler. Ve niçe bini ellerinde harba ve sıpkınlar ve musanna' ağlar ve serpmeler ile ubûr ederler.

Esnâf-ı istiridyeciyan: Dükkân 300, neferât 800, bunlar kayıklar ile deryâyâ demir taraklar bırağup istiridye ve midye ve deniz kestânesi ve sülüne ve tarak ve buncu (---) (---) (---) (---) şekilli nukl-ı tarab nefâyisleri meyhör bürâderler için çıkarup fûrûht ederler.

Ammâ lakoz istiridye gâyet mukavvîdir. [175a] Ba'zılar âteşde demir ıskara üzre pişirüp yerler. Ammâ çiğ yenirse gûyâ bir lakoz sarı balgam yutmuş gibi olur. Ammâ gâyet mukavvîdir, küçük çük bürâdere hayli kuvvet verüp ehliyle güleş etmeğe kişiyeye kuvvet verir. Hâsıl-ı kelâm fâsik cânlara mezedir.

Ve hâlis su zeytûn yağıyla midye pilâvı dahi lezîz ta'âmıdır. Ammâ mâhîlerde uskumru ve pisi ve nîlüfer ve tekir [ve] kızıl kalkan balığına aşk olsun kim anı tamâm yiyen âdemden âdem çıkar eski balıktır. Ammâ kalaklı ve kulaklı kalkan ve kefal balığına dahi aşk olsun kim anın hakkında "*Ekelü's-semekete hattâ re'sihâ*"¹ derler. Hakîkat cümle mâhîlerin başları ve âdem balığının kertiği başı lezîzdir.

Ezîn-cânib niçe yüz sayyâd-ı mâhîler vardır, ammâ bu kadar Murâd Hân'a arz-ı kâlâ edüp balık emîni re'yiyle cümle balık âşçıları dahi kendülere yamak oldular.

Esnâf-ı âşçıyân-ı balıkbâzârı: Dükkân 500, neferât 900, cümle Rûm kefereleridir. Gûnâ-gûn balıkları pâk kalaylı tavalar içre balıkların tabî'atına göre kimisin tereyağıyla, kimisin say yağıyla kimin şîr-i revgan yağıyla ve kimin Mısır ve Tekirdağı beziryağıyla pâk pişirüp dükkânlarında pâk peşkinlerinde leğenleri ve pâk ibrikler ve pâk makremeler ile mâhpâre ve mâh-cebîn(?) gulâmlar hizmet eder. Nâzûk kefal balığı çorbası ve midye pilâvı ve istiridye ve taraklar pişirüp kâr ederler.

Ve Rûm kefereleri ekseriyyâ «svet Nikola ve Sarı Saltık ve Meryem Ana ve Kâsım ve Ayanta ve Hızır-lyâs ve fiem'ûn ve Bucuk ve Karakoncoloz nâm bednâmların günlerinde perhîz oldukları zamân bu balıkbâzârı âşbâzları yağsız ta'âmlardan bakla ve nohudap ve mercimek ve hilete ve opsımata ve ipsomisko ya'nî ekmek tirîdi, ankuryasa ya'nî hiyâr bürânîsi(?) ve kormidya ya'nî soğan dolması bu gûne yağsız Urum ta'âmları pişirüp fûrûht edüp kâr ederek tahtrevânlar üzre dükkânlarında Urumca anhalik(?) murabba'lar ile ubûr ederler garâyib mashara kavmdirler.

Murâd Hân bu esnâfların hey'etlerinden ve evzâ' [u] etvârlarından haz edüp kakhahâ ile gülmüşdür. Zîrâ bir âlüfte vü âşüfte pâdişâh-ı azîmü's-şân idi. Bunlardan sonra balık emînine mensûb,

Esnâf-ı ağcıyan: Dükkân 70, neferât 300, bunların pîri Hazret-i (---). Kabri (---) medfûndur. Bunlar gûnâ-gûn torlar urup tahtrevânlar üzre dükkânlarına gerüp çengâl ve volta ve düzen ipleriyle kendülere düzen ederek "Avlalyalım, avladalım" diyerek ubûr ederler. Ammâ bunların hakkında elsine-i nâsda "Ağ yapan onmasın, avlayan bitmesin, balık yiyen doymasın" demişler. Hakkâ yiyen doymasın kelâmı mü'essir olmuş, zîrâ bir adem ne kadar kızıl kalkan balığı yese doymaz. Zîrâ bir rûh-ı mücessemdir.

Bunlardan sonra balık emîni cümle askeriyeye pürsilâh olup iç gulâmları ardı sıra sekizer kat mehterhâne ile güzer ederler. Çünkim bu balık emîni böyle kerr ü ferr [ü] dârât ile ve şem'ahâne emîni dahi mukaddemâ alay-ı azîmiyle ve salhâne emîni kassâblarıyla ve sebze hâne emîni ve koyun emîni kassâbları ile her biri

¹ Bal>€> bafl>yla birlikte yedim.

birer takrîb ile ubûr etdiklerin sâ'ir ümenâlar istimâ' edüp Musâhib Silihdâr Mustafâ Paşa eliyle sa'âdetlü pâdişâha ruk'a verüp,

"Pâdişâhım bizim cürmümüz nedir kim senin zamân-ı sa'âdetinde böyle şe'âyir-i «slâm alay-ı Muhammedî'den kalavuz. Fermân-ı şehriyârî olursa biz dahi huzûr-ı izzetinden alâ kadri't-tâka alay ile ubûr edelim" deyü ricâ etdiklerinde ricâları hayyiz-i kabûlde vâkı' olup hatt-ı şerîf tertîbnâme verilüp ol minvâl üzre alay ümenâları beyân eder.

{Bu balık emînine mensûb (---) 14 aded esnâfdir. Cümle (---) dükkândır (---) ve cümle (---) neferâtdır}.

el-Faslu'l-hâmis aşer Esnâf-ı ümenâ-yı Sultânî

Evvelâ Unkapanı emîni: Bâlâda habbâzân alayında tahrîr olunmuşdur, büyük emânetdir. Ru'ûs-ı hümâyûn ile hâkimdir ve kâtibi ve kantârcısı ve du'â-cısı ve kethudâ ve çavuşları ve zelehör hammâlbaşları ve yedi bölükbaşları cümle rû'us-ı hümâyûn ile hidmetkârlardı.

Ammâ zelehör hammâlları gedikdir ve gâyet zeber-dest tüvânâ âdemlerdir, biri fevt olsa taşra Cânbezdi nâm hammâllardan bir tüvânâsın bu merhûm zelehör gediğine korlar. Bu tâ'ife birer toklu veyâhûd birer kuzucuk ve kırkar badya boza içüp bin okka kâmil yüke girir. Zîrâ Eydincik ve Bandırma [175b] ve Erdek ve Mihaliç nâm şehir iskelelerinden seklem ta'bir etdikleri yedişer sekizer kantâr-ı Osmânî gelir çuvalları onar âdem kaldırıp bir âdem arkasına koyup ol dahi kantâra koduğu zamân kantârın mîlleri vızır vızır öter ve yine kantârdan arkasına koyup murâd edindikleri yere götürürler ammâ iki tarafından birer zelehör hammâlları dahi ellerine yapışıp imdâd ederler. Makdûr-ı beşer değil, akıl ihâta etmez kâr-ı mühlîkdir. {Arkalarında çuvallar ile cümle ubûr ederler, aceb dîv kavmdir.}

«kinci, emîn-i tahmîs: «kidir, biri tahmîs-i kadîm Tahta'l-kal'a içindedir. Neferât 300, «slâmbol içre cümle kahve bunda döğülüp öşrü alınur mîrîdir ve Yeniçeri ocağı'ndan bir âşçı dâ'imâ bekler kim gavgâ olmaya, gedikdir.

Ve bu kârhânedede yüz yerde gedikli dibekler vardır, bunlarda kahve döğülürken havân gürüldüsünden gûyâ ra'd gürler âdeme dehşet gelir. Bir vukıyye kahve üç akçeğe ve iki akçe emîne verilir *ve's-selâm*.

Ve bu tahmîsde furun üçdür, kahve kavurulan dibeklerin ve furunların başka sâhibleri vardır. Bunlar dükkânlarında kahve döğerek ubûr ederler.

Ve bir tahmîs dahi Sultân {Mehemmed} Hân-ı Râbi'in vâlidesi câmi'i kurbünde yapılp mahsûlâtı câmi' mürtezikalara â'ide olmuşdur. Elli dibek ve bir furundur, mütevellî tarafından zabt olunur. Bunlar dahi hemçünân ubûr ederler.

Üçüncü, evsâf-ı emîn-i mîzân-ı harîr: Ağa bir, neferât yetmiş, kârhânesi Mahmûdpaşa kurbünde Hoca hânı nâm hânda sâkin olur. Emîni ve kâtibi ve kethudâları ve çavuşları cümle emr-i pâdişâhîyle hü-kûmet edüp senevî (---) kîse mâl-ı pâdişâhî verir emîn-i sâlimdir. Arab u Acem [ve] Bursa'dan harîr cümle bu emîne gelüp kantâra urup öşrün alup bunun taht-ı hükûmetinde olan cümle,

Esnâf-ı ipekciyân: Dükkân 600, neferât 2000, gerçi harîr harâmıdır ammâ pîrleri ibtidâ Hazret-i Eyyûb'dur kim etin yiyen kurduçgazlar ipek yaparlardı. Ba'dehu Hazret asrında pîrleri Safvân-ı Yemenî'dir, Enes ibn Mâlik belin bağladı. Kabri yine Yemen'de (---) dedir. Bu cümle ipekçiler tahtrevânlar üzre dükkânların günâ-gün ipek ve ibrişimler ile zeyn edüp ibrişim satarak ubûr ederler.

Dördüncü, evsâf-ı emîn-i şem'ahâne: Odunkapusu'nun iç yüzünde olup mûmcular zümresi evsâfında tahrîr olundu.

Beşinci, evsâf-ı emîn-i sırmakeşhâne: Ağa bir, kethudâ ve kâtib ve çavuşları cümle ru'ûs-ı hümâyûn ile hidmet ederler. Kârhâneleri Parmakkapu kurbünde Tevekkül çeşmesi dibinde azîm âsîtanedir.

Esnâf-ı sırmakeşân: Kârhâne yüz(?), neferât 400, kimi kalcı ve kimi çekiççi ve kimi çekici ve kimi haddecı ve kimi makkâbcı ve kimi dollâbcı ve kimi furuncu ve kimi tavlayıcı ve yüz aded üstâd-ı çarhcı ve kimi sîmci, bir alay cem'iyet-i kübrâ kavmdir.

{Pîrleri Hâlid bin Nasr bin Abdullâh'dır kim babası Nasr mûmcuların pîridir. Sırmakeşânlığı Hâlid peydâ edüp Selmân belin bağladı. Mekke'de medfûndur}.

Bu tâ'ife tahtrevânlar üzre dükkânların külçe külçe sırmaları ve kılâbdanları dükkânlarının yüzüne sırmadan balık ağları gibi urup ve kılâbdanları deste deste âvîzeler edüp gûyâ her bir dükkân nigârhâne-i Çîn gibi müzeyyen ubûr ederler. Bu esnâf sırmakeşândır ammâ,

Esnâf-ı sırma ve kılâbdan satıcı: Dükkân 80, neferât yüz elli, bunların pîri (---)dir. Enes ibn Mâlik belin bağladı. Kabri Rey'dedir. Bunlar dahi dükkânların sırmakeşânlar gibi zeyn edüp ubûr eder.

Altıncı, evsâf-ı emânet-i yağkapanı: Ağa bir, neferât üç yüz, kârhâneleri birdir. Galata'da yağkapanı anın mekânıdır, kendisi ve kâtibi ve kethudâsı ve çavuşları cümle ru'ûs-ı hümâyûn ile zabt ederler. Cem'i diyârdan say yağı ve zeytûn yağı ve'l-hâsıl cümle dühniyyâtdan öşr alup senevî yetmiş yük akçe iltizâm bir azîm emânetdir. Dîdebânları ve simsârları ve kolcuları ve refcileri cümle Amr-ı Ayyâr'dır.

Taht-ı hükûmetinde olan esnâfları beyân eder

Esnâf-ı tüccârân-ı yağçıyân: Neferât 1000, bunlar ankâ bâzergânlardır. Pîrleri (---) (---) (---) (---). Bunlar arabalar üzre dükkânların taştlar içre tereyağı

ve sarı [say] yağı ile zeyn edüp pür-silâh ubûr ederken ba'zı seyrâncı dilberânların gördükde "Çelebi seni yağlarım gerice dur, üstüne yağım bulaşmasın" deyü ubûr ederler. Bunlardan sonra,

Esnâf-ı yağcıyân-ı zeyt: Dükkân 600, neferât 1285, pîrleri (---) (---) (---) (---). Bunlar dahi pür-silâh olup dükkânların tahtrevânlar üzre katremîz şîşeler içre zeyt yağların pür edüp ubûr ederler. [176a] Ardları sıra yağ emîni pençe-i âfitâb gulâmlarıyla küheylân atlar üzre ubûr ederler.

Yedinci, esnâf-ı balık emîni: tahrîr olundu. Bunlar dahi garîb ü acîb turfe asker idi.

Sevizinci, esnâf-ı emânet-i esîrhâne: Ağaları bir, neferâtları 400, ağası ve kethudâsı ve şeyhi ve çavuşları ve esîr dellâlları cümle ru'ûs-ı hümayûn ile zabt ederler. Senevî yüz kîse iltizâmdır. Esîrhâneleri Tavukbâzârı'nda kal'a-misâl üç yüz hücreli tahtânî ve fevkânî odalar ve bir hân-ı azîmdir. Demir kilidli kapusu dibinde emîn sâkin olup bey' [ü] şîrâ olan gulâm [u] cevârîlerden öşr alır.

Esîrcilerin ibtidâ pîri Benî «srâ'îl'den Ham Nisim nâm bir bâzergân idi kim Hazret-i Yûsuf'u kuyudan kova ile çıkardı kim âye[t]: ¹ «œ% âyeti delîl-i kat'îdir. Andan Mısır'a götürüp Azîz-i Mısır'a satdı. <btidâ esîr satmak Ham Nisim Yahûdî'den kaldı.

Ba'dehu Hazret asrında hicretin sene (---) târîhinde Bedr-i Huneyn Ramazân-ı şerîfde feth olup re'îs-i müşrikîn olan Ebû Cehil-i la'în yetmiş nefer fâcirînler ile katl olunup emvâl [ü] evlâdları nehb [ü] gâret olunup iyâl [ü] evlâdları cümle esîr olup Sahâbe-i kirâmdan Bedîl bin Vertâ esîr satdı. Bir rivâyetde Hazret-i Resûl'ün ammisi Abbâs (---) gazâsında esîr düşdükde Bedîl bin Vertâ ammi Abbâs'ı satup kendi mâlıyla kendüyü satın alup îmânile müşerref oldu, derler. Hâlâ esîrcilerin silsilesi Bedîl bin Vertâ'ya çıkar. Mücâhidün fî-sebîlillâh olmağile Hazret-i Hamza kemerine şed bağlayup yine Hazret-i Hamza ile Uhud gazâsında şehîd olup Hamza şehîdliğinde medfûndur.

Esnâf-ı bâzergân-ı esîrciyân: Cümle neferât 2000, dükkânları esîrhâne hücreleridir. Bu tâ'ife Gürcistân ve Mikrîlistân ve Dâdyân ve Abazistân ve Çerkezistân [ve] Kırım'dan gazâ mâlıyla gelmiş ve ganîmet olmuş üsârâları cümle gılmân u cevârîleri zeyn edüp piyâdece sürü sürü el ele verüp gûnâ-gûn pençe-i âfitâb mahbûb u mahbûbeleri alay alay alayköşkü dibinden ubûr etdirirken ol gün sa'âdetlü pâdişâh yüz aded pençe-i âfitâb Gürcî ve Abaza ve Çerkez gulâmların sarây-ı hâssa alup çerâğ efrûhte edüp sâhiblerine belağan mâ-belağ ihsânlar etdi.

Bunlardan sonra esîrhâne emîni dahi önüne niçe yüz muğ-pîçe pençe-i âfitâbe kızları zer ü zîvere müstağrak edüp herbiri birer libâs-ı fâhireler ile ubûr etdirdi. Anlardan sonra niçe bin pâk ü pâkîze süğlün

gözlü ve münevver yüzlü mahbûb-ı devrân esîr gulâmları şâtırlar yerine önüne alup saf saf ubûr edüp ardı sıra kendünün hâs iç gulâmları bu emînin ardı önü oğlanlar ile çatılup ubûr ederler. Andan,

Tokuzuncu, evsâf-ı tuz emîni: Ekmekciyân takrîbiyle tahrîr olundu. Azîm makbûl askerdir. {Emîninin kârhânesi Zindânkapsu'yla Balıkbaşârıkapsu'nun arasında Çiniciler başında evc-i semâyâ serçekmiş çâr-kûşe bir kulle-i azîmdir, emîn anda sâkindir. Nâ'ibleri ve kethudâları fermânıyla hâkimlerdir}.

Onuncu, evsâf-ı peksumât emîni: Dahi cümle esnâfiyla ekmekcibaşı neferâtıyla alayında tahrîr olundu, makbûl emânetdir. Seferlerde bundan azîz emânet yokdur. Bir dahi nüzül emîni makbûldür. Ve,

On birinci, esnâf-ı hamr emîni: Aşağıda tahrîr olunur. Zîrâ hamr menhî, cünüb cünûdu aşağıda terkîm olunur kim mezmûm, medhûr u makdûh kavmdır. Ve,

On ikinci, evsâf-ı emîn-i bârûdhâne-i siyâh: Kârhâneleri «slâmbol'da beş yerdedir.

Evvêlâ biri Unkapanı'nda Tüfenghâne'de on havândır.

<kinici Atmeydân'ında yeniçerilere mahsûs bârûdhânedir.

Üçüncüsü Ayasofya'da cebehâne içinde cebecilere mahsûsdur.

Dördüncüsü Ma'cûncu çârsûsu kurbünde bârûd emîni kârhânesidir kim otuz havândır, çarhlar ile atlar döndürür, azîm kârhânedir.

Beşinci Kâğıdhâne'dedir kim kurşum örtülü binâ-yı azîm, vâcibü's-seyr bir kârhâne-i ibret-nümâdır. «slâmbol mesîregâhları evsâfında tahrîr olunmuşdur.

Ve bu beş kârhânedede hâsıl olan bârûd-ı siyâhlardan mâ'adâ Tophâne'de ve Selânik ve Belgrad ve Mısır'da hâsıl olan bârûd-ı siyâhlar, Mısır'dan hazîne olup Der-i devlete geldikde Silivrikapsu'ndan Yenikapu'ya varınca kal'a dîvârında ne kadar üstü örtülü çâr-kûşe kubbe-i azîmler var ise anlara dermahzen edüp leb-ber-leb niçe kerre yüz bin şedde bârûd-ı siyâhlar ile memlûdür. Her birinde beşer onar müstahfızân-ı cebeciyan vardır. Ne kâdirler kim ol mahalle karîb bir kimesne duhân içe. Zîrâ ol tarafların şâhrâhları bile cümle bârûd döğülmüşdür. Kaçan Selânik ve Mısır'dan bârûdları dermahzen etdiklerinden sonra tarîk-ı âm üzre niçe bin at yükü ve arabalar ile deryâ kenârından kum getirüp yola dokerler. Tâ bu mertebe ihtirâz ederler. Zîrâ Mustafâ Hân cülusunda bir kulleye ra'd isâbet edüp kullenin der [ü] dîvârların evc-i âsumânâ perrân edüp ba'zı pâreleri dörd sâ'at yerde Çekmecelere düşdü. [176b] Ve bir vaslası Üsküdar'a düşdüğü müsbetdir kim karîbül'ahd vâkı' olmuşdur. Anıniçün âteşden ihtirâz edüp cümle bârûdu bir yere komayup kulle kulle korlar.

Bu bârûdcıyan esnâfları dahi arabalar üzre havânlarda gûnâ-gûn bârûdları döğerek ubûr ederler.

¹ Yûsuf 19; "Saka kovas'n> kuyuya sark>tt."

Ardları sıra bârûdhâne emîni çorbacılarıyla ve çavuşları ve çarhcılarıyla ve neferâtlarının omuzlarında onar vukıyye havânlar elleriyle saf saf ubûr ederler. Bu esnâflar dahi Âl-i Osmân'da makbûldür.

On üçüncü, evsâf-ı emîn-i Darbhâne-i Âl-i Osmân: «slâmbol içre birdir kim Sultân Bâyezîd kurbünde darbhâne-i azîmdir. {Kefere asrında kîmyâ sâhibi bir papasın dârü'l-bevârî idi. Ba'dehu mâl-ı kîmyâ ile bir deyr-i azîm inşâ etdi. Sultân Mehemed Hân deyri ve hâneyi münhedim edüp darbhâne edüp hâlâ eser-i deyri ma'lûmdur ve hâlâ} cânib-i erba'ası kal'a-misâldir. Emîni ba'zı zamân kubbe-nişîn vezîrler olur. Zîrâ ol mahalde cülûs olup sikke tasîh olduğu mahal yevmiyye on kantâr gümüş işlenüp ve bir kantâr altun işlenüp memsûk olup altununa şerîfi derler kim hattında,

"Sultânü'l-berreyn ve Hâkânü'l-bahreyn es-Sultân ibn ü's-sultân es-Sultân Mehemed Hân ibn «brâhîm Hân azze nasruhu duribe Kostantiniyye sene 1058" ve çil akçesi sikkesinde,

"Sultân Mehemed Hân bin «brâhîm Hân azze nasruhu duribe Kostantiniyye sene 1058" yazar. Cülûs mahalli olmasa emîni küçük defterdârlar olup yevmiyye birer kantâr gümüş ve onar kantâr mankır kesilir.

Bu kârhânedede kethudâ ve simsâr ve kâtibler ve sikkezânbaşılar cümle ru'ûs berâtıyla huddâmlardır. Bu kârhâne içre cümle bin nefer âdemdir. Cümleye ser-çeşme nâzırdır, bir nefer âdemdir. Ve ser-çeşme sâhib-i ayârdır, bir nefer âdemdir. Neferât-ı sikkeciyân kefereler 300, ammâ gâyet müstakîmlerdir.

Esnâf-ı kalcıyân: Nefer 100, bunlar cümle Yahûdîlerdir.

Esnâf-ı kehlecıyân: Nefer 100, bunlar çekilmiş teli hurda hurda kesdikleri için kehleciler derler. Bu esnâfın kimi dolabcı ve kimi telci ve kimi haddecı ve kimi cilâcı ve kimi sayacı ve kimi sikkeci ve kimi sübûkeci ve kimi vezneci ve kimi arayıcı ve kimi yassılayıcı ve kimi sarrâf ve kimi dîdebân ve kimi perdâhtcı ve'l-hâsıl imâm ve mü'ezzinlerine varınca bevâblarıyla yetmiş esnâf kavmdir. Ammâ birinden bir zelle sâdır olup bir kalb şey etse emîn elinde mutlak hatt-ı şerîfi vardır, ol ân amân vermeyüp ellerin kesüp darbhâne kapusu önüne birağırılar. Ve sikke urucuları gelişde ve gidişde uryân edüp ararlar. Ve herkese vezzânlar terâzû ile tartup verir ve tartup sayup hisâbile alır. Aceb mazbût kârhâne-i azîmdir.

Bunu görmeyen cihânda bir şey görmemiştir. Zîrâ bu sikkehâne, Âl-i Osmânın âb-ı rûyıdır. Ve devlet-i Âl-i Osmân'da ibtidâ sikke Osmân Beğ nâmına Bursa'da kesildi, sâniyen Bergama'da, sâlisen Kütâhiyye'de ve «zmir ve Ma'nisa ve Tire ve Amasiyye ve Anid ya'nî Kastamonu ve Tarabefsûn ve Mar'aş, ba'dehu Erzurûm ve Sivas ve Canha ya'nî Gümüşhâne ve Karaman ve Tokat [ve] Van ve Nahşivân ve Revân ve fiirvân ve fiamâkı ve Gence ve

Ardahan ve Âzerbâyçân ya'nî Tebrîz ve Âmid ya'nî Diyârbekir ve Bağdâd ve Basra ve Lahsa ve Yemen ve Habeş ve Mısır ve Dımişk ya'nî fiâm ve Haleb ve Tûnus ve Tarabulus ve Mağrib ü Cezâyir'dir.

Anadolu câniblerinde taht olup ve gümüş ma'âdini olup sikke kesilen şehir benderlerdir kim zikr olundu.

Âl-i Osmân'ın Rûmeli'nde olan darbhâne olan beyân eder

Evvelâ sene (---) târihinde Orhân Gâzî oğlu Süleymân Paşa, Rûmeli'nde «psala'yı cum'a gün feth edüp ibtidâ salâ verildiği için ibtidâ salâdan galat «psala derler. Bu mahalde gümüşhâne yoktur. Ammâ ibtidâ bir câ-yı menâs olmağ ile teberrüken anda Orhân Gâzî nâmına bunda sikke kesilmi[ş]dir, hakîr'e görmek müyesser olmuştur kim "Duribe «psala" yazar sene (---).

Ba'dehu Süleymân[n] Paşa Tekirdağ ve «slâmbol'u ve Terkoz'lara varınca şebhûnlar edüp mâl-ı ganâyimler ile muğtenim olup âhir Süleymân Beşe Bolayır nâm mahalde bir kaza doğan salup ardı sıra at sürerken kazâ ve kader tekerlenüp gerdeni münkesir olup merhûm oldukda Bolayır kasabasında câmi'inde (---) ile medfûndur.

«kinci sikke Gelibolu.

Ve üçüncü Edirne'dir kim Gâzî Hudâvendigâr ki Sultân Murâd-ı Evvel'dir, Edirne'yi feth edüp Murâd Hân nâmına sikke kesildi.

Dördüncü sikke Üsküb'dür. {Ve yine dördüncü ve kurbünde gümüşhâne Kıratova'dır hâlis gümüşü olur}.

Beşinci sikke Priştine kurbünde Novaborda'dır, azîm gümüşhânedir. Ve Murâd Hân-ı Evvel bu gazâda Kosova'da leşler içinde Viloş Koblaki nâm bir mel'ûn çıkup elindeki bıçağ ile Murâd Hân'ı şehîd edüp na'şî Bursa'da Eski Kaplıca'da medfûndur.

Altıncı sikke Selânik'dir.

Ve yedinci Selânik kurbünde Sidirkapsi'dir, azîm gümüşhânedir {ve yine} yedinci Bosna'dır.

Sekizinci yine Bosna'da Sirebrenişe'dir.

Tokuzuncu Nova'dır.

Onuncu Elbasan.

On birinci Mizistire'dir. [177a]

On ikinci Sofya.

On üçüncü Vidin.

On dördüncü Belgrad.

On beşinci Budin.

On altıncı Kefe.

Niçe yerlerde dahi darbhâneler vardır ammâ sikkelerin görüp ma'lûmumuz olan bu vilâyetlerdir kim cümlesi altmış darbhâne kaldı. Mâ-tekaddem dahi ziyâde idi. Sikke kalp olmasın için niçe yerde olan darbhâneleri ref' etdiler. Hakîr ekseriyyâ mezkûr vilâyetlerin derâhimlerini görüp ve niçesine teberrüken nâ'il olduk. Ammâ hâlâ zamânımızda

«slâmbol darbhânesi'nden hâlis ayâr işler darbhâne yoktur, meğer Bağdâd ola.

Ezîn-cânib bu «slâmbol darbhânesi'nin bâlâda tahrîr olunan esnâfları araba ve tahtirevânlar üzere dükkânların delikli altun ve çil akçe ile zeyn edüp her fırkası birer gûne arz-ı kâlâ ederek sikke urucular akçe keserek alay ile ubûr ederler. Ardları sıra,

Esnâf-ı gümüş arayıcıyân: Ağa bir, neferât üç yüz, bunların kârhânesi darbhâne ve kârhâne-i kuyumcubaşı ve tamgacıbaşı kârhânesidir. Yeniçeri ocağından on aded elleri hezârân deyenekli yoldaşlar ile «slâmbol içre kol dolaşup herkesin kîsesine nazar edüp eğer kalb akçesi var ise,

"Bu kalb akçeyi kimden aldın?" deyü dutup hâkime götürüp haklarından gelirler ve kallâbı bulup iki ellerin kesüp ıslâh-ı âlem için salb ederler. Bunlar dahi üç yüz nefer ile pâk müsellah olup seyircilerin içlerine girüp;

"Lütf eyle kardaş kesene bakalım" deyü alay-köşkü dibinde pâdişâh huzûrunda dahi halkın kîselerine nazar ederek ubûr ederler.

Andan darbhâne emîni ve darbhâne sikkezânbaşısı ve gümüş arayıcı ağasıyla üç ağa at başı berâber ubûr ederler.

On dördüncü, evsâf-ı emîn-i çuka anbârı: (---) emîn bir, neferât yüz elli ve yeniçeri ocağından tâ'ife (---) bir oda nefer ile çuka nâzırındır. Âl-i Osmân'ın seksen bin yeniçerisine Selânik'den gelen mâvî çukayı bu anbâra koyup yılda bir kerre leyle-i Kadir'de bu anbâr açılıp kul kethudâsı ve sâ'ir ocak ağaları ve anbâr emîni ve anbâr çorbacısı hâzır olup yüz altmış iki odanın cümle odabaşıları neferâtlarıyla gelüp bölük bölük ve cemâ'at cemâ'at gelüp kânûn-ı pâdişâhî üzere ale'l-umûm onar arşın çukaların ve birer asdar sarıkların ve birer asdâr gömleklerin alup üç gün üç gecede tamâm olup pâdişâha hayr du'â ederler.

Bu anbâr yine zikri sebkâten eden darbhâne içinde çâr-kûşe bir kulle-i azîmdir. Bu çuka emîni ve çuka nâzır çorbacı ve cümle tevâbi'leri ve kâtibleriyle omuzlarında birer top çuka ile alayköşkü dibinden niçe yüz âdem ubûr ederler.

On beşinci, evsâf-ı emîn-i dâne-i gendüm ya'nî buğday: Emîn bir, neferât üç yüz, nâzır ve kâtibleri vardır. Anbârı Bâğçekapusu'nun taşrasında leb-i deryâda anbâr-ı azîmdir. {Bu buğday anbârı dahi Galata'da Ömer ibn Abdül'azîz'in binâ etdüğü minâreli kurşumlu mahzendir. Murâd Hân Gâzî câmi' etmek murâd edinüp müyesser olmadı}. Kesendire ve Koloz ve Beşdepe ve Dobruca nâm vilâyetlerden deve dışı buğdaylar gelüp bu anbârda der-mahzen olup rûz-merre ta'yînâtlara defter mücebince bezl ederler. Bunlar dahi arabalar üzere çuvallarından halk üzere buğday nisâr ederek ubûr ederler. Buğday emîni ve kâtibi ile at başı berâber güzer ederler.

On altıncı, arpa anbârı emîni: Ağaları birdir, neferâtları ve keyyâleri ve hammâları cümle altı yüz âdemdir. Anbârı Emînönü'nde leb-i deryâda başka bir küçük kal'acıktır. Cânib-i erba'asında bedenleri ve leb-i deryâda şimâle nâzır bir demir kapusu vardır. Senede üç yüz gemi arpa gelüp bu anbâra dâhil olup ta'[y]înât verilür azîm dâhiye-i kübrâ masârıdır. Emîni ve nâzır ve on iki aded kâtiblerinin başka dîvânların yeri vardır. Cemî'i re'îsânlar ile muhâsebe görürler. Bunlar dahi cümle pür-silâh olup arabalar üzere halka arpa nisâr ederek alay ile ubûr ederler, seferde lâzımlı emîndir.

On yedinci, evsâf-ı kilar emîni: Ağaları birdir, neferâtları bindir, kilar-ı hâssa Bâğçekapusu'nun hâricinde bir kilar-ı azîmdir kim içinde hulviyyât ü zülbiyyât ve katr-ı nebât bulunur, kilar-ı hâssadır. Bunlar dahi ağalarıyla pür-silâh olup ubûr ederler. Unkapanı'nın taşrasında Tekirdağı iskelesinde Sultân Bâyezîd'in buğday anbârı ve Cübbealîkapusu'nun hâricinde kal'a dîvârına muttasıl Süleymân Hân'ın buğday anbârı dahi bu kilar emîni [177b] nezâretindedir, ammâ mütevellîler hükmündedir.

On sekinci, odun anbârı emîni: Ağaları ikidir, bir ma'nâda üçdür ammâ dâ'imâ emîn ve bir oda acemî çorbacısı hizmet edüp «slâmbol ağası dahi her bâr sa'y eder. Zîrâ pâdişâhın matbah-ı âmiresinin odunları bundan masrûf olunur. Bu anbâr Bâb-ı Hümayûn'un iç yüzünde kal'a dîvârı dâhilinde anbâr-ı azîmdir kim beş yüz gemi odun alır anbâr-ı azîmdir.

Bu anbâr acemîleri dahi külâhların keç kılıp omuzlarında birer mîşe odunları ile güzer edüp odun emîni ve odun çorbacısı ve «slâmbol ağası üçü at başı berâber ubûr ederler.

Bir odun anbârı dahi Unkapanı'nın taşrasında Tüfenghâne'ye muttasıl bir meydândır. Bunda yeniçeri odunları yığılıp oda oda küçük çavuş tevzî' ederler. *Ve's-selâm.*

On tokuzuncu, otluk anbârı emîni: Ağaları birdir, neferâtları iki yüzdür. Bu anbâr yetmiş yerdedir, her hünkâr bâğçesinde dağlar gibi yığılmış otluk vardır. Ammâ Vefâ meydânı'nda otluk anbârı ve Âhûrkapusu'nun iç yüzünde otluk anbârı azîm dağlar gibi yığılmış otluklardır. Emîr-i âhûr nâzırındır. Kaçan kim Çatalca'dan on bin araba otluklar gelüp anbârlar dolduktan sonra otluk yığınları üzere kemendlerle çıkup bayraklar diküp emîr-i âhûr pâdişâha ziyâfet edüp bir mücevher {eğerli sâfinât misilli} at hedâyâ çeküp on aded gulâmların pâdişâh harem-i hâssa alup çırâğ etmek kânûndur. Bu anbârda kâtibler ve çeribaşılar ve âhûr kethudâsı ve hizmet edenler ve Çatalca'da çayır bekleyen bir oda çorbacı dahi ziyâfetden sonra yetmiş aded hil'atlar geyilüp bu hil'atlar ile yine alay-ı esnâfda {otluk emîninin} cümle tevâbi'leri arabalar üzere otlukları {yığıp} ve alaca sığırların tezyîn edüp otluk emîni ve otluk çorbacısı at başı berâber ubûr ederler.

Yigirminci, pasdırma emîni: Ağaları birdir, kâtibleri ve kadısı vardır, bâlâda kassâbbaşı alayında ubûr edüp tahrîr olunmuşdur.

Yigirmi birinci, esnâf-ı salhâne emîni: Kassâblar ile ubûr etmişdir.

Yigirmi ikinci, esnâf-ı sebzehâne emîni ve Te-rekcebâşı: Ekmekcibaşı alayında ubûr etdüğü tahrîr olunmuşdur.

Yigirmi üçüncü, koyun emîni esnâfı: Kassâbbaşı alayıyla ubûr etdüğü tahrîr olunmuşdur.

Yigirmi dördüncü, matbah emîni: Birdir, neferâtları iki yüzdür. Bu emînin mekânı matbah-ı âmire'nin yanında bir soffa üzre sâkin olur. Pâdişâhın cümle matbahının masârıfı bunun eliyle olur, azîm emânetdir kim bu kârhâneye akl-ı Arasto dahi akıl ergirmemiştir. Bunlar dahi pür-silâh vakâr üzre kilarciyânlar ellerinde kantâr sırlıklar ve bellerinde kırk kalem peştemâller ile küheylân atlar üzre ubûr ederler, şecî' esnâf-ı dilîrân-ı dilberândır. Ammâ kilar sıçanlarıdır kim {dâ'imâ kılardan incîr ve üzüm ve gayrı şey uğurlarlar.}

{**Yigirmi (---) ci, tavuk emîni:** Ağa bir, neferât 200, bu matbah emîni (emîni) tarafından pâdişâh için Tekirdağı ve Malkara ve Hayrabolu ve'l-hâsıl yetmiş kadılık yerde tavuğa bağlı kurâlar vardır, anlardan beher sene on iki kerre yüz bin tavuk cem' olup matbah-ı âmire'ye gelir azîm hidmetdir.} Ve

Yigirmi beşinci, esnâf-ı şehremîni: Ağalık değildir kitâbetdir ammâ mahsûldâr emânetdir. Gökde uçan ve yerde gezen ve deryâda yüzen cümle bu şehremîni masârıfıyla olur. Muhâsebesi senevî bin kîse, kâhîce iki üç bin kîse ile görülür. «slâmbol kal'ası ve hünkâr bâğçeleri ve'l-hâsıl mîrî ne kadar meremmât ve cedîd binâlar var ise bu şehremîni eliyle olur. Bu dahi kendü neferâtları üç yüzdür, anlar ile alayda ubûr ederler.

Yigirmi altıncı, esnâf-ı çardak emîni: Ağaları birdir, neferâtları elli adeddır. Bunlar dahi müzeyyen ubûr ederler.

Es-nâf-ı çardak çorbacısı: Bir oda yeniçeriyândır kim anlara kayıkcılar odası derler, eski odalarda sâkin olurlar. {Yeniçeri ağası kaçan kayık ile bir teferrüçgâha gitse bu oda halkı cümle ak kenârli gömlekler ile ve kırmızı saya terpûşlar ile ağayı kanca başlı kayık ile götürürler, azîm kayıktır. Kıçtı yeşil çuka ile mestûrdur, kayikhâneleri Unkapanı iskelesi kurbünde[dir]. Bunlara anıniçün kayıkcılar derler.} Bin nefer yoldaşlardır.

Es-nâf-ı çârtâk nâ'ibi: Nefer bir, tevâbi'hâ seksen aded bâzâr gammâzlarıdır.

Es-nâf-ı muhtesib ağa: Hâkim-i kadîmdir, ağa bir, neferâtları üç yüzdür, anlara kul oğlanı derler, gûyâ cellâdlardır. Bu muhtesibin pîri Behlül Dâni'dir, mukaddemâ olmamıştır. Hilâfeti terk edüp muhtesiblik kabûl edüp bir gün kol dolaşup görse kim her kim bey' [ü] şîrâsında hîle-kârdır, dükkânında iki

ellerin böğrüne koyup ağzın poyraza açup müflis [ü] mendebûr oturur. Ayn-ı bâtınla gördü kim her kim hakkına râzı olup bey' [ü] şîrâsında dürüstdür, dükkânında mâlının hisâbın bilmeyüp müştêrîden akçe almağa dermânı olmaz. Hemân bu ahvâle vâkîf olup atından enüp yine vîrânistâna yüz dutup eydir:

"Ey Bâr[î] Hudâ ben bir hâli mansıb zann edüp muhtesib oldum, meğer muhtesib [178a] ağası sen imişsin" Beyt:

*Hamdü lillâh ki bâb-ı devletde
Eylediler seni muhâsebeci*

*Gâfil olma sakın ki rûz-ı cezâ
Hazret-i Hak olur muhâsebeci.*

mazmûnu üzre muhtesib-i hakîkî, Cenâb-ı «zzetdir. Ammâ dünyâda muhtesib lâzımdır.

Çârtâk emîni ve çardak çorbacısı ve çardak nâ'ibi ve muhtesib ağası cümle tevâbi'leriyle pür-silâh olup muhtesib ağası önünde altun yaldızlı ve gümüş zencîrli terâzûlar ile esnâfların metâ'larını vezn ederek kiminin metâ'ı eksik gelüp kötek çalarak ve niçe yüz eksik satmış şeklinde âdemlerin boğazlarına deve ardalaları ve zîlleri ve dehdevîleri boğazlarına asarlar ve niçe yüz âdemlerin boğazına tahta gülle ve başlarında necâsetli işkembeler üzre kartal ve karga telleri ve tilki kuyrukları abâyâsın(?) zeyn edüp yüzlerine bal sürüp,

"Eksik satanın hâli budur de" deyü feryâd ederler. Ve araba ve tahtrevânlar üzre çardak şekilli kasırlar yaparlar kim her biri biner guruşa olmaz gâyet müzeyyen kasırlardır kim gûyâ her biri birer kasr-ı «remdir, içinde mahbûb pençe-i âfitâb gulâmlar birbirlerine şerbet ve kahve verüp gûnâ-gûn şîve ile şakalar ederek ubûr ederler.

Ardı sıra emîn ve çorbacı ve nâ'ib ve muhtesib esbâb-ı mu'ayyeneleri ile pür-silâh cebe ve cevşene gark olup enselerinde kafâdâr çifte köçekler ile gûyâ bu ağalar «slâmbol içre kola binüp alayköşkü dibine vardıkda bir kaç âdemi "Eksik satar mısın?" deyü seksen deyleneği çırpup ellerinde terâzûlar ile ubûr ederler. *Ve's-selâm.*

Yigirmi yedinci, esnâf-ı atbâzârı emîni: Ağa bir, neferât üç yüz, «slâmbol içre {ve Üsküdar'da} beher yevm ne kadar at ve katır ve de[ve] ve hımâr bey' olursa anlardan öşür alır kanûndur ve senevî kırk kîse iltizâmıdır.

Bu emînin zîr-i destinde olan esnâfları bildirir

Evvelâ **esnâf-ı cânbâzân-ı esb:** Neferât üç yüz, kârhâne yüz, pîrleri Kamber-i Alî'dir, yine Alî Velî belin bağladı. Bunlar ankâ at cânbâzlarıdır. Her birinin ıstabllarında kırkar ve ellişer küheylân atları vardır. Ekseriyâ bu tâ'ife Çingânelerdir ammâ her diyârdan âdemler de vardır.

Esnâf-ı dellâlân-ı esb: Neferât üç yüz, her kande bir at olsa bunlar satarlar.

Esnâf-ı miyânciyân-ı esb: Dükkânları yokdur, hemân çârsûda bey' [ü] şirâ edenler mâbeyninde miyâncılık edüp kâr ederler. Pîrleri Necîbüddîn ibn Kamber-i Alî'dir, yine Alî kemer-bestesidir. {Kabri, şehîdân-ı deşt-i Kerbelâlar ile bir yerdedir}.

Bunlar dahi ey kâr ederler. Bu tâ'ife cümle pür-silâh olup ve küheylân atlara süvâr olup ve binden mütecâviz küheylân atları yelkendiz çullar ile keşân-ber-keşân edüp çatal zencîrler ile ubûr ederlerken at bâzâr eder şeklinde bir gavgâ vü feryâdlar ile ubûr edüp atbâzârı emîni ve kâtibleriyle ve yasakçı yeniçerileriyle ve atbâzârı nâ'ibiyle ubûr ederler. Ve,

Yigirmi sekizinci, esnâf-ı nüzül emîni: Ağa bir, neferât yedi yüz, bu emîn, seferlerde gâyet makbûl emânetdir, cemî'i vilâyetlerden asâkir-i «slâm için gelen zahâyirleri buna teslîm edüp otağı önünde dağlar gibi yığılır.

Bunlar dahi pür-silâh olup ellerinde deyenekler ile ba'zı re'âyâların arabaların günâ-gün berkler ile zeyn edüp ubûr ederler. Ve,

Yigirmi tokuzuncu, evsâf-ı tersihâne emîni: Ağa bir, neferât üç yüz, büyük mansıb-ı âlîdir. Âl-i Osmân'ın akıl ermiyen aklâmlarının biri dahi budur. Donanma-yı hümâyûna masrûf olan yigirmi bin kîsenin muhâsbesi bundan matlûbdur. Cümle donanmayı bu inşâ eder, cümle tevâbi'leri ve hurde hurde kadırgacıkları kızaklar üzre tezyîn edüp şâdu-mânlar ederek ubûr ederler kim gâyet müzeyyen alaydır. Ve,

Otuzuncu emânet, pencikhânedir: Ağa bir, neferât 200, pîrleri Abdullâh et-Tahrî'dir. Selmân belin bağlayup Hazret'in emîni {ve Hazret-i Alî'nin şâkirdi idi}.

Bu kârhâne Emînönü'nde büyük gümrük mukâbelesinde azîm çardaktır, senevî (---) kîse mîr[î] mâl verir iltizâmdır. Leh ve Çeh ve Nemse ve Maskov ve Rûs ve Gürcî ve Abaza ve Çerkes'den gelen esîrlerin, bu kârhânedeki emîn cümle gulâmların ve kızların eşkâllerin yazup esîr başına birer altun alup eline pencik kâğızı verüp andan sâhibi üsârâların fûrûht eder, elinde pencik eşkâllı ve memhûrlu kâğızı olmasa satamaz ve esîrin mîrîye girift ederler. Zîrâ pencik emîninin iki yüz neferâtları böyle kâr bulmağa me'mûrlardır.

Bunlar dahi alay ile güzer ederken esîr eşkâli yazar şeklinde ubûr edüp pencikhânelerin arabalar üzre eyle müzeyyen ederler kim gûyâ bir kasr-ı Havernakdır. [178b]

Otuz birinci, evsâf-ı emîn-i Karagümrük: Ağa{sı} bir, neferât üç yüz{dür} senede altı yüz kîse emânet-i azîmdir. Kara cânibinden ne kadar Rûmeli metâ'ları gelirse bunlar gümrük alır. Bu gümrükhâne Edirnekapusuna karîb Karagümrük nâmıyla ma'rûf olan yerdedir.

Bu emîn cümle tevâbi'yle müsellağ olup Edirne arabaları ve Sirem arabaların müzeyyen edüp bâzer-gânların metâ'larından gümrük alır şeklinde gavgâ ve nizâ' [ü] cidâl ederek geçüp giderler.

Otuz ikinci, emânet-i azîm büyük gümrük: Ağa-yı azîmü's-şân bir, neferâtlar beş yüz, pîrleri Hazret-i Risâlet asrında {Sahâbe-i kirâmdan Abdullâh et-Tahrî'dir, Selmân-ı Pâris belin bağladı. Gâyet mu'temed olmağile Hazret-i Risâlet'in emîni idi. Guzât-ı müslimînden onda bir ve tüccârdan onda bir öşr alup kâhîce izn-i Resûl ile kadı olurdu. Zîrâ ilm-i ledünnü Hazret-i Alî'den görmüşdü. Kabri (---) (---) (---). Andan} adl-i Ömer izniyle guzât-ı müslimîn irtibât bulmasıyçün guzât-ı müslimînün mâl-ı ganâyiminden öşr-i sultânî almağı kânûn etdiler. Ba'dehu cemî'i tüccârın zekâtıyçün mâllarının gümrüklerin almağı şer'î sûrete kodular. Ammâ ilâ-yevminâ zulm-ı gümrük hâlâ haddeden tecâvüz eyledi.

Bu gümrükhâne, «slâmbol'da leb-i deryâda gümrük emîni olan meşhûr yerde leb-i deryâda katender-kat yalılarıdır. Ve bir kârgîr-binâ mahzen-i azîmi vardır, Hind ü Yemen tüccârları beş on sene anda mâlların koyup gider, gâyet emîn yerdir. Hakkâ kim emn [ü] emân yerdir.

Bu emînin kırk aded müslim ve Yahûdî kâtibleri ve kantârcıları ve simsârcıları ve sarrâfları ve arayıcıları ve mukaddemleri ve kolcuları {ve masdarcıları} ve dîdebânları ve yeniçeri yasakçıları ve kul kayıkcıları ve şişler ile yük arayıcıları {var}.

Ve zelehör hammâlları cümle iki yüzdür, kırkar ve ellîşer kantâr gelir kına ve kettân çuvalların ilm-i cerr-i eskâl ile kaldırdıklarında âdemin akli gider, zîrâ kâr-ı insân değıldir deyü Ehrimen dedikleri emîn zelehör hammâlları ve Unkapanı zelehörleri meşhûrdur.

Bu Emînönü sırik hammâlları yigirmişer sırik ile yüklere girüp kırk kadar Dâbbetü'l-arz'a benzer herifler ayaklarında battâl çizmeler ile zemîne püşt-i pâ urduklarında zemîn dir dir ditrer ve bu hammâllar usûl ile ayak urup "Yâ Hay" esmâsıyla bir âheng edüp elli kantâr yükü bir mahadde kaldırır gibi kaldırırlar. Pîrleri Peygâm-ı Alî'dir ve Selmânî'dir. Bunlar bu hâl üzre yükler götürüp alay ederler.

Ba'dehu Yahûdî simsârlar ve arayıcılar "Kaçkın gümrük var mı?" deyü temâşâcılar mâbeynine girüp yük ararlar, ba'zı dilber oğlanlara sarılıp,

"Sende kaçkın gümrük esbâbı vardır, yüküne şiş salalım" derler, fakîr gulâm,

"Bende yük yokdur" deyü yemîn etdikde,

"Sus yemîn etme, ya bu ardındaki boğça nedir kim bu kadar kuyruk yağı saklamışsın" deyü latîfe ile ubûr ederler.

Ve dîdebânlar dahi esbâb gözederek ve kâtibler atlar üzre kitâbet ederek ve yeniçeri yasakçıları sarrâfbaşlıları himâye ederek ubûr ederler. Ve kantârcılar arabalar üzre yükleri kantâra urup,

"Ala kırk kantâr, beş lodora yaza, elli kantâr kettân Halîl Çelebi'nin" deyü tüccârların metâ'ların vezn ederek ubûr eder.

Ve kul kayıkcıları dahi kızaklar üzre kanca başlı kayıgın çekerek ubûr eder.

Ve gümrük reftçileri dahi elli kişi ellerinde asâlarıyla güzer ederler.

Bunların alayından sonra emîn ağanın alayı mevc mevc ve fevc ü fevc gelüp şâhrâhın iki tarafında olan âdemlerin bay [u] gedâsına cevâhir gülâbdânlar ile pençe-i âfitâb gilmânlar gülâb nisâr edüp ardı sıra niçe mahbûblar dahi tarafeyne buhûr [u] ûd-ı mülebbes ve amber-ı hâm yakarak ubûr ederler.

Ardı sıra sırik hammâlları üzre gümrükhâne misâli bir kâh-ı Âzerbâyecân içre havz u şâzrevânlar tasnîf edüp fevâreleri pertâb edüp cereyân etmede., Niçe çârkâb yasdıklar ve incü dikme mak'adlar ve Isfehân-ı nısf-ı cihân halîçeleri üzre hûr [u] gilmânlar kasr içre oturan erbâb-ı devletlere sükkerî ve mu'amberîn kahve-i Yemenîler ve çay ve bâdyân ve sa'leb ve mahleb bezl edüp bu kasr içre Gümrük Emîni Koca Alî Ağa ile latife ve şakalar ederler tâ ki alayköşkü'ne karîb vardıklarında çârkâb ve zer-enderzer zerdûz cibinliklerin içinden kırk elli aded üstâd-ı kâmillerden hânende ve sâzendeler fasla başlayup alayköşkü dibinde tevakkuf edüp huzûr-ı pâdişâhîde on çift âhû-yı Hoten gözlü rakkâs mehpâreler raksa âgâz etdiklerinde eflâk dahi çarh-ı semâ'a başlayup huzûr-ı pâdişâhîde eyle bir fasl ederler kim Zühre engüşt ber-dehen edüp Hüseyin Baykara fasılları ederek [179a] ubûr edüp gümrük emîni ve tershâne emîni kasrdan taşra çıkup zemîn-bûs etdiklerinde Murâd Hân buyururlar kim,

"Gidilerin bu vakitte pâdişâhâne zevk etdiklerine reşk etdim. Ceddin Süleymân Hân, âh kırk gün yeniçeri ağası olsam demiş. Benim devletimin bu gümrük emîninin kerr ü fer [u] dârât [u] azamet, kâlâ-yı metâ'ı ve tarz [u] tavrın görse âh üç gün gümrük emîni olsam der idi. Tîz hil'at-ı fâhire" deyüp Gümrük Emîni Alî Ağa'ya bir semmûr kaplı hil'at-ı fâhire ihsân edüp dârât ile ubûr edüp bu arada (---) aded ümenâ ve mültezimînler cümle alayları tamâm oldu.

{Bu gümrük emîni (...) olan cümle ümenâların askerleri 83 esnâfdır (---) neferâtlardır, ve's-selâm}.

el-Faslu's-sâdis aşer Esnâf-ı bakkâlân-ı tâcirân

Dükkân cümle 1590, neferât yekûn 4980, pîrleri Azî ibn en-Nebbâş'dır, Selmân-ı Pâris belin bağladı. Bakkâlların silsilesi ana müntehîdir. Kabri Kudüs-i mübarek'de Ebül-cerrâh kurbündedir. Yüz yigirmi yaşında nakl etmişdir. Ashâb-ı güzînin güzîdesidir. *Kuddise sırruhu.*

Bu esnâf dahi me'kûlât [ü] meşrûbât fûrûht etmeğile sâ'ir esnâf üzre takaddüm olundu. Bunlar arabalar üzre çadırlar kurup pâk libâslar ile zeyn edüp zembîl zembîl fındık ve fısdık [ve] üzüm ve incîr ve gûnâ-gûn alaca(?) mûmlar ile çadırların zeyn edüp halk üzre üzüm ve fındık ve leblebi nisâr ederler. Ve bunlar gâyetü'l-gâye âlât-ı harbe müstağrak olurlar.

Ba'zısı soğandan ve pestilden ve hurmâdan hil'atlar geyüp ellerinde cevizden tesbîh ve başında keçi boynuzundan çelengler şeklinde takup "Okka bir akçeye üzüm ve okkası iki akçeye Nâzlı incîrim" diyerek ubûr [ederler].

Esnâf-ı yağcıyân-ı gûnâgûn: [Dükkân] 185, neferât 300, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) bâlâda yağkapanı emîninin alayında gümrük alınan yağ bâzergânları tahrîr olunmuşdu. Ammâ bunlar yağ tâcirleridir kim sâhib-i dükkânlardır. Bunlar dükkânların elvân elvân ezharât [ü] şükûfeler ile zeyn edüp niçe husrevânî küpler içre ve kalaylı taştlar içre Mayak ve Perezen ve Kerş ve Taman ve Kefe ve Kili ve Akkirman yağların katremîz şîşeler içre arabaların zeyn edüp ubûr ederken ba'zı mudhik âdemleri uryân olup cümle vücûduna yağ sürüp ellerinde üfürülmüş rûzgâr ile memlû tulumlar ile seyrâncıların üzerine vardıkca temâşâcılar gerüye kaçup şâhrâhı küşâde ederler. Ba'zısı yağlı tulumlar ile halkı yağlayarak gûnâ-gûn şakalar ederek yağ tulumların kızaklar üzre çekerek pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı sırlugancıyân: Kârhâne 235, neferât 550, pîrleri Ashâb-ı güzînden {Ebül'-me'men idi, Haccâc Yûsuf-ı Zâlim bu Ebül'-me'men'e adâvet edüp kemâl-i ma'rifetinden su'âl edüp,

"Bir ritl simsimden ne kadar dühn-i hâlis çıkar?" dedi,

Ebül'-me'men "Nısf ritl yağ çıkar" dedi. Netîce-i kelâm,

"Bir simsim dânesinden ne kadar ritl yağ çıkar?" dedi.

Ol dahi "Bir dâneyi iki tırnak mâbeyninde ezsen iki tırnağı yağlayacak kadar yağ hâsıl olur" deyü cümle su'âllerine cevâb verdi.

"Bârekallâh kemâl-i ma'rifetinde müdekkık üstâd-ı kâmil imişsin. Gel imdi zât [u] sıfât-ı Rabbül-âlemîn'i nice bilirsin" dedi.

Hemân Ebül'-me'men <hlâs-ı şerîfi ve Âmentü billâhi ve melâ'iketih ilâ âhirihi tilâvet edüp "Ne-biyyü'l-ümmî olan Resûl-i Hudânın ümmetiyiz" deyü kat'î cevâb verdi.

Haccâc yine ba'zı müşkil mesâ'il-i şer'iden müşkil su'âller etdi kim ol asırda eyle su'âllere Cerîr-i Taberî cevâb vermeğe kâdir olamazdı. Haccâc eyitdi:

"Dünyâ kâriyçün bir sûsâm dânesinden ne kadar yağ çıktuğun bilüp bu mesâ'il-i şer'iyyeleri niçün bilmezsin" deyince Ebül'-me'men eyitdi:

"Ben ulemâ-yı mütebahhirînden fâzıl ve şeyhül-islâm ve kadı değilim. Resûl-i Ekrem'den gördüğüm

gibi ümmî bir ehl-i «slâmım" dedükde özü'n kabûl etmeyüp âhir şehîd edüp ol gün [«bn] Zübeyr hazretlerine dahi,

"Sen, Ka'be'ye Hatîm'i nicesine ilhâk edüp vaz'-ı esâs etdin" deyü bahâne edüp Zübeyr'i maslûben şehîd edüp Mekke-i Mükerrreme'de Mu'allâ cebbânesi'nde Hazret-i Zübeyr ve yağcıların pîri Ebû'l-me'men bir yerde medfûnlardır *Rahmetullâhi aleyhimâ*.

Netîce bu yağcılar dahi arabalar üzere yağ değirmenlerin deverân etdirerek yine arabalar üzere çadırlarında badya badya tahîneler fûrûht ederler.

Ba'zı neferâtları yağlı ve kirli ve paslı hırka-i peşmîneler geyüp tulumlar ile "Ey şırlugan yağı" deyüp halka dokunarak ubûr ederler.

Ammâ bu esnâfın pîrleri Benî «srâ'îl zamânında Hâsib-i Mâv idi, kâr-ı kadîmdir. Anıniçün hâlâ «sra'îl [179b] Yahûd tâ'ifesi şırlugan yağından ve tereyağından gayrı bir yağ yemek ihtimâlleri yoktur, katl edersen dahi say yağı yemezler. Ve hâlis yağ yemeleri için her şırlugan kârhânelerinde birer dîdebân Yahûdî elbette mukarrerdir. Ammâ hakkâ kim ter ü latîf semndir, bedene takviyet verüp vücûdu pembe-misâl eder. Anıniçün Yahûdî pîçelerin vücûdları kulak şahmesi gibi yumuşak olur derler. Netîce bu yağcılar dahi alay ile güzer edüp gûnâ-gûn şakalar ederler.

Esnâf-ı tüccârân-ı balcıyân: Mahzenleri 300, neferâtları 1000, pîrleri (---) (---) (---). Bunlar dahi ankâ bâzergânlardır. Eflak u Boğdan ve Erdel ve Tımışvar, Vidin, Sirem ve Semendire ve Budin, Atina ve Mora ve Girid vilâyetlerinin balları meşhûrdur kim cemî'i dünyâya bal bu diyârlardan gider.

Bu bâzergânlar ol diyârlardan bal cem' edüp Eflak ve Boğdan'dan dahi ziyâde niçe bin fıçı balı Balkapanı'na getirüp Emînönü'nde ve Balkapanı'nda fıçıların kesretinden yollardan geçilmez olur. Ammâ Atina balı gerçi bir nefî elvân baldır. Ammâ müşk ü amber-i hâm râyihası âdemin demâğın mu'attar eder. Ve bir filcân balı kırk filcân su götürüp yine lezîz pâlûdesi olur. Ammâ Girid ve Boğdan balları hâs u beyâz ve lezîz balları olur kim gûyâ beyâz dülbenddir.

Bu bâzergânlar arabalar üzere dükkânların çadır ve şâyebânlar ile müzeyyen edüp kutu kutu beyâz gömeç balların ve niçe yüz at arabalarına bal fıçıların zeyn edüp cümlesi pür-silâh olup balcıbaşı ile ubûr ederler.

Ehl-i hıref-i bezirciyân: Kârhâne 355, neferât 931, bunların pîri makeddemâ Cemşîd idi. Ammâ Hazret-i Resûl asrında (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---).

Bunlar dahi arabalar üzere cendireli değirmenler içre kenevir tohumundan beziryağı çıkarır şeklinde ubûr ederken bezircilerin üstleri başları yağlı ve pis ü pesnîd kavimlerdir kim esbâbları yağdan mücellâ olmuşdur. Bunlar dahi temâşâcıları ve tâze oğlanları yağlayarak ubûr ederler.

Bu tâ'ife ekseriyyâ Niğde ve Kayseriyye halkıdır. Ammâ kârhâne sâhibleri mün'im âdemlerdir, pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı tâ'ife-i zeyyâtân: Dükkân 80, neferât 200, pîrleri bâlâda yağkapanı emîni alayında zeyt yağı bâzergânları mahallinde tahrîr olunmuşdur. Ammâ bu yağcılar sâhib-i dükkân olmağile bakkâlbaşıya yamaktır. Bunlar dahi dükkânlarında katremîz şîşeler içre gûnâ-gûn zeyt yağları ile pür eyleyüp pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı sâbûncıyân: Dükkân 200, neferât 500, pîrleri makeddemâ Cemşîd'dir. Bin sene mu'ammer olmağile üç yüz altmış altı san'at icâd etmişdir, bu sâbûnu zeyt yağından te'lîf edüp pek etmede niçe zamân tek-i pû edüp âciz kaldı. Âhir âciz olup kahrında ağlarken bir katre göz yaşından sâbûn kazanı içre damladığı yer donup taş gibi oldu. Andan bildi kim göz yaşı nemnâkdir, sâbûna tuzlu su idhâl edüp taş gibi oldu. Hakkâ ki mu'ciz mertebesi terkîbidir. Ammâ sâbûn kazganlarda kaynarken içine zî-rûh kısmından ne düşerse bi-emrillâh mahv olup sâbûn olur.

Bu sâbûncular Haleb eyâletinde «dlib ve Rîha ve Yekfelûn ve «mroz ve «zmir ve Kuşadası şehirlerinden sâbûn getirüp «slâmbol'u ganîmet ederler. Ammâ cümleden latîf fiâm-ı Tarabulusu ve Kudüs-i fierîf ve Nâbulus sâbûnları misk râyihalı beyâz sâbûndur. Silisre ve Nigebolı [ve] Vidin câniblerinde dahi zîbâ sâbûnlar yaparlar ammâ anlar koyunun iç yağındandır, râyihası beddir. Lâkin Mağrib-i Tarabulus sâbûnu koyu bulamaç gibi rakı sâbûnudur, küpler ile «slâmbol'a bâzergânlar getirüp bir latîf hoş-bûsu var, esbâbı gâyet(?) beyâz eder sâbûndur.

Bu sâbûncular dahi arabalar üzere dükkânların reng-â-reng sâbûnlar ile zeyn edüp niçesi ellerinde dizi dizi ve başlarında tablalar ile "Ey rakı sâbûnu" deyüp pür-silâh "sâbûn alın pâk olun" diyerek ubûr ederler.

{**Esnâf-ı miskî sâbûncu:** Dükkân 40, nefer 100 bunların pîri (---) (---) (---). Bunlar seyishâneler üzere cümle dükkânların gûnâ-gûn hoş-bû sâbûnlar ile zeyn edüp ubûr ederler}.

Esnâf-ı bakkâl-ı pasdırmacıyân: Dükkân 500, neferât 800, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Bu tâ'ife cümle müselmânlardır. Ekseriyyâ Manavgatlı kavmi bunlardır kim sûr-ı hümayûnda altun tâs içinde necâset yiyüp tâs kendünün olduğundan sonra, "Devletli pâdişâh, Manavgatlı kuluna nehnü kalmadı" ya'nî necis kalmadı deyü feryâd etmişlerdir. Ol asırdan berü bu tâ'ife şehir gulâmları [180a] "Nehnü kalmadı" deyü ulaşup mezmûm u medhûr kavim olmuşdur.

Bâlâda pasdırma emîni alayında tahrîr olunan pasdırma sığırı getiren bâzergânlar idi ammâ bunlar Kili şehri ve «smâ'îl şehrinde gemiler ile gelen niçe yüz bin bez çuvallar ile pasdırma tâcirleridir. Ekse-

riyyâ dükkânları Odunkapusu'nun hâricinde ve Kâsımpaşa'da ve Galata'da ve Tophâne'de ve Üsküdar'dadır.

Bu hırfetin ba'zıları üzerlerine kaplan postu yerine kuru ve yaş sığır ve câmûs ve dana ve düğe ve boğa ve inek derilerin boynuzları ve paçaları ve kuyruklarıyla arkalarına alup geçerler ve kimi koyun pasdırmasından paça ve kelleleri ile yarım koyunları başlarına külâh yerine geyüp ve kaz yelekleri takınup ve sığır pasdı[r]masından gûyâ muvahhidî ferrâceler ve pasdırma hırkalar ve ellerinde yine pasdırmadan topuzlar ve bayrakları dahi pasdırmadan, ve'l-hâsıl çakşırları ve çizmeleri cümle pasdırmadan ve ba'zıları atlarının yancıkları ve eğerleri ve rahtları ve hotazları cümle pasdırmadan edüp "Manavgatlı guluna nehnü gerek nehnü" diyerek ubûr ederler. Acîb ü garîb mashara alaydır.

Esnâf-ı leblebiciyân: Dükkân 100, neferât 400, pîrleri (---) (---) (---). Bunlar dahi bakkâlbaşıya yamaktır. Tahtırevânlar üzre dükkânlarında leblebi yaparak ve el değirmeninde leblebi unu ederek ubûr ederler.

Ba'zıları leblebi ile çirişi mülemma' edüp gûnâ-gûn biçimli kaftanlar ve külâhlar ve topuzlar edüp ubûr ederler. Ammâ bu esnâf ordu-yı «slâm'da ishâl marazına mübtelâ olanlara nâfi'dir.

El-hâsıl attârân san'atında dünyâda ne kadar me'külât [ü] meşrûbât bulunursa bakkâlânda dahi fiâm fisdığı ve sanavber fisdığı ve bâdem ve fındık ve unnâb ve kızılçık [ve] vişne kurusu ve hurmâ ve ceviz ve levz ve'l-hâsıl cümle eşyâ bulunup her birin birer esnâf tahrîr etmeyüp ale'l-umûm tahrîr edüp arz olunmuşdur.

Ba'dehu bakkâlbaşı cümle güzîde askerleriyle pür-silâh olup mün'im bakkâllar küheylân atlar üzre beşer onar bal ve yağ ile perveriş olmuş lahm u şahm sâhibleri pençe-i âfitâb gulâmları kafâdâr olup pür-silâh ubûr edüp ardları sıra sekizer kat mehterhâne çalarak ubûr ederler güzîde askerdir.

{Bu bakkâlbaşı yamakları cümle 10 esnâfdır ve cümle (---) aded dükkândır ve cümle (---) neferdir.}

el-Faslu's-sâbi' aşer

Esnâf-ı yemişciyân-ı bâzârbaşı

Dükkân 1007, neferât 3000, bunların pîri dahi bakâlların pîri Azî ibn en-Nebbâş'dır. Lâkin bu tâ'ife yaş meyve satarlar, gayrı şey satmazlar. Bu ehl-i san'at cümle pür-silâh olup arabalar üzre dükkânların elma ve turunc ve nâr ve şeftâlû ve gûnâ-gûn âlûlar ile kârhânelerin zeyn ederler kim ta'bîr olunmaz. Ve turunc ve elma ve kayısı ve zerdâlû ve nâr ağaçları yapup her birin kızaklar üzre ellişer âdem çekerek azîm meyve dirahların köküyle yerden çıkarup böyle tezyîn ederler. Ve yine kızaklar üzre azîm münakkaş köşklerde havz u şâzrevânlar revân olup kasrların

câhib-i erba'asın limon ve turunc ve kübbât ve kestâne ve nârları iplere dizüp köşkleri müzeyyen edüp içlerinde bâzârcılar oğlanlarıyla bâzâr edüp halk üzre limon ve turunc ve kestâne nisâr ederek ubûr ederler.

Ba'zıları pestilden hil'atlar geyüp kuru kestâneleri iplere dizüp kendülere kestânedan hil'atlar geyüp kimi kestâne yiyüp ellerinde nârdan ve limon ve turuncdan ve elmadan tesbîhler ile ubûr ederken âye[t], 1 †E «„A...†E√' âyetin okurlar ba'zısının ellerinde kuru üzümünden tesbîhler ile güzer ederken 2 EYE»«†E,÷»«† âyetin tilâvet edüp muhteşem sâlûsâne ubûr ederler. Ve kızaklar üzre gemiler yapup her birin biner âdem çekerek giderken bu gemiler cümle meyve ile leb-ber-leb olup çarmıhları ve direkleri ve seren kürekleri ve kıçı ve başları cümle meyve-i dânedâr ile müzeyyen edüp her birinin içine niçe manav bâzârcıları meyve almağa girir şeklinde girüp her biri birer sele ve sepet meyvelere yapışup biri dahi tağallüben "Ben alırım" deyü gemiler içre bir hây-hûy, gavgâ ve feryâd ve ana ve ata ve avretlerine çerb-i şîrînler basup meyve alırken birbirlerinin başların yarup kanları akarak alayköşkü dibinden böyle ubûr eder.

Hakikatü'l-hâl bir meyve gemisi gelse deryâda iken cümle bâzârcılar üşüp birbirlerin eyle mecrûh ederek meyve alırlar, şerî'ata varsalar da'vâları dinlenilmek memnû'dur. Tâ bu mertebe lecûc kavmdır. [180b] Bu gûne şaka ile alayköşkü'nden ubûr etdiklerinde pâdişâh-ı Cem-cenâb haz edüp iki ellerin dizlerine urup kakhahâ ile tebessüm etmişlerdir. Andan,

Esnâf-ı bâğçevân: Dâhil-i hisâr-ı «slâmbol, bâğçe 1000, neferât 2000. Bu nefsi «slâmbol kal'ası içre mütte'addid niçe bin bâğçeler var ammâ bini pâdişâh ma'lûmu olmuş her biri ravza-i Rıdvân'dan nişân verir «remezâtlardır.

Cümleden biri Lâlezâr bâğçesi ve Kadıçeşmesi kurbünde Altıpoğaçâ bâğı ve Unkapanı kurbünde Lonkazâde bâğı ve Cübbealîkapusu dâhilinde Kahveli bâğı ve ana karîb Bostân hammâmı bâğı ve Âşık Paşa bâğı ve Haydar Paşa bâğı ve Kiremitçi Solak bâğı ve Çivizâde bâğı ve sekiz selâtîn câmi'lerin mihrâbları önündeki bâğ-ı «remler ve Nârlıkapu'da Bucak bâğı ve Tokatçı Solak bâğı ve Lanka bâğları ve Azîz Efendi bâğı ve Çukurbostânlar bâğı ve Yenibâğçe bâğları ve Topkapusu kurbünde Kaya Sultân bâğı ve ana muttasıl Çelebi Kethudâ bâğı ve Kürkübaşı bâğı ve Dâvûd Paşa bâğı ve niçe yüz memdûh bâğlar vardır. Ammâ bu bâğçeler gâyet ma'mûr tîmârlı olduğundan dânesi yüz dirhem gelir la'l-gûn yanaklı dilberân şeftâlûsü

1 Kur'ân, Abese 31-32; "Meyveler ve yaban otlar bitirdik hep bunlar sizin ve (davarlar>n>z)n geçinmesi içindir."

2 Kur'ân, Abese 28; "Üzümler ve yoncalar, zeytin."

lezzetinde papa ve sultânî ve cânî ve baba ve derrâkî ve çelevî cüce şeftâlûleri olur kim *âyetün min âyâtillâhdır*.

Ammâ Eğrikapu dâhilinde Kiremitci Mustafâ Ağa bâğının şeftâlûsü pâdişâhların eline girmiştir. Âbdâr ve hoş-hor la'l-gün ve ter şeftâlûsü olur.

Ve Kızılmsluk kurbünde Elçi Kara Mustafâ Paşa bâğçesinin yüz ellîşer dirhem Malatıyye ve Gökşulu emrûdları Acem diyârında Tesû ve Ordubâr emrûdları eyle değildir.

Ve Halıcılar köşkü bâğında kumru kayısıları olur kim dânesi ellîşer dirhem çeker âbdâr kayısılarıdır kim fiâm'da Hamevî kayısı eyle değildir.

Ve Avretbâzârı kurbünde bir hâtûnun bâğçesinde lüffân nârları olur kim her biri bi-emrillâh birer buçuk vukıyye gelüp pâdişâha hedâyâ için dânesin ikişer altundan bir mankır ekişe vermek ihtimâli yoktur. Ammâ her dânesi birer dirhem gelir gûyâ la'l-i Bedahşândır. Bir hasta bir dânesin tenâvül etse ol ân hayât-ı câvidân bulur.

Ve Süğlün bâğında lop incîrleri olur kim dördü bir vukıyye gelir gûyâ bir tulum cüllâbdır.

.....(2 satırlık yer boş).....

Eğer bu bâğların meyve-i memdûhâtının tahrîr eylesek bir kitâb-ı felâhatnâme olur. Ancak bu bâğbânlar bâzâ[r]cılar ile bey' [ü] şîrâ etmeğın bunlar dahi iki bin âdem müsellağ olup meyvelerinin mevsiminde niçe bin tabla sun'-ı Hudâ müsmirâtı başlarında götürüp sun'-ı Hudâyı halka arz ederek ubûr ederler.

Evsâf-ı manavân ya'nî karpuzcuyân: Bunlar dahi cümle üç yüz dükkândır. Mâ'adâsı iskelelerde dağlar gibi kavun ve karpuz yığup fûrûht ederler, temâşâ manavlardır. Neferât cümle 2000 ammâ bunların kârları ancak altı aydır. Bir seneden bir seneye kavun ve karpuz durur ammâ râyegân değildir. Bu tâ'ifeler dahi arabalar üzre dükkânlarında yığın yığın kavun ve karpuz bey' ederek terâzûlar ile "Üç okka bir akçeye" feryâd ederek ubûr ederler.

{**Esnâf-ı şükûfeciyân:** Bağ aded 300, neferât 800, pîrleri Baba Reten denilmişdi. Bunlar (---) dir}.

Esnâf-ı çiçekciyân-ı meyveciyân: Dükkân 80 ve neferât üç yüz, pîrleri Halîl Armağan'dır. Enes ibn Mâlik kemer bestesidir. Bunlar dâ'imâ Hazret-i Resûl'e ve Ehl-i beyte sepetler ile meyve ve şükûfe donadup armağan getirirlerdi. Kabri Tâ'if'dedir.

Bu çiçekciyânın dükkânları Tahta'l-kal'a'da ve Aksarây'da ve Sultân Mehemmed'de ve Ayasofya'da Cebâhânekâpusu önündedir. Cümle vüzerâ ve ulemâ ve a'yâna pîşkeşlik için tabla tabla meyve ve bahâr-ı gûnâ-gûnları bunlar donadup sayf ü şîtâda âlû'l-âl meyve ve bahâr bunlarda bulunup niçe yüz tabla ile meyveleri başlarında götürüp güzere ederler.

Andan yine bâzârbaşının alay-ı azîmi yürüyüp pâk müsellağ askerler içre kızak-ı azîm üzre muhtesib çardağın ve Yemiş iskelesi'nde sebze-hâne çardağın meyve-i ibret-nümâlar ile ve niçe yüz zerdûz yasdıklar ile donadup her şâhnişinlerinde mahbûb gulâmlar hizmet edüp ubûr ederler. Bu sebze-hâne anların dahi kârhânesidir. Anıniçün tavanları ve direklerin atlas ve dîbâ ve zîbâ ile müzeyyen ederler.

Ba'dehu bâzârbaşı ve muhtesib ağa kethudâsı (---) (---) at başları berâber ubûr ederken muhtesib ağa [181a] kethudâsı bir kaç âdemi huzûruna kul oğlanları getirüp "Eksik meyve satmışsın" deyü alayköşkü dibinde falaka deyenek deyüp kimine deyenek kimine tahta gülle kiminin yüzüne bal sürüp bir köşe başına kulağından mıhlayup kiminin yüzüne işkembe necâseti sürüp başına boklu işkembe külâh yerine geçirtüp ters eşeğe bindirtüp "Eksik satanın hâli budur de(yi)" diyerek ubûr edüp bâzârbaşı ardı sıra cebe ve cevşene müstağrak olmuş çâkerleriyle güzere edüp ardı sıra sekizer kat mehterhâne-i mükemmel ile gûnâ-gûn tablin döğüp alemin ref' ederek ubûr eder.

{Bu bâzârbaşı esnâfları cümle beş esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) neferâtdır (---). Ve bu arada cümle me'külât [ü] meşrûbât fûrûht edici alayları tamâm oldu}.

el-Faslu's-sâmin aşer

Min esnâf-ı kılıçciyân-ı seyfi Muhammedî

Pîrleri demir işlemede Hazret-i Dâvûd'dur ammâ Hazret-i Risâlet asrında pîr [ü] pîşvâ olan Hazret-i Esîr Hindî-i Seyyâf'dır. Selmân-ı Pâris belin bağladı, kılıçcılarının silsilesi ana çıkar, yüz yigirmi yaşında âhirete intikâl edüp kabri Cezîre-i Uşşâk'dadır, otuz dördüncü pîrdir.

Dükkân-ı seyâyân 205, ve cümle neferât 1007 dîn-i mübîn kılıç ile âşikâre olduğı ecilden cümle ehl-i hirefe takaddüm olundu. Cümle ehl-i sefer ve ehl-i hazar bu esnâfa muhtâcdır kim her müslimin hânesinde elbette birer şemşîr-i âteş-tâb lâzımdır.

Bunların kârhânesi Ebû'l-feth ve Bâyezîd Hân asrında Kurşumlu Mahzen kurbünde Kireçkapusu önünde leb-i deryâda bir azîm kârhâne idi. Galatasarây zemîninde çıkan Eski <slâmbol demiri ma'denin bu kârhâne kılıç yaparlardı. Hâlâ Eski <slâmbol deyü sâhib-i süyûflar mâbeyninde şöret bulan ol kârhâne işleridir. Sonra mürûr-ı eyyâm ile harâbe olup Gümrük Emîni Alî Ağa zemîninin mîrîden iştirâ edüp kârhâne iken bekâr bî-kârhâne yaptı. Ammâ zamânımızda kârhâneleri Mahmûd Paşa hammâmı mukâbelesinde kârhâne-i azîmdir. Ser-çeşmeleri Dâvûd-ı Asamî'dir kim Sağır Dâvûd demegile meşhûr-ı âfâkdır.

Sultân Murâd Hân-ı Râbi' ol kadar şemşîrbâz iken bu Sağır Dâvû[d] kılıcından gayrı Ispahân kârhânesi kılıcı bile dest-i kuvvetine dayanmazdı. Ol ecilden hatt-ı şerîf ile kılıçcibaşı olmuşdu.

Neferâtları tahtrevânlar üzre ve seyishâneler üzre dükkânların Sahâbe-i güzîn ve çâr-yâr-ı mu'în kılıçları ve şeyhânî ve ma'arrâvî ve seyf-i zülyezenî ve seyf-i zülfeccâmî ve hoşkadem ve sunkur ve esed ve zivzik ve demir delisi işleri ve selâme işi ve kârhâne işi ve Mısırlı Alî Berkûk işi ve fiâmlı Müstakîm işi ve Hindî Halkân işi ve Alaman ve Selânik ve Eski Cezâyir ve Felâra ve Islatına işleri gibi niçe meşhûr-ı âfâk bildiğimiz kılıçlar ile dükkânların zeyn edüp ba'zı üstâdlar kılıçları mücellâ ederek ba'zısı zağlıyarak güzer ederler.

Ba'zı şemşîrbâz fetâlar uryânen kollarına ve böğürlerine palalı ve domnalı ve dotalı enli kılıçları ve kaddâre ve meç ve pinyal ve şişleri karınlarına birer san'at ile sokup kanları akararak pür-silâh olup geçerler. Ba'zıları şemşîrbâzlık ederek saf saf ubûr ederler.

Esnâf-ı kâr-ı kadîm zırhcıbaşı: Dükkân ancak 4, neferât 40. «slâmbol içre binden mütecâviz üstâd-ı kâmil zırhcılar vardır ammâ Âl-i Osmân'ın zırhları çok olmağile anların cümlesi askerî tâ'ifesi olup ce-behâneye hizmet ederler. Anniçün şehir içre bu esnâf dükkânları azdır.

Pîrleri Hazret-i Dâvûd'dur. «btidâ Hazret-i Dâvûd, Melik Câlût ile ceng etmeğe âlât-ı ceng için ibtidâ Hazret-i Dâvûd zırh düzdü. Hâlâ ol zırhlardan Assâf ve Midlic olan çöl pâdişâhlarında der-hazîne olmuş zırhlardır kim irs ile anlara intikâl etmişdir. Ammâ Âl-i Osmân'dan ihtirâz edüp gâyet hıfz ederler. Zîrâ anların "Çöl pâdişâhlığı" nâmı ol zırhlar iledir.

{Lâkin demir togulkayı Hazret-i Dâvû[d] asrında halife olup Hazret-i Dâvûd'a şâkird olan Melik Tâlût, Câlût üzre sefere azîmet etdükte Melik Tâlût kendi ihtirâ'ından başa geyecek demir togulka amel edüp Hazret-i Dâvûd'a arz etdi. Anniçün togulka-yı Tâlût derler. Ba'dehu Hazret-i Dâvûd, Melik Câlût üzre gidüp Dâvûd Nebî sapan taşıyla Câlût'u katl eyleyüp yerine pâdişâh olduğuna âyet:

١E, %o†œ«Eœ†A«%o

âyeti nâzil olmuşdur}.

Ammâ Hazret-i Risâlet-penâh asrında Ashâb-ı güzîn iştihâr bulup âlât-ı silâha müstağrak olup Hazret-i Resûl'e Sahâbe-i kirâmdan Ebû Müslim Haddâdî bir zırh peydâ edüp hedâyâ getirdi. Ol zırhı Hazret mübârek tenine geyüp Uhud gazâsı'na gidüp bir dişi şehîd olup ol zırhı mübârek teninden çıkarup Sa'dân-ı Hindî'ye hibe eyleyüp ba'dehu Hazret-i Risâlet-penâh'ın huzûrunda zırhı hedâyâ getiren Ebû Müslim Haddâd'ın belin Selmân-ı Pâk bağlayup zırhcılara pîr oldu. Demircilerin ve zırhcıların silsilesi ana muntehîdir. Seksen sene mu'ammer olup kabri Yemen'de bender-i (---) (---).

Bu ehl-i hıref seyishâneler üzre dükkânların gûnâ-gûn kerevke ve Kabarti ve Dağstânî ve Kumukî

zırhlar ile [181b] dükkânçelerin zeyn edüp kendiler dahi zırh [u] zireh-külâh ve cebe ve cevşen togulka ve kolçağ ve serpenâh ve kaz göğsü ve butluğ ve kübe ve görümlü nâm gazâ geyimlerine müstağrak olup Sâm u Nerîmân ve Zâl [u] Güstehem-vâr şecî'âne ubûr ederler.

Esnâf-ı mızrakçıyân: Dükkân 105, neferât 400, demirlerin yapan yine Hazret-i Dâvûd'dur ammâ mızrak ile asker peydâ eden ibtidâ Hûşeng fiâh'dır kim cemî'i cüyûş içre bundan hâzır-bâş silâh olmazdır kim dâ'imâ elde hâzır-bâşdır, "Dur kılıcım kınından çıkarayım" demeğe muhtâc değildir. Ammâ bu cıda ve sinân Arab'a mahsûsdur, anlar acâyib kullanır. Tatar tâ'ifesi tüfeği ve mızrağı gördükde aklı gidüp "Âyâ bu silâhları nice kullanırlar" deyü hayrân olurlar.

Ammâ Hazret çerisinde ibtidâ cıda taşıyan Sa'deddîn Hindî'dir. Hazret huzûrunda Hazret-i Hamza belin bağlayup yâr-ı gâr-ı Hamza-i bâ-safâ oldu ve Uhud gazâsında bile öldü. Kabri Hamza yanında oldu.

Bu esnâf dahi seyishâneler üzre dükkânların tezyîn edüp arabalar üzre niçe gûne sün[g]üler ve hıştlar ve cıdalar ve çentmeler ve kargılar ve mızraklar ve sünceler ve harbeler ve sinânlar ve gürgenzenleri ve hezârân sivenleri ile dükkânların zeyn edüp âlât-ı silâh ile ubûr ederler gâyet lâzımlı esnâfdır.

Esnâf-ı hançerciyân [ve] bıçakçıyân: Dükkân 305, neferât 800, bunların dahi pîri Hazret-i Dâvûd Nebî'dir, ammâ Hazret asrında Ebû'l-feth Abdullâh en-Nasrî'dir, Hazret huzûrunda Selmân beline şed bağlayup bıçakçılara ve gayrı silâh düzenlere pîr oldu. Merkad-i pür-envârî Meşhed'dedir.

Bu ehl-i sanâyi' dahi tahtrevânlar üzr[e] dükkânçelerin gûnâ-gûn bıçak ve hançerler ile tezyîn edüp bıçak ve hançer yaparak ve piyâdeleri pür-silâh olarak alay-ı mükemmel ile güzer ederler.

Esnâf-ı kalkancıyân: Dükkân 10, neferât 30, bunların pîri Hazret-i Dâvûd'dur. Anların dest-i mübârekleri ile amel etdüğü kalkan hâlâ Kudüs-i fierîf'de Sahratullâh kubbesinin sol tarafında kubbe içre dîvârda maslûbdur. Pûlâd-ı Nahçıvânîden düzülmüş bir mücellâ kalkan-ı azîmdir. Efvâh-ı nâsda ana âyîne-i «skender derler ammâ galatdır, şüğl-ı Dâvûd Nebî olduğuna şübhe yokdur kim be-kavl-i Muhammed bin «shâk, Dâvûd Nebî zamânından vilâdet-i Resûlullâh'a gelince bin altı yüz sene olmuşdu. Vilâdetden zamânımızda Murâd Hân-ı Râbî'e gelince bin toksan iki sene olmuşdu.

Yekûn-ı kelâm Dâvûd Nebî'den tâ Murâd Hân'a gelince iki bin altı yüz toksan sene olmuş olur kim bu Hazret-i Dâvûd'un pûlâd kalkanın cilâsına gird-i gubârdan bir zerre jeng isâbet etmeyüp nûr gibi berk urur. Andan ma'lûmdur mu'cize-i Dâvûd Nebî kârı, kalkan-ı pûlâddır. Ol zamânlarda siper pûlâddan imiş. Hâlâ yine Mısır'da Berkûk Sultân ve Kayıtbay Sultân

¹ Kur'an, Bakara 251; "Davud da Calud'u öldürdü. Allah Davud'a padîflahlık, [hikmet ve peygamberlik] verdi."

ve Gavrî Sultân hazînelerinde pûlâd kalkanlar vardır, hâlâ Mısır kulları alaylarda isti'mâl ederler.

Ba'dehu Hazret-i Risâlet asrında Hasan Kattâl Gâzî pembe ipliğ ile hezârân çubuğ ile bir gûne kalkan îcâd edüp Hazret'e hedâyâ getirüp Hazret kabûl etdükte,

"Yâ Alî, Hasan Kattâl Gâzî'nin beline şed bağlayup pîr eyle" deyü buyurdular. Hazret-i Alî şed bağlayup Hasan Kattâl siper düzenlere pîr olup tâ Hazret-i Alî hilâfetine dek Medîne-i Münevvere'de Sahâbe-i güzîne kalkan işleyüp kâr ederdi. Hazret-i Alî, Kûfe şehrinde Mülcem-i la'în elinde şehîd olduktan sonra devlet-i Ashâb helc ü melc olup Hasan Kattâl, Âl-i Emeviyyûn'da Haleb'e hicret edüp anda siper düzerdi. Hâlâ anıniçün Haleb kalkanı Rûm, Arab u Acem'de meşhûrdur. Ba'dehu siper düzenlerin pîri Hasan Kattâl hazretleri yüz yedi yaşında rıhlet edüp kabri Haleb'de, fiâm kapusu hâricinde handak kenârında bir kubbecikde medfûndur.

Netîce-i merâm «slâmbol kalkancıları tahtirevânlar üzre dükkânlarında niçe bin musanna' ve zîkıymet kalkan-ı gûnâ-gûnları zeyn edüp kendüler dahi pür-silâh güzer ederler.

Esnâf-ı kınıcıyân-ı sikkîn ya'nî bıçak kınıcı: Dükkân 300, neferât 600, pîrleri Hazret-i Dâvûd halîfesi Kâdir'dir. Ba'dehu Hazret zamânında Ya'kûb Bânyânî'dir. Hamza belin bağladı. Ashâb-ı güzînin bıçaklarına ve kılıçlarına gılâf yapardı. Kabri Ma'ân şehrinde. Kendüyi bir avret taş ile urup şehîd etmişdir. Avreti dahi Hazret-i Alî katl edüp Ya'kûb Bânyânî'nin yanına defn etmişlerdir. Cümle Ma'ân kavmine zâhir ü bâhirdir kim yılda bir kerre ol kâtile avredin kabrinden kan çıkar. Ba'zı fiâm huccâcları dahi görmüşlerdir kim meşhûr-ı âfâkdır.

Bu kınıcıyân tâ'îfesi dahi seyishâneler üzre dükkânların da niçe gûne bıçaklar ve kınlar ile tezyîn edüp [182a] geçerler.

Esnâf-ı sağrıciyân: Dükkân 50, neferât 105, pîrleri Âh-i Evran dedesi eş-feyh Sirâceddîn Lahsevî'dir. Selmân-ı Pâk irşâd edüp kemer-beste etmişdir. Kabri Gazze yanında Askalân şehri harâbesinde âsûdedir.

Bu sağrıciyânla tabbâğların azîm mücâdeleleri olup âhir sağrıciyân kılıçlılara yamak olup seyishâneler üzre dükkânların elvân elvân sağrıları ile zeyn edüp ubûr ederler.

Bunların kârhâneleri cümle Unkapanı'nın iç yüzünde başka bir çârsûdur, anda kâr ederler. Bundan sonra kılıçcıbaşının güzîde askeri saf saf pür-silâh olup kılıçcıbaşı ve zırhcıbaşı at başı berâber olup ardları sıra sekizer kat mehterhâne çalarak ubûr ederler.

{Kılıçcıbaşıya yamak sekiz esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) neferâtdır}.

el-Faslu't-tâsi' aşer

Esnâf-ı âteş-feşân tüfengciyân

Unkapanı hâricinde kârhâneleri birdir, Odunkapusu'nun iç yüzünde ve Dîvânyolu'nda ve niçe yerlerde dahi vardır ammâ kârhâne-i azîmleri Unkapanı'ndadır. Cümle dükkân 400(0), neferât 1000, bunların kârı âhengerlik olmağile pîrleri Hazret-i Dâvûd'dur. Hazret asrında tüfeng olmamağile Sahâbeden pîrleri yokdur.

Bu tüfeng Âl-i Emeviyyûn asrında Abdülmü'min bin pâre gemiyle «şpanya elinden Mağrib-zemînde Kurtuba kal'asın feth ederken tüfeng sadâsı istimâ' olunup niçe guzât-ı müslimîn andan şehîd oldular. Ol zamânda nasârâda te'lîf olmuşdur. Ammâ silâh-ı mühlikdir.

Ammâ *Tuhfe* nâm târîhde yazmış kim tüfengi ibtidâ yine Hazret-i Dâvûd demirden îcâd edüp iki tarafı delikli olup ağız ile üfleyüp içinde toprak dâne ile muzır vahşî kuşlara atup sayd ederdi, ba'dehu Cemşîd bârûdu te'lîf edüp bârûd ile atdı, deyü *Târîh-i Tuhfe*'de hakkâ ki tuhfe yazmış, gûyâ sikkeyi mermerde kazmış. Ba'dehu tüfengciyânlar demirden düzmüş.

Bunlar başka alay-ı esnâf olmağa liyâkatleri yok idi. Lâkin Âl-i Osmân askerinin yeniçerileri tüfengendâz olmağile onların ricâsıyla tüfengcibaşı başka esnâf sâhibi olup başka mehterhâne ile ubûr etmek fermân olundu.

Bu tüfengciyân askeri tahtirevânlar üzre dükkânların da kimi tüfengi çarh-ı dollâbla deler, kimi zerişân ve mutahhil ve kitâbeler eder, kimi masdarlar [ve] kimi zâğlar ve kimi yağlar ve kimi nişângâhlar.

Ve sâ'ir piyâde şehbâz u bahâdır olan üstâdları Alî Balı ve Kara Velî ve Kara Mahmûd ve Uzun Muslu ve Kara Sinân ve Nigebolılı fiaşı Mustafâ ve Usta Receb-i Kırımî ve Uzun Halîl nâm üstâd-ı kâmillerin ellerinde kırkar ellişer dirhem cevherdâr ve na'lpâre ve sermâye tüfengler kuşanup atarak ve taraf taraf âteş-i Nemrûdları saçarak murg-ı semender-vâr gibi âteş içinde kalarak ubûr ederler.

Evsâf-ı âhengerân-ı kaynakciyân: Kârhâne 40, neferât 500, bunların dahi pîri Hazret-i Dâvûd'dur, zîrâ demir ve kömür ve örs ve çekiç dutan ehl-i sanâyi' cümle Hazret-i Dâvûd'dan yakarlar çerâğı. Bu kaynakciyan tüfengleri ibtidâ kaynadup taslak edüp ba'dehu perdâhtıcılara verüp anlar uslûba korlar.

Bunların kârhâneleri yine tüfenghânede şâhrâhın sol tarafında hisâr dîvârı dibinde başka mescidli ve ta'lîm-i tüfenghâneli bir kârhânedir. Bunlar dahi dükkânları arabalar üzre edüp sebiz-gûn bayraklar ile donadup âteşlerde tüfeng kaynadarak ve piyâdeleri tüfeng atarak ubûr ederler.

Esnâf-ı kundakciyân: Dükkân 200, neferât 500, pîrleri keser dutmada Habîb Neccâr'dır. Ammâ Hazret

zamânında pîrleri yokdur. Bunların ekserî kârhâneleri Odunkapusu'nun iç yüzünde ve Dîvânıolu'nda ve Kâsımpaşa'da ve Galata ve Tophâne ve Üsküdar'dadır.

Seyishâneler üzre dükkânlarında kundak işleyerek ve sadefkârî kundaklar ile dükkânların zeyn edüp zî-kıymet tûfengler ile pâk alay gösterüp ubûr ederler güzîde üstâdlardır.

Esnâf-ı vezneciyân: Dükkân 300, neferât 500, pîrleri yine Habîb Neccâr'dır, zîrâ keser dutarlar. Âlât-ı tûfeng olmağıle Hazret asrında pîrleri yokdur.

Bunlar tahtırevânlar üzre dükkânların ohlamur ağacı veznesi ve sığır boynuzu vezneleri ile kârhânelerin tezyîn edüp pâk ü pâkîze cüvânları ile reftâr ile ubûr ederler. [182b]

Esnâf-ı keseciyân-ı silâh-ı tûfeng: Dükkân 100, neferât 505, pîrleri Ebü'n-nasr Hâtem el-Bağdâdî'dir. Selmân-ı Pâk, Hazret-i Alî huzûrunda kemerin bağladı. Bunlar dahi sarrâcdır ammâ tûfeng silâhları yaptıklarıyçün sarrâclardan fermân ile ayrılup tûfengcilere yamak oldu.

Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların sırma mebrûm katîfe ve çuka ve kîse-i gûnâ-gûnlar ile tezyîn edüp piyâdeleri yan yana alay gösterirler.

Esnâf-ı tabancacıyân: Dükkân 105, neferât 200, bunların dahi pîri Hazret-i Dâvûd'dur, zîrâ çekiç dutar. Hazret zamânında tûfeng olmamağıle pîrleri Dâvûd Nebî'dir.

Bunlar gûnâ-gûn demir tûfeng tabancaları ederler kim bir kerre çakdıkca bârûda çarh çakmağı taşı isâbet edüp ân-ı vâhidde tûfeng âteş alup hasımdan intikâm alınur.

Bu kârın ser-çeşmesi Odunkapusu'nun iç yüzünde Tabancacı Mehemed Çelebi'dir. Bunlar dahi seyishâneler üzre niçe gûne musanna' tabancaları zeyn edüp piyâdeleri silâhlar ile geçerler.

Esnâf-ı tûfeng açıcıyân: Dükkân 55, neferât 105, pîrleri Hazret asrında yokdur. Bu ehl-i şuğl, paslı tûfengleri seyishâneler üzre mücellâ ederek alaylarıyla tertîb üzre ubûr ederler.

Esnâf-ı fişekçiyân-ı tûfeng: Dükkân 40, neferât 100, pîrleri Cemşîd-i bî-âr'dır, zîrâ bârûdî Cemşîd te'lîf eyledi. Bunlar gûnâ-gûn tûfenglerin kâlîblarına göre niçe bin deste kurşum fındıklar üzre bârûd-ı siyâh ile tûfenglere seyishâneler üzre fişeng bağlayarak ubûr ederler. Bunlar seferde lâzımlı esnâfdır.

Esnâf-ı fişekçiyân-ı havâyî: Dükkân 18, neferât 50, bunların dahi pîri Cemşîd'dir. Bunlar çok tâ'ifedir ammâ ekseri cebehâne ocağında askerîdir. Zîrâ bunlar sûrlarda ve şâdumânlarda ve şehzâdeler mevlûdunda niçe bin gûne fişeng-ı âsumânîler ile arz-ı mahâret ederler kim maktûr-ı beşer değıldir.

Kârhâneleri Süleymâniyye tîmârhânesi'nin taşra hareminded hazîneleri ve âletleri vardır, gayrı dükkânları Eyyûb'da ve Galata'da ve Tophâne'de ve Beşiktaş'da vardır. Teferrüc günleri sıbyânlar ve tâze cüvânlar alup hevâyî fişeklik ile deli fişeklik ederler.

Ammâ bu kâra şöhet verüp pîr olan Ebû Alî Sînâ'dır kim cümle âteşbâzlara pîr olmağı isti'dâd hâsıl etmişdir kim garîb ü acîb san'at îcâd etmişdir.

Evvelâ bu âteşbâzân-ı fişengciyân kal'a fetihleri donanmasında, şeb-i muzlimde deryâya niçe yüz kayıklar ile niçe kerre yüz bin elvân fişekleri evc-i semâya âteş ile atarlar kim her biri eflâk-i bî-bâke urûc edüp ba'zıları ser-nigûn nüzûl ederken her birinden niçe bin kanâdîl-i necm-i geysûdâr hâsıl olup zemîni rûşen eder.

Ve bir gûne hevâyî fişekleri var kim üçer kamışlı üçer kerre hevâya çıkar. Evvelki hammâl fişek üç vukıyye bârûd-ı siyâh ile memlûdur, ana âteş edince evc-i âsumâna çıkup necm-i sağıre gibi nümâyân olurken ana muttasıl bir fişek dahi âteş alup evvelki zemîne düşüp ikinci fişek iki vukıyye bârûd ile haffî olup ol dahi hevâda âteş alup eflâke çıkar. Bu dahi tamâm olacak mahalde buna muttasıl üçüncü fişek dahi âteş alup öbürü yere düşer. Bu üçüncü fişek eyle çıkar kim tâ verâ-yı ebre girüp içinde demir teller ile demir kinedli badaluçka fişekler içinde keskin <ngilis bârûdıyla memlû ol fişek âteş alınca gûyâ bulutlar pâre pâre olup bir sît [ü] sadâ evc-i âsumânda kopar kim ra'd-ı âsumânî bu fişeng sadâsının yanında bir pişşe cenâhı sadâsıdır. <htimâldir kim istimâ' eden kerrûbiyânlar "Allâhümme ihfaznâ min âfâtî'l-ins." diyeler tâ bu mertebe gürleyüp zemîn [u] âsumân bu âsumânî fişeng lertzesinde dir dir ditrer. Böyle üç tabaka biri birinden âlî evce çıkar fişekler yaparlar.

Ammâ bu hakîr âlem-i fetâlîğımızda yârân-ı bâsafâlar ile ihtilâtımız mahallinde Gümrük Emîni Alî Ağa efendimize bu fişengin biri birinden yedi kat hevâya çıkar fişek peydâ edüp çam sırığının için boş edüp ucuna büyük hammâl fişeğe on yedi okka bârûd koyup yedi fişengin tepesine bir azîm tırşe külâh edüp çam sırığının aşağı ucuna ok gibi kartal yelekleri edüp Kaya Sultân mevlûdu gecesi şâdumânında kayak ile deryâda âteş edüp biri birinden âlî her biri semâya urûc edüp yedinci fişengin şu'lesi [183a] gâ'ib olup en nihâyetdeki badaluçkadan bir sadâ istimâ' olundu kim işiden âdemlerin zehresi çâk olayazdı. Ve her fişek aşağı nüzûl ederken neft yağlı ve ala çehirli ve dâne-i haşhâşlardan eyle âteşler nisâr olup zemîne nüzûl etdi kim gûyâ kevâkib-i necm-i geysûdâr-ı seb'a-i seyyâreler zemîne şehâb-ı semâ gibi döküldü. Bu hâli hakîr görüp etdüğime peşîmân olup tâ'ib ve tâhir oldum. Hadîs: ۱ «%o «Δ»†AE†«%o- mazmûnu üzre inşâ'allâh etmemiş gibi oluruz. Ammâ garîb ü acîb san'at idi.

Ve <slâmbol fişekbâzları bir gûne fişek dahi peydâ etmişlerdir. Bir fişek semâya urûc edüp tamâm olunca andan kırk elli aded fişekler gökyüzünde cânib-i erba'aya târumâr olup birbirlerin kovarak kimi hevâya

1 Hadîs: "Günahtan tövbe eden kifli günah> olmayan kifli gibidir."

çıkarm, kimi ener ve yine çıkar ve gâh sağına ve gâh soluna ber-hevâ gezerler. Bu dahi garîb ü acîb ma'rifet idi.

Ve bir gûne semâyî dahi ber-hevâ giderken andan kırk elli aded fişek-i gûnâ-gûnlar zemîne hışm-ı şehâb gibi süzülüp râst geldüğü yeri yaku yıkup temâşâcılarî pârekende ve perîşân edüp bir hây-hû olur.

Ve'l-hâsıl ol sûr geceleri sabâha dek pâdişâh-ı Cem-cenâb huzûrunda niçe yüz bin fişek ve tarakî ve badaluçka ve âsumânîler ve hevâyî ve semâyî ve evcî ve perîşânî ve bahrî ve tâvûsî ve horosî ve kepşî ve surhâbî ve cunûnî ve kestâne ve şâzrevânî ve ra'dî ve kelebekî ve semekî deryâyâ yedi kerre ve sekiz kerre gavvâs-vâr dalup bir gayrı yerden çıkup deryâyı kaynadup temevvüc-i deryâ etdirerek yine dalup Bahr-i Siyâh ka'rında şinâverlik edüp âteşlerin saçdıka gûyâ deryânın dibî dutuşup ka'r-ı deryâda bir sûzen olsa nümâyândır, bu deryâ içre olan âteşlere niçe kerre yüz bin mâhîler üşerler, zîrâ balıklar deryâda âteşe gâyetü'l-gâye cem' olurlar, bu hâl üzere bu mâhî fişekler deryâ içre âteşlerin saçup yine rû-yı deryâyâ çıkup yine dalar. Bu dahi garîb temâşâdır.

Ve kâğızdan niçe yüz aded kal'alar yapup birbirleriyle birer sâ'at ceng-i azîm edüp âteş-feşânlıklar ederler. Ve yine fişekden eşkâl-i papaslar ve Freng ve Yahûdîler ve Kızılbaş sûretleri birbirleriyle ceng-i azîm ederler. Ve yine fişekden eşkâl-i at ve katır ve deve ve sığır ve fîl [ve] câmûs ve himâr ve kelb [ve] hınzîr sûretleri peydâ edüp bunlara âteş etdikce bu sûretlerin içinde pinhân olan üstâdlar halk üzere yürüyüp âteş havfından temâşâcılara bir hây-hû kopar kim ta'bîr olunmaz. Ve hayâtda olan himârlara ve kelb-i akûr ve ayulara ve kurdulara ve hınzîrlere fişekleri bağlayup âteş etdiklerinde fakîr hayvânlar cânları acısından niçe bin temâşâcılarının içine düşüp cümle halk birbirine girüp hâlleri ve esbâbları harâb olup azîm temâşâ olup mudhikâne acîbeler görölür.

Ve gûnâ-gûn badaluçka ve havân ve tulumba ve nerdübân ve şems-i cihân ve kafesler ve mühr-i Süleymânlar ve çatal âsumânîler ve ra'dîler ve evrenler ve ejdehâlar ve havân ve kumbaralar ve husrevânî küpler ve mârîler ve kelebekler ve'l-hâsıl bin yüz elli pâre âlât-ı âteşbâzlıklar san'atı Freng-i pürrenge mahsûs iken bu Âl-i Osmân'ın fişengbâzları bâlâda zikr olunan eşkâllere âteş edüp her birinde birer san'at-ı ibret-nümâ müşâhede olunur kim zî-akl olan gaş[y] u hayrân olup sihr-i i'câz mertebesinde san'atların icrâ eyleyüp arz-ı mahâret eyleyüp fişekler ile şeb-i muzlimi leyle-i Kadir edüp rûz-ı rûşen-misâl ederler ve geceleri Kadir, rûzları rûz-ı ıyd-ı adhâ olup pâdişâh huzûrunda bu gûne arz-ı mahâret ederek alayköşkü dibinden ubûr ederler. *Ve's-selâm.*

Esnâf-ı bârûdcıyân: Dükkân kırk, neferâtları 100, mukeddemâ bâlâda kârhâneleri emîn [ü] ağavât-larıyla tahrîr olunmuş idi. Ammâ bunlar bârûd tâcirleridir. Dükkânları Sultân Bâyezîd'de ve Kâsımpaşa'da

ve Eyyûb ve Galata ve Tophâne'de dükkânları vardır. Ammâ gâyet hıfz edüp seyishâneler üzere dükkânların bârûd-ı siyâhlar ile zeyn edüp geçerler.

Esnâf-ı fitilciyân-ı tüfeng-endâzân: Dükkân 30, neferât 50, pîrleri Hazret-i (---), ibtidâ ipi anlar büküp sonra fitil gibi ucun yaktılar. Bunlar dahi seyishâneler üzere yedi katdan pembe fitilleri bükerek {ubûr etdiler}. [183b]

Bu alaylardan sonra kundakcibaşı ve tüfengcibaşı cümle ihtiyârları ve şeyhleri ve nakîb ve kethudâ vü çavuşları ile küheylân atlara süvâr olup piyâdegânları cebe ve cevşene gark olup sekizer kat mehterhâne ile güzer ederler.

{Bu tüfengcibaşıya yamak 9 esnâfdır, dükkân (---) ve cümle (---) askerdir.}

el-Faslu'l-ısrûn

Esnâf-ı haddâdân-ı âteş-feşân-ı âhengerân

«slâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde cümle 1000 dükkândır ve yekûn neferât cümle 3005 askerdir. Bunların pîr-i hakîkîsi bizzât Hazret-i Dâvûd aleyhi's-selâmdır kim Kudüs-i fierîf'de Bâb-ı Dâvûd hâricinde bir mahalle içre câmi-i selâtîni ve imâreti ve medresesi ve türbedârları vardır, hâlâ azîm âsîtanedir ve bizzât yanında evlâdı Hazret-i Süleymân medfûndur. Zîrâ Mescid-i Aksâ'yı binâ ederken asâsına dayanup merhûm oldukda vezîri Âsaf-ı Berhayâ pederi yanında defn etdüğü cem'î Kabâbita ve «srâ'îlî tevârihlerinde mastûr [u] mutâbıkdır.

Ammâ bu haddâdların Hazret-i Resûl zamânında pîrleri Ebû Zeyd-i Müslim-i Haddâd'dir. Hazret-i Alî huzûrunda Selmân-ı Pâk belin bağladı. Cümle demircilerin silsilesi ana müntehîdir. Kabri Yemen San'ânı'ndadır. Selmân-ı Pâk'in şed bağladığı yigirmi ikinci pîr [ü] pîşvâdır.

Bu esnâf sefer-i hümayûnda balyemez toplara ve cem'î mühimât [ü] levâzımâtlara elzem-i levâzımından olmağile ve kâr-ı Dâvûdî olmağile sâ'ir esnâfa takaddüm olunup yamaklarıyla evsâfları tahrîr olunur.

Bunlar azîm arabalar üzere kârhânelerin tefne ve erguvân ve gayrı şükûfeler ile tezyîn edüp ve kızaklar üzere yine ba'zı dükkânlarında sekizer onar kişi azîm çekiçler ile sindânlar üzere usûl ile demirler döğerek güzer ederler. Ve kimisi omuzlarında niçe demir çubukları ve niçesinin omuzlarında çekiçleri ile giderken yol üzere bir örs koyup hemân ol mahalde örs üzere demir pâresin döğüp bir yerde dahi böyle döğerek "Dâvûdîyiz Dâvûdî" deyüp feryâd ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı âhengerân-ı na'l-kesân: Dükkân 200, neferât 500, bunlar dahi Dâvûdî ve Ebû Zeyd-i Müslim'dir ammâ na'l kesmeği Hazret-i Hızır ta'lîm etmişdir.

Bunlar dahi kızaklar üzere dükkânlarında na'l kesüp omuzlarında yelteme ve sayalma ve pendele çekiçler ile arz-ı kâlâ ederek gûnâ-gûn şakalarla ubûr

ederler. Ehl-i sefere bunlardan a'lâ ve lâzımlı esnâf olmazdır.

Ehl-i hıref mihcıyân: Dükkân 100, neferât 200, bunlar dahi Dâvûdî ve Ebû Zeyd-i Müslimî'dir. Dükkânların arabalar üzre yapup na'l mihları kesüp pür-silâh güzer ederler.

Ehl-i sanâyi, mismârân ya'nî egsercıyân: Dükkân 1006, neferât 3000, bunlar dahi Dâvûdî'dir. Bu tâ'ife «slâmbol'da gâyet firâvândır. Zîrâ ihrâk çok olmağile bunlar Lofça ve Zağra ve Miyâne ve Geyve ve gevele ve orta sayış ve yüleme padara egserisi ve tavan egserisi misilli egserileri arabalar üzre dükkânlarında zeyn edüp "Mervân başına mih satarım" deyüp dükkânlarında egser keserek ubûr ederler. Bunlar ekseriyyâ Divriği Ermenîleridir ammâ Ferhâd kavm[i]dir.

Esnâf-ı ehl-i kâr, kebkebcıyân: Ebû Zeyd-i Müslimî'dir. Dükkân 106, neferât 200, bunların dükkânları cümle Sultân Mehemmed'in Çukur hammâmı cenbinde bir sıra çârsûdur, gayrı hıref yokdur. Seyishâneler üzre kebke keserek ubûr ederler. Kebke oldur kim pabuc ve çizme altına kalaylı bir güne hurda egserdir.

Esnâf-ı ehl-i kesb, kantârcıyân: Dükkân 80, neferât 200, pîrleri yine Dâvûd Nebî ve Ebû Zeyd-i Müslimî'dir. Ammâ bunlar gûnâ-gûn kantâr te'lîf etmişlerdir kim ibret-nümâdır. Dükkânların tahtrevânlar üzre zeyn edüp ve gûnâ-gûn kantârları zencîrlerinden birbirine bend edüp dükkânlarında âvîze misâli zeyn edüp arz-ı metâ' ederek giderler.

Ehl-i şugl, mîzâncıyân: Dükkân 100, neferât 100, ibtidâ pîrleri Hazret-i «brâhîm pederi Âzer'dir, Nemrûd'un sanemkârı veznedârı idi. Ammâ Hazret zamânında pîrleri Ebû'l-Kâsım Vezânî idi. Enes ibn Mâlik belin bağladı. Kabri Erzurûm'da Abdurrahmân Gâzî cenbinde medfûndur.

Bunların dükkânları Mahmûdpaşa'dadır. Alay dükkânların arabalar üzre gûnâ-gûn vezne ve sarı pirincden kefeli terâzûları zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı ehl-i tüccâr, egecıyân: Dükkân 55, neferât 105, pîrleri Ubeyd Tâhîr'dir. Pehlivân fetâ olmağile Hamza-i bâ-safâ kemer-bestesidir. Kabri Mekke'dedir. [184a]

Bu ehl-i hırefin dükkânları cümle Uzunçârsû'da vâkı' olmuşdur. Seyishâneler üzre kârhânelerin dörpü egesi ve na'lband egesi ve Miyâne egesi ve bıçak egesi ve arkalı eğerler kim kuyumculara lâzımdır, gûnâ-gûn eğerler ile dükkânların tezyîn edüp ege yaparak,

"Eğrileri düzeldiriz, yoğunları eğerleriz" deyü feryâd ederek pür-silâh bunlar dahi ubûr ederler.

Ehl-i kâni', esnâf-ı kesercıyân: Dükkân 200, neferât 500, bunlar dahi Dâvûdî'dir ammâ Hazret asrında pîrleri Ebû'l-müslim-i Gaffârî'dir. Hazret-i Enes belin bağladı. Kabri nehr-i Murâd sâhilinde Ca'ber kal'ası dibinde Hazret-i Alî ile Hazret-i Âyişe-i

Sıddîka'nın Sıffîn cenginde şehîd olup anda medfûndur. Bu azîz Sahâbe-i kirâma balta ve nacak ve külünk ve keser ve kazma yapmağı îcâd etdi. Bu kesercıyânlar dahi dükkânların keser ve balta, bıçak ve gayrı uracak silâh âletleriyle dükkânların zeyn edüp geçerler.

Ehl-i kesb, desterecıyân: Dükkân 80, neferât 200, pîrleri ibtidâ Benî «srâ'îl'den Semâ'îl'dir kim Haleb'de Hazret-i Zekerıyyâ'yı iki biçmek için ibtidâ erre-i Zekerıyyâ'yı bu Semâ'îl îcâd etdi. Ba'dehu Yahyâ Nebî bunu katl edüp pederinin intikâmını aldı. Ammâ Hazret zamânında bu desterecilerin pîri Abdülgaffâr Mişârî'dir. Selmân-ı Pâris beline şed bağlayup pîr oldu. Kabri Niğde şehri cebbânesinde medfûndur, ammâ ziyâreti müyesser olmadı.

Bunlar gûnâ-gûn destere ve bıçıklar ve mişârlar ve erreler ve keskiler ile dükkânların müzeyyen edüp bir hây-hû ile pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı sevdâger-i burgucıyân: Dükkân 100, neferât 200, bunlar dahi Dâvûdî'dir ammâ Hazret huzûrunda pîr olan Ebû'r-rîf-i Nakkâbî'dir. Emr-i Resûl ile Suheyb-i Rûmî kemerine şed bağladı. Kabri fiâm kurbünde Ba'labekke kal'asındadır ziyâretgâh-ı ünâsıdır. Bir atı sancı dutsa anın kabri üzre atı gezdirüp anın boğazına bir burgu asa kosalar bi-emrillâh at selâmet bulur. Hayyâlan-ı fiâm mâbeyninde mücerrebdir.

Bu tâ'ife dahi gûnâ-gûn makkâblar ve divseler ve girseler ve burguların envâ'ıyla dükkânlarına zîb ü ziyânet verüp ubûr ederler.

Ehl-i mihnet, kömürcüyân: Dükkân 400, neferât 800, bu tâ'ife dörd esnâfdır. Dağda kömür yakıcı bî-hisâb kavm-i rû-siyâhdır ammâ akçeleri akdır. Ve kömür gemicileri bunlar dahi davk-ı la'net-i dünyâda ve âhiretde siyeh-rû Rûm kefereleridir.

Bir sınıfı kömür mahzencileridir, müslim ve Ermenîlerdir. Ve bir fırkası dahi kömür gezdiriciyân'dır kim bunlar Midilli beygîrleri ve inekden doğmuş Kıbrıs cezîresi katırlarıyla çuval çuval kömürleri atlarına tahmîl edüp cümlesi siyâh çerde palâs palâs esbâbları kömü[r] tartarak ve satarak ubûr ederler.

Ammâ ibtidâdan pîrleri âteş yakmada Hazret-i Âdem'dir. Kömür yakmada Nemrûd-ı la'indir kim âteş-i Nemrûd meşhûrdur kim Hazret-i «brâhîm'i âteşe atdıkdâ Cenâb-ı Bârî «brâhîm'e nâr[ı] gülzâr eylediğine nass-ı kâtı' vardır. Âye[t]:

۱ ﴿ تَتَّخِذُ الْوَدَّاعِ كَالْحِلْيَةِ ﴾

âyeti nâzil olmuşdur. Ammâ Hazret asrında ahgerciyânlara pîr olan Hârût-ı Hayberî'dir. Hazret huzûrunda «slâm ile müşerref olup Selmân-ı Pâk belin bağlayup Hayber'den ve Uhud dağlarından Medîne'ye kömür getirüp kifâf-ı nefis ederdi. Kabri Vâdi'l-kurâ

¹ Kur'ân, Enbiya, 69; "Biz de "Atefl! «brahim'e karfl» so€uk ol selâmet ol" dedik."

kurbündedir. Yine Hayberîler, "Müselmân oldun" deyü şehîd etdiler. *Kuddise sirruhu*.

Bunlardan sonra demircibaşının netîce askerleri saf saf ve fevc fevc pür-silâh olup demircibaşı küheylân atlar üzere şeyhleri ve nakîbleri ve desterecibaşî bir pîr-i fânî idi, Sultân Selîm ile Mısır fethinde bile idi, cümle pâdişâhlar kendüyi huzûrlarına getirdüp hayır du'âsın alırlardı ve vüzerâlar Unkapanı'nda dükkânına varup dest-bûs ederlerdi, bu pîr dahi ordu-yı «slâm alayına tahtirevân ile çıkup sağ tarafında demircibaşı ile sekizer kat mehterhâne çalarak ubûr ederler.

Bu demircibaşıya yamak on altı aded esnâf yamak olup cümle dükkânları (---) ve cümle neferâtları (---) ammâ bu esnâfların cümlesi orduda gâyet lâzımdır.

el-Faslu'l-hâdî ve'l-ışrûn

Esnâf-ı ser-çeşme-i âhengerân-ı çilingirân

Dükkân 500, neferât 1000, pîrleri yine Dâvûd Nebî'dir ammâ Hazret asrında pîr [ü] pîşvâları fieyh <zzeddîn-i Semâhî'dir. [184b] Selmân-ı Pâris belin bağladı. Demir hurdavâtları yapanların silsileleri ana müntehîdir. Kabri Acem diyârında fîrâz'dadır. Bunlar seyishâneler üzere rezeler ve bendîşeler ve halkalar ve demire mûte'allik yaldızlı ve kalaylı eşyâlar ile dükkânların donadup alay ile güzêşt ederler.

Ehl-i işğâl, gemciyân: Dükkân 100, neferât 400, gerçi Dâvûdî'lerdir ammâ pîr-i hakîkîleri Hazret-i Hızır'dır. Anın ta'lîmiyle ibtidâ gem yapan Seyyid Himâyüddîn'dir. Hazret-i Hamza belin bağlayup guzât-ı müslimîne gem yapardı. Merkad-i pür-envârı Bağdâd kurbünde Hille'dedir. Hâlâ anıçün Hille gemi meşhûrdur ve Huveyze gemi dahi nâzik ü musanna'dır. Bunlar niçe bin kalaylı ve zernişânlı ve müzehheb ü mutallâ gemleri dükkânlarına zeyn edüp ubûr ederler. Pâdişâh emîr-i âhûruna hizmet eder gemcilerin cümlesi yüz aded neferdir kim gâyet üstâdlardır.

Esnâf-ı ehl-i tarîkat, temrenciyâ[n]: Dükkân 100, neferât 115, pîrleri Ca'fer-i Hâşimî'dir. Hazret-i Alî akrabâsıdır, yine Alî kemer-bestesidir. Lâkin çeber olmağile elinden bir kâr halâs olmayup mücâhidîne hadeng peykânları düzêrdi kim pûlâd-ı Nahşivânîden güzêr ederdi. Kabri Acem Erdebîli'nde fieyh Safî kurbünde başka bir kubbede medfûndur, Hazret-i Alî akrabâsıdır deyü fieyh Safî'den ziyâde ziyâret ederler.

Bunlar dahi pür-silâh olup niçe güne temrenler ve paşaklar peykânları alançalar ve pojekalar ve elbiseler ve çengal temren ve küştânî misilli çâr-kûşe ve tomarlı ve palalı ve sünceli mutallâ temrenler ile dükkânların zeyn edüp ba'zı üstâdları demren yaparak ubûr ederler.

Esnâf-ı ehl-i şerî'at, kaffâlân ya'nî kilidciyân: Dükkân 100, neferât 200, pîrleri Zeyd-i Hindî'dir. Selmân-ı Pâk nazar-gerdesidir. Kabri yine Hindistân'da Bender-i Dîv-âbâd'dadır. Bunlar seyishâneler

üzere dükkânların kıfl-ı kavîler ile bezeyüp güzêr ederler.

Esnâf-ı ehl-i hakîkat, üzengiciyân: Dükkân 100, neferât 200, bunlar dahi Dâvûdî ve Ebû Zeyd-i Müslimî'dir ammâ ibtidâ Hazret'e rikâb-ı cedîd yapan fücâ'eddîn Mehribânî'dir. Enes ibn Mâlik telâmîzinden olup rikâbdârâna pîr olmuşdur. Kabri nâma'lûmdur.

Bu kavm seyishâneler üzere külbe-i ahzânların rikâb-ı gûnâ-gûn sîm talâ ve müzehheb ü mutallâlar ile dükkânların zeyn edüp kendüler de pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı ehl-i ma'rifet mikrâsıyân: Dükkân 30, neferât 100, pîrleri Yâver-i Özbekî'dir. Selmân-ı Pâris belin bağladı. Meşhed-i pâki şehri Tesû'da Türk-i Türkân Ahmed Yesevî cenbinde medfûndur. Bunlar gûnâ-gûn mikrâs-ı lâlari dükkânlarında lâle gibi zeyn edüp tay ederler.

Ehl-i iktisâb, na'lçacıyân: Dükkân 400, neferât 1000, pîrleri Âhenger-i Horasânî'dir. Selmân nazar-gerdesidir. Kabri Heyrât'dadır (---) (---). Bunlar pîrimiz (---) (---) ammâ galatdır. Bu tâ'ife kubâdî ve mahmûzî ve dirsekli ve cihânşâhî ve mervânî na'lçalar ile dükkânların zeyn edüp kimisi âteşde na'lça kesüp yelteme urarak pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı ehl-i halâl, na'lçacıyân-ı mihliciyân: Dükkân 400, neferât 700, pîrleri (---) (---) (---). Bunlar seyishâneler üzere dükkânların mücellâ na'lçalar ile tezyîn edüp pâypûşları na'lçalarıarak pâk ü pâkîze libâslar ile pür-silâh ubûr ederler. Bunlar na'lça kesiciler gibi kibirli kavm değillerdir.

Esnâf-ı ehl-i sâbırân, ya'nî çilingirân-ı yüksükciyân: Dükkân 40, nefer 100, pîrleri Verten-i Hindî'dir. Enes ibn Mâlik telâmîzlerindedir. Kabri Mısır'dadır. Terzilerin parmaklarına demir yüksük yapmak Verten-i Hindî'den kalmışdır. Bunlar dahi seyishâneler üzere dükkânların yüksükler ile donadup pâk ü müsella ubûr ederler, sulehâ kavmdirler.

Ehl-i hıref, iğneciyan: Dükkân 55, neferât 200, pîrleri Ebû'l-Kâsım el-Attâr'dır. Selmân-ı Pâk'in yigirmi dördüncü kemer-bestesidir kim iğnecilerin netîce-i pîşvâları ana müntehîdir. Kabri (---) (---) (---). Bunlar seyishâneler üzere gûnâ-gûn ibre ve sûzenler ve sündeler zeyn edüp niçesi cem'î esbâbları ve destârların iğneler ile zeyn edüp "ğine iğine iğne gerek sökükleri dikmek gerek" diyerek feryâd edüp geçerler.

Ehl-i şugl, haddeciyân: Dükkân 15, neferât 40, bu fûnûnda Zerkûb-ı Konevî, altun dökücü ve sırmakeş [185a] olduğundan Zerkûb derler, "Haddeyi ol icâd edüp pîr oldu" deyü yazmış ammâ akli azmış ve hilâf yazmış, pîr oldur kim Hazret huzûrunda dörd miyân-bestenin şeddin kuşanmış ola, Zerkûb-ı Konevî ise Âl-i Selçûkiyân asrında zuhûr edüp Muhyiddîn el-Arabî'nin öğey evlâdıdır. Ammâ bu âhen haddecilerin

pîri Hazret huzûrunda Zünnûn-ı Mısırî ile gelüp «slâm ile müşerref olan Sa'deddîn-i Mısırî'dir. Selmân belin bağladı. Kabri Arz-ı Hâsân'da ya'nî Bilbeys şehrinde.

Hadde ol şeydir kim pûlâd-ı Nahçıvânî'den yâhûd pûlâd-ı Hindî'den mutavvelce Dımışkî'dir. Niçe yüz delikleri vardır, andan kuyumcular ve sırmakeşler sırma ve tel çeküp rakık ederler san'at-ı musanna'dır.

Ehl-i tâcir, âhen-fürûht: Dükkân 300, neferât 605, pîrleri (---) Selmân-ı Pâk perverdesidir. Kabri Habeş'dedir. Bu demir satıcıların dükkânları Tahta'l-kal'a'da ve Karaman'da bî-hisâbdır. Rûmeli'nde Samakov'da ve Eğridir'de ve Pirlepe'de demir ma'denlerinde şerikleri olup ankâ bâzergânlardır. Bunlar dükkânların arabalar üzre çubuk demirler ile çâr-kûşe Alman çelikleriyle yükledüp kendüleri dahi müsellah u mükemmel ubûr ederler.

Esnâf-ı şâkirân, âhen tel-keşân: Dükkân kırk, neferât iki yüz, pîrleri (---) Selmân'dan yakar çerâğı. Kabri Medîne Bakî'inde Hazret-i Abbâs cenbindedir. Bu hırefin dükkânları Yeni Bezzâzistân'dadır. Bunlar seyishâneler üzre çarhlar ile demir teller ve sarı pirinc teller çeküp ubûr ederler.

Esnâf-ı ehl-i kâni', hurdavât-ı âhen-fürûht: Dükkân 700, neferât 800, pîrleri Avn bin «mrân'dır, Selmân-ı Pâk'in elli ikinci kemer-bestesidir. Egser ve gayrı âhen hurdaları satanlara pîr olmuştur. Kabri Hille'de, Alî minâresi kurbündedir. Bunlar bir alay Mağribî fukarâlardır ammâ yine alayda tablalar ile başlarında demir hurdaları fûrûht ederek ubûr ederler.

Ehl-i sanâyi', köşe-nişînân ya'nî na'lbandân-ı hussân: Dükkân 105, neferât 1000, pîrleri Hazret-i Hızır'dır kim Hazret-i Alî'nin Döldül'ün na'llamışdır. Ammâ Hazret ile Hızır ve Veys el-Karanî görüşmemişdir. Ammâ Hazret huzûrunda na'lbandlara pîr olan Ebül-Kâsım es-Semmâkî'l-Baytârî'dir. Selmân-ı Pâk'in beline şed bağladığı yigirmi beşinci pîrdir kim na'lbandların neticesi anda nihâyet bulur. Kırk dörd yaşında nakl edüp kabri Hürmüz'dedir, *radıyallâhu anh*, kim cümle ehl-i sefere lâzımlı esnâfın pîr-i pîşka-demidir. Hattâ bu esnâf "Biz çilingirândan mukaddem gidüp başka tablhâne sâhibi oluruz" deyü hayli da'vâ-yı merd etdiler.

Âhir-i kâr bunlara yamak olur neferât, esnâfât olmamağıle çilingirân ile bir azım alaylarında arabalar üzre dükkânlarında gûnâ-gûn çevirme fiâm na'lı ve Bosna ve Vişigrad ve Hersek ve Koniçe ve «slâmbol'un okka na'lları ve sâ'ir bisât ve sınıtrac ve keski ve gözündekisi nişterleri ve kelpedân ve tahra ve perçin çekici ve iş çekiçleri ve işkence malafa ve baskı ve kemendler ile dükkânların zeyn edüp na'l döğerek pür-silâh ubûr ederler. Ba'dehu çilingirbaşı ve na'lbandbaşı güzîde askerleriyle pür-silâh sekizer kat mehterhânelerin çalarak ubûr ederler.

Bu çilingirbaşının cümle esnâf yamakları on beş adeddîr ve yekûn dükkânları (---) adeddîr ve cümle

neferâtları (---) adeddîr kim bâlâda ale'l-infirâd cümle esnâfiyla dekâkînleriyle tahrîr olunmuştur.

el-Faslu's-sânî ve'l-işrûn Esnâf-ı kazancıbaşı

Kârhâne birdir. Unkapanı'yla Ayazmakapusu'nun iç yüzünde bir kârhâne-i azîmdir kim ta'bîr olunmaz. Ebül-feth Sultân Mehmed Hân binâsıdır. Sâ'ir dükkânları cümle dörd mevleviyyet yerde 900, neferât 4000, pîrleri Ebû Habîb Muhyiddîn-i Buhârî'dir Selmân-ı Pâk'in yigirmi üçüncü şed bağladığı pîrdir. Kabri (---)

Ammâ ibtidâ Hazret-i Dâvûd tancere ve kazganı demirden düzmüşler idi. Sonra bakır ma'âdinleri zâhir olup Ebû Habîb Muhyiddîn nuhâs-ı hâlisden tancereler inşâ edüp pîr oldu. Hâlâ yine Kırım Tatarı ve Moğol ve Boğol ve Kalmah ve Kumuk kavimleri içinde cem'î tancereleri cümle Çoyunçu demirden kazganlardır kim ma'deni Kırım cezîresinde hâsıl olup Kefe kurbünde Çoyunçî Mehmed Efendî'nin kârıdır kim {azîm kârhânedir kim ana mahsûsdur}. [185b]

Ammâ Âdem Safî'den Hazret-i Dâvûd'a gelince tancereleri çömlükten idi. Ekseriyyâ eti kebâb ederlerdi. Zîrâ evâyil-i a'sârda hukemâ-yı kudemâ ta'âmı yetmiş seksen gûne etmemişlerdi.

Bu kazancı tâ'ifeleri kızaklar ve arabalar üzre gûnâ-gûn kazanlar ve tancereler ve tavalar ile dükkânları zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı bakır sızırıcyân: Kârhâne 4, neferât 65, bu kârhâneler Unkapanı'nın iç yüzünde Süğlün kulesinde ve Eğrikullede ve Otluk kulesinde ve Burgucular kulesindedir. Her körüklerin onar âdem çeker câmûs derisinden mehânlardır. Hurdevât bakırları eyle kal ederler kim âteşinin yanına varmağa âdem tâkat getiremez. Bunlar dahi külçe külçe bakırları arabalara koyup körüklerin çeküp gûyâ bakır eridirler gibi ubûr ederler turfe ucbe-likâ kavmdir.

Ehl-i dekâkîn, câm ve tıhtâb tâsıcyân: Dükkân 45, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bunlar tahtrevânlar üzre câm tâs ve tıhtâb tâs yaparak güzer ederler.

Esnâf-ı sâhib-i dekâkîn çarkıcyân: Dükkân 40, neferât 105, bunlar seyishâneler üzre dükkânlarında bakır âvânların çarha çeküp mücellâ ederek geçerler.

Esnâf-ı tâcirân-ı kazancıyân: Dükkân 300, neferât 500, bunların pîri Sa'd ibn Ubeydî-i Hüzzercî'dir, Selmân-ı Pâk'in şed bağladığı otuzuncu pîrdir kim cümle ehl-i hıreflerin tâcirleri silsilesi bu Ubeyd'e çıkar. Kabri Yemen şehirlerinde Zebîd'de yatır.

Bunlar dahi dükkânların kalaylı pâk bakır âvânlarıyla zeyn edüp ubûr ederler. Ammâ bunlar cümle Laz tâ'ifesidir, "Tavalar, tençereler pakur avadanlıklarına hurtavâtlar alırım" deyü Laz kavmi lehcesiyle feryâd [u] figân ederek geçerler.

Esnâf-ı kalaycıyân: Dükkân 106, neferât 500, pîrleri Hazret-i Sârî'dir kim Hazret-i Alî belin bağladı. Hazret-i Ömer hilâfetine Acem diyârında Nihâvend seferi'ne serdâr olup vardukda Acem gâlib gelüp Sârî münhedim olmak sadedinde iken Medîne'de de Hazret-i Ömer cum'a günü hutbe tilâvet ederek kalb gözüyle gördü kim Sârî münhedim oluyor. Hemân minberde hutbe esnâsında "*Yâ Sâriye ile'l-cebel*" deyü Hazret-i Ömer bir na'ra etdükte cümle cemâ'at hayrân kalup, "Ömer'e ateh galebe edüp beş aylık yolda Nihâvend'de olan Sârî'yi hâtırına getirüp hutbede galat etdi" dediler. Kimi esrâr-ı hafîsine haml edüp târîh kodular.

Hazret-i Ömer'in bu na'rasın Nihâvend'de olan guzât-ı muvahhidîn cümle istimâ' edüp hemân Sârî hazretleri alem-i Resûlullâhı *ile'l-cebel* dedüğü gibi dağa alem çeküp cebele arka verüp mansûr [u] mu-zaffer Medîne'ye gelüp târîhleri mutâbık gelüp Hazret-i Ömer'e ziyâdesiyle mahabbet etdiler.

Me'âl-i kelâm bu kalaycıların pîri fieyh Sârî hazretleridir kim kâhîce gazâlara serdâr olurdu. Kabri-münevveri, Mısır'ın iç kal'asında Tavâşî Süleymân Paşa câmi'i haremindedi okuyla ve yayları ile tokuz kademe nerdübân ile enilir bir gârda medfûndur.

Bunlardan sonra kazancıbaşının güzîde askerlerinin omuzlarında niçe bin yelteme ve sayalma ve yassılama ve danlama bâm isimli çekiçler ile ubûr ederken yollarda bir tomruğu meydân-ı mahabbete koyup on dör[d] ve on altı kişi usûl-ı âheng ile ol tomruğa çekiçler çalup arz-ı mahâret ederek ubûr edüp gûnâ-gûn kazancı şakaları ederler. Ammâ bu esnâfın ihtiyârlarının kaba sakallılarının bakır râyihâsından cengârî ve kibritî ve yeşil ve mâvî sakalları vardır. Bunlardan sonra kazancıbaşı ve çarkcıbaşı at başı berâber olup ardları sıra Kastamonu ve Bakır Küresi ve Taşköprülü Türk dilbercikleri iç oğlanları pâyesiyle ubûr ederler. Zîrâ bu kazancılar cümle Kastamonuludur. Ardları sıra sekizer kat mehterhâne ile ubûr ederler.

Bu kazancıbaşı yamağı cümle (---) altı esnâfdır ve dahi cümle (---) dükkândır. Ve cümle (---) askerdir.

el-Faslu's-sâlis ve'l-işrûn

Esnâf-ı azîm zergerân ya'nî kuyumcıbaşı

Kârhâne-i ma'mûr birdir, dükkân cümle 3000, neferât yekûn 5000, bunlar dahi örs ve çekiç ve âteş kullandıkları için [186a] Hazret-i Dâvûd'dan dem ururlar. Ammâ Hazret-i Risâlet huzûrunda pîr olan Nasr bin Abdullâh'dır kim Selmân-ı Pâk beline şed bağladuğı yigirmi altıncı pîrdir, merkad-i pür-envârı Yemen Adeni'nde diyâr-ı ademe gidüp dünyâdan mün'adim olup Aden'de medfûndur.

Bu kuyumcular esnâfına iştiâr veren Sultân Selîm-i Evvel ve Sultân Süleymân Hân'dır. Zîrâ bu iki pâdişâh-ı cüvân-bahtlar Tarabefzûn şehri tahtgâhında

rahm-ı mâderden müştak olup ikisi de kuyumculuk kârın tahsîl etmişdi. Hattâ Unkapanı'nın iç yüzünde kuyumcu Rûm Kostanta nâm bir keferi Süleymân Hân'ın üstâdı idi.

Bir kerre bu Kostanta Süleymân şehzâdeye elem-zede olup "Bin deyenek uram" deyü yemîn eder. Âhir Süleymân Hân vâlidesi Kostanta'ya bin altun verüp cürmün afv etmeği ricâ eder, ricâsı makbûle geçmeyüp bin altunu Süleymân Hân'a haddeden tel çekdirüp beş yüz çubuk tel etdirüp beş yüz çubuk tel ile şehzâde Süleymân'ın pâyine iki kerre darb edüp bin deyenek olmuş olup fiehzâde Süleymân âzâde olduğı meşhûr-ı âfâkdir. Hattâ hakîr ol pîr Kuyumcu Kostantın'ı bir kaç kerre görmek olmuş idi. Pâdişâhlara girüp nakl edüp cemî'i tekâlifden berî bir deyrî ve diri koca keferi idi.

Ba'dehu Süleymân Hân pâdişâh oldukda kuyumcubaşılara iltifâten Sakkâ çeşmesin binâ edüp önünde bir hevâdâr yerde bâğlı ve bâğçeli ve bir câmi', hammâmlı ve müte'addid kâ'a ve hücreli bir tavîl dîvânhâne-misâl ortası yollu iki tarafı kuyumcu dezzâhlarında halîfeler işleyecek hücreler ile ârâste bir kârhâne edüp on bin sahan ve beş yüz kazgan ve tancere ve sâ'ir bakır âvânları vakf edüp hayrât-ı azîm etdi.

Ve yigirmi yılda bir teferrücleri oldukda sâyebân-ı pâdişâhî verilüp on kîse-i Osmânî hazînededen verüp tabl-ı Âl-i Osmân ve kûs-i hâkâniyân verilüp on gün on gece teferrüc etmelerin kânûn-ı Süleymânî etdi. Hakîr Evliyâ-yı pür-taksîr, kuyumcubaşızâde olmağı ile üç kerre teferrüclerini görüp Sultân Murâd Hân teferrücünde ibtidâ dest-bûs edüp revâne olan bu hakîr idi.

Bu teferrücleri Kâğızhâne fezâsında esnâf-ı zergerân cem' olup kânûn-ı Kuyumcu Süleymân {Hân} üzre on gün on gece infidâdile yigirmi gün olur cem'iyet-i kübrâ ile cemî'i diyâr-ı Âl-i Osmân'da olan kuyumculara bir sene mukaddem zergerân çavuşları gidüp emr-i pâdişâhîler ile Kâğızhâne teferrüclerine da'vet edüp her diyârın kuyumcuları gelmek muhâl olup içlerinden necîb ü reşîd halîfeleri sâhib-i post olmağı beşer onar bin guruslar ile çavuşları ve halîfelerin Âsitâne'ye gönderirler.

Ve bu cem'iyet-i kübrâya bizzât Âl-i Osmân pâdişâhları serâperde-i Süleymânî'nin gönderüp kendileri sa'âdetle serâperdesinde şeyhülislâm ile ve sâ'ir vüzerâ-yı izâmlar ile gelüp karârdâde oldukda cümle tabllara darblar urulup ibtidâ on iki halîfe-i müste'id, pâdişâh-ı Cem-cenâbın dest-i şerîfin bûs edüp sonra şeyhülislâmın ba'dehu sâ'ir vüzerâ-yı izâmın dest-i şerîflerin bûs edüp ba'dehu ser-zergerân kuyumcubaşının ve şeyhin ve nakîbin, ba'dehu sâ'ir pîrlerin dest-i şerîflerin öpüp revâne olmak kânûn-ı Süleymân Hân'dır.

Ba'dehu kuyumcubaşı pâdişâha bir murassa' ve mücevher pîş-tâhta ve devât ve bir zî-kıymet mücev-

her raht ve bir kılıc ve bir gaddâre hedâyâ verüp kuyumcubaşı zemîn-bûs edüp pâdişâh seyr-i şikâra revâne olup ba'dehu on iki bin halîfeler kuyumcubaşidan dest-bûs edüp me'zûn olurlar. Yedi gün yedi gecede cevâhir ve murassa'ât kemer kuşaklı uşaklar ve cümle dilberânlar zer-ender-zere müstağrak olup cevâhir bıçaklar ve hançerler dakınup zerdûz harîr şed peştemâller ile tâvûs-ı bâğ-ı krem gibi refât edüp pîrlerin dest-bûslarıyla revâne olurlar. Ve bu Kâğızhâne fezasında beş altı bin hayme ve hargâhlar kurulup yigirmi gün yigirmi gece âdem deryâsı olup geceleri Kadr ve rûzları rûz-ı ıyd olur. Hulâsa-i kelâm bu teferruce bir esnâf mâlik olmamıştır.

Ba'dehu yine ordu-yı hümâyûn alayında dahi bir alay-ı azîm müzeyyen ederler kim zer ü zîverlerinden çeşm-i benî âdem hîrelenir. Seyishâneler ve araba ve tahtrevânlar üzre bıçaklar ve hançerler ve mücevher kemerler ve mücevher buhûrdân ve gülâbdân ve raht ve kılıc ve gaddâre ve topuzlar ve niçe bin tahrîri mümkün olmayan zî-kıymet [186b] eşyâlar ile dükkânların zeyn edüp cümlesi eğer Rûm ve Yahûdî ve Ermenî ve müslimler al ve kırmızı ve yeşil serbend ve mukaddemler sarınup pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı bâzergân-ı cevâhirciyân: Neferât 600, bunların dükkânları yokdur, hânlarda sâkinlerdir kim mâllarının hisâbların ve cevâhirlerinin adedlerin Hudâ bilir. Elmâs-ı Hindistân ve la'l-i Bedahşân ve pîrûze-i Nişâbûr ve aynü's-semek-i Sûdân ve zümürüd-i svân ve yâkût-ı (---) ve seylân ve mercân-ı (---) misilli cevâhirler cümle bunlarda mevcûddur.

Bu ehl-i huref tahtrevânlar üzre cevâhirlerin kâğıdlar üzre zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı lü'lüciyân ya'nî incüciyân: Dükkân 40, neferât 100, pîrleri (---) (---). Bunlar seyishâneler üzre gûnâ-gûn dânedâr Hürmüz incüleri ve dürr-i yetimleri ipliklere dizüp külçe külçe edüp dükkânlarını balık ağı gibi incüler ile zeyn edüp ubûr ederler. Bunlar cümle Eski Bezzâzistânkapusu'nda olur Yahûdîlerdir.

Esnâf-ı zergerân-ı cevâhirciyân: Dükkân 100, neferât 155, pîrleri Hüseyin ibn Nasr bin Abdullâh'dır kim kuyumcular pîrinin evlâd-ı mihteridir. Selmân-ı Pâk kemer-bestesidir kim kabri Isfehân'dadır. Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların mücevher eşyâlar ile zeyn edüp ve yine cevâhir âvânî eşyâlar işleyerek cümlesi pür-silâh ubûr ederler.

Cümleden üstâd cevher-fürûş Kûpeli Yahûdî ve Semmûrkaş Urum ve Galata'da dörd yol ağzında Benli Urum. Ve oyunbâz olan cevâhir kulu ta'bîr etdikleri Laskaraki Urum, ilm-i cevâhircilikde ve rakkâs-ı pehlivân pîşekârlıkda yegâne-i asr bir Urumdur. Ve Ermenî Bedros. Ve Unkapanı'nda bizim peder merhûmun şâkirdi Laz Alî, Sultân Murâd Hân'ın cevâhir tahtında tasnî'âtlar eyleyüp bir cevâhir taht-ı murassa' etmiştir kim on sekiz pâdişâh elçileri geldükde bu taht üzre Gâzî Murâd Hân iclâs edüp

azamet [u] dârâtın bu taht ile ızhâr eder, böyle bir taht-ı ibret-nümündür.

Bu esnâfların dükkânlarında olan la'l [u] yâkût ve zeberced ve elmâs, pîrûze şa'sa'asından âdemin merdüm-i dîdeleri hîrelenüp âdem hayrân olur. Ve muğ-pîçeleri dahi zer-ender-zere ve cevâhire gark olup gûnâ-gûn akmişe-i fâhireler ile mülebbes olup ubûr ederler.

Esnâf-ı sâ'atciyân: Dükkân 45, neferât 1000, bunlar çok kavmdır ammâ niçe yüzü hânelerinde işlerler. Pîrleri Hazret-i Yûsuf'dur. Mısır'ın Cîze şehrinde zindânda mahpûs iken kumdan sâ'at yaptığı bâlâda gemiciler esnâfında tahrîr olunmuşdur. Ammâ bu sâ'at-ı musanna'ı peydâ etmek yine Hazret-i Yûsuf'dan kalmıştır kim gece ve gündüz karanlık zindânda ma'lûm olup ibâdet etmeğiçün {ağacdan sâ'at} te'lîf etmişti. Hakkâ ki bu sâ'at yapmak makdûr-ı beşer değildir, kerâmetdir.

Ve bu ma'rifeti bilmeğe yetmiş ma'rifet bilmek gerekdir kim aylı ve günlü ve mîkâtlı ve münebbihli sâ'at yapup on iki ilm-i kitâb dahi bilmek gerekdir kim üstâd-ı kâmil ola.

Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların Alman ve çspanya ve Fransa ve Canpetro ve Kaşper ve Bülbül ve Yûsuf Çelebi sâ'atleriyle zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı sikkezânbaşı: Ancak bir âdemdir, neferât 100, pîri Hazret-i Osmân'dır kim Hazret-i Risâlet sikkesine "*Lâ lâhe lallâh Muhammediin Resûlullâh*" yazmıştır. Hakkâ ki hadîd üzre kazmıştır. Hazret-i Risâlet kemerin bağlayup hattâtlara ve sikkezânlara pîr olup hilâfetde iken kendüyi şehir-i Ramazân'da Kur'ân tilâvet ederken şehîd edüp kabri Medîne-i Münevvere Bakî'inde medfûndur.

Ve kaçan kim bu sikkezânbaşı hîn-i cülûsda ve gayrı eyyâmında pûlâd-ı Nahçivânî üzre bir hadîd sikke kazsa kapuculardan ihtiyâr kulle sofîlerinden üç aded sâlih ü müselmân âdemler nâzır olup anların huzûrunda sikke kazır, yohsa gayrı zamânda kazırsa ellerin keserler. Ve kazduğı sikkeleri mühürleyüp hîn-i mahalde Darbhâne sikkezânına defter ile verirler. Kânûn-ı Selîm Hân'dır kim Selîm Hân hem kuyumcu ve sikkezân ve zernişancı [zerefşancı?] idi.

Bu sikkezânbaşı dahi tevâbi'yle ve kulle sofîleriyle ubûr ederler. Dükkânları yokdur, ancak tamgacıbaşı kârhânesinde başka hücreleri vardır. Andan,

Esnâf-ı tamgacıbaşı: Kârhâne-i azîm birdir, kuyumcubaşı kârhânesine muttasıl bâğlı ve bâğçeli ve hammâmlı ve maksûreli bir kârhânedir. Tamgacıbaşı bir âdemdir ammâ neferâtları 70 âdemdir. «slâmbol içre işleyen gümüş âvânına tuğra-yı garrâlî sikke urur, akçe sikkesi gibi [187a] değildir, tuğra içre "*Murâd Hân muzaffer dâ'imâ*" lafzları mahrûrdur.

Bu tamgacıbaşı cemî'i kuyumcuların işlerine nâzır olup kârların tamgalamağa getirdiklerinde tamgacıbaşı Memiç demir kalem ile her gümüş âvânından bir vasla çâşni kesüp âteşe bırağup yine âteşden çifte ile çâşniyi

çıkarp eğer hâs beyâz kurs-ı gümüş âteşden çıkarsa tamga-i şâhî urup, her tamgadan altı akçe alup üç akçesin tamga nâzırı kulle sofleri alup rûz-merre bu üç kulle sofleri tamgacıbaşı üzre havâlelerdir kim alçak gümüşe tamga ururlarsa tamgacıbaşı ve üç kulle sofsinin boyunların urup yerlerine bir müstakîm âdem nasb ederler. Eğer âteşden kuyumcu işleri gök-gûn çıkarsa isterse ol işi pâdişâhın olsun tamgacıbaşı ol işleri çekiç ile hurd edüp sâhibine verir. Eğer içi boş dökme makûlesi bir kâr olursa içine alçak lehem doldurup hâlis gümüş hisâbına sâhibine muhâsebe veren kuyumcunun bu gûne dökme işlerinin bir kaçın kırıp içinde ziyâde lehem bârı var ise gayruların dahi kırıp sâhibine verüp tamga vurmaz. Eğer hâlis gümüş ise de içinde hîle vardır deyü kırar. Kânûn-ı Selîm Hân-ı Evvel'dir, zîrâ Selîm Hân sikkezân ve tamgacı idi ve bu tamgahâne kârhânesi onların hayrâtıdır. Bu tamgacıbaşı dahi dükkânsız alay edüp geçerler.

Esnâf-ı ehl-i kible-i kuyumciyân: Bir âdemdir, bedâsten önünde sâkindir. Ammâ darbhâne ehl-i kibleli mukaddemâ başka tahrîr olmuşdur. Bu ehl-i kibleler bir cevâhire bahâ takdîr edüp bir altun ve gümüş âvânî eşyâlara bahâ takdîr edüp taraf-ı şâhîden birer şâhî vazîfe-i mu'ayyeneleri vardır. Bunlar dahi tevâbi'leriyle ubûr ederken ba'zı zî-kıymet eşyâlara bahâ takdîr ederek dükkânlarıyla ubûr ederler.

Esnâf-ı darbhâneciyân ve emîn-i nâzîrân ve sâhib-i ayyârân ve sikkezân: Cümlesi darbhâne emîni takrîbiyle bâlâda tahrîr olunmuşdur.

Esnâf-ı kalcıyân-ı kuyumciyân: Dükkân 40, neferât 200, bunlar cümlesi Yahûd tâ'ifesidir, tahtirevânlar üzre dükkânlarında gümüş kal ederek ubûr ederler. Pîrler (---) (---) (---).

Esnâf-ı gümüşhâneciyân: Kârhâne 40, neferât 105, pîrleri Kârûn ve Cemşîd-i pür-fünûn (---). Bunlar hâr [ü] hâşâkden ve alçak gümüşlerden ve bakır ve kalay [ve] kurşumdan gümüş tahsîl edüp kal ederler.

Esnâf-ı rumatciyân: Neferât 400, pîrleri Nusayr-ı Hindî'dir kim ferrâşların pîridir. Kuyumcular elkâbında bu tâ'ifeye rumatcılar derler. Yılda bir kerre bunlar kuyumcu dükkânlarının ve sâ'atcilerin dükkânlarında olan hâr [u] hâşâk türâbları süpürüp pâk edüp gümüşhânecilere satup anlar dahi leb-i deryâda rumatları teknelere içre çalkayup hâr [u] hâşâkı deryâyâ gidüp altun ve gümüş pâreleri tekne içre kalup ba'dehu kal edüp bu gûne kâr eder Yahûdîlerdir. Bunlar dahi alayda arkalarında çuvallar ile "Rumat alalum" deyü feryâd ederek geçerler.

Esnâf-ı tîz-âbcıyân-ı sîm ü zer-i hâlis: Kârhâne 22, neferât 100, pîrleri Nusayr-ı Hindî'dir, Enes ibn Mâlik perverdesidir. Sâhib-i kîmyâ idi. Kabri Yemen şehrinde şehri Mihcem'dedir.

Bu tâ'ifeler dahi cümle Yahûdîlerdir. Kârları oldur kim bir gümüşde altun olsa yâhûd bakırda ve kurşumda gümüş yâhûd altun olsa ekseriyâ kâr-ı kadîmlerde kalan altun mutallâ olup altunun rende ile

kazırken gümüş dahi böyle kazılır, bu gûne gümüşleri altundan, altunları gümüşden ayırmak için iri şişeler içre gümüşü pâre pâre koyup ibtidâ nerm âteş ile şişeyi âteş üzre koyup içine tîz-âbı te'ennî ile dökerek kaynayup altunu dâne-i haşhâş-misâl şişe dibinde kalup gümüşü sâfî su olur. Ba'dehu altunun alup ana su altunu derler, balmûmu gibi iki parmak mâbeyninde ezilir bir gûne za'ferân sarısı altundur.

Ba'dehu su olan gümüşe bir gûne tîz-âb dahi koyup yine şişede kaynadup ol dahi haşhâş dânesi gibi şişenin dibinde hâlis gümüş kalır kim artık kal etmeğe ihtiyâc kalmayup su gümüşü derler, bu dahi elde ezilir, sırmadan hâlis gümüşdür. Bu [187b] tîz-âbı Hazret-i Süleymân peydâ edüp uyuz olan dîvlere dürtüp gerlikden halâs olurlarmış.

Böyle bir tîz-âbdır kim râyihâsından Yahûdîler yeşil ve kırmızı ve kibritî sakalları olup tırnakları siyâh olur. Hind diyârında tîz-âb ile dişlerin boyayup yeşil ve kırmızı ve sarı ve kırmızı dişleri olup otuz iki gûne dişli âdem çokdur.

Hikâye{-i münâsib}: Hikmet-i Hudâ bir gün «lâmbol'da Yahûdî mahallesinde ihrâk-ı azîm vakı' olup bostancıbaşı ve yeniçeri ağası yankını söndürmeğe varup bir kaç bostancı ve yeniçeriler bu tîz-âbcı kârhânesinin birine girüp görseler kim raflar üzre yüz, iki yüz şişeler içre elvân elvân şarâblar, "bire meded" deyü herbiri birer şişe'den nûş edüp on üç nefer kimesnenin ol mahalde ciğerleri ve bağırsakları tarfetü'l-ayn içre taşra çıkup merhûm olup vücûdları âteşe yanup kaldı. Tîz-âb (---) (---) hâsıl olur. Böyle mel'ûn şeydir kim kîmyâcılara dahi lâzımdır. Ve bu Yahûdîler dahi kîmyâyâ çalışırlar, ba'zısı vâsıl olmuşdur.

Bunlar dahi tahtirevânlar üzre kibrit-i ahmer suyu ve kibrit dühnü çıkarup tîz-âb kaynadarak ubûr ederler.

Esnâf-ı gümüş arayıcı: Bâlâda darbhâne emîni alayında tahrîr olunmuşdur.

Esnâf-ı kafesdârân: Dükkân 100, neferât 300, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Bunların dükkânları Sultân Bâyezîd câmi'i kurbûnedir. Pirinc tel kafesler içinde gûnâ-gûn yapılmış bıçak ve hançer ve kuşak ve gayrı gümüş âvânî eşyâları fûrûht edüp kâr ederler. Bunlar seyishâneler üzre dükkânların kafesler içre mezkûr eşyâlar ile tezyîn edüp piyâdeleri müsellağ ubûr ederler.

Esnâf-ı cevher-fürûşân: Dükkân 70, neferât 102, bâlâdâ tahrîr olunan bâzergân-ı cevâhirândır. Anların dükkânları yokdur ammâ bunlar bezzâsten etrâfında sâhib-i dükkânlardır kim başka cevâhircibaşları vardır kim devlet tarafına bir cevâhir lâzım olsa bunlar bulup kâr ederler. Bunlar dahi dükkânlarında cevâhirleri elvân kâğızlar üzre koyup pür-silâh olup cavk cavk ubûr ederler. Pîrleri (---) (---) (---) (---).

Esnâf-ı elmâs-bür ya'nî hakkâk-i elmâs: Kârhâne yedi, neferât kırk beş adeddır. Bunların ma'rifeti

bir esnâfa benzemezdir. Kara taşdan elmâs-ı hâmları pâre pâre çıkarup her parçasın kurşumlu direfşler içine koyup âdem çevirir dollâblar üzre koyup yine kurşumdan çarhlarda elmâs bürâdeleri eĝüp hâm elmâslar çarhlar üzre deverân ede ede berrâk olur. Ba'dehu yine bir cânibin kurşuma koyup ol tarafı dahi pâk olur. Murâdı üzre çâr-kûşe mi ve bâdemî mi ve şeşhâne ederse edüp pâk eder görmeĝe muhtâc bir çarh-ı dollâblı kârhânedir. Zîrâ elmâs ol kadar sengîn ve berkdir kim kurşum ne kadar nerm ise Cenâb-ı Bâf ana hasm halk edüp elmâsı kurşum hakk eder, aceb hikmetdir. Ve elmâsdan zî-kıymet cevher yokdur. Zîrâ (---) diyârda ma'deni azdır. Âteşe girdikce berrâk olur. Altun dahi âteşte pâk olur. Anıniçün bu iki ma'den "Yâ Azîz" ismine mazhar olup azîz [u] makbûl olmuşlardır. Ammâ sâ'ir cevâhirler âteşden cümle fenâ bulurlar.

Bu elmâs hakkâkları tahtirevânlar üzre çarh dollâblarıyla elmâs pâk ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı hakkâkân: Dükkân 30, neferât 105, bunların pîri Hakkâk Abdullâh-ı Yemenî'dir. Hazret-i Veys el-Karanî'nin kemer-bestesidir. Hazret-i Resûl'e hedâyâsıyla gelüp Veys el-Karanî'den kemer-besteliĝi makbûl-i Resûl olup Risâlet-penâh du'âsıyla hakkâklara pîr olup yine Yemen şehirlerinden şehir-i Tiĝâr'da medfûndur.

Bunlar seyishâneeler üzre dükkânlarında akîk ve seylân ve yemenî ve pîrûze ve yeşim taşların hak ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı mühür-kenân: Dükkâ[n] 5, neferât 80, pîrleri yine Hazret-i Osmân'dır, kabri Medîne Bakî'indedir. Bunların ser-çeşme üstâdları zamân-ı Murâd Hân'da Mahmûd Çelebi ve Rızâ Çelebi ve Ferîd Çelebi'dir kim bir mührü yüzer guruşdan beş yüz guruşa varınca vüzerâ mühürleri kazarlardı.

Esnâf-ı mühür-kenân-ı sîm ü heykelân ya'nî gümüş mühür ve tılsımât kazıcı: Başka esnâfdir, akîk-i Yemenî kazıyamazlar. [188a] Bunların mâ-beynlerinde üstâdlar var kim ta'lîk ve neshî ve rık'a ve reyhânî mühürler ve tılsımlar yazarlar kim gûyâ âyetün min âyâtillâhdır.

Dükkânları 15, neferât 40, pîrleri Hazret-i Ukkâşe, Hazret-i Risâlet'in zahrındaki mühr-i nübüvveti görüp ma'sûmlara ve masrû'lara *E'üzü bi-kelimâtillâhi't-tâmmât* hırzını ilâ âhirihi yazmaĝa ve sarı nuhâs üzre kazmaĝa başladı. Ve Hazret'in izn-i şerîfiyle <sm-i a'zam du'âsın yazardı ve pûlâd üzre kazardı. <sm-i a'zam budur:

"*Bismillâh, Yâ azîme'l-hadar, yâ serî'a'z-zafer, yâ ma'rûfe'l-eser*" ilâ âhirihi tahrîr ederdi. Bizzât kemerin Hazret-i Resûl-i Ekrem bağlayup Resûl'ün zahrındaki mühr-i nübüvveti öpmüşdür. Kabri Mar'aş'da bir mesîregâh yerde medfûndur.

Ve bu sîm mühür-kenler dahi seyishâneeler üzre dükkânların gûnâ-gûn mühürler ve heykeller ve

vefkler ve hırz-ı yemânîler ve ta'vîz-i mutalsamlar ile kârhâneelerin zeyn edüp alay ile ubûr ederler.

Esnâf-ı kalemkârân-ı kuyumciyân: Dükkân 300, neferât 400, pîrleri Tâhir-i Acemî'dir kim ba'de'l-feth Mekke'nin Bâb-ı mu'allâsının gümüş kuflunu ve kapu levhası üzre sarı pirinc kitâbe içre "*Lâ ilâhe illallâh Muhammedün Resûlullâh*" lafzını ve niçe eşkâl-i şükûfeleri tahrîr edüp kalemkârlık etdi ve Hazret-i Resûl'den me'zûn olup Hazret-i Alî kemer-bestesidir. Kabri fîrâz'dadır.

Bu kalemkârân tâ'ifesi böyle üstâd-ı kâmillerdür kim kuyumcuların ve cevâhircilerin işlerine hüsn ve-rüp kalem ve savat ve mînâ-yı gûnâ-[gû]n ve nakş-ı bûkalemûnlar edüp hüsn verirler kim gûyâ sihr-i i'câzdır.

Bunların müntehâ üstâdları Unkapanı'nda Simitcioĝlu Urum Mihayil idi kim Âl-i Osmân pâdişâhının ma'lûmu olduğundan sonra mînâlî sâ'at zarfların ve kılıç ve hançerlerde olan ma'rifetlerin teberrüken Hind pâdişâhına ve Acem şâhına ve gayrı diyârın erbâb-ı ma'âriflerine götürüp anlardan bu Mihayil'e hedâyâlar gelirdi.

Andan sonra üstâd-ı kâmil yine Unkapanı'nda Ermenî Haçatur idi. Andan Bezzâzistân önünde Aydın Ermenî. Ve Kalemkâr Tambûrî Arnavud Osmân Çelebi {idi}. Ba'dehu Mısır'da sikkezânbaşı olup sene 1009 târîhinde Abdurrahmân Paşa, Vâlî-i Mısır iken merhûm olup evlâdlarına hemân kırk bin sikke-i hasene altun kaldı. Bu kalemkârların kârına bir merd-i hünerkâr kâdir deĝiller idi.

Bunlar dahi seyishâneeler üzre dükkânların kâr-ı musanna'atlarıyla zeyn edüp kalemkârlık ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı sirmakeşân: Kârhâne birdir, neferâtları [(---)]. Bu esnâflar mâ-tekaddem kuyumcubaşılara yamak ola gelmişler idi, lâkin ümenâlar başka alay etmeleri fermân olunup sirmakeşhâne emîni alayında ubûr etdikleri bâlâda tahrîr olunmuşdur.

Esnâf-ı tel-i âhen-keşân: Dükkân 80, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---). Kabri (---). Bunlar Yeni Bezzâzistân dibinde ve gayrı esvâkda işlerler. Kuyumcı tâ'ifesi bunlarsız olmaduğundan demir telciler yamak olup seyishâneeler üzre çarhlar ile sarı pirincden rakîk sırma gibi teller ve rakîk tanbûre telleri çekerek dükkânlarıyla ubûr ederler.

Esnâf-ı potaciyân: Dükkân 10, nefer yigirmi, pîrleri Abdülgaffâr el-Medenî'dir kim çanak ve çömlek yapıcılarının pîridir. Yüz altmış iki yaşında in-tikâl edüp kabri Medîne-i Münevvere Bakî'indedir.

Bu potacılar bir gûne türâba niçe gûne filcân hurdaları ve rimâl-i türâblar mahlût edüp havânlar içre sahk edüp ma'cûn gibi tahmîr edüp saĝîr ü kebîr dervîşân külâhları gibi toprak potalar yapup kuyumcular âteş içre bunlarda altun ve gümüş kal ederler. Gayrı gûne potalar âteşe tahammül etmez. Ve

bu kâr bu potacılara mahsûsdur kim terkîblerin gayrı enâyiye keşf etmeyüp bu kâr kendülere munhasır olmuşdur. Sâ'ir diyârlara dahi çoğu «slâmbol'dan gider.

Esnâf-ı boracıyân: Dükkân 3, nefer 10, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) Bunlar kuyumculara bora yaparlar kim lehem bâr ile bir işi birbirine yapıştırmak için kuyumcular lehem üzre borayı eküp bi-emrillâh âteşde iki gümüş birbirine muttasıl olup yekpâre olur.

Bora oldur kim Acem'de ve Canha'da ya'nî Erzurûm Gümüşhânesi'nde bir gûne kireç gibi beyâz ma'dendir, anı Mısır şekeri kellesi gibi kelle kelle kâlîblarda dökdürüp «slâmbol'a getirüp miskâlin birer şâhîye verirler, bir aceb ma'âdindir. Ammâ Budin ve Alman ve «sfac kâfiristânında hasîr külünden bora ettiklerin gördüm. [188b]

Ammâ Mısır kuyumcuları borayı Buhayre vilâyetinde Kârûn'un ka'r-ı zemîne geçdiği yerde cümle gencînesi natrûn olmuşdur anı şîşeciler sırça üzre erid(?) edüp derhâl sırçayı su eder ve âteşe kuvvet verir. Bu natrûnu Frengistân'a götürüp anda kîmyâ-gîrler natrûnu tîz-âb suyunda kaynadup içinden Kârûn altunu hâsıl olur. Ammâ Danimarka kâfiristânı seyâhatinde ba'zı ilm-i kâf üstâdlarıyla meşveret edüp Mısır natrûnu ahvâlin söyleşüp "Belî tîz-âb suyunda natrûnun altunu çıkar ammâ harcı hâsılı berâber gelmez, değil kim fâ'ide ola" dediler. Ammâ Mısır kuyumcuları bu natrûnu bora yerine isti'mâl edüp a'lâ kâr verir.

Bu «slâmbol boracıları dahi seyishâneler üzre dükkânlarında kelle kelle bora ma'âdinlerin âvîzeler edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı civacıyân: Dükkân beş, nefer 10, pîrleri nâ-ma'lûmdur. Ancak bir ma'den-i sun'-i Hudâ'dır. Leh vilâyetinde Daniska iskelesi'nden gelir. Ammâ bu hakîr sene 1071 târihinde merhûm Seydî Ahmed Paşa ile Erdel Macaristânın harâc-güzâr edüp Rakofçi la'îni katl etdüğimiz sene bu hakîr çete ve potura kovarak Nagbanya Ejder kal'ası altında kemîngâhda yatırken bir kirechâne gördük, esîrlerimizden Macar lisânı üzre su'âl etdik. Meğer ol mahalde bir gûne beyâz göz göz olmuş değirmen taşı dağlar gibi yığılmış, anlara âteş edüp anlardan civa akup hafirlere dolup civayı köpek derisi tulumlarına korlar, gayrı yerde durmak ihtimâli yoktur, böyle bir ma'dendir.

Kuyumcular bu civayı potalar içre âteşde pişirüp içine sahk olmuş varak altunları koyup mahv olup beyâz kurus gibi hal olur. Ba'dehu ol kurus olan civalı altunu âteş üzre gümüş kılıçlara ve hançer ve bıçaklara sürüp altun yaldızlı olur. Civa böyle bir ma'âdindir.

Bu civacıları fermân ile kuyumcubaşı, attârlardan ayırup kendülere yamak edüp anlar dahi seyishâneler üzre güzer ederler.

Esnâf-ı borucuyân-ı sarı pirinc: Dükkân bir ve nefer bir âdeme mahsûsdur, gayrı kimesne etmeğe

kâdir değildir. Kâ'idesin oğluna bile göstermez. Unkapanı'nda işler bir muta'assıb Urum'dur, Kirbazı derler bir üstâd-ı kâmilidir. Pîrleri Efrâsiyâb'dır kim kerrenây-ı Acem'i ol icâd etmişdi. Hazret asrında kerrenây-ı sûr yok idi, ancak yetmiş kol pehlivânlarında ceng mahallerinde kôs ve kudüm çalınup gülbâng-ı Muhammedî çekilirdi.

Bu borucu Kirbazı dahi kuyumcular alayında seyishâne dükkânında niçe yüz pirinc boruları zeyn edüp kendi boruya âheng verüp çalarak ubûr ederdi. Bu kâr-ı dilfigâr ancak buna mahsûsdur.

Esnâf-ı devâtciyân-ı gûnâ-gûn: Dükkân 19, neferât 40, pîrleri Hazret-i Cibrîl-i Emîn'dir kim ibtidâ benî âdeme Cennet-i me'vâdan devât ve kalemi Hazret-i «drîs'e getirüp yazıcılara ve derzilere pîr olup Cibrîl-i Emîn dahi devât yapanlara pîrdir. Ammâ Hazret asrında Ebû Hâfî nâm bir kuyumcu bir sarı pirinc devât peydâ edüp Hazret'e hedâyâ verüp Enes ibn Mâlik belin bağlayup devâtçılara pîr olup kabri Yemen'de şehri Demûl'dedir. Ba'dehu ol devâtı Hazret-i Resûl vahiy kâtibi olan Mu'âviye hazretlerine hibe eyledi.

Bu devâtçıların dükkânları cümle Sultân Bâyezîd'de kâğızcılar içindedir. Ser-çeşmeleri cümleye Kuloğlu Mustafâ Çelebi'dir kim üç kollu ve kapaklı ve sandûka misilli gümüş ve pirinc devâtlar yapar kim yüzer guruş kâr hakkı alır.

Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların devâtlar ile zeyn edüp alay gösterirler.

Esnâf-ı tenekeciyân: Dükkân 300, neferât 305, pîrleri nâ-ma'lûmdur. Bunlar Leh ve Çeh ve «ngilis diyârından gelme demir kalaylı teneke ve pirinc teneke satarlar. Dükkânların tenekeler ile zeyn edüp güzer ederler.

Esnâf-ı bıçak kinciyân: Dükkân 105, neferât 200, pîrleri (---). Bâlâda kılıç kincileri kılıççılara yapmak olduğu tahrîr olundu, ammâ bunlar bıçak kincileridir. Kuyumcubaşıya yamaktır. Seyishâneler üzre dükkânların gûnâ-gûn bıçaklar ve kınlar ile tezyîn edüp ubûr ederler.

Bu arada kuyumcubaşı yamağı olan (---) aded esnâflar tamâm olup, andan kuyumcubaşı alayının güzîdesi gürûh gürûh pür-silâh olup kuyumcubaşının nakîbi ve sâhib-i tarîki ve şeyhleri ve kethudâları ve yiğitbaşılı ve çavuşları ve tarikatçıları ve [189a] miyân-beste ve kemer-beste edecek pîr [ü] pîşvâ ihtiyârları fırka fırka muhteşemâne ubûr ederek ardı sıra ehl-i kible ağa ve sikkezân ağa ve tamgacıbaşı ağa yan yana ve rikâb rikâbe vakârlar ile onar yigirmişer çifte dilberân köçekleriyle geçüp ardı sıra kuyumcubaşı önü sıra niçe bin pür-silâh dilberânlar ile kendüsü murassa' eğerli ve cevâhir zer ü zîverli rahtlı esb-i sabâ-reftâra süvâr olup yemîn ü yesârında pîş-kademi ile at başı berâber ubûr edüp kâmil sekiz kat

mehterhâne ve tabl [u] köslerine turrallar urulup hengâme-i azîm ile ubûr ederler.

Bu alayda cümle (---) askerdir ve cümlesinin (---) dükkândır ve cümle otuz aded esnâf-ı güzîdedir. Cümlesi ordu-yı «slâmda lâzımdır.

el-Faslu'r-râbi' ve'l-ısrûn Esnâf-ı dökmeçibaşı

Kârhâne birdir, Süleymâniyye câmi'i tahtındaki çârsû içre bir kârhâne-i azîmdir. Cümle selâtîn câmi'lerinin tuç pençere kâlîbları ve gayrı ibret-nümâ kâlîbları bu kârhânededir. Süleymân Hân, câmi'i binâ ederken bu kârhâne elzem-i levâzımından olmağile Süleymân Hân ibtidâ bu kârhâneyi binâ etdi. Dâ'imâ dökmeçibaşı bunda sâkindir. Sâ'ir dükkânları dörd mevleviyyet yerde bin dükkândır. Neferâtları cümle bin üç yüzdür. Zirâ sahan dökmeçileri dahi bunlara yamaktır.

Pîrleri ibtidâ Kârûn'dur kim kîmyâya meşgûl iken tuç eylemek yolun buldu. Ba'dehu Hazret asrında pîrleri Talha bin Abderî'dir, Medîne-i Münevvere'de îmân ile müşerref olup Aşere-i Mübeşşere'den oldu. Tuç sahanlar ve tuç tâslar ederdî. Kabri fiâm'da Bilâl-i Habeşî kurbünde medfûndur. Bu dökmeçiler, tahtirevânlar üzere dükkânlarında kâr ederek tay ederler.

Esnâf-ı kalay düğmeçiyân: Dükkân 150, neferât 200, pîrleri Ebû'l-mevâhib-i Ensârî'dir. Selmân belin bağladı. Kabri Yemen Cüblesi'ndedir. Bunlar seyishâneler üzere dükkânların kalay düğmeler ve kalay kopçalar yaparak hareket ederler.

Esnâf-ı kurşum berber kösrecileri: Dükkân 10, neferât 25, pîrleri ma'lûmum olmayup bir siğer ü fütüvvetde ve fütüvvetnâme-i kebîrde görmeyüp seyâhat etdüğümüz yerlede ziyâret dahi etmedik. Ammâ meşhûr ma'rifet değildir. *Allâhu a'lem*, sonradan îcâd bir ma'rifetdir. Ammâ hakkâ ki ibret-nümâ bir kârdır. Kurşum ile sunparayı bir yerde imtizâc etdirüp müdevver kösre yapup berberler usturalarını anınla müczem ederler.

Ve bunlar kara lökü âteşde nerm edüp içine yine sumpara koyup çarhlı kösre yapup kılıççılar ve bıçakçılar isti'mâl ederken âteşler zâhir olur. Çarhlı kösredir. Bunlar dahi seyishâneler üzere kösreler peydâ ederek fot ederler ammâ lâzımlı esnâfdır.

Bunlardan sonra dökmeçibaşı alay-ı azîmile se-kizer kat mehterhânesin çalarak ubûr ederler. Bu yamak olan cümle üç aded esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir ammâ güzîde askerdir.

el-Faslu'l-hâmis ve'l-ısrûn Esnâf-ı yaycibaşı

Dükkân 200, neferât 500, pîrleri Muhammed Ekber ibn Hazret-i Ebûbekir'dir kim Hazret-i Resûl

huzûrunda Hazret-i Alî beline şed kuşadup yaycılara pîr ve dutkalcılara dahi pîr olmuşdu. Amr ibn el-Âs'dan sonra Mısır sultânı olup Hazret-i Osmân bunun sebebiyle şehîd olduğu bâlâda musarrahdır. Hâlâ kabri Mısır'da Zeynel'âbidîn yanındadır.

Bunların dükkânının çoğu Sultân Bâyezîd'de ve Murâd Paşa türbesinde ve Edirnekapusu'nda ve Galata'da [ve] Üsküdar'dadır. Bunlar tahtirevânlar üzere dükkânlarında pervâne yayların ve Sultân Bâyezîd bizzât yaycı idi, anın yayların ve Hurrem Usta yayların ve Kemâl Ata yaylar ve fiücâh ve Tozkoparan ve Deli Ferhâd yayları ile kârhânelerin zeyn edüp yay yaparak ubûr ederler.

Esnâf-ı okcubaşı: Dükkân 200, neferât 300, pîrleri Ebû Muhammed ibn «mrânü'l-Kavvâs'dır kim Hazret'in okun ve yayın taşıyup yanı sıra kavvâslık edüp her bâr seferden fâriğ olunca ok yapardı. Kabri Eğin şehrinde, Selmân-ı Pâk'in kırk altıncı kemer-bestesidir.

Bu okcuyân pâk askerdir. [189b] Seyishâneler üzere külbelerin gûnâ-gûn oklardan heki ve puta ve âzmâyış ve pişer ve peleng ve hadeng ve nâvek ve sehm ve zîzân ve gez ve pışar isimli kamış ve elvân çamlardan deste deste oklar ile dükkânların zeyn edüp ok yapup bir gözlerin yumup oka bakarak ve ok çevirerek bunlar cümle pür-silâh ubûr ederler.

{**Esnâf-ı zemberekçiyân:** Kârhâne birdir, Atmeydânı'nda yeniçeri ta'lîmhânesinin bir tarafı zemberek ta'lîmhânesidir. Ve yeniçeri ocağından bir oda neferiyle cemâ'atden zemberekçiler odasıdır. Ammâ taşrada zemberekçiler dükkânı ondur, neferâtları seksendir. Pîrleri (---), Hazret-i Hamza kemer-bestesidir. Kabri Bilbeys'dedir.

Bu zemberekçiler dükkânsızca kol kalınlığı yayları kurup hışt gibi okları ve ba'zısı taş gülleleri atarak pür-silâh ubûr ederler. *Ve's-selâm*.

Esnâf-ı sapançiyân: Dükkân 3, neferât beş, pîrleri ibtidâ Hazret-i Dâvûd'dur kim Melik Tâlût'u sapan ile katl eyledüğüne delîl-i nass-ı kâtı':

١٤, %٥٠†œ«Eœ†A«%٥٠

âyeti nâzildir.

Bu sapanbâz şehbâzların sonra pîrleri Baba Amr'dır. Sapan ile cümle Hayberîlerin zehreleri çâk, kelleleri hâk dolmuşdu. Bu sapanbâzlar dahi sapanlarının taylasânların ra'd-vâr şakıldarak şırak şırak diyerek cümle ubûr ederler}.

Esnâf-ı ta'lîmhâneçiyân: Dükkân 45, neferât 50, pîrleri Sa'deddîn ibn Kereb Gâzî, Enes ibn Mâlik kemer-bestesidir. Bedr-i Huneyn cenginde şehîd olup Bedir şühedâları cebbânesinde medfûndur.

Bu ta'lîmhâneçiler tahtirevânlar üzere ta'lîmhâ-neler inşâ edüp ba'zı kemândârân ok atarken ta'lîmhâneçi,

¹ *Kur'ân*, Bakara 251; "Davud da Calud'u öldürdü. Allah Davud'a padiflahlık, hikmet ve peygamberlik verdi."

Ok elinden bir, olasın kemâl pîr
Ok elinden iki, sana lâzım yayın peki
Ok elinden üç, görmesin bâzûların güç
Ok elinden dörd, düşmenin bağına derd
Ok elinden beş, olasın pîrlere eş

Netîce on iki oka varınca,

On iki <mâm-ı hümmâm aşkına okların oldu tamâm

deyüp on iki okda bir akçe alup tablaya urulan zîzânları alup bir san'at ile kemândâra red edüp ta'lîmhânesinin çanları çinkırdayarak böyle alay gösterüp giderler.

Fasl-ı atıcıyân-ı kemânkeşân [u] kemândârân: Neferât 3000, pîrleri Hazret-i Sa'd bin Ebî Vakkâs'dır kim Aşere-i Mübeşşere'dendir, Cenneti Hazret-i Resûl on kişiye tebşîr etdüğü Ashâb-ı güzîndendir ve râvî-yî hadîsdir. Kabr-i şerîfi fiâm ile Kudüs-i fierîf mâbeyninde Ken'ân elinde Cübb-i Yûsuf ile Cisr-i Hazret-i Ya'kûb mâbeyninde bir mürtefi' bayır üzre bir âsitâne-i azîm içre kubbe-i âlîde âsüdedir. Niçe kerre yüz bin gûnâ-gûn oklar vardır, her gelen tırkeş ve sadak ve cab ve gedelecın tekbîrleyüp ol âsitânenen bir ok tırkeşine koyup kendi sadağından üç ok âsitâneye kor. Tekyesinde fukarâları ve câmi'i vardır, mihmânihâne-i fukarâdır. Ammâ bu hakîr Medîne-i Münevvere kurbünde ve Mısır <skenderiyyesi kal'asının Bâb-ı ahdarının iç yüzünde Pîr-i Tîr-endazân Sa'd ibn Ebî Vakkâs deyü târîhiyle bir ziyâret etdim, garîb temâşâdır. Kande medfûn olduğunun sıhhati haberin alamadım. *Allâhu a'lem.* Netîce bu tırkeşân kavmi cümle sığır boyunduruğu gibi yayları ve kemân küreleri ve muntelhâları ve aylanları ve şeddân misilli yayları ve demir yayları ve çille zençir yayları çekerek ellerinde Kerkeri kemânları Mısır lu'bedebâzlıklarıyla fır-â-fır çevirerek ubûr edüp cümlesi Rüstemâne âlât-ı silâhlar ile müstağrak olup kimi piyâde ikişer ikişer, kimi atlar üzre süvâr olup Mısır tarzı silâhkârlık ederek ubûr ederler. Gerçi oyundur ammâ sünnet-i Resûlullâh'dır. Hakkında:

۱ EA«†—Al †«—†—Al

âyeti nâzil olup niçe hadîsler dahi vardır.

Esnâf-ı pehlivânân-ı tîr-endâzân-ı hadeng-güzârân: Bunların dükkânları yoktur. Ancak kârhâneleri ta'lîmhâneler ve Atmeydânı'nda yeniçeri ta'lîmhânesi ve Okmeydânı'nda Atıcılar tekyesidir. Ammâ cümle sekiz yüz pehlivân-ı darbikârdır.

Bunların pîri dahi Sa'd ibn Ebî Vakkâs'dır. Bunların alayda kârları çilesine bir sinek konsa çilesi deprer yaylar ile saban demirlerine ve pûlâd-ı Nahşivânîlere ve tomruklar ve kalkanlara ve su ile dolu

şîşeler ve asılı yanmış kandîllere ve âyînelere ok ile darb urup delerek ubûr ederler. Bir fırkası dahi hilâl ile ve kaz yeleşiyile ve yazı kalemleri ve şükûfe karanfîller ile çimşîr ve ceviz tahtalarına darb urup güzer ederler. Bir zümresi dahi yeleksiz okları katı yay ile hevâya atup yine hevâdan önüne enüp elile oku dutup bu gûne itmâm bulmuş pehlivânlar vardır.

Ammâ bu zümrenin üstâd-ı kâmilî Ebezâde'dir kim Sultân Murâd huzûrunda bir yay çilesine dörd ok gezleyüp iki ok önünde darb urur, bir ok sağ omuzundaki darbe, bir ok sol omuzundaki darbe urup bir çileden dörd ok ile bir çekişde bir şastdan dörd darb urup bir kîse altun alduğı müsbeddir kim sihr-i helâl ma'rifet-i acîbdır.

Andan bu kârda sâhib-i fûnûn Eski Sarây imâmı ve Sultân Selîmlî Sarı Solak, Murâd Hân'ın üstâdıdır.

Ve Zeyrekbaşında Sovukkuyu câmi'i imâmı Bodur Alî Efendi.

Ve bu hakîr Evliyâ-yı pür-riyâ fakîr alâ kadri't-tâka ba'zı mertebe âsârlarımız vardır kim ba'zı tek-yelerde maslûbdur.

Ve Pehlivân Hacı Süleymân, sâhib-i menzildir, nişângâhının târîhi: [190a]

Pehlivân Hacı Süleymân merd-i Hak

Kabza ilminde odur sâhib-hüner,

deyü ibtidâsı bu mısra'lardır.

Bunlar bu gûne icrâ-yı ma'rifet ederek alay-köşkü dibinden ubûr ederler.

Esnâf-ı zihgîrciyân: Dükkân 50, neferât 105, pîrleri Ebû Tâhir fiaggâl ibn Sa'd-ı Vakkâs'dır, Selmân-ı Pâk belin bağlayup fütüvvetnâme-i kübrâda "Bağdâd Hillesi'nde arslan paralamışdır, kabri nâma'lûmdur" deyü yazmış. *Rahmetullâh.*

Bunlar seyishâneler üzre dükkânların şîr-mâhî ve balık dişi ve sığın boynuzu ve kuknus burnu ve gergerdân boynuzu ve ablak koç boynuzlarından zihgîrliler ile dükkânçelerin zeyn edüp pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı pehlivânân-ı matrakciyân: Dükkân 10, neferât 30, ammâ dükkân sâhibi olmayan niçe bin matrakçı pehlivânlar vardır. Pîrleri Hazret-i Amr-i Ümeyye-i Zamîrî'dir kim şâtırların ve matrakçıların pîri odur. Hazret-i Alî kemer-bestesidir. Kabri Hıms şehrinde dir.

Bunlar ordu alayında bâzûların sığayup piyâde matrakbâzlık edüp pehlivânâne şecâ'at ü mehâbet göstererek ubûr ederler. Cüst [ü] çâlâk âdemlerdir.

Ser-çeşmeleri başdarda-i pâdişâhîde resenbâzlık eden Taslak Kapudan'dır kim da'vâ-yı merd ile Acem'den dörd matrakbâz-ı kâmil gelüp dördü yek hamlenden hücum edüp dördü bide matrak yetişdirüp firâr etmişlerdir.

Ba'dehu Murâd Hân bu fenne mâ'il olup matrakbâz olmuşdur. Hattâ bu Taslak Kapudan hakkında Cevrî Çelebi fieyhâde hicvinde Arab ağzından bu beyti terennüm etmişdir:

¹ Kur'an, Enfal 17; "Att>€>n zaman onu sen atmad>n Allah att>."

*Jeldi Taslak verdi matrak benim aldım şaşısın
Bir açtırmazdır sizi fieyhzâde kimler ajısın.*

Ba'zı yârânlar "fieyhzâde sikim ajısın" okurlar. Taslak Kapudan bir çâpük pehlivân idi.

Andan Sultân Bâyezîd meydânı'nda kârhâne sâhibi Matrakbâz Cin Ahmed, buna bir pehlivân mukârin olamazdı.

Ve Baba Arab, bu dahi şecî' ü dilîr, yetmiş yedi bendi itmâm etmiş matrakbâz idi. Eğer her bildiğimiz bu gûne tahrîr etsek seyâhatimize mâni' olup ihtisârı evlâdır.

Esnâf-ı pehlivânân-ı gürzbâzân: Dekâkîn 12, neferât 70, niçe yüz zorâver gürzbâz pehlivânlar vardır ammâ kârhâne sâhibi yetmiş neferdir. Sâ'ir pehlivânlar dahi bu kârhânelerde cem' olup orta çekme ve kesme ve asma ve dikme ve salma ve salık ve çârtop ve şeştöp gürzlerden ikişer kantâr gürzlere varınca itmân ederler.

Pîrleri Hazret-i Hamza yâr-ı gârı Hurûm Gâzî'dir, kemerine şeddi yine Hazret-i Hamza bağladı. Bunlar dahi piyâde yetmiş altı aded gürzleri ve salmaları başları üzre fırâfir devrân etdirerek Rüstemâne ubûr ederler.

Esnâf-ı pehlivânân-ı küşte-gîrân: Tekyeleri iki yerdedir, biri Küçükbâzâr kurbünde Unkapanı râhı üzre Servi furunu mukâbelesinde Pehlivân fiücâ' tekyesi Ebül-feth Gâzî'nindir. Biri dahi Zeyrek Yokuşu ayağında Pehlivân Demir tekyesi'dir. Hâlâ bu tekye ma'mûrdur. çinde tekye-nişîni Baba Hasan, hüsn-i hâl ile ma'rûf bir pîr-i fânîdir.

Bu tekye içre üç yüz Pehlivân Zûpînler var kim onar çift câmûs kötenin zabt eder erlerdir. Yüz, yüz elli çift pehlivânlar cümle kisbetlerin geyüp sarı şîr-i revgan yağıyla yağlayup çifte çifte âdem ejdehâsı gibi apul apul yürüyüp birbirlerine kağan arslan gibi sarılıp bu kadar temâşâcılar içre birbirine evren-misâl kec-nazar edüp alt üste ve üst alta pehlivânlık ederek cümle (---) bend lu'bedebâzlıktan kesme ve şîrâzî ve kesebend ve terskepce ve pîşkabza ve yanbaşı ve sergelle ve âsumâniş ve cezâyir sarması ve boğma ve karakuş nâm oyunları icrâ ederek alayköşkü dibinden ubûr edüp pâdişâhdan ihsânlar ile şeref-yâb olup ubûr ederler.

Bunların pîri Hazret-i Mahmûd Pîr-Yâr-ı Velî'dir Hazret-i Hamza kemer-bestesidir. Kabri (---) (---) (---) dir.

Esnâf-ı sayyâdân-ı murgân: Dükkânları yokdur, neferât 500 avcıdır. Bunlar okculara kuş yeleklerinden gücügen yelegi ve kartal yelegi ve toy ve kuğu yelekleri getirdiklerinden yamak olup alaylarında pür-silâh ubûr ederler. Bunlar tüfeng-endâz avcılarıdır, pîrleri nâ-ma'lûmdur.

Evsâf-ı kannâsân-ı avcıyân: Bunların dahi dükkânları yokdur. Dağ ve bâğ u râğ ve ırağ u yakında kuşu kuş ile sayd edüp yeleklerin [190b] bunlar dahi okculara getirdikleri için alaylarında yamaklardır.

Pîrleri ibtidâ Hazret-i <smâ'îl'dir kim def'-i cû' için Rabbül'-<zze kendüye avı mübâh edüp ibtidâ kuşu kuş ile sayd eden Hazret-i <smâ'îl'dir. Ba'dehu Hazret asrında <mâm Hüseyin atmaca ve doğan avladup kırmızı çakşırılı kut güvercin beslediği fütüvvetlerde mahrûrdur. Anıniçün sayyâdlar <mâm Hüseyin'den yakarlar çerâğı. Kabr-i şerîfi Bağdâd kurbünde re's-i şerîfi Yezîd-i bî-mezîd Mısır'a gönderüp Mısır'da Meşhed-i Hüseyin'de medfûn olduğu müsbetdir.

Bu tâ'ife-i sayyâdân küheylân atlar üzre ellerinde Edil doğanları ve dal doğanları ve sunkur ve toykun ve karçığa ve şâhîn ve zağanos ve balaban ve çakır ve taştülek ve devlingec ve karakuş [ve] atmaca ve karagöz nâm bâzlar(lar)ıyla tablbâzlarına turralar urarak terkilerinde sayd [ü] şîkâr etdikleri kaz ve turna ve turac ve süğlün ve keklük ve çil ve ördek ve sürhâb ve balıkçıl ve toy ve karabatak şekilli avlar ile alayköşkü dibinden ubûr ederler.

Esnâf-ı mervahacılar ya'nî yelpâzeciyan: Dükkân 000, neferât 105, pîrleri Ya'kûb-ı Tâ'iffi'dir. Hazret'e kuş yügünden mervaha getirüp Enes ibn Mâlik beline şed bağlayup irşâd etdi. Kabri Musul'dadır. Bunlar dükkânların seyishâne üzre edüp gücügen yeleginden ve gurâb yügünden ve ukkâb yeleginden ve gûnâ-gûn çelenglerden yelpâzeler yapup ubûr ederler.

Evsâf-ı otağa-i sorguccuyân: Dükkân 40, neferât 80, pîrleri ibtidâ Sâm'dır, sonra nâ-ma'lûmdur bir fütüvvetde görmedik. Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların sorguc şâhîler ve cığa ve turna telleri ve balıkçıl telleri ve hümâ telleri ve yeniçeri çorbacısı sorgucları ve kuka süpürgeleri ile ve ibret-nümâ tâvus telleri ve Habeş tavuğu yelekleriyle dükkânların cevâhir sorguclar ile zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı kuşbâzân: Dükkân 50, neferât 600, bunların pîri yokdur. Bunların hakkında atalar "Kuşbâzı kumarbâzı, anları katl eden gâzî" demişler. Bir alay şûm [u] mezmûm kavmdir. Ammâ <slâmbol çelebilerinin mîrâsyedileri anası altından elli guraşa yumurtasın alup kendi güvercini altına koyup yavru çıkarup remmâsıyla âsumâne urûc edüp hevâdan zemîne nüzûl etdikde takla ata ata zemîne düşüp ba'zısı helâk olur.

Bu gûne taklabâz, pal ve şeber ve cevizi ve fiâmî ve Mısırî ve Bağdâdî ve münakkat ve alara ve martolos ve demkeş ve saya ve talazlı ve peleng ve çibar ve şeber ve kızıl ala ve darkıl ala ve kara ala ve tekir ala ve çakır ala ve habâr ala ve sâde kut ve tâclî kut ve çakşırılı kut, bu kadar elvân kebûter hümâmları besleyüp kâr ederler.

Ve ba'zı güvercinlerin yelekleri okculara lâzım olmağile bu kuşbâz tâ'ifesi dahi onların alayında ellerinde ve başlarında münîs olmuş kebûterler ile ve kulağı menkûşlu ve ayağı halhâllı mercân gözlü tuyûr rabisler ile ubûr eder.

Ammâ bu bâlâda zikr olunan kebûterin cümle-sinden makbûl taklabâz ve Bağdâdîdir kim bir âsitâna dahi varup âvâre olup lâne eylemez, âhir on sene mürûr ederse Bağdâdî Bağdâd'da ise de gelüp âşiyân-ı kadîmin bulur. Hakkâ yârânlarımızın bir kaçı kuşbâz idi, bir kaçın Bursa'ya götürüp Cum'a namâzın kılup kafesden âzâd etdüğümüz gibi Bursa üzre bir pervâz urup evc-i âsumâne urûc edüp gâ'ib oldu. Ol ân «slâmbol'da lânesine varmış.

Hikâye: Bursalı Sa'dîzâde meşhûr-ı âfâk mîrâseye-di kuşbâz olup on bin gurus sarf edüp bin çift kebûter cem' eder kim pâdişâha bu cem'iyet mün'akis olur. Her bâr bu Sa'dîzâde güvercinlerine karınsa zamânında misk içinde gecelemiş nâr dânesi vermeği mu'tâd etmiş.

Hikmet-i Hudâ bir gün bu remmâyı âşiyânla-rından uçurup evc-i âsumânda pervâz u çevlân ederken hikmet-i Hudâ kazâ-yı âsumânî bir ra'd ü berk ve zulemât olur kim Bursa içinde âdem âdemi görmeden kalup cümle halk feza' u çeza'a başlar. Âhir-i kâr bir gün bir gece bu zulemât Bursa üzre berkarâr olup Sa'dîzâde'nin güvercinleri gelmeyüp aklı başından gidüp âhir dâğ-ı [191a] derûnundan başın alup Arab u Acem seyâhati olup cihânı geşt [ü] güzâr ederek diyâr-ı Mağrib-zemînde Cezâyir vilâyetine varup erbâb-ı ma'ârif ve zürefâsıyla ihtilât ederek bir gün bir âsitâneye varup görse kim yedi seneden berü kendinin gâ'ib olan ta'aşşuk etdüğü güvercinler kim Rûm'a mahsûs olan murg-ı zeyreklerdir. Esnâ-yı kelâmda sâhib-i hâneye nezâketle bu kuşları sorup hâne sâhibi eydir:

"Bu remmâyı bize Allâh verdi kim yedi yıldır bir kerre bir zulemât hark u berk ve sâ'ika kopup dünyâyı zulemât bürüyüp bu güvercinler cân havliyle bunda düşüp kaldılar" deyince Sa'dîzâde eydir:

"Bu remmâ cümle benimdir kim yedi yıldır seyâhat edüp mâlım arardım. Hamd-i Hudâ buldum" deyince sâhib-i hâne,

"Neden ma'lûm isbât eyle" dedükde,

Sa'dîzâde "N'ola?" deyüp tîz sûk-ı sultânîye gelüp bir miskâl misk-i Hoten alup bir yük nârî dâneleyüp misk ile bir gece nâr yatup ale's-sabâh ki olur Sa'd[î]zâde sâhib-i hâneye,

"Buyurun güvercinler benim olduğun size isbât edeyim" deyü sâhib-i hâne ile niçe yârânlar güvercinler âşiyânesi önünde durup Sa'd[î]zâde yuva kapusun açup âdet-i kadîmesi üzre güvercinlere,

"Dü çip çip" deyü na'ra edüp peştemâl içinden mümessek nâr dânesin bu kebûterlere nisâr edince azametullâh bu güvercinler mâbeyninde bir kuğurdu ve bir vığırđı peydâ olup nâr dânesine cân atup tenâvül etdiklerinde bir kerre yerlerinden kopup evc-i âsumâna su'ûd edüp ber-hevâ gâ'ib oldular.

Hâne sâhibi şimdi güvercinler gelir ümîdinde olup muntazır iken Sa'dî Çelebi eydir:

"Hamd-i Hudâ mâlımı isbât etdim mi?" dedükde cümle Cezâyir halkı hayrân kalup Sa'dî Çelebi, Cezâyir'den yetmiş günde gemiler ile Rûm'dan Bursa'ya gelüp görse cümle kuşları âşiyânlarında yavru çıkarup yine bi-aynihi(?) yatmışlar.

Sa'dîzâde ehl [ü] iyâllerine su'âl edüp Cezâyir'den pervâz urdukları gün ibtidâ âşiyânına dâhil olan Bağdâdîler, andan pal ve şeberler gelür. Sa'd[î]zâde hisâbıyla Cezâyir'den sekiz sâ'atde Bursa'ya dâhil oldukları muhakkaktır. Hakkâ ki Bağdâdî hakîkatli kuşdur.

Ve cemî'i kuşlardan Cenâb-ı Bârî güvercini zeyrek halk etmişdir. Ammâ beslemesi şûm u mezmûmdur. Meğer kırmızı tepeli ve ayağı çakşırlı kut güvercini ola, anı evlerde beslemek sünnetdir. «mâm Hasan ve «mâm Hüseyin için Hazret-i Alî beyâz ve bensiz çatal ibikli ak horos ile kırmızı çatal tepeli ve çakşırlı hümâm beslemişlerdir, deyü yazmışlardır. Ammâ gayrısın beslemek memnû'dur, zîrâ evlâdları olan başdan kıçdan çıkar, gâyet ihtirâz lâzımdır.

Esnâf-ı tavukcuyân: Dükkân 105, neferât 400, pîrleri Kârûn'dur kim ibtidâ tavuğu re's-i mâl deyü besleyüp kendisi yere geçdikde tavukları sahrâda bulunup mâl-ı Kârûn'dan tavuk ve Mısır'da natrûn kalmışdır. Ve Mısır'da tavuğu fışkı içinde yavru çıkarmağı Kârûn peydâ eylemişdir. Bu dünyâda anı görmeyen bir şey görmemişdir. Üçüncü cild kitâbımızda Mısır evsâfında mufassal tahrîr olunmuşdur, ana nazar oluna.

Bu tavukcular kuş besleyüp ba'zı Mısır tavuğu ve kaz ve ördek yelekleri okulara ve yelpâzecilere lâzım olduğunda bu okcubaşı alayına ta'yîn olunup seyishâneler üzre kafes kafes dicâclar ve gûnâ-gûn her diyârın horoslarından ba'zı boynuzlu ve çatal ibikli ve ikişer ımlık horoslar ve semiz beslenmiş ımlık tavukları ile horosları "kukırku kurıku" diyerek ubûr ederler.

Esnâf-ı sayyâd-ı serçeciyan ve gayrı murgân: Bunların dükkânı yokdur, hemân bâğ u bâğçeler kenârında dâm [ü] duzahlar ile ve dutkal gibi ökseleri çalılara sürüp serçe ve iskete ve filorunya ve başdankara ve ispinoz ve saka kuşu ve işlibe ve ferye ve kuyruk atan ve kara bülbül ve bokluca bülbül ve bülbül-i gûyâ-yı hezâr ve mankır kuşu ve pozbakal ve ishâk kuşu ve sarı asma ve kara tavuk ve kârân kuşu ve üğeyik ve hakkuran ve Yûsuf Mısır'da satıldı ve beyâz kumru, bu makûle murgân-ı hoş-nevâları sayd edüp kafesler içre mahbûs edüp giderken saka kuşları kafesleri altındaki kâseler içinden yüksük kadar kovacıklar ile minkârıyla ve nâhunuyla su çeküp kovadan nûş eder. Mankır kuşu kezâlik kafesinin içinden mankır taşır bir turfe kuşdur. Ve sâ'ir kuşların herbiri birer [191b] gûne nevâhânlık edüp feryâd ederek sayyâdları dahi gûnâ-gûn şakalar ederek ubûr ederler. Bunlar dahi garâyib esnâfdir.

Esnâf-ı bülbülcüyân: Neferât 500, bunların dükkânları yoktur, ekseriyâ hânedânlarda zât-ı şerîf mollâ ve vüzerâzâde sâhib-i tab' çelebiler ve berber dükkânlarında üstâd-ı kâmiller perveriş edüp hezârın hezârân nâlesinden rûhlarına gıdâ hâsıl olur.

Bunların niçe yüzü ellerinde incü ve akîk-i yemenî ile örölmüş bülbül kafesleri var kim ba'zı kafes bin guruşa olmaz, mülûka hedâyâ için yapılmış kafeslerdir.

Bu kafesler içre aşkıyâ ve bî-hicâb kesret-i nâsdân bî-pervâ bülbüller feryâd [ü] figânlar ederek birbirine hasmâne nâle ve nâlişler ederek niçe yüz kafes bülbül ve niçe yüz kafes kara tavuk tûtî-i güyâ kimi ihlâs kimi salavât getirerek kafeslerle tûtîler dahi ubûr ederler.

Bu esnâflar ubûr etdikden sonra kemânkeşbaşı ve Okmeydânı'nda puta yerinde atıcıbaşı cümle atıcılar ile yayları ellerinde çekerek kurarak yasarak saf saf ubûr ederler. Ardı sıra yaycıbaşı ve okcubaşı ve yeniçeri ocağından ta'limhânecibaşı ile üç ağa at başı berâber rikâb rikâbe ubûr edüp ardları sıra sekizer kat mehterhâne ile pür-silâh ubûr ederler.

Bu yaycıbaşı ve okcubaşıya on tokuz aded esnâf yamak olup cümle (---) aded dükkândır ve cümle (---) aded asker-i esnâfât-ı gûnâ-gündür. Bunlar dahi tahrîr olunduğu gibi alayköşkü dibinden âmâde ubûr etmişlerdir.

el-Faslu's-sadis ve'l-ışrûn

Esnâf-ı hayyâtân ya'nî terziyân

Kârhâneleri ikidir, Arslanhâne'ye muttasıl kârhânelerin Ebü'l-feth Sultân Mehemed Hân-ı Gâzî binâ etdi (---) başı kârhânesidir. Alayköşkü mukâbelesindeki kârhâne Sultân Süleymân Hân Gâzî binâ etdi. Bu ikisi dahi kârhâne-i azîmdir kim (---) başı kârhânesidir, her birinde beşer yüz neferât vardır. Ammâ taşra «slâmbol'un dörd mevleviyetinde cümle terzi dükkânları üç bindir neferâtları beş bindir. Bu cümlelerin pîrleri ibtidâ Hazret-i «drîs Nebî'dir. Hâlâ Cennet-i me'vâda ehl-i cennet olacaklara hulle biçmededir. Hazret-i İsâ dahi cennetdedir. Ölmeden cennete giren bu iki peygamberdir.

Hazret-i «drîs Arz-ı Hâsân'dan «svân diyârına gidüp anda halkı dîne da'vet edüp âhir âsumâne «svân şehrinde urûc etdüğü mağârâsı üzere olan kayada kadem-i şerîflerinin çukurundan bu hakîr âb-ı rahmet nûş etmek müyesser olmuşdur. Ammâ Hazret-i İsâ Kudüs-i fierîf kurbünde Nâbulus şehrinde habs etdikleri mağârâdan âsumâne urûc etdikleri gârda hatm-i şerîf etmişiz.

Ezîn-cânib terzilerin pîri «drîs Nebî'dir. Lâkin Hazret-i Risâlet asrında pîr [ü] pîş-kademi Dâvûd-ı Tâhirî'dir kim Selmân-ı Fâris'in on birinci kemer kuşatduğu pîrdir. Cümle derzilerin silsilesi ana muntehîdir. Kabri (---) (---)'dedir.

Ammâ bu iki hünkâr derzibaşlarından gayri taşra derzibaşısı cümle ehl-i hirefin pür-silâh edüp seyishâne tahtrevânlar üzere cümle dükkânların hil'at-ı fâhireler ile tezyîn edüp sıriklar üzere Mısır ve Dimyât ve Tire alacalarından gûnâ-gûn biçilmiş dikişi nâ-mâ'lûm ve alacaları birbirine muvâfık kâr-ı kadîm hil'atları ve dikişsiz dokunmuş alacaları yenlerinden sıriklar üzere gerüp arz-ı kâlâ ederek cümle derzi dilberânları silâhlar ile kendülerin tezyîn edüp tay ederler. Seferlerde lâzımlı esnâf olup pîr-i kadîmlerine ri'âyeten gayri ehl-i hirefe takaddüm olundu. Zîrâ pâdişâhlar dahi bunlara muhtâcdır.

Esnâf-ı hayyâtân-ı dolamacıyân: Bunların büyük kârhâneleri (---)'dir, ağaları dahi andadır. Sarây-ı hâs'da olan büyük oda ve küçük oda gılmânları cümle çuka dolama geyerler. Bu esnâfın kârlarıdır kim âsitâne-i kadîmdir, Bedâsten kurbünde.

Cümle dolamacılar seyishâneler üzere dükkânların gûnâ-gûn çuka dolama ve ferrâceler ile zeyn edüp kendileri pür-silâh olurlar.

Bu bâlâda tahrîr oluna[n] hil'atçı derzibaşı ve dolamacı derzibaşılar ve altı yüz neferâtları cümle pâdişâh kullarıdır ve nâzırları hünkâr hazînedâr-başısıdır. fiöyle ma'lûm ola.

Esnâf-ı kapamacıyân: Dükkân 300, neferât 500, bunlar dahi pîri Dâvûd-ı Tâhirî'dir. [192a] Bu esnâf dahi seyishâneler üzere dükkânların Lekefûrî ve Bruçî ve «mâm Rızâ bezi ve Musul ve Diyârbekir bezleri ve Ahmed-âbâd ve Hitâyî bezlerinden kapama hil'atlar ile dükkânların bezeyüp pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı hallâcân-ı pembe: Dükkân 104, neferât 300, pîrleri Mansûr-ı Zâhidü'l-Kattân'dır kim Hazret huzûrunda Selmân-ı Pâk beline şed bağlayup on ikinci pîr etdüğü bu Zâhid Mansûr-ı Kattân'dır kim cümle hallâcların silsilesi ana çıkar. Kabri Bağdâd'dadır.

Bu hallâclar araba ve kızaklar üzere dükkânlarında üsûl-i âheng ile kemânlarının vertârlarına tokmak urup,

"Tır tıka tır tık tır tır tık tıka" deyü düyek usûlünde tokmak urarak pembe atarak gülüp oynayarak üzere oturarak ubûr ederler. Bir sınıfı dahi serâpâ elvân elvân pembelerden muvahhidî ferrâce ve hil'atlar ve çakşırlar ve pembe destâr-ı gûnâ-gûnlar ve pembe topuz ve teberler ve tüfengler ile ubûr ederler.

Ve tahtrevânlar üzere rengâmîz pembelerden siyâh gözlü âdemler ve hayvânâtlar ve arslan ve kaplanlar ve ejdehâ ve evrenler edüp gözleri nârenc ve turuncdan edüp her arslanı ve kaplanı demir zencîrler ile kayd [u] bend edüp zencîrin bir ucu yine pembeden eli deyenekli arslancı elinde olup tahtrevânlar üzere ubûr ederken alayköşkü dibinde hünkâr huzûrunda ba'zı pembe hil'at giyen âdemlere âteş verüp seyîrâncılar üzere varup cümle halk bir hây-hûya varup bu şakalar ile ubûr ederler. Ba'zı hallâc ârifleri.

"Sakın pamukdan arslan geliyor" der. Ba'zılar,

"Korkma pamukdan arslandır, kaba kaftan kâlibıdır, hâkim değildir" deyü darb-ı mesel edüp giderler.

Esnâf-ı takyacıyân-ı zenân: Dükkân 55, neferât 300, pîrleri Abdullâh-ı Vâsıtî'dir, on üçüncü pîrdir, Selmân-ı Pâris kemer-bestesidir, takyacıların silsilesi ana çıkar. Kabri yine Bağdâd Vâsıtî'ndedir. Bunlar seyishâneler üzre dükkânların dîbâ ve şîb ü zerbâflar ile ve nigârpâre takyalar ile ve dîbâ ve katîfe zerdûz işleme terpûşlar ile kârhânelerin zeyn edüp ve cümle takyacı cüvânları müzeyyen olup pür-silâh-ı gûnâ-gûn ile ubûr ederler.

Esnâf-ı kavukcuâyân: Dükkân 105, neferât 400, pîrleri Abdullâh bin Sa'd'dır kim Hazret'in tâcına hizmet ederdi. Kabri Mekke Mu'allâsındadır, Enes ibn Mâlik nazar-gerdesidir. Bunlar dahi dükkânların katife ve çuka ve kavukları ile tezyîn edüp cümle kavukcular ve pençe-i âfitâb kavukcu cüvânları akmişe-i fâhire ile pür-silâh ubûr ederken ba'zı «slâmbol zürefâları kavukcu cüvânlarına "Çelebi temen alır mısın" deyü ulaşırlar. Bir kerre aceb hatâ olayazdı. Bu temen latîfesinden kavukcu cüvânları aslâ haz eylemeyüp efvâh-ı nâsda şâyi' kelâmıdır.

Esnâf-ı kelle-pûşciâyân: Dükkân 105, neferât 305, pîrleri (---) (---) (---) (---). Kabri (---)'dedir. Bunlar ekseriyyâ Midilli Urumlarıdır. Seyishâneler üzre kelle-pûşların zeyn edüp kendüler dahi tebdîl-i câme ile pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı yorkancıyân: Dükkân 105, neferât 400, pîrleri Kâmil-i Hindî'dir, Enes ibn Mâlik belin bağladı. Hazret-i Osmân'da olan Hazret'in kerîmeleri Rukiyye ve Ümmü Külsûm ve Hazret-i Alî'de olan bint-i Resûl Fâtumatü'z-Zehrâ'nın cihâzlarına hizmet etmiş Kâmil-i Hindî'dir kim yorkancıların pîridir. Kabri Yemen diyârında şehr-i Cüble'de yatır. Bu şehir hali(?) Mekke'ye karîbdir.

Bu yorkancılar dahi tahtrevânlar üzre dükkânların atlas ve dîbâ ve sereng ve hârâ yorkancılar ile zeyn edüp cümlesi müsellağ ubûr ederler.

{**Esnâf-ı zincef ütücisi:** Dükkân 30, neferât 40, pîrleri nâ-ma'lûmdur. Bunlar dükkânlarında mantar şeklinde mermer üzre atlas zincef ve ütülü ulemâ hil'atları ederek ubûr ederler}.

Esnâf-ı ehl-i kanâ'at, gömlekiyân: Dükkân 300, neferât 400, pîrleri, ibtidâ Hazret-i fîs'dir, pembe ipliği eğirüp bez dokuyup gömlek yaptı. Anın dahi pîri Cibrîl-i Emîn'dir. Ammâ Hazret'inde pîrleri Hazret-i Huzeyme'dir kim Hazret'in kayınbabasıdır kim kızı Sitti Zeyneb'i Hazret-i Resûl'e verdi. Huzeyme'nin kabri Mekke Mu'allâsındadır. Bu Huzeyme, Hadîce-i Kübrâ'dan ve Sitti Âyişe'den iplik alup gömlekler edüp bey' edüp kifâf-ı nefis ederdi.

Bu gömlekciler dahi seyishâneler üzre dükkânların gûnâ-gûn ak kenârılı «slâmbol [192b] ve Dırama ve Serfice ve Kalamata ve Tırabuzan gömlekleriyle dükkânların tezyîn edüp ve dikişsiz dokunmuş hayâl

bezden gömlekleri sııklara sertüp cümle arz-ı kâlâ ederek geçerler.

{**Esnâf-ı dülbendciâyân:** Dükkân 100, neferât 500, bunlar dahi âmâde ubûr ederler. Pîrleri bizzât Hazret-i Resûl-i Ekrem'dir kim Mekke'den Busrâ şehrine sarık götürüp bey' edüp kendüler beyâz destâr-ı Muhammedî sardılar, sonra geysûdâr olup Hazret-i Alî ile siyâh imâme sardılar.

Esnâf-ı yağlıkciâyân: Dükkân 60, neferât 100, ibtidâ yağlık mahrama işleyen Hazret-i Süleymân hâtûnu Belkîs Ana'dır. Sonra Hazret'inde mahrama dokuyup satan (---)dir. Selmân kemer-bestesidir. (---) (---) (---)

Bunlar dükkânların gûnâ-gûn münakkaş Kaya Sultân ve sarây yağlıklarıyla müzeyyen edüp arz-ı kâlâ ederek ubûr ederler}.

Esnâf-ı örücüyân: Dükkân 10, neferât 35, pîrleri Atâullâh Habeşî'dir, Enes belin bağlayup kabri Habeş Zeyla'ındadır. Hazret-i Osmân ile Habeş'e gidüp anda merhûm olup bizzât Hazret-i Osmân cesedin gasl edüp cenâzesine imâmet edüp Hazret-i Osmân defn etdi. Hâlâ ziyâretgâh-ı ünâsıdır.

Bu örücülerin dükkânları Mercân câmi'i dibinde Sırt hammâmı önündedir. Kârları bir Kışmîrî şâl ve dülbend ve atlas ve hârâ ve ihrâm makûlesi eşyâları sıçan delse veyâhûd bir gûne âfet etse bunlar ol rahnedâr olan yerleri örüp gâ'ib ederler, aslâ ma'lûm olmaz, musanna' kârdır. Bunlar dahi seyishâneler üzre örücülük ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı ehl-i kâmil, cüllâhân: Dükkân 300, neferât 1000, ibtidâ pîrleri Hazret-i fîs'dir. Lâkin Hazret'inde pîr [ü] pîşvâları (---) Selmân-ı Pâk'in kemer-bestesidir. Kabri (---) (---) (---). Bunlar tahtrevânlar üzre dezgâhlarında bez dokuyarak ubûr ederler.

Esnâf-ı paracıyân-ı çuka ve kumâş: Dükkân 45, neferât 180, pîrleri Ebü'l-hüdâ ibn Yâsîn'dir. Enes ibn Mâlik'e mâlik olup anın telâmîzinden oldu. Ebü'l-hüdâ'nın kabri Bağdâd Cevâzir'indedir. Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların gûnâ-gûn akmişe ve çuka pâreleriyle zeyn edüp geçerler. Bunlar dahi cümle Midillici Urumlarıdır ammâ mün'imlerdir.

Esnâf-ı ehl-i kemâl, iplikciâyân: Dükkân 255, neferât 500, bunların pîri (---) Enes ibn Mâlik perverdesidir. Kabri Fûncistân'da Sennâre şehrinde. Dükkânların elvân elvân iplikler ile donadup geçerler

Esnâf-ı ehl-i îcâd gazzâzân: Dükkân 300, neferât 800, pîrleri «mâm Gazâlî'dir derler ammâ galatdır. Hazret-i Risâlet huzûrunda pîrleri Abdullâh bin Ca'fer-i Tayyâr'dır, Selmân'ın yigirmi tokuzuncu halfesidir. Cümle gazzâz ve mutâfların pîridir.

Bu gazzâzânların seyishâne ve tahtrevânlar üzre dükkânların cevâhir murassa'ât ve akmişe-i fâhire ve som girih ve teybend kuşaklar ile ve gûnâ-gûn sırma mebrûm işler ve âvîzeler ile kârhânelerin eyle tezyîn

ederler kim gûyâ Bursa'da Gelincik çârşûsu zeyn olmuştur.

Ve pâk ü pâkîze gazzâz cüvânları ve kendüleri ile müzeyyen ederler kim gûyâ her biri gılmân-ı hakîkîdir. Zîrâ «slâmbol içre dilberân medh olunsa ibtidâ kavukcu, sâniyen takyacı, sâlisen gazzâz dilberânları medh olunup şehrengîz olmuştur. Bunlar dahi şîve ve refât ederek ubûr [ederler].

Esnâf-ı ibrişimciyân-ı Yahûdân: Dükkân 100, nefer 200, pîrleri (---) (---) bunların Bezâsten cenbinde başka çârşûsu ve miyâ[n]cıları ve çavuşları vardır. Seyishâne üzre gûnâ-gûn Lahîcân ibrişimiyle dükkânların zeyn edüp tebdîl-i câme güzer ederler.

Esnâf-ı düğmeciyân-ı harîr: Dükkân 50, neferât 600, niçe bini dahi hânesinde işlerler, dükkânların Tırabızan kârı harîr düğmeler ile zeyn edüp ve işliyerek ubûr ederler.

Bunlardan sonra ser-çeşme-i derziyân, hil'atçı derzibaşı ve dolamacı derzibaşı nakîb ve çavuşları ve şeyhleri ve du'âcılarıyla sekizer kat mehterhâneleriyle ubûr ederler.

Bu terzibaşılara yamak olan esnâf cümle on tokuzdur ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir.

el-Faslu's-sâbi' ve'l-İşrûn Esnâf-ı haymeci ya'nî çadırcıyân

«btidâ çadırı Cemşîd peydâ etmiştir. Ba'dehu Hazret asrında pîrleri Nâsır bin Abdullâh el-Mekkî el-Hayyâm'dır. Selmân-ı Pâk belin bağlayup çadırcıların silsileleri ana çıkar. Merkad-i pür-envârî (---) (---) (---) Hazret'e ihrâmdan hayme yapmıştır.

Bu haymeciler tahtirevânlar ve arabalar üzre münakkaş ibret-nümûn haymeler kurup içinde çadırcı dilberânları işleyerek birbirlerine şaka ederek geçerler.

Bir fırkası dahi nakş-ı bûkalemûn kitâbeleri üzerlerine geyüp tengetir çadırlar ve sâyebân-ı nâmûsiyye ve Sahâbeler kurup çadır üstünde bir küçük çadır dahi [193a] peydâ edüp cümle askerî silâhile müsella olup ubûr ederler.

Esnâf-ı tanâbcıyân: Dükkân 40, neferât 000, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---) Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların elvân elvân pembe iplikler ile mebrûm tanâblar ile müzeyyen edüp geçüp giderler.

Esnâf-ı kolancıyân-ı hayme: Dükkân 55, neferât 105, pîrleri yine gazzâzlar pîri Abdullâh bin Ca'fer-i Tayyâr'dır. Bunlar seyishâneler üzre dükkânların çadır kolanlarının envâ'ıyla zeyn edüp geçerler.

Bunlardan sonra yine çadırcıbaşının güzîde askeri ve şeyhleri ve nakîbleri ve çavuşları ve kethudâları ve ağaları at başı berâber teberrûken hünkâr çadır mehterbaşı da bile alaya binüp sekizer kat mehterhâne ile geçerler.

Bu çadırcıbaşıya (---) üç aded esnâf yamaktır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir.

el-Faslu's-sâmin ve'l-İşrûn Esnâf-ı kürkcüyân

Dükkân cümle 500, neferât cümle 1000, bunlar dahi iğne ile kâr etdiklerinden pîr-i kadîmleri «drîs Nebî'dir. Ammâ ibtidâ kürk geymeği sayd [ü] şikâr için Hüşeng fiâh her hayvânın postun geyüp dağlarda ol hayvân sıfatında gezüp hayvânları ol takrîb ile şikâr ederdi. Gayrılar dahi görerek post geyüp safâ etmeğe başladılar. Tâ ki Hazret-i Risâlet asrında kürkcülerin pîri Amr ibn Âmirî'dir. Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabr-i münevveri (---) (---) (---) (---)'dir kim on dördüncü pîrdir.

Bu kürkcü esnâfiyla tabakların bir acâyib ma'rekeleri olup âhir pâdişâh ve a'yân [u] eşrâf kürk geymeğe muhtâc olduğundan bu esnâf mukaddem gidüp başka mehterhâne ile ubûr etmek fermân olunup bunlar tahtirevânlar ve seyishâneler üzre dükkânların niçe yüz bin gurusluk semmûr ve şak ve zerdevâ ve sansâr ve zincâb ve semmûr paçası ve semmûr kafâsı ve kâkûm ve ördek boğazı ve kuğu boğazı ve sakkâ kuşu boğazı ve tilki boğazı ve nâfesi ve çılkavası ve beyâz Maskov tilkisi ve zakan ve kebûtî ve kuzu bağanası ve düşüt bağana kürkleriyle dükkânların zeyn ederek ubûr ederler.

Ba'dehu Mahmûdpaşa çârşûsunda Urum kürkcüleri başka bir alay-ı azîm olup niçe yüz kürkleri ters geyüp başlarında ayu postlarından ucbe külâhlar ve çakşırları cümle postdan ve niçe yüzü serâpâ kaplan ve bebr ve arslan ve kurd postlu ve başlarında semmûr kalpak tâclar ve ellerinde kosdaniçe ve harbeler ile atlarının cümle bisâtları hayvânât derilerine müstağrak olup geçerler.

Bir fırkası dahi yine hayvânât derilerine sarılmış yaban âdemleri yapmışlar kim *Allâhümme âfinâ* gören âdemlerin zehreleri çâk olur. Her bir yaban âdemleri beşer ve altışar pranka zencîrler ile bağlayup her birin beşer altışar âdem keşân-ber-keşân çekerken yaban âdemleri seyirci olan âdemlerin üstüne hücum etdikce ol ucbe-likâlar havfından halk içre bir hây-hû kopar kim ta'bîr olunmaz. Ve niçe yüz gûnâ-gûn dîv ve perîler sûretleri edüp ayakları hevâda başı ser-nigûn ammâ yine zemînde iki ayağıyla yürüyüp halk üzre hücum ederler. Ve niçe eşkâl-i acîbe cinler ederler kim bu alayı görmeyen âdem gördükde aklı perîşân olur.

Ve niçe yüz arslan ve kaplan ve bebr ve ayu postlarına âdemler girüp dörd ayak üzre giderken halka kıya kıya nigerân eyleyüp zencîrler ile ubûr ederken ba'zı âdemler üzre hamle edüp zencîr-keşler ellerindeki hezârânlar ile urup zabt ederler.

Bir esnâfı dahi ayu ve hînzîr ve kurd ve sığın ve karaca derilerine âdemler girüp zencîrsiz apul apul giderken gerüden bir alay alaca zağarlar ve tazılar ve samsonlar ile bu kadar avcılar ellerinde harbe ve

navurta silâhlar ile domuzlar ve ayı ve kurdlar içine girüp birbirlerine hamle edüp bir av faslı ederek hünkâr önünden ubûr ederler.

Esnâf-ı semmûr kalpakçıân: Dükkân 80, neferât 105, pîrleri nâ-ma'lûm olup tâc-ı Âl-i Cingiziyân'dır. Bunlar dahi dükkânların semmûr kalpaklar ile zeyn edüp niçe dâne semmûrların içlerin pembe ile doldurup bir köşede ipler ile çeküp hareket ettirüp bu tarz ile geçüp giderler. [193b]

Esnâf-ı bâzergân-ı semmûr: Neferât 1000, bunlar cümle Rûmeli'nde Serfice ve Filorunya ve Liçista ve Gölkesri şehirlerinde sâkin bir alay bî-dîn ve bî-pîr Urumlardır. Her sene Maskov diyârından semmûr ve zincâb ve gayrı kürk getirür ankâ bâzergânlardır. Cümle semmûrlarını tersin geyüp seyishâne ve atların dahi serâpâ semmûr ve balık dişî ta'bir etdikleri sülûk dişleriyle seyishâneleri ve tahtirevânların zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı avcıyân-ı murgân {ve gayrı hayvânât}: Neferât 200, bunlar kürkcü avcılarıdır, ellerinde hatt-ı şerîf ile mu'âf müsellemlerdir kim çakırcıbaşı ve doğancıbaşı ve şâhincıbaşı ve atmacacıbaşı ve bostancı ve yeniçeri ocağı tazıcıbaşıları ve Istranca'da avcı odaları yeniçerisi dahi bu kürkcülerin avcılarına müdâhale edemezler. «slâmbol'un cânib-i erba'asında Çekmece gölleri'nde ve Terkoz göllerinde kuğu ve saka kuşu ve yeşilbaş ördek ve alaca ördek urup boğazların kürkcübaşıya kanatların okcubaşıya verirler. Bunlar dahi şikâ[r]larıyla geçerler.

Esnâf-ı parscıbaşı: Ağa bir, kârhânesi Arslan-hâne'dedir. Neferâtı 55, bunlar dahi kürkcübaşı pars ve şak postu sâhibi olmağile pâdişâhın cümle parsların altun ve gümüş zencîrler ile keşân-ber-keşân serâser çullar ile ellerinde hezârân asâlar ile "Alamadı parsım, göremedi parsım" deyüp geçerler.

Esnâf-ı kethudâ-yı arslancıyân: Pîrleri Hazret-i Esedullâhü'l-Gâlib Hazret-i Alî ibn Ebî Tâlib'dir kim cümle yırtıcı hayvânlar Aliyyü Velf'nin hâk-i pâyine yüzler sürerler idi. Fermân-ı şehriyârîyle arslancıbaşı aslan, kaplanlarıyla kassâbbaşının mandıra çobanları samsonları alayında gitmek fermân olunup kürkcübaşı arslan ve kaplan ve bebr postların debâğat etdüğüçün arslancıbaşı kethudâsı kürkcübaşı alayında alay etmek fermân-ı Cem-cenâb olup elli aded arslancı yezîdi arslan ve kaplan ve pelengleri ve ayu ve kurd ve andık ve sırtlanları zencîrler ile keşân-ber-keşân çeküp her biri ej[de]hâ-misâl âdemlere hamle ederek geçerler.

Bundan sonra cümle kürkcülerin Urum ve müselmân dilberleri serâpâ şıptırma mirzâyî kalpaklar geyüp hemisi pür-silâh olup avcıbaşı ve parscıbaşı ve arslancıbaşı kethudâsı ve kürkcübaşı esbâb-ı ihtîşâmiyle mülebbes rikâb rikâbe licâm licâme berâber gidüp ardı sıra dilberânları ve sekizer kat mehterhâne ile şâdumânlar ederek ubûr ederler.

Ammâ bu kürkcü esnâfı eğer sefer ve hazarda Os mânliya gâyet lâzımlı esnâfdır. {Bunlara yamak esnâf cümle altıdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) asker-i pür-silâhdır.}

el-Faslu't-tâsi' ve'l-ısrûn Evsâf-ı âhiyân ya'nî debbâğân

«slâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde on iki mahalde tabbâğ kârhâneleri vardır kim her birinde Âhi Evranî evren-misâl şâhbâzlar vardır kim âdem ej-dehâlarıdır. Bunların içine kanlı ve harâmî girse aslâ hâkime vermezler. Ammâ ol kanlı anların elinden halâs dahi olamaz, ana köpek necisi kirdimân etmeğe ta'yîn edüp elbette tâ'ib ü tâhir olup bir kâr sâhibi olur. Cümle tabbâğ kârhâneleri 700'dür. Neferât cümle 3000 kâmil. Pîrleri Hazret huzûrunda Zeyd-i Hindî'dir, Selmân-ı Pâk'in kemer-bestelerinden onuncu pîr [ü] pîşvâdır. Ca'fer-i Sâdik'in *Fütüvvetnâme-i Kebîr*'inde mastûrdur. Kabri (---) (---)'dir.

Ammâ ehl-i Rûm mâbeyninde tabbâğlara Ahiler derler, ya'nî Kayseriyye'den zâhir olan Ahi Evran ile şöhet bulmuşlardır. Ol ise Âl-i Selçûkıyân asrında bir ulu sultân imiş firâvân menâkıbı vardır. Cümleden biri Kayseriyye'de sâkin iken pâdişâha gamz edüp Ahi Baba öşür vermez derler. Âdemler ve hâcibler ta'yîn edüp Ahi Baba'yı dükkânında bulup kayd [u] bend ederken hemân dükkânının içinden bir evren zâhir olup hâciblerin bir kaçın pâre pâre ederken Ahi Baba zâlimler elinden halâs olup evren ile berâber Selçûkıyân önüne gelüp pâdişâhın aklı gidüp,

"Korkma beğim bu evren benim dünyâ ve âhîret amelim ve karındaşımdır" deyü ölen hâciblerin defn etmesin ricâ edüp ricâsı cân [u] baş üzre kabûl olup hâcibleri defn eder, anıniçün Ahi Evran derler.

Ba'dehu Kayseriyye'den hicret edüp hâlâ Anadoluda bizim Kaya Sultân hâssı Denizli şehrinin bâğları [194a] arasında bir âsitâne-i azîmde medfûndur. Anıniçün Rûm tabbâğları pîrimiz Ahi Evran'dır derler, ammâ sahîhi Hazret huzûrunda pîr olan Zeyd-i Hindî'dir.

Ammâ bu tabbâğlar bahâdır ve zorba kavim olmağile cümle (---) aded esnâf bunlara bakarlar. Her kankı zamânda olsa elbette ser-çeşmelerine Ahi Baba derler. Merhûm Melek Ahmed Paşa efendimizin sene 1006 târîhinde vezâretten azline bunlar sebep olmuşdur. Hakkâ ki zorba esnâf-ı bî-insafdırlar. Bunların cümlesi bir yere cem' olsa pâdişâhları hal' edüp cülûsa kâdirlerdir.

Bunlar bu ordu alayına cem' olup niçe bin zeberdest pâ-bürehne ve ser-bürehne tabbâğ teknesinde kirdimândan çıkmış eli ayağı löklerden kırmızı kırmızı ve kiminin sahtiyân mazısından kolları ve turnakları ve parmakları siyâh siyâh olmuş sine-çâk kârları şer'ile pâk Kelâm-ı <zet cildleri olacak niçe bin reng-â-reng sahtiyân hırkalar ve ferrâceler ve muvahhidîler ve şepkülâhlar ve meşinden hil'at-ı fâhire ve meşin

destârlar ve sahtiyândan güzler ve topuzlar ile "Aşa" deyü feryâd ederek ubûr ederler.

Bir fırkaları dahi tahtirevân ve arabalar üzre dükkânların hevâyî ve âsumânî ve gül şeftâlû ve kırmızı ve sarı ve nefû reng sahtiyânlar ile zeyn edüp geçerler.

Bir fırkası dahi arabalar üzre tekneler içre keçî derilerin kirdimân edüp püşt-i pâ urarak "Yâ Hay" ismiyle ubûr ederler.

Bir zümresi "Pâk ederiz, pâklarız, pâk ederiz" deyü geçüp giderler.

Ve bu tâ'ifenin bir iftihârları dahi oldur kim bir yeşil sarık üzre bir eski deriden bayrakları vardır, tâ Dahhâk-i Mârî'yi katl eden Kâve-i âhenger'in önündeki sahtiyân şeddîr kim "Anı bayrak edüp Dahhâk üzre gulû edüp Dahhâk'ı katl etdi, ol meşin bayrak budur" deyü iftihâr edinirler. Ammâ gâyet hıfz edüp alay-ı azîm ile güzest ederler.

Esnâf-ı sağrıciyân: Unkapanı'nda dükkânları 12, neferât 100 aded kavmdir. Kadîm-i eyyâmıdan tabbâğâna yamak olagelmışlerdir. Bu ordu alayında kılıçbaşıya yamak olup onların alayında zikri sebkât etmişdir. Bunlar dahi üstâdlardır.

Esnâf-ı güdericiyân: Kârhâne 80, neferât 300, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) bunların kârhâneleri Hocapaşa semtinde cümle Yahûdîlerdir. Seyishâne üzre güderi yaparak sebkât ederler.

Esnâf-ı tırşeciyan: Kârhâne 26, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) seyishâneler üzre dükkânların ve kendi libâsların gûnâ-gûn, rengâreng tırşeler ile zeyn edüp cümle ubûr ederler.

Esnâf-ı keçeciyan: Kârhâne 400, neferât 1005, pîrleri Ebû Sa'îd et-Tarî'dir, Selmân-ı Pâk'in şed bağladuğı on beşinci pîrdir. Merkad-i pür-envânı Kerbelâ'dadır. <mâm Hüseyin ile şehîd olmuşdur. Çok Yezîdî'yi katl etdüğüçün Acem diyârında "Meşhed-i Ebû Sa'îd et-Tarî gûriyçün" deyü yemîn ederler. Ziyâretgâh-ı Mu'tezilî ve fi'î'dir. Bu keçeciler tahtirevânlar üzre keçe deperek ve yapağı hallâclıyarak gûnâ-gûn keçe külâh keçe esbâblar ile ubûr ederler.

Esnâf-ı dülbend borkciyan: Atbâzârı'nda dükkân 40, neferât 100, bunların dahi pîri Ebû Sa'îd'dir. Bunlar dahi arabalar üzre gûnâ-gûn kırmızı keçeden dülbend borkleri ve keçeden yekpâre Ma'nisa yağmurlukları yapup arz-ı metâ' ederek tayy ederler.

Esnâf-ı keçeciyan-ı yeniçeri: Dükkân 10, neferât 60, pîrleri yine Ebû Sa'îd'dir. Dükkânları Yeniodalar'da Orta Câmî' cenbindedir. Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların yeniçeri keçeleri ve üsküfleriyle zeyn edüp yeniçeriler gibi pür-silâh giderler.

Esnâf-ı ehl-i kâmil mutâfân: Dükkân 300, neferât 1000, pîrleri gazzâzlar pîri Hazret-i Ca'fer-i Tayyâr'dır kim Selmân kemer-beste[sidir]. Bunlar dahi cümle dükkânların gûnâ-gûn at çulları ve tobra ve kolan ve püştivân ve gayrı musanna' eşyâları sııklar

üzre tezyîn edüp sııklarda dollâblar çevirüp yapağı gazl ederek ubûr ederler.

Bunlar tabbâğdan yapağı almağa muhtâc olduklarından mutâflar [tabbâğlar]a yamak olunmuşdur. Seferlerd[e] makbûl fırkadır.

Esnâf-ı tâcirân-ı mutâf: Dükkân 50, neferât 80, pîrleri Sa'd ibn Ubeyd-i Hüzzercî'dir. Selmân belin bağladı. Kabri fiehrezûl'dadır. Bunlar mutâf gibi tenhâ yerlerde kârhânelerde işlemezler, çârsû içre dükkânlarında mutâf âlâtı satup giderler. [194b]

Esnâf-ı tâcirân-ı debbâğân: Dükkân 50, neferât 100, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) bunlar tabbâğ gibi değildir. Çârsûlar içre gûnâ-gûn işlenilmiş sahtiyânları seğsâneler üzre zeyn edüp geçerler.

Esnâf-ı paracıyan-ı tâcirân: Dükkân 10, neferât 15, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) bunlar Mercân çârsûsunda gön ve meşin ve sahtiyân parçacıkları fûrûht eder fukarâlardır. Bunlar dahi alayda giderler.

Bu bâlâda tabbâğlara yamak olan cümle esnâf başlarına gönden ve meşinden rengâreng külâhlr ve esbâblar geyüp geçerek ardları sıra ser-çeşme-i tabbâğân Âhî Baba cümle güzîde askeriyle müsellaht sekizer kat mehterhâne ile ubûr ederler.

Bu hırfete yamak cümle dükkân (---) ve cümle esnâf on bir ve yekûn asker (---)dir.

el-Faslu's-selâsîn

Esnâf-ı mu'azzez, sarrâcân-ı makbûlân

Dükkân cümle 1084, neferât cümle 5000, pîrleri Ebû'n-nasr Hâtem-i Bağdâdî'dir. Selmân-ı Pâk'in otuz ikinci şed bağladuğı pîr [ü] pîşvâlardandır. Kabri Bağdâd Cevâziri'ndedir, cümle sarrâcların silsilesi ana çıkar ulu sultândır. Bu tâ'ife-i sarrâcân ordu-yı <slâmda gâyet lâzım olmağıle sâ'ir ehl-i hıref üzre takaddüm olundu.

Bunlar, arabalar üzre ve tahtirevânlar ve seyishâneler üzre telâtîn sırmalı cüzdânlar ve işlenmiş sîm rahtlar ve mutallâ mataralar ve mebrûm katîfe eğerler ve gûnâ-gûn zî-kıymet sarrâc kârlarıyla dükkânların zeyn edüp işleyerek cümle sarrâc cüvânlarıyla pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı kaltakciyan: Dükkân 100, neferât 300, pîrleri (---) (---) (---) bunlar dükkânların deve hâmıyyla sarılmış fiâmvarî kaltaklar ile zeyn edüp geçerler.

{**Esnâf-ı tirkeşciyan:** Dükkân 30, neferât 60, pîrleri kadîm-i evvelde Âl-i Cingiziyân'dan Tohtamış Bay'dır. Ba'dehu Hazret-i Hamza taşıdı, bizzât ammi-i Resûl olmağıle kemerin Resûl-i Ekrem kuşadup sadak taşıyanlara pîr oldu. Kabri Medîne-i Münevver'e'nin şimâlinde Cebel-i Uhud tahtında medfûndur. Bu tirkeşciler dahi arz-ı ma'rifet ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı gede[le]cciyân: Dükkân 7, neferât 12, pîrleri (---), Hamza-i bâ-safa kemer-bestesidir. Kabri şehri Ayntâb'dadır. Bunlar dahi gedelec yaparak geçerler.

Esnâf-ı cabciyân-ı Arnavud: Dükkân 10, neferât 30. Bu dahi gedelec gibi bir turfe silâhdır, ammâ yine ok ve yay tarafıdır. Edirmekapusunda Arnavudlar işler. Bunlar dahi müsellağ Arnavud eşkâlleriyle ubûr ederler}.

Esnâf-ı tegelticiyân: Dükkân 49, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---), bunlar seyishâne üzere dükkânların sırmalı katîfe tegelti ve çirgi ve eğrimler ile müzeyyen edüp tayy-ı menâzil ederler.

Ehl-i ihtirâ'-i meşkiyân-ı sarrâc: Dükkân 50, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---), dükkânların arabalar üzere gûnâ-gûn su meşikleri ve kırbaları ve musluklar ile tezyîn edüp alay ile ubûr ederler.

Esnâf-ı debbeciyân: Dükkân 40, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---), bunlar dahi dükkânların niçe gûne debbe ve boduç ve yağbâr ve deve hâmindan yağdânlar ile zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı sıfrciyân: Dükkân 50, neferât 300, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---), bunlar gûnâ-gûn telâtînden summât ve sıfıra ve mûm sofraları ve niçe eşyâlar yapup seyishâneler üzere güzer ederler.

Esnâf-ı yularciyân: Dükkân 40, neferât 100, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---), bunlar başka bir fırkadır, zîrâ sarrâclar zümresinde herkes bir kâr ile güzer eder. Bunlar tavla yularlarıyla ubûr ederler.

Esnâf-ı sepet sandıkcıyân-ı sarrâcân: Dükkân 305, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---), bunlar dahi dükkânların gûnâ-gûn ayaklı sandûklar ve sepet sandûklar ile münakkaş edüp kendüleri pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı kamçıciyân: Dükkân 12, neferât 25, pîrleri nâ-ma'lûmdur, gûnâ-gûn sünbûle, örme, çatal, sakkâ kamçıları ve Tatar şıdıklarıyla dükkânların zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı palândûzân ya'nî semerciyân: Dükkân 500, neferât 1005, pîrleri Yûsuf Perendî'dir. Ebâ Zer-i Gıffârî hazretleri, Hazret-i Alî huzûrunda kemerin bağlayup semercilere pîr oldu. Kabri Deşt-i Kerbelâ'da «mâm Hüseyin ile şehîd olup anda medfûndur.

Bunlar gûnâ-gûn semerleri arabalar üzere tahmîl edüp ve niçe hurde semerleri eşek sıpası ve koduğu üzere ve cinceve köçeği üzere ve keçiler üzere gönlü ve meşinli palânlar ve semerler edüp arz-ı metâ' ederler. Ammâ ordu-yı «slâm'da semerciler ve na'lbandlar ve âşbâzlar ve berberler ve bozacılar kadar makbûl ehl-i hıref yokdur, azîm kâr edüp cümlesi pür-silâh geçüp giderler.

Bâlâda tahrîr olunan cümle sarrâcbaşu yamakları alayı tamâm olup sarrâcbaşu netîce güzîde askerlerinden şeyh [u] meşâyihleri ve kethudâları ve nakîbleri ve pîş kademleri ve çavuşları ve dellâlları ve kârhâne bekcileri cümle iki yüzdür. [195a] Zîrâ kârhâneleri kal'a-misâl dörd kapulu ve ortası fevkânî câmi'li ve havz u şâzrevânli âsîtâne-i azîmdir. Arab ve Acem'de böyle mecmû'a-i zîbâ sarrâcâne-i ra'nâ olmazdır. Sene 859 târîhinde (---) Karaman'da Sultân

Mehammed Hân Ebül-feth binâsı ve evkâfidir. Bu âsîtâne pâsbânlarından sonra sarrâcbaşu küheylân at üzere esbâb-ı ihtîşâmîyle telâtîn sırma işleme sancağ u bayrakları ve cebe ve cevşene gark olmuş mahbûb sarrâcân huddâmlar ile ubûr ederler. Cümle esnâfı (---) ve cümle dükkânları (---) ve cümle asker (---)'dir.

el-Faslu'l-hâdî ve selâsîn

Esnâf-ı pây-pûşciyân ya'nî pabuccıyân-ı dikiciyân

Kârhâneleri cümle 3400, neferât yekûn 4000. Mercân çârşûsunda yedi bekârâne vardır. Cümle sekiz bin pabuccu bekârî pür-silâh anda mevcûddur. Başka odabaşları ve hâkimleri vardır. Anlar[a] hâkim hükm edememek için ellerinde Süleymân Hân'dan hatt-ı şerîfleri vardır. Mücrimlerin bir gece kendüleri katl edüp kârhâneleri ortasında Kümsek Dede medfûndur, âlem ağyârdan bî-haber iken mücrimlerin anda defn ederler. Gerçi aşkıyâlardır ammâ bir hâkime mağlûb olmazlar.

Hikâye-i münâsib: Hattâ bir kerre yeniçeri kavmi dîvânda çorba içmeyüp tâsları ayaklarıyla pây-mâl edüp Süleymân Hân gazab-âlûd olup,

"Edepleriyle olsunlar, yohsa vallâhi cümlesini pabuccu bekârlarına kırdırırım" deyü yemîn edince derhâl dikici bekârları bu hâli istimâ' edüp dörd mevleviyyet yerden kırk bin eli muştalı ve arkaları puştalı ve belleri şed peştemâlli ve pür-silâhlı tâ'ife-i zeber-dest bâhâdîrân pabuccu bekârları Bâb-ı Hü-mâyûn önünde sadâ-yı Allâh Allâh'ı evc-i âsumâna peyveste eder.

Bu sadâ-yı vâveylâ sa'âdetlü pâdişâh-ı Cem-enâbın sem'-i hümâyûnları olunca,

"Nedir bu sît [u] sadâ?" deyü su'âl eder.

Derhâl bu tâ'ifenin sevegeli ve kemerbaşları ve sergelle başları ve odabaşları pâdişâh huzûruna varup eydirler:

"Pâdişâhım biz kırk elli bin pür-silâh bî-felâh-ı fellâh kullarınız. Kelâm-ı dürer-bârinizden sâdır olup 'Bir[e] koma sizi bekârlara kırdırırım' buyurmuş-suz, biz dahi cân [u] baş ile edâ-yı hizmet etmeğe geldik, fermân pâdişâhımındır" deyü zemîn-bûs ederler. Süleymân Hân safâsından Süleymân-ı zamân olup,

"Kanı levendâtlarınız huzûruna gelsin" deyince azamet-i Hudâ deryâ-misâl sîne-çâk, pür-silâh bî-bâk, eli muştalı asker-i pâk sadâ-yı Allâh Allâh ile huzûr-ı pâdişâhîye gelince cemî'i yeniçeriler mûr [u] meges gibi herkes bir köşede sigîdüp ta'vîze başlarlar. Pâdişâh eydir:

"Dilen benden ne dilersiz" der, anlar eydir:

"Pâdişâhım dörd ricâmız vardır, ibtidâ ricâmız oldur kim ecdâd-ı izâmın zamânlarında ocağımıza deşirmen gelme yarar gulâmlar verüp okudup yazdırup kemâl-i ma'rîfet sâhibi edüp bizden kapuya çıkup yeniçeri ağası huzûruna bir sille ile revâne olup yeniçeri olurdu. Ba'dehu 'Bunların ocağında neşv [ü]

nemâ bulan oğlanlar aşkıyâ olur' deyü ocağımıza değşirme oğlanı verilmez oldu. Anı ricâ ederiz ki yine ocağımıza değşirme oğlanı verilüp bizden yeniçeri olalar.

Ve ikinci ricâmız oldur kim bir pabucu bir günde gücile çıkarup ancak on akçe eder, beş akçesi masrafına, beş akçesi emek bahâ kalır. Bizim kârlarımız Bedâsten'de bin akçe hisâbiyle satıla.

Üçüncü ricâmız, hâkim tarafından bizi kimse yollarda arızımız pâyâmâl [u] ber-rimâl etmeye. Biz mücrimlerimizin şer'ile tarikat erkânımızla haklarından gelelim.

Dördüncü ricâmız, kânûn-ı kadîm üzre değşirme ağası alayıyla bizim alayımız da gidüp bizler dahi başka mehterhâne ile ordu-yı Hümâyûn alayı edelim" deyü cümle ricâ etdikleri ricâları Süleymân Hân yanında hayyiz-i kabûlde vâkı' olup ellerine hatt-ı şerîf verilüp,

"Varın herkes yine kâr [u] kesbinizde olun, gene lâzım oldukda hâzır-bâş olun" deyü me'zûn olup cümlesi bekârhânelerine gidüp beri tarafda çorba içmeyen yeniçeriler çorba tâsların bile içüp süpüreyazdılar.

«slâmbol içre pabuccu bekârı [195b] perkâr [u] cengkâr yiğitlerdir. Cümlesi pâ-bürehne ve ser-bürehne pür-silâh olup tahtrevânlar üzre dükkânların niçe gûne kütâne ve zergerdân ve miyâne ve merdâne ve zenâne ve lorta ve rûzgâr ölüsü ve sarây ve kurd ağzı ve tilleli ve kubâdî ve serhadli ve paşmaklar ile dükkânların zeyn edüp ve pabuc içinde bir pabuc ve çizme içinde bir çizme dahi ve dörd pabuc taban tabana bir yerde ve beş paşmak bir yerde ve âdem kaddi içine iki âdem sığar çizmeleri ve gayrı eşyâları dükkânlarında arz-ı kâlâ ederek pür-silâh ellerinde tuç ve câm ve tıhtâb ve çimşîr muştalar ile ubûr ederken,

"Dikiciler, sikiciler, çekiciler, çekişçiler bekârlarız" deyü feryâd ederek ubûr ederler. Gûyâ ecinne askerleridir. *Allâhümme âfinâ*. Herbiri birer âdem ejdehâsı, yetmiş tâsdan geçme semm-i helâhillerdir. {Pîrleri Reşâd ibn Muhammed Ekber-i Yemenî'dir. Yüz yigirmi sene mu'ammer olup kabri cezâyir-i Ummân'dadır}.

Evsâf-ı tâ'ife-i değşirme-i gulâmân: Yedi senede bir yeniçeri ocağından yayabaşı cemâ'atlerinden bir çorbacı Rûmeli diyârına beş altı yüz neferâtlarıyla çıkup her kurâ ve kasabâtlarda mahbûb ve yarar ve tüvânâ Bulkar ve Arnavud ve Sırf ve Urum muğpîçeleri ve araya yedi sekiz bin değşirme oğlanı, kânûn-ı Orhân Gâzî ve ta'lîm-i Hacı Bektaş-ı Velî ile bu kadar bin gulâmları cem' edüp Üsküb şehrinde cümlesine kırmızı abâdan omuzu yırtmaçlı muvahhidî abâ ve başına kırmızı keçeden hayâl-i zıl Karagöz'ü şep-külâhı gibi külâhlar ile «slâmbol'a gelüp cümlesin birer ocağa defter ile tevzî' edüp her ocakda ve hânedânlarda ilm-i kemâl [u] ma'rifet tahsîl edüp ba'dehu Türk üstüne yarımşar akçe ve yarım çuka

yıllık ile acemî oğlanları yazup güzîdesin tophâne ve cebehâne ve bostancı ocağına verirler, zîrâ ağır pâdişâh hizmetleridir.

Ba'dehu bu ordu alayında değşirme çorbacısı bunları cem' edüp eşkâl-i şeb-külâhlarıyla pabuccu bekârları alayında ubûr ederler. Andan bekârbaşı ve değşirme ağası rikâb rikâbe olup sekizer kat mehterhâne ile geçerler. Bu tâ'ife iki esnâfdır ve 3400 dükkândır ve cümle değşirme gulâmlarıyla bekârân 4007 askerdir.

el-Faslu's-sânî ve selâsîn Esnâf-ı paşmakçıyân-ı haffâfân

Dükkân 1000, neferât 1004, bunlar dörd mevleviyet yerde dikilmiş pabuc ve çizme ve paşmak ve postal ve yemenî ve fillar-ı Çerkezî ve elvân elvân pabuclar ve tomaklar ve içedikler ve terlikler fûrûht eder pâk ü pâkîze kavvâflardır. Bunlar seyishâneler üzre dükkânların zeyn edüp dellâlları tablalar içre kütâne ve zergerdân ve zenâne ve lorta pabuclar ile tablaları zeyn edüp,

"Pabucum rûzgâr ölüsü, üç yüz kırk ve beş yüz elli ve bin beş yüz" deyü nidâ ederek kavvâflara ma'lûm bir hisâbdır kim müşterî bu ilimden haberdâr değildir, ammâ hilâf etmeyüp aldığı pabuc mestlere hisâbları üzre rakam edüp satdıkdâ,

"fîvesi budur, mü'min karındaş. Alimallâh şehidallâh" deyü vardığı Ka'be'ye yemîn edüp her pabuc başına beş akçeye razı değil bir alay bıyığı trâş, başı misvâklı ve gözleri sürmeli tâ'ife-i Kadızâdelidir. Bâzâr edüp akçesin alırken hisâbında müşterîye kan ağladup müşterî gitdikden sonra,

"Gidiyi ey yaktım" deyü tefâhur kesb eder bî-insâf kavmdir. Ammâ ne çâre cümle kavm bunlara muhtâclardır. Ve bu,

Kavvâfbaşıya yamak olan ehl-i hurefleri beyân eder

Evvelâ esnâf-ı paşmakçıbaşı: Dükkân yetmiş, neferât yüz yetmiş, pîrleri Muhammed ibn Ekber-i Yemenî'dir. Selmân-ı Pâk'in otuz birinci şed bağladığı pîrlerdendir. Paşmakçılar ve pabuccular ve çizmecilerin silsilesi Muhammed ibn Ekber-i Yemenî'ye müntehîdir. Kabr-i münevveri yine Yemen'de Aden şehrinde dâr-ı ademde âsûde-hâldir.

Bunlar kâr-ı kadîm olup «mâm-ı A'zam ve Hümâmü'l-akdem paşmağı yapmak ile pabuccu bekârlarıyla alayda gitmeği revâ görmeyüp başka alay ile kavvâfâna yamak oldular. Pabuccu bekârlarının dahi pîrleri bunların pîridir. Ammâ haffâfânın müstakillen pîrleri yokdur. Sonradan iştihâr bulmuş bir tâ'ifedir. Lâkin teferrüclerinde bir kimesneyi sâhib-i seccâde eyleseler yine du'alarını pîrimiz Muhammed Ekber-i Yemenî deyü yâd ederler. Andan paşmakçılardan sonra,

Esnâf-ı attârân-ı dikiciyân: Dükkân 80, neferât 100, pîrleri Ebû's-selâm ibn [196a] Muhammed Ekber-i Yemenî'dir. Bunların dükkânları Bezzâzistân-ı Atîk kurbünde Acıçeşme cenbinde başka bir çârsûdur kim pabuc ve paşmak ve çizme kâlıbları ve çiriş ve iğne ve sınıtırâş ve bıçkı ve pabuccu dezgâhî kütükleri ve miyâne ve şâne ve nevreğân ve tilsimân ve muşta ve sünsâr ve mest cenderesi bu gûne eşyâlar ile seyishâneeler üzre ubûr eder musallî cemâ'atdır.

Esnâf-ı çizmeciyân: Dükkân 100, neferât 500, pîrleri yine Muhammed Ekber-i Yemenî'dir. Bunlar dükkânların sarı ve kırmızı ve âsumânî ulemâ çizmeleriyle zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı iç edikciyân ya'nî tomakciyân: Dükkân 80, neferât 200, pîrleri (---), Ebâ Zer-i Gıffârî beline şed bağladı. Kabri Kayseriyye'dedir. Bunlar dahi dükkânların gûnâ-gûn ediklerle zeyn edüp geçerler.

Esnâf-ı mestciyân: Dükkân 100, neferât 500, pîrleri Ebû Hüreyre'dir. Kemerin Hazret-i Alî bend edüp mestcilere pîr oldu. Zîrâ ceyrân derisi üzre mesh etmeği Resûl-i Kibriyâ sünnet edüp ibtidâ bu Ebû Hüreyre keçi derisinden mest yapup pîr oldu. Kabri Mısır Cîzesi'nde hurmâlık içinde bir câmi' cenbinde âsûdedir.

Hazret-i Risâlet bunlara Ebû Hüreyre künye kodular. Zîrâ her Sahâbeye birer hüsn-i lakab korlardı. Bunlar kuttaya {ya'nî kediye} mahabbet etdiklerinden Ebû Hüreyre lakab komuşlardır. Yılda bir kerre rûz-ı Nevrûz'da bir gün bir gece Mevlûd-ı Nebî olup yüz bin âdem cem' olup bey' [ü] şîrâ olup âsitânesinde niçe bin mır mırnâv der kediler vardır. Râvî-i hadîs ulu sultândır. Cild-i sânimizde evsâf-ı ziyâretgâhda mevlûdu ve yerden âdem kemikleri zâhir olduğu mufassal tahrîr olunmuşdur.

Ezîn-cânib mestciyânlar dahi seyishâneeler üzre dükkânçelerin tezyîn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı terlikciyân: Dükkân 200, neferât 400, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Dükkânların elvân elvân meşin ve sahtiyân terlikler ile zeyn edüp "Ey terlik mesti" diyerek pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı kavvâfân-ı eskiciyân: Dükkân 104 neferât 600, pîrleri Ammâr bin Yâsir'dir, Selmân-ı Pâris'in otuz üçüncü belin bağladığı pîrlere dendir. Kabri Urfa'dadır. Bunlar dahi dükkânların eskiden meremmât pabuclar ile zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı pîne-dûzân-ı bâb-ı hammâm: Mekân 105, neferât yine 105, yine pîrleri Ammâr bin Yâsir'dir. «slâmbol içre cümle yüz elli hammâmıdır, elbette her hammâmın kapusu dibinde bir pîne-dûz ya'nî eskici fakîri kifâf-ı nefis için kâr eder. Anlardan gayrı yerlerde cümle eskiciyân dükkân ve gayrı köşede bin aded fukarâlardır. Bunlar cümlesi alayda başlarında voltan iğneleriyle eski pabuc dikerek ubûr ederler. Ammâ seferde lâzımlı esnâfdır.

Esnâf-ı dellâlân-ı kavvâfât: Neferât 500, bunların dükkânları yokdur. Hemân «slâmbol'da cümle

tokuz yerde ârâsta ya'nî kavvâfhâne çârsûsu vardır, anlarda dellâllık edüp kâr ederler. Pîrleri (---) (---), Ebâ Zer-i Gıffârî belin bağladı, kabri Bağdâd Kurna'sı cebbânesindedir.

Bu bâlâda tahrîr olunan cümle esnâf teferrüclerinde bir gulâmları revâne oldukda ibtidâ Muhammed Ekber-i Yemenî deyü du'â edüp sonra kendü pîr [ü] pîş-i kademlerin yâd ederler. Ba'dehu paşmakcibaşının güzide askeri pür-silâh ubûr edüp ardı sıra vaka' u vakâr ile kavvâfbaşı ve paşmakcibaşı at başı berâber âriyetî iç gulâmlarıyla pür-silâh olup dahi ardları sıra tablhâne-i Âl-i Osmân ile ceng-i harbîler çalarak ubûr ederler.

Bu kavvâfbaşıya yamak cümle on esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir.

el-Faslu's-sâlis ve selâsin

Esnâf-ı hâcegân-ı attârân

Dükkân 3005, neferât [(---)], pîrleri Hüsâm ibn Abdullâh-i Basravî'dir. Kabri münevveri Acem fiehribân'ında âsûdedir.

Bu attârân zümresine niçe bin eşyâ mevcûddur ve niçe esnâf yamakları vardır, alâ kadri'l-imbân anları beyân eder. Evvelâ,

Attârân-ı Mısır: Zindânkapusu hâricinde cümlesi pür-silâh olup seyishâne ve arabalar üzre zenbîller içre eğir ve zencebîl ve besbâse ve kebâbe ve kâkûle ve darçın ve dâr-ı fülful ve râvend ve sünbül-i Hitâyî ve aselbend ve ûdü'l-kahr misilli [196b] eşyâlar kim cümle üç bin yetmiş aded edviyelerdir kim hukemâ-yı mutekaddimîn *Tezkire-i Dâvûd*'da cümlesi tabî'atları ve hâssalarıyla ferâdâ ferâdâ tahrîr olunmuşdur.

Bu cümle edviyeleri bu fahhâmîn kavmi dükkânlarında râyegân ve kutular içre pinhân edüp alay ile ubûr ederler.

Esnâf-ı ûd u amberciyân: Dükkân 45, neferât 100, pîrleri (---), Selmân belin bağladı, kabri (---) (---). Bunlar dükkânların ûd [u] amber ile tezyîn edüp geçerler.

Esnâf-ı buhûrciyân: Dükkân 25, neferât 30, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bunlar dükkânların aselbend ve günlük ve sünbül-i Hitâyî ve buhûr-ı nebî ile zeyn edüp mecmerler ile buhûr yakarak geçerler.

Ehl-i sanâyi' fîncânciyân: Dükkân altı, neferât 15, pîrleri (---) (---) (---) (---). Bunlar dükkânların kâse-i fağfûrî ve mertebânî ve münebbid çârgül filcânlar ile zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı ehl-i kanâ'at, filcân kinedcisi: Dükkân 10, neferât 20, pîrleri (---) (---) (---) (---). Bunlar seyishâneeler üzre dükkânlarında kırılmış kâse filcânları kinedleyüp kanâ'at ederek geçüp giderler.

Esnâf-ı attâr-ı çömlekiyân: Dükkân 300, neferât 500, pîrleri Abdülgaffâr-ı Medenî'dir, Selmân-ı Pâk belin bağladığı kırk tokuzuncu pîridir. Çanakcı ve bardakcı ve çömlekcilerin pîridir. Yüz altmış iki yaşında âhirete nakl edüp kabri Medîne-i Münevvere

Bakî'indedir, ziyâreti müyesser olmuştur, *radıyallâhu anh.*

Bu çömlekciler dükkânların gûnâ-gûn kûze ve kâse ve tabaklar ile müzeyyen edüp kendüler dahi silâh ile ubûr ederler.

Bu esnâfın bâlâda iki yüz kırkıncı fasılda Eyyûb çömlekcileri evsâfında mastûrdur, ammâ yine bu mahalde çömlekciler esnâfı alay ile ubûr ederler, zîrâ gayrı yerde dahi çömlekciyân vardır, anı bildirir.

Esnâf-ı kârhâne-i çömlekciyân: Dükkân 300, neferât 400, bunların pîrleri dahi Abdülgaffâr-ı Medenî'dir. Tahtırevânlar üzre balçık sahk edüp çarhlar ile çanak ve çömlek yaparak ubûr ederler.

Esnâf-ı kibrîciyân: Dükkân 40, neferât 55, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---). Bunlar dahi seyishâneler üzre dükkânların kibrît-i ahmer fitîlleriyle zeyn edüp "Lâzım olur kibrît" diyerek geçerler.

Esnâf-ı dehhân-ı kibrîciyân: <ksîr-i a'zam gibi kibrît yağı çıkarmak ancak bir âdeme mahsûsdur. <btidâ dühn-i kibrîti Kârûn çıkardı derler. Zîrâ Hazret-i Mûsâ ta'îmiyle ibtidâ Kârûn kîmyâya çalışırken kibrît yağı çıkarmanın yolun bulup yine anınla ol ma'rifet ka'r-ı zemîne geçüp hâlâ bir âdeme mahsûsdur kim gûyâ ka'r-ı zemînden çıkarup meydâna getirdi.

Esnâf-ı attâr-ı yağciyân-ı bâdem: Dükkân 3, neferât 8, pîri Hekîm-i Zünnûn-ı Mısırî'dir, Alî beline şed bağlayup kabri Mısır'da denilmişdi. Bunlar gûnâ-gûn dühnler çıkarup alay ile ubûr ederler.

Esnâf-ı şîşeciyan: Kârhâne 4, neferât 105, ibtidâ pîrleri Cemşîd'dir. Ba'dehu sene (---) târîhinde Ebû Alî Sînâ, hekîm-i kudemâ olmağile dahi ziyâde tasannu'lar eyleyüp iştiâr verdi. Ammâ <slâmbol'da iptidâ peydâ olan Cibâlikapusu'nun iç yüzünde, sonra Ayvansarıkapusu önünde, sonra Çömlekciler içinde; dahi cedîd kârhâne Hâsköy'dedir, gayrı yerde yoktur. Bunlar tahtırevân-ı azîm üzre bir şîşehâne içinde şîşe yaparak geçüp giderler. Ammâ nâr-ı cahîmden bir şerer görmek isteyen cân, şîşehâneleri görüp andan ibret alsın kim nâr-ı dūzah yanında bu nâr bir şererbâr değildir.

Esnâf-ı tâcirân-ı şîşeciyan: Dükkân 200, neferât 300, pîrleri yine Bû Alî Sînâ'dır. Bu dükkânların çoğu Galata'da ve gayrı yerlerdedir. Dükkânların gûnâ-gûn billûr ve necef ve moranlar ile zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı çerçiden hâcetciyân ya'nî ayakda gezen attâr: Dükkânları yoktur, cümle üç yüz neferdir. Bunların pîri (---) (---) Ebâ Zer-i Gıffârî belin bağladı. Kabri Kudüs-i fierîf Kerek'indedir. Bunların ellerinde sepetler içinde cemî'i edviyeler mevcûd olup sepetlerinin yüzünde ma'sûmlar oyuncakları asup "Çerçiden ne hâcet" deyü feryâd ederek alayda güzer ederler.

Esnâf-ı eyvâycı ya'nî çiniciyân: Dükkân 100, neferât 300, pîrleri [197a] Hazret-i Abdülgaffâr-ı Medenî'dir kim Selmân belin bağlamışdır ve çömlekcilere pîr olmuştur, bu eyvâycı çinicileri dahi çanak

ve kâse ve bardak satmağıla bunlara dahi pîr olmuştur.

Bu çinicilere eyvâycı demeden garaz oldur kim şöhet için cümle çini kâse ve kûze ve zî-kıymet mutallâ metâ'ların arz-ı kâlâ için dükkânlarının yüzüne tabaka tabaka zeyn edüp yâ zelzeleden yâ bir kedi veyâ bir fâreden yâhûd izdihâmında şehir gulâmları bir taş atup cümle metâ'ları güldürredek zemîne düşünce pâre pâre olup sâhibi "Ey vây" deyü feryâd eylediğinde esnâf-ı eyvâyciyân derler. Ecel-i mu'allak gibi mâlları dahi mu'allakdır. Zindânkapusu'nun hâricinde bir çârsû-yı müzeyyendir kim ta'bîr olunmaz.

Bunlar dahi tahtırevânlar üzre dükkânların kâse-i <znik ve tabak ve kûze ve Kûtâhiyye filcânları ve meşrebeler ile dükkânçelerin zeyn edüp azîm alay-ı müzeyyen ile pür-silâh ubûr ederler.

Ehl-i tâcir tekneciyan: Dükkân 100, neferât 102, pîrleri Behlül Kassâ'dır, Selmânî'dir. Kabri Cebeliyye'dedir. Bu hıref, dükkânların kızaklar üzre tekne ve çıbrı ve kas'a ve galyeler(?) ile tezyîn edüp cümle pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı ehl-i keyf, afyonciyan: Dükkân ve neferât 104, pîrleri ibtidâ peydâ eden Fisagores-ı Tevhîdî'dir. Hazret asrında afyonu taşıması sünnettir deyü ibtidâ tenâvül eden Amr bin Ümeyye-i Zamîrî'dir. Hakkâ kim afyon tenâvül eden zamîr-şinâs, nüktedân, zarîf olur.

Bu tâ'ife-i afyonciyanlar seyishâneler üz[r]le dükkânlarında afyon satarak kimi dilin taşra çıkarup maslûb-ı min indillâh şeklinde hâb-ı gaflete varup kimi kaşınup kimi hây-hû'dan ürküp niçe zarîf tiryâkîlere afyon satarken "Karahisârî değildir" deyü gavgâ ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı ehl-i şevk, benglikciyan: Dükkân 16, neferât 60, pîrleri ibtidâ te'lîf eden Cemşîd'dir, gayrısı nâ-ma'lûmdur. Bunlar dükkânlarında benglik yiyerek gülerak şakalar ederek "Bengîleriz karnımız ac" diyerek geçerler.

Esnâf-ı ispencerân ya'nî devâ otciyan: Dükkân 70, neferât 105, pîrleri Hazret-i Lokmân'dır kim rû-yı arzda Cenâb-ı <zzet ne kadar nebâtât halk etdi ise cümlesi lisânlarıyla "Ben falân derde devâyım" deyü Hazret-i Lokmân'a söylerler idi. Ba'dehu Hazret asrında bu otcu attârların pîri Hidâyetullâh ibn Zünnûn-ı Mısırî'dir. Fahr-i âlem'in izniyle kemerin babası Zünnûn bağlayup devâ otcularına pîr oldular. Kabri Hicâz dağlarındadır. Ahşâbât değşirirken yılan sokup şehre mu'âleceye erince merhûm oldu.

Bu devâ otcuları gâyet çokdur. <slâmbol içre haftanın sekiz gününde on dörd bâzâr durur. Meselâ Cum'abâzârı ve Salıbâzârı ve Çehârşenbebâzârı ve Sebtbâzârı günlerinde bu otcular bâzâr kurup labada kökü ve güneyik kökü ve lisân-ı sevr kökü ve hayyıl-gârikûn kökü ve miyan kökü ve zâter kökü ve niçe bin

isimli devâ otların cem' edüp ispençer attârlarına mezkûr otları satup kâr ederler.

Bunlar dahi dükkânsız beş yüz neferdir. Bunlar dahi arkalarındaki zenbiller içre gûnâ-gûn edviye otlarıyla ubûr edüp andan ispençer attârları seyishâ-neler üzre niçe bin devâ otların zeyn edüp silâhlarıyla geçerler, seferlerde lâzımlı esnâfıdır.

Esnâf-ı attârân-ı kahveciyân: Dükkân ve mah-zen 300, neferât 500, bunlar ulu bâzergânlardır. Her birinin Mısır'da ve Yemen ve Kumfuta ve San'ân ve Aden'de biner kîse mâlları vardır. Arabalar üzre niçe yüz ferde kahveleri tahmîl edüp kantârlara urarak,

"Ala bin guruş, ala iki bin guruş" diyerek ubûr ederler. Bunların pîri nâ-ma'lûmdur. Zîrâ kahve karîbü'l-ahd peydâ olup «slâmbol'da (---) Hân asrında zuhûr etdi. Ammâ kahveyi yemek fieyh fiâzil'inden kaldı, ol dahi (---) asrında idi. *Ve's-selâm*.

Esnâf-ı attârân-ı Yahûdân: Dükkân 200, neferât 400, pîrleri yine Hüsâm bin Abdullâh-i Basravî'dir. Bunların cümle dükkânları Tahta'l-kal'a'da ve Mahmûdpaşa çârşûsunda ve hân'nda ankâ Yahûdîler'dir. Gûnâ-gûn «ngilis boyalarından sülûğen ve zencifne ve lök ve isfîdâc ve lâzüverd misilli boyalar ve demir teller ve sarı pirinc tenekeler ve'l-hâsıl edîm-i arzda Hallâk-ı âlem ne kadar ma'âdin halk edüp benî âdemin kârıyla ne kadar eşyâ-yı [197b] musanna'-ı zî-kıymet var ise bu attârlarda bî-kıymet bulunur, gâyet ankâ bâzergânlardır. (---) (---) (---)

Esnâf-ı

.....(3 satırlık yer boş).....

Bâlâda tahrîr olunan cümle attârbaşı yamakları ubûr etdiklerinden sonra attârbaşının güzîde askeri cümle pür-silâh güzer edüp attârbaşı gûyâ bir muhteşem voyvada pâyesinde semmûr kürke müstağ-rak olup önü sıra bir mücevher zînli küheylân at yedik gidüp kendinin kafâdârları cümle müsellaah ve mükemmel dilberânları dahi akîblerince sekiz kat mehterhâne döğerek ubûr ederler. Ammâ bunlar Âl-i Osmân ordusunda lâzımlı askerdir. Bu attârbaşıya tâbi' cümle yigirmi beş esnâfıdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir.

el-Faslu'r-râbi' ve selâsîn

Esnâf-ı müzeyyinân ya'nî

ehl-i href, berberân

Hübût-ı Âdem *aleyhi's-selâm*'dan tâ Hazret-i «brâhîm'e gelince cemî'i benî âdem geysûdâr idi. Aslâ berber nedir bilmezler idi. Ba'dehu Cenâb-ı zzet, Hazret-i «brâhîm'e Ka'be'yi bünyâd etmeğe fermân edüp edâ-yı hac etdikden sonra Mîne bâzârında geysûlerin yülütmeği emr edüp Hazret-i «brâhîm, Hazret-i «smâ'il'i ve Hazret-i «shâk'ı tırâş edüp sünnet-i «brâhîm oldu.

Andan ba'zı ümmet geysûdâr olup kimi başların yülüdür idi. Hele ibtidâ yülüyüp berberlere pîr olan

«brâhîm Nebî'dir. Hattâ Hazret-i Risâlet'e kırk yaşında nübüvvet geldikde geysûdâr idi. Zîrâ cemî'i Hâşimî ve Kureyşî mergûle geysûdârlar idi. Hâlâ yine Hâşimî ve Kureyşî'de saçlı Urbân çokdur. Hattâ Kureyş kabîlesinden Cebel-i Elheme nâm kübbâr-ı Arab'dan bir kimesne bir a'râbînin gözün çıkarup şer'ile Hazret-i Ömer, Cebel-i Elheme'nin gözün çıkarmağa fermân edüp ol gece Cebel-i Elheme firâr edüp Antâkıyye kıralı Hırkîl'e varup fiâm nevâhîlerinde Cebel-i Elheme sâkin olduğuyçün ol mahalle Cebeliyye derler. Andan dahi firâr edüp «şpanya hâkinde Avlonya dağları'nda sâkin olup Freng lisânıyla Arab lisânından hâsıl olma Arnavud lisânın peydâ etdiler. Hâlâ ol kavme Kuryeleş derler. Cümlesi âbâ ve ecdâdlarından gördükleri gibi cümle saçlı Ârnâbûdlardır. Anıniçün Arnavudlar'ın aslı Arab'dır kim ibtidâları Cebel-i Elheme'dir. Elbasan kurbünde medfûndur, ammâ mürted oldu derler. Ve hâlâ yine Mekke câniblerinde Kureyşîlerin çoğu saçlıdır.

Ve bu dünyâ halkının cümlesi saçlıdır, illâ üm-met-i Muhammed mutarraşlardır, ammâ niçe sâhib-i tarîkleri cümle geysûdârlardır.

Ve Mısır cezîresinde Berberistân ve Fûncistân ve Bilâd-ı «svân ve Sûdân ve Afnu ve Burnu ve Kırmâ-nîkî ve Bağaniskî ve Donkalavî ve Sünnâr ve Nârnâ-rintî ve Habeşî ve Zeyla'î ve Bânyânî bu kavimlerin ekseri müslim ve gayrı müslim olanları cümle kıvırcık saçlı âdemlerdir.

Hakîrin bu arz-ı ma'mûre-i dünyâda saçlı âdem-lerden gayrı çok kavm görmedik. Siğer kütüblerinde yazdığı üzre Hazret-i Risâlet-penâh Mekke'den Medîne'ye hicret edüp Mekke-i Mükerrerme hicretin sene 17 feth etdikde Ebû Süfyân bin Dacn bin Harb ve Halîm bin Cerâm ve Bedîl bin Vertâ ve «krime bin Ebû Cehil ve Hazret-i Ebûbekir'in pederi Ebû Kuhâfe cümle bunlar gelüp îmân ile müşerref olup Hazret-i Risâlet-penâh sürûr [u] şâdumânından râhatü'l-ebdân içün ol gün Selmân-ı Pâk'e emr edüp Selmân-ı Pâk, Hazret-i Risâlet-penâh'ın mübârek ser-i sa'âdetin pâk mûs ile müzeyyinlik edüp trâş etdi.

Selmân-ı Pâk cümle berberlere pâk pîr [ü] pîşvâ oldu. «btidâ kemerin bizzât Hazret-i Alî bağlayup kabri Bağdâd'a (---) sâ'at ba'îd cânib-i (---) nehr-i (---) (---) bir âsitâne-i kübrâdır. Yıldı bir kerre cümle berberler ve niçe bin ehl-i teferrüc gidüp cem'iyet-i kübrâ olur. Ulu sultândır kim Hazret-i Resûl'ün taşra hizmetkârı ve pîr ü âlim idi. Resûl-i Hudâ anın hakkında, hadîs:

†"%oA«E†AE«†«A%o†«%o»| †«

1 †«%oÃÊÊ† Ê"«†«%oÈ†"%oÃ«

buyurmuşdur. Ya'nî bizden ve ehl-i beytimizdendir, evvelîn ve âhirin ilmîne erdi ve dürüstü [198a] cennet

1 "Selman ehl-i beytimizdendir. Öncekilerin ve sonrakilerin ilmîni idrak etmiştir. fiüphesiz cennet her gün ve gece befl kerre ona kofmaktad.r."

anı üzler, deyü Aşere-i Mübeşşere'den gayrı Selmân-ı Pâk'e ve Hazret-i Ukkâşe'ye cenneti tebşîr etmiştir.

«zn-i Resûl ile evvel Hazret-i Alî, Selmân-ı Fâris'in belin bağlayup (---) tarîkin pîrlerine Selmân-ı Pâk pîş-kâdem olup ser-çeşme-i pîr-i pîrân olmuşdur ve üç yüz otuz yaşına varup mu'ammer olup cemî'i müctehidîn Selmân'dan Hazret-i Risâlet-penâh'ın tecdîd-i vuzû'un ve ta'dîl-i erkân-ı salât-ı hamseyi [ve] şurût [u] kuyûdu, sünen-i müstehibât [u] vâcibât [u] ferâyiziyle edâ etdiklerinin sıhhat-ı haberlerin bu Selmân-ı Pâk'den almışlardır.

Ve Hazret-i Selmân-ı Pâris, Hazret'den sonra Medâyin-i Bağdâd-ı behîşt-âbâd'da sâkin olup hayli mu'ammer olmağile «mâm-ı A'zam hazretleri dahi Bağdâd'da hâsıl olmağile Selmân'dan niçe bin fûnûn görüp şeref-i sohbetleriyle müşerref olmağile ulûm-ı evvelîn ü âhirîne vâsıl olup sünnet-i Resûlullâh üzere sâhib-i mezheb oldu. Ammâ «mâm-ı A'zam ki Nu'mân ibn Sâbit'dir (---) atadan nesebi Enûşirvân'a muntehî olur. Lâkin mezhebi Selmân'dan almadı, Hammâde hazretlerinden aldı, anlar Alkame'den aldı, anlar «brâhîm-i Nahfî'den, anlar Abdullâh bin Abbâs'dan, anlar Hazret-i Resûl-i Ekrem'den, anlar Hazret-i «brâhîm'den, anlar Hazret-i fîs'den, anlar Hazret-i Âdem'den, anlar Hazret-i Cibrîl-i Emîn'den, anlar Hazret-i «srâfîl'den, anlar Hazret-i Mikâ'îl'den, anlar bizzât Hazret-i Rabbü'l-âlemînden *celle celâluhu ve amme nevâluhu* hazretlerinin bî-nihâye keremlerinden ahz eylemişler.

Mü'min [u] muvahhid olup «mâm-ı A'zam mezhebinden olan kimesne, mezhebi «mâm-ı A'zam kimden ahz eylemiştir bir mü'min bilmese şehâdeti câ'iz olmaz, demişler. Ve «mâm-ı A'zam'ın Selmân ile ve gayrı Ashâb ile müşerref olduğun böyle yazmışlar. Me'âl-i kelâm oldur kim berberlerin pîri evvel Hazret-i «brâhîm, ikinci Selmân-ı Pâk'dir.

Bu berber tâ'ifesi tahtrevânlar üzere dükkânların gûnâ-gûn câmlar ile ve sarı pirincden leğen ve ibrikler ile ve niçe bin gûne Alman usturaları ile dükkânçelerin tezyîn edüp bellerinde pâk ibrîşim ve zerdûz şed peştemâller ile pençe-i âfitâb berber cüvânları kendülerin zeyn edüp geçerler.

Esnâf-ı berberân-ı sünnetciyân: Dükkân 300, neferât 400, pîrleri Ebü'l-havâkîn Muhammed bin Talha bin Abdullâh'dır. Selmân-ı Pâk belin bağlayup cümle «slâm ile müşerref olanları sünnet ederdi. Ammâ bizzât Habîb-i Ekrem *sallallâhu aleyhi ve sellem* vâlidesi Emîne Hâtûn'dan bi-emrillâh sünnet ile tevellüd edüp ayneyn-i şerîfleri mükehhal müştak olmuşlardır.

Ammâ sünnet edicilerin pîri Ebü'l-havâkîn Muhammed'in hâtûnu Râbi'a binti Abdullâh ibn Mes'ûd' {dur}, duhter-i pâkîze-ahterlerin masdarı ortasındaki kırmızı dilçik nâm lahm-ı zâ'idi kesüp sünnet ederdi. Hazret-i «brâhîm hâtûnu olan (---) Ana Hâcer Ana'ya gazab edüp ol lahmı kesüp sünnet edüp

ol asırdan berü bintânları sünnet etmek Arabistân'a mahsûsdur. Hâlâ Mısır'da Hazarî derler bir gûne kavm vardır, kız sünnetleri gecesinde azîm şâdumânlar ederler. Nisvân tâ'ifesine bu sünnetin fâ'idesi oldur kim vaz'-ı haml etdikde âsân vech ile doğurmuş.

Ezîn-cânib bu sünnetciyân dahi seyishâneler üzere dükkânların gûnâ-gûn sünnet usturalarıyla zeyn edüp ba'zı gulâmları dükkânlarında def u kudüm ile sünnet eder şeklinde ubûr ederler. (---) (---) (---) (---)

Esnâf-ı berberân-ı piyâdegân: Dükkânları yokdur, neferât 2000, pîrleri yine Selmân-ı Pâk'dir, pâkîze geçerler.

Evsâf-ı çarkciyân-ı ustura: Dükkân 40, neferât 100, pîrleri Ebü'l-feth Abdullâh en-Nasrî'dir kim bıçakçılardan pîri idi. Bunlar tahtrevânlar üzere araba tekerleği gibi çarhlarda ustura bileyerek mükemmel ubûr ederler.

Esnâf-ı ustura kuyrukuyânı: Dükkân 12, neferât 40, pîrleri yine Ebü'l-feth Abdullâh en-Nasrî'dir. Seyishâneler üzere dükkânlarında ustura sapları ve ustura kuyukları yaparak pür-silâh tayy-ı merâhîl ederler.

Esnâf-ı sarıkcıyân: Dükkân 17, neferât 40, pîrleri Cibrîl'dir kim cennetden tâc-ı enbiyâyı Hazret'e ol getirdi. {Ba'dehu imâme-i Resûlü}. Bunların dükkânları Ayasofya câmi'i önünde Kaya Sultân sarâyı'na muttasıl dükkânlardır. Çoğu bî-zebân destârîlerdir. Ehl-i dîvâna mücevveze ve selmî ve kallâvî ve perîşânî ve kubâdî ve kâtîbi ve a'zamî sarıklar sararlar. Ammâ (---) Karaman'da olan sarıkcılar cümle «mâm-ı A'zam tâci örf-i destâr-ı Nu'mânî sararlar, her bâr kâr edelim deyü âdem ararlar, müşterî [198b] bulmayup mevtâ tâbûtlarına destâr sararlar.

Bu fırka seyishâneler üzere mezkûr sarıkları zeyn edüp ubûr ederler. Bunlardan sonra berberbaşı cümle dilberânlarıyla müsellağ ubûr edüp sekizer kat mehterhâne çalarak tayy-ı menâzil ederler. Bu berberbaşuya yamak cümle yedi esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir.

el-Faslu'l-hâmis ve selâsîn

Esnâf-ı hammâmcıyân-ı tâhirân

«slâmbol'un dörd mevleviyet yerinde yüz elli bir hammâm olduğun bâlâda imâretler evsâfında tahrîr olunmuşdur. Ammâ bu esnâf alayında yüz elli bir hammâmcılar cümle pür-silâğ ubûr ederler, ankâ ve muta'azzım sâlih kimesnelerdir. Pîrleri Muhsin ibn Osmân'dır. Hazret-i Alî huzûrunda Selmân-ı Pâk kemerin bağladığı sekizinci pîrdir. Kabri (---)'dir.

Bu hammâmcılar cümlesi küheylân atlara süvâr olup huddâmları arabalar üzere keçeden hammâmlar edüp münevver câmlar ile müzeyyen edüp,

"Gele Vefâ hammâmına cânım, gire Hacı Kadın hammâmına hânım, göre Çinili hammâmı cânım" deyü {mısra'}:

dilberân-ı uryân dellâklar böyle nidâ ederek hammâm-larıyla bile ubûr ederler.

Esnâf-ı dellâkân: Neferât cümle 2000, pîrleri Ubeyd-i Mısırî'dir, Selmân-ı Pâk belin bağladığı yedinci pîrdir. Kabri yine Mısır'da Karâfe-i Kübrâ'dadır. Bu dellâklar cümle uryân olup ibrişim peştemâller ile dilberânları kâküllerin perîşân edüp ellerinde fütûnî kîse ve bellerinde seng-i mûs ve mümessek sâbûn ile birbirlerine kîse ve sâbûn sürerek güzer ederler.

Esnâf-ı nâtırân: Neferât 1000, pîrleri Mansûr bin Kâsım'dır, Selmân-ı Pâk belin bağladığı tokuzuncu pîrdir. Kabri Ba'albek kurbünde Cebel-i Lübnân'dadır. Bu nâtırlar dahi bellerinde peştemâller üzre kılıçların kuşanup ayakları çıplak, baldır duruda olup çimşîr ü âbnûs ve sadevkârî na'ınlar ile pür-silâh güzer ederek refât etdiklerinde cümle halk hande edüp hayrân olurlar. Bu hâlile geçerler.

Esnâf-ı câme-şûyân ya'nî çamaşırcıyân: Dükkân 300, neferât 500, pîrleri (---) (---), kabri (---) (---)'dir. Bunlar arabalar üzre dükkânlarında esbâb yaykayup pâk esbâblar serüp ubûr ederler.

{Esnâf-ı lekeciyân: Dükkân 10, nefrât 20, pîrleri (---) (---)'dir. Bunların dükkânları Bâyezîd meydânındadır. Bir esbâba leke vâkı' olsa ana bir ilâc edüp lekeyi gayb ederler. Zibâ san'attır kim aslâ zîkiymet esbâbın reng [ü] rûyî müteğayyir olmaz}.

Esnâf-ı nûreciyân ya'nî hırızmacılar: Neferât elli, bunlar ba'zı hammâm kapularında hırızma satarlar, dükkânsız bir alay fukarâlardır. Bunlar dahi arkalarında torbalar ile nûre satup "Nûre ile pâk edüben nûr ederiz" deyü feryâd ederek ubûr ederler.

Bu hammâmcılar yamakları cümle pür-silâh ile ubûr edüp şeyhleri ve nakîbleri ve çavuşları ve hammâmcıbaşısı cümle küheylân atlar üzre ardları sıra sekizer kat mehterhâneler ile müsellaah ubûr ederler. Yollarda her kankı dağ u bağ ve çayır yerlerde keçeden hammâmlar yapup içine kömürler yakup guzât-ı müslimîn gasl ederler.

Bu hammâmcılar yamağı cümle altı esnâfdır ve dükkânları cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir.

el-Faslu's-sâdis ve selâsîn

Esnâf-ı nakkâşân-ı cihân

Kârhâne-i nakkâşbaşı birdir, Arslanhâne'nin üst tabakaları kat-ender-kat kârgîr-binâ hücrelerdir kim cemî'i nakkâşân-ı üstâdân bu kârhânedede sâkinlerdir, gayrı yerlerde dükkân yüz adeddır, ammâ hânelerinde sâkin sarây-ı âlîler nakkâşî cümle bin neferdir. Pîrleri fieddâd'ın Bağ-ı <remin nakş eden fiemr-i Ahîm'dir, Kıbtî tevârîhlerinden bu fiemr için peygamberdir deyü yazmış. Ammâ Hazret-i Süleymân vezîri Âsaf-ı Berhıyây dahi peygamber ve nakkâş idi kim taht-

Süleymân'ı ve kasr-ı Belkîs'ı Berhıyây nakş etmişdi kim lisân-ı Kabâbita'da darb-ı mesel olmuşdur kim pesendîde bir nakşa nakş-ı Berhıyâ gibi erba'a ve işrîn kırât olmuş derler. Ammâ Acem ve Rûm şu'araları medhinde nakş-ı Erjeng medh olunur.

Bu esnâfın pîrleri Hazret asrında Ka'be-i şerîfi Hatîmiyle ta'mîr olundukda beyt-i ma'âd-ı şerîfi nakş eden Fazl ibn Hazret-i Abbâs'dır {kim ibn ammi'n-nebîdir, meyt-i Resûl üzre su dökmüşdür}. Hazret-i Ebâ Zer-i Gıffârî belin bağlayup nakkâşlara pîr oldu. Kabri fiâm-ı cennet-meşâmde Câmi'-i Ümeyye'nin mihrâbı dîvârında minber dibinde Nebîlerkapusu'nun iç yüzünde on iki bin şehîd peygamberler yanında medfûndur.

Âl-i Emeviyyûn'dan Halîfe Abdülmü'min bu nakkâşlar pîri Fazl bin Abbâs'ı gâyet severdi. Hikmet-i Hudâ Abdülmü'min Câmi'-i Ümeyye'yi amâr [199a] edüp eflâke ser-çekmiş kubbe-i nüh-tâkı pîri nakkâş nakş-ı bûkalemûn ederken kubbeden gözüne kireç gubârı düşüp ol mahalde tâ kubbe-i mînânın zirve-i âlîsinden na'sı düşüp helâk olup nakşî bir zamân bâkî kalup Abdülmü'min bu pîre mahabbetinden Nebîlerkapusu dâhilinde defn etdi. *Rahmetullâhi aleyh.*

Bu nakkâşlar dahi tahtrevânlar üzre yaylar ve iskemle ve ferâshâne nakş edüp fiâhkulu ve Velîcân ve Ağa Rızâ ve Mürver <lik ve Bihzâd ve Mânî ve Freng Sinor ve Cânşâh nâmân üstâdların sihr-i i'câz nakş-ı bûkalemûn-ı ibret-nümûn işlerin dükkânlarının cânib-i erba'asına koyup cümle erbâb-ı ma'ârif temâşâ ederek bu nakkâşlar dahi bu yüzden alaylar ile geçüp giderler.

Esnâf-ı zer-kûbyân ya'nî altun döğücüler: Dükkân 55, nefer 70, pîri atıkları Hazret-i Dâvûd'dur, kıbel-i Hak'dan nâzil olan Zebûr âyetleriyçün altunu döğüp her sahîfeyi müzehheb ser-levhalı ederdi. Zîrâ Zebûr âyeti Hazret-i Dâvûd'a nâzil oldu kim âye[t]:
E- IE«†œ«| âyeti delîldir. E- IE«†œ«|

Hazret-i Dâvûd'dan nübüvvet-i Resûlullâh'a gelince bin altı yüz kırk sene olup Mekke-i Mükkerreme'yi feth etdikden sonra ta'mîr ü termîmi mahallinde nakkâşların pîri Ka'be nakş ederken Ebü'l-hazen bin Nasr bin Abdullâh, Hazret'e döğülmüş zer-i hâlis getirüp Mekke-i Mükkereme'i anınla mutallâ ve müzehheb etdiler.

Ba'dehu Risâlet-penâh'ın izn-i şerîfiyle Selmân-ı Pâk, Ebü'l-hazen'in belin bağlayup zer-kûplara ya'nî altun döğücülere pîr oldu. Kabri (---) (---)'dir. Bu ehl-i hıref dahi tahtrevânlar üzre câmlı dükkânları içre altun döğerek ubûr ederler.

Esnâf-ı müzehheb-keşân: Dükkân 40, neferât 105, pîrleri Hazret-i Osmân'dır kim Hazret-i Risâlet'e

1 *Kur'ân*, Nisa 163; *Kur'ân*, <sra 55; "Davud'a da Zebur'u verdik."

2 *Kur'ân*, Nisa 163; *Kur'ân*, <sra 55; "Davud'a da Zebur'u verdik."

kırk yaşında nübüvvet geldikde Hazret-i Cibrîl-i Emîn ile ibtidâ Kur'ân-ı azîmden ¹ «—√†» âyeti, yarlığ-ı belîğ-i Rabbül-*z*ze gelüp ba'dehu Hazret-i Osmân *slâm* ile müşerref oldukda bu âyet-i şerîfi ibtidâ-i Kur'ân-ı azîm edüp ser-levha ve müzehheb edüp hâlâ müzehhebcilerin silsilesi Hazret-i Osmân-ı Zi'n-Nüreyn'e çıkar. Kabri Medîne-i Münevvere Bakî'inde denilmiştir.

Bu müzehhebciler dahi dükkânlarında Kelâm-ı *zzetleri* ve kitâbları tezhîb ederek ubûr ederler.

Esnâf-ı mücellidân: Dükkân 100, neferât 300, pîrleri Abdullâh-ı Yetîmî olup bu sahhâfân alayî bâlâda ordu monlâsı alayında mufassaldır.

Esnâf-ı sahhâfân: Dükkân 60, neferât 200, zîrâ ayak sahhâfî çokdur. Pîrleri Ebâ Zer-ı Gıffârî'dir, Selmân-ı Pâk belin bağladı. Kabri Bakî'dedir, yüz yetmiş yaşında nakl etdi. {On beşinci pîr-i mâldâr olduğundan Hazret-i Resûl-i Hudâ anlara Ebâ Zer deyü lakab komuşlardır. Hazret'den kırk hadîs rivâyet eder}.

Bunlar dahi dükkânların niçe bin kitâb-ı gûnâ-gûn ile zeyn edüp ayak sahhâfları "*Mültekâ ve Dürer [u] Gurer*"im eydir ammâ *Keşşâf*'ımı keşf edüp *Tarîkat-ı Muhammedî*'den ayrılman, ey kitâbdır" deyü torba tobra kitâblarla ubûr ederler.

Esnâf-ı kâğızciyân: Dükkân 200, neferât 205, pîrleri Hazret-i Abbâs amm-i Resûl'dür. Kabri Bakî'dedir ve Alî {kemerin bağladı}. Bunlar dahi seyishâneler üzere dükkânların *slâmbol* tabağı ve Bosna ve Sebde ve Bundukânî kâğızlarıyla zeyn edüp cümlesi beyâz kâğızdan ferrâce ve muvahhidîler ve hırka ve azîm destâr ile ve yine kâğızdan gûnâ-gûn külâhlar ile kendülerin zeyn edüp dükkânlarında kâğızlar mühreleyüp cümlesi pür-silâh beyâz esbâblı asker olup ubûr ederler.

Esnâf-ı mukavvâ kubur divitciyân: Dükkân 55, neferât 105, pîrleri Mu'âz ibn Cebel'dir ve Selmân kemer-bestesidir. Kabri {Ebtah'dadır}.

Bunlar dükkânların gûnâ-gûn kubur ve müzehheb ü münakkaş devâtlar ile müzeyyen edüp kendüler dahi pür-silâh tayy-ı mekân ederler.

Esnâf-ı remmâlân ve esnâf-ı mektûbcuyân: Pîr perv[er]leri ve askerleriyle bâlâda ordu monlâsı alayında yazılmışdır.

Esnâf-ı mürekkebciyân: Dükkân 40, neferât 65, pîrleri Zeyd bin Hâris'dir, Enes kemerin bağladı. Kabri Mekke Ebtahî'ndadır. Bunların dükkânları Sultân Bâyezîd'dedir, ammâ niçe yüz kimesneler hânelerinde işlerler. Husûsan Sultân Selîm kurbünde *kiçeşme* önünde Mürekkebcî Karî'nın mürekkebi gâyet meşhûrdur. Ve Kızılmusluk'daki yedi iklimde meşhûrdur, hattâ anın hakkında kâtibler ve şâ'irler bu beyti terennüm etmişler:

*Mürekkebcî çokdur slâmbol'da ammâ
Kızılmusluk'daki gâyetde a'lâ*

deyü medh etmişlerdir.

Esnâf-ı nakkâşân-ı musavvirân: Dükkân 4, neferât 40, pîrleri yokdur, zîrâ sûret yazmak şerî'atımızda memnû'dur, lâkin Hazret-i Risâlet-penâh Hayber kal'asın feth edüp andan bir esed sûretli sancak [199b] ganîmet alup mehâbet [u] salâbet için ol esed sûretli sancağı Ebâ Eyyûb-ı Ensârî ki alemdâr-ı Resûlullâh'dır onların evlâd-ı mihteri Seydî Emetullâh taşıyup pederi Eyyûb Sultân, Hazret huzûrunda kemerine şed bağlayup bayrakdârlara pîr oldu. Kabri *mâm Hüseyin'e* bayrakdâr olup Kerbelâ şühedâları içinde âsûde-hâldir.

Hazret ol sancakdan gayrı sûrete ve tasvîr [u] put yazmağa ruhsat vermemişlerdir. Ammâ Rûm nakkâşları zâde-i tab'larından yine dîn-i *slâmın şân* [u] şöhet şevketleriyçün Hazret-i Hamza-i bâ-safânın Zûpîn ile atlar üzre ceng [ü] cidâl sûretlerin âlât-ı silâha müstağrak olup Zûpîn'i kayd [ü] bend edüp Hamza gâlib olup sûretin yazarlar kim gûyâ zî-rûhdur.

Ve Hamza-i bâ-safânın yüz yetmiş sandaliyye sâhibi Hazret-i Sa'd u Sa'îd'i ve Hâlid ibn Velîd'i ve Ubeydetül-Cerrâh'ı ve fieyh Sârî'yi ve Ma'dî-Kereb'i ve Dîvâne Hurûm'u ve Lenduhâ ibn Sa'dân'ı ve Sâhib-kırân Bedî'üzzamân Velîyyül-akrân'ı ve Kâsım-ı la'leyn-i Kubâ'yı ve teber-i müslimîsi elinde Hazret-i Peyk-i Resûl Baba Amr Ümeyye-i Zamîrî ve niçe yüz sâhib-kırânları zırh [u] zireh-külâh ve cebe ve cevşene müstağrak olup hüssân-ı sâfinâtü'l-ciyâd misilli atlara yedi pâre âlât-ı silâhlarıyla her bir pehlivânların sûretlerin mehâbet [u] salâbetleriyle yazarlar kim gören ümmî âdemler hamd-i Hudâ ümmet-i Muhammed'den böyle sâhib-kırânlar var imiş deyü kendüleri cenge mahabbet edüp mücâhidün fi-sebîlillâh olmağa bâ'is olur.

Ve selef pehlivânlardan *fiâhnâme*'de yazduğı üzere Sâam ü Nerîmân'ı ve Zâl ü Köstehem'i ve Rüstem [ü] Efrâsiyâb'ı ve fiagât'ı ve Pîjen-i Menûchehr'i ve Ferîdûn'u ve Demirci Kâve ve Dahhâk'ı bu pehlivânları dahi eyle tasvîr edüp yazarlar kim her biri gûyâ birbirlerine hamle etmededirler.

Ve bu zikr olunan pehlivânların sûretlerin musavvirân dükkânlarının cânib-i etrâfına zeyn edüp ubûr ederler. Bu musavvirlerin ser-çeşmesi Miskâlî Solakzâde. Ve Tiryâkî Osmân Çelebi, kal'alar sûreti cengiyle tasvîr etmede Bihzâd-ı Sâni idi. Ve Parmak-kapu'da Tâsbâz Pehlivân Alî, pâdişâhların ve serdâr u vüzerâların Revân ve Bağdâd cenglerin yazmada Velî Cân-ı Evvel idi ve gayrı fûnûnda dahi Cemşîd-i asr idi.

Esnâf-ı fâlcıyân-ı musavver: Dükkân ve nefer birdir. Mahmûd Paşa çârşûsunda bir dükkânda sâkin Hoca Mehmed Çelebi derlerdi, sulehâ-yı

¹ *Kur'ân*, Alak 1; "Rabbînin adıyla oku."

ümmetden müsin kimesne idi. Hattâ Süleymân Hân sohbetiyle müşerref olmuş bir zinde ihtiyâr idi.

Bâlâda tahrîr olunan cümle pehlivânların ve selef pâdişâhlarının ve niçe mürsel peygamberlerin ve bi-hisâb kal'aların ceng [ü] cidâllerin ve deryâda keş-tilerin agreb ü garâyibden harb [ü] kıtâllerin evâyil-i eyyâm üstâdlarının sihr-i i'câz ve pesendîde ketebeli kalemleriyle iri «slâmbol tabakı kâğız cermleri üzere yazılmış tasvîrleri cild cild rû-yı dükkânına dizüp âyende ve revende gelüp tâli' dutup bir akçe verüp bu tasvîrlerden fâl açup, ceng [ü] cidâl mi gelir yâhûd Yûsuf ü Züleyhâ mı gelir ya Leylâ vü Mecnûn ve Ferhâd ü fîrîn ve Varka [ü] Gülşâh mı veyâ selef sâhib-kırânlarının birbiriyle muhâsemeti ve ayş [u] işretleri gelüp ana göre;

*Bu fâl issine geldi işte Ferhâd,
Çalışmakla olursun sen de dilşâd*

deyü her tasvîrlere münâsib indiyât-ı ebyât [u] eş'ârlar okurdu kim istimâ' edenin gülmeden akılı giderdi. Ol pîr anımla kâr ederdi. Kâhîce bu sûretlerle pâdişâha giderdi.

Bu dahi bir tahtrevân üzere sûretlerin halka gösterüp alayda giderdi. Hâlâ «slâmbol mukallidleri içre bu tasvîr fâlcısının indiyât gazelleri gûnâ-gûn evzâ' [u] etvârlarıyla taklîd ederler kim niçe bin gûne mudhik kelâmlardır.

Esnâf-ı oymacıyân: Dükkân 9, neferât 20, pîrleri Abdurrahmân ibn fiâ'ir Hassân'dır. Hazret-i Resûl'ün Kâsım evlâdıyla rıdâ'an emildeş süd karındaşıdır. Kabri Kudüs kurbünde şehri Taberistân'dadır.

Bu oymacılar, dervîşân-ı zîşândan Hezârfen Çelebi ma'rifetli üstâd-ı kâmillerdir kim mikrâs-ı lây ile sihr-i i'câz oymalar oyarlar kim gûyâ sihr-i helâldir. Bunların yâdigârlarını teberrûken kitâblar içinde hıfz ederler.

Bunlar seyishâneler üzere dükkânlarında elvân varaklar üzere oymaların yapup ve kâğızlar üzere yapışdırup oymalar oyarak ubûr ederler.

Esnâf-ı nakılcıyân-ı sûr-ı hümâyûn: Dükkân 4, neferât 55, pîrleri Müyesser-i Ezherî'dir, Hadîce Ana huddâmıdır. Enes ibn Mâlik belin bağladı. {Kabri Kûfe'dedir. Hazret asrındaki sûrlarda bahârdan serviler yapardı. Bu esnâfın} dükkânları Koska Furunu yanında ve Aksarây'da ve Tahta'l-kal'a'da ve Odunkapusu'nun iç yüzünde fiem'ahâne mukâbelesinde nakılcıbaşı dükkânıdır.

Bunlar bu alayda şehremîni mâlıyla [200a] Süleymâniyye minâresi kaddi balmûmunun rengâreng kâfûrîlerinden ve şamata varağı tellerinden evce serçekmiş servi-misâl münevver ve mutallâ nakıllar eyleyüp her birin yüzer ikişer yüzer tershâne karavana pâyzenleri çeküp vardıyanlar sağa ve sola çekin deyü silisre düdüklerin çalarak ubûr ederler ve niçe yüz hurde nakıllar ile alay gösterüp ubûr ederler.

{**Esnâf-ı alıcı ve balıcı:** Neferât 100, bunlar ancak yevm-i Ramazân'da iydeynlerde ma'sûmlara iskât(?) için yeşil balmûmundan tûtiler ve beyâz mûmdan kumrular edüp çubucuklar ucunda "Alıcığım balıcığım" diyerek güzer ederler}.

Esnâf-ı basmacıyân-ı yasdık: Dükkân 15, neferât 55, pîrleri yine nakkâşların pîri Fazl ibn Hazret-i Abbâs'dır {kim Hazret-i Resûl merhûm oldukda Alî gasl edüp bu Fazl cesed-i Nebî üzere su sab ederdi}. Dükkânları Sırt hammâmı kurbündedir. Kârları neftli ve katrânlı gûnâ-gûn boyalar ile münakkaş yasdıklar ve sofralar ve perdeler ve şatranc bezleri basup dükkânlarında bu kâr ile ubûr ederler. Ammâ latîf musanna' kârdır kim ne kadar yaykasan nakşı müteğayyir olmaz bir kârdır.

Esnâf-ı basmacıyân-ı çit: Dükkân 25, neferât 100, pîrleri yine Fazl bin Hazret-i Abbâs'dır. Bunlar ekseriyâ bekârâne odalarında Tokad ve Sivas Ermenîleri ve Acem ve Hindî basmacılarıdır kim sihr-i i'câz yorcan yüzleri ve çarşafklar ve perdeler basarlar kim hayâl-pesenddir. Bu kârların arz edüp dükkânların kârlarıyla zeyn edüp pür-silâh ubûr ederler.

Esnâf-ı nakkâşân-ı zerdûzân: Dükkân 20, neferât 25, ammâ niçesi hânelerinde işlerler, pîrleri Ebî Sürh'dür ve Selmân'dır. Kabri Medâyin'dedir. Bunların kârı vüzerâ ve vükelâ ve a'yân-ı kibâra zerdûz çerkâb yasdıklar ve mak'ad ve perdeler ve dikkik ve abâyîler ve şakabendler ve eğerler ve tegeltiller ve atlas üzere cebinlikler işlerler kim görenin akılı gider, sırmanın şa'sa'asından âdemin gözü hîrelenir. Bu dahi pâk san'atdır. Bunlar cümle metâ'ların tahtrevânlar üzere dükkânların da zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı nakkâşân-ı yağlıcıyân: Dükkân yigirmi, neferât 25, pîrleri Sirâceddîn'dir, Selmân belin bağladı. Kabri fiâm kurbünde Busrâ'dadır. Bunlar gûnâ-gûn bezler üzere siyâh kalemler ile makreme ve çarşafklar ve yasdıklar ve peşkîrler üzere nakş edüp hâtûnlardan bizim vâlide dahi ana göre nakş edüp kâr eder. Bunlar dahi dükkânlarında siyâh kalemler ile bezleri nakş ederek pür-silâh olup ubûr ederler.

Bu esnâflardan sonra nakkâşbaşı cümle güzîde askeriyle ve şeyh ve nakîbleriyle ve du'âcılarıyla sekizer kat mehterhâneyle ubûr ederler. Bu nakkâşbaşışya yamak cümle on yedi esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve yekûn (---) askerdir.

**el-Faslu's-sâbi' ve selâsîn
Esnâf-ı Bezzâzistân-ı atık**

«slâmbol'un iz[di]hâm ve güzîde yerinde Âli Osmân'ın hazîne-i azîmi bir bezzâzistândır kim gûyâ kal'a-i Kahkahâ'dır. Cemî'i erbâb-ı seferlerin ve vüzerâ ve a'yânın mâlları bundadır kim zîr-i zemîninde niçe yüz demir kapulu mahzenler vardır. Sene 857 târihinde Ebû'l-feth Sultân Mehmed Hân binâsıdır kim gûyâ şeddâdî binâdır. Cânib-i erba'ası taşrasında

keçeciler ve sahhâf ve takyacilar ve boğasicilar ve kılbandan u sırmacılar ve kuyumcular ve incücüler ihâta etmiştir.

Ve çâr-küşesinde kal'a kapuları gibi metîn ve kavî demir kapuları vardır, şimâle nâzır Sahhâflarkapusu, garba mekşûf Takyacılar kapusu, cenûba meftûh Gazzâzlar kapusu. Ve şarka küşâde Kuyumcular kapusu üzere kanatların açmış bir mehîb kuş sûreti vardır. Bu kuş sûretin bu kapu üzere tasvîr etmeden rumûz oldur kim kâr [u] kesb dedükleri ber-hevâ tayerân eder bir vahşî kuşdur. Eğer kuşu bir nezâketle sayd edebilirsın bu bezâstende kâr edebilirsın demek işâretidir. Ammâ hakkâ ki acâyib rumûz vasiyyetdir.

Ve bu bezâsten içre cümle (---) pâye-i kâ[r]girler üzere (---) aded rusâs-ı nîlgûn ile mestûr kubbe-i azîmdir kim cânib-i erba'asında demir kapaklı pencereler vardır ve dâ'iren-mâdâr kubbe etrâflarında âdemler gezüp demir kapaklar kapayacak tabakalar vardır.

Ve bezâsten içre şâhrâh dörd sokağın yemîn [ü] yesârî cümle altı yüz dükkândır ve kat-ender-kat cümle iki bin dollâbdır. Her dollâb sâhibi ferâğat edüp fûrûht etmek dilese beşer bin guruşa tûtyâ gibi satılır. Sabâhdan kuşluk vaktine dek işler bir kârhâne-i azîmdir, cihânın cümle zî-kıymet eşyâları bu bezâstende bî-kıymet bulunur bâzârdır. Ve bunda biner ve ikişer bin kîseye mâlik bâzergânlar vardır.

Esnâf-ı pâsbân-ı Bezâsten-i atik: Neferât 70, bunların nâzırları pâdişâh hazînedârbaşısıdır. Keffilli ve bâyinli müselmân âdemlerdir kim her gece bezâsten içinde kanâdilleri çerâğân edüp pür-silâh yatırlar. Pîrleri Gafîr-i Hindî'dir. [200b] Selmân Kemerbestesidir. Kabri Mısır'dadır.

Bunlar eyle mu'temed âdemlerdir kim bedâstende olan dollâblar açık kalup niçe Mısır hazînesi ve cevâhirât ve murassa'âtın hisâbın Cenâb-ı Bârî bilir, meydânda yatup aslâ vaz'-ı yed etmeğe kâdir değillerdir. Bunlar ellerinde fânûsları ve nobutlar ile,

"Aşa vura duta hay" diyerek ubûr ederler. Ammâ bunlar «slâmbol içre olan kırk bin pâsbânlar karışmazlar, zîrâ bunlar emr-i pâdişâhiyle gedik sâhibi pâsbân [u] niğebânlar ve dîdebânlardır. Taraf-ı pâdişâhîden şehremîninden ulûfe alup yerleri mahlûl oldukda bedâsten hammâllarının müstehaklarına tevcîh olunur kavmdirler.

Esnâf-ı hammâlân-ı bezzâzistân: Neferât 300, bunların pîri Peygâm-ı Alî'dir ve Selmânî'dir. Kabri Tebrîz'dedir. Bunlar bedesten hâricinde hizmet ederler, bedestenin dörd zencîrli kapusundan içeri giremezler, ancak taşradaki esnâflara hizmet edüp her gece cümle esnâfların sandûk sandûk metâ'ların taşıyup bedâstenin taşra mahzenlerine «slâmbol'un ihrâk havfından hıfz edüp taşra dükkânlar boş kalır. Zîrâ her dükkân sâhibleri ba'îd yerlerde olur.

Bu hammâllar dahi arkalarında yassılama semerleri ve ellerinde hableri ve bellerinde kılıçlarıyla ubûr ederler. *Ve's-selâm.*

Esnâf-ı dellâlân-ı Bezzâzistân-ı enderûn: Neferât 40, pîrleri Ebü'n-nidâ (---) (---) (---). Bunlar cümle eli berâtlı gedik sâhibi muhteşem ve mu'temed âdemlerdir kim bedâsten içinde hizmet ederler, taşra çıkamazlar. Cümlesi alayda cevâhir raht ve kılıç ve gaddâre ve kürk ve gayrı zî-kıymet eşyâlar ile omuzlarında ubûr ederler.

Esnâf-ı dellâlân-ı Bezzâzistân-ı bîrûn: Cümle 300 eli berâtlı değildir ammâ mu'temed keffilleri vardır. Bunlar dahi omuzlarında metâ'larıyla "Bin guruşa cevâhir kuşağım ve iki bin guruşa istifanım" deyüp ubûr ederler.

Ehl-i sanâyi', çukacıyân: Dükkân 100, neferât 107, pîrleri Ebü'l-Hüdâ-yı Halebî'dir ve Selmânî'dir. Kabri Mekke'dedir. Bunlar arabalar üzere niçe bin pasdav saya ve londirine ve vezentin [florentin?] ve karkaçona ve nime ve paris ve marliye ve ankona ve londura ve iskerled ve yetmiş çile çukaları endâzeleyüp "Ala bin iki bin guruş" deyüp geçerler.

Ehl-i hıref, atlascıyân: Dükkân 105, neferât 300, pîrleri Mansûr-ı Endelûsî'dir ve Selmânî'dir. Kabri {nâ-ma'lûm}. Bu kavm ekserî Yahûdîlerdir, gûnâ-gûn akmişe-i fâhireleri dükkânlarında tahtrevânlar üzere ölçerek kat'-ı menâzil ederler.

Esnâf-ı dîbâcıyân: Dükkân 16, neferât 25, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bu hıref tahtrevânlar üzere dükkânların zer-ender-zer şîb ü zerbâf ve serengler ile zeyn edüp müsellağ ubûr ederler.

Ehl-i kâr, katıfeciyan: Dükkân 70, neferât 200, pîrleri (---) (---) (---) (---). Bu tâ'ife tahtrevânlar üzere katıfe dokuyarak san'atları ve metâ'ların arz ederek muhteşemâne ubûr ederler.

Esnâf-ı yasdıkçıyan-ı sereng ve katıfe: Dükkân 100, neferât 400, pîrleri (---) (---) (---). Mardin kârı ve Bursa kârı sırmalı katıfe ve sereng yasdıklar ile dükkânlarında dokuyarak cümle müsellağ geçerler.

Esnâf-ı dârâyıcıyan: Dükkân 200, neferât 500, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bu fırka dahi dükkânçelerin dârâyî ve pûlâdî ve şâmîler ile zeyn edüp harîr dokuyarak menâzil kat' ederler.

Esnâf-ı hil'atçıyan-ı harîr: Dükkân 5, neferât 105, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bu zümre kuşaklık ta'bîr etdikleri yedi bâbet hil'at-ı pâdişâhîleri dokuyarak hil'atları zeyn edüp geçerler.

Esnâf-ı muhattemciyan: Dükkân 17, neferât 40, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bu pîşekârlar kırmızı ve gûnâ-gûn mukaddem kuşakları bâft edüp dükkânların muhattemler ile zeyn edüp ubûr ederler.

Ehl-i kâr, alacacıyan-ı Tire ve fiâm: Dükkân 70, neferât 100, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bunlar seyishâneler üzere dükkânların Tire ve Ma'nisa ve fiâm ve Hind alacalarının dokuyarak arz-ı mahâret edüp geçerler.

Ehl-i kesb, peştemâlcîyân: Dükkân, kârhâne birdir, ammâ neferât 400, pîrleri (---) (---) (---) (---) kârhâneleri Kırkçeşme kurbünde başka kârhâne-i azîmdir. Dükkânların kırk kalem peştemâlleriyle zeyn edüp geçüp giderler. [201a]

Ehl-i şugl, kâmhâciyân: Dükkân 17, neferât 30, pîrleri

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ehl-i tüccâr, dimiciyân: Dükkân 58, neferât 100, pîrleri

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ehl-i kâni', bezciyân: Dükkân 500, neferât 600, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bunlar gûnâ-gûn Serfice ve Tarabefzûn ve «slâmbol bezleri ve yelken bezleri ve asdâr bezleri dokuyarak ubûr ederler.

Ehl-i kâsib, bezzâzân-ı boğasıciyân: Kârhâne 40, neferât 100, pîrleri (---) (---) (---). Bunlar lekefûrî ve bruçî ve hitâyî ve şâmî ve zâgî ve mollâyî el-hâsil gûnâ-gûn elvân bezleri bâft ederek geçerler.

Ehl-i sevdâger, tâcirân-ı bezzâzân: Dükkân 700, neferât 1000, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---). Bu kimseler cümle bez dokuyucuların tâcirleridir, cemî'i rengâreng zî-kıymet Ahmed-âbâd ve Mahmûdî elvân bezleri ile geçerler.

Bâlâda tahrîr olunan metâ' dokuyanlarının dahi birer kat tâcir esnâfları vardır kim cümle yetmiş esnâfdır bile alay ederler.

Ehl-i eşgâl, halîce[ci]yân: Dükkân 40, neferât 111, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---).

Arabalar üzre dükkânlarında Selânik ve Sıfet ve Uşşâk ve Kula ve Mısır ve Isfehân halîçeleriyle zeyn edüp ubûr ederler.

Ehl-i tarîkat, abâciyân: Dükkân 300, neferât 700, pîrleri

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ehl-i şerî'at, kebeciyân: Dükkân 100, neferât 700, pîş kademleri

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ehl-i hakîkat, ihrâmciyân-ı sûf: Dükkân 80, neferât 100, mürşidleri

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ehl-i ma'rîfet, sofcıyân: [Dük]kân 90, neferât 400, pîşvâları

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ehl-i iktisâb, sipâhbâzârı: Dükkân 500, neferât 800, ser-çeşmeleri

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ehl-i hîlekar, bitbâzârı: Dükkân 400, neferât 700, şeyh-i kadîmleri

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ehl-i hevâ-yı avretbâzârı: Dükkânları bilebilir, neferât 200, reh-nümâları

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ehl-i ayyâr, dellâlân-ı bâzâr: Dükkânsız, neferât 300, üstâd-ı kadîmleri

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Ehl-i ayyâr, miyâncıyân bâzârı: Dükkân [(---)] neferât 200, ser-nefer-i kadîmleri

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Bunlar alayından sonra Bedâsten-i atîk şeyhleri ve nakîbleri ve du'âcıları cümlesi bedâsten kethudâsıyla cümle rikâb rikâbe at başı berâber enselerinde çifte köçekler ile pür-silâh olup sekizer kat mehterhâne ile mükemmel ubûr ederler. Bu bedâsten kethudâsına yamak olan cümle otuz esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve yekûnu (---) asker-i bî-pâyândır.

el-Faslu's-sâmin ve selâsîn

Esnâf-ı cemâ'at-i Bezâsten-ı cedîd

Bu dahi Sultân Mehmed Hân'ın binâsıdır. Eski Bezzâzisten'e yüz adım karîbdir. Bunun dahi eşkâl-i binâsı hemân Eski [201b] Bezâsten gibidir. Ancak şimâl cânibine Zebâtcıarkapusu'na altı kademe taş nerdübân ile çıkılır. Garba Hakkâklarkapusu, cenûba Çadırcıarkapusu, şarka Telcilerkapusu nerdübânsız düz kapulardır.

Bunun dahi zîr-i zemînleri kavîdir ve serâpâ kurşumlu kubbelerdir. «çinde cümle altı yüz dollâbdır. Ve cümle bin aded neferâtlardır. Ammâ bunda Bedâsten-i atîk gibi zî-kıymet cevâhir makûlesi eşyâlar satılmaz, Cümle harîre ve elbise-i fâhireye müte'allik metâ'lar bey' olunur. Bu ehl-i bedâstenin pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---).

Esnâf-ı hâceciyân-ı Bedâsten-i cedîd: Cümle 1000 mâl-ı Kârûn'a mâlik tüccârân-ı kâ'idînler vardır kim mallârinin hisâbı lâ-yu'ad velâ yuhsâdır. Ammâ gâyet sulehâ-yı ümmetden kimesnelerdir kim 1«%00,,«"»†U: deyüp kâr edüp cümle metâ'ların tahtrevânlar üzre dükkânların arûsek gibi bezeyüp mü'eddeb ü muhteşemâne ubûr ederler.

Sınıf-ı dellâlân-ı Bedâsten-i cedîd 70, pîrleri Ebü'n-nidâ denilmişdi. Bu dellâllar Eski Bedâsten dellâllarına kendüleri ol kadar müsellah u müzeyyen ve zî-kıymet âriyetî esbâblar ile alay ederler kim cümle temâşâcılar âlem-i hayretde kalırlar.

Pâsbân-ı Bedâsten-i cedîd 80, pîrleri Gafîr-i Hindî denilmişdi. Bu pâsbânlar ellerinde balta ve harbe ve bellerinde şemşîr-i âteş-tâb ile rûz-ı rûşende niçe musanna' fânûslar yakup "Aşa dura vura" deyü feryâd ile ubûr ederler.

¹ Hadîs: "(El eme€iyle) kazanan, Allah'n sevdi€i kullardan olur."

Hammâlân-ı Bedâsten-i cedîd 300, pîrleri Pey-gâm-ı Alî'dir deyü bâlâda gümrük emîni zelehör ham-mâlları ta'rifinde tahrîr olunmuşdu. Bunlar cümle arkalıçlarıyla bedâsten sandûkların(?) götürecek bir hây-hû ile ubûr ederler.

Esnâf-ı dellâlân-ı Bedâsten-i bîrûn: Pîrleri Ebü'n-nidâ'dır denilmişdi. Bunlar ketiflerinde niçe bin guruşluk zî-kıymet esbâblar ile "Çârkâb tırkeşim bin guruşa, tepsile(?) bezim bir guruşa" deyüp feryâd ederek tayy-ı merâhil ederler.

Ehl-i hâl, âyineciyân: Dükkân 90, neferât 105, pîrleri Hüsameddîn Necefi'dir kim <mâm Hüseyin belin bağladı ve <mâm Hüseyin ile Kerbelâ'da şehîd olup kabri andadır. Bu tâ'ife dükkânların niçe bin âyine-i moran ile zeyn edüp geçerler.

Ehl-i helâl, sabbâğân, ya'nî boyacıyan: Dükkân 500, neferât 800, pîrleri Âmir ibn Abdullâh es-Sabbâğ'dır, Selmân-ı Pâk belin bağladuğı pîrlerin kırk yedincisidir, boyacıların silsilesi ana çıkar. Yüz otuz dört yaşında nakl edüp kabri Yemen'dedir. Bunlar arabalar üzr[e] dükkânlarında elvân bezler boyayup iplere bezler serüp ubûr ederler.

Ehl-i sâbir, hayırkâr ya'nî boyacı tokmakcısı: Dükkân 100, neferât 700, bunlara hayırkâr derler. Ba'zı zarîfler nezâketle bir âdeme söğmek murâd etse "hayır başına" der ya'nî boyacı tokmağı başına demektir. Bu esnâflar dahi arabalar üzre dükkânlarında bez tokmaklayarak ubûr etdükdê gûyâ ra'd gürler gibi gürlüyüp omuzlarında tokmaklar ile geçerler.

Ehl-i hîrfet

.....(2 satırlık yer boş).....

Ehl-i meşgûl

.....(2 satırlık yer boş).....

Esnâf-ı ehl-i tâcir, tâ'ife-i Bezzâzistân-ı Galata: Sene (---) târîhinde (---) (---) binâsıdır. Bu dahi kal'a misâl dörd demir kapulu ve (---) aded kurşum kubbeli ve iki yüz dollâblı ve yüz aded pâsbânlı ve elli aded dellâllı bir metîn bezâstendir. Neferât cümle 200, dollâb 100, ammâ bunda <slâmbol bedâstenleri gibi cevâhir ve murassa'ât ve zî-kıymet tefârûkât bey' [ü] şîrâ olmaz, metâ'ları çuka ve kumâş ve Sakız kâmhâsı ve Sakız dimisi ve kız dimisi ve Cezâyir ihrâmları fûrûht olunur.

Bu bedâstenin cümle âdemleri müsellağ olup Bedâsten-i cedîd neferâtlarıyla arz-ı metâ' ederek tebdîl-i câme ubûr ederler. Zîrâ çoğu cezîreler Urumlarıdır.

Esnâf-ı zebâtcıyan: Dükkân 70, neferât 100, pîrleri (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---). Bunlar dükkânların zebât ve kullemisk ve niçe yüz elvân hoşbû dühniyyâtlar ile dükkânların hokkalar ile zeyn edüp geçerler. [202a]

Ba'dehu Yeni Bedâsten şeyhleri ve nakîbleri ve kethudâsı dahi sâhib-i ru'ûs olmağıle sekizer kat

mehterhâne ile geçerler. Bu Yeni Bedâsten ket-hudâsına yamak olan cümle 13 esnâfdır ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir.

el-Faslu't-tâsi' ve selâsîn

Esnâf-ı doğramacıyan: Kârhaneleri Vefâ kur-bünde Ekmekcioğlu türbesi yanında Süleymân Hân binâ etmişdir bir kârhanê-i azîmdir. Doğramacıbaşı ya'nî sadefkârîcibaşı anda sâkin olur. Kârhanê neferâtları cümle 100 neferdir. Ammâ <slâmbol [1] içre,

Esnâf-ı sadefkârîciyan: Dükkân 100, neferât 500, pîrleri fiu'ayb-ı Hindî'dir ve Selmân-ı Pâk belin bağladı, kabri Hind'de cezîre-i Serendîl'de. Bunlar dükkânların Hind püsükârîsi pîş-tahta ve sandûkalar ile zeyn edüp ubûr ederler.

Esnâf-ı kâr-ı helâl, harrâtûn ya'nî çıkırıkcıyan: Dükkân 500, neferât 1005, pîrleri Ebü Ubeyd Harrât'dır. Selmân-ı Pâk belin bağladuğı kırk üçüncü pîrdir kim çıkırıkcıların silsilesi ana muntehîdir. Kabri (---). Ammâ bu kâra şöhret veren Hazret-i <brâhîm Edhem'dir kim sihr-i i'câz çıkırık işi işledi.

Bu esnâf dahi tahtrevânlar üzre dükkânların gûnâ-gûn çıkırıkcı kârlarıyla tezyîn edüp kendüler dahi kemânelerin çekerek işleyerek ubûr ederler.

Ehl-i şâkirân, hilâlciyan: Dükkân 55, neferât 700, şeyh-i kadîmleri <mâm Hasan *radıyallâhu an-h'*dir. Hazret'e hilâl hedâyâ getirdiğı mastûrdur kim hilâl-i gûnâ-gûn yapmada sihr-i helâl ederdi. Kabri Medîne-i Münevvere Bakî'indedir. *Rahmetullâhi aleyh*. {Kemerin bizzât Resûl-i Kibriyâ bağlayup (---) kerîmesi evlâdı olmağıle bağrına basmışdır}.

Ehl-i köşe, kaşıkciyan: Dükkân 300, neferât 1000, Hazret'in zamân-ı sa'âdetlerinde miğlafa yok idi. Hams-ı mübârek deyü sağ elleriyle tenâvül ederlerdi. Takiyy-i Acemî, Hazret'e bir kaşık yapup Selmân-ı Pâk belin beğladı ve Selmân'ın bürâderi idi.

Ehl-i dükkân, kutucıyan: Dükkân 100, neferât 1000, pîrleri Hurrem-i Hindî'dir. Yemen'de sâkin olmağıle Veys el-Karanî kemerin bağladı. Kabri Habeş Sevâkin'indedir. Bunlar tahtrevânlar üzre dükkânların kutularla zeyn edüp ubûr ederler.

Ehl-i icâd, varulcuyan: Dükkân 80, neferât 105, pîrleri nâ-ma'lûmdur. Varulcu esnâfın bir fütüvvetde görmedik. Bunlar tahtrevânlar üzre ardıc ve servi ve çam tahtalarından varul ve gerdeller yaparak tebdîl-i câme ile geçerler.

Ehl-i kâmil, na'ıncıyan: Dükkân 13, neferât 106, pîrleri Sun'ullâh ibn Ebü'l-Kâsım Abdülvâhid en-Neccâr'dır. Babası Abdülvâhid dülgerlerin pîri idi. Oğlu Sun'ullâh, Hazret'e na'ın yapardı. Kabri Kûfe'dedir. Na'ıncılar dahi na'ınlar{ıyla ubûr ederler}.

Ehl-i ihtirâ', zer-desteciyan: Dükkân 8, neferât 25, pîrleri Kâsım'dır kim neccârların pîrine bununiçün Ebü'l-Kâsım {Abdülvâhid derler. Dülgerler pîrinin evlâd-ı kühterîdir. Bu zer-desteciler} dükkânlarında

zer-deste ve çelik ve matrak ve nobut ve meçik ve asâ ve arka kaşağısı ve çevgân yaparak geçerler.

Andan doğramacıbaşı güzîde askeriyle pür-silâh olup sekizer kat mehterhânelerin çalarak ubûr ederler. Bu doğramacıbaşıya yamak olan cümle tokuz esnâfdir ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) askerdir.

el-Faslu erba'în

Esnâf-ı çalıcı mehterân ya'nî zurnacıbaşı

Bu tâ'ife ile mi'mârbaşımın pâdişâh huzûrunda azîm mücâdele ve mübâheseleri geçüp mi'mârbaşısı eydir:

"Pâdişâhım biz Habîb Neccâr köçegiyiz. Anlar Cemşîd-i la'în hîrfeti bir alay Deccâl kavmidir. Biz pâdişâhıma sarâylar binâ ederiz ve selâtın câmi'ler ve merkad-i pür-envârlar ve âsâr-ı acîbe binâlar edüp kal'alar fethinde ta'mîr [ü] termîm edüp ordu-yı «slâmı biz mukaddem lâzım olduğumuz için evvel alay ederiz" dedükde cevâb-ı mu'âraza mehterbaşısı eydir:

"Bizim hidmetimiz pâdişâhıma her bâr lâzımız kim bir cânibe müteveccih olsa mehâbet [u] salâbet, şân, şöret [ü] şevket için dosta düşmana karşı tabl, kudüm, nefirin döğerek gider. Bâ-husûs ceng mahallinde guzât-ı müslimîni cenge terğîb edüp yüz yigirmi koldan ceng tablına ve kôs-i hâkânîlere turrallar urulup asker-i «slâmı cenge kıldırmağa sebep oluruz. Bâ-husûs pâdişâhım bir şeye elem-zede oldukda def'-i gam için huzûrunda on iki makâm yigirmi dörd şu'be ve yigirmi dörd usûl ve kırk sekiz terkîb ilm-i mûsikârdan fasl edüp pâdişâhım mesrûr olur. Hukemâ-yı kudemâ kavlince sâz [ü] söz ve hânende ve mahbûb rakkâs âdemin rûhuna safâ verir. [202b] Bu gûne rûha gıdâ verici esnâflar hod bize mensûbdur. Sen ki mi'mârbaşısın, senin cümle esnâfın Ermenî ve Urum kefereleri ve egserci Çingâneler ve löküncü ve suyolcu Arnavudlar ve lağımçı ve necisli Ermenîlerdir kim cümle esnâfın mezmûm u menhûs kâfirlerdir. Pâdişâhım biz bu esnâfı üzerimize tasaddur etdirmeziz. Cümle mehterhâne ocağı halkı kırılmağı irtikâb ederiz. Irz-ı pâdişâhî yok mıdır kim bir alay haşerât alayımıza tekaddüm edeler. Bâ-husûs her yerde alem-i Resûlullâh olursa ol alayda tabl-ı Âl-i Osmânî gerekdir" deyü ser-i mehterân ve serkâr-ı sâzendekâr bu gûne da'vâ-yı merd edince çalıcı mehterler mukaddem alay etmek için fermân-ı şehriyârî oldu.

Esnâf-ı çalıcı mehterân: Kârhâne birdir, neferât üç yüzdür. {Pîrleri Cemşîd'dir. Hazret asrında zurna çalınmayup pîr-i hakîkîleri yokdur. Ammâ Âl-i Emeviyyûn'da iştihâr buldular.} Kârhâneleri Hünkâr sarâyının bâğçe kapularında Demirkapu kurbünde bir kârhâne-i azîmdir. Ortasında bir ser-bülend çâr-kûşe kulle-i azîmi vardır. Her gece ba'de'l-ışâ üç fasıl ve bir cengî harbî çalup pâdişâha du'â ederler.

Ve her vakt-i seher sabâha üç sâ'at kalup dîvâna cümle erbâb-ı dîvânı ve ehl-i salâtı âğâh etmek için üç kerre fasl-ı latîfler ederler kim bîdâr olanlara hayât verir. Sayf [ü] şitâ'da kânûn-ı Osmânî budur. Gâyet mültefit ü mu'azzez esnâfdir ve ulûfeleri ağırdır. Her ehl-i dîvân ve cümle a'yân bir mansıb-ı âlîye nâ'il olsa bu mehterân tehniyeleriçün hâne-i ehl-i manâsıblara varup üç nevbet fasl ederler. {Eğer sâhib-i hâne hânesinde gâ'ib ise ehl-i beytine bir fasl çalup giderler}.

Kârhâne-i mehterân-ı Yedikulle: Neferât kırk, bunlarda ba'de'l-ışâ ve ale's-sabâh üç fasl ederler, kânûn-ı Ebül-feth'dir. Ve «slâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde Eyyûb'da ve Kâsımpaşa'da ve Galata'da ve Tophâne'de ve Beşiktaş'da ve Rûmeli Hisârı'nda ve Yeniköy'de ve Rûmeli Yenihisârı'nda ve Kavak Yenihisârı'nda ve Beğkoz'da ve Anadolu Hisârı'nda ve Üsküdar'da ve Kızıkkulesi'nde, bu zikr olunan on üç yerde her vakt-i ışâ ve her vakt-i seher mehterhâneler çalınup subaşılar ve kadılar ve dizdârlar dîvân durmaları kânûn-ı Ebül-feth'dir. Zîrâ ol asrda ol taraflar serhad idi. Hakîkatına nazar olunsa henüz dahi serhaddir. Ve dörd mevleviyyet yere mehterân-ı bîrûn cümle neferât 1000.

Bunlar pâdişâh kârhânelerinde ulûfeleri yokdur, ancak sûrlarda fasl edüp kâr ederler. Çoğu Lidros köyünde ve Terkoz'da ve Balat'da sâkinlerdir, cümlesi mehterbaşısı mensûbdur. Bir sûra gitseler mehterbaşısı bir hedâyâ verüp me'zûn olurlar.

Esnâf-ı mehterân-ı kösciyan: Kârhâne birdir. Odunkapusu'nun iç yüzünde Bıçkıcılar içinde bir azîm kârhânedir kim yüz elli çift deve kôsleri ve Osmân Hân'ın Hotin seferine götürdüğü fîl kôsleri var kim her biri hammâm kubbesi kadardır. Leyle-i ıydeynde ve rûz-ı ıydeynde ve sûr-ı hümâyûnlarda ve on sekiz pâdişâh ve kralın elçileri cem' olanda bu kôsleri çalup ra'd-vâr sadâları evce peyveste olur.

Bu kârhâne cümle (---) neferâtdır, pîrleri Hâkân-ı Çîn'dir. Anıçün kôs-i hâkâniyân derler. Ammâ Hazret-i Risâlet-penâh gazâlarında kôs ü nakare çalup pîr evvelâ Baba Sevindik-i Hindî'dir Hamza-i bâ-safâ kemer-bestesidir. Kabri Musul'da Çercîs {Nebî cenbindedir} dır.

Esnâf-ı kâr zurnacıyan: Dükkân 7, neferât 40, ibtidâ mü'ellifi Cemşîd'dir, meşâdı Ayasuluk'dadır. «slâm ile gitdiğinde ihtilâf vardır. Ammâ gün başına birer şey te'lif etdikde tabl çalardı.

Esnâf-ı davulcuyan: Dükkân 5, neferât 15, Âl-i Osmân'da ibtidâ davul çalan Orhân Gâzî'dir kim hâlâ Bursa'da kabri üzre maslûb kırmızı örtülü bir tabl-ı kebîrdir. Sene (---) târihinde Eğre fâtihi asrında kudretten çalındığı müsbet [ü] zâhirdir.

Esnâf-ı dâ'ireciyan: Dükkân 10, neferât 50, ibtidâ dâ'ire Hazret-i Süleymân ile Belkîs'in zifâfi gecesi çalınmıştır. Ba'dehu hicretin (---) senesinde Fâtımatu'z-Zehrâ on sekizine bâliğa iken Hazret-i Alî

menkûhası olup leyle-i zifâda Baba Ömer ve Hazret'in hoş-hânı Hamza bin Yetûm dâ'ire çalup sûr etdiler. Anıniçün dâ'irezenlerin pîri Amr-ı Ayyâr'dır. Zîrâ Hazret-i Resûl buyurmuşdur: «Y%oEE«†«%o»¹. demişlerdir. Anıniçün dâ'ire-i Arabistân helâldir, hattâ tevhîdlerde bile çalarlar, ammâ celâcilsiz olup içinde halkaları ola gerekse sadeşkârî olsun. Sûrlarda ve hitânlarda ve zekât verecek mahallerde çala. Arabistân'da def ü kudüm çalınmak şer'îdir. [203a]

Kâr-ı rebâbcıyân: Dükkân 3, nefer 9, ibtidâ rebâb Abdullâh Fâryâbî'den kalup Süleymân Nebî huzûrunda çalınmışdır, sâz-ı kadîmdir kim üç târ ile cem'i ilm-i mûsikî icrâ olunur. Hazret'den evvel sâz harâm değıl idi. Sâz-ı kadîm organûn-ı ibret-nümâ Dâvûd Nebî, Zebûr âyetleriyle çalardı derler. Fren-gistân'a mahsûs bir sâzdır.

{**Der ta'rîf-i sâz-ı organûn:**} Bu organûn 300 aded rûzgâr düdüğü sâzlarıdır. Her deyrde birer mü'ezzin mahâfilleri üzre mezkûr sâzlar zeyn olup iki aded körükleri câmûs derilerindendir, her körüğü onar ruhbân çeküp bir körük enüp bir körük kalkup rûzgârları birer san'at ile bu zeyn olan sâzların çarhlarına dokunup çalar. Ve ağızla çalınacak sâzlara yine körüklerin rîhları isâbet edüp çaldıkda her sâzın yine deliklerine güderiden parmak gibi şeyler deliklere basup usûl ile sadâ verir. Ammâ bu cümle üç yüz sâzların muharriki körüklerin rûzgârları ve zenbereke ve çarhlardır.

Bu sâzlar savt-ı hazîn ile rehâvî makâmında sadâ verdikce ruhbânlar peyrev olup Zebûr âyetleri okurlar. Ve mûğ-piçeciklerin niçesin tavâşî ederler kim bulûğiyete erdikde nefesi bozulmaya. Anlar dahi beşer beşer körüklerin üzerlerine çıkup körüklerin üst kapaklarıyla çıkup enerken mü'essir hoş-âvâz ile organûna muvâfik müselsel Zebûr âyetlerin rehâvî makâmında okuduklarında âdem mebhût ve gaş ve mest [u] hayrân olur.

Alman diyârında okunan Zebûr âyetlerin tercüme etmişlerdir. Zîrâ Zebûr, lisân-ı «srâ'îlî üzredir. Âye[t]: 2 E-ı İE«†œ«²dir kim Zebûr Hazret-i Dâvûd'a nâzil olmuşdur. Ammâ Nemse kavmi diyâr-ı Alman'da millet-i Mesîhiyyedendirler. Zebûr'u organûn çalmalarıçün tercüme edüp organûnla okurlar. Âyet-i Zebûr lisân-ı Nemse:

*Fin son derbars an daş cuder gebbet ale'r-rheyligesten unt seligsten yugunt firav Marya hilf avef den kapuçiner berko pasu*³

¹ "Defle de olsa nikah" ilan ediniz."

² *Kur'an*, Nisa 163; *Kur'an*, «sra 55; "Davud'a da Zebur'u verdik."

³ Zebur "Güzel, fevkaledü dua için ki ona herkesin en kutsal ve takdis edilmifil olan" bakire Bayan Maria, Kapuziner da€na yardm et, Pasau"

Ammâ hikmet bu kim çok elfâzları Fârisî'dir. Bu âyeti rehâvî makâmında okuduklarında âdem hayrân olur. Bu organûnu Hazret-i Dâvûd, Ruhâ'da ya'nî Urfa'da peydâ etdüğüçün Ruhâ şehri ve ruhâvî makâmı derler. Görmeğe muhtâc bir organûndur kim; mısra':

*fienîden key büved mânend-i dîde*⁴

demişler. Hakkâ ki şeker yemişler.

Esnâf-ı kâr, neyzen-i kadîm: Dükkân 4, nefer 13, Hazret-i Mûsâ çoban iken ibtidâ kaval çaldı derler. Bunlar kamışdan battâl düheng ve nây ve girift ve mansûrşâh ve bolâheng ve dahi battâl ve Dâvûd ve serheng ve süpürge, hâsıl-ı kelâm on iki gûne ney vardır.

Bu sâza ulemâ-yı Rûm sehel rızâ vermişlerdir. Zîrâ meclis-i Sultânü'l-ulemâda ve huzûr-ı Hazret-i Mevlânâ'da çalınup ile'l-ân Mevlevîhânelerde çalınur. Ammâ Hazret-i Risâlet yigirmi beşe bâliğ iken Hadîce-i Kübrâ mâlıyla Hazret-i Hadîce'nin Müyesser nâmında bir gulâmıyla Busrâ şehrine, andan fiâm şehrine ticârete gidüp azîm hayr etdiler, ammâ Hazret fiâm'a girmeyüp Cebel-i Kaysûn'da hımâriyla hâlâ Kademü'n-Nebî olan kubbe yerinde kâ'im olup andan Mekke'ye rucû' edüp Hadîce-i Kübrâ'ya istikâmetle muhâsebe verüp ol sene Hadîce Ana kırk yaşında mahlûle iken Hazret'e mahabbet edüp Hazret'in menkûhası olup leyle-i zifâda def ü kudüm ve rebâb ve nây sâzları çalındığı *Siğir-i Cerîr*'de mastûrdur. Anıniçün semâ'hânelerde ney çalınur başka bir mü'essir sadâsı var, âdemin cânına safâ verir.

Esnâf-ı kâr, mûsikâr: Dükkân 6, nefer 15, Hazret-i Süleymân asrında Fisagores-i Tevhîdî halîfesi Mûsâ mûsikâr ya'nî miskâli te'lîf edüp sâz-ı kadîmdir. Bunun dahi envâ'ından battâl ve girift miskâller olur.

Hüner-i kâr, cengciyân: Dükkân 2, nefer 10, Süleymân Nebî zamânında def'-i sevdâ için Fisagores-i Hekîm te'lîfidir. Ammâ turfa hey'et sâzdır, gûyâ fil hortumu gibi kırk târlı sâzdır, sadâsı âdeme hayât verir.

Ehl-i hevâ-yı kudüm ve kös ve tablbâz ve deblekciyân: Dükkân ve nefer bir âdemdir. Müşkil ma'rifetdir kim nakarenin yüzlerine deve hâmı çeküp zîl ü bemin bulmaktır. Ehl-i hevâ âdem kârıdır, ancak bir âdeme mahsûsdur. [203b]

Kâr-ı tanbûrcıyân (---)

Kâr-ı santûrcıyân (---)

Kâr-ı kânûncıyân (---)

Kâr-ı avvâdân (---)

Kâr-ı çartâyıyân (---)

Kâr-ı ravzacıyân (---)

Kâr-ı şeştâriyân (---)

Kâr-ı şeşhâneciyan (---)

Kâr-ı kopuzcıyân (---)

⁴ «litmek nas» görmek gibi olabilir?

Kâr-1 çöğürçüyân (---)
 Kâr-1 çeşdeciyân (---)
 Kâr-1 karadüzenciyân (---)
 Kâr-1 yonkârciyân (---)
 Kâr-1 yeltemeciyân (---)
 Kâr-1 muğniciyân (---)
 Kâr-1 tel tanbûraciyân (---)
 Kâr-1 bârbûtciyân (---)
 Kâr-1 ıklıkciyân (---)
 Kâr-1 kemânçeciyan (---)
 Kâr-1 sundarcıyan (---)
 Kâr-1 şarkciyan (---)
 (---)
 Kâr-1 kaba zurnacıyan (---)
 Kâr-1 cura zurna (---)
 Kâr-1 âsafî zurna (---)
 Kâr-1 arabî zurna (---)
 Kâr-1 acemî sûrnâ (---)
 Kâr-1 şehâbî sûrnâ (---)
 Kâr-1 balaban (---)
 Kâr-1 nefîr (---)
 Kâr-1 nağarakı (---)
 Kâr-1 (---)
 Kâr-1 kaval-ı çoban (---)
 Kâr-1 kaba düdük (---)
 Kâr-1 dilli düdük (---)
 Kâr-1 arabî düdük (---)
 Kâr-1 çığırtma düdük (---)
 Kâr-1 Macar düdüğü (---)
 Kâr-1 mehter düdüğü (---)
 Kâr-1 mizmer düdüğü (---)
 Kâr-1 dankiyo düdüğü (---)
 Kâr-1 tulum düdüğü (---)
 Kâr-1 Eyyûb borusu (---)
 Kâr-1 dervîşân borusu (---)
 Kâr-1 şîşe boru (---)
 Kâr-1 torompete boru (---)
 Kâr-1 Efrâsiyâb borusu (---)
 Kâr-1 pirincden mehter borusu (---)
 Kâr-1 luturyan borusu (---)
 Kâr-1 ngilis borusu (---)
 Kâr-1 erganûn borusu (---)
 Kâr-1 demirden ağır tanbûrası (---)
 Kâr-1 câm dünbeleği (---)
 Kâr-1 Eyyûb debleği (---)
 Kâr-1 Yemen debleği (---)
 Kâr-1 makrefe debleği (---)
 Kâr-1 tabl-bâzcıyan (---)
 Kâr-1 çağanacıyan (---)
 Kâr-1 filcân-ı sâzcıyan (---)
 Kâr-1 çârpârecıyan-ı rakkâsân (---)
 Kâr-1 kamış mizmerciyan (---)
 Kâr-1 şâne zümmârcıyan (---)

Kâr-1 dinkefcıyan: Dükân bir, nefer 3, küçük dâ'ire gibidir.

.....(1.5 satırlık yer boş).....

Bu bâlâda tahrîr olunan cümle (---) esnâfın her biri seyishâne üzre ve kimi piyâde dükkânlarında zikr olunan sâzları yapup ubûr ederken Hünkâr mehterbaşısı dahi bu cümle üstâdların sâzlarına peyrev olup sekiz kat mehterhâne ile cümle üstâdlar yaptıkları sâzlara ferdaş verüp bir hây-hû ile ubûr ederler kim gûyâ Deccâl zuhûr etdi. Mehterbaşısı yamak olan cümle 77 esnâf ve cümle (---) dükkân ve cümle (---) cüyüş-ı sâzkârdır. [204a]

el-Faslu'l-hâdî ve erba'în

Esnâf-ı bâzbâzân [u]

cânbâzân [u] pehlivânân

Evvelâ kâr-1 pesendîde-i âlem **pehlivânân-ı resenbâzân ya'nî cânbâzân**: <slâmbol'da hâzır bulunan pehlivân nefer 13 pehlivânlardır kim her biri ipden nerdübân ile eflâke kemend atup urûc ederek kerrûbiyân ve Hazret-i İsâ ile kelimât etmeğe yakın olmuşlardır. Evvelâ Üsküdarlı Mehemed Çelebi ve Mağribli Hacı Nâsır ve <skenderiyyeli Hacı Alî ve Harputlu fiaşî Hüsâm ve Bursalı Kubâdî ve Arabgîrli Kara fücâh ve Kamberoğlu ve Kız Pehlivân, bunlar pâdişâh huzûrunda terâzûlü ve terâzûsüz kubâdî pabuc ile ve kimi ellerinde birer desti ile arkalarında birer hımâr ile ve kimi ellerinde dal kılıç ile ve'l-hâsıl iki yüz altmış pâre âlet-i bâzbâzân ile arz-ı ma'rifet edüp Galata kullesinin tâ zirve-i a'lâsındaki top-ı feleke kadem basmış Arab u Acem ve Hind ü Yemen pehlivânlarıdır.

Cümleye ser-çeşme, sûr-ı hümâyûnda Atmey-dân'ında resenbâzlık eden Üsküdarlı Mehemed Çelebi hatt-ı şerîf ile ser-çeşme-i pehlivânân idi. Anın defteriyle bu cezîre-i dünyâda geşt [ü] güzâr eden pehlivânlar cümle iki yüz neferdir, huddâmlarıyla iki bin âdemdir.

Pîrleri Dâvûd-ı Hablî ibn <mri'l-kays'dır. Dâvûd, kal'a-i Hayber'e resenbâzlık ile {çıkup kal'anın fethine sebep olup Selmân-ı Fâris belin bağlayup resenbâzlara pîr oldu. Kabri Hemedân'dadır. Babası <mri'l-kays Benî Kureys kabîlesinin fusahâ-yı büleğâsından şu'arâ-yı Arab'ın ferîd-i dehri idi. Li-<mri'l-kaysi'l-belîğ hâze'l-ebîyât:

١ | AEE † ‹%oA— ‹ † · E † ‹%o'l · † ‹%o
 E%o ‹l— ÷ E † ‹%o † E ‹%o

Bu ebyât kable'l-vukû'-ı Kur'ân-ı azîm denilmiştir. Ba'dehu ٢ †, %o † ‹%o ‹ † âyeti nâzil olmuşdur. Âhir Hirkîl Krala gidüp Kayseriyye'de gûrunda yadır.}

Esnâf-ı âteşbâzân: Neferât 70, pîrleri Ebû Ömer-i Vâsıtî'dir. Selmân-ı Pâk belin bağladığı beşinci pîrdir.

1 "Kifî yaz>n k>fl>n gelmesini ister, k>fl gelince de yaz> ister. Bir halden raz> olmaz. <nsan>n can> ç>ks>n, o ne nankördür."

2 Kur'ân, Abese 17; " <nsan>n can> ç>ks>n, o ne nankördür."

Cümle âteşbâz pehlivânların pîridir. Yüz elli sene mu'ammer olup kabri Kum'dadır.

Bu âteşbâzların müntehâ ma'rifetlerin gördüğümüz seksen iki senesinde Fûncistân diyârında Rumeyletü'l-Himâl şehrinde gördüğümüz bâlâda ikinci Mısır seyâhati cildinde acâyib tahrîr olunmuşdur kim eyle bir âteşbâzlık bu günde etmemişdir. Meğer bu kâra iştiâr veren Ebû Alî Sînâ etmiş ola. Sihri mübîn mertebesi ma'rifettir. Ol cilde nazar oluna.

Pehlivân-1 şebbâz ya'nî hayâl-i zılcıyân

Pehlivân-1 hayâl-i zıll-1 tasvîrciyân

Pehlivân-1 kuklabâz

Pehlivân-1 baş kuklabâz

Pehlivân-1 zûrbâz

Pehlivân-1 tâsbâz

Pehlivân-1 kûzebâz

Pehlivân-1 çanakbâz

Pehlivân-1 sinibâz

Pehlivân-1 kâsebâz

Pehlivân-1 perendebâz

Pehlivân-1 şîşebâz

Pehlivân-1 kadehbâz

Pehlivân-1 hokkabâz

Pehlivân-1 beyzabâz

Pehlivân-1 kayışbâz

Pehlivân-1 kâğızbâz

Pehlivân-1 güllerbâz

Pehlivân-1 yuvarlaktbâz

Pehlivân-1 kumârbâz

Pehlivân-1 âyînebâz

Pehlivân-1 çarhbâz

Pehlivân-1 şemşîrbâz

Pehlivân-1 pâcîlebâz

Pehlivân-1 şâzrevânâz

Pehlivân-1 sürmebâz

Pehlivân-1 çemberbâz

(---)

(---)

(---)

Pehlivân-1 meymûnbâz

Pehlivân-1 ayubâz

Pehlivân-1 hımârbâz

Pehlivân-1 köpekbâz

Pehlivân-1 yılanbâz

Pehlivân-1 (---)

Bu esnâf-1 ibretkârların her biri pâdişâh huzûrun-da mahâretlerin icrâ ederek ubûr ederler kim diller ile ta'bir olunmaz. Bunlar dahi def ü kudüm ve bir hây-hû-yı şûm ile ubûr ederler kim <slâmbol içi velvelelerinden zelzele-nâk olur. Ammâ bunlarda mehterhâne yokdur. Cümle kırk esnâfdır. Kârhâneleri Katırhânı'dır ve cümle bî-silâh (---) âdemdir. [204b]

el-Faslu's-sânî ve erba'în Esnâf-1 neccârân-1 mi'mârân

Kârhâneleri Vefâ kurbünde doğramacıbaşı kârhânesinde olurlar, ammâ büyük ağalık olmağile dâ'imâ dîvânı cümle ihtiyârlar ile hânesinde eder. Kâmil yetmiş halîfesi vardır kim her biri <slâmbol gibi bir kal'a ve Ayasofya ve Süleymâniyye gibi bir câmi' yapmağa kâdirlerdir. Ve yetmiş kethudâ ve yetmiş çavuş bütün gün anlar ile <slâmbol içre gezüp hudûdundan taşra tarîk-i âm üzre yâ bir garîb ü fakîr hânesine havâle hâne yapanların hakkından gelüp hânelerin yıkağa me'mûrlardır ve yapan üstâdın hakkından gelirler. Ve üç yüz yetmiş aded esnâf yamakları vardır.

Pîrleri kadîm-i eyyâmda Habîb Neccâr idi. Antâkıyye'de medfûndur ve Antâkıyye kal'asın (---) asrında Habîb Neccâr yaptı, derler. Ammâ Hazret-i Resûl asrında pîrleri Ebû'l-Kâsım Abdül[â]hid en-Neccâr'dır. Hazret-i Selmân, Hazret huzûrun-da kemerin bağladuğı kırk ikinci pîrdir, ba'de'l-feth Mekke-i Mükerrreme ve Hatûm-i Harem-i fierîfi bunlar müceddeden binâ edüp Beyt-i fierîfe iki bâb-1 sa'âdet yaptılar. Ba'dehu Yûsuf-1 Haccâc cânib-i garbdaki kapuyu sedd etdiler. Hâlâ cânib-i şarka bir bâb-1 mu'allâ kaldı. Pîr-i neccârân Ebû'l-Kâsım'ın kabri <svân kal'asının şarkında Hazret-i Lokmân gârında yatır.

Esnâf-1 Neccârân, cümle 4000

Esnâf-1 bennâyân, neferât 3000

Esnâf-1 keresteciyân, dükkân 999, neferât 1005

Esnâf-1 bıçkıciyân, dükkân 300, neferât 1000

Esnâf-1 sıvacıyân, neferât 1000

Esnâf-1 câmcıyân, dükkân 71, neferâ[t] 105

Esnâf-1 alçıciyân, dükkân 25, neferât 500

Esnâf-1 horasancıyân, dükkân 85, nefer 400

Esnâf-1 kirecciyân, ocak 55, nefer 500

Esnâf-1 yağlı kirecciyân, dükkân 90, nefer 600

Esnâf-1 mermer kirecciyân, dükkân 40, nefer 100

Esnâf-1 taş kireci, dükkân 7, nefer 50, pîrleri Kâsım bin Nasr'dır.

Esnâf-1 mermer-bürân, dükkân 121, nefer 300

Esnâf-1 lökünciyân, dükkân 10, nefer 100

Esnâf-1 su yolciyân, kârhâne bir, nefer 300

Esnâf-1 kiremitciyân, dükkân 35, nefer 500

Esnâf-1 kerpiçciyân, dükkânları yok, nefer 1000

Esnâf-1 tahta kurşumciyân, dükkân bir, nefer 50

Esnâf-1 kurşum örtücü, neferât 300

Esnâf-ı kaldırımçıyân, neferât 800
 Esnâf-ı kayağancıyân, dükkân 20, nefer 151
 Esnâf-ı taş-kesen, neferât 1000, kârhâne
 Dâvûdpaşa'da 10
 Esnâf-ı taş-keşân, nefer 1000, hımâr 1005
 Esnâf-ı badanacıyân, neferât 400
 Esnâf-ı Eyyûb oyuncakcısı, dükkân 100, nefer
 105
 Esnâf-ı araba yapıcıyân, dükkân 18, nefer 40
 Esnâf-ı pîş-tahtacıyân, dükkân 55, nefer 80
 Esnâf-ı iskemlecıyân, dükkân 40
 Esnâf-ı ferâşcıyân, dükkân 10, nefer 12
 Esnâf-ı tâbütcıyân, dükkân 20, nefer 50
 Esnâf-ı gergefcıyân, dükkân 6, nefer 20
 Esnâf-ı çûlhâ dezgâhcısı, dükkân 6, nefer 20
 Esnâf-ı tahtırevâncıyân, dükkân bir, nefer 10
 Esnâf-ı Üsküdar'da mahfecıyân, dükkân bir,
 nefer 20
 Esnâf-ı burma işkencecıyân, bir âdemdir
 Esnâf-ı yağ değirmeni cendrecısı, nefer 3
 Esnâf-ı at değirmeni çarkcısı, nefer yedi
 Esnâf-ı su dollâbları çarkcısı, nefer bu dahi
 ancak üç âdemdir.
 Esnâf-ı furun binâ edıcı, nefer ancak 10
 Esnâf-ı kuyu kazıcıları, nefer 100
 Esnâf-ı toloz mahzencileri, nefer 40
 Esnâf-ı su yolları kazıcılar ilm-i hendesedir vasf
 olunmaz.
 Esnâf-ı ırgadân, neferât 10.000

Esnâf-ı mühmel lağımçı Ermenîler, neferât 300

Bu bâlâda tahrîr olunan esnâfların cümle kârların dükkânlarda ve piyâde işleyüp her biri metâ'ların birer takrîb ile gösterüp cümle âlâtları ellerinde ve bellerinde olup,

Neccârlar keser ile arabalar üzre evler yaparak bir hây-hû ile "Bire tahta getir ve egser getir" diyerek geçerler.

Bennâlar dîvâr yaparak "Taş getir ve çamur getir, tekne götür" diyerek geçerler.

Keresteciler araba üzre direk mertek [205a] yığup geçerler.

Biçkıcıyân arabalar üzre tahta biçerek geçerler.

Sıvacıyân dükkânların sıvayup nakş ederek geçerler.

Câmcıyân tahtırevânlar üzre ibret-nümâ elvân câmlar ederek geçerler.

Alçıcular arabalar üzre alçı değirmenlerin çevirüp alçı yaparak güzer ederler.

Horasâncılar kezâlik değirmenlerin çevirtüp horasân yaparak tay ederler.

Dağda kirec yakıcılar arabalar üzre kirec yakup yüzleri gözleri beyâz kirec ile geçüp şaka ederler.

Yağlı kirecciler seyishâneler üzre yağlı kirec yükledüp cümle esbâbları kirec ile reftenlerler.

Mermer kirecci kezâlik geçerler.

Yanmamış taş kirecciler dahi atlara kirec yükledüp tay ederler. Ve,

Mermer-bürler gûnâ-gûn târfhleri mermerlere kazıyup mermerden kabir destârları ve seng-i mezârları yaparak ubûr ederler.

Löküncü Arnavudlar taş kirec ile beziryağıyla pembeyi bir yere halt edüp arabalar üzre tokmaklar ile lökün döğüp Arnavudca türkî yırlayarak geçerler.

Su yolcular su künglerin kenevir ipleriyle lökünleri sararlar. Ammâ <slâmbol'da nâzlı esnâfdır. Kârhâneleri Ayasofya'da Sarıkcılar içinde kârhâne-i kadîmdir kim Ebü'l-feth binâsıdır. Pîrleri Cedallâh Ebü Türâb'dır, Remle'de şehîd olup anda medfûndur.

Kiremitciler arabalar üzre kiremit yükledüp ve kiremit yaparak yüzleri ve gözleri çamurlu Ermenîler'dir eyle geçüp giderler.

Tahta kurşumcuların kârhânesi Süleymâniyye tîmârhânesi altındadır, arabalar üzre tahta kurşumları döküp ve tahta kurşumdan kendülerine, atlarına esbâb bisâtlar edüp geçerler.

Kurşum örtücüler azîm kubbeleri arabalar üzre yükledüp kurşum örterek geçerler.

Kaldırımçı Arnavudların ellerinde kazmaları ve demir küsküleri ile yollarda kaldırım meremmât eder şeklinde, murabba':

*Eve tulate matuzine sultâne râhime,
 Ebûrefâkete hanifese sultâne yane*

deyü bu murabba'ı Elbasan Arnavudu lisânı üzre yırlayup geçerler.

Kayağancılar dahi arabalar üzre kayağan yükledüp ubûr ederler.

Taş kesenler arabalar üzre azîm taşlar kesüp geçerler.

Taş çekici eşekciler beş altı yüz eşekci Ermenîler "Çüş bire, andıra halası çüş" deyüp Ermenîce türkîler yırlayup geçerler.

Badanacı Ermenîler dahi arkalarında destiler ile mermer kirecinden cüllâb olmuş beyâz badana ile ellerinde uzun sıırıklar ucunda domuz fırçalarıyla "Kararmış evleri ve dîvârları ağardarak seksen ahçanı alup ağardıram, yatmış ahça disan olmaz" deyüp Ermenî lehcesiyile kelimât ederek geçerler.

Eyyûb oyuncakcıları dahi arabalar üzre dükkânların kamış borularla ve tırlarla ve fırlaklarla ve hurde deff ü dümbelek ve kemânca ve sıçan ve kuşlar ve'l-hâsıl bunlarda olan şeytanat ve mashariyyât ma'sûmlar avudacak mezâmirât ve oyuncaklar bir

diyâra mahsûs değıldir kim bin gûne oyunayacaklar vardır, ibret için Hind ü Yemen'e götürürler. Elbette her sene birer muhîl [u] şeytanatlı şeyler peydâ ederler, bu gûne mâhiyyetlerin arz ederek geçerler.

Bu esnâfın alayında ak sakallı, gözü sürmeli çelebiler ve mutarraş otuz yaşında kelle-pûşlu ve ayağı na'ınlı ba'zısı selâmiyye avret takyalı ve avret nezgebli müşekkel âdemlerin ellerine tâyeleri ve vâlideleri ve pederleri yapışup bu alayda giderken avret takyalı herîf çelebi

"A dadı ben bu oyunağı isterim" yâhûd "istemem" deyüp ağılıyarak kimi ellerinde tıılları ve dümbeleklerin çalarak ubûr eder, garîb temâşâlı esnâf-ı mukallidîndir. Ammâ mukallidin îmânı sahîhdır deyü fetâvâlarda yazmışlar.

Ve Atbâzârı'nda Edirne arabası ve koçu arabaları yaparak niçe musanna' küçük arabaları, keçilere ve eşeklere ve iri samson kelpelere çekdirüp ve mutallâ ve musanna' yetmiş seksen çift koçu arabaları altışar ve sekiz[er] ve onar kınalı küheylân donanmış atlara koşup arabaların çekdirerek ubûr ederler, temâşâdır.

Ve **pîş-tahtacılar** servi ve ceviz ve çimşîr ve unnâb ve çınâr tahtalarından pîş-tahtaların arabalar üzre zeyn edüp geçerler.

İskemleciler mutallâ ve münakkaş ve müşebbek iskemleler ile kızaklar üzre dükkânların tezyîn edüp geçerler.

Ferâşçılar kezâlik ubûr ederler.

Andan **tâbûtcular** bu sürûr [u] şâdumân mâbeyninde ibret için sağır ü kebîr servi tâbûtlar geçüp tâbûtcuların yanları sıra,

Cenâze peykleri ve **cenâze şahidleri** "Babam ey âdem idi, Hak rahmet eyleye diyene Hak rahmet eyleye" deyüp beş yüz elli kazmalı ve kürekli,

Gûr kazanlar "Nerede kazalım" deyü ubûr edtiklerinde niçe âdem bu esnâfdan ibret alır. [205b]

Gergefciler avret gergeflerinin münakkaş zîkıymetlerin dükkânları üzre zeyn edüp geçerler.

Avretlerin çûlhâ dezgâhların **dezgâhcılar** zeyn edüp geçerler.

Huccâc tahtirevâncıları Atbâzârı'ndan musanna' ve müşebbek tahtirevânları yaparak ve niçesin katırlara yükledüp müzeyyen ubûr ederler.

Mahâfeciler kezâlik yüz çift musanna' ve müzeyyen mahâfeleri çifte çifte katırlara tahmîl edüp "Hacca ve gazâyâ gidelim" deyü geçerler.

Kuyumculara ve mücellidlere **ağaç cendere yapıcılar** dahi gûnâ-gûn çimşîr ve santa ve palasanta ve kızılıcak ağacından cenderelerin seyishâneleri üzre zeyn edüp mesrûr güzer ederler.

Yağ değırmeni ve **at değırmeni** ve **su dollâbi çarhcıları** cümle arabalar üzre çarhların yapup araba tekerlekleri deverân edtikce mezkûr çarhlara tekerleklerin perleri isâbet edüp yağ değırmeni tahîne çıkarır, at değırmenleri un öğüdür, su dollâbları

küplerden su çıkarup araba ve kızaklar üzre olan havz u şâzrevânlara birer san'at ile sular dökülüp şâzrevânlar revâne olur aceb san'at-ı musanna'dır. Alayköşkünden pâdişâh bu çarhları görüp "Ey tasnîfdir" deyü pesend edüp bu üç esnâfa bir kîse gurus ihşân etmişdir.

Furun yapıcılar arabalar üzre furunlar yaparak geçerler. Zîrâ ordu-yı «slâm'da her konakda furun lâzımdır.

Kuyu kazıcılar ellerinde kazmaları ve kürekleri ile "fiurada kuyu kazalım, yok şunda kazalım, toprağı sarıdır su çıkmaz, yok çıkar" deyüp müşâvere edüp kuyular kazar şeklinde ubûr ederler.

Toloz mahzen yapıcılar dahi "Mağazayı şunda yapalım, yok şunda yapalım" deyü kazma ve kürekler ile geçerler.

Su yolların dağlarda kazıyup bir yerden bir şehre su gideceğın ilm-i hendese ile dağları yetmiş seksen kulaç kazup anda âb-ı hayât su var idiğın bilüp ka'r-ı zemînde dörd beş konak yerler kazup yüzer adımda bir kuyu ağızı menfez açup kuyu ağzına yelken bezlerinden bâdgîrler yapup andan su yollarına rûzgâr girüp ka'r-ı zemînde üstâdlar rûzgârda işleyüp suları bir yere cem' edüp murâd edindikleri yere lağımlarla ve terâzûlarla suları götürürler, acâyib ma'rifetdir. Bunlar dahi

"fiunda su vardır, kehrîz edüp kuyu kazup, baca edüp su getirelim" deyü müşâvere ederler. Bunlar cümle Arnavud tâ'ifeleridir, hakkâ ki maktûr-ı beşer değıl san'atdır.

Kavm-i ammâlîn ya'nî **fukarâ-yı ırgadân** ellerinde kazma ve omuzlarında kürekleri ve küfe ve zenbîller ile "«şleyelim çalışalım, hakkımıza barışalım, sonra işe karışalım" deyü silâhları kürek ve kazma ile ubûr eder bir alay ecnâs-ı mahlûkât fukarâlardır.

Lağımcı Ermenîler dahi ırgatlar gibi dükkânları yokdur, ancak köşeden köşeye durup ve karârgâh-ı kadîmleri Parmakkapu'da ırgat bâzârıdır, andan lağımcılar alayda

"fiurada bir kâriz vardır, açup ayırdılasah, çoh kâriz bâdâmı çıhardı, harnımız acdur bâdâm yisah" deyü Ermenî elfâzıyla kelimât ederek ayaklarında şapşal siyâh çizmeler ile ve hırka-i mülevvesleriyle omuzlarında Ferhâdî hazmalar ve lopatayî palalı Bartın kürekleriyle ve necâset gerdelleri içinde tohumlanmış çekirdeğı içinde öter sarı hıyârlar ve turp ve şalgamları tekne ve gerdellerinden çıkarup yiyerek ubûr ederler. Gerçi mezmûm ü mülevves kavmdir, ammâ Mısır ile «slâmbol'da lâzımlı kavmdir. Bu mülevves kavmin hizmetiyle «slâmbol pâk olur. *Ve's-selâm.*

Bu bâlâda tahrîr olunan esnâf-ı gûnâ-gûnların cümlesi alayköşkü dibinden tahrîre gelmez şakalarla ubûr edüp ardları sıra mi'mâr halîfeleri ve şeyhleri ve çavuşları ve du'âcıları cümle küheylân atlar üzre pürsilâh geçüp ardı sıra mi'mâr ağa esbâb-ı ihtîşâmiyle

cümle iç gulâmlarıyla müsellah olup sekizer kat mehterhâne döğerek ubûr ederler. Mi'mârbaşıya yamak olan cümle 44 esnâf ve cümle (---) dükkândır ve cümle (---) asker-i bî-pâyândır.

el-Faslu's-sâlis ve erba'în

Esnâf-ı hânendegân [u] mutribân [u] rakkâsân

«slâmbol'un dörd mevleviyyet yerinde ne kadar hânende ve sâzende ve mutribân, rakkâsân, pîşekâr dâ'irezân ve mukallidân-ı mudhik ve kaşmerân var ise ve ne kadar veled-i zinâ zengâr ü nebtîz rind-i cihân feleğe kemend atmış şehir oğlanları var ise anları beyân eder:

{Pîr-i hânendegân Hamza bin Yetîmî'dir. Selmân belin bağladuğı yigirmi birinci pîrdir. Hazret huzûrunda Bilâl ile na't-ı şerîf tilâvet ederdi. Kabri Tâ'if'dedir denmişdi}.

Evvelâ musâhib-i şehriyârî Sultân-ı Hânendegân **Tokatlı Dervîş Ömer Gülşenî** yedi pâdişâh ile hemcelîs olup yüz kırk yaşında intikâl etmişdir. Süleymân Hân asrında Seyidvar gazâsında bu hakîrin pederiyle hem-hayme idiler. [206a] Mısır'da «brâhîm Gülşenî hazretlerinin şeref-i sohbetleriyle behre-yâb olup Rûm'da Selîm-i Sâni'de Tarîk-i Gülşenî'ye sâhib-i seccâde olup Murâd Hân-ı Râbî'de bu hakîr Harem-i hâs'da iken ilm-i mûsikîde kavlı [ü] edvâr üzre üstâd-ı kâmilimiz ve peder-i ma'nevîmiz ve {kitâb-ı} *Ma'nevîde* dahi üstâdımız idi. Kaçan bunlar mûm sofrası kadar yedi yerde câm celâcilli sade-fkârî dâ'ireyi ele alup ibtidâ,

"Yâ Hazret-i gülüm Gülşenî pîrimin pîri Ömer Rûşenî dost" deyüp dâ'ireye velvele verüp yekzemzemedede tarz-ı Horasân üzre savt-ı bülend ile dübeyt taksîm bi-emrillâh bunlara verilmişdi. Cümle makâmlarda mahâreti firâvân idi. Ammâ Sultân Murâd Hân'ın tab'-ı şerîfleri makâm-ı segâha mâ'il olmağile segâhda ol kadar kâr ve nakş ve savt ve zikr ve zecel ve tasnîfât ve kavller ve şarkıyyât varsağıyyât besteleri okurdu kim âdem hayât-ı câvidân bulur. Makâm-ı mâyede bu besteyi devr-i revân usûlünde anlarındır. Murabba':

*Yârin dehânı sırr-ı nihândan haber verir
Güftâre gelse sihr-i beyândan haber verir
Hışmiyle baksa vermez amân Rüstem-i zamân
Kirpiği, kaşı tîr-i kemândan haber verir.*

Bu üstâdımıza Murâd Hân-ı Gâzî peder derlerdi. *Rahmetullâhi aleyhimâ.*

Andan {**Hânende Kâsımpaşalı Koca Osmân Çelebi** atlas-ı felekde mânend-i melek imâm bir pîr [ü] üstâd-ı kâmil idi. Ve,

Hânende Kapucu, sağır, asam bir âdem olmağile bir kerre fasla başlasa tâ sabâh olunca fasl ederdi, dur desen işitmezdi ve Dâvûdî bülend âvâzı var idi. Ve,

Urfalı Baba Nevâî ırâk'da ferîd idi}.

Hânende Andelîb Çelebi hakkâ kim tîz-ender-tîz nefes ile andelîb idi.

Hânende Hâfız Kıral Dâvûdî bülend âvâzlı üstâd-ı kâmil idi.

Hânende Südcüzâde hançereli ve sûznâk nefes sâhibi, âlüfte üstâd idi. Andan Südcüzâde'nin fevti târîhi:

Kıla mahâfil-i cennetde Südcüzâde makâm.

Sene (---).

Hânende Südcüzâde Alî şakrak ve âlüfte hânende-i kâmil idi.

Hânende Kuburîzâde yegâne-i asr idi.

Hânende Kâmhâcîzâde fenn-i *Mevlûd*'de lâ-nazîr idi.

Hânende Feryeli Hasan Çelebi tasnîfâtta üstâd-ı kül idi.

Hânende Zeynîzâde Diyârbekirli, tarz-ı Horasân'da pür-mehâret idi.

Hânende Yahyâ Çelebi Diyârbekrî'dir, ilm-i zecelde sihr-i helâl idi.

Hânende Cevşenî Âmidî'dir, Halvetîce nefesli üstâd idi.

Selânikî Ahmed Çelebi Dâvûd perdesinde bî-bâk kavlı uşşâk okurdu. Ve,

Hâfız Portakal Kâsımpaşalı, külliyyât sâhibi üstâd-ı küldür. Ve,

Sadriâzam Hâfız Ahmed Paşa Murâd Hân asrında Gulâm fiâdî idi.

Hânende Kara Oğlan Âmidî, Yahyâ telâmîzlerinden bî-bedel ve usûl-bend, sihr-i helâ[1] üstâd idi. Bitlîs hânı Abdâl Hân'dan hakîr ile Acem'e, Acem'den Erzurûm'da elli altıda Defterdârîzâde Mehmed Paşa yanında üç sene Hüseyin Baykara fasılları etdik.

Nev-zuhûr hânendeleri beyân eder: Zâkir **Orfana Osmân Çelebi** ve Fethiyyeli zâkir **Merdek Mahmûd Çelebi** ve **Hânende Galatalı Mahmûd Efendizâde Osmân Çelebi**.

Ve zâkir **Sadâyî Çelebi** fenn-i zikrde hakkâ ki Gülşenî tarîkinin zâkiri ve şâkiri idi.

Ve zâkir **A'mâ Kadrî Çelebi** ferîdü'd-dehr bir sâhib-i te'lîf üstâd idi.

{Ve hânende **Küçük «mâm Çelebi** hüsn-i savta mâlik idi.

Ve baba-yı âlem **Büyük «mâm Çelebi**, hânende denilmezdi ammâ ilm-i mûsikîde bî misâl idi}.

Ve **Taşcîzâde Receb Çelebi** kâr u nakşda gûyâ Fâryâbî idi.

Ve **Receb Sifâlî** pür-fünûn, sâhib-i beste idi.

Ve **Nasîf Paşazâde Ömer Beğ** asrın Nâsır'ı idi.

Ve **Hânende Na'ıçacîzâde Mehmed Çelebi** ilm-i na'tda ihtirâ'ât sâhibi idi.

Ve **Habîb Dedezâde** Abdülhad Efendi'nin zâkir-i şâkiri ve şâkirdi idi.

Ve **Eyyûblu Abdullâh Çelebi** na't okumada bî-bâk idi.

Ve <mâmzâde Hâfız Post henüz velvele-ârâ(r), üstâd-ı kâmil yegâne-i asr bir halûk ve hulvül-kelâm ve hoş-sohbet çelebîdir. Bu hakîrin pederi nazar-gerdesidir.

Hânende Na'nâ Ahmed Çelebi ma'lûmât-ı firâvân sâhibidir.

Ve **Vehbî Celeb Osmân Çelebi** sûznâk nefesli üstâd-ı kâmil ve sâhib-i bestedir kim üstâdımız Dervîş Ömer telâmîzlerindedir. Harem-i hâs'da ayakdaşımız idi.

Küçük Alî Çelebi hem hânende ve mü'ezzin, mudhik ve hoş-sohbet, felekzede harâbâtî çelebîdir.

Ve **Hâfız Buhûrîzâde** sâhib-i beste üstâd-ı kâmil zât-ı şerîfidir.

<hvân-ı bâ-safâya şöyle ma'lûm ola kim eğer <slâmbol içre meşhûr-ı âfâk üstâd-ı kâmil zâkirleri ve hânendeleri cümle bildiklerimizi tahrîr eylesem Hudâ âlimdir, başka bir fütüvvetnâme-i edvâr olur. Ancak bu tahrîr olunan üstâd-ı kâmil hânendeler pâdişâhların şeref-i sohbetleriyle müşerref olup her biri muhteşem kârhâne sâhibleri nedîm-i vüzerâ ve a'yân-ı {kibârlardır cümle 35}.

el-Faslu'r-râbi' ve erba'în
{Sîtäyişnâme-i Mutribân}

Esnâf-ı sâzendegân, tarîk-ı Fisagores-i Tevhîdî: <btidâ cemî'i sâzların sadâsı âlem-i ervâhda olan *der der ten* sadâsından te'lîf olmuşdur kim cesed-i Âdem'e rûh girmek istemeyüp [206b] karâr etdi. Âhir hâtif-i Rabbânî tarafından *der der ten* sadâsı gelince rûh mest [u] medhûş olup safâ-yı hazzından cesed-i Âdem'e girüp karâr etdi. Ol sadânın te'sîrinden hukemâlar rûha gıdâ, câna safâ olmağičün gûnâ-gûn sâzlar te'lîf etdiler.

<btidâ te'lîf olan dâ'ire ve kamışdan kavaldır. Hekîm Fisagores te'lîf edüp Belkîs'in zifâfı gecesi çaldı. Andan Mûsâ mûsikârı miskâlî te'lîf etdi. Andan rebâbı Abdullâh Fâryâbî te'lîf edüp Hazret asrında dâ'ire ve rebâb çalınup sonra âlet-i ayş u tarab olmağile hicret-i nebeviyyenin sene 4 Medîne-i Münevvere'de <mâm Hasan vücûda geldiği sâ'at Cibrîl-i Emîn mübârek-bâd'a nâzil olup hamr hakkında bu âyet-i şerîfi kîbel-i Hak'dan getirdi. Âye[t] (---) (---) (---) (---). Andan şarâb harâm olup âlet-i tarabı olan sâz dahi men' oldu. Hakkında (---) (---) (---).

Ammâ mülûk için sûrnâ ve boru ve tabl ve deff [ü] kudüm ve nây ve rebâb çalmağa sehel ruhsat vermişlerdir kim sâz [u] söz sevdâyı mahv edüp def'-i gam eder. Teferrûc ve mahbûb-ı cemâl, hukemâ kavlince kalbin âyînesin jeng-i gamdan mücellâ edüp âdemi tâze cüvân eder. Beyt:

Gönül eğlencesi sâz u safâdır
Safâ sür kim bu dünyâ bî-vefâdır

Kişi zevkile olısar ferahnâk
Hemân zevk ile cânım olma gamnâk

demişler, hakkâ ki sevdâ-zede âdem için ey demişler ve şeker yemişler. Bu takrîb ile sâzendelerin ibtidâsı.

{Fasl-ı evvel}

Sâzendegân-ı dâ'irezân: Neferât 500 {pîrleri Baba Amr bin Ümeyye-i Zamîrî ve Hazret'in hoşâmı Hamza bin Yetîm, Fâtımatü'z-Zehrâ sûrunda celâcilsiz def çalup pîr [ü] ihtiyâr oldu}. Cümle sâzendeler bu dâ'irezânlar olmasa rakkâsı bozulmuş sâ'at gibi fasılları helc [u] melc olur. Fasıllarına nizâm [ü] intizâm veren usûl-bend dâ'irezânlardır.

Cemî'i ulûmda usûl lâzımdır kim ilm-i usûl, ilm-i edvârda başka bir risâledir. Evvelâ Usûlbend Ahmed Garîbânî ve Parpuoloğlu ve Diyârbekirli Karaoğlu ve Baba Âhû ve Baba Acem ve Kapucuoğlu ve Nâzlı Baba sihr-âsâr dâ'irezendir ve Mülâzımzâde ve Urum Angeli ve Ermenî Aydın ve Ermenî Haçatur ve Yahûdî Pıtıkoğlu ve Çingâne Donsuz, bunlardan gayri niçe bin dâ'irezen, usûl-bend üstâd-ı kâmiller vardır ammâ huzûr-ı şehriyârîde bunların her biri *vâhidün ke'elf*dir.

Sâzendegân-ı kemâneciyân: Neferât 80, mü'ellifi Fâryâbî'dir, Nahşivân'da yadır. Bunların serçeşmesi Kemânî Mustafâ Ağa ve Kemânî Âşûr Ağa ve Kemânî Mahmûd Çelebi ve Kemânî Kurşumcuzâde. Ve Kemânî Matrak Alîsi üstâd-ı kâmidir. Ve Kemânî Ahmed Çelebi, Kemânî Mustafâ Ağa'nın şâkirdidir. Mısra':

Kâbil-i şâkird olan üstâd olur üstâddan

mazmûnunca bu Ahmed Çelebi eyle kemânîdir kim istimâ' eden âdem hayrân kalur. Ve Kemânî Hüseyin Çelebi ve Kemânî diğeri Limoyî Ahmed Çelebi.

Sâzendegân-ı neyzenân: Mü'ellifi Mûsâ Nebî'dir çoban iken kaval çaldı derler. Kabri Kudüs-i fierîf kurbündedir. Bu neyzenlere serfirâz Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhi oldu, Mevlevî Dervîş Yûsuf'dur, istimâ' edene bir rikkat-ı kalb hâsıl olur kim bi'z-zarûrî âdem bükâ eder.

Ve Berber Ömer Çelebi ve Sarrâc Ahmed Çelebi ve Kefeli Dervîş Mehmed.

Ve Dervîş Süleymân, Kâsımpaşa Mevlevîhânesi neyzenbaşısıdır.

Ve Torlak Dede ve Sipâh Ahmed Beğ ve Yenter Hasan Paşa ve Dervîş Kâsım.

Ve Küçük Dervîş Ahmed, Kullekapusu Mevlevîhânesi'ndedir.

Bunlardan gayri cümle yüz altmış neyzenlerdir.

Sâzendegân-ı mûsikârân: Neferât 51, ibtidâ Fisagores halîfesi Mûsâ mûsikârı te'lîf etmişdir. Bunlara serheng olan müverrih-i âlem ve alîm ve fâzıl ve nakkâş Miskâlî Solakzâde'dir kim yeniçeri cemâ'atindedir.

Ve Pıtıkoğlu ve Köle Yûsuf, Solakzâde'nin memlûküdür.

Ve Abdullâh Efendi, Re'îs kâtiblerindendir.

Ve Yahûdî Yako ve Çırnık Ahmed Çelebi.

Sâzendegân-ı çengciyân: Nefer 12, müşkil sâz olmağile ehli azdır, cümleden Çengî Celeb Mustafâ Ağa bu kârda hakkâ ki yed-i tûlâsın ayân etmiştir. Ve Çengî Baba fiâhin ve Çengî Baba Alî ve Çengî Saçlı Ramazân.

Sâzendegân-ı kudümzen: Neferât 500, ibtidâ mü'ellifi Hüşeng fiâh'dır. Nakarezen Alî Çelebi ve Sâdik Çelebi ve Üsküdarlı Sâlih Çelebi. Ve Melek Ahmed Paşa efendimizin Zengo nakarezânı bu fende usûl-bend ferîdü'd-dehr idi.

Sâzendegân-ı tanbûr[a]cıyân: Neferât 300, mü'ellifi (---) üstâd-ı kâmillerden Tanbûrî Muzur Ahmed ve Süleymâniyye mü'ezzini fiehlâ Hasan ve şâkirdi Sıçan Halîfe Hızırî ve Yûsuf Çelebi ve Kâsım Ağazâde, Küçük [(---)] mü'ezzini [207a] ve Kara Yûsuf ve fiâmlı Hasan Çelebi ve Gedâ Muslu Çelebi ve Urum Angeli ve Ermenî Avınc ve Yahûdî Karakaş. Niçe yüz üstâd-ı kâmiller vardır, ammâ mızrâblarında letâfet [ü] nezâket olup ihtilât etdüğümüz külliyyât sâhibi bunlardır.

Sâzendegân-ı kânûncuyân: Neferât 55, mü'ellifi, (---) (---) (---) (---) (---) (---) (---), meşhûr üstâdları Kânûncu Alî fiâh ve Revânlı Mîrzâ ve Revânlı Haydar Beğ ve Sûrmây Alî Yâr. Ve Cığalazâde Mustafâ Beğ, hakkâ ki kânûn üzre tabl [u] alem sâhibi idi. Ve Kara Sührâb ve Celeb Çâker Beğ ve Yeşilli Cân Memi ve Adalyalı Dervîş ve bunların her biri pâdişâh huzûrunda kânûn üzre fasl eden âsitâlardır.

Sâzendegân-ı avvâd: Neferât 6, mü'ellifi, (---) (---) (---) (---) (---) (---) memdûh üstâdları Acem Avvâd Mehmed Ağa, kaçan üduna ferdaş verüp mûsıkî şü'abât [u] terkîbâtlarında seyrân [u] deverân etse gûyâ üdundan bir râyiha-i üd su'üd edüp istimâ' eden eğer Ahmed eğer Mahmûd safâlarından bir fasıl dahi etdirmeğe ma'hûd olurlardı. Ve Avvâd Kara fiâtr, Murâd Hân'ın peyki idi. Ve Kâsım Paşalı Balı Çelebi. Ve Avvâd Koçu Beğzâde, hakkâ ki yegâne-i zamâne idi. Bunlar dahi ma'lûmumuz olan üstâd-ı kâmillerdir.

Sâzendegân-ı çârtâyıyân: Nefer 15, mü'ellifi diyâr-ı Acem'de Kemâl Ahî'dir. fieyh Safî'nin ta'lîmiyle peydâ olmuşdur. Ammâ Rûm'da bu sâza şöhret {veren} Nahşivânlı Acem Murâd Ağa'dır. Murâd Hân, Emîrgüne Hân ile Revân'dan çıkarup «slâmbol'da Beşiktaş'da sâkin olup sâzende-i bî-adîl üstâd idi. Ve Lapazâde Mustafâ Çelebi, min telâmîz-i Murâd Ağa. Ve Murâd Ağazâde fiâh Ramazân Çelebi ve Kullekapulu Kara Sâdik ve Beşiktaşlı Küçük Solakzâde ve Celeb Rıdvân Halîfe, ma'lûmumuz olan bu üstâdlardır kim her biri külliyyât sâhibleridir.

Sâzendegân-ı ravzacıyân: Nefer bî-hisâb, mü'ellifi Arabgîrli fiükrollâh Beğ'dir, karîbü'l-ahd te'lîf olmuşdur. Bu dahi tel sâzı ve beş târlı ve çârtâ gibi perdelidir. Ammâ levendâne sâzdır. Üstâd-ı kâmilli

Yeğen Alî Ağa ve Toykun Ömer Ağa. Ve Celeb Alî Cüce tilmîz-i Hânende Dervîş Ömer'dir. Bunlar dahi fenlerinde mâhir kimesnelerdir.

Sâzendegân-ı şeştâriyân: Neferât nâ-ma'lûm, Acem'de Alî Hân-ı Tebrîzî te'lîf etmiştir. Çârtâ gibi perdeli bir sâzdır. Ammâ altı teli olmağile şeştâr dediler, bir muhrik sadâlı sâzdır. Ehl-i kâmilinden Acem Seyfî Ağa ve Mîrialem Musâhib Mîr Mehmed Ağa ve Rızâ Çelebi ve Hurrem Çavuş ve Zeynîzâde Hüsnî bunlardır.

Sâzendegân-ı şeşhâneciyân: Neferât 70, mü'ellifi Rızâeddîn-i fîrvânî'dir. Bu dahi tel sâzıdır ve üd gibi burku yerleri eğridir ve kolu üddan uzuncadır ve gevdesinde balık kursağı çekilmişdir ammâ perdeleri yokdur. Altı kıllı olduğundan şeşhâne derler. Müşkil sâzdır, ammâ cümle makâmât icrâ olur.

Bu fende yed-i tûlâ sâhibi Defterdârzâde Mehmed Paşa vekîlharıcı Ahmed Ağa'dır kim Murâd Hân sâzına müştâk idi. Ve Gürcî Hasan Ağa ve Celeb Seydî Ağa ve Hızır Ağa, bunlar dahi pâdişâh ma'lûmu pîrlerdir.

Sâzendegân-ı kopuzcuyân: Neferât 30, mü'ellifi Hersekoğlu Ahmed Paşa'dır. Ebül-feth vüzerâlarındandır. Bu sâz Bosna ve Budin ve Kanlıca ve Eğre ve Tımışvar serhadlerine mahsûsdur, Anadolu'da aslâ görmedik. Bir erkek levendâne {sâzdır}. Hemân şeşhânenin yavrusudur. Ammâ aykır gibi kişner bir sâzdır ammâ üç târlıdır.

Bu sâzın üstâdı Çelengli fiehbâz Ağa ve Sührâb Ağa ve Yamalı Receb Ağa ve Boşnak Memi Ağa, bunlar meşhûrdur.

{Bu bâlâda tahrîr olunan on dörd aded neferât-ı sâzendeler kim kopuzcu ve şeşhâneci ve şeştârî ve ravzacı ve çârtâyî ve avvâd ve kânûnî ve tambûrî ve kudümzen ve çengî ve miskâlî ve nây-zenân ve kemânî ve usûl-bend dâ'irezân cümle bu üstâd-ı kâmiller bir remmâ-yı cavk-ı azîm olup cümlesi sâzlarını bir şedde edüp bu zikr olunan cümle on dörd esnâf sâzendegânın yekûnu (---) sâzendeler olup bunlar da altı fırka olup hânende ve dâ'irezenlerin bir fırkası, neyzen ve kemânîler ve miskâllerle bir âheng olup asl-ı makâm olan baba râstdan alay köşkü dibinde huzûr-ı pâdişâhîde bir fasl ederler kim ta'bîr olunmaz.

«kinci fırkası, çengî ve tanbûrî ve kudümzen ve bir fırka hânendelerile makâm-ı isfehân ederler.

Üçüncü fırka, kânûnî ve avvâd makâm-ı nişâbürek ederler.

Dördüncü remmâsı, çârtâyî ve ravzacıyân makâm-ı nikrîz faslı ederler.

Beşinci zümre, şeştârî ve şeşhâneçiler makâm-ı pencgâh faslı ederler.

Altıncı sınıfı, kopuzcu ve hânende ve dâ'irezenin bir fırkasıyla peyrev olup râst ta'allukâtında fasl-ı mâhûr ederek huzûr-ı pâdişâhîden bu tertîb üzre ubûr ederler.} {Peşrev isimleri yazıla}.

{Fasl-ı sâni}

Sâzendegân-ı çöğürciyân: Neferât 3000, mü'el-
lifi Ya'kûb-ı Germiyanî, yine Kütâhiyye'de Zeregen
bâğları'nda yatar. Germiyan pâdişâhlarından idi. Aşk
ile âlûde bir pâdişâh olmağile icâd etmiştir.
Levendâne beş kıllı ve tahta göğüslü ve yigirmi altı
perdeli gevdesi büyük bir sâzdır. Ekser yeniçeri
ocağına mahsûs sâzdır.

Mahâret sâhiblerinden evvelâ Demiroğlu ve Cülâ
Hasan ve Koroğlu ve Gedâ Muslu ve Kara Fazlı ve
Celeb Kâtibî ve Sarı Mukallid Celeb ve Kuloğlu ve
Kayıkcı Mustafâ ve Ramazân ve Kayıkcılar Mustafâsı
[207b] ve Gedik Süleymân ve Toy *brâhîm* ve Celeb
Gedâyî ve Hâkî ve Tûrâbî, bunlar pâdişâh
huzûrunda sâzendelerdir.

Sâzendegân-ı çeşdeciyân: Neferât 300, mü'ellifi
Selânikli Benekli fiâh'dır. Bu dahi çöğür gibi beş
kirişli sâzdır. Ammâ karnı küçük ve müdevver ve kolu
kısa ve perdeleri gâyet sıklıdır, ammâ şakrak sâzdır.
Ekseriyyâ *slâmbol*'da Balat Çingâneleri kayış ile
boğazlarına asup Eyyûb'da ve Kâğızhâne ve gayrı
teferrüc ehillerine çeşde çalarlar. Müntehâ üstâdları
Deli Hüsâm, Kemâl Çingâne, Zorlu Receb. Bildiğimiz
bu üstâdlardır.

Sâzendegân-ı karadüzenciyân: Neferât 50,
mü'ellifi fiehzâde Bâyezîd'in Kuduz Ferhâdı. Süley-
mân Hân havfindan fiehzâde Bâyezîd ile Acem'e firâr
edüp diyâr-ı gurbetdir deyü tanbûra şekilli karadüzeni
İsfehân'da Ferhâd peydâ edüp üç kirişli, sürâhî gevdeli
ve perdeli garîb sâzdır. Ekseriyyâ pabuccu bekârlarına
mahsûsdur.

Sâzendegân-ı yonkarcıyân: Neferât 500, mü'el-
lifi fiems Çelebi'dir kim *Yûsuf [ü] Züleyhâ* sâhibi
Hamdî Çelebi oğludur, dedesi Akşemseddîn hazretleri
tarîkine gitmeyüp aşk ile âlûde olmağile yonkar sâzın
peydâ edüp âşıkâne eş'arları vardır kim fiems-i Cihân
tahallüs eder.

Bu yonkarı ekseriyyâ paşalı avânı çalarlar. Ammâ
alay-ı pâdişâhîde çalanlar Doğancı Seyfî ve Dâvûd
Paşa Süleymân'ı ve Hükmezâde Alî'si ve Sûhte Receb
ve Tilki Alî Beğ ve Solak Nasûh Beğ ve Selîm Ağa ve
Ca'fer Çavuş, bunun emsâli niçe yüz üstâdlar fasl
edüp çalarlar.

Sâzendegân-ı yeltemeciyân: Neferât 100, bu dahi
fiems Çelebi te'lifidir. Hemân tanbûra cüssesinde bir
turfe sâzdır, lâkin boyu kısa ve iki bâmı vardır,
kirişleri mâbeyninde bir tel kirişi âheng eder garîb
sâz-ı sûznâkdır. Çalıcıları Yayıcı Kurd ve Selânikli Alî
ve Çento *brâhîm* ve Hüseyin Subaşı ma'lûmumuz
bunlardır.

Sâzendegân-ı muğniciyân: Neferât 55, Ma'nî-
sa'da peydâ olmuştur ammâ Nihânî Çelebi *Sâznâ-
me*'sinde yazmamış. Kânûn şeklinde yigirmi dörd
şu'be üzere yigirmi dörd[d] kirişlidir. Tire ve Ma'nîsa ve
Ayдын ve Sarhan ve Kara Biga ve Sığla ve Menteşe

semtlerinde bu sâz çokdur, levendâne bir sâzdır,
sâzendelerinde Bekir Ağa ma'lûmumuzdur.

Sâzendegân-ı tanbûracıyân: Neferât 500, Mar'aş
elinde peydâ oldu demişler, avân sâzıdır kim
ma'lûmdur. Peyrevleri fiâkird Alî ve Terlikci Nebî ve
Dişlen Süleymân ve Martı Velî nâm üstâdlar ve
niçeler {dahi} cem' olup fasl ederler.

Sâzendegân-ı tel tanbûr[a]cıyân: Nefer 400,
Kütâhiyye'de *ftedli* oğlu te'lif etmiş. Ammâ zenpâre
sâzıdır ve tanbûra gibidir ammâ hurda ve târları üç
teldir ve perdelidir, lâkin zâlim gâyet sûznâk sâzdır.
Mahalleler arasında çalınsa vâlide ve hemşîre ve hala
ve deyzemiz pençerelere cem' olup bakmaları mu-
karrerdir. Ammâ bu ordu alayında çalanlar Yenge
Kırığı Nasıf ve fiehlâ Yûsuf ve Kuyumcu Alî ve Türk
Ese. Dörd yüz âdem sâz ile ubûr eder.

Sâzendegân-ı bârbûtcıyân: Neferât 15, Menteşe
Muğla'sında peydâ olmuş ammâ mü'ellifi nâ-ma'lûm-
dur. Hemân kopuz gibi bir sâzdır, ammâ kolu doğru ve
kiriş tellerinin iki tarafında ikişer demir teller vardır,
gayrı tellerden aşağı dörd burkusu vardır. Pîr ve
üstâdları hayli kimse idi, ancak serdârları Sirkeci
Hüseyin idi. Fasl edüp geçerler.

Sâzende-i ıklıkıyân: Neferât 100, Mısır'da
Mansûr Reşîdî te'lifidir. Bu sâz Arabistân'da ve
Türkistân'da çokdur ammâ Rûmeli'nde aslâ yokdur,
Murâd Hân alayı için cem' olup fasl etmişlerdir. {Bu}
ıklık hemân kemânçe gibi bir küçük üç kıllı sâzdır.
Ammâ gâyet tîz perdesi vardır, değme hânende anımla
peyrev olup fasl edemez.

Sâzende-i sünderciyân: Nefer 12, Kürdistân
Sûrân'ında peydâ olmuştur, ammâ mü'ellifi nâ-
ma'lûmdur. Çöğür gibi bir sâzdır, ammâ çöğürün
göğsü içinde gerilmiş on demir teli vardır, anlar dahi
sadâ urur muhrik sâz-ı zîbâdır. Ekrâd mutrıblarına
mahsûsdur. Deli Duman ve Deli Tûfân ve Deli Gönül
ve fieker Balı nâmân mutrıbânlar *slâmbol*'da bulunup
bu Kürdistân mutrıbları başlarında tilki pöçükleri ve
ellerinde zîlleri ve sünder sâzların çalarak geçerler.

Sâzendegân-ı şarkıcıyan: Neferât 200, bu sâz
çârtâyâ benzer tel sâzıdır, Türkmenler çalarak ubûr
ederler.

{Netîce-i kâr-ı sâzendegân-ı çöğürciyân bu
çöğürçülere yamak cümle on iki fırka sâzendegândır
ve cümle (---) askerdir. Bu on iki esnâf dahi altı fırka
olup altı makâm üzere fasl ederler.

Evvelâ, baş şarkıcı ve sâz-ı sünderci elde parmak
zilcileriye irâk faslı edüp geçerler.

<ikinci fırkası, ıklıkçı ve bârbûtcıyân düğâh fasl
edüp geçerler.

Üçüncü fırkası, tel tanbûracısı ve sâde tanbûra-
cılar makâm-ı sabâ faslı ederler.

Dördüncü fırkası, muğnici ve yeltemeci makâm-ı
hüseyinî fasl ederler.

Beşinci zümresi, yonkarcı ve kara düzenci nevâ
faslı ederler.

Altıncı sınıfı, çeşdeciyân [ve] çöğürçüyân makâm-ı acem faslı ederler.

Ammâ bu esnâf-ı çöğürçüyân gibi âşıkâne faslı eder zümre-i sâzendegân yokdur, zîrâ yiğitler sâzıdır.

Bunlar dahi alayköşkü dibinde güzer etdiklerinde Kayıkcı Mustafâ'ya ve Demiroğlu ve Koroğlu ve Kuloğlu ve Kâtibî'ye birer hil'at-ı pâdişâhîler ihsân olunup geçüp gittiler. [208a]

{Fasl-ı sâlis}

Sâzende-i kaba zurnacıyân: Neferât 100, mü'el-lifleri Cemşîd'dir, Âl-i Osmân ve Tatar Hân alaylarında çalınır.

Sâzende-i cura zurnacıyân: Neferât 200, Cemşîd te'lifidir, Âl-i Osmân'da ve gayrı divelde dahi çalınır.

Sâzende-i âsafî zurnacıyân: Neferât 80, Basra hâkimi Tayyâr Mehmed Paşa ağası Âsaf Ağa te'lif etdi.

Sâzende-i arabî zurnacıyân: Neferât 55, fiâm'da Alî Nâd te'lifidir. fiâm'da ve Mısır'da mahmil-i şerîfle çalınır.

Sâzende-i acemî zurnacıyân: Neferât 90, Osmânlı zurnası şeklindedir ammâ kolu kalın ve sadâsı dahi kalındır.

Sâzende-i şehâbî zurnacıyân: Neferât 40, Mağrib-zemînde fieyh fiehâb te'lif edüp Fas vilâyetinde çalınır.

Sâzende-i balabancıyân: Neferât 100, fiârâz'da te'lif olup Osmânlıda çokdur, zurna gibi kulaklı değildir.

Sâzende-i nefirciyân: Neferât 15, Isfehân'da Hudâdâd peydâsıdır, bu dahi kamış sipsi ile çalınır.

Sâzende-i nağarakıcıyân: Neferât 100, bu Arabistân'da Hâris-i Yemenî te'lifidir, yine Arabistân kahvelerinde çalınır.

Sâzende-i kerrenâyıcıyân: Pirinc ve gümüş borularıdır, hımâr sadâsı gibidir. Murâd Hân, Revân hânı'yla Revân'dan getirdi.

Bu bâlâda tahrîr olunan on aded nefes ile dehânî sâzları cümle yek-dil, yek-cihet olup umûmen sâzende-i nağarazancıyân neferât 500. Beş yüz nağarazenleriyle makâm-ı uzzâl ve şehnâzla bir faslı azîm ve bir velvele ve gulgule ve debdebe ve hengâme-i elîm ederler kim Zühre raks edüp tâs-ı eflâk çın çın ötüp geçerler.

{Netîce-i zurnacıyân alayı: Bunlar dahi on bir esnâf-ı sâzendegândır ve cümle (---) askerdir. Cümlesi sâzların bir perdede düşüp makâm-ı bûselikde ve gayrı makâmda küll-i külliyât ve şeddü'l-asr ve şükûfezâr ve Solakzâde sakîli peşrevlerin çalup bir hây-hû ve bir faslı garîb ederler kim garîbü'd-diyârların dâr-ı diyârların hâtıra getirirler. Pâdişâh dahi alay köşkünden fasılların istimâ' edüp bir kîse gurus ihsân alup mesrûr [u] handân olup beyne'l-akrân revâne oldular}.

{Fasl-ı râbî}

Sâzende-gân-ı kaval-ı çoban: Neferât 100, mü'el-lifi Mûsâ Nebî'dir derler, mürv[er] ağacından 9 delikli sâzıdır.

Sâzende-gân-ı kaba düdük: Neferât 80, Musul'da Ca'fer fiâh te'lif etmişdir, çimşîr ağacındandır.

Sâzende-gân-ı yelli düdük: Neferât 62, Rûm'da çobanlar te'lifidir, kamışdan yanyana iki düdükdür.

Sâzende-gân-ı arabî düdük: Neferât 55, Nâbulus'da te'lif olmuşdur, Kudüs'de Kumâme'de râhibler çalar.

Sâzende-gân-ı çağırma düdük: Neferât 65, Üsküb şehrinde peydâ olmuşdur, kaz ve turna kemiğindendir.

Sâzende-gân-ı macar düdük: Neferât 15, Erdel'de bir ruhbân te'lifidir, içinde şamata varak telleri vardır.

Sâzende-gân-ı mehter düdüğü: Neferât 35, Nâsır-ı Tûsî te'lifidir. Cümle mehterân bununla ta'lîm ederler.

Sâzende-gân-ı mizmer düdüğü: Neferât 65, Ruhâ'da İsâ deyrinde te'lifdir, pâre pâre kamışdandır.

Sâzende-gân-ı dankiyo düdüğü: Neferât 75, Tırabuzan Lazları peydâ etmişdir, bu tokuz delikli kamışdır.

Sâzende-gân-ı tulum düdüğü: Neferât (---), Urus'da te'lif olup yine Urus ve çobanlar çalar.

Sâzende-gân-ı Fıranda: İngilis'de peydâ olup Kudüs'de kefer Kumâmesi deyrinde ruhbânlar çalar, boynuzdur.

Bu bâlâda tahrîr olunan ağız düdüğü sâzendeleri dahi cümle birbirlerine peyrev olup makâm-ı segâhda bir düdük faslı ederler kim böyle faslı ne Cem ü Cemşîd ve <skender-i Dârâ ve Hüseyin Baykara etmemişdir, eyle geçerler.

{Netîce-i alay-ı sâzende-i düdükciyân: Bunlar dahi on bir esnâf-ı sâzendedir ve cümle (---) askerdir. Bu cümlesi sâzların bir âheng edüp makâm-ı segâhda ve gayrıda Emîr-i Hac peşrevi ve Hasan Cân peşrevi, gül'izâr peşrevi (---) (---) ve Tatar Hân semâ'îsi fasılların edüp huzûr-ı şehriyârîden bir velvele ve zemzeme-i azîm ile geçerler}.

{Fasl-ı hâmis}

Sâzende-i Eyyûb borusu: Neferât 300, Sinân fiâh te'lif etmişdir, kamışdan içi dilçikli borucuktur.

Sâzende-i dervîşân borusu: Neferât 500, Menûçehr-i İrânî sayd [u] şikâr için yapup çalardı, boynuzdandır.

Sâzende-i şîşe borusu: Neferât 40, Venedik'de peydâ olmuşdur, çevgân gibi eğri şîşe borudur.

Sâzende-i torompete borusu: Neferât 77, Alman'da Prak kal'asında peydâ olup alaylarında çalarlar.

Sâzende-i Efrâsiyâb borusu: Neferât 100, Acem'de Îrân-zemîninde Efrâsiyâb te'lîfidir, Kırım hânları da çalarlar.

Sâzendeğân-ı pirincden mehter borusu: Neferât 40, Konya'da Arslan fiâh Selçûkî peydâ etdi, Âli-Osmân'da çalınır.

Sâzende-i luturyan borusu: Nefer 10, Felemenk Luturyanı'nda pirincden peydâ olup gemilerde nasârâlar çalar.

Sâzende-i ngilis borusu: Nefer 40, bu dahi pirincden eğri bir borudur ammâ içinde ince pirincden dilleri var.

Sâzende-i erganûn borusu: Nefer 15, Alman câmûslarının boynuzların ince edüp içine tel diller koyup çalarlar.

Sâzende-i ağız tanbûrası: Nefer 200, Leh vilâyeti Daniska'sında peydâdır, demirdendir, orta dili vardır. Urus {ve Leh uşakları çalarak oynayarak ubûr ederler}. [208b]

Bu bâlâda tahrîr olunan on aded sâzendeğân, nefir [u] sûrciyân cümlesi bir perde olup, boruda peşrev olmaz ammâ her bir fırkası birbirlerine peyrev olup {makâm-ı rehâvî sûznâk} faslı ile ubûr etdiklerinde âdeme dehşet hâsıl olup vücûd-ı insâna bir lerzân hâsıl olup dem-beste ve hayrân olur gûyiyâ sûr-ı <srâfil işitmişlerdir. Ammâ cümle borulardan torompete ve erganûn ve luturyan ve <ngilis borularının vakt-i seherde savt-ı hazînleri âdemi mest [ü] medhûş bî-hûş eder. Bu üstâd-ı kâmiller dahi bu yüzden arz-ı ma'rifetle güzer ederler.

{Fasl-ı sâdis}

Sâzende-i câm deblekciyân: Neferât 30, pîrleri Âsım Tâ'îfî'dir, Hazret'i deblek ile sahûra kaldırırdı.

Sâzende-i çömlek deblekci: Neferât 500, Mısır'da te'lîf olmuşdur. Mahmil-i şerîf alayında dahi çalınır.

Sâzende-i Yemen deblekciyânı: Neferât 12, biri deblek biri dâ'ire gibi küçük dinkefdir, bir yerde akkâmilar çalar.

Sâzende-i makrafa deblekci: Neferât 13, Mekke şürefâları çalar, surre emîniyle Rûm'a gelüp alayda geçdiler.

Sâzende-i tablbâzcıyân: Nefer 100, ibtidâ Avcı <smâ'îl Nebî çalmışdır, kuş davulu demekdir, helâl sâzdır.

Sâzendeğân-ı çağanabâzân: Neferât 200, Acem'de fiîr-i Hudâ nâm bir pehlivân te'lîfidir, ammâ Rûm'da şöhret buldu.

Sâzende-i filcân: Neferât 100, sûr-ı Hümâyûn fiâh'da Muğân-ı Hindî te'lîfidir, ammâ ibret-nümâ sâz olmuşdur.

Sâzende-i kamış mizmârcıyânı: Nefer 100, fieyh fiüşterî hayâl-i zıl için te'lîf etdi, kamışdan dilim dilim yarılmış sâzdır.

Sâzende-i tarak mizmârcıyânı: Nefer 100, şehir gulâmları peydâ etmişlerdir ammâ cem'î'i peşrevlerde fasl olunur sâzdır.

Sâzende-i safircıyân: Nefer 100, kuklabâzlar çalar, iki kemik pâresi arasında deri ile ağızda çalınup kelimât olunur.

{**Sâzende-i safir-i bülbül:** Neferât 300, pîr-i mü'ellifi Ebû Alî Sînâ'dır. Bu üç yüz âdem bülbül gibi feryâd-ı gûnâ-gûn ederek ubûr ederler kim gûyâ hıyâbân-ı Acem'de giderler}.

Bu bâlâda tahrîr olunan on aded sâzende-i deblekciyân [ve] tablbâzân [ve] çağanabâzânlar cümle (---) aded neferât bir yere cem' olup sâz [u] sözleriyle bir hengâme ve fasl-ı azîm ederek ubûr ederler kim gûyâ kavm-i cemapur gelüp geçmededir. Ammâ bu ibret-nümâ sâzendeğân-ı deblekciyânın Yemen debleğinden ve akkâm ve meş'alciyânın makrafa debleklerinden ve kâse ve filcân sâzlarından Murâd Hân haz edüp huzûrunda vâfir fasl etdirtüp akkâm ve meş'alciyağa ihsân etdi.

{Bu sâzendebaşyağaya yamak cümle yetmiş bir esnâf-ıdır ve cümle (---) neferâtdır, lâkin bu sâzendelerin dükkânları yokdur}.

Hamd-i Hudâ bu mahalde sâz yapan üstâdlar ve sâzende ve hânendelerin ta'rîf ü tavsîfleri tamâm oldu.

Eğer bu abd-i hakîr-i pür-taksîr Evliyâ-yı bî-riyâ'dan su'âl olunursa bu kadar sâzları ve mü'elliflerini neden bilirsiz denirse Arab u Acem'de ve <sfeç ve Nemse ve Leh u Çeh [ve] Donkarkız ve Danimarka ve Daniska kırallıkların geşt [ü] güzâr etdiğimizde zikr olunan cümle (---) aded sâzlar ve niçe bin o kadar ziyâde gûnâ-gûn sâzlar görmüşüzdür kim inşâ'allâhu Te'alâ seyâhat etdiğimiz kurâ ve kasabât ve şehir-i mu'azzamları evsâflarının kitâbetine mübâşeret etdiğimizde cümle sâzlarıyla ve sâzlarının eşkâl [u] sûretleriyle tahrîr olunur.

Ammâ bu bâlâda tahrîr etdiğimiz sâzların um-mâlleri ve sâzendeleri ve sâzları <slâmbol'a ve gayrı diyâra mahsûs olan sâzlardır kim anlar dahi şekl [ü] şemâyili ve kadd [ü] kâmet-i târlarıyla sûretleri tasvîrleriyle mahallinde yazılır. Zîrâ bir zamân deryâ-yı aşka gavvâs olduğumuz mahalde âlüfte ve âşüfteliğimiz hasebiyle cümle hânende ve sâzende ve mut-rîbân ve kaşmerân ve meddâhânlar ile ihtilâ[t] ettiğimiz cihet ile cümle sâzlar ma'lûmumuzdur. Zîrâ bu ednâ-yı garîb bir zamân hasırcı olup tel ehli geçinüp sâ'ir erbâb-ı ma'ârifden gerü kalmamış idik. Beyt:

*Kendüyi görmeğe yokdur hâcet
Bilmeğe ârifile nâdânı*

*Cöngünü görmeğile zâhir olur
Herkesin mertebe-i irfânı*

mazmûnunca bu hakîrin dahi hayli yâddaşı var idi. Ve bâlâda tahrîr olunan sâzları ve sâzendeğânları ve mü'elliflerini Sultân-ı şu'arâ Nihânî Çelebi *Sâznâme-i Dilnüvâznâme* nâmında risâlesine nazar olunup sâ'ile

cevâb-ı şâfi andadır. Göreler kim bu dünyâda ne kadar bin sâz var imiş.

el-Faslu'l-hâmis ve erba'în
Esnâf-ı lu'bedebâzân [u] sâzendegân [u]
mudhikân

Evvelâ şehri-i «slâmbol'da selâtîn-i Âl-i Osmân'ın bir sûr-ı hümayûnu yâ bir feth-i fütûh-ı şâdimânî-lerinde ve destûr-ı şâhî [209a] günlerinde ve gayrı a'yân [u] eşrâfın sûr-ı hitânlarında iki üç yüz âdem hânendegân ve sâzendegân ve mutribân ve rakkâsân [ve] pîşekârân [ve] dâ'irezân [ve] mudhik u mukallidân-ı kaşmerân ve nebtîz rind-i cihân yetmiş tâsdan geçmiş semm-i helâhil-misâl şehir oğlanları bir yere cem' olup mezkûr sûrlarda bir gün bir gece iki gün beş gün oynayup her gecesine sâhib-i hânenen bir kîse gurusu alırlar ve sûrda mevcûd bulunan yârân-ı bâsafâdan her oyun esnâsında dâ'ire ile pârsâ edüp sabâha dek ba'zı sûrda bin gurusu tahsîl eder oyunkâr üstâd-ı kâmiller vardır. Anlar iki üç yüz kimse olmağile anlara kol ta'bîr ederler, temâşâgâh kavmdir. Eğer bunları dahi manzûrumuz olduğu mertebe vasf etsek sitâyîşnâme-i mutribân nâmında bir dîvân olur. Bu esnâf-ı bâzbâzân-ı pehlivânân on iki koldur.

Evvel, ser-çeşme-i pehlivânân Parpul kolu: 300 âdemdir ammâ ekseriyyâ bunların hânende ve sâzende ve rakkâs dilberleri Balatşâh mahallesi veled-i zinâ Çingâneleridir. Ebû'l-kelâm bir alay rind-i cihân lu'bedebâzlarıdır.

«kinci, Ahmed kolu: 300 neferdir, bunlar dahi Balat'da olurlar. Kaşmer veled-i zinâları ve pençe-i âfitâb rakkâslarından Mazlûm fiâh ve Kûpeli Ayvaz fiâh ve Saçlı Ramazân fiâh ve Küçük fiâhîn fiâh ve Memiş fiâh ve karındaşı Bayram fiâh, cümle şehbâz gulâm-ı şehnâz idi. Pîşkârları Dişlen Hasan ve Boy-nukisa Hacı ve Çağanabâzı kol sâhibi Pehlivân Ahmed'dir kim fenninde yegâne-i asr idi. Andan,

Üçüncü, şehir oğlanı Kapucuoğlu Osmân kolu: 400 neferdir. Bunlarda aslâ Çingâne yok bir alay rind-i cihân Köçek-i Amr-ı Ayyâr, tâ'ife-i mekkâr [u] nâ-bekâr şehir oğlanları idi. Her biri yegâne-i asr, hânende ve sâzende ve mukallidlerdir kim cihân nü-demâları bunların yanında lâl-i bî-zebân olur.

Dördüncü, Servi kolu: Neferât 300, bunlarda Çingâne ve Rûm ve Ermenî ve Yahûdî harâmzâdeleri vardır kim her biri yetmiş ağ yırtmış rind-i cihânlardır.

Beşinci, Baba Nâzlı kolu: Nefer 200, Çingâne ve şehir oğlanları şakîleridir. Baba Nâzlı keştîbân oyununda şeytân-ı cihândır. Oğlu Arnavud Kâsım taklîdinde mukallid-i sâhib-i kelâm mashara idi. Rakkâslarından Çâker fiâh ve fieker fiâh ve Süglün fiâh nâm gulâmlardır kim pâdişâh ma'lûmlarıdır. Zîrâ her biri dîbâ ve şîb ü zerbâf etekliklerin kuşanup meydân-ı mahabbetde çârpâreleriyle tarz-ı Acemâne

raks [u] çevelân etdikde gören üftâdeler vâlih [ü] hayrân olup her köşeden sadâ-yı hû ile hâne-i sûr pür-nûr olur.

Altıncı, Zümürüd kolu: 300 nebtîz, Yedikulle ve Nârlıkapu ve Sulu Manastır veled-i zinâ Urumları ve Ermenîleri ve şehir gulâmları cem' olup bir kol olmuşlardır. Ammâ rakkâslarından Sakız mahbûbu, kırma saçlı çeşm-i gazâlî mükehhâl Dimitraki ve Lefteraki ve Yanaki ve Mihaylaki nâm Urum muğpî-çeleridir kim şehir-i «slâmbol içre velvele-âra olup niçe âdemin mâl [u] menâlin yiyüp bir bûryâ üzre komuşlardır. Bunlar Urumlara müte'allik simitci ve harâccı ve yuvacı ve gümüş arayıcı taklîdlerinde ve Urum murabba'âtları okumada mâhirlerdir.

Yedinci, Çelebi kolu: Neferât 200, bunların ser-çeşmesi bir dilbere âşık olup pederinden intikâl eden yüz bin gurusu mâl bu çengîliğe sarf edüp ol kadar murassa'ât cevâhir bisâtlar ve her fende üstâd-ı kâmil hânende ve sâzende ve mukallidler peydâ edüp on iki aded nûr-ı mahz, hûrşîd-i dırahşâna müşâbih pençe-i âfitâb rakkâslar peydâ etdi kim her birinin bir işvesi bir ân cân-ı safâya değerdî.

Evvelâ Cân Memi fiâh ve Zâlim fiâh ve Hurrem fiâh ve Fitne fiâh ve Yûsuf fiâh ve Mîrzâ fiâh bir Çerkes gulâmı idi, hakkâ kim melikden eşref idi. Bunlar «slâmbol içre iştihâr verüp Murâd Hân huzûrunda fasl edüp meşhûr-ı âfâk oldular.

Sekinci, Akîde kolu: Neferât 200, serkârları Pehlivân Eyyûb'dur kim şâ'ir ve kâtib ve ârif ve zarîf hânende ve seyyâh idi. «slâmbol halkının bu kâra iltifâtların görüp üç bin ıryal pâymâl-i rimâl edüp bir kol peydâ etdi kim vâhidün ke'elf oldu. Hüsn-i ülfeti olup ni'meti mezbûl olduğundan cümle erbâb-ı ma'ârif [209b] başına çevzinüp bir cem'iyet-i kübrâ edüp bir ayda Sultân «brâhîm Hân ma'lûmu oldu. Zîrâ cümle fasîhü'l-lisân, erbâb-ı ma'ârif-i hezârfen, üstâd-ı kâmil hânende ve sâzende ve mudhik ve mutribları ve şakîleri vardır. Husûsan Süglün fiâh'ı ve Mahmûd fiâh'ı ve Edirneli Ahmed'i ve Çerkes fiâh'ı ve Nâzlı Yûsuf'u, kaçan bu mehpâre cüvânlar dîbâ ve şîb ü zerbâf ve zerdûz ve çârkâb eteklikler ile meydân-ı mahabbetde tâvûs-ı bâğ-ı «rem gibi çevelân [u] refât etdiklerinde âdem dem-beste olup ol dem meftûn olur. Zîrâ her birinin mergûle mergûle fetîle fetîle çim-ender-çim ve ham-ender-ham müşk-bâr, amber-bû geysûların perîşân etdikde kâkül-i perîşânları gibi gören âşıkların dahi akılları târumâr olur. Ve bir bâğçe ve bâğçevân Gürcî taklîdi te'lîf etdiler kim acâyibdir.

Tokuzuncu, Cevâhir kolu: Neferât iki yüz, bunlar Galata'da sâkin cevâhirci, kuyumcu Urum, Ermenîler olduğundan cevâhir kolu derlerdi. Bunlar dahi Urum ve Ermenî veled-i zinâlarıdır kim cihân-ârâlarıdır. Her biri fenninde yegâne-i asr pehlivânlarıdır.

Evvelâ ser-çeşmeleri Pehlivân Laskari derler bir tâze veled-i cevâhirkâr dilberdir, çağanabâzlıkda ve

pîşekârlıkda ve'l-hâsıl her lu'bedebâzlıkda âb [ü] tâb veren bu cevâhircidir ve hûb-âvâz üstâd-ı kâmil hânende ve mukalliddir, ve karındaşı Üsküli Ermenî taklîdde sihirdir, Vasıloğlu Çingâne taklîdinde bî-bedeldir. Ve'l-hâsıl kırk yedi pâre taklîd îcâd edüp kâr-ı lu'bedebâzlığa bir gayrı âb [ü] tâb verüp cemî'i bisâtların mücevher edüp Cevâhir kolu demekle şân u şöhret bulmuşlardır. Her taklîdlerinde âdem gülmeden ensi ender. Ve mümtâz [ü] müstesnâ tersâ-pîçe ve muğ-pîçe rakkâs cüvânları var kim gûyâ her biri birer Muğân melikleridir. Cümleden Arslan fiâh bir mahbûb-ı bî-amândır kim gûyâ Yezîdî arslandır, saydına tâlib olan mahbûb dostlara kağan arslan gibi bir nigâh etse ol âşıkı şîrâne şikâr ederdi. Ve Yavru Habîb dahi levendâne kesim kadd [ü] kâmeti yerinde ve meralî ve gazâlî mükehhal nerkis gözlerin süzüp âşıkâ bir Süzebolî nazar etse kirpiği okuyla niçe mübtelâları urup mecrûh etmeden niçe dil-nüvâzlıklar edüp uşşâkı sayd ederdi.

Bu gûne gönül uğrusu on iki aded rakkâs cüvânları vardı kim Rûmzâd-ı muğzâd iken her biri bir Rûm harâcı değer Rûm cüvânları idi. Murabba':

*Muğzâde aşk rehinde serim eyledim fedâ
Kâ'il değil esîr edüp ister dil almağa,*

mazmûnunca her bir rakkâsları dil ü cân ile âşıkın dilin alup bî-zebân eder, tâ bu mertebe mahbûbları vardır.

Onuncu, Patakoğlu kolu: 300 cümle Yahûdîlerdir ammâ bî-dîn masharalardır, cümlesi hakkâ ki sâ'ir kollara rağmen üstâdlardır. Bâ-husûs sâzendeleri meşhûrdur. Rakkâsları dahi kem değildir lâkin ânları yoktur.

On birinci, Haşota kolu: Nefer 105, bunlar dahi cümle Yahûdîlerdir ammâ bu kolda mümtâz rakkâslarından Semmûrkaş ve Duşeniko ve Sinyor Yako ve «srâ'îl. Niçe cânı esîr etmiş bir Yahûdî-pîçe idi, bir heccâv âşıkı küstâhâne böyle demişdir. Müfred:

*Bir Yahûdî-pîçe'ye dîn aşkına zerk eyledim
Âferîmler eyleyüp şeytân tahsîn eyledi,*

demiş ammâ nehnü yemiş.

On ikinci, Semmûrkaş kolu: 200 neferdir ve cümlesi Yahûdîlerdir. Bu Yahûdî kollarının iştiyhârları oldur kim cemî'i hokkabâz ve sürâhîbâz ve kûzebâz ve kadehbâz ve âteşbâz ve şebbâz ve perendebâz ve mührebâz ve sinibâz ve taklabâz [ve] güllerbâz ve'l-hâsıl cümle ma'rifet-i bâzbâzân bunların kollarında mevcûd olup tâ sabâha dek bî-minnet fasl ederler ve bir gecede yüz guruşa kanâ'at ederler.

Ve bunlar Çingâne kollarına gâyet hasm olduklarından bir kol Çingânenen ve bir kol Yahûdîden dutup hasmâne bir fasıl Yahûdîler ve bir fasıl Çinganeler ede, garîb ü acîb temâşâlar olur. Ammâ bu

Yahûdîlerin Çinganelere galebe taklîdleri var kim görüp istimâ' eden temâşâcılarının aklı gülmeden zâ'îl olur. Evvelâ Çinganeler ayı oynatmağile meşhûrdur, Yahûdîler oynadırken gûnâ-gûn şakalar edüp Çinganelere söz atarlar. Ve bir Çingane {avretin} bir Yahûdîyle dutup Yahûdî'ye ve Çingane karısına işken-ce edüp söylediklerinde {temâşâdır}. Ve Çingâne karısın necisli [210a] işkembe ile ters eşeğe bindirüp Yahûdî dahi bir eşek üzre siyâset ile geçirüp bir hây-hû ile taklîd etdiklerinde âdem gülmeden mebhût olur. Ve niçe bunun emsâli Çinganelere rağmen taklîdleri vardır.

Hâsıl-ı kelâm bâlâda zikr olunan on iki çengi kolları, var kuvvetlerin bâzûya getirüp birbirlerinin kollarına tağallüben gûnâ-gûn arz-ı mahâretler ederek cümle dilberleri zer-ender-zerdûza gark olup gûnâ-gûn rakslar ve şakalar ile her bir kol birer san'at icrâ ederek Hüseyin Baykara fasılları edüp alay köşkü dibinden cümle ubûr ederler. Âl-i Osmân devletinde değil hûbût-ı Âdem'den berü bu bâlâda tahrîr olunan hânende ve sâzendelere ve bu çengilere bir mülûk mâlik olmamışdır, illâ zamân-ı Sultân Murâd Hân-ı Râbî'de olmuşdur kim her bir esnâfi birer bilâdın yegâne-i asrlarıdır.

el-Faslu's-sâdis ve erba'în

Esnâf-ı hoş-sohbet, nedîmân-ı mukallidân

Neferât 500, bu zümre fırka-i kadîmdir kim Kâbil, Hâbil'i şehîd etdükte benî âdem iki fırka olup bir fırkası kâtil Kâbilî, bir zümresi mazlûm Hâbilî, bunların mâbeyninde kan vâkı' olmağile bunlar birbirlerinin hisset ü denâetlerin ve tarz [u] tavrların ve evzâ' [ü] etvârların taklîd ederlerdi.

Andan Hazret-i Mûsâ asrında Heccâm nâm bir mukallid, Fir'avn meclisinde Hazret-i Mûsâ'yı taklîd edüp cümle Fir'avnîler şâd olup Hazret-i Mûsâ gazab-âlûd olurdu. Âhir bir gün Hazret-i Mûsâ, Cenâb-ı Bârî ile bin bir kelimât ederken,

"Yâ Rabbî Fir'avn meclisinde Heccâm beni taklîd etdüğinden pek müte'ellim oldum, anı kahr eyle" dedi. Hak Celle ve Alâ eydir:

"Habîb-i Kelîmim Fir'avn'a taklîd etmez, sana taklîd edüp kılınır. Cümle evzâ' [ü] etvârı makbûlumdür, sana taklîd edüp ö[y]kündüğüyçün mukallid-i sahîhdür, ana cennetim nasîb etmişim" buyururlar, niçe kütüblerde musarrahdır.

<mdi, mukallidîn kadîm olduğundan ulemâ-yı kudemâ-yı muteahhirîn fetâvâ kütüblerinde "Mukallidin îmânı sahîhdür" demişler. Ammâ {mukallidden murâd, bir âdem ümmî olup tâ'at [u] ibâdât edüp ehl-i sünnet ve'l-cemâ'ate taklîd ede, anın îmânı sahîhdür demişler sahha} bu kelâma mağrûr olup kefere ve fecere ve sâ'ir dalâlet-âyîn zümresine taklîd etmeyüp kefere ziyinde gezmemek gerekdir kim anın

haklarında *Men teşebbehe kavmen fehüve minhüm*¹ demişlerdir.

Ba'dehu bu fenn-i taklîd ve fenn-i hicv, füsahâ [ve] büleğâ-yı Benî Kureyş kabîlesi içine düşüp <mri'l-kays heccâv idi, bî-dîn gitti. Muhammed Bûsırî dahi heccâv idi ve anadan doğma a'mâ idi. Ebû Leheb ve Ebû Cehil ve niçe yüz kibâr-ı Kureyş sohbet edüp Hazret-i Risâlet'i meclislerine da'vet edüp Bûsırî'ye tenbîh etdiler kim,

"Muhammed Yetîmî gelince bir hicve âğâze eyle kim Muhammed müte'ellim ola" dediler. Bûsırî dahi hicv-i Nebî etmeğe âmâde oldu. Hazret dahi da'vete icâbet deyü elbette ne cem'iyet olsa teşrîf buyururlardı. Hemân sa'âdetle dâhil-i meclis olunca "Es-selâmu aleynâ" deyüp bir köşede karâr edüp esnâ-yı kelâmı,

"Yâ Bûsırî bir şeycüğez terennüm eyleye" dediler. Hemân Bûsırî *E'üzü billâhi mine's-şeytânî'r-racîm Bismillâhi'r-rahmânî'r-rahîm* deyüp kasîde-i (---) (---) bed' edüp Hazret-i Risâlet-penâh'ı (---) beyt ile bir medh etdi kim hâlâ bir mısra'ına nazîre denmeyüp her lügatı *Kâmûs-ı Ahterî ve fiem'î Lügatına* muhtâc bir kasîde-i bî-nazîrdir. Bu kasîde sohbetinde olan münkirîn ü müşrikînler Bûsırî'ye ta'n-âmîz sözler söyleyüp,

"Ya biz sana ne dedik, sen ne işledin" dediler. Bûsırî eyitdi:

"Vallâhi siz Muhammed'i hicv eyle dediniz, ammâ kıbel-i Hak'dan derûnuma ilhâm-ı Rabbânîyle bir vecd hâsıl olup medh-i Nebî etdim *Ve sallî ala cemî'l-enbiyâi ve'l-mürselîn ve'l-hamdü lillâhi Rabbî'l-âlemîn*" deyüp iki ellerin yüzüne sürünce hemân bi-emrillâh Bûsırî'nin iki gözleri açılıp Hazret-i Risâlet'in huzûruna varup "*Lâ ilâhe illallâh, Muhammediün Resûlullâh*" deyüp <slâm ile müşerref oldukda Selmân-ı Pâk belin bağlayup şu'arâların kasâyid-perdâzlarına pîr olup ol sohbetde münkirînden yetmiş üç kişi <slâm ile müşerref oldular. Ba'dehu Muhammed Bûsırî yetmiş yaşına intikâl edüp {Mısır'da} <mâm eş-fiâfi'î kurbünde bir harâbede medfûndur.

Ve Hazret'in yine zamânında mukallid fievr idi ve Hazret'e karâbeti var idi. Gerçi cehâletde idi, ammâ yine Hazret tarafdârı olup Benî Kureyş'i ol kadar hicv ü taklîd ederdî kim Hazret istimâ' edüp mübârek dendânları nümâyân olunca tebessüm ederlerdi. Kavm-i [210b] Kureyş münkirleri dahi kendi taklîdlerin istimâ' edüp,

"Taklîd-i tahkîkdir yâ Muhammed, bizde bu evzâ'-ı nâhemvâr vardır" deyü evzâ'larından ferâgat edüp ıslâh-ı nefis edüp nemm ü zemm ü gışş havfından çoğu <slâm'a gelüp Ashâb-ı Resûl'den olurlardı.

Âhir-i kâr, mukallid fievr dahi <slâm ile müşerref olup Hazret-i Risâlet-penâh'ın nedîm [u] musâhibi ve yâr-ı gâr-ı hem-seferleri idi. Zî-akl ve müdebbir ü mubassır kimesne olmağile Hazret-i Peygamber, fievr'i müşâvereye dâhil etdüğinden fievrül-Habîb derler, Ashâb-ı güzînin güzîdesi idi. Ammâ semt-i taklîdden ferâgat etmeyüp münkirîni ve sahâbeden bed-evzâ'ları fasl [u] kadh [u] zem ederdî. Ba'zılar eydirdi:

"Yâ fievrül-Habîb, yeter şimdengerü ayıbdır, kadh-ı taklîdi ferâgat eyle, Sahâbe-i kirâmdan oldun ve akrabâ-yı Hazret-i Resûl'sün" derlerdi.

fievrül-Habîb eydirdi: "Bire âdemler, Cenâb-ı Allâh sizin mel'ûnlarınızı bile hicv edüp âyet nâzil olmuşdur kim âye[t]: ²AAO«†A'√†»EAIATAI buyurmuşdur. Eyi âdemlerinizi medh edüp âyet nâzil etmişdir âye[t]: (---) (---) (---) (---) buyurmuşdur. Ben kim benî âdem olam, sizin bed-ef'âllerinizi görüp nice hicv [ü] taklîd etmeyem" deyü cevâb ederdî. fievrül-Habîb'in taklîdi havfından çok âdem ahlâk-ı hamîdile muttasıf olurdu.

Nedîm ü mukallidlerin pîri fievrül-Habîb olmuş olur, merkad-i pür-envârı Haleb Kilis'inde, şehrin şimâl tarafında bir kurşum menzili ba'îd bir kayalı püşte üzre bir tekye-i âlf var, cümle Kilis şehri andan nümâyân bir mecma'ül-irfân bir kubbe-i pür-nûr vardır, Hazret-i fievrül-Habîb anda yatır. Ammâ efvâh-ı nâsda fiurahbîl Sultân derler, ammâ galatdır. Hakîr âsitânesinin atebesi ve seng-i mezârî târîhleriyle mazbûtumuz olduğu cild-i sânde mastûrdur. Hâlâ ziyâretgâh-ı ünâsdir. Ezîn-cânib,

Âsitâne-i <slâmbol'da meşhûr-ı âfâk olan nüdemâ-yı mukallidinin pesendide mudhikân âlüfte-gânlarından Murâd Hân Gâzî gibi rind-i cihân bir pâdişâh-ı Cem-cenâbın huzûrunda taklîd edüp habt [u] halt-ı kelâm etmeden âb-ı rûyıyla suhan-perdâzlık eden pehlivân mukallidleri beyân eder

Evvelâ cümleye ser-çeşme Sultân Ahmed Hân meclisiyle şeref-yâb olup hatt-ı şerîf ile nüdemâlara ve kıssahânâna ve mukallidîn ü cân-bahşa ser-çeşme olan hayâl-i zılcı **Kör Hasanzâde Mehmed Çelebi**, dedeleri dahi Yıldırım Hân asrında Kör Hasan nâmıyla yâd olur bir rind-i cihân, musâhib-i Yıldırım Hân imiş.

{**Hikâye-i münâsib**}: Bir kerre Yıldırım Hân, cümle ulemâya gazab edüp cümlesin bir dama dolurup âteşe yakmak ister, üç gün üç gece niçe bin âdem ricâ eder, ricâları kabûl olmayup ulemâ yakmağa dağlar gibi odun yığılmada. Âhir mezkûr Kör Hasan tebdîl-i câme bir gorona kıyâfetli ve bir mitre-

¹ Kifli hangi kavme benzerse, ondan olur.

² *Kur'ân*, Kalem 11-12; "Ay>b araft>ran ve ko&uculukla söz gezdiren insanlar> hay>rdan ab>koyan."

polid kıyâfetli bir papas olup Yıldırım Hân huzûruna varup göründükde Yıldırım Hân gülmeden bî-tâb olup,

"Nedir bu kıyâfet kâfir" der. Kör Hasan eydir:

"Zâhir pâdişâhım kâfiristâna gitsem gerek, bu kıyâfetle gitmeği ma'kûl görüp tebdîl-i kıyâfet etdim" {der}.

"Ya kande gidersin" der.

"Pâdişâhım «slâmbol tekuruna giderim" der.

"Ya n'ışlersin mel'ûn" der.

"Pâdişâhım, işitdim ki sekiz yüz mü'ellif ü mu-sannif ve dörd mezheb şeyhüli-slâmların ve Bursa monlâsını ve yetmiş fetvâya kâdir ulemâları cümle âteşe yakarmışsın, el-cevâb 'Allâhu a'lem olur olmaz' demeğe kâdir bir ulemâ kalmadıkdan sonra elbette millet-i Mesîhiyye papaslarının bâtil şerî'atlarına muhtâc olmamız mukarrerdir. Elbette kırk elli papas taleb etmeğe bir kulunuz gönderirsiz, bâri hakîri bu kıyâfetle tekur-ı bî-nûra göndürin. Bursa şehrin keşîşler ile doldurup Keşîş dağımızda yine ke'l-evvel karâr etsinler" dedükde Kör Hasan'ın bu güne ilzâmından {Yıldırım Hân} mülzem olup

"Yâ Hasan, ecdâd-ı izâmım rûhiyün cümlesin bu günkü gün âteş-i semendere yakardım, ammâ senin hâtırınçün cümlesin afv etdim" dedükde Kör Hasan parmak götürüp huzûr-ı Yıldırım'da tebdîd-i îmân getirüp,

"Pâdişâhım varayım cümle kadıları da müselmân edeyim. Bir dahi zulm etmeyüp ferâgat edeler, zulm ederlerse kellelerin taş dibekde gedeler" deyü Yıldırım Hân'dan afv-ı ulemâ için yarlığ-ı belîğ alup mabûshâneye gelüp sicc kapusun kal' edüp,

"Müjde ey ulemâ, pâdişâhım bencileyin âsî ve âciz ve [211a] mezmûm mukallid kulunun ricâsıyla sizleri afv eyledi" deyü haber verince cümle ulemâ sicc içinde kırk kerre secde-i şükr edüp,

"Ey nedîm Hasan, Cenâb-ı zzzet seni sa'âdet-i dâreynde mesrûr [u] şâdân eyleye. Zirâ sen dünyâda mahzûn kalbleri dil-şâd, vîrân gönülleri âbâd etmedesin. Rabbü'l-ibâd ilâ inkırâzı'd-devrân sana inkırâz-ı nesl etmeye. Cümle zürriyyetin gelecek pâ-dişâhlara nedîm-i hâss-ı mu'azzez olalar ve ni'metleri dâ'im olup mesrûr [u] handân olalar" deyü cümle hayr du'â edüp mabûshânedan çıkup Yıldırım huzûrunda ser-ber-zemîn edüp giderler.

Anıçün bu mukallidîn ser-çeşmesi Hasanzâde-i şebbâz hâlâ cemî'i ulemâ ve sulehâ mâbeyninde makbûl [ü] mergûb idi. Ve haftada iki gece Murâd Hân huzûrunda mukallidlik edüp evvel özür dileyüp bu beyti terennüm ederdî. Beyt:

Ger hod {heme aybhâ bedîn bende derest}

Her aybki sultân be-pesended hünerest

deyüp şakaya âğâza eder pür-ma'rifet bir çelebi idi. Fârisî-hân ve Arabî-hân ve mûsıkî-şinâs idi kim ilm-i edvârın Fâryâbî'si idi. Ve şebbâz ve kitâbet-i ta'lîkde hattât ve sâhib-i beste ve niçe sergüzeşt sâhibi ve

levend-i hûnhâr ve fişekbâz ve'l-hâsıl Cemşîd-misâl hezârfen bir zât-ı mükerrerem ve Hâtem-i Tay ve Ca'fer-i Bermekî haslet idi.

feyh fiâzilî'den sonra hayâl-i zılla şöhret veren oldur. Hayâl-i zıl perdesi içinde bir küçük perde dahi kurup gâyet hurde tasvîrler ile hayâl-i zıl oynatmak anın te'lîfi idi. Ve gâyet zen-dost olmağile hayâl-i zılda cüvân-nigâr taklîdi ve hoppa taklîdi ve dilsizler taklîdi ve dilenci Arab ve Arnavud taklîdi ve Bekrî Mustafâ ile dilenci kör Arab taklîdi, mîrasyedi çelebi ve devrânî çelebiler ve üç aşkıyâ çelebiler ve cüvân-nigâr ve cüvân ile nigâr hammâma girüp Gâzî Boşnak hammâmda cüvân-nigârı basup Karagöz'ü kîrinden uryân bağlayup hammâmdan çıkarmasın ve Hacı «vad babası fierbetcizâde taklîdin, ve'l-hâsıl hayâl-i zilde üç yüz pâre taklîdleri vardır kim bir mukallid ana nazîre bir taklîd etmek mümkün değildir. Bir kere dinleyen mahabbet edüp elbette irşâd olması mukarrer idi. Zirâ cemî'i taklîdi tahkîk-i hakîkî olmak üzre netîce-i kelâmları cümle tasavvuf idi, yine böyle iken âdem gülmeden bayılırdı.

Karagöz ve Hacivad ki Bursalı Hacı «vaz'dır. Âl-i Selçûkıyân zamânında Yorukça Halîl ismiyle müsemmâ peyk-i Resûlullâh idi kim yetmiş yedi sene Mekke'den Bursa'ya gidüp gelirdi. Efelioğulları nâmıyla ecdâdları şöhret bulmuşdu. Zağar köpekleriyle meşhûrlardır kim hâlâ elsine-i nâsda Efelioğlu zağarı gibi neylersin deyü darb-ı mesel olmuşdur. *El-keîâm yecürü'l-keîâm* mazmûnunca

{**Hikâye-i münâsib**}: Bu Efelioğlu Mekke'den Bursa'ya gelirken beyne'l-Haremeyn aşkıyâ-yı Urbân Efelioğlu Yorukça Halîl Hacivad'ı şehîd edüp Bedr-i Huneyn'de defn edüp Efelioğlu kelbi bu kâtil Urbânların yanında kalup bu Urbânlar fiâm'a gelüp çârsû-yı bâzârda gezerken hemân kelb bir kerre bu Urbânları kelb-i sarîh gibi talamağa başlayup bir dahi gayrı âdemlerin ayağına yüzün sürüp yuvarlanup lisân-ı hâl ile tazallum edüp yine Arabları hır hır talar ve üzerlerine hamle edüp salar, cümle halk görseler kim Efelioğlu zağarıdır,

"Bire cânım kanı Efelioğlu, bunda bir hâl vardır, dutun şu Arabları" deyüp hâkime götürüp hânda hücrelerin basup Efelioğlu'nun âfitâbesi ve sapanı ve teberi ve kantûrası ve zîlleri ve kanlı esbâbları ve Bursa'ya götüreceği cümle mektûbları çıkup cümle Arabları, Sinâniyye çârsûsunda sıra ile salb ederler. Kelb-i garîb-i hakîkî, maslûb Arabların altına varup bu kerre bir âh-ı serd çeküp cân fedâ edüp rûhu Ashâb-ı kelbe revâne olur. Hacivad böyle bir sa'î ve nedîm ve yârândan peyk-i Resûl idi.

Karagöz «slâmbol tekuru Keştantı sa'îsi idi. Edirne kurbünde Kırkkilise'den bir mîr-i kelâm [ü] ayyâr-ı cihân Kıbtî âdemi idi. Sofyüzlü Karagöz Balı Çelebi derlerdi. Tekur Keştantı bu Karagöz'ü yılda bir kerre Alâeddîn-i Selçûk'a gönderdikde Hacivad ile Karagöz'ün birbirleriyle mübâhase ve mücâdelelerini

ol zamânın pehlivânları hayâl-i zılla koyup taklîd ile oynadılar idi.

Ammâ mezkûr Kôr Hasanoğlu, Hacivad'ı, Karagöz'ü ahşamdan tûl-ı leyl [211b] tâ sabâha dak on beş sâ'at iki tasvîri oynadup gûnâ-gûn muhaşşâ taklîdler edüp bir etdiği şakayı ol gece bir dahi etmek ihtimâli yok idi. Tâ bu mertebe Ebü'l-me'âlî mertebesinde ebü'l-keâm idi.

Ve bu Hasanzâde hayâ[l-i] zılla müte'allik ebyât [u] eş'ârlar okurdu kim gûyâ ilm-i ledün sâhibi idi. Eş'âr-ı belîğ, güfte-i Muzaffer Çelebi:

*Ol hokka-dehen turra-i tarrâr ile oynar
Tiryâk-i lebin satmağičün mâr ile oynar*

*Çün dâğ-ı gamın pullarını sîneye dizdi
Bu nerd-i mahabbetde gönül zâr ile oynar*

*Benzetmeğičün âlemi bir zull-ı hayâle
Sâyende güneş gölgede dîvâr ile oynar*

*Eğlenmeğe dîvâne gönül şimdi muzaffer
Zencîr-i seri zülf-i siyâhkâr ile oynar.*

fî'r-i dîğەر:

*Gel ey ehl-i nazar zann eyleme bu haymeyi hâli
Derûnu pür-acâyibdir tecessüs eyle ahvâli*

*Görünürden görünmez derler âlemde çü pes çokdur
Zuhûr eyler temâşâ ile bir kez niçe ahvâli*

El-hâsıl bu gûne mahalle münâsib ebyât [u] eş'ârları vardır kim gûyâ sultânü's-şu'arâdır. Ammâ teneffüs için haymesinden taşra çıkup çâr fincân kahve nûş edüp keyfi geldikten sonra etek der-miyân edüp ayak taklîdine başladıkda müstemi' yârânların gülmeden geğrekleri düşüp enleri enderdi. Ve her kelâmının netîcesin tasarruf ederdî. Anı dinleyen cihândan ibret alırdı. Kırk yedi yıl bu hakîr niçe bin pehlivân gördüm ammâ böyle bir nüktedân ü zarîf herîf mukallid görmedim. Andan,

Mukallid Akbaba: Dergâh-ı âlî yeniçerilerinin zağarcılar odasından bir mîr-i kelâm, hâzır-cevâb, nükte-şinâs pehlivân idi. Bağdâd'a giderken Murâd Hân'ın huzûrunda nüdemâlık etmişdir. Ve,

Mukallid Kahvecizâde: fiehir oğlanı idi. Cevrî Çelebi'nin on iki lisân üzre fiehyzâde hicvin okumada ferîd-i asr idi. Andan,

Mukallid Çöğürçü Sarı Celeb: Hakkâ ki çöğürde külliyyât sâhibi olup ilm-i taklîd-i letâyifde Nasreddîn Hoca kendi idi. Ve buna mahsûs Boğuk Kapudan ve Mustafâ Korsa taklîdi ve Rûmeli Hisârî dizdârı taklîdi ve Tiryâkî Ağazâde, tütün içerken Sultân Murâd Hân basdığı taklîdi hummûs-ı Nahşivânî-misâl taklîdleridir kim âdem gülmeden gaş olur. Ve,

Mukallid Çakman Celeb: On yedi lisân üzre kıssahân taklîdi etmede cümleye dâv idi. Ve,

Mukallid Çıkrıkçizâde Süleymân Çelebi: Kaşmer-i rind-i cihân idi. Bir dervîş, bir bakkâldan sehel bal isteyüp bakkâl vermeyüp dervîş bakkâldan balına bir efsûn edüp bakkâldan bir câriye bal alup câriye ve efendisi ve kadınısı baldan yeyüp edepde yellenüp âbdest boza boza kadıya varup kadı ve muhzirbaşı ve nâ'ib dahi baldan yeyüp anlar dahi cart cart def'-ı rîh ederek muhzir ile bakkâli ihzâr-ı şer' edüp bakkâl,

"Hayır bir latîf bal verdim" deyüp baldan bir parmak yiyince bakkâl kadının yüzüne karşı edebde part par[t] kavarazânlık edüp on bir kişi mahkeme içre zartazenlik eylediklerin bu Çıkrıkçizâde Süleymân taklîd etdikde âdemin gülmeden hayâtı gidüp memât kıyıları nümâyân olurdu. Sâ'ir taklîdleri dahi ana göre idi. Ve,

Mukallid Cilve Çavuş: Vezîr Kara Murâd Paşa'nın alay çavuşu {idi} ve dânesi ellişer dirhem otuz üç dâneli tesbîhi ve bir büyük çakısı ve bir musanna' çevgânlı hânedân sâhibi baba-yı âlem idi. Her taklîdde mahâreti var idi. Ve,

Mukallid Simitcioğlu: A'yândan bir muhteşem mukallid idi. Bir fasıl eyleseniz demeye âdem hicâb ederdî, ammâ kendi karîhasından etek der-miyân edüp bir taklîd etdikde âdem hayrân kalırdı ve aslâ kendi gülmek ihtimâli yok idi. Ve,

Mukallid fiebek Çelebi: *Allâhümme âfinâ* şebek desen şebek, bir mashara köpek idi kim âdem gülmeden göbeğinden çatlardı ve gayrı taklîdlerde dahi serî'ü'l-keâm idi. Ve,

Mukallid fiengül (---) Çelebi: Tarîk-i Mevlevî'de ve kâhî Gülşenîde bir şakrak ve sebük-rûh mukallid idi. Hacivad Çorbacının acemî oğlanlarıyla gece <slâmbol içre kol dolaşdığım taklîd edüp her neferi lehce-i mahsûsalarıyla çorbacıya hitâb edüp çorbacı da anlara itâb edüp ellerindeki feneri bir yoldaşı götürmeden âciz olup ol yoldaş feneri çorbacının atı reşmesine hotas gibi asup gider, at dahi fânûs şu'lesinden ürküp at çorbacıyı yere vurup cümle neferleri firâr edüp, [212a]

"Bire gelin yoldaşlar, bu karanlıkda at altında kaldım, tîz gelüp beni halâs edün, dörd kişiye bir mankır, dörd kişiye bir mankır ihsân edeyim, varın paylaşup Revân seferine silâh düzüp hâzır olun" dedükde kimse yanına gelmeyüp,

"Varun evime haber edin, ehl [ü] iyâlim beni kurtarsınlar ha" deyüp feryâd [ü] figânile bu Hacivad Çorbacı'yı bu fiengül Çelebi taklîd etdikde âdem gülmeden burnu kanardı. Bir mudhik cân idi ammâ gâyet müselmân idi. Ancak o fende bulunmuş, beyt:

Hallâk-ı Ezel âleme kıldıkda tecellî

Her kulu birer hâmile kılmış mütesellî.

Ve **Mukallid Sûrnâ Ahmed Çelebi:** Mezkûr fiengül Çelebi'nin bürâderidir. Ammâ bu dahi ferîd-i

asr mukalliddir, her taklîdde pür-mahâretidir. Kendi tiryâkî olmağıle kaçan tiryâkî taklîdi etse âdem {dem}beste olup hayrân olur. Tiryâkî tütün doğrarken, elin bıçağıle kesüp bir san'at ile parmağından ol kadar kan akıdırdı kim âhir akıl dâ'iresinden çıkup bî-hûş sehel yatup kalkdıkdâ yine parmağından kan alâ-mele'i'n-nâs cereyân etmededir. Andan "fimdi bir vâkı'anda gördüm, senin bu kanın dinmek ihtimâli yokdur illâ bir dilber oğlan kanına yapışup alnına süre deyü şimdi vâkı'anda gördüdüm" deyü bir tâze cüvâne parmağından akan kanıyla Sûrnâ'nın alnına bir elif çekerdi, derhâl kanı dinerdi. Bu esrâra bir pehlivân-ı sîmyâyî akıl erişdiremediler. Sûrnâ böyle bir mukallid pehlivân idi, hakkâ kim pehlivânlıktır. Ve,

Mukallid Sâlih Çelebi: Mukallid fiengül Çelebi'nin zâdesidir. Babasından ve ammisinden ziyâde hânende ve mukallid mahbûb-ı hâs ve beyâz ablak ve sublak çelebidir. Ve,

Mukallid Kara Mehemed: Karadeniz Boğazı'nda Büyükdere'de sâkin başka bir güne hâl sâhibi pehlivândır. Benî âdem taklîd etmeğe me'mûr değildir, illâ Cenâb-ı zzzet edîm-i arzda ne kadar mahlûk [u] haşerât halk etdiyse kediyile köpeğin, kediyile sıçanın, gelincik ile sıçanın birbirleriyle evzâ' [u] etvârların ve kec-nigâhların ve sît [ü] sadâların kaçan taklîd etse *Sühbâne'l-Hallâk* ve bir mahalle köpeği bir mahalle köpeğiyle ceng etse ve horos horos ile at at ile deve erba'inde kükreyüp deve ile el-hâsıl her mahlûk hasm-ı kavîsiyle nice mu'âmele ve nice ceng ederler ve nice kişnerler ve horos ve kaz ve turna ve gurâb ve ördek ve karatavuk ve sarıasma ve serçe ve bülbül ve gayrı güne tâ'irlerin savt-ı hazînleriyle sadâ verdikde kerrâtile yanına bülbül ve karatavuk gelüp hasmâne ötüşmüşlerdir. Bir garîb ü acîb musallî âdemdir.

Ve **Mukallid**

.....(15 satırlık yer boş).....[212b]

el-Faslu's-sâbî' ve erba'în

Esnâf-ı bozacıyân-ı mezmûmân

Dükkân cümle 300, neferât 1005, ibtidâ bozayı te'lîf eden Salsâl Tatar idi. Ba'dehu Mâlik Eşter, Salsâl'ı Akkirman kal'asında hadeng ile katl edüp Mâlik Eşter dahi Salsâl zahmından cezîre-i Kırım'a gelüp Eskişurd nâm mahalde merhûm olup kabri Yenialacak'dadır.

Ammâ bozacılar, pîrimiz Sarı Saltık Sultândır, derler *hâşâ*. Anlar sâdât-ı kirâmdan bir ulu sultân idi. Bu hakîr'in ecdâdı Türk-i Türkân Hoca Ahmed Yesevî hazretlerinin halîfesidir kim ism-i şerîfleri Muhammed-i Buhârî'dir kim hasîb ü nesîb ırk-ı tâhirdendir. Lâkin pîr-i Türkân Hoca Ahmed Yesevî hazretleri, Hacı Bektaş-ı Velî-i Horasânî hazretlerin irşâd edüp Rûm'a, Selçûkıyân'a gönderdikde, hikmet-i

Hudâ, Rûm'a Osmâncık asrında gelüp Orhân Gâzî'yle gazâ edüp yeniçeri askerinin tertîb eyledi. Ba'dehu ceddimiz pîrân-ı Türkistân Hoca Ahmed Yesevî ibn Muhammed Hanefî, Hacı Bektaş-ı Velî'ye imdâd için Muhammed-i Buhârî'ye, yedi yüz âdem Horasân erenlerinden verüp,

"Var imdi Saltık Muhammed'im Bektaş'ım, seni Rûm'a gönderüp Leh diyârında dalâlet-âyîn olan Sarı Saltık'ın sûretine girüp ol mel'ûnu ve Dobruca'da bir ejder böceği bu tahta kılıç ile katl edüp Makdonya ve Dobruca ve yedi kıralık yerde nâm [ü] nişân sâhibi ol" deyü Muhammed Saltık-ı Buhârî'yi Hacı Bektaş'a gönderüp ol dahi Saltık Muhammed-i Buhârî'yi Rûm'a gönderüp Dobruca kâfiristânında yetmiş nefer âşıklarıyla seyâhat edüp Keliğra mağâralarında ejderi katl edüp kırk bin kâfir ve Dobruca kıralı Pravadî kal'asında îmâna geldiler.

Andan Saltık Muhammed-i Buhârî, tebdîl-i câme olup Leh memleketinde Sarı Saltık nâmında papası katl eyleyüp papasın savma'asında Sarı Saltık nâmıyla karâr edüp pes-i perdeden Leh memleketinde sâkin olan Lipka kavmi Tatarın cümle «slâm ile müşerref edüp andan Saltık-ı Buhârî, Leh diyârından hurûc edüp tâ Daniska iskelesi, kim Bahr-i Muhîr kenârında bir bender-i şehri azîmdir, elli bir târîhinde manzûrumuz olduğı «nşâ'allâh tahrîr olunur, ol şehri feth edüp Lipka Tatarı'ndan yüz elli bin ümmet-i Muhammed'i anda iskân etdi.

Andan yine iki kerre yüz bin Lipka kavmiyle hurûc edüp sancağ-ı Yesevî ve Bektaşî'yle tâ Maskov diyârında (---) şehrine varınca kılıç vurup diyâr-ı Maskov'da altı kerre yüz bin Heşdek Tatarların «slâm ile müşerref etdi. Hâlâ Maskov'da Heşdek kavmi Leh'de Lipka müselmânlarından çok kavm yokdur. Saltık Muhammed-i Buhârî, bu güne bir mücâhidün fî-sebîlillâh sultân idi. Bozacılara pîr olmak neden düşer. Efsâne-i bozacıyân-ı çobandır.

Lâkin bu bozacılar ordu-yı «slâm'da gâyet lâzımlı kavmdir, ammâ şarâb gibi katresi harâm değildir, ancak sekri harâmdır demişler kim "*Küllü müskirin harâmun bi'l-icmâli*" kelâm-ı fetâvâsına dâhildir. Ammâ guzât-ı müslimîne kuvâ-yı beden ve bir germiyyet verüp def'-i cû' eder. Ve çok içeni aslâ köpek dalmaz, zîrâ çok boza içmeden istiskâ ve nıkrîs marazına mübelâ olup ol âdem koltuk de-yeneğine düşdüğünden, dâ'imâ elinde deyenek olmağıle kelb talamadüğünün sebebi olur.

Ekseriyyâ boza erbâbı Tatar ve Çingânelerdir. Ammâ bi'z-zarûrî ordu-yı «slâm'da lâzım olduğundan «slâmbol içre ne kadar mükeyyif meşrûbâtçılar var ise bu bozacıbaşıya yamak olup sınıf sınıf ubûr ederler. Ammâ ekşi bozacılar, arabalar üzre çadırların kurup ve gûnâ-gûn berg [u] bârlar ve bahârlar ile dükkânların zeyn edüp boza sıkup ve çömçe çömçe halka boza bezl ederek niçe yüz boza bekrîleri "biruy hay" deyü na'ra urarak ubûr ederler.

Esnâf-ı tatlı bozacıyân: Pîrsizleri yine Salsâl'dır. Dükkân kırk, neferât 105, bunlar Tekirdağ'ın darısından bir güne beyâz süd gibi boza yaparlar kim gûyâ bir kâse cüllâb-ı hoş-güvârdır. Niçe kerre tecrübe için makremelere komuşlardır, aslâ bir katre akmaz böyle koyu bozadır. Ekser ulemâ ve meşâyih nûş ederler. Hâmile hâtûnlar içse batnında evlâdları tendürüst olup vaz'-ı hamlden sonra nûş etse südü çok olur.

Bu bozanın memdûhu Ayasofya çârşû- [213a] sunda ve Atmeydâni başında ve Akılbend çârşûsunda ve Kadırğa Limanı'nda ve Okcular başında ve Aksarây'da ve Unkapanı'nın iç yüzünde Azebler hammâmı önünde Usta Ahmed bozası ve Küçük-bâzâr'da Koca Mehemed Paşa hammâmı önünde. Bu mezkûr tatlı bozacılar meşhûr-ı âfâklardır kim beyâz üstü kaymaklı bozalardır kim nûş eden hayât bulur.

On çömçe nûş etsen aslâ sekir vermez ve batn veca' etmez. Zirâ içine Kuşadası bekmezi ve üzerine darçın ve karanfîl ve zencebîl ve hindistâncevizi nisâr edüp dükkânlarının yüzünde birer âdem sıgar kutular içre durup ulemâ ve sulehâ ve meşâyihînden yevmiye niçe bin bakır âvânî maşrabalar ve bakraclar gelüp kâr eder.

Hakîr bu kadar âlüfte ve âşüfteler ile meyhâne ve bozahâne ve kahvehâne yasadandık, Hak Sübhânehû ve Ta'âlâ âlimü's-sırrı ve'l-hafiyâtıdır kim bu kutu bozasıyla ve Mısır'ın pirinc subyasıyla ve Kırım'da maksıma derler bir güne yine kutu bozasına benzer bir bozadır, bu üçünden gayrı içmek müyesser olmamışdır kim rahm-ı mâderden müştak olalı me'kûlât [ü] meşrûbâtın mükeyyifâtlarından ömrüm içinde ne tütün, ne kahve, ne çay ve ne bâdyân ve ne kışır ve ne sa'leb ve ne mahleb ve ne pivo ve ne med ve ne şarâb ve ne şarâb-ı nâb ve ne vişnâb ne nâr şarâbı ve ne hurmâ şarâbı ve ne dud şarâbı ve ne karpuz şarâbı ve ne koknâr şarâbı ve ne avşıla şarâbı ve ne ipsime şarâbı ve ne ıslama şarâbı ve ne mavuza şarâbı ve ne bedevine şarâbı (---) (---) (---) (---) (---) (---) ve ne müselles şarâbı ve ne misket şarâbı ve ne fişfiş şarâbı ne nârdenk şarâbı ve ne bozon şarâbı ve ne hümül şarâbı ve ne rakı ve ne gülefsen ve ne horilka ve ne firna ve ne sudina ve ne poloniye ve ne hardaliye ve ne ramazâniye ve ne imâmîye ve ne boza ve ne talkan ve ne kurut ve ne yazma ve ne kırmız ve ne balısica ve ne tostagansa ve ne elma suyu ve ne bal suyu ve ne mübtecel suyu ve ne arpa suyu ve ne darçın suyu ve ne kibrît suyu ve ne göydürme suyu (---) (---) ve ne afyon ne berş, ne nûşdâr, ne cevâriş, ne mukîm, ne Bayrampaşa habbı, ne şarâbiyye, ne benglik, ne kara pehlivân, ne habb-ı uşşâkî ve ne habb-ı rahîkî ve ne habb-ı safâyî ve ne habb-ı cedvâr ve ne habb-ı şifâ ve ne habb-ı şâhî, ne habb-ı ferah ne ma'cûn-ı kâkvîh ve ne ma'cûn-ı cihân-bahş ve ne ma'cûn-ı dil-şâd ve ne ma'cûn-ı kaysûn ve ne ma'cûn-ı miş ve ne ma'cûn-ı felâsife ve ne ma'cûn-ı pîrecân ve ne

ma'cûn-ı dil-küşâ (---) (---) (---) (---) ancak dilber-lebi ma'cûnuna mübtelâ olup sîm-i hâlis hokka dehânından devâ-yı inşirâh-ı sadr için gâhî be-gâhî kimesnenin haber [u] âgâhı yok iken bu hakîr dilber ma'cûnunun isti'mâl ederiz. Pederimiz merhûm dahi bu keyf ile âlûde idi.

Ancak hakîr bir fâsik-i mahrûm ve bir bî-mezâk turfe şallâk abdâl-meşreb bir cânız ve cümle ahibbâ ve asdikâ cânlara cânımız fedâ edüp bâlâda zikr olunan meşrûbât mükeyyifâtlarından ve me'kûlât mükeyyiflerinden berâ-yı hâtır-ı yârân-ı bâ-safâ hâne-i bî-minnetimizde hâzır etmişizdir. Anıniçün ism [ü] resimlerin ve isti'mâl edenlerin keyfiyyet-i ahvâllerine vâkıf olup esmâ-yı mükeyyifâtdan anıniçün haberdâriz. Yohsa riyâ olmaya, *vallâhi'l-azîm* birinden haberdâr değilim. Ancak kutu bozası ve pirinc subyası ve Kırım maksımasın leyle-i ramazânlarda kuvâ-yı beden için nûş eden e'imme ve hutebâ ve meşâyihâne teba'iyeten nûş etmişizdir, aslâ sekri yok bir bulamaçlardır *ve's-selâm*.

Ammâ bu «slâmbol bozasının ayakdan alır hümüllü ve salatalı Süleymâniyye'de Yâsemen bozası ve Arnavud Kâsım bozası ve Ayasofya'da Taşaklı bozası ve Unkapanı'nda Sinân bozası ve Momo bozası ve'l-hâsıl ayakdan alır bozalar var kim Unkapanı'nın zelehor hammâlları bahis ile bozaları içüp arka hammâliyken evine sırk hammâlları yükledüp götürürler, tâ bu mertebe keskin bozalar vardır. Ve Unkapanı'nda hammâl u cemmâller çok olmağile on üç bozahâne vardır, her birinde kırkar ve ellişer huddâmları, her birinde beşer altışar yüz boza bekrîsi cânlar vardır kim sabâhdan tâ gurûba dek bozahânede oturup caba boza içer hammâllar vardır.

Sinân bozahânesinin kapusu üstünde zencîr ile asılmış bir bal fiçisi vardır, Zelehor Durası nâm bir Bartın Türk'ü hammâl bahis ile bir günde mehterhâne ile bir fiçi bozayı sabâhdan ahşamadak nûş edüp [213b] boza fiçisinin kapu üzre asmışlardı, âyende ve revende temâşâ edüp içine üç âdem sıgar fiçi idi.

Esnâf-ı subyacıyan: Dükkân iki nefer on âdemdir. Bunlar Mısır'dan gelüp bir dükkân Ayasofya hammâmı mukâbelesinde, biri Karaman-ı Kebîr'de idi. Bunlar subyaların cerre ve küplerde hıfz edüp bey' ederlerdi. Pirinci değirmenden çeküp pâk [ü] rakîk eleyüp, andan hamîr edüp furunda pişirüp, ba'dehu cüllâb edüp eleklerden süzüp içine mî'âd şekerıyla bir gece yatup ale's-sabâh kâse kâse satarken üzerine darçın ekerlerdi, aslâ südden fark olunmaz beyâz cüllâb idi. Bir günlüğü sehl-i dilberân olup cümle ulemâ ve sulehâlar mübtelâ olup hayli kâr ederlerdi. Bunlar dahi tahtrevânlar üzre dükkânlarında subya bey' ederek geçdiler.

Esnâf-ı bal-sucuyân: Dükkân 50 neferât 100. «btidâ mü'ellifi hekîm Eflâtûn'dur kim Atina'da peydâ etmişdir. Evvel pâk balı şerbet edüp içine hümül kökü koyup âteşde germâ-germ kaynadup eleklerden süzüp

bir iki günlük olunca bir kâsesi âdeme fiirvânî yayla türkîsin ırladır. Ağır keyfi vardır, derler ammâ mukavvî olduğu sahîhdır. Bunlar dahi tahtırevânlar üzre bal suyu satarak ubûr ederler.

Esnâf-ı arakciyân: Dükkân 100, neferât 300. <btidâ mü'ellifi (---) cemî'i nebâtâtdan gülâb gibi arak çıkup Leh diyârında bin gûne arak olur ammâ gülefsen ve horilka rakısı cümleden kattâldır. Bunun dahi sekri harâmıdır, yohsa katresi harâm değildir.

Esnâf-ı müselleciyân: Dükkân 10, neferât 50. Mü'ellifi <mâm Züfer'dir derler. Ammâ müselles oldur kim üzüm şirasın bir kazana koyup germâ-germ âteşde kaynarken bir çubuğu kazan içindeki şıraya berâber kesüp çubuğa üç aded kertik kertüp kaynaya kaynaya ol şıra ol çubuğun iki kertigi zâhir olup üçüncü kertik nümâyân olduğuçün ana müselles derler. Zîrâ üçün ikisi mahv olup biri kaldıkda helâl [ü] zülâl müselles-i şer'î olur. Öyle ise müselles dedikleri bekmezdir. Ammâ <slâmbol müsellesi oldur kim, yedi yıllık ve bir yıllık keskin şarâbı âteşde müselles gibi kaynadup nûş ederler. Bir filcân içen 1%0«†,—»Ē†«%0(mertebesine varır. Müselleciiler dahi eylece alayda dükkânların şîşe ve kadehlerle zeyn edüp ubûr ederler. (---) (---) (---) (---) (---) (---)

Esnâf-ı mel'ûnân [u] menhûsân [u] mezmûmân ya'nî meyhâneciyân: Cümle kârhâne-i mekkâr-hâneleri, dörd mevleviyyet yerde bin altmış kârhâne-i fîskhânedir. Cümle dalâlet-âyîn keferre ve fecere ve behbûtî altı bin kâfirdir. Hicret-i nebeviyyenin dör[d]üncü senesinde nass-ı kâtî' ile katresi harâm olduğu âyet-i şerîf:

«ĒĀ«†«%0ĒĀ—†Ē«%
—Ā"†ĀĒ†ÿĀ%0†«%
2

buyurmuşdur. Lâkin Âl-i Osmân'ın esbâb-ı ihtîşâmı çok olmağile masârîf dahi ziyâde olup emr-i Hudâ üzre bu şarâbı men' etmeyüp senevî (---) kîse hâsıl olur başka emânet-i kübrâdır, kim bâlâda tahrîr olunan otuz üçüncü emînin biri dahi budur. Galata'da Domuzkapusunda sâkin olur, emîn-i bî-dîn hâneleri vardır. Üç yüz tevâbi'e mâlik büyük emânetdir.

<slâmbol'un cânib-i erba'asında meyhâneler çokdur, ammâ vefret üzre olanlar Samadyakapusu'nda ve Kumkapu'da ve Yeni Balıkbâzârı'nda ve Unkapanı'nda ve Cibâlikapusu'nda ve Ayakapusu'nda ve Fenerkapusu'nda ve Balatkapusu'nda ve karşıda Hâsköy'de ve Galata demek meyhâne demektir kim *Allâhümme âfinâ* gûyâ Malta ve Alakorna kâfiristânıdır, andan tâ Karadeniz Boğazı'na varınca elbette her rabtada meyhâne mukarrerdir, ammâ

¹ *Kur'ân*, Nisâ 43; "... sarhoflken namaza yaklaflmay>n>z..."

² *Kur'ân*, Mâide 90; "çki, kumar, putlar ve fal oklar> flüphesiz fleytan ifli pisliklerdir. Bunlardan kaç>n>n."

Ortaköy ve Kuruçeşme ve Arnavudköyü ve Yeniköy ve Tarabya ve Büyükdere ve Anadolu tarafında Kuzguncuk'da ve Çengelköyü'nde ve Üsküdar'da ve Kadıköy'de cümle bu zikr olunan şehirlerde tabaka tabaka beşer altışar kat meyhânelerdir.

Ammâ Galata meykedeleri gümrâhdır kim lafz-ı gümrâh bunların hakkındadır. Zîrâ şeytân *aleyhi'lla'nenin* ta'lîmiyle ibtidâ hamrı Cemşîd peydâ etdi, ba'dehu hukemâlar bu asl şarâba ba'zı edviyeler zam eyleyüp gûnâ-gûn mükeyyifâtlar peydâ etdiler. Ammâ bu meyhâneciyân mezmûm-ı halk-ı cihân bir alay mel'ûnlardır kim Galata meyhâneleri içre bu kadar hânende ve sâzende ve mutribân ve kaşmerân meyhânelerine cem' olup şeb [u] rûz zevk [u] safâ ile sürûr ederler. Ammâ bu ordu [214a] alayında hamr metâ'ların meydâna çıkaramayup ancak cümlesi tebdîl-i câme pür-silâh ubûr ederler.

Meyhâneci cüvânlarının üftâdeleri ve şarâb-ı bî-hicâbın esîr-i derd-i serleri mahmûr [u] evgâr evgâr dal-bıçak ve dal-nacak haykırarak gûnâ-gûn efsâne-i bî-âheng türkî ve murabba'ât varsağılar yırlayup sendireyüp düşüp kalkarak ubûr ederler.

Esnâf-ı meyhâne-i koltuk: Dükkân 300, nefer 800

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Esnâf-ı meyhâneciyân-ı piyâde: Dükkânları yokdur, nefer 800

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Meyhâne-i şarâb-ı nâb-ı bî-hicâb: Dükkân bir, nefer 15

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Meykedehâne-i vişnâb şarâbı: Dükkân 60, nefer 500

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Hamrhâne-i rummân ya'nî şarâb-ı nâr: Dükkân 6, nefer 25

..... (1/2 satırlık yer boş).....

fıarabhâne-i hurmâ şarâbı: Dükkân bir, nefer 6

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Sâğarhâne-i tut şarâbı: Dükkân 2, nefer 12

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Piyâlehâne-i şarâb-ı karpuz: Dükkân 2, nefer 15

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Sâkîhâne-i koknâr şarâbı: Dükkân bir, nefer 21

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Ayakhâne-i şarâb-ı avşıla: Dükkân bir, nefer 15

..... (1/2 satırlık yer boş).....

Câmhâne-i şarâb-ı ipsime: Dükkân 15, nefer 55

..... (1/2 satırlık yer boş).....
Çakırhâne-i şarâb-ı ıslama: Dükkân 50, nefer
300
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Fıskhâne-i mavuza şarâbı: Dükkân 100, nefer
500
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Kıltıhâne-i bedevine şarâbı: Dükkân 30, nefer
100
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Kân-ı fâsikân, misket şarâbı: Dükkân 70, nefer
400
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Kân-ı zürefâ, fışfış şarâbı: Dükkân 60, nefer 155
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Mekân-ı Bekriyân, nârdenk şarâbı: Dükkân 80,
nefer 100
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Müdmihâne-i bozon şarâbı: Dükkân 50, nefer
100
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Sohbethâne-i hüml şarâbı: Dükkân nâ-ma'lûm
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Şrethâne-i rakı şarâbı: Dükkân 300, nefer 1000
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Tarabhâne-i gülefser arakı: Dükkân 3, nefer 10
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Nûşhâne-i horilka arakı: Dükkân bir, nefer 15
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Keyfhâne-i firna arakı: Dükkân bir, nefer 3
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Ârâmhâne-i sudina arakı: Dükkân 2, nefer 5
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Eğlencehâne-i poloniyye arakı: Dükkân 3, nefer
13
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Nedîmhâne-i hardaliyye arakı: Dükkân 5, nefer
13
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Tüvânhâne-i imâmiyye arakı: Dükkân 80, nefer
100
..... (1/2 satırlık yer boş).....
fîrhâne-i balısca arakı: Dükkân 6, nefer 18
..... (1/2 satırlık yer boş).....

Mezehâne-i zater-i Halîl arakı: Dükkân bir,
nefer 3
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Peymânehâne-i ohlamur arakı: Dükkân 2, nefer
5
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Bî-kaydhâne-i anison arakı: Dükkân 10, nefer 30
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Ankâhâne-i darçın arakı: Dükkân bir, nefer 6
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Nekbethâne-i saman arakı: Dükkân 5, nefer 15
..... (1/2 satırlık yer boş).....[214b]
Ayşhâne-i mün'im karanfil arakı: Dükkân bir,
nefer 9
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Nuklhâne-i sûşnâr arakı: Dükkân bir, nefer 10
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Meyhorhâne-i elma suyu: Dükkân 50, nefer 400
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Tembelhâne-i bal suyu: Dükkân 22, nefer 100
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Müskirhâne-i mübtecel suyu: Dükkân 7, nefer 15
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Fesâdhâne-i arpa suyu: Dükkân 3, nefer 10
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Devâhâne-i darçın suyu: Dükkân bir, nefer 5
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Hekîmhâne-i kibrît suyu: Dükkân ve nefer 1
..... (1/2 satırlık yer boş).....
Bâdehâne-i Yahûdiyân: Dükkân 100, nefer 500
..... (1/2 satırlık yer boş).....

Bu bâlâda tahrîr olunan kırk beş aded meşrûbât
[ü] münkibâtdan gayrı şlâmbol içre üç yüz gûne
mükeyyifâtlar vardır. Erbâb-ı müdâmîlerinin mâbeyn-
lerinde her bir bâdehânenin birer gûne esmâları vardır,
erbâblarına nihân değildir, ammâ bizlere genc-i nihân
gibi pinhândır.

Bu meşrûbâtların her biri şlâmbol'un birer
köşesinde mahfidir, erbâbları varup her birinde def'-i
gam edüp cân sohbeti ederler, ammâ mâlların berbâd
ederler ve meyhânegiler ey kâr ederler. Ammâ cümle
bâde-fürûşânın pâdişâha ve sadrîa'zama ve yeniçeri
ağasına ve asesbaşı ve subaşıya ve ağa kapu
kahyalarına ve Galata mollâsına ve Galata
voyvadasına ve hamr emînine ve Galata çorbacısına
ve'l-hâsıl otuz hâkime bilâ-kazâ sandıklarından mâl-
ların çıkarup cerîme verirler. Azîm mâl hâsıl olacak

bir dollâbhâne-i şeytândır kim değme zî-aklın ferâseti ermez.

Bunların şarâbdan mâ'adâsı müskirât makûlesidir, sonradan hukemâlar icâdı mükeyyifâtlardır. Ammâ şarâb-ı bî-hicâbın gerçi nass-ı kâtî'la katresi harâmıdır, ammâ hukemâ kavlince mel'ûna rûh-ı sâni demişler. Nûş eden cânların cânına cân verüp bî-cân iken şîrâne ve cünbüş-i merdâne etmeğe başlayup bî-hicâb olur. Beyt:

*Yâra yalvarmağa bir kimse hicâb etse hemân
Bir kadeh mey kişinin cümle hicâbın götürür.*

Hakkâ ki nûş edenler arslan südü demişler. Hukemâ-yı kudemâ demişler kim aceb ederiz kim bir âdem elma yiyüp ale's-sabâh bir kâse şarâb içse anın öldüğüne ta'accüb ederiz demişler, ammâ lağv etmişler. Bâde bâde şarâb-ı aşk-ı ilâhîdir kim kutb-ı rabbânî ve ârif-i samedânî Üsküdarî Mahmûd Efendi *kaddesenallâhu bi-sırrıhi'l-azîz Aşknâme'sinde* buyururlar kim beyt:

*Açıldı çün bezm-i elest devr eyledi peymânesi
Andan içenler oldu mest ayılmadı mestânesi*

*Ol bâdeden kim nûş eder deryâ gibi ol cûş eder
çdiği dem serhoş eder esrik olur dîvânesi*

*Aç gözünü hak yola bak oku Hüdâyî'den sebak
Kâmil olurmuş ehl-i Hak doğmazdan evvel anası*

buyurmuşlardır. Ey imdi bu keyfiyyet-i mecâzî ile âlûde olan cânlar ifnâ-yı vücûd edüp fakr [u] fâkadan kurtulmayup müflis [u] mendebûr olup beyne'l-halk mezmûm-ı âlem olup mezemmet-i iflâsdan halâs olmayup pâdişâh-ı vakt ise de âkıbeti hayr olmaz. Eş'âr-ı netîce-i merâm:

*Gel imdi Evliyâ bunlardan el çek
Yeter etdin bulara karnın ölçek*

*Eğer keyfiyyet ise sende maksûd
Taleb-kâr ol bulasın aşk-ı ma'bûd*

*Mükeyyef ol yiyüp esrâr-ı aşkı
Gönülden sür, gider ağyâr-ı aşkı*

*Bulan keyfiyyet-i aşkı hemîşe
Urur Ferhâd-veş dağlara tîşe*

*Bilün lezzet alan aşkı Hudâ'dan
Yumar göz, el çeker bu mâsivâdan*

*Ne denli keyfin olsa hep mecâzî
Ölüm seyr etdirir sana Hicâz'ı*

*Dilersin kim kabûl ede seni Hak
Mü'eddep ol mü'eddep ol mü'eddep.*

Âhir-i kelâm oldur kim Devlet-i Âl-i Osmân'da ve gayrı divelde bu şarâbhâneler mukarrerdir, lâkin bu meyhâneciyân şarâb, nukl, meze, kebâblarından ve dükkân-ı dühâkârlarından bir şey etmeyüp cümle altı bin meyhâneciyân mahbûb muğ-pîçeleriyle cümle tebdîl-i câme ile pür-silâh olup saf saf, gûnâ-gûn şakalarla rehâvî ve nikrîz [215a] makâmılarıyla savt-ı hazîn musanna' Urum türkîleri ve dankiyo ve tulum sâzları ve misire düdükleri ve lortani ve erganûn ve luturyanî ve İngilis boruları çalarak bozahâneçilerin alayından sonra ubûr ederler.

Ardları sıra bozacıbaşı yeşil takyalı ve kırmızı fesli ve manlifke takyalı, bağır yelekli, bâzûları sığalı, eli boza kürekli ve beli Arnavud işbata kılıçlı, şehbâz neferâtları ubûr edüp halk üzre boza darısı saçarak bir hây-hû ile ve gûnâ-gûn Arnavud şakaları ve murabba'larıyla ubûr edüp giderler.

Ardları sıra bozacıbaşı esbâb-ı ihtîşâmiyle müsella küheylân at üzre ve sağ yanında hamr emîni esbâb-ı muhteşemânesiyle küheyl at üzre ensesinde yüz aded pür-silâh pençe-i âfitâb kafâdâr iç gulâm-larıyla mehterhânesiz ubûr ederler, ammâ mehterhâneneden ziyâde bir hây-hû ile geçer kim âdemin kulakları asam olur. Meselâ cemî'i meyhânelerde ne kadar sâzendeler ve mutribân, kaşmerân, mudhikân, cüvân-mergân var ise bozacıbaşı ve hamr emîni akîblerince niçe bin def ü kudüm ve nefir ve balaban ve tanbûrî ve santûrî ile ahşama karîb alayköşkü dibinden arz-ı mahâret ederek ubûr etdiler. (---) (---) (---) (---) Âhir, nihâyet,

Esnâf-ı meyhâneciyân-ı Yahûdân: Dükkân 100, neferât-ı bî-dîn 600, pîrsizleri yine Cemşîd'dir. Ammâ bu mel'ûnlar sâ'ir Urum meyhâneçilerine rağmen cümlesi tebdîl-i câme edüp ne kadar Yahûdî-pîçe mahbûb cüvânlar ve ne kadar pençe-i mehpâre «râ'îl-pîçe rakkâslar ve gayrı meşhûr dilberler var ise cümlesini zer-ender-zere müstağrak edüp Acemâne ve levendâne esbâblar ve aşkıyâ tarzı husrevânîler ve cübbe ve mağlûtelere(?) ve kontuş-ı serhaddî esbâblar geyüp başlarında serbend ve semmûr kalpak ve gûnâ-gûn destâr-ı şedd ü şâşlar sarınup sâ'ir sakallı Yahûdîleri dahi cümle âriyetî zî-kıymet mücevher esbâblar ile başka başlarına altı yüz meyhâneci Yahûdî alay edüp ellerinde billûr ve nefes, moran ve mücevher fağfûrî kadehler ile halka ellerinde olan destiler ile şarâb-ı nâb yerine şeker şerbeti bezl ederek ubûr ederler.

Ammâ bunların alayı Yahûdî olmaları sebebiyle tahkîren en gerüde kalır. Zîrâ pâdişâh alayının çerileri ileri gidüp güzîdesi ahîr alayda gider. Beyt:

*Bu gün içre budur âyîn-i şâhî
Yürürler kulları ardınca şehler.*

demişler, hakkâ ki yine öyledir. Ammâ bu ordu alayının güzîdesi ve elzem-i levâzımı ileride gider.

Meselâ ibtidâ alay çavuşları asker cem' etmek için ileri gider. Ba'dehu hâkim tâhir subaşı alayı ubûr edecek yolları pâk eder.

Ba'dehu lağımca ve salahorân ve asesbaşı ve subaşı ubûr eder.

Üçüncü fasıl, elzem-i levâzımından bâb-ı şerî'at ordu monlâsı ubûr etti.

Dördüncü fasılda, cümle hukemâ ve cerrâhân güzer etdiler kim ordu-yı «slâmda elzem-i levâzımından», cümle yamak esnâflarıyla ubûr etdiler.

Beşinci fasılda, çiftçibaşî neferâtlarıyla ubûr etdiler kim bay [u] gedâ, cümle çiftçiye muhtâclardır.

Altıncı fasılda, dîn direği ekmekeciyân esnâfiyla ubûr etdiler kim cemî'i zî-rûh ana muhtâclardır. Bu gûne elzem-i levâzımından olan güzîde askerler ordu alayında mukaddem geçerler.

Ammâ bu meyhâneciyân-ı Yahûdân mühimm [ü] müsta'cel lâzımlı haşerât olmamağile ne kadar aded olduğu ma'lûm-ı pâdişâhî olmağičün 47 fasıl ve (---) aded deryâ-misâl esnâflar ubûr etdikden sonra bu meyhâneci-i Yahûdân geçmesi fermân-ı şehriyâfî oldu. Ammâ vakt-i gurûba karîb alayköşkü dibinden geçmeğe kalup bî-vakt olduğuyçün üzerlerinde bî-nihâye zî-kıymet âriyetî esbâbları hıfz için ve zehresiz cuhûdlar olmağile herkes taş atup tahta kakup vaz'-ı yed etmemeleriçün üzerlerine üç oda acemî çorbacılarını pür-silâh akîblerince ve ba'zısı mâbeynlerinde acemîler silâhıyla Yahûdîlerle ubûr ederlerdi.

Ve bu Yahûdî meyhâneçilerinin başka alay etmelerinin aslı oldur kim, cemî'i zamânda bunlar kimseden yeyüp içmezler ve ihtilât etmezler, eğer ülfet ederlerse ca'lî âşinâlık ederler. Her şeyleri ümmet-i Muhammed'e husûsan Muhammed isimli bir müslime [215b] katl etme ihânetleri mukarrerdir. {Bezt:

*Hemîşe bâd adâvet miyân-ı Gebr u Yahûd,
Her ân taraf ki şeved küşte sûd-ı «slâm'est».*

fîrâb dedikleri mel'ûnu bile kimseden alup içmezler. Gayrı meyhâneçileri olmasının aslı oldur. Zîrâ azîm kâr ederler. Cümle şarâbın gûnâ-gûnu ve yigirmi otuz yıllık la'l-gûn ve sarı yâkût ve kehribâr-misilli şarâb-ı Ankona ve şarâb-ı Paris ve şarâb-ı Gingöş-i Budin ve şarâb-ı Alman ve şarâb-ı Sarakuza ve şarâb-ı Mora Arhuza ve şarâb-ı «ngilis ve şarâb-ı Sakız ve şarâb-ı Kıbrıs ve şarâb-ı Bozcaada'nın misketi ve şarâb-ı Ayazmend ve şarâb-ı «slâmbol'un ke-tehoryası bu gûne mey-i nâb-ı la'l-gûn-ı gûnâ-gûnlar bu Yahûdîlerde zî-kıymet bulunur.

Bunların şarâbına (---) derler, sâ'ir meyhâne şarâblarına (---) derler. Böyle muta'assıb mel'ûnlar olduğuyçün başka bir mükellef alay edüp ubûr etdiler kim, cümle ordu alayı bunlarda tamâm oldu.

{Bozacıbaşıya yamak olan meyhâneciyân cümle elli esnâfdır ve cümle (---) aded kârâne-i rüsvâhâne-dir ve cümle (---) cünûd-ı cünüb-i mel'ûnân-ı cehen-nem sakkâlarıdır kim, «slâmbol'un cümle esnâfları kırk yedi fasıl olup cümlesi bu meyhâneçilerde tamâm oldu}.

Ahvâl-i nefîce-i itmâm: Alay-ı ordu-yı hümâyûn ibtidâsı tûl-ı nehârın on beş buçuk sâ'at altı derîce ve üç dakîka olduğu mahalde vakt-i şâfi'ide alayın ibtidâsı alay çavuşlarıyla alayköşkü dibinden yürümeğe başlayup cümle yekûn esnâfât bin yüz {adeddir} ve cümle (---) {dükkan} ehl-i sanâyi'dir.

Ve bâlâda tahrîr olunduğu minvâl üzre dörd mollânın ve Bayram Paşa vezîrin ikdâm [ü] ihtimâm-ı tâmiyle cem' etdikleri cümle cümle neferât-ı esnâfât (---) (---) kerre yüz bin asker-i pür-silâh-ı deryâ-misâldir.

Bu cümlesi vakt-i seherden deryâ gibi temevvüc edüp cereyân ederek bir günde ubûr edüp her esnâf Yenibâğçe kurbünde Husrev Paşa türbesinde «slâmbol kadısı (---) Efendî hânesi önüne elbette varmaları kânûndur kim, zîrâ cümle ehl-i hirefin narh [u] terâzûlarına nâzır [u] nuzzâr olan «slâmbol mollâsıdır ve cemî'yyetlerine me'mûr olup anın hükm-i tassarruflarındadır.

Her esnâf monlâ kapusuna varup alayda arz-ı kâlâ etdikleri metâ'ların cümle mollâya hedâyâ verüp ba'zı eşyâların ol mahalde yağmâ etdirüp ba'dehu gelen esnâf ubûr edüp her esnâf alaylarıyla şeyhlerini ve nakîb ve kethudâ ve du'âcıları ve çavuşları ve ağalarını alaylarıyla şâdumânlıklar ederek hânelerine her esnâf ağaların koyup pâdişâha hayr du'âlar edüp herkes hânelerine revâne olurlar.

Bu alay için «slâmbol içre üç gün üç gece kâr olmayup bir alay tertîbi gulgulesi, velvelesi oldu kim diller ile ta'bîr ve kalemlerle tahrîr olmak mümkün değildir. Ancak bu abd-i hakîr, Evliyâ-yı pür-taksîr küstâhâne alâ kadri'l-imekân bu mertebe tahrîre kâdir olduk.

Ve bir pâdişâh-ı Âl-i Osmân'da ve gayrı hâkân-ı şâh-ı şâhânda ve Fağfûr u Çîn, Mâhânda ve Horasân u Hindistân'da böyle bir alay-ı deryâ-misâl ne olmuşdur ve ne olacaktır, ancak Sultân Murâd Hân-ı Râbi'in fermân-ı şerîfiyle zâde-i tab'ı emriyle böyle bir alay-ı ordu-yı hümâyûn olmuşdur.

«şte belde-i tayyibe-i Kostantiniyye, ya'nî mah-miyye-i taht-ı sâlis «slâmbol böyle âdem deryâsı ve böyle sevâd-ı mu'azzam, ma'mûr [u] âbâdân şehri-i Makdonya-yı *Gulibeti'r-Rûm*'dur. *Hafizekellâhu Ta'âlâ min âfâti's-semeviyyet ve'l-araziyye ve amme-rahullâhü Ta'âlâ ilâ inkira[z]'d-devrân âmîn, yâ mu'în. Bi-hakkı Seyyidi'l-mürselîn.*

Hamdü lillâh ki «slâmbol içre olan cümle esnâfi elli yedi fasıl üzre tarh olup cümle fasıl fasıl meh-terhâneleriyle ubûr etdikleri fasılları tamâm olup yine sadede gelelim ve *bihi nesta'în.*

«ki yüz yetmiş birinci fasıl
«slâmbol'da ne kadar benî âdem vardır anı
beyân eder

Evvelâ cümle askerî tâ'ifesi bâlâda mufassal tahrîr olunmuşdur. Andan cümle sâdât-ı kirâm 3036, ulemâ-yı izâm 3000, meşâyihân 2000, imâm-ı hümmâm 3006, hutabâ 3005

..... (4.5 satırlık yer boş).....[216a]

«ki yüz yetmiş ikinci fasıl
Sultân Murâd asrında olan efsah [u]
büleğâ şu'arâları ve nükteşinâsân, münşî,
mustalih re'îs-i küttâbları ve hattâtları
beyân eder

Evvelâ sultân-ı şu'arâ **Nef'î Çelebi**, Arab [u] Acem'de nazîri yok sultân-ı şu'arâ idi. Eğer zikir olunacak şu'arâların elfâz-ı dürer-bârları olan ebyât [u] eş'ârların yazsak, başka bir dîvân olur. Andan,

Sağır Riyâzî Çelebi, kasîde-perdâz üstâd-ı kâmil idi.

Vahdetî Efendi, penç-beytde bî-bedeldir. **Azmîzâde Hâletî Çelebi**, rubâ'ıyyâtda lâ-nazîr kabîlindedir.

Kevekbî, ba'zı şu'arâ Kepkebî demişler, müste-zâtta akrânı yokdur.

fîâmî Arabî, kasîdelerine nazîre edememişlerdir, Üsküdar'a geçerken gark olup âhir şâmî oldu. Ve,

fiyhülislâm Yahyâ Efendi. Ve,

Atâyî Çelebi, musannif ü mü'ellif, *Zeyl-i fiakâyık* sâhibi müverrih-i âlem çelebidir. Ve,

Bahâyî Mehemed Efendi, bin altmışda şeyhül-islâm oldu, penç-beyt eş'ârda lâ-nazîrdir. Ve,

Hubbî Çelebi, ilm-i tevârihde dahi asrın Fir-devsî'sidir. Ve,

Ganîzâde Nâdirî Çelebi, hakkâ ki asrında nâdirü'l-asrdır. Ve,

Kâfzâde Fâyizî Efendi, pederinden kûh-ı Kâf kadar feyz olup Kâf'dan Kâf'a dâstândır kim ilm-i kâf'a mâlik bir zât-ı şerîf idi, penç-beytde dahi yed-i tûlâ sâhibi idi. Ve,

Alî Rızâyî Efendi, fiyhülislâm Yahyâ Efendi'nin hâherzâdesi bir zât-ı pâk, hoş-hîsâl çelebidir, âlimâne nâzik eş'ârı vardır.

fierîf Sabrî Efendi fenn-i lugazde akl-ı Arasto'dur.

Okcuzâde fiâhî, pâkîze eş'ârından mâ'adâ ilm-i inşâda münşîlerin şâhı idi, mekâtibleri ok gibi menzile varırdı.

Hasan Keferî Bahâyî, fenn-i hicivde mâhir olduğundan gayrı ilm-i nücûmda (---) idi.

Meşrebî, muhammes ve müsessedde sâhib-i irtibât ve pâk-meşreb çelebidir.

Mantkî Efendi, *Sâkinâme*'sinde gûyâ *Mantku't-tayr*'dir kim nutk-ı dürer-bâriyle Mantkî olduğun ayân etmiştir.

Tıfî Çelebi, Murâd Hân huzûrunda *fiâhnâme* okudukda şâhları dil-şâd ederdi, bir latîf dîvânı vardı[r]. Kadd ü kâmet sâhibi olmağile Leylek Tıflî derlerdi. Ve,

Nâ'ilî Çelebi, Fârisî ve Arabî'de te'lifâtlarından mâ'adâ pâk dîvânı vardır.

Sırrî Efendi, Nâ'ilî Efendi'nin pederidir, sonra sâhib-i dîvân oldu.

Tarzî Çelebi, *Zellenâme*'siyle Tıflî ağzından bir *Vasiyyetnâme*'si vardır kim ve mine'l-iberdir ve hoş-güftâr dîvânı vardır.

..... (15 satırlık yer boş).....[216b]

«ki yüz yetmiş üçüncü fasıl
«slâmbol içre olan hezârfen Cemşîd-kâr, çeber-
kâr, pür-kâr akl-ı Arasto üstâdları beyân eder

Evvelâ iblîs-i la'îne ders verüp pîreyi kafese koyup kehle fakîri arabaya koşan **Fennî Çelebi**, hezârfenliğinden mâ'adâ pâkîze eş'âr-ı dürer-bârları vardır. Ve,

Hezârfen Ahmed Çelebi: «btidâ Okmeydânı minberi üzre yıldız rûzgârı şiddetinde kartal kanatlarıyla sekiz tokuz kerre eflâkde pervâz ederek ta'lîm edüp ba'dehu Sultân Murâd Hâ[n], Sarâyburnu'nda Sinânpaşa köşkünden temâşâ ederken Galata kullerinin tâ zirve-i a'lâsından Ahmed Çelebi lodos rûzgârıyla uçup Üsküdar'da Doğancılar meydânına düşdüğü müsbettir. Ba'dehu Murâd Hân bir kîse altun ihsân edüp Hezârfen Ahmed Çelebi'yi Cezâyir'e nefy-i ebed edüp anda merhûm oldu. Ahmed Çelebi hakkında Murâd Hân, bu âdemden pek havf edecektir kim her ne murâd edinse elinden gelir, deyü nefy etdi.

Lâğarî Hasan Çelebi: Murâd Hân'ın Kaya Sultân nâm bir duhter-i pâkîze-ahteri vücûda geldikde şâdumânî-i akîka olduğu gece bu Lâğarî Hasan elli vukiyye bârûd-ı ma'cûndan yedi kollu bir fişeng îcâd edüp Sarâyburnu'nda Hünkâr huzûrunda deryâ üzre fişeğe Lâğarî binüp şâkirdleri fişeğe âteş edüp Lâğarî,

"Pâdişâhım seni Hudâ'ya ısmarladım İsâ Nebî ile kelimâta gideriz." deyü evc-i âsumâna urûc ederken temcîd [u] temhîdler ederek dahi yanında olan fişenglere âteş edüp rû-yı deryâyı çerâgân eyleyüp bâm-ı felekde fişek-i kebîrin bârûdu kalmayup zemîne nüzûl ederken ellerinde olan kartal cenâhların açup Sinânpaşa kasrı önünde deryâyâ düşüp şinâverlik ederek uryânen pâdişâh huzûrunda zemîn-bûs edüp,

"{Pâdişâhım, İsâ Nebî pâdişâhıma selâm eyledi" deyü şaka edüp} bir kîse altun ve yetmiş akçe ile zümre-i sipâhdan olup Kırım'da Selâmet Geray Hân'a gidüp anda merhûm oldu, rahmetli yâr-ı gâr-ı sâdıkımız idi *rahmetullâhi aleyh*.

fâdî Çelebi: Da'vâ-yı merd ile Murâd Hân huzûrunda ehrimen bostancı uskokları dest ber-kafâ ellerin ve ayakların bağlayup bir meşinli harar içine koyup hararın dahi ağzın bağlayup Sarâyburnu'nda deryâya ilkâ etdiler. Çok vakit geçmeden rû-yı deryâya çıkup burnu kanamış, Hünkâr önüne gelüp zemîn-bûs etdikde bir kîse altun ihsân olunup çavuş zümresine ilhâk olundu.

Nâsır Habîb-i Mağribî: Murâd Hân, Tershâne bâğçesinde Okmeydânı'na teferruce çıkup bu Nâsır Habîb bir yağ değirmeni taşın getirdüp beş yüz karavana pâyzen gücile hünkâr huzûruna kodular, hemân Nâsır Habîb taşın yanına varup altı elif, üç mîm ve üç sîn ve bir kuş çelengi resmi edüp Nâsır Habîb Okmeydânı'nın bir tarafına gidince hemân ardı sıra fakîr taş hareket edüp araba tekerleği gibi tekerlenerek, Nâsır ne cânibe müteveccih olursa fakîr taş zağar gibi gezerdi. Nâsır seğird[ir]se ol dahi eyle yuvarlanırdı kim, göz ermezdi. Hattâ Cüvân Dilsiz taşın önün alam sandı, altında kalup hurd olayazdı. Ol taş niçe zamân Okmeydânı'nda kaldı ve Nâsır Habîb bir kîse ihsân aldı.

.....(7.5 satırlık yer boş).....[217a]

Der-beyân-ı hikmet-i Hudâ-yı Rabb [u]

Kadîr

Sene 1032 târîhinde Sultân Murâd Hân-ı Râbî' ki, fâtih-i Bağdâd-ı behişt-âbâd'dır, anın asrında şehri-
<slâmbol'un Unkapanı'nın iç yüzünde Azebler mahallesinde bi-emri Hudâ mâder-i rahmden bir ma'sûm vücûda gelüp gözleri la'lgûn, ya'nî âlü'l-âl kırmızı mercân-misâl, ammâ âteş gibi şu'le verirdi. Ve burnunun orta direği yok idi. Ammâ bi-emri Hayy-ı Kadîr, peder [u] mâderi bu ma'sûmu şîr-i mâder, hurmâ ve kand-i nebât-ı hamavî ile perveriş ederek şeb [u] rûz cemâl-i bâ-kemâl sâhibi olmada terakkî bulup sûre-i *Ve't-tîn* âyeti üzre 1 %0,œ†œ%0,†œ†œ%0œ† nası üzre eyle bir rûh-ı musavver oldu kim her gören vâlih [ü] mecnûnu ve meftûnu olurdu. Hikmet-i bâliğa emri üzre ol ma'sûm-ı pâk bâliğ olup merdâne cünbüş ü hareket etmede iken hikmet-i Hudâ ol ma'sûm çiçek nâm bir maraza mübtelâ olup *Allâhümme âfinâ* yedi gün yedi gecede çeşm-i ebrû, müjgân ve kemân kaşlardan ve burun ve kulak ve dehândan el-hâsıl 2 %0,œ†œ%0,†œ†œ%0œ† ile medh olunan evsâfdan fakîr gulâmda aslâ vücûd-ı insâna benzer bir uzvu kalmayup gûyâ fakîr gulâm-ı pâk, bir nâ-pâk yağ tulumuna dönüp savt-ı hazîni âheng-i zenbûr-ı asele dönüp peder ve mâderi fakîr gulâmın savt-ı hazînin anlamadan kaldılar.

Âhir-i kâr, fakîr gulâmın beden-i batlimusu günden güne tulum gibi olmadan sönüp tulum cildi buruşup vücûdunun derisi takır takır ötmeğe başladı. Tamâm kırk gün olunca fakîr gulâm bu derd-i serencâmı çeküp kırkıncı günün gecesi oldu. Bi-emri Hudâ, ol ma'sûmun tulum gibi derisi tâ depesinden ve burnu ucundan ve sadrından ve göbeğinden tâ zekeri ucundan ve hayâsı aşağısından tâ mak'adının bed-râyihalı yerinden gerü arkasından ve iki küreği arasından ve enseden yine depesine gelince cümle vücûdu derisi gûyâ mikrâs-ı lâ ile kesilmiş gibi kesilüp ve iki kolları derileri tırnaklarıyla bile çıkup ve iki uylukları derileri dahi tâ ayakları tırnaklarına varınca bile çıkup bu tulum deri içinden fakîr gulâmın vücûd-ı nâzenîni kıp kırmızı akîk-i yemenî-vâr çıkup eyle mücellâ ve musaykal idi kim gûyâ âteş gibi şu'le verirdi.

Gerçi ol ma'sûm, bu varta-i serencâm-ı düşvârdan halâs olup yevm-be-yevm tendürüst olup lahm u şahm sâhibisi oldu. Ammâ ol gulâmın vücûdunda aslâ ser-i mûdan eser kalmayup vücûdu pâlüde gibi dir dir ditreyüp kelle-i bî-devleti muşâ'sâ' bir kabak gibi şu'ledâr idi. Ve vech-i cebîninde ne kaş ve ne kirpik ve ne şevârib-i şecî' manzarası ve'l-hâsıl cemî'i endâmında ser-i mûdan bir eser kalmayup hemân bir kırmızı vücûd-ı benî âdem idi. Ammâ lisânı ebedül-âbâd anlanılmaz idi. Hemân bir sinek gibi vızırlar ve kedi gibi mır mır mav deyüp sızlardı. Ammâ ekseriyyâ lisânından anlanan lehce-i mahsûsası kabru kurbi kabru kurba hafru hafru der idi. Ammâ yine evvelki gibi burnunun orta direği olmamak ile hım hım olmuş benî âdem gibi fakîr gulâm genzinden söylerdi.

Ammâ hikmet-i Hudâ, günden güne mu'ammer oldukça bir güne kıp kırmızı bir dilber oldu kim yüzünün nûru berk ururdu. Bir güne kırmızı gözlü, kedi sözlü ve ahmer yüzlü mahbûb olup herkes ile ülfet etmeden haz edüp bir kaşmer ve mudhik ve bir güler çehreli yârândan oğlan oldu. Ammâ kelimâtı anlanılmaz, lâkin yine her âdem ile hüsn-ı ülfet edüp halûk olmağile zamîr-şinâs olup her ne kadar kelâm-ı fasîh [u] belîğ ve ne kadar rumûz u künûz ve ne kadar işâret eyleseler cümle rumûz-ı fesâhatleri ve nükte-âmîz kelimâtları söyleseler işâretten anlardı. Ve yigirmisine bâliğ oldukda ba'zı zamân gâ'ib bir şey su'âl etseler bir kerre başın aşağı indirüp bir kerre

"Kabru kabru hafru" deyüp bir zamândan sonra "â â â" deyüp avret sadâsı gibi gülerdi. Andan sonra her ne su'âl etdilerse elbette bir hâl ile halkın su'âllerin lehce-i lisân-ı hâlile anlatmağa cidd ü cehd etmeği kendüye ilzâm edüp elbette anladırđı. Ammâ ba'zı âdem gönlünden bir şey dutardı ve muğayyebât-ı hamseden bir nesne su'âl etseler mukayyed olmazdı. Ancak

"Fülân âdem nice oldu ve fülân kal'a feth oldu mu ve fülân kes sağ mıdır" deyü niçe bin bunun emsâli şeyler sorsalar

1 *Kur'an*, Tîn 4; "Biz insan> en güzel biçimde yarattık."

2 *Kur'an*, Tîn 4; "Biz insan> en güzel biçimde yarattık."

"Kabru kabru hafru" deyüp "â â â â" deyü gülüp cevâb verirdi. Hattâ bu gulâmın ahvâlin Sultân Murâd Hân-ı Râbi' istimâ' edüp ol âlüfte ve âşüfte pâdişâh-ı Cem-cenâb, bu ma'sûmu [217b] huzûruna getirdüp eşkâl-i aceblusuna nazar edüp Murâd Hân güle güle bî-tâb kalup pâdişâh eydir:

"Ben Abaza âsîyi dutar mıyım ve Revân'ı alır mıyım ve Bağdâd'ı alır mıyım?" deyü yedi şey su'âl eder, yine "Kabru kabru hafru" deyü önüne bakup lisân-ı hâlile cümlesin feth edersin, deyü anladır. Ve bu gulâmın pederi Koca Hacı Envâr, oğlunun çiçek çıkardığı tulum deriyi Murâd Hân'a gösterüp temâşâ edüp "Sübhâne'l-Hallâk" deyüp âlem-i hayrette kalup ol ma'sûma ve pederine gümrükten beher yevm kırkar akçe vazîfe ta'yîn edüp ve niçe ihsân [ü] in'âmlar edüp yine tulum derisin alup ser ber-zemîn-bûs edüp semtine gitmede.

Beri tarafda musâhib-i şehriyârî olan Kâsımpaşalı Hekîmbaşı Emîr Çelebi ve üstâdımız <mâm-ı şehriyârî Evliyâ Efendi ve Üsküdarî Mahmûd Efendi ve Süleymân Hân silihdârı Koca Kuzu Alî Ağalardan ve gayrı huzâr-ı meclisden, bu gulâmın bu elvânda olmasının sebebini sorarlar. Netîce-i kelâm her biri birer gûne cevâb-ı nâ-savâb verirler. Âhıru'l-kelâm Üsküdarî Mahmûd Efendi ile Hekîmbaşı eydirler:

"Vallâhi hünkârım bu gulâm rahm-ı mâdere yâ leyle-i Kadir'de, yâ leyle-i ıydda besmelesiz ekilirken ecinne bile cimâ'a karışup nutfeteyn bir yere gelüp ana nutfesi bile olmamağile elbette bu eşkâlile rahm-ı mâderden müştak olur, yâhûd âkıbeti yâ miskîn ve cüzâm ve burnunun orta direği düşüp âhir bir maraz ile bu çehre-i acebluya girüp böyle olur, yâhûd öldükden sonra bile kabirde elbette çiçek çıkarup ol ân tulum gibi olur" deyü huzûr-ı pâdişâhîde böyle cevâb-ı pür-savâb verdiler. Hattâ ma'sûmun pederi Hacı Envâr'dan, bu ma'sûmun sinn-i sâli ve niçe ahvâlin, taraf-ı pâdişâhîden su'âl olundukda,

"Vallâhi âlem-i fetâliğımızda âlem-i nâb tava-kanıyla sermest ile leyle-i ıyd-i adhâda ehlimle lu'bedebâzlık ederken bismillâhı demek hâtırına gelmeyüp vücûduma bir lertzân olup yanımda tulum

gibi bir yumuşak şey durup leş gibi kokardı. Biz dahi dibelik sermest olup bî-tâb u bî-mecâl kalup sabâhısı şikeste-hâtır olup salât-ı ıydı edâ edemeyüp işte anı bilirim ki, ol gece ehlim hâmile kalup kâmil on iki ayda bu ma'sûm vücûda gelüp âteş gözlü ve kırmızı yüzlü ve burnunun orta direği olmayup bulûğiyetden sonra işte böyle serencâma uğrayup bu çehreye mâlik oldu" deyü cevâb verüp Murâd Hân'a haber böyle vardıkta, Üsküdarî Mahmûd Efendi ve Hekîmbaşı kelimâtlarına, gulâmın pederi kelâmı mutâbık geldi. <mdî bundan anlanan oldur kim, bir âdem ehliyle oynaşırken sarhoş olmaya ve bismillâhsız tarlaya tohum ekmeye, gâyet hazer lâzımdır.

Ba'dehu mezbûr gulâm, Unkapanı semtinde Azebler mahallesinde bir attâr dükkânı açup kâr [u] kesb ederdi. Ammâ <slâmbol halkı bundan bir metâ' almasına bahâne edüp bî-bahâ bu hey'et-i mecmû'a-i ahmerluyu seyr [ü] temâşâ ederlerdi. Ve ol kadar bâzâr ederdi kim akçe almadan ve halkın izdihâmından bî-zâr olup kimi fâl dutardı, kimi nazar edüp giderdi.

Böyle bir hayli mâldâr olup Pirincibaşı nâm bir âdemin duhter-i pâkîze-ahter-i nâ-şüküftesin alup kırmızı balığıyla duhter-i nâ-mekkâbı nakb edüp ol merdden hikmet-i Hudâ yine kendü gibi bir yılda bir gulâm-ı la'l-gûn ve kırmızı gözlü ma'sûm vücûda gelüp bunun dahi burnunun orta direği yok idi, ammâ bi-emri Hudâ bu ma'sûm mu'ammer olmayup merhûm oldu. Ve âhir babası dahi Revân yılı merhûm olup Kâsımpaşa'da bizim mezâristânlarımızın yanında defn etdiler *rahmetullâhi aleyh*.

Bu hikmet-i Hudâ'ya, bu kadar ta'rîf ü tavsîf ile müsevvede etmemizin aslı oldur kim, mahallemizde vücûda gelüp cümle ahvâllerine ittîlâ' hâsıl etdiğimizden küstâhâne bu gûne tesvîd olundu *ve's-selâm*.

D<Z<N

- A -

- abâ: 271
Abâcioğlu kalyonu: 125
Abâcioğlu şaykası: 268
abâciyân: 334
Abâdile: 191
abâyîler: 332
Abaza: 103, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 123, 132, 133, 135, 139, 140, 214, 220, 228, 293, 297
Abazistân: 293
Abbâs Ağa: 157
Abbâs Ağa câmi'i: 222
Abbâs Ağa hammâmı: 159, 160
Abbâs (Hazret-i Resûl'ün ammisi): 293, 330
Abbâs kurbü: 254, 257
Abbâsiyân: 232
Abdâl Hân (Bitlîs Hânı): 138, 160, 342
Abdâl Sinân, Mi'mârbaşı: 66
âbdest havzı: 69, 71
âbdest muslukları: 217
âbdesthâne havzı: 64
Abdî Çelebi, Defterdâr: 78, 182
Abdî Çelebi, fieyh: 183
Abdî Dede, Dîvâne (Kâsımpaşa Mevlevîhânesi fieyhi): 177, 206, 207, 209
Abdî Efendi (Matbah Emîni): 45, 113
Abdî Subaşı mescidi (Selîmiyye kurbünde): 148
Abdullâh Abdülkerîmzâde, fieyh: 179
Abdullâh bin Abbâs: 328
Abdullâh bin Ca'fer-i Tayyâr, Pir: 320
Abdullâh bin Sa'd, Pir: 254, 319
Abdullâh bin Zeyd (Sahabe): 33
Abdullâh Çelebi, Eyyûbli (Hânende): 342
Abdullâh Çelebi, Geysûdâr Seyyid: 188
Abdullâh Dede (Kâsımpaşa Mevlevîhânesi fieyhi): 13
Abdullâh Efendi bin Alî: 185
Abdullâh Efendi, Hocasâde (Sadr-ı Anadolu): 123, 124
Abdullâh Efendi, Kecdehân (fieyh): 185
Abdullâh Efendi (Mûsikâr): 343
Abdullâh Efendi, Tursunzâde: 176
Abdullâh el-Ensârî: 249
Abdullâh en-Nasrî, Pir: 302, 329
Abdullâh et-Tahrî: 257, 297
Abdullâh Fâryâbî: 184, 336, 343
Abdullâh ibn Abbâs (sahabe): 33, 258
Abdullâh ibn fiemmâs-ı Adenî: 267
Abdullâh Kırımî, Hattât: 180
Abdullâh Martoloszâde, fieyh: 199
Abdullâh (Murâd-ı Hân-ı Sâlis'in oğlu): 97
Abdullâh, fieyh (Süleymân Hân destereci-başısı): 209
Abdullâh, fiehzade: 165
Abdullâh-ı Hablî, fieyh: 269
Abdullâh-ı Vâsîfî, Pir: 319
Abdullâh-ı Yemenî, Hakkak (Pir): 259, 312, 330
Abdurrahmân bin Hassân (fia'ir): 261, 331
Abdurrahmân Çelebi, Kınalızâde (fieyh): 185
Abdurrahmân Efendi: 95
Abdurrahmân Efendi, Kadî'asker: 147, 176
Abdurrahmân Efendi, Kara (fieyh): 176
Abdurrahmân (Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis): 97
Abdurrahmân ibn Afv (Aşere-i mübeşşereden): 285
Abdurrahmân Paşa (Kapudan): 125
Abdurrahmân Paşa (Mısır vâlisi): 313
Abdurrahmân Paşa (Mîrimîrân): 96
Abdurrahmân Paşa (Yeniçeri Ağası): 142
Abdurra'ûf, Arabzâde: 178
Abdü Verrâd-ı Lebbânî, Pir: 277
Abdülâhad Efendi: 342
Abdül'azîz bin Seyyid Yûsuf, Mevlânâ: 166
Abdül'azîz Efendi, Hocasâde (fieyh): 198
Abdül'azîz hazretleri: 13
Abdüllevvel Efendi, Saçlızâde (fieyh): 199
Abdülfezzâh, Mevlânâ: 79
Abdülgeffâr-ı Medenî, Pir: 313, 326, 327
Abdülgeffâr-ı Minşârî (Desterecilerin pîri): 306
Abdülgeffâr Çelebi (Defterdâr): 96
Abdülhalîm bin Alî, Mevlânâ: 166
Abdülhalîm Efendi, Ahîzâde Çelebi: 175, 178
Abdülkâdir bin Hacı Mü'eyyed (fieyhülislâm fieyhî Efendi): 199
Abdülkâdir bin Sa'dullâh bin Akşemseddîn, fieyh: 162
Abdülkâdir el-Cîlânî: 74, 112, 218, 234
Abdülkâdir, fieyh: 179
Abdülkerim bin Mehemed, Mevlânâ: 96
Abdülkerîm Çelebi, fieyh: 185
Abdülkerîm Emîn-i ştibî, fieyh: 178
Abdülkerîm eş-şehîr Deli (mâm): 182
Abdülkerîm Mehemed Çelebi: 198
Abdülkerîm, fieyh: 96, 177
Abdülkerîm (Ulemâ): 96
Abdülkerîmzâde: 164
Abdüllatîf Efendi: 184
Abdüllatîf, fieyh: 178
Abdülmeccid Efendi, Sivasî (fieyh): 58, 99, 102
Abdümelik hilâfeti: 210, 269
Abdülmü'min askeri: 110
Abdülmü'min (Âl-i Emeviyyûn'dan halife): 204, 303, 330
Abdülmü'min Efendi (Tercümân fieyhi): 187
Abdülvâhid en-Neccâr, Pir: 335
Abdülvâsi' bin Hızır, Mevlânâ: 166

- Abdülvehhâb bin Abdülkerîm (Defterdâr): 166
- Abdülvehhâb Efendi, fieyh: 178
- Abdülvehhâb (Ulemâ): 96
- Abdünnübî Efendi (Ebüssuûd Efendi'nin ammisi): 200
- Abdürrahîm Efendi (fieyhülislâm): 126, 130
- Abdürrahîm Kınâvî cenbi: 265
- Abdürrahîm, Müftî: 130
- Abdürrahîm, fieyh: 162
- Abdürrahîm-i Mısrî: 162
- Abdürrahmân bin Alî bin Mü'eyyed (fieyhülislâm): 163
- Abdürrahmân Gâzî cenbi (Erzurûm'da): 306
- Abdürra'ûf Samedânî: 43
- Abdüssamed Efendi, fieyh: 176
- Abdüssamed Zeyyât Basravî: 262
- Abdüsselâm bâğçesi: 202
- Abdüsselâm Beğ, Defterdâr: 150, 166
- Abdüsselâm Beğ medresesi: 150
- âb-ı hayât: 16, 69, 71, 156, 157, 192, 258, 341
- âb-ı hayvân: 52, 156
- Âbid Çelebi mescidi haremî: 176
- ablak koç boynuzları: 316
- ablak sorguclar: 265
- ablak teller: 268
- ablici (gemici): 273
- Acem: 20, 21, 30, 32, 36, 51, 78, 79, 95, 97, 99, 102, 103, 104, 106, 111, 112, 113, 133, 149, 154, 161, 162, 163, 164, 166, 167, 198, 199, 201, 202, 207, 214, 225, 231, 232, 236, 238, 239, 250, 275, 284, 285, 286, 292, 301, 303, 307, 309, 313, 316, 317, 322, 324, 326, 342, 344, 345, 346, 347, 359
- Acem basmacılar: 332
- Acem çapkuncusu: 163
- Acem elçisi: 47, 48
- Acem halîçeleri: 144
- Acem hükemâları: 21
- Acem lisânı: 24
- Acem Oğlanı hammâmı: 159
- Acem pehlivânları: 338
- Acem sâdât-ı kirâmları: 165
- Acem şâhı: 72, 76, 110, 220, 312
- Acem şu'arâları: 330
- Acem ulemâları: 162
- Acemâne esbâblar: 357
- Acemâne pâkîzesi eş'ar: 165
- Acemâne raks [u] çevelân: 348
- acemî: 159, 254, 295, 358
- acemî aşkıyâlar: 240
- acemî çorbacılar: 238, 295, 358
- acemî hasırcıyân: 52
- acemî oğlanları: 103, 109, 238, 252, 254, 264, 281, 325, 352
- acemî surna (musiki esnâfından): 337
- acemî usta: 279
- acemî zurnacıyân: 346
- acemîler odaları: 240
- Acemiyân kurbü: 153
- Acemiyân şâdîleri: 213
- Acemiyyeler: 250
- Acıçeşme cenbi: 325
- Aclûn: 84, 88, 92
- Acrûd çözü: 165
- Acûr (fiehrizol'da): 86
- Açara Penbek: 85
- Açıkbaş: 85
- Açile vezîr: 21
- Adabalı nâm azîz: 199
- Adahon Boğazı: 122, 123
- Adahon cengi: 123
- Adalar: 290
- Adâlet kasrı: 136
- adâlet köşkü: 52, 93
- Adalya: 274
- Adalyalı: 209
- Adalyalı Dervîş (Kânûncı): 344
- Adana: 68, 80, 81, 84, 88, 92, 274
- âdem balığı: 291
- Âdem, Hz.: 13, 14, 15, 17, 241, 243, 247, 248, 255, 263, 264, 266, 269, 284, 306, 328, 349
- âdem kemiği külü: 279
- Âdem Safî: 13, 14, 15, 349
- Aden: 46, 47, 76, 77, 94, 96, 161, 262, 267, 276, 309, 325, 327
- adesciyân esnâfı: 275
- âdet-i ağnâm: 90
- Âdil Paşa: 79
- Adilcevâz: 86, 89, 94, 113
- Adlî Efendi, fieyh: 176
- Adlî mahlası: 176
- Adliyye (câmi'-i münevver): 143
- Adnî Paşa (fia'ir) (Mahmûd Paşa): 44, 161
- Affîfe Bânû mescidi: 148
- âfitâbe: 268, 351
- Afnu kavmi: 328
- Afrika: 24, 96
- afyon: 327, 354
- afyonciyân esnâfı: 327
- afyonciyânlar: 327
- afyonlu ma'cûnlar: 280
- agreb ü garâyib: 331
- Ağa hammâmı: 220
- ağa kapu kahyaları: 356
- ağa kapuları: 109
- Ağa karlığı: 197
- Ağa mektebi: 73
- Ağa mescidi: 148
- Ağa Rızâ, Nakkâş: 202, 330
- Ağa Sekisi mesîregâhı: 196
- ağaç cendere yapıcılar: 341
- ağaç kılıçlar: 216
- ağaç tekneler: 254
- Ağaçayırı: 148
- Ağaçayırı meydânı: 237
- Ağakapusu (Süleymâniyye câmi'i kurbünde): 72, 102, 149, 151, 186
- Ağaki livâsı: 86
- Ağakis: 89
- Ağazâde medresesi: 150
- ağcıyân esnâfı: 290, 291
- ağda tüccârı esnâfı: 287
- ağdacı: 286, 287
- ağdacıyân esnâfı: 286
- ağıl: 277
- ağılçılar: 277, 279
- ağılciyân esnâfı: 255, 277
- ağırmak at: 177
- ağız düdüğü: 346
- ağız (süd ürünü): 277
- ağız tanbûrası: 347
- Ağnados mi'mâr (Ayasofya'yı binâ eden mimar): 29, 49, 54, 55
- Ağrıboz: 82, 87, 91, 142
- Ahaveynzâdeler eş-şehîr Hoca Çelebi: 181
- ahcârât-ı firâvân: 55
- Ahdî (fia'ir): 164
- âhen hurdalar: 308
- âhen tel-keşân esnâfı: 308
- âhen-fürûht: 308
- âhen-fürûşân tüccârı: 308
- âhengerân-ı çilingirân esnâfı: 307
- âhengerân-ı kaynakciyân esnâfı: 303
- âhengerân-ı na'l-kesân esnâfı: 306
- âhengerlik: 303
- Ahfeş Efendi, Ders-i âm: 130, 177, 199
- Ahıçka: 68, 85, 89, 104, 108, 110, 113, 165, 204
- Ahıska: 68, 110
- Ahî Baba (Âh-i Evran): 322, 323
- Ahî Çelebi câmi'i (Yemiş skeylesi kurbünde): 11, 13, 148, 287
- Âh-i Evran: 192, 322, 323
- ahidnâme: 56, 104, 129
- ahîler: 259
- âhîyân ya'ni debbâğân esnâfı: 322
- Ahîzâde Efendi: 181
- Ahlât: 86
- ahlât emrûdu: 228
- Ahlât kal'ası: 94, 113
- Ahmed Âdil Paşa: 79
- Ahmed Ağa (Defterdârzâde Mehemed Paşa vekilharcı): 344
- Ahmed Ağa, Gazzâzoğlu Silâhşör: 140
- Ahmed Ağa, Hazînedârbaşı: 150
- Ahmed Ağa, Kemânkeş: 140

- Ahmed Ağa, Melek (Silahdâr): 107, 114, 115, 119
 Ahmed Ağa, Turşucubaşı (Evliya Çelebi'nin lalası): 115
 Ahmed asrı: 212
 Ahmed Beğ, Sipâh (Neyzen): 343
 Ahmed Bîcân (fia'ir): 161
 Ahmed bi'l-Kâfzâde Efendi, fieyh: 194
 Ahmed bin Nûreddîn Leysîzâde: 167
 Ahmed Buhârî, fieyh: 183
 Ahmed Çelebi: 186
 Ahmed Çelebi, Ahaveyn: 96
 Ahmed Çelebi, Cenderecizâde (Nişâncı): 163
 Ahmed Çelebi, Çırnık (Mûsîkâr): 343
 Ahmed Çelebi, Hezârfen: 359
 Ahmed Çelebi, Kemanî: 343
 Ahmed Çelebi, Limoyî (Kemanî): 343
 Ahmed Çelebi, Mevlevî (Akideci esnâfından): 289
 Ahmed Çelebi, Na'nâ (Hânende): 342
 Ahmed Çelebi, Nişâncı (Bâyezîd-i Velî asrında): 163
 Ahmed Çelebi, Pîr (Defterdâr): 199
 Ahmed Çelebi, Sarîac (Neyzen): 343
 Ahmed Çelebi, Selânikî (Hânende): 342
 Ahmed Çelebi, Sûrnâ (Mukallîd): 352, 353
 Ahmed Çelebi, Tabîb Hakîm: 96
 Ahmed Dede, Boynuzlu Dîvâne: 189
 Ahmed Dürrânî câmi'i (Dolmabâğçe kurbünde): 222
 Ahmed Dürrânî, fieyh: 222
 Ahmed Efendi ibn el-Mevlâ Sa'deddîn (Hocazâde Efendi): 198
 Ahmed Efendi, Kemâl Paşazâde: 68, 79, 176
 Ahmed Efendi, Monlâ: 178
 Ahmed Efendi (mu'allimü's-sultân): 199
 Ahmed Efendi, Mu'id: 150, 218, 275
 Ahmed Efendi, Müftü: 198
 Ahmed Efendi, fieyh: 185
 Ahmed el-Buhârî, Seyyid (fieyh): 164, 175
 Ahmed eş-şehîr bi-Taşköprüzâde: 184
 Ahmed Garîbânî, Usûlbend (Dâ'irezen): 343
 Ahmed Hân: 11, 19, 29, 30, 49, 58, 98, 99, 100, 102, 103, 105, 106, 114, 118, 122, 126, 128, 132, 141, 149, 150, 152, 153, 165, 171, 172, 173, 178, 196, 198, 209, 219, 226, 233, 236, 250, 278, 350
 Ahmed Hân câmi'i: 100, 101, 143, 154
 Ahmed Hân cülûsu: 199
 Ahmed Hân hocası: 179
 Ahmed Hân kârbânsarayı: 155
 Ahmed Hân selâtnleri: 101
 Ahmed Hân, fiehzâde: 171
 Ahmed Hân türbesi: 172
 Ahmed ibn Âdil Paşa: 79
 Ahmed Karahisârî: 70, 71, 202
 Ahmed kolu: 121, 173, 348
 Ahmed, Küçük Dervîş (Neyzen): 343
 Ahmed, Mevlânâ Pîr: 166
 Ahmed Paşa: 96, 127, 133, 147
 Ahmed Paşa, Ankebût: 140, 154
 Ahmed Paşa, Arab (Mîrimîrân): 96, 220
 Ahmed Paşa, Cenâbî (Mîrimîrân): 78
 Ahmed Paşa, Ekmekcizâde: 30, 98, 99, 150, 151, 223
 Ahmed Paşa, Fâzıl (Sadır-ı a'zam): 135, 141, 143
 Ahmed Paşa, Hacı (Mîrimîrân): 78
 Ahmed Paşa, Hâdım (Kaîmmakâm): 99
 Ahmed Paşa, Hâfız (Sadır-ı zam): 103, 104, 106, 107, 108, 112, 177, 216, 221, 342
 Ahmed Paşa, Hâ'in: 76, 77, 79, 166
 Ahmed Paşa, Hersekoğlu (Ebül-feth vüzerâlarından): 44, 163, 344
 Ahmed Paşa, Hezârpâre: 131, 133, 172, 225, 229
 Ahmed Paşa ibn Dukaginzâde: 178
 Ahmed Paşa, Kaîmmakâm: 103
 Ahmed Paşa, Köpürlüzâde: 83, 84, 141, 142, 212
 Ahmed Paşa, Küçük: 231
 Ahmed Paşa, Makbûl: 150
 Ahmed Paşa, Melek: 83, 93, 104, 105, 119, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 153, 155, 172, 173, 188, 192, 217, 220, 251, 256, 322, 343
 Ahmed Paşa, Serdâr: 44, 142
 Ahmed Paşa, Seydî: 83, 138, 139, 141, 313
 Ahmed Paşa (fia'ir): 51, 161
 Ahmed Paşa, Tarhuncu (Vezîria'zam): 133
 Ahmed Paşa, Tayyâroğlu: 139
 Ahmed Paşa, Tezkireci: 127
 Ahmed Paşa türbesi: 179
 Ahmed Paşa (Vezîr): 76, 95, 130, 147, 166
 Ahmed Paşa, Voynuk: 133
 Ahmed Paşa-yı Fenârî (Vezîr-i a'zam): 163
 Ahmed Paşa-yı Hezerpâre (Sadır-ı zam): 127
 Ahmed, Pîr (fieyh): 194
 Ahmed Sâdık, fieyh: 183
 Ahmed, fiehzâde: 97, 164
 Ahmed Yesevî ibn Muhammed Hanefî: 38, 43, 307, 353
 Ahmed Yesevî, Türk-i Türkân Hoca: 38, 43, 236, 353
 Ahmed-âbâd (bez cinsi): 76, 319, 333
 Ahmedî, el-Mevlâ: 177
 Ahmet Beşe: 283
 ahtapot (ihtapot, deniz mahlûku): 290
 âhû: 216, 298
 âhûr kethudâsı: 295
 Âhûrkapu: 2, 33
 Ajder Balı (Top cinsi): 216
 ak ağa: 52
 Ak Hüsameddîn medresesi: 150
 Ak Hüsameddîn, fieyh: 191
 Akağakapusu: 94
 Akbaba köyü: 241
 Akbaba (Mukallid): 121, 352
 Akbaba Sultân: 241
 Akbaba Sultân hammâmı: 159
 Akbaba Sultân mesîregâhı: 241
 Akbaba Sultân teferrücgâhı: 229
 Akbaba tekyesi: 241
 Akbınar kasrı: 136
 akça: 251, 254
 Akçakal'a (Diyârbekir'de): 85, 89
 Akçakızanlık: 185
 akçe sikkesi: 311
 akçe tahtası: 190, 210
 Akdeniz: 15, 16, 17, 18, 19, 22, 29, 33, 34, 40, 51, 73, 78, 112, 122, 124, 125, 126, 129, 132, 165, 214, 223, 226, 227, 228, 253, 270, 274, 275
 Akdeniz boğazı: 24, 41, 45, 203, 224, 225
 Akdeniz cezîreleri: 210
 Akdeniz esnâfı: 273
 Akdeniz kapudanları: 124, 272, 273, 274
 Akhisâr: 184
 Akılbend câmi'i: 147
 Akılbend çârsûsu: 354
 Akılbend mahallesı: 51
 Akın kal'ası: 94
 Akındıburnu: 223, 224, 230, 231
 akîde: 289
 Akîde Hânım (Fâtih'in karısı, Fransa Kırılının kızı): 50
 Akîde kolu: 348
 akîdeciyân esnâfı: 289
 akîk: 265, 312
 akîk-i Yemenî: 289, 312, 318
 Akîl (Hazret-i Alî'nin karındaşı): 258
 Akka: 21, 40, 45, 46, 50, 51, 63
 akkâm: 267, 347
 akkâm u meş'aleciyân: 113
 akkâmân esnâfı: 267
 Akkapu: 107
 Akkirman: 82, 83, 128, 138, 163
 Akkirman kal'ası: 43, 68, 211, 225, 353
 Akkirman yağı: 298
 akmişe (kumaşlar): 273, 320

- akmişe-i fâhire: 114, 115, 235, 254, 267, 268, 276, 282, 289, 310, 319, 320, 333
- Aksarây: 19, 43, 51, 82, 88, 91, 146, 147, 152, 153, 156, 157, 159, 191, 301, 332, 354
- Aksarây hammâmı: 158
- Aksarây (Karaman'da): 96
- Akşehir: 82, 88, 91, 177
- Akşemseddîn: 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 49, 50, 62, 63, 152, 161, 162, 197, 204, 210, 345
- Akşemseddîn câmi'i (Karagümruk kurbünde): 146
- Alabaş (çoban köpeği ismi): 280
- Alaca hammâm: 158
- Alacahisâr: 66, 82, 87, 90
- Alâeddîn Cemâlî (fiyhülislâm): 79, 166
- Alâeddîn (Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis): 97
- Alâeddîn (Selçûklü Sultanı): 38
- Alâeddîn, fiyh: 96
- Alâeddîn ümerâları: 38
- Alâeddîn-i Selçûk: 37, 351
- Alâiyye: 38, 84, 88, 92, 181, 274
- alakerde (balık cinsi): 290
- Alakorna: 355
- Alaman diyârı: 47, 77
- Alaman (kılıcı): 302
- alançalar (temren cinsi): 307
- Alapars (çoban köpeği ismi): 280
- alara (güvercin cinsi): 317
- alat (halat): 16, 270
- âlât-ı işkenceler: 256
- Alâüddeve: 68, 204
- alay çavuşları: 254, 352, 358
- alaybeği: 82, 83, 84, 85, 86, 90
- alay-ı Muhammedî: 106
- alay-ı ordu-yı asâkir-i avân: 261
- alay-ı pâdişâhî: 345
- alayköşkü: 26, 156, 157, 251, 255, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 267, 268, 273, 280, 284, 285, 287, 293, 295, 296, 298, 300, 305, 316, 317, 318, 319, 341, 344, 345, 346, 349, 357, 358
- alcı balcı esnâfi: 332
- Alcığa (Hazret-i Âdem'in çocuğu): 255
- âlçacıyân-ı Tire ve fiâm esnâfi: 333
- alçı değirmenleri: 340
- alçıcalar: 340
- alçıciyân esnâfi: 339
- alef: 238
- alef anbârı: 51
- alef (ot cinsi): 238
- Aleksandıra deyri: 214, 217
- Aleksandıra (<stanbul'un ismi, <bri'de): 24
- Aleksandıra yani <skender-i Zülkarneyn Târîhi: 37
- alem: 100, 205, 244, 268, 273
- alem (gürz oyunu): 121
- alemdâr-ı Resûl: 197
- alemdâr-ı Resûl-i sancakdârân esnâfi: 257
- alem-i Muhammedî: 73
- alem-i Resûlullâh: 309, 336
- Alemşâh, fiehzâde: 97, 164
- alesta (gemici terimi): 125
- alıcı ve balıcı esnâfi: 332
- Alî Ağa bâğçesi: 202
- Alî Ağa, Çeşteci (Yeniçeri ağası): 103, 124
- Alî Ağa (Gümruk Emîni): 31, 227, 268, 275, 281, 298, 301, 304
- Alî Ağa, Hâdım Sefîd (Kılarcıbaşı): 115, 226
- Alî Ağa, Kuzu (Silahdar): 45, 113, 170, 227, 361
- Alî Ağa, Na'iband (Safat Hakimi): 137
- Alî Ağa, Yeğen (Ravzacıyân): 344
- Alî Balı (Top cinsi): 216
- Alî Balı, Topcubaşı: 216
- Alî Balı (Tüfeng ustası): 303
- Alî Beğ ibn Husrev: 199
- Alî Beğ ibn Malkoç Beğ: 79
- Alî Beğ, Mihaloğlu: 167
- Alî Beğ, fiehsuvârzâde: 94
- Alî Beğ, Tilki (yonkarcıyân sâzi ustası): 345
- Alî bendi (güreş oyunu): 119
- Alî Berkûk: 301
- Alî bin Abdül'azîz eş-şehîr: 200
- Alî bin Abdürre'ûf, fiyh: 185
- Alî bin Mehemed: 200
- Alî bin Yûsuf Balı: 166
- Alî Cemâlî mektebi: 151
- Alî Cüce, Celeb (Ravzacıyân): 344
- Alî Çelebi, Ekmekci: 188
- Alî Çelebi, Kaftancı: 230
- Alî Çelebi, Küçük (Hânende): 342
- Alî Çelebi, Nakrezen: 343
- Alî Çelebi, Nişâncı (Bâyezîd-i Velî asrında): 163
- Alî Çelebi, Seyyid: 164, 213
- Alî Çelebizâde Abdullâh Efendi: 124
- Alî Dede: 184, 194
- Alî Efendi, Bitli: 182
- Alî Efendi, Bodur (Soğukkuyu Cami'i imâmı): 315
- Alî Efendi, Emîr: 184
- Alî Efendi (Haleb Müftisi): 176
- Alî Efendi, Kara Sünbül (temel kadısı): 100, 208
- Alî Efendi, Kınalızâde (fiyh): 180
- Alî Efendi yalısı: 221
- Alî el-müştehir bi-<drîs: 209
- Alî (Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis): 97
- Alî (Halife): 35
- Alî Hân: 116, 170
- Alî Hân-ı Tebrîzî (fieştâryân): 344
- Alî, Hz.: 11, 32, 71, 119, 186, 191, 198, 242, 243, 244, 247, 249, 253, 254, 255, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 267, 276, 277, 280, 282, 285, 297, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 312, 314, 316, 318, 319, 321, 323, 325, 326, 328, 329, 330, 332, 336
- Alî ibn Abdullâh bin <lyâs: 185
- Alî ibn Ebî Tâlib: 280
- Alî ibn Sâlih, Mevlânâ: 79
- Alî <skenderânî, Pir: 265
- Alî, <skenderiyyeli Hacı (Pehlivân): 338
- Alî kapudan: 273
- Alî Kuşcu: 66, 163, 218, 219
- Alî, Kuyumcu (Tel tanbûrcıyân): 345
- Alî, Mi'mâr: 58
- Alî minâresi kurbü (Hille şehrinde): 308
- Alî Nâd: 346
- Alî Neccâr (Edirne'deki Eski Caminin mimarı): 58
- Âl-i Osmân: 45, 93, 103, 106, 119, 122, 131, 135, 160, 211, 231, 252, 274, 294, 309, 357
- Alî Paşa: 141, 217
- Alî Paşa çârşûsu: 147, 157
- Alî Paşa çeşmesi: 156
- Alî Paşa, Dervîş (Mîrimîrân): 96
- Alî Paşa, Dutsak (Haleb Valisi): 139, 140
- Alî Paşa, Hâdım (Vezîr-i a'zam): 77, 95, 163
- Alî Paşa hammâmı (Tophane'de): 148, 158, 159, 219
- Alî Paşa, Hüsâmoğlu (Kapudan): 125, 132
- Alî Paşa, Kalın (Vezîr-i a'zam): 76
- Alî Paşa, Kapudan: 96, 140
- Alî Paşa, Karamanlı (Kapudan): 125, 272, 273
- Alî Paşa, Kemânkeş: 100, 103, 106, 107, 123
- Alî Paşa, Konakçı: 140
- Alî Paşa, Köse: 83, 125, 140, 141, 142, 157
- Alî Paşa kurbü: 152
- Alî Paşa, Muhakkık: 180
- Alî Paşa, Münakkaş: 216
- Alî Paşa sarâyı: 195
- Alî Paşa, Sofu (Mîrimîrân): 78, 96
- Alî Paşa, Temerrüd (Mîrimîrân): 78
- Alî Paşa, Varvar (Sivas vâlisi): 127, 129, 133, 154
- Alî Paşa, Vezîr-i a'zam (Kapudan): 102

- Alî Paşa, Yavuz (Vezîr-i a'zam): 99
Alî Paşa-yı Atfık kârbânsarâyı: 155
Alî Paşa-yı tahkîk haremi: 178
Alî Peçenoğlu kalyonu: 188
Alî Rızâyî Efendi (fia'ir): 359
Alî Sâmir, Pir: 266
Alî, Selânikli (yeltemeciyan sâzi ustalarından): 345
Âl-i Selçûkiyan: 38
Alî, Südcüzâde (Hânende): 342
Alî fiâh (Kânûncı): 344
Alî, fiir-i Yezdân: 119
Alî Tablî, eş-fieyh: 76
Alî Yegânî: 166
Alibeğköy: 201
Alibeğköy mesiregâhı: 238
Alîme Hânım (<sfendiyâr oğlunun kızı): 45
Alina Kırıl: 145, 228, 232
Aline kal'ası: 18
Aline (Kostantîn'in anası): 63
Aline (râhibe): 21
Aline (Saydûn Pâdişâhın kızı): 14
Aliya (<lyana Kırıl'ın anası): 36
Aliyana (<stanbul'un ismi, Çeh lisânında): 24
Alîyâr Beğ (Ayazmand beği): 43
Aliyüddîn'ül-Yegânî (fieyhülislâm): 163
Aliyye Hâtun (Fâtih'in annesi, <sfendiyâr oğlunun kızı): 45
Alkame (sahabe): 328
Alman: 17, 21, 93, 94, 142, 313, 337, 346
Alman câmûsları: 346
Alman çelikleri: 308
Alman dağları: 240
Alman fiçileri: 283
Alman kırılı: 214
Alman sâ'ati: 310
Alman şarâbı: 358
Alman usturaları: 329
Almanoğlu (Bâzergân): 275
Altımermer: 28
Altımermer medresesi: 150
Altıpoğça bâğı: 300
Altıpoğça câmi'i (Müftîhimmâmî kurbü): 146
altun: 63, 73, 74, 75, 81, 101, 115, 117, 120, 130, 132, 134, 160, 185, 188, 202, 206, 215, 216, 217, 227, 281, 290, 293, 294, 297, 309, 311, 312, 313, 360
altun alem: 100, 268
altun amûd: 143
altun âvânî: 107, 311
altun ayaklar: 101
altun döğücüler esnâfi: 308, 330
altun fânûslar: 273
altun guruşlar: 215
altun harâc: 38, 232
altun ihsânlar: 261
altun kabara: 280
altun leğen: 168
altun ma'deni: 227
altun mutallâ demir zencîrler: 280
altun mücevherli asâlar: 26
altun sandûka: 23
altun silsileler: 280
altun sini: 63
altun tâs: 267, 299
altun top: 56, 59, 62, 162
altun varak: 263, 279, 280
altun yıldız: 265, 267, 313
altun yıldızlı zencîrler: 262, 279
altun zencîrler: 321
âlûlar: 300
Amasiyye: 82, 88, 91, 113, 162, 163, 165, 166, 178, 181, 220, 294
Amasiyye-i gâsiyye: 178, 199
Amasra: 220
amber: 173
Amber Mustafâ (Müe'zzin): 115
amber sirkesi: 283
amber suyu: 262
amberciyan esnâfi: 326
amberdân: 49
amber-i bâris (içecek): 276, 285
amber-i hâm: 160, 172, 297
Amık kal'ası: 94
Amıstırdam: 142
Amlâk (kayser): 37
Amlâk oğulları: 14
Ammâr bin Yâsir: 325, 326
Amr bin Ümeyye-i Zamîrî, Pir: 243, 244, 257, 327, 343
Amr ibn Âmirî, Pir: 321
Amr ibn el-Âs: 261, 276, 314
Amr-ı Ayyâr: 12, 256, 260, 267, 292, 336, 348
Amr-ı Ayyâr oğlu Uşûm, Pir: 256
amrud (ayrıca bkz. emrûd): 301
Anabolı: 77, 204
Anapol livâsı: 82
Anadolu: 34, 38, 41, 51, 54, 74, 78, 79, 80, 81, 82, 88, 90, 91, 93, 99, 107, 111, 112, 123, 124, 134, 135, 136, 137, 139, 141, 162, 163, 177, 221, 222, 227, 228, 231, 232, 235, 236, 237, 241, 274, 281, 294, 322, 344, 355
Anadolu Etrâkları: 51
Anadolu gazâları: 81
Anadolu Hisârı: 145, 159, 224, 230, 251, 336
Anadolu kadı'askeri: 54, 79
Anadolu sadrı: 124
Anavarin kal'ası: 68, 129
anbâr çorbacısı: 295
anbâr emîni: 295
anbâr-ı azîm: 295
anbâr-ı hâs: 252
Anbârlı karyesi: 181
andelîb (bülbül): 69, 197, 342
Andelîb Çelebi (Hânende): 342
Andelîbî (fia'ir): 164
andık (sırtlanın bir türü): 321
Andrik kal'ası: 95
Ane (Rıkka'da): 89
Anid (Kastamonî): 294
anison: 267, 356
anison arakı (şarâb): 356
Ankâhâne (meyhane): 356
Ankara: 82
Ankaravî: 161, 182, 209
ankona (kumaş cinsi): 333
Ankora şarâbı: 213, 358
ankurya: 291
Antâkiyye: 17, 38, 41, 84, 274, 328, 339
Antalya: 164
Anternâme (kitap): 259
Apo Koron kal'ası: 137
Apopi Mihâl: 83, 141
Arab: 21, 30, 34, 35, 36, 41, 74, 86, 158, 207, 214, 225, 238, 250, 257, 275, 282, 292, 302, 303, 316, 317, 324, 338, 347, 351, 359
Arab askeri: 35
Arab câmi'i: 34, 210, 211, 212, 213
Arab lisânı: 16, 24, 201, 328
Arab pehlivânları: 338
Arab ulemâları: 162
araba: 18, 24, 28, 102, 109, 135, 138, 141, 142, 148, 157, 184, 186, 216, 237, 239, 240, 241, 253, 264, 265, 266, 267, 269, 270, 275, 276, 277, 278, 279, 282, 283, 284, 285, 287, 288, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 305, 306, 308, 310, 319, 320, 322, 323, 326, 327, 329, 333, 334, 339, 340, 341, 353, 359, 360
araba yapıcıyan esnâfi: 339
Arabacılar mahallesi: 157
Arabacılar mescidi: 148
Arabacılar meydânı: 186, 237
Arabgîr: 82, 88, 91
Arabgîr dudu: 285
Arab-ı Urbân: 35
Arabî: 115, 118, 164, 359
arabî düdük: 338, 346
arabî zurna (musiki esnâfindan): 337
arabî zurnacıyan: 346
Arabî-hân: 351
Arabistân: 33, 34, 44, 45, 51, 203, 234, 243, 329, 336, 345, 346

- Arabiyye: 250
Arabzâde: 79, 178
Arafât: 74, 243, 255
arak: 355
arakıyân esnâfı: 355
arakiyye: 45, 50
arakiyye-i Yûsufiyye: 115
ar'ar (ağaç cinsi): 51
Arasât kavmi: 271
Arasto: 76, 79, 96, 131, 135, 198, 224, 248, 295, 359
Arat kal'ası: 95, 138, 139
Arat livâsı: 83
arayıcı esnâfı: 254
arayıcı (kehleciyân ustalarından): 294
arayıcılar: 297
arayıcıyân esnâfı: 254
Arbat elleri: 83
Ardahan: 92, 294
Ardahan kal'ası: 68
Ardahan-ı Büzürg: 85, 89
Ardahan-ı Küçük: 85, 89
Ardanuç: 89
ardıç: 335
ardıç ağacı fıçıları: 283
Ardıç (Çıldır'da): 85
Ardud: 94
Arhuza şarâbı: 358
ârif-i samedânî: 357
Aristetalis Hekîm: 28
Arîş: 165
âriyetî esbâblar: 334, 358
arka hammâlî: 354
arka kaşağısı: 335
arka sakkâsı esnâfı: 265
Arkadiya kal'ası: 68
arkalı eğeler: 306
arkalıçlar: 334
Arnâbûd: 103, 282
Arnavud: 76, 77, 122, 134, 158, 278, 282, 285, 323, 325, 328, 336, 340, 341, 357
Arnavud esnâfı: 323
Arnavud gavvâsları: 203
Arnavud <skenderiyyesi: 66, 167
Arnavud kalkanı: 120
Arnavud Kâsım bozası: 354
Arnavud Kâsım (Mukallid): 348
Arnavud Kâsım şerbeti: 286
Arnavud lisânı: 328
Arnavud Osman Çelebi, Tambûrî (kalemkârân-ı kuyumciyân): 313
Arnavud Paşa: 134
Arnavud şakkaları: 357
Arnavud taklîdi (hayâl-i zilde): 351
Arnavudca türkî: 340
Arnavud-ı anûd kabîlesi: 76
Arnavudköy: 18, 223, 355
Arnavudluk: 68, 284
Arnavudü'l-asl: 77, 112, 132, 135
Arondo Kıral (Ceneviz Kıralı): 210
arpa: 266, 272, 295
arpa anbârı: 25
arpa anbârı emîni: 252, 295
Arpa Emîni hammâmı: 159
arpa suyu (şarâb): 354, 356
Arpacıbaşı mescidi: 195
Arpacılar: 159
Arpaçukuru: 163
arpalık: 81, 261
arslan: 32, 240, 280, 290, 316, 319, 321
Arslan Ağa câmi'i: 233
Arslan Ağa hammâmı: 159
Arslan Ağa, Kethûdâ: 234
Arslan Ağa sarâyı: 233
Arslan Ağa (ser-bevvâbân): 202
Arslan Paşa (Mîrimîrân): 78
arslan postları: 321
arslan südü: 357
Arslan fiâh: 346, 349
arslancı: 280, 319
arslancıbaşı: 321
arslancıbaşı kethudâsı: 280, 321
arslancıyân esnâfı: 280, 321
arslancıyân kârhânesi esnâfı: 280
arslanhâne: 20, 54, 252, 318, 321, 330
arşın: 71, 211, 221, 295
arşın (helva cinsi): 289
arûsek: 334
arûz: 167, 200
arz odası: 51, 94, 118
Arz-ı Hâsân: 15, 45, 308, 318
Arz-ı Mukaddes: 11, 14, 15, 21, 31, 35, 228, 232
Arzî (fia'ir): 121
arzuhâl: 225, 259
asâ: 257, 335
Âsaf: 106, 305
âsafî zurna (musiki esnâfından): 337
âsafî zurnacıyân: 346
Âsârî (Ressâm, Hattat): 192
asdar: 295
asdar bezleri: 333
asel: 274
aselibend: 262, 326
asel-i hâlis: 286, 288
asel-i kâfûr: 70, 278
asesân-ı bî-amân esnâfı: 256
asesbaşı: 53, 136, 255, 256, 257, 356, 358
asfari'l-levn: 30, 227
Ashâb: 328, 350
Ashâb-ı güzîn: 152, 208, 254, 286, 298, 302, 315, 350
Ashâb-ı Kehf: 21, 107, 280
Ashâb-ı kirâm: 208, 242
Ashâb-ı Soffa: 258
Asîde (Hazret-i Âdem'in çocuğu): 255
Asîr (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
Âsitâne: 47, 116, 118, 134
âsiyâb: 19
Askalân: 15, 40, 303
asker: 33, 44, 52, 90, 104, 107, 108, 111, 112, 113, 114, 122, 126, 128, 132, 133, 134, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 332
asker-i asesbaşı esnâfı: 255
asker-i islâm / asâkir-i islâm: 33, 34, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 48, 50, 97, 99, 102, 103, 104, 107, 108, 112, 113, 126, 128, 129, 130, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 168, 169, 197, 255, 296, 331, 336
askerî tâ'ifesi: 50, 93, 263, 302, 359
asma (gürz): 121, 316
Assâf Beğ, Ferruhoğlu: 115
Assâf (zırh): 302
âsumânî çizme: 44
âsumânî deri: 322
âsumânîler (havayı fişek): 305
âsumânîş (güreş oyunu): 316
âsyâb-ı mâ: 251
âşbâz: 52, 218, 284, 323
âşbâz dükkânı: 119
âşbâzân esnâfı: 284
âşbâzân-ı mâhî: 288
âşbâzların pîri: 284
âşcı: 131, 216, 279, 284, 287, 292
âşcı bıçakları: 279
âşcı karamürseli: 268
âşcıbaşı: 103, 116, 279, 288
âşcıyân esnâfı: 281, 284
âşcıyân-ı balıkbâzârı esnâfı: 291
Aşere kırâ'ati: 114, 118, 245
Aşere-i Mübeşşere: 12, 13, 285, 314, 315, 328
aşkıyâ: 54, 103, 104, 110, 212, 240, 318, 324, 357
aşkıyâ çelebiler taklîdi (hayâl-i zilde): 351
Aşkî (fia'ir): 161
Aşknâme (Üsküdarî Mahmûd Efendi'nin eseri): 357
aşlama: 263
aşlama destereleler (çiftçi aleti): 263
aşlama fidânları: 263
aşlamacıyân-ı eşcâr-ı müsmirât esnâfı: 263
aşr-hân: 70
âşûrâ (yemek): 269
âşûfte: 354
Aşvadır: 255
at: 129, 137, 138, 149, 154, 204, 238, 239, 246, 254, 265, 296, 305, 321, 331, 353
at arabaları: 299

- At Bâzârı meydânı: 237
at cânbâzları: 296
at çulları: 163, 323
at değirmeni: 266, 267, 341
at değirmeni çarhcıları: 341
at değirmeni çarkcısı esnâfı: 339
at gemisi: 122
at kayıkları: 42
at kılı: 266
at kulu: 50
at menzili: 76
at sakkâları: 265
at yemleri: 266
at yükü: 293
Atak (Diyârbekir'de): 85, 89
Atâullâh bin Ahmed, fieyh: 184
Atâullâh Efendi, Mevlânâ: 96
Atâullâh Efendi (Selîm Hân Hocası):
178
Atâullâh Habeşî, Pir: 320
Atâyî Çelebi (fia'ir): 185, 186, 359
Atbâzârı: 74, 155, 179, 233, 234, 322,
340, 341
Atbâzârı câmi'i: 146
Atbâzârı emâneti: 252
Atbâzârı emîni esnâfı: 296
Atbâzârı hânı: 155, 235
Atbâzârı nâ'ibi: 296
atcibaşı: 54, 240
âteşbâz: 132, 304, 305, 338, 349
âteşbâz pehlivânların pîri: 338
âteşbâzân esnâfı: 338
âteşbâzân-ı fişengciyân: 304
âteş-gede: 55
âteş-i Nemrûd: 54, 183, 215, 279, 303,
306
âteş-perest: 122, 239
atıcıbaşı: 287, 318
Atıcılar: 159, 287, 318
Atıcılar tekyesi: 287, 315
Atina: 14, 55, 122, 283, 354
Atina aselleri: 274
Atina balı: 213, 299
Atina kal'ası: 66
atlas: 267, 289, 301, 319, 320, 332
atlas çullar: 263, 279
atlas hil'at: 93
Atlas (kitap): 270
atlas ü dîbâ: 114
atlas zincef: 319
atlasçıyân esnâfı: 333
atlas-ı bûkalemûn: 130
atlı asker: 108
atmaca (kuş cinsi): 216, 316
atmacacıbaşı: 321
Atmeydânı: 20, 26, 28, 29, 44, 51, 100,
102, 104, 105, 112, 117, 126, 127,
130, 132, 135, 136, 143, 145, 147,
153, 155, 171, 173, 189, 196, 200,
225, 237, 278, 279, 293, 315, 338,
354
Atmeydânı hammâmı: 158
atrına (balık cinsi): 290
attâr: 132, 212, 213, 313, 327
attâr esnâfı: 326, 327
attârân san'atı: 300
attârân zümresi: 326
attârân-ı dikiciyân esnâfı: 325
attârân-ı kahveciyân esnâfı: 327
attârân-ı Mısır: 326
attârân-ı Yahûdân esnâfı: 327
attârbaşı: 327, 328
Attâr-ı Bilbaysî, Pir: 275
attâr-ı çöMLEKciyân esnâfı: 326
attâr-ı yağcıyân-ı bâdem esnâfı: 326
avân sâzi: 345
avârız dîvânı: 90
Avarin (Mora'da): 124
avcı odaları: 321
avcıbaşı: 280, 321
avcılar: 159, 279, 280, 316, 321
avcılar çorbacısı: 280
avcılar odası: 279
avcıyân esnâfı: 316
avcıyân-ı murgân esnâfı: 321
avgâh: 227
âvîze: 64, 69, 70, 71, 75, 100, 101, 144,
292, 306, 320
Avlonya: 68, 74, 82, 87, 90, 328
Avn bin «mrân, Pir: 308
Avn (çoban köpeği ismi): 280
Avn ibn fiâden er-Râ'î, Pir: 277
Avra (çingene): 280
Avretbâzârı: 19, 27, 76, 146, 150, 152,
153, 159, 174, 301, 334
Avrethisârı: 66
avşıla (içecek): 276
avşıla şarâbı: 355
Avusdos (günü): 26
Avvâd (sâzendegândan): 344
Avvâdân (musiki esnâfindan): 337
Avz bin Sâm: 37
Ay Sofya (Vezendon kıralın kızı): 57
Aya Aleksandıra: 214
Aya, Bâb-ı: 26
Aya Dede: 41, 42, 175
ayak nâ'ibi: 53, 212, 216
ayak taklîdi: 352
Ayakapusu: 42, 152, 175, 290, 355
Ayakhâne (meyhane): 355
Ayalonka şehri (Kâsımpaşa): 204
Ayamavra livâsı: 82
Ayameki cezîresi: 66
a'yân [u] eşrâf: 106, 110, 129, 208,
214, 220, 223, 225, 235, 241, 287,
321
a'yân-ı kibâr: 149, 153, 223, 332
Ayaniko Ayazması kal'ası: 18
Ayanikokapusu: 211
Ayanta günleri: 291
Ayanta kal'ası: 18
Ayas Paşa: 76, 78, 204
Ayas Paşa havzı mesîregâhı: 218
Ayas Paşa huddâmları: 182
Ayasofya: 17, 18, 20, 24, 28, 29, 30,
31, 33, 39, 43, 48, 49, 50, 51, 54,
55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63,
64, 65, 73, 75, 97, 100, 105, 113,
148, 152, 153, 154, 155, 172, 175,
184, 190, 197, 207, 265, 293, 301,
339, 340, 354
Ayasofya câmi'i: 17, 26, 50, 51, 57, 58,
60, 62, 78, 96, 115, 199, 329
Ayasofya çanlığı: 37, 59, 232
Ayasofya çârsûsu: 60, 62, 289, 354
Ayasofya deyri: 18, 20, 28, 33, 48, 58,
221
Ayasofya hammâmı: 158, 160, 354
Ayasofya haremi: 171, 173
Ayasofya kubbesi: 20, 48, 55, 56, 58,
62, 69, 70
Ayasofya kurşumu: 63
Ayasofya makâmâtları: 59, 62
Ayasofya meşîhati: 191
Ayasofya meydânı: 237
Ayasofya-i Kebîr: 48, 54, 56, 114, 118,
149, 152, 157, 162, 169, 170, 172,
217
Ayaspaşa hammâmı: 220
Ayaspaşa Mahallesi: 217
Ayasuluk: 55, 283, 336
ayazma: 203, 211, 212
Ayazma, Bâb-ı: 26
Ayazma «skelesi meydânı: 237
ayazma-i hulv ü şûre: 252
Ayazmakapusu: 43, 237, 308
Ayazmend: 43
Ayazmend şarâbı: 358
Aydın: 82, 88, 91, 345
Aydın Çavuş (kimyâ sahibi): 208
Aydın Çavuş mahallesi (Kâsımpaşa'da):
208
Aydın Ermenî (kalemkârân-ı
kuyumciyân): 313
Aydınbayoğlu: 42, 44
Aydincik (Bursa'da) (ayrıca bkz.
Eydincik): 14, 34
Aydincik tahtı: 55
Aydınlı: 165, 166
ay / ayu: 280, 305, 321
ay balığı: 290
ay oynatmak: 349
ayıcıyân esnâfı: 280
âyîne: 315
âyinebâz (hayâl-i zilciyân): 339
âyineciyân esnâfı: 334
âyîne-i «skender: 302

âyîn-i İ̄sâ: 21
âyîn-i Mesîhâ: 24
Âyişe-i Sıddîka, Hz.: 306
aylan (yay cinsi): 315
aylı sâ'at: 310
ayn-ı Âlî: 45
ayn-ı câriye: 155
Aynî Hâtûn binâsı: 202
Ayntâb: 88, 92, 323
Ayntâb köftesi: 286
aynü's-semek-i Sûdân: 310
ayran: 277
ayrık (ot cinsi): 238
Ays bin ‹shâk evlâdları: 38
Ays evlâdları: 13
Ays ibn ‹shâk Nebî: 14
ayş [u] işretgâh: 227
ayubâz (hayâl-i zilcîyân): 339
Ayvansarı Bâbı: 26, 156
Ayvansarıkapusu: 25, 26, 326
Azadlı (Çatalca'da): 19
Azak: 12, 16, 84, 122, 128, 132, 142, 238, 277
Azak eğiri: 30
Azak kal'ası: 37, 128, 132, 142, 210, 228
Azatlı (‹stanbul'da): 19
Azatlı köyü: 240
azebistân: 44, 50, 91, 123, 159, 205, 208, 213
azebistân ağaları: 82
azebistân askeri: 42, 205
azebistân çavuşları: 53
azebistân nevbetci: 205
Azebkapusu: 18, 211, 212, 213
Azebkapusu hammâmı: 159
azebler: 155, 158
Azebler câmi'i (fieftalü câmi'i, Unkapamı'nın iç yüzünde): 146, 183
Azebler Çârsûsu: 188
Azebler hammâmı: 158, 354
Azebler mahallesi: 283, 360, 361
Âzerbâyecân armudu: 285
Azerbuc: 92
Azez (Haleb'de): 88
Azez livâsı: 92
Azî ibn en-Nebbâş, Pir: 298, 300
Azîz Efendi bâği: 300
Azîz Efendi (‹slâmbol Monlası): 124
Azîz hazretleri (Rûmiyye fieyhi): 104
âzmâyiş (ok cinsi): 314
Azmâyiş (Put): 49
Azmî Efendi: 199
Azmî (fia'ir): 157, 171
Azmîzâde Hâletî Çelebi (fia'ir): 186, 359
Azmîzâde Hâletî Efendi (fieyhülislâm): 102, 123, 124
Azmîzâde yalısı: 221
Azrâ'îl: 28, 57, 139

- B -

Ba'albek kurbü (Cebel-i Lübnan'da): 329
Baba Acem (Dâ'irezen): 343
Baba Âhû (Dâ'irezen): 343
Baba Alî, çengî: 343
Baba Amr, Pir: 315
Baba Arab: 316
Baba Ca'fer: 36, 37, 43, 59, 175
Baba Ca'fer Zindânî: 43
Baba Çelebi medresesi: 151
baba çorbasi: 284
Baba Hasan (Tekye-nişîn): 316
Baba Mahmûd Efendi: 200
Baba Maksûd makâmı: 59
Baba Mehemed (Papası): 49, 50
Baba Nakkâş: 60
Baba Nâzlı kolu: 348
Baba Reten (Ebû Seyd Hindî): 263, 301
Baba Reten-i Bâğbân, Pir: 285
Baba Sevindik-i Hindî, Pir: 336
Baba Süleymân Ağa yalısı: 221
Baba fiâhin cengî: 343
baba şeftâlûsi: 300
Baba Yûsuf, fieyh: 164, 201
Babadağı: 143
Bâb-ı ahdar: 315
Bâb-ı Âhûr kurbü: 154
Bâb-ı Cedîd: 26
Bâb-ı Dâvûd (Kudüs'de): 305
Bâb-ı Hümâyûn: 20, 26, 51, 58, 112, 132, 137, 155, 295, 324
Bâb-ı Sa'âdet: 51
Bâb-ı Servi: 115
Bâb-ı Züveyle: 77, 166
Bâbulluk: 256
Bâbü'l-ebvâb kal'ası: 97
bâc: 125, 281
Bâcvânlar [Bâcvânlu] livâsı: 86, 90
badaluçka (havayı fişek): 304, 305
badana: 211, 340
badanacı Ermenîler: 340
badanacıyân esnâfi: 339
bâdbân (yelken): 72
bâde: 204
bâde-fürûşân: 356
Bâdehâne (meyhane): 356
bâdem: 262, 286, 300
bâdem mülebbesi: 289
bâdem şeker: 289
bâdem yağcısı attârı esnâfi: 326
bâdemî: 267, 312
bâdemli çörekler: 265
bademli köfterciyân esnâfi: 286
bâdgîrler: 341
Badille mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
Badrak: 83
badya: 285, 289, 291

bâdyân: 274, 298, 354
Baf: 84
Baf kal'ası: 96
Bafra: 220
bâğ: 30, 39, 40, 50, 132, 173, 192, 193, 195, 202, 203, 204, 205, 207, 213, 217, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 235, 236, 237, 239, 245, 259, 263, 283, 287, 300, 301, 318, 322, 344
bâğ u bâğçe: 30, 39, 132, 192, 193, 195, 202, 203, 204, 205, 213, 217, 220, 221, 223, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 237, 263, 318
bâğ u besâtinli: 26
bâğ u bostân: 168, 223, 251, 263
bağal (matrakbâzlık): 121
Bağaniskî kavmi: 328
bâğbân: 40, 101, 159, 178, 207, 208, 221, 226, 227, 228, 229, 235, 237, 241, 263, 301
bâğçe: 14, 18, 25, 28, 30, 39, 42, 43, 45, 46, 49, 50, 51, 65, 105, 111, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 132, 134, 144, 145, 186, 192, 193, 195, 201, 202, 203, 204, 205, 209, 213, 217, 220, 221, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 239, 240, 241, 263, 273, 285, 295, 296, 300, 301, 309, 311, 318, 336, 348, 360
bâğçe imâmı: 111
bâğçe küreği: 209
bâğçe üstâdı: 221, 229
bâğçe-i hâs: 237
bâğçe-i selâtin: 241
Bâğçekapu: 25, 114, 279, 295
Bâğçekapusu esnâfi: 279
Bâğçeli (kalyonu): 125
Bâğçesarây: 15, 83, 254
bâğçevân: 158, 263, 300, 348
Bağdâd: 35, 37, 39, 48, 55, 58, 60, 67, 74, 75, 77, 78, 80, 81, 85, 89, 94, 97, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 112, 114, 120, 122, 123, 131, 132, 134, 135, 156, 172, 174, 180, 188, 191, 200, 211, 232, 237, 251, 257, 258, 259, 261, 262, 280, 294, 307, 316, 317, 319, 320, 323, 326, 328, 331, 352, 361
Bağdâd fethi: 188, 200
Bağdâd hazînesi: 80
Bağdâd kargısı asâlar: 280
Bağdâd kösü: 60
Bağdâd Kurna'sı: 326
Bağdâd seferi: 105, 122, 135, 191
Bağdâd vâlîsi: 77, 85
Bağdâd vezîri: 81, 104
Bağdâd-ı behişt-âbâd: 35, 74, 75, 85, 104, 119, 124, 216, 250, 251, 257, 276, 360

- Bağdâdî (güvercin cinsi): 317
Bağdâdîzâde: 209
bâğ-ı behişt: 232
bâğ-ı cennetdir: 250
bâğ-ı cihân: 59, 67, 104, 161, 165, 231, 235
Bâğ-ı Cinân kal'ası: 104
bâğ-ı engûr: 235
bâğ-ı huyâbân: 113, 221
bâğ-ı <rem: 11, 16, 23, 47, 51, 63, 65, 67, 69, 113, 139, 186, 193, 201, 202, 204, 207, 228, 231, 237, 239, 300, 330, 348
bâğ-ı <remezât: 101, 161, 221, 237
bâğ-ı Rıdvân: 176
bağırsak: 271, 282, 312
bağla (matrâkbâzlık): 121
bağla top (matrâkbâzlık): 121
bahâr: 203, 301
bahâr helvâsı: 213
bahârlar (bahârat): 281, 283, 332, 353
bahârlı pâlüde: 286
bahârlı simid: 213
bahârlı şerbet: 274, 286
bahârlı şerbetciyân esnâfi: 286
Bahâyî Efendi: 230, 359
Bahîrâ Papas: 56
Bahîre: 86
Bahîrnâme (Gınyâyî Efendi'nin kitabı): 201
Bahrân (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
Bahr-i Harez: 15
bahrî (havayı fişek): 305
bahrî hotaslar: 254
Bahr-i Kulzüm: 17
Bahr-i Muhît: 16, 17, 270, 353
Bahr-i Okyûnûs: 14, 16, 47, 78, 270
Bahr-i Rûm: 16, 17, 19
Bahr-i Salacak: 235
Bahr-i Sefîd: 16, 39, 79, 124, 272, 275
Bahr-i Siyâh: 15, 16, 228, 268, 305
Bahr-i Süveys: 17
Bahr-i Ummân: 16, 257, 268, 270, 272
Bahr-i Van: 270
Bahşî Efendi: 185
bahşîş-i cülûs: 131
bakâlların pîri: 300
bakır: 177, 215, 308, 309, 311
bakır âvânî: 207, 238, 309, 354
bakır gemi: 29, 214
bakır ibrikler: 286
bakır kazanlar: 262
bakır keştiler: 214
Bakır Küresi: 309
bakır ma'âdinleri: 308
bakır sızırıcıyân esnâfi: 308
Bâkî Efendi (fia'ir): 180, 199
Bâkî Efendi (fiyeh): 194
Bâkî Paşa (Defterdâr): 103, 107
Bakî'i mezarlığı (Medine'de): 254, 311, 313, 326, 330
bâkire: 38, 50, 51, 247
bakkâl: 352
bakkâlân-ı tâcirân esnâfi: 298
bakkâlbaşı: 299, 300
bakkâl-ı pasdırmacıyân esnâfi: 299
bakkâlların silsilesi: 298
bakla: 266, 291
Baklalı Hân kârbânsarayı: 155
Baklalı (karyesi): 18
Baklalı köyü mesîregâhı: 240
bakrac: 286, 354
Bakraçlı menzili (ok nişan yeri): 241
bal: 278, 288, 299, 300, 301, 352
bal fiçileri: 214, 255, 299, 354
bal mûmları: 278
bal suyu (şarâb): 354, 355, 356
bal tüccârî esnâfi: 299
balaban: 240, 346, 357
balaban (kuş cinsi): 316
balaban (musiki esnâfından): 337
Ba'labekke kal'ası' (fiâm kurbünde): 306
Balat: 26, 51, 290, 336, 348
Balat câmi'i: 146
Balat Çingâneleri: 345
Balat hammâmı: 158
Balatin livâsı: 83
Balatkapusu: 25, 146, 237, 355
Balatşâh mahallesi: 348
balcıbaşı: 299
balcıyân esnâfi: 299
Balçık kasabası: 137
balgam: 190, 286
balgamî (mermer cinsi): 160
balgamî taşlar: 246, 265
Balı Beğ, Küçük (Ümerâ): 79
Balı Çelebi: 351
Balı Çelebi, Kâsımpaşalı: 344
Balı Efendi, Sarhoş (fiyeh): 96, 180, 194
Balı Kapudan, Bursalı: 272
balık: 17, 19, 29, 118, 188, 196, 226, 228, 229, 231, 237, 238, 240, 252, 271, 288, 289, 290, 291, 292, 305, 310, 316, 321, 344, 361
balık ağı: 238, 292, 310
balık âşçıları: 291
balık beyni: 288
balık dalyanı: 226, 252
balık dişi: 316, 321
balık emâneti: 252
balık emîni: 229, 288, 289, 290, 291, 292
balık geçitleri: 290
balık kursağı: 271, 344
balık mevsimi: 290
balık pişiriciler: 288
balık satıcı esnâfi: 290
balık satıcılar: 290
balık şebekesi: 229
Balıkbâzârı: 213, 289, 290, 291, 355
Balıkbâzârı âşbâzları: 291
Balıkbâzârı çârşûsu: 213
balıkbâzârı esnâfi: 26, 290, 291
Balıkbâzârıkapusu: 143, 211, 293
balıkçı: 159, 225, 227, 288, 289
balıkçı kuşu: 197, 239, 317
Balıkçıarkapusu: 26
balıkçıyân-ı satıcıyân esnâfi: 290
Balıklağa (Kırım'da): 66, 84, 210
balısica (şarâb): 354, 356
Balısira livâsı: 84
Balızâde Efendi: 218
Balî Paşa câmi'i (Emîr Buhârî kurbünde): 147
Balkapanı: 275, 299
Balkapanı hânı: 276
balkarmata: 125
balkarmata kadırgalar: 44
ballı lokma: 265
Ballıbadra kal'ası: 68
balmûmu: 52, 278, 311, 332
balsûciyân esnâfi: 354
balta: 255, 256, 279, 306, 334
Balvar kal'ası: 94
balyemez top: 25, 108, 113, 125, 141, 142, 214, 215, 225, 228, 235, 255, 305
Balyoz hammâmı: 159
balyozlar: 159
Banaluka livâsı: 82
Bandırma: 291
bâng-i Muhammedî makâmı: 82
Bânyânî kavmi: 328
bâr [u] büngâhlar: 108, 141
bârbûtcıyân (musiki esnâfından): 337, 345
bârbûtcıyân sâzı: 345
barça (gemi cinsi): 45, 126, 273
bardak: 327
bardakçı: 326
bardakçı dükkânları: 194
Bârgirî: 86, 89, 94, 113
bârhâne: 267
Bartın: 220
Bartın fiçileri: 283
Bartın küreği: 341
Bartın Türk'ü: 354
bârûd: 238, 279, 293, 303, 304, 359
bârûd emâneti: 252
bârûd emîni kârhânesi: 293
bârûd tâcirleri: 305
bârûdcıbaşı: 238
bârûdcıyân esnâfi: 293, 305
bârûdhâne: 53, 78, 238, 239, 279, 293
bârûdhâne çarhları: 30
bârûdhâne emâneti: 252
bârûdhâne emîni: 293

- Bârûdhâne kulllesi: 205
 Bârûdhâne meydânı: 237
 bârûdhâne-i siyah emîni: 293
 bârûd-ı ma'cûn: 359
 bârûd-ı siyâh: 30, 255, 279, 293, 304, 305
 baskı (nalcı aleti): 308
 basmacılar: 332
 basmacıyân-ı cît esnâfi: 332
 basmacıyân-ı yasdık esnâfi: 332
 Basra: 80, 81, 85, 94, 96, 135, 200, 260, 265, 276, 294
 Basra cebbânesi: 289
 Basra hâkimi: 346
 Basra kargısı: 268
 başcı: 281, 282, 283
 başcıbaşı: 281, 282, 284
 başcıların pîri: 282
 başcıyân-ı âşcıyân esnâfi: 281
 başdankara (kuş cinsi): 222, 318
 başdarda: 105, 121, 125, 133, 142, 271, 316
 Başhisâr: 212
 başmaklar: 218
 bataklık: 122
 batâlise: 14, 20, 31, 32, 37
 Battâl bâğları: 232
 Battâl Gâzî, Seyyid (Ca'fer b. Hüseyin Gazi): 36, 37, 59, 232, 236
 battâl (ney cinsi): 337
 Batum: 89, 92
 Bayat livâsı: 85
 Bayburd: 41, 68, 165
 Bâyezîd câmi'i: 51, 120, 153, 185, 270, 312
 Bâyezîd hammâmı: 159
 Bâyezîd Hân: 26, 28, 46, 47, 67, 68, 95, 96, 149, 153, 163, 164, 165, 167, 168, 170, 171, 172, 174, 175, 191, 202, 210, 214, 216, 221, 237, 240, 301
 Bâyezîd Hân anbarı: 252
 Bâyezîd Hân çeşmesi: 156
 Bâyezîd Hân kârbânsarâyı: 155
 Bâyezîd Hân menzili: 121
 Bâyezîd Hân meşâyihı: 175
 Bâyezîd Hân minâresi: 120, 121
 Bâyezîd Hân, fiehzâde: 78, 97, 98, 168, 170, 171, 345
 Bâyezîd Hân şeyhi: 175
 Bâyezîd Hân topları: 216
 Bâyezîd Hân türbesi: 77
 Bâyezîd Hân ümerâsı: 164
 Bâyezîd Hân, Yıldırım: 19, 38, 39, 40, 58, 105, 204, 228, 231, 350, 351
 Bâyezîd Hân-ı Sâni: 11, 67
 Bâyezîd kal'ası: 86, 90, 93
 Bâyezîd kapusu: 53
 Bâyezîd Kazancıları köşesi: 52
 Bâyezîd meydânı: 67, 316
 Bâyezîd, Sultân: 66, 68, 79, 111, 147, 262, 295, 314
 Bâyezîd-i Bistâmî: 163
 Bâyezîd-i Velî: 28, 31, 43, 45, 46, 47, 48, 66, 67, 68, 69, 145, 146, 161, 162, 163, 170, 191, 207, 214, 229, 230, 270
 Bâyezîd-i Velî câmi'i: 66, 114
 Bâyezîd-i Velî Hammâmı: 28, 158
 Bâyezîd-i Velî imâreti: 152
 Bâyezîd-i Velî medresesi: 149
 Bâyezîd-i Velî meydânı: 237
 Bâyezîd-i Velî sebîli: 157
 Bâyezîd-i Velî vüzerâları: 146
 bayrak: 268, 272, 273, 288, 295, 300, 303, 322, 324
 bayrakdârlar: 331
 Bayram Ağa (Yeniçeri ağası): 124
 Bayram Paşa: 24, 25, 27, 104, 106, 108, 114, 173, 221, 250
 Bayram Paşa bâğı: 237
 Bayram Paşa câmi'i (Kebkebciler içinde): 147
 Bayram Paşa hammâmı: 158
 Bayram Paşa, Kâ'immakâm: 104, 105, 113, 188, 211
 Bayram Paşa, Koca: 24, 25
 Bayram Paşa (Murâd Hân'ı Râbi' vezîri): 154
 Bayram Paşa sarâyı: 154
 Bayram Paşa türbesi: 174
 Bayram Paşa (Vezîr-i a'zam): 112, 174, 251, 358
 Bayram fiâh (Rakkâs): 348
 Bayram-ı Velî, Hacı: 162, 209
 Bayramî tarîkatı: 164, 187, 191, 196, 201, 209
 Bayrampaşa habbı: 354
 bâzârbaşı esnâfları: 301
 bâzârcı: 158, 300, 301
 bâzârcı dükkânları: 220
 bâzârcılar oğlanları: 300
 bâzâr-ı sevr: 281
 bâzbâzân: 121, 338
 bâzbâzân-ı cânbâzân-ı pehlivânân: 338
 bâzbâzân-ı pehlivânân esnâfi: 348
 bâzergân: 48, 158, 226, 253, 274, 275, 276, 281, 287, 292, 297, 298, 299, 308, 312, 321, 327, 332
 bâzergânbaşı: 202, 253, 276
 bâzergânbaşı bâğı: 202
 bâzergânbaşı esnâfi: 276
 bâzergân-ı anka Karadeniz esnâfi: 272
 bâzergân-ı cevâhirân: 312
 bâzergân-ı cevâhirciyân esnâfi: 310
 bâzergân-ı esîrciyân esnâfi: 293
 bâzergân-ı pirincciyân esnâfi: 275
 bâzergân-ı semmûr esnâfi: 321
 Bebek bâğçesi: 224, 237
 bebr postları: 321
 bebr (vahşi hayvan): 280, 321
 Beç: 94
 Beç kal'ası: 77, 99
 Beçkapusu: 120
 Beçkerek kal'ası: 95
 Bedahşân: 310
 bedâsten: 110, 178, 207, 226, 311, 324, 333, 334, 335
 Bedâsten dellâlları: 334
 bedâsten kethudâsı: 334
 Bedâsten kurbü: 319
 bedâsten sandûkları: 334
 Bedâsten şeyhleri: 335
 Bedâsten-i atık: 257, 262, 334
 Bedâsten-i bîrûn esnâfi: 334
 Bedâsten-i cedîd: 257, 334, 335
 Bedâsten-i Galata: 335
 beddâvî gömleği: 274
 beddâvî şerbetcisi: 182, 286
 Bedehşân la'li: 310
 bedevine şarâbı: 354, 356
 Bedîl bin Vertâ (sahâbe-i kirâmdan): 254, 293, 328
 Bedir şühedâları cebbânesi: 315
 Bedî'üzzamân: 198, 331
 Bedr (Hz. Muhammed'in Gazası): 31
 Bedreddîn Mahmûd, Mevlânâ: 167
 Bedreddîn Mehemed ibn Mehemed eş-şehîr bi-Kaysûni: 96
 Bedr-i Huneyn: 13, 259, 270, 293, 315, 351
 Bedrû'l-ahîr (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
 Beganoğlu kal'ası: 141
 Beğ hammâmı: 159
 Beğ nehri: 44
 Beğ yalısı: 226
 Beğbâzârı pirinci: 274
 Beğkoz: 54, 229, 251, 336
 Beğkoz bâğçesi: 121
 Beğkoz hammâmı: 159
 Beğkoz iskelesi: 229, 241, 290
 Beğlerbeği bâğçesi: 231
 Beğlerbeği çeşmesi: 156, 177
 Beğşehri: 82, 88, 91, 182
 Beğzâde Çelebi çeşmesi: 193
 Beğzâde Efendi: 179
 Behişîf: 96, 164
 Behlül Dâna: 106, 296
 Behlül Kassâ', Pir: 327
 Behrâm Paşa (Mîrimîrân): 77, 78
 bekâr odaları: 155, 226
 bekârbaşı: 325
 bekârhâne: 155, 228, 256, 324, 332
 Bekir Ağa: 345
 Bekir Efendi, Akçalı: 178
 Bekir Paşa (Kapudan): 125

- bekmez: 355
 Bekrî bürâder: 290
 Bekrî Mustafâ taklîdi (hayâl-i zilde): 351
 beksumât Bkz. peksumât
 Bektaş Ağa: 132, 137
 Bektaş-ı Velî, Hacı: 38, 43, 146, 234, 254, 255, 325, 353
 Bektaşî: 353
 Bektaşî tarîkatı: 191
 Bektaşiyân: 225, 240
 beldârân-ı teberdârân lağımcıbaşı esnâfi: 255
 Belde-i Tayyibe (≪slâmbol): 11, 13, 14, 20, 25, 31, 56, 94, 106, 155, 160, 174, 241, 250, 251, 358
 Belgrad: 45, 53, 66, 77, 82, 94, 99, 141, 142, 154, 293, 294
 Belh: 111, 183
 Belh [u] Buhârâ: 32, 175, 288
 Belîs (Haleb'de): 84, 88, 92
 Belkâs (fiehrizol'da): 86
 Belkîs Ana (Hazret-i Süleymân Hâtûnı): 320
 Belkîs Ana şehri (Bursa'da): 34
 Belkîs Havvâ: 14
 Belkîs kasrı: 330
 Belkîs tahtı: 55
 Belkîs'in zifâfi gecesi: 336, 343
 beller (çiftçi aleti): 263
 Bender: 82, 83
 Bender kal'ası: 74, 138, 149
 bender [u] iskeleleri: 124
 bender-i Dîv: 76, 94
 bend-i yemîn (gürz oyunu): 121
 bend-i yesâr (gürz oyunu): 121
 bendîşe (menteşe): 307
 Benekli fiâh, Selânikli: 344
 benglik (keyf verici madde): 327, 354
 benglikciyân esnâfi: 327
 Benî Abbâs: 35
 Benî ‹shâk: 13
 Benî ‹srâ'îl: 292, 299, 306
 Beni Kaynukâ (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
 Benî Kotur: 86, 89
 Benî Kureyş kabilesi: 338, 349, 350
 Benî Lihyân (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
 Benî Rabî'a (Rikka'da): 85, 89
 Benî Selîm (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
 Benî Ümeyye: 33
 Beni'l-Mustalık (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
 Benli Hasan (fia'ir) (Ahî Çelebî): 167
 Benli Urum: 310
 Benli Yahûdî: 223
 bennâ: 64, 72, 105, 340
 bennâ kûhkenler: 172
 bennâyân esnâfi: 339
 Benû Ferît (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
 berât: 333
 berât hücceti: 65
 berâyâ: 106, 109, 110, 122, 131, 133
 berber: 314, 323, 328
 berber cüvânları: 329
 berber dükkânları: 186, 196, 318
 berber köserecileri esnâfi: 314
 berberân esnâfi: 328
 berberân-ı piyâdegân esnâfi: 329
 berberân-ı sünnetciyân esnâfi: 329
 berberbaşı: 329
 Berberî: 264
 Berberîçe kırmızı fes: 273
 Berberistân: 244, 328
 berberlerin pîri: 329
 Berda' şehri (Acem'de): 79
 Berda'î: 167
 Berdû' [Berda']: 86, 90
 berebaşlar: 260
 berekât-ı Halîl: 278
 Berezençe kal'ası: 94, 141
 Bergama: 161, 183, 231, 294
 Bergofça kasabası: 187
 Berhayâ, Vezîr-i Âsaf: 305
 Berkovişte nâm tahtı: 128
 Berkûk Sultân: 302
 Berût: 45, 274
 Berût kal'ası: 45
 besâtînler: 222
 besbâse (bahârat): 262, 326
 beste-nigâr makâmı: 117
 Beşdepe: 295
 Beşiktaş: 72, 78, 122, 220, 221, 222, 223, 228, 232, 251, 273, 290, 304, 336, 344
 Beşiktaş bâğçesi: 221, 237
 Beşiktaş câmi'i: 223
 Beşiktaş hammâmı: 159
 Beşiktaş kuyuları: 222
 Beşiktaş Mevlevîhânesi şeyhi: 343
 Beşiktaş suları: 222
 Beşîr Ağa: 98, 172
 Beşkelek livâsı: 83
 Betlen Gabor (Erdel kırâlı): 99, 141
 bevvâb: 59, 71, 73, 258, 267, 294
 bevvâbân esnâfi: 258
 beyâbân: 289
 Beyânî: 201
 Beyânî (fia'ir): 121
 Beyânî (fieyh): 178
 beyâz buyurdu: 142
 beyâz ekmeği: 197
 beyâz kurus: 313
 beyâz mermer: 63, 64, 160
 beyâz mûm: 332
 beyâz pide: 236
 beyâz simid: 208
 beyâz tavâşi: 76
 beyâz tula: 148
 Beyrût: 84
 Beyt-i Sabastıyye karyesi: 63
 Beyt-i fierîf: 339
 beytül-hüzünler: 232
 Beytullahm: 14, 22, 63, 220
 Beytül-mâl: 65
 beytül-mâl-ı müslimîn: 102, 106, 132, 275
 Beytül-ma'mûr: 249
 Beytül-mukaddes: 68
 beyzabâz (hayâl-i zılcıyân): 338
 bez: 320, 333, 334
 bez çuvalar: 299
 bez dokuma: 269
 bez dokuyucular: 243, 319, 333
 bezâsten: 219, 235, 252, 312, 320, 332, 333, 334, 335
 bezâsten hammâlları: 333
 bezâsten kethudâsı: 175
 bezâsten-i atîk esnâfi: 332
 bezâsten-i bîrûn: 333
 bezâsten-i cedîd esnâfi: 334
 bezâsten-i enderûn: 333
 bezciyân: 333
 bezirciyân esnâfi: 299
 beziryağı: 291, 299, 340
 bezzâzân: 333
 bezzâzân-ı boğasıciyân: 333
 bezzâzistân: 194, 196, 203, 223, 251, 313, 332, 334
 Bezzâzistân Kethudâsı medresesi: 151
 Bezzâzistân-ı atîk: 276, 325, 332
 Bezzâzistân-ı bîrûn esnâfi: 333
 Bezzâzistân-ı cedîd kurbü: 157
 Bezzâzistân-ı enderûn esnâfi: 333
 Bezzâzistân-ı Galata esnâfi: 335
 Bezzâzistânkapusu: 310
 Bezzâziyye (kitap): 274
 bıçak: 208, 283, 290, 302, 303, 310, 312, 313, 314
 bıçak egesi: 306
 bıçak kınıcı: 314
 bıçak kınıcı esnâfi: 303, 314
 bıçakçılar: 302, 314
 bıçakçıların pîri: 329
 bıçakçıyân esnâfi: 302
 bıçkı: 263, 306
 bıçkı (pabuccu aleti): 325
 bıçkıcılar: 336, 340
 bıçkıcıyân esnâfi: 339
 bitrîk: 17, 20, 26, 35, 49, 55, 149
 bitrîke hücreler: 64
 bıyık: 247, 248, 325
 bıyık yülmek: 247

- biber: 283
 Bîdkâr kal'ası: 94
 Biga: 82, 87, 91
 Bihke kal'ası: 97
 Bihzâd (Evliya Çelebi'nin babasının kölesi): 117
 Bihzâd, Nakkâş: 220, 229
 Bihzâd-ı Mânî (Nakkâş): 192, 202, 220, 330
 Bihzâd-ı Sânî: 331
 Bî-kaydhâne (meyhane): 356
 Bilâd-ı «svân kavmi: 328
 Bilâl-i Habeşî: 11, 12, 114, 152, 243, 244, 258, 314, 341
 Bilbeys şehri: 308, 315
 bileği taşı: 247
 bilezik: 247
 billûr: 70, 100, 144, 160, 193, 213, 222, 265, 288, 289, 327, 357
 billûr câm: 233, 239
 billûr taslar: 265
 bîmârhâne: 73, 76, 102, 149, 153, 205, 262
 bîmâristân: 149, 152, 252
 bîmâristân-ı moristân esnâfı: 263
 Binbereket (çingene): 280
 Bingöl: 238, 283, 286
 Bingöl yaylası: 278
 Binyâz Pehlivân: 102, 109
 Birecik: 84, 88, 92
 Birgi şehri: 96, 181, 184
 Bi'r-i Zümürüd: 289
 Birimbâl pirinci: 274
 biryân (kebab): 285
 biryâncıyân esnâfı: 285
 bisât (nalcı aleti): 308, 321
 bistiyar (Romanya'da bir memurluk unvanı): 26
 Bişri'l'anevî: 32
 Bitbâzârı: 155, 334
 Bitlicezâde: 185
 Bitlîs hâkimi: 160
 Bitlîs hânı: 86, 138, 342
 Bitlîs kal'ası: 113
 Biyim yurdu (Heyhât Sahrası'nda): 15
 Bobofca kal'ası: 94, 141
 bocuk (hinzır yavrusu): 281
 Boçkay «svan (Erdel Kıralı): 99
 bodana (işkembe cinsi): 283
 bodostoma: 15, 270
 boduç (ağaç testi): 323
 Bodur Alî Efendi (Soukkuyu Cami'i imâmı): 315
 Bodur Ca'fer kalyonu: 125
 Bodur Gürcî Ca'fer (Kapudan): 272
 Bodurum kal'ası: 94
 boğa: 279, 299
 boğasıcılar: 332, 333
 Boğazhisâr: 17, 34, 40, 72, 140, 145, 214, 227, 228, 251
 Boğazhisârlar (Kilidü'l-bahreyn): 140
 Boğdan: 39, 68, 80, 83, 94, 98, 102, 112, 128, 137, 140, 143, 163, 184, 228, 277, 281, 299
 Boğdan aselleri: 274
 Boğdan balı: 299
 Boğdan beği: 128, 140
 boğma (güreş oyunu): 119, 120, 316
 Boğol kavmi: 308
 Boğuk Kapudan taklîdi: 352
 bokluca bülbül: 318
 Bokluca hammâm: 159, 213
 Bokrât (Hakim): 22, 28, 262
 bolâheng (ney cinsi): 337
 Bolayır: 294
 Bolu: 82, 88, 91, 113
 Boluvî: 164
 bora (güherçile) ma'âdinleri: 313
 Borabas (çoban köpeği ismi): 280
 boracıyân esnâfı: 313
 boru: 26, 268, 273, 280, 313, 338, 340, 343, 346, 347, 357
 borucıyân-ı sarı pirinc esnâfı: 313
 borucu: 313
 Bosna: 40, 76, 79, 81, 82, 87, 94, 95, 96, 97, 99, 111, 129, 138, 139, 140, 151, 154, 286, 294, 308, 344
 Bosnavî: 77, 78, 108
 Bosnavîü'l-asl: 77, 112, 127
 bostân: 148, 158, 180, 184, 193, 194, 206, 207, 215, 222, 223, 235, 263, 300
 Bostân hammâmı: 158
 Bostân hammâmı bâğı: 300
 bostâncı: 26, 29, 53, 127, 130, 158, 190, 202, 204, 221, 229, 253, 263, 281, 287, 311, 321, 325, 360
 bostâncı külâhı: 29, 190
 bostâncı neferâtları: 229
 bostâncı ocağı: 130, 325
 bostâncı odabaşısı: 53
 bostâncı samsonhânesi: 253
 bostâncı uskokları: 360
 bostâncı ustası: 202
 bostâncıbaşı: 53, 78, 91, 98, 99, 107, 111, 112, 122, 123, 127, 133, 134, 137, 187, 216, 221, 223, 224, 226, 228, 229, 230, 231, 263, 285, 287, 290, 311
 Bostâncıbaşı cisri: 137
 bostâncıbaşı kayığı: 133, 134, 226
 bostâncılar tazihânesi: 253
 bostâncıyân-ı hâssa: 52
 Bostânzâde Efendi (fiyeh): 178, 179
 Boşnak: 112, 207, 344
 Boşnak Dede gülü: 208
 Boşnak lisânı: 186
 Boşnak pabucu: 188
 Boşnakbâğı Mesîregâhı: 207
 boya: 327, 332
 boyacı: 334
 boyacı tokmağı: 334
 boyacıların silsilesi: 334
 BoyacılarKapusu: 66, 187
 boyahâne-i mîrî: 252
 boybeği: 34, 68, 83, 210, 261
 Boynukısa Hacı: 348
 boynuz: 279
 boynuzlu at: 279
 Boz Vasil deresi: 287
 boza: 60, 220, 291, 353, 354
 boza bekrîsi: 353, 354
 boza darısı: 357
 boza fıçısı: 354
 bozacıbaşı: 353, 357, 358
 bozacılar: 251, 323, 353
 bozacıyân esnâfı: 353
 bozahâne: 60, 62, 107, 110, 142, 203, 217, 225, 251, 256, 282, 354
 bozahânci alayı: 357
 bozahânci esnâfı: 251
 Bozburun mahalli: 209
 Bozca (ceziresi): 32
 Bozcaada: 138, 203
 Bozcaada şarâbı: 213, 358
 bozdağan (bozdoğan) topuz: 29, 65
 Bozdoğan Kemerı: 157, 184
 Bozok: 82, 88, 91
 bozon şarâbı: 354, 356
 böbrek: 282
 Böğürdelen: 94
 bölük ağaları: 86
 bölük odalar: 53
 bölükbaşılar: 133, 264, 265, 291
 börek furunu: 251
 börekciyân esnâfı: 264
 börekçiler: 265
 Bruçî (bez cinsi): 319, 333
 Bû Alî Sînâ: 327
 Bucak bâğı: 237, 300
 Bucak Tatârı: 83, 140
 Budin: 45, 77, 79, 81, 82, 83, 87, 94, 120, 132, 138, 139, 188, 294, 299, 313, 344
 Budin bârûdhânesi: 78
 Budin kal'ası: 94, 187, 267
 Budin Kızılelması: 75
 Budin vezîri: 77, 81, 109, 138, 141
 Budun kal'ası: 94
 Bugados Vezîr: 15
 buğday: 56, 243, 264, 266, 268, 272
 buğday anbârı: 225, 228, 252, 295
 buğday çalkacıyan esnâfı: 266
 buğday çorbası: 264
 buğday ekmeği: 241

buğday emîni: 295
buğday ve şa'îr esnâfi: 272
Buhârâ: 32, 111, 175, 183, 258, 285, 288
Buhârî hadîsleri: 151
Buhârî (kitap): 118
buhayre: 122, 123
Buhayre vilâyeti: 313
Buhtunnasr: 15
buhûr suyu: 262
buhûr [u] ûd-ı mülebbes: 297
buhûrcıyân esnâfi: 326
buhûrdân: 100, 198, 275
buhûr-ı fitîl (işkence aleti): 256
buhûr-ı nebî: 326
Bukâ', fîâm: 84
Bulgar hükemâları: 21
Bulgar mûğbeçeleri: 325
Bulkurlu: 137
Bunarhisâr: 19, 240
buncu (deniz mahluku): 291
Bundukân: 270
Bundukânî (kağıd cinsi): 331
Bundukânî (Venedik parası): 30
Burak: 242
Burgaz iskelesi: 224
Burgaz kal'ası: 15
Burgazice Vezîr: 15
burgu: 270, 306
burgu asa: 306
burgu (işkence aleti): 256
burgucıyân esnâfi: 306
Burgucular kulesi: 308
Burhâneddîn hazretleri: 200
Burhâneddîn (fiyeh, nakîbü'l-eşrâf): 200
burma işkenceciyân esnâfi: 339
burma top: 216
Burnaz Âtike Sultân: 173
Burnu kavmi: 328
burnus (giyecek): 208
Bursa: 14, 34, 38, 39, 40, 43, 47, 49, 55, 58, 75, 79, 88, 91, 99, 105, 106, 135, 139, 140, 161, 162, 164, 166, 167, 168, 181, 209, 211, 236, 250, 276, 286, 294, 317, 320, 333, 336, 338, 351
Bursa monlâsı: 351
Bursa Yörükleri: 287
Bursalılar: 51, 272
Bursevî: 161, 164, 165, 167, 176, 177, 183
burtun (gemi cinsi): 126
Burun otu: 188
Burunsuz Kostantîn: 140
Bursa kaplıcası: 250
bûryâ: 260, 348
bûselik makâmı: 116, 346
Bûsürî: 350

Busrâ şehri (Eski fiam): 55, 56, 242, 259, 272, 275, 319, 332, 337
butluğ (zırh): 302
Buyak kal'ası: 141
Buyak livâsı: 83
buyurdu: 142
buyurdu-yı şerîf: 56
buz kesici: 287
buz küsküleri: 288
bühlûl-i dâna: 106
bülbül: 59, 63, 119, 152, 164, 184, 188, 195, 222, 285, 286, 310, 318, 347, 353
Bülbül Dîvânesi: 188
Bülbül Ermenî şerbeti: 286
Bülbül sâ'ati: 310
Bülbül üstâd (hoşâbcıyân): 285
bülbülcıyân esnâfi: 318
Bülbülderesi: 159, 197
Bülbülî: 157
Büreyde-i Eslemî (Sancakdarların Piri): 257
Büyük Çekmece: 19
Büyük <mâm Çelebi: 342
Büyükdere: 227, 353, 355
Büyükdere hammâmı: 159
Büyükdere korusu: 237
Büyükdere mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
Büyükkullekapusu: 211
büzürg makâmı: 116

- C -

cab (sadak): 315
cabcıyân-ı Arnavud esnâfi: 323
Ca'ber kal'ası (Fırat nehri kenarında): 35, 306
Câbir ibn Abdullâh el-Ensârî: 249, 259
Ca'fer Çavuş (yonkarcıyân sâzı ustası): 345
Ca'fer Çelebi ibn Tâc (Nişâncı): 163
Caf'er Çelebi medresesi: 150
Ca'fer Çelebi, Nişânî: 164
Ca'fer Çelebi, Tâczâde (Defterdâr): 68
Ca'fer Efendi, Mevlânâ: 96
Ca'fer Efendi (fiyeh): 200
Ca'fer, <mâm: 244, 247
Ca'fer Paşa (Habeş vezîri): 101
Ca'fer Paşa, Hâdım: 96, 97, 98
Ca'fer Paşa (Kapudan): 91, 122, 125, 221
Ca'fer Paşa (Murâd Hân vezîri): 201
Ca'fer (sâhib-i tab' kimesne): 202
Ca'fer fiâh: 346
Ca'fer-âbâd dağı: 201
Ca'fer-âbâd tekyesi: 18, 191, 202
Ca'fer-i Bermekî: 173, 351

Ca'fer-i Hâşimî, Pir: 307
Ca'ferî mezheb: 202, 256
Ca'fer-i Sâdık: 243, 247, 322
Ca'fer-i Tayyâr: 320, 323
Ca'ferül'imâdî: 176
Câhî-i Dâ'î: 180
Cakdurkan (<stanbul'un ismi, Mogolî lisânında): 24
Caklık: 92
Câlinûs (Hakim): 22, 28, 262
câm: 233, 239, 309, 329, 340
câm celâcilli sadehkârî dâ'ire: 342
câm dübelekciyân: 347
câm dünbeleği (musiki esnâfından): 338
câm katremiz şîşeler: 289
câm tâs: 309
câm ve tuhtâb tâsıyân esnâfi: 309
câmcıbaşı kârhanesi: 253
câmcıyân esnâfi: 339, 340
câme-şüyân ya'nî çamaşırıyân esnâfi: 329
câmhâne (meyhane): 355
câm-ı billûr: 213
câm-ı moran: 70
Câmî (fiair): 179
Câmî'-i Kebîr kurbü (Beşiktaş'ta): 222
Câmî'-i Rûmî (fia'ir): 161
câmî'-i selâtîn: 25, 76, 100, 142, 143, 144, 145, 151, 195, 251, 252, 305
Câmî'ü's-Sağîr (kitap): 32
câmlı dükkânlar: 330
câmûs: 113, 263, 264, 265, 277, 279, 291, 299, 305, 346
câmûs derisi: 308
câmûs köteni: 316
câmûs sığırlar: 279
câmûslar: 263
Cân Arslan Paşa: 140
Cân Kuyusu mesûregâhı: 196
Cân Memi fiâh (Rakkâs): 348
cân otu: 212
cânâz: 296
cânâz temâşâsı: 211
cânâzân: 91, 338
cânâzân-ı esb esnâfi: 296
Cânberdî Gazâlî, Çerkes: 94, 95
Cânbezdi hammâllar: 291
cânfes: 114
cângûş (matrâkbâzlık): 121
Canha: 41, 68, 165
Canha (Gümüşhane): 294, 313
Canha (Trabzon'da): 85
cânî şeftâlusı: 300
Canik: 82, 88, 91, 165
cânkurtaran: 269
cânkurtaran halatlar: 272
Cânkurtaran kal'ası: 77
cânkurtaran palamarlar: 211

- Canpetro sâ'ati: 310
Cânûlâd Beğ, ümerâ: 79
Cânûlâdzâde: 99, 122, 125, 150, 154, 156
Cânşâh (nakkâş ustası): 330
Cânyırtan (çoban köpeği ismi): 280
câriye / cevâriyer: 45, 46, 130, 173, 261, 269, 277, 292, 293, 352
cârûblar: 260
cebbâne: 36, 326
cebe: 296, 305, 324, 331
cebe ve cevşen: 265, 268, 280, 302
cebeci: 50, 53, 141, 233, 293
cebecibaşı: 83, 102, 109, 132
cebehâne: 20, 51, 104, 105, 108, 125, 126, 138, 141, 142, 200, 224, 228, 230, 235, 252, 279, 293, 302, 325
Cebehâne ocağı: 238, 304
Cebehâne odaları: 155
Cebehâne-i Enderûn: 54
Cebehânekapusu: 301
Cebel-i Cimri (fiehrizol'da): 86
Cebel-i Cûda (Musul'da): 57
Cebel-i Elheme: 328
Cebel-i Kaysûn: 337
Cebel-i Ruhbân: 55
Cebeliyye: 84, 88, 92, 327, 328
cebelü: 79, 80, 81, 87, 90, 91, 92, 93
cebinlikler: 332
Cebrâ'il (ayrıca bkz. Cibrîl): 28, 57, 243
Cedallâh Ebû Türâb: 340
cedvâr habbı (keyf verici madde): 354
ceffâr (Cifir yapan kimse): 131, 135
cehennem sakkâları: 358
Celâl, Kadı: 78
Celâleddîn: 74, 187, 209
Celâleddîn-i Rûmî, Mevlânâ: 44, 161, 175, 218, 222, 337
celâlî: 98, 99, 103, 110, 113, 131, 133, 135, 136, 137, 139, 140, 162, 171, 222
Celâlî Karayazıcı: 98
celeb: 277
Celeb Alî Cüce (Ravzacyân): 344
Celeb Çâker Beğ (Kânûncı): 344
Celeb Gedâyî (Çöğürçiyân): 344
Celeb Kâtibi (Çöğürçiyân): 344
Celeb Mustafâ Ağa (Cengciyân sâzendesi): 343
Celeb Rıdvân Halîfe (Çârtâciyân): 344
Celeb Seydî Ağa (fieşhâneciyân): 344
celeb-keşân-ı basdırmacıyân-ı sığır esnâfi: 281
celeb-keşân-ı ganem esnâfi: 281
celî hat: 64, 144, 185, 195, 210, 253
Celîlî (fia'ir): 164
cellâd: 22, 52, 53, 112, 130, 170, 173, 189, 256, 296
cellâdân esnâfi: 256
Celvetî tarikati: 191, 235
Celvetî tekyesi: 206
Cem: 58
Cem fiâh engürü: 208
Cem fiâh Sa'dîsi (fia'ir): 44, 46, 47, 161
Cem fiâh (fia'ir, fiehzâde): 44, 46, 47, 68, 161, 164
Cem ü Cemşid: 346
cemâlî: 131, 135, 139
Cemâlî (fia'ir): 161
Cemâlüddîn, fieyh: 43
cemapur asker: 287
cemapur kavmi: 347
Cemmâse (Rıkkâ'da): 85, 89
Cemşid: 58, 71, 283, 299, 303, 304, 311, 320, 326, 327, 331, 335, 336, 345, 351, 355, 357, 359
cenâze peykleri: 260, 341
cenâze şâhidleri: 341
cendere yapıcılar: 341
Cendereci köyü mesiregâhi: 239
Cendereci nâm âb-ı hayât: 30
Cenderezâde: 161, 163, 239
cendireli değirmenler: 299
Cenevîz kıralı: 210
cengârî sakal: 309
cengciyân esnâfi: 337
cengciyân sâzendesi: 343
cengî: 121
cengî harbî: 326, 336
Cengûle livâsi: 85
Cengûle (fiehrizol'da): 86
cennet: 24, 66, 67, 70, 100, 162, 167, 180, 182, 184, 185, 197, 198, 200, 219, 220, 235, 242, 243, 250, 276, 283, 285, 315, 328, 329, 342, 349
cennet-i ulya: 49
cennet-i Adn: 59, 176, 236
cennet buracağı: 242
cennet-harîm: 147
Cennet-i na'im: 152
cennet toprağı: 275
Cennet-i me'vâ: 145, 153, 154, 174, 179, 241, 313, 318
Cennetî kapudan: 273
Cercîs, Hz.: 241
Cerem kal'ası: 94
Ceres Meydâni mesiregâhi: 196
Cerîr-i Taberî: 298
cerrâh: 50, 102, 153, 158, 242, 261, 358
Cerrâh Mehemed Paşa câmi'i (Avret Bâzârı kurbü): 146
cerrâhân esnâfi: 261, 262
cerrâhbaşı: 152, 262, 263
Cerrâhpaşa: 99
Cerrâhpaşa hammâmı: 158
Cerrâhpaşa şeyhi: 58
cerrârlar şeyhi: 260
cerre: 354
cerr-i eskâl ilmi: 297
cevâhir: 57, 65, 72, 94, 101, 114, 144, 232, 239, 273, 277, 310, 311, 312, 314, 320, 333
cevâhir bıçaklar: 310
cevâhir bisâtlar: 348
cevâhir hançerler: 310
Cevâhir kolu: 348
cevâhir kubbe: 204
cevâhir kuşak: 254, 310, 333
cevâhir matara: 268
cevâhir minâre: 72
cevâhir murassa'âtlar: 275
cevâhir raht: 333
cevâhir sandûka: 56, 63
cevâhir sorguclar: 317
cevâhirci: 310, 312, 348
cevâhirciyân bâzârgânı esnâfi: 310
cevâhirciyân esnâfi: 310
cevâhirciylü püsküller: 280
cevâriş (keyf verici madde): 354
Cevâzir (Bağdâd'da): 85, 89, 320
cevherdâr tüfeng: 303
cevher-fürûs: 310, 312
ceviz: 255, 262, 286, 298, 300
ceviz levhası: 222
ceviz tahtası: 315, 340
cevizi (güvercin cinsi): 317
Cevrî: 104, 105, 120, 121, 127, 219, 316, 352
cevşen: 296, 305, 324, 331
Cevşenî (Hânende): 342
cevz-i Hindî: 255
cevz-i Rûmî şecerler: 222
cevziyye (helva cinsi): 289
ceyrân: 279, 280
ceyrân derisi: 56, 325
Cezâyir: 80, 81, 86, 87, 91, 124, 136, 188, 208, 223, 273, 280, 294, 317, 335, 359
Cezâyir esbâbi: 208, 213
Cezâyir gâzileri: 136
Cezâyir kadırgası: 125
Cezâyir kal'ası: 136
Cezâyir kalyonları: 111
Cezâyir kapudanları: 272
Cezâyir paşası: 78
Cezâyir sarması (güreş oyunu): 119, 316
Cezâyir tüfengli: 273
Cezerî Kâsım Paşa: 161, 200
Cezîretü'l-Arab: 165
cıda: 302
cıda mızraklar: 268
cığa: 260
cığa teller: 265, 317
cığa-i şâhin: 171
Cığalazâde: 97, 98, 99, 106, 344
Cığaloğlu (Kapudan): 125

Çıçcığa-i Rûm («slâmbol): 250
 çıçcığa teller: 257
 çıçcığalar: 267
 cılav katırı: 279
 Cılga: 253
 Cibâlikapusu: 26, 39, 42, 43, 326, 355
 cibilikler: 298
 cibn-i hâlûmiyân ya'nî peynirciyân
 esnâfi: 277
 Cibrîl, Hz. (ayrıca bkz. Cebrâ'îl): 32,
 197, 241, 242, 243, 244, 245, 249,
 259, 260, 264, 269, 276, 313, 319,
 328, 330, 343
 Cidde: 86, 243, 259, 264, 269, 273
 Cido Alî şaykası: 268
 cifr ilmi: 79, 96
 Cifr-i Alî: 165
 ciğer: 282
 ciğer köftesi kebâbi: 282
 ciğerciler: 282
 ciğerciyân-ı koyun esnâfi: 282
 cihân-bahş ma'cûni: 354
 Cihângîr câmi'i: 74, 76, 145, 214, 217,
 218
 Cihângîr hammâmı: 220
 Cihângîr, fiehzâde: 75, 76, 95, 97, 152,
 169, 171
 cilâci (kehleciyân ustalarından): 294
 cilbend taşımak: 248
 cilbend-i mahabbetler: 257
 Cilve Çavuş (Mukallid): 352
 Ciminni (kalyonu): 125
 Cin Ahmed, Matrakbâz: 316
 Cinânî Efendi (el-Mevlâ Mustafa'nın
 mahlası): 182
 Cinânî (fia'ir): 183, 184
 cinceve köçeği: 323
 Cinci Hoca: 127, 129, 130, 131, 154,
 172, 173, 233, 234
 Cingiziyân: 323
 Ciniviz: 37, 213, 226
 Ciniviz kıralı: 20, 23, 210, 211, 227
 Circe: 86, 279
 cirid: 120, 121, 204, 221
 Cirid meydânı: 121, 205, 238
 civacyân esnâfi: 313
 civalı altun: 313
 Cîze şehri (Mısır'da): 258, 310
 Coğrâfiyye (kitap): 270
 Cûde cebeli: 57
 Cûdî dağı (Bingöl'de): 269, 286
 cuhûd: 190, 203, 358
 cullâb: 340
 Cum'abâzârı: 207, 235, 327
 Cum'abâzârı hammâmı: 158
 Cum'abâzârı mahallesi (Kâsımpaşa'da):
 208
 cunûnî (havayi fişek): 305
 cura zurna (musiki esnâfindan): 337

cura zurnacıyân: 345
 Cûybâr Kadın sarâyı: 154
 cûbbe: 74, 357
 Cûbbe Alî: 41, 42, 43, 64, 146, 290
 Cûbbealîkapusu: 35, 148, 174, 184,
 237, 278, 295, 300
 Cûbb-i Yûsuf: 315
 Cûble şehri: 319
 cûce: 129, 159
 Cülâ Hasan (Çöğürçiyân): 344
 cüllâb: 286, 354
 cüllâbcıyân esnâfi: 286
 cüllâh (dokumacı): 241, 242
 cüllâhân esnâfi: 320
 cülûs: 71, 103, 106, 107, 124, 131, 135,
 136, 161, 163, 165, 239
 Cündî meydânı kurbü: 154
 cündî (süvâri): 158, 259
 Cüvân Kapucubaşı: 127, 128
 Cüvânkapucubaşı hânı: 155
 Cüvânkapucubaşı sarâyı (Rüstem Paşa
 sarâyı): 154, 195
 Cüvân-nigâr taklîdi (hayâl-i zilde): 351
 cüzâm: 21, 22, 234, 262

- Ç -

çadır: 110, 226, 298, 299
 çadır kolanları: 320
 çadırcı dilberânlar: 320
 çadırcıbaşı: 159, 320
 Çadırcılarkapusu (Bezâztan-ı Cedîd
 kapısı): 334
 çadırcıyân esnâfi: 320
 çağanabâz: 173, 347, 348
 çağanacıyân (musiki esnâfindan): 338
 Çağatay hat: 253
 Çağatayca: 183
 çağirtma düdük: 346
 Çahârşamba ovası halkı: 51
 çakallar: 280
 Çâker fiâh (Rakkâs): 348
 Çâkerî (fia'ir): 164
 çakır ala (güvercin cinsi): 317
 çakır (içki): 116, 118
 çakır (kuş cinsi): 316
 çakırcıbaşı: 77, 86, 93, 321
 çakırhâne (meyhane): 356
 Çakman Celeb (Mukallid): 121, 352
 çakşurlar: 319, 321
 çakşurlu âdemler: 186
 çakşurlu kut (güvercin cinsi): 317
 çalıcı mehterân esnâfi: 335, 336
 çam: 215, 315
 çam ağacı gönderler: 272
 çam direkleri: 215, 270
 çam odunları: 215

çam sakızı: 269, 278
 çam sırikları: 267
 çam tahtaları: 267, 335
 çamaşırcıyân esnâfi: 329
 Çamlıca: 137
 Çamlıca bağçesi: 233, 237
 Çamlıca dağları: 232
 Çamlıca kasrı: 136
 Çamlıca mesîregâhı: 235
 çan: 206, 315
 çan ardala: 257
 Çanad: 83, 88, 138
 çanak: 313, 326, 327
 çanakbâz (hayâl-i zilçiyân): 338
 çanakçı: 326
 çanakçı dükkânları: 194
 Çanat kal'ası: 95
 çanlık: 37, 59, 232
 çapa (çiftçi aleti): 36, 263, 287
 çapa sırikları: 288
 çapa taraklar (çiftçi aleti): 263
 Çapakçur: 85, 89, 92
 çapkun: 102
 çapkuncu: 163
 çapul: 137, 141
 çardak çorbacısı: 296
 çardak çorbacısı esnâfi: 296
 çardak emîni esnâfi: 296
 çardak nâ'ibi: 296
 çardakhâne: 252
 Çardaklı hammâm: 158
 Çardakönü meydânı: 237
 çârgâh [u] pençgâh makâmı: 116
 çârgül filcânlar: 326
 çarh: 238, 293, 308, 312, 313, 326, 329,
 336, 341
 çarh çakmağı taşı: 304
 çarh dollâbları: 312
 çarhbâz (hayâl-i zilçiyân): 339
 çarhcı: 292, 293
 çarh-ı dollâblı kârhâne: 312
 çarh-ı semâ'a: 298
 çarhlı kösre: 314
 çarhlı tüfengler: 279
 çarıkçıyân esnâfi: 309
 çârkâb: 348
 Çârkâb Alî (Musâhib): 168
 çârkâb yasdıklar: 298
 çarkacı: 141
 çarkcıbaşı: 309
 çarkcıyân-ı ustûra esnâfi: 329
 çarkcıyân esnâfi: 309
 çarmih: 286, 300
 çârpâreciyân-ı rakkâsân (musiki
 esnâfindan): 338
 Çârsûkapusu (Süleymaniye Cami'inin
 kapısı): 69, 72
 çarşaf: 215, 332

- Çârşanbabâzârı: 51, 179
 çârtâ (sâz): 344, 345
 çârtâk emîni: 296
 çârtâk nâ'ibi esnâfi: 296
 çârtâk pâyeleri mahalli: 55
 çârtâyîyân (musiki esnâfindan): 337, 344
 çârtâyî: 344
 çârtop (gürz): 316
 Çâr-yâr-ı güzîn: 13, 258
 çâr-yâr-ı mu'în kılıçlar: 301
 çâşıt: 110
 çâşni: 311
 çâşniğîr: 284
 çâşniğîrân-ı vüzerâ esnâfi: 284
 çâşniğîrbaşı: 49, 77, 78, 86, 93, 122
 çatal âsumânîler (havayi fişek): 305
 çatal harbe: 279
 çatal kamçı: 323
 çatal pala bıçaklar: 208
 çatal zencîr: 279, 280
 Çatalca: 18, 19, 122, 295
 Çatla livâsı: 92
 Çatladıkapu: 27, 29, 100, 278
 Çavga kal'ası: 95
 Çavuş mescidi (Silivrikapusu kurbünde): 148
 Çavuş Paşa câmi'i: 201
 çavuşân alayı esnâfi: 253
 çavuşân-ı ehl-i sanâyî' esnâfi: 259
 çavuşbaşı: 93, 94, 103, 124, 190
 Çavuşbaşı câmi'i: 202
 Çavuşbaşı hammâmı: 159
 Çavuşbaşı mahalleleri: 220
 Çavuşbaşı tekyesi: 218
 çavuşlar emîni: 82, 83, 84, 85, 86
 çavuşlar kâtibi: 84, 86
 çavuşlar kethudâsı: 82, 83, 84, 85, 86
 Çavuşoğlu kapudan: 273
 çay: 274, 298, 354
 Çaybaşı: 239
 Çeh: 16, 131, 138, 142, 297, 314, 347
 Çeh lisânı: 24
 Çehârşenbebâzârı: 145, 152, 160, 182, 327
 Çehriliçse kal'ası: 143
 çekdirir (gemi cinsi): 125
 çekeleve (gemi cinsi): 268, 269
 çekici (sırma-keşân esnâfindan): 292
 çekiciler: 324
 çekiç: 305, 308, 309, 311
 çekiçci (sırma-keşân esnâfindan): 292
 çekirdekli kubâdî: 188
 çekirge: 70
 çekişçiler: 324
 Çekmece: 95
 Çekmece buhayresi: 19
 Çekmece gölleri: 19, 240, 321
 Çekmece halifeleri: 19
 Çekmece kal'aları: 15
 Çekmece-i Kebîr cisri: 74
 Çekmeceler (Küçük, Büyük): 293
 Çekvânî Kürdleri: 283
 Çelebi Cüce (Dizdâr): 235
 Çelebi Çetinkoz mahallesi: 208
 Çelebi hammâmı: 159
 Çelebi Hasan Paşa (Vezîr, Kapudan): 122
 Çelebi Kethudâ bağı: 300
 Çelebi Kethudâ yalısı: 223
 Çelebi kolu: 348
 Çelebi Solak: 227
 Çelebi yalısı: 221
 çeleng: 298, 317
 çelik: 308, 335
 çemapur askeri: 53, 260
 çember (yelken cinsi): 269
 çemberbâz (hayâl-i zilciyân): 339
 Çemensoffa: 119, 120
 çemenzâr: 208
 Çemişgezek: 89, 92
 Çemrene yaylası (Hersek'de): 286
 çengâl: 283, 291
 çengâl harbe: 279
 çengâl temren: 307
 Çengalköy: 231
 Çengelise: 232
 çengelîstân: 125, 220, 224, 240, 255
 Çengelköy: 231, 251, 355
 Çengelköy hammâmı: 159
 çengî: 344, 349
 Çengûle (Bağdâd'da): 89
 çentmeler (savaş aleti): 302
 Çento 'brâhîm (yeltemeciyân sâzi ustalarından): 345
 çerâhor: 125
 Çerâkise: 128, 164, 214
 Çercîs Nebî cenbi (Musul'da): 336
 çerçiden hâcetciyân ya'nî ayakda gezen attâr esnâfi: 327
 çeribaşı: 82, 83, 84, 85, 86, 295
 çerkab: 332
 Çerkes: 78, 79, 103, 107, 110, 139, 248, 293, 297
 Çerkes Cânberdî Gazâlî: 95
 Çerkes gulâmı: 348
 Çerkes lisânı: 248
 Çerkes fiagake livâsı: 84
 Çerkes fiâh (Hânende): 348
 Çerkesü'l-asl: 77
 Çerkeş nâm mahal: 127, 129
 Çerkezistân: 293
 Çerkeziyyü'l-asl: 133
 Çermik (Diyârbekir'de): 85, 89, 92
 çeşdeciyân (musiki esnâfindan): 337, 344, 345
 çeşme: 100, 101, 155, 156, 157, 209, 212, 219, 220, 222, 224, 228, 235, 251, 252
 çete: 313
 çevgân: 73, 204, 253, 259, 335, 352
 Çevizli Soffa mahalli: 177
 çevrenân-ı Arnâbûdân esnâfi: 282
 çıbar (güvercin cinsi): 317
 çıbrır (küçük tahta fıçı): 327
 çığirtma düdük (musiki esnâfindan): 338
 çıka balığı: 19
 çıkırık işi: 335
 çıkırıkçı: 335
 çıkırıkciyân esnâfi: 335
 Çıldır: 68, 80, 81, 85, 89, 92, 97, 108, 163, 165, 166, 167, 236
 çilkava (kürk): 321
 çınâr: 51, 72, 76, 197, 204, 207, 216, 217, 218, 222, 227, 235, 340
 çınkıraklar: 265
 çırnık: 290
 çırnıkciyân esnâfi: 274
 çırpı (marangoz aleti): 269
 çiçek marazi: 360
 çiçek tûtyâsı: 262
 çiçekciyân esnâfi: 301
 çiçekciyân-ı meyveciyân esnâfi: 301
 Çiçilya (Sicilya adası): 122, 125
 Çiço karamürseli: 268
 çiftçibaşı esnâfi: 263, 358
 çiftbâzân: 347
 çiftlikciyân: 277, 279
 Çiğ Ahmed kal'ası: 105
 Çikişke (Kırım'da): 83
 çil (kuş cinsi): 316
 çilingirân: 307, 308
 çilingirân esnâfi: 307
 çilingirân-ı yüksükciyân esnâfi: 307
 çilingirbaşı: 308
 çille zencîr yayları: 315
 çimşîr: 204, 315, 341, 346
 çimşîr (işkence aleti): 256
 çimşîr muştalar: 324
 çimşîr tahtası: 340
 Çîn: 111, 198, 358
 Çingâne: 51, 173, 280, 296, 336, 345, 348, 349, 353
 Çingâne Ahmed: 173
 Çingâne Donsuz (Dâ'irezen): 343
 Çingâne kolları: 349
 Çingâne ocağı: 90
 çini: 194, 285
 çini hokka: 276
 Çini karyesi: 177
 çini kâse: 327
 çini kûze: 327
 çini tabak: 283
 çiniciler: 327

Çiniciler kurbü: 293
 çiniciyân esnâfi: 327
 Çinili hammâm: 157, 158, 329
 çiriş: 300, 325
 Çirmen: 82, 83, 87, 90
 çiroz (balık cinsi): 290
 Çivizâde: 78, 79, 124, 148, 181, 182, 188, 200
 Çivizâde bâği: 300
 Çivizâde medresesi: 150
 çizme: 44, 218, 254, 279, 297, 306, 324, 325
 Çizmeciler tekyesi (Fındıklı'da): 30, 218, 219
 çizmeciyân esnâfi: 325
 çoban: 159, 241, 277, 279, 280, 346
 Çoban deresi: 287
 çoban esnâfi: 277, 280
 Çoban Gerayoğlu: 142
 Çobaniçe kal'ası: 94
 çobanlar kethudâsi: 287
 Çobanlı: 93
 çobracı: 255, 268
 çoçka (hınzır yavrusu): 281
 Çoçka nâm sığlar: 122
 çoçra: 188
 çoçtura kumkuma: 186
 çoçtura şarâbi: 187
 Çopur Bekir (fiakî): 103
 Çopur Bekirzâde: 106
 çorab: 208
 çorba: 93, 111, 203, 238, 264, 280, 283, 284, 291, 295, 296, 317, 324, 325, 352, 357
 çorbacı: 53, 106, 132, 146, 203, 212, 213, 216, 238, 264, 265, 293, 295, 296, 317, 325, 352, 358
 Çorlu: 68, 165, 169, 170, 230
 Çoruh nehri: 138
 Çorum: 82, 88, 91
 Çoyunçu demiri: 308
 çöğür (bir çeşit saz, tambur): 279, 344, 345, 352
 çöğürçiyân (musiki esnâfından): 337, 344, 345
 Çöğürçü Sarı Celeb (Mukallid): 352
 çöl: 289
 çöl pâdişâhları: 302
 Çölek (Diyarbakır'da): 99
 çölistân: 283, 289
 çömçe: 353, 354
 çömlek: 285, 290, 308, 313, 326
 çömlek dübelekci: 347
 çömlekci: 194, 326, 327
 çömlekci esnâfi: 290
 Çömlekciler kurbü: 326
 Çömlekciler mahallesi: 193, 194
 çömlekciyân attarı esnâfi: 326
 çömlekciyân esnâfi: 326

çöngelmiş: 113
 çöplük subaşı: 212, 254
 çördekçi (gemici): 273
 çörek: 208
 çörek otlu: 264, 267
 çörekçiler: 265
 çörekciyân esnâfi: 264
 Çubuklu Bâğçe: 229, 230, 237, 285
 çuçurya (balık cinsi): 290
 Çufud: 190
 Çufud hammâmı: 159
 Çufud sokağı: 219
 Çufudkapusu: 43, 51
 Çufudkapusu hammâmı: 159
 Çufut Hasan (Mukallid): 121
 çuka: 109, 295, 296, 319, 320, 325, 333, 335
 çuka anbârı: 252, 295
 çuka dolama: 60, 235, 319
 çuka emîni: 295
 çuka ferrâce: 220
 çuka nâzırı: 295
 çukacıyân: 333
 çukacıyân esnâfi: 333
 çukadâr: 132
 Çukalar (cezîresi): 129
 Çukur hammâm: 148, 158, 159, 306
 Çukur hân: 154
 Çukurbostân: 69
 Çukurbostânlar bâği: 300
 Çukurçeşme: 28, 225
 Çuldutmaz (Top cinsi): 216
 çülhâ dezgâhcısı esnâfi: 339
 çülhâ dezgâhları: 341
 çuval: 292, 295, 299
 Çümcem Sultân: 284
 Çümceddîn (Aşçıların Piri): 284

- D -

Dâbbetü'l-arz: 297
 Dabra kasabası: 187
 Dacn bin Harb: 328
 Dâdyân: 85, 293
 Dağıstân: 32, 47, 142
 Dağıstânî (zırh): 302
 Dağkapusu: 225
 Dahhâk: 229, 271, 322, 331
 Dahhâk-ı Mârî: 322
 Dâhil kal'ası: 97
 Dâhil medresesi: 179
 Dâ'î (fiâ'ir): 156, 174
 Dâ'î-i diğır (fiâ'ir): 161
 dâ'ire (musiki aleti): 117, 251, 343, 348
 dâ'ireciyân esnâfi: 336

dâ'irezen / dâ'irezân: 336, 341, 343, 344, 347
 dal doğanlar (kuş cinsi): 316
 dalak: 282
 Dalegird: 93
 dalgicân-ı gavvâsân esnâfi: 270
 dalgıç kavmi: 271
 dalgıçlar: 272, 290
 dalyan: 229, 251, 290
 dalyan tüfengler: 268, 280
 dalyancıyân esnâfi: 290
 Dâmâd Çelebi mescidi: 148
 Dâmâd Efendi (fieyhülislâm): 198
 dâmâd-ı pâdişâhî: 122
 damgacıbaşı kârhânesi: 253
 dana: 279, 299
 Danilova sahrâsi: 129
 Danimarka: 111, 142, 313, 347
 Daniska: 347
 Daniska iskelesi: 313, 353
 Dânişmendiyye: 38
 dânk: 75
 dankiyo: 357
 dankiyo düdüğü: 338, 346
 danlama bâm çekici: 309
 Dânyâl, Hz.: 15, 242, 259
 dârâ: 289
 dârâciyân esnâfi: 333
 darbhâne: 293, 294, 295, 311
 darbhâne emâneti: 252
 darbhâne emîni: 295, 311, 312
 Darbhâne hammâmı: 159
 Darbhâne kurbü: 159
 darbhâne sikkezânbaşı: 295
 darbhâne sikkezânı: 311
 darbhâneciyân esnâfi: 311
 darbhâne-i Sultânî: 252
 darb-ı mesel: 286, 319, 330, 351
 darçın: 262, 283, 286, 326, 354
 darçın arakı (şarâb): 356
 darçın suyu (şarâb): 354, 356
 darçınlı hacı şerbeti: 286
 darı: 353, 357
 darı bozası: 220
 dâr-ı fülful: 262
 dâr-ı it'âm: 53, 73
 dâr-ı kurrâ: 151
 darı malakı: 280
 dâr-ı müsâfirin: 20
 dâr-ı şifâ: 20, 31, 153, 212
 Darıca: 232
 darkıl ala (güvercin cinsi): 317
 dârû: 280, 285
 dârûlu ma'cûnlar: 280
 dârû'l-aliyye: 151
 dârû'l-bevâr: 107, 226, 293
 dârû'l-cünûn: 76

- dârü'l-hadîs: 41, 53, 73, 149, 151, 177, 181, 182, 186, 194, 195, 212, 218, 222, 230, 234, 251, 252
- dârü'l-hilâfe: 112
- dârü'l-kur'ân: 199, 218
- dârü'l-kurrâ: 53, 67, 73, 149, 151, 181, 195, 199, 206, 212, 222, 230, 234, 251, 252
- Dârü's-sa'âde: 51, 157
- Dârü's-sa'âde ağası: 52, 93, 222, 236, 237
- dârü's-şifâ: 53, 65, 73, 76, 149, 152, 153, 179, 258
- dârü't-ta'lîm: 66, 151, 186, 195, 230, 260
- dârü't-ta'lîm-i Kur'ân: 149
- dârü't-ta'lîm-i sibyan: 234
- dârü'z-ziyâfe: 65, 67, 69, 74, 76, 102, 149
- Dasnik Emirzâ, celâlî: 137
- Dâvdân (fiehrizol'da): 86
- Dâvûd, Bâb-ı: 305
- Dâvûd bin Kemâl, Mevlânâ: 167
- Dâvûd, Hz.: 14, 242, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 315, 330, 336, 337
- Dâvûd (ney cinsi): 337
- Dâvûd Paşa: 77, 102, 106, 109, 126
- Dâvûd Paşa bâğçesi: 28, 30, 237
- Dâvûd Paşa bâğı: 300
- Dâvûd Paşa câmi'i: 146
- Dâvûd Paşa hammâmı: 158
- Dâvûd Paşa medresesi: 150
- Dâvûd Paşa, Mîrimîrân: 96
- Dâvûd Paşa, Sadr-ı a'zam: 103
- Dâvûd Paşa Süleymân'ı (yonkarcıyan sâzı ustası): 345
- Dâvûd Paşa (Vezîr-i a'zam): 103, 163
- Dâvûd Paşakapusu Meydânı: 237
- Dâvûd perdesi: 342
- Dâvûd san'atı: 71
- Dâvûd, fiehzade: 97
- Dâvûd-ı Asamî: 301
- Dâvûd-ı Hablî ibn 'mrî'l-Kays, Pir: 338
- Dâvûd-ı Tâhirî, Pir: 318, 319
- Dâvûdî: 260, 306, 307
- Dâvûdpaşa: 148, 339
- Dâvûdpaşakapusu: 27
- davulciyan esnâfi: 336
- Dâye Hâtûn câmi'i: 239
- dayılar: 273
- De'b: 165
- Debâlâ livâsı: 85
- debbâğân esnâfi: 322
- Debbâğ el-Hacı Hamza mescidi: 148
- debbâğân esnâfi: 323
- debbâğân tüccârî esnâfi: 323
- debbe: 323
- debbeciyan esnâfi: 323
- Debdebe-i Rûm («slâmbol): 250
- debdevî: 268
- deblekler: 260
- Deccâl: 335, 338
- Dede Beğ (Akideci esnâfından): 289
- Dede Bostânı Teferrüçgâhı: 207
- def (musiki aleti): 244, 267, 336, 337, 339, 343, 357
- defineler: 138
- defter: 10, 24, 37, 50, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 107, 114, 162, 187, 195, 199, 215, 216, 217, 256, 295, 311, 325, 338
- defter emîni: 82, 83, 84, 85, 86
- defter kethudâsı: 82, 83, 84, 85, 86, 87, 90
- defter muhâsibi: 82
- Defterdâr: 30, 46, 50, 60, 68, 77, 78, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 96, 98, 103, 104, 111, 112, 124, 126, 127, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 148, 150, 153, 161, 164, 166, 182, 193, 194, 199, 201, 221, 223, 227, 230, 237, 279, 286, 293, 342, 344
- Defterdâr câmi'i: 194
- Defterdâr Emîn Paşa yalısı: 221
- Defterdâr Emîr: 132
- Defterdâr Halıcızâde sarâyı: 230
- Defterdâr iskelesi: 193, 194, 237
- Defterdâr Mahmûd Paşa dârü'l-hadîsi: 194
- Defterdâr Mehemmed Paşa câmi'i: 227
- Defterdâr Mustafâ Paşa sarâyı: 230
- Defterdâr Nâzlı Mahmûd Paşa câmi'i: 194
- Defterdâr Nâzlı Mahmûd Paşa çeşmesi: 194
- Defterdâr Nişancı Paşa sarâyı: 193
- Defterdâr Paşa câmi'i: 223
- Defterdâr Süleymân Çelebi câmi'i: 148
- Defterdâr fierîfezâde medresesi: 150
- Defterdâr fierîfezâde mescidi: 148
- Defterdârızâde: 134, 201, 342, 344
- defterhâne: 94, 132
- değirmen: 19, 122, 237, 249, 251, 252, 266, 267, 273, 287, 298, 299, 300, 313, 339, 340, 341, 354, 360
- değirmen (at): 266, 267, 339, 341
- değirmen beygirleri: 266
- değirmen çarhı: 266, 267
- değirmen taşı: 267, 313
- değirmenci esnâfi: 266
- değirmenciyan-ı üzüm esnâfi: 287
- değirmen-ı esb: 251, 252, 266
- Değirmenlik ceziresi: 128
- değşirme: 324, 325
- değşirme ağası: 324, 325
- değşirme çorbacısı: 325
- değşirme gulâmları: 325
- değşirme oğlanı: 324, 325
- değşirme-i gullâmân esnâfi: 324
- dehânî sâzlar: 346
- dehdehî: 268
- dehdevîleri: 296
- dehhâllık: 165
- dehhân-ı edviye esnâfi: 262
- dehhân-ı kibritciyan esnâfi: 326
- Dehlek (Habeş'de): 282
- dehlîz-i Circe: 80
- dehlîzler: 101
- Dehrî mezheb: 191, 270
- dekâkîn-i çarkcıyan esnâfi: 309
- dekâkîn-i hukemâ esnâfi: 261
- Deli Çelebi: 189
- Deli Duman (Mutribân): 345
- Deli Ferhâd yayları: 314
- Deli Gönül (Mutribân): 345
- Deli Hasan (Celâlî Kara Yazıcı'nın karındaşı): 98
- Deli Hüsâm (Çeşdecî): 345
- Deli top (top cinsi): 216
- Deli Tûfân (Mutribân): 345
- deliler: 158
- dellâk: 223, 329
- dellâkân esnâfi: 329
- dellâl: 39, 114, 133, 139, 292, 296, 324, 325, 326, 333, 334, 335
- dellâlân-ı bâzâr: 334
- dellâlân-ı Bedâsten: 333, 334
- dellâlân-ı Bedâsten-i bîrûn esnâfi: 333, 334
- dellâlân-ı Bezzâzistân-ı enderûn esnâfi: 333
- dellâlân-ı esb esnâfi: 296
- dellâlân-ı kavvâfât esnâfi: 326
- Delvine: 82, 87, 90
- demir: 172, 206, 238, 301, 302, 303, 305, 308, 314, 347
- demir budluklar: 114
- demir çapalar: 215
- demir çengâl harbeler: 268
- demir çubuklar: 305
- demir delisi işler (kılıç): 301
- Demir Delisi menzili: 121
- demir desteler: 238
- demir güller: 125
- Demir Hân mescidi: 148
- demir hurdaları: 308
- demir hurdavâtlar: 307
- demir kapaklar: 332
- demir kapaklı pençereler: 332
- demir kapu: 19, 211, 332, 335
- demir kapulu mahzenler: 332
- demir kösküler: 255, 340
- demir ma'deni: 301, 308
- demir mûl: 214
- demir sikkeler: 214
- demir sopalar: 257

- demir şişler: 281
demir taraklar: 291
demir telciler: 313
demir teller: 304, 308, 327
demir togulkay: 302
demir tüfeng: 304
demir yaylar: 315
demir yüksük: 307
demir zencirler: 262, 280, 319
demir zırh: 280
Demirci Kara Ahmed (Evliya'nın dedesi): 209
demircibaşı: 307
Demircikulu, Hattât: 64
demirciler: 302
demircilerin silsilesi: 305
demirden ağır tanbûrf (musiki esnâfından): 338
Demirkapu: 19, 26, 58, 85, 141, 336
Demirkapu denizi: 15
Demirkapu kal'ası: 97
Demirkapu seddi: 19
Demirkapu seferleri: 132
demir-koparan (giyecek): 208
Demiroğlu (Çöğürçiyân): 344, 345
demkeş (güvercin cinsi): 317
Demûl (Yemen'de): 313
Deniz hammâmı: 159
Deniz hammâmı mesîregâhı: 196
deniz kestânesi: 291
Deniz Uğrusu yalısı: 217
Denizli şehri: 322
Depebaşı mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
derder (Ermeni papazı): 255
Dere cisri: 222
Dere hammâmı: 159
Dere mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
Dereseği mesîregâhı: 241
Dereseği mesîresi: 229
dergâh-ı âlf: 352
dergâh-ı âlf kapucibaşları: 46, 125
dergâh-ı âlf yeniçerileri: 53
dergâh-ı mu'allâ: 114
Dergezîn kal'ası: 104
deri (âdem): 39, 164, 168, 271
deri (at): 266
deri (ceyran): 56, 325
deri (deve): 120, 282
deri (hayvan): 321
deri (keçi): 322, 325
deri (köpek): 313
deri (kurd): 257
deri (sığır): 35, 38, 202, 224, 225, 232, 299, 308, 336
deri yüzecek sınıtrâş (işkence aleti): 256
Derne (Bağdâd'da): 89
Derne livâsı: 85
Derne mahalleri: 104
derrâkî şeftâlusi: 300
dershâne: 151
ders-i âm: 59, 67, 115, 118, 144, 149, 152, 177, 199
Derteng (Bağdâd'da): 89
Derteng livâsı: 85
Derteng mahalleri: 104
dervîş: 222
Dervîş Alî: 186
Dervîş Çelebi: 60, 96
Dervîş Efendi (fiyeh): 102
Dervîş Kâsım (Neyzen): 343
Dervîş Mehemed ibn Sun'ullâh Efendi: 177
Dervîş Ömer: 115, 116, 117, 121, 341, 342, 344
Dervîş Paşa (Vezîr-i a'zam): 99
Dervîş Süleymân (Kâsımpaşa Mevlevihânesi neyzenbaşı): 343
Dervîş Yûsuf (Beşiktaş Mevlevihânesi şeyhi): 343
dervîşân borusu: 338, 346
dervîşân külâhları: 313
deryâ beğleri: 81, 91, 125
derzi Bkz. terzi
Despot yaylası (Filibe'de): 286
Despul kal'ası: 97
destâr: 213, 260, 319
destâr-ı Muhammedî: 319
destâr-ı şerîf: 106
destere (marangoz aleti): 262, 269, 306
destereci: 263, 306
destereci: 209, 307
Deşeniko (Rakkâs): 349
Deşt-i Kıpçağ: 15, 16
devâ otciyân esnâfi: 327
devâ otcular: 327
devâ otciyân esnâfi: 327
devâ otları: 327
devâbbât: 128, 149
devâhâne (meyhane): 356
devât: 118, 134, 239, 310, 313, 314, 331
devât ü kalem: 118
devâtçılar: 313, 314
devâtciyân esnâfi: 313
deve: 12, 49, 56, 120, 134, 149, 246, 282, 295, 296, 305, 323, 336, 337, 353
deve ardalaları: 296
deve derileri: 120, 282
deve dişi buğdaylar: 295
deve hâmı: 323, 337
deve makûlesi: 149
deveciler: 244
Develi Karahisâr dağları: 119
devir-hân: 59, 123, 166
Devlet Geray Hân: 95
devlingec (kuş cinsi): 316
devrânî çelebiler taklîdi (hayâl-i zilde): 351
Deyr-i Rahbe (Rikka'da): 85
deyyûsân esnâfi: 256
Dımışk (Mâlîki): 31
Dımışk (fiâm): 294
Dımışkî: 308
Dımışkîhâne: 31
Dırac kal'ası: 68
dıraht: 50, 52, 54, 67, 69, 72, 112, 146, 192, 195, 196, 197, 201, 202, 204, 207, 208, 220, 221, 222, 224, 226, 227, 229, 230, 233, 235, 238, 239, 263, 289, 300, 239202
Dırama gömlekleri: 319
Dırama kettânî ketânı: 274
dîbâ: 114, 152, 220, 257, 267, 268, 273, 275, 279, 280, 301, 319, 348
Dîbâce (kitap): 118
dîbâciyân esnâfi: 333
dîbek: 292, 351
dicâc (tavuk): 318
dîdebân (kehleciyân ustalarından): 294
dîdebânlar: 292, 297, 333
digren (çiftçi aleti): 263
dihân-ı edviye esnâfi: 262
dihkânî: 241, 263
dikdik (eyer örtüsü): 332
dikici bekârları: 324
dikiciler: 324
dikiciyân esnâfi: 325
Dikilitaş: 19, 31, 121, 174, 225
dikme (gürz): 316
Dilâver Paşa (Vezîr): 103
dilber: 109, 117, 262, 280, 297, 321, 348, 349, 353, 354, 357, 360
dilber ma'cûnu: 354
dilber oğlanlar: 297, 353
dilberân: 121, 207, 235, 238, 262, 267, 272, 284, 285, 292, 300, 310, 314, 318, 320, 321, 328, 329
dilberân huddâmlar: 284
dilberân köçekleri: 314
dilberân şeftâlüsü: 300
dilbercik: 309
dilber-lebi ma'cûnu: 262, 354
dilenci: 29, 159, 260, 351
Dilenci Arab taklîdi (hayâl-i zilde): 351
dilenci esnâfi: 260
Dilenci Kôr Arab taklîdi (hayâl-i zilde): 351
dilenciler şeyhi: 260
dilenciyan esnâfi: 260
dilenciyan esnâfi: 260
dilküşâ ma'cûnu: 354
dilli düdük: 337
dilsizler taklîdi (hayâl-i zilde): 351
dilşâd ma'cûnu: 354

- Dimen(?) kal'ası: 94
 Dimetoka kal'ası: 68
 dimi (bir çeşit pamuklu kumaş): 333
 dimiciyân tüccârı: 333
 Dimitraki kapudan: 273
 Dimitraki (Rakkâs): 348
 Dîmurçe kal'ası: 94
 Dimyât: 86, 125
 Dimyât alacaları: 318
 Dimyât pirinci: 274
 dinkef (dübelek): 347
 dinkefciyân: 338
 Diregel kal'ası: 141
 dirhem: 230
 dirsekli na'ıçalar: 307
 dîv: 214
 Dîv Balı (top cinsi): 216
 dîv [u] güller: 214
 divâl (gürz oyunu): 121
 dîvân çavuşları: 83, 93
 dîvân huddâmları: 84, 85, 86
 dîvân kapusu: 53
 dîvân kâtibi: 164
 Dîvâne Dühânkeş Dede: 188
 Dîvâne Hurûm, Pir: 257, 262, 331
 dîvânihâne: 26, 51, 52, 53, 110, 111, 120, 125, 130, 204, 205, 208, 252, 271, 309
 Dîvanyolu (Odunkapusu'nun iç yüzünde): 171, 303, 304
 Dîvdâr Çeşmesi Mesîregâhi: 207
 Dîvdâr deresi: 287
 divitciyân esnâfi: 331
 Divitcizâde tekyesi: 234
 Dîvler ve güller: 214
 Divriği: 82, 88, 91
 Divriği Ermenîleri: 306
 Diyârbekir: 68, 78, 80, 81, 84, 89, 92, 99, 103, 104, 106, 107, 108, 112, 113, 132, 133, 135, 173, 294, 343
 Diyârbekir bezi: 132, 319
 Diyârbekir dîvânı: 85
 Diyârbekir vâlîliği: 108, 139, 251
 Diyârbekirli Karaoğlan (Dâ'irezen): 343
 Diyârbekrî: 161, 182, 342
 dizdâr: 54, 83, 105, 129, 224, 225, 228, 235, 336, 352
 Dizdâr yalısı: 225
 dizdârhanne: 230
 Dizdârkapusu: 224
 Dobraçin (Macaristan'da): 15, 83
 Dobra-Venedik: 126
 Dobruca: 19, 295, 353
 Dodoşka vilâyeti (Venedik Körfezinde): 15, 138
 doğan: 316
 Doğan Geçidi kal'ası: 142
 Doğan livâsı: 83
 doğanbâz: 235
 Doğançı Seyfi (yonkarcıyân sâzı ustası): 345
 doğancıbaşı: 321
 doğancılar kârhânesi: 253
 Doğançılar kurbü: 233
 Doğançılar meydânı (Üsküdar'da): 235, 359
 doğancılar odası: 51
 doğancılar pefteresi: 120
 Doğançılar sarâyı: 235
 Doğanî Dede (Yenikapu Mevlevîhânesi fieyhi): 177
 doğramacıbaşı: 335
 doğramacıbaşı kârhânesi: 253, 339
 doğramacıyân esnâfi: 335
 doğramahâne: 253
 dokuma: 269
 dolabcı (kehleciyân ustalarından): 294
 dolama: 60, 235, 319
 dolamacı: 319, 320
 dolamacıyân esnâfi: 318
 dollâb: 214, 238, 239, 263, 272, 292, 303, 312, 323, 332, 333, 334, 335, 340, 341, 357
 dollâbcı (sırma-keşân esnâfından): 292
 dollâbhâne-i şeytân: 357
 Dolmabâğçe: 221, 222, 237
 dolmacıyân esnâfi: 285
 domnalı (kılıc): 302
 domuz: 134, 321, 340
 domuz firçaları: 340
 Domuzkapusu: 211, 355
 donanma: 42, 45, 76, 105, 111, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 132, 133, 134, 137, 138, 210, 216, 221, 256, 297, 304
 donanma-yı hümâyûn: 42, 94, 96, 122, 124, 125, 128, 129, 132, 138, 216, 297
 Donkalavî kavmi: 328
 Donkarkız: 47, 142, 347
 Donkolad Yanoş (Tâkyânûs Kıral): 21
 dökme işleri (gümüş): 311
 dökmecebaşı: 314
 dökmecebaşı esnâfi: 314
 dökmecebaşı kârhânesi: 253
 Dökmecebaşı mescidi: 195
 dökmecebaşı: 314
 dökmeceyân âsitânesi: 216
 dökmeceyân kârhânesi: 253
 dökücübaşı: 215, 216
 dökücüyân esnâfi: 216
 dökücüyân üstâdları: 215
 döz başlar (işkembe cinsi): 283
 Dragoman: 187
 Dragoman câmi'i: 146
 Dragoman hammâmı: 158
 Dragoman tekyesi: 152
 Dragoman Yûsuf medresesi: 150
 du'âcı: 215, 291, 320, 332, 334, 341, 358
 dud: 222, 263, 285
 dud ağacı: 263
 dud şarâbı: 276, 354
 Duhânîzâde mescidi (Kocamustafâpaşa kurbünde): 148
 düheng (ney cinsi): 337
 Dukagin: 82, 87, 90
 Dukaginzâde: 77, 166
 Dulhuvarân (fiehrizol'da): 86
 Duna değirmenleri: 19
 duna foga (gemici terimi): 273
 Duracak (çingene): 280
 Durak Beğ, «nebahtlı»: 129
 dûrbîn: 211
 Durmuş Dede: 189, 225
 Durmuş Dede tekyesi: 224, 225
 durrâk: 208
 durûb-ı emsâl: 165
 dutkal: 207, 282, 318
 dutkalcı: 282, 314
 dutkalcı kârhânesi: 192
 dutkalcıların pîri: 282
 dutkalcıyan esnâfi: 282
 dübelek: 347
 dübelekciyân: 337, 347
 dübeyt: 115, 342
 düdük: 346
 düdük faslı: 346
 düdükciyân: 346
 düğâh faslı: 345
 düğâh makâmı: 116
 düğâh-ı hüseyinî makâmı: 118
 düğe: 299
 düğmeceyân: 53
 düğmeceyân esnâfi: 314
 düğmeceyân, haffâfân: 73
 düğmeceyân-ı harîr esnâfi: 320
 dühânîyât: 292
 dühn-i hâlîs: 298
 dühniyyâtlar: 335
 dülbend: 299, 320
 dülbend borkciyân esnâfi: 322
 dülbend borkleri: 322
 dülbend izâr: 220
 dülbendciyân esnâfi: 319
 Düldül (Hazret-i Alî'nin atı): 198, 261, 308
 dülekci (gemici): 273
 Dülgerler pîri: 335
 dümbelek: 340
 Dümbülî (Azerbeycân'da): 113
 Dümdümî (Azerbeycân'da): 113
 dünbelek: 338
 Dürer [u] Gurer (kitap): 330
 dürr-i yetîm (inci): 310

Dürûzî: 68, 137
Dürzî beğler: 84
düşüt bağana (kürk): 321
Düveydâr menzili: 121
düzen ipleri: 291
düzenciyan esnâfi: 290

- E -

Ebâ Ensârikapusu: 23, 39, 51, 237
Ebâ Eyyüb-ı Ensârî: 13, 23, 28, 30, 33, 34, 42, 48, 59, 76, 77, 106, 114, 130, 145, 152, 156, 173, 174, 184, 194, 195, 196, 197, 198, 209, 257
Ebâ Zer-i Gıffârî, Pir: 323, 325, 326, 327, 330
ebâbîl: 238
ebced hisâbı: 224
ebced [ü] hevvez: 249
ebcedhân: 69, 151, 195, 218
Ebevâh (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
Ebezâde (okcu ustası): 315
ebhurlar: 270
Ebî Kubeys dağı: 281
Ebî Kuhâfe (Hazret-i Ebûbekir'in babası): 254, 328
Ebî Sürh, Pir: 332
Ebî fieyhbe, Pir: 258
Ebî Tâlib: 321
Ebî Tâlib cenbi (Mekke'de): 258
Ebrûmân (fiehrizol'da): 86
Ebtah nâm mahal (Mekke'de): 258, 276, 331
Ebû Alî mumları: 278
Ebû Alî Sînâ: 304, 326, 338, 347
Ebû Cehil: 120, 270, 293, 349
Ebû Derdâ' -i Âmirî, Pir: 258, 261
Ebû Habîb Muhyiddîn-i Buhârî, Pir: 308
Ebû Hâfî (kuyumcu): 313
Ebû Hanîfe (◀mâm-ı A'zâm): 251
Ebû Hirre: 258
Ebû Hüreyre, Pir: 13, 258, 325
Ebû Leheb: 120, 270, 349
Ebû Mellâh-ı Yemenî: 264
Ebû Muhammed ibn ◀mrânü'l-Kavvâs, Pir: 314
Ebû Müslim Haddâfî (sahâbe-i kirâmdan): 302
Ebû Ömer-i Vâsıtî, Pir: 338
Ebû Sa'îd Efendi (fieyhülislâm, ◀slâmbol Monlası): 123, 124, 133, 201
Ebû Sa'îd et-Tarfî, Pir: 322
Ebû Seyd Hindî: 263
Ebû Süfyân: 254, 270, 328
Ebû Tâhir fiaggâl, Pir: 316
Ebû Tâlib: 55, 56

Ebû Ubeyd Cüzrecî, Pir: 259
Ebû Ubeyd Harrât, Pir: 335
Ebû Ubeyd-i Kassâb: 262
Ebû Zeyd-i Hindî (Baba Mürten): 263
Ebû Zeyd-i Müslimî: 305, 306, 307
Ebûbekir es-Siddîk: 161, 191, 242, 243, 282
Ebûbekir, Hz.: 11, 12, 32, 70, 197, 202, 244, 254, 261, 282, 314, 328
Ebûsa'îd (fieyh): 96, 180
Ebûsa'îd tekyesi: 218
Ebûsa'îd yalısı: 217
Ebussu'ûd Efendi (fieyhülislâm): 79, 96, 163, 181, 184, 198, 200, 202
Ebussu'ûd-ı Sânî: 178
Ebussu'ûdzâde Efendi (◀slâmbol Monlası): 124
Ebül-Âl (◀stanbul'u kuşatan serdar): 34
Ebül-cerrâh kurbü (Kudüs'de): 298
Ebül-fazl câmi'i: 217
Ebül-fazl Efendi (Defterdâr): 78
Ebül-feth bezzâzistânı: 212
Ebül-feth binâsı: 149, 195, 197, 207, 308, 332, 340
Ebül-feth câmi'i: 64, 103, 114, 144, 145, 147, 158, 162, 176, 187, 205, 225
Ebül-feth çeşmesi: 156
Ebül-feth haremî: 106
Ebül-feth imârâtı: 204
Ebül-feth kârbânsarâyı: 155
Ebül-feth karlığı: 287
Ebül-feth kurbü: 147
Ebül-feth Mehemed Hân, (ayrıca bkz. Mehemed Hân): 11, 16, 17, 24, 25, 29, 30, 31, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 58, 63, 64, 65, 66, 69, 79, 105, 125, 130, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 152, 153, 156, 159, 160, 161, 162, 164, 174, 175, 178, 183, 191, 192, 193, 195, 197, 200, 204, 207, 210, 211, 212, 214, 216, 224, 228, 229, 230, 231, 232, 237, 240, 250, 255, 283, 288, 290, 301, 316, 318, 336
Ebül-feth meşâyihları: 175
Ebül-feth meydânı: 237
Ebül-feth tekyesi: 152
Ebül-feth tîmâr-hânesi: 152
Ebül-feth topları: 216
Ebül-feth ulemâsı: 175
Ebül-feth vüzerâları: 145, 344
Ebül-feth'in hâcesi: 150
Ebül-feth'in hâtûnu: 45, 46, 47
Ebül-feth'in hayrâtı: 63
Ebül-feth'in hocası: 175
Ebül-feth'in pederi: 47
Ebül-havâkîn Muhammed: 329

Ebül-hazen bin Nasr bin Abdullâh (nakkâşların pîri): 330
Ebül-hûr-ı Yemenî, Pir: 276
Ebül-hüdâ ibn Yâsîn, Pir: 320
Ebül-hüdâ-yı Halebî, Pir: 333
Ebül-Kâsım: 339
Ebül-Kâsım Abdülvâhid: 335
Ebül-Kâsım Abdülvâhid en-Neccâr, Pir: 339
Ebül-Kâsım el-Attâr, Pir: 307
Ebül-Kâsım es-Semmâkü'l-Baytârî, Pir: 308
Ebül-Kâsım Vezânî, Pir: 306
Ebül-kevser fiâdü'l-kürdî, Pir: 265
Ebül-mahz-ı Ummânî, Pir: 268, 273
Ebül-me'âlî: 259, 351
Ebül-me'men: 298
Ebül-mevâhib-i Ensârî: 314
Ebül-müslim-i Gaffârî: 306
Ebül-vefâ câmi'i: 144
Ebül-nasr Hâtem el-Bağdâdî: 304, 323
Ebül-nidâ, Pir: 265, 333, 334
Ebül-rîf-i Nakkâbî (burguciyân esnâfi Piri): 306
Ebü's-selâm ibn Muhammed Ekber-i Yemenî: 325
Ece Halîfe: 79
eceneler: 268
Ecezâde: 167
eczâhân: 59, 166
Eçetvar kal'ası: 139
Edhemzâde, el-mevlâ fieyh: 177
Edîbî Efendi (fieyh): 176
edik (bir çeşit ayakkabı): 325
edikciyan: 325
Edil doğanları (kuş cinsi): 316
Edincik Bkz. Eydincik
Edirne: 14, 26, 38, 39, 40, 41, 43, 49, 58, 68, 74, 75, 97, 99, 105, 112, 122, 124, 135, 136, 140, 142, 143, 150, 161, 162, 164, 165, 167, 169, 185, 191, 194, 224, 230, 250, 294, 351
Edirne arabaları: 297, 340
Edirne, Bâb-ı: 26
Edirne kâ'immakâmı: 135
Edirne kal'ası: 38
Edirne seferi: 98
Edirne tahtı: 100, 169
Edirnekapu: 17, 20, 23, 28, 30, 33, 34, 39, 41, 44, 76, 106, 114, 130, 133, 145, 148, 156, 166, 167, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 184, 185, 191, 193, 297, 314, 323
Edirneli Ahmed (hânende): 348
Edirneli hâtûnlar: 262
Edirnevî: 161, 164, 165, 167, 175, 181
edvâr ilmi: 116, 117, 343
edviye: 262, 326, 327

- edviye otlar: 327
Efârîka: 20
Efdalzâde medresesi: 150
Efelioğlu Yorukça Halîl (Hacivad'ı şehîd eden): 351
Efelioğlu zağarı: 351
Efelioğulları: 351
Eflak: 39, 80, 83, 112, 128, 129, 140, 163, 228, 274, 277, 281, 299
Eflâtûn: 22, 28, 124, 285, 354
Eflâtûn-ı lâlî: 136, 262
Eflâtûnzâde güftesi: 162
Eflâtûnzâde, Mevlânâ: 161
Efrâsiyâb: 20, 113, 135, 331
Efrâsiyâb borusu: 338, 346
Efrâsiyâb (Pehlivân): 120
Efrâsiyâb, Pir: 313
Egirsek: 94
Egirvar kal'ası: 94, 141
egser: 306, 336, 340
egserciyân esnâfi: 306
eğe: 216
eğeciyan esnâfi: 306
eğegî: 270
eğeler (cerrah aleti): 262
Eğil: 85, 89
Eğîn şehri: 314
eğir: 30, 326
eğir kökü: 30, 238
Eğirdir: 51, 200
eğlencehâne (meyhane): 356
Eğre: 80, 81, 82, 98, 138, 139, 171, 344
Eğre fâtîhi: 188, 189, 336
Eğre gazâsı: 171, 208
Eğre kal'ası: 98
Eğre serhaddi: 74
eğrek: 277, 281
eğrekcî: 277, 279
eğrekcîyan esnâfi: 277
Eğri: 82, 141
Eğri Abdîzâde: 78
Eğri, Bâb-ı: 26
Eğri dağı (Bingöl'de): 286
Eğri kal'ası: 95
Eğriboz kal'ası: 66
Eğriboz köftesi: 286
Eğridir: 308
Eğrikapu: 23, 28, 33, 34, 39, 44, 51, 181, 185, 191, 193, 197, 300
Eğrikulle: 308
eğrimler: 323
ehl-i beyt: 284
ehl-i dîvân: 158
ehl-i hîref: 25, 53, 114, 132, 202, 207, 213, 216, 220, 225, 235, 240, 241, 248, 250, 251, 253, 259, 264, 278, 282, 283, 284, 289, 299, 301, 302, 306, 307, 309, 310, 318, 323, 325, 328, 330, 333, 335, 358
ehl-i tarîk esnâfi: 260
ehrimen (zelehor hammâları emini): 297, 360
e'imme: 50, 59, 354
e'imme ve hutebâ: 111, 260
e'imme-i vüzerâ: 257
ejdehâlâr (havayi fişek): 305
Ejder kal'ası: 313
ejderhâ: 280, 319, 322
ejderhâ-misâl: 271
Ejderhân seferi: 79, 96
ekâlîm-i seb'a: 26, 27
ekinci: 241
ekincilik: 241
ekmek: 43, 50, 61, 188, 197, 213, 220, 223, 241, 243, 249, 252, 263, 264, 265, 267, 268, 274, 278, 284, 290, 291
ekmek furunu: 188, 251, 252
ekmek tirîdi: 291
ekmekci: 188, 264, 265, 266, 268, 285, 293, 358
ekmekci dükkânları: 264
ekmekci esnâfi: 268
ekmekcibaşı: 43, 264, 267, 268, 273, 285, 293, 295
ekmekciler kethudâsı: 268
ekmekcilerin pîri: 264
Ekmekcioğlu türbesi: 335
ekmekciyan esnâfi: 264
ekmekciyan-ı yeniçeriyân esnâfi: 264
Ekmele tekyesi: 152
Ekmeleddîn Efendi (fiyeh): 182
Ekrâd: 79, 84, 86, 89, 345
el değirmeni: 266, 267, 273, 300
Elbâsan: 82, 87, 90, 294, 328
Elbâsan Arnavudu lisânı: 340
Elbâsan kal'ası: 66
elbise-i fâhire: 220, 334
Elburz: 16, 214
elçi: 32, 33, 36, 40, 41, 43, 46, 47, 48, 59, 72, 78, 94, 120, 138, 142, 155, 163, 168, 175, 224, 225, 256, 261, 300, 310, 336
Elçi hânı (Tavukbâzârı'nda): 155
Elçi Kara Mustafâ Paşa bağçesi (Kızılmuşluk kurbünde): 300
eldiven: 208
elekci avretleri: 189
elekciyan esnâfi: 266
Elekçi Dîvânesi: 189
Elem-gulibeti'r-rûm (sâmbo): 250
Elkâs Mîrzâ (hakim-i fiirvân): 95
elma: 289, 300
elma suyu: 203
elma suyu (şarâb): 354, 356
elmâs: 312
elmâs hakkâkları: 312
elmâs, pîrûze: 310
elmâs-bür ya'nî hakkâk-i elmâs esnâfi: 312
elmâs-ı hâmlar: 312
elmâs-ı Hindistân: 310
Elvâhât livâsı: 86
Elvân Çelebi binâsı: 146
Elvân kapudan: 125, 213
emânet-i esîrhâne esnâfi: 292
Emetullâh, Seydî: 331
Emeviyye câmi'i: 63
Emeviyye (camii, fiâm'da): 59
Emîne Hâtûn (Peygamberimizin Annesi): 329
Emînönü: 35, 53, 295, 297, 299
Emînönü iskelesi: 48
Emînönü meydânı: 237
Emînönü sırik hammâlları: 297
Emîr Alî mescidi (Karagümruk kurbünde): 148
Emîr Buhârî: 40, 41, 147, 164, 184, 191
Emîr Buhârî câmi'i: 68, 144, 193
Emîr Buhârî tekyesi: 152, 178, 180, 182, 184, 191
Emîr Buhârî türbesi: 176
Emîr Buhârî zâviyesi: 183, 184
Emîr Çelebi: 124, 361
Emîr Efendi: 205
Emîr Efendi câmi'i: 223
Emîr Hekîmbaşı hammâmı: 159
Emîr <sfendiyâr kızı (Fâtih'in annesi): 40
Emîr <ştîbî (fiyeh): 58, 99
Emîr Paşa: 130, 136
Emîr Paşa (Defterdâr): 132
Emîr Paşa (Mısır vezîri): 135
Emîr Paşa yalısı: 230
Emîr Sinân Çelebi medresesi: 150
Emîr Sultân: 43
Emîr Sultân câmi'i: 205
Emîr Sultân tekyesi: 206
Emîr-âhûr mesiregâhı: 238
Emîrefendi mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
Emîrgüne bağçesi mesiregâhı: 239
Emîrgünezâde Yûsuf Paşa sarâyı: 154
emîr-i âhûr: 87, 93, 295
Emîr-i âhûr câmi'i (Yedikulle kurbünde): 146
Emîr-i âhûr nâzırı: 295
Emîr-i Hac peşrevi: 346
Emîrî, fia'ir (Seyyid Mahmûd): 164
Emîrû'l-mû'mînzâde: 282
emr-i pâdişâhî: 137, 138, 140, 310
emr-i şerîf: 139
emrûd: 228, 285, 289
Emrullâh ibn Akşemseddîn (fiyeh): 162
Endelüs: 272
Enes (helva cinsi), Hz.: 289

- Enes ibn Mâlik: 244, 254, 266, 267, 268, 270, 271, 275, 276, 277, 278, 281, 283, 285, 287, 292, 301, 306, 307, 311, 313, 315, 317, 319, 320, 331, 332
- Enez: 283
- engûr: 285
- Engûri hân: 154
- Engürü: 78, 88, 91, 119, 154, 280
- enik: 281
- Ensâr: 11, 32, 35, 36, 43, 197, 242
- Ensârî Dede: 41
- Ensârî Sultân: 42
- Ensârîler: 259
- Enûşirvân: 55, 328
- Envârü'l-‘Âşîkîn (kitap): 161
- erbâb-ı dîvân: 85, 86, 93, 94, 190, 336
- erbâb-ı Soffa: 11, 35, 208, 242
- erbâb-ı tîmâr: 84, 87, 90, 91, 92, 93, 96, 125
- erbâb-ı tuğyân: 99
- erbâb-ı zü‘amâ: 86, 87, 90, 91, 93, 125
- Erba‘în: 53
- Erbîl (fiehrizol'da): 86
- Ercays: 93
- Ercis dağı (Bingöl'de): 286
- Ercîş: 86, 89
- Ercîş kal‘ası: 94, 113
- Erdebîl: 102, 307
- Erdebîlî sebîli: 157
- Erdebîlî tekyesi: 152
- Erdek: 291
- Erdel: 80, 83, 95, 99, 139, 141, 201, 299, 346
- Erdel Demirkapusu: 138, 141
- Erdel kıralı: 94, 99, 138, 139, 141
- Erdel Macaristânı: 18, 313
- Erdelistân: 83
- Erdemid şarâbı: 213
- Ereğli kal‘ası: 15
- Ereğliye Vezîr: 15
- Ereğli: 220
- Ereş kal‘ası: 97
- Ergana: 92
- Ergani: 85, 89
- erganûn: 212, 336, 337, 357
- erganûn borusu: 338, 346, 347
- erganûnça düdükler: 268
- erguvân: 267, 305
- Erjeng Freng Mânî: 56
- Erkek Ahmed kal‘ası: 104
- Erlizâde hazretleri: 186
- Ermenak kal‘ası: 66
- Ermenî: 51, 52, 110, 158, 203, 205, 212, 213, 217, 221, 233, 252, 255, 286, 306, 310, 313, 332, 336, 340, 341, 343, 348
- Ermenî Aydın (Dâ‘irezen): 343
- Ermenî Bedros: 310
- Ermenî Haçatur (Dâ‘irezen): 343
- Ermenî lehcesi: 340
- Ermenî mahallesi: 205, 252
- Ermenî oğlanlar: 110
- Ermenîce türkîler: 340
- Ermîyâ, Hz.: 15, 242
- erre (cerrah aleti): 262
- erreler (kesici alet): 306
- Ertuğrul Beğ (Mâhân şehri beğlerinden): 38
- Ertuğrul (Selçûklu Sultânı): 38
- Ervâm tâifesi: 38
- Erzâyil (kilisesi): 20
- Erzincân: 166
- Erzurûm: 14, 41, 68, 77, 80, 81, 85, 86, 89, 92, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 133, 134, 135, 238, 294, 306, 342
- Erzurûm Gümüşhânesi: 313
- Erzurûm vâlîsi: 111, 139
- Es‘ad Efendi: 99, 219
- Es‘ad Efendi, Hâcezâde: 123
- Es‘ad Efendi ibn Sa‘deddîn-i Sâni (fieyh): 200
- Es‘ad Efendi (Sadr-ı Rûm): 198
- Es‘ad Efendi (fieyhülislâm): 102, 107, 123
- esbâb: 119, 183, 208, 213, 215, 216, 221, 257, 261, 262, 268, 270, 275, 279, 284, 296, 297, 299, 305, 306, 308, 321, 322, 323, 324, 329, 331, 334, 340, 341, 351, 355, 357, 358
- Ese Balı (Top cinsi): 216
- Ese Çelebi furunu cenbi: 217
- esed (kılıç): 216, 280, 301
- esed sûretli sancak: 331
- esed tasvîri: 216
- Esedullâh Alî: 198
- Esedullâhi'l-Gâlib, Pir: 280, 321
- esîr: 14, 15, 33, 34, 37, 38, 40, 45, 46, 50, 68, 78, 99, 111, 113, 114, 125, 128, 129, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 154, 177, 205, 213, 226, 232, 254, 273, 292, 293, 297, 301, 313, 349, 355
- esîr bahâsi: 140
- esîr dellâlları: 292
- esîr gulâmlar: 293
- Esîr hânı: 154
- esîrbaşı: 297
- esîrciler: 292, 293
- esîrciyân bâzârgânı esnâfı: 293
- esîrciyân esnâfı: 293
- esîrhâne: 252, 292, 293
- esîrhâne emâneti esnâfı: 292
- esîrhâne emîni: 293
- esîrhâne hücreleri: 293
- Eski Alî Paşa câmi‘i (Tavuk Bâzârı Dikilitaş dibinde): 147
- Eski Alî Paşa medresesi: 150
- Eski Balıkbâzârı: 289
- Eski Câmî‘ (Edirne‘de): 58
- Eski Cezâyir (kılıcı): 302
- Eski Husrev Paşa câmi‘i (Aksarây kurbünde): 146
- Eski Husrev Paşa türbesi: 179
- Eski «brâhîm Paşa medresesi: 150
- Eski «slâmbol demiri: 31
- Eski Kaplıca (Bursa‘da): 294
- Eski Odalar kurbü: 153
- Eski Sarây: 52, 53, 72, 77, 107, 121, 130, 315
- Eski Vâlîde hammâmı: 159
- Eski Yurd nâm mahal: 253
- Eski Yûsuf bâğçesi: 202
- Eski Yûsuf Paşa hânı: 154
- Eskici Dede (fieyh): 188
- eskiciler: 159
- eskiciyân dükkânı: 326
- eskiciyân esnâfı: 325
- Eskidâr: 232, 234
- Eskiodalar: 183
- Eskisarâykapusu (Süleymaniye Cami‘inin kapısı): 72
- Eskiyurd (Kırım‘da): 353
- Esmâ‘ül-hüsnâ: 70, 71
- esnâf yamakları: 339
- esnâf-ı âb-ı gülâbcıyân: 262
- esnâf-ı acemî oğlanları: 254
- esnâf-ı adesciyân: 275
- esnâf-ı afyoncıyân: 327
- esnâf-ı ağcıyân: 290, 291
- esnâf-ı ağda tüccârı: 287
- esnâf-ı ağdacıyân: 286
- esnâf-ı ağılcıyân: 277
- esnâf-ı ağımcıyân: 255
- esnâf-ı âhen tel-keşân: 308
- esnâf-ı âhengerân-ı çilingirân: 307
- esnâf-ı âhengerân-ı na‘l-kesân: 306
- esnâf-ı akîdecıyân: 289
- esnâf-ı akkâmân: 267
- esnâf-ı alçıcıyân: 339
- esnâf-ı alemdâr-ı Resûl sancakdârân: 257
- esnâf-ı alıcı ve balıcı: 332
- esnâf-ı araba yapıcıyân: 339
- esnâf-ı arakcıyân: 355
- esnâf-ı arayıcıyân: 254
- esnâf-ı arka sakkâsi: 265
- esnâf-ı arslancıyân: 280
- esnâf-ı asesân-ı bî-amân: 256
- esnâf-ı asker-i asesbaşı: 255
- esnâf-ı âşcıyân: 284
- esnâf-ı âşcıyân-ı balıkbâzârı: 291
- esnâf-ı aşlamacıyân-ı eşcâr-ı müsmirât: 263
- esnâf-ı at değirmeni çarkcısı: 339
- esnâf-ı atbâzârı emîni: 296
- esnâf-ı âteşbâzân: 338

esnâf-1 âteş-feşân tûfengciyân: 303
esnâf-1 attârân-1 dikiciyân: 325
esnâf-1 attârân-1 kahveciyân: 327
esnâf-1 attârân-1 Yahûdân: 327
esnâf-1 attâr-1 çömlökiyân: 326
esnâf-1 avciyân-1 murgân: 321
esnâf-1 badanacıyân: 339
esnâf-1 bâdemli köfterciyân: 286
esnâf-1 bâğbân: 263
esnâf-1 bâğçevân: 300
esnâf-1 bakır sızırıcıyân: 308
esnâf-1 bakkâlân-1 tâcirân: 298
esnâf-1 bakkâl-1 pasdırmacıyân: 299
esnâf-1 balık emîni: 289, 292
esnâf-1 balıkcıyân-1 satıcıyân: 290
esnâf-1 bal-sucuyân: 354
esnâf-1 bârûdciyân: 305
esnâf-1 bârûdhâne-i Etmeydânı: 279
esnâf-1 basmacıyân-1 çit: 332
esnâf-1 basmacıyân-1 yasdık: 332
esnâf-1 başcıyân-1 âşcıyân: 281
esnâf-1 bâzbâzân [u] cânbâzân [u] pahlivânân: 338
esnâf-1 bâzergânbaşı: 276
esnâf-1 bâzergân-1 ankâ Karadeniz: 272
esnâf-1 bâzergân-1 cevâhirciyân: 310
esnâf-1 bâzergân-1 esîrciyân: 293
esnâf-1 bâzergân-1 pirincciyân: 275
esnâf-1 bâzergân-1 semmûr: 321
esnâf-1 beksumâtciyan: 266
esnâf-1 beldârân-1 teberdârân lağımçıbaşı: 255
esnâf-1 benglikciyân: 327
esnâf-1 bennâyân: 339
esnâf-1 berberân-1 piyâdegân: 329
esnâf-1 berberân-1 sünnetciyân: 329
esnâf-1 bevvâbân: 258
esnâf-1 Bezâsten-1 cedîd: 334
esnâf-1 Bezzâzistân-1 atık: 332
esnâf-1 Bezzâzistân-1 Galata: 335
esnâf-1 bıçak kinciyân: 314
esnâf-1 bıçkıciyân: 339
esnâf-1 biryânciyân: 285
esnâf-1 boracıyân: 313
esnâf-1 borucıyân-1 sarı pirinc: 313
esnâf-1 bozacıyân-1 mezmûmân: 353
esnâf-1 börekciyân: 264
esnâf-1 buğday çalkayıcıyan: 266
esnâf-1 buhûrciyân: 326
esnâf-1 burma işkenceciyân: 339
esnâf-1 bülbülcüyân: 318
esnâf-1 cabcıyân-1 Arnavud: 323
esnâf-1 câmcıyân: 339
esnâf-1 câme-şüyân ya'nî çamaşırcıyân: 329
esnâf-1 cânbâzân-1 esb: 296
esnâf-1 celeb-keşân-1 basdırmacıyân-1 sığır: 281

esnâf-1 celeb-keşân-1 ganem: 281
esnâf-1 cellâdân: 256
esnâf-1 cenâze peyklere ve mürde-şüyân ya'nî şehîdân gassâlleri: 260
esnâf-1 cerrâhân: 262
esnâf-1 cevher-fürûşân: 312
esnâf-1 cibn-i hâlûmiyân ya'nî peynirciyân: 277
esnâf-1 ciğerciyân-1 koyun: 282
esnâf-1 civacıyân: 313
esnâf-1 cüllâbcıyân: 286
esnâf-1 cüllâhân: 320
esnâf-1 çalıcı mehterân: 336
esnâf-1 çardak çorbacısı: 296
esnâf-1 çardak emîni: 296
esnâf-1 çartâk nâ'ibi: 296
esnâf-1 çâşnigirân-1 vüzerâ ve âşbâzân: 284
esnâf-1 çavuşân alayı: 253
esnâf-1 çavuşân-1 ehl-i sanâyi': 259
esnâf-1 çerçiden hâcetcıyân ya'nî ayakda gezen attâr: 327
esnâf-1 çevrenân-1 Arnâbûdân: 282
esnâf-1 çırnıkciyân: 274
esnâf-1 çiçekciyân-1 meyveciyân: 301
esnâf-1 çiftçi başı: 263
esnâf-1 çilingirân-1 yüksükciyân: 307
esnâf-1 çizmeciyân: 325
esnâf-1 çoban: 277, 280
esnâf-1 çömlökiyân: 326
esnâf-1 çörekciyân: 264
esnâf-1 çûlhâ dezgâhcısı: 339
esnâf-1 dâ'ireciyân: 336
esnâf-1 dalgıcân-1 gavvâsân: 270
esnâf-1 dalyancıyân: 290
esnâf-1 dârâyıcıyân: 333
esnâf-1 darbhâneciyan: 311
esnâf-1 davulciyân: 336
esnâf-1 debbeciyân: 323
esnâf-1 değirmenciyan: 266
esnâf-1 değirmenciyan-1 üzüm: 287
esnâf-1 dehhân-1 edviye: 262
esnâf-1 dehhân-1 kibritciyân: 326
esnâf-1 dekâkîn çarkciyân: 309
esnâf-1 dekâkîn-i hukemâ: 261
esnâf-1 dellâkân: 329
esnâf-1 dellâlân-1 Bedâsten-i bîrûn: 334
esnâf-1 dellâlân-1 Bezzâzistân-1 bîrûn: 333
esnâf-1 dellâlân-1 Bezzâzistân-1 enderûn: 333
esnâf-1 dellâlân-1 esb: 296
esnâf-1 dellâlân-1 kavvâfât: 326
esnâf-1 devâtciyân: 313
esnâf-1 deyyûsân: 256
esnâf-1 dîbâciyân: 333
esnâf-1 doğramacıyân: 335
esnâf-1 dolmacıyân: 285
esnâf-1 dökmeçibaşı: 314

esnâf-1 dökücüyan: 216
esnâf-1 dutkalcıyan: 282
esnâf-1 düğmeciyân-1 harîr: 320
esnâf-1 dülbend bôrcküyan: 322
esnâf-1 dülbendciyan: 319
esnâf-1 düzenciyan: 290
esnâf-1 eğeciyan: 306
esnâf-1 eğrekciyan: 277
esnâf-1 e'imme-i vüzerâ ve Mîrimîrân ve sâ'ir a'yân: 257
esnâf-1 ekmeçiyân-1 yeniçeriyân: 264
esnâf-1 elekciyan: 266
esnâf-1 elmas-bür ya'nî hakkâk-i elmas: 312
esnâf-1 emânet-i esîrhâne: 292
esnâf-1 eşribe-i mümessek: 276
esnâf-1 evvâyıcı ya'nî çiniciyan: 327
esnâf-1 Eyyûb oyuncakcısı: 339
esnâf-1 fâlcıyan-1 musavver: 331
esnâf-1 ferâşcıyan: 339
esnâf-1 ferrâşân-1 ehl-i sanâyi' ve ehl-i tarîk: 260
esnâf-1 filcân kinedcisi: 326
esnâf-1 fişekciyan-1 havâyî: 304
esnâf-1 fişekciyan-1 tûfeng: 304
esnâf-1 fitilciyan-1 tûfeng-endâzân: 305
esnâf-1 furun binâ edici: 340
esnâf-1 galburcıyan: 266
esnâf-1 gazzâzân: 320
esnâf-1 gedelecciyân: 323
esnâf-1 gemciyan: 307
esnâf-1 gergefcıyan: 339
esnâf-1 gevrekciyan: 264
esnâf-1 gidıyan-1 müflisân: 256
esnâf-1 gömlökiyan: 319
esnâf-1 gözlemeciyan: 265
esnâf-1 gûr kazan: 255
esnâf-1 gurâbiyeciyan: 265
esnâf-1 güdericiyan: 322
esnâf-1 güllâcıyan: 266
esnâf-1 gümüş arayıcı: 294, 312
esnâf-1 gümüşhâneciyan: 311
esnâf-1 günbaşı: 271
esnâf-1 habbâzân ya'nî ekmeçiyân: 264
esnâf-1 hâceğân-1 attârân: 326
esnâf-1 hâceğân-1 mekteb-i püserân: 260
esnâf-1 hâcegiyan-1 Bedâsten-i cedîd: 334
esnâf-1 haddâdân-1 âteş-feşân-1 âhengerân: 305
esnâf-1 hâfizân-1 Kur'ân-1 azîm: 258
esnâf-1 hakkâkân: 312
esnâf-1 hallâcân-1 pembe: 319
esnâf-1 hammâlân-1 bezzâzistân: 333
esnâf-1 hammâmciyan-1 tâhirân: 329
esnâf-1 hançercıyan [ve] bıçakciyan: 302

esnâf-1 hânendegân, mutribân,
rakkâsân: 341
esnâf-1 hardalciyân: 285
esnâf-1 harrâtîn ya'nî çıkırcıciyân: 335
esnâf-1 hartacıyân: 270
esnâf-1 hasırcıciyân-1 Mısır: 275
esnâf-1 haymeci ya'nî çadırcıciyân: 320
esnâf-1 hayyâtân ya'nî terziyân: 318
esnâf-1 hayyâtân-1 dolamacıciyân: 318
esnâf-1 hekîmbaşı: 261
esnâf-1 helvâciyân-1 bîrûn: 289
esnâf-1 helvâciyân-1 tablakârân: 289
esnâf-1 helvâciyân-1 şîrîn-zebân: 288
esnâf-1 hemyân kesici: 256
esnâf-1 hinnâciyân: 275
esnâf-1 hil'atciyân-1 harîr: 333
esnâf-1 hîzân-1 dilberân: 256
esnâf-1 horasancıciyân: 339
esnâf-1 hoşâbcıciyân: 285
esnâf-1 huddâmân-1 gılmân: 254
esnâf-1 huddâm-1 bîmâristân [u]
mûristân: 263
esnâf-1 hukemâ-yı kehhâlân ve
cerrâhân: 261
esnâf-1 hurdavât-1 ahen-fürûht: 308
esnâf-1 hutebâ: 258
esnâf-1 ığrıbcıciyân-1 sayyâdân: 290
esnâf-1 ırgadân: 340
esnâf-1 ısıcak pâlûdecıciyân: 286
esnâf-1 ısıcak pâlûdecıciyân-1 kavvâfân:
286
esnâf-1 ıspanakcı: 285
esnâf-1 ıssı ve bahârlı şerbetciyân: 286
esnâf-1 ibrîşimciyân-1 Yahûdân: 320
esnâf-1 iç edikciyân ya'nî tomakciyân:
325
esnâf-1 ipekciyân: 292
esnâf-1 iplikciyân: 320
esnâf-1 iskemleciyân: 339
esnâf-1 ispençerân ya'nî devâ utcuân:
327
esnâf-1 istiridyeciyan: 291
esnâf-1 işkembecıciyân: 282
esnâf-1 kadı ve mollâlar: 258
esnâf-1 kafesdârân: 312
esnâf-1 kaffâlân ya'nî kilidciyân: 307
esnâf-1 kâğızciyân: 330
esnâf-1 kâhîciyân: 264
esnâf-1 kalafatciyân: 268
esnâf-1 kalay düğmecıciyân: 314
esnâf-1 kalaycıyân: 309
esnâf-1 kalciyân: 294
esnâf-1 kalciyân-1 kuyumciyân: 311
esnâf-1 kaldırımcıciyân: 339
esnâf-1 kalemkârân-1 kuyumciyân: 312
esnâf-1 kalkancıyân: 302
esnâf-1 kaltakciyân: 323
esnâf-1 kamçıciyân: 323
esnâf-1 kanaracıyân-1 Bâğçekapusu: 279

esnâf-1 kanaracıyân-1 Yedikulle: 279
esnâf-1 kannâsân-1 avcıyân: 316
esnâf-1 kantârcıciyân: 306
esnâf-1 kapamacıciyân: 319
esnâf-1 kara hırsız: 256
esnâf-1 karcıbaşı: 287
esnâf-1 karıtyacıyân: 290
esnâf-1 Kâsımpaşa mukaddepleri: 256
esnâf-1 kassâbân: 274, 276
esnâf-1 kassâbân-1 Etmeydânı: 278
esnâf-1 kassâbân-1 sığır: 277
esnâf-1 kassâbân-1 Yahûdân: 277
esnâf-1 katâyıfcıciyân: 265
esnâf-1 kavukcuıyân: 319
esnâf-1 kavvâfân-1 eskiciyân: 325
esnâf-1 kayağancıyân: 339
esnâf-1 kayıkcıciyân: 274
esnâf-1 kaymakcıyân: 278
esnâf-1 kazancıbaşı: 308
esnâf-1 kebâbci: 285
esnâf-1 kebkebcıciyân: 306
esnâf-1 keçeciyan: 322
esnâf-1 keçeciyan-1 yeniçeri: 322
esnâf-1 kehhâlân: 262
esnâf-1 kehlecıciyân: 294
esnâf-1 kelle-püşciyân: 319
esnâf-1 kendircıciyân: 269
esnâf-1 keresteciyan: 339
esnâf-1 kerpiçciyân: 339
esnâf-1 keseciyan-1 silâh-ı tüfeng: 304
esnâf-1 kethudâ-yı arslancıyân: 321
esnâf-1 kettâncıciyân: 275
esnâf-1 kılıçcıyân-1 seyf-i Muhammedî:
301
esnâf-1 kınıcıyân-1 sikkîn ya'nî bıçak
kınıcı: 303
esnâf-1 kibrîtcıciyân: 326
esnâf-1 kireccıciyân, ocak: 339
esnâf-1 kiremitciyan: 339
esnâf-1 kirişciyan-1 tâcirân: 282
esnâf-1 kolancıyan-1 hâyme: 320
esnâf-1 koyun emîni: 295
esnâf-1 köçek-i Amr-1 Ayyârân: 267
esnâf-1 köfteciyan: 285
esnâf-1 kum sâ'atciyan: 270
esnâf-1 kundakciyan: 303
esnâf-1 kurşum berber kösrecileri: 314
esnâf-1 kurşum örtücü: 339
esnâf-1 kuru sarımsakcıyan: 283
esnâf-1 kuşbâzân: 317
esnâf-1 kuyu kazıcıları: 340
esnâf-1 kuyumciyan: 311
esnâf-1 kürkciyan: 321
esnâf-1 lağımçı Ermenîler: 340
esnâf-1 leblebicıciyan: 300
esnâf-1 lekeciyan: 329
esnâf-1 lokmacıyan: 265
esnâf-1 löküncıciyan: 339

esnâf-1 lu'bedebâzân [u] sâzendegân [u]
mudhikân: 347
esnâf-1 lü'lüciyan ya'nî incüciyan: 310
esnâf-1 ma'âncıciyan: 262
esnâf-1 mahlebcıciyan: 286
esnâf-1 mandırcıciyan: 277
esnâf-1 mandırcıciyan-1 yeniçeriyan: 279
esnâf-1 marankozân: 269
esnâf-1 marankozân-1 Akdeniz: 273
esnâf-1 mavunacıyan: 273
esnâf-1 mehterân-1 kösciyan: 336
esnâf-1 mekteb-i sıbyân [u] tıflân-1
ebcedhân: 260
esnâf-1 mektûbcıciyan: 331
esnâf-1 mermer kireccıciyan: 339
esnâf-1 mermer-bürân: 339
esnâf-1 mervahacılar ya'nî
yelpâzeciyan: 317
esnâf-1 mestciyan: 325
esnâf-1 meş'alciyan: 267
esnâf-1 meşâyihân-1 ehl-i hıref: 259
esnâf-1 meşâyih-1 izâm: 258
esnâf-1 meşkiyan-1 sarrâc: 323
esnâf-1 meşrûbât-1 devâ: 262
esnâf-1 meyhâneciyan: 355
esnâf-1 meyhâneciyan-1 Yahûdân: 357
esnâf-1 mızracıciyan: 302
esnâf-1 mikrâsciyan: 307
esnâf-1 miskîl sâbûncı: 299
esnâf-1 miyâncıciyan-1 esb: 296
esnâf-1 muhaddîsin: 258
esnâf-1 muhattemciyan: 333
esnâf-1 muhtesib ağa: 296
esnâf-1 muhızrân-1 mollâ: 257
esnâf-1 mukavvâ kubûr divitciyan: 331
esnâf-1 mûmciyan-1 Etmeydânı: 279
esnâf-1 mûmciyan: 278
esnâf-1 mûsikâr: 337
esnâf-1 mutâfân: 323
esnâf-1 mücellidân: 330
esnâf-1 müe'zzinân: 258
esnâf-1 mühür-künân-1 sîm ü heykelân
ya'nî gümüş mühür ve tılsımât
kazıcı: 312
esnâf-1 mükârî ya'nî kirâcılar: 257
esnâf-1 mürekkebcıciyan: 331
esnâf-1 müsellesciyan: 355
esnâf-1 mütevellıyan: 258
esnâf-1 müzehheb-keşân: 330
esnâf-1 müzeyyinân ya'nî berberân: 328
esnâf-1 nakılciyan-1 sûr-1 hümayûn: 332
esnâf-1 nakîbân-1 ehl-i hıref: 259
esnâf-1 nakkâşân-1 cihân: 330
esnâf-1 nakkâşân-1 musavvirân: 331
esnâf-1 nakkâşân-1 yağlıkcıciyan: 332
esnâf-1 nakkâşân-1 zer-dûzân: 332
esnâf-1 na'lbandân-1 hussân: 308
esnâf-1 na'lçacıyan-1 mıhlıciyan: 307
esnâf-1 nâsîh-1 müfessîrin: 258

- esnâf-1 nâturân: 329
esnâf-1 navlunciyân-1 buğday ve şa'îr: 272
esnâf-1 neccârân: 339
esnâf-1 neccârân-1 mi'mârân: 339
esnâf-1 nedîmân-1 mukallidân: 349
esnâf-1 neyzen-i kadîm: 337
esnâf-1 nişasdacıyân: 266
esnâf-1 nüzül emîni: 296
esnâf-1 okcubaşı: 314
esnâf-1 otağa-i sorguccuyân: 317
esnâf-1 oymacıyân: 331
esnâf-1 örücüyân: 320
esnâf-1 palândûzân ya'nî semerciyân: 323
esnâf-1 pâlüdeciyân: 285
esnâf-1 paracıyân-1 çuka ve kumâş: 320
esnâf-1 paracıyân-1 tâcirân: 323
esnâf-1 parsçibaşı: 321
esnâf-1 pâsbân-1 Bezâsten-i atîk: 332
esnâf-1 pâsbân-1 niğebân-1 <slâmbol: 257
esnâf-1 paşmakcibaşı: 325
esnâf-1 paşmakcıyân-1 haffâfân: 325
esnâf-1 pây-pûşciyân ya'nî pabucciyân-1 dikiciyân: 324
esnâf-1 pâzveng-i eblehân-1 sâzengân: 256
esnâf-1 pehlivânân-1 gürzbâzân: 316
esnâf-1 pehlivânân-1 küşte-gîrân: 316
esnâf-1 pehlivânân-1 matrakcıyân: 316
esnâf-1 pehlivânân-1 tîr-endâzân-1 hadeng-güzârân: 315
esnâf-1 pereme ve kayık marankozları: 273
esnâf-1 peremeciyan: 274
esnâf-1 pîne-dûzân-1 bâb-1 hammâm: 326
esnâf-1 pîş-tahtacıyân: 339
esnâf-1 potacıyân: 313
esnâf-1 pusulacıyân ya'nî kible-nümâciyân: 270
esnâf-1 re'îsân-1 Bahr-i Ummân: 272
esnâf-1 re'îsân-1 ehl-i tarîk: 259
esnâf-1 remmâlân: 259, 331
esnâf-1 rumatcıyân: 311
esnâf-1 sâ'atcıyân: 310
esnâf-1 sâbûnciyân: 299
esnâf-1 saçmacıyân: 290
esnâf-1 sadefkârcıyân: 335
esnâf-1 sağrıciyân: 303, 322
esnâf-1 sahhâfân: 259, 330
esnâf-1 sa'îler: 257
esnâf-1 sakkâyân-1 şehir: 265
esnâf-1 sakkâyân-1 yeniçeriyân-1 dergâh-1 âlî: 265
esnâf-1 salahorân: 255
esnâf-1 salatacıyân: 285
esnâf-1 sa'lebcıyân: 286
esnâf-1 salhâneciyan: 276
esnâf-1 sapancıyan: 315
esnâf-1 sarıkcıyan: 329
esnâf-1 sarrâcân-1 makbûlân: 323
esnâf-1 saya-i celebân-1 koyun: 277
esnâf-1 sayyâdân-1 murgân: 316
esnâf-1 sayyâd-1 çömlekçi: 290
esnâf-1 sayyâd-1 serçeciyan: 318
esnâf-1 sâzendegân: 343
esnâf-1 sebzeci: 285
esnâf-1 sebzehâne emîni: 295
esnâf-1 sebzevâtcı: 263
esnâf-1 seğirdim Etmeydân: 279
esnâf-1 semmûr kalpakcıyan: 321
esnâf-1 sepet sandıkcıyan-1 sarrâcân: 323
esnâf-1 sepetciyan-1 sayyâd-1 mahî: 290
esnâf-1 serenciyân: 270
esnâf-1 sevdâger-i burgucıyan: 306
esnâf-1 seyisân-1 urbân-1 uryân: 257
esnâf-1 sıfırcıyan: 323
esnâf-1 sıpkıncıyan: 290
esnâf-1 sırma ve kılâbdan satıcı: 292
esnâf-1 sırma-keşân: 292, 313
esnâf-1 sıvacıyan: 339
esnâf-1 sikkezânbaşı: 310
esnâf-1 simitciyan: 265
esnâf-1 sirkeciyan: 283
esnâf-1 sofıyyûn: 258
esnâf-1 soğancıyan: 284
esnâf-1 su dollâbları çarkcısı: 340
esnâf-1 su yolcıyan: 339
esnâf-1 su yolları kazıcılar: 340
esnâf-1 subyâciyan: 354
esnâf-1 sucukcıyan: 285
esnâf-1 südcıyan-1 ganem: 277
esnâf-1 südcıyan-1 sevr: 277
esnâf-1 südcıyan-1 sühteyân: 286
esnâf-1 südlü âşcıyan: 285
esnâf-1 şâhbender: 276
esnâf-1 şâ'îrân: 259
esnâf-1 şehir subaşısı: 255
esnâf-1 şehremîni: 296
esnâf-1 şehriyeciyan: 265
esnâf-1 şekerciyan: 276
esnâf-1 şekerciyan-1 Galata: 289
esnâf-1 şem'-i revgan: 278
esnâf-1 şerbetciyan: 285
esnâf-1 şerbetciyan-1 piyâde: 286
esnâf-1 şeyhü'l-arasât: 260
esnâf-1 şeyhü's-şüyûh-1 sâ'ilân ya'nî şeyh-i dilenciyân: 260
esnâf-1 şırlugancıyan: 298
esnâf-1 şîşeciyan: 326
esnâf-1 şüküfeciyan: 301
esnâf-1 şütürbân [u] sârbân-1 revân: 267
esnâf-1 tabancıyan: 304
esnâf-1 tâbütcıyan: 339
esnâf-1 tâcirân-1 debbâgân: 323
esnâf-1 tâcirân-1 kazancıyan: 309
esnâf-1 tâcirân-1 mutâf: 323
esnâf-1 tâcirân-1 pasdırmacıyan: 281
esnâf-1 tâcirân-1 şem'-i asel: 278
esnâf-1 tâcirân-1 şîşeciyan: 327
esnâf-1 tahta kurşumcıyan: 339
esnâf-1 tahtırevâncıyan: 339
esnâf-1 takyacıyan-1 zenân: 319
esnâf-1 tâlib-i ilm-i sühtevât: 260
esnâf-1 ta'lîmhâneciyan: 315
esnâf-1 tamgacıyan: 311
esnâf-1 tanâbcıyan: 320
esnâf-1 taş kireci: 339
esnâf-1 taş-keşân: 339
esnâf-1 tatlı bozacıyan: 353
esnâf-1 tavukcıyan: 318
esnâf-1 tegelticiyan: 323
esnâf-1 teleme peynircıyan: 278
esnâf-1 tel-i âhen-keşân: 313
esnâf-1 temrencıyan: 307
esnâf-1 tenekeciyan: 314
esnâf-1 tereyağcıyan: 278
esnâf-1 terlikciyan: 325
esnâf-1 tîmârhâneciyan: 262
esnâf-1 tîrkeşcıyan: 323
esnâf-1 tîrşeciyan: 322
esnâf-1 tîz-âbcıyan-1 sîm ü zer-i hâlis: 311
esnâf-1 tokad-celebân-1 sığır: 277
esnâf-1 toloz mahzencileri: 340
esnâf-1 tulumacıyan: 270
esnâf-1 turşucıyan: 283
esnâf-1 tûtyâciyan: 262
esnâf-1 tuzcıyan: 264
esnâf-1 tüccârân-1 ankâ-yı Mısır: 275
esnâf-1 tüccârân-1 balcıyan: 299
esnâf-1 tüccârân-1 yağcıyan: 292
esnâf-1 tüccâr-1 kahvecıyan: 276
esnâf-1 tüfeng açıcıyan: 304
esnâf-1 ûd u amberciyan: 326
esnâf-1 un elekciyan: 266
esnâf-1 uncıyan: 266
esnâf-1 urgancıyan: 269
esnâf-1 ustura kuyrukcıyan: 329
esnâf-1 ümenâ-yı Sultânî: 291
esnâf-1 Üsküdar: 339
esnâf-1 üstübü alıcıyan: 269
esnâf-1 üzengiciyan: 307
esnâf-1 vâ'iz-i zâhir: 258
esnâf-1 vasılciyan ya'nî ayıcıyan: 280
esnâf-1 vettârân: 282
esnâf-1 vezneciyan: 304
esnâf-1 yağ değirmeni cendrecisi: 339
esnâf-1 yağcıyan-1 zeyt: 292
esnâf-1 yağlı kireccıyan: 339
esnâf-1 yağlıkcıyan: 320
esnâf-1 yahnicıyan: 285

esnâf-ı yasdıkçıyan-ı sereng ve katife: 333
esnâf-ı yaycıbaşı: 314
esnâf-ı yazıcıyân: 258
esnâf-ı yelkenciyân: 269
esnâf-ı yemişciyân-ı bâzârbaşı: 300
esnâf-ı yoğurdcıyân: 278
esnâf-ı yoğurdcubaşı: 278
esnâf-ı yorkancıyân: 319
esnâf-ı yularcıyân: 323
esnâf-ı zebâtcıyân: 335
esnâf-ı zenberekçıyân: 315
esnâf-ı zerdecıyân: 284
esnâf-ı zergerân: 238, 309
esnâf-ı zergerân ya'nî kuyumcıbaşı: 309
esnâf-ı zergerân-ı cevâhircıyân: 310
esnâf-ı zer-kûbyân ya'nî altun döğücüler: 330
esnâf-ı zeyyâtân: 299
esnâf-ı zırhcıbaşı: 302
esnâf-ı ziftciyân u katrâncıyân: 269
esnâf-ı zihgircıyân: 316
esnâf-ı zincef ütücüsü: 319
esnâf-ı zurnacıbaşı: 335
esnâf-ı zurnacıyân: 336
ester üştürbân: 113
esvâk-ı haffâfân: 53
esvâk-ı muhtasar: 227, 229
esvâk-ı Sultânî: 53, 208, 214, 235
esvâk-ı zergerân: 73
Esved ibni Mikdâd (sahabe): 31, 119, 284
eşcâr: 67, 69, 101, 113, 144, 204, 227, 263
eşek: 280, 283, 301, 323, 340, 349
eşek sıpası: 323
Eşim (yurdu, Heyhât Sahrasında): 15
eşkıyâ: 103, 105, 107, 110, 117, 118, 136, 158
eşkinci: 50, 90, 93
eşkinci Tatar tâ'ifesi: 39
eşkinci yamakları: 90
Eşrefî tarîki: 194
eşribe-i mümessek esnâfi: 276
et: 279, 308
et sucukları: 285
etibbâ: 124
Etmecıbaşı: 146
Etmeydânı: 130, 279
Etmeydânı esnâfi: 278, 279
Etrâk lehcesi: 185
Etrâk lisânı: 235
Etrâk tâ'ifesi: 287
evcî (havayi fişek): 305
evkâf: 54, 59, 68, 71, 73, 74, 83, 86, 98, 102, 149, 151, 152, 153, 158, 186, 197, 212, 233, 234, 263, 270, 324
evkâfnâmeler: 40, 152

Evlek karyesi: 162
Evliyâ: 12, 122, 136, 137, 138, 142, 144, 157, 173, 235, 357, 361
Evliyâ Çelebi (ayrıca bkz. Hakîr): 11, 13, 69, 98, 116, 117, 118, 119, 139, 141, 143, 154, 172, 176, 181, 184, 187, 199, 248, 251, 309, 316, 347, 358
Evliyâ Efendi (Evliya Çelebi'nin hocası): 63, 100, 114, 115, 118, 199, 250
Evliyâ Mehemed Efendi (Hünkâr imâmı): 118
Evliyâullâh mertebesi: 78
Evrâk-ı Perişân: 165
Evrak-ı Perişân-ı Necâtî: 175
evrenler (havayi fişek): 305
Evsâf-ı Kostantınıyye (kitap): 251
Eydincik (ayrıca bkz. Aydıncık): 196, 291
Eyne Ayazma deresi: 287
eyvâycı çinicileri: 327
eyvâycı ya'nî çiniciyân esnâfi: 327
Eyyûb: 25, 42, 44, 133, 158, 159, 164, 188, 193, 194, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 220, 228, 232, 239, 241, 247, 251, 257, 278, 282, 289, 292, 304, 305, 336, 345
Eyyûb borusu: 338, 346
Eyyûb câmi'i: 198, 199
Eyyûb çömlekcileri: 326
Eyyûb deblekleri: 260
Eyyûb debleği (musiki esnâfından): 338
Eyyûb halkı: 197
Eyyûb hammâmı: 158, 159
Eyyûb haremî: 199, 200, 238
Eyyûb mevleviyyeti: 193
Eyyûb mollâsı: 25, 53, 251
Eyyûb nâ'ibi: 193
Eyyûb oyuncakçıları: 340
Eyyûb oyuncakcısı esnâfi: 339
Eyyûb subaşısı: 287
Eyyûb Sultân: 30, 51, 59, 112, 168, 175, 191, 196, 197, 199, 201, 278, 287, 290
Eyyûb Sultân câmi'i: 145, 195, 199
Eyyûb Sultân imâretî: 152
Eyyûb Sultân iskelesi: 201
Eyyûb Sultân kabri: 198
Eyyûb Sultân kubbesi: 197
Eyyûb Sultân medresesi: 195
Eyyûb Sultân mesîregâhı: 196
Eyyûb Sultân mevleviyyeti: 193
Eyyûb Sultân mezâristânı: 141
Eyyûb Sultân türbesi: 199, 200
Eyyûb yoğurdcubaşısı: 287
Eyyûb-ı Basrî, Pir: 256
Eyyûb-ı Ensârî (ayrıca bkz. Ebâ Eyyûb-ı Ensârî): 166, 200, 204, 210, 331

Eyyûb-ı Ensârîkapusu: 23, 25, 156
Eyyühüm Efendi câmi'i: 205
Ezher cami'i (Mısır'da): 59

- F -

Façat kal'ası: 138
Façat livâsı: 83
fağfûr: 107, 111, 194, 265, 276, 278, 281, 283, 284, 285, 286, 326, 357, 358
fağfûr çînî: 194, 285
fağfûrî çînî tabak: 283
fağfûrî fîncân: 107
fağfûrî kâse: 326
fağfûrî mertebânî tabaklar: 281
fağfûrî tabaklar: 283, 284
Fahfarî, Ya'kûb-ı : 266
fahhâmîn kavmi: 326
fâhişe: 76, 159
Fahleteyn kal'ası: 255
Fahreddîn «skilibî (fiyeh): 163
Fâ'izî Çelebi: 176, 177
Fâizî Çelebi, Kâfzâde (fiyhülislâm): 99
Fakîrî (fia'ir): 167
fâl açmak: 331
fâl ıssı: 331
falaka deyenek: 53, 301
fâlcıyân-ı musavver esnâfi: 331
fânûs: 26, 59, 115, 228, 257, 273, 278, 333, 334, 352
Fânûs, Bâb-ı: 26
fânûs şu'lesi: 352
fânûs-ı cinân: 273
Fânûs-ı Emîn: 228
fâre: 327
Fârisî: 115, 118, 199, 248, 337, 359
Fârisî eş'âr: 79, 164, 165
Fârisî tevârîhler: 182
Fârisî-hân: 209, 351
Fâryâbî: 342, 343, 351
Fas vilâyeti: 346
Fâtıma Hânım (Melek Ahmed Paşa'nın kızı): 173
Fâtıma Sultân: 141, 170
Fâtıma Sultân medresesi: 150
Fâtıma Sultân (Murâd Hân'ın hemşiresi): 122
Fâtıma Sultân sarayı: 156
Fâtıma Sultân yalısı: 156
Fâtıma Sultânzâde: 19
Fâtımatü'z-Zehrâ, Hz.: 244, 261, 319, 336, 343
Fâyizî Efendi, Kâfzâde (fia'ir): 359
Fâzıl Alî Beğ, fiyeh: 199
Fazl ibn Hazret-i Abbâs, Pir: 330, 332

- Fazlı Paşa: 140
Fazlullâh bin Akşemseddîn (fieyh): 162
Fazlullâh Efendi: 177
Fedâyî: 157, 194
Fehmî Çelebi, Kınalızâde: 179
felâhatnâme: 301
Felâra (kılıc): 302
felâsife ma'cûnı: 354
Felemenk: 120
Felemenk lisânı: 24
Felemenk Luturyanı: 346
Felemenk vilâyeti: 142
fellâhân [u] mellâhân keşfbanlar: 32
Fenâr kasabası: 179
Fenârî: 167
Fenâyî, Akîdeci: 289
fener: 352
Fener bâğçesi: 233, 235, 237
fener sâhibleri: 272
Fenerkapusu: 42, 51, 56, 148, 237, 290, 355
Fenerkapusu hammâmı: 158
Fenlak kal'ası: 138
Fennî Çelebi, Hezârfen: 359
fenn-i kesme (matrakhâzlık): 121
Fenn-i tevârîh: 78
ferah habbı (keyf verici madde): 354
Ferendûz cezîresi: 14
Ferenyal kiral (Takyanus Kiral'ın oğlu): 21
Fereskûr pirinci: 274
Ferhâd: 51, 345
Ferhâd Ağa, Bostâncıbaşı: 98
Ferhâd kavmi: 306
Ferhâd Paşa, Bostâncıbaşı: 99
Ferhâd Paşa, Dâmâd (Vezîr): 77
Ferhâd Paşa (fâtih-i Ahıçka): 204
Ferhâd Paşa hânı: 154
Ferhâd Paşa sarâyı (Bâyezîd Hân câmi'i kurbünde): 153
Ferhâd Paşa, Solak (Mîrimîrân): 77
Ferhâd Paşa, fieyh: 201
Ferhâd Paşa, Vezîr: 77, 94
Ferhâd ü fiûrîn: 331
Ferhâdî kazma: 255, 341
Ferhâdî külünkler: 19, 172, 255
Ferhâd-pîşe: 55
Ferhâd-veş: 357
Ferîd Çelebi (Mühür kesen usta): 312
Ferîdûn: 331
Ferîdûn bâğçesi: 237
Ferîdûn Beğ et-Tevkî'î: 98, 200
ferîdû'd-dehr: 79, 120, 270, 338, 342, 343
fermân: 17, 20, 25, 31, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44, 47, 53, 59, 60, 61, 66, 68, 93, 105, 106, 107, 108, 110, 113, 115, 117, 125, 127, 133, 135, 141, 142, 155, 158, 163, 172, 178, 188, 190, 202, 204, 207, 219, 221, 226, 227, 229, 241, 242, 244, 250, 251, 253, 256, 269, 271, 272, 274, 275, 276, 280, 281, 282, 288, 291, 293, 303, 304, 313, 321, 324, 328, 336, 358
fermân-ı hümayûn: 250
fermân-ı pâdişâhî: 110, 253, 288
fermân-ı şehriyârî: 66, 105, 113, 125, 141, 272, 274, 280, 291, 321, 336, 358
fermân-ı şerîf: 142
ferrâce: 216, 220, 235, 279, 300, 319, 322, 331
ferrâşân esnâfi: 260
ferrâşân-ı ehl-i sanâyi' ve ehl-i tarîk esnâfi: 260
ferrâşciyân esnâfi: 339
ferrâşların pîri: 311
Ferruh Kethudâ: 146
Ferruh Kethudâ medresesi: 150
Ferruhzâd (Evliya Çelebi'nin babasının kölesi): 117
feryâdcı: 114, 130, 132, 138
feryâdnâmeler: 125
ferye kuşu: 318
fes: 44, 47, 208, 213, 273
fesâdhâne (meyhane): 356
fesâhat [u] belâgat: 259
Fesliye kal'ası: 94
Feteköy: 18, 237
Feth-i «slâm kal'ası»: 18
Fethiyye: 35, 146, 178, 342
Fethiyye câmi'i: 17, 144
Fethullâh fiâmî (fieyh): 184
fetvâ: 44, 107, 112, 123, 139, 175, 176, 181, 198, 219, 233, 256, 351
fevvâreler: 69
Feylekos hekîm: 28
Feyyûm ketanı: 276
Feyzî (mahlas): 176
Feyzullâh Efendi: 198
Feyzullâh ya'nî Kâfzâde: 176
Fezendon Kiral: 31, 54, 55
fiç: 214, 255, 283, 299, 354
fiçıda (balık cinsi): 290
findık: 262, 289, 298, 300
Findıkça kal'ası: 18
Findıklı: 18, 30, 76, 217, 218, 219, 220
Findıklı hammâmı: 159, 160
Fıranda kal'ası: 18
Fıranda (sâzendegân): 346
fırlaklar: 340
Fırtıloğlu şaykası: 268
fısdık: 202, 262, 289, 298, 300
fısdık şeker: 289
fısdıkiyye (helva cinsi): 289
fiskhâne (meyhane): 355, 356
fiskiyye: 231
fişfiş şarâbı: 354, 356
fişfiş şerbeti: 286
Fidyân-ı Acemî, Pir: 266
fidye (matrakhâzlık): 121
Figânî (fia'ir): 164
fîl: 240, 305
fîl hortumu: 337
fîl kösleri: 336
fîl sûreti: 230
fîl tasvîri: 230
filandıra: 26, 268, 272, 273
filcân: 286, 299
filcân hurdaları: 313
filcân kindicisi esnâfi: 326
filcân (musiki aleti): 347
filcân-ı sâzciyân (musiki esnâfından): 338
Filek: 82, 87
fîl-i mahmûdî: 238
Filibe: 14, 286
Filibe pirinci: 274
Filibe vî: 200
filika: 122, 214, 221
Filistîn: 15, 21, 40
fillar-ı Çerkezî (pabuc cinsi): 325
filori: 35, 37, 45, 73, 75, 165, 169
Filorin: 37
filorunya (kuş cinsi): 222, 318, 321
Filyokuşu mahallesi: 148, 150, 199
fincân: 107, 286, 352, 355
fincânciyân esnâfi: 326
Finde: 256
fino: 281
firâşhâne: 260, 330
firâşçılar: 341
firâşciyân esnâfi: 339
Fir'avn meclisi: 349
Fir'avniyân: 280
Firdevs: 126, 169, 171, 173
Firdevsî (fia'ir): 164, 359
Firendize nâm kiralzâde («spanyol): 34
firkate (gemi cinsi): 44, 111, 122, 125, 128, 129, 214, 221, 273
fırna (şarâb): 354, 356
Fîrûz Ağa câmi'i (At Meydânı'nda): 145
Fîrûz Beğ, Nişâncı: 96
Fisagores halîfesi: 343
Fisagores-i Hekîm: 337
Fisagores-i Tevhîdî: 28, 161, 261, 262, 327, 337, 343
fişek / fişeng: 278, 304, 305, 359
fişek mûmları: 278
fişekbâz: 305, 351
fişekçiyân: 304
fişekçiyân-ı havâyî esnâfi: 304
fişekçiyân-ı tûfeng esnâfi: 304
fişekhâne: 253
fişek-i kebîr: 359

fişeklik: 304
 fişengbâzlar (havayı fişek): 305
 fişengciyân: 304
 fişeng-i âsumânîler: 304
 fitil: 256, 305, 326
 fitilciyân-ı tûfeng-endâzân esnâfı: 305
 fitirnevcik: 281
 Fitne fiâh (Rakkâs): 348
 Florinalı: 165
 Florunya (kal'ası): 33
 Florunya ketânı: 274
 fodula kâtibi: 264
 Foğraş kal'ası: 141
 Fohşa nehri: 128
 Fohşan: 128, 137
 Fondura şehri (Sarıyer): 227
 forsa: 69, 125, 219
 forsa kadırgalar: 125
 fotula kâtibi: 264
 françile ekmeği: 213
 Fransa: 40, 46, 47, 212
 Fransa elçisi: 47, 48
 Fransa kıralı: 45, 46, 47, 48, 50, 52
 Fransa lisânı: 24
 Fransa sâ'ati: 310
 Fransa topları: 216
 Freng: 20, 30, 37, 46, 51, 71, 73, 76, 212, 217, 221, 233, 269, 289, 305
 Freng gemileri: 273
 Freng (havayı fişek): 305
 Freng lehcesi: 217
 Freng lisânı: 24, 328
 Freng mahallesi: 252
 Freng oğlanları: 273
 Freng Sinor (nakkâş ustası): 330
 Frengistân: 17, 21, 30, 36, 44, 47, 68, 73, 161, 208, 267, 275, 313, 336
 fukahâ: 161
 Fûncistân: 244, 320, 328, 338
 Furâd (nehri): 35
 Furkân: 248
 furun: 43, 188, 215, 217, 220, 225, 238, 249, 251, 252, 264, 265, 266, 267, 292, 316, 332, 340, 341, 354
 furun binâ edici esnâfı: 340
 furun kürekleri: 267
 furun yapıcılar: 341
 furuncu (sırma-keşân esnâfından): 292
 furun-ı tuç: 215
 Fustât şehri: 261
 Fusûs (Nev'î Efendi'nin eseri): 180
 fûta: 196, 271, 329
 Fuzayl ibn el-Mevlâ Alî el-Cemâlî: 181
 fûlfül: 262, 326
 fûlûs-ı ahmer: 131
 fûnûn-ı şettâ: 176, 182
 fûtûnî kîse: 329
 Fütüvvet: 244, 314, 316, 317, 335
 Fütüvvetnâme: 242, 253, 285, 314

fütüvvetnâme-i edvâr: 342
 Fütüvvetnâme-i Kebîr (Ca'fer-i Sâdik'in eseri): 322
 fütüvvetnâme-i kübrâ: 316
 Fütüvvetnâme-i Muhammedî: 241, 250
 Fütüvvetnâme-i Resûlullâh: 246

- G -

Gabele: 273
 gaddâre: 239, 254, 310, 333
 Gadîr Hum günü: 243
 Gafîr-i Hindî, Pir: 333, 334
 Gafiryad kasabası: 185
 Galata: 14, 20, 23, 25, 29, 30, 34, 35, 36, 37, 39, 45, 51, 62, 71, 72, 73, 102, 124, 158, 159, 189, 197, 201, 203, 204, 205, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 220, 221, 222, 226, 232, 250, 251, 252, 262, 266, 269, 270, 271, 273, 281, 283, 290, 292, 295, 299, 304, 305, 310, 314, 327, 335, 336, 348, 355
 Galata burnu: 18, 34
 Galata cengi: 36
 Galata çorbacısı: 357
 Galata esnâfı: 289, 335
 Galata halîci: 52
 Galata handakı: 211, 269
 Galata kal'ası: 23, 25, 34, 35, 36, 39, 66, 210
 Galata Kulesi: 205, 211, 240, 338, 359
 Galata limanı: 214
 Galata mevleviyeti: 201, 202, 203, 205
 Galata meyhâneleri: 62, 355
 Galata (Mollâsı): 25
 Galata mollâsı: 53, 216, 221, 223, 251, 356
 Galata nâ'ibi: 224, 226, 228
 Galata niyâbeti: 223
 Galata sarâyı: 153
 Galata şekerçileri esnâfı: 289
 Galata voyvadası: 212, 356
 Galatasarâyı: 31, 68, 159, 219, 301
 galburcıyan esnâfı: 266
 Galemikra kal'ası: 18
 Galya kal'ası: 18
 Galyon Bkz. Kalyon: 18
 Gammâzlar: 143
 ganâyim: 14, 15, 20, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 76, 83, 95, 99, 110, 111, 113, 122, 128, 129, 137, 139, 141, 142, 170, 177, 210, 232, 294, 297
 ganem: 277, 280, 281
 ganîmet: 28, 29, 30, 33, 34, 35, 40, 56, 112, 129, 131, 137, 140, 232, 272, 273, 274, 277, 281, 293, 299, 331

ganîmet akîdeleri: 40
 gânimîn: 33, 34, 76, 111, 113, 138, 189
 Ganîzâde: 99
 Ganîzâde bâğçesi: 202
 Ganîzâde deresi: 287
 garâfe (mezarlık): 36, 185
 Gargofça kal'ası: 94
 garîbler: 159
 Gatafân (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
 Gavrî dîvânhanesi: 120
 Gavrî Hân (Mısır Sultanı): 46, 68, 236, 278
 Gavrî hazînesi: 106
 Gavrî (Mısır sultânı): 77
 Gavrî Su Kemerleri (Mısır'da): 282
 gavvâs: 30, 117, 162, 166, 178, 182, 203, 238, 270, 271, 305, 347
 Gazâlî, κ mâm: 320
 Gazâlî (Mısır vâlisi): 166
 gazâliyyât: 115
 Gazanfer Paşa (Mîrimîrân): 78
 gazel (matrakbâzlık): 121
 Gâzî Boşnak: 351
 Gâzî kal'ası (fiehrizol'da): 86
 Gâzîköyü: 251
 Gâzîköyü bâğları: 232
 gazzâz: 146, 241, 320
 gazzâz dilberânları: 320
 gazzâzân esnâfı: 320
 gazzâzlar pîri: 323
 Gazzâzlarkapusu: 332
 Gazze: 45, 50, 51, 68, 84, 88, 92, 166, 303
 Gazzetü'l-Hâşim: 68
 Gedâ Muslu Çelebi (Tanbûrciyân): 343
 Gedâ Muslu (Çöğürçiyân): 344
 gedelec (yay sadağı): 260, 315, 323
 gedelecciyân esnâfı: 323
 gedik: 291, 292
 Gedik Paşa hammâmı: 158
 gedik sâhibi: 265, 333
 Gedik Süleymân (Çöğürçiyân): 344
 gedikli dibekler: 292
 gedikli ulûfeli âdemler: 257
 Gedikpaşa: 20
 Gedikpaşa bekârhanesi: 155
 Gedüz Nehri: 66
 Gebizye: 53, 77, 166
 gelberi: 267
 gelberi harbe: 279
 Geldiha (köpek adı): 280
 Gelibolu: 51, 78, 82, 91, 111, 165, 167, 186, 209, 294
 Gelibolu boğazı: 16, 41
 Gelibolu kal'ası: 38
 gelincik: 163, 353
 gelincik (balık cinsi): 290
 Gelincik çârşûsı: 320
 gemciler: 307

- gemciyân esnâfı: 307
gemi: 15, 19, 21, 22, 25, 29, 33, 34, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 50, 57, 61, 62, 70, 98, 111, 122, 123, 125, 126, 128, 129, 132, 137, 164, 188, 203, 210, 211, 213, 214, 215, 220, 221, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 243, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 287, 290, 295, 299, 300, 303, 307, 317, 346
gemi âletleri: 211
gemi direği: 229, 290
gemi harbeleri: 273
gemi muçoları: 272, 273
gemi re'îsleri: 272
gemi sereni: 215, 290
gemici: 158, 203, 211, 227, 268, 270, 272, 306, 310
Genc (Diyârbekir'de): 89
Genc Hükûmeti: 85
Gence: 98, 132, 178, 229, 294
Gence kal'ası: 97
gendüm ya'ni buğday emîni: 295
ger (uyuz): 262
Geray Hân: 97
Gerayoğlu: 142
gerdâniyye makâmı: 116
gerdel (kova): 255, 335, 341
Gerede şehri: 30
gergef: 341
Gergefciler: 341
gergefciyân esnâfı: 339
gergerdân boynuzu: 316
gergeri kemânları: 315
gerlik: 311
Germat kal'ası: 141
Germat livâsı: 82
Germiyan: 38, 66
Germiyan pâdişâhları: 344
Germiyanî: 167
Germiyanî Hüsâmzâde: 179
Germiyan oğlu: 42, 43
germiyyet: 117
gevele egserisi: 306
gevrekci esnâfı: 265
gevrekciyân esnâfı: 264
gevrekçi: 286
Geyve egserisi: 306
Geyve kasabası: 66
gez (ok cinsi): 315
Gezbazya: 28
Gılamuc kal'ası: 129
gilmân: 160, 273, 276, 293, 297, 298, 319
gilmân-ı hâssa: 52, 114, 118, 153, 244, 254
Gınâyî Çelebi: 184
Gınâyî Efendi: 201
gidiler: 158
gidiyân: 256
gidiyân-ı müflisân esnâfı: 256
Gılân (Bağdâd'da): 15, 89, 184
Gılân Denizi (Hazer Denizi): 270
Gılân livâsı: 85
Gingöş (Macaristan'da): 15
Gingöş-i Budin şarâbı: 358
girdimân dikme (güreş oyunu): 119
Girid: 80, 81, 84, 93, 95, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 137, 138, 142, 173, 203, 226, 299
girift (ney cinsi): 337
Girniye kal'ası: 84, 96
girt etme (güreş oyunu): 120
gomana: 269, 272, 273
göblez (köpek yavrusu): 281
göğüs şakısı (güreş oyunu): 119
göğüslük: 279
Göksu: 145, 230
Göksu (Hisarı mesiregâhı): 31
Göksu mesiregâhı: 230
Göksu nehri: 230
Göksulu emrûdî: 301
Göksun yaylası (Bingöl'de): 286
Gölbaşı muhâfazası: 77
Göle: 88
Göle kal'ası: 95, 138, 201
Göle livâsı: 83
Göle(?) şerbeti: 286
gölemez: 277
Gölîkesreli Urumlar: 285
Gölîkesreli şehri: 321
gömeç balları: 299
gömlek: 213, 295, 319
gömlekciler: 319
gömlekciyân esnâfı: 319
Gömlekli kulle nâm burûc: 144
gön: 323
gönderler: 272
gönüllüyân: 91
Gönye kal'ası: 138
Gönye (Trabzon'da): 85
Gördüs kal'ası: 66
Görice: 282
görümlü (zırh): 302
Göynük: 43
gözlemeci dükkânları: 265
gözlemeciler esnâfı: 265
Grando Mihal (Harkîl'in kızı evlâdlarından): 36
Grandurya (<stanbul'un ismi, <frik lisânında): 24
Gubârî Efendi, Nakîb (fiyhülislâm): 102
gulâm: 107, 113, 153, 238, 261, 268, 275, 280, 284, 291, 292, 293, 295, 296, 297, 299, 300, 301, 324, 325, 326, 327, 329, 337, 341, 342, 347, 348, 357, 360, 361
Gulâm fiâdî: 342
Gulgule-i Rûm (<slâmbol): 24, 31, 51, 250
gûl-i beyâbân: 214
Gulibetü'r-Rûm (<slâmbol): 14, 250
güller: 214
gûr kazan esnâfı: 255
gûr kazanlar: 50, 178, 255, 341
gurâb (karga): 317, 353
gurâbiyye gevreği: 208
gurâbiyyeci esnâfı: 265
Gurâbzâde: 180
Gûri kal'ası: 97
guruş: 33, 110, 114, 132, 133, 134, 188, 190, 192, 194, 195, 212, 215, 223, 225, 233, 256, 276, 279, 280, 283, 296, 310, 312, 314, 317, 318, 321, 327, 332, 333, 334, 341, 346, 348, 349
guzât-ı müslimîn: 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 95, 104, 107, 123, 128, 139, 204, 207, 214, 254, 257, 260, 265, 273, 284, 297, 303, 307, 330, 335, 353
gücügen yeleği (oklar için): 316, 317
güderi: 322
güdericiyân esnâfı: 322
gügüm: 285
güğercin yeleklere: 317
güherçile: 30
gül: 11, 12, 26, 52, 72, 97, 119, 193, 194, 202, 207, 222, 227, 262, 283, 322
gül bâğı: 227
Gül câmi': 34, 39, 43, 105, 174, 184
gül sirkesi: 283
gül şecereleri: 207
gül seftâlû deri: 322
gül turşusu: 283
gül yağı: 262
gülâb: 39, 105, 160, 262, 275, 286, 297, 355
gülâbciyân esnâfı: 262
gülâbdân: 198, 275, 286, 297, 310
Gülâbî Ağa: 45, 59, 60, 61, 62, 113, 170
Gülâbî Paşa (Mîrimîrân): 78
gülbang: 33, 38, 41, 42, 50, 155, 176, 215, 245, 273, 313
gülbang-ı Muhammedî: 38, 41, 42, 50, 155, 176, 215, 245, 273, 313
gülefsen (şarâb): 354, 355
gülefser arakı (şarâb): 356
güleş: 120
Güleşçiler tekyesi: 186
gülîstân: 11, 26, 72, 168, 192, 193, 194, 202, 207, 222, 227, 229, 235, 239
Gülîstân u Bostân (kitap): 118
gül'izâr peşrevi: 346
güllâc: 266

güllâccıyan esnâfı: 266
gülle: 71, 125, 139, 214, 216, 296, 301, 315
güllebâz (hayâl-i zılcıyân): 339, 349
gül-limon (içecek): 276, 285
gülnâr-ı Rûm: 225
Gülşenî (fia'ir): 161
Gülşenî tarîkatı: 117, 191, 341, 342
Gülşenî-i Alî Paşa tekyesi: 152
Gülşenî-i eş-şeyh Ma'sûm der-Aksarây tekyesi: 152
Gülşenî-i Hulvî tekyesi: 152
gümrük: 31, 81, 112, 132, 212, 219, 227, 252, 268, 275, 281, 297, 298, 301, 304, 334, 361
gümrük emâneti: 252, 297
gümrük emîni: 31, 132, 212, 219, 227, 275, 281, 297, 298, 301, 304, 334
gümrük esbâbı: 297
gümrük nezâreti: 112
gümrük reftçileri: 297
gümrükhâne: 297
gümüş: 26, 52, 57, 60, 93, 101, 107, 118, 160, 216, 262, 267, 276, 279, 280, 290, 293, 294, 295, 296, 311, 312, 313, 314, 321, 346, 348
gümüş arayıcı esnâfı: 294, 312, 348
gümüş asâ: 93
gümüş (balık cinsi): 290
gümüş bendîşeler: 101
gümüş borular: 346
gümüş çinkıraklar: 280
gümüş devât: 118, 314
gümüş güğümler: 52
gümüş halka: 101
gümüş hokkalar: 262
gümüş kabara: 280
gümüş kılıçlar: 313
gümüş kufüller: 101
gümüş ma'âdini: 294
gümüş meblağlar: 262
gümüş mutallâ demir zencîrler: 280
gümüş mücevherli asâlar: 26
gümüş mühür ve tılsımât kazıcı esnâfı: 312
gümüş silsileler: 280
gümüş tokalı haltalar: 280
gümüş yıldızlı demir zencîrler: 262
gümüş zencîr: 279, 296, 321
gümüş zencîrli bıçak: 216
gümüş zencîrli licâmı: 267
gümüşhâne: 252, 294, 311
Gümüşhâne: 85, 252
Gümüşhâne (Canha): 294
gümüşhâneciyân esnâfı: 311
gümüşlü bıçaklar: 279
günbaşı esnâfı: 271
güneyik kökü (deva otu cinsi): 327
günlü sâ'at: 310

günlük: 326
Gürcî: 77, 99, 106, 107, 123, 132, 137, 139, 142, 193, 220, 272, 293, 297, 344, 348
Gürcî Ca'fer, Bodur (Kapudan): 272
Gürcî Nebî (şaki): 137
Gürcî Paşa sarâyı: 193
Gürcistân: 80, 85, 94, 103, 107, 208, 256, 293
gürgenzenler (savaş aleti): 302
gürz: 120, 121, 316, 322
Gürz Seydîzâde: 182
gürzbâz: 121
gürzbâzân pehlivânı esnâfı: 316
Güstehem (Pehlivân): 120, 302, 331
güvercin: 243, 317
güvercinler âşiyânesi: 317
Güzel Ahmed Paşa sarâyı: 153
Güzelce Kemerler: 240

- H -

hab şîşeleri: 261
habâr ala (güvercin cinsi): 317
habbâz: 272
habbâz ya'nî ekmekci: 241
habbâzân: 52, 264
habbâzân alayı: 291
habbâzân esnâfı: 268
habbâzân ya'nî ekmekciyân esnâfı: 264
habbâzhâne: 51
Habeş: 47, 76, 77, 80, 81, 86, 94, 159, 189, 200, 271, 282, 294, 308, 320, 335
Habeş hazînesi: 80
Habeş seyyâhânlar: 238
Habeş tavuğu yeleklere: 317
Habeş vezîri: 81, 101
Habeş Zeyla'ı: 264, 320
Habeşî kavmi: 328
Habeşî tavâşîler: 273
Habîb Dedezâde (Hârende): 342
Habîb Efendi (fiyeh): 179
Habîb Neccâr, Pir: 303, 335, 339
Habîb-i Karamanî (fiyeh): 162, 191
Habîbî (Sultânî'su'arâ): 167, 202
Hâbil (Hazret-i Âdem'in çocuğu): 255, 349
Hâbûr (Rıkkâ'da): 85
Haccâc: 106, 257, 258, 298
Hacc-ı şerîf: 137, 173, 289
hâcegân: 213
hâcegân-ı attârân esnâfı: 326
hâcegân-ı mekteb-i püserân esnâfı: 260
hâcegiyân-ı Bedâsten-i cedîd esnâfı: 334
Hâcegîzâde dâri'ü't-tedrisi: 150

Hâcegîzâde mescidi (Sultân Mehmed Hân kurbünde): 148
Hâcer Ana: 329
hâcethâne: 60, 116
Hacı Ahadoğlu (yiğit): 186
Hacı Ahmed bostânı: 207
Hacı Ahmed çeşmesi: 207
Hacı Alî (Tabbâğ): 192
Hacı Beğ (ümerâdan): 79
Hacı Envâr (bâzergân): 275, 361
Hacı Evhadullâh câmi'i (Yedikulle'de): 148
Hacı Ferhâd (bâzergân): 275
Hacı Hamza (fiyeh): 162
Hacı Hasan mescidi: 148
Hacı Hasan yoğurdu: 278
Hacı Hâtûn medresesi: 150
Hacı Haydar bostânı: 206
Hacı Husrev câmi'i: 205
Hacı İlyâs mescidi: 148
Hacı İsbâ (bâzergân): 225, 275
Hacı İvaz (bâzergân): 275
Hacı İvaz (Hacivad): 351
Hacı Kadın hammâmı: 158, 329
Hacı Karakaş (bâzergân): 275
Hacı Kâsım: 275
Hacı Kâsım hânesi: 183
Hacı Kaya (bâzergân): 275
Hacı Mansûr çeşmesi: 156
Hacı Nâsır (Gavvâs): 271
Hacı Ömer hânesi: 226
Hacı Paşa hammâmı: 159
Hacı Paşa kurrâsı: 234
Hacı Paşa mescidi: 233
Hacı Paşa sarâyı (Doğancılar kurbünde): 233, 235
Hacı Paşa türbesi: 234
Hacı Subaşı: 183
Hacı Süleymân, Pehlivân: 121, 316
Hacı fiyât Selîm (bâzergân): 275
Hacıahmed mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
Hacıoğlubâzârı kasabası: 135, 143
Hacivad (Bursalı Hacı İvaz): 351, 352
Hacrek (Çıldır'da): 85, 92
haç: 71
haç bayrak: 129
haç bayramı: 23
haç peyker: 112
Haçatur, Ermenî (kalemkârân-ı kuyumciyân): 313
Haçek sahrâsı: 138, 141
haçlı bayrakları: 45, 123, 273
haçlı peykerler: 26, 268
haçlı sancakları: 63
haçlı sommâkî: 71
haddâd (matrâkbâzlık): 121, 305
Haddâd (sahabe): 119

- haddâdân-ı âteş-feşân-ı âhengerân
esnâfı: 305
- hadde: 308, 309
- haddecı: 292, 294, 308
- haddeciyân esnâfı: 308
- hadeng (ok cinsi): 314, 353
- hadeng peykânlar: 307
- Hâdim «brâhîm Paşa câmi'i (Silivri-
kapusu'nun iç yüzünde): 146
- Hâdim Mahmûd Ağa câmi'i (Ahûrkapu
kurbünde): 148
- hâdımlar: 158
- Hadîce kettânlığı: 276
- Hadîce-i Kübrâ, Hz. (Hadîce Ana): 74,
242, 272, 275, 319, 332, 337
- hadîd: 27, 29, 31, 51, 71, 102, 114, 138,
198, 200, 310, 311
- hadîd cevheri: 31
- hadîd uyluklar: 114
- Hâdî-i Bağdâdî: 180
- hadîka: 11, 276
- hadîka-i cinân: 222
- hadîka-i kerrûbiyân: 192
- Hadîkatü's-sü'adâ: 169
- Hâdimü'l-Haremeyn: 165, 166, 227, 230
- hadîs: 32, 151, 186, 215, 244, 275, 315
- hadîs ilmi: 151
- hadîs-i kudîs: 189, 247
- hadîs-i sahîh: 32, 257
- hadîs-i şerîf: 13, 32, 40, 44, 168, 210,
241, 250, 254
- haffâf (ayakkabıcı): 196, 212, 325
- haffâfân esnâfı: 325
- Hâfız Buhûrîzâde (Hânende): 342
- Hâfız Kırâl (Hânende): 342
- Hâfız Paşa: 147
- Hâfız Portakal, Kâsımpaşalı (Hânende):
342
- hâfızân-ı Kur'ân-ı azîm esnâfı: 258
- Hâfî (fia'ir): 161
- Hâfî (fiyeh) (Pir): 260
- haham: 203
- Hâkân-ı Çîn: 336
- Hâkân-ı Rûm: 98
- Hâkânü'l-bahreyn: 293
- Hâkî (Çöğürçiyân): 344
- Hâkî (fia'ir): 164
- hâkim: 32, 53, 83, 84, 85, 155, 212,
228, 257, 261, 324, 358
- Hâkim Bi-emrillâh: 266
- Hakîr (ayrıca bkz. Evliya Çelebi): 11,
12, 13, 15, 16, 17, 19, 24, 25, 31,
37, 40, 41, 45, 46, 47, 57, 63, 69,
73, 74, 75, 77, 98, 106, 107, 109,
110, 111, 112, 113, 114, 115, 116,
117, 118, 119, 120, 122, 123, 128,
129, 130, 132, 137, 138, 139, 140,
142, 143, 147, 152, 159, 160, 166,
167, 172, 176, 177, 178, 179, 181,
183, 184, 186, 187, 188, 189, 194,
- 196, 199, 200, 204, 211, 213, 216,
228, 232, 235, 236, 239, 246, 248,
251, 253, 254, 258, 266, 271, 289,
294, 304, 309, 313, 315, 316, 318,
328, 341, 342, 347, 350, 351, 352,
353, 354, 358
- hakîrin bâğları: 232
- hakîrin pederi: 45, 172, 341, 342
- hakîrin vâlidisi: 132
- hakkâk: 71, 312
- hakkâkân esnâfı: 312
- hakkâk-i elmas esnâfı: 312
- Hakkâklarkapusu (Bezâtan-ı Cedîd
kapısı): 334
- Hakkâri hâkimi: 86
- Hal kal'ası: 94
- halat: 269, 272
- Haleb: 15, 17, 21, 35, 75, 80, 81, 84,
88, 92, 95, 99, 113, 120, 127, 133,
134, 135, 137, 139, 140, 241, 274,
277, 278, 294, 299, 303, 306, 350
- Haleb hazînesi: 88
- Haleb «skenderûnu: 37
- Haleb kalkanı: 303
- Haleb meştâsı: 169
- Haleb muhassılı: 84
- Haleb müftüsü: 176
- Halebü'ş-fiehbâ: 68, 84, 278
- Hâletî Çelebi, Azmîzâde (fia'ir): 102,
179, 186, 359
- Hâletî dîvânı (kitap): 186
- halhâl: 247, 317
- Halıcılar köşkü: 74
- Halıcılar köşkü bâğı: 301
- Halıcılar köşkü mahalli (Yenibâğçe
kurbünde): 149
- Halıcızâde bâğçeleri: 230
- Halîc: 36, 69, 195, 196, 201, 204, 205,
210, 224, 237, 239, 270, 290
- Halîc-i Bundukân: 270
- Halîc-i Eyyûb: 202
- Halîc-i «slâmbol: 72, 193
- halîçe: 71, 298, 334
- halîçeciyan: 334
- Hâlid bin Nasr bin Abdullâh, Pir: 292
- Hâlid ibn Velîd (sahabe): 13, 31, 77,
119, 243, 254, 331
- Hâlid-i Ummânî, Eş-şeyh (gavvâs-ı
ma'anî): 270
- Halîl Ağa çeşmesi: 194
- Halîl Ağa (Yeniçeri ağası): 124
- Halîl Armağânî, Pir: 301
- Halîl Paşa, Kapudan: 223, 226
- Halîl Paşa (Vezîr-i a'zam): 99, 100,
103, 107, 108, 110, 112, 122, 147,
170, 206, 236
- Halîlî (fia'ir): 161, 220
- Halîlullâh: 243
- Halîm bin Cerâm (sahabe): 254, 328
- Halîm bin Cezzâr-ı Tâ'îfî, Pir: 276
- Halîmî Çelebi (fia'ir): 167
- Hâlîtî kürdleri: 283
- halka çörek: 265
- Halkalı Bâğçe: 237
- hallâc: 73, 154, 319, 322
- hallâc ârifleri: 319
- hallâc kemânı: 73
- hallâcân-ı pembe esnâfı: 319
- Hallâc-ı Mansûr: 58, 73
- Halmaş livâsı: 83
- Halvetî tarîkatı: 175, 182, 191, 206,
234, 242, 342
- Halvetî tekyesi: 206, 234
- Ham Nisim (Yahûdî bâzergân): 292
- Hamâ: 84, 88, 92, 134, 135
- hamâmciyan esnâfı: 329
- hamâyil bağı: 245
- Hamdî Çelebi ibn Akşemseddîn: 62,
345
- Hamdî Efendi câmi'i: 205
- Hamdîefendi mahallesi (Kâsımpaşa'da):
208
- Hamdî-i Dâ'î: 156
- Hamdullâh Hamîdî Çelebi, Rûznâmecî:
148
- Hamevî kayısı: 301
- Hamîd: 91
- Hâmid Efendi medresesi: 130, 150
- Hâmid Efendi mescidi: 148
- Hâmid Efendi (fiyhülislâm): 199
- Hâmid külâhları: 254
- Hâmid vilâyeti: 82, 88, 185, 191, 200
- Hamîdbayoğlu: 44
- hamîr: 354
- hâmisî mezheb: 256
- hammâ: 234
- Hammâde hazretleri: 328
- hammâl: 54, 103, 107, 136, 158, 264,
265, 266, 267, 291, 292, 295, 297,
304, 333, 334, 354
- hammâlân-ı Bedâsten-i cedîd: 334
- hammâlân-ı bezzâzistân esnâfı: 333
- hammâm: 22, 28, 29, 51, 52, 53, 58, 64,
65, 69, 72, 73, 76, 78, 79, 106,
115, 120, 122, 144, 146, 148, 149,
150, 153, 156, 157, 158, 159, 160,
166, 167, 173, 178, 182, 191, 192,
193, 194, 195, 196, 197, 201, 203,
204, 206, 212, 213, 219, 220, 221,
222, 223, 225, 226, 227, 228, 229,
230, 231, 234, 237, 239, 240, 241,
251, 252, 260, 262, 264, 267, 273,
287, 288, 300, 301, 306, 309, 311,
320, 326, 329, 330, 332, 336, 351,
354
- hammâm kubbesi: 287, 288
- hammâmcibaş: 330
- hammâmciılar: 329, 330
- hammâmciyan-ı tâhîrân esnâfı: 329
- hammâm-ı sarây-ı vüzerâ: 252

- Hammâmkapusu (Süleymaniye Cami'inin kapısı): 72
 hammâr: 242
 hamr: 343, 355
 hamr emîni: 212, 293, 357
 hamr metâ'ları: 355
 hamrhâne-i rummân (meyhane): 355
 hamr-ı menhî emâneti: 252
 Hamri'l-eşedd (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
 Hamse (kitap, Yazarı Behiştî): 164, 165
 hamurkârlık: 264
 Hamza: 306
 Hamza Balı (Top cinsi): 216
 Hamza bin Yetîmî, Pir: 259, 336, 341, 343
 Hamza, Hz.: 12, 119, 243, 259, 262, 277, 284, 286, 293, 302, 303, 307, 315, 316, 323, 331
 Hamza şehîdliği: 293
 Hamza-i fiâmî (fiyeh): 162
 Hamzanâme (kitap): 259
 hân: 149, 154, 155, 192, 194, 201, 203, 223, 226, 228, 231, 235, 251
 hançer: 104, 112, 133, 158, 168, 280, 302, 310, 312, 313, 342
 hançerciyân esnâfi: 302
 Hançerli Hammâmı: 158
 Hançuk (Diyârbekir'de): 89
 handak: 18, 20, 23, 24, 25, 26, 32, 52, 120, 140, 156, 175, 211, 219, 225, 264, 269, 275, 278, 281, 303
 Handak (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
 hâneden: 103, 213, 251, 325
 Hanefî Halife: 137
 hânende: 116, 121, 158, 164, 200, 202, 213, 259, 298, 336, 341, 342, 344, 345, 347, 348, 349, 353, 355
 hânendegân: 116, 117, 152, 259, 341, 347
 Hân-ı Halîl kurbü (Kahire'de): 261
 hân-ı metîn: 154
 hân-ı mücerredân: 252
 hân-ı tüccârân: 235
 hânkâh: 252
 Hanya: 128, 129, 172
 Hanya limanı: 129
 Hanya livâsi: 84
 Hânzâde Sultân binti Ahmed Hân: 173
 Hânzâde Sultân sarâyı: 154, 233
 Hânzâde Sultân (Sultân Ahmed'in duhteri): 106
 hapsî (balık cinsi): 290
 hâr [ü] hâşâk: 107, 311
 hârâ: 289, 320
 hârâ vü dârâ: 114
 harâbâtü erenleri: 203
 harâc: 35, 68, 74, 86, 102, 125, 129, 139, 163, 232, 348
 harâc u bâc: 56
 Harâccî Beğ mescidi (Unkapanı'nın iç yüzünde): 148
 Harâccî mescidi mukâbelesi: 183
 Harâccî Muhyiddîn mescidi: 148, 156
 harâc-güzâr: 126, 138, 142
 Harameyn: 74
 harâmî: 110, 255, 322
 Harâmîderesi bâğçesi: 237
 harâmîlik: 207
 harbe: 229, 280, 290, 302, 321, 334
 Harbî yolu: 213
 Harbus (Çıldır'da): 85, 89
 Harbut: 85, 89
 harc-ı râh: 263
 harçlık: 90
 hardal: 41, 93, 166, 226, 285
 hardalcı: 285
 hardalcıyân esnâfi: 285
 hardaliyye: 354, 356
 hardaliyye arakı (şarâb): 354, 356
 harem: 52, 69, 71, 76, 77, 78, 120, 144
 harem hammâmı: 120
 harem kapusu: 101, 168
 Haremeyn: 74
 Haremeyn-i Muhteremeyn: 74, 93
 Haremeyni'-ş-şerîfeyn: 68
 harem-i azîm: 144, 145
 harem-i beyâz: 71
 Harem-i hâs: 76, 77, 107, 112, 114, 115, 118, 122, 132, 134, 135, 160, 238, 295, 342
 Harem-i hümâyûn: 76
 Harem-i muhterem: 77, 78
 Harem-i fierîfi: 339
 Harez Denizi (Hazer Denizi): 270
 hargâh: 108, 129, 137, 139, 141, 239, 310
 Harîm-i kebîr: 149
 harîr: 242, 245, 292, 333, 334
 harîr düğmeler: 320
 harîr peşkîrler: 284
 Harîr (fiehrizol'da): 86
 Harîrî (fia'ir): 161
 Hâris-i Yemenî: 346
 Harkılban (<stanbul'un ismi, <sfâç lisânında): 24
 Harkova: 271
 Harkova (Habeş'de): 271
 Harput: 92, 338
 Harrân kal'ası: 275
 Harrân (Rıkkâ'da): 85
 Harrân vilayeti: 35
 harrâtûn ya'nî çırıkçıyân esnâfi: 335
 harta ilmi: 270
 harta kâğızları: 270
 hartacıyân esnâfi: 270
 hartalar: 270
 Hârûn, Hz.: 241
 Hârûnu'r-Reşîd: 35, 36, 37, 39, 43, 59, 74, 90, 105, 145, 152, 175, 191, 204, 232
 Hârût-ı Hayberî (ahgerciyânlar pîri): 307
 hâs: 79, 80, 81, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90
 Hâs bâğçe: 112, 127, 172, 237
 hâs-âhûr: 204
 Hasan Ağa çeşmesi: 157
 Hasan Ağa el-kâtib (Yeniçeri ağası): 124
 Hasan Ağa, Gürcî (fieşhâneciyân): 344
 Hasan Ağa, Kara Abaza (Türkmen ağası): 136
 Hasan Beğ ibn Fâtıma Sultân çeşmesi: 156
 Hasan Beğ (Kapudan): 125
 Hasan Cân peşrevi: 346
 Hasan Çelebi, Ahîzâde: 181, 182
 Hasan Çelebi (Defterdâr): 78
 Hasan Çelebi, Feryeli (Hânende): 342
 Hasan Çelebi (Gümrük Emîni): 132, 219
 Hasan Çelebi (Kızlar Ağası): 122
 Hasan Çelebi, Lâğarî: 359
 Hasan Çelebi, fiâmlı (Tanbûrcıyân): 343
 Hasan Dede, fiyeh: 187, 222
 Hasan, Dişlen: 348
 Hasan Efendi dârülhadîsi: 151
 Hasan Efendi, Kara (fiyeh): 191
 Hasan Efendi (Koca Mustafa Paşa fiyehi): 176
 Hasan Efendi, Mukâbelecî: 154
 Hasan Efendi, Narkçı: 225
 Hasan Efendi (Sadr-ı rûm): 123
 Hasan Halife Ağa (Yeniçeri ağası): 104, 112, 124, 186, 224
 Hasan Halife bâğçesi: 237
 Hasan Halife bâğrı: 224
 Hasan, <mâm, Hz.: 12, 32, 71, 156, 185, 219, 244, 260, 261, 265, 266, 317, 335, 343
 Hasan kal'ası: 68
 Hasan karlığı: 287
 Hasan karlığı mesîregâhı: 207
 Hasan Kattâl Gâzî: 303
 Hasan Keferî Bahâyî (fia'ir): 359
 Hasan Kethudâzâde: 176
 Hasan Mu'îd (fia'ir): 164
 Hasan nâm köle: 202
 Hasan Paşa (Celâlî): 139
 Hasan Paşa çeşmesi: 156
 Hasan Paşa, Dâmâd (Mîrimîrân): 78
 Hasan Paşa, Elçi: 138
 Hasan Paşa, Gâzî (Mîrimîrân): 77
 Hasan Paşa, Hattât: 115, 119
 Hasan Paşa, Kapudan: 112, 154, 174

- Hasan Paşa, Kara (Defterdâr): 126, 139
 Hasan Paşa, Küçük (Bağdâd vezîri): 104
 Hasan Paşa medresesi: 150
 Hasan Paşa, Rûs (Mîrimîrân): 96
 Hasan Paşa, Sâtûrcu: 98
 Hasan Paşa, Urus: 267
 Hasan Paşa (Vezîr-i a'zam): 163
 Hasan Paşa, Yenter (Neyzen): 343
 Hasan Paşazâdelere: 54
 Hasan, fiehzade: 40, 97
 Hasan-âbâd livâsı: 84
 Hasan-âbâd tekyesi: 202
 Hasan-ı Basrî, Pir: 246, 258
 Hasan-ı Niksârî: 175
 Hasanî: 265
 Hasankeyf: 85, 89, 92
 hâsekî: 52, 114, 129, 130, 133, 134, 158, 173
 Hâsekî Ağa: 219
 Hâsekî hammâmı: 158
 Hâsekî medresesi: 150
 Hâsekî Sultân: 152
 Hâsekî Sultân câmi'i: 76
 Hâsekî Sultân hayrâtı: 76
 Hâsekî Sultân kârbânsarâyı: 155
 Hâsekî Sultân (Selîmiyye kurbünde): 150
 Hâsekî Sultân tîmârhânesi: 153
 Hâsekiyye imâreti: 74
 hâs-ı hümâyûn: 79, 80
 hasır: 313
 hasırcı: 52, 274, 347
 Hasırcı Selîm (bâzergân): 275
 hasırcıbaşı kârhânesi: 253
 hasırcıyân-ı Mısır esnâfı: 275
 hasırhâne: 51
 Hâsib-i Mâv, Pir: 299
 Hâsköy: 30, 49, 51, 193, 203, 204, 228, 251, 290, 326, 355
 Hâsköy hammâmı: 159
 Hâsköy mezârlıkları: 203
 hâsoda: 51, 52, 78, 95, 105, 106, 111, 115, 118, 120, 130, 163
 hâsodabaşı: 106, 115, 132, 157
 Hassân-ı Sâbit, Pir: 259
 hâss-ı vüzerâ: 132
 Hastalarkapusu: 112
 haşhâş: 267, 304, 311
 Hâşimî: 175, 178, 328
 Hâşimî Dâ'î: 176
 Hâşimî (fia'ir): 165
 Haşota kolu: 349
 hatab-keşân: 229
 Hatablı Dede: 41
 Hatablı Sultân: 43
 hatâyî kâğız: 120
 hâtem taşlar: 254
 Hâtem-i Addâsî, Pir: 275
 Hâtem-i Tay: 55, 173, 176, 351
 Hâtem-i Tay cenbi (Basra'da): 259
 Hatîb bin Ya'kûb Amasiyyevî (fieyhülislâm): 163
 hatîb kapusu: 100, 144
 Hatîb Zâkirî (fieyh): 184
 Hatîbül-Kâsım: 166
 hâtîf: 97, 145, 151, 158, 203, 219
 Hâtîf-i gaybî: 143, 157, 173
 Hâtîf-i kudsî: 151, 157, 169
 hâtîf-i Rabbânî: 343
 hatman (Romanya'da bir memurluk unvanı): 122
 hatt: 17, 36, 54, 56, 59, 65, 66, 70, 71, 81, 101, 103, 108, 111, 112, 114, 117, 118, 121, 133, 134, 135, 139, 144, 149, 162, 171, 180, 184, 210, 212, 217, 218, 222, 224, 234, 240, 251, 253, 268, 272, 275, 288, 291, 294, 301, 321, 324, 338, 350
 hattât: 59, 64, 67, 77, 115, 119, 120, 121, 162, 163, 180, 182, 202, 207, 222, 241, 310, 351, 359
 Hattât fieyh hazretleri: 207
 Hattât fieyh menzili (ok nişan yeri): 121, 241
 hattât-ı dîvânî: 182
 hatt-ı Hâşimîsi: 56
 hatt-ı hümâyûn: 81
 hatt-ı Karahisârî: 70
 hatt-ı kûfî: 224
 hatt-ı şerîf: 54, 103, 108, 111, 112, 114, 118, 133, 135, 139, 212, 234, 240, 251, 268, 272, 275, 291, 294, 301, 321, 324, 338, 350
 hatt-ı Yâkût: 65
 hatt-ı yarlığ-ı belîğ: 288
 Hâtûn câmi'i (Üsküblü Çeşmesi dibinde): 148
 Hatvan: 82, 95
 Havâle kal'ası: 66
 havân: 238, 274, 292, 293, 313
 havân (havayi fişek): 305
 Havâriyyûn: 21, 24, 52, 62
 havâriyyûn ayazması: 211
 havâyî fişekçiyân esnâfı: 304
 Hâverî: 181
 Havernak: 14, 18, 51, 55, 57, 75, 101, 105, 113, 143, 195, 204, 297
 Havkatü'l-cedel (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
 havlân: 262
 havlincân: 262
 Havrân: 45, 50, 263
 havrânî cübbesi: 60
 Havsa: 68, 162
 havuc turşusu: 283
 Havuzlu hammâm: 158
 Havvâ, Hazret-i: 243, 248, 255, 259
 havz (havuz): 65, 69, 71, 209, 221, 229, 239, 241, 297, 300, 324
 havz-ı fevvâre: 231
 hayâl bez: 319
 hayâl-i zil: 215, 266, 338, 347, 350, 351, 352
 hayâl-i zilçıyân: 338, 339
 Hayâtî Çelebi (fia'ir): 182
 Hayber: 307
 Hayber (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
 Hayber kal'ası: 331, 338
 Hayberîler: 307, 315
 Haydar Çelebi (Defterdâr): 47, 78
 Haydar Mîrzâ: 199
 Haydar Paşa: 44
 Haydar Paşa bâğçesi: 237
 Haydar Paşa bâğı: 235, 300
 Haydar Paşa çeşmesi: 156
 Haydar Paşa, Hâdım (Vezîr): 77
 Haydar Paşa hammâmı: 156, 158, 159
 Haydar Paşa kurbü: 148
 Haydar Paşa, Tavâşî: 148
 Haydar (fia'ir): 161
 Haydarzâde: 136
 Hayduşak: 83, 138
 hayırkâr (boyacı tokmaccısı): 334
 hayme: 41, 68, 94, 108, 129, 137, 139, 141, 188, 192, 204, 232, 239, 241, 253, 310, 320, 352
 haymeci ya'nî çadırçıyân esnâfı: 320
 Hayrabolu: 296
 hayrât: 18, 21, 22, 23, 50, 58, 63, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 95, 97, 98, 100, 143, 148, 149, 155, 159, 163, 164, 168, 170, 171, 192, 200, 202, 205, 209, 214, 219, 220, 222, 223, 224, 226, 233, 234, 235, 236, 237, 241, 250, 251, 253, 309, 311
 Hayre Beğ (Mısır vâlisi): 166
 Hayrebeği: 68
 Hayreddîn câmi'i: 188
 Hayreddîn Efendi, Kadı: 94
 Hayreddîn Efendi, Monlâ: 79, 145, 185
 Hayreddîn Paşa (Kapudan): 8, 78, 129, 158, 159, 223, 237
 Hayreddîn Paşa medresesi: 222
 Hayrî (fieyh Ahmedî'nin mahlası): 177
 Hayvânoğlu (çingene): 280
 hayyâl atlılar: 240
 Hayyâlan-ı fiâm: 306
 hayyâmlar: 193
 hayyâtân ya'ni terziyân esnâfı: 318
 hayyâtân-ı dolamacıyân esnâfı: 318
 hayyî'l-gârikûn (deva otu cinsi): 327
 Hazarî: 329
 hazâyin: 33, 130, 131
 hazîne: 23, 24, 49, 51, 54, 55, 70, 75, 76, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 94, 100, 106, 107, 109, 114, 118,

- 125, 130, 131, 132, 138, 139, 141, 143, 157, 160, 173, 202, 216, 226, 240, 247, 252, 273, 293, 302, 304, 309, 332, 333
- hazîne defterdârı: 82, 83, 84, 85, 86
- hazîne katibi: 106
- hazîne kethudâsı: 106, 118
- hazîne mührü: 125
- hazîne odası: 51, 240
- hazînedâr: 135, 157
- hazînedârbaşı: 106, 118, 150, 196, 215, 319, 332
- hazîne-i cebehâne: 252
- hazîne-i defterdâr: 88
- hazîne-i hâs kubbesi: 160
- hazîne-i hâssa: 51
- hazîne-i pâdişâhî: 76, 107, 139, 273
- Hazret-i Abbâs cenbi (Medine'de): 308
- Hazzo: 85, 113
- Heccâm (Mukallid, Hazret-i Mûsâ asrı): 349
- heccâv âşığı: 349
- hedâyâ: 114, 134, 138, 144, 202, 224
- heki (ok cinsi): 314
- heki (put): 49
- hekîm: 22, 28, 29, 77, 96, 150, 201, 225, 242, 257, 261, 286, 326, 337, 343, 354
- Hekîm Çelebi (fieyh): 96
- Hekîm Dâvûd, Tezkiresi: 286
- Hekîm Fisagores: 343
- Hekîm Mehemed Çelebi medresesi: 150
- hekîmbaşı: 72, 123, 127, 136, 152, 159, 206, 261, 262, 263, 361
- hekîmbaşı esnâfi: 261
- hekîmbaşı halîfeleri: 262
- Hekîmbaşı hammâmı: 206
- Hekîmbaşıkapusu (Süleymaniye Cami'inin kapısı): 72
- Hekîmhâne (meyhane): 356
- hekîm-i hâzık: 261
- Helke [Hereke] kal'ası: 94
- Hellana Firav (Kostantîn'in annesi): 20, 22, 23, 24
- helvâ: 40, 45, 50, 189, 213, 243, 246, 288, 289
- helvâ delisi: 288
- helvâcı: 52, 131, 276, 287, 288, 289
- helvâcıbaşı: 288, 289
- helvâcıyân esnâfi: 288, 289
- helvâcıyân-ı bîrûn esnâfi: 289
- helvâcıyân-ı tablakârân esnâfi: 289
- helvâcıyân-ı şîrîn-zebân esnâfi: 288
- helvâhâne: 51, 287
- Helvâî Ömer, Pir: 265, 266, 276, 287, 289
- helvâ-yı ebyaz (helva cinsi): 289
- helvâ-yı gâzîler (helva cinsi): 289
- helvâ-yı kettân (helva cinsi): 289
- Hemdem Paşa: 166
- Hemedân: 94, 104, 338
- hemyân: 256
- hemyân kesici esnâfi: 256
- hendese: 74
- hendese ilmi: 69, 73, 74, 121, 148, 341
- herîse: 282, 284
- Hersek: 76, 77, 82, 87, 94, 126, 127, 129, 137, 141, 148, 286, 308
- Hersekoğlu: 44, 344
- Heşdek kavmi: 32, 353
- Heşdek Tatarları: 353
- Heşt Behişt-i cihân: 149
- hevâ (matrâkbâzlık): 121
- hevâkes (matrâkbâzlık): 121
- hevâyî deri: 322
- hevâyî fişekler: 304, 305
- hevâyî (güreş oyunu): 119
- hevdec-i Resûl-ullah: 267
- Heyhât sahrâsı: 15, 79
- Heyhât vâdîsi: 16
- heykel: 312
- heykelân esnâfi: 312
- Heyrât: 307
- hezârân sivenler (savaş aleti): 302
- Hezârfen Ahmed Çelebi: 359
- Hezârfen Çelebi: 332
- Hezârmerd (fiehrizol'da): 86
- hezârpâre amûd: 27
- hıfz ilmi: 115, 245
- hımâr: 30, 34, 121, 260, 282, 283, 296, 305, 337, 338, 339, 346
- hımâr bâz (hayâl-i zılcıyân): 339
- Hıms: 84, 88, 92, 244, 257, 260, 267, 282, 316
- Hınıs: 86, 89, 92
- hınnâ: 274, 275
- hınnâcıyân esnâfi: 275
- hınta: 58
- Hınto: 130
- hınto araba: 138, 142
- hınzîr: 281, 305
- hınzîr bataklığı: 122
- hınzîr bocukları: 281
- hınzîr derileri: 321
- hınzîr sûretleri: 305
- hırca (hınzır yavrusu): 281
- Hırastos: 22, 98
- hırızma: 329
- hırızmacılar esnâfi: 329
- hırka: 64, 74, 243, 244, 246, 299, 331
- Hırka-i şerîf: 106
- Hırkîl: 17, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 232, 284, 328
- Hırkîloğlu ‹lya: 221
- hırsız: 159, 207, 256
- Hırtîz kal'ası: 97
- Hirtos: 92
- Hırvad: 138
- Hırvadistân: 79, 142
- Hırvadü'l-asl: 76, 129, 177
- hışt (savaş aleti): 120, 268, 279, 302
- Hıtâyî bezleri: 319
- hıtâyî kaseler: 285
- hıtâyî münebbid tabaklar: 202
- hıyâbân: 204
- hıyâr: 263, 285, 341
- hıyâr burnusu: 291
- hıyâr turşusu: 283
- Hızır Ağa (fieşhâneciyân): 344
- Hızır Beğ (Vezîr-i a' zam): 163
- Hızır, Hz.: 16, 18, 30, 31, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 306, 307, 308
- Hızır Ma'deni: 30
- Hızır Nebî: 223
- Hızır Paşa (Kaîmmakâm): 99
- Hızır Paşa (Mîrimîrân): 78
- Hızırî (Tanbürcıyân): 343
- Hızır-‹lyâs: 26, 277, 291
- Hicâz: 327, 357
- hicâz makâmı: 257
- hicv: 121, 316, 349, 350, 352
- hicviyyât: 221
- Hidâyetullâh Efendi (‹slâmbol Monlası): 124
- Hidâyetullâh ibn Zünnûn-ı Mısrî, Pir: 327
- Hidde (Cidde kurbünde): 259
- hilâl: 315
- hilâlciyân esnâfi: 335
- Hilâlî (fia'ir): 165
- hil'at: 45, 93, 107, 108, 111, 112, 123, 134, 215, 216, 273, 295, 298, 300, 318, 319, 322, 333, 345
- hil'atçı: 319, 320, 333
- hil'atçıyân-ı harîr esnâfi: 333
- hil'at-ı fâhire: 107, 108, 111, 123, 298, 318, 322
- hil'at-ı pâdişâhî: 216, 333, 345
- hilete (yiyecek): 291
- Hilevne kal'ası: 140
- Hille at gemi: 307
- Hille (Bağdâd'da): 85, 89, 104, 112, 307, 308
- Hilye: 103, 131
- Hilye-i Hâkânî: 12
- Himâyüddîn, Seyyid: 307
- hinar (gemi marangozu çetveli): 208, 269
- Hind: 76, 94, 163, 232, 238, 275, 311, 335, 340
- Hind alacaları: 333
- Hind lisânı: 24
- Hind pâdişâhı: 312
- Hind pehlivânları: 338
- Hind püsûskârîsi: 75, 160, 335
- Hind sadefkârîsi: 73, 118

- Hind tüccârları: 238, 297
Hind ü Sind: 30, 47
Hindî: 101
Hindî basmacılar: 332
Hindî Halkân işi (kılıç): 302
Hind-i Serendîl: 248
Hindî (fiâdî'î'l-Hindî'nin mahlası): 267
Hindî tekyesi: 239
hindibâ: 262
Hindî-i Seyyâf: 301
Hindistân: 19, 26, 27, 76, 111, 202, 243, 262, 263, 267, 275, 307, 310, 358
hindistâncevizi: 354
Hindiyân tekyesi: 239
Hindûyân tekyesi: 239
hîrfet-i attar: 282
Hisâr hammâmı: 159
Hisâr kirazı: 225, 227
Hisâr tekyesi: 226
hisâr-pîçe: 23, 42, 211, 224, 225, 237, 281
hitân (sünnet): 98, 336, 347
hîzân: 213
hîzân-ı dilberân esnâfı: 256
hîzler: 158
Hoca Çelebi: 181
Hoca Çelebi sarâyı: 230
Hoca Efendi iskelesi: 193
Hoca hânı (Mahmudpaşa'da): 51, 154, 292
Hoca fia'bân (Tâcir): 209
hocagân-ı attarân esnâfı: 326
Hocapaşa hammâmı: 158, 159
Hocapaşa mahallesi: 151, 153, 155, 262, 289, 322
Hococan: 85, 89
hokka: 56, 261, 262, 276, 335, 354
hokkabâz: 338, 349
Hollok kal'ası: 141
Hollok livâsı: 83
Holumiç kal'ası: 68
hoppa taklîdi (hayâl-i zilde): 351
hora üzümü: 225, 236
horasân: 340, 342, 358
Horasân: 32, 38, 43, 111
Horasân erenleri: 254, 288, 353
horasanciyân esnâfı: 339
horasânî rihtum: 23
horasânî şâtîrân zîller: 268
horilka arakı (şarâb): 356
horilka (şarâb): 354, 355
horos: 28, 43, 115, 318, 353
Horos mâm: 115
Horosî Dede: 41, 43, 175, 188, 305
horosî (havayı fişek): 305
Horoskopusu: 43
Horoslukapu: 43
horosya (balık cinsi): 290
Horpuşta: 282
Horpuştalı Urumlar: 285
Horûn [Hârûn] livâsı: 86
hoşâb: 220, 285
Hoşâb kal'ası: 94
hoşâbcı: 285, 287, 288
hoşâbcıyân esnâfı: 285
hoşkadem (kılıç): 301
hoşmerim (süd ürünü): 277
hotas: 352
hotazları: 300
Hoten: 298, 317
Hoten gözlü: 298
Hotin: 109, 137, 172
Hotin gazâsı: 184, 275
Hotin kal'ası: 102, 109
Hotin seferi: 98, 109, 132, 171, 336
Hoy (Azerbeycân'da): 104, 113
Hubbî Çelebi (fia'ir): 359
Hubbî monlâsı: 199
hubûbât: 274
huccâc: 124, 125, 129
huccâc ü züvvâr: 128
huccâc-ı müslimîn: 272, 289
Hûd, Hz.: 241, 275
Hudâdâd: 346
Hudâvendigâr: 38, 82
huddâmân-ı bevîbân: 52
huddâmân-ı gilmân esnâfı: 254
huddâmân-ı istabl-ı hâssa: 52
huddâm-ı bîmâristân u mûristân esnâfı: 263
Hudeybe (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
Hudûrî: 167
hukemâ: 16, 17, 19, 21, 22, 24, 28, 31, 50, 52, 96, 149, 153, 159, 261, 262, 263, 270, 272, 283, 308, 326, 336, 343, 355, 357, 358
hukemâ esnâfı: 261
hukemâ-yı kehhâlân esnâfı: 261
humâm: 182, 203
humâm (içecek): 276, 285
humâm-yı muhrik: 39
humâm: 198
humâm-ı Nahşivânî: 209, 352
Huneyn (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
hurdavât-ı ahen-fürûht esnâfı: 308
hurde câmlar: 70
hurde deff: 340
hurde nakıllar: 332
hurde semerler: 323
hurmâ: 61, 214, 230, 242, 260, 269, 283, 298, 300, 325, 354, 355, 360
hurmâ: 260
hurmâ lifi: 214
hurmâ sirkesi: 283
hurmâ şarâbı: 354, 355
Hurrem Çavuş (fişetâyân): 344
Hurrem Çelebi el-Cemâlî: 191
Hurrem Hâtûn câmi'i (Yenibâğçe kurbünde): 148
Hurrem Paşa (Mîrimîrân): 77
Hurrem fiâh (Rakkâs): 348
Hurrem Usta yayları: 314
Hurrem-i Hindî esnâfı: 335
hurûf-ı ebced: 249
hurûf-ı teheccî: 248, 249
Hurûm Gâzî: 316
Husrev Ağâ (Yeniçeri ağası): 124
Husrev Beğ: 79
Husrev, Hâce (bedesten kethûdâsı): 175
Husrev Kethudâ: 151, 223
Husrev lala: 111
Husrev Paşa: 78, 104, 107, 108, 110, 111, 112, 135, 151, 174, 179
Husrev Paşa, Deli (Vezir): 77, 79
Husrev Paşa türbesi (Yenibâğçe kurbünde): 358
Husrev Paşa-yı Afîk mektebi: 151
husrevânî küp: 206, 262, 298, 305
husrevânîler: 357
Husrev-i Îrân: 199
Husrev-i şîr: 108
Husrev-i fiûrân: 108
Hussân meydânı: 102
hussetü's-sa'leb: 286
Husvar kal'ası: 141
Hûşeng fiâh, Pir: 275, 302, 321, 343
hutabâ: 59, 359
hutbe sâhibi: 38, 83
hutebâ: 50, 354
hutebâ esnâfı: 258
Huveyze at gemi: 307
Huzeyme (Hazret'in kayınbabası): 319
hüccet-i şer'iyye: 40, 110
Hüdâyî: 147, 236, 357
Hükmî (fia'ir): 171
Hükmîzâde Alî'si (yonkarcıyân sâzı ustası): 345
Hükûmet-i Cezîre: 85
hümâ telleri: 317
hümâm (çakşırılı): 318
hümâm (kırmızı çatal tepeli): 318
Hümâyûnnâme (Mevlânâ Alî b. Sâlih'in eseri): 79
hümül kökü: 354
hümül şarâbı: 354, 356
Hüner-i kâr (Cengciyân): 337
hünkâr âhûrları: 237
hünkâr bâğçeleri: 14, 145, 233, 295, 296
hünkâr bostâncıları: 263
Hünkâr câmi'i: 51, 118
hünkâr çadırı: 320
hünkâr helvâcıbaşısı: 289
hünkâr imâmı: 118, 131
hünkâr karlığı: 287

hünkâr ma‘bedhânesi: 69
hünkâr mahfili: 64, 70, 71, 75, 76, 100, 101, 143
hünkâr sakkâbaşı: 265, 266, 268
Hünkâr Sarâyı: 43, 72, 336
Hünkârkapusu: 63, 200
Hürmüz: 270, 308
Hürmüz Denizi: 270
Hürmüz incüleri: 310
Hüsâm Beğzâde mescidi: 179
Hüsâm bin Abdullâh-i Basravî: 326, 327
Hüsâm Efendi, Tulumcu (◁slâmbol Monlası): 124
Hüsâm, Harputlu fiası (Pehlivân): 338
Hüsâm Paşa (Kapudan): 125
Hüsâm Paşa (Vezîr): 166
Hüsâmeddîn Ankaravî: 209
Hüsâmeddîn bin Abdurrahmân, Mevlânâ: 166
Hüsâmeddîn Necefî, Pir: 334
Hüseyn Ağa Alî’si sarâyı: 206
Hüseyn Ağa, Kâtib: 156
Hüseyn Ağa sarâyı: 154
Hüseyn Ağa sebîli: 193
Hüseyn Ağa yalısı: 217
Hüseyn Baykara: 25, 118, 121, 198, 238, 346
Hüseyn Baykara fasılları: 115, 298, 342, 349
Hüseyn Beğ (Ümerâ): 79, 174
Hüseyn bin Nusayr, Pir: 276, 289
Hüseyn Çelebi: 183
Hüseyn Çelebi (Kemanî): 343
Hüseyn Çelebi medresesi: 150
Hüseyn Çelebi mescidi (Selfm Hân kurbünde): 148
Hüseyn Çelebi, Na‘ıncı: 183, 188
Hüseyn Çelebi, fiehremîni: 206
Hüseyn Çelebi, Turşucuzâde: 203
Hüseyn Çelebi, Yegânzâde (Nişâncı): 163
Hüseyn Doğanî Dede (fieyh): 187
Hüseyn Efendi: 112, 123, 124
Hüseyn Efendi, Ahîzâde (fieyhülislâm): 99
Hüseyn Efendi hânesi: 219
Hüseyn Efendi, Mahdûm (◁slâmbol Monlası): 124
Hüseyn Efendi (Müftî): 124
Hüseyn Efendi (Pasdırma Nâ’ibi): 281
Hüseyn Efendi (Sadr-ı Anadolu): 123, 124
Hüseyn Efendi (fieyhülislâm): 104, 185
Hüseyn eş-şehîr Sadrî Çelebi: 181
Hüseyn Hân (Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis): 97
Hüseyn ibn Muhaşşî Sinân Efendi: 181
Hüseyn ibn Nasr bin Abdullâh, Pir: 310

Hüseyn, ◁mâm: 12, 35, 36, 71, 156, 186, 219, 244, 260, 261, 265, 266, 281, 316, 318, 322, 323, 331, 334
Hüseyn Lâ-mekânî (fieyh): 187
Hüseyn Paşa: 103, 108, 128, 141
Hüseyn Paşa, Cânpûlâdzâde: 154, 156
Hüseyn Paşa, Deli: 119, 122, 130, 132, 134, 137, 224
Hüseyn Paşa, Dişlen: 103, 108, 110
Hüseyn Paşa, Efrâsiyâboğlu: 135
Hüseyn Paşa, Lala Tütünsüz: 96
Hüseyn Paşa, Merre (Sadr-ı a‘zam): 103, 106, 183
Hüseyn Paşa, Nasûh Paşazâde: 128
Hüseyn Paşa, Potur (Mîrimîrân): 96
Hüseyn Paşa (Serdâr-ı mu‘azzam): 132
Hüseyn Paşa (Tamışvar Vezîri): 138
Hüseyn Paşa (Vezîr-i a‘zam): 102
Hüseyn Subaşı (yeltemeciyân sâzı ustalarından): 345
Hüseynî: 265
hüseynî makâmı: 116, 345
hüsn-i hatt: 144, 198, 202

- I -

ıgrib (büyük balıkçı ağı): 24, 290
ıgribci: 289, 290
ıgribciyân-ı sayyâdân esnâfı: 290
ıhlamur bkz. ohlamur
ıklık (kemânçe gibi bir küçük üç kılıklı sâz): 345
ıklıkçı: 345
ıklıkciyân (musiki esnâfından): 337, 345
İlgın sahrâsı: 139
İrâk: 21, 47, 85, 93
ırâk makâmı: 280
İrâkeyn: 94
İrâk-ı Acem: 199
İrâk-ı Dâdyân: 16, 96, 256
ırgadân esnâfı: 340, 341
ırgat: 105, 158, 341
ırgat bâzârı: 341
ırgat bennâları: 18
İrgat hammâmı: 64, 158
İsbarta şehri: 185
İsfehân: 95, 111, 112, 116, 168, 220, 298, 310, 344, 345, 346
İsfehân halîçeleri: 334
İsfehân makâmı: 116
ıscak pâlüdeciyân esnâfı: 286
ıscak pâlüdeciyân-ı kavvâfân esnâfı: 286
ısıtma: 204
İskradin kal‘ası: 94
ıslama şarâbı: 354, 356
İslatına (kılıc): 302

Ispahân: 262
Ispahân kârhanesi: 301
ıspanakçı esnâfı: 285
ısparçına: 25, 211, 269
ıssı mahlebciler: 286
ıssı pâlüdeci: 286
ıssı sa‘lebcî: 286
ıssı südcü: 286
ıssı şerbetci: 286
ıssı ve bahârlı şerbetciyân esnâfı: 286
ıstabl: 153, 296
ıstabl-ı Anterî: 51, 149
ıstabl-ı bâb-ı âhûr: 252
ıstabl-ı hâs: 252
ıstabl-ı hâssa-i birûn: 51
ıstabl-ı hâssa-i enderûn: 51
ıstabl-ı sultânî: 266
ıstakoz (deniz mahlûku): 290
İstavriz kasabası: 231
İstavroz bâğçesi: 105, 231, 233
İstavroz kasabası: 231
İstranca: 321
İstranca dağları: 226, 277, 279
İstranca dağları mesîregâhı: 240
İstranca kûhu: 55
ıtrıyyât makûlesi: 262
İtriddîn-i Hindî, Pir: 262
ıyd-ı adhâ: 113
ıydiyye: 115
Izbaraş vilâyeti: 177

- < -

◁blîs: 283
◁bn Germiyan kal‘ası: 66
◁bn Kesîr: 176, 245
◁bn Zübeyr Bkz. Zübeyr hazretleri
◁brâhîm Ağa (Kapucular kethûdâsı): 132
◁brâhîm Beğ, Başçı: 150
◁brâhîm bin Hasan-ı Niksârî: 175
◁brâhîm bin Ni‘metullâh ibn Rûşenîzâde: 191
◁brâhîm Çelebi (Başdefterdâr): 78
◁brâhîm Çelebi kalyonu: 128
◁brâhîm Çelebi, Re‘îs: 128
◁brâhîm Çelebi, Solak (kalyonu): 125
◁brâhîm Çelebi, Tâceddîn: 191
◁brâhîm Çelebi yalısı: 230
◁brâhîm Edhem: 239, 335
◁brâhîm Efendi (Cerrâhpaşa şeyhi): 58, 102
◁brâhîm Efendi (Mu‘abbir): 13, 209
◁brâhîm Efendi, Rûznâmecî: 115, 125, 212, 224
◁brâhîm Efendi sarâyı: 154
◁brâhîm Efendi (fieyh): 99

- ‹brâhîm Efendi tekyesi: 206
 ‹brâhîm Gülşenî: 116, 161, 198, 341
 ‹brâhîm Halîlullâh: 264, 276, 284
 ‹brâhîm Hân: 26, 27, 69, 111, 122, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 154, 172, 204, 216, 233, 239, 293, 348
 ‹brâhîm Hân imâreti: 152
 ‹brâhîm Hân sarâyı: 154
 ‹brâhîm Hân, fiehzâde: 99, 126
 ‹brâhîm Hânzâde yalısı: 202
 ‹brâhîm Hüsâmzâde: 179
 ‹brâhîm, Hz.: 165, 241, 243, 264, 276, 277, 278, 306, 307, 328, 329
 ‹brâhîm ibn Resûlullâh: 261
 ‹brâhîm Magribî, Muvakkıt: 270
 ‹brâhîm Paşa: 148, 170
 ‹brâhîm Paşa bâğçesi: 201
 ‹brâhîm Paşa bin Alî Paşa (Vezîr-i a'zam): 163
 ‹brâhîm Paşa câmi'i: 145
 ‹brâhîm Paşa çeşmesi: 156
 ‹brâhîm Paşa (Defterdâr): 136
 ‹brâhîm Paşa, Defterdârzâde: 201
 ‹brâhîm Paşa, Hâdım: 77, 146
 ‹brâhîm Paşa, Makbûl iken Maktûl: 26, 76, 166
 ‹brâhîm Paşa medresesi: 150
 ‹brâhîm Paşa sarâyı: 153, 200
 ‹brâhîm Paşa, Sarhoş (Bostâncıbaşı): 99, 127
 ‹brâhîm Paşa-yı Ebû'l-hayr: 157
 ‹brâhîm, Sarhoş (Cam ustası): 70
 ‹brâhîm, Seyyid: 191
 ‹brâhîm, Sultân: 31, 67, 84, 105, 134, 173
 ‹brâhîm Tennûrî ibn Sarrâf Hüseyin fieyh: 162
 ‹brâhîm-i Nahfî: 328
 ‹brâ'il kurbü: 163
 ‹brânî: 115
 ibre: 308
 ‹brî lisânı: 24
 ibrîk: 50, 281, 283, 284, 286, 291, 329
 ‹brîm: 86, 130, 201
 ibrîşim: 146, 238, 273, 292, 320, 329
 ibrîşim çarmıhlar: 273
 ibrîşim peştimâller: 329
 ibrîşimciyân-ı Yahûdân esnâfı: 320
 ‹byâr ketanı: 276
 iç ağaları: 103, 288
 iç edikciyân ya'nî tomakciyân esnâfı: 325
 iç gilmânlar: 268
 iç gulâm mahbûbları: 261
 iç gulâmlar: 268, 280, 284, 291, 293, 341, 357
 iç huddâmlar: 261
 iç kabza (güreş oyunu): 119
 iç mehterleri kapusu: 111
 iç mü'ezzinleri: 118
 iç oğlanları: 77, 244, 255, 288, 309
 iç yağ: 278
 ‹çazebkapusu (Galata'da): 211
 içedikciyân: 325
 içedikler (pabuc cinsi): 325
 ‹ç-eli: 84, 88, 92
 îd-ı adhâ: 276
 îd-i nasârâ günleri: 26
 ‹dlib (Haleb'de): 299
 ‹drîs Bitlîsîzâde: 78
 ‹drîs, Hz.: 241, 313, 318
 ‹drîs Köşkü: 195, 201
 ‹drîs Köşkü mesîregâhı: 196, 197
 ‹drîs Köşkü meydânı: 238
 ‹drîs Köşkü sahrâları: 287
 ‹drîs Köşkü tekyegâhı: 209
 ‹drîs, Mevlânâ: 145
 ‹drîs Nebî: 23, 247, 318, 321
 ‹drîs, fieyh: 196
 ‹drîs fieyh karlîği: 287
 ‹drîs-i Halvetî halîfesi: 184
 ‹drivne tekuru: 38
 ‹ftedli oğlu: 345
 ‹ğdirliler: 51
 iğne: 208, 308, 321, 325, 326
 iğneciyan esnâfı: 307
 ‹ğrandona: 24
 ‹hmlnic: 128
 ihrâk-ı azîm: 190, 274, 311
 ihrâm: 247, 248, 255, 320, 335
 ihrâm taşımak: 248
 ihrâmciyan: 334
 ‹kiçişme (Sultân Selîm kurbünde): 331
 ‹krime bin Ebû Cehil (sahabe): 254, 270, 328
 ‹ksîr-i a'zam: 326
 ‹lâhî hazretleri (fieyh): 164
 ilahî-hânlar: 121
 ilâhiyyâtlar: 260
 ‹liki kal'ası: 94
 ‹limni: 30, 125
 ‹limye ceziresi: 32
 ilm-i Arabî: 164
 ilm-i arûz: 167
 ilm-i Cemşîd: 71
 ilm-i cerr-i eskâl: 297
 ilm-i cevâhircilik: 310
 ilm-i cifr: 79
 ilm-i edvâr: 116, 117, 343
 ilm-i hadîs: 151
 ilm-i harta: 270
 ilm-i hatt: 118, 162
 ilm-i hendese: 69, 73, 74, 121, 148, 341
 ilm-i hifz: 115, 245
 ilm-i inşâ: 177, 359
 ilm-i kâf: 313, 359
 ilm-i kitâb: 310
 ilm-i ledün: 162, 297
 ilm-i lûgat: 179
 ilm-i mi'mârî: 73, 224
 ‹lmî (Muhammed Kadızâde'nin mahlası): 191
 ilm-i mûsıkî: 115, 116, 117, 336, 342
 ilm-i nahiv: 115
 ilm-i na't: 342
 ilm-i nücûm: 136, 161, 359
 ilm-i Rabbânî: 199
 ilm-i şi'ir: 121, 166
 ilm-i taklîd-i letâyif: 352
 ilm-i tasavvuf: 162
 ilm-i tevârîh: 359
 ilm-i tib: 149, 162
 ilm-i usûl: 343
 ilm-i zecel: 342
 ilm-i zîc: 218
 ‹lok kal'ası: 94
 iltizâm: 80, 84, 86, 229, 289, 292
 ‹lvov sahrası: 137
 ‹lya: 37
 ‹lyana Kıral: 35, 36
 ‹lyangur (Amlâk veledi): 37
 ‹lyanın: 37
 ‹lyanuş: 31
 ‹lyâs bin fieyh Mehemed: 185
 ‹lyâs eş-şehîr Alî Çelebizâde: 185
 ‹lyâs eş-şehîr Çivizâde: 181
 ‹lyâs, Hz.: 242
 ‹lyâs Paşa: 231
 ‹lyâszâde mescidi: 148
 ‹mâdiyye: 85
 ‹mâm Çelebi, Küçük (Hânende): 342
 imâm kapusu: 100, 144
 imâm şerbeti: 286
 imâm yoğurdu: 278
 imâme: 319
 ‹mâmeyn çeşmesi: 156
 ‹mâm-ı A'zam (Nu'mân ibn Sâbit): 74, 107, 112, 162, 200, 249, 251, 254, 257, 325, 328, 329
 imâmiyye arakı (şarâb): 356
 imâmiyye (şarâb): 354
 ‹mâmkulu Hân: 97
 ‹mânzâde Hâfız Post (Hânende): 342
 ‹mânzâde kurrâsı: 151
 ‹mânzâde medresesi: 151
 imâret: 39, 65, 69, 74, 76, 77, 79, 102, 144, 145, 149, 151, 192, 203, 204, 205, 218, 223, 226, 227, 229, 233, 236, 253, 305, 329
 imâret-i it'âm: 69, 197, 212, 230, 234, 252
 imâret-i sarây-ı cedîd: 152
 imâret-i ta'âm: 195
 ‹mâretkapusu (Süleymaniye Cami'inin kapısı): 72
 imrâhor-ı kebîr: 122, 135

- <mri'l-kays (heccâv): 45, 165, 349
 <mri'l-kays kurbü (Kayseri'de): 285
 <ncîl: 248
 incîlhâne: 20
 incîlhâne: 20, 149
 incîr: 120, 231, 243, 296, 298, 301
 incîr yaprağı: 243
 <ncirli Beldesi: 229
 <ncirli livâsı: 94
 incü: 26, 204, 244, 268, 270, 271, 280, 298, 310, 318, 332
 incü dikme mak'adlar: 298
 incü saçaklı kantûralar: 268
 incü sadeği: 204
 incüciyân esnâfı: 310
 indiyât gazelleri: 331
 <ne Ayazma: 203, 204, 207
 <nebahtı: 68, 82, 87, 91, 129
 inek: 277, 278, 279, 299, 306
 inek derileri: 299
 <ngilis: 112, 122, 192, 283, 304, 314, 327, 338, 346, 347, 357, 358
 <ngilis bârûdî: 304
 <ngilîs borusu: 338, 346, 347, 357
 <ngilis Frengleri: 192
 <ngilis kalyonları: 112
 <ngilis sirkesi: 283
 <ngilis şarâbı: 358
 <ngiliz boyaları: 327
 <ngiliz fiçıları: 283
 <ngiltere: 78
 <nkirmân kal'ası (Kırım'da): 210
 inşâ: 200
 inşâ ilmi: 177, 359
 ip: 25, 142, 189, 211, 214, 224, 246, 269, 270, 271, 276, 277, 278, 286, 290, 291, 300, 305, 321, 334, 338, 340
 ipek: 292
 ipekçiler: 292
 ipekciyân esnâfı: 292
 iplik: 276, 286, 303, 310, 319, 320
 iplikciyân esnâfı: 320
 <psala: 38, 294
 ipsimata (yiyecek): 291
 ipsime şarâbı: 354, 355
 ipsomisko ya'nî ekmek tirîdi: 291
 <pşir Paşa, Fâ'in: 129
 <ran: 26, 104, 107, 116, 168
 <ran fiâhı: 97
 İrân [u] Tûrân: 68
 İrân-zemîn: 20, 39, 68, 107, 114, 118
 <remezât: 204, 300
 <remezâtü'l-imâd: 16, 76, 192, 193, 227, 263
 <rem-i ravza-i Rıdvân: 75
 iricna: 269
 <rik kal'ası: 94
 irsâliyye: 80, 83
- <rşek kal'ası: 94
 <rşova belleri: 140
 Îsâ Ağa: 113
 Îsâ beşiği makâmı: 63
 Îsâ Çelebi (kârhâne sahibi): 220
 Îsâ Çelebi tekyesi: 218
 Îsâ deyri: 346
 Îsâ dîni: 21, 24
 Îsâ, Mevlânâ Hekîm: 96
 Îsâ Nebî: 14, 20, 22, 23, 52, 63, 139, 211, 220, 242, 247, 248, 318, 338, 359, 360
 Îsâ (Yıldırım Han'ın oğlu): 39
 Îsâkapusu: 150
 <sba'îrd livâsı: 86
 <sfac: 138, 313
 <sfaç lisânı: 24
 <sfakiye kal'ası: 137
 <sfec: 142, 347
 <sfendiyâr oğlu: 44, 45
 isfîdâc (<ngiliz boyalarından): 327
 <shâk (Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis): 97
 <shâk, Hakîm: 96
 <shâk, Hz.: 241, 328
 <shâk, kavî-i: 14
 ishâk kuşu: 222, 318
 <shâk Nebî: 14
 <shâk Paşa, Vezîr-i a'zam (Bâyezîd-i Velî asrında): 163
 <shâk Yahûdî yalısı: 223
 <shâkca cisri: 184
 <shâkca kurbü: 163
 ishâl: 33, 197, 257, 300
 iskele: 11, 22, 25, 40, 42, 44, 48, 53, 74, 81, 124, 126, 133, 145, 148, 175, 181, 193, 194, 196, 201, 203, 205, 207, 208, 211, 219, 221, 222, 224, 227, 229, 233, 234, 237, 241, 269, 272, 285, 286, 287, 290, 291, 295, 296, 301, 313, 353
 <skele bâzârı: 208
 iskele cisrleri: 207
 <skele çârşûsu: 234
 <skele mescidi: 203
 iskemle: 160, 330, 341
 iskemle ağası: 140
 <skemleciler: 341
 iskemleciyân esnâfı: 339
 <skender: 16, 17, 24, 31, 59, 87, 214, 228
 <skender Beğ çeşmesi: 156
 <skender binâsı: 214
 <skender Çelebi bağçesi: 123, 237
 <skender Çelebi (Defterdâr): 78
 <skender dağları: 214
 <skender Paşa: 100, 102, 163, 166, 218
 <skender Paşa câmi'i: 230
 <skender Paşa, Çerkes (Mîrimîrân): 78
 <skender Paşa medresesi: 150
- <skender Paşa Mevlâhânesi: 218
 <skender fiakî: 94
 <skender Târîhi: 37, 210
 <skender vefâtı: 55, 250
 <skenderî altun: 55
 <skender-i Darâ: 346
 <skender-i Keyâniyân: 26
 <skender-i Kübrâ: 14, 15, 16, 55, 209
 <skender-i Rûmî: 14, 214
 <skender-i Yûnâniyân: 21
 <skender-i Zülkarneyn: 15, 16, 21, 37, 51, 59, 214, 217, 227, 250
 <skenderiyye: 21, 63, 70, 82, 90, 125, 259, 315, 338
 <skenderiyye (Arnavud): 66, 167
 <skenderiyye Urbânı: 270
 <skendernâme (Figânî'nin eseri): 164
 iskerled (kumaş cinsi): 333
 <skerledoğlu (kalyonu): 125
 iskete: 318
 <skilib: 162, 163
 iskorbid (balık cinsi): 290
 <slâm askeri: 84, 107, 108
 <slâm Geray Hân: 15, 128, 177
 <slâm metrisleri: 108
 <slâm pâdişâhları: 47
 <slâmbol: 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 77, 95, 96, 97, 98, 100, 102, 103, 105, 106, 109, 112, 114, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 181, 183, 184, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 197, 198, 199, 200, 202, 203, 204, 206, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 227, 228, 231, 232, 233, 234, 236, 237, 239, 240, 241, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 260, 262, 264, 265, 266, 269, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 281, 282, 284, 285, 286, 287, 289, 290, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 299, 300, 301, 302, 303, 305, 306, 308, 311, 313, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 325, 326, 327, 329, 330, 331, 332, 333, 335, 336, 338, 339, 340, 341, 342, 344, 345, 347, 348, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 358, 359, 360, 361
 <slâmbol ağası: 53, 212, 213, 295

<slâmbol bedâstenleri: 335
 <slâmbol bezi: 333
 <slâmbol boğazı: 16, 17, 18, 37, 102, 290
 <slâmbol boracıları: 313
 <slâmbol bozası: 354
 <slâmbol çelebileri: 317
 <slâmbol darbhânesi: 294
 <slâmbol demiri: 31
 <slâmbol esnâfı: 132, 257
 <slâmbol fethi: 40, 43, 45, 56, 150, 162
 <slâmbol fişekbâzları: 305
 <slâmbol gömlekleri: 319
 <slâmbol Halîci: 23, 45, 195
 <slâmbol hânedânları: 203
 <slâmbol Hisârı: 18, 25
 <slâmbol horoslari: 28
 <slâmbol işkembecileri: 282
 <slâmbol kadısı: 358
 <slâmbol kalkancıları: 303
 <slâmbol köftesi: 286
 <slâmbol mesîregâhlari: 279, 293
 <slâmbol mollâsi: 25, 53, 65, 123, 124, 127, 136, 251, 264, 358
 <slâmbol muhâsarasi: 257
 <slâmbol mukallidleri: 331
 <slâmbol müsellesi (şarâb): 355
 <slâmbol na'lı: 308
 <slâmbol sûru: 17, 21
 <slâmbol şarâbı: 358
 <slâmbol şeftalüsü: 285
 <slâmbol tabağı (kağıd cinsi): 330, 331
 <slâmbol tekuru: 33, 34, 35, 39, 45, 46, 236, 350, 351
 <slâmbol Yahûdîleri: 72
 <slâmbol zindânı: 43
 <slâmbol zürefâları: 197, 319
 <slankamin: 94
 <slovin: 138
 <smâ'îl (Budın vezîri): 141
 <smâ'îl Çelebi (fiyeh): 225
 <smâ'îl Dede, Mevlevî (fiyeh): 209
 <smâ'îl Efendi, Cünûnî (fiyeh): 179
 <smâ'îl Efendi, Kelemser Boşnak: 226
 <smâ'îl Efendi (Mevlevî fiyehi): 176
 <smâ'îl Efendi, Re'îsü'l-küttâb: 153
 <smâ'îl, el-mevlâ: 178
 <smâ'îl Gürânî: 150
 <smâ'îl, Hacı (Bâzergân): 275
 <smâ'îl, Hz.: 241, 276, 285, 316, 328
 <smâ'îl kurbü: 163
 <smâ'îl Monlâ Gürânî (Ebû'l-feth'in hocası): 175
 <smâ'îl Nebî, Avcı: 347
 <smâ'îl Paşa (Seykel vilâyeti serdârı): 141, 142
 <smâ'îl şehri: 299
 <smehân Kaya Sultân: 105, 173
 <smehân Sultân: 53, 150, 234
 <sm-i a'zam du'âsi: 312

isneyn gecesi: 27, 32
 <spa'îrd: 89
 ispeçerân tâ'ifesi: 289
 ispençer attârları: 327
 ispençerân ya'nî devâ otucuyân esnâfı: 327
 ispinoz (kuş cinsi): 222, 318
 <spir: 86, 89, 92
 <srâfîl, Hz.: 28, 57, 328, 347
 <srâfîl sûretî: 28, 57
 <srâ'îl: 15
 <srâ'îl (Rakkâs): 349, 357
 <sra'îlî: 299
 <srâ'îlî lisânı: 337
 <srâ'îlî tevârihler: 305
 <tambuliye: 16
 <stanköy: 32, 73, 125
 <stanköy kal'ası: 94
 istavrid (balık cinsi): 290
 istavriz balığı: 231
 <stifan: 37
 <stifan Beğ, Cüvân (Boğdan Beği): 140
 <stifan (Lepol voyvodaoğlu): 140
 istifan (taç): 254
 <stifani deyri: 101
 <stifanya (<stanbul'un ismi, Felemenk lisânında): 24
 <stine (râhib): 226
 istinkacı (gemici): 273
 <stinye hammâmı: 159
 <stinye limanı: 226
 <stinye (râhib): 226
 istiridye: 204, 289, 291
 istiridyeciyân esnâfı: 291
 <stiridyekapusu: 19
 istiskâ du'âsi: 105, 240
 istiskâ marazı: 353
 <stiye kal'ası: 226
 <svân: 159, 189, 318, 328, 339
 <svân zümürüdü: 310
 <svet Nikola: 26, 291
 isyân: 15, 17, 21, 23, 36, 68, 83, 96, 103, 106, 107, 108, 109, 110, 129, 137, 139, 140, 166, 212, 228, 231, 232, 247
 isyân [u] tugyân: 17, 103, 108, 110
 işbata kılıç: 357
 <şceres şehri: 137, 177
 işkembe: 282, 283, 296, 301, 349
 işkembe himârları: 283
 işkembe kancası: 283
 işkembeci eşekleri: 283
 işkembeciler: 282, 283
 işkembeciyân esnâfı: 282
 işkence aleti: 256
 işkence (nalıcı aleti): 308
 işkenceciyân esnâfı: 339
 işlibe kuşu: 318
 <şmû'îl, Hz.: 242

<şpanya: 20, 31, 32, 34, 37, 47, 57, 63, 96, 126, 210, 212, 303, 310, 328
 işrethâne (meyhane): 356
 <ştib: 178, 181
 <varnya kal'ası: 94
 <vaz Efendi eş-şehîr bi-Manavkadî: 181
 izmarid: 290
 <zmir: 51, 82, 287, 294, 299
 <zmir üzüümü: 285
 <zmirne: 15
 <zmit: 14, 66, 82, 103, 113, 163
 <znik: 74, 199
 <znik çînîleri: 285
 <znik çînîsi: 194
 <znik kâsesi: 327
 <znikî: 182
 <zvornik: 82, 87
 <zzeddîn-i Semâhî (fiyeh) (sahabe): 307
 <zzeddînli (karyesi): 18

- K -

kabâ dolamalar: 263
 kaba düdük (musiki esnâfından): 337, 346
 kaba zurnacıyân (musiki esnâfından): 337, 345
 Kabâbıta lisânı: 330
 Kabâbıta: 55, 305
 kabak: 263, 285
 kabak atma (güreş oyunu): 119
 kabak dikme (güreş oyunu): 119
 kabak dolması: 285
 kabaniçeli: 186
 kabara: 280
 kabarti (zırh): 302
 Kabataş: 30
 Ka'be: 67, 241, 243, 249, 261, 264, 298, 325, 328, 330
 Kâbe kavseyn: 242
 Ka'be örtüsü: 267
 Ka'be yolu: 259
 ka'betü'l-uşşâk: 209
 Kâbil, Pir: 255, 349
 kaddâre (kılıç): 302
 kadehbâz (hayâl-i zilciyân): 338, 349
 Kademü'n-Nebî teferrücgâhı: 136, 337
 Kadı Hekîm Çelebi medresesi: 150
 Kadı Mahmûd Efendi medresesi: 150
 kadı ve mollâlar esnâfı: 258
 kadı'asker: 54, 68, 79, 93, 94, 106, 127, 136, 147, 150, 159, 166, 175, 176, 180, 215, 257, 258, 259, 261
 kadı'asker alayı: 258, 259
 kadı'asker alemi: 258
 Kadı'asker hammâmı: 159
 kadı'asker ordusu: 258

- Kadıçesmesi: 148, 150, 176, 182, 300
Kadıhân kitâbları: 260
Kadıköy: 16, 30, 160, 232, 236, 355
Kadıköy bağı: 232, 235
Kadıköy bağları teferrüçgâhı: 235
Kadıköy hammâmı: 159
kadırğa: 32, 33, 42, 45, 82, 91, 104, 122, 125, 126, 129, 132, 135, 137, 184, 200, 213, 271, 297
Kadırğa Limân: 29, 63, 153, 154, 158, 237, 354
Kadıızâde: 58, 325
Kadıızâde Efendi (fiyeh): 102
Kadıızâde mescidi: 148
Kadir gecesi: 310
Kâdir (Hazret-i Davud halîfesi): 303
Kadir, leyle-i: 295, 305
Kâdirî Çelebi, Mevlânâ: 79
Kâdirî (fia'ir): 165
Kâdirî tarikatı: 191
Kadrî Çelebi: 179
Kadrî Çelebi, A'mâ (Zakir): 342
Kadrî Paşa, Çerkes: 139, 140
kâf ilmi: 313, 359
kafes: 24, 39, 46, 59, 65, 67, 69, 71, 100, 101, 159, 188, 205, 208, 305, 312, 317, 318, 359
kafesdârân esnâfi: 312
kafesler (havayı fişek): 305
Kafesli hammâm: 159
Kaffâh, Hz.: 241
kaffâlân ya'nî kilidciyân esnâfi: 307
Kâfiye dersi: 115
Kâfiye (kitap): 118, 130
kaftan: 115, 230, 254, 300, 319
kâfûr: 59, 70, 100, 198, 257, 278, 332
Kâfzâde: 99, 176, 194, 359
Kâğıdcılar: 159
kâğıdciyân esnâfi: 330
Kâğıdhâne: 122, 196, 201, 293
Kâğıdhane lâlesi: 238
kâğız: 56, 62, 120, 154, 211, 239, 252, 260, 270, 275, 276, 278, 297, 305, 310, 312, 331, 332
Kâğız hânı: 154
kâğızbâz (hayâl-i zilciyân): 339
kâğızçı: 314, 330
kâğızciyân esnâfi: 330
Kâğızhâne: 30, 34, 42, 44, 53, 60, 139, 159, 168, 194, 195, 196, 201, 202, 210, 215, 237, 238, 239, 251, 268, 290, 309, 310, 345
Kâğızhâne balçığı: 215
Kâğızhâne cisri: 239
Kâğızhâne çayırı: 34, 238
Kâğızhâne çemenzârı: 238
Kâğızhâne çiçeği: 238
Kâğızhâne dağları: 268
Kâğızhâne fezâsi: 239, 309, 310
Kâğızhâne hammâmı: 159
Kâğızhâne köyü: 201, 239
Kâğızhâne lâlesi: 238
Kâğızhâne nehri: 44, 60, 238, 239
Kâğızhâne sazlıkları: 290
Kâğızhâne teferrüçleri: 310
Kâğızhâne tekyesi: 238
Kâğızhâne vâdîsi: 239
Kağızman: 85, 89, 113
kâhîci esnâfi: 265
kâhîciyân esnâfi: 264
kâhin: 29
Kâhire: 78, 261
Kahkahâ kal'ası: 332
Kahriyye: 35
Kahriyye câmi'i (Edirnekapusu'nda): 145
Kahriyye medresesi (Hâsekî Sultân'ın): 150
kahve: 109, 134, 274, 276, 289, 292, 296, 298, 300, 327, 346, 352, 354
kahveciler: 274, 276, 327
kahveciyân attârânı esnâfi: 327
kahveciyân esnâfi: 276, 327
Kahvecizâde (Mukallid): 352
kahvehâne: 107, 238, 274, 354
Kahveli bağı: 300
kâ'immakâm: 24, 25, 82, 99, 103, 104, 105, 112, 113, 122, 123, 133, 134, 135, 188, 210, 211, 233, 250
kakule: 262, 326
kâkûm (kürk): 321
Kâkûn Sahrâsi: 46, 68
kâkvîh ma'cûnı: 354
kalafat: 213, 268
kalafat üstübüsi büküciler: 269
kalafatçıbaşı: 212
kalafatçı odaları: 213
kalafatciyân: 213
kalafatciyân esnâfi: 268
kalafathâne: 252, 271
Kalafatoğlu kalyonu: 125
Kalafatoğlu, Kapudan: 273
Kalafatoğlu şaykası: 268
kal'a-kûp toplar: 107, 108, 129
Kalamata gömlekleri: 319
Kalamata kal'ası: 68
Kalamış Burnu teferrüçgâhı: 16, 235
Kalamış mesîregâhı: 196
Kalas kurbü: 163
Kalata Kulesi: 211
Kalatyonoz: 256
Kalavan (Mısır Padişâhı): 39, 42, 46
Kalavra: 122, 125
Kalavrata kal'ası: 68
kalay: 177, 215, 306, 309, 311, 314
kalay düğmeciyân esnâfi: 314
kalay düğmeler: 314
kalay kopçalar: 314
kalaycıların pîri: 309
kalayciyân esnâfi: 309
kalaylı badyalar: 285
kalaylı bakraçlar: 286
kalaylı eşyâlar: 307
kalaylı gemler: 307
kalaylı taşlar: 298
kalaylı tavalar: 291
kalayorozu: 26
kalb akçe: 294
kalcı: 292
kalcıyân esnâfi: 294
kalcıyân-ı kuyumciyân esnâfi: 311
kaldırım: 220, 340
kaldırımcı Arnavudlar: 340
kaldırımcıyân esnâfi: 339
kalem: 63, 71, 78, 91, 93, 108, 118, 134, 140, 146, 150, 162, 202, 220, 229, 231, 242, 248, 296, 311, 312, 313, 315, 331, 332, 333, 358
kalem (gürz oyunu): 121
kalem re'îşleri: 93
kalemkâr: 101, 312, 313
kalemkârân tâ'ifesi: 312
kalemkârân-ı kuyumciyân esnâfi: 312
kalemkârî zergar nakışları: 101
kalemtrâş: 162
Kalender: 94
Kalender Paşa (Temel mu'temedi): 100
kalenderhâne: 53, 253
Kalenderhâne-i Hindiyân tekyesi: 239
Kalenderî: 220
Kalenderoğlu (celâlî): 99, 110
Kalga: 137
Kalga Sultân: 140
kâlib kârhânesi: 216
kâlib ocakları: 215
kalkan: 120, 302, 303, 315
kalkan balığı: 290, 291
kalkanciyân esnâfi: 302
Kalkandelen: 167
kalkan-ı pûlâd: 302
kallâb: 294
kallâvî sarıklar: 329
kallemisk yağlar: 262
Kalmah: 111, 308
Kalonhisârı: 66
Kalov kal'ası: 139
kalpak: 321
kalpakciyân esnâfi: 321
kaltakciyân esnâfi: 323
kalyeta: 122, 125
kalyon / galyon: 44, 45, 71, 111, 112, 122, 125, 126, 128, 132, 137, 188, 226, 271, 273, 274, 275
kamalar: 255
Kamaniçe kal'ası: 135, 143
Kamaniçe: 111, 142
Kamber-i Alî: 296

- Kamberoğlu, Pehlivân: 338
kamçı: 323
kamçıyân esnâfi: 323
Kâmhâcılar kârhânesi mescidi: 148
kâmhâciyân: 333
Kâmhâcızâde (Hânende): 342
kamış: 315, 337, 343, 346, 347
kamış borular: 340
kamış mizmârciyân: 338, 347
kamış sipsi: 346
Kâmî Efendi (fiyeh): 181
Kâmil-i Hindî, Pir: 319
Kamin kal'ası: 140
Kaminkrad kal'ası: 140
Kâmkâr Beğ: 43
Kâmûs-ı Ahterî (kitap): 179, 350
kâmyâb: 165
kanâdîl: 64, 69, 70, 75, 100, 101, 102, 142, 144, 160, 171, 198, 304, 315, 333
kanara: 279
kanaracılar: 279
kanaracıyân-ı Bâğçekapusu esnâfi: 279
kanaracıyân-ı Yedikulle esnâfi: 279
kanarahâne: 274
Kanator Kırıl: 37, 232, 236
Kanator Miğal: 37
Kanator veled-i Yağfûr: 37
Kanator (Yanko vezîri): 15, 19, 27, 37, 267
Kanatürya (<stanbul'un ismi, Leh lisânında): 24
Kanber-i Alî, Pir: 257
Kandî Mustafâ bin Celâl: 200
kand-i nebât-ı hamavî: 360
Kandî (fia'ir): 165
Kandîllî bâğçe: 105, 225, 231, 237
Kandiyê: 84, 135, 136, 142, 203, 212
kaneviz: 114
Kânkırı: 82, 88, 91, 162
Kanlı deresi: 287
Kanlıca: 251, 344
Kanlıca hammâmı: 159
Kanlıca kasabası: 230
Kanlıca yoğurdu: 278
Kanlıközlü mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
Kanlılar: 159
kannâs ya'nî avcı: 241
kannâsân-ı avcıyân esnâfi: 316
Kannije: 80, 81, 82, 83, 94, 139, 141
Kannije Gölü: 238
Kannije kal'ası: 30, 98, 141
kantâr: 215, 238, 264, 293, 297, 306
kantârcı: 159, 291, 297
kantârciyân esnâfi: 306
kantâr-ı Osmânî: 291
kantûra (koşucuların ve başka sporcuların süslü giyim): 257, 268, 351
kânûn: 92, 94, 106
kânûn (musiki aleti): 345
kânûnciyân (musiki esnâfindan): 337, 344
kânûn-ı âşbâzân-ı <slâmbol: 284
kânûn-ı kadîm: 92
kânûnnâme: 79, 84
Kânûnnâme (Cemâlîzâde Mustafa Çelebi'nin eseri): 78
kapama (elbise cinsi): 235
kapama hil'atlar: 319
kapamacıyân esnâfi: 319
Kapan-ı dakîk: 157, 252
kaplan: 280, 319, 321
kaplan postu: 299, 321
kaplıbağa: 30
kaplıca: 250
kapod (giyecek): 208
Kapolinye kal'ası: 94
Kapornak kal'ası: 94
Kapoşvar kal'ası: 95, 141
Kapuağası Ca'fer Ağa medresesi: 150
Kapuağası Mustafâ Ağa tekyesi: 152
kapucu: 77, 93, 98, 103, 132, 134, 141, 155, 172, 173, 261, 311, 342
Kapucu, Sağır (Hânende): 342
kapucubaşı: 46, 76, 86, 103, 111, 114, 122, 125, 127, 128, 133, 134
Kapucular kârbânsarâyı (Ayasofya kurbü): 155
kapucular kethudâsı: 77, 93, 98, 103, 132, 141, 172, 173
Kapucuoğlu, Dâ'irezen: 343
Kapucuoğlu Osmân kolu: 348
Kapudağı: 38
kapudan: 26, 34, 45, 54, 61, 70, 71, 77, 78, 81, 82, 87, 91, 93, 94, 96, 97, 102, 104, 105, 111, 112, 121, 122, 123, 124, 125, 132, 133, 135, 137, 138, 139, 140, 142, 144, 154, 157, 158, 159, 174, 200, 204, 205, 206, 208, 212, 213, 217, 218, 219, 220, 221, 223, 224, 226, 227, 233, 272, 273, 274, 287, 316, 352
kapudan fenerleri: 272
kapudan mahzenleri: 205
kapudan paşa: 54, 81, 82, 91, 93, 94, 112, 125, 132, 135, 204, 205, 208, 219, 287
Kapudan Paşa eyâleti (Cezâyir): 82, 91
Kapudan sebîli: 212
kapukulu: 93
Kapur [Hâbûr] (Rıkka'da): 89
kara ala (güvercin cinsi): 317
Kara Alî (Murâd Hân'ın cellâdı): 130, 173, 256
Kara Âmid: 266
Kara Arablar: 158
Kara Balı (Top cinsi): 216
Kara Biga (Süleyman Beğ'in bahadırı): 38, 345
Kara Boğdan: 68
Kara Cehennem (gemi): 122
Kara Çavuş (Yeniçeri Ağası): 132, 137, 192
Kara Çelebizâde (<slâmbol Monlası): 123, 124, 147, 200
kara düzenciyan: 345
Kara Ece Ya'kûb (Süleyman Beğ'in bahadırı): 38
Kara Fazlı (Çöğürçiyân): 344
Kara Foça (Süleyman Beğ'in bahadırı): 38
Kara Foçalar limanı: 132
kara gümrük emâneti: 252
Karagümrük emîni: 297
Kara Hamîd kal'ası: 68
Kara Hân (fiâh <smâ'il'in Hânlar hânı): 166
Kara Hasan yalısı: 225
Kara Hasanoglu yalısı: 223
Kara Haydaroglu, Celâlî: 136
Kara hırsız esnâfi: 256
Kara Hoca kalyonu: 125, 188
Kara Hoca kapudan: 273
Kara Hoca sarâyı: 206
Kara Kâsım Paşa çeşmesi: 153
Kara Koca (Süleyman Beğ'in bahadırı): 38
Kara Koncoloz câdûlar: 28
Kara Koncoloz günleri: 26
Kara Koyunlu nesli: 40
Kara Lenduha menzili (ok nişan yeri): 121, 240
kara lök: 314
Kara Mahmûd (Tüfeng ustası): 303
Kara Mehmed (Mukallid): 353
Kara Mustafâ Paşa câmi'i: 211, 212
Kara Mustafâ Paşa çeşmesi: 156, 235
Kara Mustafâ Paşa medresesi: 150
Kara Mustafâ Paşa sarâyı: 153
Kara Mustafâ Paşa türbesi: 151
Kara Mürsel (Süleyman Beğ'in bahadırı): 38
Kara Nişancı: 184
Kara Oğlan Âmidî (Hânende): 342
kara pehlivân (keyf verici madde): 354
Kara Pîri Paşa câmi'i (Zeyrekbaşı kurbünde): 146
Kara Pîri Paşa medresesi: 150
Kara Sâdık, Kullekapulu (Çârtâciyan): 344
Kara Sığla (Süleyman Beğ'in bahadırı): 38
Kara Sinân (Tüfeng ustası): 303
Kara Solak kalyonu: 125
Kara Sücâh menzili (ok nişan yeri): 240

- Kara Sührâb (Kânûncı): 344
Kara fiâtır, avvâd: 344
Kara fiems: 43
kara tavuk: 318
Kara Timur menzili (ok nişan yeri): 240
Kara Velî (Tüfeng ustası): 303
Kara Yalova (Süleyman Beğ'in bahadırı): 38
Kara Yûsuf (Tanbûrciyân): 343
Karaağaç: 136, 201
Karaağaç bâğçesi: 237
Karaağaç yalısı: 201
Karabâğ: 178, 200, 287
Karabaş: 280
Karabaş tekyesi: 218
karabatak (kuş cinsi): 317
karabend (işkence aleti): 256
Karaboğdan: 66
Karabüber çiftliği: 135
karaca: 226, 240, 321
Karaca Ahmed Sultân kurbü: 154
Karaca Ahmed Sultân tekyesi: 234, 236
Karacalar karyesi (Kânkırı kurbünde): 162
Karaçı halkı: 83
Karadeniz: 15, 16, 17, 18, 20, 24, 25, 26, 29, 30, 33, 34, 37, 40, 41, 51, 52, 54, 82, 100, 105, 112, 122, 128, 137, 138, 192, 210, 211, 213, 214, 216, 220, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 232, 238, 240, 241, 253, 268, 270, 272, 276, 353, 355
Karadeniz boğazı: 15, 20, 24, 25, 30, 34, 40, 41, 105, 122, 192, 210, 213, 214, 216, 226, 228, 238, 240, 241, 353, 355
Karadeniz donanması: 105
Karadeniz esnâfi: 272
Karadeniz kapudanları: 272
Karadeniz keşifleri: 228
Karadeniz re'îsleri: 272
Karadeniz talattumu: 229
karadüzenciyân (musiki esnâfından): 337, 345
Karâfe-i Kübrâ: 329
Karaferye kurbü: 167
karafirik (ot cinsi): 238
Karagöz: 215, 266, 325, 351
karagöz (kuş cinsi): 316
Karagöz Paşa, Vezîr-i a'zam (Bâyezîd-i Velî asrında): 163
Karagümrük: 146, 148, 151, 156, 237, 297
Karahisâr: 91
Karahisâr-ı Afyon: 88
Karahisâr-ı Sâhib: 82, 162
Karahisâr-ı fiarkî: 86, 89, 92
Karahisârî: 70, 149, 169, 175, 217
Karahisârî Hasan Çelebi: 149, 217
Karahisârî hattı: 59, 70, 118, 120, 144, 171, 175, 206
Karakan: 94
Karakaş Paşa (Budîn Vezîri): 109
Karakoncoloz günleri: 291
Karakoyunlu: 43
Karaköy câmi'i: 212
Karaköy kapusu hammâmı: 159
Karaköykapusu: 211, 212, 213
karakullukçu huddâmları: 279
karakuş (güreş oyunu): 119, 120, 316
karakuş (kuş cinsi): 316
Karaman: 15, 17, 38, 39, 46, 50, 51, 55, 66, 80, 81, 82, 88, 91, 96, 176, 178, 179, 182, 185, 188, 200, 294, 308, 324, 329
Karaman bekârhânesi: 155
Karaman çârûsu: 64
Karaman (çoban köpeği ismi): 280
Karaman Ereğlisi: 168
Karaman koyunları: 276
Karaman mâbeyni: 20
Karaman mahallesi: 278
Karamaneyn mâbeyni: 64
Karaman-ı Kebîr kurbü (Ayasofya'da): 354
Karaman-ı Rûm: 38
Karamanî: 44, 161, 164, 166, 272
Karamanoğlu: 42, 43
karamürsel (gemi cinsi): 126, 226, 268, 272, 273
Karan şehri (Yemen'de): 267
karanfil: 283, 315, 354
karanfil arakı (şarâb): 356
karanfilli Göle(?) şerbeti: 286
karanfilli üzüm şerbeti: 236
Karâniyye (Bağdâd'da): 85, 89
Karatağ (Bağdâd'da): 85, 89
Karataş: 84, 277, 290
karatavuk kebâbi: 282
karatavuk (kuş cinsi): 222, 353
karavana kalyonlar: 125, 128, 273
karavana pâyzenleri: 332
karavanalar (gemi cinsi): 126, 273
karavaşlar: 240
karavul hâneler: 232
karavul kulesi: 232
Karayazıcı: 98, 110
kârbân: 112, 137
kârbânsarây: 53, 73, 125, 149, 155, 213, 222, 234, 251, 252
Karcı Süleymân medresesi: 150
Karcı Süleymân mescidi: 195
karcıbaşı esnâfi: 287, 288
karcılar: 288
Karçıgay Hân (Kızılbaş Hânlarından): 103
Karçıgay Hân (fiâh Abbas nedîmlerinden): 107
karçıga (kuş cinsi): 316
Karesi: 82, 88, 91, 191
karga telleri: 296
Kargazâde: 180
kargı: 280, 302
kargı sırtıklar: 284
kârhâne: 31, 116, 148, 192, 194, 203, 207, 209, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 226, 233, 235, 238, 239, 252, 253, 262, 264, 265, 266, 276, 277, 278, 279, 280, 282, 283, 285, 286, 287, 288, 289, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 303, 304, 305, 306, 308, 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 326, 330, 332, 333, 335, 336, 339, 340, 342, 355, 358
kâr-ı Acemî sûrnâ: 337
kâr-ı Arabî düdük: 338
kâr-ı Arabî zurna: 337
kâr-ı âsafî zurna: 337
kâr-ı avvâdân: 337
kâr-ı balaban: 337
kâr-ı bârbûtcıyân: 337
kâr-ı câm dünbeleği: 338
kâr-ı cura zurna: 337
kâr-ı çağanacıyân: 338
kâr-ı çârpârecıyân-ı rakkâsân: 338
kâr-ı çârtâyıyân: 337
kâr-ı çeşdecıyân: 337
kâr-ı çığırtma düdük: 338
kâr-ı çöğürçiyân: 337
kâr-ı dankiyo düdüğü: 338
kâr-ı demirden ağır tanbûrî: 338
kâr-ı dervîşân borusu: 338
kâr-ı dilli düdük: 337
kâr-ı dinkefcıyân: 338
kâr-ı Efrâsiyâb borusu: 338
kâr-ı erganûn borusu: 338
kâr-ı Eyyûb borusu: 338
kâr-ı Eyyûb debleği: 338
kâr-ı filcân-ı sâzcıyân: 338
kâr-ı ıklıkıyân: 337
kâr-ı <ngilis borusu: 338
kâr-ı kaba düdük: 337
kâr-ı kaba zurnacıyân: 337
kâr-ı kamış mizmerciyân: 338
kâr-ı kânûncıyân: 337
kâr-ı karadüzencıyân: 337
kâr-ı kaval-ı çoban: 337
kâr-ı kemânçecıyân: 337
kâr-ı kopuzcıyân: 337
kâr-ı luturyan borusu: 338
kâr-ı Macar düdüğü: 338
kâr-ı makrefe debleği: 338
kâr-ı mehter düdüğü: 338

- kâr-ı mizmer düdüğü: 338
kâr-ı muğniciyân: 337
kâr-ı nağarakı: 337
kâr-ı nefîr: 337
kâr-ı pirinçden mehter borusu: 338
kâr-ı ravzaciyan: 337
kâr-ı rebâbcıyan: 336
kâr-ı santüracıyan: 337
kâr-ı sâzendegân-ı çöğüracıyan: 345
kâr-ı sundarcıyan: 337
kâr-ı şâne zümmârcıyan: 338
kâr-ı şarkcıyan: 337
kâr-ı şehâbî sûrnâ: 337
kâr-ı şeşhâneacıyan: 337
kâr-ı şeştâriyan: 337
kâr-ı şîşe boru: 338
kâr-ı tablbâzıyan: 338
kâr-ı tanbûrcıyan: 337
kâr-ı tel tanbûracıyan: 337
kâr-ı torompete boru: 338
kâr-ı tulum düdüğü: 338
kâr-ı yeltemeciyan: 337
kâr-ı Yemen debleği: 338
kâr-ı yonkarcıyan: 337
Karınca Kapudan: 70
Karışdıran: 164
Karin kal'ası: 94
karina: 268
karistân: 287
karitya ağı: 290
karityacılar: 289, 290, 291
karityacıyan esnâfı: 290
Kârkâr livâsı: 86
Kârkâr (Van'da): 89
karkaşona (kumaş cinsi): 333
Karlıeli livâsı: 82, 87, 91
karlık: 287, 288
karpuz: 301
karpuz şarâbı: 354, 355
karpuzcıyan esnâfı: 301
karpuzcuyân: 301
karpuzcuyân: 301
Kars: 80, 81, 85, 89, 92
Kars kal'ası: 68, 103
Kars-ı Mar'aş: 88
kartal: 232, 359
kartal telleri: 296
kartal yeleşti (oklar için): 304, 316
Kartaloğlu (kalyonu): 125
Kartaloğlu kapudan: 273
Kârûn: 19, 21, 45, 128, 175, 272, 311, 313, 314, 318, 326, 334
kârvân kuşu: 318
Karyağdı (çingene): 280
kas'a (tekne aleti): 327
kasâyid: 46, 115, 164, 165, 180, 259, 350
kâse: 30, 36, 55, 72, 75, 94, 101, 118, 202, 265, 278, 281, 283, 284, 285, 318, 326, 327, 347, 353, 354, 357
kâse filcânları: 326
kâse sâzları: 347
kâsebâz (hayâl-i zilciyan): 338
kâse-i Çîn: 278, 285
Kâsım Ağa bâğı: 237
Kâsım Ağazâde (Tanbûrcıyan): 343
Kâsım Beğ, Çerkes: 79
Kâsım bin Abdullâh-ı Kûfî, Pir: 259
Kâsım bin Nasr, Pir: 339
Kâsım bin Nusayr, Pir: 255
Kâsım Çelebi, Sırâcüddevle (Nişancı): 163
Kâsım Gubârî: 200
Kâsım günleri: 26, 291
Kâsım günü şerbeti: 286
Kâsım (Hazret-i Resûl'ün oğlu): 331
Kâsım Paşa câmi'i: 199, 205
Kâsım Paşa, Cezerî: 161, 200
Kâsım Paşa (fâtih-i Anabolu): 204
Kâsım Paşa, Gâzî (Mîrimîrân): 77
Kâsım Paşa, Güzelce: 77
Kâsım Paşa hammâmı: 206
Kâsım Paşa (Kaîmmakâm): 99
Kâsım Paşa (Kapudan): 125, 221
Kâsım Paşa, Koca (Vezîr): 77
Kâsım Paşa mahallesi: 208
Kâsım Paşa medresesi: 206
Kâsım Paşa sebîlhânesi: 196
Kâsım Paşa türbesi: 201
Kâsım Paşa, Vezîr-i a'zam: 163
Kâsım Paşa: 13, 54, 72, 77, 159, 174, 177, 189, 204, 205, 207, 208, 209, 211, 220, 223, 228, 251, 256, 269, 270, 278, 283, 287, 289, 290, 299, 304, 305, 336, 342, 343, 344, 361
Kâsım Paşa çârûsusu: 208
Kâsım Paşa esvâkı: 205
Kâsım Paşa hammâmı: 159
Kâsım Paşa mevlevîhânesi: 13, 177, 209, 343
Kâsım Paşa mukaddemleri esnâfı: 256
Kâsım Paşa salâhânesi: 189
Kâsım Paşa tershânesi: 211
kasîde: 46, 121, 161, 258, 260, 350, 359
Kasîde-i Bürîde (Eş-şeyh Muhammed Busîrî'nin eseri): 258
kasîde-i düvâz: 121
kasîde-perdâz: 359
kasr-ı alay: 149, 153
kasr-ı âlî: 144, 154
kasr-ı Firdevs: 74
kasr-ı Havernak: 51, 105, 113, 204, 297
kasr-ı hümâyûn: 105
kasr-ı İrem: 204, 229
Kasr-ı Mencik (fiâm'da): 167
kassâb: 159, 262, 272, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 291, 295
kassâb bıçakları: 276
kassâbân esnâfı: 274, 276
kassâbân-ı At Meydânı esnâfı: 278
kassâbân-ı sığır esnâfı: 277
kassâbân-ı Yahûdân esnâfı: 277
kassâbbaşı: 121, 159, 280, 282, 284, 295, 321
Kassâbbaşı hammâmı: 159
Kassâb Cömerd, Pir: 274, 276, 280
Kastamonu: 34, 51, 79, 82, 88, 91, 103, 161, 164, 166, 167, 184, 279, 294, 309
kaş: 247, 248
kaş yülütme: 247
Kaşa kal'ası: 141
Kâşân: 95
kaşıkçıyan esnâfı: 335
kâşî-i Çîn: 51, 71, 144, 169, 230
Kaşkaval: 213
Kaşkaval peyniri: 277
kaşmer (soytarı): 348
kaşmerân: 341, 347, 352, 355, 357
Kaşper sâ'ati: 310
katâyif rişterleri: 265
katâyifciyan esnâfı: 265
katır: 34, 41, 44, 48, 134, 149, 154, 187, 261, 267, 279, 287, 288, 296, 305, 306, 341
Katırcıoğlu: 137
Katırhânı (Tahtakal'a'da): 154, 339
Katırlı dağları: 287
kâtib: 284, 291, 292, 294, 295, 296, 297
Kâtibî (Çöğüracıyan): 345
kâtibi sarıklar: 329
Kâtibî (fia'ir): 165
katîfe: 114, 197, 304, 319, 323, 333
katîfe çuka: 304
katîfe eğerler: 323
katîfecıyan esnâfı: 333
kâtil: 36, 186, 194, 252, 255, 349, 351
katl-i âm: 232
katrân: 48, 126, 215, 268, 269, 270, 332
katrânlı boyalar: 332
katrânlı halatlar: 269
katrânlı tulumlar: 269
Katrânoğlu kapudan: 273
Katrânoğlu karamürseli: 268
Katrâzoğlu kalyonu: 125
katremîz sırça şîşeler: 283
katremîz şîşeler: 213, 262, 283, 292, 298, 299
katr-ı nebât: 289, 295
kavak: 227
Kavak boğazı: 237
Kavak hammâmı: 159

- Kavak kasabası: 15, 228
Kavak Yenihisârı: 336
Kavak-ı Anadolu Hisârı: 145
kaval: 280, 337, 343, 346
Kavala: 87, 281
Kavala kal'ası: 28
kaval-ı çoban (musiki esnâfından): 337, 346
Kavânîn-i Âl-i Osmân: 79
kavanoz: 276
kavarazânlık: 352
kavarazenler: 159
kavâye (bir çeşit istihkâm): 216
Kâve-i âhenger (Dahhâk-i Mârî'yi katl eden): 322
kavuk: 319
kavukcu: 319, 320
kavukcuyân esnâfı: 319
kavun: 301
kavvâf: 286, 290, 325, 326
kavvâfân-ı eskiciyân esnâfı: 325
kavvâfât esnâfı: 326
kavvâfbaşı: 325, 326
kavvâfhâne çârsûsu: 326
kavvâslık (okculuk): 314
kaya balıkları: 196, 290
Kaya Sultân bâğçesi: 134, 235
Kaya Sultân bâğı (Topkapusu kurbünde): 300
Kaya Sultân (Melek Ahmed Paşa'nın karısı): 172, 173, 221, 234, 304, 322, 359
Kaya Sultân sarâyı (Ayasofya câmi'i önünde): 231, 233, 329
Kaya Sultân yağlıkları: 320
kayağan: 340
kayağan taşı: 31
kayağancılar: 340
kayağanciyân esnâfı: 339
Kayalar nâm mahal: 224
kayâsıra: 20, 21, 31, 32, 37
Kaydefâ: 16, 57
kayık: 16, 18, 30, 36, 42, 44, 48, 54, 62, 72, 133, 134, 190, 196, 201, 202, 204, 205, 209, 210, 213, 221, 222, 224, 226, 228, 229, 230, 232, 235, 238, 240, 241, 273, 274, 290, 291, 296, 297, 304
kayık marangozları esnâfı: 273
kayıkçı: 225, 235, 274, 287, 296, 297, 344, 345
Kayıkçı Mustafâ (Çöğürçiyân): 344, 345
kayıkçılar odası: 296
kayıkciyân esnâfı: 274
kayıkciyân-ı kârciyân: 287
kayikhâne: 204, 296
kayın: 270
kayısı: 197, 204, 207, 208, 285, 300, 301
kayışbâz (hayâl-i zılcıyân): 339
Kayışbınarı mesîregâhı: 235
Kayıtbay (Mısır Sultanı): 150, 164, 175, 302
kaymak: 196, 197, 208, 236, 277, 278, 354
kaymakçı: 196, 278
kaymakçı dükkânları: 196
kaymakçılar: 278
kaymakciyân esnâfı: 278
kaymaklı bozalar: 354
kaymaklı yoğurd: 208
kaynakciyân esnâfı: 303
kayser: 17, 31
Kayser-i Rûm: 17, 21
Kayseriyye: 17, 38, 82, 88, 91, 107, 108, 110, 113, 119, 176, 255, 285, 299, 322, 325
Kayseriyye Urumları: 291
Kayser-zemîn (İstanbul'un ismi, Acem lisânında): 24, 64, 116
kaysûn ma'cûnı: 354
Kaysûnîzâde, Tabib: 168
kayyum: 59, 71, 73
kaz: 240, 353
kaz göğsü kemiği: 269
kaz göğsü (zirh): 302
kaz kemiği: 346
kaz (kuş cinsi): 316
kaz yelekleri: 299, 315, 318
Kazâ (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
kazâhâne: 60
Kazak: 112, 128, 138, 142, 226, 227, 268, 277
Kazak şaykaları: 122, 228, 268
Kazak-ı âk: 100, 128, 137, 226, 277
Kazak-ı âk hatmanı: 128
Kazak-ı âk şaykaları: 112, 122
kazan: 286, 308, 309
Kazan (Kimyacı Mu'ân oğlu): 104
kazancı: 308, 309
kazancı tâcirleri: 52
kazancıbaşı: 253, 308, 309
Kazancılar câmi'i: 145, 184, 185, 188
Kazancılar mahallesi: 51
Kazancılar (Unkapanı'nın iç yüzünde): 145
Kazancıoğlu bâğçesi: 221
kazancıyân esnâfı: 309
kazancıyân tüccârları esnâfı: 309
Kazdağı nâm mahaller: 34
Kazdağı: 78
kazgan: 238, 262, 283, 287, 299, 308, 309
kazlıcı (gemici): 273
Kazlıçeşme: 192
kazma: 36, 254, 255, 263, 287, 306, 340, 341
kebâb: 285, 308
kebâbcı esnâfı: 285
kebâbe: 262, 326
kebe: 271
Kebeciler hânı: 154
kebeciyân: 334
kebekciyân esnâfı: 306
kebere turşusu: 283
kebirge (altı kazan biçiminde olan büyük davul): 267
Kebîrî (fia'ir): 165
kebkab: 306
kebkabciyân esnâfı: 306
kebûter: 152, 317
kebûtî (kürk): 321
Keciran [Keçivan]: 85, 89
kec-külâh: 254
keçe: 29, 208, 215, 216, 260, 261, 268, 279, 288, 322, 325, 329, 330
keçe çullar: 288
keçe esbâb: 215, 322
keçe külâh: 208, 216, 260, 322
keçeci: 159, 322, 332
keçeciyan esnâfı: 322
keçeciyan-ı yeniçeri esnâfı: 322
Keçeli Dede: 188
keçeli hünkâr kapucusu: 261
keçi: 137, 189, 246, 277, 279, 280, 298, 322, 323, 325, 340
keçi boynuzu: 298
keçi derisi: 325
Keçemet (Macaristan'da): 15
Keçivar kal'ası: 141, 142
kedi: 258, 325, 327, 353, 360
kefal: 290
kefal balığı çorbası: 291
Kefe: 74, 79, 80, 83, 164, 166, 294, 308
Kefe defterdârı: 84
Kefe iskelesi gümrüğü: 81
Kefe kal'ası (Kırım'da): 66, 210
Kefe Müftîsi: 176
Kefe paşası: 81, 84
Kefe yağı: 298
kefeciyân: 338
Kefeli: 213, 343
kefeli terâzûlar: 306
Kefender kal'ası: 113
kehhâl: 50, 261, 262, 272
kehhâlân esnâfı: 261, 262
kehhâlbaşı: 262
kehl kutuları: 262
kehle: 274
kehleciler: 294
kehleciyân esnâfı: 294
Kehredân kal'ası: 97
kehrîbâ misâl tereyağlar: 278
kehrîz: 240, 341
keklik (kuş cinsi): 152, 316
kelb: 280, 281, 305

- kelb necâseti: 192
kelb-i akûr: 305
kelebekî (havayi fişek): 305
kelebekler (havayi fişek): 305
Kelemerye, kulesi (Selânîk'de): 74
Keliğra mağâraları: 353
Kelîme Hâtûn medresesi: 233
kelle kesme (güreş oyunu): 120
kelle paça: 276
kelle-pûş: 319, 340
kelle-pûşciyân esnâfi: 319
kelpedân (cerrah aleti): 262
kelpedân (işkenca aleti): 256
kelpedân (nalcı aleti): 308
Kemâh: 41, 68, 163, 165, 166
Kemâl Ahî (Çartâiyân): 344
Kemâl Ata yayları: 314
Kemâl Çingâne (çeşdecî): 345
Kemâl Efendi (fiyhülişlâm): 99
Kemâl Efendi yalısı: 202
Kemâl Mi'mâr câmi'i (kurb-ı Sultân Bâyezîd): 147
Kemâl Paşazâde: 46, 68, 79, 166, 176, 181, 182
Kemâl (Yahudi): 203
Kemâleddîn Mehemmed bin Ahmed eş-şehîr bi-Taşköprüzâde (fiyh): 184
Kemâl-i Zerd (fia'ir): 161
Kemâlpaşazâde kurbü: 184, 191
kemân: 319
kemân küreleri: 315
kemânçe: 340
kemânçeciyan: 337, 343
kemânî: 343, 344
kemânkeş: 11, 49, 100, 103, 106, 107, 121, 123, 140, 159, 207, 287, 315, 318
Kemânkeş hammâmı: 159
kemânkeşânlar mâbeyni: 49
kemânkeşbaşı: 318
Kemen Yanoş: 138, 141
kemenbend (işkenca aleti): 256
kemend: 57, 73, 256, 276, 279, 295, 308, 338, 341
kemend ipleri: 276
kemendbâz: 130
kemendler (nalcı aleti): 308
Kemendvar kal'ası: 94
Kemenvar kal'ası: 141
kemer: 65
kemer (gürz oyunu): 121
kemer kuşaklar: 268, 310
kemer kuşanmak: 248
kemerbaşlar: 260, 261, 324
kemer-karâr zabtı (gürz oyunu): 121
kemhâ: 289
kemyâb makûlesi: 57
Ken'ân: 108, 113, 122, 123, 126, 138, 139, 153, 157, 173, 269, 315
Ken'ân Ağa sebîli: 157
Ken'ân eli: 315
Ken'ân (Nuh'un oğlu): 269
Ken'ân Paşa, Koca (Ahiçka kal'ası serdârı): 113, 122, 123, 153
Ken'ân Paşa, Sarı: 139
Ken'ân Paşa, Sofî (Budîn vezîri): 138
kendirciyân esnâfi: 269
kendüm: 241
kenevir: 268, 299, 340
kenîse (ayrıca bkz. kilise): 20, 21, 49, 74, 109, 143, 203, 211, 212, 220, 223, 226, 231, 251
kepçe: 119, 238, 284, 285, 286
Kepenekci medresesi: 150
Kepesz deresi: 287
Kepkebi (fia'ir) (Kevkebi): 359
Kepkepciler (Ebü'l-feth kurbünde): 147
kepş (koyun): 119, 276, 280
kepşi (havayi fişek): 305
Kerbela: 11, 35, 74, 156, 157, 186, 245, 265, 266, 276, 278, 296, 322, 323, 331, 334
Kerc livâsi: 84
Kerç kal'ası (Kırım'da): 66, 210
kerefis: 263, 285
kerefis turşusu: 283
Kerek: 84, 267, 327
Kerend (Bağdâd'da): 89
Kerend livâsi: 85
kerepe (çiftçi aleti): 263
kereste: 270
keresteci: 339, 340
keresteciyan esnâfi: 339
keretsân: 232
kereviz (deniz mahlûku): 290
kerevke (zırh): 302
Kerkeri: 315
kerpiçciyan esnâfi: 339
kerrenây: 107, 313
kerrenâyciyan: 346
kerrenây-ı Acem'i: 313
Kerş yağ: 298
Kertbay (bahâdır): 166
Kertbay (Hâkim-i Haleb): 278
kertme (süd ürünü): 277
Kertmeli (Heyhât Sahrasında): 15
Kesânî livâsi: 86
Kesbî: 186
kesebend (güreş oyunu): 316
keseciyan-ı silâh-ı tûfeng esnâfi: 304
Kesegen Dede (fiyh): 35, 185
Kesegenede: 147, 151, 152, 176, 177, 178, 179, 182, 185
Kesendire: 122, 295
keser (marangoz aleti): 263, 269, 306
keserciyân esnâfi: 306
keski (nalcı aleti): 306, 308
Keskin: 82, 162
kesme (gürz oyunu): 121, 316
kesme peyniri: 277
kesme-bend (güreş oyunu): 119
kesmik (süd ürünü): 277
kestâne: 170, 228, 241, 291, 300, 305
kestâne mevsimi: 241
kestâne ormanı: 228
Kestel Sekisi: 177
Kestelzâde: 187
Keşân (fiehrizol'da): 86
Keşân (Van'da): 89
Keşfi Manastırî: 180
keşîş: 42, 49, 56, 351
Keşîş dağı: 55, 287, 288, 351
keşkül: 202
keşkül taşımak: 248
Keşşâf (kitapları): 260
Keştantı (slâmbol tekvuru): 351
keştî: 15, 19, 20, 25, 29, 32, 33, 34, 38, 40, 42, 44, 45, 46, 55, 57, 72, 94, 114, 122, 125, 126, 127, 128, 137, 201, 208, 211, 214, 218, 221, 223, 228, 256, 268, 269, 273, 331
keştîbân: 17, 19, 20, 25, 32, 33, 68, 189, 208, 213, 220, 224, 225, 228, 235, 268, 269, 270, 272, 273, 275, 348
keştîbân dayılar: 208, 273
keştîbân ekmekçiler: 268
keştîbân esnâfi: 272
ketânciyân esnâfi: 275
Ketehorya bağları: 283
Ketehorya mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
ketehorya şarâbı: 358
kethudâ: 53, 54, 65, 77, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 93, 98, 99, 103, 106, 118, 122, 123, 124, 125, 132, 133, 137, 141, 142, 144, 146, 148, 150, 151, 156, 157, 159, 172, 173, 174, 175, 176, 189, 190, 205, 206, 208, 223, 233, 234, 238, 246, 251, 256, 264, 265, 268, 270, 279, 280, 285, 287, 289, 291, 292, 293, 294, 295, 300, 301, 305, 314, 320, 321, 324, 334, 335, 339, 358
Kethudâ câmi'i: 205
Kethudâ mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
kethudâyeri: 106, 265
kethudâ-yı arslanciyân esnâfi: 321
kettân: 273, 274, 275, 297
Kettân hânı: 154
kettân ipleri: 224
kettân üstübüsü: 269
kettânciyân esnâfi: 274, 275
kevâkib-i necm-i: 304
Kevkâvus: 218
Kevkebe-i Rûm (slâmbol): 250

- Kevkebî (fia'ir): 359
Kevser: 219, 259
Keyfhâne (meyhane): 356
Keykâvus: 52, 149, 152, 207, 238, 246, 281
keyyâl (kile ile ölçen): 295
kezengû helvâsi: 246
Kezzâb: 159
Kible kapusu: 62, 64, 100, 101, 144, 145, 149
kible-nümâ: 68, 259, 270
kible-nümâciyân esnâfi: 270
Kibleteyn kurbü (Medine'de): 260
Kıbrıs: 55, 80, 81, 84, 88, 92, 96, 124, 125, 169, 199
Kıbrıs katırları: 306
Kıbrıs şarâbi: 358
Kıbtî: 217, 261, 269, 351
Kıbtî tevârîhleri: 330
kılâbdan: 292, 332
kılâbdan satıcı esnâfi: 292
Kılburun: 82, 83
kılıç: 80, 90, 91, 92, 93, 106, 130, 216, 217, 256, 257, 279, 301, 302, 303, 310, 312, 329, 333
Kılıç Alî Paşa: 96, 217, 220
Kılıç Alî Paşa donanması: 132
Kılıç Alî Paşa haremi: 219
kılıç kınıcıları: 314
kılıç kuşadup: 107, 130
kılıç ze'âmet: 80
kılıçbalığı: 229, 290
kılıçbalığı dalyanı: 229
kılıçcibaşı: 301, 303, 322
kılıçcılar: 301, 303, 314
kılıçciyân-ı seyf-i Muhammedî esnâfi: 301
kılthâne (meyhane): 356
kırmızı: 354
kın: 303, 314
kına: 273, 279, 280, 297
Kına hânı: 154
Kınâ şehri (Mısır'da): 265
kınalı atlar: 265
kınalı bostân dollâbları: 263
kınıcıları: 158, 303, 346
kınıciyân-ı sikkîn ya'nî bıçak kınıcıları esnâfi: 303
Kıpçak: 15, 16, 96, 238
kiral hazînesi: 49
kırâlzâde: 138
Kıratova: 294
kırba: 265, 323
kırbac: 53
Kırım: 15, 37, 66, 80, 83, 95, 128, 132, 142, 177, 210, 253, 259, 308, 353, 354, 360
Kırım hânı: 166, 253
Kırım maksıması (şarâb): 354
Kırım Tatarı: 140, 308
Kırım (vadisi): 16
Kırım-ı Sultânî: 81
Kırımî mescidi: 148
Kırk Kilise: 82
Kırk Nerdübân: 69
Kırka: 82, 87, 129
kırkbayır (ışkembe cinsi): 283
Kırkçeşme: 19, 146, 148, 150, 155, 167, 176, 177, 191, 252, 266, 333
Kırkçeşme kemerleri: 19, 73, 74
Kırkçeşme suyu: 18, 20, 155, 192
Kırkenîse: 87
Kırkkilise: 19, 83, 90, 240, 351
Kırklar: 59, 61
Kırklar dağı (fiâm'da): 255
Kırklar makâmı: 59, 60, 62
Kırklar mezârı: 209
Kırklar ziyâreti: 228
Kırkmîl Balı (Top cinsi): 216
Kırknerdübânkapusu: 69
Kırkserviler mesîregâhı: 197
kırlangıç: 204, 225, 243
kırlangıç kayığı: 204
kırlangıç kuşları: 243
kırma bâdem (helva cinsi): 289
Kırmanikî kavmi: 328
Kırşehir: 82, 88, 91, 254
kısrak: 14, 129, 129
kıssahân: 259, 350, 352
kıssîs: 15, 17, 20, 33, 35, 41, 49, 52, 55, 149
kışlakçı (gemici): 273
Kıvâmüddîn Kâsım bin Halîl, Mevlânâ: 166
kiyâfet: 44, 60, 189, 272, 350, 351
Kıyafetnâme-i Hamdî Çelebi (kitap): 62
Kız dimisi: 212, 335
Kız Kulesi: 41, 44
Kız Pehlivân: 338
kız sünnetleri gecesi: 329
kızak: 42, 44, 264, 265, 268, 269, 270, 272, 273, 274, 287, 288, 297, 298, 300, 301, 305, 306, 308, 319, 327, 341
Kızıl Adalar: 17, 33, 190, 290
Kızıl Ahmedlü: 78
kızıl ala (güvercin cinsi): 317
kızıl kalkan balığı: 291
Kızıl yumurta günleri: 24, 26
kızılağac: 263
Kızılbaş: 68, 98, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 110, 112, 113, 133, 163, 188, 199, 251, 305
Kızılca ocak: 90
kızılıcık: 230, 285, 300, 341
kızılıcık ağacı: 341
Kızılelma: 17, 20, 55, 57, 75, 79, 94, 101, 126
Kızılelma Kilisesi: 101
Kızılırmak: 66
Kızılmuşluk: 150, 300, 331
Kızılmuşluk mürekkebi: 331
Kızkulesi: 25, 114, 232, 235, 336
kızlar ağası: 112, 122, 128, 129, 131, 132, 133, 153, 171, 212, 233
kızlar manastırı: 152, 191
kibrît: 312
kibrît suyu (şarâb): 354, 356
kibrît yağı: 326
kibrıciyân esnâfi: 326
kibrît-i ahmer fitîlleri: 326
kibrît-i ahmer suyu: 312
kibrıtî sakal: 309, 311
Kiğı: 86, 89, 92
kilabdân satıcı esnâfi: 292
kılar: 238
kılar emîni: 295
kılar odası: 51
kılarcıbaşı: 52, 115, 118, 131
kılarcıyânlar: 295
kılar-ı hâssa: 52, 115, 147
kılar-ı hâssa-i bîrûn: 51
kılar-ı hâssa-i enderûn: 51
kılar-ı Sultânî: 252
kılar-ı terekeciyân-ı birûn: 51
kile-i Rûmî: 56
Kili: 163, 299
Kili kal'ası: 43, 68
Kili koyunları: 276
Kili pasdırması: 281
Kili yağı: 298
Kilid hânı: 154
kilideciyân esnâfi: 307
Kilidü'l-Bahr Hisârı: 78, 228
Kilidü'l-Bahreyn: 16, 24, 40, 140
Kilidü'l-Bahr-i Siyâh: 227, 228
Kilis: 82, 84, 87, 88, 92, 94, 95, 129, 284, 350
kilise (ayrıca bkz. kenise): 41, 109, 206, 226
Kiliseardı: 256
Kilisekapusu (Galata'da): 211
kîmyâ: 293, 314
kîmyâcılar: 312
kîmyâgîrler: 313
kimyonlu: 281
Kira nâmında Yahûdî: 182
kirâcılar esnâfi: 257
kiraz: 225, 227, 241, 273, 289
kiraz mevsimi: 241, 273
Kirbazı (Rûm borucu ustası): 313
kirde: 236
kirde kebâbi: 220
kirec: 17, 31, 56, 62, 211, 253, 313, 330, 339, 340

- kirec yakıcılar: 340
 kireccibaşı kârhânesi: 253
 kirecciler: 55, 56, 339, 340
 kirecciyân-ı ocak esnâfı: 339
 kirechâne: 313
 Kireçcibaşıkapusu: 25, 26
 Kireçkapusu: 211, 301
 kiremit: 195, 203, 205, 217, 231, 237, 340
 kiremitci: 159, 203, 300, 339, 340
 Kiremitci Solak bâğrı: 300
 kiremitciyân esnâfı: 339
 Kiremitcizâde hânesi: 221
 kiriş: 282
 Kiriş Mihal: 37
 kirişci kârhâne: 192
 kirişçiler: 282
 kirişçilerin silsilesi: 282
 kirişciyân esnâfı: 282
 kirişciyân-ı tâcirân esnâfı: 282
 Kirmânî: 96, 119
 Kirmastîzâde medresesi: 151
 kirpik: 247, 248
 Kirpik yülütme: 247
 kisbet: 316
 Kisbî (fia'ir): 178
 kîse altun: 315
 kîse-i Osmânî: 309
 kîse-i Rûmî: 93, 125
 Kistrâ: 20
 kişmikiş: 289
 Kişmîrî şâl: 320
 kitâb: 13, 20, 28, 31, 32, 37, 79, 101, 114, 116, 118, 119, 122, 130, 161, 162, 166, 178, 180, 185, 188, 224, 248, 249, 250, 255, 256, 259, 260, 270, 274, 288, 301, 310, 318, 330, 332, 342
 kitâbe: 57, 64, 71, 72, 75, 101, 303, 312, 320
 kitâbet-i ta'lik: 351
 Kitâb-ı <zzî: 130
 Kiteli (karyesi): 18
 Kiteli köyü mesîregâhı: 240
 kitfeyn (gürz oyunu): 121
 kobçalı çakşır: 188
 Koca Alî Paşa sarâyı: 153
 Koca Dîvâne: 190
 Koca Hasanzâde: 164
 Koca Husrev Beğ câmi'i (Kocamustafapaşa kurbünde): 148
 Koca Mehemed Paşa hammâmı: 158, 354
 Koca Mehemed Paşa kârbânsarâyı (At Meydânı'nda): 155
 Koca Mehemed Paşa sarâyı: 153, 235
 Koca Mustafâ Paşa câmi'i (Silivrikapusu kurbünde): 42, 145, 174, 191, 232
 Koca Mustafâ Paşa hammâmı: 159
 Koca Mustafâ Paşa mahalli: 232
 Koca Mustafâ Paşa tekyesi: 152
 Koca Nişâncı Paşa: 133
 Koca Sinân Paşa câmi'i: 221
 Koca Sinân Paşa sarâyı: 153
 Kocacık ocağı: 90
 Kocaeli: 82, 87, 91, 187, 230
 Kocaeli elması: 285
 Kocamişoğlu (Yeniçeri): 189
 Kocamustafâpaşa: 35, 36, 148, 174, 176, 180, 181, 191
 Kocamustafâpaşa şeyhi: 176
 Kocamustafâpaşa yaylası (Yedikule'de): 34
 Kocapiyâlepaşa mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
 Kocavî: 167, 187
 Koçu Beğzâde, avvâd: 344
 Koğacı Dede mescidi: 185, 191
 Koğacı mescidi: 179
 koknâr: 262
 koknâr sirkesi: 283
 koknâr şarâbı: 354, 355
 kolan: 323
 kolanciyân-ı hâyme esnâfı: 320
 kolcular: 289, 292, 297
 kolçağ (zırh): 302
 Kolçvar kal'ası: 138
 kolluk: 233
 Kolojvar kal'ası: 139
 Koloz kal'ası: 122, 295
 koltuk meyhânesi esnâfı: 355
 kolumburuna top: 125, 215
 kolyoz (balık cinsi): 290
 komanyacı: 273
 Komar kal'ası: 95
 Komaran (çoban köpeği ismi): 280
 koncoloz (umacı, öcü): 28
 Koniçe na'lı: 308
 Konrapalı: 236
 Konya: 17, 38, 51, 74, 82, 91, 95, 96, 113, 161, 168, 170, 186, 191, 208, 346
 Kopan: 83, 87, 141
 kopça: 186
 Kopnik kal'ası: 94
 kopuz: 345
 kopuzcuyân (musiki esnâfından): 337, 344
 Korkud Hân, fiehzâde: 97, 164
 kormidya (soğan dolması): 291
 Korol: 138
 Koron kal'ası: 68, 82, 94
 Korotine kal'ası: 95
 korsanlık: 111
 Korsika: 125
 kortela bıçak: 77
 Korucu karlığı: 287
 korucular: 54, 158, 226
 koruk tûtyâsı: 262
 koruluk: 228
 kosdaniçe: 321
 Kosdıça Mustafâ şaykası: 268
 Koska Furunu: 225, 332
 Kosova: 38, 294
 Kostanta (Rûm Kuyumcu): 239, 309
 Kostantiniyye: 11, 13, 14, 20, 22, 24, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 41, 44, 48, 49, 50, 54, 56, 59, 66, 67, 79, 102, 106, 114, 148, 152, 174, 192, 197, 209, 210, 214, 224, 232, 237, 241, 250, 251, 253, 293, 358
 Kostantiniyye-i Kübra (<stanbul'un ismi, Arab lisânında): 24
 Kostantîn: 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 39, 41, 45, 48, 52, 58, 63, 210, 213, 224, 225, 231, 309
 Kostantîn -pol: 22
 Kostantîn kal'ası: 27, 33, 48
 Kostantîn Kırıl: 20, 21, 22, 28, 29, 35, 41, 48, 197
 Kostantîn Opol (<stanbul'un ismi, Nemse lisânında): 24
 Kostantîn sarâyı: 48
 Kostantîne (kalası): 37
 Kostantîn-i kadîm: 63
 Kostantîn-i Kübrâ: 21
 Kostantîn'in vâlidesi: 63
 Kostıyya (<stanbul'un ismi, Portakal lisânında): 24
 Kotur kal'ası: 113
 kova: 292
 Kovacı mescidi (Selîmiyye kurbünde): 178
 Kovacılar medresesi: 151
 Kovuk Kemerler: 240
 Kovukdere (karyesi): 18
 kovuş: 270
 Koylıhisâr: 163
 koyun: 137, 210, 215, 240, 246, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 299
 koyun emîni: 103, 252, 277, 280, 281, 291, 295
 koyun eti: 53, 208, 281
 koyun kellesi: 281
 koyun paçası: 279, 282
 koyun pasdırması: 299
 Koyunkapusu (fiâm'da): 244, 258
 Koyunkorusu mesîresi: 229
 Koyunzâde yalısı: 226
 Kozbekçiler: 159
 köçek: 146, 267, 272, 276, 296, 314, 323, 334, 335, 348
 köçek-i Amr-ı Ayyârân esnâfı: 267
 köfte: 286
 köfteci esnâfı: 285
 köfteciyân esnâfı: 285, 286

- köle: 117, 140, 202, 240, 277, 343
 Köle Yûsuf (mûsikâr): 343
 kömür: 19, 303, 306, 307, 330
 kömür gemicileri: 306
 kömür gezdiriciyân: 306
 kömür mahzencileri: 306
 kömür yakıcı: 306
 kömürcüyân esnâfı: 306
 köpek: 110, 240, 279, 280, 313, 322, 351, 352, 353
 köpek derisi: 313
 köpekbâz (hayâl-i zılcıyân): 339
 Köprez Yaylası (Bosna'da): 286
 Köprü nâm kasaba (Sivas'da): 135
 Köpürlüzâde: 83, 84, 141, 157, 212
 Kör Hasan: 350, 351
 Kör Hasanoğlu (ser-şabbâzân): 121
 Körfos cezîresi: 94
 körük: 308, 336, 337
 kös: 60, 267, 268, 274, 313, 314, 335, 336, 337
 kösciyân esnâfı: 336
 Kösek kal'ası: 94
 kösele: 159, 207, 208
 kösem koçlar: 280
 Kösem Sultân hânı: 154
 Kösem Vâlide hammâmı: 159
 Kösem Vâlide Mihmânsarâyı: 234
 Kösem Vâlide Sultân: 132, 152
 Kösem Vâlide Sultân câmi'i: 145, 233
 Kösem Vâlide Sultân çeşmesi: 156
 Kösem Vâlide Sultân hammâmı: 234
 köshâne: 253
 kös-i hâkânî: 268, 335, 336
 kösre: 314
 Köstendil: 82, 87, 90
 Krakov vilâyeti: 142
 kubâ marazı: 234
 Kubâd Paşa (Mîrimîrân): 77
 Kubâdî, Bursalı Pehlivân: 338
 kubâdî na'lçalar: 307
 kubâdî pabuc: 324, 338
 kubâdî sarıklar: 329
 Kuban nehri: 122
 kubbe kapusu: 146
 kubbe vezîri: 50, 77, 135
 Kubbealtı: 93, 94, 133, 141
 kubbe-i eflâk: 55, 69
 kubbe-i mînâ: 69
 kubbe-i nüuh-tâklar: 160
 kubbe-i şeşhâne: 69
 Kubbekapusu (Süleymaniye Cami'inin kapısı): 72
 kubbe-nişîn: 104, 135, 200
 kubur: 331
 kubur divitciyân esnâfı: 331
 Kuburîzâde (Hânende): 342
 Kudde Kethudâ: 54, 132
 Kudsî Efendi: 58
 kudüm: 225, 244, 267, 313, 335, 336, 337, 339, 343, 357
 kudümzen: 343, 344
 Kudûrî (kitap): 118, 260
 Kuduz Ferhâd: 345
 Kudüs (-i fierîf): 14, 15, 17, 19, 21, 22, 32, 39, 41, 57, 59, 63, 74, 84, 88, 92, 135, 146, 149, 220, 242, 265, 267, 298, 299, 302, 305, 315, 318, 327, 331, 343, 346
 Kûfe: 253, 254, 258, 259, 261, 264, 303, 332, 335
 kûfî: 148, 197, 204, 224, 259, 265
 kuğu boğazı (kürk): 321
 kuğu yeleği (oklar için): 316
 Kûhistânî (kitap): 178
 kûhken: 16, 19, 64, 69, 172, 224, 255
 kuka süpürge: 268, 317
 kuklabâz (hayâl-i zılcıyân): 338, 347
 kuknus burnu: 316
 kul akçesi: 213
 kul fetreti: 171
 kul kayıkçıları: 297
 kul kayıkları: 213
 kul kethudâsı: 132, 137, 142, 173, 295
 kul oğlanı: 296
 Kula haliçeleri: 334
 kulaç: 15, 215, 218, 229, 270, 341
 kulağından mıhlamak: 53
 kulağız: 142, 249
 kulak (matrâkbâzlık): 121
 Kulaksız bâzârı: 208
 Kulaksız câmi'i: 205
 Kulaksız hammâmı: 159, 206
 Kulaksız mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208, 209, 223
 Kulaksız tekyesi: 206
 kulampâreler: 159
 kulle bâğçesi: 231, 237
 kulle çanları: 48
 kulle sofleri: 311
 kulle sofsi: 311
 Kulle-i Kahr: 210
 Kullekapu: 159, 209, 211, 213, 219, 220, 343, 344
 Kullekapusu hammâmı: 159
 Kullekapusu mevlevihânesi: 209, 219, 220, 343
 kullemisk: 335
 Kuloğlu (Çöğürçiyân): 344, 345
 Kulp livâsı (Diyârbekir'de): 85, 89, 92
 Kulûbiyye: 86
 Kum kurbü: 95, 293, 338
 kum sâ'atçıları: 30
 kum sâ'atciyân esnâfı: 270
 kum sâ'ati: 215
 Kumâme: 21, 22, 23, 346
 kumarbâz (hayâl-i zılcıyân): 339
 kumâş: 320, 335
 kumâş esnâfı: 320
 kumbarahâne: 252
 kumbaralar (havayı fişek): 305
 Kumburgos: 30, 33
 Kumfuta (Kunfuda, Yemen'de): 275, 327, 328
 Kumkapu: 27, 44, 147, 148, 237, 250, 256, 290, 355
 kumru: 332
 kumru kayısılar: 301
 kumru kuşları: 243, 318
 Kumuk: 308
 Kumukî (zırh): 302
 kuna petro (taş beşik): 220
 kundak: 220, 304
 Kundak dutmaz (Top cinsi): 216
 kundakcıbaşı: 305
 Kundakçılar (Odunkapusu'nun iç yüzünde): 278
 kundakciyân esnâfı: 303
 kunduz: 290
 kurbân: 215, 247, 276, 281, 285
 Kurbân <smâ'îl: 225
 kurbâncılar: 197
 kurbânhâne: 197
 kurd: 280, 305, 321
 kurd ağzı (pabuc cinsi): 324
 Kurd Beğ (Ümerâ): 79
 Kurd Çelebi bâğı mesîregâhı: 207
 Kurd Çelebi sarâyı: 206
 kurd derileri: 257, 321
 Kurd Paşa (Vezîr): 99, 141
 Kureys: 31, 328, 349, 350
 kurna: 159, 160, 230, 262, 326
 Kurna kal'ası (Bağdâd'da): 262
 Koroğlu (Çöğürçiyân): 344, 345
 kurs-ı gümüş: 311
 kurşum: 18, 54, 58, 63, 64, 71, 73, 76, 109, 136, 148, 205, 211, 212, 218, 234, 238, 275, 293, 304, 311, 312, 314, 335, 339, 340, 350
 kurşum berber kösercileri esnâfı: 314
 kurşum fındıklar: 304
 kurşum örtücü esnâfı: 339, 340
 kurşum zahmı: 136
 Kurşumcuzâde (Kemanî): 343
 kurşumhâne: 73, 253
 Kurşumlu Hân kârbânsarâyı: 155
 kurşumlu hânlar: 155, 235
 Kurşumlu mahzen: 18, 25, 31, 34, 41, 44, 205, 210, 211, 295, 301
 Kurşumlu Sultân sarâyı: 153
 Kurşumlu Türbe: 179, 180
 Kurtubî: 37
 kuru sarımsakciyân esnâfı: 283
 kuru üzüm: 300
 Kuru Zevrak şaykası: 268
 Kuruçeşme: 223, 266, 355

Kuruçeşme hammâmı: 159
kurus: 313
kurut (içecek): 354
Kuryeleş kavmi: 328
kûs ü kerrenâyler: 114
kûs-i hâkâniyân: 309
kuş: 25, 41, 122, 213, 218, 246, 316,
317, 318, 332, 340, 347, 360
kuş çelengi: 360
kuş davulu: 347
kuş sûreti: 332
kuş südü: 213
kuş yelekleri (oklar için): 316
Kuşada kal'ası: 105
Kuşadası: 287, 299
Kuşadası bekmezi: 354
kuşak: 254, 310, 333
kuşbâz: 159, 317
kuşbâzân esnâfi: 317
kuşhâne: 51, 114
kûşte-gîrân pehlivânı esnâfi: 316
kut güvercin: 316
Kutbeddîn: 79
Kutî tarîkatı: 258
kutnî: 245
kutta (kedi): 325
kutu: 326, 335
kutu bozası (şarâb): 354
kutuciyân: 335
kuyruk atan (kuş cinsi): 318
kuyu: 54, 62, 104, 106, 108, 109, 196,
218, 219, 222, 258, 292, 340, 341
kuyu kazıcıları esnâfi: 340
kuyumcu: 62, 186, 238, 239, 306, 308,
309, 310, 311, 312, 313, 332, 341,
345, 348
kuyumcu dezgâhları: 309
kuyumcu dükkânları: 186, 311
kuyumcubaşı: 118, 148, 239, 253, 294,
309, 310, 311, 313, 314
kuyumcubaşı kârhânesi: 148, 253
kuyumcubaşının nakîbi: 314
kuyumcular alayı: 313
kuyumcular esnâfi: 309
kuyumcular halîfeleri: 239
kuyumcular kârhânesi: 239
Kuyumcularkapusu: 332
kuzât tâ'ifesi: 161
kûze: 194, 326, 327
kûzebâz (hayâl-i zilciyân): 338, 349
kûzeciyan: 193
Kuzgunca: 232
Kuzkun Baba: 231
Kuzkuncuk: 223, 231, 251, 355
Kuzkuncuk hammâmı: 159
kuzu: 189, 277, 281, 291, 321
kuzu bağanası (kürk): 321
kuzu kelle: 281
Kuzuçan livâsı: 86, 89

kübbât (turunç): 203, 300
kübe (zırh): 302
Küberâ-i Halvetî: 199
Küçük Ağa hammâmı: 159
Küçük Ayasofya: 20, 63
Küçük Ayasofya hammâmı: 158
Küçük Ayvansarikapusu: 25
Küçük Çamlıca mesîregâhı: 235
Küçük Çavuş câmi'i: 217
Küçük Çavuş hânesi: 221
Küçük Çavuşbaşı hammâmı: 219
Küçük Çekmece buhayresi: 19
Küçük Galata: 51
Küçük Havuzlu hammâm: 160
Küçük Karaman: 51, 150, 151, 181
Küçük Kullekapsu: 219
Küçük Solakzâde (Çârtâciyân): 344
Küçükbâzâr: 52, 73, 160, 316, 354
Küçükdere mahallesi (Kâsımpaşa'da):
208
Küçükkaraköykapusu (Galata'da): 211
Küçükkullekapsu (Galata'da): 211
Küçükpiyâlepaşa mahallesi
(Kâsımpaşa'da): 208
küfe: 255, 341
küheylân (at): 94, 138, 204, 237, 238,
254, 258, 265, 272, 278, 281, 284,
292, 296, 300, 305, 307, 316, 324,
327, 329, 330, 340, 341, 357
kükürd-i asfar: 30
külâh: 11, 29, 64, 101, 188, 190, 208,
215, 216, 254, 257, 260, 263, 264,
280, 288, 289, 295, 299, 300, 301,
304, 313, 321, 322, 323, 325, 331
külbe-i ahzânlar: 307
külhan odası: 52
külünk: 288, 306
Kümel bin Riyazî, Pir: 258
Kümeylî: 258
Kümsek Dede: 324
kündeden atma (güreş oyunu): 119
küp: 285, 299, 354
Küpeli: 310
Küpeli Ayvaz fiâh (Rakkâs): 348
küpeli topu: 216
Küpeli (Yahûdî attâr): 183, 203
Küplüce Ayazma: 196
Kürd: 15, 85, 133, 283, 345
kürek: 254, 255, 273, 287, 341
kürek balığı dalyanı: 290
kürek erbâbı: 256
kürekhâne: 205
Küril: 85
kürk: 60, 116, 130, 133, 140, 172, 321,
327, 333
kürkü esnâfi: 321, 322
kürkcübaşı: 146, 148, 150, 280, 300,
321
kürkcübaşı alayı: 321

Kürkcübaşı bâğı: 300
Kürkcübaşı câmi'i (Silivrikapusu
kurbünde): 146
Kürkcübaşı medresesi: 150
Kürkcübaşı mescidi: 148
Kürkcükapsu: 211, 212, 213
Kürkerân kendi: 180
Kürladik: 93
küskü: 255, 262, 263
küştânî (temren cinsi): 307
küşte-gîrân esnâfi: 316
küşûfiyye: 81, 86
Kütâhiyye: 43, 82, 88, 90, 294, 345
Kütâhiyye filcânları: 286, 327
Kütâhiyye kal'ası: 66
Kütâhiyye mevleviyeti: 219
kütâne (pabuc cinsi): 324, 325
Kütatis: 85
küttâb: 50, 158, 178, 359
kütüb: 13, 47, 175, 178, 191, 200, 209,
248, 328, 349

- L -

labada kökü (deva otu cinsi): 327
Lâdik: 220
lağım: 41, 108, 205, 255, 341
lağım mühimmâtları: 41
lağımcı: 50, 125, 159, 255, 336, 340,
341, 358
lağımcı Ermenîler esnâfi: 340, 341
lağımcı esnâfi: 255
lağımcıbaşı esnâfi: 255, 257
lahana: 222, 285
lahana dolması: 285
lahana turşusu: 283
lahd: 106
Lahîcân ibrişimi: 320
lahmiyye: 67
Lahsa: 80, 81, 85, 200, 257, 262, 294,
303
lakoz (deniz mahlûku): 290, 291
la'l: 310
la'l [u] yâkût: 275
lala: 77, 133, 134
lâle: 51, 71, 167, 238, 267, 307
Lâleli çeşme kurbü: 157
Lâlezâr bâğçesi: 300
Lâlezâr bâğı: 237
Lâlezâr mesiregâhı: 238
la'l-gûn (şarâb): 358
la'li: 310
la'l-i Bedahşân: 310
Lâfî (fia'ir): 161
La'lzâr: 148
Lanka: 27
Lanka bâğı: 237, 300
Lanka bostânı: 148
Lanka Denizi hammâmı: 237

Lanka hammâmı: 159
Lanka mahallesi: 278
Lankakapusu: 19, 27, 237
Larende kal'ası: 199
Laristân: 27
Laskarakî Urum (cevâhir kulu): 310
Latîfe: 120
Latîfî, Monlâ: 161
Lâtikiyye livâsı: 84
Latin: 22, 24, 37, 270
Latin lisânı: 24, 37, 270
lavaşa yufka ekmekler: 264
Laz: 51, 159, 223, 226, 309, 310, 346
Laz Alî (kuyumcu): 310
lâzüverd (ngiliz boyalarından): 327
lebbân-ı hâlis çârşûsu: 196
leben-i hâlis: 228, 230, 274
leblebi: 289, 298, 300
leblebiciyân esnâfı: 300
Leccûn: 84, 88, 92
lecûc kavim: 226, 300
ledün ilmi: 162, 297
Lefke: 137
Lefkoşa: 84, 96
Lefteraki (Rakkâs): 348
leğen: 61, 168, 281, 283, 284, 291, 329
leğen ibrikler: 281
Leh: 16, 24, 32, 111, 131, 138, 142, 143, 177, 184, 297, 313, 314, 347, 353, 355
Leh kırılı: 138, 142
Leh lisânı: 24
Leh seferi: 177, 184
Leh uşakları: 347
lehem: 311, 313
lekeciyân esnâfı: 329
lekefûrî (bez cinsi): 319, 333
Lemberaki kapudan: 273
Lenduhâ: 121, 240, 287, 331
Lenduhâ ibn Sa'dân: 331
Lenduhâ karlığı: 287
lepâçe: 65
letâyifât: 181
levadân kökü: 274
Leve kal'ası: 141
Leve livâsı: 83
levend: 78, 121, 351
Levend Çiftliği: 42, 44, 50, 238, 277
levendâne: 117, 119, 344, 345, 349, 357
levendâne esbâblar: 357
levendâne sâz: 344, 345
levendât: 125, 126, 220, 268, 273, 324
levrek: 290
levşe (? , yonca çeşidi): 238
levz (badem): 300
Leylâ vü Mecnûn: 162, 331
leylek: 17, 28, 145, 189, 359
Leylek Tıflî (Tıflî Çelebi, fia'ir): 359

Leys Çelebi (Nişâncı): 163
Leysizâde: 167
libâs: 93, 115, 188, 197, 208, 215, 235, 254, 260, 262, 263, 265, 267, 268, 279, 283, 284, 293, 298, 307, 322
Libka kavmi (Leh'de): 32
Liçista: 285, 321
Lidros köyü: 336
Likâyî (fia'ir): 164
liman: 13, 15, 21, 29, 32, 33, 44, 45, 63, 78, 122, 126, 129, 132, 153, 154, 158, 188, 203, 214, 223, 226, 228, 229, 231, 234, 237, 270, 290, 354
limon: 203, 204, 285, 300
Lipka kavmi: 353
Lipka müselmânları: 353
Lipka Tatarı: 353
Lipova: 78, 83, 88, 138
Lipul Beğ (Boğdan Beği): 128, 140
Liryoz: 16
Litre kal'ası: 141
Litre livâsı: 83
Livâne (Çıldır'da): 85, 89
Iodora: 297
Iodos: 17, 24, 27, 45, 49, 121, 221, 232, 239, 359
Lofça egserisi: 306
Logan kal'ası: 94
Logoş kal'ası: 139
Logoş livâsı: 83
loğofet (Romanya'da bir memurluk unvanı): 26
Iokma: 265
Iokmacı dükkânları: 265
Iokmacılar esnâfı: 265
Iokmacıyân esnâfı: 265
Lokmân, Hz.: 162, 242, 261, 327, 339
Lokmân-ı sâni: 162
Lonca hammâmı: 158
lonca yeri: 269, 270, 273
londirine (kumaş cinsi): 333
Longazâde'nin yalısı: 230
Lonkazâde bâğı: 300
Iopatayî palalı: 341
Iorta (pabuc cinsi): 324, 325
Iortani: 357
Iök (ngiliz boyalarından): 327
Iökün (künklerin birleşim yerlerine sürülen harç): 340
Iökünciyân esnâfı: 339
Iöküncü: 336, 340
Iu'bedebâz: 119, 120, 121, 315, 316, 347, 348, 361
Iu'bedebâzân esnâfı: 347
Iubin (Hersek'de): 127
Iugaz: 218, 359
Iûle: 160
Iûri, kal'ası: 92, 97
Iût, Hz.: 241

Luturyan borusu: 26, 273, 338, 346, 347, 357
Lübnân: 329
Iüfer: 290
Iüffân nârı: 197, 203, 301
Iügat ilmi: 179
Iügat-ı Ahterî (kitap): 118
Iügat-ı Halîmî (Yazarı Halîmî, fia'ir): 167, 184
Iügat-ı Türkî: 72
Iü'lüciyân ya'ni incüciyân esnâfı: 310
Iütfî Beğ (Defterdâr): 78
Iütfî Paşa hammâmı: 158
Iütfî Paşa (Vezîr-i a'zam): 76
Iütfîpaşa kurbü Yenibâğçe: 148
Iütfullâh, Üskübî (fiyeh): 164

- M -

ma'âcin humları: 262
ma'âcinciyan esnâfı: 262
ma'âd-ı şerif: 330
ma'âdin: 30, 31, 101, 227, 294, 308, 313, 327
Ma'âdin-i zeheb: 227
Ma'ân kavmi: 303
Ma'ân şehri: 303
Ma'ânoğlu: 115
Ma'ânoğlu bâğçesi: 231
Ma'ânoğlu, Kîmyacı: 104
Ma'arra (Haleb'de): 84, 88, 92
ma'arrâvî (kılıç): 31, 301
ma'bedgâh: 17, 20, 24, 33, 144
ma'bedhâne: 22, 54, 56, 64, 69, 143, 144
Macar: 16, 24, 83, 138, 139, 141, 313, 338
Macar birovları: 83
Macar düdüğü (musiki âleti): 338, 346
Macar lisânı: 24
Macaristân: 15, 18, 313
ma'cûn: 214, 262, 280, 287, 313, 354, 359
Ma'cûncu çârşûsu: 293
Ma'cûncu hammâmı: 159
Ma'cûncu mahallesi: 20, 51, 278
ma'cûncu tâ'ifesi: 262
Maçko (çoban köpeği ismi): 280
ma'den: 30, 31, 227, 301, 308, 312, 313
ma'den-i hadîd: 31
ma'denivâz: 263, 283, 285
ma'denüs turşusu: 283
Ma'dî Kereb (sahabe): 119, 277, 331
Magaryos papas: 22, 23
Magosa: 84
mağâra: 21, 30, 288, 318, 353
Mağosa kal'ası: 96
Mağrib: 122, 283, 294, 317, 338

- Mağrib Tarabulusu: 86, 299
Mağrib Urbânı: 270
Mağribî fukaralar: 308
Mağrib-zemîn: 14, 303, 346
mağselhâneler: 160
mağsel-i İsâ: 63
Mahâfeciler: 341
mahâfiller: 58
Mâhân: 38, 282, 358
Mahayilaki (Hakim): 28
Mahçıl: 83, 89
mahfeciyân esnâfi: 339
mahfil-i şerîf: 70
mâhî: 226
mâhî fişekler: 305
mâhîce (helva cinsi): 289
mahkeme: 34, 39, 42, 53, 146, 175, 205, 213, 221, 252, 258, 352
mahleb: 286, 298, 354
mahlebciyân esnâfi: 286
mahmil-i şerîf: 267, 346, 347
Mahmûd Ağa, Baltacı: 223
Mahmûd Ağa, Baltacı: 223
Mahmûd Ağa, Hâdım: 148
Mahmûd Ağa sarâyı (Yenibâğçe'de): 153
Mahmûd Ağa, Topkapulu: 225
Mahmûd Beğ, Cıgaloğlu: 223
Mahmûd Çelebi (Kemanî): 343
Mahmûd Çelebi, Merdek (Fethiyyeli zâkir): 342
Mahmûd Çelebi (Mühür kesen usta): 312
Mahmûd Efendi: 100
Mahmûd Efendi, Eyyübî (fiyeh): 199
Mahmûd Efendi, Geysûdâr: 235
Mahmûd Efendi, Mü'ezzinzâde: 181
Mahmûd Efendi, Seyyid: 236
Mahmûd Efendi, fiyeh : 234
Mahmûd Efendi (fiyeh): 236
Mahmûd Efendi tekyesi: 234, 236
Mahmûd Efendi (Temel şeyhi): 100
Mahmûd Efendi, Üsküdarî: 58, 99, 100, 107, 176, 199, 233, 357, 361
Mahmûd el-Karamanî (fiyeh): 194
Mahmûd Emîn Karabâgî (fiyeh): 200
Mahmûd, Hz.: 119
Mahmûd Niksârîzâde Çelebi: 177
Mahmûd Paşa: 81, 161, 286
Mahmûd Paşa (Adnî Paşa): 44
Mahmûd Paşa câmi'i: 145
Mahmûd Paşa, Cıgalezâde (Vezîr): 99, 106
Mahmûd Paşa çârşûsu: 331
Mahmûd Paşa çeşmesi: 157
Mahmûd Paşa dârü'l-hadîsi: 194
Mahmûd Paşa, Güzelce (Vezîr): 99
Mahmûd Paşa hammâmı: 158, 159, 301
Mahmûd Paşa hânı: 154, 327
Mahmûd Paşa (stanbul Tekuruna nâme götüren elçi): 41
Mahmûd Paşa, Koca: 178
Mahmûd Paşa, Makbûl: 174, 229
Mahmûd Paşa, Mîrimîrân: 96
Mahmûd Paşa, Müsellem: 80
Mahmûd Paşa, Sofu (Vezîr): 99
Mahmûd Paşa (Vezîr): 103
Mahmûd Paşa, Zâl: 96
Mahmûd Pîr-Yâr-ı Velî: 316
Mahmûd fiâh (Hânende): 348
Mahmûd, fiehzade: 165, 171
Mahmûd vilâyeti: 113
mahmûdî: 238
mahmûdî (bez cinsi): 333
Mahmûdî hâkimi: 86
Mahmûdpaşa: 51, 153, 154, 155, 182, 292, 306, 321, 327
Mahmûdpaşa çârşûsu: 321, 327
Mahmûdü'l-Bagavî: 182
mahmûzî na'ıçalar: 307
mahpûs: 36, 102, 107, 140, 158, 182, 310, 318
mahpûshâne: 36, 205, 208, 351
mahrama: 320
mahtemciyân esnâfi: 333
mâhûr makâmı: 116, 344
mahzen: 20, 25, 31, 34, 41, 44, 116, 147, 184, 188, 205, 210, 211, 236, 238, 244, 252, 269, 275, 295, 297, 299, 301, 306, 327, 332, 333, 340, 341
mâ'ide-i Mûsâ: 17
Makdon: 13, 14, 15, 17, 18, 20, 29
Makdonya: 14, 15, 16, 18, 19, 20, 24, 29, 37, 54, 155, 156, 214, 250, 353, 358
Makdonya-yı Gulibeti'r-Rûm: 358
Makdonya-yı kadîm: 155
Makdonya-yı Kostantuniyye: 37
Makdonya-yı Rûm (sîlâmbol): 250
Makedona ya'nî Kostantîn: 214
makkâb (matkap): 306
makkâbcı (sırma-keşân esnâfından): 292
makrafa: 267
makrafa debleği (musiki esnâfından): 338
makrafa dübelekçisi: 338, 347
makreme: 291, 332, 353
maksıma (boza): 354
Maksûd, fiyeh: 36, 37, 42, 59
Maksûd, fiyeh: 37, 59
mâl defterdârı: 82, 83, 84, 85, 86
mala: 268
malafa (cerrah aleti): 262
malafa (işkence aleti): 256
malafa (nalçı aleti): 308
malahtarlar (gemi kalafatçılarının âletlerinden biri): 268
Malatıyye: 35, 37, 38, 88, 92, 113, 134, 232, 300
Malazgird: 86, 89, 92
Mâldepe: 66, 161
Malgara: 131
mâl-ı firâvân: 74, 114, 141, 173
mâl-ı ganâyim: 37, 38, 39, 40, 41, 45, 48, 49, 50, 51, 95, 99, 110, 111, 128, 129, 137, 139, 141, 142, 232, 297
mâl-ı hazâyin: 34, 37, 48, 140, 197
mâl-ı Kârûn: 272, 318, 334
mâl-ı pâdişâhî defterdârı: 83
mâl-i firâvân: 34
mâl-i Kârûn: 45
Mâlik Eşter, Pir: 120, 253, 254, 259, 353
Malkara: 296
Malkoç Beğ: 95
Malta: 32, 46, 53, 63, 75, 77, 78, 104, 122, 124, 125, 126, 128, 129, 168, 212, 355
Malta gazâsı: 104, 124
Malta gemisi: 128
Malta urbânı: 63
Ma'lûl Emîr medresesi: 150
Ma'lûlzâde: 176, 181
Mama Hâtûn türbesi: 108
Mamruvan livâsı: 86, 89, 92
manastır: 18, 20, 50, 56, 63, 152, 191, 204, 214, 228
Manastır kettânı: 274
Manastır şehri: 48, 51, 56, 146, 148, 180, 274, 348
manav: 220, 300
Manav Kadı medresesi: 150
Manav Tâc: 185
manavân esnâfi: 301
Manavgat nâhiyesi: 181
Manavgatlı: 299, 300
Manca Çarıkoğlu (Kapudan): 125
mandıra: 277, 279, 321
mandıra oğlanları: 277
mandıracı: 277, 279
mandıracıyân-ı yeniçeriyân esnâfi: 279
Mânî (Erjeng Freng): 56
Mânî, Nakkâş: 229, 330
Ma'nisa: 39, 40, 45, 50, 51, 75, 79, 95, 97, 98, 161, 169, 170, 171, 182, 208, 286, 294, 322, 333, 345
mankır: 254, 294, 301, 352
mankır kuşu: 318
Mankit elleri: 83
Mankortonya kıyıları: 122
manlifke şapka: 266
manlifke şapkaları: 73
manlifke takya: 357
Mansûr: 73, 165
Mansûr beğleri: 83

- Mansûr bin Kâsım, Pir: 329
Mansûr ibn Mu'âz, Pir: 258
Mansûr Reşîdî: 345
Mansûr-ı Devânîkî cenbi (Mekke'de): 258
Mansûr-ı Endelûsî, Pir: 333
Mansûr-ı Zâhidü'l-Kattân, Pir: 319
Mansûriyye: 86
mansûrşâh (ney cinsi): 337
mantar: 319
Mantikî Efendi (fia'ir): 359
Mantiku't-tayr: 359
Manya: 82, 125, 142
Manya Urumları: 291
Manyalı: 213
marankoz: 125, 208, 213, 252, 269, 273
marankoz arşını: 125
marankozân esnâfi: 269
marankozân-ı Akdeniz esnâfi: 273
marankozhâne: 252
Mar'aş: 68, 80, 81, 88, 91, 92, 265, 284, 294, 312, 345
Mar'aş ibn Zülkadr: 68
Mardin: 104, 107, 112, 285
Marile kefereleri: 268
mârîler (havayı fişek): 305
Mâriye câriye: 261
Marko Zavil: 132
marliye (kumaş cinsi): 333
Marmara cezîresi: 17, 55, 58
martı: 260
Martı Velî (Tanbûracıyân): 345
martolos (güvercin cinsi): 317
Marya: 73
Maryoloğlu, Kapudan (Moralı): 125
maryol: 60
Marzifon: 135
masdarcılar: 297
masdıcıbaşı gediği: 163
maskara: 159, 215, 283
maskara külâhlar: 215
Maskov: 15, 24, 32, 48, 96, 128, 131, 142, 297, 321, 353
Maskov elçisi: 142
Maskov elçisi: 48
Maskov lisânı: 24
Maskov seferi: 15
Maskov tilkisi (kürk): 321
mastaba (bir çeşit çorba): 207
maşraba: 194, 354
matara: 53, 265, 268, 273, 323
mataracı: 53, 273
mataracıbaşı: 268
matbah: 28, 45, 52, 67, 113, 149, 152, 153, 202, 207, 218, 234, 238, 246, 252, 255, 287, 295, 296
matbah emîni: 113, 252, 295, 296
matbahhâne: 51
matbah-ı âmire: 295, 296
matbah-ı Keykâvus: 149, 152, 207, 238, 246
matbah-ı pâdişâh: 287
matbahü't-ta'âm: 149
mâtem ta'âmı: 284
Matey Voyvada (Eflak Beği): 128
Matrak Alîsi (Kemanî): 343
matrak topu: 121
matrakhâz: 121, 316
matrakçı pehlivânlar: 316
matrakçı (Savaş âletleriyle idman ve oyun maksadıyla gösteri yapan kimse): 316
matrakçıyân esnâfi: 273, 316
Ma'tûhlar: 159
Mâverâü'n-nehir: 38
mâverd suyu: 262
mâvî çuka: 295
mâvî esbâb: 284
mâvî sakal: 309
Mavro Beğ (Gürcistan beyi): 103, 107, 108
Mavrol: 127
mavuna: 105, 125, 126, 210, 221, 273
mavunacıyân esnâfi: 273
mavuzâ şarâbı: 354, 356
may (süd ürünü): 277
Mayak yağı: 298
mâye makâmı: 117
mâyede makâmı: 342
mayısıra (yelken cinsi): 269
Mâzenderânî tülengi: 107
Mazîk livâsı: 84
Mazlûm fiâh (Rakkâs): 348
mecâzibûn: 41, 42, 43, 48, 183, 186, 187, 188, 189, 209
mecmere: 160, 275, 326
mecnû'a: 259
mecnû'a taşımak: 248
Mecûsî: 21, 22
meç (kılıc): 302
meçik (savaş aleti): 279, 335
Medân fiârî Türkleri: 272
Medâyin: 232, 244, 328, 332
meddâh: 120, 121, 259, 347
meddâhân esnâfi: 259
Medfne hurmâsı: 230
Medfne (-i Münevvere): 11, 31, 32, 47, 68, 74, 84, 97, 98, 146, 149, 161, 164, 197, 242, 254, 255, 258, 260, 264, 267, 272, 282, 286, 303, 307, 308, 309, 311, 312, 313, 314, 315, 323, 326, 328, 330, 335, 343
Medfnetü'l-kahr: 34, 210
medrese / medâris: 20, 31, 41, 53, 57, 65, 67, 69, 73, 74, 76, 79, 102, 130, 144, 145, 149, 150, 151, 167, 177, 178, 179, 181, 186, 191, 194, 195, 197, 199, 201, 203, 205, 206, 212, 218, 222, 223, 226, 230, 231, 233, 251, 305
Medyen kurbü: 259
Meflûclar: 158
Meğâzî: 24, 41
Mehd-i Îsâ: 63
Mehdî (fia'ir): 161
Mehdiyye sancağı: 82
Mehemmed Ağa (Avvâd): 344
Mehemmed Ağa câmi'i: 145, 179, 217, 218
Mehemmed Ağa hammâmı: 158, 160
Mehemmed Ağa (Hünkâr Çaşnigirbaşı): 122
Mehemmed Ağa, Koska furunlu: 225
Mehemmed Ağa, Kozbekci: 114
Mehemmed Ağa, Köse (Yeniçeri ağası): 124
Mehemmed Ağa (fiestâyân): 344
Mehemmed Ağa, Tavâşî: 123, 152, 160
Mehemmed Ağa, Yavaşca (Safat Hakimi): 137
Mehemmed Ağa (Yeniçeri ağası): 124
Mehemmed Azmî Efendi, Pîr (fiyeh): 199
Mehemmed Bâkır eş-şehîr Dökmecezâde: 199
Mehemmed Beğ, Kadızâde (Nişancı): 166
Mehemmed Beğ, Nişancı: 150, 179, 185
Mehemmed bin Abdullâh: 199
Mehemmed bin Abdülganî (fiyeh): 185
Mehemmed bin Abdülvehhâb ibn Abdülkerîm (fiyeh): 184
Mehemmed bin Alî, Mevlânâ: 166
Mehemmed bin Berda'î: 167
Mehemmed bin Hüsâm: 200
Mehemmed bin 'brâhîm bin Hasan Niksârî (fiyehülislâm): 163
Mehemmed bin Mustafâ: 179
Mehemmed bin Receb Efendi (fiyeh): 185
Mehemmed bin Seydî Ahmed: 182
Mehemmed bin fiyeh Mehmed: 181
Mehemmed bin fiyeh fiâdillü, Mevlânâ: 167
Mehemmed bin Ya'kûb Ecezâde, Mevlânâ: 167
Mehemmed bin Yûsuf: 185
Mehemmed Birgili (fiyeh): 96
Mehemmed Çelebi (Defterdâr): 78
Mehemmed Çelebi, Dîvâne Burnaz: 189
Mehemmed Çelebi, Ebussu'ûdzâde: 200
Mehemmed Çelebi hânesi: 183
Mehemmed Çelebi, Hoca (Falcı): 331
Mehemmed Çelebi ibn Sinâneddîn (fiyeh): 181

- Mehemmed Çelebi ibn Sun'ullâh Efendi: 179
- Mehemmed Çelebi, Kör Hasanzâde: 350, 352
- Mehemmed Çelebi, Lalazâde (Defterdâr): 96
- Mehemmed Çelebi, Mevlânâ: 96
- Mehemmed Çelebi, Na'İçacizâde (Hânende): 342
- Mehemmed Çelebi (Nişancı): 78, 96, 163
- Mehemmed Çelebi (Tabâncacı): 304
- Mehemmed Çelebi, Üsküdarlı: 338
- Mehemmed Dede (fiyeh): 184
- Mehemmed Efendi: 99, 128, 176, 220
- Mehemmed Efendi, Abdülganîzâde (Sadr-ı Rûm): 123
- Mehemmed Efendi, Armağanî (fiyeh): 117, 187
- Mehemmed Efendi, Babazâde (fiyeh): 199
- Mehemmed Efendi, Bahâyî (fia'ir): 359
- Mehemmed Efendi, Bostânzâde (fiyhülislâm): 99, 185
- Mehemmed Efendi, Çeşmî (≪slâmbol Monlası): 123, 124
- Mehemmed Efendi, Çivizâde (≪slâmbol Monlası, fiyhülislâm): 124, 181, 182
- Mehemmed Efendi, Çoyunçlu: 308
- Mehemmed Efendi, Dâmâd: 151, 177
- Mehemmed Efendi, Ganîzâde (fiyhülislâm): 99
- Mehemmed Efendi, Geysüdâr Kapanî: 176, 177, 186, 187, 188
- Mehemmed Efendi, Güğümbaşı: 115, 217
- Mehemmed Efendi, ≪mâmzâde (fiyeh): 209
- Mehemmed Efendi, Kalenderî: 220
- Mehemmed Efendi, Kapanî (Giysüdâr Muhammed Efendi): 186, 187, 188
- Mehemmed Efendi, Kiçi (Ders-i âm): 115, 141
- Mehemmed Efendi, Memikzâde: 178
- Mehemmed Efendi, Mevlânâ fiyeh: 79
- Mehemmed Efendi, Niksârîzâde (fiyeh): 184
- Mehemmed Efendi, Nişânîzâde Seyyid (fiyeh): 184
- Mehemmed Efendi, fierîf: 123, 124, 200
- Mehemmed Efendi, Yazıcızâde (Muhammedîyye kitabı yazarı): 161, 288
- Mehemmed (Eğre fâtihi): 188
- Mehemmed Ekrâd: 255
- Mehemmed el-Fâzil ibn Mehmed en-Nakîb eş-şehîr bi-Ma'lûlzâde: 181
- Mehemmed Emîn Bedreddînzâde: 236
- Mehemmed eş-şehîr bi-Kadızâde (fiyeh): 190
- Mehemmed eş-şehîr bi-Kaysûnî: 96
- Mehemmed Fehmî Çelebi (fiyeh): 179
- Mehemmed Gâzî evkâfi: 158
- Mehemmed Gâzî, Sultân: 64
- Mehemmed Geray Hân (Tatar Hânı): 102, 137, 138, 253
- Mehemmed Hacı Hüseyinzâde Çelebi: 166
- Mehemmed Hamdüddîn ibn Akşemseddîn: 162
- Mehemmed Hamîdî, Yuluk (fiyeh): 178
- Mehemmed Hân: 11, 20, 31, 39, 40, 42, 46, 48, 49, 50, 52, 53, 58, 64, 65, 66, 67, 98, 102, 103, 130, 131, 135, 136, 144, 148, 150, 152, 156, 164, 166, 171, 172, 200, 204, 214, 224, 225, 230, 236, 250, 290, 293, 306, 324, 334
- Mehemmed Hân câmi'i: 103, 106, 109, 149, 175, 179, 183, 200
- Mehemmed Hân, Çelebi: 39
- Mehemmed Hân, fiehzâde: 75, 77, 95, 97, 98, 130, 143, 149, 164, 169, 172
- Mehemmed Hân-ı Râbi': 83, 84, 85, 93, 130, 131, 136, 143, 155, 173, 174, 201, 202, 203, 231, 233, 237, 258
- Mehemmed Hân-ı Râbi' câmi'i: 143, 233, 292
- Mehemmed Hân-ı Sâlis: 98, 138, 171, 180, 189
- Mehemmed Hân-ı Sâni: 41
- Mehemmed (hâsekî, sipâhî): 134
- Mehemmed ibn Ahmed ibn Âdil Paşa: 79
- Mehemmed ibn Arrâf (fiyeh): 164
- Mehemmed ibn es-seyyid Mehmed: 200
- Mehemmed ibn Kutbeddîn, Mevlânâ fiyeh: 79
- Mehemmed ibn Mehmed [eş-şehîr bi-*bnü'n-neccâr* (fiyeh): 200
- Mehemmed, Kefeli Dervîş (Neyzen): 343
- Mehemmed Kestelî, ≪mâmzâde: 177
- Mehemmed Kethudâ Ağa (Yeniçeri ağası): 124
- Mehemmed Kethudâ, Kudde: 54
- Mehemmed Kudsî (fiyeh): 184
- Mehemmed, Mevlânâ: 79, 96, 166, 175
- Mehemmed Mu'arrefzâde (fiyeh): 179
- Mehemmed, Mukallîd: 353
- Mehemmed Münşî, Mevlânâ: 198
- Mehemmed Nûrullâh eş-şehîr Ahîzâde Efendi: 181
- Mehemmed Nurü'l-hudâ bin Akşemseddîn (fiyeh): 162
- Mehemmed Nûrül-hüdâ: 162
- Mehemmed Paşa: 127, 128, 174, 188
- Mehemmed Paşa, Ak: 142, 154, 233
- Mehemmed Paşa, Arnavud: 134
- Mehemmed Paşa, Baltacı (Mîrimîrân): 77
- Mehemmed Paşa, Bıyıklı Dervîş (Sadr-ı a'zam): 133, 166
- Mehemmed Paşa bin Hızır Beğ (Vezîr-i a'zam): 163
- Mehemmed Paşa, Bosnalı: 151
- Mehemmed Paşa, Boyalı: 182
- Mehemmed Paşa, Boynueğri: 127, 134, 135, 138, 190
- Mehemmed Paşa câmi'i: 211, 212
- Mehemmed Paşa, Cerrâh: 146, 154
- Mehemmed Paşa, Çavuşzâde (Kapudan): 137, 141
- Mehemmed Paşa, Çerkes (Sultân Murâd'ın lâlası): 103, 107, 110
- Mehemmed Paşa çeşmesi: 212
- Mehemmed Paşa, Dâmâd (Vezîr-i a'zam): 99
- Mehemmed Paşa, Defterdâr: 124, 134
- Mehemmed Paşa, Defterdârzâde: 137, 342, 344
- Mehemmed Paşa, Dervîş (Vezîr-i a'zam, Mevlevî): 130
- Mehemmed Paşa, Dukaginzâde Gâzî (Mîrimîrân): 77
- Mehemmed Paşa (Elçi): 47
- Mehemmed Paşa (Erzurûm vâlisi): 111
- Mehemmed Paşa, Fethiyye: 178
- Mehemmed Paşa, Gürcî: 99, 106, 107, 123, 132, 142
- Mehemmed Paşa, Hamâlı Arnavud: 135
- Mehemmed Paşa hammâmı: 160, 212, 213
- Mehemmed Paşa, Haydar Ağazâde (Kaîmmakâm): 134, 135
- Mehemmed Paşa Hocasâde (Vezîr): 166
- Mehemmed Paşa imâreti (Amasiyye'de): 162
- Mehemmed Paşa (Kapudan): 78
- Mehemmed Paşa, Kara (Elçi): 142
- Mehemmed Paşa, Karamanî: 44, 161
- Mehemmed Paşa, Ketencizâde: 138
- Mehemmed Paşa, Koca: 99, 147, 153, 155, 158, 159, 235, 354
- Mehemmed Paşa, Köpürlü: 83, 127, 135, 138, 139, 140, 141, 155, 174
- Mehemmed Paşa medresesi: 151
- Mehemmed Paşa, Mevlevî Koca Dervîş (Vezîr-i a'zam): 127, 131, 136
- Mehemmed Paşa (Mîrimîrân): 96
- Mehemmed Paşa, Musâhib (Vezîr-i a'zam): 53

- Mehemmed Paşa sarâyı (Ayasofya'da): 153
- Mehemmed Paşa, Sâtûrcu: 103
- Mehemmed Paşa sebîli: 212
- Mehemmed Paşa, Serdar: 128
- Mehemmed Paşa, Sofu: 102
- Mehemmed Paşa, Sokullu: 26, 45, 76, 83, 96, 153, 168, 194, 195, 199, 201, 202, 226
- Mehemmed Paşa, Sultânzâde: 128
- Mehemmed Paşa, fiâhin oğlu (Vezîr-i a'zam): 99
- Mehemmed Paşa, Tabaniyassı: 104, 112, 114, 137, 200
- Mehemmed Paşa, Tayyâr (Basra hâkimi): 104, 346
- Mehemmed Paşa (Vezîr): 77, 100, 102, 103, 163, 166
- Mehemmed Paşa, Yahyâlı (Mîrimîrân): 77, 78
- Mehemmed Paşa, Zileli Çavuşzâde: 135
- Mehemmed Paşa-yı Karamanî (Vezîr-i a'zam): 53, 76
- Mehemmed Petro: 42
- Mehemmed Remzîzâde (fiyh): 179
- Mehemmed Sâdik (fiyh): 185
- Mehemmed, Semiz: 97
- Mehemmed, Sultân: 44
- Mehemmed fiâh bin Alî bin Yûsuf: 166
- Mehemmed, fiehzâde: 75
- Mehemmed Taşköprüzâde (fiyh): 176
- Mehemmed Tûnusî, fiyh: 79
- Mehemmed Zeyneddîn ibn Hamîdullâh: 162
- Mehemmed Zillî, Dervîş (Evliya Çelebi'nin babası) (ayrıca bkz. Pederimiz): 11, 98, 101, 114, 156, 209
- mehter: 111, 336, 338, 346
- mehter borusu: 346
- mehter düdüğü (musiki esnâfindan): 338, 346
- mehterân: 93, 335, 336, 346
- mehterân-ı bîrûn: 336
- mehterân-ı kösciyân esnâfı: 336
- mehterbaşı: 320, 335, 336, 338
- mehterhâne: 110, 251, 253, 255, 257, 261, 263, 268, 272, 274, 276, 280, 284, 288, 289, 291, 300, 301, 303, 305, 307, 308, 309, 314, 318, 320, 321, 323, 324, 325, 328, 329, 330, 332, 334, 335, 336, 338, 339, 341, 354, 357, 358
- mehterhâne-i hayme: 253
- mekân-ı Bekriyân (meyhane): 356
- me'kelhâne: 73
- mekik: 215
- mekkâr [u] nâ-bekâr: 348
- mekkârhâne: 355
- Mekke delîlleri: 272
- Mekke deryâsı: 268
- Mekke Ebtahı: 331
- Mekke (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
- Mekke (-i Mükerrreme): 11, 13, 31, 32, 47, 56, 68, 74, 80, 81, 84, 86, 96, 97, 98, 146, 149, 161, 166, 189, 197, 242, 247, 254, 258, 259, 267, 268, 270, 272, 276, 277, 282, 284, 292, 298, 306, 312, 319, 328, 330, 331, 333, 337, 339, 347, 351
- Mekke Mu'allâsı: 258, 319
- Mekke münkirleri: 32, 242
- Mekke neccâbı: 282
- Mekke şerîfi: 86
- Mekke şürefâları: 347
- mekteb: 41, 53, 65, 67, 69, 73, 76, 79, 149, 151, 181, 182, 186, 198, 199, 206, 212, 218, 222, 223, 225, 228, 229, 260
- mekteb-i sibyan: 53, 67, 69, 73, 79, 149, 151, 198, 206, 212, 218, 225, 228, 229, 260
- mekteb-i sibyan u tıflân-ı ebcedhân esnâfı: 260
- mekteb-i sibyan-ı ebcedhân: 65, 76, 181, 222, 260
- Mektebkapusu (Süleymaniye Cami'inin kapısı): 72
- mektûb: 71, 164, 224, 282, 351
- mektûbcıyân esnâfı: 331
- me'kûlât [ü] meşrûbât: 35, 110, 118, 208, 222, 236, 273, 298
- melâmiyyûn: 48, 186, 187, 189, 247
- Melemenlioğlu (Kapudan): 125
- Melheme kitabı (Kâtib Selâhiddîn, Eş-şeyh): 161
- Melîhî (fia'ir): 161
- Melik Câlût: 302
- Melik Rac'îm (Süleymân oğlu): 14
- Melik Tâlût: 302, 315
- mellâh: 270
- mellâhân: 16, 32, 33, 68, 105, 272
- mellâhân [u] keşîbân dayılar: 272
- Mellâhân-ı bihâr: 105
- memâlik-i mahrûsalar: 13, 17, 80, 84, 124, 168, 169, 214, 250
- memhûr: 101, 125
- memhûrlu kâğız: 297
- Memi Ağa, Boşnak (Kopûzcıyân): 344
- Memi Dede, Na'ıncı: 183
- Memi Kethudâ mescidi: 206
- Memi Paşa (Kapudan): 125
- Memicân Efendi (fiyh): 176
- Memiç demir kalem: 311
- Memiş Kapudan (kalyonu): 125
- Memiş fiâh (Rakkâs): 348
- مندیرک: 216
- meneksile (gemi cinsi): 268
- Menekşe nâm mahal: 134
- Menend (Azerbeycân'da): 113
- Menfelût livâsı: 86
- mengâne (cerrah aleti): 262
- Mengli Geray (Kırım hânı): 163, 166
- Menkub kal'ası (Kırım'da): 15, 66, 210
- Menteşa: 82, 88, 91, 345
- Menteşbayoğlu: 44
- Menteşe Muğla'sı: 345
- Menûçeher: 331, 346
- Menûfiyye: 86
- Menzile pirinci: 274
- Merâkapusu (Süleymaniye Cami'inin kapısı): 72
- meralî: 349
- meremmâtçı: 264
- Merânkûş pâdişâhları: 47
- merâtib sâhibleri: 84
- mercân: 107, 310
- Mercân câmi'i: 320
- Mercân çârsûsu: 106, 155, 323, 324
- Mercân odaları (bekâr odası): 155
- Mercidâbık: 46
- mercimek: 266, 273, 274, 275, 291
- merdâne (pabuc cinsi): 324
- Merdümiyye medresesi: 150
- merce'l-bahreyn: 17, 51
- meremmât pabûçlar: 326
- meremmetçi: 264
- meremmetçibaşı kârhanesi: 253
- Merkâve (fiehrizol'da): 86
- Merkez Efendi ayazması: 182
- Merkez Efendi câmi'i: 192
- Merkez Muslihiddîn Efendi: 182
- mermer: 18, 21, 27, 28, 48, 51, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 75, 100, 101, 121, 143, 144, 149, 150, 160, 171, 173, 177, 192, 195, 198, 202, 203, 205, 206, 210, 230, 240, 253, 261, 303, 319, 339, 340
- mermer amûd: 121, 261
- mermer kirecci: 340
- mermer kirecciyân esnâfı: 339
- mermer küpler: 206
- mermer musanna' kadeh: 65
- mermer sandûka: 177, 202
- mermer sütûn: 58, 62, 70
- mermer tasni'âtlar: 72
- mermer zıhlar: 75
- mermer-bür: 57, 58, 69, 70, 100, 168, 192, 230, 339, 340
- mermer-bürân esnâfı: 339
- mermer-i hâm: 55, 56, 57, 58, 64, 70, 101, 143, 144, 171
- mermer-i sommâkî (mermer cinsi): 160
- Mernûs (hukemâ): 262
- Merrîh burcu: 231
- mersin balığı: 19
- mersiye: 115, 117, 126, 169, 173

- mertebânî: 265, 278, 281, 284, 285, 326
mertebânî filcânlar: 326
mertebânî tabaklar: 265
mertebânî-i Gavrilîler: 284
mervahacılar ya'nî yelpâzeciyan esnâfi: 317
Mervân ibn el-Hakem: 34, 35
mervânî na'lçalar: 307
Mervânü'l-himâr: 282
Mervî: 257
Meryem: 21, 26, 57, 63, 101, 291
Meryem Ana günleri: 26, 291
Meryem Ana timsâli: 57
Meryem, Bâb-ı: 101
mescid (mesâcid): 14, 18, 23, 52, 59, 74, 147, 148, 149, 150, 156, 164, 167, 175, 176, 178, 179, 181, 182, 183, 185, 191, 192, 193, 194, 195, 199, 201, 202, 203, 205, 206, 209, 212, 218, 220, 222, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 233, 251, 252, 303, 305
Mescid-i Aksâ: 14, 23, 59, 305
Mesîh: 20, 21, 23, 24, 63, 147, 164
Mesîh Paşa çeşmesi: 157
Mesîh Paşa medresesi: 150
Mesîh Paşa, Tavâşi: 147, 182
Mesîhiyân: 20
Mesîhiyye: 20, 21, 44, 337, 351
mesîre: 190, 229
mesîregâh: 30, 31, 47, 189, 193, 196, 197, 201, 202, 204, 207, 216, 218, 219, 222, 223, 227, 229, 230, 235, 237, 238, 239, 240, 241, 256, 279, 284, 289, 293, 312
Mesleme: 33, 34, 35, 59, 105, 145, 152, 197, 204, 210
Mesleme bin Abdülmelik: 32
Mesnevî: 187, 222
Mesnevî ü Ma'nevî (kitap): 209
Mesnevî-i fierîf: 209, 222
mest: 73
mest cenderesi (pabuccu aleti): 325
mestciyan esnâfi: 325
Mestî (fia'ir): 165
Mes'ûd Çelebi, Hâcezâde: 199
meşâd: 203, 336
meşâdistân: 203
meş'alci: 113, 173, 267, 347
meş'alciya: 347
meş'alciyan esnâfi: 267
meş'ale: 267
meş'aleci: 113, 267
Meşârîk hadîsleri: 151
meşâyah: 41, 44, 48, 50, 58, 59, 79, 84, 96, 99, 102, 106, 108, 121, 123, 136, 158, 161, 162, 163, 167, 168, 169, 171, 174, 175, 177, 178, 179, 182, 187, 191, 197, 209, 215, 220, 233, 236, 242, 247, 250, 258, 259, 268, 324, 354, 359
meşâyahân esnâfi: 268
meşâyahân-ı ehl-i hıref esnâfi: 259
meşâyah-i Halvetiyye: 96, 182
meşâyah-i izâm: 102, 191, 258
meşâyah-i <slâm: 123
meşâyah-i kibâr: 96, 167, 233
meşâyah-i kirâm: 191
Meşhed: 302
Meşhed-i Hüseyin (Mısır'da): 316
meşin: 60, 216, 254, 265, 279, 322, 323, 325, 360
meşin bayrak: 322
meşin destârlar: 322
meşin dolamalar: 265
meşin terlikler: 325
meşinli harar: 360
meşinli palânlar: 323
meşkcian-ı sarrâc esnâfi: 323
meşkhâne: 52, 115
meşrebeler: 286, 327
Meşrebî (fia'ir): 359
meşrûbât: 13, 32, 35, 110, 118, 208, 213, 222, 236, 262, 269, 273, 287, 298, 300, 301, 353, 354, 356
meşrûbât-ı devâ esnâfi: 262
Meşter kal'ası: 94
metris: 41, 104, 108, 109, 110, 112, 113, 129, 142
Mevcî: 99
Mevlânâ-yı Rûmî tekyesi: 206
Mevlevî: 64, 127, 130, 131, 136, 158, 159, 176, 187, 188, 191, 192, 206, 209, 289, 343, 352
Mevlevî hücreleri: 192
Mevlevî külâhı: 188
Mevlevî tekyesi: 206
mevlevîhâne: 13, 78, 131, 177, 192, 194, 205, 206, 207, 209, 219, 220, 222, 237, 252, 337, 343
mevleviyyet: 53, 54, 135, 145, 158, 159, 166, 188, 192, 193, 195, 201, 202, 203, 205, 212, 219, 229, 231, 250, 251, 252, 253, 257, 261, 263, 276, 281, 283, 305, 308, 314, 318, 322, 324, 325, 329, 336, 341, 355
Mevlûd (kitap): 162
Mevlûd-ı Nebî: 258, 325
meydân çorbacısı: 280
meydâncı: 116
Meydâncık mahallesi: 262
Meydâncık kapusu (Galata'da): 211
meyhâne: 62, 107, 110, 118, 187, 203, 212, 213, 217, 223, 225, 227, 251, 256, 290, 354, 355, 356, 357, 358
meyhâne şarâbları: 358
meyhâneci: 213, 227, 251, 355, 356, 357, 358
meyhâneciyan esnâfi: 355
meyhâneciyan-ı piyâde: 355
meyhâneciyan-ı Yahûdân esnâfi: 357, 358
meyhor bürâderler: 291
meyhorhâne (meyhane): 356
meykedehâne (meyhane): 355
meymunbâz (hayâl-i zilciyan): 339
meyve: 53, 170, 202, 213, 220, 230, 263, 289, 300, 301
meyve dirahları: 300
meyve gemisi: 300
meyveciyan esnâfi: 301
Meyyit <skelesikapusu: 205
Meyyitkapusu: 59, 209, 211
Meyyitzâde: 208, 209
Mezâk Ağa, Kara (Yeniçeri Ağası): 103, 106, 194
mezârcılar: 159
mezâristân: 31, 36, 141, 168, 181, 188, 196, 204, 208, 211, 220, 234, 262, 361
mezarlık: 203, 204
meze: 290, 291, 357
mezehâne (meyhane): 356
mihciyan esnâfi: 306
mıknâtis: 270
mikrâs-ı lâlar: 307
Mısır: 11, 13, 15, 21, 32, 39, 41, 42, 45, 46, 47, 55, 59, 63, 65, 67, 68, 70, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 86, 93, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 106, 112, 116, 120, 121, 122, 124, 125, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 143, 144, 146, 147, 149, 150, 154, 159, 160, 161, 164, 165, 166, 167, 171, 173, 175, 178, 184, 191, 200, 201, 220, 226, 230, 231, 234, 236, 240, 246, 255, 258, 259, 261, 265, 266, 269, 272, 273, 274, 275, 276, 279, 282, 291, 292, 293, 294, 301, 302, 307, 309, 310, 313, 314, 315, 316, 318, 325, 326, 327, 328, 329, 333, 334, 338, 341, 345, 346, 347, 350, 354
Mısır alacaları: 318
Mısır attârân esnâfi: 326
Mısır a'yanları: 282
Mısır Azîzi: 103, 292
Mısır bâzergânları: 274
Mısır bezi: 276
Mısır cengi: 166
Mısır cezîresi: 328
Mısır Cîzesi: 325
Mısır dîvânı: 120
Mısır düveydârı menzili (ok nişan yeri): 240
Mısır emîr-i haccı: 86
Mısır esnâfi: 275
Mısır eşîrrâları: 282
Mısır evsâfi: 318

- Mısır fellâhları: 266
Mısır fethi: 46, 79, 166, 167, 175, 184, 307
Mısır gazâsı: 261
Mısır hâkimi: 68
Mısır halîçeleri: 144, 334
Mısır harâcı: 65
Mısır hasır: 275
Mısır hazînesi: 70, 80, 100, 130, 131, 143, 173, 226, 333
Mısır hilâfeti: 282
Mısır huccâcı: 273
Mısır hulefâları: 255
Mısır iç kal'ası: 309
Mısır iskelesi: 272
Mısır «skenderiyyesi»: 63, 125, 259, 315
Mısır kal'ası: 76
Mısır kalyonları: 275
Mısır kettânı: 274
Mısır kîseleri: 273
Mısır kulları: 93, 302
Mısır kuyumcular: 313
Mısır lu'bedebâzlıkları: 315
Mısır meliki: 261
Mısır mevleviyyeti: 166
Mısır natrûnu: 313
Mısır ni'meti: 272
Mısır pâdişâhı: 39
Mısır pirinci: 274
Mısır seyâhati: 149, 338
Mısır sultânı: 68, 77, 81, 314
Mısır surresi: 81
Mısır şeker: 274, 313
Mısır tahrîri: 166
Mısır tavuğu: 318
Mısır tüccârları: 154, 274, 275
Mısır vâlisi: 77, 78, 103, 178, 313
Mısır vezîri: 77
Mısır yağı: 291
Mısır yolu: 124
Mısırlı Alî Berkûk işi (kılıç): 301
Mısırlı Düveydâr menzili: 121
Mısrî (güvercin cinsi): 317
Mısrî küşûfiyyesi: 81
mızrâb: 344
mızrak: 240, 268, 279, 302
mızrakçıyân esnâfı: 302
mî'âd şeker: 354
Micingird: 86, 89
micmerdânlar: 49
miczem bıçakları: 271
Midilli: 32, 78, 82, 87, 91, 125, 306, 319, 320
Midilli beygirleri: 306
Midilli Urumları: 319, 320
Midlic (zırh): 302
midye: 291
midye pilâvı: 291
Mîfârıkîn: 85, 89, 113
Miftâhü'l-«kbâl (Cabir b. Abdullah el-Ensârî'nin eseri): 249
Migrilistân beğleri: 85
Mihaç: 82, 87, 94, 141
Mihalaki: 213
Mihalıç: 276, 291
Mihalkapusu (Galata'da): 211
Mihayil: 37
Mihayil («stanbul Tekuru'nun amcası oğlu): 34
Mihayil, Simitcioğlu Urum (kalemkârân-ı kuyumcıyân): 312
Mihaylaki (Rakkâs): 348
Mihcem (Yemen'de): 311
mihmândâr: 116
mihmânhâne: 20, 149, 155, 226, 234, 315
mihmânsarây: 65, 69, 234
Mihne Beğ: 140
Mihrani: 85
Mihri (fia'ir): 165
Mihribân kal'ası: 104
Mihribân Sultân: 74
Mihrimâh Sultân câmi'i: 76, 145, 233
Mihrimâh Sultân imâreti: 152, 234
Mihrimâh Sultân kârbânsarâyı: 234
Mihrimâh Sultân medresesi: 233
Mihrimâh Sultân sarâyı: 153
Mîkâ'il: 28, 57, 249, 328
mîkâtlar: 259
mîkâtlı sâ'at: 310
Mikra Kostantîn kiral: 24
mikrâscıyân esnâfı: 307
mikrâs-ı lây: 332
Mikrilistân: 293
mîl minâre: 29
Milikî Kadın yalısı: 221
Milyonpar (sütunu): 28, 29
Mîm kulesi: 225
mi'mâr: 17, 19, 22, 25, 27, 29, 49, 54, 55, 58, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 100, 105, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 155, 158, 159, 179, 180, 193, 194, 195, 199, 201, 203, 205, 211, 213, 217, 218, 220, 223, 224, 230, 233, 234, 235, 237, 269, 339, 341
mi'mâr arşını: 211
mi'mâr halîfeleri: 341
Mi'mâr Mustafâsı yalısı: 223
Mi'mâr Sinân Ağa câmi'i: 148, 151, 177
Mi'mâr Sinân (bin Abdülmennân Ağa): 69, 70, 72, 73, 74, 75, 148, 149, 151, 153, 158, 194
Mi'mâr Sinân binâsı: 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 155, 158, 159, 180, 193, 194, 195, 199, 201, 203, 211, 213, 217, 218, 220, 223, 230, 233, 234, 235, 237
- Mi'mâr Sinân mescidi: 179
mi'mârân esnâfı: 339
mi'mârbaşı: 25, 29, 54, 65, 66, 67, 253, 335, 336, 341
mi'mârbaşı kârhânesi: 253
mi'mârî: 29, 51, 73, 75, 193, 224
mi'mârî ilmi: 73, 224
mînâlı sâ'at zarfları: 312
minâre: 17, 19, 27, 29, 49, 58, 63, 64, 67, 69, 72, 73, 74, 75, 76, 96, 101, 102, 105, 120, 121, 135, 144, 147, 148, 184, 185, 187, 194, 195, 201, 202, 205, 211, 212, 217, 218, 221, 222, 225, 230, 233, 237, 271, 295, 308, 332
minber: 69, 70, 100
Mîne bâzârı: 328
Minkârîzâde: 190
Minkârîzâde yalısı: 221
Minor (kitap): 270
miñşâr (cerrah aleti): 262, 306
mi'râc: 142, 242, 243, 244, 247, 249
Mi'râc-ı berîn: 242
Mi'râc-ı Nebî: 242
mîrâhûr: 86, 103, 239
mîrâhûr-ı kebîr: 86, 103
mîrâs: 135
mîrâsyedi: 317
mîrasyedi çelesi taklîdi (hayâl-i zilde): 351
Mir'atü'l-Kâ'inât (Kitap): 184
Mîrgüne bağçesi: 237
Mîrgüne Hân: 117, 239
mîrî karlık: 252
Mîrî pencikhânesi: 154
mîrialem: 40, 86, 93, 267, 344
mîrimîrân: 77, 79, 80, 81, 85, 86, 90, 96, 110, 111, 125, 127, 128, 132, 135, 137, 139, 140, 141, 149, 173, 257, 259, 267, 268, 272
mîrlivâ: 79, 86, 87, 88, 89, 90, 95, 135, 139, 175
Mîrzâ Elkas: 95
Mîrzâ fiâh (Rakkâs): 348
mîrzâyârı makâmı: 116
Misâlî Çelebi (fia'ir): 183
Misbâh (kitap): 118
misire düdükleri: 357
Misistre: 66, 82, 87, 91
misk: 262, 271, 274, 299, 317
misk [u] amber: 274
miskâl: 52, 73, 313, 317, 337, 343, 344
miskâlî (sâz-ı kadîm): 337
Miskâlî Solakzâde: 220
misket sirkesi: 283
misket şarâbı: 203, 213, 354, 356, 358
misket üzümü: 203, 283
misk-i Hoten: 317
miskî sâbûncu esnâfı: 299

- Miskî Sâbûnî bâbı: 52
miskînhâne: 234
Miskînler tekyesi: 234
mismâr (işkence aleti): 254, 256
mismârân ya'ni egserciyân esnâfı: 306
misvâk: 325
miş ma'cûnı: 354
mîşe: 221
mîşe odunları: 295
mitropolid kıyâfeti: 350
miyan köktü (deva otu cinsi): 327
miyâncı: 213, 296, 320
miyânciyân bâzârı: 334
miyânciyân-ı esb esnâfı: 296
miyâne: 306, 324, 325
mîzâb: 155
mîzânciyân esnâfı: 306
mîzân-ı harîr emâneti: 252
mîzân-ı harîr emîni: 292
Mizistire: 294
mizmârciyân: 338, 347
mizmer: 338, 346
mizmer düdüğü: 338, 346
Modova: 83, 88
Mogolî lisânı: 24
Moğol: 308
Mohan isimli bokçular (lağımçılar): 255
mollâlar esnâfı: 258
mollâyî (bez cinsi): 333
Moltan: 27
Momo bozası: 354
Monkortonya: 125
Monlâ Alî: 123
Monlâ Câmî: 130
Monlâ Câmî (kitap): 118
Monlâ Câmî mektepleri: 164
Monlâ Câmî-i sâni: 200
Monlâ Çelebi câmi'i: 217
Monlâ Fenârî: 41, 42
Monlâ Gürânî: 41, 147, 190
Monlâ Gürânî hammâmı: 158
Monlâ Gürânî medresesi: 150
Monlâ Gürânî mektûbları: 164
Monlâ Hamdî (fia'ir): 161
Monlâ hammâmı: 219
Monlâ Hayreddîn câmi'i: 145
Monlâ şhâk Çelebi dârü'l-hadîsi: 151
monlâ sarıkları: 287
monlâ kâpusu: 358
Mora: 51, 66, 68, 77, 80, 81, 82, 87, 90, 124, 125, 133, 153, 281, 283, 299, 358
Mora Arhuza şarâbı: 358
Mora Urumları: 51
moran: 56, 70, 100, 144, 160, 206, 222, 289, 327, 357
moran câm katremîz şîşeler: 289
moran câmlar: 56, 70, 144, 160, 206, 222
morina balığı: 19, 240
Moriş nehri: 138
moron: 334
Moton kal'ası: 68
mu'âf: 80, 290
mu'âf [u] müselleme: 80, 290
Mu'allâ cebbânesi: 298
Mu'allâ kurbü (Mekke'de): 277
Mu'allak Kemerler: 240
mu'allimhâne: 260
mu'allimhâne-i sibyan: 230, 251, 252
Mu'ân, Kimyacı: 104
Mu'âviye: 13, 29, 32, 59, 197, 210, 214, 256, 284, 314
Mu'âz ibn Cebel, Pir: 331
muço: 273
Mudanya: 287
Mudanya katırcıları: 287
Mudanya şarâbı: 213
mudhikân: 347, 357
mudhikân esnâfı: 347
Mudurnu: 177
Muğân-ı Hindî, Pir: 347
Muğla: 345
muğniciyân (musiki esnâfindan): 337, 345
muğpîçe: 325, 337, 348
Muhâcirîn: 11, 242
Muhâcirîn [ü] Ensâr: 35, 36, 242
muhaddîsîn esnâfı: 258
muhâlîf (matrakbâzlık): 121
muhallebi: 163, 264
Muhammed bin şhâk: 302
Muhammed Buhârî: 119
Muhammed Bûsrî: 258, 349, 350
Muhammed Ekber-i Yemenî: 282, 314, 325, 326
Muhammed Hanefî: 43
Muhammed ibn şhâk: 14
Muhammed ibn fieyh fiâzilî: 282
Muhammed Saltık-ı Buhârî: 353
Muhammed, Seyyid: 43
Muhammed, Sultân (Gavri'nin oğlu): 46
Muhammed Summâtî, Pir: 284
Muhammed Yetîmî: 350
Muhammed Zül-hayâl: 36
Muhammed-i Arabî: 36
Muhammedî deresi: 113
Muhammediyye evkâfı: 98
Muhammediyye kitabı: 161, 288
muhammes: 46, 115, 180, 359
Muhânet bayırı: 113
Muharrem Çelebi (Defterdâr): 96
Muhaşşî fieyhâde Efendi: 185
muhatterciyân esnâfı: 333
muhatterler: 333
muhayyer bâzâr makâmı: 116
Muhibbî (Süleymân Hân): 169
Muhsin ibn Osmân, Pir: 329
Muhterem Efendi (fieyh): 184
muhtesib: 212, 216, 221, 296, 301
muhtesib ağa: 53, 296, 301
Muhyiddîn Arabzâde, Mevlânâ: 79
Muhyiddîn bin Alâeddîn Cemâlî, Mevlânâ: 166
Muhyiddîn câmi'i: 217
Muhyiddîn Efendi: 175
Muhyiddîn el-Arabî: 166, 308
Muhyiddîn ibn Hatîbü'l-Kâsım, Mevlânâ: 166
muhzır: 261
muhzır ağa: 53, 265
muhzırân-ı mollâ esnâfı: 257
muhzırbaşı: 261, 352
mukaddem (giyecek): 297, 310
mukallid: 121, 331, 340, 341, 344, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353
mukarnas mebrûmlar: 71
mukarnas mermer tasnâtlar: 72
mukâta'acı: 86
Mukavkıs (Mısır Meliki): 261
mukavvâ kubur divitciyân esnâfı: 331
Mukbil-i Zerrîn: 264, 286
mukîm (keyf verici madde): 354
Muktedir Billâh cenbi (Kudüs'de): 267
mûm: 278, 298, 332
mûm sofraları: 323, 342
mûm yağı kârhaneleri: 278
mumbâr dolması: 285
mûmciyân-ı At meydânı esnâfı: 279
mûmçu: 212, 278, 279, 292
mûmçu gediği: 212
mûmçubaşı: 278
mûmya: 57, 168
murabba': 117, 340, 342, 355, 357
Murâd Ağa (Çartâciyân): 344
Murâd Ağa (Feryâdcı): 130
Murâd Ağa, Kara (Yeniçeri Ağası): 130, 173
Murâd Ağa, Nahşivânlı Acem (Çartâciyân): 344
Murâd Çelebi (Defterdâr): 78, 96, 187
Murâd Hân: 11, 40, 47, 58, 97, 98, 103, 104, 105, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 131, 132, 133, 152, 154, 161, 170, 172, 173, 183, 187, 188, 198, 200, 201, 212, 219, 221, 226, 227, 228, 233, 250, 251, 253, 256, 261, 267, 268, 272, 275, 281, 291, 294, 295, 298, 302, 309, 310, 312, 315, 316, 342, 344, 345, 346, 347, 348, 350, 351, 352, 359, 360, 361
Murâd Hân, Gâzî Hudâvendigâr (Sultân Murâd-ı Evvel): 38, 105, 288, 294
Murâd Hân rûznâmecisi: 224
Murâd Hân, fiehzâde: 98, 165, 170

- Murâd Hân-ı Râbi': 11, 24, 31, 48, 58, 59, 69, 75, 80, 85, 91, 92, 103, 104, 105, 106, 122, 124, 126, 145, 147, 154, 160, 172, 173, 174, 182, 185, 187, 190, 200, 202, 205, 206, 207, 209, 211, 218, 219, 221, 224, 226, 227, 228, 229, 231, 232, 233, 237, 239, 240, 241, 250, 251, 268, 281, 301, 302, 342, 349, 358, 360, 361
- Murâd Hân-ı Râbi' câmi'i (Rûmili Kavağı'nda): 145
- Murâd Hân-ı Sâlis: 11, 58, 97, 145, 147, 156, 170, 171, 180, 181, 183, 200, 201, 229, 231, 233
- Murâd Hân-ı Sâni: 39, 47
- Murâd, Mi'mâr: 66
- Murâd Nehri: 306
- Murâd Paşa, Gâzî Koca (Vezîr-i a'zam): 99, 111
- Murâd Paşa (Kapudan): 133
- Murâd Paşa, Kara (Vezîr): 78, 132, 134, 137, 352
- Murâd Paşa, Kuyucu: 99, 153
- Murâd Paşa medresesi: 150
- Murâd Paşa, Mîrimîrân: 96
- Murâd Paşa türbesi: 111, 314
- Murâd, Sultân: 25, 67, 104, 106, 110, 117, 156, 162, 171, 187, 188, 217, 231, 315, 342, 359
- Murâd-ı Râbi' câmi'i (Kavak-ı Anadolu Hisârı'nda): 145
- Murtazâ Paşa: 85, 104, 112, 113, 135, 137, 139
- Murtazâ, Seyyid: 182
- Mûsâ Ağa, Silahdar: 119, 120
- Mûsâ Çelebi (Musâhib-i şehriyârî): 104, 112, 117, 200
- Mûsâ Çelebi (Yıldırım Han'ın oğlu): 39
- Mûsâ Efendi, Hekîmbâşi: 123
- Mûsâ Efendi (slâmbol Monlası): 124
- Mûsâ (Fisagores-i Tevhîdî halîfesi): 337
- Mûsâ Nebî: 16, 241, 246, 247, 262, 277, 326, 337, 343, 346, 349
- Mûsâ Paşa: 120
- Mûsâ Paşa, Kaîmmakâm: 123
- Mûsâ Paşa, Kethûdâ: 133
- Mûsâ Paşa, Mîrimîrân: 77
- Mûsâ Paşa sarâyı: 127, 153
- Mûsâ Paşa sebîli: 157
- musâhib: 26, 114, 116, 129, 130, 132, 172, 173, 250
- musâhib-i şehriyârî: 104, 111, 112, 114, 117, 341
- Mushaf-ı fierîf (Hazret-i Osmân'ın şehid olurken okuduğu): 282
- mûsikâr: 336, 337, 343
- mûsikâr esnâfı: 337
- mûsikâr ya'nî miskâlî (sâz-ı kadîm): 337, 343
- mûsikî: 115, 116, 117, 184, 336, 342, 344, 351
- mûsikî şu'abât [u] terkîbâtları: 344
- mûsikî-şinâs: 351
- musikâr ilmi: 336
- mûsikârân: 343
- Muslî Efendi (fieyh): 194
- Muslî (Bâkî Efendi Muslîsı): 194
- Muslî Çelebi: 121
- Muslihiddîn Attâr: 162
- Muslihiddîn bin Halîl, Mevlânâ: 96, 166
- Muslihiddîn Efendi (fieyh): 182
- Muslihiddîn eş-fiehîr bi-Nûreddînzâde: 181
- Muslihiddîn ibn Hazret-i fieyh Vefâ: 191
- Muslihiddîni'n-Nakşibendî (fieyh): 99
- musluk: 43, 58, 67, 72, 195, 217, 251, 252, 323
- Musova cezîresi: 271
- Mustafâ Ağa, Çelebi (Kul Kethûdâsı): 132, 137
- Mustafâ Ağa, Kara (Yeniçeri ağası): 124
- Mustafâ Ağa (Kemânî): 343
- Mustafâ Ağa (Kızlar Ağası): 112, 122, 133
- Mustafâ Ağa, Kiremitçi: 300
- Mustafâ Ağa, Musâhib Silahdâr-ı Sâbık: 115
- Mustafâ Ağa sebîli (ser-hazînedârân): 157
- Mustafâ Ağa, Silihdâr: 153
- Mustafâ Ağa, Terzi: 111, 237
- Mustafâ Ağa (Yeniçeri ağası): 124
- Mustafa Beğ, Cığalazâde (Kânûncı): 344
- Mustafâ Beğ, «skender Paşazâde: 167
- Mustafâ Çelebi, Cemâlîzâde (Defterdâr): 78
- Mustafâ Çelebi, Geysûdâr Mollâ (Kazancılar câmi'i müderrisi): 188
- Mustafâ Çelebi, Kuloğlu: 314
- Mustafâ Çelebi, Lapazâde: 344
- Mustafâ Çelebi, Sukemerli Koca: 45
- Mustafâ Çelebi, Teknecizâde (Hattât): 59, 121, 144, 203, 207
- Mustafâ Efendi, Azmîzâde (Sadr-ı rûm): 123, 124
- Mustafâ Efendi, Bitlice (fieyh): 200
- Mustafâ Efendi, Freng: 221
- Mustafâ Efendi, Hâcegîzâde (fieyh): 199
- Mustafâ Efendi ibn Azmîzâde (fieyh): 186
- Mustafâ Efendi, Kethuda: 123
- Mustafâ Efendi, Küçük (fieyh): 179
- Mustafâ Efendi (mu'allimü's-sultân): 99
- Mustafâ Efendi, Müftü: 179
- Mustafâ Efendi, Mütevellî: 221
- Mustafâ Efendi, Nefeszâde: 178
- Mustafâ Efendi, Niksârîzâde (fieyh): 191
- Mustafâ Efendi, Selâmî (fieyh): 182
- Mustafâ Efendi (Sultân Ahmed Hân'ın Hocası): 179
- Mustafâ Efendi (fieyhülislâm): 99
- Mustafâ eş-şehîr Bostân Efendi (fieyh): 184
- Mustafâ Hân: 99, 102, 103, 105, 106, 107, 109, 130, 162, 171, 172, 173, 184, 185, 194, 197, 293
- Mustafâ Hân, fiehzâde: 77, 97, 98, 136, 168, 169, 171, 180
- Mustafâ Korsa (Kapudan): 125
- Mustafâ Korsa taklîdi: 352
- Mustafâ Mehemmed: 181
- Mustafâ, Navloncu Hacı (bâzergân): 275
- Mustafâ, Niğebolulî fîaşî (Tüfeng ustası): 303
- Mustafâ Paşa: 129
- Mustafâ Paşa, Bıyıklı: 132
- Mustafâ Paşa binâsı (vüzerâ-yı Süleymân Hân): 158
- Mustafâ Paşa, Boşnak (Defterdâr): 112
- Mustafâ Paşa, Cânpûlâdzâde (Vezîr, Kapudan): 122, 125
- Mustafâ Paşa cisri: 74
- Mustafâ Paşa çârsûsu: 34
- Mustafâ Paşa çeşmesi: 223
- Mustafâ Paşa (Defterdâr Moralı): 104, 111, 133
- Mustafâ Paşa, Dellâk: 52, 153
- Mustafâ Paşa, Dellâl: 133
- Mustafâ Paşa (Gegbizye'de câmi' sâhibi): 53
- Mustafâ Paşa, Gürcî (Erzurûm valisi): 139
- Mustafâ Paşa, «şir: 127, 129, 133, 134
- Mustafâ Paşa, Kaîmmakâm: 99
- Mustafâ Paşa (Kapudan): 125
- Mustafâ Paşa, Kara (Vezîr-i a'zam): 31, 78, 79, 104, 105, 125, 126, 127, 128, 129, 135, 172, 190, 199, 223, 239
- Mustafâ Paşa, Koca (Vezîr-i a'zam): 42, 145, 152, 159, 163, 174, 191, 232
- Mustafâ Paşa, Küçük: 174
- Mustafâ Paşa, Lala Kara: 53, 77, 96, 97, 109
- Mustafâ Paşa, Lefkeli (Vezîr-i a'zam): 103, 106
- Mustafâ Paşa, Mîrimîrân: 96
- Mustafâ Paşa, Moralı: 153
- Mustafa Paşa, Mostarlı: 271
- Mustafâ Paşa, Musâhib Silihdâr: 113, 123, 291

- Mustafâ Paşa, Pılak (Vezîr): 77, 200
 Mustafâ Paşa sarâyı: 153, 230
 Mustafâ Paşa, Sarıkcı (Kaımmakâm): 99
 Mustafâ Paşa, Silihdâr: 207, 219
 Mustafa Paşa, Tekeli: 129, 153
 Mustafâ Paşa (Vezîr-i a'zam): 77, 78, 143, 166
 Mustafâ Paşa, Zurnazen (Vezîr-i a'zam): 134
 Mustafâ (Sultan Murâd-ı Râbi'in Kılıçibaşısı): 31
 Mustafâ, fiehzâde: 168, 170
 Mustafâ (fieyh): 182
 Mustafâ Uşakkîzâde (fieyh): 209
 Musul: 57, 80, 81, 86, 90, 103, 104, 105, 106, 112, 269, 317, 319, 336, 346
 Musul bezleri: 319
 Musul kal'ası: 104, 105
 Muş: 86, 89, 238
 muşkat topları: 125
 muşta (pabuccu aleti): 324, 325
 Mut kal'ası: 66
 mutabbak güller: 276
 mutâf: 320, 323
 mutâf tüccârı esnâfi: 323
 mutâfân esnâfi: 323
 mutahhıl (mimarî süsleme): 101
 Mu'tezilî mezhebi: 322
 mutrib: 348
 mutribân: 152, 341, 343, 345, 347, 348, 355, 357
 mutribân esnâfi: 341
 mutribân, rakkâsân: 341
 mutribhâne: 160, 253
 mutribhâne-i hâssa: 253
 muvahhidî abâ: 325
 muvahhidîler: 322, 331
 muvakkıt: 68, 215, 270
 muvakkıt sâ'ati: 215
 Muzaffer Çelebi (fia'ir): 352
 Muzaffer Efendi, el-mevlâ: 176
 Muzaffer Paşa (Mîrimîrân): 78
 Muzur Ahmed: 343
 Mübtecel hammâmı: 159
 Mübtecel kavmi (spanya'da): 32, 159
 Mübtecel suyu (şarâb): 354, 356
 Mübtecel şerbeti: 213
 Mübtecel tâ'ifesi: 212
 Mücâhid [ü] Ensâr: 32
 mücellid dîvân: 201
 mücellid kitâblar: 101
 mücellid: 341
 mücellidân esnâfi: 330
 Mücellidzâde: 167
 mücevher: 26, 29, 49, 94, 101, 116, 118, 125, 133, 168, 171, 198, 204, 268, 275, 280, 295, 310, 327, 348, 357
 mücevher altun zencîrler: 101
 mücevher esbâblar: 357
 mücevher eşyâlar: 310
 mücevher fağfûrî kadehler: 357
 mücevher hançer: 133, 280
 mücevher kâseler: 94
 mücevher kemerler: 310
 mücevher kemerlü cüvânlar: 116
 mücevher kuşaklar: 280
 mücevher putlar: 49
 mücevher şeş-pençe hıştlar: 268
 mücevher taht: 204
 mücevherli asâlar: 26
 mücevveze: 29, 93, 112, 168, 273, 287, 329
 mücevveze sarıklar: 329
 Müderris karyesi: 198
 Müderrisköy: 198, 240
 Müdminhâne (meyhane): 356
 müdre: 283
 Mü'eyyedzâde Hacı Efendi: 179
 mü'ezzin: 11, 12, 49, 58, 59, 64, 67, 69, 70, 75, 100, 114, 115, 118, 130, 135, 143, 144, 159, 190, 194, 215, 243, 244, 258, 260, 294, 336, 342, 343
 mü'ezzin mahfili: 59, 64, 69, 70, 75, 100, 114, 143, 336
 mü'ezzinlerin pîri: 243, 244
 müfredât: 115, 167
 müftî: 106, 149, 158
 Müftî Çivizâde mescidi: 148
 Müftî hammâmı: 146, 158
 Müftî hânı: 154
 müftî's-sakaleyn: 46, 79, 166, 175
 Müftîzâde kurrâsi: 151
 mühendis: 16, 19, 24, 27, 49, 51, 54, 55, 58, 63, 65, 69, 73, 75, 100, 105, 149
 mühimmât: 18, 22, 31, 32, 34, 41, 54, 55, 104, 113, 114, 125, 126, 129, 133, 134, 200, 224, 305
 mühimmât ü levâzımât: 34, 125, 129, 133, 305
 mühr (mühür): 52, 94, 103, 104, 107, 108, 112, 113, 114, 127, 132, 133, 134, 135, 188, 282, 311, 312
 mührebâz: 349
 mühr-i nübüvvet: 312
 mühr-i Süleymân: 101
 mühr-i Süleymânlar (havayi fişek): 305
 mühr-i şerîf: 134
 mühürdâr: 186
 mühür-kenân esnâfi: 312
 mühür-kenân-ı sîm ü heykelân ya'nî gümüş mühür ve tılısmât kazıcı esnâfi: 312
 mükârî ya'nî kirâcılar esnâfi: 257
 mükeyyifâtlar: 355, 356, 357
 Mülâzımzâde, Dâ'irezen: 343
 Mülcem-i la'în: 259, 303
 mülebbes: 247
 mülhid: 158, 164
 Mülkî Bula: 130
 Mültekâ (kitap): 178, 330
 Mültekâü'l-ebhur (kitap): 118, 260
 mültezim: 298
 münakkat (güvercin cinsi): 317
 münebbid filcânlar: 326
 münebbid kâseler: 285
 münebbihli sâ'at: 310
 müneccim: 158
 müneccimân sınıfı: 259
 müneccimbaşı: 54, 127, 136, 229, 259, 261
 Müneccimkuyusu: 218, 219
 Münîrî (fia'ir): 165
 münşîler: 359
 Mürdehây (Yahudi): 203
 Müreккеbci Karı: 331
 Müreккеbciler kurbü: 153
 müreккеbciyân esnâfi: 331
 mürsel: 269
 Mürver <lik (nakkâş ustası): 330
 müseddés: 46, 115, 180, 359
 müsellebciyân esnâfi: 355
 müselleme: 80, 82, 90, 91, 133, 321
 müselles: 115
 müselles şarâbi: 354
 müsellesciyân esnâfi: 355
 müsemmen: 115
 müsevvedâtımız (Evliya'nın Seyahatnamesi): 11, 37, 74, 253, 361
 müsikirhâne (meyhane): 356
 Müslim bin Akîl (Hazret-i Alî'nin karındaşı): 258
 Müslim hadîsleri: 151
 Müslim (kitap): 118
 Müslim [ve] Buhârî: 32
 müsmirât-ı yâbis hoşâbları: 285
 müstezât: 359
 müşk [ü] amber: 192
 müşk-i amber-i hâm: 160, 168, 289, 299
 müteferrikabaşı: 86, 93
 mütevelliyân esnâfi: 258
 müverrih: 37, 71
 müverrihân-ı Rûm: 250
 müverrihîn-i selef-i Yûnâniyân: 54
 Müyesser gulâm (Hazret-i Hadîce'nin): 337
 Müyesser-i Ezherî: 332
 müzehheb: 64, 100, 101, 120, 121, 307, 330
 müzehheb devâtlar: 331
 müzehheb gemler: 307
 müzehheb hatt-ı celîler: 149

müzehheb ser-levha: 330
müzehheb-keşân esnâfı: 330
müzeyyinân ya'ni ehl-i hiref berberân
esnâfı: 328
müzeyyinân ya'nî berberân esnâfı: 328

- N -

Nâbulus (Kudüs'de): 22, 79, 84, 88, 92,
318, 346
Nâbulus sabunu: 299
nacak: 306
Nadaj kal'ası: 141
Nadaj livâsı: 83
Nadin kal'ası: 94
Nâdirî Çelebi, Ganîzâde (fia'ir): 359
Nâdirî, fia'ir: 157
Nagbanya: 313
nağarakıcıyân (sâzende): 346
nağarakı: 337
Nahşivân: 77, 95, 98, 169, 198
nahiv ilmi: 115
Nahşivân: 168, 294, 343, 344
nâ'ib: 228, 293, 296, 352
Nâ'ilî Çelebi (fia'ir): 359
Nâ'ilî (fiair): 193
nakare: 94, 204, 336, 337
nakılcıbaşı dükkânı: 332
nakılcıyân-ı sûr-ı hümayûn esnâfı: 332
nakîb: 102, 181, 220, 239, 245, 246,
251, 259, 265, 268, 280, 284, 305,
307, 310, 314, 320, 324, 330, 332,
334, 335, 358
nakîbân-ı ehl-i hiref esnâfı: 259
nakîbü'l-eşraf: 200, 233, 261
Nakkâb-ı Yemenî, Pir: 255
nakkâş: 56, 60, 96, 146, 158, 202, 220,
223, 229, 231, 330, 331, 332, 343
Nakkâş Paşa bâğçesi: 231
Nakkâş Paşa yalısı: 223
nakkâşân-ı cihân esnâfı: 330
nakkâşân-ı musavvirân esnâfı: 331
nakkâşân-ı yağlıkıcıyân esnâfı: 332
nakkâşân-ı zer-düzân esnâfı: 332
nakkâşbaşı: 330, 332
nakkâşhâne: 20, 253
nakrakî (musiki esnâfından): 337
nakş: 330, 342
nakşbend (işkenca aleti): 256
Nakşe sancağı: 82
Nakşevân: 83
nakş-ı bûkalemûn: 64, 160, 312, 330
Nakşibendî: 42, 176, 183, 184, 191,
242
Nâkûra boğazı: 137
nâkûshâne: 212
na'l mihları: 306

na'lband: 308, 323
na'lband dükkânları: 194
na'lband eğesi: 306
na'lbandân-ı hussân esnâfı: 308
na'lbandbaşı: 308
na'lça: 307
na'lça kesiciler: 307
na'lçacıyân esnâfı: 307
na'lçacıyân-ı mihlıcıyân esnâfı: 307
Na'ldöken: 87, 90
Na'leynî Dede: 183, 184
Na'lıncı Dede: 183
na'lıncı dükkânı: 183
na'lıncıyân esnâfı: 335
na'l-kesân esnâfı: 306
na'lpâre tüfeng: 303
Nâmî Nişancı Paşa: 182
Nâmî (fiyeh): 178
na'nâ (bitki): 262
na'nâ turşusu: 283
nâr: 197, 203, 300, 301, 317
nâr ağaçları: 300
nâr şarâbı: 354
nârdenk şarâbı: 354, 356
nârenc: 289, 319
narh: 53, 277
narh [u] terâzû: 358
Nârlıkapu: 27, 290, 300, 348
Nârnârintî kavmi: 328
nasârâ: 21, 23, 24, 26, 55, 63, 124, 212,
214, 303, 346
Nasîf Paşa hânı: 235
Nasîf Paşazâde (Hânende): 342
Nasîf Paşazâde sarâyı: 233
Nasîfpaşa deresi: 287
nâsîh-ı müfessîrin esnâfı: 258
Nâsır bin Abdullâh el-Mekkî el-
Hayyâm, Pir: 320
Nâsır Habîb-i Mağribî (Hezârfen): 360
Nâsır, Mağribli Hacı (Pehlivân): 338
Nâsır-ı Tûsî: 346
Nasîhatnâme-i Pîr: 245
Nasîr (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
Nasîrî (fia'ir): 164
Nasr bin Abdullâh, Pir: 309
Nasr mûmcuların pîri: 292
Nasrânî: 64
Nasreddîn Hoca: 352
Nasreddîn letâyifâtı: 190
Nasr-ı fiücâ'-ı Basravî, Pir: 277
Nasrullâh ibn Akşemeddîn (fiyeh): 162
Nasrullâh-ı Semmâd, Pir: 289
Nasûh Ağa, Sekbânbaşı: 103
Nasûh Beğ, Solak (yonkarcıyân sâzi
ustası): 345
Nasûh eş-şehîr Nev'î Efendi: 179, 180
Nasûh Paşa, Vezîr-i a'zam (dâmâd-i
Pâdişâhî): 99, 100
Nasûh Paşazâde, Mîrimîrân: 128

na't ilmi: 342
na'thân: 59, 121, 123, 144, 161, 166,
217, 258, 260
na't-ı şerîf: 115, 123, 164, 217, 341
nâtrân esnâfı: 329
natrûn (güherçile): 313, 318
nâvek (ok cinsi): 314
navluncıyân-ı buğday ve şa'ir esnâfı:
272
navluncu: 272
navurta (savaş aleti): 279, 321
nây (musiki aleti): 337, 343, 344
nây [u] kudüm: 191
nây-ı Acem: 283
nazarete (karantina): 192
Nâzlı: 178, 287
Nâzlı Baba, Dâ'irezen: 343
Nâzlı Mahmûd Paşa câmi'i: 194
Nâzlı Mahmûd Paşa çeşmesi: 194
Nâzlı Yûsuf (Hânende): 348
nebât: 101, 129, 136, 149, 189, 201,
276, 278, 289, 295, 327, 355, 360
nebât-ı hamavî: 278
Nebîlerkapusu (fiâm'da): 330
Nebiyü'l-haremeyn: 241
nebtîz (bitirim, cingöz, anasının gözü
şehir çocuğu için mecaz): 235,
347, 348
necâset gerdelleri: 341
Necâtî Beğ (fia'ir): 164, 165, 167, 175,
188
Necâtî sokağı: 266
neccâr: 58, 183, 187, 208, 216, 228,
241, 269, 303, 304, 335, 339, 340
neccârân esnâfı: 339
neccârân-ı mi'mârân esnâfı: 339
necef: 56, 70, 100, 144, 160, 206, 222,
258, 265, 289, 327, 357
necef camlar: 206
Necef mahalli: 258, 334
necef tâslar: 265
Necîbüddîn ibn Kamber-i Alî, Pir: 296
necm-i sağıre: 304
Necmî (fia'ir): 165
nedîmân-ı mukallidân esnâfı: 349
nedîmhâne (meyhane): 356
nedim-i hâs: 113, 115, 117, 351
nedim-i nâb: 115
Nedîmî (fia'ir): 121
nedim-i şehriyârî: 116
Nef'î (fia'ir): 121, 221, 359
nefir (Boynuzdan yapılma boru): 335,
337, 346, 357
nefir [u] sûrcıyân: 347
nefirçiyân: 346
nefir-i âmlar: 139
nefir-i Efrâsiyâbiler: 114
neft: 48
neftü dolama: 213

neftli boyalar: 332
Nehâriyye ketanı: 276
nehb ü gâret: 99, 112
nekbethâne (meyhane): 356
Nemrûd: 20, 41, 54, 55, 107, 183, 215, 279, 303, 306
Nemse: 120, 131, 138, 214, 297, 347
Nemse çâsârı: 47, 99, 101, 112, 120, 139, 142, 214, 337
Nemse elçisi: 48, 142
Nemse lisânı: 24, 337
nerdübân (havayı fişek): 305
Nerdübânlı hân: 154
Nerîmân (Pehlivân): 120, 302
Nesi (?) nâhiyesi (Filibe kurbünde): 181
Nesîm Yahûdî: 190
nessâc ya'nî cüllâh: 242
Neşâtî (fia'ir): 102
Neşrî (fia'ir): 167
nevâ faslı: 345
nevâ makâmı: 116
Nevât (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
Nevbahârzâde Celâlzâde: 79
Nev'î Efendi: 179, 180
Nev'îzâde (fia'ir): 236
nevregân (pabuccu aleti): 325
Nevrûz: 325
ney: 337
neyzen: 343, 344
Neyzen Dervîş (fieyh): 222
neyzenbaşı: 343
neyzen-i kadîm esnâfı: 337
nıkrîs marazı: 162, 168, 169, 353
Nısf-ı Livân (Çıldır'da): 85
niğârhâne: 74
niğârhâne-i Çîn: 292
Niğebolı: 19, 82, 83, 87, 90, 163, 167
Niğebolı sabunu: 299
Niğebolılı (Tüfeng ustası): 303
niğebân: 232
Niğde: 17, 82, 88, 91, 162, 299, 306
Niğde Urumları: 291
Niğdevî: 194
Nihâdî: 194, 196, 201
Nihâlî (fia'ir): 167
Nihânî Çelebi (Sultânü's-şu'arâ): 345, 347
Nihânî (fia'ir): 167, 224
Nihâvend kal'ası: 97
Nihâvend seferi: 309
nikrîz makâmı: 116, 344, 357
Niksâr: 163
Niksârî (Mahmûd Niksarîzâde Çelebi'nin mahlası): 177
Nîl: 70, 246, 275
nîlûfer: 285, 291
nîlûfer balığı: 291
nîlûfer (içecek): 285

nime (kumaş cinsi): 333
Ni'met Uğvar kal'ası: 94
Ni'metullâh, Hacı (bâzergân): 275
Ni'metullâh (fieyh): 184
Ni'metullâh-ı Velî: 249
Ni'metullâhî tarîkatı: 191
Niron Kırıl: 24
Nisâbü's-sıbyân (kitap): 118
Nisârî (fia'ir): 121, 144, 156, 174, 219, 220
Nisîm (Yahudi): 203
Nişâbûr pîrûzesi: 310
nişâbûrek makâmı: 116, 344
nişâncı: 78, 79, 147, 163, 200
Nişâncı kurbü: 195
Nişâncı Mehemmed Beğ medresesi: 150
Nişâncı Mehemmed Paşa câmi'i: 185
Nişâncı Mehemmed Paşa haremi: 179
nişâncı paşa: 86, 127, 135, 159, 193
Nişâncı Paşa câmi'i: 147, 178, 179, 180, 184, 192, 193
Nişâncı Paşa hammâmı: 158
Nişâncı Paşa kasabası: 193
Nişâncı Paşa sarâyı: 193
nişâncıyân: 96
Nişâncıyâde Efendi (fieyh): 184
nişângâh: 49, 178, 185, 303, 316
Nişânî Celâlzâde Beğ: 96
Nişânî Paşa: 147, 182
Nişânî Paşa (Karamanî Mehmed Paşa): 44, 161
Nişânî (fiair): 161, 193
nişasdacıyân esnâfı: 266
Niyâzî (fia'ir): 165
Nizâmî (fia'ir): 161
Niznâm-âbâd tekyesi: 202
nobut: 333, 335
nodul (çiftçi aleti): 263
Nogay alaçası: 114, 120
Nogayoğlu (Haleb vezîri): 135
nohudap (nohut çorbası): 291
Nova: 94, 273, 294
Novabor: 294
Novograd: 83, 87, 95, 141
Nûh Efendi, Monlâ Ahmed Efendizâde (◀slâmbol Monlası): 124
Nûh keştisi levhaları: 57
Nûh Nebî: 37, 57, 62, 105, 125, 241, 243, 247, 268, 269, 272, 273
Nûh tûfânı: 57
nuklhâne (meyhane): 356
Nu'mân ibn Sâbit: 74, 112, 251
Nu'mân-ı Sâni: 198
Nu'mânî sarıklar: 329
Nûrbahşî tarîkatı: 191
nûre: 330
nûreciyân ya'ni hırızmacılar esnâfı: 329
Nûreddîn Hamza, Mevlânâ Üçbaş: 167

Nûreddîn Hızır: 150
nûreddîn sultân: 83
Nûreddîn fiâh, fiehzâde: 46
Nûreddinzâde Efendi (fieyh): 184
Nûrî (fia'ir): 161
Nûrullâh bin Akşemseddîn (fieyh): 162
Nusaybin: 85, 89, 92
Nusayr-ı Hindî, Pir: 260, 282, 311
nûşdâr: 354
nûşhâne (meyhane): 356
Nûşrevân-ı Kısra: 21
Nücebâ Alî: 61
nücum ilmi: 136, 161, 359
nüdemâ: 350, 352
nühâs (bakır): 70, 308
nükebâ: 247
nükteşinâsân: 359
nüzul emîni: 252, 293
nüzul emîni esnâfı: 296

- O -

Oburça kal'ası: 94
oburlar (cadı, hortlak): 214
ocak ağaları: 295
ocaklık: 84, 85, 89
odabaşı: 53, 155, 157, 213, 216, 240, 279, 295, 324
Odabaşı câmi'i (Yenikapu kurbünde): 148
odun: 215, 228, 240
odun anbârı: 51, 252, 295
odun çorbacısı: 295
odun emâneti: 252
odun emîni: 295
odun gemileri: 213
Oduncuzâde: 43
Odunkapusu: 26, 43, 190, 237, 278, 281, 283, 284, 292, 299, 303, 304, 332, 336
Ofçabolu: 87, 90
Oğlan Memi Çelebi (Defterdâr): 96
oğlan odabaşları: 240
Oğlan Püzevengi: 130
Oğlan fieyhi tekyesi kurbü: 156
oğlanlar: 293, 299
oğuz (bön, saf): 173
ohlamur: 216
ohlamur ağacı veznesi: 304
ohlamur arakı (şarâb): 356
Ohri: 82, 87, 90, 282
ok: 240, 314, 315, 323
okcubaşı: 314, 318, 321
okcubaşı esnâfı: 314
okcular: 185, 314, 316, 317, 318, 354
Okcularbaşı kurbü: 156, 157
Okcuzâde fiâhî (fia'ir): 359

okka: 291, 298, 301, 304, 308
Okmeydânı: 41, 42, 43, 44, 49, 54, 72,
121, 122, 182, 189, 202, 204, 205,
207, 209, 240, 269, 287, 315, 318,
359, 360
Okmeydânı donanması: 42
Okmeydânı mesiregâhı: 240
Okmeydânı tekyesi: 287
Okyûnûs: 14, 16, 17, 47, 49, 78, 270
Oltı (Çıldır'da): 85, 89, 92
On iki imâm: 12, 13, 315
Or ağızı: 83
ordu alayı: 255, 257, 273, 287, 316,
322, 325, 355, 358
ordu kadı'askeri: 261
Ordu mollâsı sancağı: 257
Ordu monlâsı: 257, 260, 331, 358
Ordubâr emrûdî: 301
Ordubâr (Azerbaycân): 113, 301
orducıyân: 50
ordu-yı azîm: 261
ordu-yı bâzâr: 255, 258
ordu-yı hümâyûn: 251, 253, 310, 324,
358
ordu-yı «slâm: 41, 108, 141, 188, 257,
260, 266, 267, 268, 282, 284, 300,
307, 314, 323, 335, 341, 353, 358
Orhân Beğ: 38, 254
Orhân Gâzî: 38, 162, 254, 294, 325,
336, 353
Orhay mahalli: 138
orman: 197, 214, 228, 229, 277
ormanistân: 197, 214, 227, 229, 240,
255, 277
orsa (gemici terimi): 273
orsa haçlı peykerler: 44
Orta Câmi': 102, 109, 144, 154, 322
orta çekme (gürz): 316
Orta Macar: 138
Orta Vâlide hammâmı: 159, 234
Orta Vâlide imâreti: 234
Orta Vâlide kârbânsarayı: 234
Orta Vâlide Sultân câmi'i: 233
Orta Vâlide Sultân medresesi: 233
Ortahisâr: 213
Ortaköy: 18, 159, 162, 223, 278, 355
Ortaköy hammâmı: 159
Ortaköy kurbü (Niğde'de): 162
Ortayol canibi: 201
Osmân Ağa (Dârü's-sa'âde ağası): 237
Osmân Beğ: 38, 294
Osmân Beğ ibn Mehemed Paşa ibn
Ahmed Paşa ibn Dukaginzâde: 178
Osmân Çelebi, Galatalı Mahmûd
Efendizâde (Hânende): 342
Osmân Çelebi (Hânende): 342
Osmân Çelebi, Kâsımpaşalı Koca
(Hânende): 342

Osmân Çelebi (sûznâk nefesli üstâd-ı
kâmil): 342
Osmân Çelebi, Tiryâkî: 331
Osmân Çelebi, Zâkir Orfana: 342
Osmân dayı (Evliya'nın dayısı): 196
Osmân Efendi, Hakîm: 96
Osmân (Ertuğrul'un oğlu): 38
Osmân (Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis):
97
Osmân Gâzî: 109, 110, 184, 221
Osmân (Halife): 35, 37, 71, 191
Osmân Hân: 102, 103, 106, 108, 109,
110, 117, 133, 152, 171, 172, 194,
221, 233, 336
Osmân Hân, fiehzâde: 98, 170
Osmân, Hz.: 11, 12, 32, 242, 243, 244,
258, 282, 285, 310, 312, 314, 319,
320, 330
Osmân kolu ve Nâzlı kolu (cengîle):
121
Osmân Paşa (Mîrimîrân): 77
Osmân Paşa, Özdemiroğlu: 97, 132,
229
Osmân, Sultân: 31, 98, 102, 112, 118,
171, 172, 184, 239
Osmân fiâh Beğ, Kara (Ümerâ): 79
Osmân fiâh Vâlidisi câmi'i (Aksaray
kurbü): 147
Osmân fiâh Vâlidisi medresesi: 150
Osmân Usta yalısı: 221
Osmân, vak'a'-i: 103
Osmân ya'nî Emîr Sultân (fieyh): 209
Osmâncık: 38, 50, 66, 113, 163, 199,
276, 353
Osmâncık kal'ası: 113
Osmâncık koyunları: 276
Osmân-ı Sâni binâsı: 237
Osmâniyân: 193
Osmânlı: 40, 46, 47, 84, 85, 108, 322,
346
Osmânlı öşrü: 40
Osmânlı sancakları: 84, 85
Osmânlı zurnası: 346
Ostha: 92
otağ: 81, 110, 111, 114, 129, 168, 170,
171, 254, 297, 317
otağa-i sorguccıyân esnâfı: 317
otağa-i turnalar: 171
Otak Meydânı: 193
Otakcılar: 159, 193, 237
Otakcılar hammâmı: 159
Otakcılar meydânı: 237
otcu attârları: 327
otcular: 327
otlar: 327
otluk: 252, 295
otluk anbârı: 252, 295
otluk çorbacısı: 295
otluk emîni: 295

otluk kulesi: 308
otluk yığınları: 295
oturaklar: 159
Ovacık: 90
oyma: 71, 278, 332
oymacılar: 331, 332
oymacıyân esnâfı: 331
oyunayacaklar: 340
oyunbâz: 159, 310
oyuncak: 327, 340
oyuncakçı: 339, 340
oyuncu tâ'ifesi: 173

- Ö -
öğendire (çiftçi aleti): 263
ökseler: 318
öküz: 279
Öküz limanı: 231, 234
Ömer adl-i: 297
Ömer Ağa, Toykun (Ravzacıyân): 344
Ömer Bâkî (fieyh): 198
Ömer bin Haddâm, Pir: 259
Ömer bin «mrân: 264
Ömer bin Nasîrül'-Vettârî, Pir: 282
Ömer Çelebi, Berber (Neyzen): 343
Ömer Efendi (Dıragmânî fieyhi): 190
Ömer Efendi, Hoca: 103
Ömer Efendi (Osmân Hân Hocası): 200
Ömer Efendi (fieyh): 99, 102, 187
Ömer Efendi (Tercümân şeyhi): 58
Ömer (Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis): 97
Ömer (ibn Abdül'azîz, Halife): 11, 12,
17, 32, 34, 35, 36, 38, 59, 71, 104,
105, 107, 119, 191, 206, 210, 211,
242, 243, 244, 258, 284, 295, 309,
328, 336
Ömer ibn Nasîrül'-Vettârî: 282
Ömer Rûşenî: 116, 117, 191, 342
Ömrî (fia'ir): 164
ördek: 240, 316, 321, 353
ördek boğazı (kürk): 321
ördek yeleklere: 318
örf-i izâfet: 44, 261
örme kaçı: 323
örs: 303, 305, 309
örücülerin dükkânları: 320
örücüyân esnâfı: 320
Ösek kal'ası: 77, 87, 94, 141
öşr (öşür): 39, 40, 50, 90, 91, 257, 290,
292, 296, 297, 322
Özbek: 47, 101, 183
Özdemir Beğ: 76
Özdemir Paşa: 77
özengiciyân esnâfı: 307
Özi: 74, 79, 81, 82, 83, 112, 122, 128,
134, 135, 137, 138, 140, 142
Özi nehri: 112, 122, 138, 142

- P -

- pabuc: 155, 188, 215, 218, 306, 324, 325, 326, 338
pabucciyân-ı dikiciyân esnâfı: 324
pabuccu: 106, 155, 324, 325, 345
pabuccu bekârları: 106, 155, 324, 325, 345
pâcîlebâz (hayâl-i zilciyân): 339
paça: 281, 283, 299
paçoç (balık cinsi): 290
padara egserisi: 306
padavra tahtası: 214
pağurya (deniz mahlûku): 290
Pâk (fiehrizol'da): 86
pal (güvercin cinsi): 317
pala kılıçlar: 276
palalı (kılıc): 302
palalı (temren cinsi): 307
palamar (bağlama ipi): 211, 268, 269, 271, 273
Palamarkıran (Top cinsi): 216
palamid: 290
palândûzân ya'nî semerciyân esnâfı: 323
palanka: 74, 216
palasanta ağacı: 341
palavra kışlı: 273
paldım: 265
pâlheng: 248
Palo (çoban köpeği ismi): 280
palpa (gemi cinsi): 125
Palu hükûmeti: 85
pâlûde: 264, 274, 285, 286, 287, 299, 360
pâlûdeci: 285, 286, 287
pâlûdeciyân esnâfı: 285, 286
pâlûdeciyân-ı kavvâfân esnâfı: 286
pamuk: 319
papa: 32, 37
Papa kal'ası: 78, 95
papa şeftâlûsu: 208, 300
Papamonta (kitap): 270
papas: 20, 23, 33, 41, 47, 49, 56, 159, 189, 231, 232, 293, 305, 350, 351, 353
Papas Dîvâne: 189
Papas Korusu: 231
Papasoğlu mektebi: 151
papinta hattı: 47, 142
paraciyân tüccârı esnâfı: 323
paraciyân-ı çuka ve kumâş esnâfı: 320
paraciyân-ı tâcirân esnâfı: 323
parankona çuka: 26
parankona dolamalar: 208
Paris şehri: 46, 47
paris (kumaş cinsi): 333
Paris şarâbı: 358
parmak zilcileri: 345
Parmakkapu: 127, 136, 150, 151, 292, 331, 341
Parmaklı Mescid: 225
Parpul kolu: 121, 348
Parpuloğlu (Dâ'irezen): 343
pars: 321
pârsâ: 348
parsçıbaşı esnâfı: 321
pâsbân: 257, 324, 333, 334, 335
pâsbân [u] nigebânlar: 333
pâsbân-ı Bedâsten-i cedîd: 334
pâsbân-ı Bezâsten-i atîk esnâfı: 332
pâsbân-ı nigebân-ı <slâmbol esnâfı: 257
pasdırma: 226, 240, 252, 277, 281, 295, 299, 300
pasdırma emîni: 252, 281, 295, 299
pasdırma hırkalar: 300
pasdırma nâ'ibi: 281
pasdırma sığırı: 299
pasdırma tâcirleri: 299
pasdırma zamânı: 277
pasdırmacı: 213, 281, 299
pasdırmacı bakkâlı esnâfı: 299
pasdırmacıyân esnâfı: 299
pasdırmacıyân-ı sığır esnâfı: 281
pasdırmadan topuzlar: 300
pasdırmahâne: 253
Pasin: 85, 86, 89, 92, 238
Paşa kal'ası: 78, 95
paşa sancağı: 82, 83, 84, 85, 86
Paşa sarâyı (fiâm'da): 256
paşa tahtı: 82, 83
Paşahisârikapusu: 168
paşaklar (temren cinsi): 307
paşalı avânı: 345
paşmak (pabuc cinsi): 324, 325
paşmakcıbaşı esnâfı: 325, 326
paşmakcıyân-ı haffâfân esnâfı: 325
Patakoğlu kolu: 349
patirgâh: 18, 56
patlican: 263, 285
patlican dolması: 285
patlican turşusu: 283
paturuna: 44
Payas şehri: 274
Payasoğlu mescidi: 148
pâydar (gürz oyunu): 121
pâyendâz harîr: 114
pâyesâ (gürz oyunu): 121
pâypûş: 213, 218
pâypûşciyân ya'nî pabucciyân-ı dikiciyân esnâfı: 324
pâypûşcu bekârları: 155
pâyzen (forsa, deniz esiri): 69, 287, 332, 360
pâzeng: 256
pâzvang-i eblehân-ı sâzengân esnâfı: 256
Peçuy: 82, 87, 95, 141, 186
Pederimiz (ayrıca bkz. Dervîş Mehmed Zîlî): 24, 25, 45, 46, 78, 101, 112, 113, 114, 115, 117, 132, 169, 183, 186, 200, 205, 209, 354
pehlivân: 119, 120, 121, 159, 173, 241, 263, 277, 287, 315, 316, 331, 338, 351, 352, 353
Pehlivân Ahmed (Rakkâs): 348
Pehlivân Demir meydânı: 72
Pehlivân Demir tekyesi: 316
Pehlivân Eyyûb (Hânende ve seyyâh): 348
Pehlivân Hasan (Eşkiya): 77
Pehlivân Laskari (Hânende ve mukallid): 348
pehlivân mukallidler: 350
Pehlivân fücâ' tekyesi: 316
Pehlivân Zûpîn: 316, 331
pehlivânân-ı gürzbâzân esnâfı: 316
pehlivânân-ı küşte-gîrân esnâfı: 316
pehlivânân-ı matrakciyân esnâfı: 316
pehlivânân-ı tîr-endâzân-ı hadeng-güzârân esnâfı: 315
peksumât / beksumât: 223, 226, 266, 293
peksumât emâneti: 252
peksumât emîni: 266, 268, 293
peksumât furunu: 251
peksumâtçı: 226
peksumâtçı kârhaneleri: 226
peksumâtçıbaşı: 268
peksumâtçıyan esnâfı: 266
peleng (ok cinsi): 314
pelenk (güvercin cinsi): 317
pelenk (kaplan): 321
Pelenk (Put): 49
Pelîdcik ayazması teferrücgâhı: 219
peltek ve pepeği: 288
pembe destâr: 319
pembe hil'at: 319
pembe iplik: 303, 319, 320
pembe (pamuk): 275, 319, 321, 340
pembe topuz: 319
Penbek [Penk]: 89
penc beyt: 115, 167, 359
pencgâh makâmı: 344
pencik çardağı emâneti: 252
pencik emîni: 297
pencik eşkâllı: 297
pencik kâğızı: 297
pencikhâne: 154, 297
pençe harbe: 279
pençe-i âfitâblar: 273
pençeviş: 282
Pençirimioğlu: 137

- pendele çekiçler: 306
Pendik: 232
Penk livâsı: 92
Penyanişi hâkimi: 86
Perçik [Tercil]: 92
perçîn (nalcı aleti): 308
perdâhtcı (kehleciyân ustalarından): 294, 303
pereme (kayık cinsi): 72, 202, 205, 210, 221, 238, 273, 274, 290
pereme marangozları esnâfı: 273
pereme ve kayık marankozları esnâfı: 273
peremeciyân esnâfı: 274
perendebâz (hayâl-i zılcıyân): 338, 349
Perenli (fiehrizol'da): 86
Perezen yağı: 298
perhîz: 291
Perî Hân: 129
Perî Paşa (medresesi): 20
perîşânî (havayi fişek): 305
perîşânî sarıklar: 329
perdeli sâz: 344
Pertek (Diyârbekir'de): 85, 89
Pertev Paşa: 95, 155
Pertev Paşa Hammâmı: 159
Pertev Paşa hânı: 154
Pertev Paşa odaları: 155
Pertev Paşa sarâyı (Vefa Meydânı'nda): 153
Pertev Paşa (Süleymân Hân vüzerâları): 201
pervâne yaylar: 314
Pervîz Ağa: 202
Pervîz Efendi, Kadı'asker: 150
Pervîz Efendi medresesi: 150
Pespirim kal'ası: 97
pestil: 298, 300
Pesyan livâsı (Diyârbekir'de): 89
peşkin (sofra tahtası): 291
peşkir (yemek havlusu): 283, 332
peşrev: 347
Peşrev (Put): 49
Peşte kal'ası: 94
Peşte sahrâsı (Macaristan'da): 15
peştemâl: 50, 242, 245, 271, 279, 284, 285, 286, 289, 296, 310, 317, 324, 329, 333
peştemâlcıyân esnâfı: 333
Petek [Penk]: 92
Petre: 26
Petrekapusu: 290
Petrine kal'ası: 18
Petro ruhbân: 42
Petrokapusu: 42
Peyâmî (fia'ir): 181
Peygâm-ı Alî, Pir: 297, 333, 334
peyk: 114
peykânlar (temren cinsi): 307
peykhâne: 20, 53, 253
peymânehâne (meyhane): 356
peymenhâne: 246
peynir: 277, 278
peynirciler: 277, 278
peynirciyân esnâfı: 277, 278
pıhtı: 283
pırasa: 263
pırasa turşusu: 283
pışar (ok cinsi): 315
pışav (süd ürünü): 277
Pıtıkoğlu (Dâ'irezen): 343
Pıtıkoğlu (Mûsikâr): 121
pide: 236
Pîjen-i Menûcehr: 331
pilâv: 234, 284, 291
pîne-dûz ya'nî eskici fakîri: 326
pîne-dûzân-ı bâb-ı hammâm esnâfı: 326
pink (gemi cinsi): 126, 273
pinyal (kılıc): 302
pıraçolya: 270
pîrecân ma'cûnı: 354
Pireçe kasabası (Hersek'de): 76
Pirespirim kal'ası: 95
Pîrî Paşa hammâmı: 159
Pîrî Paşa hânı: 154
Pîrî Paşa huddâmları: 167
Pîrî Paşa, Kara: 146, 150, 202
Pîrî Paşa (Mîrimîrân): 77, 174
pirinc borular: 313, 346
pirinc devât: 313, 314
pirinc esnâfı: 313
pirinc kapu: 101
pirinc kefeli terâzûlar: 276
pirinc kitâbe: 312
pirinc ma'âdin tahtalar: 101
pirinc (maden): 65, 266, 273, 274, 275, 285, 306, 313, 314, 329, 346, 354
pirinc mühür: 188
pirinc subyâsı (şarâb): 354
pirinc tâs: 285
pirinc tel: 308
pirinc tel kafes: 312
pirinc teneke: 327
pirincci bâzârgânı esnâfı: 275
pirincciler: 274
pirincciyân esnâfı: 275
Pirinccibaşı: 361
Pirinccizâde (Yeniçeri ağası): 113, 153, 173
pirincden mehter borusu (musiki esnâfından): 338, 346
pirinc-i asfar-gûn: 57
pirinç: 101, 274, 275, 276, 285, 306, 308, 312, 313, 314, 327, 329, 338, 346, 354
Pîrîpaşa: 251, 290
Pîrîpaşa kasabası: 193, 202, 203
Pirizneli: 167
Pirlepe: 308
pîrûze: 312
pîrûze-i Nişâbûrî (mermer cinsi): 72, 160, 310
pisi balığı: 240, 291
pîşekâr: 333, 341, 347, 348
pişer (ok cinsi): 314
pişiriciler: 267
pîşkabza (güreş oyunu): 316
pîşkâr: 348
pişmâniye: 289
pîş-tahta: 118, 239, 310, 335, 339, 340
pîş-tahtacıyân esnâfı: 339
pivo: 354
piyâdegân esnâfı: 329
Piyâle Kapudan Paşa: 96
Piyâle Kethudâ mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
Piyâle Kethudâ mescidi: 206
Piyâle Kethudâ (Tershâne Kethüdâsı): 122, 125
Piyâle Paşa, Gâzî: 209
Piyâle Paşa, Koca (Vezîr Kapudan): 204, 205, 206
piyâlehâne (meyhane): 355
Piyâlepaşa bâzârı: 208
Piyâlepaşa câmi'i: 205, 206
Piyâlepaşa depesi: 232
Piyâlepaşa deresi: 207
Piyâlepaşa hammâmı: 159, 206
Piyâlepaşa havzı mesiregâhı: 235
Piyâlepaşa mahallesi: 205
Piyâlepaşa sarâyı: 206, 235
Piyâlepaşa sûku: 208
Piyâlepaşa teferrücgâh-ı tekyesi: 207
poca (gemici terimi): 273
Pojeğa: 79, 82, 87, 94
pojekalar (temren cinsi): 307
Polata kal'ası: 95, 97
poli[ç]se kâğızları: 276
poloniyye (şarâb): 354, 356
Polpa vilâyeti: 94
porsuk: 290
Portakal: 111
Portakal Bunduki: 217
Portakal donanması: 111
Portakal (Freng-i): 76
Portakal lisânı: 24
post: 35, 43, 61, 116, 183, 207, 224, 239, 244, 245, 248, 276, 299, 310, 321, 342
postal: 325
Posthu (Çıldır'da): 85
Posto: 92
Postuh: 89
pota: 313
potacılar: 313
potacıyân esnâfı: 313
potaç (küçük savaş gemisi): 273

potura (yağmacılık): 313
 Pozantin Kıral: 21, 27, 29, 37, 52
 pozbakal kuşu: 318
 Poznatyam (İstanbul'un ismi, Yûnânca): 24
 Pozyan: 89
 Prak kal'ası (Çeh'de): 346
 pranka zencîrler: 207, 321
 Praşov dağları: 140
 Pravadi: 15, 19, 102, 353
 Prizrın: 82, 87, 90
 pûlâd (çelik): 312
 pûlâd kalkan: 302
 Pûlâd, Monlâ: 41, 42
 pûlâd tâs (işkençe aleti): 256
 pûlâd-ı Hindî: 308
 pûlâd-ı Nahçivânî: 71, 302, 308, 311, 315
 pûlâdî: 333
 pûlâdî akmîşe: 119
 pulluk: 263
 Pulya: 66
 pustenik (kilise yetkilisi): 26
 pusula sâ'atcılar: 213
 pusulacıyân esnâfı: 270
 pusulacıyân ya'nî kible-nümâciyân esnâfı: 270
 puşta: 324
 put: 49, 207, 331
 puta (ok cinsi): 314
 puta oku: 49, 207
 puta sepedi mahalli (Okmeydân'ında): 207, 318
 putperest: 14
 Puzanta: 17
 Puzantin kıral: 17
 Pürtekrek (Çıldır'da): 85
 püzeveng: 127

- R -

Raba nehri: 142
 Râbi'a binti Abdullâh ibn Mes'ûd (Ebû'l-Havâkîn-i Muhammed'in hâtûnı): 329
 Râbi'a-i Adeviyye: 208
 Rac'îm ibn Hazret-i Süleymân: 14
 Rac'îm (Melik): 21
 Raça kal'ası: 94
 ra'dî (havayı fişek): 305
 râfizî: 164
 raga (çiftçi aleti): 263
 Rahbe deyri (Rıkka'da): 89
 râhib: 52, 55, 220, 224, 226, 346
 râhibe: 21, 52
 rahîkî habbı (keyf verici madde): 354
 Rahîkîzâde yalısı: 217

Rahoviçe: 82, 87
 raht: 140, 239, 310
 raki: 354
 raki şarâbı: 356
 rakkâs: 116, 189, 298, 310, 336, 338, 341, 343, 347, 348, 349, 357
 rakkâs dilberleri: 348
 rakkâs mehpâreler: 298
 rakkâsân esnâfı: 341
 rakkâs-ı pehlivân: 310
 Rakofçi Kıral (Erdel Kıralı): 138, 139, 313
 raks: 349
 Ram'ân (Hazret-i Âdem'in çocuğu): 255
 Ramazân Çelebi, çârtâciyân: 344
 Ramazân (Çöğürçiyân): 344
 Ramazân Efendi (fiyeh): 96, 175, 180
 Ramazân ibn fiâzilî, Pir: 266
 Ramazân pideleri: 264, 267
 Ramazân fiâh, Saçlı (Rakkâs): 343, 348
 ramazâniyye (şarâb): 354
 rasad: 218
 râst makâmı: 116
 râvend (dlâç olarak kullanılan bir bitki kökü): 326
 ravzaciyân (musiki esnâfından): 337, 344
 Ravza-i Mutahhara: 11
 Ravza-i Rıdvân: 59, 65, 67, 162, 178, 204, 222, 300
 Râzî (fia'ir) (Koca Hasanzâde): 164
 râzyâne (durak otu, rezene): 289
 rebâb (musiki aleti): 336, 337, 343
 rebâbcıyân: 336
 Receb Ağa, Yamalı (Kopûzcıyân): 344
 Receb Çelebi, Taşcızâde: 342
 Receb Efendi (slâmbol Monlası): 124
 Receb Paşa: 104, 112, 123, 200
 Receb Paşa, Lala: 117
 Receb Paşa (Murâd Hân-ı Râbi' vezîri, Kapudan): 112, 122, 187, 219, 227
 Receb Sifâlî: 342
 Receb-i Kırımî (Tüfeng ustası): 303
 Refref cennet burağı: 242
 rehâ (gürz oyunu): 121
 rehâ top (matrâkbâzlık): 121
 rehâvî makâmı: 116, 337, 347, 357
 Re'îs fiâmîzâde yalısı: 202
 re'îsân-ı Bahr-i Ummân esnâfı: 272
 re'îsân-ı ehl-i tarîk esnâfı: 259
 re'îs-i küttâblar: 153, 359
 re'îsü'l-etîbbâ: 124
 remil tahtaları: 259
 Remle: 45, 50, 51, 68, 340
 Remle bâğları (Mısır <skenderiyesi'nde): 259
 reml-i Alî: 259
 remmâl (falcı): 242

remmâlân esnâfı: 259, 331
 Remzî (Pîr Muhammed Paşa'nın mahlası): 166
 rende: 311
 resenbâz: 208, 338
 resm-i kadîm: 91
 Resmî (fia'ir): 161
 ressâm: 216
 Restetâlîs: 22, 262
 Resûl Baba: 331
 Resûl Paşa çeşmesi: 196
 Reşâd ibn Muhammed Ekber-i Yemenî, Pir: 324
 Reşîd: 125
 Reşîd ibn Helvâyî Ömer, Pir: 265
 Reşîd Urbâmı: 270
 reşîdiyye cân gülü (helva cinsi): 289
 reşme (Süslü at başlığı): 352
 Retime kal'ası: 84, 132, 137
 Revân: 24, 25, 72, 94, 97, 98, 100, 102, 104, 105, 107, 111, 112, 113, 114, 116, 118, 122, 133, 172, 188, 211, 239, 250, 294, 331, 344, 346, 352, 361
 Revân hânı: 113, 114, 116, 239, 346
 Revân kal'ası: 97, 98, 104, 113, 118
 Revân köşkü: 105
 Revân seferi: 24, 104, 111, 112, 113, 122, 133, 172, 211, 352
 Revânî: 116, 148, 150, 167, 191, 192
 Revânî medresesi: 150
 Revânî mescidi: 148
 Revânî (Sultânî'ş-şu'arâ): 191
 Revânî (fia'ir): 167
 Revânlı Haydar Beğ: 344
 Revânlı Mîrzâ: 344
 revgan yağı: 265
 Rey şehri: 262, 265, 292
 reybâs (içecek): 276, 285
 reyhân: 222, 267
 reyhân yağı: 262
 reyhânî mühür: 312
 Reyyân-ı Hindî, Pir: 265
 Reyyâs bin Ömerü'l-Harrât, Pir: 263
 rezeler: 307
 rıbâhor: 274
 Rıdvân Efendi: 177, 178
 rık'a mühür: 312
 Rıkka: 81, 85, 89, 92
 ritl (ölçek): 298
 Rızâ Çelebi (Mühür kesen usta): 312
 Rızâ Çelebi (fişetâyân): 344
 Rızâ, mâm: 198, 319
 Rızâ, Nakkâş Ağa: 202
 Rızâeddîn-i fiîrvânî: 344
 Ribniçse kal'ası: 139, 140
 Rîha (Haleb'de): 299
 rikâb-ı hümâyûn: 108
 Rila yaylası (Samakov): 286

Rim Papa: 20, 31, 55
 riyâl gurus: 225
 Rize: 85
 Rodos: 32, 33, 45, 46, 53, 70, 73, 75, 80, 81, 82, 87, 91, 94, 124, 125, 168, 270, 273
 Roma: 21, 24
 Rosni kal'ası: 94
 rubâ'ıyyât: 186, 359
 Rûdîn (fiehrizol'da): 86
 Rûhâ (Urfa): 20, 80, 85, 92, 337, 346
 ruhâm: 55, 166
 ruhâmî (mermer): 18, 55
 ruhâvî makâmı: 337
 ruhbân: 17, 20, 24, 27, 35, 55, 56, 221, 224, 336, 337, 346
 Ruhbân Dağı (Bursa'da): 286
 Ruhbân Erzâ'il: 56
 Rûhu'l-Kudsi: 161
 Rukiyye (Hazret'in kerfmesi): 319
 Rûm aselleri: 274
 Rûm (ayrıca bkz. Urum): 13, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 27, 30, 31, 36, 37, 38, 39, 47, 51, 64, 65, 74, 78, 79, 81, 82, 88, 89, 91, 98, 101, 102, 103, 108, 116, 117, 119, 123, 124, 130, 161, 163, 164, 166, 167, 181, 185, 193, 198, 199, 201, 203, 204, 205, 207, 210, 212, 213, 220, 221, 223, 225, 226, 227, 231, 232, 234, 236, 238, 239, 250, 252, 254, 259, 261, 269, 270, 274, 275, 286, 291, 303, 306, 309, 310, 317, 322, 330, 331, 337, 341, 344, 346, 347, 348, 349, 353
 Rûm (Bağdâd'da): 89
 Rûm cüvânları: 349
 Rûm fâtîhi: 38
 Rûm harâcı: 65, 101, 270, 349
 Rûm kadı'askeri: 166
 Rûm kayâsıraları: 37, 38
 Rûm lisânı: 226, 231
 Rûm mahallesi: 252
 Rûm mahbûbları: 223
 Rûm merimceği: 275
 Rûm (müverrihânı): 37, 41
 Rûm nakkâşları: 331
 Rûm (Sivas): 91
 Rûm şu'arâları: 238, 330
 Rûm tabbâğları: 322
 Rûmâhiyye livâsı: 85
 rumatçı (gümüş tozu): 311
 rumatçıyân esnâfi: 311
 Rûmeli: 15, 18, 38, 40, 51, 54, 66, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 87, 90, 91, 93, 102, 122, 128, 136, 140, 141, 142, 145, 167, 189, 192, 209, 222, 224, 225, 227, 228, 230, 294, 297, 308, 321, 325, 336, 345, 352
 Rûmeli askeri: 90, 222

Rûmeli Boğazı: 228
 Rûmeli Hisârı: 18, 40, 145, 189, 224, 225, 230, 336, 352
 Rûmeli kadı'askeri: 54, 136
 Rûmeli kal'ası: 228
 Rûmeli kasabâtları: 228
 Rûmeli Kavağı: 145
 Rûmeli metâ'ları: 297
 Rûmeli pâyesi: 142
 Rûmeli vâlîsi: 76
 Rumeyletü'l-Himâl şehri: 338
 rumh (mızrak, süngü): 33
 Rûmî: 14, 27, 44, 56, 93, 115, 119, 125, 161, 164, 175, 206, 214, 218, 222, 259, 285, 306
 Rûmiyye (Azerbeycân'da): 104, 113
 rumûz-ı usturlâb: 165
 Rûmiyye fieyhi: 104
 rumûz-ı usturlâb: 165
 Rûmzâd: 349
 Rûs lisânı: 202
 Rûs / Urus: 84, 131, 138, 226, 240, 267, 297, 346
 rusâs-ı hâs: 65
 Ruscuk kasabası: 178
 Rûs-ı menhûs: 137
 Rûşenî tarîkatı: 191
 ru'ûs berâtı: 294
 ru'ûs-ı hümâyûn: 285, 289, 291, 292
 rûzgâr düdüğü: 336
 Rûzî: 68
 Rûznâme: 84, 85, 86, 115, 125, 148, 212, 224
 rûbbân (gemici): 271
 Rûstem: 342
 Rûstem Paşa câmi'i (Tahtakal'a'nın kurbünde): 147
 Rûstem Paşa türbesi: 179
 Rûstem Paşa, Güzelce (Mîrimîrân): 77
 Rûstem Paşa hânı: 154
 Rûstem Paşa kârbânsarâyı: 213
 Rûstem Paşa medresesi: 150
 Rûstem Paşa mescidi: 148
 Rûstem Paşa sarâyı (Cüvân Kapucubaşı sarâyı): 153, 154
 Rûstem Paşa, Sarı: 168, 169
 Rûstem Paşa (Vezîr-i a'zam): 76
 Rûstem [ü] Efrâsiyâb: 331
 Rûstemâne: 120, 315
 Rûstem-i zamân: 117
 Rûstem-salâbet: 103
 rûsvâhâne (meyhane): 358
 rüşvet: 130, 172
 Rûvende (Yağfûr Kırâl'ın vezîri): 19

- S -

sa'âdethâne-i hümâyûn: 153
 sâ'at: 68, 310
 sâ'at kumu: 30
 sâ'atçı: 241, 267, 311
 sâ'atçıyân esnâfi: 270, 310
 sâ'atçıyân esnâfi: 310
 sâ'at-ı musanna'ı: 310
 sâ'at-ı remil: 213
 sabâ makâmı: 116, 345
 Sabâ şehri: 14
 Sabâh Sabâh Delisi: 189
 saban: 263
 saban demirleri: 315
 Sabanca somunu: 220
 Sabastıyye karyesi: 63
 Sabâyî (fia'ir): 167
 sabbâğân ya'ni boyacıyan: 334
 saberân ya'ni çilingirân-ı yüksükciyân esnâfi: 307
 Sabrî Efendi, fierîf (fia'ir): 359
 sâbûn: 299, 329
 sâbûncu esnâfi: 299
 sâbûnî (helva cinsi): 289
 saç bağı: 173
 saçaklı abâyî: 259, 261
 Saçbağı Paşa: 173
 Saçbağlı hâsekiler: 130
 saçma ağıları: 290
 saçma topları: 125
 saçmacıyân esnâfi: 290
 Sa'd, Hz.: 331
 Sa'd ibn Ebî Vakkâs (pîr Tîr-endazân): 315
 Sa'd ibn Ubeyd: 268, 269, 309, 323
 Sa'd, Pir: 269
 Sa'd (sahabe): 119
 sadak: 315, 323
 sadaka: 74
 sadaka-i câriye: 74
 sadaka-i cübbe: 74
 Sa'dân: 331
 Sa'dân-ı Hindî: 302
 Sadâyî Çelebi, zâkir: 342
 sâde kut (güvercin cinsi): 317
 sâde sarma (güreş oyunu): 119
 sâde tanbûracı: 345
 Sa'deddîn Efendi (Sultân Murâd-ı Salis mu'allimi): 200
 Sa'deddîn, eş-şehîr bi-Çelebi Müftî: 99
 Sa'deddîn Hasan eş-şehîr bi-Hocazâde (fieyh): 195, 199
 Sa'deddîn Hindî: 302
 Sa'deddîn ibn Kereb Gâzî: 315
 Sa'deddîn ibn Nâsır, Pir: 266

- Sa' deddîn-i Mısırî: 308
sadeî: 100
sadeîkârcıyân esnâfı: 335
sadeîkârî: 101, 144, 336
sadeîkârî bâb-ı kebîrler: 100
sadeîkârî dâ'ire: 342
sadeîkârî kanatlar: 75
sadeîkârî kundaklar: 304
sadeîkârî kundaklı tûfengler: 268
sadeîkârî na'lımlar: 329
sadeîkârîcibaşı: 335
Sa'd-ı Vakkâs: 11, 12, 13, 49, 207, 316
Sâdık Çelebi (Kudumzen): 343
Sâdıkkapusu (Galata'da): 211
Sa'dî Çelebi: 47, 151
Sa'dî Paşa (fia'ir): 161
Sa'dîzâde, Bursalı (mîrâsyedi kuşbâz): 317
Sa'dîzâde Efendi: 176
sadranc nakşı: 204
sadranc tarzı: 213
Sadreddînzâde yalısı: 217
sadr-ı Anadolu: 124
sadr-ı rûm: 123, 124
sadrîa'zam: 93, 94, 99, 103, 104, 106, 126, 127, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 139, 141, 142, 143, 166, 187, 188, 215, 216, 258, 260, 287, 342, 356
Sadru'l-ulemâ-yı Rûm: 123
Sadşe dağları: 214
Sa'dullâh ibn Akşemseddîn (fieyh): 162
safâyî habbı (keyf verici madde): 354
Safâyî (fia'ir): 164
Sâfî Çelebi (Akideci esnâfından): 289
Sâfî (fia'ir) (Cezerî Kâsım Paşa): 161
Safî, fieyh: 307, 344
safîrciyân (sâzende): 347
safîr-i bülbül (sâzende): 347
Sâfiye Sultân yalısı: 223
Safvân-ı Hindî, Pir: 275
Safvân-ı Yemenî, Pir: 292
sağ ulûfeci: 87
sâğarhâne (meyhane): 355
Sağır Dâvûd: 301
Sağır Riyâzî Çelebi (fia'ir): 359
Sağır Riyâzî Efendi: 97
Sağır Usta Dâvûd (Sultan Murâd-ı Râbî'in Kılıçcibaşısı): 31
Sağman: 85
Sağmedresekapusu (Süleymaniye Cami'inin kapısı): 72
sağrı poşu: 267
Sağrıcalar: 147, 303
Sağrıcalar Câmi' (Unkapanı'nda): 40
Sağrıcalar çârsûsu: 43
sağrıciyân esnâfı: 303, 322
Sahâbe: 11, 12, 31, 32, 33, 35, 36, 43, 76, 145, 174, 185, 197, 204, 242, 244, 253, 254, 259, 267, 277, 293, 297, 301, 302, 303, 306, 320, 325, 350
Sahâbe-i güzîn: 76, 174, 301, 303
Sahâbe-i kirâm: 32, 33, 35, 36, 145, 174, 197, 204, 244, 254, 259, 267, 293, 297, 302, 306
Sahâbîzâdeler: 145
sahan: 218, 238, 309
sahan dökmeçileri: 314
sahhâf: 259, 330, 332
sahhâfân esnâfı: 259, 330
Sahhâflarkapusu: 332
sâhib-i ayyârân: 311
sâhib-i beste: 351
sâhib-i post: 239
sâhib-i seccâde: 248
sâhir: 214
sahlebcıyân esnâfı: 286
Sahn-ı Semâniye: 181
Sahr bin Harb: 254
Sahra-i fierîf kubbesi: 74
Sahratullâh: 23, 302
Sahratullâh (mescidi): 74
Sahrek [Hacrek]: 89
sahrîc: 18, 20, 40, 146, 155, 198, 235, 252
sahtiyân: 132, 207, 208, 322, 323
sahtiyân terlikler: 325
Sâ'î: 147, 148, 156
Sâ'î Çelebi: 182
Sâ'î (fia'ir): 180
Sa'id Arab: 110
Sa'id (sahabe): 119, 331
Sâ'i-i Dâ'î: 160, 175, 181, 183
sâ'ika: 57
sa'îl (postacı) esnâfı: 257
Sâ'îlf (fiâ'ir): 165
Sa'ird: 89
saka kuşları: 318, 321
sakal traş etme adeti: 247
Sakâlîbe (<istanbul'un ismi, Tatar lisânında): 15, 24
Sakarya Nehri: 66
sakız: 222, 227, 269, 278, 335
Sakız adası: 32, 73, 82, 125, 204, 206, 209, 210, 223, 289, 335, 348, 358
sakız dirahıtları: 222
sakız dimisi: 335
Sakız kal'ası: 223
Sakız kâmhâsi: 335
Sakız şarâbı: 358
Sakız Urumu: 289
Sâkîhâne (meyhane): 355
Sâkînâme (Mantîkî Efendi'nin eseri): 359
sakkâ: 113, 157, 239, 265, 266, 309, 321, 323, 358
sakkâ çeşmesi: 239, 309
sakkâ huddâmları: 113
sakkâ kamçı: 323
sakkâ kuşu boğazı (kürk): 321
sakkâbaşı: 52, 265, 266, 268
sakkâhâne: 253
sakkâyân-ı şehir esnâfı: 265
sakkâyân-ı yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî esnâfı: 265
saksığan kuşu: 248
sal gemiler: 70
Salacak: 30, 133, 233, 235
Salacak <skelesi: 133
Salâhaddîn, Kâtib (fieyh): 161
salâhâne: 189
salahor esnâfı: 255, 358
salamura: 168
Salanta livâsi: 83
Salanta sahrâsı (Macaristan'da): 15, 138
salata: 285
salataciyân esnâfı: 285
Salbaş (çoban köpeği ismi): 280
sa'leb: 274, 286, 298, 354
sa'lebcıyân esnâfı: 286
salhâne: 252, 253, 276, 279, 280, 291, 295
salhâne emîni: 280, 291, 295
salhâneciyân esnâfı: 276
Salı bâzârı (<istanbul'un günlük pazarlarından): 218, 327
salık (gürz): 280, 316
Salıncak Rıdvân: 178, 179
Sâlih Çelebi, Mukallîd: 353
Sâlih Çelebi, Üsküdarlı (Kudumzen): 343
Sâlih Efendi (<slâmbol Monlası): 123, 124
Sâlih Efendi (fieyh): 200
Sâlih Efendi (Terşhâne emîni): 125
Sâlih, Hz.: 241
Sâlih Paşa (Kapudan): 78
Sâlih Paşa mescidi: 148
Sâlih Paşa sarâyı: 154
Sâlih Paşa (Vezîr-i a'zam): 111, 127
Sâlim Mağribî (fieyh): 135
sallâhâne: 53, 192
salma (gürz): 279, 280, 316
Salmas: 238
Salsâl: 43, 253, 353
Salsâl Tatar (bozayı te'lif iden): 353
Saltık Muhammed-i Buhârî: 353
sâlyâne: 80, 82, 84
salyar (salya): 288
Sâm (kayser): 37
Sâm (Pehlîvân): 120, 302
Sâm, Pir: 317
Sâm ü Nerîmân: 113, 331
sam yeli: 283
Samadya: 158, 237, 290
Samadyakapusu: 27, 355

- Samakov: 286, 308
 Sâm-ı akrân: 121, 253
 saman arakı (şarâb): 356
 samsâ (helva cinsi): 289
 Samsad (Diyârbekir'de): 88, 89
 samson: 218, 240, 279, 280, 282, 283, 321, 340
 samsonhâne: 218, 253, 282
 Samsonhâne mesîregâhı: 218
 Samsun: 51, 66, 220
 San Pavla zindânı: 205
 San Pavlo: 256
 San'ân: 305
 San'ân şehri (Yemen'de): 264, 327
 sanavber: 51, 204, 224
 sanavber fisdığı: 289, 300
 sancak: 64, 273, 324
 sancak ağası: 140
 sancakbeği: 85, 86, 87, 90
 sancakdârlar: 257
 sancak-ı fier'-i Resûl-i Mübîn: 257
 sancak-ı Yesevî: 353
 sandal: 221
 sandal (içecek): 276
 sandolozlu balgam: 190
 sandûk: 107, 323, 333, 334
 sandûka: 23, 27, 46, 56, 57, 63, 171, 177, 202, 314, 323, 335
 Sâni (fia'ir): 164
 sansâr (kürk): 321
 santa ağacı: 341
 santürçiyân (musiki esnâfından): 337
 santûrî: 357
 sapan: 248, 257, 260, 279, 280, 290, 315, 351
 sapan taşı: 302
 sapanbâz: 315
 sapançiyân esnâfı: 315
 sapan-ı Dâvûdîler: 257, 280
 sar' zahmeti: 176
 Sarakuza şarâbı: 213, 358
 Saranda nâm meyhâneci: 213
 sarây: 14, 26, 27, 28, 29, 31, 36, 43, 46, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 62, 66, 69, 72, 73, 76, 77, 79, 82, 100, 102, 104, 106, 107, 109, 114, 115, 118, 120, 121, 127, 130, 131, 132, 133, 134, 140, 146, 148, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 160, 177, 183, 187, 192, 193, 195, 200, 201, 204, 206, 209, 217, 220, 221, 222, 223, 224, 226, 227, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 240, 251, 252, 256, 271, 278, 288, 293, 315, 319, 320, 324, 329, 330, 335, 336
 sarây ağası: 131
 Sarây Ağası mescidi: 148
 sarây çiftliği: 224
 sarây hammâmları: 193, 195, 222, 234
 Sarây Meydânı: 54, 118, 120
 sarây (pabuc cinsi): 324
 Sarây şehri: 79
 Sarây (şehri): 82
 sarây yağlıkları: 320
 Sarâyburnu: 14, 15, 16, 18, 19, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 41, 44, 46, 54, 56, 114, 123, 133, 134, 135, 172, 232, 237, 273, 290, 359, 360
 sarây-ı âlî: 50, 52, 153, 201, 226, 330
 Sarây-ı Amîre: 76
 Sarây-ı Atîk: 52, 53, 66, 69, 120, 153, 278
 sarây-ı a'yân-ı kibâr: 251
 Sarây-ı Cedîd: 51, 52, 278
 Sarây-ı Hâs: 46, 77, 115, 153, 293, 319
 Sarây-ı Hümâyûn: 26
 sarây-ı vüzerâ: 53, 100, 149, 195, 201, 251, 252, 278
 Sarâylılar: 158
 sârbânlar: 267
 Sardilya: 125
 Sarhan: 66, 82, 88, 90, 184, 280, 345
 Sarhan Akhisârı: 184
 Sarhan (çoban köpeği ismi): 280
 Sarhanbayoğlu: 42, 44
 Sarhanî: 161, 175
 sarhoş: 62, 70, 96, 99, 127, 159, 180, 357, 361
 Sarhoş <brâhîm (Cam ustası): 70
 sarı asma kuşu: 318
 Sarı Celeb (Mukallid): 121
 Sarı Kâtib: 132
 Sarı Kethudâ mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
 Sarı Mukallid Celeb (Çöğürçiyân): 344
 Sarı Muslihiddîn: 199
 sarı nuhâs: 312
 sarı pirinc: 65, 306, 313, 329
 sarı pirinc esnâfı: 313
 sarı pirinc kefeli terâzûlar: 276
 sarı pirinc kitâbe: 312
 sarı pirinc teller: 308
 sarı pirinc tenekeler: 327
 Sarı Saltık: 119, 291, 353
 sarı [say] yağı: 292
 Sarı Solak: 121
 Sarı Solak kalyonu: 125
 Sarı Solak kapudan: 273
 Sarı Solak (okcu ustası): 315
 Sarı Süleymân: 116
 Sarı Velf kapudan: 273
 sarı yâkût (şarâb): 358
 sarıasma (kuş cinsi): 222, 353
 sarıca: 41, 48, 139, 155, 281
 sarıca arı erler: 155
 sarıca haşerâtı: 139
 sarıfirik (ot cinsi): 238
 Sarıgürz: 147, 159, 178, 179, 181
 Sarıgürz câmi'i: 147
 Sarıgürz hammâmı: 159
 Sarıgürz mescidi: 178, 181
 sarık: 41, 60, 224, 260, 287, 295, 319, 322, 329
 Sarıkadı mesîregâhı: 235
 sarıkcı: 58, 99, 329, 340
 Sarıkcılar kurbü: 340
 sarıkcıyân esnâfı: 329
 sarımsak: 163, 229, 281, 283, 284, 285, 286
 sarımsak turşusu: 283
 sarımsakçiyân esnâfı: 283
 Sarıyâr: 30, 194, 216, 227
 Sarıyâr hammâmı: 159
 Sârî (Kılıçlıların Piri): 309
 Sârî, fieyh: 331
 Sarkirmân kal'ası (Kırım'da): 210
 sarnıc: 22, 52, 54, 64, 69, 73, 155
 sarrâc: 239, 268, 286, 304, 323, 324, 343
 sarrâcân esnâfı: 323
 sarrâcân-ı makbûlân esnâfı: 323
 sarrâcbaş: 253, 324
 sarrâcbaş kârhânesi: 253
 Sarrâchâne: 35, 156, 174, 203, 324
 Sarrâchâne mescidi: 203
 Sarrâchânebaş: 27, 156, 158, 188
 Sarrâchânebaş hammâmı: 158
 sarrâf: 162, 294, 297
 sarrâfbaş: 297
 Sarrâfzâde: 148
 Sa'sa'a: 265
 sâtûr: 276, 279
 Sava Nehri: 97
 savat: 312
 savma'a: 255, 353
 savt: 342
 savt ü zecel: 115
 say yağı: 265, 272, 291, 292, 299
 saya: 109, 277, 281, 296, 317, 333
 saya (güvercin cinsi): 317
 saya (kumaş cinsi): 333
 sayacı: 277, 279, 294
 saya-i celebân-ı koyun esnâfı: 277
 sayalma çekici: 306, 309
 Sayda: 34, 45, 80, 84, 274
 Saydgâh: 240
 Saydûn Pâdişâh: 14
 sâyebân: 39, 299
 sâyebân-ı nâmûsiye: 320
 sâyebân-ı pâdişâhî: 309
 sayış egserisi: 306
 Sa'yî (fia'ir): 167
 sâyislerin silsilesi: 257
 sayyâd: 19, 24, 204, 226, 229, 242, 288, 289, 290, 291, 316, 318
 sayyâdân-ı murgân esnâfı: 316
 sayyâd-ı çömlekçi esnâfı: 290

- sayyâd-ı mâhî: 229, 242, 288, 291
sayyâd-ı serçeciyan ve gayrı murgân
esnâfı: 318
sâz: 110, 115, 223, 238, 251, 268, 273,
336, 337, 338, 343, 344, 345, 346,
347, 357
sâz (beş târlı): 344
saz (bitki): 83, 138, 141, 290
sâz (kırk târlı): 337
Saz Macarı: 83, 138, 141
sâzciyan: 338
sâzende: 158, 202, 253, 256, 257, 298,
341, 343, 344, 345, 346, 347, 348,
349, 355, 357
sâzendeğân: 121, 213, 256, 343, 344,
345, 346, 347
sâzendeğân esnâfı: 343, 347
sâzendeğân-ı arabî düdük: 346
sâzendeğân-ı avvâd: 344
sâzendeğân-ı bârbûtcıyan: 345
sâzendeğân-ı çağânabâzân: 347
sâzendeğân-ı çağirtma düdük: 346
sâzendeğân-ı çârtâyıyan: 344
sâzendeğân-ı çengciyan: 343
sâzendeğân-ı çeşdecıyan: 344
sâzendeğân-ı çögürciyan: 344, 345
sâzendeğân-ı dâ'irezân: 343
sâzendeğân-ı dankiyo düdüğü: 346
sâzendeğân-ı kaba düdük: 346
sâzendeğân-ı kânûncıyan: 344
sâzendeğân-ı karadüzenciyan: 345
sâzendeğân-ı kaval-ı çoban: 346
sâzendeğân-ı kemânçeciyan: 343
sâzendeğân-ı Fıranda: 346
sâzendeğân-ı kopuzcıyan: 344
sâzendeğân-ı kudumzen: 343
sâzendeğân-ı macar düdük: 346
sâzendeğân-ı mehter düdüğü: 346
sâzendeğân-ı mizmer düdüğü: 346
sâzendeğân-ı muğniciyan: 345
sâzendeğân-ı mûsikârân: 343
sâzendeğân-ı neyzenân: 343
sâzendeğân-ı pirincden mehter borusu:
346
sâzendeğân-ı ravzacıyan: 344
sâzendeğân-ı şarkıcıyan: 345
sâzendeğân-ı şeşhâneciyan: 344
sâzendeğân-ı şeştâriyan: 344
sâzendeğân-ı tanbûracıyan: 343, 345
sâzendeğân-ı tel tanbûrcıyan: 345
sâzendeğân-ı tulum düdüğü: 346
sâzendeğân-ı yelli düdük: 346
sâzendeğân-ı yeltemeciyan: 345
sâzendeğân-ı yonkarcıyan: 345
sâzende-i acemî zurnacıyan: 346
sâzende-i ağız tanbûrası: 347
sâzende-i arabî zurnacıyan: 346
sâzende-i âsafî zurnacıyan: 346
sâzende-i balabancıyan: 346
sâzende-i câm dübelekciyan: 347
sâzende-i cura zurnacıyan: 345
sâzende-i çömlek dübelekci: 347
sâzende-i dervîşân borusu: 346
sâzende-i Efrâsiyâb borusu: 346
sâzende-i Ergânün borusu: 346
sâzende-i Eyyûb borusu: 346
sâzende-i filcân: 347
sâzende-i ıklıkciyan: 345
sâzende-i ‹ngilis borusu: 346
sâzende-i kaba zurnacıyan: 345
sâzende-i kamış mizmârcıyanı: 347
sâzende-i kerrenâyıcıyan: 346
sâzende-i luturyan borusu: 346
sâzende-i makrafa dübelekçisi: 347
sâzende-i nağarakıncıyan: 346
sâzende-i nefircıyan: 346
sâzende-i safircıyan: 347
sâzende-i safir-i bülbül: 347
sâzende-i sünderciyan: 345
sâzende-i şehâbî zurnacıyan: 346
sâzende-i şîşe borusu: 346
sâzende-i tablâzcıyan: 347
sâzende-i tarak mizmârcıyan: 347
sâzende-i torompete borusu: 346
sâzende-i Yemen dübelekciyanı: 347
sâzende-kâr: 336
sâz-ı kadîm: 336, 337
sâz-ı sünderci: 345
sâzkâr: 338
sazlık: 122, 123, 290
Sazlıköy: 18
Sâznâme-i Dilnüvâznâme risâlesi
(Nihânî Çelebî'nin eseri): 345, 347
Seb'a: 176
Seb'a kırâ'ati: 114, 118, 245
Sebâdân kal'ası: 94
Seb'a-i Mu'allaka: 259
seb'a-i seyyâreler: 304
Sebde [Sebte]: 331
sebeb-i seyâhat: 11
sebeb-i tahrîr-i kitâb: 250
sebîl: 156, 157, 158, 174, 175, 192,
193, 196, 198, 212, 219, 235, 265
sebîlhâne: 102, 149, 157, 175, 196,
206, 212, 219, 222, 223, 235, 251,
252
Sebt bâzârı (‹stanbul'un günlük
pazarlarından): 327
Sebte Boğazi: 16, 122, 200
sebzeci esnâfı: 285
sebzehâne: 53, 252, 285, 287, 291, 295,
301
sebzehâne dîvânhânesi: 53
sebzehâne emîni: 252, 291, 295
sebzevât: 53
sebzevâtçı: 263, 285
seccâde: 197, 242, 246
Seçan kal'ası: 87, 141
Seçova: 137
Sedde Boğazi: 188
sedd-i Kahkahâ: 227
sedd-i Ye'cûc: 214
sefâyin: 32, 33
sefer: 75, 81, 85, 86, 87, 90, 91, 93, 96,
99, 111, 125, 126, 138, 170, 255,
257, 260, 267, 293, 296, 302, 304,
306, 308, 323, 326, 332
Sefer Dede, Deli: 188
sefer eşmek: 82, 88, 90, 91, 258
sefer neveti: 91
Sefer Paşa: 85, 108
sefer yolları: 255
sefer-i hümâyûn: 87, 90, 94, 95, 102,
114, 143, 305
seferliler (odası): 52
segâh makâmı: 12, 116, 117, 267, 283,
342, 346
Segedin: 74, 82, 87, 94, 95, 149
segel taşı: 246
Segsar: 82, 87
seğirdim âşçıları: 279
seğirdim At Meydânı esnâfı: 279
seğirdim odaları: 279
Seğitvar: 45, 74, 83, 87, 95, 113, 117,
141, 168, 169, 181, 201
seğsâne (yük taşıyan at): 323
sehre avretleri: 214
Sehî Beğ (fia'ir): 165, 167, 175
sehm (ok): 315
sehm-ı kazâlar: 260
sekbân: 53, 99, 108, 139, 151, 252
Sekbân Alî medresesi: 151
sekbânbaşı: 25, 53, 87, 103
sekdirme güller: 216
sekel (dervîşân mâbeyninde
boğazlarında asılan balgamî
taşlar): 246
Sekelhit kal'ası: 139
Seki Balı (Top cinsi): 216
sekî sabuncu: 299
sekleme (çuval): 291
Sel kapusu: 225
selâhorân esnâfı: 255
selâme işi (kılıç): 301
Selâmet Geray Hân: 360
selâmiyye avret takyalı: 340
selâmiyye dîbâ: 220
Selânik: 51, 74, 77, 82, 87, 90, 109,
188, 203, 281, 293, 294, 295, 302,
334
Selânik çukası: 109
Selânik halîçeleri: 334
Selânik (kılıcı): 302
Selânik ocağı: 90
Selânik Yahûdîleri: 51
Selânikli: 342, 344, 345
Selçûk: 351

- Selçûkiyân: 37, 38, 161, 308, 322, 351, 353
Selçûkî: 346
Selîm Ağa (yonkarcıyân sâzi ustası): 345
Selîm Hân: 46, 60, 68, 69, 79, 96, 110, 147, 148, 153, 163, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 175, 230, 231, 236, 278, 279, 286, 311
Selîm Hân câmi'i: 191
Selîm Hân evkâfı: 74
Selîm Hân Mandırası mesîregâhı: 240
Selîm Hân medresesi: 74, 149
Selîm Hân, fiehzâde: 95, 171, 230
Selîm Hân-ı Evvel: 11, 46, 47, 68, 69, 84, 106, 149, 150, 152, 155, 165, 166, 170, 174, 182, 184, 202, 221, 223, 224, 227, 229, 230, 231, 233, 237, 240, 309, 311
Selîm Hân-ı Sâni: 11, 29, 58, 60, 74, 95, 96, 97, 148, 151, 153, 168, 169, 170, 199, 202, 226, 227, 251, 341
Selîm, Sultân: 47, 68, 96, 168, 169, 307, 331
Selîm fiâh: 46, 68, 169
Selîm, fiehzâde: 97, 164
Selîm türbesi: 201
selîmî: 129
selîmî destâr: 93, 166
selîmî sarıklar: 329
Selîmiye Köşkü: 30
Selîmiyye hammâmı: 191
Selîmiyye kurbü: 148, 150, 178
Selîmiyye meydânı: 237
Seline kal'ası: 132, 137
Seline livâsı: 84
Selmân: 257, 276, 277, 282, 285, 286, 292, 297, 302, 307, 308, 314, 320, 323, 326, 327, 328, 331, 332, 335, 339, 341
Selmân-ı Fâris (Pâris): 243, 244, 254, 255, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 268, 275, 289, 297, 298, 301, 306, 307, 318, 319, 325, 328, 338
Selmân-ı Kûfî, Pir: 265
Selmân-ı Pâk: 146, 254, 255, 256, 262, 263, 264, 265, 270, 272, 275, 276, 277, 282, 286, 302, 303, 304, 305, 307, 308, 309, 310, 314, 316, 319, 320, 321, 322, 323, 325, 326, 328, 329, 330, 334, 335, 338, 350
Selmânî: 247, 297, 332, 333
Selmiyye livâsı (Tarabulus-ı fiâm'da): 84, 88, 92
Selsebîl (Kevser): 71, 157, 160, 196, 203, 204
selvâ nâm pişmiş kuşlar: 246
semâ': 191, 209, 222, 225
semâ' [u] sefâ: 191
semâ'hâne: 74, 192, 222, 337
Semâ'il: 306
Semân, medâris-i: 149
Semâniye: 65, 149, 181
Semâvât (Bağdâd'da): 89
Semâvât livâsı: 85
semâyî (havayi fişek): 305
semek: 196
semekî (havayi fişek): 305
Semendire: 15, 16, 66, 82, 87
Semendire (arabası): 18
Semendire balı: 299
semer: 257, 323
semeciler: 323
semerciyan esnâfı: 307, 323
semîn sünger (işkençe aleti): 256
semmûr: 60, 62, 114, 115, 116, 130, 132, 133, 134, 138, 172, 173, 177, 238, 273, 275, 298, 321, 327, 357
semmûr bâzirgânı esnâfı: 321
semmûr esnâfı: 321
semmûr hil'at-ı fâhire: 134, 273
semmûr kabaniçesi: 273
semmûr kafâsı (kürk): 321
semmûr kalpak: 115, 116, 321, 357
semmûr kalpakcıyan esnâfı: 321
semmûr kürk: 60, 116, 130, 133, 172, 321, 327
semmûr lepâçe: 62, 132, 133, 177, 275
semmûr paçası (kürk): 321
Semmûrkaş kolu: 349
Semmûrkaş (Rakkâs): 310, 349
Senâyî Çelebi (fia'ir): 161
Sencovaniyye manastırı: 63
seng-i ferah (mermer cinsi): 160
Senköy: 83, 140
Senmartin kal'ası: 97
Sennâre şehri (Füncistân'da): 320
sepet: 207, 254, 290, 300, 301, 323, 327
sepet sandıkcıyan-ı sarrâcân esnâfı: 323
sepet sandûklar: 323
sepetciyan-ı sayd-ı mahî esnâfı: 290
sepetciyan-ı sayyâd-ı mahî esnâfı: 290
serâvîl [ü] kamîs: 74
serbend: 310, 357
serçe: 152, 318, 353
serçeciyan esnâfı: 318
Serdâr Cüvân Kapucubaşı: 128
serdengeçdi: 45, 50, 77, 238
Serem balı: 299
seren: 270, 300
serencibaşı: 270
serencıyan esnâfı: 270
Serendîl cezîresi: 335
Serendîl (Hindistan'da): 243, 255
sereng: 114, 263, 319, 333
sereng ve katîfe esnâfı: 333
sereng yasdıklar: 333
seretân burcu: 23
Serfice: 321
Serfice bezi: 333
Serfice gömlekleri: 319
Serfice ketânı: 274
sergele (güreş oyunu): 119
sergellebaşı: 324
sergüzeşt: 46, 59, 62, 78, 110, 111, 113, 114, 121, 185, 204, 207, 248, 271, 351
sergüzeşt-i Evliyâ: 114
serhadli (pabuc cinsi): 324
serheng (ney cinsi): 337
serîka: 240, 255
sergelle (güreş oyunu): 316
Serkiz: 255
sermâye tüfeng: 303
serpenâh (zirh): 302
serpme: 291
serpûş: 144
serre (matrakhâlık): 121
Serûc (Rikka'da): 85, 89
serv (servi): 51, 67, 69, 72, 102, 115, 130, 145, 164, 165, 176, 202, 204, 209, 216, 221, 222, 224, 226, 227, 228, 229, 231, 256, 262, 290, 316, 332, 335, 340, 341, 348
Servi, Bâb-ı: 115
Servi Burnu: 226, 228, 229
Servi Furunu mukâbelesi: 316
Servi kolu: 348
servi kozağı: 262
serv-i serâmed: 229
servi tâbûtlar: 341
servi tahtası: 340
Servikapusu: 26
servili bâğ: 221
Sevâkin: 335
sevdâger-i burgucıyan esnâfı: 306
Severin (kal'ası): 18
Sevîk (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
sevr kökü (deva otu cinsi): 327
Sevrîş-fiehb (Hazret-i *brâhîm*'in ineğinin adı): 277
seyâhat: 11, 12, 16, 46, 47, 74, 86, 111, 142, 149, 152, 159, 161, 164, 176, 181, 188, 189, 198, 248, 250, 256, 267, 270, 313, 314, 316, 317, 338, 347, 353
seyâhat organları: 256
seyâhat-ı kübrâ: 11
seyâhatimiz (Evliya'nın): 248, 285, 316
Seyâhatnâme: 21, 159, 178, 218, 234
Seydî bin Mahmûd eş-şehîr bi-Mücellidzâde, Mevlânâ: 167
Seydi Çelebi, Mevlânâ: 79
Seyfeddîn-i Herâtî (fieyh): 281
Seyfî Ağa (fieştâryân): 344

- Seyfî Çelebi: 179
Seyfî (fia'ir): 164
seyf-i zülfeccâmî (kılıç cinsi): 301
seyf-i zülyezenî (kılıç cinsi): 301
Seyfullâh Hamîdî: 178
Seyidvar gazâsı: 341
seyis: 159
seyisbaşılar: 257
seyishâne: 52, 257, 263, 265, 266, 272, 279, 281, 282, 284, 287, 299, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 325, 326, 327, 329, 330, 332, 333, 338, 340, 341
seyishâne atları: 287
seyishâne dükkânı: 313
seyishâne yükü: 52, 279, 281
Seykel: 83, 138, 141
Seykelistân: 138
seylân: 310, 312
seylâvî: 238
seyrâncı: 264, 268, 269, 289, 292, 298, 319
seyyâfân: 301
seyyâh: 11, 13, 30, 36, 51, 63, 70, 164, 235, 238, 242, 248, 250, 304, 348
Seyyid-i Vilâyet (fieyh): 175
Seyyidvar Gazâsı: 116
sıbyân fırlağı: 120
sıçan: 296, 320, 340
Sıçan Halife sarâyı: 206
Sıçan Halife (Tanbûrcıyân): 343
Sıçanlı hammâm: 158
Sıdkı Çelebi (fieyh): 185
Sıdkı Efendi câmi'i: 224
Sıfâhân: 262
Sıfet: 84, 88, 92, 137
Sıfet haliçeleri: 334
Sıfet şehri (Arabistan'da): 203
Sıfet Yahûdîleri: 51
Sıffîn cengi: 264, 306
sıfracıyân esnâfi: 323
sıgım (geyiğin büyük cinsi): 226, 240, 254, 279, 316, 321
sığır: 137, 210, 228, 240, 246, 263, 277, 279, 281, 295, 299, 305
sığır boynuzu vezneleri: 304
sığır boyunduruğu: 315
sığır bülbül (musiki aleti): 347
sığır celeb-keşânları: 281
sığır derisi: 225, 232
sığır derisinden tulum sallar: 38
sığır etleri: 277
sığır kelleleri: 281
sığır pasdırması: 300
sığır postu: 224
sığır sürüsü: 240
sığır tokatları: 277
sığircık: 21, 27
sığır-keşân: 281
Sığla: 82, 87, 91, 345
Sınab: 220
sınago hahamları: 203
sınagolar: 212, 223
sıntırac (nalcı aleti): 308
sıntırâş (işkence aleti): 256
sıntırâş (pabuccu aleti): 325
Sınur çayırı: 113
sıpa: 277
sıpkın harbe: 279
sıpkın (zıpkın): 290, 291
sıpkıncıyân esnâfi: 290
Sırçasarâyı: 107, 111, 130, 173
Sırf: 325
Sırf hükemâları: 21
sırık: 254, 255, 264, 265, 266, 267, 273, 278, 282, 284, 288, 290, 295, 297, 304, 318, 319, 323, 340, 354
sırık hammâlları: 264, 265, 266, 267, 297, 354
sırma: 268, 279, 292, 304, 308, 311, 313, 320, 323, 324, 332, 333
sırma gibi teller: 313
sırma keçe: 268
sırma mebrûm: 304
sırma satıcı esnâfi: 292
sırma ve kılabdan satıcı esnâfi: 292
sırmacılar: 332
sırmakeş: 148, 308
Sırmakeş mescidi: 148
sırmakeşân esnâfi: 292, 313
sırmakeşhâne: 158, 252, 292, 313
sırmakeşhâne emîni: 292, 313
Sırmakeşhâne kurbü: 158
sırmalı katife: 333
sırmalı peştemâlları: 279
Sırrî Efendi (fia'ir): 359
Sırt hammâmı: 158, 320, 332
sırtlan: 280, 321
sıvacıyân esnâfi: 339, 340
Sibin kal'ası: 141
sicim: 269, 290
sien kapusu: 351
Sidirkapsi (Selânîk kurbünde): 294
siğci: 314
Siğci kitâbları: 32, 328
Siğci-i Cerir (Kitap): 337
Siğci (kitap): 248
Sihâm-ı Kazâ (Nefî' Efendi'nin hicivâtı): 221
Sihuzencîr (fiehrizol'da): 86
Sikender: 156
Sikender-i Rûmî: 27
sikke: 38, 39, 50, 66, 69, 83, 115, 173, 214, 240, 293, 294, 303, 310, 311, 313
sikke kalp olması: 294
sikke kazır: 311
sikke tasih: 293
sikke urucular: 294
sikkeci (kehlecıyân ustalarından): 294
sikkeciyân: 294
sikkehâne: 294
sikke-i hasene: 240, 313
sikkezân: 311, 314
sikkezân ağa: 314
sikkezân esnâfi: 311
sikkezânbaşı: 294, 295, 310, 311, 313
Sikkîn, Seyyid: 43
silâhhâne: 20
silâhşör: 120, 259
silâr (gürz oyunu): 121
Silifke: 84, 274
Silifke kal'ası: 66
silihdâr: 87, 93, 132, 134, 153, 207, 219
Silihdârlı: 108
silihdârlık: 103, 123, 135
Silisre: 15, 82, 83, 87, 104, 111, 132, 135, 163, 273
silisre düdüklere: 272, 332
Silisre paşa livâsı: 83
Silisre sabunu: 299
Silivri: 18, 20, 26, 33, 174
Silivri bâbı: 23, 26
Silivri bağçesi: 237
Silivri kal'ası: 15, 18, 38, 135
Silivrice Vezîr: 15
Silivrikapu: 44, 51, 77, 145, 146, 148, 158, 175, 232, 237, 278, 293
Silivrikapusu hammâmı: 158
sîm: 198, 286, 307
sîm âvânî: 138
sîm halhâllar: 202
sîm mühür-kenler: 312
sîm rahtlar: 323
sîm ü heykelân esnâfi: 312
sîm üzengi: 138
Simav şehri: 164, 175
sîmci (sırma-keşân esnâfından): 292
sîm-i hâlis: 101, 354
Simidcizâde: 121
simit: 208, 213, 251, 265
simit furunu: 251
simitci: 348
simitciler esnâfi: 265
Simitcioğlu (Mukallid): 312, 352
simitciyân esnâfi: 265
simsâr: 292, 294, 297
simsârcılar: 297
simsim (Susam): 298
sîmurg: 114, 254
simyâ: 353
Simyon (Evlıya'nın talebesi): 37
Sin kal'ası: 94
Sîn vilâyeti: 253

- Sinân bozahânesi: 354
Sinân bozası: 354
Sinân Çelebi, Nişancı: 163, 180
Sinân Efendi, Muhaşşî: 181
Sinân Efendi (feyh): 184
Sinân Efendi, Vâ'iz: 209
Sinân, Mevlânâ Hekîm: 96
Sinân Paşa: 139
Sinân Paşa câmi'i: 206
Sinân Paşa, Cığalazâde (Vezîr): 99
Sinân Paşa (fâtih-i Yemen): 158
Sinân Paşa (Kapudan): 78, 96, 97
Sinân Paşa kârbânsarayı: 155
Sinân Paşa Kasrı: 30
Sinân Paşa, Koca (Vezîr-i a'zam): 78
Sinân Paşa Medresesi: 177
Sinân Paşa mescidi: 148
Sinân Paşa, Serdâr: 96
Sinân Paşa, Sofu (Sadr-ı a'zam): 99
Sinân Paşa, Tavâşî: 166
Sinân Paşa tekyesi: 206
Sinân Paşa, Vezîr-i a'zam (Bâyezîd-i Velî asrında): 163
Sinân Paşa (Yemen Fâtihî): 174
Sinân fiâh: 346
Sinân (fia'ir): 164
Sinâneddîn bin Yûsuf el-Hatîb (Süleymâniyye câmi'inin imâmı ve hatîbi): 191
Sinâneddîn (feyh): 184
Sinâneddîn Yûsuf bin Hüsâm bin el-Abbâs: 181
Sinânî tarikati: 191
Sinâniyye çârûsu: 351
sinânlar (savaş aleti): 302
Sinânpaşa Kasrı: 359
Sinânpaşa köşkü (Sarâyburnu'nda): 359
Sinânpaşa mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
Sincar (Diyârbekir'de): 85, 89, 92, 283
Sincivit: 83
Sind diyârları: 232
sindân (örs): 305
sini: 63
sini börekleri: 265
sinibâz (hayâl-i zilçıyan): 338, 349
Sinobî: 164
Sinop: 34, 51, 66, 70, 100, 194
Sinop câmi'i minberi: 70
Sinop kal'ası: 34, 66, 100, 194
Sinyor Yako (Rakkâs): 349
sipâh: 50, 122, 132, 133, 135, 142, 187, 235
sipâh ağaları: 93, 130
sipâh çavuşu: 103
sipâh eşkıyâsı: 136
sipâh huddâmları: 93
sipâh kethudâyeri: 53, 233
sipâh oğlanı: 87
sipâh zorbaları: 200
Sipâhbâzârı: 235, 334
sipâhî: 90, 107, 109, 131, 134, 135, 139, 142, 167, 242
sipâhîzâde: 135
sipehsâlâr: 107, 136
Sirâceddîn Lahsevî, eş-feyh (Âh-i Evran Dedesi): 303
Sirâceddîn, Pir: 332
Sirebreniçe (Bosna'da): 294
Sirem: 82, 87
Sirem arabaları: 18, 297
Sirem vadisi (Macaristan'da): 15, 16
sirke: 163, 229, 281, 283, 285
sirke fiçları: 283
sirke şîşeler: 283
Sirkeci: 34, 39, 42, 152, 174, 175, 184, 283, 345
Sirkeci Hüseyin (Sâzende): 345
Sirkeci tekyesi: 34, 39, 42, 152, 174, 175, 184
sirkeci başı: 253, 283, 284
sirkehâne kârhânesi: 283
Sirozî: 165
Sis: 84, 88, 92
Sitâyışnâme: 343
Sitti Âyişe: 319
Sitti Hafza: 258
Sitti Zeyneb: 319
Sivas: 41, 51, 78, 80, 81, 82, 88, 91, 95, 113, 127, 129, 135, 162, 163, 168, 209, 259, 294, 332
Sivas Ermenîleri: 51, 332
Sivas kal'ası: 78, 113
Sivasî Efendi Tekyesi câmi'i (Sultân Selîm kurbünde): 146
Sivasî Tekyesi: 20, 152
Siverek: 85, 89, 92
Siverin kal'a: 18
Sivrihisâr: 46, 161, 236
Siyâvuş Paşa bağçesi: 237
Siyâvuş Paşa, Kapudan: 123, 154
Siyâvuş Paşa kapusu: 219
Siyâvuş Paşa, Makbûl: 53
Siyâvuş Paşa sarayı: 52, 73, 153
Siyâvuş Paşa (Süleymân Hân vezîri): 123, 125, 132, 134, 138, 141, 199, 219, 220, 233
sof: 245
sofular: 154
soffalar: 204
Sofî Mehemed Paşa medresesi: 150
Sofî Mehemed Paşa sarayı (Hâce Paşa mahallesinde): 153
Sofiler: 158
Sofiler hammâmı: 160
Sofiler tekyesi: 152
sofiyyûn esnâfi: 258
sofralar: 332
Sofular hammâmı: 158, 182
Sofya: 51, 54, 82, 90, 164, 184, 187, 190, 294
Sofyalı Kadızâde: 190
soğan: 283, 284, 285, 291, 298
soğan dolması: 285, 291
soğancıyan esnâfi: 284
Soğanlı vâdileri: 238
Soğuk Çeşme: 26
Sohbethâne (meyhane): 356
Sokrât: 22, 28, 262
Sokul kasabası: 76
Solak Çelebi: 154
solak tâ'ifesi: 114
solak başı: 114
Solakzâde: 251, 331, 343, 346
som girih kuşaklar: 320
sommâkî: 18, 55, 57, 59, 64, 67, 70, 71, 105, 121, 160, 197, 206
sommâkî amûdlar: 64, 67, 206
sommâkî çâr-kûşe taş: 197
sommâkî la'l-gûn: 71
sommâkî sütûn-ı mücellâlar: 57
somun: 220, 264, 267
Sonisa kasabası: 181
Sonlok: 82, 87, 95
sopa (savaş aleti): 279
sorguc: 50, 81, 86, 171, 254, 265, 317
sorguccuyan esnâfi: 317
Sorkuçyan <van>: 94
Sotin kal'ası: 94
Sovukçeşme: 54, 61, 156
Sovukkapu (Zeyrek başı kurbünde): 146
Sovukkuyu câmi'i imâmı: 315
Sovukkuyu kurbü: 148, 150
Sovukpençere makâmı: 63
Sovuksu (sahrıncı): 20
Söğüd: 137
Söğüdcük Ayazması mesîregâhı: 207
Söğüdcük şehri: 38
Sönbeki: 73, 260, 270
Sönbeki fırkatesi: 111
söngü (fırın süpürgesi): 267
Sstanbul: 178, 180, 250
su altunu: 311
su değirmeni: 252, 266, 267
su dollâbı çarhçıları: 341
su dollâbları: 239
su dollâbları çarhcısı esnâfi: 340
su gümüşü: 311
su kaplıbağası: 30
su kemerleri: 19, 277
Su Kemerleri mesîregâhı: 239, 240
su küngleri: 340
su meşikleri: 323
su sarnıcı: 18, 20, 54, 64, 69
su yolçıyan esnâfi: 339
su yolcular: 340

- su yolları: 215, 341
su yolları kazıcılar esnâfı: 340
subaşı: 53, 54, 136, 147, 148, 183, 193, 195, 201, 202, 203, 205, 212, 216, 221, 223, 224, 226, 230, 231, 233, 254, 255, 256, 257, 287, 336, 345, 356, 358
subya (Mısır'da pirinçten yapılan bir içki): 354
subyacıyan esnâfı: 354
sucuk: 285
sucukcuyân esnâfı: 285
sudâ' marazı: 281
Sudak kal'ası (Kırım'da): 66, 210
Sûdân: 159, 189, 310, 328
sudîna arakı (şarâb): 354, 356
sûfcıyân: 334
sugurya (gemi cinsi): 125
suhan-perdâzlık: 350
Suheyb-i Rûmî, Pir: 259, 306
Sûhte Receb (yonkarcıyân sâzı ustası): 345
sûhtevât: 69
sûhtevât ilmi esnâfı: 260
sûhtevât tâ'ifesi: 261
sûhteyân: 73
sûk-ı Sultânî: 155, 317
sûk-ı tavîl: 154
sulehâ: 36, 41, 48, 50, 56, 59, 76, 79, 96, 103, 106, 108, 111, 121, 124, 127, 130, 133, 146, 161, 171, 174, 178, 182, 197, 200, 204, 205, 206, 208, 220, 221, 233, 235, 250, 255, 263, 276, 307, 331, 334, 351, 354
sulhnâme: 104, 112
Sultân Ahmed Hân bîmârhânesi: 153
Sultân Ahmed Hân câmi'i: 29, 30, 100, 114, 198, 212, 233, 278
Sultân Ahmed Hân imâretî: 152
Sultân Ahmed Hân meclisi: 350
Sultân Ahmed Hân medresesi: 149
Sultan Ahmed sebîlhânesi: 196
Sultân Balat fiâh mahallesi: 280
Sultân Bâyezîd kurbü: 77, 153, 293, 305, 314, 331
Sultân Cihângîr câmi'i: 217
Sultân hammâmı: 158, 234
Sultân Kalavan câmi'i (Mısır'da): 67
Sultân karlığı: 287
Sultân Mehemed imâretî: 147
Sultân Mehemed kurbü: 150, 164, 301
Sultân Pûlâd kabusu: 42
Sultân sarâyı: 148
Sultân Selîm dağı: 34
Sultân Selîm hammâmı: 158
Sultân Selîm kurbü: 146, 151, 154
Sultân Selîm türbesi: 179
Sultân Süleymân câmi'i: 69
Sultân Süleymân hammâmı: 158
Sultân Süleymân medresesi: 149
sultânî şeftâlûsi: 300
Sultâniyye: 94
Sultâniyye bağçesi: 229, 237
Sultânönü: 82, 88, 91
sultânü'l-ber (Mısır emîr-i hacı): 86
Sultânü'l-berreyn: 293
Sultânü'l-ulemâ: 337
Sulu hân: 154
Sulu Manastır: 48, 51, 146, 148, 348
sumak: 265
summât: 323
summât-ı Muhammedî: 49, 71, 284
sumpara: 314
Sun'î: 177
Sun'î Beğ (fia'ir): 167
Sun'î (fia'ir): 161, 164
sunkur (kılıç): 301
sunkur (kuş cinsi): 316
Sun'ullâh Efendi câmi'i (Kırççeşme'de): 146
Sun'ullâh Efendi (fiyhülislâm): 99, 176, 177, 179, 186
Sun'ullâh ibn Ebü'l-Kâsım, Pir: 335
Sun'ullâh Kurtubî, Pir: 272
Sun'ullâh (fiyh): 180
Sun'ullâh-ı Hamîdî: 177
sûr (düğün): 304, 332, 336, 348
sûr geceleri: 305
Sûrân-zemîn: 116
surhâbî (havayı fişek): 305
sûr-ı hümayûn: 97, 98, 130, 299, 332, 336, 347
sûr-ı «srâfil»: 347
Sûrmây Alî Yâr (Kânûncı): 344
sûrnâ (musiki aleti): 94, 114, 343
surre emîni: 74, 267
surre-i Rûm: 74
Susam cezîresi: 125
sûsâm dânesi: 298
sûsâmiyye (helva cinsi): 289
sûsâmlı: 267
sûsâmlı hâs beyâz ekmekler: 264
sûşnâr arakı (şarâb): 356
suyolcu: 336
suyolcuhâne: 253
Sûzenî Efendi (fia'ir): 182
Sûzenîzâde: 182
sûzenler: 308
Sûzî (fia'ir): 167
sûznâk makâmı: 347
sûznâk nefes: 342
Sübân dağı (Bingöl'de): 286
sübûkeci (kehlecıyân ustalarından): 294
Sücâh bağları teferrüçgâhı: 235
Sücûdî (fia'ir): 167
süd: 60, 132, 134, 201, 210, 220, 223, 240, 277, 278, 285, 286, 331, 353
süd ana: 220
süd karındaş: 223
süd vâlidesi: 132
südcıyân: 277, 286
südcıyân-ı ganem esnâfı: 277
südcıyân-ı sevr esnâfı: 277
südcıyân-ı sûhteyân esnâfı: 286
südcıyân-ı şürekâr esnâfı: 277
Südcizâde: 200
südcü: 241, 278, 286, 287
Südcü deresi: 287
Südcüzâde: 200, 342
südhâne: 23
südlü âşçıyan esnâfı: 285
Südlüce: 18, 25, 136, 191, 195, 201, 202, 228, 239, 251, 278
Südlüce hammâmı: 159
Süfyân-ı Sevrî, Pir: 258, 262, 277, 285
Süfyânü's-Sevrî kuyusu: 258
Süğlün bağrı: 301
Süğlün kulesi: 308
süğlün (kuş cinsi): 316
süğlün murgları: 152
Süğlün Muslu: 146, 148, 153, 174, 183, 187
Süğlün fiâh (Hânende): 348
Süheyl Beğ mescidi: 218
Sührâb Ağa (Kopüzcıyân): 344
sükker: 285, 286, 289
sükker çârsûsu: 212
sükkerî: 298
sükkerî pâlude: 264
Süleymân Ağa çeşmesi: 156
Süleymân Ağa (Dârüssa'âde Ağası): 103
Süleymân Ağa, Dîv (Kızlar Ağası): 132, 233, 239
Süleymân Beğ: 19, 38, 109
Süleymân Beğ ibn Orhân Gâzî: 38
Süleymân Beşe: 294
Süleymân bin Abdullâh (Benî Emeviyye Halifesi): 34, 210
Süleymân bin Kemâl Paşa: 166
Süleymân Çelebi câmi'i: 148
Süleymân Çelebi, Çıkrıkçızâde (Mukallid): 352
Süleymân, Dişlen (tanbûracıyân): 119, 345
Süleymân Efendi, Bıyıklı: 178
Süleymân Efendi halîfesi: 182
Süleymân Efendi (Kefe Müftüsü): 176
Süleymân Efendi (fiyh): 182
Süleymân Efendi yalısı: 230
Süleymân Hân: 11, 26, 45, 52, 53, 59, 60, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 86, 90, 93, 94, 95, 113, 116, 117, 139, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 158, 165, 168, 169, 170, 174, 180, 181, 191, 193, 198, 200, 201,

202, 204, 205, 208, 214, 216, 217, 218, 223, 226, 228, 231, 232, 233, 238, 239, 241, 252, 267, 270, 279, 295, 298, 309, 310, 314, 318, 324, 331, 335, 341, 345, 361

Süleymân Hân Bîmâristânı: 152

Süleymân Hân binâsı: 153, 205, 237

Süleymân Hân câmi'i: 149, 153, 205, 270, 314

Süleymân Hân cülûsu: 166

Süleymân Hân çeşmesi: 156

Süleymân Hân dârülkurrâsı: 151

Süleymân Hân destercibaşısı: 209

Süleymân Hân evkâfi: 73

Süleymân Hân kapudanları: 223

Süleymân Hân kârbânsarâyı: 155

Süleymân Hân kemerleri: 156

Süleymân Hân (Mîrimîrân): 77

Süleymân Hân su kemerleri: 156

Süleymân Hân, fiehzade: 98, 170, 172, 231, 309

Süleymân Hân şu'arâları: 180

Süleymân Hân topları: 216

Süleymân Hân vâlidesi: 309

Süleymân Hân vezîri: 147, 153, 199, 200, 201, 206, 235

Süleymân, Hazret-i: 14, 15, 17, 21, 49, 50, 51, 54, 55, 59, 70, 237, 240, 242, 250, 275, 311, 330, 336, 337

Süleymân ibn Dâvûd, Hz.: 14, 305

Süleymân, Keçeci: 115

Süleymân Kethudâ Ağa (Yeniçeri ağası): 124, 144, 148

Süleymân Nebî: 14, 28, 59, 336, 337

Süleymân Paşa (Erzurûm vâlisi): 77, 111

Süleymân Paşa, Gazî (Vezîr): 94

Süleymân Paşa, Kul Kethûdâsı: 142, 174

Süleymân Paşa, Orhan Gazî oğlu: 294

Süleymân Paşa, Silihdâr (Vezîr-i a'zam): 134

Süleymân Paşa, Tavâşî: 94, 309

Süleymân Paşa, Tavâşî: 94, 309

Süleymân Paşa (Vezîr): 76, 174

Süleymân sahrâsı: 237

Süleymân Subaşı binâsı: 147

Süleymân, Sultân: 79, 93, 122, 148, 153, 167

Süleymân fiâh (Mâhân şehri beğlerinden): 38

Süleymân, fiehzâde: 309

Süleymân-ı Sâni: 15

Süleymânî: 105

Süleymânî destâr: 168

Süleymâniyye: 70, 71, 72, 73, 75, 100, 149, 151, 153, 155, 159, 184, 186, 191, 237, 304, 314, 332, 339, 340, 343, 354

Süleymâniyye câmi'i: 53, 70, 71, 72, 73, 75, 149, 184, 191, 314

Süleymâniyye meydânı: 237

Süleymâniyye minâresi: 332

Süleymâniyye mü'ezzini: 343

Süleymâniyye tîmârhanesi: 304, 340

Süleymâniyye Vâlide hammâmı: 159

Süleymânnâme (Firdevs'inin eseri): 164

sülice bağırsak: 282

sülûğen (<ngiliz boyalarından): 327

sülük dişleri: 321

sülüne (deniz mahlûku): 290, 291

Sümüklü Dede: 189

sünbül: 12, 160, 180, 222, 262, 267

Sünbül Ağa (Dârü's-sa'âde Ağası): 128

Sünbül Alî Efendi (fieyh): 201

Sünbül Efendi (fieyh): 180

Sünbül Sinân Efendi: 96

Sünbül Sinân tekyesi: 152

sünbül yağı: 262

sünbüle kamçı: 323

sünbül-i Hıtâyî: 326

Sünbüllü: 213

Sünbüthel kal'ası: 94

sünce (savaş aleti): 302

sünceli (temren cinsi): 307

sünde (bir çeşit iğne): 308

sünder (bir çeşit telli Kürt çalgısı) sâzları: 345

sünderciyân (musiki esnâfından): 337, 345

sünger: 270

süngüler (savaş aleti): 302

Sünnâr kavmi: 328

sünnet: 188, 274, 329

sünnet usturaları: 329

sünnetciyân esnâfı: 329

Sünnî: 164, 183

Sünnî Kadın medresesi: 150

sünsâr (pabuccu aleti): 325

süpürge: 254, 255, 268, 317

süpürge fundası: 268

süpürge (ney cinsi): 337

sürâhî: 194, 213, 222, 267, 345

sürâhî dolma kabağı: 222

sürâhîbâz: 349

Sürende Hekîm: 29

sürgün avı: 229

sürhâb (kuş cinsi): 317

Sürioğlu (çingene): 280

sürme (göz): 325, 340

sürme (matrâkbâzlık): 121

sürmebâz (hayâl-i zilciyân): 339

Sürûrî Çelebi: 209

Sürûrî (fia'ir): 167

Sürücek (fiehrizol'da): 86

sürüciyân: 277

sürücü matı ter-oğlan: 277

sürücüler: 279

Süryanî: 24, 115

Süveys: 165, 268, 270, 286

- fi -

fiâ'bân Efendi: 180

fiâ'bân Efendi, Büyük: 184

fiâden er-Râ'î: 277

fiâdî Çelebi (Hezârfen): 360

fiâdî el-Hindî: 267

fiâdillü, fieyh: 167

fiâfi'î, <mâm: 159, 255, 256, 261, 276, 350

fiâfi'î kitâbları: 256

fiagake livâsı: 84

fiagât: 331

fiâh Abbas: 107

fiâh Hûbân medresesi: 149

fiâh Hûbân sarâyı (Kara Kâsım Paşa Çeşmesi kurbü): 153

fiâh Hûbân türbesi (Yeni bâğçe kurbünde): 179

fiâh <smâ'îl: 68, 78, 163, 165, 166, 236

fiâh Mehemed Efendi (fieyh): 184

fiâh Polat Ağa (Yalı Ağası): 141

fiâh Safî: 104

fiâh Sultân câmi'i: 187, 195, 200

fiâh Sultân çeşmesi: 194

fiâh [u] Gedâ (kitap): 169

şahâbî zurnacıyân: 346

fiâh-bâğî (bâğ-ı hıyâbân): 113

şâhbender esnâfı: 276

şâhî: 215

şâhî top: 71, 125

fiâhidî Lügatı: 37

fiâhidî (fia'ir): 164

şâhin: 23, 76, 120, 130, 171, 240, 316, 343, 348

fiâhin kasabası: 76

fiâhin fiâh, Küçük (Rakkâs): 348

şâhincibaşı: 321

fiâhinkirmân kal'ası: 142

fiâhkulu iskelesi: 42, 44

fiâhkulu medresesi: 150

fiâhkulu (nakkâş ustası): 330

fiâhkulu resmi: 216

fiâhkulukapusu: 205

fiâhnâme (kitap): 331, 359

şâhnişîn: 33, 113, 115, 153, 156, 196, 221, 301

şâ'ir (ayrıca bkz. şu'arâ): 44, 51, 96, 121, 158, 161, 162, 165, 169, 177, 178, 179, 182, 259, 261, 279, 331, 348

şâ'irân esnâfı: 259

şak postu: 321

şakabend: 332

fiakanâme (kitap): 189

fiakâyık-ı Nu'mâniyye: 166, 184

şakî: 116, 348

- fiakî Balı (Top cinsi): 216
fiâkird Alî (Tanbûrcıyân): 345
fiaklofça livâsı: 83
şalgam: 285, 341
fiâm: 11, 13, 15, 17, 21, 31, 33, 34, 35, 47, 55, 63, 68, 76, 77, 78, 81, 84, 88, 92, 95, 102, 103, 127, 134, 135, 137, 149, 152, 161, 166, 167, 171, 184, 188, 197, 232, 242, 254, 255, 258, 259, 261, 267, 272, 274, 275, 294, 301, 306, 314, 315, 332, 333, 337, 346, 351
fiâm askeri: 34
fiâm börekleri: 265
fiâm esnâfi: 333
fiâm fısıdğı: 289, 300
fiâm gazâları: 232
fiâm huccâları: 303
fiâm kal'ası: 68
fiâm kapusu: 303
fiâm na'lı: 308
fiâm nevâhîleri: 328
fiâm üzümü: 208
fiâm vâlîsi: 94
fiâmâhî kal'ası: 236
fiâmâkı: 58, 132, 229, 294
fiâmâkı kal'ası: 95
şamata varak telleri: 265, 332, 346
fiâm-ı cennet-meşâm: 32, 213, 330
fiâm-ı Dârü's-selâm: 137
fiâm-ı fierîf: 31, 59, 74, 80, 88, 210, 256, 265, 289
fiâm-ı Tarabulus: 32, 33, 45, 68, 274
fiâmî Arabî: 359
fiâmî (bez cinsi): 333
fiâmî (güvercin cinsi): 317
fiâmî (fia'ir): 164
şâmîler: 333
fiâmlı Müstakîm işi (kılıç): 301
fiâmvarî kaltaklar: 323
şâne (pabuccu aleti): 325
şâne zümmârcıyân (musiki esnâfından): 338
fiâpûr fiâhî: 21
şarâb: 35, 62, 109, 110, 115, 116, 179, 187, 203, 213, 276, 283, 312, 343, 353, 354, 355, 356, 357, 358
şarâbhâne: 357
fiarabhâne (meyhane): 355, 357
şarâb-ı nâb: 213, 354
şarâb-ı nâr: 355
şarâbiyye (keyf verici madde): 354
fiarbatak kal'ası: 139
şargam: 263
şargam turşusu: 283
şarkıcıyân (musiki esnâfından): 337, 345
fiarkî: 115
fiarvar kal'ası: 94
fiâtbiyye kitâbı: 114, 118, 176
şâtır: 159, 257, 267, 273, 316
şâtırların pîri: 244
şatranc bezleri: 332
fiattu'l-Arab: 192
fiavşad (Çıldır'da): 85, 89
şayka: 112, 122, 125, 126, 137, 215, 225, 226, 228, 268, 272, 273
şayka toplar: 125, 215, 225
fiâzilî, fieyh: 276, 327, 351
şâzrevân: 52, 71, 101, 115, 144, 160, 204, 221, 229, 271, 297, 300, 305, 324, 339, 341
şazrevân bâz (hayâl-i zılcıyân): 339
şâzrevânî (havayi fişek): 305
şebbâz: 349, 351
fielik Çelebi (Mukallid): 352
şeber (güvercin cinsi): 317
fiebes: 83, 88, 139
şecere: 43, 51, 67, 76, 102, 146, 195, 205, 207, 216, 222, 230, 263
şecere-i müsmirâtlar: 102
şecere-i tût: 67
fieci' (<sfendiyâr oğlu): 44
fieddâd: 330
fieddâdî binâ: 230
şeddü'l-asr: 346
şeftâlû: 146, 197, 202, 203, 204, 208, 285, 289, 300, 322
şeftâlû ağaçları: 289
fieftâlû câmi'i (Azebler câmi'i): 146
fielhâb, fieyh: 346
fielhâbeddîn Suhreverdi (fieyh): 162
fielhâb-ı Rûmî, Pir: 285
fielhâbî Efendi (fia'ir): 236
şehabî surna (musiki esnâfından): 337
şehabî zurnacıyân: 346
fielhâz Ağa, Çelengli (Kopûzçıyân): 344
fielhî ba'zılar fielhî yazmışlar (fia'ir): 161
fielhîd Hasan Halîfe (Yeniçeri Ağası): 186
şehîdân gassâlleri esnâfi: 260
fielhîdkapu: 35, 48
fielhîdkapusu: 25, 26, 35, 43, 48, 51, 143, 174
fielhîdler ziyâreti: 228
fielînşâh, Sultân: 47
şehir gulâmları: 327, 347, 348
şehir oğlanları: 121, 221, 282, 289, 341, 348, 352
şehir sakkâsı: 265
şehir subaşısı esnâfi: 255
şehir şekerbaşısı: 289
fielhâ Hasan (Tanbûrcıyân, Süleymâniyye mü'ezzini): 343
fielhâ Yûsuf (Tel tanbûrcıyân): 345
şehnâz: 116
şehremîni: 25, 206, 296, 332, 333
şehrengîz: 14, 236, 238, 250, 320
fiehrezûl: 80, 86, 95, 104, 105, 323
fielr-i Bâzâr (fielrizol'da): 86
fielrî Çelebi (fia'ir): 161
fielr-i Tayyibe: 158
fielribân: 326
şehriyeciyân esnâfi: 265
fielrizûr: 81
şehzâde: 35, 39, 40, 42, 45, 46, 47, 68, 74, 75, 76, 77, 78, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 105, 109, 114, 126, 127, 130, 131, 136, 143, 149, 152, 153, 156, 164, 165, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 178, 179, 180, 199, 229, 230, 231, 237, 239, 265, 304, 309, 345
fielzâde câmi'i: 35, 74, 75, 101, 114, 153, 156, 169, 174, 178, 179
fielzâde Cihângîr câmi'i: 76
fielzâde Cihângîr Sultân imâreti: 152
fielzâde meydânı: 237
şehzâdegân: 98, 105, 127, 136, 168, 170, 171, 172
şeker: 213, 273, 274, 275, 276, 286, 288, 289, 313, 337, 343, 345, 348, 354, 357
fieler Balı (Mutribân): 345
fieler fiâh (Rakkâs): 348
şeker şerbeti: 357
şekerci: 213, 223, 274, 276, 289
fiekerci Yahûdîyalısı: 223
şekercibaşı: 289
fiekerciler çarşûsu: 213
şekerciyân esnâfi: 276
şekerciyân-ı Galata esnâfi: 289
fiekerpare: 130, 131, 173, 201
fiekerpare Bula: 130
fiekerpare Hâtûn: 173
fiekerpare Kadın (Musâhibe-i Sultân <brâhîm Hân): 201
fielki kal'ası: 97
fielvâz (Hazret-i Âdem'in çocuğu): 255
şem'adân: 70, 198
şem'ahâne: 252, 280, 291, 292, 332
şem'ahâne emîni: 278, 280, 291, 292
şem'ahâne nâzırı: 278
şemâme amber: 130
şem'-i asel: 257, 278
şem'-i kâfûrîler: 100, 198
fiem'î Lügati (kitap): 350
şem'-i revgan esnâfi: 278
şem'-i rîhler: 257
şem'-i rûgan-ı mumcuyân esnâfi: 278
fiemr-ı Ahîm (Peygamber): 330
fiems Çelebi: 345
fiems hazretleri: 162
fiemseddîn Ahmed bin <smâ'îl Gürânî (Ebü'l-feth'in hâcesi): 150
fiemseddîn Ahmed bin Süleymân ibn Kemâl Paşa (fieyh): 175
fiemseddîn Ahmed el-Ensârî: 178

fiemseddîn Ahmed, Mevlânâ: 166
fiemseddîn Ahmed (fiyehülislâm): 181
fiemseddîn-i Sivasî, Kara (Fâtih'in
Hocası): 39, 40, 41, 48, 49, 230
fiemsî Ahmed Paşa (Mîrimîrân): 78
fiems-i Cihân: 345
şems-i cihân (havayı fişek): 305
fiemsî Paşa: 77
fiemsî Paşa câmi'i: 233
fiemsî Paşa kurrâsı: 234
fiemsî Paşa medresesi: 233
fiemsî Paşa seyrângâhı: 235
fiemsî Paşa türbesi: 234
fiemsî (fia'ir): 167
şemşîr: 14, 84, 95, 98, 106, 108, 121,
136, 137, 140, 143, 200, 232, 260,
301, 334
şemşîrbâz: 39, 121, 301, 302, 339
fiem'ûn günleri: 291
fiem'ûn Halife: 52
fiem'ûn (Hazret-i «sâ halifelerinden): 52
fiemûyil, Hz.: 242
fiengül Çelebi (Mukallid): 352, 353
fiengül hammâmı: 159
şepkülâh: 279, 322
şerbet: 77, 108, 134, 213, 236, 274,
276, 286, 296, 354, 357
şerbetci: 182, 283, 286, 288
şerbetciyân esnâfi: 285
şerbetciyân-ı piyâde esnâfi: 286
fierbetcizâde taklîdi: 351
fierefüddîn: 43
fierîfe Hâtûn mescidi: 179
fierîfe Kadın mescidi: 182, 185
fierîfezâde medresesi: 150
fierîfezâde mescidi: 148
şerîfî altun: 293
şeş-âğâz makâmı: 116
şeşhâne: 25, 58, 69, 72, 75, 216, 224,
312, 344
şeşhâne top: 216
şeşhâneciyân (musiki esnâfindan): 337,
344
şeştâr (sâz): 344
şeştariyân (musiki esnâfindan): 337, 344
şeştop (gürz): 316
şeştüperler: 280
fiervkî (fia'ir): 164
fierv (Mukallid): 350
fiervül'-Habîb (Mukallid): 350
fiybe (bevvâbların pîri): 258
fiybe oğulları: 258
fiyeh Baba Nakkâş: 96
fiyeh Bekkâr kurbü (Mısır'da): 166
fiyeh deresi: 207
fiyeh Ferhâd mescidi: 148
fiyeh Vefâ câmi'i: 163, 175, 178, 180,
184
fiyeh Vefâ civârı: 178, 180

fiyeh Vefâ hazretleri: 164
fiyeh Vefâ türbesi: 178, 184
şeyhânî (kılıç): 31, 301
fiyehî Efendi (Abdülkadir b. Hacı): 199
şeyhü'l-arasât esnâfi: 260
şeyhülislâm: 54, 67, 73, 79, 94, 96, 99,
101, 102, 103, 104, 106, 107, 111,
115, 123, 126, 127, 133, 136, 149,
163, 174, 177, 181, 182, 185, 198,
199, 215, 233, 239, 250, 251, 298,
310, 351, 359
şeyhü'l-kurrâ: 144
şeyhü's-şüyûh-ı sâ'ilân ya'nî şeyh-i
dilenciyân esnâfi: 260
şeyhzâde: 130
fiyehzâde hicvi (Cevrî Çelebi'nin eseri):
352
fiyehzâde (fiyeh): 185
fiyâtân akındısı: 225
şeytân ta'lîmi: 283
fiyâtânî kürdleri: 283
şıdak (kamçı): 323
füklofça kal'ası: 94, 141
şıpırtma mirzâyî kalpâklar: 321
şıra: 283, 355
şırlugan kârhaneleri: 299
şırlugan (susam) yağı: 298, 299
şırlugancıyân esnâfi: 298
şîb: 152, 257, 267, 268, 273, 279, 280,
319, 333, 348
şîb ü zerbâf: 114
fiibenik: 129, 139
şibr (karış): 69
fi'î mezhebi: 322
şî'ir ilmi: 121, 166
şikârhâne: 224
fiilbiştir (kefere kıral): 24
fiilye kal'ası: 94
fiimatorna: 82, 87, 95, 188
şimşâd (ağaç cinsi): 51
fii'r [u] inşâ: 200
fiiran mektebi hâcegânı esnâfi: 260
fiîrâz: 266, 307, 312, 346
şîrâzî bulma (güreş oyunu): 119
şîrâzî (güreş oyunu): 119, 316
şirden (işkembe cinsi): 282, 283
fiîrhâne (meyhane): 356
fiîr-i Hudâ (Pehlivân): 347
şîr-i revgan yağı: 291, 316
fiîrîn beğleri: 83
fiîrvân: 58, 95, 97, 98, 102, 132, 200,
229, 236, 294
fiîrvânî yayla türkîsi: 354
fiîs, Hz.: 241, 243, 255, 269, 319, 320,
328
şiş: 279, 281, 297, 302
şiş harbe: 279
şiş u pinyâl (savaş aleti): 279

şişe: 213, 261, 262, 263, 283, 289, 292,
298, 299, 311, 312, 315, 326, 338,
346, 355
şişe boru (musiki esnâfindan): 338, 346
şişebâz (hayâl-i zılcıyân): 338
şişeciler: 313, 326, 327
şişeciyan esnâfi: 326, 327
şişeciyan tâcirânı esnâfi: 327
şişehâne: 252, 326, 327
şitiye (gemi cinsi): 126, 273
şu'arâ (ayrıca bkz. şâ'ir): 49, 121, 161,
164, 165, 167, 172, 173, 175, 180,
186, 192, 200, 201, 202, 235, 236,
238, 250, 262, 330, 338, 347, 350,
359
fiu'ayb, Hz.: 241, 277
fiu'ayb Nebî: 285
fiu'ayb-ı Havranî, Pir: 264
fiu'ayb-ı Hindî: 335
fiu'aybü'n-ni'am tarîkı: 259
fiuhûdkapusu: 43, 51, 203
fiûreger: 93
şuzevle (çiftçi aleti): 263
fiücâ': 150, 191
fiücâ' Baba (fiyeh): 236
fiücâ' bağları: 232, 236
fiücâ' karlığı: 287
fiücâ' menzili (ok nişan yeri): 121, 240
fiücâ' (Revânî, fia'ir): 167
fiücâ'eddîn Mehribânî, Pir: 307
fiücâh, Arabgîrli Kara (Pehlivân): 338
fiücâh yayları: 314
fiükrollâh Beğ, Arabgîrli (Ravzacıyan):
344
şükûfe: 57, 70, 202, 235, 257, 260, 263,
265, 267, 274, 276, 287, 298, 301,
305, 312, 315
şükûfeciyân esnâfi: 301
şükûfezâr: 193, 346
şürefâ: 50, 272
fiüşterî, fiyeh: 347
şütür (deve): 267, 268
şütürbân (deveci): 241
şütürbân [u] sârbân-ı revân esnâfi: 267

- T -

tabak: 281, 327
Tabak Dîvânesi: 189
Tabakâtü'l-Memâlik (Cemâlîzâde
Mustafa Çelebi'nin eseri): 78
tabanca: 279, 304
tabancacıyan esnâfi: 304
tabankeş: 267
tabbâğ: 192, 203, 207, 208, 235, 303,
322, 323
tabbâğ kârhaneleri: 322
tabbâğhâne: 203, 235

- Tabbâğlar bâzârı: 208
tabbâhân: 288
Taberî (kitap): 298
Taberistân (Kudüs'de): 15, 40, 331
tâbhâne: 76
tabılbâzciyân: 347
Tabîbî (fiyeh): 179
Ta'birnâme kitabı (Kâtib Selâhiddîn, Eş-şeyh): 161
tabl (musiki aleti): 137, 225, 244, 267, 273, 310, 314, 335, 336, 343
tabl [u] alem: 86, 273, 282, 344
tabl [u] erganûn: 273
tabl [u] kûs: 107
tabl [u] nâkûs beğleri: 36
tabl u nefir: 94
tabla: 325
tablalı avlayup: 240
tablbâz: 316, 337, 347
tablbâzciyân (musiki esnâfından): 338, 347
tablhâne: 308, 326
tâbütcıyân esnâfı: 339
tâbütcular: 341
tâc: 239, 243, 249, 321
tâc geyme: 247
Tâcbeğ: 182
Tâcbeğzâde Nişânî: 182
Tâceddîn: 43, 191
Tâceddîn Efendi, Küçük: 178
tâc-ı devlet nişânı: 115
tâc-ı kiyâniyân: 100
tâc-ı revâcile: 268
tâc-ı surâhî: 70
tâc-ı Yûsufî: 114
Tâcî (fia'ir): 164
tâcir: 184, 282, 309, 333, 335
tâcir esnâfları: 333
tâcirân-ı bezzâzân: 333
tâcirân-ı debbâğân esnâfı: 323
tâcirân-ı kazancıyân esnâfı: 309
tâcirân-ı mutâf esnâfı: 323
tâcirân-ı pasdırmacıyân esnâfı: 281
tâcirân-ı şem'-i asel esnâfı: 278
tâcirân-ı şîşeciyan esnâfı: 327
Tâclı Hânım (fiâh <smâ'il'in hanımı): 68
tâclı kut (güvercin cinsi): 317
Tâczâde: 68, 182, 286
Tafralı (kalyonu): 125
tahîn: 341
tahîne (helva cinsi): 289, 298
tâhir subaşı: 254, 255, 358
Tâhir-i Acemî, Pir: 312
Tahmâs (<ran fiâhlarından): 72, 76, 95
tahmîs: 292
tahmîs emâneti: 252
tahmîs emîni: 292
tahmîs-i kadîm: 292
takra (nalçı aleti): 308
tahta gülle: 301
tahta kurşumciyân esnâfı: 339
Tahta kurşumcular: 340
Tahtakal'a: 51, 52, 73, 147, 154, 155, 158, 159, 286, 292, 301, 308, 327, 332
Tahtalı hânı: 154
Tahtalı nâm mahal: 240
Tahtalu kal'ası: 94
Tahtalu seddi: 19
taht-ı Osmânî: 170
Taht-ı Rûm (<stanbul'un ismi, Hind lisânında): 24
tahtirevân: 45, 113, 130, 187, 259, 261, 262, 263, 264, 267, 270, 272, 275, 276, 278, 281, 282, 284, 285, 286, 289, 290, 291, 292, 294, 296, 300, 301, 302, 303, 304, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 314, 315, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 326, 327, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 339, 340, 341, 354, 355
tahtirevâncıyân esnâfı: 339
Tahtıvan: 113
Tâif (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
Tâ'if: 259, 301, 341
tâk u revâk: 113
tâk-ı eyvânlar: 144
tâk-ı Havernaklar: 55
tâk-ı Kısra: 55, 73, 125, 240
Takiyy-i Acemî, Pir: 335
taklabâz (güvercin cinsi): 317, 349
tâklar ve toloz kubbeler: 54
taklîd-i letâyif ilmi: 352
Takrîb kırâ'âti: 245
takyacı: 220, 319
takyacı: 319, 320, 332
Takyacı Ahmed Çelebi mescidi (Silivrikapusu kurbünde): 148
Takyacılar kapusu: 332
takyacıyân-ı zenân esnâfı: 319
Tâkyânûs: 21, 35, 37, 49, 50
Tâkyânûs-ı okyûnûs: 49
Tâkyânûsî eşrefî: 45
Tâkyânûsî filori: 45
talak kebâbi: 282
talazlı (güvercin cinsi): 317
talğıç tâ'ifeleri: 271
Talha bin Abderî, Pir (Hazret'in sâ'atçısı): 270, 314
Talha bin Abdullâh (sahabe): 329
tâlib-i ilm-i sûhtevât esnâfı: 260
Tâli'î (fia'ir): 167
ta'lik hatt: 136
ta'lik mühür: 312
ta'lîmhâne: 253, 279, 315
ta'lîmhânecebâşı: 54, 240, 287, 318
ta'lîmhâneciyan esnâfı: 315
talkan (içecek): 354
Taman: 84, 122, 210, 298
tambûrî: 313, 344
tamga nâzırı: 311
tamgacıbaşı: 294, 311, 314
tanâb (çadır ipi): 320
tanâbcıyân esnâfı: 320
tanbûr: 223
tanbûra: 345, 347
tanbûracı: 337, 343, 345
tanbûre telleri: 313
tanbûrî: 344, 357
tancere: 238, 284, 308, 309
tanı (matrâkbâzlık): 121
Tantana-i Rûm (<slâmbol): 51, 250
Tapur (Bağdâd'da): 89
Tarabefsûn (Tarabefzûn, Trabzon, Tırabızan): 41, 51, 60, 66, 68, 80, 81, 85, 89, 92, 162, 165, 167, 188, 222, 223, 226, 229, 239, 274, 294, 309, 319, 320, 333, 346
Tarabefzûn bezi: 274, 333
Tarabefzûn hâkimi: 165
Tarabefzûn kal'ası: 66
Tarabefzûn kettânı: 274
Tarabhâne (meyhane): 356
Tarabılıçe kal'ası: 68
Tarabulus: 32, 33, 45, 68, 80, 81, 86, 88, 92, 124, 125, 135, 167, 223, 274, 294, 299
Tarabulus-ı fiâm: 80, 81, 84, 88, 92
Tarabya: 226, 227, 355
Tarabya hammâmı: 159
Tarabya kal'ası: 18
târâc (yağma): 125
tarak (deniz mahluku): 291
tarak (havayı fişek): 305
tarak mizmârcıyân: 347
Târîh-i <skender: 210
Târîh-i Yanvan: 22
tarîkatçılar: 314
Tarîkî (fia'ir): 164
Tarsûs: 68, 84, 88, 92, 274
Tarzî Çelebi (fia'ir): 359
tasavvuf ilmi: 162
tâsbâz (hayâl-i zilciyan): 338
Tâsbâz Pehlivan: 331
Taslak Kapudan (Başdarda cânbâzi): 121, 316
Tasvîrli hammâm: 159
taş çekici eşekçiler: 340
taş güller: 315
taş kirecciler: 340
taş kireci esnâfı: 339
taş nerdübân: 211
Taş Nerdübân meyhânesi: 213
taş tekne: 220
Taşak Ovası: 39
Taşaklı bozası: 354

- Taşcılar: 158
Taşkapusu (Petrokapusu): 42
Taşkendi (Taşkend): 183, 184
taş-kesen esnâfı: 255, 339, 340
Taşkoprü: 309
Taşkoprüzâde Efendi (fiakâyîk-ı Nu'mâniyye sahibi): 99, 166, 184
Taşlıca: 273
taşra ağaları: 168
taşra haremi: 102, 144
taştülek (kuş cinsi): 316
Tat kal'ası: 78
Tata kal'ası: 95, 97
Tatar: 12, 39, 113, 116, 123, 128, 137, 138, 141, 177, 353
Tatar askeri: 15, 39, 141
Tatar Hân: 12, 47, 94, 96, 98, 102, 109, 122, 128, 138, 140, 142, 223, 302, 345
Tatar Hân semâ'isi: 346
Tatar lisânı: 24
Tatar şıdakları (kamçıkları): 323
Tatarhâniyye (kitap): 274
Tatavla: 256
Tatavla mahallesi (Kâsımpaşa'da): 205, 208
Tateli kal'ası (Kırım'da): 210
tatlı bozacılar: 353, 354
tatlı bozacıyân esnâfı: 353
tâ'ûn: 17, 23, 28, 44, 60, 117, 176, 179, 187, 192, 198, 274
tava: 291, 308, 309
tavan egserisi: 306
tavâşi: 52, 337
tavâşi Arablar: 129
tavâşi-yi beyâz: 52
tavâşi-yi esvedân: 52
tavla yularları: 323
tavlayıcı (sırma-keşân esnâfından): 292
tavuk: 243, 296, 317, 318
tavuk emîni: 296
tavuk kuşları: 243
Tavukbâzârı: 20, 27, 31, 121, 135, 147, 155, 160, 292
Tavukbâzârı dikilitaşı: 147
tavukcuyân esnâfı: 318
tâvûs: 267, 310, 317, 348
tâvûs telleri: 317
tâvûs-ı bâğ-ı irem: 310
tâvûsî: 118, 246
tâvûsî (havayı fişek): 305
Tay kabîlesi: 103
Tâyezâde Handân: 115
tazıcıbaşı: 321
Tazıcılar kârhânesi: 233
tazihâne: 253
tazılar: 321
tâziyâneler: 53
teber: 113, 140, 177, 186, 255, 257, 267, 268, 279, 319, 331, 351
teberdâr: 52, 248, 255
teberdârân lağımca başı esnâfı: 255
teber-i müslimîler: 267
Tebrîz: 79, 94, 95, 97, 98, 99, 104, 113, 180, 198, 229, 294, 333
Tebûk (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
Tedmur: 84
teferrücgâh: 136, 197, 202, 203, 207, 218, 219, 222, 225, 226, 227, 229, 230, 235, 238, 239, 240, 241, 296
tefne: 305
tefne yaprakları: 276
tefsîr: 198
Tefsîr-i Bagavî: 182
Tefsîr-i Cerîrî dersi: 63
Tefsîr-i Kadı (kitap): 118
Tefsîr-i şerîf (Ebûssuûd Efendi'nin eseri): 202
tegelte: 323, 332
tegelteciyân esnâfı: 323
tekâlif-i örfiyye: 282
Teke: 78, 82, 88, 91
teke (deniz mahlûku): 290
Teke külâhları: 254
Tekebayoğlu: 42, 44
tekfur (tekur): 20, 21, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 41, 42, 45, 46, 48, 51, 58, 225, 232, 236, 350, 351
tekir ala (güvercin cinsi): 317
tekir balığı: 291
tekir (balık cinsi): 290
Tekirdağ iskelesi: 295
Tekirdağ vişnesi: 285
Tekirdağı: 38, 39, 87, 90, 135, 261, 285, 291, 294, 295, 296, 353
Tekirdağı darısı: 353
Tekirdağı yağı: 291
Tekmân: 86, 89, 92
tekne: 322, 327
tekneciyan tâciri esnâfı: 327
Tekrar Sarâyı (Eğrikapu kurbünde): 28
Tekurya (İstanbul'un ismi, Moskova lisânında): 24
tekye: 18, 20, 30, 34, 39, 42, 68, 72, 74, 121, 146, 152, 154, 156, 164, 168, 174, 175, 178, 180, 182, 183, 184, 186, 187, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 201, 202, 203, 205, 206, 207, 209, 218, 219, 222, 224, 225, 226, 229, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 287, 315, 316, 350
tekyegâh: 218, 222
tel âhen-keşân esnâfı: 313
tel sâzi: 344
tel tanbûracıyan (musiki esnâfından): 337, 345
telâtn (öktüz derisi): 202, 265, 323, 324
telâtn sırma: 323, 324
telci (kehleciyan ustalarından): 294
Telcilerkapusu (Bezâztan-ı Cedîd kapısı): 334
teleme peynirciyan esnâfı: 278
teleme peyniri: 277, 278
tel-i âhen-keşân esnâfı: 313
Telli Hâsekî: 130
Tembelhâne (meyhane): 356
Tementis: 122, 125
temir-hindî (içecek): 276, 285
temren: 307
temrenciyan esnâfı: 307
tencere Bkz. tancere
teneke: 314
tenekeciyan esnâfı: 314
tengetir çadrlar: 320
tennûr (fırın, tandır): 282
tennûr kebâbı: 236
tennûre geymek: 248, 257
Tennûre kal'ası: 94
terator: 229
terâzû: 53, 276, 294, 296, 301, 306, 338, 341, 358
Tercân: 40, 165, 238
tercî'-i bend: 115
Tercil: 85, 89
tercümân: 73, 158, 242
Tercümân şeyhi: 58, 187
Tercümân tekyesi: 187
tere: 246, 263
tereke: 90
Terekeciyalısı: 217
terekeciyaşı: 263, 285, 288, 295
tereyağciyan esnâfı: 278
tereyağı: 240, 274, 277, 278, 291, 292, 299
terkîb-i bend: 115
Terkîm câmi'i: 147
Terkoz: 15, 18, 20, 26, 224, 226, 240, 277, 290, 294, 321, 336
Terkoz dalyanı: 290
Terkoz gölleri: 321
Terkoz gölü saydgâhı: 240
Terkoz kal'ası: 15, 18, 20, 26, 224, 226
Terkoziçe Vezîr: 15
Terlerdirek: 48, 59, 62
terlik: 325
Terlikci Nebî (Tanbûracıyan): 345
terlikciyan esnâfı: 325
ter-oğlanları: 277
terpûşlar: 296, 319
ters kabza (güreş oyunu): 119
tershâne: 18, 25, 36, 42, 43, 45, 46, 49, 50, 51, 53, 54, 74, 91, 93, 122, 123, 125, 126, 133, 154, 159, 174, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 213, 237, 252, 256, 269, 297, 298, 332, 360

- Terşhâne bağçesi: 18, 25, 42, 43, 45, 46, 49, 50, 126, 204, 237, 360
 Terşhâne bağı: 50
 terşhâne dîvânhanesi: 125
 terşhâne dîvânı: 208
 terşhâne emâneti: 252
 terşhâne emîni: 125, 297, 298
 terşhâne gözleri: 125, 205
 terşhâne hammâmı: 206
 terşhâne kapudanları: 205
 terşhâne kethüdâsı: 54, 125, 205, 256
 Terşhâne zindânları: 205
 Terşhâne-i Âmire: 93, 123, 125, 126, 205, 208, 213, 256
 Terşhâne-i Atîk boğazı: 205
 Terşhâne-i cedîd: 74
 Terşhânekapusu: 207
 terskepce (güreş oyunu): 316
 terzi / derzi: 111, 208, 209, 237, 241, 253, 307, 313, 318, 320
 terzi dolamahâne: 253
 terzi dükkânları: 318
 terzi esnâfi: 318
 terzibaşı: 318, 319, 320
 terzihâne: 253
 Terziler bâzârı: 208
 Terziler kârhânesi mescidi: 148
 terziyân esnâfi: 318
 Tes şehri: 307
 tesbîh: 185, 298, 300, 352
 Tesû emrûdî: 301
 Tesû (Azerbeycân'da): 113
 tevârîh ilmi: 359
 Tevârîh-i Yanıvan: 54
 Tevârîh-i Yûnân: 15, 18, 23
 Tevârîh-i Yûnâniyân: 14, 21
 Tevekkül çeşmesi (Parmakkapu kurbünde): 292
 tevhâne: 53, 67, 73, 149
 tevhâne-i müsâfirîn: 69, 73, 252
 Tevhânekapusu (Süleymaniye Cami'inin kapısı): 72
 Tevrât: 248
 teybend kuşaklar: 320
 tezhîb: 330
 Tezkire-i Dâvûd (kitap): 326
 tezkireli tîmâr: 90, 91, 92
 tezkiresiz tîmâr: 90, 91
 tîb ilmi: 149, 162
 tîflân-ı ebcedhân: 230, 260
 Tîflî Çelebi (fia'ir): 359
 Tîflî (fia'ir): 121
 tîhtâb (billur, kristal): 324
 Tîhtâb hammâmı (felçlilere münasip görülen hamam): 158
 tîhtâb tâs: 285
 tîhtâb tâsıciyân esnâfi: 309
 tîlismât: 19, 27, 28, 29, 30, 57, 214, 312
 tîlismât kazıcı esnâfi: 312
 tîmârhaneye: 262, 263
 Tîmîşvar: 76, 77, 80, 81, 83, 88, 95, 96, 98, 138, 139, 141, 285, 299, 344
 Tîrabuzan bkz. Tarabefsûn
 Tîrhala: 79, 82, 87, 90, 179, 185, 209, 274, 281
 tîrmıklar (çiftçi aleti): 263
 tîş kabza (güreş oyunu): 119
 Tîb Alî bin Süfyân-ı Sevrî, Pir: 262
 Tîflis kal'ası: 97
 tîftik keçisi köpekleri: 280
 Tîğâr şehri: 312
 tîğ-ı cellâd-ı şehriyârî: 112
 Tîh sahrâsı: 246
 Tîkrît: 90
 Tîkrît Arabı: 173
 Tîkrît livâsı: 86
 tîlki: 280, 286, 296, 321, 345
 tîlki boğazı (kürk): 321
 tîlki hayâsı: 286
 tîlki kuyrukları: 296
 tîlki pöçükleri: 345
 tîlleli (pabuc cinsi): 324
 tîlsimân (işkençe aleti): 256
 tîlsimân (pabuccu aleti): 325
 tîlsimânlar (koyun yüzme aleti): 279
 tîmâr: 79, 80, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 96, 125, 168, 230, 262, 263, 300
 tîmâr defterdârı: 82, 83, 84, 85, 86, 87, 90
 tîmârhaneye: 20, 51, 69, 76, 152, 153, 258, 262, 263, 304, 340
 tîmârhaneciyan esnâfi: 262
 Timur: 39, 198
 Timurlenk: 39
 Timurtaş Paşa: 42
 Tîn kal'ası: 94
 tîn-i Ensârî: 30
 tîn-i siyâh: 30
 tîr [u] kemân (savaş aleti): 279
 tîramola (gemici terimi): 273
 Tîre: 51, 184, 294, 333, 345
 Tîre alacaları: 318, 333
 Tîre esnâfi: 333
 tîr-endâz tekyesi: 240
 Tîr-endâzân: 207, 315
 Tîrevî: 177, 180
 tîrfil (ot cinsi): 238
 tîrkeş: 72, 120, 138, 315, 323, 334
 tîrkeşçiler: 323
 tîrkeşciyan esnâfi: 323
 tîrkis (balık cinsi): 290
 Tîrkovişte: 140
 tîrşe: 304, 322
 tîrşeciyan esnâfi: 322, 323
 tîryâkî: 286, 327, 331, 352
 Tîryâkî Ağazâde: 352
 tîryâkî şerbeti: 286
 tîryâkî taklîdi: 352
 Tîryandafil: 37, 203
 Tîse nehri: 141
 tîz-âb: 311, 312, 313
 tîz-âbcı kârhânesi: 311
 tîz-âbcıyan-ı sîm ü zer-i hâlis esnâfi: 311
 tobra: 263, 278, 323, 330
 Todori kal'aları: 129
 togulka (zırh): 302
 togulkay-ı Tâlûtî: 302
 Tohtamış Bay (Âl-i Cingiziyân'dan): 323
 Tokad-ı celebân-ı sığır esnâfi: 277
 Tokadî: 161
 Tokat: 39, 41, 82, 103, 104, 108, 110, 112, 113, 116, 129, 163, 229, 277, 294
 Tokat bağçesi: 121, 229, 237
 Tokat Ermenîleri: 51, 332
 Tokatçı Solak bağı: 300
 tokatçılar: 277, 279
 Tokatlı: 116, 161, 341
 toklu (koyun): 291
 tokmak: 229, 334, 340
 Tolça kal'ası: 184
 toloz mahzen yapıcılar: 341
 toloz mahzencileri esnâfi: 340
 tomak (pabuc cinsi): 208, 213, 325
 tomakciyan esnâfi: 325
 tomarlı (temren cinsi): 307
 Tomarova kurbü: 163
 Tomris Hân oğulları: 85
 tomruk: 278, 315
 Tomtom mahallesi tekyesi: 218
 top: 25, 26, 41, 42, 44, 45, 56, 58, 59, 62, 71, 73, 78, 90, 91, 94, 97, 104, 107, 108, 110, 113, 114, 121, 122, 125, 128, 129, 141, 142, 162, 186, 209, 214, 215, 216, 219, 224, 225, 227, 228, 230, 235, 253, 255, 267, 268, 269, 272, 273, 278, 287, 295, 305, 338
 top alem: 267
 top arabası: 216, 253
 Top, Bâb-ı: 26
 top falyası: 216
 top ipleri: 142
 top kafâ (matrakbâzlık): 121
 top kalıbı: 214, 215, 216, 227
 top kalıbı dollâbları: 214
 top kârhânesi: 214
 top palamarlar: 269
 Topal Muharrem kalyonu: 125
 Topal Muharrem, Kapudan: 273
 topcu: 50, 53, 71, 132, 141, 159, 192, 195, 214, 216, 220, 233, 237
 topcu ocağı: 233
 topcubaşı: 83, 129, 215, 216
 Topcular hammâmı: 159

- Topcular kurbü: 159, 192, 195, 214, 216
Topcular meydânı: 237
Topcular sarâyı: 132
Topcularkapusu: 219
topcuyân kârhânesi: 214
topcuyânhanê: 253
Tophâne: 25, 29, 30, 31, 51, 53, 72, 114, 132, 145, 152, 159, 211, 212, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 227, 228, 251, 269, 270, 281, 282, 283, 290, 293, 299, 304, 305, 325, 336
Tophâne Abazaları: 220
Tophâne limanı: 214
Tophâne somunu: 220
tophâne (top döküm yeri): 53, 214, 215, 325
Tophânekapusu: 211, 213
Topkapu: 23, 26, 31, 44, 147, 148, 150, 156, 179, 225, 237, 300
Topkapusu hisâr-pîçesi: 237
Topkapusu serdârı: 44
Topkapusu taşrası: 156
Toplar mâbeyni: 219
topuz (savaş aleti): 29, 65, 66, 163, 279, 300, 310, 319, 322
Topuzcu Baba: 163
Topyolu: 44
Toraman (çoban köpeği ismi): 280
torba: 330
Torlak Dede: 343
torompete borusu: 26, 338, 346, 347
Tortum: 86, 89, 92
tostagansa (içecek): 354
Tosya: 78, 113
Toy «brâhîm (Çöğürciyân): 344
toy (kuş cinsi): 317
toy yeleği (oklar için): 316
toyaka (sopa): 280, 290
Toygâr Depesi: 232
toygun (kuş cinsi): 316
Tozkoparan: 49, 121, 240, 241, 287, 314
Trabzon Bkz. Tarabefsûn
trinketa (yelken cinsi): 269
trompete boru (musiki esnâfından): 338
tuç: 28, 29, 71, 101, 103, 197, 206, 214, 215, 216, 238, 262, 314, 324
tuç ejder: 103
tuç havân: 238, 262
tuç kubbeleri: 215
tuç pençere kâlîbları: 314
tuç sahanlar: 314
tuç tâslar: 314
tûfân: 15, 57, 108, 269, 345
Tûfân-ı Nûh: 15, 269
tuffâh sirkesi: 283
tuğ: 83, 102, 113, 126, 132, 141, 169, 205, 244, 273
tuğ sâhibi: 83, 205
tuğ u serâperde: 126
tuğra: 40, 101, 120, 138, 193, 273, 311
tuğra-keş: 134
tuğra-yı garrâ: 120, 138
tuğyân: 133
Tuhfe nâm târih: 19, 303
tulum: 38, 56, 268, 269, 298, 299, 301, 313, 338, 346, 357, 360, 361
tulum düdüğü (musiki esnâfından): 338, 346
tulum sâzlar: 268, 357
tulumba: 270
tulumba (havayı fişek): 305
tulumbacıyân esnâfi: 270
Tûmânbay: 46, 166
Tuna: 15, 17, 18, 19, 66, 75, 83, 140, 163, 168, 178, 184, 187, 240, 265, 266
Tuna Belgradı: 66, 75, 168
Tuna Demirkapusu: 19, 240
Tuna geçdi: 265, 266
Tuna keştîbânları: 19
Tuna Vişigradı livâsı: 83
Tunca nehri: 250
Tûnus: 79, 80, 81, 86, 96, 124, 125, 223, 294
turac (kuş cinsi): 152, 316
Tûrân: 116
Tûrân (padişâhları): 26
Tûrân-zemîn vilâyeti: 38
Turgud Paşa (Kapudan): 78
Tûr-i Zeytâ: 21
Turla nehri: 211, 225
turna: 49, 168, 171, 265, 273, 288, 316, 317, 346, 353
turna cığalar: 265
turna katârı: 273
turna kemiği: 346
turna telleri: 168, 288, 317
turp: 263, 341
Tursun Fakîh: 38
turşu: 283
turşuciyân esnâfi: 283
turşucubaşı: 253
turşucuyân esnâfi: 283
turunc: 203, 300, 319
tut şarâbı: 355
tûtî: 47, 243, 318, 332
Tûtî Kadı medresesi: 150
tûtyâ: 332
tûtyâciyân esnâfi: 262
tuz: 168, 190, 252, 264, 268, 283, 284, 293, 299
tuz anbârı: 252
tuz dükkânları: 264
tuz emâneti: 252
tuz emîni: 268, 293
tuzciyân esnâfi: 264
tuzcu: 264
tuzcubaşı: 268
tuzcuyân esnâfi: 264
Tuzda kal'ası: 141
tuzsuz: 264, 265
tüccâr: 62, 124, 125, 128, 129, 140, 154, 208, 213, 220, 221, 235, 238, 241, 248, 257, 268, 272, 273, 274, 275, 276, 287, 292, 297, 299, 306, 333, 334
tüccâr gemileri: 129
tüccâr keştileri: 221
tüccârân-ı ankâ-yı Mısır esnâfi: 275
tüccârân-ı balciyân esnâfi: 299
tüccârân-ı Mısır: 275
tüccârân-ı yağciyân esnâfi: 292
tüccâr-ı kahveciyân esnâfi: 276
tüfeng: 42, 44, 45, 94, 109, 110, 127, 190, 214, 224, 268, 269, 272, 273, 279, 280, 284, 302, 303, 304, 319
tüfeng açıcıyân esnâfi: 304
tüfeng esnâfi: 304
tüfeng kundağı: 127, 190
tüfengci: 53, 268, 273, 303, 304
tüfengcubaşı: 303, 305
tüfengciyân askeri: 303
tüfengciyân esnâfi: 303
tüfeng-endâz: 128, 139, 226, 263, 303, 305, 316
Tüfenghâne: 148, 252, 293, 295, 303
Tüfenghâne kârhânesi mescidi: 148
tüffâh: 285
Tümek kal'ası: 97
Türâbî (Çöğürciyân): 344
Türâbî (fia'ir): 161
türbe: 41, 43, 46, 47, 48, 65, 74, 77, 98, 102, 105, 108, 111, 114, 127, 130, 134, 135, 144, 147, 151, 156, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 188, 191, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 217, 220, 223, 234, 253, 256, 286, 289, 314, 335, 358
Türbe kal'ası (Seğitvar'da): 74, 168
türbedâr: 43, 46, 159, 168, 170, 178, 183, 208, 225, 254, 284, 305
Türbedâr hammâmı: 159
Türbedâr mahallesi: 208
Türbedârlar tekyesi: 178
Türbekapusu: 59, 69
Türbeli Gönülük kasabası: 43, 62, 162
Türk: 38, 41, 42, 43, 44, 45, 141, 240, 272, 287, 307, 309, 325, 345, 353, 354
Türk dilbercikleri: 309
Türkçe: 232
Türk-eşe köyü mesîregâhı: 240
Türk-eşe (Tel tanbürciyân): 345
Türk-eşeli (karyesi): 18

Türkî: 72, 115, 117, 165, 182, 201, 340, 355
Türkî eş'âr: 165
Türkî tevârihler: 182
türkîler: 340, 354, 357
Türkistân: 345, 353
Türkmân: 84, 276, 281
Türkmânîce: 284
Türkmen: 136, 137, 345
türküler: 280
türünce (mimarî bir süsleme): 101
tütün: 107, 172, 190, 352, 354
tütün lülesi: 172
tüvânîhâne (meyhane): 356

- U -

Ubeyd Tâhir, Pir: 306
Ubeydetü'l-Cerrâh: 331
Ubeyd-i Attâr, Pir: 262
Ubeyd-i Mısrî, Pir: 329
Uca (Ünye) şehri: 220
Ucalı Hacı Alî şaykası: 268
ûd (musiki aleti): 344
ûd [u] amber: 275, 326
ûd u amerciyân esnâfi: 326
ûd-ı mülebbes: 289
ûdü'l-kahr (bahârat): 262, 326
Udvarhel kal'ası: 141
Uğrunkapu: 26
Uğvar: 83
Uhud: 32, 259, 262, 277, 286, 293, 302, 307, 323
Ukayl ibn Ebî Tâlib (sahabe): 119
Ukbe-i Cüheynî, fieyh: 258, 261
ukkâb (kartal) yeleşti: 317
Ukkâşe, Pir: 265, 284, 312, 328
ulak: 132
Ulama Paşa (Mîrimîrân): 78
ulefeci: 159, 213, 256
ulemâ: 31, 41, 42, 44, 48, 49, 50, 69, 73, 76, 79, 94, 96, 99, 103, 106, 108, 109, 111, 121, 123, 124, 127, 130, 131, 133, 149, 153, 161, 162, 163, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 174, 175, 177, 178, 179, 181, 184, 185, 191, 197, 198, 200, 209, 215, 218, 220, 233, 235, 236, 241, 250, 252, 253, 259, 263, 268, 272, 276, 298, 301, 319, 325, 337, 349, 350, 351, 353, 354, 359
ulemâ huddâmları: 259
ulemâ-yı âmilîn: 73
ulemâ-yı izâm: 359
ulemâ-yı Kırım: 253
ulemâ-yı kirâm: 166
ulemâ-yı neşyân: 69
ulemâ-yı Rûm: 181, 337

ulemâ-yı Sûrân: 42
Ulu Beğ hammâmı: 159
Ulu Câmi': 58
Ulu Câmi' (Yenbû'ü'l-Ber kurbünde): 270
Ulu câmi''i (Edirne'de): 39
Uluc Alî Paşa: 220
uluç âdemi: 51, 217
ulûfe: 39, 59, 65, 68, 80, 87, 93, 99, 109, 139, 213, 217, 235, 257, 260, 333, 336
Ulvî (fia'ir): 161
Ulyânoğlu isyânı: 96
Umaniçse kal'ası: 143
ummâl: 69, 107
Ummân: 17, 257, 268, 270, 324
un elekciyân esnâfi: 266
uncuyân esnâfi: 266
Ungurus: 17, 30, 94, 177
Unkapanı: 26, 34, 35, 39, 40, 43, 53, 61, 62, 70, 113, 145, 146, 147, 148, 151, 153, 155, 157, 175, 183, 186, 187, 188, 202, 237, 266, 272, 283, 284, 286, 289, 290, 291, 293, 295, 296, 297, 300, 303, 307, 308, 309, 310, 312, 313, 316, 322, 354, 355, 360, 361
Unkapanı câmi''i (Çelebizâde'nin): 147
Unkapanı emîni: 291
Unkapanı keşitbânları: 20
Unkapanı meydânı: 237
Unkapanı meyhâneleri: 187
Unkapanı zelehlorları: 297
Unkapanıkapusu: 43, 175
unnâb: 300
unnâb tahtası: 340
Urbân: 74, 84, 86, 136, 351
Urfa: 20, 85, 275, 326, 337
Urfalı Baba Nevâî (Hânende): 342
urgan: 269
urganciyân esnâfi: 269
Urum Angeli (Tanbürciyân): 343
Urum (ayrıca bkz. Rûm): 22, 51, 158, 203, 211, 212, 217, 220, 223, 226, 273, 278, 282, 283, 285, 289, 290, 291, 310, 312, 313, 319, 320, 321, 325, 335, 336, 343, 348, 357
Urum dilberleri: 321
Urum kapudanları: 273
Urum kassâblar: 278
Urum keratsaları: 203
Urum kürkcüleri: 321
Urum lisânı: 220
Urum meyhânecileri: 357
Urum muğpiçeleri: 325, 348
Urum murabba'atları: 348
Urum ta'âmı: 291
Urum türkîleri: 357
Urumca: 283, 291

Urus Bkz. Rus
Uruscuk: 163
Uryâ, Hz.: 270
Uryarin (Ayasofya'yı binâ eden mimarın oğludur): 29
usfûr dirahları: 72
uskok: 127, 129, 360
Uskok bostâncı: 127
uskumru: 226, 290, 291
Uskumru Çayırı: 226
Usta Ahmed bozası: 354
Ustolni-Belgrad: 45, 77, 82, 87, 95, 97, 142
ustura: 46, 47, 247, 314, 329
ustura kuyrukciyân esnâfi: 329
usturlâb: 165, 259
usûl ilmi: 343
usûl-bend: 342, 343, 344
Uşakkî zaviyesi: 209
Uşşâk: 238, 301
Uşşâk halîçeleri: 334
uşşâk makâmı: 116
Uşşâkî Efendi tekyesi: 206
uşşâkî habbı (keyf verici madde): 354
Uşşâkî tarîkı: 207
Uşşâkî tekyesi: 206
Uşşâkîzâde Efendi (slâmbol Monlası): 124
Uşti (fiehrizol'da): 86
uştuka (balığı): 19
Uşûm Dede: 188
Uyvar: 47, 83, 93, 99, 141, 142, 203
Uzletî kurbü: 154
Uzletî (fia'ir): 121
Uzun Halîl (Tüfeng ustası): 303
Uzun Hasan (Azerbaycan fiâhı): 40, 41
Uzun Hasan cengi: 44, 66
Uzun Hasan Efendi: 182
Uzun Hasan, Karakoyunlu: 43
Uzun Hasan fiâh: 161
Uzun Kemerler: 240
Uzun Muslihiddîn (fieyh): 164
Uzun Muslu (Tüfeng ustası): 303
Uzunçârsû: 145, 155, 206, 282, 306
uzzâl makâmı: 12, 346

- Ü -

üç ağızlı top: 216
üç kollu devât: 314
üç mihrâblı câmi': 145
Üçbaş câmi''i (Zencîrlikuyu): 146
Üçbaş medresesi: 150
Üçbaş mescidi: 148
Üçbucak (stanbul'da): 59
Üftâde Efendi: 236
üğeyik: 318

ümenâ-yı Sultânî esnâfı: 291
 Ümeyye câmi'i: 330
 Ümeyye-i Zamîrî: 267, 316, 331
 Ümm-i Sinân hazretleri: 198
 Ümmi Sinân tekyesi: 152
 Ümm-i veled medresesi: 150
 Ümmü Külsüm (Hazret'in kerîmesi): 319
 Ümmühânî (Peygamberimizin halası):
 242
 Ünye Bkz. Uca
 Üsküb: 51, 82, 87, 90, 148, 163, 164,
 178, 187, 294, 325, 346
 Üsküblü Çeşmesi: 148
 Üsküblü mahallesi: 51
 Üsküdar: 16, 19, 25, 29, 30, 31, 35, 51,
 53, 58, 66, 72, 74, 99, 100, 102,
 105, 107, 113, 122, 128, 133, 134,
 137, 139, 145, 152, 158, 159, 160,
 161, 176, 187, 199, 203, 222, 228,
 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235,
 236, 237, 251, 278, 282, 283, 286,
 289, 290, 293, 296, 299, 304, 314,
 336, 338, 339, 343, 355, 357, 359,
 361
 Üsküdar bâğçesi: 105, 232, 237
 Üsküdar esnâfı: 339
 Üsküdar hâkimi: 232
 Üsküdar hammâmı: 159
 Üsküdar iskelesi başı: 286
 Üsküdar kayığı: 290
 Üsküdar kaymağı: 278
 Üsküdar mesîregâhları: 235
 Üsküdar mevleviyeti: 229, 231
 Üsküdar mollâsı: 25, 53, 228, 230, 231,
 251
 Üsküdar sirkeleri: 283
 üsküf: 322
 Üsküli Ermenî (Mukallid): 348
 üstübü alıcıyân esnâfı: 269
 üstühânlar: 34
 Üstürgon: 82, 87, 95, 99, 101, 141, 142,
 171
 Üveys bin Ahmed bin Mahmûdü'l-
 Bagavî: 182
 Üveys Paşa (Mîrimîrân): 77
 Üveys, fieyh: 77, 152, 182, 191
 üzengi: 120, 138, 307
 üzengiciler çârsûsu: 120
 üzengiciyân esnâfı: 307
 Üzeyr, Hz.: 242
 üzüm: 40, 61, 62, 203, 208, 225, 236,
 263, 283, 287, 288, 296, 298, 300,
 355
 üzüm asmâsı: 263
 üzüm değirmencileri: 287
 üzüm değirmenleri: 287
 üzüm şerbeti: 236
 üzüm şırası: 355

- V -

Vâdî-i Fâtuma: 275
 Vâdî'l-kurâ: 266, 277, 307
 Vahdetî Bağdâdî: 180
 Vahdetî Efendi (fia'ir): 359
 Vâhidî tarifâtı: 191, 242
 vahiy kâtibi: 314
 vahşî hayvânlar: 280
 vâ'iz esnâfı: 258
 vâ'iz-i zâhir esnâfı: 258
 Vajon kal'ası: 141
 Vakkâs, Pîr: 207
 Vâlide câmi'i meydânı: 237
 Vâlide câmi'i (Üsküdar'da): 145
 Vâlide hammâmı: 158
 Vâlide Hân imâreti: 152
 Vâlide hânı: 155
 Vâlide hâssı: 82
 Vâlide Kösem Sultân hânı: 154
 Vâlide kurrâsı: 234
 Vâlide Sultân: 143, 144, 287
 Vâlide Sultân câmi'i: 143, 144, 203
 Vâlide Sultân hammâmı: 160
 Vâlide-i Âtîk Sultân sarâyı: 233
 Vâlide-i Cedîd imâreti: 234
 Vâlidekapusu: 26
 Vâlidekarındaşı yalısı: 217
 Valpova: 83, 95, 141
 vamoş (başgümrukçü): 26
 Van: 80, 81, 86, 89, 90, 93, 94, 95, 113,
 133, 134, 138, 160, 238, 270, 294
 Van kal'ası: 94, 95, 113
 Vanî Efendi, fieyh: 144, 231
 Vankulu Mehemed Efendi: 199
 Varadın kal'ası: 94
 varak altunlar: 313
 varak-ı sîm: 276
 varak-ı zeheb-i hâlis: 276
 Varat: 80, 81, 83, 93, 98, 139, 140, 141,
 203
 Vardaminc deresi: 287
 Vardar Yenicesi: 78
 Vardiha (çoban köpeği ismi): 280
 vardiyan: 205, 208, 332
 vardiyanbaşı: 215
 Varka [ü] Gülşâh: 331
 Varna: 19, 137
 Varna kal'ası: 137
 varoş: 139, 142, 214, 225, 230
 varsağı: 115, 116, 117, 342, 355
 Varsak beğleri: 84
 Varsak Karahisârı kal'ası: 66
 Vartan: 255
 varul: 283, 287, 335
 varulciyân: 335
 varulcu esnâfı: 335
 varya (balyoz): 255

Vasfî (fia'ir): 165
 vasilcıyan ya'ni ayıcıyân esnâfı: 280
 Vasıloğlu: 348
 Vâsıt (Bağdâd'da): 85, 89
 Vasiyyetnâme (Tarzî Çelebi'nin eseri):
 359
 Vaslî (fia'ir): 165
 Vefâ: 51, 150, 252, 335, 339
 vefâ (gürz oyunu): 121
 Vefâ hammâmı: 158, 329
 Vefâ hânı kârbânsarâyı: 155
 Vefâ Meydânı: 70, 153, 154, 157, 175,
 183, 237, 252, 295
 Vefâ Sultân imâreti: 152
 Vefâ Sultân kurbü: 165
 Vefâ, fieyh: 175
 veffâk: 171
 Vehbî Celeb (Hânende): 342
 Vehbî Osmân Çelebi: 121
 Vejendonya: 24
 vekîlharc: 344
 Velî Cân-ı Evvel: 331
 Velî Efendi (Ebü'l-feth
 meşâyihlerinden): 175
 Velîcân, Nakkaş: 229, 330
 Velika kal'ası: 95
 Veliyyeddîn (vâ'iz): 161
 Velvele-i Rûm («slâmbol): 51, 250
 Venedik: 15, 77, 128, 129, 131, 138,
 139, 212, 214, 346
 Verrâd-i Berberî, Pir: 254
 Verten-i Hindî, Pir: 307
 Vestân kal'ası: 94
 Vetoş kal'ası: 94
 vettârân esnâfı: 282
 Veys el-Karanî: 11, 36, 46, 244, 259,
 267, 276, 308, 312, 335
 Veysî (fia'ir): 236
 Vezendon Kırıl: 17, 18, 19, 21, 25, 27,
 54, 57
 Vezendovar («stanbul'un ismi, Macar
 lisânında): 24
 vezentin (kumaş cinsi): 333
 vezne terâzüleri: 306
 vezneci (kehleciyân ustalarından): 294
 Vezneciler hammâmı: 159
 vezneciyan esnâfı: 304
 vezzânlar: 294
 Vidin: 82, 87, 90, 163, 164, 294, 299
 Vilagoş: 95
 Vilaşkobla (Murâd Han'ı şehid eden):
 38
 Viloş Koblaki (Murâd Han'ı şehid
 eden): 294
 Vişigrad: 83, 95, 308
 vişnâb: 285, 354, 355
 vişnâb şarâbı: 355
 vişne: 285, 300
 Vize: 83, 87, 90

vocı ırgatlar: 272
vocıvocılar: 269
volta: 291
voltan iğneleri: 326
voynuk: 82, 87, 133
voyvada: 84, 102, 128, 140, 212, 213,
327, 357
Vucu bostâncıbaşı: 107, 111
Vuçitrin: 38, 82, 87, 90
Vucu bostâncıbaşı: 107, 111
vukıyye: 52, 101, 121, 125, 146, 202,
214, 238, 240, 276, 279, 292, 293,
301, 304
Vüddân (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
vükelâ: 15, 20, 45, 102, 106, 108, 111,
115, 130, 143, 145, 155, 168, 169,
171, 195, 197, 215, 217, 241, 253,
260, 332

- Y -

yaba (çiftçi aleti): 263
Yâfa «skelesi (Kudüs'de): 22
yağ: 27, 42, 94, 119, 120, 130, 139, 204,
208, 211, 214, 216, 218, 228, 256,
262, 265, 268, 269, 270, 271, 272,
276, 278, 281, 284, 285, 291, 292,
297, 298, 299, 300, 303, 304, 316,
320, 326, 339, 340, 341, 360
yağ bâzergânları: 298
yağ değirmeni cenderesi esnâfi: 339
yağ değirmeni çarhcıları: 341
yağ değirmeni taşı: 360
yağ değirmenleri: 298
yağ emîni: 292
yağ fasılları: 214
yağ mumları: 278
yağ tâcirleri: 298
yağ tulûmları: 298
yağbâr: 323
yağbâzârı: 212
yağcılar: 292, 298, 299, 326
yağcıyân esnâfi: 292
yağcıyân tüccarân esnâfi: 292
yağcıyân-ı badem esnâfi: 326
yağcıyân-ı gûnâgûn esnâfi: 298
yağcıyân-ı zeyt esnâfi: 292
yağdânlar: 299, 323
Yağfûr Kıral: 19, 21, 24, 27, 37, 59,
232
Yağfurya («stanbul'un ismi, Frenk
lisânında): 24
yağhâne: 172
Yağkapanı: 66, 155, 211, 212, 252,
292, 298, 299
Yağkapanı câmi'i: 211
yağkapanı emâneti: 252, 292
yağkapanı emîni: 298

Yağkapanı hânı: 154
Yağkapanıkapusu: 210, 214
yağlı çörek: 208
yağlı kirecciler: 340
yağlı kirecciyân esnâfi: 339
yağlı tulumlar: 298
yağlık: 320
yağlıkcıyân esnâfi: 320, 332
yağmâ: 93, 103, 104, 109, 110, 114,
130, 214, 232, 264, 358
yağmurluklar: 322
yahni: 285
yahnicıyân esnâfi: 285
Yahûd lisânı: 24
Yahûd mahallesi: 203
Yahûd tâ'ifesi: 22, 23, 64, 72, 203, 212,
278, 299, 311
Yahûdân: 159, 277, 320, 327, 357, 358
Yahûdân attârânı esnâfi: 327
Yahûdân kassâbları esnâfi: 277
Yahûdân mahallesi: 252
Yahûdî: 23, 31, 43, 50, 51, 72, 77, 143,
159, 166, 182, 183, 189, 190, 203,
204, 205, 212, 213, 217, 221, 223,
225, 226, 227, 230, 233, 251, 262,
265, 289, 292, 294, 297, 299, 305,
310, 311, 312, 322, 327, 333, 343,
348, 349, 356, 357, 358
Yahûdî harâmzâdeler: 348
Yahûdî Karakaş (Tanbûrcıyân): 343
Yahûdî kâtibleri: 297
Yahûdî kolları: 349
Yahûdî mahallesi: 289, 311
Yahûdî meyhânegileri: 358
Yahûdî mezarlığı: 204
Yahûdî Pıtıkoğlu, Dâ'irezen: 343
Yahûdî piçeleri: 213, 299, 349, 357
Yahûdî simsârlar: 297
Yahûdî şapkası: 190
Yahûdî tâbûtu: 190
Yahûdî Yako: 343
Yahyâ Beğ: 169
Yahyâ bin Alî: 35
Yahyâ bin Pîr Alî bin Nasûh eş-şehîr
Nev'î Efendi: 179
Yahyâ Çelebi (Hânende): 342
Yahyâ dîni: 15
Yahyâ Efendi: 60, 123, 218, 223, 251
Yahyâ Efendi, Beşiktaşî: 60, 96
Yahyâ Efendi, Bostânzâde (Sadr-ı
rûm): 123, 124
Yahyâ Efendi çeşmesi: 222
Yahyâ Efendi hammâmı: 159
Yahyâ Efendi kurbü: 222
Yahyâ Efendi mesîregâhı: 222
Yahyâ Efendi, Mevlânâ Nakîb: 220
Yahyâ Efendi, Müftî: 182, 218, 219,
226, 250, 275
Yahyâ Efendi, fieyh: 60, 222

Yahyâ Efendi, fieyhülislâm: 99, 103,
107, 111, 123
Yahyâ Efendi, fieyhülislâm (fia'ir): 359
Yahyâ Efendi tekyesi: 222
Yahyâ Efendi, Zekerıyyâzâde
(fieyhülislâm): 102
Yahyâ, Hz.: 20, 28, 63, 242
Yahyâ ibn Alî muhâsarası: 35
Yahyâ Kethudâ câmi'i: 205
Yahyâ Kethudâ mescidi: 206
Yahyâ Nebî: 15, 63, 306
Yahyâ Paşa (Kapudan): 78
Yahyâ Paşa (Vezîr-i a'zam): 79, 163
Yahyâ Paşazâde: 94
Yahyâ fiirvânî: 191
Yahyâ telâmîzleri: 342
yakakârt (işkenca aleti): 256
Yako, Yahûdî: 343
Ya'kûb Bânyâ: 303
Ya'kûb Ecezâde: 167
Ya'kûb Efendi halîfesi: 199
Ya'kûb Efendi (fieyh): 180
Ya'kûb el-Helveyî: 184
Ya'kûb (Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis):
97
Ya'kûb, Hz.: 241, 315
Ya'kûb, Mevlânâ: 79
Ya'kûb Paşa, Hâdım (Vezîr-i a'zam):
163
Ya'kûb (fieyh): 96
Ya'kûb-ı Fahfarî: 266
Ya'kûb-ı Germıyanî: 344
Ya'kûb-ı Tâ'ift: 317
yâkût: 275, 310, 358
Yâkût-ı Musta'sımî: 64, 65, 118, 162
yalak: 280
Yalancı hammâmı (Tophâne'de): 159
yaldak at: 177
yalı: 140, 141, 156, 173, 193, 195, 201,
202, 204, 217, 221, 222, 223, 225,
226, 227, 230, 232, 234, 235, 237,
241, 251, 290, 297
yalı ağası: 141
yalı hânesi: 290
Yalı Tatarı: 140
Yalıkapusu: 26
Yalvaç kasabası: 177
Yamalı hammâmı: 159
Yana (Musul'da): 90
Yanaki kapudan: 273
Yanaki (Rakkâs): 348
yanbaşı (güreş oyunu): 119, 316
Yanbolu: 87
Yanık kal'ası: 97, 98
Yanko: 15, 17, 19, 21, 24, 74, 237, 240
Yanko ibn Mâdyân: 14, 15, 17, 18, 19,
21, 25, 27, 29, 37, 50, 54, 227,
231, 240

- Yankoviçe (İstanbul'un ismi, Süryanice): 24
- Yanmamış taş kirecciler: 340
- Yanoş (Budin Kırılı): 94
- Yanova: 18, 83, 88, 93, 95, 139, 140, 203
- Yanvan: 14, 15, 18, 19, 22, 240
- Yanvan Târîhi: 37
- Yanya: 82, 87, 90
- yapağı: 322, 323
- yaprak dolması: 285
- Yârhisâr mescidi: 148
- Yârmenîler: 212
- yasakçı: 223, 224, 226, 296, 297
- yasakçı yeniçerileri: 296
- yasdik: 171, 298, 301, 332, 333
- yasdikçıyan: 333
- yasdikçıyan-ı sereng ve katife esnâfi: 333
- yâsemen: 12, 167, 262, 354
- Yâsemen bozası: 354
- yâsemen suyu: 262
- yâsemen yağı: 262
- Yassı Depe: 232
- yassılama çekici: 309
- yassılama semerleri: 333
- yassıluyıcı (kehlecıyân ustalarından): 294
- Yaş şehri (Boğdan'da): 94, 137, 140, 143, 184
- Yaşka (ruhbân râhib): 220
- yatak yerleri (işkembe cinsi): 283
- yatırdma top: 122
- Yâvedûd iskelesi (Eyüp'de): 48, 175, 193, 237
- Yâvedûd Sultân: 41, 48, 62, 175
- Yâver-i Özbekî, Pir: 307
- Yavuz Alî Paşa (Vezîr-i a'zam): 99
- Yavuz Er Beğ (Evliya'nın büyük dedesi, Fâti'h'in bayraktarı): 40, 43, 209
- Yavuz Er câmi'i ve mahallesi (Unkapanı'nda Sağırcılar çarşısında): 43, 147
- Yay: 54, 58, 61, 73, 217, 220, 240, 241, 242, 260, 280, 309, 314, 315, 318, 323, 330
- yay kirişi: 240
- yaya: 82, 87, 207
- yaya beğleri: 82, 87
- yayabaşı: 148, 324
- yaycı: 207, 212, 282, 314, 345
- Yaycı Kurd (yeltemecıyân sâzı ustalarından): 345
- yaycıbaşı esnâfi: 314, 318
- Yaycılar kapusu sebîli: 212
- yaycıların pîri: 282
- yaycıyân esnâfi: 339
- Yayıçşe kal'ası: 40, 94
- Yayla: 34, 71, 237, 278, 286
- Yaylacık mahallesi (Silivrikapusu'nda): 278
- yaylak: 23
- yazı kalemleri: 315
- yazıcı: 241, 313
- yazıcıyân esnâfi: 258
- Yazıcızâde halîfeleri: 288
- Yazıcızâde karındaşı: 161
- Yazıoğlu (çingene): 280
- yazma (içecek): 354
- Ye'cûc: 23, 58, 214
- yed-i tûlâ sâhibi: 359
- yedi yol ağzı: 148
- yedikubbe vezîrleri: 93
- Yedikulle: 15, 16, 19, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 33, 34, 35, 41, 43, 44, 54, 102, 103, 109, 128, 140, 144, 146, 148, 158, 171, 184, 190, 192, 210, 228, 237, 251, 253, 279, 282, 336, 348
- Yedikulle Bâbı: 26
- Yedikulle Burnu: 16
- Yedikulle dizdârı: 54
- Yedikulle esnâfi: 279
- Yedikulle habsi: 103
- Yedikulle hammâmı: 158
- Yedikulle kal'ası: 19
- Yedikulle kanaraları: 279
- Yedikulle köşkü: 26
- Yedikulle mehterâmî kârhânesi: 336
- Yedikulle meydânı: 237
- Yedikullekapusu: 43, 63, 281
- Yekfelûn (Haleb'de): 299
- yekgâh makâmı: 116
- yel değirmeni: 237
- yel muımları: 278
- Yeldeğirmeni mahallesi (Kâsımpaşa'da): 208
- yeksiz oklar: 315
- Yelemem (Yemen'de): 255
- Yeleşke boğazı: 122
- Yeleşke kal'ası: 94, 141
- yelken: 41, 45, 48, 61, 78, 126, 128, 210, 269, 333, 341
- yelken bezleri: 333, 341
- yelkenci (gemici): 269, 273
- yelkenciyân esnâfi: 269
- yelkendiz atlar: 238
- yelkendiz çullar: 296
- yelli düdük (musiki esnâfından): 337, 346
- yelpâze: 284, 317, 318
- yelpâzecıyân esnâfi: 317
- yelteme (bir müzik âleti): 306, 307, 309, 345
- yelteme çekici: 306, 309
- yeltemecıyân (musiki esnâfından): 337, 345
- yemânî (mermer cinsi): 160, 312
- Yemen: 13, 14, 46, 47, 76, 77, 80, 85, 94, 96, 158, 161, 174, 178, 238, 244, 255, 259, 262, 264, 267, 269, 275, 276, 277, 289, 292, 294, 297, 298, 302, 305, 309, 311, 312, 313, 314, 319, 324, 325, 326, 327, 334, 335, 338, 340, 346, 347
- Yemen Adeni: 262, 267, 276, 309
- Yemen Cüblesi: 314
- Yemen debleği (musiki esnâfından): 338, 347
- Yemen huccâcı: 46, 255
- Yemen pehlivânları: 338
- Yemen tüccârları: 297
- yemenî: 312, 318, 325, 360
- yemenî (pabuc cinsi): 325
- Yemiş skeslesi: 11, 25, 53, 148, 181, 285, 287, 301
- Yemişçi Paşa: 98
- yemişciyân-ı bâzârbaşı esnâfi: 300
- Yenbû'ül-Ber kurbü: 270
- Yene kasabası (Kırkkilise kasabasında): 19
- Yenehisâr: 240
- yengeç (deniz mahlûku): 290
- Yeni Balıkbaşarı: 355
- Yeni Bedâsten kethudâsı: 335
- Yeni câmi'i: 98, 128, 153
- Yeni kal'a: 141
- Yeni mahalle: 51, 145
- Yeni Odalar: 144, 147
- Yeni Odalarbaşı hammâmı: 158
- Yeni Sarây: 50, 51, 52, 127, 153, 204, 240
- Yeni Vâlide medresesi: 233
- Yenibâğçe: 19, 68, 148, 149
- Yenibâğçe bâğları: 300
- Yenibâğçe hammâmı: 158
- Yenibâğçe kurbü: 148, 149, 151, 153, 174, 179, 358
- Yenibâğçe meydânı: 237
- Yeni Bezzâzistân: 308, 313
- Yenicâmi': 26
- yeniçeri: 23, 29, 35, 45, 50, 52, 53, 54, 60, 61, 62, 73, 76, 77, 83, 84, 86, 87, 93, 94, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 122, 124, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 137, 139, 141, 142, 146, 153, 154, 155, 156, 158, 173, 186, 189, 192, 194, 203, 212, 216, 218, 223, 224, 226, 233, 235, 237, 240, 252, 253, 254, 255, 261, 264, 265, 266, 268, 276, 278, 279, 281, 282, 287, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 303, 311, 315, 317, 318, 321, 322, 324, 343, 344, 352, 353, 356
- yeniçeri ağası: 53, 73, 76, 77, 83, 84, 86, 93, 94, 103, 104, 106, 107, 108, 112, 124, 130, 132, 135, 137,

142, 153, 173, 186, 189, 224, 278,
279, 287, 296, 298, 311, 324, 356
yeniçeri ağası sarâyı: 52, 73, 153
yeniçeri âşcısı: 60
yeniçeri aşkıyâları: 109
yeniçeri avcıları: 240
yeniçeri bölük odaları: 255
yeniçeri çayıtları: 109
yeniçeri çorbacısı: 203, 317
yeniçeri çorbası: 93
yeniçeri çukadâr: 261
yeniçeri Etmeydâm: 130
yeniçeri hâtemi: 109
yeniçeri keçeleri: 322
yeniçeri keçeli âdemler: 29
yeniçeri kolluğu cenbi: 235
yeniçeri kollukları: 54
yeniçeri maryolu: 60
yeniçeri metrisleri: 108
yeniçeri ocağı: 54, 103, 106, 122, 129,
132, 142, 212, 218, 226, 233, 237,
240, 264, 265, 279, 287, 292, 294,
295, 315, 318, 321, 324, 344
yeniçeri ocağı başçavuşu: 194
yeniçeri ocağı mûmcuları: 212
yeniçeri ocağı sakkâbaşısı: 266
yeniçeri odaları: 109, 130, 252, 265,
279
yeniçeri oturakları: 226
yeniçeri serdârı: 54, 226
yeniçeri serhoşları: 62
yeniçeri ta'limhânesi: 253, 315
yeniçeri tazihânesi: 253
yeniçeri yasakçıları: 223, 297
yeniçeri zağarhânesi: 253
yeniçeri zağarları: 23
Yenihisâr: 97, 336
Yenikapu: 26, 44, 148, 156, 182, 184,
192, 237, 293
Yenikapu Balıkbâzârı: 290
Yenikapu hammâmı: 158, 159
Yenikapu mevlevihânesi: 177
Yenikapu sarâyı: 153
Yenikapu serdârı: 44
Yenikapu tekyesi: 187
Yeniköy: 159, 223, 226, 227, 266, 336,
355
Yeniköy hammâmı: 159
Yeniodalar: 102, 322
Yenialacak: 353
Yenisarây kal'ası: 25
Yenişehir: 51, 122
yerakânî (mermer): 18, 55, 59, 160
Yergöğü kal'ası: 140
Yesevî sancağı: 353
Yesevî tarikâtı: 236
yeşilbaş ördek: 321
Yeşilli Cân Memi (Kânûncı): 344
yeşim: 265

yeşim sommâkî: 59
yeşim taşlar: 312
Yetmiş Guruş Dede: 188
Yezîd: 261
Yezîd ibn Mu'âviye: 29, 32, 214
Yezîdî: 265, 322
Yezîdî arslan: 349
Yezîd-i bî-mezîd: 316
Yezîdî kürdleri: 283
yılan: 236, 288, 327
yılan balığı (deniz mahlûku): 290
yılanbâz (hayâl-i zılcıyân): 339
Yılanlı cezîresi: 70
yılary (balık cinsi): 290
Yıldırım nâm kapucu: 134
Yıldız hammâmı: 158
yıldız rûzgârı: 121, 240, 359
yiğitbaşı: 251, 268, 314
yoğurd: 39, 196, 197, 208, 228, 230,
277, 278
yoğurdciyân esnâfı: 278
yoğurdhâne: 252
yoklama: 109, 139
yoldaş: 352
Yolgeçen odaları (bekâr odası): 155
yonca (ot cinsi): 238
yonkarcıyân (musiki esnâfından): 337,
345
Yorgancı Emîr Efendi (fieyh): 184
Yorgi (Kostantîn veledi): 37
yorkan: 319, 332
yorkancıların pîri: 319
yorkancıyân esnâfı: 319
Yoros kal'ası hammâmı: 159
Yoroz dağı: 228
Yoroz kal'ası: 15, 16, 18, 25, 227, 228
Yoroz nâm bîtrîk-ı kıssîs: 15
Yoroz ruhbânın manastırı: 228
Yoroz şehri: 26
Yorukça Halîl, Efelioğlu (Hacivad'ı
şehîd eden): 351
yörük beğleri: 82
yufka levâşe ekmeği: 243
yularcıyân esnâfı: 323
Yularkısdı Paşa: 78
yumurta: 24, 26, 214, 215, 265, 267,
317
yumurtalı çörekler: 265, 267
Yûnân: 15, 16, 18, 23, 24, 26, 37, 115,
210, 232
Yûnân lisânı: 16, 22, 23, 24, 37, 210
Yûnânca: 22
Yûnâniyân: 14, 15, 17, 21, 31, 37, 38,
54, 55
yûnus balığı yağı: 228
yûnus balıkları: 290
Yûnus Beğ: 146
Yûnus hânı: 166
Yûnus, Hz.: 242, 271, 288, 289

Yûnus Paşa (Vezîr-i a'zam): 163, 166
yurdruk: 84, 85
Yûsuf (Avcı Mehmed'in asıl ismi): 131
Yûsuf Balı: 166
Yûsuf Celâlî şeyh: 222
Yûsuf Çelebi bin Alî Yegânî: 166
Yûsuf Çelebi sâ'ati: 310
Yûsuf Çelebi (Tanbûrcıyân): 343
Yûsuf Efendi (Hünkâr imâmı): 131
Yûsuf (Evlâd-ı Murâd-ı Hân-ı Sâlis):
97
Yûsuf Hân, Emîrgüne (Revân Hânı):
113, 114, 116, 117, 239, 344
Yûsuf, Hz.: 106, 196, 241, 244, 254,
270, 292, 310, 318
Yûsuf (brâhîm Hân oğlu): 131
Yûsuf misâl: 131
Yûsuf Paşa: 84, 99, 143
Yûsuf Paşa (fâtih-i Hanya): 172
Yûsuf Paşa, Silihdâr: 128, 129
Yûsuf Perendî, Pir: 323
Yûsuf, Seyyid: 166
Yûsuf fiâh kahvesi: 109
Yûsuf fiâh (Rakkâs): 348
Yûsuf [ü] Züleyhâ: 62, 162, 331, 345
Yûsuf-ı Haccâc: 339
Yûsuf-ı Ken'ân: 126
Yûsuf-ı Zâlim, Haccâc: 106, 257, 298
Yûsuf-sıfat: 131
Yûşa' cebeli: 229
Yûşa' Nebî: 229
yuvacı: 348
yuvarlakbâz (hayâl-i zılcıyân): 339
yük arayıcıları: 297
yüksük: 307, 318
yüksükciyân esnâfı: 307
yüleme padara egserisi: 306
Yörük: 82, 87, 90, 91, 287
Yüz Arşın (kalyonu): 125
yüzbaşı dayıları: 82
yüzbaşılar: 255

- Z -

Zaçne: 82, 87
Zadra kal'ası: 139
za'ferân: 12, 197, 267, 276, 279, 281,
284, 311
Za'frânborlu: 130
zağanos (kuş cinsi): 163, 316
Zağanos Paşa, (Nişancı): 163
zağar: 23, 237, 283, 321, 351, 360
Zağar yaylası: 237
zağarcıbaşı: 237
zağarcılar ocağı: 282
zağarcılar odası: 352
zağarhâne: 253
zâğî (bez cinsi): 333

- Zağra egserisi: 306
zahîre: 33, 90, 91, 108, 110
Zahirüddîn Erdebîlî, Mevlânâ: 79
zâ'im [ü] zü'amâ: 50
Zakan kal'ası: 94
zakan (kürk): 321
zâkirbaşı: 116
Zâkirî Efendi (fieyh): 184, 185
Zâkirî (fia'ir): 184
Zâl Paşa câmi'i: 193
Zâl Paşa hammâmı: 159
Zâl Paşa huddâmları: 178
Zâl Paşa skelesi: 193
Zâl (Pehlivân): 120
Zâl [u] Güstehem (Pehlivân): 302, 331
Zâlim fiâh (Rakkâs): 348
Zâlpaşa câmi'i: 195
Zâlpaşa kasabası: 194
Zaranta kal'ası: 136
zarbina (gemi cinsi): 268
zarbzân topları: 125
Zarîfî (fia'ir): 164
Zarnata kal'ası: 142
Zarreşâd: 85, 89
zâter (bitki): 262
zâter kökü (deva otu cinsi): 327
zater-i Halîl arakı (şarâb): 356
Zâtü'l-Rikâ' (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
zâviye: 41, 144, 145, 176, 178, 182, 183, 184, 187, 191, 192, 195, 198, 199, 209, 225, 251, 252, 254, 259
ze'âmet: 79, 80, 82, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93
zebân-dırâzlıklar: 274
Zebâtcılarkapusu (Bezâztan-ı Cedîd kapısı): 334
zebâtcıyân esnâfı: 335
zeberced: 47, 310
Zebûr: 248, 330, 336, 337
zecal ilmi: 342
zeheb: 70
zeheb-i hâlis: 30, 101, 206, 227
zeheb-i lâciverd: 70
zeheb-i Tâkyânûsî: 50
zehirli göz mîlleri (işkenca aleti): 256
zehresiz cuhûdlar: 358
Zekâyî (fia'ir): 164
Zekerıyyâ: 108
Zekerıyyâ Efendi (slâmbol Mollâsı): 182, 250, 251
Zekerıyyâ Efendi (fieyhülislâm Yahya Efendi'nin babası): 123
Zekerıyyâ, Hz.: 20, 242, 306
Zekî Çelebi güftesi: 136
Zekî (fi'air): 136
zelehor: 291, 292, 297, 334, 354
Zelehor Durası: 354
zelehor geğiği: 291
zelehor hammâlbaşları: 291
zelehor hammâlları: 291, 292, 297, 334, 354
Zellenâme (Tarzî Çelebi'nin eseri): 359
zelzele: 17, 18, 27, 30, 54, 55, 57, 64, 65, 66, 69, 71, 105, 194, 210, 327
zelzele-i azîme (stanbul'da): 58
zelzele-i kübrâ: 17, 30
zemberek: 48, 273
zemberek (savaş aleti): 279
zemberek ta'limhânesi: 315
zemberekçiler dükkânı: 315
zemberekçiler odası: 315
zemzem: 55, 56, 219, 346
zenâne (pabuc cinsi): 324, 325
zenberek: 337
zenberekçiyân esnâfı: 315
zenbîl: 242, 254, 326, 327, 341
zenbûr: 27, 28, 29, 44, 49, 55, 206, 360
zenbûrî (mermer): 18, 160
zenbûrî (sütunlar): 55
zencebîl: 262, 286, 289, 326, 354
zencef: 279
zencifne (ngiliz boylarından): 327
zencîr: 279, 280
Zencîrli Servi: 145, 163, 176
Zencîrlikapu hammâmı: 158
Zencîrlükuyu: 146, 176, 181
Zeng-âbâd (Bağdâd'da): 85, 89
zengî Arab: 62
Zengibâr: 185
Zengo: 343
zengûle faslı: 116
zengûle makâmı: 116, 287
zenpâre sâzı: 345
zenpâreler: 159
zer: 198
zerbâf: 267, 268, 273, 280, 319, 333, 348
zerbâf bâdbânlar: 273
zerbâf çullar: 279, 280
zerbâf harîr câme hâbler: 152
zerbâf pûşîdeler: 257
zerdâlû: 285, 289, 300
zerde: 173, 234, 284, 285
zerdeciler: 284, 285
zerdeciyân esnâfı: 284
zer-desteciyân: 335
zerdevâ (kürk): 321
zerdûz: 52, 115, 267, 273, 279, 285, 298, 301, 310, 319, 329, 332, 348
zerdûz halîçe: 94
zerdûz harîr: 310
zerdûz işleme: 267, 319
zerdûz tâc: 52
zerdûz üsküf keçeleri: 279
zerdûz yasdıklar: 301
Zeregen bâğları (Kütahya): 344
zer-ender-zer: 19, 94, 114, 115, 116, 170, 171, 254, 267, 268, 273, 298, 310, 333, 349, 357
zergar: 30, 37, 101, 239
zergarân: 53, 57, 73, 101, 216, 238, 309, 310
zergarân ya'nî kuyumcibaşı esnâfı: 238, 309
zergarân-ı cevâhirciyân esnâfı: 310
zergerdân (pabuc cinsi): 67, 75, 324, 325
zer-i hâlis: 330
Zerke (çoban köpeği ismi): 280
Zerkûb-ı Konevî: 308
zer-kûbyân ya'nî altun döğücüler esnâfı: 330
zernişâncı: 311
zernişânlı gemler: 307
zerrâh: 242
zevrak u merâkibler: 125
Zeyd bin Hâris, Pir: 331
Zeyd-i Hindî, Pir: 307, 322
Zeyd-i Kayserî, Pir: 278
Zeyla'î kavmi: 328
Zeyl-i fiakâyık (Atâyî Çelebi'nin eseri): 359
Zeyneb Hâtûn (fia'ir): 161
Zeyneddîn bin Mehemmed bin Mehemmed: 167
Zeynel Hân: 104
Zeynel Paşa (Vezîr): 166
Zeynel'abidîn, el-mevlâ fieyh: 177
Zeynelâbidîn, Hz.: 282
Zeynelâbidîn, Kâtibzâde: 178
Zeynelâbidîn kurbü (Mısır'da): 314
Zeynîler civarı (Bursa'da): 166
Zeynîler tarîkatı: 191
Zeyniyye tarîkatı: 191
Zeynîzâde Diyârbekirli (Hânende): 342
Zeynîzâde Hüsni (fieştârân): 344
Zeynüddîn Hâfî fukarâları: 43
Zeynüddîn Hâfî tarîkatı: 43
Zeyrek Yokuşu ayağı: 316
Zeyrekbaşı: 20, 23, 28, 34, 35, 39, 45, 63, 113, 146, 150, 151, 153, 181, 188, 278, 315
Zeyrekbaşı câmi'i: 63, 278
zeyt yağı: 204, 270, 292, 299
zeyt yağı bâzergânları: 299
zeyt yağı dükkânları: 211
zeyt yağı esnâfı: 292
Zeytâ: 21
zeytûn: 21, 27, 61, 291, 292
zeytûn yağı: 291, 292
zeytûnî sommâkî: 121
zeytûnî (sütunlar): 55
zeyyâtân esnâfı: 299
zihgirciyân esnâfı: 316
zihgîrler: 316
zırh: 280, 302, 331

- zirhcıbaşı: 302, 303
 zirhcıbaşı esnâfı: 302
 zirhcılar: 158, 302
 zirhgirciyân esnâfı: 316
 zîc ilmi: 218
 zîc kitâbları: 259
 zift: 268, 269
 ziftciyân esnâfı: 269
 ziftciyân u katrânciyân esnâfı: 269
 Zihnî (fia'ir): 164
 Zîkard (Hz. Muhammed'in Gazası): 32
 zîl: 254, 296, 337, 345, 351
 zîl ü bem: 248, 257, 265, 267, 268, 279, 337
 Zile: 82
 zincâb: 321
 zincâb (kürk): 321
 zincef üttücisi esnâfı: 319
 Zindân, Bâb-ı: 26
 zindân kullesi: 43
 Zindânî Abdürre'ûf Samedânî: 43
 Zindânî, eş-fieyh: 41
 Zindânkapsu: 43, 175, 278, 293, 326, 327
 Zindânkapsu hânı: 155
 zîr (matrâkbâzlık): 121
 zirâ': 64, 65, 70, 75, 240
 zirâ' binâ: 69
 zirâ'-ı âlî: 214, 240
 zirâ'-ı bennâ: 64, 69, 211
 zirâ'-ı mekkî: 211
 zirâ'-ı melikî: 70, 211
 Ziriki livâsı: 86
 Zirinoğlu kal'ası: 141
 zir-zop bel-hop dîvâneleri: 262
 zivzik (kılıç): 31, 301
 ziyâfet: 33, 50, 108, 202, 216, 221, 238, 264, 285, 287, 295
 ziyâfetnâme: 234
 ziyâretgâh: 36, 43, 62, 63, 136, 146, 160, 162, 165, 167, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 180, 183, 185, 187, 189, 191, 192, 194, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 204, 205, 208, 209, 214, 221, 222, 223, 225, 226, 235, 236, 256, 258, 262, 269, 270, 284, 306, 320, 322, 325, 350
 zîzân (ok cinsi): 315
 Zolomioğlu: 141
 zolta: 140
 zorba: 103, 104, 106, 107, 109, 110, 112, 113, 117, 118
 zorba sipâhî: 107
 Zorlu Receb (Çeşdeciyân): 345
 zûfâ (içecek): 285
 Zulmiyye câmi'i: 143
 zûrbâz (hayâl-i zilciyân): 121, 338
 zurna: 204, 336, 337, 346
 zurnacıbaşı esnâfı: 335
 zurnacıyân: 336, 337, 345, 346
 zü'amâ: 50, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 125, 158
 Zübeyde Hâtûn: 74
 Zübeyr hazretleri (<bn Zübeyr): 261, 298
 Zübeyr, Hz.: 298
 Züfer, <mâm: 355
 zülbiyyât: 289, 295
 Zülfikâr (Hazret-i Alî'nin kılıcı): 261
 Zülkadir: 78
 Zülkadriyye (Mar'ays): 88
 Zülkarneyn: 15, 16, 21, 37, 51, 59, 214, 217, 227, 250
 Zülküfl, Hz.: 241
 zülüflü baltacılar: 93
 Zümrüd kolu: 348
 zümürrüd: 101, 289, 310, 348
 Zümürrüd kolu: 348
 zümürrüd-i <svân: 310
 zünnârbend (işkence aleti): 256
 Zünnûn-ı Mısırî: 254, 261, 308, 326, 327
 Zûpîn, Pehlivân : 316, 331
 Züveyle, Bâb-ı: 77, 166
 züvvâr: 124